L'accès des travailleurs salariés et indépendants à la sécurité sociale en Belgique

Mission d'étude pour le SPF Sécurité sociale

2019-DGBESOC-SOC PROTECT

Rapport final

Vrije Universiteit Brussel

Guido Van Limberghen

Université libre de Bruxelles

Océane Bertrand, Daniel Dumont, Maxime Fontaine, Ilan Tojerow

Universiteit Antwerpen

Bea Cantillon, Heleen Delanghe, Karen Hermans, Freek Louckx, Sarah Marchal

Novembre 2020

Voorwoord

Aanbeveling nr. 2019/C 387/01 van 8 november 2019 van de Raad met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen verzoekt de lidstaten van de Europese Unie alle werknemers en zelfstandigen op hun grondgebied toegang te verschaffen tot adequate sociale bescherming in overeenstemming met de aanbeveling en met inachtneming van de bevoegdheden van de lidstaten om hun socialebeschermingsstelsels in te richten. De lidstaten wordt aanbevolen om de aanbeveling zo spoedig mogelijk uit te voeren en uiterlijk op 15 mei 2021 een plan met de daartoe te nemen maatregelen in te dienen.

De Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid vertrouwde een studie dienaangaande toe aan een multidisciplinair onderzoeksteam, samengesteld door de Universiteit Antwerpen (Bea Cantillon, Heleen Delanghe, Karen Hermans en Sara Marchal -Departement Sociologie- en Freek Louckx – Faculteit Rechten), de Université Libre de Bruxelles (Océane Bertrand, Maxime Fontaine en Ilan Tojerow - DULBEA- en Daniel Dumont -Centre de Droit Public), en de Vrije Universiteit Brussel (Guido Van Limberghen - Vakgroep Publiek Recht).

De onderzoekers mochten een beroep doen op de expertise en knowhow van een begeleidingsgroep die als volgt werd samengesteld door de opdrachtgever: Julie Delforge, Christian Dekeyser, Marianne Gratia, Silke Laenen, Lelie Peter, Muriel Rabau, Rudi Van Dam en Koen Vleminckx. We zijn hen allen erkentelijkheid voor hun betrokkenheid bij onze werkzaamheden.

Voorts danken we Philip Bauwelinck, Frédérique Coenen, Florence Delogne, Veerle De Maesschalk, Annemarie De Maeyer, Julie Devlaminck, Annick Floreal, Daniil Gvardeitsev, Ann Jonckers, Anne Kirsch, Véronique Pertry, Jean-François Simon, Lut Sommerijns, Lien Tam Co, Wouter Van Damme en Pieter Vermeulen. We mochten van hen antwoorden op onze vragen, bijkomende informatie of toelichting ontvangen. Zij gaven daarbij blijk van een zeer gedegen kennis en expertise.

Wij danken tot slot de Federale Overheidsdienst Sociale Zekerheid voor het in ons gestelde vertrouwen en drukken de hoop uit dat de door ons geformuleerde aanbevelingen en remediëringspistes de bevoegde instanties kunnen ondersteunen in hun inspanningen voor een nog grotere toegankelijkheid van alle werknemers en zelfstandigen tot een nog adequatere sociale bescherming.

De leden van het onderzoeksteam

Inhoud

CITEERWIJZEN EN AFKORTINGEN XV

RÉSUMÉ OPÉRATIONNEL XXVI

PREMIÈRE PARTIE DE L'ÉTUDE XXVI
DEUXIÈME PARTIE DE L'ÉTUDE XXVII
TROISIÈME PARTIE DE L'ÉTUDE XXVII
QUATRIÈME PARTIE DE L'ÉTUDE XXXII

SYNTHÈSE XXXIII

INTRODUCTION XXXIII
La Recommandation du 8 novembre 2019 XXXIV
But et structure de la recherche XXXVI
PARTIE 1. ANALYSE JURIDIQUE ET SOCIO-ÉCONOMIQUE DES SYSTÈMES DE SÉCURITÉ SOCIALE EN BELGIQUE XLII
Chapitre 1. Champ d'application personnel XLII
Chapitre 2. Cotisations sociales XLIV
Chapitre 3. Charte de l'assuré social XLV
PARTIE 2. ANALYSE JURIDIQUE ET SOCIO-ÉCONOMIQUE DES RÉGIMES DE SÉCURITÉ SOCIALE EN BELGIQUE XLVI
Chapitre 1. Assurance soins de santé XLVI
A. Couverture formelle XLVI
B. Couverture efficace XLVI
C. Adéquation XLVII
D. Transparence XLVII
Chapitre 2. Assurance maladie-invalidité XLVII
A. Couverture formelle XLVII
B. Couverture efficace XLVIII
1. Stages d'attente XLVIII
2. Préservation du statut d'ayant droit L
3. Entrée du droit des prestations sociales L
4. Durée des prestations sociales L
C. Adéquation LI
1. Premier paiement des prestations sociales LI
2. Montant des prestations et prestations minimales LI
3. Activation, réinsertion et cumul des prestations sociales avec un revenu professionnel LII
D. Transparence LIII
Chapitre 3. Assurance maternité LIII
A. Couverture formelle LIII
B. Couverture efficace LIII
1. Stages d'attente LIII
2. Préservation du statut d'ayant droit LV
3. Entrée du droit des prestations sociales LV
4. Durée des prestations sociales LVI
C. Adéquation LVI
1. Premier paiement des prestations sociales LVI
2. Montant des prestations et prestations minimales LVII
a. Repos de maternité LVII
b. Congé de paternité, congé d'adoption et congé parental d'accueil LVIII
3. Activation et cumul des prestations sociales avec un revenu professionnel LVIII
D. Transparence LVIII
Chapitre 4. Assurances accidents du travail et maladies professionnelles LIX
A. Couverture formelle LIX
B. Couverture efficace LX

C. Adéquation LXI
1. Premier paiement des prestations sociales LXI
2. Montant des prestations et prestations minimales LXI
3. Activation, réinsertion et cumul des prestations sociales avec un revenu professionnel LXII
D. Transparence LXIII
Chapitre 5. Assurance-chômage et droit passerelle LXIII
A. Couverture formelle LXIII
B. Couverture efficace LXIV
1. Stages d'attente et conditions de carrière LXIV
2. Entrée du droit des prestations sociales LXV
3. Durée des prestations sociales LXVI
C. Adéquation LXVI
1. Premier paiement des prestations sociales LXVI
2. Montant des prestations et prestations minimales LXVI
3. Activation, réinsertion et cumul des prestations sociales avec un revenu du travail LXVII
D. Transparence LXVIII
Chapitre 6. Assurance pension de retraite et pension de survie LXVIII
A. Couverture formelle LXVIII
1. Assurances légales LXVIII
2. Assurance complémentaire LXIX
B. Couverture efficace LXX
1. Stages d'attente et conditions de carrière LXX
2. Entrée du droit des prestations sociales LXX
3. Durée des pensions LXXI
C. Adéquation LXXI
1. Période du premier versement des pensions LXXI
2. Montant des prestations LXXI
a. Pension légale LXXI
b. Pension complémentaires LXXIII
3. Activation et cumul des pensions avec un revenu du travail LXXIII
D. Transparence LXXIII
PARTIE 3. DIAGNOSTIC ET MESURES CORRECTIVES LXXIV
Chapitre 1. Couverture formelle LXXIV
Chapitre 2. Couverture effective LXXVII
Chapitre 3. Adéquation LXXX
Chapitre 4. Transparence LXXXVI
PARTIE 4. PISTES DE CORRECTION PAR RISQUE SOCIAL ET PAR CATÉGORIE DE TRAVAIL LXXXVII

INTRODUCTION 1

DEEL 1. JURIDISCHE EN SOCIO-ECONOMISCHE ANALYSE VAN DE SOCIALEVERZEKERINGSSYSTEMEN IN BELGIË 10

HOOFDSTUK 1. PERSONEEL TOEPASSINGSGEBIED VAN DE SOCIALEVERZEKERINGSSYSTEMEN 11
A. Personeel toepassingsgebied van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers 11
1. Verplichte verzekering 14
2. Vrijwillige verzekering 16
3. Uitgesloten werknemers 16
B. Personeel toepassingsgebied van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen 18
1. Verplichte verzekering 24
2. Vrijwillige verzekering 24
3. Uitgesloten zelfstandigen 24
C. Ambtenaren van de Belgische Staat 26
D. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan 27
E. Deelbesluit 27

HOOFDSTUK 2. SOCIALEZEKERHEIDSBIJDRAGEN VOOR WERKNEMERS, ZELFSTANDIGEN EN AMBTENAREN 31
A. Socialezekerheidsbijdragen in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers 31
1. Bijdragebasis en schommelingen in de werknemerslonen 32
2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de werknemers 34
3. Vermindering en vrijstelling van werknemersbijdragen 34
a. Werkbonus 35
b. Bijdragevermindering voor werknemers in herstructurering 37
B. Socialeverzekeringsbijdragen in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen 38
1. Bijdragebasis en schommelingen in de beroepsinkomsten van de zelfstandigen 40
2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de zelfstandigen 44
3. Vermindering en vrijstelling van zelfstandigenbijdragen 48
C. Bijdragen voor ambtenaren van de Belgische Staat 50
D. Bijdragen voor sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan 51
1. Gelijktijdige uitoefening van activiteiten in verschillende hoedanigheden 51
2. Achtereenvolgende uitoefening van activiteiten in verschillende hoedanigheden 53
E. Deelbesluit 54
HOOFDSTUK 3. HANDVEST VAN DE SOCIAAL VERZEKERDE 58
A. Toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde 58
B. Verzoek tot toekenning van socialezekerheidsprestaties 59
C. Verplichtingen inzake informatieverstrekking en raadgeving 59
D. Toekenning van socialezekerheidsprestaties 61
1. Termijn voor het nemen van een beslissing 61
3. Eerste betaling van een toegekende uitkering 62
E. Deelbesluit 62

DEEL 2. ALGEMENE JURIDISCHE EN SOCIO-ECONOMISCHE ANALYSE VAN DE BELGISCHE SOCIALEZEKERHEIDSREGELINGEN 65

HOOFDSTUK 1. VERZEKERING VOOR GENEESKUNDIGE VERZORGING 67
A. Formele verzekeringsdekking 68
B. Effectieve verzekeringsdekking 70
1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 71
2. Behoud van de hoedanigheid van gerechtigde 72
C. Adequaatheid 72
D. Transparantie 75
1. Uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde 75
2. Informatie over individuele rechten en verplichtingen 76
E. Deelbesluit 77
HOOFDSTUK 2. ARBEIDSONGESCHIKTHEIDSVERZEKERINGEN 79
A. Formele verzekeringsdekking 81
1. Verplichte verzekering 81
a. Verplichte verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 81
b. Verplichte verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 82
c. Verplichte verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 82
2. Vrijwillige verzekering 83
3. Gevallen van uitsluiting 84
a. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 84
b. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 84
c. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 84
d. Uitsluiting van alle arbeidsongeschiktheidsverzekeringen 86
B. Effectieve verzekeringsdekking 86
1. Wachttijden 87
a. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 87
b. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 89

c. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 90
2. Behoud, overdraagbaarheid en accumulatie van (deels) volbrachte wachttijden 90
a. Behoud van een wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 91
b. Behoud van een wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 93
c. Behoud van een wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 94
d. Gelijktijdige vervulling van wachttijden 95
e. Accumulatie van wachttijden in meer dan één arbeidsongeschiktheidsverzekering 95
3. Ingang van het recht op de socialezekerheidsprestaties 97
a. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 97
b. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 97
c. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 98
4. Looptijd van de socialezekerheidsprestaties 98
C. Adequaatheid 99
1. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties 100
a. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 100
b. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 100
c. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 101
2. Hoogte van de uitkeringen 101
a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 102
b. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 105
c. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 106
d. Gelijktijdige toekenning van uitkeringen in meer dan één arbeidsongeschiktheidsverzekering 107
3. Minimumuitkeringen 108
a. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 109
b. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 109
c. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 110
4. Activerings- en re-integratieprestaties 111
a. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 111
1° Re-integratieplannen 111
2° Beroepsherscholingsbevorderende prestaties 113
3° Toelating tot hervatting van de arbeid door gedeeltelijk arbeidsongeschikte personen 116
4° Cumulatie van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid 118
b. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 119
1° Revalidatie en beroepsherscholing 119
2° Toelating tot hervatting van de arbeid door gedeeltelijk arbeidsongeschikte personen 120
3° Cumulatie van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid 120
c. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 120
1° Toelating tot hervatting van de arbeid door gedeeltelijk arbeidsongeschikte personen 121
2° Cumulatie van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid 121
D. Transparantie 122
1.Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 123
2. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden 124
3.Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen 125
E. Deelbesluit 126
1. Formele verzekeringsdekking 126
2. Effectieve verzekeringsdekking 127
a. Wachttijden 127
b. Behoud van de hoedanigheid van gerechtigde 130
c. Ingang van het recht op prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen 131
d. Looptijd van de prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen 131
3. Adequaatheid 131
a. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties 131
b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan 132
c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met inkomen uit arbeid 133
4. Transparantie 134

HOOFDSTUK 3. OUDERSCHAPSVERZEKERINGEN 136
A. Formele verzekeringsdekking 137
B. Effectieve verzekeringsdekking 138
1. Wachttijden 139
a. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor werknemers 139
b. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zeelieden 141
c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 141
2. Behoud, overdraagbaarheid en accumulatie van (deels) volbrachte wachttijden 142
a. Behoud van een wachttijd in de ouderschapsverzekering voor werknemers 143
b. Behoud van een wachttijd in de ouderschapsverzekering voor zeelieden 145
c. Behoud van een wachttijd in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 145
d. Gelijktijdige vervulling van wachttijden in meer dan een ouderschapsverzekering 146
e. Accumulatie van wachttijden in meer dan een ouderschapsverzekering 147
3. Ingang van het recht op de prestaties 149
a. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor werknemers 149
b. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zeelieden 149
c. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 149
4. Looptijd van de socialezekerheidsprestaties 150
a. Moederschapsrust 150
1° Ouderschapsverzekering voor werknemers 150
2° Ouderschapsverzekering voor zeelieden 151
3° Ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 151
b. Vaderschaps- en geboorteverlof 152
c. Adoptie- en pleegouderverlof 152
C. Adequaatheid 153
1. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties 153
a. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor werknemers 153
b. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zeelieden 154
c. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 155
2. Hoogte van de uitkeringen 155
a. Hoogte van de uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor werknemers 156
1° Moederschapsuitkeringen 156
2° Uitkeringen tijdens perioden van moederschapsbescherming 159
3° Uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof 160
b. Hoogte van de uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zeelieden 161
1° Moederschapsuitkeringen 161
2° Uitkeringen voor vaderschapsverlof en adoptieverlof 162
c. Hoogte van de uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 162
d. Gelijktijdige toekenning van uitkeringen in meer dan één ouderschapsverzekering 164
3. Minimumuitkeringen 165
a. Minimumuitkeringen in de ouderschapsverzekering voor werknemers 165
b. Minimumuitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zeelieden 166
c. Minimumuitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 166
4. Activering en cumulatie met beroepsinkomsten 166
a. Ouderschapsverzekering voor werknemers 166
b. Ouderschapsverzekering voor zeelieden 167
c. Ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 168
D. Transparantie 168
1.Ouderschapsverzekering voor werknemers 169
2.Ouderschapsverzekering voor zeelieden 170
3.Ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 171
E. Deelbesluit 172
1. Formele verzekeringsdekking 172
2. Effectieve verzekeringsdekking 173

a. Wachttijden ... 173
b. Behoud van de hoedanigheid van gerechtigde ... 175
c. Ingang van het recht op de prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen ... 176
d. Looptijd van de prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen ... 176
3. Adequaatheid ... 177
a. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties ... 177
b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan ... 177
1° Moederschapsuitkeringen ... 177
2° Uitkeringen voor vaderschaps- of geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof ... 179
c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met een inkomen uit arbeid . 180
4. Transparantie ... 180
HOOFDSTUK 4. ARBEIDSONGEVALLEN- EN BEROEPSZIEKTEVERZEKERINGEN ... 182
A. Formele verzekeringsdekking ... 185
1. Verplichte verzekering ... 185
a. Verplichte verzekering in de verzekeringen private sector ... 186
b. Verplichte verzekering in de verzekering publieke sector ... 188
2. Vrije verzekering ... 188
3. Gevallen van uitsluiting ... 189
a. Uitsluiting van de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector ... 189
1° Uitsluiting inzake arbeids(weg)ongevallen ... 189
2° Uitsluiting inzake beroepsziekten ... 191
b. Ontbreken van elke socialezekerheidsbescherming ... 192
B. Effectieve verzekeringsdekking ... 193
1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden ... 193
2. Ingang van het recht op arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen ... 194
a. Socialezekerheidsprestaties in de verzekeringen private sector ... 194
1° Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers ... 194
2° Socialezekerheidsprestaties in de beroepsziekteverzekering voor werknemers ... 195
b. Socialezekerheidsprestaties in de verzekering publieke sector. ... 195
c. Socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen ... 196
3. Looptijd van de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen ... 196
C. Adequaatheid ... 197
1. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties ... 198
a. Socialezekerheidsprestaties in de verzekeringen private sector ... 198
1° Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers ... 198
2° Socialezekerheidsprestaties in de beroepsziekteverzekering voor werknemers ... 199
b. Socialezekerheidsprestaties in de verzekering publieke sector. ... 199
c. Socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen ... 200
2. Hoogte van de uitkeringen ... 200
a. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekeringen private sector ... 201
b. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekering publieke sector ... 206
c. Inkomensvervangende uitkeringen voor zelfstandigen ... 208
d. Cumulatie van inkomensvervangende vergoedingen en uitkeringen ... 209
1° Cumulatie in de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector ... 210
2° Cumulatie met socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen ... 211
4. Minimumuitkeringen ... 212
5. Activerings- en re-integratieprestaties ... 212
a. Activerings- en re-integratieprestaties in de verzekeringen private sector ... 212
1° Prestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers ... 213
2° Specifieke preventie in de beroepsziekteverzekering ... 215
3° Hervatting van arbeid en cumulatie met arbeidsinkomen in de verzekeringen private sector . 215
b. Activerings- en re-integratieprestaties in de verzekering publieke sector ... 216
1° Prestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers ... 216
2° Preventie bij beroepsziekten ... 217
3° Hervatting van arbeid en cumulatie met arbeidsinkomen in de verzekering publieke sector ... 217

c. Activerings- en re-integratieprestaties voor zelfstandigen 218
D. Transparantie 219
1.Verzekeringen private sector 219
2.Verzekering publieke sector 221
3.Socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen 222
E. Deelbesluit 223
1. Formele verzekeringsdekking 223
2. Effectieve verzekeringsdekking 225
3. Adequaatheid 226
a. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties 226
b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan 227
c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met inkomen uit arbeid 228
4. Transparantie 230
HOOFDSTUK 5. WERKLOOSHEIDSVERZEKERING EN REGELING VAN HET OVERBRUGGINGSRECHT 231
A. Formele verzekeringsdekking 232
1. Verplichte verzekering 233
a. Verplichte verzekering in de werkloosheidsverzekering 233
b. Verplichte verzekering in de wachtgeldenregeling voor zeelieden 235
c. Verplichte verzekering in de regeling van het overbruggingsrecht 235
2. Vrijwillige verzekering 235
3. Gevallen van uitsluiting 235
a. Uitsluiting van de werkloosheidsverzekering 235
b. Uitsluiting van de regeling van het overbruggingsrecht 236
c. Uitsluiting van de werkloosheidsverzekering en de regeling van het overbruggingsrecht 237
B. Effectieve verzekeringsdekking 238
1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 238
a. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden in de werkloosheidsverzekering 239
1° Wachttijd voor voltijdse werknemers 239
2° Wachttijd voor deeltijdse werknemers 241
3° Loopbaanduurvoorwaarden voor werklozen met bedrijfstoeslag 243
4° Beroepsinschakelingstijd voor jonge werklozen 243
b. Wachttijden in de wachtgeldenregeling 244
c. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden in de regeling van het overbruggingsrecht 244
2. Behoud en accumulatie van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 245
a. Behoud van een wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde in de werkloosheidsverzekering 245
1°. Wachttijd voor werkloosheidsuitkeringen 245
2°. Beroepsinschakelingstijd voor inschakelingsuitkeringen 247
b. Behoud van een (deels) volbrachte wachttijd in de wachtgeldenregeling 247
c. Behoud van een (deels) volbrachte wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht 248
d. Gelijktijdige vervulling van wachttijden 248
e. Accumulatie van wachttijden in de socialezekerheidsregelingen 249
3. Ingang van het recht op prestaties 250
a. Socialezekerheidsprestaties in de werkloosheidsverzekering 250
b. Socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling voor zeelieden 251
c. Socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht 251
4. Looptijd van de socialezekerheidsprestaties 251
a. Looptijd van socialezekerheidsprestaties in de werkloosheidsverzekering 251
1° Looptijd van de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen 251
2° Looptijd van bijzondere werkloosheidsuitkeringen 252
b. Looptijd van socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling 252
c. Looptijd van socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht 253
C. Adequaatheid 254
1. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties 254
a. Socialezekerheidsprestaties in de werkloosheidsverzekering 254

b. Socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling voor zeelieden 255
c. Socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht 255
2. Hoogte van de uitkeringen 256
a. Hoogte van de uitkeringen in de werkloosheidsverzekering 256
1° Werkloosheidsuitkeringen voor voltijdse werknemers 257
2° Werkloosheidsuitkeringen voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten 260
3° Werkloosheidsuitkeringen voor vrijwillig deeltijdse werknemers 263
4° Bijzondere werkloosheidsuitkeringen 266
b. Hoogte van socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling 268
c. Hoogte van de socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht 269
3. Minimumuitkeringen 270
a. Minimumuitkeringen in de werkloosheidsverzekering 270
b. Minimumuitkeringen in de wachtgeldenregeling 271
c. Minimumuitkeringen in de regeling van het overbruggingsrecht 271
4. Activerings- en re-integratieprestaties 271
a. Activerings- en re-integratieprestaties in de werkloosheidsverzekering 271
1° Regels die de activering en re-integratie van werklozen ten goede komen 272
2° Tewerkstellingsbevorderende prestaties 272
3° Opleidingsondersteunende prestaties 274
4° Cumulatie van eigenlijke werkloosheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid 275
b. Activerings- en re-integratieprestaties in de wachtgeldenregeling 278
1° Tewerkstellingsbevorderende en opleidingsondersteunende prestaties 278
2° Cumulatie van wachtgelden met een inkomen uit arbeid 279
c. Activerings- en re-integratieprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht 279
D. Transparantie 281
1. Werkloosheidsverzekering 281
2. Wachtgeldenregeling 283
3. Regeling van het overbruggingsrecht 283
E. Deelbesluit 284
1. Formele verzekeringsdekking 284
2. Effectieve verzekeringsdekking 286
a. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 286
b. Ingang van het recht op prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen 288
c. Looptijd van de prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen 288
3. Adequaatheid 288
a. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties 289
b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan 289
c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met inkomen uit arbeid 290
4. Transparantie 292
HOOFDSTUK 6. RUST- EN OVERLEVINGSPENSIOENVERZEKERINGEN 293
A. Formele verzekeringsdekking 294
1. Verplichte verzekering 295
a. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers 295
b. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen 296
c. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor ambtenaren 296
2. Vrijwillige verzekering 297
a. Vrijwillige pensioenverzekering voor werknemers 297
b. Vrijwillige pensioenverzekering voor zelfstandigen 298
c. Vrijwillige pensioenverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat 299
3. Gevallen van uitsluiting 299
a. Uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor werknemers 300
b. Uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor zelfstandigen 301
c. Uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor ambtenaren 303
d. Uitsluiting van alle wettelijke en buitenwettelijke pensioenen 303
B. Effectieve verzekeringsdekking 304

1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 305
a. Wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen van werknemers 305
1° Wettelijke werknemerspensioenen 305
2°Buitenwettelijke aanvullende werknemerspensioenen 307
b. Wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen van zelfstandigen 308
1° Wettelijke zelfstandigenpensioenen 308
2° Buitenwettelijke aanvullende zelfstandigenpensioenen 309
c. Wettelijke pensioenen van ambtenaren van de Belgische Staat 309
2. Behoud en accumulatie van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 311
a. Behoud in de wettelijke pensioenverzekeringen 311
b. Gelijktijdige vervulling in de wettelijke pensioenverzekeringen 312
c. Accumulatie in de wettelijke pensioenverzekeringen 313
d. Overdracht van rechten in opbouw in buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen 315
3. Ingang van het recht op pensioenen 316
a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen 316
b. Pensioenen in de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen 317
4. Looptijd van pensioenen 318
C. Adequaatheid 318
1. Termijn voor de eerste uitkering van pensioenen 319
a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen 319
b. Pensioenen in de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen 320
2. Hoogte van de pensioenen 320
a. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers 320
b. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen 324
c. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor ambtenaren 326
d. Cumulatie van werknemers-, zelfstandigen- en ambtenarenpensioenen 328
e. Hoogte van buitenwettelijke aanvullende pensioenen 330
1° Hoogte van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor werknemers 331
2° Hoogte van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor zelfstandigen 332
3. Minimumpensioenen 333
4. Activering en cumulatie van pensioenen met beroepsinkomsten 335
D. Transparantie 336
1.Uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerden 336
a. Pensioenverzekering voor werknemers 337
b. Pensioenverzekering voor zelfstandigen 337
c. Pensioenen voor ambtenaren van de Belgische Staat 338
2. Informatieverstrekking over individuele rechten en plichten 339
a. Wettelijke pensioenen 339
1° Verplichting tot het verstrekken van pensioenramingen en loopbaanoverzichten 339
2° Informatieverstrekking via de websites van de bevoegde pensioeninstellingen 340
b. Buitenwettelijke aanvullende pensioenen 341
1° Informatieverplichtingen van de pensioeninstellingen 342
2° Informatieverstrekking door federale instellingen 343
E. Deelbesluit 344
1. Formele verzekeringsdekking 344
a. Wettelijke pensioenverzekeringen 345
b. Buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen 346
2. Effectieve verzekeringsdekking 346
a. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 346
b. Ingang van het recht op wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen 348
c. Looptijd van wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen 348
3. Adequaatheid 348
a. Termijn voor de eerste uitkering van pensioenen 349
b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan 349
1° Wettelijke pensioenen 349

2° Buitenwettelijke aanvullende pensioenen 351
c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met inkomen uit arbeid 351
4. Transparantie 351

DEEL 3. TOETSING VAN DE BELGISCHE SOCIALEZEKERHEIDSREGELINGEN AAN DE AANBEVELING TOEGANG SOCIALE BESCHERMING 353

HOOFDSTUK 1. FORMELE VERZEKERINGSDEKKING 354
A. Evaluatiekader 354
B. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming 357
1. Typische werknemers en voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat 357
2. Atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat 361
a. Algemene regeling 361
b. Bijzondere regelingen 363
1° Analyse vanuit het perspectief van de sociale risico's 366
2° Analyse op basis van de aard, omvang, duur en vergoeding van de arbeidsprestaties 371
3° Geïntegreerde aanbevelingen 374
3. Zelfstandigen 378
a. In het socialeverzekeringssysteem voor werknemers ondergebrachte zelfstandigen 381
b. Zelfstandigen met minimumbijdragen 381
c. Student-zelfstandigen 384
d. Uitgesloten helpers 385
e. Geïntegreerde aanbevelingen 387
4. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan 390
C. Synthese van onze remediëringspistes 393
HOOFDSTUK 2. EFFECTIEVE VERZEKERINGSDEKKING 399
A. Evaluatiekader 399
B. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming 402
1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 403
a. Geneeskundige verzorging 403
1° Lengte van wachttijden 404
2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden 406
3° Deelbesluit 406
b. Arbeidsongeschiktheid 406
1° Lengte van wachttijden 407
2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden 411
3° Deelbesluit 413
c. Ouderschap 414
1° Lengte van wachttijden 414
2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden 418
3° Deelbesluit 420
d. Arbeidsongevallen en beroepsziekten 421
1° Lengte van wachttijden waaraan zelfstandigen moeten voldoen 421
2° Huwelijks- of samenwoningsduurvoorwaarde 423
3° Deelbesluit 424
e. Werkloosheid 424
1° Lengte van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 424
2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden 427
3° Deelbesluit 429
f. Ouderdom en overlijden 430
1° Lengte van loopbaanduurvoorwaarden en wachttijden 431
2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van loopbaanduurvoorwaarden en wachttijden 438
3° Deelbesluit 440
g. Vergelijking van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden voor de diverse sociale risico's 441
2. Ingang van het recht 443

a. Geneeskundige verzorging 443
b. Arbeidsongeschiktheid 443
c. Ouderschap 445
d. Arbeidsongevallen en beroepsziekten 446
e. Werkloosheid 450
f. Ouderdom en overlijden 451
f. Globaal overzicht van onze aanbevelingen 453
3. Looptijd 454
a. Geneeskundige verzorging 455
b. Arbeidsongeschiktheid 455
c. Ouderschap 456
d. Arbeidsongevallen en beroepsziekten 459
e. Werkloosheid 462
f. Ouderdom en overlijden 466
g. Globaal overzicht van onze aanbevelingen 467
C. Synthese van onze remediëringspistes 469
HOOFDSTUK 3. ADEQUAATHEID VAN DE SOCIALEZEKERHEIDSREGELINGEN 475
A. Evaluatiekader 475
B. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming 477
1. Adequaatheidsprobleem in de verzekering voor geneeskundige verzorging 477
2. Termijn voor de eerste betaling van socialezekerheidsprestaties 478
a. Overzicht van de termijnen voor de eerste betaling van uitkeringen 479
b. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming 480
1° Vergelijkende analyse in functie van de rechtspositie op de arbeidsmarkt en de aard van de arbeidsrelatie 481
2° Vergelijkende analyse in functie van de aard van het sociale risico 485
c. Deelbesluit 487
3. Waarborgen van een behoorlijke levensstandaard 488
a. Methodologie 489
b. Uitkeringspercentages getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's 489
1° Modelgerechtigden 490
2° Vereiste vervangingsratio 490
3° Toetsing van de geanalyseerde uitkeringen 493
c. Arbeidsinkomensgrenzen en forfaitaire uitkeringen getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's 498
1° Loon van een geschoold arbeider 499
2° Vereiste vervangingsratio 500
3° Toetsing van de geanalyseerde uitkeringen 501
d. Uitkeringen voor gerechtigden met een ander profiel dan de modelgerechtigde 506
1° Redelijke verhouding 506
2° Vereiste vervangingsratio 507
3° Toetsing van de geanalyseerde uitkeringen 508
e. Rechtspositie op de arbeidsmarkt en aard van de arbeidsrelatie 519
1° Arbeidsongeschiktheid 520
2° Ouderschap 521
3° Arbeidsongevallen en beroepsziekten 522
4°. Werkloosheid 524
5° Rust- en overlevingspensioenen 526
f. Deelbesluit 530
4. Vrijwaren van armoede 533
a. Keuze voor een socio-eonomische blik op de hoogte van socialezekerheidsuitkeringen 534
b. Methode 535
c. Armoedematen 539
1° Europese armoedegrenzen 539
2° Referentiebudgetten 540

d. Toetsing aan de armoedematen ... 542
1° Arbeidsongeschiktheid ... 543
2° Ouderschap ... 547
3° Werkloosheidsverzekering en overbruggingsrecht ... 551
4° Rust- en overlevingspensioenen ... 555
5° Overige ... 559
e. Deelbesluit ... 559
5. Socialezekerheidsbijdragen en adequaatheid van de socialezekerheidsregelingen ... 561
a. Bijdragebasis ... 563
b. Evenredigheid van de bijdragen ... 565
c. Bijdrageverminderingen en -vrijstellingen ... 566
d. Deelbesluit ... 567
6. Bijdragen tot arbeidsmarktparticipatie ... 569
a. Activerings- en re-integratieprestaties ... 570
b. Cumulatie van uitkeringen met inkomen uit arbeid ... 571
c. Deelbesluit ... 573
C. Synthese van onze remediëringspistes ... 574
HOOFDSTUK 4. TRANSPARANTIE VAN DE SOCIALEZEKERHEIDSREGELINGEN ... 582
A. Evaluatiekader ... 582
B. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming ... 583
1. Sectorspecifieke uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde ... 584
a. Omschrijving van te verstrekken dienstige inlichtingen ... 584
b. Gevallen van ambtshalve onderzoek ... 585
2. Informatie over individuele rechten en verplichtingen ... 586
a. Omvang van de informatie ... 586
b. Online simulatoren en persoonlijke accounts ... 587
C. Synthese van onze remediëringspistes ... 587

DEEL 4. REMEDIËRINGSPISTES PER SOCIAAL RISICO EN PER BEROEPSCATEGORIE ... 590

HOOFDSTUK 1. REMEDIËRINGSPISTES PER SOCIAAL RISICO ... 590
A. Verzekering voor geneeskundige verzorging ... 590
B. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen ... 592
C. Ouderschapsverzekeringen ... 595
D. Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen ... 598
E. Werkloosheidsverzekering, wachtgeldenregeling en overbruggingsrecht ... 600
F. Pensioenverzekeringen ... 604
HOOFDSTUK 2. REMEDIËRINGSPISTES PER RECHTSPOSITIE EN AARD VAN DE ARBEIDSRELATIE ... 608
A. Werknemers in het algemeen ... 608
B. Atypische werknemers ... 610
C. Ambtenaren van de Belgische Staat ... 613
D. Zelfstandigen ... 615
E. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan ... 620

BIJLAGE 1. BEDRAG VAN HET DAGELIJKS WACHTGELD VOOR ZEELIEDEN ... 622

BIJLAGE 2. LOONROOSTER DER ZEELIEDEN ... 623

BIJLAGE 3. LIJST VAN TABELLEN ... 624

BIJLAGE 4. LIJST VAN FIGUREN ... 627

GERAADPLEEGDE LITERATUUR ... 628

Citeerwijzen en afkortingen

1. Afkortingen

Voor andere afkortingen dan de hierna verkort geciteerde wetgeving wordt verwezen naar Interuniversitaire Commissie, Juridische Verwijzingen en afkortingen, http://www.vub.ac.be/RG/index.php?option=com_content&task=view&id=59&Itemid=221.

2. Afwijkende verwijzingsregels

Verwijzingen naar wetgeving bevatten geen vermelding van de publicatie in het Belgisch Staatsblad. De datum van publicatie in het Belgisch Staatsblad en de gecoördineerde versie van de wetsbepalingen kan worden teruggevonden op het internet (www.juridat.be/cgi_loi/wetgeving.pl).

Rechterlijke uitspraken waarvoor geen vermelding van een publicatie in een tijdschrift is opgenomen, kunnen worden teruggevonden op het internet:

- www.juridat.be/cgi_juris/jurn.pl (vonnissen en arresten van arbeidsrechtbanken, arbeidshoven en het Hof van Cassatie);
- www.const-court.be (arresten van het Grondwettelijk Hof);
- www.raadvst-consetat.be/?lang=en&page=index (arresten van de Raad van State);
- eur-lex.europa.eu/nl/index.htm (arresten van het Hof van Justitie);
- https://hudoc.echr.coe.int (arresten van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens).

Adviezen van de Nationale Arbeidsraad, uitgebracht vanaf 2001, kunnen worden geraadpleegd via het internet: http://www.cnt-nar.be/advies-lopende.htm.

Adviezen van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, uitgebracht vanaf 2009, kunnen worden geraadpleegd via het internet: https://www.rsvz.be/nl/algemeen-beheerscomite-abc.

3. Verkort geciteerde wetgeving

Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming

Aanbeveling nr. 2019/C 387/01 van 8 november 2019 van de Raad met betrekking tot de toegang tot sociale bescherming voor werknemers en zelfstandigen

Algemeen Reglement Inkomensgarantie Ouderen

Koninklijk besluit van 23 mei 2001 tot instelling van een algemeen reglement betreffende de inkomensgarantie voor ouderen

Algemeen Reglement Maatschappelijke Integratie

Koninklijk besluit van 11 juli 2002 houdende het algemeen reglement betreffende het recht op maatschappelijke integratie

Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 19 december 1967 houdende algemeen reglement in uitvoering van het Koninklijk Besluit nr. 38 van 27 juli 1967, houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen

Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers

Wet van 29 juni 1981 houdende de algemene beginselen van de sociale zekerheid voor werknemers

Algemene Kinderbijslagwet

Bij wet van 4 april 2014 gewijzigde samengeordende wetten van 19 december 1939 betreffende de kinderbijslag voor loonarbeiders

Antidiscriminatiewet

Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van bepaalde vormen van discriminatie

Antidiscriminatiewet Vrouwen en Mannen

Wet van 10 mei 2007 ter bestrijding van discriminatie tussen vrouwen en mannen

Arbeidsongevallenbesluit

Koninklijk besluit van 21 december 1971 houdende uitvoering van sommige bepalingen van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971

Arbeidsongevallenbesluit Lokaal Overheidspersoneel

Koninklijk besluit van 13 juli 1970 betreffende de schadevergoeding ten gunste van sommige personeelsleden van overheidsdiensten of overheidsinstellingen van de lokale sector, voor arbeidsongevallen en voor ongevallen op de weg van en naar het werk

Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel

Koninklijk besluit van 24 januari 1969 betreffende de schadevergoeding ten gunste van personeelsleden van de overheidssector, voor arbeidsongevallen en voor ongevallen op de weg naar en van het werk

Arbeidsongevallenwet

Arbeidsongevallenwet van 10 april 1971

Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel

Wet van 3 juli 1967 houdende schadevergoeding voor arbeidsongevallen op de weg naar en van het werk en voor beroepsziekten in de openbare sector

Arbeidsovereenkomstenwet

Wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten

Arbeidsrelatiewet

Artikelen 328 tot 343 van de Programmawet (I) van 27 december 2006

Arbeidswet Arbeidswet van 16 maart 1971

Basiswet Gedetineerden

Basiswet van 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden

Bedrijfstoeslagbesluit

Koninklijk besluit van 3 mei 2007 tot regeling van het stelsel van werkloosheid met bedrijfstoeslag

Bedrijfstoeslag-CAO

Collectieve arbeidsovereenkomst nr. 17 van 19 december 1974 tot invoering van een regeling van aanvullende vergoeding ten gunste van sommige bejaarde werknemers, indien zij worden ontslagen, algemeen verbindend verklaard bij koninklijk besluit van 16 januari 1975

Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel

Koninklijk besluit van 5 januari 1971 betreffende de schadevergoeding voor beroepsziekten in de overheidssector

Beroepsziektelijst

Koninklijk besluit van 28 maart 1969 houdende vaststelling van de lijst van beroepsziekten die aanleiding geven tot schadeloosstelling en tot vaststelling van de criteria waaraan de blootstelling aan het beroepsrisico voor sommige van deze ziekten moet voldoen

Beroepsziektewet

Koninklijk besluit van 3 juni 1970 houdende coördinatie van de wetsbepalingen betreffende de beroepsziekten

Besluit Aanvullende Pensioenen Werknemers

Koninklijk besluit van 14 november 2003 tot uitvoering van de wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid

Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 20 december 2006 tot invoering van de toekenningsvoorwaarden van een adoptie-uitkering ten gunste van de zelfstandigen

Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen

Koninklijk besluit van 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen

Besluit Mantelzorgverlof Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 27 september 2015 houdende toekenning van een uitkering ten voordele van de zelfstandige die zijn beroepsactiviteit tijdelijk onderbreekt om zorgen te geven aan een persoon

Besluit Modernisering Zelfstandigenpensioenen

Koninklijk besluit van 25 april 1997 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 30 januari 1997 betreffende het pensioenstelsel der zelfstandigen met toepassing van de artikelen 15 en 27 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels en van artikel 3, § 1, 4°, van de wet van 26 juli 1996 strekkende tot realisatie van de budgettaire voorwaarden tot deelname van België aan de Europese en Monetaire Unie

Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 17 januari 2006 tot invoering van een stelsel van uitkeringen voor moederschapshulp ten gunste van vrouwelijke zelfstandigen en tot wijziging van het koninklijk besluit van 12 december 2001 betreffende de dienstencheques

Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 8 januari 2017 tot uitvoering van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen

Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 23 maart 2019 tot invoering van de toekenningsvoorwaarden van een uitkering voor pleegouderverlof ten gunste van de zelfstandigen

Besluit Tegemoetkomingen Personen met een handicap

Koninklijk besluit van 6 juli 1987 betreffende de inkomensvervangende tegemoetkoming en de integratietegemoetkoming

Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 20 juli 1971 houdende instelling van een uitkeringsverzekering en een moederschapsverzekering ten voordele van de zelfstandigen en van de meewerkende echtgenoten

Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 15 december 2019 tot uitvoering van artikel 18bis, § 5, van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen

Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden

Besluitwet van 7 februari 1945 betreffende de maatschappelijke veiligheid van de zeelieden ter koopvaardij

Besluitwet Maatschappelijke Zekerheid

Besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders

Bijzondere Wet Hervorming Instellingen

Bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen

BUPO-Verdrag

Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten, opgemaakt te New York op 19 december 1966, goedgekeurd bij wet van 15 mei 1981

BW Burgerlijk Wetboek van 21 maart 1804

CAO-Wet Wet 5 december 1968 betreffende de collectieve arbeidsovereenkomsten en de paritaire comités

Decreet Toelagen Gezinsbeleid

Decreet van 27 april 2018 tot regeling van de toelagen in het kader van het gezinsbeleid Decreet Vlaamse Sociale Bescherming
Decreet van 24 juni 2016 houdende de Vlaamse sociale bescherming

Ecosoc-Verdrag

Internationaal Verdrag inzake Economische, Sociale en Culturele rechten, opgemaakt te New York op 19 december 1966, goedgekeurd bij wet van 15 mei 1981

ESH Europees Sociaal Handvest, ondertekend te Turijn op 18 oktober 1961, goedgekeurd bij wet van 11 juli 1990

Europese Code Sociale Zekerheid

Europese Code inzake Sociale Zekerheid, opgemaakt te Straatsburg op 16 april 1964, goedgekeurd bij wet van 26 mei 1969

Europees Verdrag betreffende sociale en medische bijstand

Europees Verdrag betreffende sociale en medische bijstand, opgemaakt te Parijs op 11 december 1953, goedgekeurd bij wet van 4 juli 1956

EU-Verdrag

Verdrag betreffende de Europese Unie van 7 februari 1992, gewijzigd bij het verdrag van Lissabon van 13 december 2007, goedgekeurd bij wet van 19 juni 2008

EVRM Europees Verdrag tot bescherming van de Rechten van de Mens en de fundamentele vrijheden, ondertekend te Rome op 4 november 1950, goedgekeurd bij wet van 13 mei 1955

Ger. W. Gerechtelijk Wetboek van 10 oktober 1967

Grondwet Gecoördineerde Grondwet van 7 februari 1994

HESH Herziene Europees Sociaal Handvest, en de Bijlage, gedaan te Straatsburg op 3 mei 1996, goedgekeurd bij wet van 15 maart 2002

IAO-Aanbeveling nr. 102

Employment Injury Benefits Recommendation, aangenomen op 8 juni 1964

IAO-Aanbeveling nr. 131

Invalidity, Old-Age and Survivors' Benefits Recommendation, aangenomen op 29 juni 1967

IAO-Aanbeveling nr. 134

Medical Care and Sickness Benefits Recommendation, aangenomen op 25 juni 1969

IAO-Aanbeveling nr. 176

Employment Promotion and Protection against Unemployment Recommendation, aangenomen op 21 juni 1988

IAO-Aanbeveling nr. 191

Maternity Protection Recommendation, aangenomen op 15 juni 2000

IAO-Verdrag nr. 102

IAO-Conventie nr. 102 betreffende de minimumnormen der sociale zekerheid, gesloten op 28 juni 1952, goedgekeurd bij wet van 11 september 1959

IAO-Verdrag nr. 121

IAO-Conventie nr. 121 betreffende de prestaties bij arbeidsongevallen en beroepsziekten, gesloten op 8 juli 1964, goedgekeurd bij wet van 28 februari 1970

IAO-Verdrag nr. 128

IAO-Conventie nr. 128 betreffende uitkeringen bij invaliditeit en ouderdom en aan nagelaten betrekkingen, gesloten op 29 juni 1967, en de bijlage, goedgekeurd bij wet van 1 maart 1998

IAO-Verdrag nr. 130

IAO-Conventie nr. 130 betreffende de geneeskundige verzorging en de uitkeringen bij ziekte, gesloten op 25 juni 1969, goedgekeurd bij Decr. Vl. Parl. Van 4 juli 2008, Decr.D. 22 november 2010, Decr.Fr. 19 juli 2011, Decr.W. 1 december 2011, Decr.Verg.Fr.Gem.Comm. 2 april 2015 en Ord.Gem.Gem.Comm. 27 juli 2017

IAO-Verdrag nr. 168

IAO-Conventie nr. 168 betreffende de bevordering van de werkgelegenheid en de bescherming tegen werkloosheid, gesloten op 15 juni 2000, goedgekeurd bij wet van 3 april 1997

IAO-Verdrag nr. 183

IAO-Conventie nr. 183 betreffende moederschapsbescherming, gesloten op 21 juni 1988

OCMW-Wet

Organieke wet van 8 juli 1976 betreffende de openbare centra voor maatschappelijk welzijn

Opvangrichtlijn

Richtlijn 2013/332/EU van 26 juni 2013 van het Europees Parlement en de Raad vaststelling van normen voor de opvang van verzoekers om internationale bescherming

Patiëntenrechtenrichtlijn

Richtlijn 2011/24/ EU van het Europees Parlement en de Raad van 9 maart 2011 betreffende de toepassing van de rechten van patiënten bij grensoverschrijdende gezondheidszorg

Pensioenbesluit Werknemers

Koninklijk besluit van 21 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers

Pensioenbesluit Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 22 december 1967 tot vaststelling van het algemeen reglement betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen

Pensioenwet Rijksambtenaren

Algemene wet van 21 juli 1844 op de burgerlijke en kerkelijke pensioenen

Pensioenwet Werknemers

Koninklijk besluit nr. 50 van 24 oktober 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor werknemers

Pensioenwet Zelfstandigen

Koninklijk besluit nr. 72 van 10 november 1967 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen

Portability-richtlijn

Richtlijn 2014/50/ EU van het Europees Parlement en de Raad van 16 april 2014 betreffende minimumvereisten voor de vergroting van de mobiliteit van werknemers tussen de lidstaten door het verbeteren van de verwerving en het behoud van aanvullende pensioenrechten

Protocol Europese Code Sociale Zekerheid

Protocol van 16 april 1964 bij de Europese Code inzake Sociale Zekerheid, goedgekeurd bij Wet 26 mei 1969

Richtlijn 2000/78

Richtlijn 2000/78/EG van 27 november 2000 van de Raad tot instelling van een algemeen kader voor gelijke behandeling in arbeid en beroep

Richtlijn 2006/54

Richtlijn 2006/54/EG van 5 juli 2006 van het Europees Parlement en de Raad betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke kansen en gelijke behandeling van mannen en vrouwen in arbeid en beroep (herschikking)

Richtlijn Gelijke Behandeling Mannen en Vrouwen Sociale Zekerheid

Europese richtlijn 79/7/EEG van de Raad van 19 december 1978 inzake de gelijke behandeling van mannen en vrouwen in de sociale zekerheid

Richtlijn Gelijke Behandeling Zelfstandige Mannen en Vrouwen

Richtlijn 2010/41/EU van het Europees Parlement en de Raad betreffende de toepassing van het beginsel van gelijke behandeling van zelfstandig werkzame mannen en vrouwen en tot intrekking van Richtlijn 86/613/EEG van de Raad

Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers

Richtlijn (EU) 2019/1158 van 20 juni 2019 van het Europees Parlement en de Raad betreffende het evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers en tot intrekking van Richtlijn 2010/18/EU van de Raad

Rijksregisterwet

Wet van 8 augustus 1983 tot regeling van een Rijksregister van de natuurlijke personen

RSZ-Besluit Koninklijk besluit van 28 november 1969 tot uitvoering van de wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders

RSZ-Wet Wet van 27 juni 1969 tot herziening van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders

RvS-Wet Gecoördineerde wetten op de Raad van State van 12 juni 1973

Sociaal Statuut Zelfstandigen

Koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen

Sw. Strafwetboek van 18 juni 1867

Toepassingsbesluit Werkloosheid

Ministerieel besluit van 26 november 1991 houdende de toepassingsregelen van de werkloosheidsreglementering

Uniehandvest

Handvest van 12 december 2007 van de grondrechten van de Europese Unie

VDAB-Besluit

Besluit van de Vlaamse Regering van 5 juni 2009 houdende de organisatie van de arbeidsbemiddeling en de beroepsopleiding

Verord. 883/2004

Verordening (EG) nr. 883/2004 van het Europees Parlement en de Raad van 29 april 2004 betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels

Verord. 987/2009

Verordening (EG) nr. 987/2009 van het Europees Parlement en de Raad van 16 september 2009 tot vaststelling van de wijze van toepassing van Verordening (EG) nr. 883/2004 betreffende de coördinatie van de socialezekerheidsstelsels

Verordening Uitkeringen

Verordening van 16 april 1997 tot uitvoering van artikel 80, § 1, 5°, van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994

Vreemdelingenwet

Wet van 15 december 1980 betreffende de toegang tot het grondgebied, het verblijf, de vestiging en de verwijdering van vreemdelingen

VWEU

Verdrag van 25 maart 1957 betreffende de werking van de Europese Unie, gewijzigd bij het verdrag van Lissabon van 13 december 2007, goedgekeurd bij wet van 19 juni 2008

WAM

Wet van 21 november 1989 betreffende de verplichte aansprakelijkheidsverzekering inzake motorrijtuigen

Welzijnscodex Werknemers

Codex van 28 april 2017 over het welzijn op het werk

Welzijnswet Werknemers

Wet van 4 augustus 1996 betreffende het welzijn van de werknemers bij de uitvoering van hun werk

Werkloosheidsbesluit

Koninklijk besluit van 25 november 1991 houdende de werkloosheidsreglementering

Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers

Wet van 28 april 2003 betreffende de aanvullende pensioenen en het belastingstelsel van die pensioenen en van sommige aanvullende voordelen inzake sociale zekerheid

Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen

Artikelen 41 tot 82 van de Programmawet (I) van 24 december 2002

Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon

Wet van 18 februari 2018 houdende diverse bepalingen inzake aanvullende pensioenen en tot instelling van een aanvullend pensioen voor de zelfstandigen actief als natuurlijk persoon, voor de meewerkende echtgenoten en voor de zelfstandige helpers

Wet Economische Relance en Sociale Cohesie

Wet 18 juli 2018 betreffende de economische relance en de versterking van de sociale cohesie

Wet Faillissementsverzekering Zelfstandigen

Koninklijk besluit van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, daarmee gelijkgestelde situaties of gedwongen stopzetting, bekrachtigd bij artikel 17, 3° van de wet van 13 juni 1997

Wet Federale Ombudsmannen

Wet van 22 maart 1995 tot instelling van federale ombudsmannen

Wet Federale Pensioendienst

Wet van 18 maart 2016 tot wijziging van de benaming van de Rijksdienst voor Pensioenen in Federale Pensioendienst, tot integratie van de bevoegdheden en het personeel van de Pensioendienst voor de Overheidssector, van een deel van de bevoegdheden en van het personeel van de Directie-generaal Oorlogsslachtoffers, van de opdrachten “Pensioenen” van de lokale en provinciale sectoren van de Dienst voor de Bijzondere socialezekerheidsstelsels en van HR Rail en tot overname van de gemeenschappelijke sociale dienst van de Dienst voor de Bijzondere socialezekerheidsstelsels

Wet Fondsen Bestaanszekerheid

Wet van 7 januari 1958 betreffende de Fondsen voor bestaanszekerheid

Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen

Wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd bij koninklijk besluit van 14 juli 1994

Wet Handvest Sociaal Verzekerde

Wet van 11 april 1995 tot invoering van het "handvest" van de sociaal verzekerde

Wet Harmonisering Pensioenregelingen

Wet van 15 mei 1984 houdende maatregelen tot harmonisering in de pensioenregelingen

Wet Inkomensgarantie Ouderen

Wet van 22 maart 2001 tot instelling van een inkomensgarantie voor ouderen

Wet Kruispuntbank Sociale Zekerheid

Wet van 15 januari 1990 houdende oprichting en organisatie van een Kruispuntbank voor de Sociale Zekerheid

Wet Maatschappelijke Integratie

Wet van 26 mei 2002 betreffende het recht op maatschappelijke integratie

Wet Modernisering Werknemerspensioenen

Koninklijk besluit van 23 december 1996 tot uitvoering van de artikelen 15, 16 en 17 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels, bekrachtigd bij artikel 5 § 1 van de wet van 13 juni 1997

Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen

Koninklijk besluit van 30 januari 1997 betreffende het pensioenstelsel der zelfstandigen met toepassing van de artikelen 15 en 27 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels en van artikel 3, §1, 4°, van de wet van 26 juli 1996 strekkende tot realisatie van de budgettaire voorwaarden tot deelname van België aan de Europese en Monetaire Unie, bekrachtigd bij artikel 6, 2° van de wet van 26 juni 1997

Wet Motivering Bestuurshandelingen

Wet van 29 juli 1991 betreffende de uitdrukkelijke motivering van de bestuurshandelingen

Wet Ombudsdienst Pensioenen

Koninklijk besluit van 27 april 1997 tot instelling van een Ombudsdienst Pensioenen met toepassing van artikel 15, 5° van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels, bekrachtigd bij wet van 12 december 1997

Wet Openbaarheid Bestuur

Wet van 11 april 1994 betreffende de openbaarheid van bestuur

Wet Opvang Asielzoekers

Wet van 12 januari 2007 betreffende de opvang van asielzoekers en van bepaalde andere categorieën van vreemdelingen

Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen

Wet 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen

Wet Overzeese Sociale Zekerheid

Wet van 17 juli 1963 betreffende de overzeese sociale zekerheid

Wet Tegemoetkomingen Personen met een Handicap

Wet van 27 februari 1987 betreffende de tegemoetkomingen aan personen met een handicap

Wet Verwerking Persoonsgegevens

Wet van 8 december 1992 tot bescherming van de persoonlijke levenssfeer ten opzichte van de verwerking van persoonsgegevens

Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer

Wet van 6 december 2018 tot instelling van een vrij aanvullend pensioen voor de werknemers en houdende diverse bepalingen inzake aanvullende

Wet Werkbaar en Wendbaar Werk

Wet van 5 maart 2017 betreffende werkbaar en wendbaar werk

Ziekenfondsenwet

Wet van 6 augustus 1990 betreffende de ziekenfondsen en de landsbonden van ziekenfondsen

Ziekenhuiswet

Wet betreffende de ziekenhuizen en andere verzorgingsinrichtingen, gecoördineerd op 10 juli 2008

Zwangerschapsrichtlijn

Richtlijn 92/85/EEG van 19 oktober 1992 van de Raad inzake de tenuitvoerlegging van maatregelen ter bevordering van de verbetering van de veiligheid en de gezondheid op het werk van werkneemsters tijdens de zwangerschap, na de bevalling en tijdens de lactatie: (tiende bijzondere richtlijn in de zin van artikel 16, lid 1, van Richtlijn 89/391/EEG)

Résumé opérationnel

Au cours des trois dernières décennies, les mutations de l'économie et de la société ont modifié les marchés du travail européens. Les relations d'emploi non standard tels que le travail à temps partiel, l'emploi temporaire et le travail indépendant sont devenues des méthodes de travail de plus en plus courantes. Cependant, les systèmes de protection sociale européens restent largement fondés sur des contrats de travail standard entre un travailleur salarié et un employeur unique. Par conséquent, certains travailleurs atypiques et certains travailleurs indépendants n'ont pas suffisamment accès aux branches de la protection sociale. Dans ce contexte, la recommandation européenne relative à l'accès des travailleurs salariés et non-salariés à la protection sociale (8 novembre 2019) a pour objectif de contribuer à une meilleure protection sociale, en améliorant la couverture formelle et effective et en renforçant l'adéquation et la transparence des systèmes de protection sociale. Les États membres sont chargés de soumettre un plan (avant le 15 mai 2021) comportant les mesures nationales visant à combler les lacunes en la matière. La présente étude a pour objectif d'effectuer un diagnostic juridique et socio-économique intégré de l'accès à la sécurité sociale pour les travailleurs en Belgique et de formuler des propositions de mesures correctives.

Première partie de l'étude

La première partie de l'étude fournit un aperçu des différents systèmes ou régimes d'assurances sociales en Belgique (champs d'application personnel, financement et Charte de l'assuré social).

Tous les travailleurs salariés typiques et atypiques et tous les travailleurs indépendants (y compris les conjoints-aidants et les aidants) sont, en principe, obligatoirement assurés dans le système de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants. Certaines catégories de travailleurs salariés et indépendants sont exclues de leurs systèmes de sécurité sociale, mais relèvent de l'autre système ou de leur propre régime de sécurité sociale. Cependant, certains groupes de personnes qui ne sont pas dans une relation d'emploi typique sont exclus de tout système de sécurité sociale (et ne peuvent s'y affilier sur une base volontaire) et risquent donc de ne pas avoir accès à une protection sociale adéquate. Les fonctionnaires ne disposent pas de système de sécurité sociale propre, mais de régimes spécifiques. Enfin, les assurés sociaux ayant une carrière mixte relèvent des systèmes et des régimes de sécurité sociale qui leur sont simultanément ou successivement applicables dans leurs fonctions en tant que travailleur salarié, travailleur indépendant ou fonctionnaire.

Les cotisations sociales des travailleurs salariés typiques et atypiques et des fonctionnaires sont respectivement calculées sur la base du salaire brut non plafonné et du traitement et font donc partie de la base cotisable. Pour les travailleurs qui exercent simultanément des activités en tant que salarié et fonctionnaire, deux cotisations sociales distinctes s'appliquent. Les cotisations sociales des travailleurs indépendants sont calculées sur la base du revenu professionnel net et ne font donc pas partie de la base cotisable mais des coûts déductibles. Les cotisations sont calculées à partir du salaire déclaré par l'employeur ou du revenu professionnel net déterminé par l'administration fiscale. Elles sont donc fondées sur une évaluation objective du revenu des assurés sociaux et prennent en compte les fluctuations de revenu. Alors que les cotisations sociales des travailleurs salariés et des fonctionnaires sont proportionnelles à leur salaire ou traitement et à leur capacité contributive, il est plus difficile de déterminer dans quelle mesure les cotisations des travailleurs indépendant sont

proportionnelles à leur capacité contributive. Le système de sécurité sociale des travailleurs salariés fournit deux formes de réduction de cotisations personnelles (le bonus à l'emploi et la réduction dans le cadre d'une restructuration). Le système de sécurité sociale des travailleurs indépendants prévoit une exonération totale ou partielle des cotisations pour les travailleurs qui ne savent pas payer leurs cotisations en raison d'une situation financière ou économique temporairement difficile.

La Charte de l'assuré social s'applique à toutes les assurances sociales des travailleurs salariés, des travailleurs indépendants et des fonctionnaires analysés dans le cadre de l'étude. Les prestations sociales sont accordées sur demande écrite ou automatiquement dans les cas déterminés par arrêté royal pour chaque régime de sécurité sociale. Les institutions d'assurance sociale doivent fournir des informations générales gratuites par le biais de documents régulièrement actualisés mis à disposition des assurés sociaux qui en font la demande. Elles doivent également, sur demande écrite, fournir toutes les « informations pertinentes » sur les droits et obligations et conseiller les assurés sociaux.

Deuxième partie de l'étude

La deuxième partie de l'étude livre une analyse juridique et socio-économique des régimes d'assurances sociales belges concernés par la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale. Les différentes assurances sociales sont analysées dans les six chapitres qui composent cette deuxième partie : l'assurance soins de santé, l'assurance maladie-invalidité, l'assurance maternité, les assurances accidents du travail et maladies professionnelles, l'assurance-chômage et le droit passerelle ainsi que les assurances pensions de retraite et de survie. Chacun de ces chapitres présente les prestations qui y sont associées sous l'angle des quatre domaines essentiels visés par la recommandation européenne. Par conséquent, ils examinent pour chaque risque social la mesure dans laquelle les régimes de sécurité sociale belges offrent :

A. Une couverture d'assurance formelle : cette section détermine les catégories de personnes qui sont obligatoirement ou volontairement assurées et les catégories de personnes qui sont exclues du régime ;
B. Une couverture d'assurance efficace : cette section traite des conditions d'octroi pouvant empêcher les assurés sociaux d'obtenir effectivement une prestation sociale (stage d'attente, durée de carrière, délai de carence et durée des prestations sociales) et du maintien, de l'accumulation et de la transférabilité des droits acquis ou en cours d'acquisition ;
C. Des prestations sociales adéquates : cette section examine le moment auquel intervient le premier versement de la prestation sociale, la méthode de calcul du montant des prestations, l'utilisation d'un montant minimum garanti et l'organisation de prestations qui facilitent le retour au travail ;
D. Un système transparent : cette section vérifie la façon dont la charte de l'assuré social a été mise en œuvre (définition des informations pertinentes à fournir par les institutions sociales, examen automatique du droit aux prestations sociales, etc.) et la manière dont les citoyens reçoivent des informations sur leurs droits et obligations individuels.

Troisième partie de l'étude

Sur la base du diagnostic de la situation actuelle présenté par catégorie de prestations sociales dans la partie précédente, la troisième partie de l'étude examine, à partir d'un cadre d'évaluation bien

défini, la mesure dans laquelle les régimes de sécurité sociale belges analysés ont déjà mis œuvre les quatre éléments auxquels les États membres doivent se soumettre pour se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale. Cet examen permet ensuite de formuler des propositions de mesures correctives pour les situations jugées potentiellement problématiques sous l'angle des quatre domaines essentiels visés par la recommandation européenne et, donc visant à rapprocher les systèmes de sécurité sociale belges du cadre de référence prévu au niveau européen.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de couverture formelle afin que tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire aient le droit de participer aux régimes de sécurité sociale pour les risques sociaux couverts par la recommandation.

Il n'y a pas de problème identifié en ce qui concerne la couverture d'assurance formelle des travailleurs salariés typiques et atypiques, des fonctionnaires à temps plein et à temps partiel et des catégories de travailleurs indépendants relevant du système de sécurité sociale des travailleurs salariés. Néanmoins, l'une de nos pistes de correction s'applique également à ces catégories d'assurés sociaux et est conforme à notre constatation selon laquelle toutes les personnes socialement assurées, en ce qui concerne l'assurance soins de santé, ne sont pas affiliées à un organisme assureur et n'ont donc pas accès aux prestations de cette assurance.

En ce qui concerne certains groupes de travailleurs atypiques ou de personnes assimilées, nous avons constaté un manque de couverture d'assurance formelle pour un ou plusieurs risques sociaux concernés par la recommandation d'accès à la protection sociale.

Enfin, l'assurance maternité fournit une couverture d'assurance formelle insuffisante pour les marins. Elle ne prévoit pas encore de congé parental d'accueil, de sorte que, en comparaison à l'autre assurance maternité belge, elle ne couvre pas entièrement le risque socialement assuré. Toutefois, nous incluons cette piste de correction dans la couverture d'assurance effective.

En ce qui concerne le groupe de travailleurs indépendants qui ne relèvent pas du système de sécurité sociale des travailleurs salariés, nous identifions, premièrement, un manque ponctuel de couverture d'assurance formelle. En effet, ces travailleurs n'accumulent pas de droits à la pension pendant les trimestres pour lesquels ils bénéficient du droit passerelle. Sur ce point, la législation belge actuelle ne respecte toujours pas le principe inscrit dans la recommandation sur l'accès à la protection sociale selon lequel les assurés sociaux doivent rester protégés contre tous les risques sociaux pendant les périodes d'interruption ou d'arrêt de travail en raison d'un risque social relevant de la recommandation. Nous ajoutons que les travailleurs indépendants n'accumulent pas non plus de droits à la pension pendant les trimestres pour lesquels ils bénéficient d'une exonération de cotisations sociales en raison de difficultés économiques.

Deuxièmement, nous constatons une couverture d'assurance formelle insuffisante pour deux risques sociaux auxquels s'applique la recommandation. En ce qui concerne le chômage, les travailleurs indépendants sont assurés dans le régime du droit passerelle. Cependant, la législation applicable ne garantit pas encore assez que les travailleurs indépendants aptes au travail puissent bénéficier de prestations sociales dans tous les cas où, en raison de circonstances indépendantes de leur volonté, ils n'ont ni emploi ni revenu professionnel. Concernant les accidents du travail et les maladies professionnelles, nous considérons que l'assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants,

même complétée par l'assurance pensions, ne couvre pas toutes les composantes du risque social assuré, tel que décrit dans les traités de droits sociaux applicables aux accidents du travail et aux maladies professionnelles et dans l'assurance belge contre les accidents du travail et les maladies professionnelles des travailleurs salariés et des fonctionnaires.

Troisièmement, un certain nombre de catégories particulières de travailleurs indépendants n'ont pas d'accès formel à un régime de sécurité sociale pour un ou plusieurs risques sociaux auxquels s'applique la recommandation sur l'accès à la protection sociale.

Enfin, s'agissant des assurés sociaux à carrière mixte, nous avons attiré l'attention sur le fait que les travailleurs indépendants qui paient des cotisations sociales réduites ne sont pas protégés contre le risque économique auquel ils sont exposés dans l'exercice de leur activité à titre complémentaire.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de couverture efficace afin de garantir à tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire un accès effectif à une protection sociale adéquate.

Les régimes belges de sécurité sociale ne fournissent pas encore une couverture d'assurance suffisamment efficace dans tous les domaines, au sens de la recommandation sur l'accès à la protection sociale.

Le maintien des stages d'attente et des conditions de durée de carrière n'est pas toujours justifié au regard des objectifs poursuivis par le législateur ou dans une perspective de neutralité quant à la situation juridique de l'assuré social sur le marché du travail ou à la nature de sa relation de travail. Comme première piste de correction, nous recommandons donc la suppression des stages d'attente et des conditions de durée de carrière.

Dans d'autres cas, ce n'est pas l'existence mais la durée des stages d'attente et des durées de carrière qui sont difficiles à justifier avec les objectifs poursuivis par le législateur ou dans une perspective de neutralité au regard de la position juridique de l'assuré social sur le marché du travail ou de la nature de sa relation de travail. Comme deuxième piste de correction, nous recommandons donc de réduire les stages d'attente et les conditions de durée de carrière.

Nous avons également constaté que les périodes d'attente (partiellement) accomplies ne sont pas toujours maintenues, en particulier, lors des transitions professionnelles. Notre troisième piste de correction comprend nos mesures correctives pour remédier à cette problématique.

Dans certains cas, l'existence ou la durée des délais de carence ne peut plus être justifiée sur la base des objectifs poursuivis par le législateur ou dans une perspective de neutralité quant à la situation juridique de l'assuré social sur le marché du travail ou à la nature de sa relation de travail. Notre quatrième piste de correction comprend nos mesures correctives pour accélérer le droit aux prestations sociales.

À notre avis, la durée de certaines prestations sociales est trop courte au regard de la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Avec les mesures correctives de notre cinquième piste de correction, nous visons à mieux aligner les régimes de sécurité sociale belges sur la recommandation.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes

en matière d'**adéquation** afin de garantir à tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire une protection sociale adéquate.

Notre analyse de l'adéquation des régimes de sécurité sociale belges porte uniquement sur les prestations de remplacement de revenu, à l'exception de la problématique que nous avons identifiée dans le cadre de l'assurance soins de santé et pour laquelle nous proposons une première piste de correction.

Le délai du premier paiement est le résultat du délai de décision et du délai de paiement. Nous avons constaté que les délais légaux dans lesquels le premier versement des prestations sociales doit être effectué ne garantissent pas toujours que le premier versement soit effectué dans un délai raisonnable. Nous partons du principe que les régimes de sécurité sociale ne peuvent pas avoir des délais de décision différents pour un même risque social et que le délai de versement des prestations octroyées ne peut pas dépasser 30 jours. Notre deuxième piste de correction vise donc à raccourcir un certain nombre de délais de décision et de paiement.

Notre recherche sur la question de savoir si les régimes de sécurité sociale belges garantissent un niveau de vie décent aux bénéficiaires des prestations montre qu'un nombre relativement important de taux maximums et de prestations forfaitaires n'atteignent pas le ratio de remplacement des droits fondamentaux. Nous formulons une troisième piste de correction pour y remédier.

De plus, notre analyse montre que les prestations pour les bénéficiaires autres que ceux du modèle ne sont pas toujours proportionnelles aux prestations des bénéficiaires typiques. Nous voulons y remédier avec notre quatrième piste de correction.

Notre cinquième piste de correction concerne les cas où la méthode de calcul des prestations n'est pas suffisamment neutre au regard de la nature de la relation de travail.

En ce qui concerne la question de savoir si les régimes de sécurité sociale belges protègent les bénéficiaires de la pauvreté, nos recherches montrent que certaines prestations minimales analysées restent en dessous du seuil de pauvreté européen de 60% et/ou des budgets de référence. Avec notre sixième piste de correction, nous visons à élever les prestations concernées au moins au niveau du seuil de pauvreté européen de 60%. Cette norme est généralement acceptée en Europe, alors que ce n'est pas encore le cas pour les budgets de référence.

En ce qui concerne l'adéquation des régimes de cotisation, nous avons constaté que la législation n'établit pas de cadre explicite qui détermine le rapport entre les cotisations et la subvention de l'État ou le rapport entre les cotisations des assurés sociaux et les cotisations de leurs employeurs ou clients. Cette constatation conduit à la formulation d'une septième piste de correction.

Sur la base de nos analyses, nous tirons également des points à améliorer en termes de transparence des régimes de cotisation des travailleurs salariés et des fonctionnaires. Parce que nous n'avons pas été en mesure d'examiner la transparence de la législation sur la sécurité sociale en tant que telle, nous formulons des recommandations à ce sujet dans notre huitième piste de correction.

En ce qui concerne spécifiquement le régime de cotisation du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants, nous constatons que, d'une part, les prestations ne garantissent pas un niveau de vie suffisamment décent pour les travailleurs ayant un revenu professionnel net plus élevé et que, d'autre part, il n'y a pas de rapport proportionnel entre les cotisations et la capacité financière des travailleurs, en raison de taux de cotisation dégressifs, du prélèvement de cotisations maximales pour

ceux dont le revenu professionnel net est un multiple du revenu professionnel net moyen des travailleurs indépendants et du prélèvement de cotisations minimales pour ceux dont le revenu professionnel net n'est pas l'équivalent du salaire minimum des travailleurs salariés. De plus, les travailleurs indépendants à faible revenu professionnel net n'ont pas encore pleinement droit à une exonération ou à une réduction de cotisation. L'existence de prestations sociales forfaitaires ou liées au faible revenu est souvent invoquée pour expliquer les cotisations relativement faibles des travailleurs indépendants ayant un revenu professionnel net plus élevé. Les mesures de précaution fiscale que les travailleurs indépendants peuvent prendre conduisent, dans une certaine mesure, à une réduction des ressources financières utilisées pour financer la solidarité collective du système de sécurité sociale. Il en va de même pour les cotisations sociales des indépendants en société, tandis que la part de la subvention de l'État a augmenté dans le financement du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants, à mesure que le montant des prestations sociales a été revalorisé, sans pour autant renforcer la solidarité mutuelle entre les assurés sociaux. Compte tenu de l'interdépendance entre nos constatations en termes de niveau des prestations et d'adéquation des cotisations, nous formulons nos mesures correctives concernant le système de sécurité sociale des travailleurs indépendants dans une neuvième piste de correction. Nous intégrons également nos pistes correctives quant à la neutralité de la méthode de calcul des prestations par rapport à la situation juridique des travailleurs indépendants.

Enfin, nous avons constaté que tous les régimes de sécurité sociale ne prennent pas des mesures suffisantes pour promouvoir la participation des assurés sociaux au marché du travail et que les régimes de sécurité sociale contiennent des règles différentes concernant le cumul des prestations avec les revenus professionnels. Nos recommandations dans ce domaine font l'objet d'une dixième piste de correction.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de transparence afin de garantir la transparence des régimes de sécurité sociale et l'accès de leurs citoyens à une information de qualité.

La recommandation sur l'accès à la protection sociale attache une grande importance à la fourniture d'informations fiables aux assurés sociaux. La charte belge de l'assuré social oblige les institutions de sécurité sociale à fournir des informations pertinentes aux assurés sociaux et stipule que les informations considérées comme pertinentes doivent être définies séparément pour chaque régime de sécurité sociale. Nous notons que la législation relative ne fournit aucune ou, en termes de qualité, des définitions très différentes du concept « d'informations pertinentes » pour les différents régimes de sécurité sociale. Actuellement, la législation belge ne garantit pas que les assurés sociaux aient accès à des informations conformes à la qualité préconisée par la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Une première piste de correction se rapporte à cette problématique.

Les travailleurs salariés qui ont travaillé comme indépendant pendant un certain temps bénéficient d'une prolongation à la fois de la période de référence pendant laquelle ils doivent compléter le stage d'attente et de la période de 3 ans pendant laquelle ils conservent leur admissibilité acquise à l'assurance-chômage. Apparemment, peu de personnes éligibles en font usage. Nous recommandons au législateur d'imposer aux caisses de sécurité sociale une obligation explicite afin d'informer l'assuré social à ce sujet et de vérifier si les personnes concernées peuvent exercer un droit aux allocations de chômage, avant d'établir si celles-ci peuvent faire valoir le droit passerelle.

L'accès aux prestations sociales est fortement encouragé lorsque le droit aux prestations est automatiquement examiné. La charte de l'assuré social stipule que l'examen automatique doit être fixé par décret royal. De telles dispositions n'existent dans presque aucun des régimes de sécurité sociale examinés. Une deuxième piste corrective vise à y remédier.

Les sites Internet des institutions publiques compétentes contiennent généralement, mais pas toujours, suffisamment d'informations sur les droits et obligations des assurés sociaux concernant les régimes de sécurité sociale examinés. Une troisième piste de correction vise à améliorer la fourniture d'informations.

Enfin, notre quatrième piste de correction découle de notre constat selon lequel la plupart des sites Internet des institutions publiques de sécurité sociale ne proposent pas de simulateur permettant aux assurés sociaux de connaître le montant de leurs prestations.

Quatrième partie de l'étude

En guise de conclusion, les pistes de correction précédemment mentionnées sont formulées dans la quatrième partie de l'étude par risque social et par catégorie professionnelle.

Synthèse

Introduction

Au cours des trois dernières décennies, la mondialisation, les progrès technologiques, l'évolution des préférences individuelles et le vieillissement de la population ont conduit à des changements sur les marchés du travail européens. Ces changements se traduisent par des formes d'emploi de plus en plus diversifiées et des carrières de moins en moins linéaires. À côte des contrats de travail classiques (temps plein à durée indéterminée), les marchés du travail présentent désormais une grande diversité de relations de travail et des formes de travail non-salarié : le travail à temps partiel, le travail à durée déterminée, le travail intérimaire, les flexi-jobs, etc.

À l'origine, la transformation des marchés du travail européens est principalement liée au processus de désindustrialisation (Eichhorst & Marx, 2015). Jusque dans les années 1980, la plupart des pays européens se caractérisaient par une part élevée de l'emploi industriel et des conditions de travail relativement standardisées. La désindustrialisation, en partie causée par la concurrence internationale croissante, et la croissance du chômage structurel en Europe ont contribué à l'expansion de l'emploi dans le secteur tertiaire (Esping-Andersen, 1996). Avec la croissance de l'emploi atypique dans le secteur des services, les marchés du travail européens ont perdu une partie de leur capacité à garantir la standardisation des relations d'emploi (Esping-Andersen, 1999). L'écart par rapport à l'emploi standard a explicitement été conçu dans le but de promouvoir la création d'emplois et de surmonter le déficit persistant de l'emploi dans le secteur des services (Eichhorst & Marx, 2012) qui, à l'époque, était associé à une réglementation rigide du marché du travail et à des coûts de main-d'œuvre trop élevés.

Outre les mutations de l'économie, comme la globalisation et la tertiarisation de l'économie, la progression de l'emploi atypique est également liée aux mutations de la société, comme la féminisation et le vieillissement de la population active, le progrès technique et la numérisation, ainsi qu'aux besoins de flexibilité tant du côté des organisations que des individus (Nautet & Piton, 2019). En protégeant les intérêts des travailleurs, le contrat de travail classique peut effectivement se heurter aux besoins des entreprises de disposer d'une main-d'œuvre flexible qui s'adapte aux fluctuations de la demande et aux changements technologiques (Putz, 2016).

Par conséquent, ces transformations liées au marché du travail ont ébranlé l'hégémonie de l'emploi traditionnel, de sorte que l'occupation d'un poste au sein d'une même entreprise tout au long de la carrière professionnelle n'est plus considéré comme la norme (Auer & Cazes, 2000). Bien que l'emploi traditionnel (salarié, contrat permanent, temps plein) perdure et soit encore dominant sur le marché du travail belge (Ghesquière & Wels, 2014)[1], les relations d'emploi non standard tels que le travail à temps partiel, l'emploi temporaire et le travail indépendant sont devenues des méthodes de travail de plus en plus importantes au cours des dernières années (Nautet & Piton, 2019).

Cependant, les systèmes de protection sociale restent quant à eux, dans la plupart des États européens, largement fondés sur des contrats de travail à temps plein et à durée indéterminée entre un travailleur salarié et un employeur unique. En effet, il semble que ces systèmes aient contribué, par leur organisation, basée sur la figure de l'emploi stable et pérenne, à une forte dualisation du marché

[1] Cette forme d'emploi représente plus de la moitié (57%) des travailleurs en 2019 (source : EFT).

du travail (Palier, 2019). Ce phénomène est visible en particulier pour les travailleurs indépendants, mais aussi, de plus en plus, pour les travailleurs salariés dits atypiques.

Par conséquent, certains travailleurs atypiques et certains travailleurs indépendants n'ont pas suffisamment accès aux branches de la protection sociale qui sont étroitement liées à la participation au marché du travail. À long terme, ces disparités en matière d'accès à la protection sociale pourraient pourtant être problématiques pour le bien-être et la santé des personnes et contribuer à accroître l'incertitude économique, le risque de pauvreté et les inégalités. En tant qu'élément central du modèle social européen et du bon fonctionnement de l'économie sociale de marché, les systèmes de protection sociale protègent les individus contre les conséquences financières de risques sociaux, en prévenant ou en atténuant la pauvreté et en maintenant un niveau de vie décent. Au vu de ces considérations, l'Union européenne se positionne en faveur d'une évolution des systèmes de protection sociale afin que ceux-ci intègrent mieux la mutation du marché du travail ainsi que les nouvelles relations de travail et formes de travail qui en résultent.

La Recommandation du 8 novembre 2019

C'est dans ce contexte que le Conseil de l'Union européenne a adopté, le 8 novembre 2019, la recommandation relative à l'accès des travailleurs salariés et non-salariés à la protection sociale, visant à mettre en œuvre le principe 12 du « Socle européen des droits sociaux » (2017), selon lequel « *quel que soit le type et la durée de leur relation de travail (…), les travailleurs salariés et, dans des conditions comparables, les travailleurs indépendants ont droit à une protection sociale appropriée* ». Plus précisément, cette recommandation a pour objectif de contribuer à une meilleure protection sociale, en améliorant la couverture formelle (1) et effective (2) et en renforçant l'adéquation (3) et la transparence (4) des systèmes de protection sociale. Elle s'applique essentiellement aux branches de la protection sociale qui sont généralement liées à la participation au marché du travail et qui assurent, pour la plupart, une protection contre la perte de revenus professionnelles lors de l'apparition de certains risques sociaux : les prestations de chômage, les prestations de maladie-invalidité et de soins de santé, les prestations de maternité et de paternité assimilées, les prestations de vieillesse et de survie ainsi que les prestations en cas d'accident du travail ou de maladie professionnelle. Afin d'améliorer les systèmes de protection sociale européens de ce sens, elle recommande donc aux États membres de garantir les quatre principes suivants.

(1) Les travailleurs salariés et indépendants peuvent être considérés comme formellement couverts par une branche particulière de la protection sociale si la législation ou une convention collective dispose qu'ils sont autorisés à participer à un régime de protection sociale dans cette branche spécifique. La couverture formelle peut être assurée par des régimes obligatoires ou volontaires. Dans certains États membres, des catégories de travailleurs salariés, telles que les travailleurs à temps partiel de courte durée, les travailleurs saisonniers, les travailleurs à la demande, les travailleurs des plateformes et les travailleurs intérimaires ou en stage, sont exclus des régimes de protection sociale. Il en va de même pour les travailleurs indépendants qui sont parfois exclus de l'accès formel aux régimes de protection social ou peuvent uniquement s'y affilier sur une base volontaire. Selon la situation nationale, l'objectif lié à la couverture formelle peut être atteint en étendant ou en améliorant la protection existante sur une base obligatoire pour les travailleurs salariés et au moins sur une base volontaire et, le cas échéant, sur une base obligatoire pour les travailleurs indépendants.

(2) Les travailleurs salariés et indépendants peuvent être considérés comme **effectivement couverts** dans une branche particulière de la protection sociale s'ils ont la possibilité d'accumuler des prestations adéquates et la possibilité, en cas de matérialisation du risque correspondant, d'accéder à un niveau donné de prestations. Les règles régissant l'obtention de droits aux prestations pourraient être défavorables aux travailleurs atypiques et indépendants, car ces personnes peuvent rencontrer des obstacles en termes de seuils de revenu et de durée (périodes d'acquisition, stages d'attente, périodes minimales de travail et durée des prestations) pour accéder à un régime de protection sociale lors de la matérialisation d'un risque social. De plus, les droits en matière de protection sociale ne sont pas toujours préservés, accumulés et/ou transférés lorsque des personnes effectuent une transition entre un statut sur le marché du travail et un autre. Or, la préservation, l'accumulation et/ou le transfert des droits entre les régimes sont essentiels pour permettre aux personnes, qui combinent des emplois, changent d'emploi ou passent d'un statut de travailleur salarié à un statut de travailleur indépendants ou inversement, de bénéficier d'une couverture sociale adéquate. L'objectif lié à la couverture effective peut être atteint en veillant, d'une part, à ce que les règles en matière de cotisations et de droits ne puissent pas faire obstacle à la possibilité d'accumuler et de percevoir des prestations, en raison du type de relation ou du statut sur le marché du travail, et d'autre part, à ce que les différences entre statuts ou entre types de relation de travail soient proportionnées et reflètent la situation spécifique des bénéficiaires. Les États membres sont également encouragés à veiller à ce que les droits acquis dans le cadre de régimes obligatoires ou volontaires, pendant une certaine période ou tout au long de la carrière, soient préservés et accumulés et soient transférables dans tous les types de statuts d'emploi salarié et indépendant et dans l'ensemble des secteurs économiques.

(3) La protection sociale est considérée comme **adéquate** lorsqu'elle permet aux individus de maintenir un niveau de vie décent, de compenser la perte de revenu de façon raisonnable, de vivre dans la dignité et de ne pas sombrer dans la pauvreté, tout en contribuant, s'il y a lieu, à l'activation et en facilitant le retour au travail. L'objectif lié à l'adéquation peut être atteint en veillant à ce que les régimes fournissent à leurs affiliés un niveau de protection adéquat en temps utile qui, conformément à la situation nationale, permette de maintenir un niveau de vie décent et d'offrir un revenu de remplacement adéquat, tout en évitant que les affiliés soient menacés de pauvreté. Les États membres sont également encouragés à veiller à ce que les cotisations sociales soient proportionnelles à la capacité contributive des travailleurs salariés et indépendants, les exonérations ou les réductions de cotisations prévues, notamment pour les groupes à faibles revenus, s'appliquent à tous les types de relation de travail et de statut sur le marché du travail et que le calcul des cotisations et des droits en matière de protection sociale des travailleurs indépendants soit fondé sur une évaluation objective et transparente de leurs revenus, en tenant compte des fluctuations de leur revenu, et reflète leur rémunération effective.

(4) La **transparence** se réfère à la fourniture d'informations disponibles, accessibles, complètes et facilement compréhensibles au grand public, aux affiliés (potentiels) et aux bénéficiaires des régimes concernant les règles du régime, les obligations et les droits individuels. Dans de nombreux États membres, la complexité réglementaire et le manque de transparence en matière de règles de protection sociale peuvent avoir pour effet que les personnes ne soient pas suffisamment informées de leurs droits et obligations et de la manière dont elles peuvent exercer ceux-ci. Cette situation pourrait contribuer à un faible taux d'utilisation ou à une faible participation aux régimes de protection sociale, en particulier dans le cas de régimes volontaires. L'objectif lié à la transparence peut être atteint en veillant à ce que les conditions et les règles de tous les régimes de protection sociale soient

transparentes et à ce que les individus aient gratuitement accès à des informations actualisées, complètes, accessibles, conviviales et aisément compréhensibles sur leurs droits et obligations individuels. Si nécessaire, les États membres sont également encouragés à simplifier les exigences administratives des régimes de protection sociale applicables aux travailleurs salariés et indépendants et aux employeurs.

But et structure de la recherche

En vertu de la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale, les États membres sont chargés de respecter les quatre principes énoncés ci-dessus dans les meilleurs délais et de soumettre, au plus tard le 15 mai 2021, un plan comportant les mesures à prendre à l'échelle nationale, visant à combler les lacunes en matière de couverture formelle, de couverture effective, d'adéquation et de transparence des systèmes de protection sociale. Situé en amont de ce plan national, la présente étude a pour objectif d'effectuer un diagnostic juridique et socio-économique intégré de l'accès à la sécurité sociale pour les travailleurs en Belgique, et de formuler, dans le sillage de ce diagnostic, des propositions de mesures correctives. La recherche vise en particulier à mettre en évidence les situations concrètes jugées potentiellement problématiques en termes d'accès ou de non-accès à la sécurité sociale, et ce au regard des quatre dimensions mises en avant dans la recommandation : la couverture d'assurance formelle, l'efficacité de cette couverture, son adéquation et sa transparence. Ce relevé alimente, ensuite, la formulation de mesures correctives destinées à s'assurer que la Belgique se conforme bien à la recommandation européenne sur l'accès des travailleurs salariés et non-salariés à la protection sociale.

Cette analyse repose sur une analyse des dispositions législatives et réglementaires applicables, de la doctrine spécifique, de la jurisprudence de la Cour constitutionnelle et de la Cour de cassation, des arrêts de la Cour de Justice, de la Cour constitutionnelle et de la Cour de cassation, des décisions du Comité européen des droits sociaux, des contrats d'administrations conclus entre l'État belge et les institutions de sécurité sociale, des rapports annuels et des statistiques des institutions de sécurité sociale et d'autres documents disponibles, ainsi que sur la consultation des sites internet des institutions de sécurité sociale pour l'analyse de la transparence des régimes de sécurité sociale.

La première partie de l'étude fournit un aperçu des différents systèmes ou régimes d'assurances sociales en Belgique. Cette étude préliminaire permet d'acquérir une bonne compréhension générale des systèmes d'assurances sociales des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants, ainsi que des régimes applicables aux fonctionnaires (agents statutaires) de l'État fédéral. En rassemblant les règles communes à chaque régime de sécurité sociale, cette première partie permet dans les parties suivantes du rapport de se référer aux règles en principe applicables à tous les régimes d'assurance sociale au sein d'un système de sécurité sociale et de se concentrer davantage sur les règles particulières des différentes catégories de prestations sociales examiné dans l'étude.

Tout d'abord, le *chapitre 1* de cette première partie examine le champ d'application personnel des systèmes de sécurité sociale analysés dans l'étude. De cette façon, ce chapitre définit les personnes qui relèvent des systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants. La notion de « travailleur salarié » comprend les travailleurs employés par des employeurs tant privés que publics. On y distingue les travailleurs typiques et les travailleurs atypiques : la première catégorie fait référence aux travailleurs ayant conclu un contrat de travail à plein temps pour une durée indéterminée, tandis que la seconde catégorie fait référence aux travailleurs qui n'ont pas conclu ce

type de contrat (contrat de travail à temps partiel, contrat de travail à durée déterminée ou pour un travail nettement défini, contrat de travail pour l'exécution de travail temporaire ou intérimaire, flexi-jobs, etc.). La notion de « travailleur indépendant » comprend, quant à elle, toutes les personnes visées à l'arrêté royal n° 38 du 27 juillet 1967 organisant le statut social des travailleurs indépendants, y compris notamment les travailleurs indépendants, les aidants, les personnes ayant le statut d'étudiant-indépendant ou de conjoint aidant. Pour cette catégorie de travailleurs, l'analyse est élaborée en tenant compte du fait que ces personnes exercent leur activité indépendante à titre principal ou à titre complémentaire, qu'elles ont atteint l'âge légal de la pension ou obtenu le paiement effectif d'une pension de retraite ou de survie ou non, ou qu'elles se trouvent dans une situation de début ou de reprise d'activité professionnelle ou non. Ce chapitre traite également des personnes qui relèvent du champ d'application des régimes de sécurité sociale des fonctionnaires, que ceux-ci exercent leur activité au sein du secteur public à temps plein ou à temps partiel. Pour cette catégorie de travailleurs, l'analyse se limite aux fonctionnaires de l'État fédéral. Par ailleurs, ce chapitre analyse le cas des assurés sociaux à carrière mixte. Il s'agit des situations dans lesquelles le changement de statut d'un travailleur salarié, d'un travailleur indépendant ou d'un fonctionnaire implique que la personne concernée est, simultanément ou successivement, assujettie à un autre régime d'assurances sociales.

Ensuite, le *chapitre 2* de la première partie du rapport s'intéresse à l'organisation financière des systèmes et des régimes de sécurité sociale analysés dans l'étude, en analysant les cotisations sociales dans les systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants ainsi que les cotisations sociales des fonctionnaires de l'État belge et des assurés sociaux à carrière mixte. Plus précisément, elle évoque les règles relatives au calcul des cotisations sociales, mais aussi les règles en matière d'exonérations et de réductions de cotisations. Elle détermine, d'une part, si le niveau des cotisations sociales est proportionnel aux moyens financiers des travailleurs, et d'autre part, si les mesures de réduction ou d'exonération de cotisations s'appliquent également aux travailleurs (salariés) atypiques et aux travailleurs indépendants. Elle vérifie également si les cotisations sociales des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants sont calculées sur la base d'une détermination objective et transparente de leurs revenus actuels et si les cotisations sociales de ceux-ci prennent en considération les fluctuations de revenus.

Enfin, le *chapitre 3* de la première partie du rapport examine les assurés sociaux et les institutions de sécurité sociale concernés par le charte de l'assuré social, la façon dont une demande d'octroi de prestation sociale doit être soumise, les obligations d'information et de conseil imposées par la charte de l'assuré social aux institutions de sécurité sociales ainsi que les délais durant lesquelles celles-ci doivent se prononcer sur l'octroi et le montant des prestations sociales et les délais au cours duquel le premier paiement de ces prestations doit être effectué. La charte de l'assuré social rassemble plusieurs principes importants liés aux droits et aux devoirs des assurés sociaux dans leurs contacts avec les institutions de la sécurité sociale : ces dernières doivent informer clairement la population, répondre dans un délai raisonnable en cas de demande de prestation et communiquer, pour chaque décision, toutes les possibilités d'appel, les motifs de la décision et les références à l'assuré social. Le principal but de la charte est de protéger la population au moyen d'une série de règles auxquelles toutes les institutions de la sécurité sociale doivent se tenir.

La deuxième partie de l'étude livre une analyse juridique et socio-économique des régimes d'assurances sociales belges concernés par la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale.

Les différentes assurances sociales sont analysées dans les six chapitres qui composent cette deuxième partie : l'assurance soins de santé (*chapitre 1*), l'assurance maladie-invalidité (*chapitre 2*), l'assurance maternité (*chapitre 3*), les assurances accidents du travail et maladies professionnelles (*chapitre 4*), l'assurance-chômage et le droit passerelle (*chapitre 5*) ainsi que les assurances pensions de retraite et de survie (*chapitre 6*). Chacun de ces chapitres présente les prestations qui y sont associées sous l'angle des quatre domaines essentiels visés par la recommandation européenne. Par conséquent, ils examinent pour chaque risque social la mesure dans laquelle les régimes de sécurité sociale belges offrent une couverture d'assurance formelle et efficace et des prestations sociales adéquates ainsi que la mesure dans laquelle ces régimes remplissent l'objectif de transparence. Cette analyse permet de présenter par catégorie de prestations sociales le diagnostic de la situation actuelle.

Tout d'abord, chaque chapitre de la deuxième partie du rapport analyse, pour l'assurance sociale qui lui est relative, les catégories de personnes qui sont formellement couvertes par l'assurance sociale, si cette couverture est de nature obligatoire ou volontaire et, dans le second cas, s'il s'agit d'un choix « opt-in » ou « opt-out ». Ils fournissent également un aperçu des situations dans lesquelles des catégories de personnes faisant partie du champ d'application de l'étude (travailleurs salariés, travailleurs indépendants et fonctionnaires de l'État belge) ne jouissent pas d'une couverture formelle ou seulement d'une couverture volontaire.

Pour les personnes jouissant d'une couverture d'assurance formelle, certaines conditions d'octroi peuvent constituer un obstacle qui les empêche d'obtenir effectivement une prestation sociale prévue par un régime d'assurance sociale auquel ces personnes ont accès. C'est pourquoi, chaque chapitre de la deuxième partie du rapport vérifie ensuite, pour l'assurance sociale qui lui est relative, la présence de stage d'attente, de durée de carrière et de délais de carence ainsi que la durée des prestations sociales. La première condition d'octroi (stage d'attente) est utilisée lorsqu'un régime de sécurité sociale accorde le droit aux prestations à la condition que l'assuré social dispose de cette capacité au début du risque social et que, au cours d'une période précédente, celui-ci ait payé des cotisations sociales et/ou ait accompli des jours de travail ou des jours équivalents. La seconde condition d'octroi (durée de carrière) est utilisée lorsqu'un régime de sécurité sociale accorde le droit aux prestations à la condition que l'assuré social ait payé des cotisations sociales et/ou ait accompli des jours de travail ou des jours équivalents, mais ces conditions ne doivent être remplies au cours d'une période de référence précédant le début du risque social. La troisième condition (délai de carence) signifie que les assurés sociaux ne bénéficient des prestations sociales qu'après l'expiration d'une période non indemnisée au cours de laquelle le risque social est survenu et continue d'exister. La quatrième condition (durée des prestations sociales) interrompt le paiement des prestations sociales après un certain temps, même si le risque social persiste. De plus, dans le cas où des personnes quittent le système de sécurité sociale auquel elles appartiennent à un moment donné, l'analyse de la couverture

effective s'intéresse à la mesure dans laquelle les droits acquis ou en cours d'acquisition sont maintenus[2], accumulés[3] ou transférables[4].

Selon la recommandation européenne, une prestation sociale peut être considérée comme adéquate si, d'une part, elle met les bénéficiaires en état de maintenir un niveau de vie convenable et remplace leur revenu du travail d'une manière raisonnable et, d'autre part, si elle les préserve de tomber dans la pauvreté, tout en promouvant leur activation et réinsertion professionnelle. Chaque chapitre de la deuxième partie du rapport examine donc, pour l'assurance sociale qui lui est relative, le moment auquel intervient le premier versement de la prestation sociale ainsi que la méthode de calcul du montant des prestations et l'utilisation d'un montant minimum garanti. De plus, l'analyse de l'adéquation examine si le régime d'assurance sociale propose des prestations qui facilitent le retour au travail, s'il permet de cumuler la prestation sociale (éventuellement réduite) avec l'exercice d'une activité professionnelle et, le cas échéant, sous quelles conditions.

La recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale attache une grande importance à la transparence des régimes de sécurité sociale. En effet, il est recommandé aux États membres de veiller à ce que les conditions et les règles applicables en matière de protection sociale soient transparentes et à ce que les citoyens aient accès à des informations gratuites et de qualité sur leurs droits et obligations individuels. La complexité de la réglementation peut conduire les assurés sociaux à ne pas suffisamment connaître et comprendre leurs droits en matière de sécurité sociale et les obligations qui y sont associées. Dans ces conditions, la participation des assurés sociaux aux régimes de sécurité sociale peut être limitée et les prestations sociales disponibles trop peu utilisées. Une information de qualité, adaptée à la situation individuelle de l'assuré social, peut remédier à cette problématique. Chaque chapitre de la deuxième partie du rapport vérifie enfin, pour l'assurance sociale qui lui est relative, si le régime de sécurité sociale communique des informations actualisées aux assurés sociaux en ce qui concerne leurs droits individuels, s'il dispose d'un centre d'information, s'il utilise des comptes personnalisés et s'il met un calculateur en ligne permettant de simuler le calcul des prestations prévues par le régime en question. Plus spécifiquement, ils examinent la façon dont la charte de l'assuré social a été mise en œuvre dans le régime de sécurité sociale et la manière dont les citoyens reçoivent des informations sur leurs droits et obligations individuels. En ce qui concerne la mise en œuvre de la charte de l'assuré social, il est vérifié si la législation applicable définit les informations pertinentes à fournir par les institutions sociales compétentes, si ces institutions doivent procéder à un examen automatique du droit aux prestations sociales et si, en cas de demande adressée à une institution autre que l'institution compétente, la législation détermine la date de la demande de prestations.

La troisième partie de l'étude examine la mesure dans laquelle les régimes de sécurité sociale belges analysés dans la deuxième partie ont déjà mis œuvre les quatre éléments auxquels les États membres doivent se soumettre pour se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la

---

2 Le maintien de droits implique que la personne concernée ne perd pas les droits qu'elle a acquis ou qu'elle était en train d'acquérir pendant des périodes de travail accomplies, même si ces droits étaient acquis dans le cadre de régimes de sécurité sociale différents ou sous des statuts de travail différents.

3 L'accumulation de droits concerne les situations dans lesquelles des périodes d'assurance, d'emploi ou d'activité non salariée passées dans un régime de sécurité sociale auquel la personne concernée appartenait auparavant, sont prises en considération par le régime de sécurité social auquel elle appartient ensuite, en vue de l'acquisition, le maintien, la durée ou le recouvrement du droit aux prestations.

4 Les droits acquis ou en cours d'acquisition sont transférables si la personne qui quitte un régime de sécurité à la possibilité de les transférer au régime dont elle dépendra ensuite.

protection sociale : la couverture formelle, la couverture effective, l'adéquation et la transparence. Cet examen permet ensuite de formuler des propositions de mesures correctives pour les situations jugées potentiellement problématiques sous l'angle des quatre domaines essentiels visés par la recommandation européenne et, donc visant à rapprocher les systèmes de sécurité sociale belges du cadre de référence prévu au niveau européen. Les quatre dimensions de la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale sont évaluées dans les quatre chapitres qui composent cette troisième partie.

La recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale ne porte pas préjudice au droit des États membres d'organiser leurs systèmes de protection sociale. La compétence exclusive dont disposent les États membres pour organiser leurs systèmes de protection sociale concerne les décisions relatives à la mise en place, au financement et à la gestion de ces systèmes et des institutions qui y sont liées, ainsi qu'au niveau, à la nature et à l'octroi de prestations, au niveau de cotisations et aux conditions d'accès. Cependant, la recommandation européenne recommande aux États membres de permettre à tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire d'accéder à une protection sociale adéquate et, à cette fin, de fixer des normes minimales dans le domaine de la protection sociale pour les personnes concernées. Cette protection comprend le droit de participer aux régimes de sécurité sociale, d'accumuler et d'utiliser les droits aux prestations sociales. Il est donc recommandé aux États membres d'assurer une couverture formelle, une couverture efficace, une protection adéquate et la transparence pour tous les travailleurs salariés et les travailleurs indépendants pour les risques sociaux concernés par la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Les États membres sont chargés de mettre en œuvre la recommandation européenne dans les meilleurs délais et de soumettre un plan qui fournit les mesures à prendre au niveau national à cette fin pour le 15 mai 2021. Les progrès accomplis dans la mise en œuvre de ces plans nationaux devraient, ensuite, être évalués dans le cadre d'instruments de surveillance multilatérale conformément au Semestre européen et à la méthode ouverte de coordination (MOC) sociale.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de couverture formelle afin que tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire aient le droit de participer aux régimes de sécurité sociale pour les risques sociaux couverts par la recommandation. Par conséquent, après avoir décrit le cadre d'évaluation utilisé pour évaluer la couverture d'assurance formelle prévue dans la recommandation européenne, le *chapitre 1* de la troisième partie du rapport examine la mesure dans laquelle la Belgique a déjà mis en œuvre ce principe pour les catégories de travailleurs suivantes : les travailleurs (salariés) typiques et les fonctionnaires de l'État belge qui travaillent à plein temps, les travailleurs (salariés) atypiques et les fonctionnaires de l'État belge qui travaillent à temps partiel, les travailleurs indépendants et les assurés sociaux à carrière mixte. Ce diagnostic de la situation actuelle belge permet ensuite de relever les situations (potentiellement) problématiques et de formuler des propositions de mesures correctives. Celles-ci visent essentiellement à offrir une couverture d'assurance formelle aux catégories de personnes exclues des régimes de sécurité sociale et à transformer une couverture volontaire en couverture obligatoire ou une couverture volontaire de nature « opt-in » en couverture de nature « opt-out ».

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de couverture efficace afin de garantir à tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire un accès effectif à une protection sociale adéquate. Par conséquent, après avoir décrit le

cadre d'évaluation utilisé pour évaluer la couverture d'assurance efficace des assurés sociaux prévue dans la recommandation européenne, le *chapitre 2* de la troisième partie du rapport examine la mesure dans laquelle la Belgique a déjà mis en œuvre ce principe dans les différents régimes de sécurité sociale analysés. Ce diagnostic de la situation actuelle belge permet ensuite de relever les situations (potentiellement) problématiques et de formuler des propositions de mesures correctives. Celles-ci visent essentiellement à garantir un accès effectif aux catégories de personnes pour lesquelles certaines conditions d'octroi les empêchent d'obtenir effectivement une prestation sociale prévue par un régime d'assurance sociale dont ils font partie.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière d'adéquation afin de garantir à tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire une protection sociale adéquate. Par conséquent, après avoir décrit le cadre d'évaluation utilisé pour évaluer l'adéquation des régimes de protection sociale prévue dans la recommandation européenne, le *chapitre 3* de la troisième partie du rapport examine la mesure dans laquelle la Belgique a déjà mis en œuvre ce principe dans les différents régimes de sécurité sociale analysés.

Pour cela, les aspects relatifs au « maintien d'un niveau de vie décent » et « prévention de la pauvreté » y sont analysés, et ce en tenant compte du système de sécurité sociale belge dans son intégralité. Il est donc vérifié si le calcul des prestations sociales est conforme aux conventions et recommandations de l'Organisation internationale du Travail (OIT) et du Conseil de l'Europe et au droit de l'Union européenne et si les montants des prestations sont supérieurs au seuil de pauvreté. La méthodologie développée à cette fin évalue le niveau des prestations sociales en faisant référence à la double norme appliquée par le Comité Européen des Droits Sociaux, selon laquelle une prestation sociale remplaçant le revenu du travail perdu doit au minimum atteindre, d'une part, un pourcentage déterminé du revenu de référence et, d'autre part, le seuil de pauvreté Européen (60% du revenu médian équivalent). Outre le seuil de pauvreté de l'UE, l'aspect « prévention de la pauvreté » est également analysé du point de vue des budgets de référence. À partir de paniers de prix de biens et de services illustrant ce dont certaines familles ont besoin pour atteindre un certain niveau de vie, cet indicateur offrent des informations très importantes pour contextualiser la norme de seuil de pauvreté Européen. L'analyse quantitative de la prévention de la pauvreté est établie sur la base de simulations standards, soit des calculs du revenu d'une famille hypothétique dans une situation bien définie et avec des caractéristiques spécifiques.

Ce diagnostic de la situation actuelle belge permet ensuite de relever les situations (potentiellement) problématiques en matière d'adéquation des régimes de sécurité sociale et de formuler des propositions de mesures correctives. Celles-ci visent essentiellement à garantir que chaque travailleur ait accès à des prestations sociales adéquates.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de transparence afin de garantir la transparence des régimes de sécurité sociale et l'accès de leurs citoyens à une information de qualité. Il est à souligner que la présente étude n'analyse pas les possibilités d'harmoniser (davantage) les régimes de sécurité sociale des travailleurs salariés, des travailleurs indépendants et des fonctionnaires et de simplifier la législation belge en matière de sécurité sociale, mais vérifie uniquement la fourniture d'informations aux assurés sociaux. Par conséquent, après avoir décrit le cadre d'évaluation utilisé pour évaluer la transparence des régimes de

protection sociale prévue dans la recommandation européenne, le *chapitre 4* de la troisième partie examine la mesure dans laquelle la Belgique a déjà mis en œuvre ce principe dans les différents régimes de sécurité sociale analysés. Ce diagnostic de la situation actuelle belge permet ensuite de relever les situations (potentiellement) problématiques et de formuler des propositions de mesures correctives. Celles-ci visent essentiellement à garantir que chaque travailleur puisse obtenir gratuitement des informations complètes et compréhensibles, de nature tant générale qu'individualisée.

En guise de conclusion, les pistes de corrections mentionnées dans la partie précédentes sont formulées dans la quatrième partie de l'étude par risque social et par catégorie professionnelle.

Partie 1. Analyse juridique et socio-économique des systèmes de sécurité sociale en Belgique

Cette partie de l'étude fournit un aperçu des différents systèmes ou régimes d'assurances sociales en Belgique. Cette étude préliminaire permet d'acquérir une bonne compréhension générale des systèmes d'assurances sociales des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants, ainsi que des régimes applicables aux fonctionnaires (agents statutaires) de l'État fédéral : leur champ d'application personnel, leur financement et l'application de la Charte de l'assuré social).

Chapitre 1. Champ d'application personnel

Le champ d'application personnel des systèmes de sécurité sociale définit les personnes qui relèvent des différents systèmes et régimes de sécurité sociale.

Tous les travailleurs salariés typiques et atypiques sont, en principe, obligatoirement assurés dans le système de sécurité sociale des **travailleurs salariés**. Le personnel contractuel du secteur public est également couvert par ce système, mais relève des assurances accidents du travail et maladies professionnelles du secteur public. À noter que certains agents statutaires du secteur de l'éducation[5] sont couverts par le système de sécurité sociale des travailleurs salariés, mais sont exclus de l'assurance-chômage et de l'assurance maladie-invalidité et de l'assurance maternité. En tant que fonctionnaires, ils bénéficient d'un statut d'emploi permanent et d'un régime de congés pour incapacité de travail, de sorte qu'ils sont déjà protégés contre ces risques sociaux. Le système de sécurité sociale des travailleurs salariés s'applique à certaines catégories de personnes non salariées, comme certaines catégories de personnes qui effectuent des prestations rémunérées sous l'autorité d'une tierce personne[6] ou certaines catégories de travailleurs indépendants qui exercent un travail dans des conditions similaires à celles d'un contrat de travail[7]. Tous les travailleurs indépendants, leurs conjoints-aidants et leurs aidants sont, en principe, obligatoirement assurés dans le système de sécurité sociale des **travailleurs indépendants**. Les **fonctionnaires** ne disposent pas de système de sécurité sociale propre. Qu'ils

[5] Le personnel statutaire des établissements d'enseignement supérieur privé, des services privés d'orientation scolaire et professionnelle et des centres PMS.

[6] Les apprentis à partir de l'année civile suivant celle au cours de laquelle ils atteignent 18 ans, les jobistes, les accueillants d'enfants, les assistants de personnes handicapées, les titulaires d'une bourse de (post)doctorat, les médecins en formation (sauf pour l'assurance-chômage).

[7] Il s'agit, plus précisément, de mandataires d'association ou d'organisation non-commerciale, de certains domestiques, de chauffeurs de taxi, de personnes transportant des biens ou des personnes, de travailleurs du secteur du nettoyage et d'artistes exerçant une activité non-occasionnelle.)

exercent leur fonction à temps plein ou à temps partiel, ils sont obligatoirement assurés dans les assurances accidents du travail et maladies professionnelles et l'assurance pensions du secteur public. Ils sont rarement assurés contre le chômage, l'incapacité de travail- et la maternité car leur statut leur offre une protection contre ces risques sociaux. Pour les assurés sociaux ayant une carrière mixte, il n'existe pas de système ou régime de sécurité sociale distinct. Par conséquent, ceux-ci relèvent des systèmes et des régimes de sécurité sociale qui leur sont simultanément ou successivement applicables dans leurs fonctions simultanées ou successives en tant que travailleur salarié, travailleur indépendant ou fonctionnaire.

Certaines catégories de travailleurs salariés et de travailleurs indépendants sont respectivement exclues des systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants. Ils relèvent toutefois des systèmes de sécurité sociale des travailleurs indépendants ou des travailleurs salariés ou de leur propre régime de sécurité sociale :

Les marins et certains médecins hospitaliers (qui combinent une activité en tant qu'employé d'un hôpital et une activité professionnelle indépendante) qui sont exclus du système de sécurité sociale des travailleurs salariés ;

Les conjoints et les partenaires légaux de travailleurs indépendants qui ne sont pas considérés comme conjoints-aidants sont exclus du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants. Ils sont alors couverts par le système de sécurité sociale des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants ou par tout autre régime sur la base de leur activité professionnelle propre ;

Certaines catégories de travailleurs indépendants qui exercent un travail dans des conditions similaires à celles d'un contrat de travail sont exclues du système de sécurité sociale de travailleurs indépendants. Ils sont alors couverts par le système de sécurité sociale des travailleurs salariés ;

Certaines catégories de travailleurs indépendants, qui sont déjà socialement assurés, sur la base d'une autre activité professionnelle, dans le système de sécurité sociale des travailleurs indépendants ou dans un autre système de sécurité sociale au moins équivalent, sont exclues du système de sécurité sociales de travailleurs indépendants ;

Les personnes actives dans le cadre de l'économie collaborative, du travail associatif ou des services occasionnels entre les citoyens et dont le revenu était limité à un montant mensuel et annuel légal ont été exclues des systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants, si elles exerçaient habituellement une activité principale (différente) ou bénéficiaient d'une pension de retraite ou de survie (jusqu'au 31 décembre 2020).

Certains groupes de personnes qui ne sont pas dans une relation d'emploi typique sont exclus des systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants et ne sont pas assurés dans leur propre système de sécurité sociale. Ils risquent donc de ne pas avoir accès à une protection sociale adéquate :

- les catégories de travailleurs atypiques qui, sous certaines conditions, sont exclues du système de sécurité sociale des travailleurs salariés. Comme ils ne sont pas considérés comme des travailleurs indépendants ou des fonctionnaires, ils sont également exclus des autres systèmes de sécurité sociale. Il s'agit de certaines catégories de travailleurs qui exercent une activité accessoire ou un emploi de courte durée : une activité non professionnelle (< 8 heures par semaine chez un ou plusieurs employeurs), un emploi ALE (agence locale pour l'emploi), une activité socioculturelle ou sportive (< 25 jours

ouvrables par an chez un ou plusieurs employeurs), un job étudiant (< 475 heures par an), une activité spécifique dans l'agriculture ou l'horticulture (< 25 jours ouvrables par an), les pompiers et ambulanciers volontaires et les volontaires de la protection civile dont l'indemnisation est limitée à un montant annuel, une activité artistique limitée dans le temps et dont l'indemnité forfaitaire est limitée à un montant journalier et annuel, les jeunes défavorisés qui sont employés par certaines ASBL et dont le revenu mensuel est inférieur au tiers du revenu mensuel minimum garanti ;

- les jeunes aidants et les aidants occasionnels sont toujours exclus du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants ;
- les personnes actives dans le cadre de l'économie collaborative et dont le revenu était limité à un montant mensuel et annuel légal ont été exclues des systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants, si elles exerçaient habituellement, une activité principale (différente) ou bénéficiaient d'une pension de retraite ou de survie (jusqu'au 31 décembre 2020) ;
- les bénévoles n'ont jamais accès aux systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants, ni aux régimes de sécurité sociale des fonctionnaires, ni à leur propre régime de sécurité sociale.
- les personnes qui ne sont pas considérées par le droit belge comme des salariés, des indépendants ou des fonctionnaires : les détenus qui exercent un travail pénitentiaire, les personnes qui effectuent une peine de travail et les apprentis avant l'année civile au cours de laquelle ils atteignent 19 ans.

Par ailleurs, les catégories de personnes susmentionnées qui ne sont pas obligatoirement assurées dans un système de sécurité sociale ou dans leur propre régime de sécurité sociale n'ont pas la possibilité de s'y affilier sur une base volontaire.

Chapitre 2. Cotisations sociales

Les cotisations sociales des **travailleurs salariés** typiques et atypiques sont calculées sur la base du salaire brut non plafonné et font donc partie de la base cotisable. Pour les flexi-travailleurs, aucune cotisation effective n'est prélevée sur le flexisalaire servant au calcul des prestations sociales. Les cotisations sociales des **fonctionnaires** sont calculées sur la base du traitement et font donc également partie de la base cotisable. Les cotisations sociales des **travailleurs indépendants** sont calculées sur la base du revenu professionnel net, c'est-à-dire le revenu professionnel brut diminué des frais professionnels et des pertes professionnelles. Elles font partie des coûts déductibles et ne font pas partie de la base cotisable.

Les cotisations sociales des **travailleurs salariés** et des **fonctionnaires** sont généralement calculées sur le revenu professionnel réel. Pour les travailleurs salariés, il s'agit parfois d'un salaire forfaitaire, fictif, réduit ou plafonné. Les cotisations sont calculées à partir du salaire déclaré par l'employeur et sont donc fondées sur une évaluation objective du revenu des assurés sociaux. Elles sont perçues à chaque paiement de salaire ou de traitement sur lequel elles sont calculées. Elles sont donc prélevées sur les salaires ou les traitements actuels et prennent en compte les fluctuations de revenu. Pour les travailleurs qui exercent simultanément des activités en tant que salarié et fonctionnaire, deux cotisations sociales distinctes s'appliquent. Les cotisations sociales des **travailleurs indépendants** sont généralement calculées sur le revenu professionnel net. Parfois, les bénéfices ou les revenus et les

dépenses professionnelles sont déterminés de manière forfaitaire. La rémunération accordée aux conjoints-aidants est limitée à 30% du revenu net résultant de la profession des travailleurs indépendants, sauf si leurs prestations leurs donnent droit à une part plus importante. Par conséquent, les cotisations ne sont pas toujours calculées sur le revenu professionnel réel des travailleurs indépendants. Le revenu professionnel net est déterminé par l'administration fiscale. Les cotisations sociales sont donc fondées sur une évaluation objective du revenu des assurés sociaux. La façon dont la base cotisable est déterminée prend en compte les fluctuations de revenu. Les cotisations définitives sont calculées sur le revenu professionnel net actuel. Cependant, tant que celui-ci n'est pas connu, les travailleurs paient des cotisations provisoires calculées sur le revenu professionnel net de trois ans auparavant, sauf pour les travailleurs indépendants en début d'activité. Dans le cas où le revenu professionnel net risque d'être inférieur au revenu antérieur, ils peuvent demander une réduction de leurs cotisations provisoires. La cotisation provisoire réduite s'applique si le revenu de l'année en cours est inférieur à des planchers de revenu légalement fixés. Pour éviter de payer un supplément de cotisations, ils peuvent, sous certaines conditions, verser des cotisations provisoires plus élevées.

Les cotisations sociales des travailleurs salariés et des fonctionnaires sont proportionnelles à leur salaire ou traitement et à leur capacité contributive. En effet, les taux de cotisation ne diffèrent pas selon que le travailleur soit un salarié typique, un salarié atypique, un fonctionnaire à temps plein ou un fonctionnaire à temps partiel. Pour les travailleurs qui exercent simultanément des activités en tant que salarié et fonctionnaire, le montant total des deux cotisations sociales est proportionnel au revenu total de l'assuré social et à sa capacité contributive. En revanche, il est plus difficile de déterminer dans quelle mesure les cotisations sont proportionnelles à la capacité contributive des travailleurs indépendants. Le calcul des cotisations sur le revenu professionnel réduit des dépenses professionnelles et des pertes professionnelles, la possibilité de payer des cotisations provisoires réduites dans le cas d'une diminution (prévisible) du revenu professionnel et de faibles cotisations provisoires pour les travailleurs en début d'activité renforcent le lien entre les cotisations et la capacité contributive. Cependant, les taux de cotisation dégressifs et la perception de cotisations minimales pour une activité principale réduisent la proportionnalité des cotisations à la capacité contributive des assurés sociaux. Pour les travailleurs qui exercent simultanément des activités en tant qu'indépendant et salarié ou fonctionnaire, le montant total des cotisations dépend du niveau de revenu dans chacune des activités. Si les personnes combinent une activité complémentaire en tant qu'indépendant et une activité principale en tant que salarié ou fonctionnaire, le montant total des cotisations est généralement davantage proportionnel à leur capacité contributive que si l'activité en tant qu'indépendant est exercée à titre principal.

Le système de sécurité sociale des travailleurs salariés fournit deux formes de réduction de cotisations personnelles. D'une part, le bonus à l'emploi vise à augmenter le salaire net des travailleurs à bas salaires, via un montant forfaitaire qui varie en fonction de la durée de travail et du niveau de salaire. D'autre part, la réduction dans le cadre d'une restructuration correspond à un montant forfaitaire. Le système de sécurité sociale des travailleurs indépendants prévoit une exonération totale ou partielle des cotisations pour les travailleurs qui ne savent pas payer leurs cotisations en raison d'une situation financière ou économique temporairement difficile.

Chapitre 3. Charte de l'assuré social

La Charte de l'assuré social s'applique à toutes les assurances sociales des travailleurs salariés, des travailleurs indépendants et des fonctionnaires analysés dans le cadre de l'étude. Les prestations

sociales sont accordées sur demande écrite ou automatiquement dans les cas déterminés par arrêté royal pour chaque régime de sécurité sociale. Les institutions d'assurance sociale doivent fournir des informations générales gratuites par le biais de documents régulièrement actualisés mis à disposition des assurés sociaux qui en font la demande. Elles doivent également, sur demande écrite, fournir toutes les « informations pertinentes » sur les droits et obligations et conseiller les assurés sociaux. Par conséquent, la Charte rejoint la recommandation sur la protection sociale, dans le sens où elle considère que les assurés sociaux doivent avoir connaissance de leurs droits et obligations. Toutefois, la définition d'une « information pertinente » est déterminée distinctement pour chaque régime de sécurité sociale.

La Charte de l'assuré social fixe les délais maximums que les institutions de sécurité sociale doivent respecter pour se prononcer sur le droit des assurés sociaux à bénéficier d'une prestation de sécurité sociale ainsi que son montant, et les délais maximums qu'elles doivent respecter pour effectuer le premier versement des prestations périodiques octroyées. Ces périodes maximales semblent très longues, mais la charte permet aux régimes de sécurité sociale de fixer des périodes plus courtes.

Partie 2. Analyse juridique et socio-économique des régimes de sécurité sociale en Belgique

Cette partie analyse les différentes assurances sociales et les prestations qui en découlent sous l'angle des quatre domaines essentiels visés par la recommandation européenne : la couverture formelle, la couverture efficace, l'adéquation et la transparence.

Chapitre 1. Assurance soins de santé

Ce chapitre examine la mesure dans laquelle l'assurance soins de santé offre une couverture d'assurance formelle et efficace et des prestations sociales adéquates ainsi que la mesure dans laquelle les régimes associés remplissent l'objectif de transparence.

A. Couverture formelle

Toutes les personnes entrant dans le champ de l'étude et qui ne seraient pas obligatoirement assurés dans l'assurance soins de santé sur la base de leur activité ou en tant que personne à charge, sont assurées en leur qualité de personnes inscrites au registre national. Dans ce cas, elles sont soumises à une contribution personnelle afin de participer au financement de l'assurance maladie. Une réduction ou une exonération de cette contribution s'applique lorsque le revenu du ménage est inférieur à un certain montant. Dans certains cas, l'assurance soins de santé propose des formes d'assurance volontaire (formule opt-in).

B. Couverture efficace

Les ayants droit ne sont pas soumis à un stage d'attente, sauf ceux dont l'inscription précédente a expiré en raison du non-respect des obligations de contribution personnelle qui sont soumis à un stage d'attente de 6 mois. Un stage d'attente plus long s'applique aux travailleurs indépendants qui exercent une activité professionnelle après l'âge légal de la retraite ou qui sont admis à l'assurance continuée. Un stage d'attente spécial s'applique également aux marins (et à leur conjoint survivant) qui n'ont pas

accompli une carrière de retraite complète et qui n'étaient plus assurés à la date du début de leur pension de retraite (ou pension de survivant).

C. Adéquation

L'assurance soins de santé intervient sur le tarif officiel. Si le prestataire de soins pratique un tarif plus élevé, la différence entre le prix facturé et le tarif officiel est entièrement à charge du patient. Une partie du tarif officiel reste généralement également à charge du patient. Celui-ci et l'intervention de l'assurance peuvent correspondre à un montant fixe ou un pourcentage du taux officiel. L'assurance soins de santé (et le régime des marins) prévoit une intervention majorée conditionnée par la situation financière et les besoins en soins de santé du bénéficiaire et de sa famille. L'assurance ne limite pas sa participation aux frais médicaux si ceux-ci atteignent un certain montant.

D. Transparence

La législation applicable en matière d'assurance soins de santé ne précise pas les informations pertinentes que les institutions de sécurité sociale doivent fournir aux assurés sociaux. Le site web de l'INAMI fournit des informations générales très détaillées sur les droits et obligations des titulaires. Il propose des applications qui permettent, entre autres, d'estimer l'intervention de l'assurance et de vérifier si un prestataire de soins est conventionné.

Chapitre 2. Assurance maladie-invalidité

Ce chapitre examine la mesure dans laquelle l'assurance maladie-invalidité offre une couverture d'assurance formelle et efficace et des prestations sociales adéquates ainsi que la mesure dans laquelle les régimes associés remplissent l'objectif de transparence.

A. Couverture formelle

Les travailleurs salariés typiques et atypiques, mais aussi certaines catégories de travailleurs indépendants et certaines autres catégories de personnes non salariées, sont obligatoirement assurés dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs salariés. Il en va de même pour les jeunes travailleurs en âge d'obligation scolaire et certains travailleurs qui sont inclus dans le régime de sécurité sociale des marins. Les travailleurs qui suivent un programme de reconversion professionnelle et les travailleurs qui ne sont plus couverts par le système de sécurité sociale des travailleurs salariés et qui se trouvent dans une situation sociale définie par la loi peuvent s'y affilier sur une base volontaire (formule opt-in). Les marins de la marine marchande et les personnes assimilées, ainsi que les apprentis de la marine marchande, sont obligatoirement assurés dans l'assurance maladie-invalidité des marins. Celle-ci n'offre aucune forme d'assurance volontaire. Les travailleurs indépendants et les médecins hospitaliers qui ne sont pas intégrés au système de sécurité des travailleurs salariés sont assurés dans le système de sécurité sociale des travailleurs indépendants. Toutefois, les catégories de travailleurs indépendants qui ne sont pas soumis à une cotisation minimale ont droit à des prestations d'incapacité de travail uniquement si leurs cotisations sont au moins égales à la cotisation minimale d'une activité principale. Certaines catégories de travailleurs indépendants sont exclues du système de sécurité sociales des travailleurs indépendants et, par conséquent, de l'assurance maladie-invalidité, mais sont protégées

contre les effets de l'incapacité de travail sur une autre base (régime des travailleurs salariés ou leur statut de fonctionnaire).

Certains groupes de personnes qui ne sont pas dans une relation d'emploi typique sont exclus de toutes assurances mamadie-invalidité et ne sont pas assurés dans le cadre d'un statut d'emploi spécial :

- les catégories de travailleurs atypiques exclus du système de sécurité sociale des travailleurs salariés (*cf. le chapitre 1 de la première partie*) ;
- les jeunes aidants et les aidants occasionnels ;
- les personnes qui effectuent un travail mais ne sont pas considérées comme des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants et qui ne sont pas intégrés dans les systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants.

Les assurances maladie-invalidité des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants proposent une assurance continuée, mais les personnes exclues ne peuvent pas s'y affilier volontairement.

B. Couverture efficace

1. Stages d'attente

Dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs salariés, les bénéficiaires doivent effectuer 180 jours de travail ou assimilés sur une période de référence de 12 mois et démontrer que leurs jours de travail ont été couverts par une cotisation sociale adéquate. Les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel accomplissent leur stage d'attente en effectuant au moins 800 heures de travail sur une période de référence de 12 mois. Dans un nombre de cas limités, les personnes bénéficient d'une dispense du stage d'attente. Cette dispense s'applique également aux fonctionnaires et au personnel statutaire des établissements d'enseignement privés qui sont transférés vers l'assurance des travailleurs salariés. La période de référence comprend plus de jours de travail que le nombre requis de jours de travail ou assimilés. Cela profite, par exemple, aux travailleurs qui travaillent successivement sous CDD. La période de référence de 12 mois est prolongée jusqu'à un maximum de 36 mois pour les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel qui ne savent pas accomplir un stage d'attente de 12 mois en raison de leur régime d'emploi. Cette prolongation revient également à maintenir un stage d'attente déjà (partiellement) accompli. Toutefois, dès qu'un stage d'attente plus long que la période de référence applicable s'est écoulé entre le début de la (dernière) activité du travailleur et son incapacité de travail, les jours de travail précédemment effectués sont systématiquement perdus. Même si la période de référence applicable a expiré et que les travailleurs ont terminé le stage d'attente requis, mais qu'ils ne sont pas en incapacité de travail à ce moment-là, ils doivent continuer à effectuer des jours de travail afin de présenter le stage d'attente requis en cas de matérialisation du risque social ultérieurement. L'assimilation des jours d'inactivité protège les travailleurs contre la perte possible de jours de travail déjà effectués et leur permet de continuer à accomplir le stage d'attente. Pour les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel, ces périodes d'inactivité sont incluses dans le nombre d'heures de travail qu'ils auraient travaillés pendant ces périodes. À cet égard, ceux-ci sont traités moins favorablement que les travailleurs à temps plein pour lesquels le nombre de jours assimilés est converti au nombre de jours d'une semaine de travail de 6 jours. Le maintien partiel

d'un stage d'attente accompli est accordé, sous certaines conditions, aux travailleurs qui se sont consacrés à l'éducation d'un enfant. Le stage d'attente est réduit à 2 mois d'au moins 30 jours de travail ou assimilés, lorsque la personne a accompli ou est dispensée du stage d'attente et, après la perte du statut d'ayant droit, est de nouveau couverte par l'assurance maladie-invalidité. Les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel accomplissent le stage d'attente réduit s'ils effectuent 133 heures de travail ou assimilées sur une période de 2 mois. Cette période de référence spécifique est prolongée jusqu'à un maximum de 6 mois s'ils ne savent pas accomplir le stage d'attente réduit sur une période de 2 mois en raison de leur régime d'emploi.

Les travailleurs réguliers ont droit à des prestations minimales plus élevées. Pour cela, les bénéficiaires doivent avoir effectué 120 jours de travail ou assimilés au début de leur incapacité de travail sur une période de référence d'au moins 6 mois. Les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel doivent effectuer 400 heures de travail ou assimilées. Entre la date à laquelle ils deviennent éligibles et jusqu'à la veille du début de l'incapacité de travail, le nombre total de jours de travail ou assimilés doit être au moins égal aux 3/4 du nombre de jours de travail au cours de cette période. Pour les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel, le nombre d'heures de travail ou assimilées doit être au moins égal à 28 heures de travail par semaine ou, à défaut, aux 3/4 du nombre d'heures de travail effectuées par la personne de référence. Le nombre requis d'heures de travail est élevé et n'est pas proportionnel à la durée du temps de travail. Les travailleurs conservent cette qualité s'ils sont de nouveau en incapacité de travail dans les 12 mois suivant la fin d'une incapacité de travail en tant que travailleur régulier.

Dans l'assurance maladie-invalidité des marins, la période de référence est plus courte (3 mois) que dans l'assurance des travailleurs salariés et les marins doivent également prouver moins de jours de travail ou assimilés (50). Les marins qui sont réinscrits au pool des marins dans les 3 mois suivant l'expiration d'une période de 15 jours au cours de laquelle ils n'ont plus le statut d'assuré social, mais peuvent encore bénéficier de prestations, sont dispensés d'accomplir un nouveau stage d'attente. La période de référence comprend plus de jours de travail que le nombre requis de jours de travail ou assimilés. Cela équivaut à un maintien temporaire des jours de travail déjà effectués et des prestations sociales, par exemple, pour les travailleurs qui travaillent successivement sous CDD. L'assurance des marins ne prévoit pas l'assimilation de certaines périodes d'inactivité.

Afin de bénéficier de prestations minimales plus élevées en tant que travailleurs réguliers, les marins doivent accomplir un stage d'attente. Celui-ci est plus long que dans l'assurance des travailleurs salariés (180 au lieu de 120 jours de travail), mais la période de référence est également plus longue (12 au lieu de 6 mois).

Dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants, les bénéficiaires doivent accomplir un stage d'attente de 6 mois et payer les cotisations requises. Si nous supposons que ce stage d'attente correspond à 156 jours de travail, ils doivent effectuer moins de jours de travail ou assimilés que les travailleurs salariés à temps plein (180). En outre, tous les jours d'inactivité, à l'exception des périodes d'incapacité de travail qui ne conduisent pas à une interruption de l'obligation de cotisation, sont assimilés, alors que l'assurance des travailleurs salariés intègre seulement certains jours d'inactivité. Les trimestres pour lesquels les cotisations sociales dues ont été payées sont considérés comme une période d'assurance pour les travailleurs indépendants. Dans les mêmes conditions que celles de l'assurance des travailleurs salariés, les personnes peuvent bénéficier d'une dispense du stage d'attente. L'avantage d'un stage d'attente (partiellement) accompli est perdu dès que la personne n'est

plus susceptible de cotiser en tant que travailleur indépendant pour un ou plusieurs trimestres. Si la personne retrouve le statut de cotisant, celle-ci doit à nouveau accomplir le stage d'attente. Cette situation ne se présente pas lorsqu'une cotisation réduite en tant qu'étudiant-indépendant est appliquée pendant au moins deux trimestres civils continus avant celui où le travailleur acquiert le statut d'ayant droit.

Les assurés sociaux ayant une carrière mixte effectuent parfois simultanément le stage d'attente dans au moins deux assurances maladie-invalidité. Lors du passage d'une assurance à une autre, un stage d'attente (partiellement) accompli dans une assurance est pris en compte pour vérifier si le stage d'attente dans l'autre assurance est accompli. Le passage vers l'assurance des marins doit être fait dans un nombre de jours déterminé. En cas de passage de l'assurance des travailleurs indépendants vers l'assurance des travailleurs salariés, le stage d'attente dans l'assurance des travailleurs salariés est réduit de moitié.

2. Préservation du statut d'ayant droit

Dans le cadre des assurances maladie-invalidité des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants, les bénéficiaires qui ont accompli ou sont dispensés du stage d'attente préservent le droit aux prestations jusqu'à la fin du trimestre au cours duquel ils ont accompli le stage d'attente ou jusqu'à la fin du trimestre suivant l'acquisition du statut d'ayant droit. Les bénéficiaires dispensés du stage d'attente préservent ce droit pendant les 2 trimestres suivants, s'ils continuent à remplir les conditions de cotisation. Les bénéficiaires continuent également de bénéficier du statut d'ayant droit lorsqu'ils ont le statut d'indépendant ou salarié admissible pendant 120 jours ouvrables, au cours des deuxième et troisième trimestres précédant celui au cours duquel ils demandent des prestations. Les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel doivent effectuer 400 heures de travail ou assimilées au cours de cette période. Une période d'incapacité de travail est reconnue tant qu'aucune période continue de plus de 30 jours ne s'est écoulée entre le début de l'incapacité de travail et le dernier jour d'une période pendant laquelle la personne a le statut d'ayant droit en tant que salarié ou indépendant. Les marins préservent le droit aux prestations pour une période de 15 jours pendant laquelle ils ne sont plus socialement assurés. S'ils deviennent invalides durant cette période, ils peuvent recevoir des prestations pour le reste de la période.

3. Entrée du droit des prestations sociales

L'assurance maladie-invalidité des travailleurs salariés ne prévoit pas de délai de carence. Le droit aux prestations prend donc effet dès le début de l'incapacité de travail ou à la fin de la période de salaire garanti. L'assurance des marins applique généralement un délai de carence d'un jour ouvrable, de sorte que le droit aux prestations prend effet à partir du jour suivant le début de l'incapacité de travail ou à la fin de la période de salaire garanti. L'assurance des travailleurs indépendants avait initialement un long délai de carence, mais celui-ci a progressivement été réduit à 7 jours et est uniquement applicable pour les incapacités de travail de moins de 7 jours.

4. Durée des prestations sociales

Les prestations d'incapacité de travail sont accordées sans limitation dans le temps, tant que l'incapacité de travail de la personne reste reconnue. Toutefois, les prestations prennent fin à partir du premier jour du mois suivant celui au cours duquel la personne atteint l'âge légal de la retraite ou

jusqu'au dernier jour du sixième mois de la période d'incapacité primaire, si celle-ci continue à travailler après l'âge légal de la retraite.

C. Adéquation

1. Premier paiement des prestations sociales

Les prestations d'incapacité de travail doivent être versées pour la première fois aux travailleurs salariés dans les 30 jours suivant la réception de la déclaration d'incapacité de travail, aux marins dans les 4 mois suivant la décision d'octroi et aux travailleurs indépendants au plus tard à la fin des 2 mois suivant celui au cours duquel la déclaration d'incapacité de travail est déposée.

2. Montant des prestations et prestations minimales

Dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs salariés, le montant journalier des prestations est exprimé en pourcentage du salaire journalier moyen perdu. Ce pourcentage varie en fonction de la situation familiales et de la durée de l'incapacité de travail. Selon la situation familiale, le pourcentage augmente (avec famille à charge) ou diminue (isolés ou cohabitants) lors du passage de la période d'incapacité primaire vers la période d'invalidité. Le salaire journalier moyen provient du salaire mensuel et son calcul varie selon qu'il s'agisse d'un salaire mensuel fixe ou d'un salaire horaire ou variable et qu'il rémunère un temps de travail quotidien ou hebdomadaire constant ou variable. Les travailleurs à temps partiel sont soumis aux mêmes règles que les travailleurs à temps plein. Cependant, des règles particulières s'appliquent au calcul du salaire quotidien moyen des apprentis, des travailleurs temporaires, des travailleurs saisonniers et des travailleurs en CDD. Les prestations sont calculées différemment lorsque les bénéficiaires perçoivent des allocations de chômage au moment où ils tombent en incapacité de travail.

L'assurance prévoit des prestations minimales à partir du septième mois d'incapacité primaire et à partir de l'âge de 21 ans. Le montant de celles-ci est plus élevé pour les travailleurs réguliers que pour les autres travailleurs et, dans les deux cas, varie en fonction de la situation familiale.

Dans l'assurance maladie-invalidité des marins, le montant des prestations durant la période d'incapacité primaire est fixé au même pourcentage (60%) du salaire journalier que dans l'assurance des travailleurs salariés. Ce pourcentage s'élève ensuite à 65% pendant la période d'invalidité, ce qui correspond au pourcentage des travailleurs salariés avec charge de famille.

L'assurance prévoit des prestations minimales à partir du treizième mois d'incapacité. Le montant de celles-ci ne peut être inférieur à celui des prestations minimales des travailleurs réguliers et des autres travailleurs dans l'assurance des travailleurs salariés.

Dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants, les prestations sont forfaitaires et dépendent de la situation familiale. Ces montants servent donc de montants minimaux et maximaux. Ils sont beaucoup plus faibles que les prestations maximales des travailleurs salariés. Ils correspondent aux prestations minimales des travailleurs salariés (et marins) réguliers, à l'exception des cohabitants pour lesquels le montant correspond à 1.107,60 euros à partir de la période d'invalidité et dans la mesure où l'invalidité s'accompagne d'une cessation d'entreprise. Ils sont supérieurs aux prestations minimales des travailleurs non réguliers et, sauf pour les cohabitants au cours de la première période d'indemnisation, supérieurs aux prestations minimales des chômeurs invalides.

Montants mensuels minimaux dans les assurances maladie-invalidité				
	Travailleurs réguliers (salariés et marins)	Indépendants	Travailleurs non réguliers (salariés et marins)	Chômeurs invalides
Avec charge de famille	€ 1.614,08	€ 1.614,08	€ 1.295,84	€ 1.315,60
Isolé	€ 1.291,68	€ 1.291,68	€ 958,88	€ 1.077,96
Cohabitant	€ 1.107,60	€ 971,10	€ 958,88	€ 1041,56 ↓ € 561,34
Cohabitant (invalidité + cessation d'entreprise)	-	€ 1.107,60	-	-

La poursuite simultanée ou successive de diverses activités professionnelles peut être à l'origine d'une convergence de demandes de prestations dans les assurances -maladie-invalidité des travailleurs salariés, des marins et des travailleurs indépendants. Toutefois, les personnes ne peuvent pas accumuler indéfiniment les prestations. L'assurance des travailleurs indépendants diminue les prestations du montant perçu dans l'assurance des salariés ou des marins et l'assurance des travailleurs salariés diminue les prestations du montant perçu dans l'assurance des marins.

3. Activation, réinsertion et cumul des prestations sociales avec un revenu professionnel

L'assurance maladie-invalidité des **travailleurs salariés** prévoit un processus de réinsertion sur le marché du travail pour les bénéficiaires qui ne sont plus ou ne peuvent plus être employés par leur employeur.

L'assurance des **travailleurs salariés** soutient la participation aux programmes de recyclage professionnel en supportant leurs coûts et en accordant des prestations financières supplémentaires. Dans le cadre de l'assurance maladie-invalidité des **marins**, le recyclage professionnel est fourni sur demande et à charge de la Caisse auxiliaire d'assurance maladie-invalidité par l'intermédiaire du Collège des médecins-directeurs de l'INAMI. Pour les **travailleurs indépendants**, il est dispensé dans les mêmes conditions que pour les travailleurs salariés, et est couvert par l'assurance des travailleurs indépendants.

Les **travailleurs salariés** invalides peuvent, sous certaines conditions, reprendre le travail tout en conservant leurs prestations d'incapacité de travail. Si l'emploi admissible dépasse 20% d'un travail à temps plein, celles-ci sont réduites au prorata. Les **marins** invalides peuvent reprendre le travail tout en conservant leurs prestations, à condition qu'ils restent invalides à plus de 66%. Cette exigence est plus stricte que pour les travailleurs salariés (50%). Lorsque les marins reprennent le travail, leur prestation est en principe réduite. Le montant du revenu professionnel est déduit de la prestation, qui est portée à 150% ou à 125% selon que la personne ait ou non des personnes à charge. Les **travailleurs indépendants** invalides peuvent être autorisés à exercer une activité professionnelle tout en conservant leurs prestations. Lorsqu'ils reprennent le travail, leurs prestations sont cumulées avec le revenu professionnel pendant 6 mois et sont ensuite réduites de 10 % jusqu'à la fin des 3 années suivant le début de l'activité professionnelle autorisée. Au cours de la période ultérieure, si le revenu imposable net de l'activité professionnelle autorisée dépasse un montant légal, la prestation est réduite au prorata ou complètement suspendue, selon que le revenu dépasse ou non le seuil légal de 15%.

D. Transparence

La législation applicable en matière d'assurance maladie-invalidité définit les informations pertinentes comme toute information qui clarifie et précise à l'assuré social sa situation personnelle dans le domaine auquel se rapporte sa demande. Ces informations concernent notamment les conditions d'octroi des prestations, les éléments pris en compte pour déterminer le montant des prestations et les motifs de refus des prestations. En revanche, elle ne stipule pas explicitement que des informations doivent être fournies sur les obligations administratives et les délais associés. Les assurances ont l'obligation explicite de mettre en place un service qui vise, entre autres, à fournir de l'aide, de l'information, de l'orientation et de l'assistance. Elle ne prévoit ni l'examen automatique du droit aux prestations dans certains cas, ni que la date d'une demande adressée à une institution non compétente détermine la date de la demande de prestations d'incapacité.

Les sites web des organismes publics compétents contiennent des informations à jour sur les droits et obligations des assurés sociaux. Les sites web de l'INAMI et de la Caisse auxiliaire d'assurance maladie-invalidité sont très détaillés et proposent des formulaires. Ils précisent les montants minimaux et maximaux de prestations d'incapacité de travail, mais ne contiennent pas de simulateur qui permette aux assurés sociaux d'estimer le montant de leurs prestations. En ce qui concerne les marins, les informations figurant sur les sites web de l'ONSS, de l'INAMI et de la Caisse auxiliaire d'assurance maladie-invalidité sont rares et insuffisantes. En ce qui concerne les travailleurs indépendants, des informations de base pertinentes et les montants des prestations sont disponibles sur le site web de l'INASTI, qui se réfère également au site web de l'INAMI.

Chapitre 3. Assurance maternité

Ce chapitre examine la mesure dans laquelle l'assurance maternité offre une couverture d'assurance formelle et efficace et des prestations sociales adéquates ainsi que la mesure dans laquelle les régimes associés remplissent l'objectif de transparence.

A. Couverture formelle

La couverture formelle de l'assurance maternité est similaire à celle de l'assurance maladie-invalidité, à la nuance près que les prestations de repos de maternité, à l'exception des cas où celui-ci peut être converti en congé du coparent, ne sont accordées qu'aux femmes. Les travailleurs indépendants qui débutent une activité complémentaire sont exclus des prestations de congé de paternité, de congé d'adoption et de congé parental d'accueil, mais bénéficient de ces prestations sur la base de leur activité principale.

B. Couverture efficace

1. Stages d'attente

Dans l'assurance maternité des travailleurs salariés, les bénéficiaires doivent effectuer 120 jours de travail ou assimilés sur une période de référence de 6 mois. Les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel accomplissent leur stage d'attente en effectuant au moins 400 heures de travail sur une période de référence de 6 mois. Dans certains cas, les personnes bénéficient d'une dispense du stage d'attente. Cette dispense s'applique également aux

fonctionnaires et au personnel statutaire des établissements d'enseignement privés qui sont transférés vers l'assurance des travailleurs salariés. La période de référence comprend plus de jours de travail que le nombre requis de jours de travail ou assimilés. Cela profite, par exemple, aux travailleurs dont la carrière est interrompue. La période de référence de 6 mois est prolongée jusqu'à un maximum de 18 mois pour les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel qui ne savent pas accomplir un stage d'attente de 6 mois en raison de leur régime d'emploi. Cette prolongation revient également à maintenir un stage d'attente déjà (partiellement) accompli. Toutefois, dès qu'un stage d'attente plus long que la période de référence applicable s'est écoulé entre le début de la (dernière) activité du travailleur et sa maternité, les jours de travail précédemment effectués sont systématiquement perdus. Même si la période de référence applicable a expiré et que les travailleurs ont accompli le stage d'attente requis, mais qu'ils ne se trouvent pas dans une situation de maternité à ce moment-là, ils doivent continuer à effectuer des jours de travail afin de pouvoir présenter le stage d'attente requis en cas de matérialisation du risque social. L'assimilation des jours d'inactivité protège les travailleurs contre la perte possible de jours de travail déjà effectués et leur permet de continuer à accomplir le stage d'attente. Pour les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel, ces périodes d'inactivité sont incluses dans le nombre d'heures de travail qu'ils auraient travaillés pendant ces périodes. À cet égard, ceux-ci sont traités moins favorablement que les travailleurs à temps plein pour lesquels le nombre de jours assimilés est converti au nombre de jours d'une semaine de travail de 6 jours. Le maintien partiel d'un stage d'attente accompli est accordé, sous certaines conditions, aux travailleurs qui se sont consacrés à l'éducation d'un enfant. Le stage d'attente est réduit à un mois d'au moins 20 jours de travail ou assimilés, lorsque la personne a accompli ou est dispensée du stage d'attente et, après la perte du statut d'ayant droit, est de nouveau couverte par l'assurance maternité. Les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel accomplissent le stage d'attente réduit s'ils effectuent 133 heures de travail ou assimilées sur une période de 2 mois. Cette période de référence spécifique est prolongée jusqu'à un maximum de 6 mois s'ils ne savent pas accomplir le stage d'attente réduit sur une période de 2 mois en raison de leur régime d'emploi. Les prestations de congé de paternité, de congé d'adoption et de congé parental d'accueil sont accordées dans les mêmes stages d'attente que ceux du repos de maternité.

Dans l'assurance maternité des marins, la période de référence est plus longue (10 mois ininterrompus le jour de l'accouchement) que dans l'assurance des travailleurs salariés. Le stage d'attente correspond à la période de référence, de sorte que toute interruption de la période d'assurance entraîne la perte du stage d'attente (partiellement) accompli. De plus, l'assurance des marins ne prévoit pas l'assimilation de certaines périodes d'inactivité. Les marins qui sont réinscrits au pool des marins dans les 3 mois suivant l'expiration d'une période de 15 jours au cours de laquelle ils n'ont plus le statut d'assuré social sont dispensés d'accomplir un nouveau stage d'attente. Pour les prestations de congé de paternité et de congé d'adoption, les marins doivent être enregistrés comme marins ou shoreganger pendant au moins 3 mois et avoir effectué 50 jours de travail au cours de cette période ou au cours d'une autre période de 3 mois. Ce stage d'attente est plus court que celui de l'assurance des travailleurs salariés (120 jours de travail ou assimilés).

Dans l'assurance maternité des travailleurs indépendants, les bénéficiaires doivent effectuer un stage d'attente et payer les cotisations requises. Dans les mêmes conditions que celles de l'assurance des travailleurs salariés, les personnes peuvent bénéficier d'une dispense du stage d'attente. Si nous supposons que ce stage d'attente correspond à 156 jours de travail, les bénéficiaires doivent effectuer plus de jours de travail ou assimilés que les travailleurs salariés à temps plein (120). Ce stage d'attente

correspond à la période de référence, de sorte que l'avantage d'un stage d'attente (partiellement) accompli est perdu dès que la personne n'est plus susceptible de cotiser en tant que travailleur indépendant pour un ou plusieurs trimestres. Si la personne retrouve le statut de cotisant, celle-ci doit à nouveau accomplir le stage d'attente. Cette situation ne se présente pas lorsqu'une cotisation réduite en tant qu'étudiant-indépendant est appliquée pendant au moins deux trimestres civils continus avant celui où le travailleur acquiert le statut d'ayant droit. Cette dérogation ne s'applique pas au congé de paternité et au congé d'adoption. Pour les prestations de congé de paternité, les travailleurs doivent être couverts par le statut social des travailleurs indépendants pour les deux trimestres précédant la naissance, le trimestre de la naissance et le trimestre de l'interruption de leur activité professionnelle et être en ordre de paiement de cotisations provisoires pour les deux trimestres précédant la naissance. Ce stage d'attente correspond à celui des autres prestations de l'assurance maternité. En outre, le travailleur doit conserver le statut d'assuré social pendant les deux trimestres suivants : le trimestre de la naissance de l'enfant et le trimestre suivant.

Les assurés sociaux ayant une carrière mixte effectuent parfois simultanément le stage d'attente dans au moins deux assurances maternité. Lors du passage d'une assurance à une autre, un stage d'attente (partiellement) accompli dans une assurance est pris en compte pour vérifier si le stage d'attente dans l'autre assurance est accompli. Le passage vers l'assurance des marins doit être fait dans un nombre de jours déterminé. En cas de passage de l'assurance des travailleurs indépendants vers l'assurance des travailleurs salariés, le stage d'attente dans l'assurance des travailleurs salariés est réduit de moitié.

2. Préservation du statut d'ayant droit

Dans le cadre des assurances maternité des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants, les bénéficiaires qui ont accompli ou sont dispensés du stage d'attente préservent le droit aux prestations jusqu'à la fin du trimestre au cours duquel ils ont accompli le stage d'attente ou jusqu'à la fin du trimestre suivant l'acquisition du statut d'ayant droit. Les bénéficiaires dispensés du stage d'attente préservent ce droit pendant les 2 trimestres suivants s'ils continuent à remplir les conditions de cotisation. Les bénéficiaires continuent également de bénéficier du statut d'ayant droit lorsqu'ils ont le statut d'indépendant ou salarié admissible pendant 120 jours ouvrables, au cours des deuxième et troisième trimestres précédant celui au cours duquel ils demandent des prestations. Les travailleurs saisonniers, les travailleurs intérimaires et les travailleurs à temps partiel doivent effectuer 400 heures de travail ou assimilées au cours de cette période. Une période de maternité est reconnue tant qu'aucune période continue de plus de 30 jours ne s'est écoulée entre le début du congé parental et le dernier jour d'une période pendant laquelle la personne a le statut d'ayant droit en tant que salarié ou indépendant. Cette règle ne s'applique pas au congé de paternité. Les marins préservent le droit aux prestations pour une période de 15 jours pendant laquelle ils ne sont plus socialement assurés. S'ils bénéficient d'un congé parental durant cette période, ils peuvent recevoir des prestations pour le reste de la période.

3. Entrée du droit des prestations sociales

L'assurance maternité ne prévoit pas de délai de carence. Le droit aux prestations prend donc effet dès le début du congé parental ou à la fin de la période de salaire garanti.

4. Durée des prestations sociales

Dans les assurances maternité des travailleurs salariés, des marins et des travailleurs indépendants, le repos de maternité se compose d'un repos prénatal et d'un repos postnatal ainsi que d'une partie obligatoire et d'une partie facultative. Le repos obligatoire de maternité est beaucoup plus court pour les travailleuses indépendantes (3 semaines) que pour les travailleuses salariées et les marins (10 semaines). Cependant, la différence entre le repos de maternité facultatif et obligatoire des travailleuses indépendantes (12 semaines ou 13 semaines pour une naissance multiple) et le repos de maternité facultatif et obligatoire des travailleuses salariées et des marins (15 semaines ou 19 semaines pour une naissance multiple), est beaucoup plus faible (3 semaines ou 6 semaines pour une naissance multiple). Dans l'assurance des travailleurs indépendants, le repos de maternité facultatif peut également prendre la forme d'un repos à mi-temps. Le congé de maternité peut être prolongé si l'enfant est hospitalisé après la naissance. En cas de décès ou d'hospitalisation de la mère, l'assurance des travailleurs salariés prévoit la conversion du congé de la mère en congé du coparent, l'assurance des marins limite la conversion en congé de paternité et l'assurance des travailleurs indépendants ne prévoit pas de conversion.

Seule l'assurance des travailleurs salariés prévoit une période de protection supplémentaire pour les périodes pendant lesquelles la travailleuse doit interrompre le travail, réduire ou ajuster ses tâches professionnelles ou prendre des pauses d'allaitement.

Les assurances des travailleurs salariés, des marins et des travailleurs indépendants prévoient un congé de paternité de 10 jours, au cours duquel les travailleurs salariés et les marins conservent leur salaire pendant les 3 premiers jours et les travailleurs indépendants bénéficient d'une prestation pour la durée entière. Les travailleurs indépendants peuvent prendre ce congé en demi-journées.

Les assurances des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants prévoient progressivement un allongement de la durée du congé d'adoption et du congé parental d'accueil, tandis que l'assurance des marins maintien l'ancienne durée du congé d'adoption. Durant ces congés, les travailleurs salariés et les marins conservent également leur salaire pendant les 3 premiers jours.

C. Adéquation

1. Premier paiement des prestations sociales

Les prestations de maternité des travailleurs salariés et des marins doivent être versées pour la première fois dans un délai maximal de 8 mois après la demande d'octroi. Dans l'assurance des travailleurs indépendants, les prestations de repos de maternité doivent être versées pour la première fois dans un délai maximal de 7 jours et 3 mois après la déclaration de la date présumée de l'accouchement et le début souhaité du repos prénatal. Les prestations de congé de paternité sont versées en une seule fois à la fin du mois civil suivant le mois au cours duquel le congé de paternité prend fin. Les prestations de congé d'adoption sont versées en une seule fois dans un délai maximal d'un mois après la dernière semaine de congé. Les prestations de congé parental d'accueil sont versées en une seule fois dans un délai maximal d'un mois après la date de début du congé.

2. Montant des prestations et prestations minimales

a. Repos de maternité

Dans l'assurance maternité des travailleurs salariés, le montant journalier des prestations de repos de maternité est exprimé en pourcentage du salaire journalier moyen perdu. Le salaire journalier moyen est plafonné dans un certain nombre de cas, de sorte que les prestations journalières sont plafonnées à un montant maximal légal qui correspond au montant maximal pour le calcul des prestations d'incapacité de travail. Le salaire journalier moyen provient du salaire mensuel et son calcul varie selon qu'il s'agisse d'un salaire mensuel fixe ou d'un salaire horaire ou variable et qu'il rémunère un temps de travail quotidien ou hebdomadaire constant ou variable. Les travailleuses à temps partiel sont soumises aux mêmes règles que les travailleuses à temps plein. Cependant, des règles particulières s'appliquent au calcul du salaire quotidien moyen dans un certain nombre de cas. Si le repos de maternité est converti en congé du coparent en raison de l'hospitalisation de la mère, la prestation journalière du coparent s'élève à 60% de son salaire journalier moyen plafonné. Les prestations sont calculées différemment lorsque les bénéficiaires perçoivent des allocations de chômage au moment du repos de maternité ou ont perdu leur statut d'assurés sociaux, mais sont en repos de maternité dans les 30 jours suivants. Des règles particulières s'appliquent également lorsque le repos de maternité a lieu durant une période d'incapacité de travail. Dans le cas d'un congé prophylactique, le montant de la prestation est égal à 78,237% avant l'accouchement ou à 60% après l'accouchement du salaire perdu et plafonné sur la base duquel la prestation de maternité est calculée. Si, en reprenant le travail, la travailleuse perçoit un salaire inférieur, la prestation est égale à 60% de la différence entre son ancien salaire plafonné et son nouveau salaire.

L'assurance des travailleurs salariés ne prévoit de prestation minimale. Cependant, dans la mesure où les prestations correspondent au montant de l'allocation de chômage ou ne peuvent être inférieures à la prestation d'incapacité de travail, elle octroie indirectement des prestations minimales.

Dans l'assurance maternité des marins, le montant journalier des prestations de congé de maternité correspond à la prestation d'incapacité de travail majorée d'un supplément égal à 19,5% de la rémunération journalière sur la base de laquelle la prestation d'incapacité de travail est calculée. Si la travailleuse est déjà en incapacité de travail, la prestation est limitée à 79,5 % de la rémunération quotidienne. Si le repos de maternité est converti en congé du coparent, la prestation est calculée sur la base du salaire du père si la mère décède ou, si la mère est hospitalisée, celle-ci conserve sa prestation et le père a droit à une prestation correspondant à une prestation d'incapacité de travail.

L'assurance des marins ne prévoit pas de prestation minimale.

Dans l'assurance maternité des travailleurs indépendants, la prestation de congé de maternité correspond à un montant forfaitaire pour chaque semaine du repos de maternité. Dans le cas d'un repos de maternité à mi-temps, ce montant est réduit de moitié. Ces montants servent donc de montants minimaux et maximaux. Ils sont souvent inférieurs aux prestations des travailleurs salariés liées au salaire perdu et nettement inférieurs aux prestations maximales des travailleurs salariés.

La poursuite simultanée ou successive de diverses activités professionnelles peut être à l'origine d'une convergence de demandes de prestations dans les assurances maternité des travailleurs salariés, des marins et des travailleurs indépendants. Toutefois, les personnes ne peuvent pas accumuler indéfiniment les prestations.

b. Congé de paternité, congé d'adoption et congé parental d'accueil

Dans l'assurance maternité des travailleurs salariés, le montant des prestations de congé de paternité, de congé d'adoption et de congé parental d'accueil est égal à 82% du salaire perdu et plafonné sur la base duquel la prestation d'incapacité de travail est calculée. Toutefois, il ne faut pas tenir compte du nombre de jours que le père aurait normalement travaillé pendant la période de référence pour le congé de paternité et aucune réduction n'est appliquée pour les travailleurs saisonniers et les travailleurs intérimaires.

Dans l'assurance maternité des marins, le montant des prestations de congé de paternité et de congé d'adoption est égal à 82% de la rémunération journalière sur la base de laquelle la prestation d'incapacité de travail est calculée. Les marins ne bénéficient pas de congé parental d'accueil.

Dans l'assurance maternité des travailleurs indépendants, le montant des prestations de congé de paternité, de congé d'adoption et de congé parental d'accueil correspond à un montant forfaitaire hebdomadaire, qui est semblable aux prestations de repos de maternité.

3. Activation et cumul des prestations sociales avec un revenu professionnel

Les bénéficiaires peuvent poursuivre leurs activités professionnelles pendant la période de repos prénatal facultatif et peuvent ensuite prolonger le repos postnatal de la période pendant laquelle ils ont continué à travailler avant l'accouchement. Le travail à temps partiel et le travail effectué par un travailleur invalide pendant cette période sont pris en compte. Au cours des 2 dernières semaines de repos postnatal facultatif, les travailleuses peuvent, sous certaines conditions, alterner des jours de repos et des jours de travail.

L'assurance des travailleurs salariés permet aux bénéficiaires de cumuler les prestations avec un revenu professionnel pendant la période de protection maternité, soit les périodes pendant lesquelles la travailleuse doit interrompre le travail, réduire ou ajuster ses tâches professionnelles ou prendre des pauses d'allaitement.

L'assurance des travailleurs indépendants ne permet pas de cumuler les prestations avec un revenu professionnel. Toutefois, les travailleuses qui exercent leur activité à mi-temps, avec un repos facultatif limité à 18 semaines (20 semaines en cas de naissance multiple), perçoivent la moitié des prestations. Le congé de paternité réparti en demi-journées donne également droit à la moitié des prestations. De plus, l'assurance prévoit une aide à la maternité et bientôt à l'adoption afin de permettre aux travailleurs de faire appel à une personne qui les assiste dans l'exécution des tâches ménagères. Cette prestation vise à aider les travailleurs indépendants à reprendre leur activité professionnelle après un repos de maternité ou un congé de paternité.

D. Transparence

La législation applicable en matière d'assurance maternité définit les informations pertinentes comme toute information qui clarifie et précise à l'assuré social sa situation personnelle dans le domaine auquel se rapporte sa demande. Ces informations concernent notamment les conditions d'octroi des prestations, les éléments pris en compte pour déterminer le montant des prestations et les motifs de refus des prestations. En revanche, elle ne stipule pas explicitement que des informations doivent être fournies sur les obligations administratives et les délais associés. Les assurances ont l'obligation explicite de mettre en place un service qui vise, entre autres, à fournir de l'aide, de l'information, de l'orientation

et de l'assistance. Elle ne prévoit ni l'examen automatique du droit aux prestations dans certains cas, ni que la date d'une demande adressée à une institution non compétente détermine la date de la demande de prestations de maternité.

Les sites web des organismes publics compétents contiennent des informations à jour sur les droits et obligations des assurés sociaux. Les sites web de l'INAMI et de la Caisse auxiliaire d'assurance maladie-invalidité sont très détaillés et proposent des formulaires. Ils précisent les montants minimaux et maximaux de prestations de maternité, mais ne contiennent pas de simulateur qui permette aux assurés sociaux d'estimer le montant de leur prestation. En ce qui concerne les marins, les informations figurant sur les sites web de l'ONSS, de l'INAMI et de la Caisse auxiliaire d'assurance maladie-invalidité sont rares et insuffisantes. En ce qui concerne les travailleurs indépendants, des informations de base pertinentes et les montants des prestations sont disponibles sur le site web de l'INASTI, qui se réfère également au site web de l'INAMI.

Chapitre 4. Assurances accidents du travail et maladies professionnelles

Ce chapitre examine la mesure dans laquelle les assurances accidents du travail et maladies professionnelles offrent une couverture d'assurance formelle et efficace et des prestations sociales adéquates ainsi que la mesure dans laquelle les régimes associés remplissent l'objectif de transparence.

A. Couverture formelle

Les travailleurs salariés typiques et atypiques, mais aussi certaines catégories de travailleurs indépendants et certaines autres catégories de personnes non salariées, sont obligatoirement assurés dans les assurances accidents du travail et maladies professionnelles du secteur privé. Il en va de même pour les marins. Certaines catégories de travailleurs qui exercent une activité accessoire ou un emploi de courte durée sont exclus du système de sécurité sociale des travailleurs salariés, mais sont obligatoirement assurés dans l'assurance accidents du travail. Cela vaut également pour les apprentis et les « petits statuts » (les travailleurs exerçant une activité non professionnelle, une activité socioculturelle ou sportive, une activité dans l'agriculture ou l'horticulture, un job d'étudiant, etc.). Les travailleurs invalides et les chômeurs qui bénéficient d'un recyclage professionnel ou d'une formation sont assurés dans l'assurance maladies professionnelles. L'assurance maladies professionnelles s'applique également aux apprentis et aux stagiaires, même non rémunérés, ainsi qu'aux élèves et aux étudiants exposés au risque d'une maladie professionnelle.

Le personnel contractuel et statutaire de la plupart des employeurs publics est assuré dans les assurances accidents du travail et maladies professionnelles du secteur public. Les personnes qui travaillent dans le cadre d'une formation professionnelle rémunérée sont assurés dans l'assurance accidents du travail du secteur public.

Certaines catégories de personnes sont exclues des assurances du secteur privé et du secteur public, mais bénéficient d'une protection dans le cadre d'un autre régime :

- les travailleurs indépendants qui exercent une activité professionnelle après l'âge légal de la retraite ou qui bénéficient d'une pension, mais ne paient pas de cotisations sociales ou seulement des cotisations réduites. Ils perçoivent déjà un revenu de remplacement ou peuvent le réclamer ;

- les détenus qui exercent un travail pénitentiaire sont couverts par leur propre assurance accidents du travail ;
- certaines personnes (bénévoles et personnes exclues du système de sécurité sociale des travailleurs salariés) n'ont pas d'assurance accidents du travail et maladies professionnelles mais leurs employeurs doivent souscrire une police d'assurance de droit civil contre les accidents du travail.

Certains groupes de personnes qui ne sont pas dans une relation d'emploi typique sont exclus de toute protection :

- certaines catégories de travailleurs atypiques qui exercent une activité accessoire ou un emploi de courte durée sont exclus du système de sécurité sociale des travailleurs salariés. L'exclusion est plus importante pour les maladies professionnelles que pour les accidents du travail car certains de ces travailleurs sont couverts par l'assurance accidents du travail du secteur privé ;
- les jeunes aidants et les aidants occasionnels ne sont pas couverts par l'assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants ;
- les bénévoles dont l'employeur ne doit pas souscrire de police d'assurance contre les accidents du travail ou dont l'employeur ne prend pas l'initiative de souscrire une police d'assurance contre les maladies professionnelles ;
- les détenus qui exercent un travail pénitentiaire sont couverts par leur propre assurance accidents du travail, mais ne sont pas protégés contre les maladies professionnelles.

Les personnes exclues des assurances maladies professionnelles du secteur privé et du secteur public ne peuvent pas s'y affilier volontairement. Toutefois, comme les travailleurs indépendants couverts par l'assurance maladie-invalidité, elles peuvent demander l'intervention du Fonds amiante en cas de maladies causées par l'amiante.

B. Couverture efficace

Les assurances accidents du travail et maladies professionnelles du secteur privé et du secteur public ainsi que le Fonds amiante n'imposent pas de stage d'attente ou de condition de carrière. Les travailleurs indépendants bénéficient généralement d'une dispense du stage d'attente pour accéder aux prestations d'incapacité de travail et doivent être assurés durant les 4 trimestres précédant le trimestre suivant celui au cours duquel ils interrompent ou cessent leur activité professionnelle en raison d'une allergie pour accéder au droit passerelle.

Les assurances accidents du travail du secteur privé et du secteur public ne prévoient pas de délais de carence alors que l'assurance maladies professionnelles du secteur privé prévoit un délai de carence de 15 jours en cas d'incapacité temporaire, afin de permettre de diagnostiquer la maladie professionnelle. L'assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants prévoit un délai de carence plus court (7 jours). Dans les deux cas, le droit aux prestations prend effet dès le début de l'incapacité de travail qui se poursuit au-delà du délai de carence. Le droit passerelle et le Fonds amiante ne prévoient pas de délai de carence.

En cas de décès, les prestations des assurances maladies professionnelles du secteur privé et du secteur public prennent effet à partir du premier jour du mois suivant le décès de la victime. Comme

pour le Fonds amiante, la prestation du mois de décès est considérée comme acquise. L'assurance maladie-invalidité et le droit passerelle ne couvrent pas le décès du travailleur indépendant.

Les prestations d'accident du travail et de maladie professionnelle (en cas d'incapacité de travail) et du Fonds amiante sont accordées sans limitation dans le temps, tant que l'incapacité de travail du travailleur salarié, du travailleur indépendant ou du fonctionnaire reste reconnue. Les prestations d'accident du travail et de maladie professionnelle octroyées aux conjoints, aux cohabitants légaux et aux ascendants sont octroyées sous forme de rente, mais la durée de celle-ci est limitée pour les survivants autres que les partenaires. Les prestations du Fonds amiante octroyées aux conjoints et aux cohabitants légaux de travailleurs indépendants sont octroyées sous forme de capital.

C. Adéquation

1. Premier paiement des prestations sociales

Les prestations d'accident du travail et de maladie professionnelle du secteur privé et du secteur public doivent être versées pour la première fois dans un délai maximal de 8 mois après la demande d'octroi. Pour les travailleurs indépendants, ce délai s'applique au droit passerelle, tandis que les prestations d'incapacité de travail doivent être versées dans un délai nettement plus court (7 jours et 3 mois après le début de l'incapacité de travail).

La législation ne précise pas le délai du premier versement des prestations du Fonds amiante. Ce délai ne correspond pas à la période maximale des assurances accidents du travail et maladies professionnelles, car le Fonds amiante n'est pas couvert par la Charte de l'assuré social. En cas de décès, le capital est versé le mois suivant la réception du formulaire de demande. Ce délai est plus court que celui des prestations de survie dans les assurances accidents du travail et maladies professionnelles.

2. Montant des prestations et prestations minimales

Dans les assurances accidents du travail et maladies professionnelles du secteur privé et du secteur public, le montant des prestations est exprimé en pourcentage du salaire de base. Ce pourcentage est égal à 30% pour les prestations de survie, à 90% pour les prestations d'incapacité temporaire et au taux d'incapacité permanente pour les prestations d'incapacité permanente. Le salaire de base provient du salaire auquel a droit un travailleur à temps plein l'année précédant l'accident ou la demande d'indemnisation pour maladie professionnelle. Il ne peut être inférieur au salaire minimum garanti d'un travailleur ayant la même qualification professionnelle et ne peut être supérieur à un certain montant. Ce montant plafond n'est pas réduit dans le cas d'un emploi à temps partiel. Le montant plafond est plus bas dans le secteur public où, en outre, il n'est pas systématiquement indexé. Pour les travailleurs salariés à temps partiel, le salaire de base est calculé à partir de tous les contrats de travail du travailleur, mais ne tient pas compte du revenu gagné en tant qu'indépendant. En cas d'incapacité permanente et en cas d'accident du travail mortel, il est évalué sur la base d'un salaire à temps plein. Pour les fonctionnaires à temps partiel, la rémunération annuelle est majorée de la rémunération des périodes non travaillées. Pour les jeunes travailleurs, les « petits statuts » et les apprentis, le salaire de base peut être calculé, en cas d'incapacité permanente ou de décès, sur la base du salaire minimum d'un travailleur de 19 ans avec 6 mois d'ancienneté. Des règles particulières s'appliquent au calcul du salaire de base de certaines autres catégories d'assurés sociaux.

Les assurances du secteur privé et du secteur public ne prévoient pas de prestations minimales.

Dans l'assurance maladie-invalidité et dans le droit passerelle des travailleurs indépendants, les prestations sont forfaitaires et dépendent de la situation familiale. Les conditions de reconnaissance de l'incapacité de travail et d'admission à la reprise d'une activité professionnelle montrent que les prestations ne sont accordées que pour une incapacité de travail plus grave et le droit passerelle n'est accordé qu'en cas d'allergie. Les prestations forfaitaires du Fonds amiante sont supérieures aux montants les plus élevés des prestations d'incapacité de travail et de droit passerelle. Étant donné que toutes ces prestations sont forfaitaires, leurs montants servent de montants minimaux et maximaux. Ils sont généralement beaucoup plus faibles que les prestations d'accident du travail et de maladie professionnelle calculées sur la base du salaire de base plafonné.

Une convergence de demandes de prestations dans les assurances accidents du travail et maladies professionnelles et l'assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants peut se produire. Les prestations d'incapacité de travail sont alors réduites du montant des prestations d'accident du travail ou de maladie professionnelle. Si un travailleur est exposé en tant que salarié et indépendant au risque d'une maladie professionnelle, la prestation de maladie professionnelle peut être seulement octroyée partiellement.

3. Activation, réinsertion et cumul des prestations sociales avec un revenu professionnel

Le processus de réinsertion sur le marché du travail prévue dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs salariés est également ouvert aux victimes d'accident du travail ou de maladie professionnelle, à condition qu'elles soient reconnues invalides au sens de l'assurance maladie-invalidité. Cela s'applique également au personnel contractuel du secteur public, mais pas aux travailleurs indépendants.

Les victimes d'un accident du travail ou d'une maladie professionnelle peuvent participer au recyclage professionnel prévue dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs salariés. Cela s'applique également au personnel contractuel du secteur public et aux travailleurs indépendants.

L'assurance maladies professionnelles du secteur privé soutient le recyclage professionnel et la formation professionnelle, en maintenant les prestations des travailleurs participants. De plus, les personnes touchées ou menacées par une maladie professionnelle peuvent s'abstenir de toute activité qui les expose encore au risque. Si leur activité est définitivement abandonnée, elles peuvent bénéficier d'une reconversion professionnelle aux frais de l'assurance maladie professionnelle. Au cours de celle-ci, elles perçoivent des prestations pour une incapacité permanente totale. Dans l'assurance maladies professionnelles du secteur public, le personnel prédisposé à une maladie professionnelle ou qui en présente les premiers symptômes et qui abandonne temporairement son activité, conserve son salaire ou son traitement, s'il ne peut pas occuper une autre fonction. Cette mesure préventive est moins élaborée que dans l'assurance du secteur privé.

Les assurances du secteur privé ne limitent pas le cumul des prestations octroyées en cas d'incapacité permanente ou de décès et d'un revenu professionnel. En revanche, les assurances du secteur public limitent les prestations octroyées en cas d'incapacité permanente à 25% de la rémunération, tant que la victime continue à exercer ses fonctions. Étant donné que les prestations d'accident du travail octroyées pour une incapacité temporaire compensent la perte de salaire, leur montant est réduit en cas de reprise partielle du travail.

Les travailleurs indépendants invalides peuvent être autorisés à exercer une activité professionnelle tout en conservant leurs prestations. Lorsqu'ils reprennent le travail, celles-ci sont réduites de 10% après 6 mois. À compter de la quatrième année civile suivant le début de l'activité professionnelle autorisée, leur revenu professionnel est limité à un montant légal. En cas d'allergie, les travailleurs qui perçoivent un revenu professionnel n'ont pas droit au droit passerelle.

D. Transparence

La législation applicable en matière d'assurances accidents du travail et maladies professionnelles présente des lacunes au niveau de la mise en œuvre de la Charte de l'assuré social. En ce qui concerne les maladies professionnelles, elle ne contient qu'une faible description des informations pertinentes à fournir aux assurés sociaux. Elle ne prévoit pas d'examen automatique du droit aux prestations dans certains cas. Pour les informations relatives aux droits et obligations individuels, les informations spécifiques de base sur les accidents du travail et les informations structurées sur les maladies professionnelles font défaut pour le personnel du secteur public.

Chapitre 5. Assurance-chômage et droit passerelle

Ce chapitre examine la mesure dans laquelle l'assurance-chômage et le régime du droit passerelle (et les indemnités d'attente) offrent une couverture d'assurance formelle et efficace et des prestations sociales adéquates ainsi que la mesure dans laquelle ces régimes remplissent l'objectif de transparence.

A. Couverture formelle

Les travailleurs salariés typiques et atypiques, mais aussi certaines catégories de travailleurs indépendants et certaines autres catégories de personnes non salariées, sont obligatoirement assurés dans l'assurance-chômage des travailleurs salariés. Certains de ces travailleurs n'ont pas accès aux allocations de chômage ordinaires mais ont droit à des allocations de chômage spéciales. Cela s'applique également aux jeunes travailleurs en âge d'obligation scolaire qui sont exclus du système de sécurité sociale des travailleurs salariés mais qui sont obligatoirement assurés dans l'assurance-chômage. Les fonctionnaires et le personnel statutaire des établissements d'enseignement privés bénéficient d'un statut d'emploi permanent, mais le cas échéant, sont également couverts par l'assurance-chômage sous certaines conditions. Les marins de la marine marchande, les shoregangers, certains marins et les étudiants sont obligatoirement assurés dans le régime des indemnités d'attente des marins. Les travailleurs indépendants et les médecins hospitaliers qui ne sont pas intégrés au système de sécurité sociale des travailleurs salariés sont obligatoirement assurés dans le droit passerelle des travailleurs indépendants. Toutefois, les catégories de travailleurs indépendants qui ne sont pas soumis à une cotisation minimale ont droit au droit passerelle uniquement si leurs cotisations sont au moins égales à la cotisation minimale d'une activité principale. Certaines catégories de travailleurs indépendants sont exclues du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants et, par conséquent, du droit passerelle, mais sont protégées contre les effets du chômage sur une autre base (régime des travailleurs salariés ou leur statut de fonctionnaire).

Certains groupes de personnes qui ne sont pas dans une relation d'emploi typique sont exclus de l'assurance-chômage, du régime d'indemnités d'attente et du droit passerelle et ne bénéficient pas d'un statut d'emploi permanent :

- les catégories de travailleurs atypiques exclus du système de sécurité sociale des travailleurs salariés ;
- les jeunes aidants et les aidants occasionnels ;
- les personnes qui effectuent un travail mais ne sont pas considérées comme des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants et qui ne sont pas intégrés dans les systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants.

Les personnes exclues de l'assurance-chômage, du régime d'indemnités d'attente et du droit passerelle ne peuvent pas s'y affilier volontairement.

B. Couverture efficace

1. Stages d'attente et conditions de carrière

Dans l'assurance-chômage, les travailleurs salariés sans emploi, les jeunes travailleurs en âge d'obligation scolaire et les accueillants d'enfants sont dispensés de stage d'attente. Il en va de même pour les fonctionnaires et le personnel statutaire des établissements d'enseignement privés qui sont couverts par l'assurance-chômage. Les chômeurs à temps partiel volontaires doivent accomplir un stage d'attente d'un nombre de demi-journées de travail égal au nombre de jours de travail du stage d'attente des travailleurs à temps plein. Contrairement aux travailleurs à temps plein, le nombre de jours de travail est multiplié par 2. Les chômeurs à temps partiel avec maintien des droits doivent effectuer le même nombre de jours de travail que les travailleurs à temps plein. Le nombre de jours de travail est obtenu en divisant le nombre d'heures de travail par 1/6 du nombre d'heures de travail d'un travailleur à temps plein. Les flexi-job sont pris en compte. Étant donné qu'un trimestre compte 78 jours de travail temps plein, le nombre de jours de travail des chômeurs à temps partiel volontaires et des chômeurs à temps partiel avec maintien des droits ne doit pas dépasser 78 par trimestre. Les travailleurs à temps partiel avec des horaires de travail très variables courent donc le risque de ne pas avoir accompli le stage d'attente, même s'ils ont effectué suffisamment de jours de travail sur une base annuelle. La période de référence comprend plus de jours de travail que le nombre requis de jours de travail ou assimilés. Cela profite, par exemple, aux travailleurs qui travaillent successivement sous CDD. La prolongation de la période de référence dans un certain nombre de cas revient également à maintenir un stage d'attente déjà (partiellement) accompli. La période de référence est en principe prolongée de 10 ans pour les travailleurs à temps plein qui ne font pas partie de la tranche d'âge la plus jeune et qui ont déjà accompli au moins la moitié du stage d'attente. Ceux-ci doivent effectuer un nombre supplémentaire de jours de travail au cours de cette période. La période de référence est prolongée de 6 mois pour les chômeurs à temps partiel volontaires. L'assimilation des jours d'inactivité protège les travailleurs contre la perte possible de jours de travail déjà effectués et leur permet de continuer à accomplir le stage d'attente dans certains cas de transition vers le statut de travailleur inactif. Les travailleurs qui ont déjà bénéficié d'allocations de chômage et qui font une nouvelle demande ne doivent pas à nouveau prouver qu'ils ont accompli la période de référence requise s'ils ont perçu des allocations de chômage pendant au moins un jour durant les 3 années précédant la nouvelle demande de prestations. Les jeunes qui quittent l'école doivent accomplir un stage d'insertion professionnelle semblable au stage d'attente que

les travailleurs du groupe d'âge le plus jeune doivent accomplir pour accéder aux allocations de chômage ordinaires. De plus, ils doivent avoir reçu deux évaluations positives pour leur comportement de recherche d'emploi.

Dans le régime d'**indemnités d'attente**, le nombre de jours de travail à accomplir et la durée de la période de référence varient selon la catégorie dans laquelle le marin souhaite obtenir des prestations. Le nombre requis de jours de travail est inférieur à celui dans l'assurance-chômage. Le nombre de jours de travail le plus élevé est inférieur au nombre de jours de travail le plus faible dans l'assurance-chômage, et peut également être effectué dans une période de référence légèrement plus longue. De plus, à l'exception des shoregangers, on compte un nombre de jours de travail plus élevé par mois de travail que dans l'assurance-chômage. Les marins conservent le stage d'attente accompli, tant qu'ils restent inscrits sur les listes du pool. Si cette inscription est suspendue en raison d'un voyage sous pavillon étranger, le maintien du stage d'attente accompli s'applique uniquement si l'armateur s'acquière des cotisations comme si le voyage avait eu lieu sous pavillon belge.

Pour accéder au **droit passerelle**, un stage d'attente doit être accompli au cours d'une période de référence. Ce stage d'attente correspond à celui des moins de 36 ans dans l'assurance-chômage, mais la période de référence est plus courte. Il est également plus court que celui des deuxième et troisième tranches d'âge de l'assurance-chômage. Le stage d'attente relatif à l'obligation d'assurance est complété par un stage d'attente relatif au paiement de cotisations qui peut être accompli au cours d'une période de référence plus longue. Cette période de référence plus longue est plus avantageuse qu'un stage d'attente simultané d'obligation d'assurance et d'obligation de cotisation de 4 trimestres. Cependant, le stage d'attente (partiellement) accompli est perdu à chaque interruption de l'obligation d'assurance.

Dans l'**assurance-chômage**, les chômeurs âgés doivent, en plus du stage d'attente, remplir une condition de carrière s'ils souhaitent bénéficier du régime de chômage avec complément d'entreprise. Pour accéder au **droit passerelle**, les travailleurs indépendants confrontés à un arrêt permanent en raison de difficultés économiques doivent, en plus du stage d'attente, remplir une condition de carrière. Dans ces deux cas, la condition de carrière accomplie est maintenue.

Pour les assurés sociaux ayant une **carrière mixte**, les stages d'attente et les conditions de carrière (partiellement) accomplis ne peuvent être cumulés lors du passage d'une assurance à une autre. Les périodes de référence de l'assurance-chômage sont toutefois prolongées, de manière limitée, de périodes d'activités exercées en tant qu'indépendant ou fonctionnaire. Cela revient à maintenir un stage d'attente (partiellement) accompli. À titre exceptionnel, le stage d'attente des jeunes qui quittent l'école (stage d'insertion professionnelle) permet de cumuler les périodes de travail en tant que salarié et indépendant à titre principal.

2. Entrée du droit des prestations sociales

L'**assurance-chômage**, le régime d'**indemnités d'attente** et le **droit passerelle** ne prévoient pas de délai de carence. Dans le cas particulier où les fonctionnaires et le personnel statutaire des établissements d'enseignement privés bénéficient d'un droit aux allocations de chômage, ces prestations suivent la fin de leurs fonctions ou de leur emploi. Dans les autres cas, le droit aux allocations de chômage commence le jour où le chômage se matérialise. Le droit aux indemnités d'attente prend effet dès que le marin est privé de travail. Le droit passerelle prend effet le premier jour du mois suivant celui au cours duquel le risque social se matérialise. La préservation du statut d'assuré social prend effet

le premier jour du trimestre suivant celui au cours duquel le risque social se matérialise. Le délai possible entre l'apparition du risque social et la date d'entrée en vigueur du droit n'est donc jamais long.

3. Durée des prestations sociales

Les allocations de chômage ordinaires et spéciales sont généralement accordées tant que le risque social persiste. Seules les allocations d'insertion pour les jeunes qui quittent l'école sont accordées pour une période de 36 mois renouvelable dans certains cas. Le droit passerelle est accordé, qu'il soit réparti ou non tout au long de la carrière, pour une durée maximale de 12 ou 24 mois, selon la durée de carrière. En cas d'arrêt permanent en raison de difficultés économiques, la prestation est limitée à 3, 6 ou 12 mois, selon la durée de carrière.

C. Adéquation

1. Premier paiement des prestations sociales

Les allocations de chômage doivent être versées pour la première fois dans un délai maximal de 4 mois et 3 jours ouvrables suivant la demande d'octroi. Ce délai est plus court que celui prévu dans la Charte de l'assuré social. En vertu de la Charte de l'assuré social, les indemnités d'attente et le droit passerelle doivent être versés pour la première fois dans un délai de 8 mois suivant la réception de la demande d'octroi.

2. Montant des prestations et prestations minimales

Le montant journalier des allocations de chômage pour les travailleurs à temps plein est exprimé en pourcentage du salaire quotidien moyen plafonné. Ce pourcentage dépend de la situation familiale, de la durée du chômage et des antécédents professionnels. Les allocations des chômeurs à temps partiel avec maintien des droits qui perdent leur emploi sont calculées de la même façon que celles des travailleurs à temps plein. Les chômeurs à temps partiel avec maintien des droits qui travaillent à temps partiel peuvent demander une allocation de garantie de revenu, si leur salaire brut est inférieur au salaire minimum et que leurs heures de travail hebdomadaires ne dépassent pas les 4/5 d'un travail à temps plein. Les chômeurs à temps partiel volontaires qui perdent leur emploi peuvent demander des allocations pour les heures où ils étaient habituellement employés. Ils bénéficient alors d'une allocation pour un nombre hebdomadaire de demi-journées de chômage. Le salaire journalier moyen est calculé différemment que celui des travailleurs à temps plein. Cependant, les chômeurs à temps partiel volontaires perçoivent toujours des allocations pour des demi-journées de travail, indépendamment de leurs heures de travail. Leur allocation journalière est donc égale à une demi-journée. Par conséquent, les travailleurs à temps partiel qui prestent plus qu'un mi-temps sont désavantagés. En cas de chômage partiel, les allocations sont ajustées au prorata ou une allocation de garantie de revenu est octroyée pour les heures de chômage. Contrairement aux allocations de chômage ordinaires, l'allocation de transition et l'allocation d'insertion sont forfaitaires et dépendent de l'âge et de la situation familiale. Ces prestations sont beaucoup moins avantageuses que les prestations de chômage ordinaires. L'allocation de garde pour accueillants d'enfants est calculée d'une manière spécifique, mais est également forfaitaire.

Une prestation minimale est prévue pour les allocations de chômage ordinaires et varie en fonction de la situation familiale et, pour les cohabitants, de la durée du chômage. Ces montants s'appliquent également aux chômeurs à temps partiel volontaires, mais sous la forme de demi-journées.

Le montant du **droit passerelle** est forfaitaire. La prestation octroyée à une personne avec charge de famille est supérieure à l'allocation minimale des chômeurs avec charge de famille au cours de la première période d'indemnisation et, dans la troisième phase de la première période d'indemnisation, est légèrement supérieure à l'allocation maximale de chômage de cette catégorie de bénéficiaires. La prestation octroyée à une personne sans charge de famille est supérieure aux allocations minimales des chômeurs isolés et cohabitants, mais reste nettement inférieure à la prestation maximale des deux catégories de chômeurs au cours de la première période d'indemnisation.

Les **indemnités d'attente**, et leurs prestations minimales, sont calculées d'une manière spécifique.

<table>
<tr><th colspan="4">Montants mensuels minimaux dans l'assurance-chômage et le droit passerelle</th></tr>
<tr><td></td><td>Allocation de chômage</td><td>Allocation de transition et d'insertion</td><td>Droit passerelle</td></tr>
<tr><td>Avec charge de famille</td><td>€ 1.315,60</td><td>€ 1.307,54</td><td>€ 1.614,10</td></tr>
<tr><td rowspan="3">Isolé</td><td rowspan="3">€ 1.077,96</td><td>€ 365,04 (< 18 ans)</td><td rowspan="3">€ 1.291,69</td></tr>
<tr><td>€ 573,82 (18-20 ans)</td></tr>
<tr><td>€ 940,16 (> 20 ans)</td></tr>
<tr><td rowspan="4">Cohabitant</td><td rowspan="4">€ 1041,56
↓
€ 561,34</td><td>€ 303,42 (< 18 ans)</td><td rowspan="4">€ 1.291,69</td></tr>
<tr><td>€ 483,86 (≥ 18 ans)</td></tr>
<tr><td>333,58 € (< 18 ans + conjoint avec revenu de remplacement)</td></tr>
<tr><td>€ 535,86 (≥ 18 ans + conjoint avec revenu de remplacement)</td></tr>
</table>

3. Activation, réinsertion et cumul des prestations sociales avec un revenu du travail

L'**assurance-chômage** prolonge la période de référence pendant laquelle les stages d'attente doivent être accomplis, y compris certaines périodes d'études ou de formation. Elle assimile, entre autres, des périodes de formation professionnelle à des jours de travail. Elle permet aux chômeurs de se préparer à l'exercice d'une activité professionnelle indépendante ou à la création d'une entreprise, tout en maintenant les allocations. Les jeunes qui quittent l'école peuvent compléter leur stage d'insertion professionnelle en effectuant des stages ou en participant à un projet individualisé d'intégration. L'assurance-chômage prévoit également neuf mesures d'activation. Par ailleurs, les chômeurs ont accès aux formations dispensées par les services régionaux de l'emploi. Les participants ne supportent pas les coûts du matériel d'étude et reçoivent, sous certaines conditions, des indemnités de déplacement et des allocations de garde d'enfants. Les chômeurs peuvent également suivre des cours individuels de formation en entreprise et divers types de stage et bénéficier d'une indemnisation. Ils conservent, le cas échéant, leurs allocations de chômage ou une partie de celles-ci. Dans le régime des **marins**, le programme d'amarinage vise à permettre aux étudiants maritimes de disposer d'un temps de navigation suffisant pour pouvoir postuler après leurs études et les indemnités d'attente peuvent également être octroyées pour des périodes de formation professionnelle ou de recyclage

professionnel. Le droit passerelle ne prévoit pas de règle spécifique au profit de l'activation et de la réinsertion des bénéficiaires, ni de soutien à l'emploi ou à la formation. Il est en fait mis en place pour permettre aux travailleurs de traverser une période difficile le plus rapidement possible et de se réorganiser professionnellement.

En principe, les chômeurs ne reçoivent pas d'allocation de chômage pour les jours où ils exercent une activité pour un tiers ou pour eux-mêmes. Il existe toutefois des exceptions pour certaines activités, par exemple, une activité indépendante à titre complémentaire. Lorsque les chômeurs reprennent ou continuent un emploi rémunéré, le montant de leur allocation est généralement réduit du revenu professionnel qui dépasse un certain montant. Certaines conditions de travail ne nuisent pas au maintien des indemnités d'attente, comme le travail volontaire autorisé préalablement, le travail entre 18 heures et 7 heures et le travail dans le cadre de certaines professions. Le droit passerelle ne peut pas être cumulé avec une activité professionnelle et les revenus de travail qui en résultent. Cette interdiction d'emploi n'encourage donc pas les travailleurs indépendants à se lancer dans une nouvelle activité professionnelle.

D. Transparence

La législation applicable précise les informations pertinentes que les institutions compétentes doivent fournir aux assurés sociaux uniquement dans l'assurance-chômage. Elle ne prévoit ni l'examen automatique du droit aux prestations dans certains cas, ni que la date d'une demande adressée à une institution non compétente détermine la date de la demande de prestations de chômage.

Les sites web des organismes publics compétents contiennent des informations à jour sur les droits et obligations des assurés sociaux. Le site web de l'ONEM est très détaillé et contient des liens vers des applications en ligne. Le site est une source d'information indispensable, puisque la législation relative aux allocations de chômage est très complexe et est rédigée dans un langage difficilement compréhensible. Le site web de l'INASTI est également détaillé et contient les informations nécessaires sur le régime moins étendu et complexe du droit passerelle. En ce qui concerne les indemnités d'attente, les informations disponibles sur les sites web sont rares et insuffisantes.

Chapitre 6. Assurance pension de retraite et pension de survie

Ce chapitre examine la mesure dans laquelle l'assurance pensions offre une couverture d'assurance formelle et efficace et des prestations sociales adéquates ainsi que la mesure dans laquelle les régimes associés remplissent l'objectif de transparence.

A. Couverture formelle

1. Assurances légales

Les travailleurs salariés typiques et atypiques et le personnel contractuel du secteur public sont obligatoirement assurés dans l'assurance pensions des travailleurs salariés. Les travailleurs sont assurés pendant les périodes pour lesquelles ils bénéficient d'indemnités de licenciement ou sont en incapacité de travail ou de maternité ou jouissent d'allocations ce chômage. Certaines catégories de travailleurs indépendants et certaines autres catégories de personnes non salariées sont également obligatoirement assurées. La législation le confirme explicitement pour les journalistes professionnels

et les élèves âgés de plus de 18 ans. Les travailleurs indépendants et les médecins hospitaliers qui ne sont pas intégrés au système de sécurité des travailleurs salariés sont assurés dans le système de sécurité sociale des travailleurs indépendants. Les travailleurs sont assurés pendant les périodes pour lesquelles ils sont en incapacité de travail-ou de maternité ou bénéficient d'une exonération de cotisations en raison d'une incapacité de travail ou d'un autre motif. Toutefois, les catégories de travailleurs indépendants, autres que celles qui exercent une activité à titre principale, y compris les étudiants-indépendants, ont droit à des prestations de pensions uniquement si leurs cotisations sont au moins égales à la cotisation minimale d'une activité principale. Les conjoints-aidants qui paient des cotisations minimales réduites sont obligatoirement assurés. Les fonctionnaires à temps plein et à temps partiel sont obligatoirement assurés dans l'assurance pensions du secteur public. Ceux qui perdent leurs droits à la pension en raison d'une sanction disciplinaire ou d'un licenciement pour raisons impérieuses, reçoivent une pension de travailleurs salariés pour les années de service en tant que fonctionnaires.

Certains groupes de personnes qui ne sont pas dans une relation d'emploi typique sont exclus de toutes les assurances pensions légales :

- les catégories de travailleurs atypiques exclues du système de sécurité sociale des travailleurs salariés ;
- les jeunes aidants et les aidants occasionnels ;
- les personnes qui effectuent un travail mais ne sont pas considérées comme des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants et qui ne sont pas intégrés dans les systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants.

En outre, l'assurance pensions des travailleurs salariés exclut également les travailleurs domestiques externes qui ne travaillent pas au moins 24 heures par semaine au service d'un ou de plusieurs employeurs et 4 heures par jour pour le même employeur.

Les personnes ne se constituent pas de droit dans les assurances pensions des travailleurs salariés ou des travailleurs indépendants au cours des périodes d'exclusion, à moins que ces périodes puissent être considérées comme des années d'études qui, sous réserve du paiement d'une cotisation, peuvent intervenir dans le calcul de la pension, ou que les personnes ne puissent s'affilier volontairement à une assurance pensions.

Les assurances pensions des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants proposent des formes d'assurance volontaire (formule opt-in).

2. Assurance complémentaire

Le législateur ne garantit pas la participation de tous les travailleurs salariés à un régime de pension complémentaire mis en place par l'employeur. Toutefois, les travailleurs qui ne sont pas concernés peuvent adhérer à un tel régime en payant les cotisations associées. Le législateur n'oblige pas non plus les travailleurs indépendants à participer à un régime de pension complémentaire, mais a créé le cadre juridique dans lequel ils peuvent le faire. Désormais, les travailleurs indépendants en personne physique peuvent se constituer des pensions complémentaires d'un niveau équivalent aux pensions complémentaires des indépendants en société. Cependant, les personnes exclues des assurances des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants n'ont généralement pas accès aux régimes de pension complémentaire.

B. Couverture efficace

1. Stages d'attente et conditions de carrière

Les assurances pensions du secteur public et du secteur privé subordonnent l'octroi de la pension de survie et de l'allocation de transition (allocation temporaire payée au conjoint survivant qui ne remplit pas les conditions d'âge pour avoir droit à une pension de survie) à la condition selon laquelle le conjoint survivant doit être marié à l'assuré social décédé depuis au moins un an ou se trouver dans une situation pour laquelle une dispense est prévue.

Les assurances pension de retraite du secteur public et du secteur privé prévoient rarement de stage d'attente pour l'octroi des prestations. Toutefois, les travailleurs indépendants doivent accomplir un stage d'attente d'un an pour bénéficier de l'assurance continuée et les fonctionnaires perdent leur droit à une pension minimale lorsqu'ils quittent le service.

Les assurances pensions du secteur public et du secteur privé prévoient, dans certains cas, une condition de carrière pour l'octroi des prestations. Les conditions de carrière pour l'octroi de la pension anticipée sont identiques dans les trois régimes et ne diminuent pas la possibilité d'y avoir accès en cas de travail à temps partiel. Les années civiles ouvrant le droit à la pension anticipée dans un autre régime sont accumulées dans l'assurance pension propre, à condition que ces périodes ne soient comptabilisées qu'une seule fois dans chaque régime. La condition de carrière pour l'octroi de la pension minimum garantie exige l'accomplissement des 2/3 d'une carrière complète dans les assurances des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants. Elle tient compte des années accomplies dans le cadre de l'autre régime, mais les années de carrière en tant que fonctionnaire ne sont pas éligibles. Les fonctionnaires doivent accomplir 20 années de service ouvrant le droit à pension. Les années de carrière en tant que salarié ou indépendant ne sont pas éligibles. Il est donc possible que des personnes ayant une carrière mixte de plus de 30 ans ne bénéficient pas de la pension minimum garantie. L'assurance des travailleurs salariés exige une carrière de 15 ans pour l'octroi du « droit minimum par année de carrière » et une carrière de 30 ans pour l'admission à l'assurance continuée. Les années de carrière en tant que fonctionnaire ou indépendant ne sont pas éligibles. La pension de survie et l'allocation de transition ne sont accordées aux survivants des fonctionnaires que si ceux-ci décèdent au cours de leur carrière ou après avoir obtenu une pension de retraite du secteur public, ou s'ils ont accompli 5 années de service ouvrant le droit à la pension. Les années de carrière en tant que salarié ou indépendant ne sont pas éligibles. La pension pour inaptitude physique est accordée aux fonctionnaires après 10 années de service, 5 années de service si l'inaptitude est due à l'exercice de la fonction ou sans condition de carrière en cas d'accident du travail ou de maladie professionnelle.

La législation interdit uniquement aux régimes de pension complémentaire organisés par un organisateur ou un employeur de subordonner l'affiliation de l'assuré social à l'accomplissement d'un stage d'attente. Pour tous les régimes de pension complémentaire, la législation garantit que les prestations de retraite déjà accomplies puissent être transférées en cas de retrait du régime collectif pour les travailleurs salariés ou de résiliation du contrat conclu par les travailleurs salariés ou indépendants.

2. Entrée du droit des prestations sociales

La date de début de la pension dépend du type de pension et, si le droit à la pension n'est pas automatiquement examiné, de la date de demande d'octroi. Les pensions de retraite des travailleurs

salariés et des travailleurs indépendants prennent effet le premier jour du mois suivant le mois au cours duquel le bénéficiaire atteint l'âge légal de la retraite ou remplit les conditions pour l'octroi de la pension anticipée. La pension de retraite des fonctionnaires prend effet le jour où la personne cesse de percevoir une rémunération. La pension de survie et l'allocation de transition des travailleurs salariés, des travailleurs indépendants et des fonctionnaires prennent effet le premier jour du mois au cours duquel l'assuré social décède ou, s'il a déjà perçu une pension de retraite, le premier jour du mois suivant. Si le bénéficiaire n'a pas atteint l'âge requis, le droit à la pension de survie ne prend effet qu'après avoir perçu une pension de retraite ou une pension pour inaptitude physique ou après avoir atteint l'âge légal de la retraite. La pension pour inaptitude physique des fonctionnaires prend effet dès que l'incapacité permanente est constatée.

Les pensions complémentaires prennent effet à la date indiquée dans le règlement de pension ou dans le contrat. Toutefois, elles ne peuvent être versées avant que l'assuré social puisse prétendre à une pension de retraite (anticipée).

3. Durée des pensions

Les pensions du secteur privé et du secteur public sont en principe accordées à vie et l'allocation de transition est accordée pour une période de 12 ou 24 mois. Toutefois, la pension pour inaptitude physique des fonctionnaires est accordée de manière temporaire si la personne n'est pas encore définitivement invalide.

Les pensions complémentaires prennent la forme d'une rente à vie ou d'un capital.

C. Adéquation

1. Période du premier versement des pensions

Les pensions du secteur privé et du secteur public sont versées pour la première fois au plus tard 8 mois après la réception de la demande d'octroi ou après la prise de connaissance du fait qui donne lieu à l'examen automatique, et au plus tôt à partir de la date à laquelle les conditions applicables au versement sont remplies.

Les pensions complémentaires doivent être versées dans un délai maximal de 30 jours suivant la communication des données nécessaires au paiement à l'institution de prévoyance.

2. Montant des prestations

a. Pension légale

Le montant des pensions des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants est principalement déterminé en fonction de la durée de carrière, du niveau de salaire brut ou de revenu professionnel net et de la situation familiale. La carrière se compose de périodes de travail pour lesquelles les cotisations ont été retenues ou payées et de périodes d'inactivité assimilées. L'assurance des travailleurs salariés comporte plus de périodes assimilées que l'assurance des travailleurs indépendants. La principale différence est que les périodes de chômage, d'interruption de carrière et de crédit-temps sont incluses dans la carrière des travailleurs salariés. Si les travailleurs indépendants ne sont pas couverts par l'assurance pendant les 4 trimestres d'une année de carrière, l'année civile

n'est comptabilisée qu'au prorata du nombre de trimestres au cours desquels ils sont assurés. La durée d'une carrière complète est la même dans les deux régimes. Les personnes qui continuent à travailler après avoir accompli une carrière complète prolongent leur carrière dans les deux régimes et acquièrent un montant de pension plus élevé. Les travailleurs salariés accumulent une partie de leur pension, égale à un pourcentage du salaire brut de chaque année de carrière éligible à la pension. Le salaire brut est multiplié par le nombre de jours ouvrant le droit au calcul de la pension et divisé par (312 x 45). Pour les salariés à temps partiel, le nombre de jours de travail est converti en nombre de jours de travail à temps plein et le nombre de jours d'inactivité assimilés est réduit à un nombre proportionnel au temps de travail travaillé. Si une année civile compte au moins 285 jours de travail ou assimilés, cette année civile est considérée comme une année de carrière complète. Les pensions des indépendants ne sont calculées que pour les années de carrière après 1983 en pourcentage de leur revenu professionnel net sur lequel des cotisations sociales ont été payées. Vu que le législateur veut tenir compte du fait que les travailleurs indépendants paient des cotisations sociales moins élevées que celles des travailleurs salariés, le revenu professionnel net est réduit par l'application de coefficients de correction. Le montant du salaire brut et du revenu professionnel net est plafonné. Le plafond des travailleurs indépendants est légèrement supérieur à celui des travailleurs salariés. Le salaire brut et le revenu professionnel net gagné dans le passé sont ajustés à l'évolution d'un indice au moment du calcul de la pension. Contrairement à l'assurance des travailleurs salariés, l'assurance des travailleurs indépendants n'utilise pas l'indice santé et applique donc actuellement des coefficients d'indexation inférieurs à ceux de l'assurance des travailleurs salariés. Dans les deux régimes, le pourcentage est de 60% au taux isolé et de 75% au taux ménage. La pension de conjoint divorcé (pension octroyée au conjoint divorcé, en complément de sa propre pension éventuelle, pour les années prestées par son ex-partenaire) s'élève à 37,5% du revenu de l'ex-conjoint.

Les assurances pensions des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants prévoient une pension minimum dont le montant varie en fonction de la situation familiale et de la durée de carrière. L'assurance des travailleurs salariés accorde également, sous certaines conditions, un « droit minimum par année de carrière » dont le montant correspond actuellement, par année de carrière, à la pension minimum garantie. Toutefois, celui-ci ne s'applique pas au calcul des allocations de transition et de la pension de conjoint divorcé.

La pension de retraite des fonctionnaires correspond à une partie du salaire de référence. Cette proportion augmente avec la durée de carrière. La pension est égale à 1/60 du salaire de référence par année de service ouvrant le droit à la pension. La pension ne peut excéder les 3/4 du salaire ayant servi de base au calcul de la pension. Ce montant maximum est donc calculé après une carrière de même durée que celle des travailleurs salariés et le pourcentage correspond au taux ménage des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants. La pension de survie ne peut excéder 50% du salaire maximum de l'échelle des traitements associée au grade le plus bas de l'agent décédé ou, selon ce qui est le plus favorable, du salaire moyen des 10 dernières années. Le pourcentage est inférieur à celui des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants.

Les assurances pensions des fonctionnaires prévoient une pension minimum pour les fonctionnaires retraités en raison de l'âge ou de l'ancienneté. Celle-ci correspond à un montant forfaitaire qui varie selon que le pensionné soit célibataire ou marié. La pension de retraite minimum est plus élevée que celle des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants, mais la pension de survie minimum est inférieure.

b. Pension complémentaires

Le montant de la pension complémentaire est déterminé conformément aux règles fixées dans le règlement de pension ou le contrat. En ce qui concerne les pensions complémentaires des travailleurs salariés mises en place par l'organisateur ou l'employeur, le législateur détermine le mode de calcul des réserves acquises et impose de garantir un rendement variable. En ce qui concerne les pensions complémentaires des travailleurs indépendants, la pension ne peut être inférieure aux cotisations qui n'ont pas été utilisées pour couvrir le risque de décès avant la retraite ou pour financer les prestations de solidarité, et pour les pensions complémentaires ordinaires, les assurés sociaux ont droit aux réserves acquises telles que déterminées dans le contrat.

Pour les pensions complémentaires prévues par les travailleurs salariés et les travailleurs indépendants en personne physique, le montant de la pension est déterminé conformément aux règles fixées dans le contrat.

3. Activation et cumul des pensions avec un revenu du travail

Les retraités qui perçoivent une pension du secteur privé ou du secteur public et qui ont atteint l'âge légal de la retraite ou qui ont accompli une carrière de 45 ans peuvent exercer une profession sans aucune restriction. Les bénéficiaires d'allocations de transition peuvent également gagner un supplément illimité. Dans d'autres cas, les bénéficiaires d'une pension doivent cesser toute activité professionnelle non autorisée pour obtenir leur pension. Il s'agit de situations dans lesquelles l'activité procure des revenus supérieurs à un montant plafond ou n'a pas été déclarée. L'exercice d'une activité professionnelle non autorisée entraîne la suspension du paiement de la pension au prorata du dépassement des limites de revenu autorisées.

Le cumul d'une pension complémentaire avec des revenus professionnels n'est pas limité.

D. Transparence

La législation applicable en matière d'assurance pensions du secteur privé et du secteur public définit les informations pertinentes à fournir aux assurés sociaux. Elle détermine les cas où le droit à la pension fait l'objet d'un examen automatique et les cas où une demande de pension compte également comme une demande d'octroi d'une autre pension. Elle stipule que la date d'une demande de pension adressée à une institution non compétente détermine la date de la demande auprès de l'institution de pension compétente. En ce qui concerne les pensions des fonctionnaires, elle précise que ces informations sont fournies à la date de la demande d'informations. Les institutions de prévoyance fournissent aux futurs pensionnés, sur demande ou de leur propre initiative, une estimation des droits de pension de retraite (non-)acquis et un aperçu de leur carrière.

Le site web du SFP fournit des informations très détaillées et contient des liens directs pour demander une pension en ligne et vers l'application mypension.be, qui permet d'introduire une demande de pension et qui propose des estimations de pension et des aperçus de carrière. Le site web de l'INASTI est moins fourni, mais contient des liens vers le site web du SFP et l'application mypension.be.

Les organismes de pension gérant les pensions complémentaires doivent fournir des informations annuelles (montant des réserves acquises, montant des prestations acquises, estimation du montant de la prestation à l'âge de la retraite, montant de la prestation en cas de décès avant l'âge

de la retraite), à la demande des affiliés et à certaines occasions, et être transparentes dans leur politique d'investissement et la gestion des engagements de retraite.

Le site Web de l'FSMA fournit des informations détaillées sur les pensions complémentaires des travailleurs salariés et celles des travailleurs indépendants seront développées ultérieurement. Les informations disponibles sur les sites web du SPF Sécurité sociale, du SFP et de l'INASTI sont très brèves et pas toujours à jour.

Partie 3. Diagnostic et mesures correctives

Cette partie de l'étude examine, à partir d'un cadre d'évaluation bien défini, la mesure dans laquelle les régimes de sécurité sociale belges analysés ont déjà mis œuvre les quatre éléments auxquels les États membres doivent se soumettre pour se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale. Cet examen permet ensuite de formuler des propositions de mesures correctives pour les situations jugées potentiellement problématiques sous l'angle des quatre domaines essentiels visés par la recommandation européenne et, donc visant à rapprocher les systèmes de sécurité sociale belges du cadre de référence prévu au niveau européen.

Chapitre 1. Couverture formelle

Il n'y a pas de problème identifié en ce qui concerne la couverture d'assurance formelle des travailleurs salariés typiques et atypiques, des fonctionnaires à temps plein et à temps partiel et des catégories de travailleurs indépendants relevant du système de sécurité sociale des travailleurs salariés. Néanmoins, l'une de nos pistes de correction s'applique également à ces catégories d'assurés sociaux et est conforme à notre constatation selon laquelle toutes les personnes socialement assurées, en ce qui concerne l'assurance soins de santé, ne sont pas affiliées à un organisme assureur et n'ont donc pas accès aux prestations de cette assurance.

En ce qui concerne certains groupes de travailleurs atypiques ou de personnes assimilées, nous avons constaté un manque de couverture d'assurance formelle pour un ou plusieurs risques sociaux concernés par la recommandation d'accès à la protection sociale.

Enfin, l'assurance maternité fournit une couverture d'assurance formelle insuffisante pour les marins. Elle ne prévoit pas encore de congé parental d'accueil, de sorte que, en comparaison à l'autre assurance maternité belge, elle ne couvre pas entièrement le risque socialement assuré. Toutefois, nous incluons cette piste de correction dans la couverture d'assurance effective.

En ce qui concerne le groupe de travailleurs indépendants qui ne relèvent pas du système de sécurité sociale des travailleurs salariés, nous identifions, premièrement, un manque ponctuel de couverture d'assurance formelle. En effet, ces travailleurs n'accumulent pas de droits à la pension pendant les trimestres pour lesquels ils bénéficient du droit passerelle. Sur ce point, la législation belge actuelle ne respecte toujours pas le principe inscrit dans la recommandation sur l'accès à la protection sociale selon lequel les assurés sociaux doivent rester protégés contre tous les risques sociaux pendant les périodes d'interruption ou d'arrêt de travail en raison d'un risque social relevant de la recommandation. Nous ajoutons que les travailleurs indépendants n'accumulent pas non plus de droits à la pension pendant les trimestres pour lesquels ils bénéficient d'une exonération de cotisations sociales en raison de difficultés économiques.

Deuxièmement, nous constatons une couverture d'assurance formelle insuffisante pour deux risques sociaux auxquels s'applique la recommandation. En ce qui concerne le chômage, les travailleurs indépendants sont assurés dans le régime du droit passerelle. Cependant, la législation applicable ne garantit pas encore assez que les travailleurs indépendants aptes au travail puissent bénéficier de prestations sociales dans tous les cas où, en raison de circonstances indépendantes de leur volonté, ils n'ont ni emploi ni revenu professionnel. Concernant les accidents du travail et les maladies professionnelles, nous considérons que l'assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants, même complétée par l'assurance pensions, ne couvre pas toutes les composantes du risque social assuré, tel que décrit dans les traités de droits sociaux fondamentaux applicables aux accidents du travail et aux maladies professionnelles et dans l'assurance belge contre les accidents du travail et les maladies professionnelles des travailleurs salariés et des fonctionnaires.

Troisièmement, un certain nombre de catégories particulières de travailleurs indépendants n'ont pas d'accès formel à un régime de sécurité sociale pour un ou plusieurs risques sociaux auxquels s'applique la recommandation sur l'accès à la protection sociale.

Enfin, s'agissant des assurés sociaux à carrière mixte, nous avons attiré l'attention sur le fait que les travailleurs indépendants qui paient des cotisations sociales réduites ne sont pas protégés contre le risque économique auquel ils sont exposés dans l'exercice de leur activité à titre complémentaire.

Sur la base de ces constations, nous proposons les mesures correctives suivantes :

1. Prévoir un régime de congé parental d'accueil dans l'assurance maternité des marins.

2. Pour les ayants droit qui, dans le cadre de l'assurance soins de santé, n'adhèrent pas de leur initiative à un organisme assureur, les inviter à le faire et, le cas échéant, affilier ceux-ci automatiquement à la Caisse auxiliaire d'assurance maladie-invalidité.

3. Étendre l'affiliation obligatoire de certaines catégories de travailleurs atypiques, limitée à un ou plusieurs risques sociaux, à l'affiliation obligatoire au système de sécurité sociale des travailleurs salariés pour tous les risques sociaux concernés par la recommandation sur l'accès à la protection sociale.

Il s'agit des travailleurs domestiques externes, les travailleurs qui accomplissent des prestations de travail dans le cadre d'un contrat de travail ALE, des jeunes défavorisés employés par une ASBL, des médecins en formation et des jeunes à scolarité obligatoire partielle avec un contrat de travail.

4. Assurer les détenus qui effectuent des travaux pénitentiaires obligatoirement dans le système de sécurité sociale des travailleurs salariés pour tous les risques sociaux concernés par la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Dans le cas où l'intégration (complète) de ces détenus dans le système de sécurité sociale n'est pas jugée opportune, nous recommandons i) d'assurer sur une base obligatoire les détenus dans l'assurance soins de santé, ii) de transformer leur régime spécifique d'accidents du travail en un régime couvrant les incapacités de travail, la maternité, les accidents du travail et les maladies professionnelles, y compris le risque de décès, (iii) d'étendre le régime spécifique d'indemnités de grève du personnel pénitentiaire à tous les autres cas de manque d'emploi non imputables à la faute du détenu, (iv) de permettre aux détenus de participer sur une base volontaire à l'assurance pension des travailleurs salariés.

5. Assurer obligatoirement les catégories de personnes qui effectuent un travail occasionnel (étudiant), tel que déterminé par la loi, dans l'assurance soins de santé et dans l'assurance accidents du

travail et maladies professionnelles des travailleurs salariés et leur offrir la possibilité de s'affilier volontairement à l'assurance des travailleurs salariés ou à la sécurité sociale d'outre-mer pour les autres risques sociaux. Cela concerne les personnes qui exercent un travail occasionnel à des fins ménagères, des activités socioculturelles et sportives et des activités spécifiques dans l'agriculture et l'horticulture, les pompiers et ambulanciers volontaires et les volontaires de la protection civile avec une rémunération limitée, les étudiants sur la base de leur travail en dehors des périodes de participation obligatoire à l'enseignement et les jeunes apprentis qui travaillent sous contrat de travail.

6. Assimiler les trimestres pour lesquels les travailleurs indépendants bénéficient du droit passerelle ou obtiennent une dispense de cotisations en raison de difficultés financières ou économiques à des trimestres d'activité professionnelle et avec paiement des cotisations en vue de l'octroi de la retraite anticipée et des pensions minimales et du calcul des pensions.

7. Instaurer une assurance chômage pour les travailleurs indépendants ou décrire le risque social couvert par le régime du droit passerelle de manière à ce que ce régime fournisse des prestations dans tous les cas où les travailleurs indépendants aptes à travailler n'ont ni travail ni revenu professionnel en raison de circonstances indépendantes de leur volonté. Dans le cas où cela n'est pas (encore) jugé approprié, nous recommandons que les cas dans lesquels les travailleurs indépendants sont contraints d'interrompre toute activité indépendante en raison de circonstances indépendantes de leur volonté et les cas dans lesquels les travailleurs indépendants se trouvent en difficulté économique et cessent toute activité indépendante soient énumérés de manière énumérative plutôt qu'exhaustive.

8. Instaurer une véritable assurance contre les accidents du travail et les maladies professionnelles pour les travailleurs indépendants ou, au moins, définir les risques sociaux couverts par l'assurance maladie-invalidité et l'assurance pension, de telle sorte qu'en cas de décès d'un travailleur indépendant, à la suite d'un accident ou d'une maladie résultant de l'exercice de leur activité professionnelle, des indemnités funéraires et des prestations de survie soient prévues pour tous les proches protégés par les assurances contre les accidents du travail et les maladies professionnelles pour les travailleurs salariés.

9. Assurer obligatoirement les étudiants-indépendants dont les cotisations sont inférieures à la cotisation minimum d'une activité principale et les jeunes aidants dans l'assurance soins de santé et dans tous les régimes du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants. Dans la mesure où le législateur souhaite prendre en compte les charges sociales des entreprises familiales, celui-ci peut éventuellement imposer une cotisation minimale pour les jeunes aidants plus faible que celle des travailleurs à titre principal ou prendre d'autres mesures compensatoires.

10. Assurer obligatoirement les étudiants-indépendants dont le revenu professionnel net est si faible qu'ils ne sont pas redevables de cotisations sociales et les aidants occasionnels dans l'assurance soins de santé et leur offrir la possibilité de s'affilier volontairement au système de sécurité sociale des travailleurs indépendants ou à la sécurité sociale d'outre-mer pour les autres risques sociaux.

11. Assurer obligatoirement les travailleurs indépendants à titre complémentaire dont les cotisations sont inférieures à la cotisation minimum d'une activité principale au régime du droit passerelle. Dans la mesure où le législateur le juge opportun, celui-ci peut réserver cet avantage aux travailleurs exerçant une activité complémentaire qui sont au moins redevables de la moitié de la cotisation minimale d'une activité principale, par analogie avec le régime de cotisation des étudiants-indépendants.

Chapitre 2. Couverture effective

Les régimes belges de sécurité sociale ne fournissent pas encore une couverture d'assurance suffisamment efficace dans tous les domaines, au sens de la recommandation sur l'accès à la protection sociale.

Le maintien des stages d'attente et des conditions de durée de carrière n'est pas toujours justifié au regard des objectifs poursuivis par le législateur ou dans une perspective de neutralité quant à la situation juridique de l'assuré social sur le marché du travail ou à la nature de sa relation de travail. Comme première piste de correction, nous recommandons donc la suppression des stages d'attente et des conditions de durée de carrière concernés.

Dans d'autres cas, ce n'est pas l'existence mais la durée des stages d'attente et des durées de carrière qui sont difficiles à justifier avec les objectifs poursuivis par le législateur ou dans une perspective de neutralité au regard de la position juridique de l'assuré social sur le marché du travail ou de la nature de sa relation de travail. Comme deuxième piste de correction, nous recommandons donc de réduire les stages d'attente et les conditions de durée de carrière.

Nous avons également constaté que les périodes d'attente (partiellement) accomplies ne sont pas toujours maintenues, en particulier, lors des transitions professionnelles. Notre troisième piste de correction comprend nos mesures correctives pour remédier à cette problématique.

Dans certains cas, l'existence ou la durée des délais de carence ne peut plus être justifiée sur la base des objectifs poursuivis par le législateur ou dans une perspective de neutralité quant à la situation juridique de l'assuré social sur le marché du travail ou à la nature de sa relation de travail. Notre quatrième piste de correction comprend nos mesures correctives pour accélérer le droit aux prestations sociales.

À notre avis, la durée de certaines prestations sociales est trop courte au regard de la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Avec les mesures correctives de notre cinquième piste de correction, nous visons à mieux aligner les régimes de sécurité sociale belges sur la recommandation.

Sur la base de ces constations, nous proposons les mesures correctives suivantes :

1. Supprimer les stages d'attente (spéciaux) et les conditions de durée de carrière qui ne sont plus justifiées au regard de la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Il s'agit des :

- stages d'attente spéciaux dans le cadre de l'assurance soins de santé pour certains marins retraités, les travailleurs indépendants ayant atteint l'âge de la retraite et les travailleurs indépendants qui souhaitent bénéficier d'une assurance continuée ;
- stages d'attente pour les allocations de maternité et les allocations de paternité et de naissance;
- condition de durée de carrière de 8 trimestres de constitution de droits à la pension pour l'octroi du droit passerelle en cas de cessation définitive d'une activité professionnelle indépendante en raison de difficultés économiques. En ce qui concerne les pensions complémentaires extra-légales, nous recommandons que le législateur stipule explicitement que l'affiliation doit également immédiatement avoir lieu pour les cas dans lesquels il y a une relation tripartite entre l'organisateur, l'organisme de pension et

l'affilié/le bénéficiaire et qui ne relèvent pas de la loi sur les pensions complémentaires pour les travailleurs salariés.

2. Réduire les stages d'attente (spéciaux) et les conditions de durée de carrière, dont la durée n'est plus justifiée au regard de la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Il s'agit de :

- convertir le principe de stage d'attente en un stage d'attente exceptionnel avec des dispenses dans les assurances maladie-invalidité ou, si cela n'est pas jugé opportun, au moins réduire le stage d'attente des travailleurs salariés à 6 mois (avec 400 heures de travail ou assimilées et la conversion de celles-ci, également pour les travailleurs atypiques, en heures par semaine de six jours) ;
- dispenser du stage d'attente les travailleurs indépendants en incapacité de travail à la suite d'un accident ou d'une maladie imputable à leur activité professionnelle ;
- dispenser du stage d'attente les jeunes marins dans l'assurance maladie-invalidité des marins ;
- convertir le principe de stage d'attente en un stage d'attente exceptionnel avec des dispenses pour le congé d'adoption et le congé parental d'accueil ou, si cela n'est pas jugé opportun, au moins convertir, dans l'assurance maternité des travailleurs salariés et des marins, les 400 heures de travail ou assimilées en heures par semaine de six jours ;
- réduire le stage d'attente dans l'assurance-chômage pour les travailleurs de moins de 26 ans à 156 jours (avec 400 heures de travail ou assimilées et la conversion de celles-ci, également pour les travailleurs atypiques, en heures par semaine de six jours), également pour l'octroi des allocations d'insertion ;
- réduire le stage d'attente dans l'assurance-chômage pour les travailleurs de plus de 36 ans au stage d'attente qui s'applique aux travailleurs de moins de 36 ans ;
- supprimer la limitation du nombre de jours de travail accomplis par les travailleurs à temps partiel volontaires, à un nombre maximal de jours de travail par trimestre ;
- exprimer le stage d'attente à accomplir par les travailleurs saisonniers en heures de travail et prolonger la période de référence utilisée pour accomplir ces heures de travail, comme pour les travailleurs à temps partiel ;
- dispenser du stage d'attente dans le régime du droit passerelle, les travailleurs indépendants qui ont payé des cotisations au cours des 16 trimestres précédents ou, au moins, réduire la période d'attente de 4 trimestres au nombre de trimestres qu'ils doivent encore accomplir ;
- ajouter, à la condition de carrière (2/3 d'une carrière complétée) pour l'octroi des prestations minimales de survie ou d'allocations de transition des travailleurs salariés et indépendants, une restriction qui limite la durée de carrière requise à 15 ans et remplacer la condition de durée de carrière désormais plus stricte dans l'assurance pensions des fonctionnaires par la condition de durée de carrière ainsi limitée pour les travailleurs salariés et les indépendants ;
- ne plus réserver l'augmentation des pensions minimales aux personnes qui accomplissent plus que 2/3 d'une carrière de retraite complète ;
- dispenser les anciens travailleurs salariés et indépendants du stage d'attente spéciale pour l'admission à l'assurance pensions continuée, si la demande a lieu l'année suivant la fin de la couverture ou, si cela n'est pas jugé approprié, au moins remplacer la condition de carrière des travailleurs salariés par un stage d'attente d'un an d'assurance.

Certaines doctrines juridiques plaident en faveur de la suppression des stages d'attente dans les assurances soins de santé, maladie-invalidité et maternité. Si le législateur juge opportun d'agir en ce sens, les mesures correctives dans le cadre de notre mesure corrective 1ère ci-dessus concernant l'assurance maladie-invalidité et l'assurance-maternité deviendront superflues.

3. Faciliter les transitions de carrière en assurant le maintien, l'accumulation et la transférabilité des stages d'attente (partiellement) terminés. Il s'agit de :

- prolonger de 15 à 30 jours la période pendant laquelle les marins qui perdent leur statut d'assuré social restent assurés dans l'assurance maladie-invalidité et l'assurance-maternité ;
- prévoir une déduction intégrale du stage d'attente (partiellement) accompli par les travailleurs indépendants dans l'assurance maladie-invalidité et l'assurance-maternité des travailleurs salariés ;
- appliquer les règles de maintien et d'accumulation des stages d'attente pour les prestations de repos de maternité aux allocations de paternité et de naissance dans l'assurance des travailleurs indépendants ;
- introduire une règle visant à maintenir un droit acquis dans le régime des indemnités d'attente des marins, par analogie avec la règle des 3 ans dans l'assurance-chômage ;
- maintenir un stage d'attente (partiellement) accompli ou un droit acquis au droit passerelle des travailleurs indépendants qui deviennent salariés, tant que les personnes concernées remplissent encore le stage d'attente dans l'assurance-chômage.
  Certaines doctrines juridiques plaident en faveur de la suppression des stages d'attente dans les assurances soins de santé, maladie-invalidité et maternité. Si le législateur juge opportun d'agir en ce sens, les mesures correctives dans le cadre de notre mesure corrective 2 ci-dessus concernant l'assurance maladie-invalidité et l'assurance-maternité deviendront superflues.

4. La suppression ou la réduction des délais de carence, dont l'existence ou la durée n'est plus justifiée au regard de la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Il s'agit de ;

- supprimer le jour de carence dans l'assurance maladie-invalidité des marins ;
- supprimer le délai de carence pour les travailleurs indépendants ou, si cela n'est pas jugé opportun, réduire le délai de carence à 1 jour ou, au moins, aux trois premiers jours de perte de revenu ;
- supprimer le délai de carence de 14 jours dans l'assurance maladies professionnelles du secteur privé pour les cas dans lesquels la maladie professionnelle a entraîné une incapacité temporaire de travail ;
- fixer le début des prestations de survie dans l'assurance maladies professionnelles des travailleurs salariés au jour du décès de l'assuré social, par analogie avec le début des prestations de survie en cas d'accident du travail ;
- fixer le début de la prestation financière dans le régime du droit passerelle le premier jour de la semaine suivant l'apparition du risque social ;
- réintroduire les anciennes dispenses en matière de condition d'âge pour l'octroi de la pension de survie aux conjoints survivants en incapacité permanente et aux conjoints survivants avec enfants à charge ;

- introduire une dispense de la condition d'âge pour les conjoints peu actifs ou plus actifs sur le marché du travail, du moins, comme le montre un arrêt de la Cour constitutionnelle, dans la mesure où ils ont plus de 50 ans.

5. Prolonger la durée des prestations sociales dont la durée actuelle est trop courte au regard de la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Il s'agit de ;

- prolonger la durée totale des parties du repos de maternité obligatoire et facultative de 12 à 15 semaines pour les travailleurs indépendants et, en cas de naissances multiples, de 4 semaines au lieu de 1 semaine ;
- introduire un congé parental d'accueil pour les marins et coordonner la durée du congé d'adoption existant et du congé parental d'accueil sur celle du congé d'adoption des travailleurs salariés ;
- coordonner la durée du congé de paternité et du congé de naissance dans tous les régimes d'assurance maternité sur celle du congé d'adoption des travailleurs salariés ;
- transformer le « congé de paternité » en congé du coparent dans l'assurance des marins, en cas de décès de la mère ou de son hospitalisation durant plus de 7 jours ;
- prévoir la conversion du congé post-natal en cas d'hospitalisation de la mère de plus de 7 jours après l'accouchement dans l'assurance des travailleurs indépendants, comme dans l'assurance des travailleurs salariés ;
- supprimer la limitation de la durée de la prestation financière dans le régime du droit passerelle au niveau de la carrière des travailleurs indépendants et fixer la durée de l'indemnité au cas par cas à au moins 12 mois, quelle que soit la base sur laquelle la prestation est accordée ;
- prolonger la durée normale de la prestation financière pour les travailleurs indépendants qui ont accompli une certaine condition de durée de carrière ou qui suivent une formation ou un trajet d'accompagnement approuvé et/ou accorder un accès consécutif à l'assurance-chômage à la fin de la durée de la prestation financière. La prolongation de la durée de la prestation financière doit être accompagnée d'une prolongation de la période pendant laquelle le bénéficiaire conserve le statut d'assuré social dans les assurances soins de santé, maladie-invalidité, maternité et pensions.

Chapitre 3. Adéquation

Notre analyse de l'adéquation des régimes de sécurité sociale belges porte uniquement sur les prestations de remplacement de revenu, à l'exception de la problématique que nous avons identifiée dans le cadre de l'assurance soins de santé et pour laquelle nous proposons une première piste de correction.

Le délai du premier paiement est le résultat du délai de décision et du délai de paiement. Nous avons constaté que les délais légaux dans lesquels le premier versement des prestations sociales doit être effectué ne garantissent pas toujours que le premier versement soit effectué dans un délai raisonnable. Nous partons du principe que les régimes de sécurité sociale ne peuvent pas avoir des délais de décision différents pour un même risque social et que le délai de versement des prestations octroyées ne peut pas dépasser 30 jours. Notre deuxième piste de correction vise donc à raccourcir un certain nombre de délais de décision et de paiement.

Notre recherche sur la question de savoir si les régimes de sécurité sociale belges garantissent un niveau de vie décent aux bénéficiaires des prestations montre qu'un nombre relativement important d'allocations plafonnées et de prestations forfaitaires n'atteignent pas le ratio de remplacement des droits sociaux fondamentaux. Nous formulons une troisième piste de correction pour y remédier.

De plus, notre analyse montre que les prestations pour les bénéficiaires autres que ceux du modèle ne sont pas toujours proportionnelles aux prestations des bénéficiaires typiques. Nous voulons y remédier avec notre quatrième piste de correction.

Notre cinquième piste de correction concerne les cas où la méthode de calcul des prestations n'est pas suffisamment neutre au regard de la nature de la relation de travail.

En ce qui concerne la question de savoir si les régimes de sécurité sociale belges protègent les bénéficiaires de la pauvreté, nos recherches montrent que certaines prestations minimales analysées restent en dessous du seuil de pauvreté européen de 60% et/ou des budgets de référence. Avec notre sixième piste de correction, nous visons à élever les prestations concernées au moins au niveau du seuil de pauvreté européen de 60%. Cette norme est généralement acceptée en Europe, alors que ce n'est pas encore le cas pour les budgets de référence.

En ce qui concerne l'adéquation des régimes de cotisation, nous avons constaté que la législation n'établit pas de cadre explicite qui détermine le rapport entre les cotisations et la subvention de l'État ou le rapport entre les cotisations des assurés sociaux et les cotisations de leurs employeurs ou clients. Cette constatation conduit à la formulation d'une septième piste de correction.

Sur la base de nos analyses, nous tirons également des points à améliorer en ce qui concerne la détermination de l'assiette des cotisations sociales des travailleurs salariés et des fonctionnaires. Nous formulons des recommandations à ce sujet dans notre huitième piste de correction.

En ce qui concerne spécifiquement le régime de cotisation du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants, nous constatons que, d'une part, les prestations ne garantissent pas un niveau de vie suffisamment décent pour les travailleurs ayant un revenu professionnel net plus élevé et que, d'autre part, il n'y a pas de rapport proportionnel entre les cotisations et la capacité financière des travailleurs, en raison de taux de cotisation dégressifs, du prélèvement de cotisations maximales pour ceux dont le revenu professionnel net est un multiple du revenu professionnel net moyen des travailleurs indépendants et du prélèvement de cotisations minimales pour ceux dont le revenu professionnel net n'est pas l'équivalent du salaire minimum des travailleurs salariés. De plus, les travailleurs indépendants à faible revenu professionnel net n'ont pas encore pleinement droit à une exonération ou à une réduction de cotisation. L'existence de prestations sociales forfaitaires ou liées au faible revenu est souvent invoquée pour expliquer les cotisations relativement faibles des travailleurs indépendants ayant un revenu professionnel net plus élevé. Les mesures de précaution fiscales que les travailleurs indépendants peuvent prendre conduisent, dans une certaine mesure, à une réduction des ressources financières utilisées pour financer la solidarité collective du système de sécurité sociale. Il en va de même pour les cotisations sociales des indépendants en société, tandis que la part de la subvention de l'État a augmenté dans le financement du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants, à mesure que le montant des prestations sociales a été revalorisé, sans que pour autant renforcer la solidarité mutuelle entre les assurés sociaux ait été renforcée. Compte tenu de l'interdépendance entre nos constatations en termes de niveau des prestations et d'adéquation des cotisations, nous formulons nos mesures correctives concernant le système de sécurité sociale des travailleurs indépendants dans une neuvième piste de correction. Nous intégrons également nos pistes

correctives quant à la neutralité de la méthode de calcul des prestations par rapport à la situation juridique des travailleurs indépendants.

En ce qui concerne les régimes distincts de sécurité sociale des marins, nos analyses montrent qu'ils sont insuffisants. Dans notre dixième piste de correction, nous formulons donc la recommandation de supprimer le régime distinct des assurances maladie-invalidité et maternité et de l'indemnité d'attente des marins et de l'intégrer respectivement à l'assurance maladie-invalidité et l'assurance-maternité et à l'assurance chômage des salariés.

Enfin, nous avons constaté que tous les régimes de sécurité sociale ne prennent pas des mesures suffisantes pour promouvoir la participation des assurés sociaux au marché du travail et que les régimes de sécurité sociale contiennent des règles différentes concernant le cumul des prestations avec les revenus professionnels. Nos recommandations dans ce domaine font l'objet d'une onzième piste de correction.

Sur la base de ces constations, nous proposons les mesures correctives suivantes :

1. Réduire l'intervention personnelle mise à charge des bénéficiaires par l'assurance soins de santé, au besoin, au taux maximal autorisé par le Code européen de la sécurité sociale.

2. Assurer le premier versement des prestations sociales en temps opportun, en réduisant les délais légaux pour décider du droit aux prestations sociales et pour le paiement de celles-ci aux délais indiqués en vert dans le tableau ci-dessous pour les régimes de sécurité sociale énumérés.

Régime de sécurité sociale	Période de décision	Paiement
Assurance maladie-invalidité des marins	3 jours	30 jours
Assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants	non	30 jours
Assurance maternité des travailleurs salariés	aucun (autre que la maternité)	30 jours
Assurance maternité des marins	non	30 jours
Assurance maternité des travailleurs indépendants	non	30 jours
Assurance accidents du travail et maladies professionnelles des secteurs privé et public	4 mois	30 jours
Assurance-chômage	30 jours	30 jours
Indemnités d'attente	30 jours	30 jours
Droit passerelle	30 jours	30 jours
Assurance pensions des travailleurs salariés	4 mois	30 jours
Assurance pensions des travailleurs indépendants	4 mois	30 jours
Assurance des fonctionnaires de l'État belge	4 mois	30 jours

3. Augmenter le taux maximal de certaines allocations, ainsi que certaines prestations forfaitaires afin que celles-ci atteignent au moins le ratio de remplacement prévu dans les conventions relatives aux droits sociaux fondamentaux. Cela concerne les :

- prestations d'incapacité de travail, prestations de maternité et indemnités d'attente des marins ;
- prestations d'accident du travail et de maladie professionnelle octroyées en cas de décès dans l'assurance du secteur public ;
- prestations de chômage pendant la deuxième et la troisième période d'indemnisation ;
- allocations d'insertion pour les jeunes sortant de l'école.

4. Augmenter certaines prestations pour les bénéficiaires autres que ceux du modèle, afin que celles-ci soient dans une proportion raisonnable avec la prestation des bénéficiaires typiques.

Pour les bénéficiaires cohabitants, cela concerne les :

- indemnités d'invalidité pour les travailleurs salariés ;
- prestations d'accident du travail et de maladie professionnelle octroyées en cas de décès ;
- prestations de chômage pendant la troisième période d'indemnisation ;
- allocations d'insertion pour les jeunes sortant de l'école ;
- indemnités d'attente des marins (sauf pour un couple avec 2 enfants) ;
- pensions de retraite des travailleurs salariés ;
- pensions de survie dans l'assurance pensions des travailleurs salariés et des fonctionnaires de l'État belge.

Pour les bénéficiaires isolés, cela concerneles :

- allocations d'insertion pour les jeunes sortant de l'école ;
- pensions des travailleurs salariés pour les célibataires avec 1 ou 2 enfant(s) ;
- pensions des fonctionnaires pour les célibataires avec 2 enfants.

5. Prendre un certain nombre de mesures pour améliorer la neutralité du calcul des prestations par rapport à la nature de la relation de travail. Il s'agit des mesures suivantes :

- permettre aux travailleurs salariés et aux marins d'avoir droit à des prestations d'incapacité de travail minimales dès le début du droit à ces prestations ;
- instaurer des prestations de maternité et des allocations parentales minimales pour les travailleurs salariés et les marins ;
- relever la rémunération annuelle maximale dans l'assurance accidents du travail et maladies professionnelles du secteur public au salaire de base maximal dans les assurances du secteur privé et lier l'augmentation de la rémunération annuelle à l'évolution de l'indice comme dans les assurances du secteur privé ;
- pour les travailleurs à temps partiel avec maintien de droits, ne pas réduire le supplément horaire des isolés et cohabitants et ne pas déduire le bonus à l'emploi lors du calcul de d'allocation de garantie de revenu ;
- pour les travailleurs à temps partiel volontaires de l'assurance-chômage, mieux aligner le nombre de demi-journées ouvrées indemnisables sur leur durée moyenne de travail ;
- porter le montant de l'indemnité d'attente des marins à un niveau comparable à celui des allocations de chômage ;
- porter la pension minimum de survie de l'assurance pensions des fonctionnaires à la pension minimum de survie des travailleurs salariés ;
- permettre la constitution continue de pension aux travailleurs salariés bénéficiant d'une pension de retraite anticipée qui ne respectent pas les règles relatives au travail autorisé et qui paient des cotisations sociales normales.

6. Mieux protéger les bénéficiaires contre la pauvreté en élevant le montant d'un certain nombre de prestations au moins au niveau du seuil de pauvreté européen de 60%. Cela concerne les :

- indemnités minimales des travailleurs salariés pendant la période d'incapacité primaire ;
- prestations de repos de maternité pour les travailleurs salariés ;
- allocations minimales de chômage pour les travailleurs salariés.

7. Pour tous les systèmes de sécurité sociale analysés et les régimes de sécurité sociale qui en font partie, fournir un cadre explicite, qui détermine le rapport entre les cotisations et la subvention de

l'État et le rapport entre les cotisations des assurés sociaux et les cotisations de leurs employeurs ou clients, basé sur des principes cohérents. Ces principes doivent garantir l'équilibre financier durable des différents régimes de sécurité sociale et prendre en compte à la fois les spécificités des différents groupes professionnels et fournir des critères bien délibérés de solidarité entre les différents systèmes et régimes de sécurité sociale.

8. Déterminer l'assiette des cotisations sociales des travailleurs salariés et des fonctionnaires de l'État belge de façon cohérente et transparente.

9. Renforcer l'adéquation du système de sécurité sociale des travailleurs indépendants dans son intégralité en prenant un certain nombre de mesures. Il s'agit des mesures suivantes :

- convertir les prestations forfaitaires des travailleurs indépendants en prestations liées au revenu professionnel net perdu d'un niveau comparable à celui des prestations des travailleurs salariés, tout en maintenant une prestation minimale garantie ;
- fournir des prestations en faveur de l'emploi et du soutien à la formation dans le cadre du régime du droit passerelle ;
- en ce qui concerne la réglementation du droit passerelle, en tenant compte à la fois des mesures précédentes et de nos mesures correctives relatives à la couverture d'assurance formelle et effective, envisager la mise en place d'une assurance-chômage pour les travailleurs indépendants ;
- augmenter l'indemnité d'incapacité primaire des travailleurs indépendants au moins jusqu'au taux de remplacement prescrit par les conventions relative aux droits sociaux fondamentaux ;
- prévoir un processus de réinsertion pour les travailleurs indépendants invalides ;
- mettre en place un dispositif de prévention pour les travailleurs indépendants atteints ou menacés de maladie imputable à leur activité professionnelle ;
- coordonner les prestations d'incapacité de travail avec les prestations d'accident du travail et de maladie professionnelle des travailleurs salariés dans les cas où l'incapacité de travail résulte d'un accident ou d'une maladie imputable à leur activité professionnelle indépendante ;
- en tenant compte à la fois des mesures précédentes et de nos mesures correctives relatives à la couverture d'assurance formelle et effective, envisager la mise en place d'une assurance accidents du travail et maladies professionnelles pour les travailleurs indépendants ;
- pour les travailleurs indépendants en cohabitation, augmenter les prestations d'incapacité de travail et de maternité ainsi que la prestation financière du droit passerelle, afin que celles-ci soient dans une proportion raisonnable avec la prestation des bénéficiaires typiques ;
- mettre davantage en conformité les périodes d'inactivité assimilées à une activité professionnelle avec les règles de l'assurance pensions des travailleurs salariés (entre autres en faisant en sorte que les périodes pendant lesquelles les travailleurs indépendants bénéficient du droit passerelle comptent pour la pension) ;
- renforcer le lien effectif entre le montant des pensions et le revenu professionnel net des travailleurs indépendants de telle sorte que les pensions des travailleurs indépendants avec une pension supérieure au minimum dépassent non seulement le seuil de pauvreté

de 60%, mais atteignent également un niveau comparable à celui des pensions des travailleurs salariés ;

- au moment du calcul de la pension, adapter le revenu professionnel net gagné dans le passé à l'évolution de 'lindice de la même manière que dans l'assurance pensions des travailleurs salariés ;
- augmenter les pensions de retraite pour les travailleurs indépendants avec partenaire, pour les travailleurs indépendants avec partenaire et un jeune enfant à charge et pour les bénéficiaires isolés avec deux jeunes enfants à charge, afin que celles-ci soient dans une proportion raisonnable avec la prestation des bénéficiaires typiques ;
- augmenter les pensions de survie de tous les ayants droit avec un partenaire (et sans enfants ou avec 1 ou 2 enfant(s) à charge), de façon à ce que celles-ci soient dans une proportion raisonnable avec la prestation des bénéficiaires typiques ;
- pour l'augmentation des dépenses liée à l'augmentation des prestations des travailleurs indépendants, prévoir un financement adéquat basé sur des points de départ cohérents pour la part de l'État, des clients et des travailleurs indépendants redevables de cotisations ;
- ajuster les règles de cotisation afin que les cotisations dues soient davantage proportionnelles aux moyens des travailleurs indépendants et ne dépassent en aucun cas 50% de leur revenu total, y compris les prestations sociales autres que les allocations familiales ;
- accorder un droit subjectif à une dispense ou une réduction de cotisation pour les travailleurs indépendants qui démontrent qu'ils ne sont pas en mesure de payer leurs cotisations en raison d'une situation financière ou économique temporairement difficile ;
- réduire le nombre de catégories de travailleurs indépendants redevables de cotisations et les barèmes de cotisation associés, développer un régime de cotisation plus approprié pour les conjoints aidants et fournir un régime cohérent d'accès aux prestations sociales pour toutes les catégories de cotisation, en tenant compte des mesures correctives formulées dans la couverture d'assurance formelle pour les travailleurs indépendants ;
- adapter le régime de cotisation de manière à ce que les travailleurs indépendants en personne physique et les indépendants en société paient des cotisations sociales équivalentes ;
- permettre aux travailleurs indépendants, dans des cas bien définis, de contester le montant de leur revenu professionnel net communiqué par l'administration fiscale lors du calcul de leurs cotisations sociales ;
- permettre aux travailleurs indépendants d'aligner encore plus étroitement leurs cotisations provisoires sur leurs revenus professionnels actuels, en supprimant les seuils de revenu sur lesquels les cotisations provisoires doivent actuellement être calculées et en allégeant l'administration de la preuve.

10. Supprimer l'assurance maladie-invalidité, l'assurance-maternité et le régime d'indemnités d'attente pour les marins et les intégrer respectivement à l'assurance maladie-invalidité et maternité et à l'assurance chômage des salariés.

11. Promouvoir la participation au marché du travail et le retour au travail des assurés sociaux en prenant un certain nombre de mesures. Il s'agit des mesures suivantes :

- développer un processus de réinsertion des victimes d'accidents du travail et de maladies professionnelles qui causent une incapacité de travail ;
- soutenir la reconversion professionnelle des victimes d'accidents du travail et de maladies professionnelles qui causent une incapacité de travail ;
- pour tous les régimes de sécurité sociale, examiner si un revenu professionnel peut entraîner la perte d'un montant de prestations plus élevé que le revenu professionnel concerné et, le cas échéant, si, compte tenu de la nature du risque social concerné et de la finalité des dispositions de cumul, il peut encore être justifié au regard de la recommandation sur l'accès à la protection sociale.

Chapitre 4. Transparence

La recommandation sur l'accès à la protection sociale attache une grande importance à la fourniture d'informations fiables aux assurés sociaux. La charte belge de l'assuré social oblige les institutions de sécurité sociale à fournir des informations pertinentes aux assurés sociaux et stipule que les informations considérées comme pertinentes doivent être définies séparément pour chaque régime de sécurité sociale. Nous notons que la législation relative ne fournit aucune ou, en termes de qualité, des définitions très différentes du concept « d'informations pertinentes » pour les différents régimes de sécurité sociale. Actuellement, la législation belge ne garantit pas que les assurés sociaux aient accès à des informations conformes à la qualité préconisée par la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Une première piste de correction se rapporte à cette problématique.

Les travailleurs salariés qui ont travaillé comme indépendant pendant un certain temps bénéficient d'une prolongation à la fois de la période de référence pendant laquelle ils doivent compléter le stage d'attente et de la période de 3 ans pendant laquelle ils conservent leur admissibilité acquise à l'assurance-chômage. Apparemment, peu de personnes éligibles en font usage. Nous recommandons au législateur d'imposer aux caisses de sécurité sociale une obligation explicite afin d'informer l'assuré social à ce sujet et de vérifier si les personnes concernées peuvent exercer un droit aux allocations de chômage, avant d'établir si celles-ci peuvent faire valoir le droit passerelle.

L'accès aux prestations sociales est fortement amélioré lorsque le droit aux prestations est automatiquement examiné. La charte de l'assuré social stipule que les cas dans lesquels l'examen automatique est possible, doivent être fixés par décret royal. De telles dispositions n'existent dans presque aucun des régimes de sécurité sociale examinés. Une deuxième piste corrective vise à y remédier.

Les sites Internet des institutions publiques compétentes contiennent généralement, mais pas toujours, suffisamment d'informations sur les droits et obligations des assurés sociaux concernant les régimes de sécurité sociale examinés. Une troisième piste de correction vise à améliorer la fourniture d'informations.

Enfin, notre quatrième piste de correction découle de notre constat selon lequel la plupart des sites Internet des institutions publiques de sécurité sociale ne proposent pas de simulateur permettant aux assurés sociaux de connaître le montant de leurs prestations.

Sur la base de ces constations, nous proposons les mesures correctives suivantes :

1. Inclure dans la loi sur la charte de l'assuré sociale une définition suffisamment détaillée du terme « information utile » applicable à tous les régimes de sécurité sociale, contenant entre autres les

obligations administratives à remplir et les délais associés ainsi que les règles en matière de retenues sociales et fiscales sur les prestations.

2. Imposer une obligation légale explicite aux caisses d'assurance sociale d'informer les assurés sociaux qui ont précédemment exercé une activité salariée de la prolongation de la période de référence et de la période pendant laquelle l'admissibilité à l'assurance-chômage est maintenue et de vérifier si les personnes concernées ont le droit de demander des allocations de chômage avant de vérifier si celles-ci peuvent prétendre au droit passerelle.

3. Demander aux institutions de sécurité sociale de mener un nouvel examen sur les possibilités d'examiner d'office le droit aux prestations sociales et de présenter un rapport documenté et étayé au Parlement.

4. Améliorer la mise à disposition d'informations sur les sites Internet des institutions publiques de sécurité sociale. Notamment par :

- le renvoi systématique aux pages pertinentes du site Internet du Service fédéral des pensions sur les pages de l'INASTI relatives aux pensions ;
- la publication, quant aux fonctinnaires de l'Etat belge, de toutes les informations spécifiques de base sur les accidents du travail et des informations bien structurées sur les maladies professionnelles sur le site Internet de Fedris ;
- la fourniture suffisante d'informations de qualité sur les marins, en tenant compte du petit nombre d'assurés sociaux, sur les sites Internet de l'ONSS, de l'INAMI et de la Caisse auxiliaire d'assurance maladie-invalidité.

5. Doter les sites Internet de toutes les institutions publiques de sécurité sociale d'un compte personnel ou d'un simulateur permettant aux assurés sociaux de connaître le montant de leurs prestations ou fournir un lien vers les sites Internet des institutions coopérantes, qui sont équipés d'un simulateur ou d'un compte personnel.

Partie 4. Pistes de correction par risque social et par catégorie de travail

En guise de conclusion, les pistes de corrections mentionnées dans la partie précédente sont formulées par risque social et par statut sur le marché du travail et nature de la relation de travail.

Introduction

1. Au cours des trois dernières décennies, la mondialisation, les progrès technologiques, l'évolution des préférences individuelles et le vieillissement de la population ont conduit à des changements sur les marchés du travail européens. Ces changements se traduisent par des formes d'emploi de plus en plus diversifiées et des carrières de moins en moins linéaires. À côté des contrats de travail classiques (temps plein à durée indéterminée), les marchés du travail présentent désormais une grande diversité de relations de travail et des formes de travail non-salarié : le travail à temps partiel, le travail à durée déterminée, le travail intérimaire, les flexi-jobs, etc.

À l'origine, la transformation des marchés du travail européens est principalement liée au processus de désindustrialisation (Eichhorst & Marx, 2015). Jusque dans les années 1980, la plupart des pays européens se caractérisaient par une part élevée de l'emploi industriel et des conditions de travail relativement standardisées. La désindustrialisation, en partie causée par la concurrence internationale croissante, et la croissance du chômage structurel en Europe ont contribué à l'expansion de l'emploi dans le secteur tertiaire (Esping-Andersen, 1996). Avec la croissance de l'emploi atypique dans le secteur des services, les marchés du travail européens ont perdu une partie de leur capacité à garantir la standardisation des relations d'emploi (Esping-Andersen, 1999). L'écart par rapport à l'emploi standard a explicitement été conçu dans le but de promouvoir la création d'emplois et de surmonter le déficit persistant de l'emploi dans le secteur des services (Eichhorst & Marx, 2012) qui, à l'époque, était associé à une réglementation rigide du marché du travail et à des coûts de main-d'œuvre trop élevés.

Outre les mutations de l'économie, comme la globalisation et la tertiarisation de l'économie, la progression de l'emploi atypique est également liée aux mutations de la société, comme la féminisation et le vieillissement de la population active, le progrès technique et la numérisation, ainsi qu'aux besoins de flexibilité tant du côté des organisations que des individus (Nautet & Piton, 2019). En protégeant les intérêts des travailleurs, le contrat de travail classique peut effectivement se heurter aux besoins des entreprises de disposer d'une main-d'œuvre flexible qui s'adapte aux fluctuations de la demande et aux changements technologiques (Putz, 2016).

Par conséquent, ces transformations liées au marché du travail ont ébranlé l'hégémonie de l'emploi traditionnel, de sorte que l'occupation d'un poste au sein d'une même entreprise tout au long de la carrière professionnelle n'est plus considéré comme la norme (Auer & Cazes, 2000). Bien que l'emploi traditionnel (salarié, contrat permanent, temps plein) perdure et soit encore dominant sur le marché du travail belge (Ghesquière & Wels, 2014)[8], les relations d'emploi non standard tels que le travail à temps partiel, l'emploi temporaire et le travail indépendant sont devenues des méthodes de travail de plus en plus importantes au cours des dernières années (Nautet & Piton, 2019).

2. Cependant, les systèmes de protection sociale restent quant à eux, dans la plupart des États européens, largement fondés sur des contrats de travail à temps plein et à durée indéterminée entre un travailleur salarié et un employeur unique. En effet, il semble que ces systèmes aient contribué, par leur organisation, basée sur la figure de l'emploi stable et pérenne, à une forte dualisation du marché du travail (Palier, 2019). Ce phénomène est visible en particulier pour les travailleurs indépendants, mais aussi, de plus en plus, pour les travailleurs salariés dits atypiques.

[8] Cette forme d'emploi représente plus de la moitié (57%) des travailleurs en 2019 (source : EFT).

Par conséquent, certains travailleurs atypiques et certains travailleurs indépendants n'ont pas suffisamment accès aux branches de la protection sociale qui sont étroitement liées à la participation au marché du travail. À long terme, ces disparités en matière d'accès à la protection sociale pourraient pourtant être problématiques pour le bien-être et la santé des personnes et contribuer à accroître l'incertitude économique, le risque de pauvreté et les inégalités. En tant qu'élément central du modèle social européen et du bon fonctionnement de l'économie sociale de marché, les systèmes de protection sociale protègent les individus contre les conséquences financières de risques sociaux, en prévenant ou en atténuant la pauvreté et en maintenant un niveau de vie décent. Au vu de ces considérations, l'Union européenne se positionne en faveur d'une évolution des systèmes de protection sociale afin que ceux-ci intègrent mieux la mutation du marché du travail ainsi que les nouvelles relations de travail et formes de travail qui en résultent.

3. C'est dans ce contexte que le Conseil de l'Union européenne a adopté, le 8 novembre 2019, la recommandation relative à l'accès des travailleurs salariés et non-salariés à la protection sociale, visant à mettre en œuvre le principe 12 du « Socle européen des droits sociaux » (2017), selon lequel « *quel que soit le type et la durée de leur relation de travail (…), les travailleurs salariés et, dans des conditions comparables, les travailleurs indépendants ont droit à une protection sociale appropriée* ». Plus précisément, cette recommandation a pour objectif de contribuer à une meilleure protection sociale, en améliorant la couverture formelle (1) et effective (2) et en renforçant l'adéquation (3) et la transparence (4) des systèmes de protection sociale. Elle s'applique essentiellement aux branches de la protection sociale qui sont généralement liées à la participation au marché du travail et qui assurent, pour la plupart, une protection contre la perte de revenus professionnelles lors de l'apparition de certains risques sociaux : les prestations de chômage, les prestations de maladie-invalidité et de soins de santé, les prestations de maternité et de paternité assimilées, les prestations de vieillesse et de survie ainsi que les prestations en cas d'accident du travail ou de maladie professionnelle. Afin d'améliorer les systèmes de protection sociale européens de ce sens, elle recommande donc aux États membres de garantir les quatre principes suivants.

(1) Les travailleurs salariés et indépendants peuvent être considérés comme formellement couverts par une branche particulière de la protection sociale si la législation ou une convention collective dispose qu'ils sont autorisés à participer à un régime de protection sociale dans cette branche spécifique. La couverture formelle peut être assurée par des régimes obligatoires ou volontaires. Dans certains États membres, des catégories de travailleurs salariés, telles que les travailleurs à temps partiel de courte durée, les travailleurs saisonniers, les travailleurs à la demande, les travailleurs des plateformes et les travailleurs intérimaires ou en stage, sont exclus des régimes de protection sociale. Il en va de même pour les travailleurs indépendants qui sont parfois exclus de l'accès formel aux régimes de protection social ou peuvent uniquement s'y affilier sur une base volontaire. Selon la situation nationale, l'objectif lié à la couverture formelle peut être atteint en étendant ou en améliorant la protection existante sur une base obligatoire pour les travailleurs salariés et au moins sur une base volontaire et, le cas échéant, sur une base obligatoire pour les travailleurs indépendants.

(2) Les travailleurs salariés et indépendants peuvent être considérés comme effectivement couverts dans une branche particulière de la protection sociale s'ils ont la possibilité d'accumuler des prestations adéquates et la possibilité, en cas de matérialisation du risque correspondant, d'accéder à un niveau donné de prestations. Les règles régissant l'obtention de droits aux prestations pourraient être défavorables aux travailleurs atypiques et indépendants, car ces personnes peuvent rencontrer des

obstacles en termes de seuils de revenu et de durée (périodes d'acquisition, délais d'attente, périodes minimales de travail et durée des prestations) pour accéder à un régime de protection sociale lors de la matérialisation d'un risque social. De plus, les droits en matière de protection sociale ne sont pas toujours préservés, accumulés et/ou transférés lorsque des personnes effectuent une transition entre un statut sur le marché du travail et un autre. Or, la préservation, l'accumulation et/ou le transfert des droits entre les régimes sont essentiels pour permettre aux personnes, qui combinent des emplois, changent d'emploi ou passent d'un statut de travailleur salarié à un statut de travailleur indépendants ou inversement, de bénéficier d'une couverture sociale adéquate. L'objectif lié à la couverture effective peut être atteint en veillant, d'une part, à ce que les règles en matière de cotisations et de droits ne puissent pas faire obstacle à la possibilité d'accumuler et de percevoir des prestations, en raison du type de relation ou du statut sur le marché du travail, et d'autre part, à ce que les différences entre statuts ou entre types de relation de travail soient proportionnées et reflètent la situation spécifique des bénéficiaires. Les États membres sont également encouragés à veiller à ce que les droits acquis dans le cadre de régimes obligatoires ou volontaires, pendant une certaine période ou tout au long de la carrière, soient préservés et accumulés et soient transférables dans tous les types de statuts d'emploi salarié et indépendant et dans l'ensemble des secteurs économiques.

(3) La protection sociale est considérée comme **adéquate** lorsqu'elle permet aux individus de maintenir un niveau de vie décent, de compenser la perte de revenu de façon raisonnable, de vivre dans la dignité et de ne pas sombrer dans la pauvreté, tout en contribuant, s'il y a lieu, à l'activation et en facilitant le retour au travail. L'objectif lié à l'adéquation peut être atteint en veillant à ce que les régimes fournissent à leurs affiliés un niveau de protection adéquat en temps utile qui, conformément à la situation nationale, permette de maintenir un niveau de vie décent et d'offrir un revenu de remplacement adéquat, tout en évitant que les affiliés soient menacés de pauvreté. Les États membres sont également encouragés à veiller à ce que les cotisations sociales soient proportionnelles à la capacité contributive des travailleurs salariés et indépendants, les exonérations ou les réductions de cotisations prévues, notamment pour les groupes à faibles revenus, s'appliquent à tous les types de relation de travail et de statut sur le marché du travail et que le calcul des cotisations et des droits en matière de protection sociale des travailleurs indépendants soit fondé sur une évaluation objective et transparente de leurs revenus, en tenant compte des fluctuations de leur revenu, et reflète leur rémunération effective.

(4) La **transparence** se réfère à la fourniture d'informations disponibles, accessibles, complètes et facilement compréhensibles au grand public, aux affiliés (potentiels) et aux bénéficiaires des régimes concernant les règles du régime, les obligations et les droits individuels. Dans de nombreux États membres, la complexité réglementaire et le manque de transparence en matière de règles de protection sociale peuvent avoir pour effet que les personnes ne soient pas suffisamment informées de leurs droits et obligations et de la manière dont elles peuvent exercer ceux-ci. Cette situation pourrait contribuer à un faible taux d'utilisation ou à une faible participation aux régimes de protection sociale, en particulier dans le cas de régimes volontaires. L'objectif lié à la transparence peut être atteint en veillant à ce que les conditions et les règles de tous les régimes de protection sociale soient transparentes et à ce que les individus aient gratuitement accès à des informations actualisées, complètes, accessibles, conviviales et aisément compréhensibles sur leurs droits et obligations individuels. Si nécessaire, les États membres sont également encouragés à simplifier les exigences administratives des régimes de protection sociale applicables aux travailleurs salariés et indépendants et aux employeurs.

4. En vertu de la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale, les États membres sont chargés de respecter les quatre principes énoncés ci-dessus dans les meilleurs délais et de soumettre, au plus tard le 15 mai 2021, un plan comportant les mesures à prendre à l'échelle nationale, visant à combler les lacunes en matière de couverture formelle, de couverture effective, d'adéquation et de transparence des systèmes de protection sociale. Situé en amont de ce plan national, la présente étude a pour objectif d'effectuer un diagnostic juridique et socio-économique intégré de l'accès à la sécurité sociale pour les travailleurs en Belgique, et de formuler, dans le sillage de ce diagnostic, des propositions de mesures correctives. La recherche vise en particulier à mettre en évidence les situations concrètes jugées potentiellement problématiques en termes d'accès ou de non-accès à la sécurité sociale, et ce au regard des quatre dimensions mises en avant dans la recommandation : la couverture d'assurance formelle, l'efficacité de cette couverture, son adéquation et sa transparence. Ce relevé alimente, ensuite, la formulation de mesures correctives destinées à s'assurer que la Belgique se conforme bien à la recommandation européenne sur l'accès des travailleurs salariés et non-salariés à la protection sociale.

Cette analyse repose sur une analyse des dispositions législatives et réglementaires applicables, de la doctrine spécifique, de la jurisprudence de la Cour constitutionnelle et de la Cour de cassation, des arrêts de la Cour de Justice, de la Cour constitutionnelle et de la Cour de cassation, des décisions du Comité européen des droits sociaux, des contrats d'administrations conclus entre l'Etat belge et les institutions de sécurité sociale, des rapports annuels et des statistiques des institutions de sécurité sociale et d'autres documents disponibles, ainsi que sur la consultation des sites internet des institutions de sécurité sociale pour l'analyse de la transparence des régimes de sécurité sociale.

5. La première partie de l'étude fournit un aperçu des différents systèmes ou régimes d'assurances sociales en Belgique. Cette étude préliminaire permet d'acquérir une bonne compréhension générale des systèmes d'assurances sociales des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants, ainsi que des régimes applicables aux fonctionnaires (agents statutaires) de l'Etat fédéral. En rassemblant les règles communes à chaque régime de sécurité sociale, cette première partie permet dans les parties suivantes du rapport de se référer aux règles en principe applicables à tous les régimes d'assurance sociale au sein d'un système de sécurité sociale et de se concentrer davantage sur les règles particulières des différentes catégories de prestations sociales examiné dans l'étude.

Tout d'abord, le *chapitre 1* de cette première partie examine le champ d'application personnel des systèmes de sécurité sociale analysés dans l'étude. De cette façon, ce chapitre définit les personnes qui relèvent des systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants. La notion de « travailleur salarié » comprend les travailleurs employés par des employeurs tant privés que publics. On y distingue les travailleurs typiques et les travailleurs atypiques : la première catégorie fait référence aux travailleurs ayant conclu un contrat de travail à plein temps pour une durée indéterminée, tandis que la seconde catégorie fait référence aux travailleurs qui n'ont pas conclu ce type de contrat (contrat de travail à temps partiel, contrat de travail à durée déterminée ou pour un travail nettement défini, contrat de travail pour l'exécution de travail temporaire ou intérimaire, flexi-jobs, etc.). La notion de « travailleur indépendant » comprend, quant à elle, toutes les personnes visées à l'arrêté royal n° 38 du 27 juillet 1967 organisant le statut social des travailleurs indépendants, y compris notamment les travailleurs indépendants, les aidants, les personnes ayant le statut d'étudiant-indépendant ou de conjoint aidant. Pour cette catégorie de travailleurs, l'analyse est élaborée en tenant compte du fait que ces personnes exercent leur activité indépendante à titre principal ou à titre

complémentaire, qu'elles ont atteint l'âge légal de la pension ou obtenu le paiement effectif d'une pension de retraite ou de survie ou non, ou qu'elles se trouvent dans une situation de début ou de reprise d'activité professionnelle ou non. Ce chapitre traite également des personnes qui relèvent du champ d'application des régimes de sécurité sociale des fonctionnaires, que ceux-ci exercent leur activité au sein du secteur public à temps plein ou à temps partiel. Pour cette catégorie de travailleurs, l'analyse se limite aux fonctionnaires de l'Etat fédéral. Par ailleurs, ce chapitre analyse le cas des assurés sociaux à carrière mixte. Il s'agit des situations dans lesquelles le changement de statut d'un travailleur salarié, d'un travailleur indépendant ou d'un fonctionnaire implique que la personne concernée est, simultanément ou successivement, assujettie à un autre régime d'assurances sociales.

Ensuite, le *chapitre 2* de la première partie du rapport s'intéresse à l'organisation financière des systèmes et des régimes de sécurité sociale analysés dans l'étude, en analysant les cotisations sociales dans les systèmes de sécurité sociale des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants ainsi que les cotisations sociales des fonctionnaires de l'Etat belge et des assurés sociaux à carrière mixte. Plus précisément, elle évoque les règles relatives au calcul des cotisations sociales, mais aussi les règles en matière d'exonérations et de réductions de cotisations. Elle détermine, d'une part, si le niveau des cotisations sociales est proportionnel aux moyens financiers des travailleurs, et d'autre part, si les mesures de réduction ou d'exonération de cotisations s'appliquent également aux travailleurs (salariés) atypiques et aux travailleurs indépendants. Elle vérifie également si les cotisations sociales des travailleurs salariés et des travailleurs indépendants sont calculées sur la base d'une détermination objective et transparente de leurs revenus actuels et si les cotisations sociales de ceux-ci prennent en considération les fluctuations de revenus.

Enfin, le *chapitre 3* de la première partie du rapport examine les assurés sociaux et les institutions de sécurité sociale concernés par le charte de l'assuré social, la façon dont une demande d'octroi de prestation sociale doit être soumise, les obligations d'information et de conseil imposées par la charte de l'assuré social aux institutions de sécurité sociales ainsi que les délais durant lesquelles celles-ci doivent se prononcer sur l'octroi et le montant des prestations sociales et les délais au cours duquel le premier paiement de ces prestations doit être effectué. La charte de l'assuré social rassemble plusieurs principes importants liés aux droits et aux devoirs des assurés sociaux dans leurs contacts avec les institutions de la sécurité sociale : ces dernières doivent informer clairement la population, répondre dans un délai raisonnable en cas de demande de prestation et communiquer, pour chaque décision, toutes les possibilités d'appel, les motifs de la décision et les références à l'assuré social. Le principal but de la charte est de protéger la population au moyen d'une série de règles auxquelles toutes les institutions de la sécurité sociale doivent se tenir.

6. La deuxième partie de l'étude livre une analyse juridique et socio-économique des régimes d'assurances sociales belges concernés par la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale.

Les différentes assurances sociales sont analysées dans les six chapitres qui composent cette deuxième partie : l'assurance soins de santé (*chapitre 1*), l'assurance maladie-invalidité (*chapitre 2*), l'assurance maternité (*chapitre 3*), les assurances accidents du travail et maladies professionnelles (*chapitre 4*), l'assurance-chômage et le droit passerelle (*chapitre 5*) ainsi que les assurances pensions de retraite et de survie (*chapitre 6*). Chacun de ces chapitres présente les prestations qui y sont associées sous l'angle des quatre domaines essentiels visés par la recommandation européenne. Par conséquent, ils examinent pour chaque risque social la mesure dans laquelle les régimes de sécurité sociale belges

offrent une couverture d'assurance formelle et efficace et des prestations sociales adéquates ainsi que la mesure dans laquelle ces régimes remplissent l'objectif de transparence. Cette analyse permet de présenter par catégorie de prestations sociales le diagnostic de la situation actuelle.

Tout d'abord, chaque chapitre de la deuxième partie du rapport analyse, pour l'assurance sociale qui lui est relative, les catégories de personnes qui sont formellement couvertes par l'assurance sociale, si cette couverture est de nature obligatoire ou volontaire et, dans le second cas, s'il s'agit d'un choix « opt-in » ou « opt-out ». Ils fournissent également un aperçu des situations dans lesquelles des catégories de personnes faisant partie du champ d'application de l'étude (travailleurs salariés, travailleurs indépendants et fonctionnaires de l'Etat belge) ne jouissent pas d'une couverture formelle ou seulement d'une couverture volontaire.

Pour les personnes jouissant d'une couverture d'assurance formelle, certaines conditions d'octroi peuvent constituer un obstacle qui les empêche d'obtenir effectivement une prestation sociale prévue par un régime d'assurance sociale auquel ces personnes ont accès. C'est pourquoi, chaque chapitre de la deuxième partie du rapport vérifie ensuite, pour l'assurance sociale qui lui est relative, la présence de délais d'attente, de durée de carrière et de délais de carence ainsi que la durée des prestations sociales. La première condition d'octroi (délai d'attente) est utilisée lorsqu'un régime de sécurité sociale accorde le droit aux prestations à la condition que l'assuré social dispose de cette capacité au début du risque social et que, au cours d'une période précédente, celui-ci ait payé des cotisations sociales et/ou ait accompli des jours de travail ou des jours équivalents. La seconde condition d'octroi (durée de carrière) est utilisée lorsqu'un régime de sécurité sociale accorde le droit aux prestations à la condition que l'assuré social ait payé des cotisations sociales et/ou ait accompli des jours de travail ou des jours équivalents, mais ces conditions ne doivent être remplies au cours d'une période de référence précédant le début du risque social. La troisième condition (délai de carence) signifie que les assurés sociaux ne bénéficient des prestations sociales qu'après l'expiration d'une période non indemnisée au cours de laquelle le risque social est survenu et continue d'exister. La quatrième condition (durée des prestations sociales) interrompt le paiement des prestations sociales après un certain temps, même si le risque social persiste. De plus, dans le cas où des personnes quittent le système de sécurité sociale auquel elles appartiennent à un moment donné, l'analyse de la couverture effective s'intéresse à la mesure dans laquelle les droits acquis ou en cours d'acquisition sont maintenus[9], accumulés[10] ou transférables[11].

Selon la recommandation européenne, une prestation sociale peut être considérée comme adéquate si, d'une part, elle met les bénéficiaires en état de maintenir un niveau de vie convenable et remplace leur revenu du travail d'une manière raisonnable et, d'autre part, si elle les préserve de tomber dans la pauvreté, tout en promouvant leur activation et réinsertion professionnelle. Chaque chapitre de la deuxième partie du rapport examine donc, pour l'assurance sociale qui lui est relative, le

9 Le maintien de droits implique que la personne concernée ne perd pas les droits qu'elle a acquis ou qu'elle était en train d'acquérir pendant des périodes de travail accomplies, même si ces droits étaient acquis dans le cadre de régimes de sécurité sociale différents ou sous des statuts de travail différents.

10 L'accumulation de droits concerne les situations dans lesquelles des périodes d'assurance, d'emploi ou d'activité non salariée passées dans un régime de sécurité sociale auquel la personne concernée appartenait auparavant, sont prises en considération par le régime de sécurité social auquel elle appartient ensuite, en vue de l'acquisition, le maintien, la durée ou le recouvrement du droit aux prestations.

11 Les droits acquis ou en cours d'acquisition sont transférables si la personne qui quitte un régime de sécurité à la possibilité de les transférer au régime dont elle dépendra ensuite.

moment auquel intervient le premier versement de la prestation sociale ainsi que la méthode de calcul du montant des prestations et l'utilisation d'un montant minimum garanti. De plus, l'analyse de l'adéquation examine si le régime d'assurance sociale propose des prestations qui facilitent le retour au travail, s'il permet de cumuler la prestation sociale (éventuellement réduite) avec l'exercice d'une activité professionnelle et, le cas échéant, sous quelles conditions.

La recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale attache une grande importance à la transparence des régimes de sécurité sociale. En effet, il est recommandé aux États membres de veiller à ce que les conditions et les règles applicables en matière de protection sociale soient transparentes et à ce que les citoyens aient accès à des informations gratuites et de qualité sur leurs droits et obligations individuels. La complexité de la réglementation peut conduire les assurés sociaux à ne pas suffisamment connaître et comprendre leurs droits en matière de sécurité sociale et les obligations qui y sont associées. Dans ces conditions, la participation des assurés sociaux aux régimes de sécurité sociale peut être limitée et les prestations sociales disponibles trop peu utilisées. Une information de qualité, adaptée à la situation individuelle de l'assuré social, peut remédier à cette problématique. Chaque chapitre de la deuxième partie du rapport vérifie enfin, pour l'assurance sociale qui lui est relative, si le régime de sécurité sociale communique des informations actualisées aux assurés sociaux en ce qui concerne leurs droits individuels, s'il dispose d'un centre d'information, s'il utilise des comptes personnalisés et s'il met un calculateur en ligne permettant de simuler le calcul des prestations prévues par le régime en question. Plus spécifiquement, ils examinent la façon dont la charte de l'assuré social a été mise en œuvre dans le régime de sécurité sociale et la manière dont les citoyens reçoivent des informations sur leurs droits et obligations individuels. En ce qui concerne la mise en œuvre de la charte de l'assuré social, il est vérifié si la législation applicable définit les informations pertinentes à fournir par les institutions sociales compétentes, si ces institutions doivent procéder à un examen automatique du droit aux prestations sociales et si, en cas de demande adressée à une institution autre que l'institution compétente, la législation détermine la date de la demande de prestations.

7. La troisième partie de l'étude conclu le rapport en examinant la mesure dans laquelle les régimes de sécurité sociale belges analysés dans la deuxième partie ont déjà mis œuvre les quatre éléments auxquels les États membres doivent se soumettre pour se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale : la couverture formelle, la couverture effective, l'adéquation et la transparence. Cet examen permet ensuite de formuler des propositions de mesures correctives pour les situations jugées potentiellement problématiques sous l'angle des quatre domaines essentiels visés par la recommandation européenne et, donc visant à rapprocher la situation actuelle belge du cadre de référence prévu au niveau européen. Les quatre dimensions de la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale sont évaluées dans les quatre chapitres qui composent cette troisième partie.

La recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale ne porte pas préjudice au droit des États membres d'organiser leurs systèmes de protection sociale. La compétence exclusive dont disposent les États membres pour organiser leurs systèmes de protection sociale concerne les décisions relatives à la mise en place, au financement et à la gestion de ces systèmes et des institutions qui y sont liées, ainsi qu'au niveau, à la nature et à l'octroi de prestations, au niveau de cotisations et aux conditions d'accès. Cependant, la recommandation européenne recommande aux États membres de permettre à tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire d'accéder à une protection sociale adéquate et, à cette fin, de fixer des normes minimales dans le domaine de la protection sociale

pour les personnes concernées. Cette protection comprend le droit de participer aux régimes de sécurité sociale, d'accumuler et d'utiliser les droits aux prestations sociales. Il est donc recommandé aux États membres d'assurer une couverture formelle, une couverture efficace, une protection adéquate et la transparence pour tous les travailleurs salariés et les travailleurs indépendants pour les risques sociaux concernés par la recommandation sur l'accès à la protection sociale. Les États membres sont chargés de mettre en œuvre la recommandation européenne dans les meilleurs délais et de soumettre un plan qui fournit les mesures à prendre au niveau national à cette fin pour le 15 mai 2021. Les progrès accomplis dans la mise en œuvre de ces plans nationaux devraient, ensuite, être évalués dans le cadre d'instruments de surveillance multilatérale conformément au Semestre européen et à la méthode ouverte de coordination (MOC) sociale.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de couverture formelle afin que tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire aient le droit de participer aux régimes de sécurité sociale pour les risques sociaux couverts par la recommandation. Par conséquent, après avoir décrit le cadre d'évaluation utilisé pour évaluer la couverture d'assurance formelle prévue dans la recommandation européenne, le *chapitre 1* de la troisième partie du rapport examine la mesure dans laquelle la Belgique a déjà mis en œuvre ce principe pour les catégories de travailleurs suivantes : les travailleurs (salariés) typiques et les fonctionnaires de l'Etat belge qui travaillent à plein temps, les travailleurs (salariés) atypiques et les fonctionnaires de l'Etat belge qui travaillent à temps partiel, les travailleurs indépendants et les assurés sociaux à carrière mixte. Ce diagnostic de la situation actuelle belge permet ensuite de relever les situations (potentiellement) problématiques et de formuler des propositions de mesures correctives. Celles-ci visent essentiellement à offrir une couverture d'assurance formelle aux catégories de personnes exclues des régimes de sécurité sociale et à transformer une couverture volontaire en couverture obligatoire ou une couverture volontaire de nature « opt-in » en couverture de nature « opt-out ».

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de couverture efficace afin de garantir à tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire un accès effectif à une protection sociale adéquate. Par conséquent, après avoir décrit le cadre d'évaluation utilisé pour évaluer la couverture d'assurance efficace des assurés sociaux prévue dans la recommandation européenne, le *chapitre 2* de la troisième partie du rapport examine la mesure dans laquelle la Belgique a déjà mis en œuvre ce principe dans les différents régimes de sécurité sociale analysés. Ce diagnostic de la situation actuelle belge permet ensuite de relever les situations (potentiellement) problématiques et de formuler des propositions de mesures correctives. Celles-ci visent essentiellement à garantir un accès effectif aux catégories de personnes pour lesquelles certaines conditions d'octroi les empêchent d'obtenir effectivement une prestation sociale prévue par un régime d'assurance sociale dont ils font partie.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière d'adéquation afin de garantir à tous les travailleurs salariés et indépendants sur leur territoire une protection sociale adéquate. Par conséquent, après avoir décrit le cadre d'évaluation utilisé pour évaluer l'adéquation des régimes de protection sociale prévue dans la recommandation européenne, le *chapitre 3* de la troisième partie du rapport examine la mesure dans laquelle la Belgique a déjà mis en œuvre ce principe dans les différents régimes de sécurité sociale analysés.

Pour cela, les aspects relatifs au « maintien d'un niveau de vie décent » et « prévention de la pauvreté » y sont analysés, et ce en tenant compte du système de sécurité sociale belge dans son intégralité. Il est donc vérifié si le calcul des prestations sociales est conforme aux conventions et recommandations de l'Organisation internationale du Travail (OIT) et du Conseil de l'Europe et au droit de l'Union européenne et si les montants des prestations sont supérieurs au seuil de pauvreté. La méthodologie développée à cette fin évalue le niveau des prestations sociales en faisant référence à la double norme appliquée par le Comité Européen des Droits Sociaux, selon laquelle une prestation sociale remplaçant le revenu du travail perdu doit au minimum atteindre, d'une part, un pourcentage déterminé du revenu de référence et, d'autre part, le seuil de pauvreté Européen (60% du revenu médian équivalent). Outre le seuil de pauvreté de l'UE, l'aspect « prévention de la pauvreté » est également analysé du point de vue des budgets de référence. À partir de paniers de prix de biens et de services illustrant ce dont certaines familles ont besoin pour atteindre un certain niveau de vie, cet indicateur offrent des informations très importantes pour contextualiser la norme de seuil de pauvreté Européen. L'analyse quantitative de la prévention de la pauvreté est établie sur la base de simulations standards, soit des calculs du revenu d'une famille hypothétique dans une situation bien définie et avec des caractéristiques spécifiques.

Ce diagnostic de la situation actuelle belge permet ensuite de relever les situations (potentiellement) problématiques en matière d'adéquation des régimes de sécurité sociale et de formuler des propositions de mesures correctives. Celles-ci visent essentiellement à garantir que chaque travailleur ait accès à des prestations sociales adéquates.

Le plan national à soumettre par les États membres en vue de se conformer à la recommandation européenne sur l'accès à la protection sociale doit, entre autres, combler les lacunes en matière de transparence afin de garantir la transparence des régimes de sécurité sociale et l'accès de leurs citoyens à une information de qualité. Il est à souligner que la présente étude n'analyse pas les possibilités d'harmoniser (davantage) les régimes de sécurité sociale des travailleurs salariés, des travailleurs indépendants et des fonctionnaires et de simplifier la législation belge en matière de sécurité sociale, mais vérifie uniquement la fourniture d'informations aux assurés sociaux. Par conséquent, après avoir décrit le cadre d'évaluation utilisé pour évaluer la transparence des régimes de protection sociale prévue dans la recommandation européenne, le *chapitre 4* de la troisième partie examine la mesure dans laquelle la Belgique a déjà mis en œuvre ce principe dans les différents régimes de sécurité sociale analysés. Ce diagnostic de la situation actuelle belge permet ensuite de relever les situations (potentiellement) problématiques et de formuler des propositions de mesures correctives. Celles-ci visent essentiellement à garantir que chaque travailleur puisse obtenir gratuitement des informations complètes et compréhensibles, de nature tant générale qu'individualisée

Deel 1. Juridische en socio-economische analyse van de socialeverzekeringssystemen in België

8. In dit deel onderzoeken we voor de socialeverzekeringssystemen voor werknemers en zelfstandigen en voor de socialezekerheidsregelingen van de ambtenaren van de federale overheids- en programmatorische diensten (hierna ambtenaren van de Belgische Staat) welke personen behoren tot hun toepassingsgebied, welke socialezekerheidsbijdragen voor of door werknemers, zelfstandigen en ambtenaren van de Belgische Staat moeten worden betaald. Voorts gaan we na welke informatieverplichtingen de betrokken socialezekerheidsinstellingen moeten naleven en binnen welke termijnen ze een beslissing over de eerste toekenning en het bedrag van socialezekerheidsuitkeringen moeten nemen en binnen welke termijn de eerste betaling van die uitkeringen moet geschieden.

Vermits in dit onderzoek abstractie wordt gemaakt van de specifieke regels voor grensoverschrijdende sociaal verzekerden, blijft de overzeese socialezekerheidsregeling buiten beschouwing.

9. De analyse in dit deel laat ons toe in volgende delen te verwijzen naar de regels die in principe gelden voor alle socialezekerheidsregelingen binnen een socialeverzekeringssysteem en voor het overige de focus te leggen op de bijzondere regels voor elke onderzochte socialezekerheidsregeling.

Hoofdstuk 1. Personeel toepassingsgebied van de socialeverzekeringssystemen

10. In dit hoofdstuk gaan we achtereenvolgens na wie onder de toepassing valt van de socialeverzekeringssystemen voor werknemers (A) en voor zelfstandigen (B) en onder welke socialezekerheidsregelingen ambtenaren van de Belgische Staat (C) en sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan (D) ressorteren. We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

A. Personeel toepassingsgebied van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers

11. Het socialezekerheidssysteem voor werknemers omvat de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging, de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de ouderschapsverzekering, de arbeidsongevallenverzekering, de beroepsziekteverzekering, de werkloosheidsverzekering en de pensioenverzekering, de invaliditeitspensioenen ten voordele van de mijnwerkers en er mee gelijkgestelden en de specifieke regelingen voor zeelieden met betrekking tot geneeskundige verzorging, arbeidsongeschiktheid en ouderschap.[12]

12. Het socialeverzekeringssysteem voor werknemers is van toepassing op werknemers en hun (eventueel publiekrechtelijke) werkgevers[13], dat wil zeggen op de partijen bij een arbeidsovereenkomst. De arbeidsovereenkomst is de overeenkomst waarbij de ene partij, de werknemer, zich tegen loon ertoe verbindt het overeengekomen werk uit te voeren onder het gezag van de andere partij, de werkgever.[14] De werkgevers mogen zich niet beroepen op de nietigheid van een arbeidsovereenkomst om de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers te voorkomen.[15]

Le tableau 1 fournit le nombre de travailleurs occupés au cours du 4ème trimestre 2019 par secteur (secteur privé et secteur public), par statut (ouvriers, employés et fonctionnaires) et par sexe. Il intègre les fonctionnaires qui, contrairement au personnel contractuel du secteur public, ne sont pas concernés par le système de sécurité sociale des travailleurs salariés. L'analyse des régimes de sécurité sociale propres au personnel statutaire se trouve au point C du chapitre 1 de la partie 1.

Tabel 1. Nombre de travailleurs occupés au cours du 4ème trimestre 2019 par secteur, par statut et par sexe

Secteur privé		
Ouvriers (travailleurs manuels + apprentis + domestiques)	**1.226.905**	***30,8%***
Hommes	831.454	*20,9%*
Femmes	395.451	*9,9%*
Employés	**1.679.739**	***42,1%***
Hommes	738.614	*18,5%*
Femmes	941.125	*23,6%*
TOTAL - Secteur privé	**2.906.644**	***72,9%***
Secteur public et enseignement		
Ouvriers	**135.750**	***3,4%***
Hommes	69.369	*1,7%*
Femmes	66.381	*1,7%*

12 Art. 21, § 2 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers.

13 Art. 1, § 1 RSZ-Wet.

14 Art. 2, 3, 4, 5 en 120 Arbeidsovereenkomstenwet; art. 328 Arbeidsrelatieswet.

15 Art. 4 RSZ-Wet.

Employés	**401.954**	***10,1%***
Hommes	131.190	*3,3%*
Femmes	270.764	*6,8%*
Fonctionnaires[16]	**542.198**	***13,6%***
Hommes	244.412	*6,1%*
Femmes	297.786	*7,5%*
TOTAL - Secteur public et enseignement	**1.079.902**	***27,1%***
TOTAL GENERAL	**3.986.546**	***100,0%***

Source : ONSS.

Par rapport au nombre de travailleurs qu'il occupe, la taille du secteur privé (72,9%) est plus importante que celle du secteur public (27,1%). La ventilation par statut indique que le secteur privé compte davantage d'employés (57,8%) que d'ouvriers (42,2%). La ventilation par sexe indique que les hommes (67,8%) sont largement surreprésentés au sein de ce dernier statut, tandis que la prédominance des femmes au sein du statut d'employé est moins marquée (56,0%).

Le statut de fonctionnaire correspond à la moitié des travailleurs du secteur public (50,2%). L'autre moitié se composent majoritairement d'employés (37,2%), les ouvriers ne représentant qu'un faible pourcentage au sein de ce secteur (12,6%). Alors que le statut d'ouvrier compte presqu'autant de femmes (48,9%) que d'hommes (51,1%), les travailleuses féminines sont surreprésentées dans le statut de fonctionnaire (54,9%), et encore plus dans le statut d'employé (67,4%).

Le tableau 2 fournit le nombre de travailleurs occupés au sein du secteur privé et du secteur public au cours du 4ème trimestre 2019 par type d'occupation et par sexe.

Tabel 2. Nombre de travailleurs occupés au sein du secteur privé et du secteur public au cours du 4ème trimestre 2019 par type d'occupation et par sexe

Temps plein	**2.513.841**	***63,1%***
Hommes	1.626.184	*40,8%*
Femmes	887.657	*22,3%*
Temps partiel	**1.334.821**	***33,5%***
Hommes	303.983	*7,6%*
Femmes	1.030.838	*25,9%*
Saisonniers, intérimaires et prestations limitées	**130.844**	***3,3%***
Hommes	82.590	*2,1%*
Femmes	48.254	*1,2%*
Indéfini[17]	**7.040**	***0,2%***
Hommes	2.282	*0,1%*
Femmes	4.758	*0,1%*
TOTAL	**3.986.546**	***100,0%***

16 Il s'agit de travailleurs statuaires auprès des employeurs de droit public. Les travailleurs statutaires auprès des employeurs de droit privé sont repris comme employé et les travailleurs contractuels dans le secteur public sont repris comme ouvrier ou employé (d'après leur contrat de travail).

17 Il s'agit de travailleurs du secteur public en disponibilité en raison de maladie (ou absence de poste de travail dans l'enseignement).

Source : ONSS.

Selon la durée des prestations, on distingue généralement 3 types de prestations. Premièrement, les prestations à temps plein qui, tous secteurs confondus, concernent près de deux tiers des travailleurs (63,1%). Deuxièmement, les prestations à temps partiel sont effectuées par le tiers restant (33,5%). La ventilation par sexe indique que les hommes sont surreprésentés dans le premier type de prestations (64,7%), tandis que les femmes sont surreprésentées dans le second (77,2%). Troisièmement, les prestations saisonnières, intérimaires et limitées correspondent à une faible partie des travailleurs (3,3%). Les prestations saisonnières sont des périodes de travail de courte durée effectuées, soit en raison de la nature saisonnière du travail, soit parce que des entreprises sont obligées de recruter du personnel de renfort à certaines périodes de l'année. Les prestations intérimaires sont celles accomplies par des travailleurs temporaires et des intérimaires mis à disposition d'utilisateurs par des agences d'intérim. Dans l'agriculture et l'horticulture et dans l'Horeca, des systèmes particuliers organisent le travail occasionnel. Les travailleurs occupés dans le cadre des "flexi-jobs" ainsi que les travailleurs avec une indication de « prestations limitées » sont également repris sous cette rubrique.

Le secteur Horeca comporte des formes de travail particulières de courte durée via les emplois occasionnels, aussi appelé « extras », et les flexi-jobs. Ces derniers ont récemment été étendu à d'autres secteurs d'activité, de sorte qu'ils se retrouvent désormais dans le commerce de détail alimentaire, les boulangeries, les petits, les moyens et les grands magasins de vente au détail, la coiffure et les salons de beauté. Le tableau 3 offre un aperçu général du nombre de postes de travail relatifs à ces formes particulières d'occupation au cours du 4ème trimestre 2019. A noté que la mise à disposition d'un flexi-travailleur par des agences d'intérim, ne permet pas de faire la distinction entre le secteur Horeca et les autres secteurs.

Tabel 3. Nombre de postes de travail[18] relatifs aux flexi-jobs et aux « extras » au cours du 4ème trimestre 2019 par secteur d'activité

Secteur d'activité	Flexi-jobs	Extra Horeca
Secteur Horeca	**45.292**	**18.468**
Horeca	42.148	17.388
Autres secteurs (Horeca)[19]	3.144	1.080
Hors secteur Horeca	**12.662**	**-**
Commerce	11.912	-
Coiffure et soins de beauté	750	-
Agences d'intérim (Horeca et hors Horeca)	**15.103**	**363**
TOTAL	**73.057**	**18.831**

Source : ONSS.

18 Le dénombrement prend en considération la prestation principale chez un employeur déterminé. Si un travailleur a été occupé comme travailleur ordinaire et comme flexi-travailleur au cours du trimestre, son poste de travail sera la plupart des cas repris dans le régime ordinaire.

19 Il s'agit de travailleurs relevant de la commission paritaire de l'Horeca mais dont l'activité principale de l'employeur (NACE) ne se situe pas dans le secteur Horeca.

13. Hierna onderzoeken we welke categorieën personen verplicht zijn verzekerd in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers (1), of dat systeem vormen van vrijwillige verzekering kent (2) en welke werknemerscategorieën worden uitgesloten van het systeem (3).

1. Verplichte verzekering

14. In principe moeten alle werknemers door hun werkgevers worden aangesloten bij het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[20]

15. Dat geldt ook voor atypische werknemers.

Het socialezekerheidsrecht hanteert immers hetzelfde begrip arbeidsovereenkomst als het arbeidsrecht.[21] De arbeid die een werknemer op grond van een overeenkomst tegen loon verricht onder het gezag van een werkgever, is arbeid in de zin van de Arbeidsovereenkomstenwet, ongeacht of de aldus gepresteerde arbeid is beperkt in tijd of omvang.[22] Ook beperkte en occasionele prestaties van werknemers vallen bijgevolg, behoudens andersluidende wetsbepaling, onder de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[23]

Dat het socialeverzekeringssysteem voor werknemers van toepassing is op atypische werknemers blijkt ook uit een aantal expliciete wetsbepalingen.

Hoewel de eigenlijke socialezekerheidsbijdragen[24] niet worden geheven op flexi-loon[25], vallen werknemers met een flexi-jobarbeidsovereenkomst onder de toepassing van het socialeverzekerings-systeem voor werknemers.[26]

Personen met een uitzendarbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd vallen voor de gehele duur van die arbeidsovereenkomst onder de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Voor hen worden de perioden tussen de uitzendopdrachten gelijkgesteld met perioden van arbeid.[27]

Gelegenheidswerknemers die door begrafenisondernemingen worden tewerkgesteld ter gelegenheid van een overlijden en die occasioneel in dienst worden genomen met een arbeidsovereenkomst van bepaalde duur of een arbeidsovereenkomst voor een duidelijk omschreven werk, ressorteren eveneens onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[28] De wetgever wil

---

20 Art. 21-21*bis* RSZ-Wet; G. VAN LIMBERGHEN en E. VERHEYDEN, *Ambtenaar, werknemer of zelfstandige in het socialezekerheidsrecht. Vergelijkende studie van de socialeverzekeringssystemen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen*, Brugge, Die Keure, 2004, 314.

21 G. VAN LIMBERGHEN en K. NEVENS, "Doorwerking van de arbeidsrechtelijke gezagsverhouding in het socialezekerheidsrecht. Paal en perk aan de cultus van de wilsautonomie" in M. RIGAUX, P. HUMBLET en G. VAN LIMBERGHEN (eds.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, 7, Antwerpen, Intersentia, 2007, 361-405.

22 K. REYNIERS en A. VAN REGENMORTEL, "Bijklussen in de sociale zekerheid: een juridische omkadering kritisch belicht" in R. JANVIER, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 351-355.

23 Cass. 19 mei 2008, AR S.07.0004.N.

24 *Infra*, deel 1, hoofdstuk 2, A. Socialezekerheidbijdragen in het socialeverzekeringssysteem voor werknemer.

25 Art. 14, § 3*bis* RSZ-Wet.

26 Art. 1*ter* RSZ-Wet.

27 Art. 2/3 RSZ-Wet.

28 Art. 2/4 RSZ-Wet.

met zowel de daarmee gepaard gaande administratieve formaliteiten verminderen, als de strijd tegen de sociale fraude in die sector opvoeren.[29]

Ten slotte worden sommige categorieën atypische werknemers onder bepaalde voorwaarden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[30] Daaruit kan men afleiden dat zij wel vallen onder de toepassing daarvan, als die voorwaarden niet zijn vervuld.

16. Voor sommige categorieën werknemers wordt de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers beperkt tot een of meer socialezekerheidsregelingen die daarvan deel uitmaken. In dit onderzoek beperken we ons ertoe te verwijzen naar de relevante wetsbepalingen.[31] In vrijwel alle gevallen ressorteren de betrokken werknemerscategorieën immers onder alle in dit onderzoek aan bod komende socialezekerheidsregelingen voor werknemers, met uitzondering van de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen. Iedereen die geheel of gedeeltelijk ressorteert onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, behoort echter automatisch ook tot het toepassingsgebied van de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor werknemers.[32] Voor de betrokken werknemerscategorieën geldt dus evenzeer als voor andere werknemers dat zij ressorteren onder het volledige socialeverzekeringssysteem voor werknemers.

Slechts een beperkt aantal werknemerscategorieën valt niet onder de toepassing van alle socialezekerheidsregelingen voor werknemers. Het gaat om vastbenoemde personeelsleden van private instellingen voor niet-universitair en universitair onderwijs, private diensten voor school- en beroepsoriëntering en psycho-medisch-sociaal centra. Zij ressorteren onder de socialezekerheids-regelingen voor werknemers met uitzondering van de werkloosheidsverzekering en de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering.[33]

Werknemers die zijn tewerkgesteld in de publieke sector, ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. We beperken ons ook hier ertoe te verwijzen naar de relevante wetsbepalingen.[34] Zij ressorteren in de meeste gevallen niet onder de arbeidsongevallen-verzekering en de beroepsziekteverzekering voor werknemers, maar onder arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor het overheidspersoneel.

17. Het socialeverzekeringssysteem voor werknemers is ten slotte van toepassing op een aantal categorieën personen die geen werknemer zijn.

Het werknemerssysteem staat immers ook open voor bepaalde categorieën personen die niet zijn verbonden door een arbeidsovereenkomst, maar die tegen loon arbeidsprestaties verrichten onder het gezag van een ander persoon. Dat geldt voor in het kader van een beroepsopleiding tewerkgestelde leerlingen met ingang van het kalenderjaar na dat waarin zij de leeftijd van 18 jaar bereiken[35], voor studenten met een overeenkomst voor tewerkstelling van studenten, voor onthaalouders, voor persoonlijke assistenten van personen met een handicap en voor personen met een doctoraats- of

29 MvT bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen inzake sociale zaken, *Parl.St*. Kamer 2018-19, nr. 3355/1, 65-66.

30 *Infra*, deel 1, hoofdstuk 1, A., 3. Uitgesloten werknemers.

31 Art. 2, § 2, en 2/1 RSZ-Wet; art. 5-8*ter* en 15*bis* RSZ-Besluit.

32 Art. 1 Arbeidsongevallenwet; art. 2, § 1 Beroepsziektewet.

33 Art. 7 en 8 RSZ-Besluit.

34 Art. 2, § 2. RSZ-Wet; art. 9-15 RSZ-Besluit.

35 Art. 1, § 1 RSZ-Wet; art. 1*bis* en 4 RSZ-Besluit.

postdoctoraatsbeurs.[36] Artsen in opleiding vallen eveneens onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, maar ressorteren niet onder de werkloosheidsverzekering.[37]

Daarnaast is het werknemerssysteem ook opengesteld voor personen die niet zijn verbonden door een arbeidsovereenkomst en die hun arbeid niet presteren onder het gezag van een ander persoon, maar die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst. Dat geldt, onder bepaalde voorwaarden, voor mandatarissen van niet-commerciële verenigingen en organisaties, voor bepaalde huisarbeiders[38], voor taxibestuurders en personen die vervoer van goederen of van personen verrichten[39], voor personen die werken in de schoonmaaksector[40] en voor kunstenaars wier activiteit niet wordt beschouwd als occasioneel.[41]

Alle categorieën personen die geen werknemers zijn, maar zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, vallen meteen ook onder de toepassing van de arbeidsongevallen- en van de beroepsziekteverzekering voor werknemers.[42]

2. Vrijwillige verzekering

18. Voor geen enkele categorie personen is een vrijwillige aansluiting bij het socialeverzekeringssysteem voor werknemers als zodanig toegelaten. Sommige socialezekerheids-regelingen voor werknemers kennen wel vormen van vrijwillige verzekering, zoals wordt toegelicht in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

3. Uitgesloten werknemers

19. Sommige werknemerscategorieën worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, maar ressorteren onder een eigen of een andere socialezekerheidsregeling.

Dat geldt voor personen die ressorteren onder de eigen socialezekerheidsregeling voor zeelieden ter koopvaardij.[43] Hun socialezekerheidsbijdragen worden geanalyseerd in het volgende hoofdstuk. Hun socialezekerheidsrechten komen aan bod in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

Afin de maximaliser des synergies dans la sécurité sociale, les missions de la Caisse de secours et de prévoyance en faveur des marins (CSPM) ont été transférées à l'ONSS et à la Caisse auxiliaire d'assurance maladie-invalidité (CAAMI) au 1er janvier 2018. L'extension de la compétence de l'ONSS aux marins implique qu'environ 600 travailleurs supplémentaires sont repris[44] dans le tableau 1.[45] Il s'agit principalement d'hommes occupés à temps plein. Le 1er janvier 2019, 1.247 marins étaient inscrits sur

---

36 Art. 3-3*bis* RSZ-Besluit.

37 Art. 15*bis* RSZ-Besluit.

38 Cass. 19 juni 2006, AR S.04.0154.N.

39 Art. 3 RSZ-Besluit.

40 Art. 2/2 RSZ-Wet.

41 Art. 1*bis* RSZ-Wet.

42 Art. 1 Arbeidsongevallenwet; art. 2, § 1 Beroepsziektewet; art. 1 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

43 Art. 1, § 2 RSZ-Wet.

44 ONSS, Emploi salarié pour le quatrième trimestre 2019, disponible sur : https://www.rsz.fgov.be.

45 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A. Personeel toepassingsgebied van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.

la liste du Pool des marins : 764 dans la marine marchande, 363 dans le secteur du dragage, 93 dans le secteur du remorquage, 10 shoregangers et 22 B-pool.[46]

Artsen die als werknemer in dienst zijn van een ziekenhuis, maar daarnaast een zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen, ressorteren onder bepaalde voorwaarden ook voor hun activiteit als ziekenhuisarts onder het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Voldoen zij niet aan de daartoe gestelde voorwaarden, dan vallen zij alleen voor hun eigen praktijk onder het sociaal statuut der zelfstandigen en kunnen zij worden beschouwd als beoefenaars van een gemengde loopbaan.[47]

20. Sommige categorieën atypische werknemers worden, onder bepaalde voorwaarden, uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, maar ressorteren niet onder een eigen of een andere socialezekerheidsregeling.

Het gaat om bepaalde categorieën werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking van wezenlijk korte duur[48], zoals niet beroepsmatig verrichte activiteiten, met uitzondering van manuele huishoudelijke activiteiten, die worden verricht ten behoeve van het huishouden van werkgevers of hun gezin tot beloop van niet meer dan 8 uur per week bij één of meer werkgevers.[49] Hetzelfde geldt voor arbeidsprestaties in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[50], voor bepaalde socio-culturele en sportactiviteiten van niet meer dan 25 arbeidsdagen per jaar bij één of meer werkgevers[51], voor de eerste 475 aangegeven uren per jaar van studentenarbeid gedurende de perioden van niet verplichte aanwezigheid in de onderwijsinstellingen[5253], voor zeer specifieke activiteiten in land- en tuinbouw van niet meer dan 25 arbeidsdagen per jaar[54], voor activiteiten van vrijwillige brandweerlieden en ambulanciers en van vrijwilligers in de civiele bescherming wier vergoeding een bepaald bedrag per jaar niet overschrijdt[55], en voor in de tijd beperkte artistieke prestaties waarvan de forfaitaire kostenvergoeding een bepaald dag- en jaarbedrag niet overschrijdt[56] Ten slotte worden ook kansarme jongeren die worden tewerkgesteld door daartoe erkende vzw's en wier maandinkomsten niet tenminste gelijk zijn aan 1/3de van het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen, onttrokken aan de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[57]

Als die uitgesloten categorieën atypische werknemers toch worden opgenomen in het toepassingsgebied van een of andere socialezekerheidsregeling, wordt dat aangegeven in het desbetreffende hoofdstuk van deel 2.

Personen die activiteiten in het verenigingswerk of de deeleconomie of occasionele diensten verrichten waarvan de vergoeding bepaalde bedragen niet overschreed, werden uitgesloten uit het

46 Rapport annuel ONSS 2018.

47 Art. 1, § 3 RSZ-Wet.

48 Art. 2, § 1 RSZ-Wet.

49 Art. 16 RSZ-Besluit.

50 Art. 16*bis* RSZ-Besluit.

51 Art. 17 RSZ-Besluit.

52 Art. 17*bis* RSZ-Besluit.

53 Au cours de l'année 2019, 560.996 personnes ont travaillé en tant qu'étudiant. Parmi ceux-ci, 6.450 étudiants ont dépassé le contingent d'heures autorisés, soit 475 heures par an, en dessous duquel le système permet une exemption de l'assujettissement à la sécurité sociale (source : ONSS).

54 Art. 17*ter* RSZ-Besluit.

55 Art. 17*quater* RSZ-Besluit.

56 Art. 17*sexies* RSZ-Besluit.

57 KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[58] De bedoelde prestaties in het verenigingswerk en de occasionele diensten moesten worden verricht door personen met een hoofdberoep als werknemer, ambtenaar of zelfstandige of door personen die een rust- of overlevingspensioen genoten. Die vereiste gold niet ten aanzien van personen die activiteiten verrichten in het kader van de deeleconomie.[59] De doelstellingen die de wetgever nastreefde, verantwoorden volgens het Grondwettelijk Hof echter niet dat de desbetreffende personen volledig worden uitgesloten van de toepassing van de arbeidswetgeving, het socialezekerheidsstelsel en fiscale verplichtingen. De desbetreffende wetsbepalingen worden dan ook vernietigd, met dien verstande dat de gevolgen ervan moeten worden gehandhaafd voor de desbetreffende activiteiten die worden geleverd tot en met 31 december 2020.[60]

Le régime des activités complémentaires permet aux personnes d'exercer, pendant leur temps libre, des activités complémentaires rémunérées sans devoir s'acquitter de cotisations fiscales ou sociales. Les activités concernées doivent entrer dans le cadre du travail associatif, des services de citoyen à citoyen ou de l'économie collaborative. Le tableau 4 fournit le nombre de citoyens prestataires d'activités complémentaires au cours du 4ème trimestre 2019 par type d'activité et par statut.

Tabel 4. Nombre de citoyens prestataires d'activités complémentaires au cours du 4ème trimestre 2019 par type d'activité et par statut

Statut	Travail associatif	Services entre Citoyens	Economie collaborative
Travailleurs	10.830	190	
Indépendants	939	23	
Pensionnés	3.380	130	Pas de statistique à l'ONSS
Inconnus	130	4	
TOTAL	**15.279**	**347**	

Source : ONSS.

B. Personeel toepassingsgebied van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen

21. Het socialezekerheidssysteem voor zelfstandigen omvat de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging, de arbeidsongeschiktheidsverzekering, de ouderschapsverzekering, de regeling van het overbruggingsrecht en de pensioenverzekering.[61]

22. Zelfstandigen, hun meewerkende echtgenoten en hun andere helpers zijn verplicht verzekerd in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen[62], ook "sociaal statuut der zelfstandigen" genoemd.

58 Art. 1, § 4 RSZ-Wet.

59 Wet 18 juli 2018 betreffende de economische relance en de versterking van de sociale cohesie; zie S. GILSON, F. LAMBINET en M. VERWILGHEN, "Le statut social des travailleurs de l'économie collaborative" in A. LAMINE en C. WATTECAMPS (ed.), *Quel droit social pour les travailleurs des plateformes? Premiers diagnostices et actualités législatives*, Limal, Anthémis, 2020, 129-240.

60 GwH 23 april 2020, nr. 53/2020.

61 Art. 18 en 18*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen.

62 Art. 1-10 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

Personen worden beschouwd als zelfstandigen, ingeval zij in België een beroepsbezigheid uitoefenen, zonder te kunnen worden gekwalificeerd als werknemer of ambtenaar.[63] De beroepsbezigheid veronderstelt een daadwerkelijke, met winstoogmerk verrichte en voldoende frequente activiteit die het louter beheer van het eigen vermogen te boven gaat.[64]

Wie een zelfstandige bijstaat of vervangt in de uitoefening van diens beroep, wordt aangemerkt als helper.[65] Echtgenoten van zelfstandigen worden vermoed die zelfstandigen bij te staan of te vervangen, als zij geen eigen beroepsbezigheid uitoefenen of hun eigen beroepsinkomsten een gering bij wet bepaald jaarbedrag niet overschrijden en als zij bovendien geen socialezekerheidsuitkeringen geniet op grond van een eigen beroepsbezigheid. Echtgenoten van bedrijfsleiders kunnen niet worden aangemerkt als meewerkende echtgenoten.[66] De wetgever voorziet, onder bij koninklijk besluit te bepalen regels, in de toepassing van dat wettelijk vermoeden op wettelijke samenwonende partners van zelfstandigen.[67] Een dergelijk koninklijk besluit is alsnog niet genomen. Het RSVZ past de regeling reeds toe op de meewerkende, wettelijk samenwonende partners van de zelfstandigen.[68] Onder de term meewerkende echtgenoot begrijpen we hierna, tenzij anders is aangegeven, zowel de meewerkende echtgenoot als de meewerkende wettelijk samenwonende partner van een zelfstandige.

Onder de termen 'zelfstandigen' en 'zelfstandige' begrijpen we hierna, tenzij anders is aangegeven, zowel de eigenlijke zelfstandigen als hun meewerkende echtgenoten en andere helpers en tevens de artsen die als werknemer in dienst zijn van een ziekenhuis, maar daarnaast een zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen en om die reden ook voor hun activiteit als ziekenhuisarts ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.[69]

Le tableau 5 fournit le nombre d'indépendants ou d'aidants et d'affiliés ayant atteint l'âge de la pension ou bénéficiant d'une pension anticipée au 31 décembre 2019 par nature de l'activité (principale, complémentaire et après (l'âge de) la pension) et par catégorie/code de cotisation.

Tabel 5. Nombre d'indépendants ou d'aidants et d'actifs après (l'âge de) la pension au 31 décembre 2019 par nature de l'activité et par catégorie/code de cotisation

Indépendants ou aidants en activité principale		
Cotisation définitive	**519.669**	***45,4%***
Cotisation pleine	501.319	*43,8%*
Art. 37, § 1 RGS, octroyé[70]	18.350	*1,6%*
Début d'activité	**178.464**	***15,6%***
Activité principale	176.378	*15,4%*
Art. 37, § 1 RGS, demandé	2.086	*0,2%*

63 Art. 3, § 1, eerste lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

64 Cass. 13 mei 1985, *TSR* 1985, 443, noot H. DECLERCQ.

65 Art. 6 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

66 Art. 7*bis*, § 1, tweede lid Sociaal Statuut Zelfstandigen; Arbitragehof 22 juli 2004, nr. 137/2004.

67 Art. 7*bis*, § 1, laatste lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

68 RSVZ, Het sociaal statuut der zelfstandigen Meewerkende echtgenoten, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/brochure_meewerkende_echtgenoten_09_2018.pdf, 3; RSVZ, Wat betekent dat juist: meewerkende echtgenoot?, https://www.rsvz.be/nl/wat-betekent-dat-juist-meewerkende-echtgenoot.

69 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

70 Il s'agit de personnes qui exercent effectivement une activité principale mais qui, du fait de la modicité de leurs revenus professionnels, ont la possibilité d'être assimilées à des indépendants à titre complémentaire.

Etudiant-indépendant	**7.203**	***0,6%***
Pas de cotisation et cotisation provisoire en début d'activité	7.192	*0,6%*
Cotisation réduite	9	*0,0%*
Cotisation comme indépendant à titre principal	2	*0,0%*
Conjoint aidant	**23.500**	***2,1%***
Mini-statut	3.051	*0,3%*
Maxi-statut	20.449	*1,8%*
Autres affiliés principaux, non actifs	**18.753**	***1,6%***
Assimilations	18.208	*1,6%*
Bénéficiaires du Fonds agricole	0	*0,0%*
Anciens colons	0	*0,0%*
Assurance continuée - avec cotisation	269	*0,0%*
Assurance continuée - sans cotisation	276	*0,0%*
TOTAL – Activité principale	**747.589**	***65,3%***
Indépendants ou aidants en activité complémentaire		
Revenus ≥ 2ème plancher (cotisation pleine)	10.020	*0,9%*
Revenus ≥ 1er plancher et < 2ème plancher (cotisation réduite)	40.519	*3,5%*
Revenus < 1er plancher (pas de cotisation)	110.679	*9,7%*
Début d'activité	119.992	*10,5%*
TOTAL – Activité complémentaire	**281.210**	***24,6%***
Affiliés ayant atteint l'âge de la pension ou bénéficiant d'une pension anticipée		
Age normal de la pension atteint et uniquement une pension de survie (65 ans et plus avec activité autorisée)	1.210	*0,1%*
Pension de retraite octroyée (65 ans et plus avec activité illimitée)	85.327	*7,5%*
Pension de retraite octroyée (moins de 65 ans et moins de 45 années de carrière avec activité autorisée)	10.773	*0,9%*
Pension de retraite octroyée (moins de 65 ans et 45 ou plus d'années de carrière avec activité illimitée)	2.779	*0,2%*
Femmes uniquement avec pension de survie	152	*0,0%*
Sans pension de retraite, de survie ou de divorcé(e)	15.975	*1,4%*
TOTAL – Après (l'âge de) la pension	**116.216**	*10,1%*
TOTAL GENERAL	1.145.015	***100,0%***

Source : INASTI.

Les travailleurs indépendants ou aidants en activité principale constituent la majeure partie des membres du régime (65,3%) et comptent principalement de travailleurs pour lesquels les revenus professionnels définitifs de l'année de référence sont connus (69,5%). Les travailleurs en situation dite de « début d'activité » représentent quant à eux près d'un quart des travailleurs indépendants en activité principale (23,9%). Pour ceux-ci, une cotisation provisoire est réclamée parce que les revenus professionnels définitifs de l'année de référence ne sont pas encore connus. Les autres catégories de cotisation concernent qu'une faible partie des travailleurs indépendants en activité principale : les conjoints aidants (3,1%) dont la plupart a opté pour le maxi-statut, soit un assujettissement volontaire à tous les secteurs du statut social, les autres affiliés principaux non actifs (2,5%) parmi lesquels se retrouvent essentiellement des personnes bénéficiant d'assimilations et, plus précisément, des assujettis qui ont dû interrompre ou cesser leur activité indépendante et les étudiants-indépendants

(1,0%) qui, dans la quasi-totalité des cas, sont dispensés de cotisation sociale ou redevables d'une cotisation sociale provisoire forfaitaire s'ils se trouvent en début d'activité.

Les activités complémentaires rassemblent près d'un quart des membres du régime (24,6%). Une grande partie des travailleurs en activité complémentaire débute leur activité (42,7%). Pour la partie restante, seul un petit nombre de travailleurs se voit appliquer des cotisations pleines (3,6%). En effet, en dessous d'un certain seuil de revenu, les indépendants à titre complémentaire ne sont redevables d'aucune cotisation sociale (39,4%) ou d'une cotisation réduite (14,4%).

Les activités après (l'âge de) la pension concernent seulement un dixième des membres du régime (10,1%). La majorité des travailleurs exercent cette activité de manière illimitée. Il s'agit des pensionnés âgés de 65 ans et plus (73,4%) et des pensionnés âgés de moins de 65 ans mais qui justifient une carrière d'au moins 45 ans (2,4%). Ne sont également pas soumis à une limitation de revenus de leur activité d'indépendant, les travailleurs qui, après l'âge de la pension, ne bénéficient d'aucune pension (de retraite, de survie ou de divorcé) (13,7%). Les pensionnés de moins de 65 ans avec une carrière de moins de 45 ans (9,3%) et les personnes qui, peu importe leur âge, bénéficient d'une pension de survie (1,1%) doivent limiter les revenus de leur activité d'indépendant. A défaut, le pourcentage des revenus qui dépassent le plafond autorisé est déduit du montant de la pension.

Le tableau 6 fournit la répartition des indépendants, des aidants et des conjoints aidants au 31 décembre 2019 par nature de l'activité (principale, complémentaire et après (l'âge de) la pension) et par tranche de revenus[71] .

[71] Il s'agit du dernier revenu connu et non celui donné pour l'année de référence 2016 qui sert de base au calcul des cotisations sociales provisoires.

Tabel 6. Répartition des indépendants, des aidants et des conjoints aidants au 31 décembre 2019 par nature de l'activité et par tranche de revenus

Revenus	Indépendants			Aidants			Conjoints aidants	
	Activité principale	Activité complémentaire	Activité après (âge) pension	Activité principale	Activité complémentaire	Activité après (âge) pension	Mini-statut	Maxi-statut
0	7,9%	34,7%	31,8%	13,4%	56,2%	49,9%	0,4%	27,3%
0 - 2.500	4,7%	22,6%	17,0%	3,5%	9,4%	10,7%	0,4%	6,7%
2.500 - 5.000	2,7%	6,8%	8,2%	3,3%	2,1%	5,2%	0,4%	7,9%
5.000 - 7.500	3,5%	4,8%	9,0%	5,0%	1,3%	6,9%	0,3%	9,5%
7.500 - 10.000	3,8%	2,5%	3,9%	5,6%	1,0%	1,8%	0,1%	8,0%
10.000 - 12.500	4,5%	2,0%	3,4%	6,4%	0,5%	1,8%	0,2%	7,4%
12.500 - 15.000	5,8%	1,6%	3,8%	6,3%	0,3%	1,7%	0,2%	5,9%
15.000 - 17.500	5,0%	1,1%	2,6%	5,4%	0,3%	1,4%	0,1%	4,7%
17.500 - 20.000	4,5%	0,8%	1,8%	4,3%	0,1%	0,8%	0,1%	3,2%
20.000 - 22.500	4,6%	0,7%	1,8%	3,8%	0,2%	1,1%	0,1%	2,8%
22.500 - 25.000	3,8%	0,5%	1,3%	2,9%	0,0%	0,7%	0,0%	1,8%
25.000 - 27.500	3,9%	0,4%	1,2%	2,6%	0,0%	0,6%	0,1%	1,5%
27.500 - 30.000	4,2%	0,4%	1,4%	2,7%	0,0%	0,7%	0,1%	1,0%
30.000 - 32.500	3,9%	0,3%	1,1%	2,3%	0,0%	0,5%	0,1%	1,1%
32.500 - 35.000	3,1%	0,2%	0,8%	1,6%	0,0%	0,4%	0,0%	0,5%
35.000 - 37.500	3,6%	0,2%	0,8%	1,6%	0,0%	0,2%	0,1%	0,5%
37.500 - 40.000	3,1%	0,2%	0,9%	1,4%	0,0%	0,4%	0,0%	0,4%
40.000-42.500	2,5%	0,1%	0,6%	1,1%	0,0%	0,2%	0,0%	0,3%
42.500 - 45.000	1,7%	0,1%	0,5%	0,7%	0,0%	0,0%	0,0%	0,2%
45.000 - 47.500	1,8%	0,1%	0,5%	0,7%	0,0%	0,3%	0,0%	0,2%
47.500 - 50.000	1,3%	0,1%	0,4%	0,6%	0,0%	0,2%	0,0%	0,1%
50.000 - 52.500	1,3%	0,1%	0,4%	0,5%	0,0%	0,2%	0,0%	0,1%
52.500 - 55.000	0,9%	0,0%	0,3%	0,5%	0,0%	0,1%	0,0%	0,1%
55.000 - 57.500	1,1%	0,0%	0,5%	0,5%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
57.500 - 60.000	0,7%	0,0%	0,3%	0,3%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
60.000 - 62.500	0,8%	0,0%	0,2%	0,3%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
62.500 - 65.000	0,5%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
65.000 - 67.500	0,5%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
67.500 - 70.000	0,4%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
70.000 - 72.500	0,4%	0,0%	0,2%	0,2%	0,0%	0,0%	0,1%	0,0%

72.500 - 75.000	0,3%	0,0%	0,2%	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
75.000 - 77.500	0,3%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
77.500 - 80.000	0,3%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
80.000 - 82.500	0,3%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
82.500 - 85.000	0,2%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
85.000 - 87.500	0,2%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,1%	0,0%	0,0%
87.500 - 90.000	0,2%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
90.000 - 92.500	0,2%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
92.500 - 95.000	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
95.000 - 97.500	0,1%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
97.500 - 100.000	0,2%	0,0%	0,1%	0,1%	0,0%	0,0%	0,0%	0,0%
100.000 et +	2,5%	0,0%	1,9%	0,7%	0,0%	0,4%	0,1%	0,0%
Revenus non remplis	*8,8%*	*19,4%*	*1,8%*	*19,9%*	*28,4%*	*12,6%*	*97,0%*	*8,4%*
Nombre de personnes	697.673	272.740	112.764	26.416	8.470	3.452	3.051	20.449

Source : INASTI

23. Hierna wordt onderzocht welke categorieën personen verplicht zijn verzekerd (1), of vormen van vrijwillige verzekering bestaan (2) en welke zelfstandigencategorieën worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen (3).

1. Verplichte verzekering

24. Zelfstandigen zijn verplicht zich aan te sluiten bij hun socialeverzekeringssysteem, ongeacht of zij hun zelfstandig beroep uitoefenen als hoofd- of bijberoep en ongeacht of zij reeds een pensioen genieten of de pensioenleeftijd hebben bereikt. Die verplichting blijkt uit de regel dat zij, zo nodig, ambtshalve worden aangesloten bij de Nationale Hulpkas voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen.[72]

Die verplichting geldt niet voor personen die worden geacht elke beroepsbezigheid te hebben gestaakt. Dat is het geval voor personen die een kosteloos vennootschapsmandaat uitoefenen, terwijl zij reeds de pensioenleeftijd hebben bereikt of een rust- of overlevingspensioen genieten en voor personen die een land- of tuinbouwactiviteit uitoefenen op bewerkte gronden met een beperkte oppervlakte.[73]

2. Vrijwillige verzekering

25. Voor geen enkele categorie personen is een vrijwillige aansluiting bij het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen als zodanig toegelaten.

26. Sommige socialezekerheidsregelingen voor zelfstandigen kennen wel vormen van vrijwillige verzekering, zoals wordt toegelicht in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

3. Uitgesloten zelfstandigen

27. Echtgenoten en wettelijk samenwonende partners van zelfstandigen worden in die hoedanigheid uitgesloten, als zij niet wettelijk worden vermoed een meewerkende echtgenoot te zijn.[74] In dat geval vallen zij op grond van hun eigen beroepsactiviteit onder de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen of van een andere socialezekerheidsregeling.

Bepaalde categorieën zelfstandigen die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst, worden geweerd uit het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.[75] Zij vallen immers onder de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[76]

28. Een aantal andere categorieën zelfstandigen wordt eveneens uitgesloten, hoewel zij in die hoedanigheid niet zijn ondergebracht in een eigen of een andere socialezekerheidsregeling.

---

72 Art. 10, § 2 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 9 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

73 Art. 10, § 2, en 13 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 37, § 2 en 3 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

74 Art. 7, 1° Sociaal Statuut Zelfstandigen.

75 Art. 3, § 1, derde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

76 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1; A, 1. Verplichte verzekering.

Het gaat om zelfstandige journalisten en perscorrespondenten en om personen die auteursrechten genieten op grond van een zelfstandige beroepsbezigheid. Hun uitsluiting is afhankelijk van de voorwaarde dat zij reeds wegens een andere activiteit sociaal verzekerd zijn in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen of in een andere ten minste gelijkwaardige socialezekerheidsregeling.[77]

Voorts worden de zogenaamde 'publieke mandatarissen' uitgesloten. Zij bekleden een mandaat in een openbare of private instelling of zijn met raadgevende stem lid zijn van een bestuursorgaan van een openbare of private instelling. Zij hebben dat mandaat opgenomen hetzij omwille van hun functie bij een overheid, hetzij als vertegenwoordiger van een werknemers-, werkgevers- of zelfstandigenorganisatie of van een overheid.[78] De rechtspersonen waarin zij hun mandaat bekleden, hebben wel een verplichting tot bijdragebetaling.[79]

Jonge en toevallige helpers worden nog steeds uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Helpers zijn inderdaad pas verzekeringsplichtig in het jaar waarin zij de leeftijd van 20 jaar bereiken. Als zij voordien gehuwd zijn, zijn zij verzekeringsplichtig vanaf het kwartaal waarin het huwelijk werd gesloten. Studenten die recht geven op kinderbijslag en personen die niet regelmatig en niet gedurende tenminste 90 dagen per jaar helpen, worden beschouwd als toevallige helpers.[80]

29. De wetgever sloot ten slotte een aantal categorieën personen met een bijzonder geacht arbeidsstatuut uit van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

Het ging om personen die actief zijn in het kader van de deeleconomie of het verenigingswerk of die occasionele diensten tussen burgers verrichten.[81] Eén van de voorwaarden voor de uitsluiting bestond erin dat de bruto-inkomsten die werden gegenereerd met de desbetreffende activiteiten, een wettelijk vastgesteld maandelijks en jaarlijks bedrag niet overschreden.[82] Verenigingswerkers en occasionele dienstverrichters werden bovendien slechts uitgesloten, als zij gewoonlijk en hoofdzakelijk een beroepsbezigheid uitoefenden of een rust- of overlevingspensioen genoten.[83] Die voorwaarde gold niet voor wie een activiteit van deeleconomie uitoefent. De doelstellingen die de wetgever nastreefde, verantwoorden volgens het Grondwettelijk Hof echter niet dat de desbetreffende personen volledig worden uitgesloten van de toepassing van de arbeidswetgeving, het socialezekerheidsstelsel en fiscale verplichtingen. De desbetreffende wetsbepalingen worden dan ook vernietigd, met dien verstande dat de gevolgen ervan moeten worden gehandhaafd voor de desbetreffende activiteiten die worden geleverd tot en met 31 december 2020.[84]

---

77 Art. 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

78 Art. 5*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen.

79 Wet 13 juli 2005 betreffende de invoering van een jaarlijkse bijdrage ten laste van bepaalde instellingen.

80 Art. 7, 2° en 4° Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 5 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen; Cass. 19 maart 1984, *Arr.Cass*. 1983-84, 931.

81 Art. 5*quinquies* Sociaal Statuut Zelfstandigen.

82 Art. 90/1 WIB 92.

83 Art. 4 en 21 Wet 18 juli 2018 betreffende de economische relance en de versterking van de sociale cohesie; zie S. GILSON, F. LAMBINET en M. VERWILGHEN, "Le statut social des travailleurs de l'économie collaborative" in A. LAMINE en C. WATTECAMPS (ed.), *Quel droit social pour les travailleurs des plateformes? Premiers diagnostices et actualités législatives*, Limal, Anthémis, 2020, 129-240.

84 GwH 23 april 2020, nr. 53/2020.

C. Ambtenaren van de Belgische Staat

30. In het kader van dit onderzoek beschouwen we als ambtenaren van de Belgische Staat de statutaire personeelsleden van de federale programmatorische en overheidsdiensten. Zij worden anders dan de contractuele personeelsleden van de federale programmatorische en overheidsdiensten niet tewerkgesteld ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst, maar zijn in dienst genomen met toepassing van hun ambtenarenstatuut. Een ambtenarenstatuut wordt omschreven als een geheel van algemene en onpersoonlijke regels, dat de rechten en verplichtingen van de ambtenaar bevat en dat eenzijdig kan worden bepaald en gewijzigd door de tewerkstellende overheid.[85]

Le tableau 7 fournit le nombre de fonctionnaires au 31 décembre 2019 par entité du secteur public. Pour rappel, le tableau 1 présente également une série de données relatives aux agents statutaires du secteur public.[86]

Tabel 7. Nombre de fonctionnaires au 31 décembre 2019 par entité du secteur public

Fédéral	**145.777**
Armée et police	42.329
Services et institutions publics	63.333
Entreprises publiques	40.115
Région - Communauté flamande	**166.351**
Administration et institutions	21.756
Enseignement	144.595
Région Wallonne	**8.826**
Région de Bruxelles Capitale	**5.678**
Communauté française	**96.795**
Administration et institutions	6.105
Enseignement	90.690
Communauté germanophone	**1.463**
Administration et institutions	321
Enseignement	1.142
Communes	**108.490**
Provinces	**8.818**
TOTAL	542.198

Source : ONSS.

31. De socialezekerheidsregelingen voor ambtenaren van de Belgische Staat vormen nog geen socialeverzekeringssysteem. De ter zake geldende wetten en besluiten kunnen nog niet worden beschouwd als een geordend geheel.

De voltijdse en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat zijn verplicht verzekerd in een pensioenregeling voor ambtenaren waaronder ook ambtenaren van andere overheden ressorteren.[87] Ingeval zij zijn tewerkgesteld bij wijze van mandaat in een managementfunctie of zijn aangesteld in een

85 A. MAST, J. DUJARDIN, M. VAN DAMME en J. VANDE LANOTTE, *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, Antwerpen, Kluwer, 1999, 204-205.

86 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A. Personeel toepassingsgebied van het socialeverzekeringsysteem voor werknemers.

87 Art. 1 Pensioenwet Rijksambtenaren.

staffunctie, ressorteren zij onder de pensioenverzekering voor werknemers, zodat zij naast hun wedde, ook het voordeel kunnen genieten van een aanvullende pensioenregeling gefinancierd met werknemers- en werkgeversbijdragen.[88]

Voor het overige vallen zij, samen met de contractuele personeelsleden van de Belgische Staat, onder de toepassing van dezelfde arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor (een deel van) het overheidspersoneel en, samen met alle leden van de bevolking, onder de toepassing van de verzekering voor geneeskundige verzorging. Slechts in uitzonderlijke omstandigheden worden zij opgenomen in de werkloosheidsverzekering en de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers. Dat alles wordt nader toegelicht in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

D. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan

32. Voor sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan is geen afzonderlijk socialeverzekeringssysteem ingericht en bestaan ook geen afzonderlijke socialezekerheidsregelingen. Zij ressorteren, naargelang van het geval, gelijktijdig of achtereenvolgens onder het socialeverzekeringssysteem en de socialezekerheidsregelingen die op hen van toepassing zijn in hun gelijktijdige of opeenvolgende hoedanigheden van werknemer, zelfstandige respectievelijk ambtenaar van de Belgische Staat.

In het volgende hoofdstuk onderzoeken we in hoever de uitoefening van een gemengde loopbaan aanleiding geeft tot betaling van socialezekerheidsbijdragen aan meer dan één sociale-verzekeringssysteem tegelijk.[89] In de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 gaan we na of sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan tegelijk verzekerd zijn in meer dan één socialezekerheidsregeling voor eenzelfde sociaal risico.

E. Deelbesluit

33. In dit hoofdstuk hebben we onderzocht welke personen onder de toepassing vallen van de socialeverzekeringssystemen voor werknemers en voor zelfstandigen en onder welke sociale-zekerheidsregelingen ambtenaren van de Belgische Staat en sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan ressorteren.

In principe zijn alle typische en atypische werknemers verplicht verzekerd in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en zijn alle zelfstandigen, hun meewerkende echtgenoten en hun andere helpers verplicht verzekerd in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Sommige werknemers die werkzaam zijn in het onderwijs, ressorteren wel onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, maar vallen niet onder de toepassing van de werkloosheidsverzekering en de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering. Het specifieke arbeidsstatuut waarin zij zijn benoemd, omvat immers vastheid van betrekking en een verlofregeling bij arbeidsongeschiktheid, zodat zij reeds beschermd zijn op dat vlak. Werknemers die zijn tewerkgesteld

88 Art. 9 RSZ-Besluit; Wet 4 maart 2004 houdende toekenning van aanvullende voordelen inzake rustpensioen aan personen die werden aangesteld om een management- of staffunctie uit te oefenen in een overheidsdienst.

89 *Infra*, deel 1, hoofdstuk 2, D. Bijdragen voor sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan.

in de publieke sector, ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, met uitzondering van de arbeidsongevallen- en van de beroepsziekteverzekering.

Voor de ambtenaren van de federale programmatorische en overheidsdiensten bestaat geen eigen socialeverzekeringssysteem. Voltijdse en deeltijdse ambtenaren zijn verplicht verzekerd in de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering en een pensioenregeling voor ambtenaren. Zij hebben geen werkloosheids- arbeidsongeschiktheids- of ouderschapsverzekering. Hun ambtenarenstatuut verleent immers bescherming tegen werkloosheid en arbeidsongeschiktheid en voorziet in ouderschapsregelingen. In uitzonderlijke omstandigheden worden zij toch opgenomen in de werkloosheidsverzekering en de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers.

Voor sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan is geen afzonderlijk socialeverzekeringssysteem ingericht en bestaan ook geen afzonderlijke socialezekerheidsregelingen voor bepaalde sociale risico's. Zij ressorteren, naargelang van het geval, gelijktijdig of achtereenvolgens onder het socialeverzekeringssysteem en de socialezekerheidsregelingen die op hen van toepassing zijn in hun gelijktijdige of opeenvolgende hoedanigheden van werknemer, zelfstandige respectievelijk ambtenaar van de Belgische Staat.

Het socialeverzekeringssysteem voor werknemers is ten slotte van toepassing op een aantal categorieën personen die geen werknemer zijn. Dat geldt voor bepaalde categorieën personen die tegen loon arbeidsprestaties verrichten onder het gezag van een ander persoon en voor bepaalde categorieën zelfstandigen die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst.

34. We hebben kunnen vaststellen dat sommige categorieën werknemers en zelfstandigen worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers respectievelijk zelfstandigen. Zij ressorteren echter onder hetzij het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen respectievelijk werknemers, hetzij een eigen socialezekerheidsregeling, zodat zij zich niet in een probleemsituatie bevinden.

Dat geldt voor zeelieden en bepaalde ziekenhuisartsen die worden uitgesloten van het sociale-verzekeringssysteem voor werknemers.

Echtgenoten en wettelijk samenwonende partners van zelfstandigen worden in die hoedanigheid uitgesloten van het sociaal verzekeringssysteem voor zelfstandigen, als zij niet onder de toepassing vallen van het wettelijk vermoeden een meewerkende echtgenoot te zijn. In dat geval ressorteren zij op grond van hun eigen beroepsactiviteit onder het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen of voor werknemers of onder een andere socialezekerheidsregeling.

Bepaalde categorieën zelfstandigen die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst, worden geweerd uit het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Zij vallen immers onder de toepassing van het werknemerssysteem.

Een aantal categorieën zelfstandigen wordt alleen uitgesloten, op voorwaarde dat zij reeds op grond van een andere activiteit sociaal verzekerd zijn in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen of in een andere ten minste gelijkwaardige socialezekerheidsregeling.

Personen die actief waren in het kader van de deeleconomie of het verenigingswerk of occasionele diensten tussen burgers verrichtten en wier inkomsten een wettelijk vastgesteld maandelijks en jaarlijks bedrag niet overschreden, werden uitgesloten van zowel het

socialeverzekeringssysteem voor werknemers als het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen, als zij gewoonlijk en hoofdzakelijk een (andere) beroepsbezigheid uitoefenden of een rust- of overlevingspensioen genoten.[90] De desbetreffende wetsbepalingen werden evenwel door het Grondwettelijk Hof vernietigd, met dien verstande dat de gevolgen ervan moeten worden gehandhaafd voor de desbetreffende activiteiten die worden geleverd tot en met 31 december 2020.[91]

35. Ons onderzoek wijst echter ook uit dat bepaalde groepen personen die zich niet bevinden in een typische arbeidsrelatie, uitgesloten zijn van de socialeverzekeringssystemen voor werknemers en voor zelfstandigen en niet verzekerd zijn in een eigen socialezekerheidsregeling. Zij dreigen geen toegang te hebben tot een adequate sociale bescherming en zich, vanuit het oogpunt van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming, te bevinden in een probleemsituatie.

Dat is het geval voor categorieën atypische werknemers die, onder bepaalde voorwaarden, worden uitgesloten van het sociale¬verzekeringssysteem voor werknemers. Vermits zij niet kunnen worden beschouwd als zelfstandigen of ambtenaren, ressorteren zij ook niet onder een andere socialezekerheidsregeling. Het gaat om bepaalde categorieën werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking van wezenlijk korte duur. Zij verrichten andere dan manuele huishoudelijke activiteiten ten behoeve van het huishouden van werkgevers of hun gezin tot beloop van niet meer dan 8 uur per week bij één of meer werkgevers of arbeidsprestaties in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst. Zij verrichten gedurende niet meer dan 25 arbeidsdagen per jaar bij één of meer werkgevers bepaalde socio-culturele en sportactiviteiten of gedurende niet meer dan 475 aangegeven uren per jaar studentenarbeid gedurende de perioden van niet verplichte aanwezigheid in de onderwijsinstellingen. Het gaat voorts om personen die zeer specifieke activiteiten in land- en tuinbouw verrichten gedurende niet meer dan 25 arbeidsdagen per jaar, en om vrijwillige brandweerlieden en ambulanciers en vrijwilligers in de civiele bescherming wier vergoeding een bepaald bedrag per jaar niet overschrijdt. Hetzelfde geldt voor personen die in de tijd beperkte artistieke prestaties leveren en wier forfaitaire kostenvergoeding een bepaald dag- en jaarbedrag niet overschrijdt. Ook kansarme jongeren die worden tewerkgesteld door daartoe erkende vzw's en wier maandinkomsten niet tenminste gelijk zijn aan 1/3de van het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen, bevinden zich in deze situatie.

Jonge en toevallige helpers worden nog steeds uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Helpers zijn inderdaad pas verzekeringsplichtig in het jaar waarin zij de leeftijd van 20 jaar bereiken. Als zij voordien gehuwd zijn, zijn zij verzekeringsplichtig vanaf het kwartaal waarin het huwelijk werd gesloten. Studenten die recht geven op kinderbijslag en personen die niet regelmatig en niet gedurende tenminste 90 dagen per jaar helpen, worden beschouwd als toevallige helpers.

Personen die actief zijn in het kader van de deeleconomie en wier bruto-inkomsten een wettelijk vastgesteld maandelijks en jaarlijks bedrag niet overschrijden, worden uitgesloten van zowel het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, als van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Die uitsluiting is niet afhankelijk van de voorwaarde dat zij gewoonlijk en hoofdzakelijk een beroepsbezigheid uitoefenen of een rust- of overlevingspensioen genieten. De desbetreffende

90 S. GILSON, F. LAMBINET en M. VERWILGHEN, "Le statut social des travailleurs de l'économie collaborative" in A. LAMINE en C. WATTECAMPS (ed.), *Quel droit social pour les travailleurs des plateformes? Premiers diagnostices et actualités législatives*, Limal, Anthémis, 2020, 129-240.

91 GwH 23 april 2020, nr. 53/2020.

wetsbepalingen werden evenwel door het Grondwettelijk Hof vernietigd, met dien verstande dat de gevolgen ervan moeten worden gehandhaafd voor de desbetreffende activiteiten die worden geleverd tot en met 31 december 2020.[92] We laten die wetsbepalingen om die reden verder buiten beschouwing in het kader van dit onderzoek.

Ook personen die worden gecatalogeerd als vrijwilligers hebben in die hoedanigheid geen toegang tot een adequate sociale bescherming. Het vrijwilligersstatuut opent op zich immers geen toegang tot de socialeverzekeringssystemen voor werknemers of zelfstandigen of de socialezekerheidsregelingen voor ambtenaren, noch tot een eigen socialezekerheidsregeling.

Ook andere personen die het Belgische recht op grond van hun arbeid niet beschouwt als werknemers, zelfstandigen of ambtenaren, zoals gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, personen die een werkstraf uitvoeren en in het kader van een beroepsopleiding tewerkgestelde leerlingen vóór het kalenderjaar waarin zij de leeftijd van 19 jaar bereiken, verkeren in dat geval.

36. De vaststelling dat de hogervermelde categorieën personen niet verplicht verzekerd zijn in een socialeverzekeringssysteem of eigen socialezekerheidsregeling, moet worden aangevuld met de vaststelling dat de socialeverzekeringssystemen voor werknemers en zelfstandigen niet voorzien in de mogelijkheid van een vrijwillige aansluiting bij het socialeverzekeringssysteem voor werknemers als zodanig. De betrokkenen kunnen zich dus niet op eigen initiatief aansluiten bij een van beide socialeverzekeringssystemen. Hetzelfde geldt wat de socialezekerheidsregelingen voor de ambtenaren van de Belgische Staat betreft.

Sommige socialezekerheidsregelingen die behoren tot die socialeverzekeringssystemen kennen wel vormen van vrijwillige verzekering. We analyseren die in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

Ons deelbesluit heeft in dit stadium een voorlopig karakter. De vraag of personen toegang hebben tot adequate sociale bescherming, kan immers niet alleen worden beantwoord aan de hand van de wetsbepalingen die het persoonlijk toepassingsgebied van de socialeverzekeringssystemen voor werknemers en zelfstandigen en van de socialezekerheidsregelingen voor ambtenaren van de Belgische Staat afbakenen. Het persoonlijk toepassingsgebied van de socialezekerheidsregelingen die deel uitmaken van de socialeverzekeringssystemen voor werknemers en zelfstandigen, loopt niet volledig gelijk met het persoonlijk toepassingsgebied van het socialeverzekeringssysteem waartoe zij behoren. Personen die ressorteren onder een systeem, kunnen worden uitgesloten van een socialezekerheidsregeling die behoort tot het systeem, en omgekeerd. De vaststellingen die we hebben gedaan in dit hoofdstuk, zullen we bijgevolg moeten nuanceren op een aantal punten, als we het persoonlijk toepassingsgebied van de socialezekerheidsregelingen hebben onderzocht.

92 GwH 23 april 2020, nr. 53/2020.

Hoofdstuk 2. Socialezekerheidsbijdragen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren

37. In dit hoofdstuk besteden we achtereenvolgens aandacht aan de socialezekerheidsbijdragen in de socialeverzekeringssystemen voor werknemers (A) en voor zelfstandigen (B) en aan de socialezekerheidsbijdragen voor ambtenaren van de Belgische Staat (C) en voor sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan (D). We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

A. Socialezekerheidsbijdragen in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers

38. Het socialeverzekeringssysteem voor werknemers kent een 'globaal beheer'.[93] De opbrengst van de eigenlijke socialezekerheidsbijdragen en van andere inkomsten, zoals bijzondere bijdragen[94], beleggingsopbrengsten, staatstoelagen en alternatieve financieringsbronnen, wordt niet volgens wettelijk vastgelegde percentages, maar op basis van de te financieren thesauriebehoeften bestemd voor de financiering van de verschillende socialezekerheidsprestaties waarin het systeem voorziet.[95] Hetzelfde geldt voor de eigen socialezekerheidsregeling voor zeelieden.[96]

De eigenlijke socialezekerheidsbijdragen voor werknemers en daarmee gelijkgestelde sociaal verzekerden bestaan, vanuit juridisch oogpunt, uit werknemers- en werkgeversbijdragen. Werkgevers en daarmee gelijkgestelde personen houden de werknemersbijdragen in op de werknemerslonen en storten ze samen met de verschuldigde werkgeversbijdragen aan de RSZ.[97] Gemakkelijkheidshalve gebruiken we hierna de termen 'werknemer' en 'werknemers' zowel voor de eigenlijke werknemers als de daarmee gelijkgestelde personen en de termen 'werkgever' en 'werkgevers' zowel voor de eigenlijke werkgevers als de daarmee gelijkgestelde personen.

Tabel 8. Financement du système de sécurité sociale des travailleurs salariés en 2016, en milliers d'euros et en pourcentage du total

Cotisations		**47.580.210**	**75,1%**
Cotisations ordinaires		45.423.065	71,7%
	ONSS	41.939.710	66,2%
	ORPSS	3.437.349	5,4%
	CSPM	46.006	0,1%
Cotisations spécifiques		2.157.145	3,4%
Subventions de l'Etat		**7.932.415**	**12,5%**
Financement alternatif		**6.299.595**	**9,9%**
Recettes affectées		**1.293.756**	**2,0%**
Transferts externes		**8.112**	**0,0%**
Revenus de placements		**239.140**	**0,4%**

93 Art. 21 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers; zie WvE, 698-704.

94 Art. 38 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers; J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS, *Praktijkboek sociale zekerheid 2019 voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 157-177; W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 651-708.

95 Art. 22 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers.

96 Art. 3, § 7 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

97 Art. 21, 23 en 26 RSZ-Wet.

TOTAL	63.353.228	100,0%

Source : SPF Sécurité Sociale, ONSS (octobre 2018).

39. In het kader van dit onderzoek die betrekking heeft op de toegang tot de sociale zekerheid van werknemers onderzoeken we achtereenvolgens of de basis voor de berekening van de eigenlijke socialezekerheidsbijdragen objectief en transparant is en rekening houdt met schommelingen in de werknemerslonen (1), of de bijdragen evenredig zijn aan de draagkracht van de sociaal verzekerden (2) en welke bijdrageverminderingen en -vrijstellingen worden toegekend aan de sociaal verzekerden (3).

1. Bijdragebasis en schommelingen in de werknemerslonen

40. Werkgevers- en werknemersbijdragen worden berekend op basis van het onbegrensde brutoloon van de werknemers[98], waarop de werknemersbijdrage wordt ingehouden. De werknemersbijdrage maakt bijgevolg deel uit van de bijdragebasis.

Het brutoloon wordt in eerste instantie gedefinieerd als het loon in geld en de in geld waardeerbare voordelen waarop werknemers ingevolge hun dienstbetrekking recht hebben ten laste van hun werkgevers. Sommige voordelen die beantwoorden aan die definitie, worden, geheel of gedeeltelijk, buiten beschouwing gelaten voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen. Zo worden bijvoorbeeld geen bijdragen geheven op vergoedingen voor als bijkomende prestatie verricht toezicht in het kleuter- en lager onderwijs of voor de begeleiding van leerlingen in het leerlingenvervoer, noch op vergoedingen die onder bepaalde voorwaarden worden toegekend met het oog op de verlichting van de werklast van werknemers van minstens 58 jaar oud.[99] De waarde van sommige voordelen in natura wordt bepaald op forfaitaire wijze.[100] Sommige kostenvergoedingen worden niet beschouwd als loon, voor zover zij het bedrag van de gemaakte kosten niet overtreffen. Een forfaitaire, niet-overdreven geachte vergoeding van de gemaakte kosten is toegelaten.[101]

Voor sommige categorieën werknemers of andere personen die ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, worden de socialezekerheidsbijdragen berekend op een forfaitair (arbeiders betaald met fooien, zeevissers, gelegenheidsarbeiders in de land- en tuinbouw of in de horeca), fictief (onthaalouders), verminderd (binnenschippers) of zo nodig begrensd (betaalde sportbeoefenaars en beroepsrenners) loon.[102]

De socialezekerheidsregeling voor zeelieden ter koopvaardij berekent de socialezekerheidsbijdragen op basis van het loon van de zeelieden. Daaronder begrijpt men hun standaardgage vermeerderd met de overuren en met alle vergoedingen toegekend aan de betrokkenen.[103]

Tabel 9. Masse salariale cotisable en 2016, en milliers d'euros

Ouvriers	29.669.900

98 Art. 14, § 1 en 2 RSZ-Wet; art. 38, § 1 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers.

99 Art. 23-23*bis* Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers; art. 14 RSZ-Wet; art. 19-19*quater* RSZ-Besluit.

100 Art. 20 RSZ-Besluit.

101 W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 396-409.

102 Art. 25-27*bis*, 31-32*bis* RSZ-Besluit.

103 Art. 3 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

Employés	74.849.600
Marins	39.200
TOTAL	104.558.700

Source : ONSS, ORPSS, CSPM (Vade Mecum 2019).

41. De wetsbepalingen die betrekking hebben op de basis voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen, maken in de regel geen onderscheid, naargelang het gaat om typische of atypische werknemers.

Een uitzondering geldt voor werknemers met een flexi-jobarbeidsovereenkomst. De eigenlijke socialezekerheidsbijdragen worden niet geheven op het flexi-loon.[104] Met het flexi-loon wordt wel rekening gehouden voor de berekening van de socialezekerheidsuitkeringen van de betrokkenen.[105] Die specifieke regeling houdt geen schending in van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en non-discriminatie, noch van het standstillbeginsel. Het Grondwettelijk Hof acht de regeling immers niet onevenredig, onder meer omdat de betrokkenen, naast hun flexi-job, een andere betrekking tot beloop van ten minste 4/5den van een voltijdse betrekking moeten hebben om in aanmerking te komen voor dat specifiek arbeidsstatuut.[106]

42. Werknemersbijdragen worden berekend op het werkelijke arbeidsinkomen van de betrokkenen, behoudens in de gevallen waarin de wetgeving het arbeidsinkomen hetzij bepaalt op forfaitaire of fictieve wijze, hetzij vermindert of begrenst. De lage forfaitaire lonen waarop socialezekerheidsbijdragen voor sportbeoefenaars worden berekend, staan recent bloot aan kritiek.[107]

Werkgevers moeten een aangifte met verantwoording van het bedrag van de verschuldigde bijdragen toezenden aan de Rijksdienst voor Sociale Zekerheid.[108] Ingeval geen dan wel een onvolledige of onjuiste aangifte is gedaan, bepaalt de RSZ ambtshalve het bedrag van de verschuldigde bijdragen op basis van alle voorhanden gegevens. De RSZ kan daartoe ook nuttig geachte inlichtingen inwinnen bij de werkgever die verplicht is ze te verstrekken.[109] De socialezekerheidsbijdragen voor werknemers zijn bijgevolg gebaseerd op een objectieve beoordeling van hun arbeidsinkomen. Men kan zich evenwel de vraag stellen of de bijdragebasis wel op een voldoende consistente en rechtszekerheid biedende manier is vastgelegd. De ter zake geldende wetgeving bevat steeds meer bijzondere en uitzonderingsregels en op steeds meer loonelementen worden geen of andere dan de eigenlijke socialezekerheidsbijdragen geheven.[110]

104 Art. 14, § 3*bis* RSZ-Wet.

105 Art. 17, 18 en 20 Wet 16 november 2015 houdende diverse bepalingen inzake sociale zaken.

106 GwH 28 september 2017, nr. 107/2017.

107 Zie https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2019/11/12/sociale-bijdrage-topvoetballers, laatst geraadpleegd op 21 maart 2020.

108 Art. 21 RSZ-Wet; art. 3, § 5 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

109 Art. 22 RSZ-Wet.

110 W. VAN EECKHOUTTE, "Begrip loon in de bijdrageregeling van de sociale zekerheid voor werknemers. Algemene beginselen" in R. JANVIER, G. VAN LIMBERGHEN en A. VAN REGENMORTEL (eds.), *Het loonbegrip*, Brugge, die Keure, 2005, 123-124; J. VAN LANGENDONCK, m.m.v.Y. JORENS, F. LOUCKX en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 189-219.

Tot de bijdragebasis behoren zowel het vast loon, als commissielonen, eenmalige premies en bonussen en andere vormen van het variabel loon. De bijdragen van werknemers en zeelieden moeten daarop worden ingehouden bij elke betaling van loon.[111] De wijze waarop de bijdragebasis wordt bepaald en waarop de bijdragen worden geïnd, houdt bijgevolg rekening met de schommelingen van de werknemerslonen. De werknemersbijdragen worden ook geheven op de actuele lonen.

2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de werknemers

43. De werknemersbijdrage is gelijk aan 13,07% van het onbegrensde brutoloon van de werknemers. Voor werknemers die niet ressorteren onder alle socialezekerheidsregelingen waarin het werknemerssysteem voorziet en waarvoor werknemersbijdragen verschuldigd zijn, wordt het bijdragepercentage verminderd met het wettelijk vastgelegde percentage voor elke regeling waaronder zij niet ressorteren.[112]

Voor zeelieden bedraagt het bijdragepercentage 14,72% van het loon.[113]

De bijdragevoeten verschillen niet, naargelang het gaat om typische of atypische werknemers.

44. Het bijdragepercentage varieert in principe ook niet naargelang van de hoogte van het loon.[114] De werknemersbijdragen zijn in de regel bijgevolg zuiver evenredig aan het door de werknemers verdiende brutoloon en aan hun daarin tot uiting komende bijdragecapaciteit. Men zou, vanuit een vergelijking met de personenbelasting, kunnen stellen dat de draagkracht van de werknemers niet alleen wordt bepaald door de omvang van hun loon en dat een bijdrage naar draagkracht ook zou kunnen stijgen, naarmate de bijdragebasis groter wordt. Men zou dan ook in rekening moeten brengen dat de rijkstoelagen eveneens een bron van inkomsten voor het socialeverzekeringssysteem der werknemers vormen en dat ze worden geput uit de opbrengst van, onder andere, de progressieve personenbelasting.

3. Vermindering en vrijstelling van werknemersbijdragen

45. De federale overheid is bevoegd voor de bijdrageregeling van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[115] De gewesten zijn evenwel bevoegd voor het doelgroepenbeleid dat bestaat in verminderingen van werkgeversbijdragen voor de sociale zekerheid, voor zover die verminderingen worden vastgesteld in functie van de eigen kenmerken van de werknemers. De federale overheid blijft echter bevoegd voor de verminderingen van werknemersbijdragen, voor de structurele verminderingen van werkgeversbijdragen en, behoudens enkele uitzonderingen, voor de vermindering van werkgeversbijdragen die worden vastgesteld in functie van de eigen kenmerken van de werkgever of in functie van de activiteitensector.[116]

---

111 Art. 23, § 1 RSZ-Wet; art. 3, § 1 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

112 Art. 38 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers.

113 Art. 3, § 2 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

114 Zie evenwel, *infra*, deel 1, hoofdstuk 2, A, 3, a. Werkbonus.

115 Art. 6, § 1, VI, vijfde lid, 12° Bijzondere Wet Hervorming Instellingen.

116 Art. 6, § 1, IX, 7° Bijzondere Wet Hervorming Instellingen.

De structurele lastenverlaging en de bijkomende verminderingen van patronale bijdragen bij aanwerving van personeelsleden die behoren tot diverse doel- en risicogroepen, beogen de tewerkstelling te bevorderen door het verlichten van de loonkost. We verwijzen naar omstandige overzichten ter zake[117] en merken in dat verband in dit onderzoek slechts op dat proportionele bijdrageverminderingen worden toegestaan, ingeval de betrokken werknemers onvolledige prestaties verrichten.

Tabel 10. Réductions de cotisations sociales hors Maribel en 2016, en milliers d'euros

Réductions fédérales ONSS		**6.097.285**
Réductions de cotisations spécifiques		115.897
Réductions de cotisations personnelles		977.276
	Bonus à l'emploi	974.770
	Restructurations	2.506
Réductions de cotisations patronales		314.019
Réductions de cotisations structurelles		4.674.182
Arriérés et anciens codes		15.911
Réductions régionalisées		**1.440.189**
ONSS		1.099.980
ORPSS		305.940
CSPM		34.269
TOTAL		**7.537.474**

Source : ONSS (Vade Mecum 2019).

46. We analyseren hierna wel de twee bestaande verminderingen van werknemersbijdragen: de werkbonus (a) en de bijdragevermindering voor werknemers in herstructurering (b).

a. Werkbonus

47. De zogenaamde 'werkbonus' is een bijdragevermindering voor typische en atypische werknemers met lage lonen. Die vermindering verhoogt het nettoloon van de betrokkenen en vergroot aldus het verschil met het bedrag van werkloosheidsuitkeringen. Ze geldt voor alle werknemers die ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en de daarvan deel uitmakende ziekte- en invaliditeits-, werkloosheids- en pensioenverzekering. Zeelieden ter koopvaardij kunnen eveneens deze bijdragevermindering inroepen.[118]

Il s'agit de 1.187.879 bénéficiaires en 2018 (moyenne annuelle en ETP) pour un montant annuel de 1.117,4 millions d'euros.[119]

117 Zie W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 489-569; RSZ, Administratieve instructies RSZ - 2020/1. De bijdrageverminderingen, https://www.socialsecurity.be/employer/instructions/dmfa/nl/latest/instructions/deductions/structuralreduction_targetgroupreductions/introduction.html.

118 Art. 2, § 1 Wet 20 december 1999 tot toekenning van een werkbonus onder de vorm van een vermindering van de persoonlijke bijdragen van sociale zekerheid aan werknemers met lage lonen en aan sommige werknemers die het slachtoffer waren van een herstructurering.

119 Statistiques ONSS.

48. Het forfaitaire bedrag van de bijdragevermindering varieert naargelang van de omvang van de arbeidsprestaties van de betrokken werknemers en de hoogte van hun loon.

Naarmate het loon toeneemt, wordt de bijdragevermindering kleiner. Niet alle loonelementen worden meegerekend bij het bepalen van het referteloon. Onder meer het flexi-loon blijft buiten beschouwing. De werkbonus neutraliseert de volledige werknemersbijdrage voor een referteloon tot ongeveer 1.500,00 euro bruto per maand.

Het basisbedrag van de vermindering hangt af van de omvang van het loon, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.[120]

Tabel 11. Vermindering van de persoonlijke socialezekerheidsbijdragen voor werknemers

Bedienden

S (refertemaandloon aan 100% in EUR)	R (basisbedrag in EUR)
≤ 1.641,62 > 1.641,62 en ≤ 2.560,57 > 2.560,57	201,62 201,62 - (0,2194 x (S - 1.641,62)) 0,00

Arbeiders

S (refertemaandloon aan 100% in EUR)	R (basisbedrag in EUR)
≤ 1.641,62 > 1.641,62 en ≤ 2.560,57 > 2.560,57	217,75 217,75 - (0,2370 x (S - 1.641,62)) 0,00

Voor voltijdse werknemers met onvolledige prestaties en voor deeltijdse werknemers wordt hun brutoloon eerst omgezet in een voltijds loon voor volledige prestaties. Het bedrag van de

120 Loonschijven en verminderingsbedragen gelden vanaf 1 september 2018 (RSZ, Administratieve instructies RSZ - 2020/1. De bijdrageverminderingen. De werkbonus, https://www.socialsecurity.be/employer/instructions/dmfa/nl/latest/instructions/deductions/workers_reductions/workbonus.html).

vermindering wordt vervolgens bepaald door het basisbedrag te verminderen in verhouding tot de geleverde arbeidsprestaties, uitgedrukt in dagen respectievelijk uren.[121]

b. Bijdragevermindering voor werknemers in herstructurering

49. De bijdragevermindering voor werknemers in herstructurering komt ten goede aan typische en atypische werknemers die ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en de daarvan deel uitmakende ziekte- en invaliditeits-, werkloosheids- en pensioenverzekering.[122]

Die werknemers moeten daartoe, hetzij door toedoen van een tewerkstellingscel binnen een bepaalde periode na hun ontslag bij een werkgever in herstructurering opnieuw in dienst zijn genomen bij een nieuwe werkgever, hetzij binnen een bepaalde periode na hun ontslag ten gevolge van het faillissement, de sluiting of de vereffening van de onderneming opnieuw in dienst zijn genomen bij een nieuwe werkgever.[123]

Il s'agit de 688 bénéficiaires en 2018 (moyenne annuelle en ETP) pour un montant annuel de 1,0 millions d'euros.[124]

50. De bijdragevermindering kan gedurende maximum 3 maanden worden genoten. Ze bestaat in een forfaitair bedrag van 133,33 euro per maand (x 1,08 voor arbeiders wier brutoloon is aangegeven aan 108%). Het bedrag van de bijdragevermindering wordt voor voltijdse werknemers met onvolledige prestaties en voor deeltijdse werknemers verminderd in verhouding tot hun arbeidsprestaties uitgedrukt in dagen respectievelijk uren.[125]

---

121 RSZ, Administratieve instructies, https://www.socialsecurity.be/employer/instructions/dmfa/nl/latest/instructions/deductions/workers_reductions/workbonus.html.

122 Art. 3*bis* Wet 20 december 1999 tot toekenning van een werkbonus onder de vorm van een vermindering van de persoonlijke bijdragen van sociale zekerheid aan werknemers met lage lonen en aan sommige werknemers die het slachtoffer waren van een herstructurering.

123 Art. 3*bis* en 3*bis*/1 Wet 20 december 1999 tot toekenning van een werkbonus onder de vorm van een vermindering van de persoonlijke bijdragen van sociale zekerheid aan werknemers met lage lonen en aan sommige werknemers die het slachtoffer waren van een herstructurering.

124 Statistiques ONSS.

125 Art. 3*bis* Wet 20 december 1999 tot toekenning van een werkbonus onder de vorm van een vermindering van de persoonlijke bijdragen van sociale zekerheid aan werknemers met lage lonen en aan sommige werknemers die het slachtoffer waren van een herstructurering; KB 17 januari 2000 tot uitvoering van artikel 2 van de wet van 20 december 1999 tot toekenning van een werkbonus onder de vorm van een vermindering van de persoonlijke bijdragen van sociale zekerheid aan werknemers met lage lonen en aan sommige werknemers die het slachtoffer waren van een herstructurering; zie W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 567-569; RSZ, Administratieve instructies RSZ - 2020/1. De bijdrageverminderingen. Vermindering van de werknemersbijdragen – herstructurering, https://www.socialsecurity.be/employer/instructions/dmfa/nl/latest/instructions/deductions/workers_reductions/contributionreduction_restructuring.html).

B. Socialeverzekeringsbijdragen in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen

51. Het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen kent een 'globaal beheer'.[126] De opbrengst van de eigenlijke socialezekerheidsbijdragen en andere inkomsten, zoals bijzondere bijdragen, beleggingsopbrengsten, staatstoelagen en een aantal alternatieve financieringsbronnen[127], wordt niet volgens wettelijk vastgelegde percentages, maar op basis van de te financieren thesauriebehoeften bestemd voor de financiering van de verschillende socialezekerheidsprestaties waarin het systeem voorziet.[128] Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen verzekert, samen met de bevoegde minister, het globaal beheer.[129]

Tabel 12. Financement du système de sécurité sociale des travailleurs indépendant en 2016, en milliers d'euros et en pourcentage du total

Cotisations	**4.301.696**	**66,7%**
Cotisations ordinaires	4.071.314	63,2%
Cotisations de consolidation	2	0,0%
Cotisations des sociétés	214.029	3,3%
Cotisations mandataires publics	8.269	0,1%
Cotisations sur primes deuxième pilier	8.082	0,1%
Subventions de l'Etat	**1.412.721**	**21,9%**
Financement alternatif	**692.359**	**10,7%**
Transferts externes	**400**	**0,0%**
Revenus de placements	**38.759**	**0,6%**
Divers	**1.049**	**0,0%**
TOTAL	6.446.984	100,0%

Source : SPF Sécurité Sociale, INASTI (octobre 2018).

Zelfstandigen betalen zelf per kwartaal 1/4de van hun socialezekerheidsbijdragen.[130] De opdrachtgevers van de zelfstandigen zijn, anders dan de werkgevers, geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd. Vennootschappen zijn wel hoofdelijk aansprakelijk voor de socialezekerheidsbijdragen die zijn verschuldigd door hun vennoten en vennootschapsmandatarissen.[131] Vennootschappen en bepaalde instellingen dragen ook bij tot de financiering van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

De vennootschapsbijdrage kan evenwel nog niet worden aangezien als een evenknie van de werkgeversbijdragen.[132] Er is immers geen verband tussen de vennootschapsbijdrage en de socialezekerheidsrechten van de zelfstandigen die werkzaam zijn in het kader van de desbetreffende

126 Zie P. PYPE, "Een globaal beheer van het sociaal statuut der zelfstandigen" in *Tussen solidariteit en eigenheid..*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 261-268.

127 W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 838-859.

128 Art. 107-116 Wet 30 december 1992 houdende sociale en andere bepalingen.

129 Art. 111 Wet 30 december 1992 houdende sociale en andere bepalingen.

130 Art. 10 en 15 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

131 Art. 15, § 1, derde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

132 Y. STEVENS enJ. PUT, "Het laatste heilige huisje: professionele apartheid in de sociale zekerheid" in R. DE CORTE, M. DE VOS, P. HUMBLET, F. KÉFER en E. VAN HOORDE, *De taal is gans het recht. Liber amicorum Willy van Eeckhoutte*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 143.

vennootschap.[133] Voorts is het bedrag van de vennootschapsbijdrage als forfaitair en vrij gering[134], zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.[135]

Tabel 13. Vennootschapsbijdrage

Balanstotaal 2018	Vennootschapsbijdrage 2020
< 702.954,47 euro	347,50 euro
> 702.954,47 euro	868,00 euro.

Ook de bijdrage ten laste van bepaalde instellingen[136] kan niet worden beschouwd als een alternatief voor de werkgeversbijdrage. Die bijdrage vervangt immers de socialezekerheidsbijdrage van de zogenaamde 'publieke mandatarissen'[137] die werkzaam zijn in het kader van die instellingen.[138] De betaling ervan doet bovendien geen socialezekerheidsrechten ontstaan voor de personen met een publiek mandaat.[139]

De bijzondere bijdrage die rechtspersonen verschuldigd zijn omwille van hun aandeel in de opbouw van aanvullende pensioenen voor zelfstandige bedrijfsleiders[140], kan evenmin worden beschouwd als een tegenhanger van de werkgeversbijdrage. Die bijdrage is immers slechts een gedeeltelijke compensatie van een overdreven geachte fiscale aftrek die gepaard gaat met het storten van bijdragen voor die aanvullende pensioenen. De opbrengst ervan wordt wel aangewend voor de financiering van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen, maar er is als zodanig geen verband met de socialezekerheidsrechten van de betrokken zelfstandige bedrijfsleiders.[141]

52. In het kader van dit onderzoek die betrekking heeft op de toegang tot de sociale zekerheid van zelfstandigen, onderzoeken we of de basis voor de berekening van die bijdragen objectief en transparant is en rekening houdt met schommelingen in de beroepsinkomsten van de zelfstandigen (1),

133 GWH nr. 142/2010; 16 december 2010; GWH nr. 103/2011, 16 juni 2011; GwH 25 januari 2017, nr. 10/2017; GwH 25 januari 2017, nr. 11/2017.

134 Art. 91 Wet 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen; art. 2bis en 2ter KB 15 maart 1993 tot uitvoering van hoofdstuk II van titel III van de wet van 30 december 1992 houdende sociale en diverse bepalingen, met betrekking tot de invoering van een jaarlijkse bijdrage ten laste van de vennootschappen bestemd voor het sociaal statuut.

135 RSVZ, Hoeveel vennootschapsbijdrage moet ik betalen?, https://www.rsvz.be/nl/faq/hoeveel-vennootschapsbijdrage-moet-ik-betalen.

136 Wet 13 juli 2005 betreffende de invoering van een jaarlijkse bijdrage ten laste van bepaalde instellingen.

137 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

138 MvT bij het wetsontwerp betreffende de invoering van een jaarlijkse bijdrage ten laste van bepaalde instellingen, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 1694/1, 4.

139 Adv. RVS bij het wetsontwerp betreffende de invoering van een jaarlijkse bijdrage ten laste van bepaalde instellingen, *Parl.St.* Kamer 2004-05, nr. 1694/1, 14-16.

140 Art. 28-34 Programmawet 22 juni 2012.

141 MvT bij het ontwerp van programmawet, *Parl.St*. Kamer 2011-2012, nr. 2198/1, 21-26.

of de bijdragen evenredig zijn aan de draagkracht van de zelfstandigen (2) en welke bijdragevermindering en -vrijstellingen worden toegekend aan zelfstandigen (3).

Voorafgaandelijk geven we de bijdrageregeling schematisch weer in de onderstaande tabel.[142]

Tabel 14. Bijdrageregeling zelfstandigen

nettoberoeps-inkomsten per jaar	bijdrage-percentage	bijzondere regels		
> 89.051,37 euro	0%	maximumbijdrage per jaar		€ 16.440,79
> 60.427,75 euro en ≤ 89.051,37 euro	14,16%	bijdrage per jaar		≥ € 12.387,69 ≤ € 16.440,79
≤ 60.427,75 euro	20,50%	minimumdrempel	categorie	minimum jaar-bijdrage (definitief)
		€ 13.993,78	hoofdberoep	€ 2.868,72
		€ 7.226,46	primo-starter	€ 1.481,44
		€ 6.147,47	meewerkende echtgenoot	€ 1.260,24
		vrijstellingsdrempel	categorie	jaarbijdrage
		< 1.548,18 euro	bijberoep	€ 0
		< 6.996,89 euro	student-zelfstandige	€ 0
		< 3.096,37 euro	op pensioen(leeftijd)	€ 0
	14,70%	≥ 3.096,37 euro en ≤ 60.427,75 euro	met pensioen	≥ 455,16 euro

1. Bijdragebasis en schommelingen in de beroepsinkomsten van de zelfstandigen

53. De socialezekerheidsbijdragen van zelfstandigen worden berekend op basis van hun nettoberoepsinkomsten, dat wil zeggen hun brutoberoepsinkomsten, verminderd met hun beroepskosten en eventuele beroepsverliezen, vastgesteld door de fiscus overeenkomstig de wetgeving inzake de personenbelasting.[143] Voor de berekening van de bijdragen die een bepaalde zelfstandige is verschuldigd, worden de inkomsten uit alle door de betrokkene als zelfstandige uitgeoefende

142 RSVZ, Bijdragen2020, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/folder__sociale_bijdragen_01_2020.pdf.

143 Art. 11 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

beroepsactiviteiten samengevoegd.[144] In uitzonderlijke gevallen worden winsten of baten van zelfstandigen bepaald naar de normale winst of baten van ten minste drie soortgelijke belastingplichtigen en met inachtneming van alle andere nuttige inlichtingen. De fiscus mag daartoe, in overleg met de betrokken beroepsgroeperingen, forfaitaire grondslagen van aanslag vaststellen en mag, eveneens in overleg, beroepskosten die doorgaans niet kunnen worden gestaafd met bewijsstukken, taxeren op vaste bedragen.[145]

De socialezekerheidsbijdragen van de zelfstandigen behoren tot de aftrekbare kosten en maken bijgevolg, anders dan de werknemersbijdragen, geen deel uit van de bijdragebasis. Hetzelfde geldt voor gebeurlijke bijdragen voor een aanvullende arbeidsongeschiktheidsvergoeding of een buitenwettelijk aanvullend pensioen.[146] De betaling van bijdragen voor buitenwettelijke aanvullende socialezekerheidsvoordelen leidt bijgevolg tot een versmalling van de bijdragebasis, ingeval de nettoberoepsinkomsten van de zelfstandige vóór de aftrek van die bijdragen de maximumdrempel[147] voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen niet overschrijden. Voorzorgsmaatregelen die individuele zelfstandigen ten goede komen, verminderen op die wijze deels de basis voor de financiering van de collectieve solidariteit, georganiseerd in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

Tabel 15. Revenus revalorisés soumis aux cotisations en 2016 (année de référence 2013), en milliers d'euros

Activité principale	17.364.901
Activité complémentaire	750.381
Activité après l'âge de retraite	1.234.761
TOTAL	19.350.043

Source : INASTI (Vade Mecum 2019).

54. De basis voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen wordt op dezelfde wijze bepaald voor alle categorieën zelfstandigen.

Een specifieke regeling geldt evenwel voor de meewerkende echtgenoten. Zij zijn bijdragen verschuldigd op het hen toegekende aandeel in de gezamenlijke beroepsinkomsten van het koppel en, eventueel, op de beperkte beroepsinkomsten uit hun eigen beroepsactiviteit. De fiscale wetgeving geeft aan het aandeel in de gezamenlijke beroepsinkomsten de benaming "bezoldigingen van meewerkende echtgenoten". Die bezoldiging is een aftrekbare beroepskost voor de geholpen zelfstandige. De meewerkende echtgenoten kunnen hun eigen beroepskosten in mindering brengen op hun "bezoldiging".[148] De bezoldigingen van meewerkende echtgenoten moeten overeenstemmen met een normale bezoldiging van hun prestaties. Aan meewerkende echtgenoten mag niet meer worden toegekend dan 30% van het nettobedrag van de inkomsten die voortvloeien uit de beroepsbezigheid van de geholpen zelfstandige, tenzij de prestaties van de meewerkende echtgenoot kennelijk recht geven op een groter gedeelte.[149] Die beperking werd tijdens de parlementaire voorbereiding tevergeefs aangevochten met het argument dat meewerkende echtgenoten vaak hetzelfde werk en dezelfde

144 M. DUMONT, noot onder Arbh. Luik, 9 oktober 1984, *Soc.Kron.* 1985, 16; L. FRANÇOIS, *Pension des travailleurs indépendants*, Brussel, Bruylant, 1961, 45-46.

145 Art. 342, § 1 WIB.

146 Art. 45 Programmawet (I) 24 december 2002; art. 52, 7°, 7°*bis* en 10° WIB 1992.

147 *Infra*, deel 1, hoofdstuk 2, B, 2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de zelfstandigen.

148 Art. 30, 33, 33*bis*, 51, 52, 53, 57 en 86 WIB 1992.

149 Art. 33 WIB 1992.

arbeidsuren presteren als geholpen zelfstandigen of zich na hun dagtaak nog bekommeren om de boekhouding. Dat het percentage kan worden verhoogd, achtte men niet voldoende, omdat de betrokken meewerkende echtgenoten nog steeds moeten bewijzen dat zij kennelijk recht hebben op een groter deel en omdat die bewijslevering mogelijkerwijze moeilijke discussies met de fiscus zal vergen.[150] Ook het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen pleitte ervoor om een hoger aandeel in de gezamenlijke inkomsten toe te kennen aan de meewerkende echtgenoten.[151]

55. Zelfstandigenbijdragen worden berekend op de werkelijke beroepsinkomsten van de betrokkenen, behoudens in de gevallen waarin de fiscale wetgeving toelaat de beroepsinkomsten te bepalen op forfaitaire wijze. Dat is eigenlijk ook niet het geval voor zelfstandigen die werken in het kader van een vennootschap, vermits de fiscale wetgeving toelaat een deel van de gemaakte winsten niet te kwalificeren als beroepsinkomsten waarop de socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen worden berekend.[152] Zelfstandigen moeten met het oog op de berekening van hun socialezekerheidsbijdragen geen aangifte doen van het bedrag van hun nettoberoepsinkomsten. Deze worden immers door de fiscus via het RSVZ meegedeeld aan de socialeverzekeringsfondsen die de bijdragen innen.[153] De socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen zijn bijgevolg gebaseerd op een objectieve beoordeling van hun beroepsinkomsten. In de rechtspraak wordt de toepasselijke wetgeving zó uitgelegd dat de door de fiscus meegedeelde nettoberoepsinkomsten, behoudens materiële vergissing, niet meer mogen worden gewijzigd naar aanleiding van de heffing van de socialezekerheidsbijdragen.[154] Zelfstandigen moeten hun eventuele meningsverschillen bijgevolg, desnoods voor de rechter, uitklaren met de fiscus, niet alleen wat de heffing van belastingen betreft, maar ook wat de later volgende berekening van hun socialezekerheidsbijdragen aangaat. Zij mogen een geschil over hun nettoberoepsinkomsten immers niet meer voorleggen aan de arbeidsgerechten op het ogenblik waarop hun socialezekerheidsbijdragen worden berekend. Zij mogen dat ook niet doen, ingeval het fiscale geschil op zich naar hun oordeel niet de moeite loonde om een procedure te starten of ingeval de fiscus de fiscale wetgeving wel correct heeft toegepast en de verschillen tussen de fiscale en sociale wetgeving ertoe leiden dat tweemaal socialezekerheidsbijdragen worden betaald op eenzelfde arbeidsinkomen. Men kan zich de vraag stellen of dit geen schending inhoudt van het grondwettelijk beginsel van

150 Verslag over het ontwerp van Programmawet 1 en Programmawet 2, *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 7; verslag over het ontwerp van programmawet 1 en het wetsvoorstel tot wijziging van artikel 67 van het Wetboek van de inkomstenbelastingen 1992, *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 2124/24, 8.

151 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Rapport meewerkende echtgenoot*, Brussel, 16 maart 2006, 5.

152 COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 129; Y. STEVENS enJ. PUT, "Het laatste heilige huisje: professionele apartheid in de sociale zekerheid" in R. DE CORTE, M. DE VOS, P. HUMBLET, F. KÉFER en E. VAN HOORDE, *De taal is gans het recht. Liber amicorum Willy van Eeckhoutte*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 139-140 en 145.

153 Art. 11, § 2, zevende en achtste lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

154 Cass. 14 januari 2002, AR S.01.0009.F; Cass. 10 september 2001, AR S.00.0028.F; Cass. 27 januari 2003, AR S.01.0111.F; Cass. 22 oktober 2007, AR S.06.0005.F.

gelijkheid en non-discriminatie en van eenieders door artikel 6 van het EVRM gewaarborgd recht op toegang tot de rechter en een eerlijke procedure.[155]

Socialezekerheidsbijdragen die zelfstandigen zijn verschuldigd in een bepaald bijdragejaar, worden berekend op basis van de nettoberoepsinkomsten die zij verdienen in datzelfde bijdragejaar.[156] De wijze waarop de bijdragebasis wordt bepaald, houdt bijgevolg rekening met de schommelingen van de beroepsinkomsten van de zelfstandigen. De socialezekerheidsbijdragen worden in die mate ook berekend op de actuele nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen. Maar daarmee is de kous niet af. Het bedrag van die beroepsinkomsten is immers nog niet gekend op het ogenblik waarop de bijdragen moeten worden berekend en betaald. Daarom betalen zelfstandigen eerst voorlopige bijdragen die nadien worden geregulariseerd. De voorlopige bijdragen worden, behoudens voor startende zelfstandigen, berekend op de door de fiscus vastgestelde nettoberoepsinkomsten van 3 jaar voordien. Als de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen lager dreigen uit te vallen dan 3 jaar voordien, kunnen zij verzoeken om een vermindering van het bedrag van hun voorlopige bijdragen. Naargelang van de categorie waartoe zij behoren, wordt de verminderde voorlopige bijdrage dan berekend op basis van een van de daartoe wettelijk vastgelegde inkomstendrempels.[157] De wetgever heeft intussen gehoor gegeven aan de vraag van de zelfstandigen om bijkomende inkomstendrempels in te voeren en aldus de drempelbedragen beter af te stemmen op hun werkelijke beroepsinkomsten.[158] Meer zelfstandigen komen nu in aanmerking voor verminderde voorlopige bijdrage. Student-zelfstandigen en gepensioneerde zelfstandigen en zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt, kunnen zelfs vragen om geen voorlopige bijdragen te moeten betalen, ingeval hun nettoberoepsinkomsten waarschijnlijk lager zullen uitvallen dan het bedrag dat hen recht geeft op een bijdragevrijstelling.[159] Zodra de beroepsinkomsten van het bijdragejaar zijn meegedeeld door de fiscus, wordt het definitieve bedrag van de bijdragen vastgesteld en gaat men over tot regularisatie.[160] De regularisatie houdt in dat te veel betaalde bijdragen worden terugbetaald of dat bijdragesupplementen worden gevorderd. Als zelfstandigen het betalen van bijdragesupplementen willen voorkomen, kunnen zij onder bepaalde voorwaarden hogere dan de wettelijk bepaalde voorlopige bijdragen betalen.[161] Voor beginnende zelfstandigen kunnen de voorlopige bijdragen vanzelfsprekend niet worden berekend op basis van 3 jaar voordien behaalde nettoberoepsinkomsten. Hun voorlopige socialezekerheidsbijdragen worden berekend op basis van zodanig vastgelegde forfaitaire nettoberoepsinkomsten dat hun voorlopige bijdragen de door hen (eventueel) verschuldigde minimumbijdrage niet te boven gaat.[162]

---

155 J.-F. NEVEN, "Cotisations sociales d'indépendant: les décisions fiscales sont-elles vraiment contraignantes pour le juge du travail?" *Soc.Kron*. 2008, 501-506; G. VAN LIMBERGHEN, "Socialeverzekeringsbijdragen voor zelfstandigen hervormd. "Never let a good crisis [go] to waste", *TSR* 2014, 3-52 en de rechtspraak waaraan die auteur refereert.

156 Art. 11, § 2, derde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

157 Zie G. VAN LIMBERGHEN, "Socialeverzekeringsbijdragen voor zelfstandigen hervormd. "Never let a good crisis [go] to waste", *TSR* 2014, 3-52.

158 Art. 11, § 3 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

159 Art. 11, § 3, zesde lid, c) tot f) Sociaal Statuut Zelfstandigen.

160 Art. 11, § 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

161 Art. 11, § 3, vijfde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

162 Art. 13*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de zelfstandigen

56. De wetsbepalingen die betrekking hebben op de hoogte van de bijdragen, maken een onderscheid tussen de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep en andere categorieën zelfstandigen.[163] Een schematische voorstelling van de verschillen in bijdrageregels is hoger gegeven.[164]

57. Socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen in hoofdberoep worden uitgedrukt als een percentage van de nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen. Het bijdragepercentage verschilt, naargelang van de inkomstenschijf. Met het oog op de bijdrageberekening worden de nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen opgedeeld in 3 schijven. Het bijdragepercentage dat wordt toegepast op de 1ste schijf van de beroepsinkomsten, is hoger dan het bijdragepercentage voor de 2de schijf. Op de 3de schijf van de nettoberoepsinkomsten wordt geen bijdrage meer geheven.[165]

Voorts worden de beroepsinkomsten van de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep voor de bijdrageberekening geacht steeds een bij wet vastgesteld bedrag, de zogenaamde "minimumdrempel", te bereiken.[166] Ook al bereiken de werkelijke nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen de minimumdrempel niet of zelfs al lijden zelfstandigen verliezen, toch worden hun socialezekerheidsbijdragen berekend op basis van dat drempelbedrag. Onder bepaalde voorwaarden kunnen zelfstandigen met lage nettoberoepsinkomsten wel een gehele of gedeeltelijke vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen vragen.[167]

Voor startende beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep geldt, gedurende de eerste 4 kwartalen, een lagere minimumbijdrage. De betaling daarvan opent dezelfde rechten als de betaling van de normale minimumbijdrage.[168] De wetgever brengt aldus in rekening dat de betrokkenen vaak belangrijke investeringen doen of enige tijd nodig hebben om een cliënteel op te bouwen. Hij wil ook zij die twijfelen om de eerste stap te zetten naar de uitoefening van een zelfstandig (hoofd)beroep, een duwtje in de rug geven.[169] De zelfstandigenorganisaties verwelkomden die maatregel, maar merkten op dat de spanning tussen de betaalde bijdragen en de daardoor opgebouwde sociale rechten wel erg groot wordt. Zij vroegen zich af of die maatregel nog zou zorgen voor een bijkomende aangroei van het aantal starters en of de activiteit van de begunstigden op termijn wel economisch leefbaar zou zijn.[170]

Voor de meewerkende echtgenoten van zelfstandigen bedraagt de minimumbijdrage iets minder dan de helft van de minimumbijdrage voor de geholpen zelfstandigen. De betaling van de verminderde minimumbijdrage wordt, wat de opbouw van socialezekerheidsprestaties betreft, gelijkgesteld met de betaling van de volledige minimumbijdrage.[171] De wetgever beschouwt het genot van gezinsinkomsten uit één gemeenschappelijke bedrijvigheid immers als een bijzondere

---

163 De bijdrageregels voor de beoefenaars van een zelfstandig bijberoep komen later aan bod (*infra*, deel 1, hoofdstuk 2, D, 1. Gelijktijdige uitoefening van activiteiten in verschillende hoedanigheiden).

164 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, B. Socialeverzekeringsbijdragen in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

165 Art. 12, § 1 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

166 Art. 12, § 1, tweede lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

167 *Infra*, deel 1, hoofdstuk 2, B, 3. Vermindering en vrijstelling van zelfstandigenbijdragen.

168 Art. 12, § 1*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen.

169 MvT bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen met betrekking tot de sociale bijdragen van de zelfstandigen*, Parl.St*. Kamer 2017-18, nr. 2880/1, 8-9; Verslag bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen met betrekking tot de sociale bijdragen van de zelfstandigen*, Parl.St*. Kamer 2017-18, nr. 2880/2, 7.

170 Advies 2017/16 van 16 oktober 2017 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 5.

171 Art. 12, § 1*ter* Sociaal Statuut Zelfstandigen.

inkomenssituatie en beoogt met die maatregel de bijdragedruk binnen de perken te houden voor kleinere gezinsbedrijven.[172]

Helpers en meewerkende echtgenoten kunnen geen aanspraak maken op die lagere minimumbijdrage bij een overstap naar een eigen zaak.[173]

58. Andere categorieën zelfstandigen dan de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep betalen, naargelang van de hoogte van hun nettoberoepsinkomsten, ofwel geen socialezekerheidsbijdragen als zelfstandige, ofwel lagere socialezekerheidsbijdragen dan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep ofwel dezelfde bijdragen als de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep met even hoge nettoberoepsinkomsten.

Student-zelfstandigen zijn geen enkele bijdrage verschuldigd op het gedeelte van hun nettoberoepsinkomsten, dat minder bedraagt dan de helft van de minimumdrempel voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep. Overschrijden hun nettoberoepsinkomsten die grens zonder de minimumdrempel te bereiken, dan betalen zij alleen een bijdrage op het gedeelte van hun nettoberoepsinkomsten dat de helft van de minimumdrempel te boven gaat.[174] Student-zelfstandigen kunnen geen aanspraak maken op de lagere minimumbijdrage voor startende zelfstandigen bij een overstap naar een eigen zaak.[175] Personen die hun studies combineren met een zelfstandig bijberoep en een ander hoofdberoep, komen niet in aanmerking voor het statuut van student-zelfstandige en genieten ook niet de daaraan verbonden bijdragefaciliteiten.[176]

Voor zelfstandigen die de pensioengerechtigde leeftijd hebben bereikt of hun zelfstandig beroep uitoefenen als gepensioneerde, worden de nettoberoepsinkomsten op dezelfde wijze opgedeeld in schijven en gelden in principe dezelfde bijdragepercentages als voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep. Zij genieten evenwel een bijdragevrijstelling, als hun zelfstandige beroepsinkomsten een relatief laag bedrag niet te boven gaan. Voorts wordt geen minimumbijdrage geheven, als hun inkomsten dat bedrag overtreffen, maar nog niet de voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep geldende minimumdrempel bereiken. Ingeval zelfstandigen hun zelfstandig beroep uitoefenen als gepensioneerde, maar zich houden aan de toegelaten cumulatie van hun pensioen met arbeid, genieten zij het voordeel van een lager bijdragepercentage.[177]

Als andere zelfstandigen dan de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep een vrijstelling of vermindering van bijdragen genieten, hebben zij geen aanspraak op socialezekerheidsrechten als zelfstandige, zoals nader wordt toegelicht in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

59. De socialezekerheidsbijdragen worden geheven op de nettoberoepsinkomsten van elk bijdragejaar. De wijze waarop de bijdragebasis wordt bepaald, houdt bijgevolg rekening met de schommelingen van de nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen. De definitieve bijdragen worden

---

172 MvT bij het ontwerp van programmawet, *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 2124/1, 23 en 26.

173 Art. 12, § 1*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen, advies 2017/16 van 16 oktober 2017 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

174 Art. 12*bis*, § 1 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

175 Art. 12, § 1*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen, advies 2017/16 van 16 oktober 2017 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

176 MvT bij het wetsontwerp tot vaststelling van het sociaal en fiscaal statuut van de student-zelfstandige, *Parl.St*. Kamer 2016-17, nr. 2143/1, 6.

177 Art. 13, § 1 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

geheven op de nettoberoepsinkomsten van het bijdragejaar zelf, de voorlopige socialezekerheidsbijdragen worden geheven op nettoberoepsinkomsten van 3 jaar voordien. Bij een aantoonbare (te verwachten) daling van hun beroepsinkomsten kunnen zelfstandigen binnen zekere grenzen vragen verminderde voorlopige socialezekerheidsbijdragen te betalen. Bij een verwachte stijging kunnen zij onder bepaalde voorwaarden hogere voorlopige socialezekerheidsbijdragen betalen. Voor starters stemmen de voorlopige socialezekerheidsbijdragen grotendeels overeen met de minimumbijdragen die zij normaal verschuldigd zouden zijn.

Dat de beroepsinkomsten met het oog op de bijdrageberekening worden verminderd met de beroepskosten en eventuele beroepsverliezen, draagt ertoe bij dat de socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen in verhouding staan tot de draagkracht van de individuele zelfstandige. De wetgever houdt ook rekening met de draagkracht van de betrokkenen door in een aantal gevallen zelfstandigen te ontslaan van hun bijdrageverplichting zonder enig verlies van het recht op uitkeringen. Het gaat om zelfstandigen die hun beroepsactiviteit onderbreken wegens arbeidsongeschiktheid[178] of bevalling[179], wegens bepaalde omstandigheden onafhankelijk van hun wil bepaald in het kader van het overbruggingsrecht[180], of om wettelijk bepaalde zorgen te verlenen aan hun partner of bepaalde familieleden.[181] Voorts betalen student-zelfstandigen en zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt of een pensioen genieten geen of een lagere bijdrage, als hun nettoberoepsinkomsten bepaalde bedragen niet overschrijden.

Andere regels leiden veeleer tot de conclusie dat de hoogte van de socialezekerheidsbijdragen in het algemeen niet in verhouding staat tot de draagkracht van de zelfstandigen.

Zo vertrok de wetgever indertijd wel van het uitgangspunt dat sterkere schouders zwaardere lasten zouden dragen[182] en stegen de bijdragepercentages, naargelang zij werden toegepast op een hoger gedeelte van de beroepsinkomsten.[183] Later hebben de bijdragepercentages echter de vorm van degressieve bijdragetarieven aangenomen. Het bijdragepercentage dat wordt toegepast op de 1ste schijf van de beroepsinkomsten, is inderdaad hoger dan het bijdragepercentage voor de 2de schijf.[184] Het motief daarvoor is dat men voor de berekening van de pensioenen slechts rekening houdt met de nettoberoepsinkomsten in de 1ste schijf. De beroepsinkomsten in de 2de en 3de schijf leiden niet tot een hoger pensioen, zodat men een lager bijdragepercentage op de 2de en 3de schijf gerechtvaardigd achtte. De zelfstandigenorganisaties staan weigerachtig tegenover een optrekking van het bijdragepercentage voor de 2de schijf tot het percentage voor de 1ste schijf. Zij beschouwen dat als een overschrijding van de aanvaardbare solidariteitsgrenzen in het kader van hun socialeverzekeringssysteem.[185]

178 Art. 15, § 3 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 50, § 1 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

179 Art. 15, § 2*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 50, § 5 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

180 Art. 15, § 3 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 50, § 4 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

181 Art. 15, § 4 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 50, § 2 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

182 Verslag over het ontwerp van wet betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *Parl.St.* Senaat 1958-59, nr. 285, 21; verslag over het ontwerp van wet betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *Parl.St.* Kamer 1959-60, nr. 370/10, 3.

183 Art. 3 Wet 30 juni 1956 betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen; art. 8 KB 29 november 1956 houdende algemene verordening betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen; art. 11 Wet 28 maart 1960 betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen.

184 Art. 12, § 1 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

185 Advies 94/3 van 16 juni 1994 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6 en 9.

Op de 3de schijf van de nettoberoepsinkomsten wordt zelfs geen bijdrage meer geheven.[186] Het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen kent bijgevolg een maximumbijdrage. Reeds bij de invoering van de thans niet meer bestaande gezinsbijslagenverzekering voor zelfstandigen uitte de wetgever het voornemen om nooit meer dan een bepaalde maximumbijdrage op te leggen aan de zelfstandigen.[187] De combinatie van een procentuele bijdrage in functie van de belastbare beroepsinkomsten en een forfaitaire maximumbijdrage bestond zodra de socialezekerheidsbijdragen der zelfstandigen werden berekend op basis van hun beroepsinkomsten, ook al waren de bijdragepercentages toen nog progressief.[188] Het grote verschil tussen de hoogste en de laagste beroepsinkomsten van de zelfstandigen rechtvaardigde in de ogen van velen het behoud van een maximumbijdrage, zolang het bedrag van pensioenen en andere inkomensvervangende uitkeringen niet werd gekoppeld aan de hoogte van de gederfde beroepsinkomsten.[189] De zelfstandigenorganisaties beoogden aldus een in het kader van hun socialeverzekeringssysteem te hoog geachte verticale solidariteit tussen zelfstandigen te vermijden.[190] Intussen zijn de zelfstandigenpensioenen wel tot op zekere hoogte gekoppeld aan de voordien verworven nettoberoepsinkomsten, maar het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen voorziet voor het overige nog steeds in forfaitaire inkomensvervangende uitkeringen.

De degressiviteit van de bijdragen wordt nog versterkt doordat de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep met lagere nettoberoepsinkomsten toch minimumbijdragen verschuldigd zijn. De wetgever voerde die regel indertijd in om de pensioenverzekering der zelfstandigen te kunnen financieren zonder een overdreven geacht beroep op de solidariteit van de meer gegoede zelfstandigen.[191] De wetgever bleef bij het standpunt dat elke beoefenaar van een zelfstandig hoofdberoep meer dan een symbolische "voorzorgsinspanning" moest leveren.[192] Ook al bereiken de werkelijke nettoberoepsinkomsten van een zelfstandige de minimumdrempel niet of zelfs al lijdt de betrokkene verliezen, toch worden zijn socialezekerheidsbijdragen berekend op de minimumdrempel. Het is bijgevolg zelfs niet uitgesloten dat de minimumbijdrage de nettoberoepsinkomsten van sommige beoefenaars van een zelfstandig hoofberoep overtreft.

De wetgever houdt wel rekening met de draagkracht van andere zelfstandigen dan de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep door hen te ontslaan van enige bijdrageplicht als hun inkomsten een bepaald bedrag niet overschrijden of door hun bijdragen niet op te trekken tot de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep als hun

---

186 Art. 12, § 1 eerste lid 2° Sociaal Statuut Zelfstandigen.

187 MvT bij het wetsontwerp tot uitbreiding van de gezinsvergoedingen aan de werkgevers en de buiten dienst staande arbeiders, *Parl.St.* Kamer 1936-37, nr. 56, 7-8; verslag over het Wetsontwerp tot uitbreiding van de gezinsvergoedingen aan de werkgevers en de buiten dienst staande arbeiders, *Parl.St.* Senaat 1936-37, nr. 213, 26-27, *Parl. Hand.* Kamer 1936-37, 1439.

188 Art. 19 Wet 30 juni 1956 betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen.

189 J.M. BERGER, *Le droit social du travail indépendant*, Brussel, Larcier, 1973, 208-209; verslag over het ontwerp van programmawet, *Parl.St.* Senaat 1988-89, nr. 527/3, 5.

190 Advies 94/3 van 16 juni 1994 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut van de zelfstandigen, 9.

191 MvT bij het Wetsontwerp betreffende het ouderdomspensioen der zelfstandigen, *Parl.St.* Kamer 1954-55, nr. 281/1, 1; *Parl.St.* Senaat 1958-59, nr. 214; verslag over het ontwerp van wet betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *Parl.St.* Senaat 1958-59, nr. 285, 4 en 20-21; verslag over het ontwerp van wet betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *Parl.St.* Kamer 1959-60, nr. 370/10, 14 en 24; J. BOULET, "A propos des compensations familiales aux indépendants: le problème de la base de cotisation", *RBSS* 1962, 1543).

192 MvT bij het wetsontwerp betreffende het rust- en overlevingspensioen der zelfstandigen, *Parl.St.* Kamer 1962-63, nr. 573/1, 4-5.

nettoberoepsinkomsten lager zijn dan de minimumdrempel voor de zelfstandigen in hoofdberoep. In dat geval genieten de betrokkenen evenwel geen recht op socialezekerheidsprestaties als zelfstandige.

De wetgever neemt eveneens de draagkracht van de zelfstandigen in aanmerking door voor zelfstandigen die zich bevinden in een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie, te voorzien in een vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen, zoals hierna wordt toegelicht.[193]

Tot slot merken we op dat de wetgever, zoals voor de werknemersbijdragen, de draagkracht van de zelfstandigen met het oog op de bijdrageberekening alleen beoordeelt op basis van hun beroepsinkomsten. Anders dan de werknemersbijdragen zijn de zelfstandigenbijdragen niet zuiver evenredig aan de door zelfstandigen verworven nettoberoepsinkomsten, maar degressief. Men zou, vanuit een vergelijking met de personenbelasting, kunnen stellen dat de draagkracht van de zelfstandigen niet alleen wordt bepaald door de omvang van hun beroepsinkomsten en dat een bijdrage naar draagkracht ook zou kunnen stijgen, naarmate de bijdragebasis groter wordt. Men zou vanuit datzelfde perspectief in rekening moeten brengen dat de rijkstoelagen ook een bron van inkomsten voor het socialeverzekeringssysteem der zelfstandigen vormen en dat ze worden geput uit de opbrengst van, onder andere, de progressieve personenbelasting.

3. Vermindering en vrijstelling van zelfstandigenbijdragen

60. Een gehele of gedeeltelijke bijdragevrijstelling kan worden toegekend aan zelfstandigen die aantonen dat zij wegens een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie niet in staat zijn om hun bijdragen te betalen.[194]

Bij de beoordeling of de zelfstandige zich bevindt in een dergelijke situatie, wordt inzonderheid rekening gehouden met de beroepsinkomsten en – lasten van de zelfstandige of de omzet en de daaraan verbonden kosten van de onderneming of de vennootschap waarbinnen hij actief is, en met de uitzonderlijke omstandigheden die een vrijstelling rechtvaardigen.[195]

De wetgever benadrukt dat de bijdragemoeilijkheden van de zelfstandigen een oorzaak of verklaring moeten vinden in de financiële of economische situatie van de betrokkenen en niet jarenlang mogen aanslepen omwille van het niet rendabele karakter van de uitgeoefende beroepsbezigheid. De financiële moeilijkheden van een individuele zelfstandige kunnen bijvoorbeeld te wijten zijn aan de noodzaak tot het doen van zware investeringen of het faillissement van belangrijke klanten. Een sector kan terechtkomen in een moeilijke economische situatie als gevolg van ongunstige weersomstandigheden, terroristische aanslagen, nieuwe invoerverboden in het buitenland, enz.[196] De

193 *Infra*, deel 1, hoofdstuk 2, B. 3. Vermindering en vrijstelling van zelfstandigenbijdragen.

194 Art. 17, § 1 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

195 Art. 17, § 3 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

196 MvT bij het wetsontwerp tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, ten einde de werking van de Commissie voor vrijstelling te hervormen, *Parl.St*. Kamer 2018-19, nr. 3317/1, 7-10.

wetgever geeft de koning de bevoegdheid om bijkomende voorwaarden en criteria bepalen.[197] Hij denkt daarbij bijvoorbeeld aan de uitvoering van stedenbouwkundige werkzaamheden.[198]

In een aantal gevallen wordt de betrokkene wettelijk vermoed zich te bevinden in een moeilijke financiële of economische situatie. Dat is het geval, als hij voor de betrokken kwartalen of binnen de 6 maanden na de stopzetting van zijn beroepsactiviteit een leefloon of inkomensgarantie voor ouderen geniet, als hij schuldkwijtschelding als gefailleerde of een opschorting in het kader van een procedure tot gerechtelijke reorganisatie heeft bekomen of het voorwerp uitmaakt van een (aanpassing of herziening van een) collectieve schuldenregeling van de rechter. Dat is eveneens het geval, als hij het slachtoffer is van een natuurramp, een brand, een vernieling of een allergie, die de toekenning van het overbruggingsrecht rechtvaardigt.[199] Het geval waarin de nettoberoepsinkomsten van een zelfstandige lager zijn dan de voor hen geldende minimumdrempel, is niet opgenomen in deze opsomming.

Een recente wetwijziging beoogt de procedure voor het verkrijgen van een bijdragevrijstelling te verbeteren. Ze vervangt de vroegere vage criteria 'staat van behoefte' of 'toestand die de staat van behoefte benadert' door het nieuwe criterium zich tijdelijk in een moeilijke financiële of economische situatie bevinden' als grond voor de toekenning van een vrijstelling en biedt zelfstandigen de mogelijkheid een administratief beroep ten gronde in te stellen tegen de beslissing. De zelfstandigen genieten naar het oordeel van de wetgever nog steeds geen subjectief recht op een bijdragevrijstellingen en de arbeidsgerechten kunnen nog steeds niet de administratieve beslissingen beoordelen met volle rechtsmacht.[200]

61. De vrijgestelde bijdragen worden geacht betaald te zijn met het oog op de toekenning van de socialezekerheidsuitkeringen, met uitzondering van rust- en overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen.[201] De vrijstelling geldt niettemin wel als bijdragebetaling, als dat de opname van een daaraan voorafgaande of daaropvolgende periode van inactiviteit in de pensioenloopbaan van de betrokkene mogelijk maakt.[202]

62. Om een gehele of gedeeltelijke vrijstelling te kunnen verkrijgen moet de betrokken zelfstandige een al dan niet startende zelfstandige in hoofdberoep of meewerkende echtgenoot van een zelfstandige zijn. Studenten-zelfstandigen komen eveneens in aanmerking, tenzij zij hun studies niet alleen combineren met een zelfstandig bijberoep, maar ook met een ander hoofdberoep. De andere beoefenaars van een zelfstandig bijberoep kunnen in geen geval een vrijstelling van bijdragen wegens een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie verkrijgen.[203]

197 Art. 17, § 3 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

198 Verslag bij het wetsontwerp tot wijziging van het koninklijk besluit nr. 38 van 27 juli 1967 houdende inrichting van het sociaal statuut der zelfstandigen, ten einde de werking van de Commissie voor vrijstelling te hervormen, *Parl.St*. Kamer 2018-19, nr. 3317/1, 3.

199 Art. 17, § 4 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

200 Voor een kritische analyse, zie E. TIMBERMONT en G. VAN LIMBERGHEN, "Bijdragevrijstelling voor zelfstandigen: een gunst of een recht? *Should that still be the question*?", *TSR* 2021, 365-390

201 Art. 17, § 8 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

202 Art. 17, § 8 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

203 MvT bij het wetsontwerp tot vaststelling van het sociaal en fiscaal statuut van de student-zelfstandige, *Parl.St*. Kamer 2016-17, nr. 2143/1, 6.

C. Bijdragen voor ambtenaren van de Belgische Staat

63. De voltijdse en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat ressorteren, evenals werknemers en zelfstandigen, onder de toepassing van de verzekering voor geneeskundige verzorging.[204] De Belgische Staat houdt de socialezekerheidsbijdrage van de ambtenaren voor de financiering daarvan in en betaalt deze samen met een patronale bijdrage aan de RSZ. De ambtenarenbijdrage bedraagt, zoals voor werknemers, 3,55% van hun wedde.[205]

De ambtenaren van de Belgische Staat vallen onder de toepassing van een pensioenregeling voor ambtenaren waaronder ook ambtenaren van andere overheden ressorteren.[206] De persoonlijke bijdrage die de ambtenaren in dit verband verschuldigd zijn, bedraagt 7,50% van hun wedde en wordt gestort aan de Federale Pensioendienst.[207] Dat bijdragepercentage is gelijk aan het percentage dat het socialeverzekeringssysteem voor werknemers toepast, ingeval werknemers of daarmee gelijkgestelde personen wel ressorteren onder de pensioenverzekering voor werknemers, maar niet onder alle socialezekerheidsregelingen waarin het systeem voorziet.[208]

Voor het overige vallen de ambtenaren van de Belgische Staat, samen met de contractuele personeelsleden, onder de toepassing van dezelfde arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor (een deel van) het overheidspersoneel.[209] Zij zijn hiervoor, zoals als de werknemers voor hun arbeidsongevallen- en voor hun beroepsziekteverzekering, geen persoonlijke bijdrage verschuldigd.[210]

Slechts in uitzonderlijke omstandigheden worden zij opgenomen in de werkloosheids-verzekering en in de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers. De Belgische Staat stort in dat geval aan de RSZ de patronale en werknemersbijdragen voor de periode die overeenstemt met de niet in acht genomen wachttijd om recht te hebben op de desbetreffende socialezekerheidsprestaties. De werknemersbijdragen komen ten laste van de Belgische Staat, behalve indien het beëindigen van de arbeidsverhouding aanleiding geeft tot de uitbetaling van een premie, toelage of ontslagvergoeding of tot een na te leven opzeggingstermijn. In dit laatste geval komen de werknemersbijdragen slechts ten laste van de werkgever, voor zover ze het bedrag overtreffen dat krachtens het wettelijke bijdragepercentage kan worden ingehouden op de premie, de toelage of de ontslagvergoeding of op bezoldiging voor de duur van de opzeggingstermijn.[211]

Tabel 16. Masse salariale cotisable en 2016, en milliers d'euros

Fonctionnaires	23.586.300

Source : ONSS, ORPSS (Vade Mecum 2019).

64. Alle hogervermelde bijdragen worden berekend op de werkelijke wedden van de ambtenaren. Deze lopen niet steeds gelijk. De bijdragebasis is niet altijd even ruim als in het

204 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 1, A. Formele verzekeringsdekking.

205 Art. 2 RSZ-Wet; art. 38 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers; art. 9 en 30 RSZ-Besluit.

206 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 1, c. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor ambtenaren.

207 Art. 60 en 61 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

208 Art. 38 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers.

209 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 4, A, 1, b. Verplichte verzekering in de verzekering publieke sector.

210 Art. 38 Algemene Beginselenwet Sociale Zekerheid Werknemers.

211 Art. 10 Wet 20 juli 1991 houdende sociale en diverse bepalingen.

socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[212] De berekening van de bijdragen voor ambtenaren berust op een objectieve beoordeling van hun arbeidsinkomen. Men kan gerust stellen dat de bijdragebasis niet op een voldoende consistente en rechtszekerheid biedende manier is vastgelegd.[213]Voor de berekening van de bijdrage wordt, naargelang van het geval, rekening gehouden met bepaalde toelagen, premies en vergoedingen waarop de betrokkenen gerechtigd zijn.[214] De bijdrage moet worden ingehouden bij elke weddebetaling, zodat de wijze waarop de bijdragebasis wordt bepaald en de bijdrage wordt geïnd, zoals het geval is voor de werknemers, rekening houdt met de schommelingen van de ambtenarenwedden. De bijdragen worden geheven op de actuele wedden.

65. Het bijdragepercentage varieert niet in functie van de hoogte van de wedde. De bijdragen zijn bijgevolg zuiver evenredig aan de door de ambtenaar verdiende wedde en aan de daarin tot uiting komende bijdragecapaciteit van de ambtenaar. Men zou, vanuit een vergelijking met de personenbelasting en zoals voor werknemers, kunnen stellen dat de draagkracht van de ambtenaren niet alleen wordt bepaald door de omvang van hun wedde en dat een bijdrage naar draagkracht ook zou kunnen stijgen, naarmate de bijdragebasis groter wordt. Men zou dan ook in rekening moeten brengen dat de rijkstoelagen ook een bron van inkomsten voor de verzekering voor geneeskundige verzorging en de pensioenverzekering vormen en dat ze worden geput uit de opbrengst van, onder andere, de progressieve personenbelasting.

D. Bijdragen voor sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan

66. In dat verband moet een onderscheid worden gemaakt, naargelang de sociaal verzekerden tegelijk (1) of achtereenvolgens (2) een activiteit in meer dan één hoedanigheid uitoefenen.

1. Gelijktijdige uitoefening van activiteiten in verschillende hoedanigheden

67. Socialezekerheidsbijdragen voor werknemers en voor ambtenaren van de Belgische Staat worden uitgedrukt in een evenredig percentage van het brutoloon of de wedde. Er gelden geen bijzondere regels voor de werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat, die daarnaast een ander beroep uitoefenen. Voor wie tegelijk ambtenaar van de Belgische Staat is en onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemer ressorteert, zijn twee onderscheiden socialezekerheidsbijdragen verschuldigd. Elk daarvan wordt berekend op het gedeelte van het arbeidsinkomen dat de betrokkene verwerft in de ene respectievelijk de andere hoedanigheid volgens de regels die gelden voor werknemers respectievelijk ambtenaren met een homogene loopbaan. De wijze waarop de bijdragebasis wordt bepaald en de bijdragen worden geïnd, houdt rekening met de schommelingen van hun lonen respectievelijk wedden. De socialezekerheidsbijdragen worden geheven op hun actuele arbeidsinkomen en zijn, samen, evenredig aan hun totale arbeidsinkomen en hun daarin tot uiting komende draagkracht.

68. Als een persoon een zelfstandig hoofdberoep combineert met een betrekking als werknemer of ambtenaar, worden zijn socialezekerheidsbijdragen als zelfstandige berekend op de dezelfde wijze als voor zelfstandigen met een homogene loopbaan. Zijn nettoberoepsinkomsten worden in

212 R. JANVIER, "Minder sociale 'afscherming' van het overheidspersoneel?", *TSR* 2016, 453.

213 R. JANVIER, "Sociale bescherming van het overheidspersoneel: stilstand of 'standstill'?", *TSR* 2011, 217-276.

214 Art. 60 Wet Harmonisering Pensioenregelingen; art. 30 RSZ-Besluit.

voorkomend geval opgedeeld in 3 schijven. Het bijdragepercentage voor de 1ste schijf is hoger dan het bijdragepercentage voor de 2de schijf. Op de 3de schijf wordt geen bijdrage meer geheven. Zijn socialezekerheidsbijdragen zijn begrensd tot een maximum, maar hij betaalt, ingeval zijn nettoberoepsinkomsten laag zijn, in ieder geval de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep. De wijze waarop de bijdragebasis wordt bepaald, houdt rekening met de schommelingen van zijn nettoberoepsinkomsten. De definitieve socialezekerheidsbijdragen worden geheven op zijn actuele nettoberoepsinkomsten, de voorlopige socialezekerheidsbijdragen worden geheven op die van 3 jaar voordien. Bij een verwachte daling van zijn beroepsinkomsten kan hij binnen zekere grenzen vragen verminderde voorlopige socialezekerheidsbijdragen te betalen. Wat de verhouding tussen de bijdragen en de draagkracht van de betrokkene betreft, verwijzen we naar onze omstandige analyse voor de zelfstandigen met een homogene loopbaan.[215] Daarnaast wordt voor de betrokkenen nog een socialezekerheidsbijdrage als werknemer of ambtenaar betaald. Voor die bijdrage geldt hetzelfde als voor de socialezekerheidsbijdrage voor ambtenaren van de Belgische Staat respectievelijk voor personen die ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[216] Vermits de zelfstandigenbijdragen niet evenredig zijn, is de globale bijdragedruk afhankelijk van de omvang van het arbeidsinkomen dat zij verwerven in elk van hun respectieve hoedanigheden.

69. Als een persoon een zelfstandig bijberoep combineert met een betrekking als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat, liggen de zaken anders. Het zelfstandig beroep wordt gekwalificeerd als bijberoep, ingeval de betrokkene hetzij een minstens halftijdse betrekking als werknemer uitoefent, hetzij gedurende minstens 8 maanden of 200 dagen per jaar een minstens halftijdse betrekking als ambtenaar van de Belgische Staat uitoefent, hetzij verkeert in een met een van beide gevallen gelijkgestelde situatie.[217]

De beoefenaars van een zelfstandig bijberoep met nettoberoepsinkomsten die een uiterst laag bedrag niet overschrijden, zijn geen socialezekerheidsbijdrage verschuldigd. Als hun nettoberoepsinkomsten weliswaar hoger zijn, maar nog niet de voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep geldende minimumdrempel bereiken, betalen zij een normaal berekende bijdrage en zijn zij geen minimumbijdrage verschuldigd. Voor het overige worden de nettoberoepsinkomsten uit een zelfstandig bijberoep op dezelfde wijze opgedeeld in schijven en gelden dezelfde degressieve bijdragepercentages als voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep.[218] Het in een andere hoedanigheid behaalde arbeidsinkomen blijft daarbij buiten beschouwing en wordt niet in aanmerking genomen om na te gaan of hun nettoberoepsinkomsten reeds de 2de of 3de schijf bereiken waarop een lager bijdragepercentage wordt toegepast respectievelijk geen bijdrage meer wordt geheven. Hun socialezekerheidsbijdragen leveren slechts zelden een bijkomende socialezekerheidsprestatie als zelfstandige op, zoals wordt uiteengezet in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2. Bijdragen van beoefenaars van een zelfstandig bijberoep hebben dus grotendeels het karakter van een pure solidariteitsbijdrage. Het Grondwettelijk Hof verwerpt de klacht dat de wetgever eenzelfde bijdrageregeling toepast op de beoefenaars van zelfstandige hoofd- en bijberoepen. Het Hof is van

215 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, B, 2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de zelfstandigen.

216 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, A, 2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de werknemers, en C. Bijdragen voor ambtenaren van de Belgische Staat.

217 Art. 35-36 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen;

218 Art. 12, § 2 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

oordeel dat die verschillende beroepssituaties niet worden behandeld op dezelfde wijze, vermits de wetgever, anders dan voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep, onder bepaalde voorwaarden een bijdragevrijstelling toestaat en geen minimumbijdrage oplegt aan de beoefenaars van een zelfstandig bijberoep.[219] Vermits zelfstandigen in bijberoep geen minimumbijdrage verschuldigd zijn, kunnen zij geen aanspraak maken op de lagere minimumbijdrage voor startende zelfstandigen. Zij kunnen daarop ook geen aanspraak maken op het ogenblik waarop zij van hun zelfstandig beroep hun hoofdberoep maken.[220]

De wijze waarop de basis voor de berekening van hun zelfstandigenbijdrage wordt bepaald, houdt rekening met de schommelingen van hun nettoberoepsinkomsten. Hun definitieve socialezekerheidsbijdragen worden geheven op hun actuele nettoberoepsinkomsten, de voorlopige socialezekerheidsbijdragen worden geheven op die van 3 jaar voordien. Bij een verwachte daling van hun beroepsinkomsten kunnen zij binnen zekere grenzen vragen verminderde voorlopige bijdragen te betalen. Wat de verhouding tussen de bijdragen en de draagkracht van de betrokken sociaal verzekerden betreft, nuanceren we enigszins onze omstandige analyse voor zelfstandigen met een homogene loopbaan.[221] De beoefenaars van een zelfstandig bijberoep zijn immers geen bijdrage als zelfstandige verschuldigd, ingeval hun nettoberoepsinkomsten een weliswaar zeer laag bedrag niet overschrijden. Hun socialezekerheidsbijdrage wordt ook niet opgetrokken tot een minimumbijdrage, ingeval hun nettoberoepsinkomsten de voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep geldende minimumdrempel niet bereiken. Voor het overige wordt voor de betrokkenen nog een socialezekerheidsbijdrage als werknemer of ambtenaar betaald. Voor die bijdrage geldt hetzelfde als voor de socialezekerheidsbijdrage voor ambtenaren van de Belgische Staat respectievelijk voor personen die ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[222] Vermits de zelfstandigenbijdragen niet evenredig zijn, is de globale bijdragedruk afhankelijk van de omvang van het arbeidsinkomen dat zij verwerven in elk van hun respectieve hoedanigheden.

2. Achtereenvolgende uitoefening van activiteiten in verschillende hoedanigheden

70. Bij werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat worden socialezekerheidsbijdragen ingehouden bij iedere betaling van het loon of de wedde.[223] Dat de betrokkene zijn activiteit aanvangt of stopzet in de loop van de periode die wordt bestreken door de loon- of weddebetaling, leidt op zich niet tot een bijdragevermindering. Wel mag men aannemen dat het loon of de wedde voor een periode waarin de betrokkene slechts gedeeltelijk actief was als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat in de meeste gevallen minder hoog is dan voor de daaropvolgende respectievelijk daaraan voorafgaande periode. De socialezekerheidsbijdrage voor de desbetreffende periode valt dan lager uit dan de bijdrage voor de daaropvolgende respectievelijk daaraan voorafgaande periode.

De opeenvolging van activiteiten als ambtenaar van de Belgische Staat respectievelijk aangeslotene bij het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, of omgekeerd, leidt niet ertoe dat

---

219 Arbitragehof nr. 14/99, 10 februari 1999.

220 Art. 12, § 1*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen, advies 2017/16 van 16 oktober 2017 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

221 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, B, 2. Verhouding tussen bijdrgen en draagkracht van de zelfstandigen.

222 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, A, 2. Verhouding tussen bijdrgen en draagkracht van de werknemers, en C. Bijdragen voor ambtenaren van de Belgische Staat.

223 Art. 23 R.S.Z.-Wet.

tweemaal bijdragen voor eenzelfde sociaal risico moeten worden gestort. Wat de bijdragebasis en schommelingen van het arbeidsinkomen en de verhouding tussen de bijdragen en de draagkracht van de betrokkenen betreft, kan bijgevolg worden verwezen naar onze analyses voor werknemers respectievelijk ambtenaren met een homogene loopbaan.[224]

Een verplichting tot gelijktijdige bijdragestorting aan verschillende socialeverzekeringssystemen doet zich wel voor, als de opeenvolging van (beroeps)activiteiten resulteert in een overstap van bijdragen voor zelfstandigen naar bijdragen voor werknemers- of ambtenaren, of omgekeerd. De gelijktijdige bijdragestorting blijft wel beperkt tot het kwartaal waarin de zelfstandige beroepsactiviteit wordt aangevat of beëindigd en doet zich voorts niet voor, als de zelfstandige beroepsactiviteit wordt aangevat op de 1ste dag of wordt beëindigd op de laatste dag van een kwartaal.[225] Voor de gevallen waarin zowel bijdragen voor zelfstandigen, als bijdragen voor werknemers of ambtenaren van de Belgische Staat zijn verschuldigd, verwijzen we naar onze analyse met betrekking tot de gelijktijdige uitoefening van activiteiten in die hoedanigheden[226], met dien verstande dat de periode van gelijktijdige bijdragebetaling hier beperkt blijft tot een kwartaal.

E. Deelbesluit

71. In dit hoofdstuk kwamen de eigenlijke socialezekerheidsbijdragen voor werknemers, zelfstandigen, ambtenaren van de Belgische Staat en sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan aan bod. We brengen hier in herinnering dat voor werknemers en ambtenaren ook de werkgevers respectievelijk tewerkstellende overheden socialezekerheidsbijdragen betalen, terwijl dat niet het geval is voor de opdrachtgevers van zelfstandigen.

Werknemersbijdragen worden, zowel voor typische als voor atypische werknemers, berekend op basis van onbegrensde brutolonen. De werknemersbijdragen maken deel uit van de bijdragebasis. Een merkwaardige regeling geldt voor werknemers met een flexi-jobarbeidsovereenkomst. De eigenlijke socialezekerheidsbijdragen worden niet geheven op het flexi-loon dat wel wordt in aanmerking genomen voor de berekening van socialezekerheidsuitkeringen. Socialezekerheids-bijdragen voor ambtenaren van de Belgische Staat worden berekend op de wedden van de betrokkenen. De ambtenarenbijdragen maken bijgevolg eveneens deel uit van de bijdragebasis.

Socialezekerheidsbijdragen van zelfstandigen worden berekend op basis van hun nettoberoepsinkomsten, dat wil zeggen hun brutoberoepsinkomsten, verminderd met hun beroepskosten en eventuele beroepsverliezen. Door zelfstandigen betaalde socialezekerheidsbijdragen behoren tot de aftrekbare kosten en maken bijgevolg, anders dan de werknemers- en ambtenarenbijdragen, geen deel uit van de bijdragebasis. Hetzelfde geldt voor de bijdragen voor buitenwettelijke aanvullend pensioenen. Voorzorgsmaatregelen die ten goede komen aan individuele zelfstandigen, verminderen op die wijze tot op zekere hoogte de basis voor de financiering van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

---

224 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, A, 2. Verhouding tussen bijdrgen en draagkracht van de werknemers, en C. Bijdragen voor ambtenaren van de Belgische Staat.

225 Art. 15 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

226 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, D, 1. Gelijktijdige uitoefening van activiteiten in verschillende hoedanigheden.

72. We onderzochten eerst of de basis voor de berekening van die bijdragen objectief en transparant is en rekening houdt met schommelingen in de beroepsinkomsten van de betrokkenen.

Werknemers- en ambtenarenbijdragen worden berekend op het werkelijke arbeidsinkomen van de werknemers, behoudens in de minder frequente gevallen waarin werknemersbijdragen worden berekend op basis van hetzij forfaitaire of fictieve, hetzij verminderde of begrensde lonen. De lage forfaitaire lonen waarop socialezekerheidsbijdragen voor sportbeoefenaars worden berekend, staan recent bloot aan kritiek. Socialezekerheidsbijdragen voor werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat worden berekend op door werkgevers aangegeven en door de bevoegde instelling gecontroleerde lonen respectievelijk door de Belgische Staat vastgelegde wedden. Ze zijn gebaseerd op een objectieve beoordeling van het arbeidsinkomen van de sociaal verzekerden. Men kan zich wel de vraag stellen of de bijdragebasis op een voldoende consistente en rechtszekerheid biedende manier is vastgelegd. De ter zake geldende wetgeving bevat talrijke bijzondere en uitzonderingsregels. Op die basis berekende bijdragen worden geïnd bij elke betaling van de lonen en wedden waarop ze worden berekend. De bijdragen worden bijgevolg geheven op de actuele lonen en wedden. Men houdt ook rekening met de schommelingen van lonen en wedden. Voor wie tegelijk ambtenaar van de Belgische Staat is en ressorteert onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemer, zijn twee onderscheiden socialezekerheidsbijdragen verschuldigd.

Socialezekerheidsbijdragen van zelfstandigen worden berekend op basis van hun overeenkomstig de fiscale wetgeving vastgestelde nettoberoepsinkomsten. In uitzonderlijke gevallen worden winsten of baten en beroepskosten van zelfstandigen bepaald op forfaitaire wijze. De bezoldigingen die mogen worden toegekend aan meewerkende echtgenoten worden beperkt tot 30% van het nettobedrag van de inkomsten die voortvloeien uit de beroepsbezigheid van de geholpen zelfstandige, tenzij de prestaties van de meewerkende echtgenoot kennelijk recht geven op een groter gedeelte. Zelfstandigenbijdragen worden bijgevolg niet altijd berekend op de werkelijke beroepsinkomsten van de betrokkenen. Dat geldt eveneens voor de zelfstandigen die werken in het kader van een vennootschap, vermits de fiscale wetgeving toelaat een deel van de gemaakte winsten niet te kwalificeren als beroepsinkomsten waarop de socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen worden berekend. De belastbare nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen worden vastgesteld door de fiscus. De socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen zijn bijgevolg gebaseerd op een objectieve beoordeling van hun beroepsinkomsten. Dat door de fiscus meegedeelde bedragen niet meer mogen worden betwist op het ogenblik waarop socialezekerheidsbijdragen worden gevorderd, stoot in sommige gevallen tegen de borst. De wijze waarop de bijdragebasis wordt bepaald, houdt rekening met de schommelingen van de beroepsinkomsten van de zelfstandigen. Definitieve socialezekerheids-bijdragen worden berekend op de actuele nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen. Zolang die niet zijn gekend, betalen niet-startende zelfstandigen voorlopige bijdragen op hun door de fiscus vastgestelde nettoberoepsinkomsten van 3 jaar voordien. Als de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen lager dreigen uit te vallen dan 3 jaar voordien, kunnen zij verzoeken om een vermindering van het bedrag van hun voorlopige bijdragen. Naargelang van de categorie waartoe zij behoren, wordt de verminderde voorlopige bijdrage dan berekend op basis van een van de daartoe wettelijk vastgelegde inkomstendrempels. De wetgever heeft intussen gehoor gegeven aan de vraag van de zelfstandigen om bijkomende inkomstendrempels in te voeren en aldus de drempelbedragen beter af te stemmen op hun werkelijke beroepsinkomsten. Als zelfstandigen het betalen van bijdragesupplementen willen voorkomen, kunnen zij onder bepaalde voorwaarden hogere dan de wettelijk bepaalde voorlopige bijdragen betalen.

73. We onderzochten eveneens of de bijdragen evenredig zijn aan de draagkracht van de sociaal verzekerden.

Werknemersbijdragen en bijdragen van de ambtenaren van de Belgische Staat zijn zuiver evenredig aan de werknemerslonen respectievelijk ambtenarenwedden en aan hun daarin tot uiting komende bijdragecapaciteit. De bijdragevoeten verschillen niet, naargelang het gaat om typische of atypische werknemers respectievelijk voltijdse of deeltijdse ambtenaren. Voor wie tegelijk ambtenaar van de Belgische Staat is en ressorteert onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemer, zijn twee onderscheiden bijdragen verschuldigd. Die socialezekerheidsbijdragen zijn, samen, evenredig aan het totale arbeidsinkomen van de betrokkenen en hun daarin tot uiting komende draagkracht.

Wat zelfstandigen betreft, is het veel moeilijker om uit te maken in welke mate de bijdragen evenredig zijn aan de draagkracht van de betrokkenen. De berekening van de bijdragen op de beroepsinkomsten, na aftrek van beroepskosten en beroepsverliezen, de mogelijkheid tot betaling van verminderde voorlopige bijdragen bij een aantoonbare (te verwachten) daling van de beroepsinkomsten en de lage voorlopige bijdragen voor startende zelfstandigen dragen ertoe bij dat de socialezekerheidsbijdragen meer in verhouding staan tot de draagkracht van de individuele zelfstandige. De degressieve bijdragetarieven met als motief dat men voor de pensioenberekening slechts rekening houdt met begrensde nettoberoepsinkomsten en dat andere inkomensvervangende uitkeringen niet worden gekoppeld aan de gederfde beroepsinkomsten, en de heffing van minimumbijdragen voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep dragen ertoe bij dat de socialezekerheidsbijdragen minder in verhouding staan tot de draagkracht van de individuele zelfstandige. Het is niet uitgesloten dat de minimumbijdrage in concrete gevallen de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen overtreft. Voor personen die een beroepsbezigheid als zelfstandige uitoefenen en daarnaast werkzaam zijn als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat, is de globale bijdragedruk afhankelijk van de omvang van het arbeidsinkomen dat zij verwerven in elk van hun respectieve hoedanigheden. Als de betrokkenen een nevenberoep als zelfstandige combineren met een hoofdberoep als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat, zal de globale bijdragedruk in vele gevallen meer in overeenstemming zijn met hun draagkracht, gemeten aan hun totale arbeidsinkomen, dan ingeval hun beroepsbezigheid als zelfstandige hun hoofdberoep is.

74. We gingen ten slotte na of bijdrageverminderingen en -vrijstellingen aan de sociaal verzekerden zelf worden toegekend.

Het socialeverzekeringssysteem voor werknemers kent twee vormen van bijdragevermindering: de werkbonus en de tijdelijke bijdragevermindering voor werknemers in herstructurering. Beide komen ten goede van werknemers die ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en onder de daarvan deel uitmakende arbeidsongeschiktheids- en ouderschaps-, werkloosheids- en pensioenverzekering. De werkbonus is een bijdragevermindering voor werknemers met lage lonen en verhoogt het nettoloon van de betrokkenen. Het forfaitaire bedrag ervan varieert naargelang van de omvang van de arbeidsprestaties van de betrokken werknemers en de hoogte van hun loon. Voor voltijdse werknemers met onvolledige prestaties en voor deeltijdse werknemers wordt het brutoloon eerst omgezet in een voltijds loon voor volledige prestaties. Het bedrag van de vermindering wordt vervolgens bepaald door het basisbedrag te verminderen in verhouding tot de geleverde arbeidsprestaties, uitgedrukt in dagen respectievelijk uren. De tijdelijke bijdragevermindering voor werknemers in herstructurering bestaat in een forfaitair

bedrag. Het bedrag van de bijdragevermindering wordt voor voltijdse werknemers met onvolledige prestaties en voor deeltijdse werknemers verminderd in verhouding tot hun arbeidsprestaties uitgedrukt in dagen respectievelijk uren.

Het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen voorziet in een gehele of gedeeltelijke bijdragevrijstelling ten behoeve van zelfstandigen die aantonen dat zij wegens een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie niet in staat zijn om hun bijdragen te betalen. Beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep met lagere nettoberoepsinkomsten dan het inkomstenbedrag waarop hun minimumbijdrage wordt berekend, zijn niet opgenomen in de opsomming van gevallen waarin zelfstandigen worden vermoed zich te bevinden in een moeilijke financiële of economische situatie. Zelfstandigen genieten volgens de wetgever, anders dan werknemers, nog steeds geen recht op een bijdragevrijstelling.

Hoofdstuk 3. Handvest van de sociaal verzekerde

75. In dit hoofdstuk onderzoeken we achtereenvolgens op welke sociaal verzekerden, socialezekerheidsinstellingen en socialezekerheidsregelingen het handvest van de sociaal verzekerde van toepassing is (A), of en hoe een verzoek tot toekenning van socialezekerheidsprestaties moet worden ingediend (B), welke verplichtingen het handvest oplegt aan socialezekerheidsinstellingen op het vlak van informatieverstrekking en raadgeving (C) en binnen welke termijnen die instellingen beslissingen over het recht op en het bedrag van socialezekerheidsuitkeringen moeten nemen en uitvoeren (D). We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

A. Toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde

76. Het handvest van de sociaal verzekerde is van toepassing op iedere persoon en iedere instelling van sociale zekerheid.[227] Uit de overige bepalingen van de wet blijkt duidelijker dat de wetgever alleen de rechtsverhouding tussen de sociaal verzekerden en de socialezekerheidsinstellingen wil regelen.

77. Het handvest beschouwt sociaal verzekerden als natuurlijke personen die recht hebben op sociale prestaties of aanspraak erop maken of kunnen maken.[228]

Ook wie alleen maar inlichtingen over zijn potentiële rechten vraagt, is een sociaal verzekerde.[229]

78. Het handvest beschouwt de instellingen die zijn belast met de uitvoering van de socialezekerheidsregelingen, als socialezekerheidsinstellingen.

De bevoegde federale overheidsdiensten worden daartoe gerekend. Hetzelfde geldt voor de overheden, waaronder de Belgische Staat, voor zover ze rechtstreeks socialezekerheidsuitkeringen betalen aan hun personeelsleden.[230]

79. Het handvest is ten slotte van toepassing op alle door de federale wetgever ingerichte en in dit onderzoek geanalyseerde sociale verzekeringen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen. De wetgever bepaalt expliciet dat de regels met betrekking tot de heffing en de invordering van socialeverzekeringsbijdragen en andere inkomstenbronnen ook onder de toepassing van het handvest vallen.[231]

---

227 Art. 1 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

228 Art. 2, eerste lid, 7° Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

229 Verslag van de Commissie voor de sociale zaken bij het wetsontwerp tot wijziging van de wet van 11 april 1995 tot invoering van een handvest van de sociaal verzekerde en bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het « handvest » van de sociaal verzekerde, *Parl. St*. Kamer 1996-97, nr. 907/5, 11-12; Ph. VERSAILLES, "L'application de la Charte en matière de droit à l'intégration sociale et d'aide sociale" in J.-F. NEVEN en S. GILSON (ed.), *Dix ans d'application de la Charte de l'assuré social*, Brussel, Kluwer, 2008, 249-276.

230 Art. 2, eerste lid, 2° Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

231 Art. 2, eerste lid, 1° Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

Het handvest beschouwt fondsen voor bestaanszekerheid als socialezekerheidsinstellingen, in de mate waarin ze aanvullende voordelen toekennen.[232] Die fondsen fungeren onder meer als inrichters van buitenwettelijke aanvullende sectorpensioenen. Dat het handvest niet van toepassing is op door andere inrichters of pensioeninstellingen beheerde buitenwettelijke aanvullende socialezekerheidsregelingen, acht het Grondwettelijk Hof geen schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en non-discriminatie. Het Hof is van oordeel dat het aan de wetgever toekomt om te oordelen of het handvest van toepassing moet zijn op socialezekerheidsprestaties die voortvloeien uit een vrijwillige aansluiting.[233]

B. Verzoek tot toekenning van socialezekerheidsprestaties

80. Socialezekerheidsprestaties worden toegekend, hetzij ambtshalve in de gevallen waarin dit per socialezekerheidsregeling mogelijk wordt geacht bij koninklijk besluit, hetzij op schriftelijk verzoek.[234]

Bij koninklijk besluit wordt per socialezekerheidsregeling bepaald in welke gevallen een tot toekenning van een prestatie in een andere socialezekerheidsregeling, geldt als verzoek tot toekenning van een prestatie in de betrokken socialezekerheidsregeling.[235]

81. Verzoeken moeten worden ingediend bij de bevoegde socialezekerheidsinstelling. Wordt het verzoek ingediend bij een andere socialezekerheidsinstelling, dan moet die het verzoek onverwijld overmaken aan de bevoegde instelling en de verzoeker daarvan op de hoogte stellen. De datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt, onder bij koninklijk besluit voor elke socialezekerheidsregeling te bepalen voorwaarden, als datum van het verzoek.[236]

C. Verplichtingen inzake informatieverstrekking en raadgeving

82. De socialezekerheidsinstellingen die vallen onder de toepassing van het handvest, moeten op schriftelijk verzoek inlichtingen verstrekken aan de sociaal verzekerden.[237] Dat geschreven verzoek kan in om het even welke vorm worden gedaan.[238]

De socialezekerheidsinstellingen moeten alle "dienstige inlichtingen" betreffende de rechten en verplichtingen van de sociaal verzekerden verstrekken. Koninklijke besluiten moeten voor elke socialezekerheidsregeling bepalen wat onder dienstige inlichtingen moet worden verstaan. De gegeven inlichtingen moeten nauwkeurig en volledig zijn. De gegeven informatie moet duidelijk melding maken van het nummer van het behandelde dossier, en ook van de dienst die dat dossier beheert. De inlichtingen moeten de betrokken sociaal verzekerde toelaten zijn verzekerbaarheid te verkrijgen of te

---

232 Art. 2, eerste lid, 2°, c) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

233 GwH 20 december 2012, nr. 165/2012.

234 Art. 8 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

235 Art. 9, laatste lid Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

236 Art. 9 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

237 Art. 3, eerste lid Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

238 Arbh. Brussel AR 45.205, 30 april 2007; J.-F. FUNCK, "Le devoir d'information et de conseil des institutions selon la Charte de l'assuré social" in F. ÉTIENNE en M. DUMONT (dir.), *Regards croisés sur la sécurité sociale*, Liège, Anthemis, 2012, 173-174.

behouden en zijn rechten en verplichtingen uit te oefenen. Bovendien verschaffen de instellingen uit eigen beweging aan de sociaal verzekerde alle bijkomende informatie die nodig is voor de behandeling van zijn verzoek of het behoud van zijn rechten.[239] Ook de gegevens van diegenen die verdere inlichtingen kunnen verstrekken, moeten worden meegedeeld. Inlichtingen zijn in principe kosteloos en moeten in principe worden verstrekt binnen een termijn van 45 dagen. De termijn gaat in op de datum waarop de instelling de vraag om inlichtingen heeft ontvangen. De koning bepaalt in welke socialezekerheidsregelingen die termijn kan worden verlengd.[240] Het handvest legt bijgevolg duidelijk de verplichting op om geïndividualiseerde informatie te verstrekken aan de sociaal verzekerden.

Daarnaast moeten de socialezekerheidsinstellingen ambtshalve algemene informatie verstrekken door een regelmatig geactualiseerd document op te stellen met een beschrijving van de rechten en de plichten van de sociaal verzekerden, die voortvloeien uit de wetgeving die de desbetreffende instelling moet toepassen. Dat document wordt gratis ter beschikking gesteld van de sociaal verzekerden die erom vragen.[241]

Het handvest voorziet niet in een bijzondere sanctie voor de miskenning van de informatieverplichting die het oplegt. De schending van deze verplichting kan eventueel wel de aansprakelijkheid van de desbetreffende socialezekerheidsinstelling in het gedrang brengen.[242]

83. De socialezekerheidsinstellingen moeten onder de voorwaarden waartoe ze zijn gehouden tot het verstrekken van individuele informatie, ook raad geven aan ieder sociaal verzekerde die erom verzoekt.[243] De wetgever legt de socialezekerheidsinstellingen een proactieve houding op.[244]

Bij ontstentenis van een bijzondere sanctie kan de miskenning van de raadgevingsverplichting eveneens de aansprakelijkheid van de betrokken socialezekerheidsinstelling in het gedrang brengen.[245]

84. Verzoeken om inlichtingen of raad, die zijn gericht aan een niet bevoegde socialezekerheidsinstelling, moeten onverwijld worden doorgestuurd aan de bevoegde instelling en de verzoeker moet hiervan tezelfdertijd worden op de hoogte gebracht.[246]

85. Socialezekerheidsinstellingen moeten zich uitdrukken in een voor het publiek begrijpelijke taal. Het handvest bepaalt niet welke taal dat is. De te gebruiken taal wordt bepaald door de federale wetgeving inzake het gebruik der talen in bestuurszaken. De instellingen moeten een begrijpelijke taal hanteren in al hun betrekkingen met de sociaal verzekerde, in welke vorm deze ook plaatsvinden. De

239 Art. 3 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

240 Art. 2 Besluit Handvest Sociaal Verzekerde.

241 Art. 2 Besluit Handvest Sociaal Verzekerde.

242 Arbrb. Brussel 28 januari 2004, *Soc.Kron.* 2004, 588; J.-F. NEVEN, "La réparation selon le droit commun des fautes des institutions de sécurité social" in F. ÉTIENNE en M. DUMONT (dir.), *Regards croisés sur la sécurité sociale*, Liège, Anthemis, 2012, 247-275.

243 Art. 4 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

244 Arbrb. Brussel 28 januari 2004, *Soc.Kron.* 2004, 588; J.-F. FUNCK, "Le devoir d'information et de conseil des institutions selon la Charte de l'assuré social" in F. ÉTIENNE en M. DUMONT (dir.), *Regards croisés sur la sécurité sociale*, Liège, Anthemis, 2012, 175-182.

245 Arbrb. Brussel 28 januari 2004, *Soc.Kron.* 2004, 588; J.-F. NEVEN, "La réparation selon le droit commun des fautes des institutions de sécurité social" in F. ÉTIENNE en M. DUMONT (dir.), *Regards croisés sur la sécurité sociale*, Liège, Anthemis, 2012, 247-275.

246 Art. 5 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

verplichting geldt dus zowel voor de geschreven als de mondelinge betrekkingen met de sociaal verzekerde.[247]

De informatie of raad moet begrijpelijk zijn, niet zozeer voor een specialist in de materie, maar voor een gemiddelde sociaal verzekerde die de gebruikte taal beheerst op een voldoende wijze. Dat sluit met name het gebruik van codes, niet uitgelegde acroniemen of te specifiek jargon uit, maar doet geen afbreuk aan het belang van de juridische argumentatie in de beslissing. Deze moet zowel begrijpelijk, als juridisch correct zijn.[248]

D. Toekenning van socialezekerheidsprestaties

86. In het kader van dit onderzoek onderzoeken we hoe wordt bepaald binnen welke termijn een beslissing over de eerste toekenning van een socialezekerheidsprestatie moet worden genomen (1) en binnen welke termijn de eerste betaling ervan moet plaatsvinden (2). In dit hoofdstuk beperken we ons tot de regels die voortvloeien uit het handvest van de sociaal verzekerde. De specifieke regels die de bepalingen van het handvest aanvullen en relevant zijn in het kader van dit onderzoek worden geanalyseerd in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

1. Termijn voor het nemen van een beslissing

87. Het handvest legt de socialezekerheidsinstellingen de verplichting op om het onderzoek over het recht op en het bedrag van een socialezekerheidsuitkering af te ronden binnen een bepaalde termijn. De socialezekerheidsinstellingen kunnen kortere dan de in het handvest vastgelegde termijnen als streefdoel vooropstellen in hun bestuursovereenkomsten. De sociaal verzekerde put evenwel geen rechten daaruit.

Het handvest gunt socialezekerheidsinstellingen, behoudens in uitzonderlijke gevallen, een termijn van maximum 4 maanden voor het nemen van een beslissing. Het handvest laat ook toe dat de wetgeving voor bepaalde socialezekerheidsregelingen voorziet in kortere termijnen.[249]

88. De wettelijke termijn gaat in na de ontvangst van het verzoek of na het feit dat aanleiding geeft tot het ambtshalve onderzoek van het recht op uitkering.[250] Een onvolledig verzoek doet de termijn in principe lopen.[251] Specifieke wetgeving bepaalt voor sommige socialezekerheidsregelingen dat de termijn voor het nemen van een beslissing slechts aanvangt bij de indiening van een volledig verzoek.

---

247 Art. 6 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

248 J.-F. FUNCK, "Le devoir d'information et de conseil des institutions selon la Charte de l'assuré social" in F. ÉTIENNE en M. DUMONT (dir.), *Regards croisés sur la sécurité sociale*, Liège, Anthemis, 2012, 197, K. LEUS en I. VERHEVEN, "Voorlichtings- en informatieplicht van de socialezekerheidsinstellingen" in J. PUT (ed.), *Het handvest van de sociaal verzekerde en bestuurlijke vernieuwing in de sociale zekerheid*, Brugge, Die Keure, 1999, 66.

249 Art. 10 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

250 Art. 10 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

251 P. PALSTERMAN, "De toekenningsprocedure" in J. PUT (ed.), *Het handvest van de sociaal verzekerde en bestuurlijke vernieuwing in de sociale zekerheid*, Brugge, Die Keure, 1999, 98.

De termijn waarin de betrokken socialezekerheidsinstelling een beslissing moet nemen, wordt geschorst, zolang de betrokkene de hem gevraagde noodzakelijke inlichtingen niet verstrekt of een buitenlandse instelling geen volledig gevolg heeft gegeven aan een verzoek om inlichtingen die noodzakelijk zijn voor het nemen van een beslissing.[252]

De sanctie van de overschrijding van de termijn bestaat in het verschuldigd zijn van intresten die van rechtswege lopen vanaf de datum waarop de socialezekerheidsprestaties opeisbaar worden.[253]

3. Eerste betaling van een toegekende uitkering

89. Het handvest gunt socialezekerheidsinstellingen, behoudens in uitzonderlijke gevallen, een termijn van maximum 4 maanden voor het uitvoeren van een beslissing. Het handvest laat daarnaast ook toe dat de wetgeving voor bepaalde socialezekerheidsregelingen voorziet in kortere termijnen.[254]

90. Die termijn loopt vanaf de kennisgeving van de beslissing tot toekenning en ten vroegste vanaf de dag waarop de uitbetalingsvoorwaarden vervuld zijn. Is geen kennisgeving vereist, dan loopt de termijn vanaf de beslissing.[255]

Ingeval de toegekende prestatie slechts éénmaal per jaar wordt uitbetaald, moet de betaling worden verricht in de loop van het jaar waarop ze betrekking heeft of ten laatste eind februari van het daaropvolgende jaar.[256]

91. Is de betaling laattijdig, dan brengt de socialezekerheidsinstelling die belast is met de uitbetaling, de verzoeker hiervan op de hoogte, onverminderd het recht van de verzoeker om zijn zaak aanhangig te maken bij de bevoegde rechter. De instelling vermeldt de redenen van de vertraging. Zolang de betaling niet is gedaan, wordt de verzoeker om de 4 maanden in kennis gesteld van de redenen van de vertraging.[257]

De sanctie van de overschrijding van de termijn bestaat in het verschuldigd zijn van intresten die van rechtswege lopen vanaf de datum waarop de socialezekerheidsprestaties opeisbaar worden.[258]

E. Deelbesluit

92. In dit hoofdstuk onderzochten we op welke sociaal verzekerden, socialezekerheidsinstellingen en socialezekerheidsregelingen het handvest van de sociaal verzekerde van toepassing is, of en hoe een verzoek tot toekenning van socialezekerheidsprestaties moet worden ingediend, welke informatie- en raadgevingsverplichtingen het handvest oplegt aan socialezekerheidsinstellingen en binnen welke

252 Art. 10, vijfde lid, en 11, tweede lid Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

253 Art. 20 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

254 Art. 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

255 P. PALSTERMAN, "De toekenningsprocedure" in J. PUT (ed.), *Het handvest van de sociaal verzekerde en bestuurlijke vernieuwing in de sociale zekerheid*, Brugge, Die Keure, 1999, 98-99.

256 Art. 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

257 Art. 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

258 Art. 20 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

termijnen die instellingen beslissingen over het recht op en het bedrag van socialezekerheidsuitkeringen moeten nemen en uitvoeren.

93. We stelden vast dat het handvest van de sociaal verzekerde van toepassing is op alle in dit onderzoek geanalyseerde sociale verzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren van de Belgische Staat, met inbegrip van de heffing en invordering van socialeverzekeringsbijdragen.

De buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor werknemers en zelfstandigen behoren niet tot het toepassingsgebied van het handvest. We onderzoeken in hoofdstuk 6 van deel 2 welke informatie- en raadgevingsverplichtingen de betrokken pensioeninstellingen hebben en binnen welke termijnen ze beslissingen moeten nemen en uitvoeren.

94. Socialezekerheidsprestaties worden toegekend hetzij op schriftelijk verzoek, hetzij ambtshalve in de gevallen waarin dat per socialezekerheidsregeling wordt bepaald bij koninklijk besluit.

Verzoeken die worden ingediend bij een bevoegde socialezekerheidsinstelling, moeten worden overgemaakt aan de bevoegde instelling. De datum van de "verkeerde" indiening geldt als datum van het verzoek, onder bij koninklijk besluit voor elke socialezekerheidsregeling te bepalen voorwaarden.

We stelden vast dat het handvest voor de sociaal verzekerde niet voorziet in één socialezekerheidsloket, maar dat wel compenseert door aan de socialezekerheidsinstellingen de verplichting op te leggen een verkeerdelijk aan hen gericht verzoek over te maken aan de bevoegde instelling. We onderzoeken in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 of de datum van indiening dan wel de datum van ontvangst van het overgemaakte verzoek geldt als datum waarop het verzoek om toekenning van een socialezekerheidsprestatie is ingediend.

95. De voor die sociale verzekeringen bevoegde instellingen moeten ambtshalve algemene informatie verstrekken via een regelmatig geactualiseerd document dat gratis wordt ter beschikking gesteld van de sociaal verzekerden die erom vragen.

Ze moeten voorts op schriftelijk verzoek alle "dienstige inlichtingen" met betrekking tot rechten en verplichtingen verstrekken en raad geven aan de sociaal verzekerden. Het handvest deelt met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming de bekommernis dat sociaal verzekerden hun rechten en verplichtingen moeten kennen. Wat wordt beschouwd als dienstige inlichtingen, wordt echter bepaald voor elke socialezekerheidsregeling afzonderlijk. Die aangelegenheid onderzoeken we nader in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2. We stellen in dit stadium van ons onderzoek reeds vast dat het handvest de socialezekerheidsinstellingen niet verplicht tot het geven van regelmatige updates over de individuele rechten van de sociaal verzekerde, de terbeschikkingstelling van online simulatoren of persoonlijke accounts. Om die redenen verwijzen we voor onze eigenlijke diagnose naar de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

96. Het handvest van de sociaal verzekerde bepaalt de maximumtermijnen waarbinnen socialezekerheidsinstellingen beslissingen moeten nemen over het recht van sociaal verzekerden op een socialezekerheidsprestatie en over het bedrag ervan en waarbinnen ze de eerste betaling van een toegekende periodieke uitkering moeten doen.

Die maximumtermijn lijkt voor vele socialezekerheidsuitkeringen zeer lang, maar het handvest laat toe dat socialezekerheidsregelingen kortere termijnen vastleggen. Die aangelegenheid onderzoeken we nader in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

97. Om de hoger uiteengezette redenen zullen we ons deelbesluit moeten nuanceren in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

Deel 2. Algemene juridische en socio-economische analyse van de Belgische socialezekerheidsregelingen

98. We onderzoeken in dit deel in hoever de Belgische socialezekerheidsregelingen voor de sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, voorzien in een formele en effectieve verzekeringsdekking en in adequate socialezekerheidsprestaties. We gaan tevens na in welke mate zij reeds het door de aanbeveling nagestreefde doel van transparantie vervullen.

We voeren die analyse achtereenvolgens uit voor de verzekering voor geneeskundige verzorging (hoofdstuk 1), de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (hoofdstuk 2), de ouderschapsverzekeringen (hoofdstuk 3), de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekeringen (hoofdstuk 4), de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht (hoofdstuk 5), en de pensioenverzekeringen (hoofdstuk 6).

99. Eerst merken we nog op dat de aanbeveling de formele dekking van een groep omschrijft als een situatie waarbij de leden van de groep het recht hebben om deel te nemen aan een socialezekerheidsregeling voor een specifiek sociaal risico. Het beginsel van formele dekking geldt voor alle werknemers en zelfstandigen, maar sluit niet uit dat voor werknemers en zelfstandigen verschillende regels van toepassing kunnen zijn en de aanbeveling doet ook geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om socialezekerheidsregelingen in te richten.[259]

Dat een bepaalde groep sociaal verzekerden voor een sociaal risico verzekerd is in een andere socialezekerheidsregeling dan de werknemers, doet op zich naar ons oordeel geen afbreuk aan de formele dekking van die groep voor dat risico. Er kan wel sprake zijn van een onvolkomen formele verzekeringsdekking, ingeval de specifieke regeling voor een bepaalde groep slechts dekking biedt voor bepaalde componenten van het voor werknemers gedekte risico, maar niet voor andere.

Als de specifieke regeling voor een bepaalde groep wel alle componenten van het voor werknemers gedekte risico bestrijkt, maar de socialezekerheidsprestaties niet hetzelfde niveau bereiken als de werknemersuitkeringen bereiken, doet zich geen probleem voor op het vlak van de formele verzekeringsdekking, maar mogelijk wel op het vlak van de adequaatheid van die specifieke socialezekerheidsregeling.

100. Wat voorts de effectieve verzekeringsdekking betreft, gaan we telkens na of de socialezekerheidsregelingen wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden en carenzperioden hanteren en welke looptijd de socialezekerheidsprestaties hebben.

We gebruiken de term wachttijden in het kader van dit onderzoek om gevallen aan te duiden waarin socialezekerheidsregelingen het recht op uitkeringen afhankelijk maken van de voorwaarde dat de sociaal verzekerde die hoedanigheid bezit bij de intrede van het sociaal risico en bovendien gedurende een daaraan voorafgaande periode hetzij socialezekerheidsbijdragen heeft betaald, hetzij arbeids- of daarmee gelijkgestelde dagen heeft volbracht, hetzij beide voorwaarden tegelijk heeft vervuld.

[259] Punt 5 en 7, e) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Met loopbaanduurvoorwaarden bedoelen we daarop gelijkende gevallen waarin de sociaal verzekerde socialezekerheidsbijdragen moet hebben betaald en/of, arbeids- of daarmee gelijkgestelde dagen hebben volbracht, maar die voorwaarden niet moet hebben vervuld in een welbepaalde referteperiode die voorafgaat aan de intrede van het sociaal risico. Socialezekerheidsregelingen koppelen loopbaanduurvoorwaarden niet altijd aan de voorwaarde dat sociaal verzekerden die hoedanigheid nog bezitten bij de intrede van het sociaal risico.

Carenzperioden houden in dat sociaal verzekerden soialezekerheidsprestaties pas verkrijgen na het verstrijken van een niet-vergoedbare periode waarin het sociaal risico is ingetreden en is blijven bestaan.

Een socialezekerheidsuitkering heeft een beperkte looptijd, als de betaling ervan na een bepaalde tijd wordt stopgezet, ook al blijft het sociaal risico voortbestaan.

101. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming hecht veel belang aan de transpartantie van de socialezekerheidsregelingen. De lidstaten krijgen de aanbeveling erop toe te zien dat de ter zake geldende voorwaarden en regels transparant zijn en dat burgers toegang hebben tot zeer degelijke en kosteloze informatie over hun individuele rechten en verplichtingen.[260] De complexiteit van de regelgeving kan immers ertoe leiden dat sociaal verzekerden hun socialezekerheidsrechten en bijhorende plichten onvoldoende kennen en begrijpen en, mede daardoor, in een beperkte mate deelnemen aan socialezekerheidsregelingen of de hun toekomende socialezekerheidspresaties te weinig benutten. Kwaliteitsvolle en op de individuele situatie van de sociaal verzekerden toegespitste informatieverstrekking kan daaraan remediëren.[261]

Binnen het bestek van dit onderzoek kunnen we geen onderzoek doen naar de mogelijkheden om de socialezekerheidsregelingen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren van de Belgische Staat (meer) te harmoniseren en de Belgische socialezekerheidswetgeving te vereenvoudigen. We beperken ons noodgedwongen tot de analyse van de wijze waarop de onderzochte socialezekerheidsregelingen informatie verstrekken aan de sociaal verzekerden.

260 Punt 15 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

261 Overweging (22) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Hoofdstuk 1. Verzekering voor geneeskundige verzorging

102. De verzekering voor geneeskundige verzorging beoogt de gerechtigden en hun personen ten laste een recht op betaalbare zorgen te waarborgen en hen te behoeden voor het dilemma om te moeten kiezen tussen hun normale bestedingen en hun behoefte aan geneeskundige verzorging.[262]

Daarom neemt de verzekering voor geneeskundige verzorging de kosten van de gezondheidszorgen die deel uitmaken van het verzekerd zorgenpakket, volledig of gedeeltelijk ten laste. De wetgever bakent het verzekerd zorgenpakket af met een zeer ruime opsomming van preventieve en curatieve gezondheidszorgen die worden omschreven met verwijzing naar hetzij de persoon die ze verstrekt, hetzij de aard van de verstrekking, hetzij de diagnose, hetzij de plaats waar de verstrekking wordt verleend.[263] De nomenclatuur bevat bijkomende voorwaarden waaraan moet zijn voldaan met het oog op de tussenkomst van de verzekering voor geneeskundige verzorging.[264]

Het Bijzonder solidariteitsfonds komt onder bepaalde voorwaarden tussen in de kosten van geneeskundige verstrekkingen die niet zijn opgenomen in de nomenclatuur. Het Fonds verleent onder meer tegemoetkomingen in de kosten van de geneeskundige verstrekkingen in geval van zeldzame indicaties of zeldzame aandoeningen. De zorgen moeten, hetzij afzonderlijk, hetzij door hun frequentie of complexiteit duur zijn en de behandelde aandoening moet de vitale functies van de rechthebbenden bedreigen.[265]

De verzekering voor geneeskundige verzorging werkt in principe als een restitutiestelsel. De sociaal verzekerde betaalt de kosten van de geneeskundige verzorging en dient vervolgens een aanvraag tot terugbetaling in bij zijn verzekeringsinstelling. De derdebetalersregeling waarbij zorgenverstrekkers in bepaalde gevallen rechtstreeks worden betaald door de verzekeringsinstellingen, vormt een uitzondering daarop. In geval van hospitalisatie vermijdt ze dat de verzekerde te omvangrijk geachte bedragen moet voorschieten.[266] Voorts genieten personen die zich hebben ingeschreven bij een medisch huis, een kosteloze verstrekking van eerstelijnszorg. De medische huizen worden daarvoor vergoed op grond van akkoorden voor forfaitaire betaling, die ze sluiten met de verzekeringsinstellingen.[267]

De verzekering voor geneeskundige verzorging vult het inkomen van de gerechtigden aan. De prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging kunnen bijgevolg worden gecumuleerd met een inkomen uit arbeid of met socialezekerheidsuitkeringen die de gerechtigde een vervangingsinkomen of een minimuminkomen verlenen.

---

262 B. CRIEL, "Collectieve zorgarrangementen in Sub-Sahariaans Afrika. Wat is de plaats van de ziekteverzekering", *Nieuw Tijdschrift van de Vrije Universiteit Brussel* 1999, 17.

263 Art. 34 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

264 Art. 35-35*octies* Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; KB 4 september 1984 tot vaststelling van de nomenclatuur van de geneeskundige verstrekkingen inzake verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen.

265 Art. 25- 25*quinquies* Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

266 Art. 53, § 1 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen, uitgevoerd bij KB 18 september 2015.

267 Art. 52 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen

103. Voor zeelieden en hun personen ten laste geldt een eigen regeling voor geneeskundige verzorging die op een aantal punten afwijkt van de algemene verzekering voor geneeskundige verzorging.[268]

104. We gaan in dit hoofdstuk na voor wie de algemene verzekering voor geneeskundige verzorging en de bijzondere regeling voor zeelieden voorzien in een formele (A) en effectieve (B)verzekeringsdekking, welk niveau van bescherming ze bieden (C) en of ze transparant zijn (D). We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

A. Formele verzekeringsdekking

105. De verzekering voor geneeskundige verzorging is mettertijd uitgegroeid tot een volksverzekering voor de hele Belgische bevolking. Wel somt de wetgever nog steeds de diverse categorieën van de bevolking die onder de toepassing van de verzekering voor geneeskundige verzorging vallen, één voor één op. Alle personen die, wat de verzekering voor geneeskundige verzorging betreft, vallen onder de toepassing van de socialeverzekeringssystemen voor werknemers en zelfstandigen, zijn verplicht verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging. Dat geldt voor alle typische en atypische werknemers, ook tijdens perioden die zijn gedekt door ontslagvergoedingen of waarin zij arbeidsongeschikt, werkloos of gepensioneerd zijn of moederschapsrust genieten. Zelfstandigen, student-zelfstandigen incluis, zijn eveneens verplicht verzekerd, ook tijdens de perioden waarin zij arbeidsongeschikt of gepensioneerd zijn, moederschapsrust of het overbruggingsrecht genieten of waarvoor zij een vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen hebben verkregen.[269] Ambtenaren van de Belgische Staat zijn eveneens verplicht verzekerd. Personen ten laste van al die sociaal verzekerden vallen ook onder de toepassing van de verzekering voor geneeskundige verzorging.

De algemene verzekering voor geneeskundige verzorging kent enkele vormen van vrijwillige verzekering. Werknemers die niet meer ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en zich bevinden in een wettelijk bepaalde behartigenswaardige maatschappelijke toestand, zoals detentie[270], kunnen het recht op geneeskundige verstrekkingen behouden gedurende een beperkte periode van voortgezette verzekering. Zelfstandigen die zijn toegelaten tot de facultatieve voortgezette verzekering in het kader van de pensioenverzekering voor zelfstandigen[271], blijven eveneens verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging.[272] In beide gevallen kunnen de betrokkenen verzekerd blijven door een bijdrage[273] te betalen.[274] Het gaat bijgevolg telkens om een *opt-in*formule.

---

268 Art. 2*ter* Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden; art. 78-87 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

269 Art. 17 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

270 Art. 247 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

271 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, A; 2, b. Vrijwillige pensioenverzekering voor zelfstandigen.

272 Art. 32, eerste lid, 6° en 6°bis Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

273 Zie voor de werknemers: RIZIV, Persoonlijke bijdrage om verzekerd te zijn indien u géén sociale bijdragen betaalt, https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/verzekerbaarheid/Paginas/persoonlijke-bijdragen.aspx; zie voor de zelfstandigen:

274 Art. 136*ter* en 250 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 38-41 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

Tabel 17. Nombre de personnes assurées dans l'assurance soins de santé au 31 décembre 2019 par régime

	Titulaire	Personne à charge	Total
Régime général (salariés et fonctionnaires)	**6.996.870**	**3.085.201**	**10.082.071**
Salariés actifs (travailleurs, CCI-(N)DE, prépensionnés)	4.215.475	2.405.226	6.620.701
Etudiants	1.022	207	1.229
Veuves, invalides, pensionnés, orphelins, handicapés	2.596.567	557.461	3.154.028
Personnes inscrites dans le Registre National	183.806	122.307	306.113
Régime des travailleurs indépendants	**770.705**	**397.033**	**1.167.738**
Indépendants actifs	628.473	354.731	983.204
Membres de communauté religieuse	713	5	718
Veuves, invalides, pensionnés, orphelins, handicapés	141.519	42.297	183.816
TOTAL	**7.767.575**	**3.482.234**	**11.249.809**

Source : INAMI.

Zowel de verplicht, als de vrijwillig verzekerde gerechtigden moeten zich uit eigen beweging aansluiten bij een verzekeringsinstelling.[275] Uit onderzoek blijkt dat het gebrek aan aansluiting bij een verzekeringsinstelling, inzonderheid wat zelfstandigen betreft, een significant obstakel is voor de toegang tot de prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging.[276]

106. Zeelieden en hun personen ten laste zijn verplicht verzekerd onder een eigen regeling voor geneeskundige verzorging, ook tijdens perioden waarin zij arbeidsongeschikt zijn, wachtgelden of pensioen ontvangen of moederschapsrust of ouderschapsverlof genieten [277] Dat geldt ook voor personen met een leerovereenkomst.[278]

Zeelieden die niet meer verplicht verzekerd zijn, kunnen aangesloten blijven, op voorwaarde dat zij hun verblijfplaats hebben in België en de vereiste bijdrage storten.[279] Het gaat hier om een vrijwillige verzekering met een *opt-in*formule.

Il s'agit de 2.842 marins dont 1.817 titulaires indemnisables primaires (TIP) et de 1.025 veuves, invalides, pensionnés et orphelins.[280]

107. Bepaalde categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is, zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor

275 Art. 118 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen

276 Zie bv. S. CÈS en R. BAETEN, Inequalities in access to healthcare in Belgium, Brussel, European Social Observatory, 2020, http://ose.be/files/publication/health/2020_Ces_Baeten_NIHDI_Inequalities_access_care_Report_EN.pdf, 65-67.

277 Art. 2*ter*, § 1 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden; art. 81-85*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

278 Art. 81, eerst lid, 6° KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden

279 Art. 2*ter*, § 2 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden; art. 81, eerste lid, 3°, en 118 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

280 CAAMI (Vade Mecum 2019).

werknemers[281] en zijn daardoor in die hoedanigheid niet verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging.[282]

De manière générale, 87.393 personnes (76.479 titulaires et 10.914 personnes à charge) sont exclues de l'assurance soins de santé au 31 décembre 2019.[283]

Jonge en toevallige helpers van zelfstandigen zijn uitgesloten van het socialeverzekerings-systeem voor zelfstandigen[284] en hebben daardoor in die hoedanigheid niet de hoedanigheid van gerechtigde in de verzekering voor geneeskundige verzorging.[285] Men mag aannemen dat de betrokkenen in de meeste gevallen als personen ten laste van een sociaal verzekerde de voordelen van de verzekering voor geneeskundige verzorging genieten.

Personen die penitentiaire arbeid verrichten, vallen als zodanig niet onder de toepassing van de verzekering voor geneeskundige verzorging, maar ressorteren onder een eigen regeling voor gedetineerden.[286] Gedetineerde werknemers verkeren in een behartigenswaardig geachte maatschappelijke toestand en kunnen bijgevolg ook gebruik maken van de voortgezette verzekering voor geneeskundige verzorging.[287]

108. Alle personen die noch op grond van hun activiteit, noch als persoon ten laste zijn verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging, zijn zij verzekerd in hun hoedanigheid van personen die zijn ingeschreven in het rijksregister. Zij zijn een persoonlijke bijdrage voor de financiering van de verzekering voor geneeskundige verzorging verschuldigd.[288]

Het bedrag daarvan wordt verminderd, ingeval de jaarlijkse inkomsten van hun gezin bepaalde bedragen niet bereiken. Zij zijn vrijgesteld van bijdrage, ingeval hun gezinsinkomen niet hoger is dan het leefloon voor een persoon die samenwoont met een gezin te zijnen laste of ingeval het gezin een bescheiden inkomen heeft en op die grond een verhoogde verzekeringstegemoetkoming geniet.[289]

B. Effectieve verzekeringsdekking

109. In principe moeten sociaal verzekerden geen wachttijd of loopbaanduurvoorwaarden volbrengen alvorens zij en hun personen ten laste aanspraak kunnen maken op een tussenkomst van de verzekering voor geneeskundige verzorging.[290] Zij kunnen aanspraak maken op de tussenkomst van

281 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

282 Art. 32, eerste lid, 1° Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

283 Statistiques INAMI.

284 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

285 Art. 32, eerste lid, 1° bis Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

286 Art. 88 Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden.

287 Art. 247, § 1, eerste lid, 7° Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

288 Zie RIZIV, Persoonlijke bijdrage om verzekerd te zijn indien u géén sociale bijdragen betaalt, https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/verzekerbaarheid/Paginas/persoonlijke-bijdragen.aspx.

289 Art. 32, eerste lid, 15° Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 134 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

290 Art. 121, § 2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

de verzekering voor geneeskundige verzorging vanaf de datum waarop hun inschrijving of aansluiting bij een verzekeringsinstelling uitwerking heeft.[291]

We onderzoeken hierna in welke gevallen toch een wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde is vereist (1) en hoelang de hoedanigheid van gerechtigde behouden blijft (2).

1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

110. Gerechtigden wier inschrijving of aansluiting moet worden beschouwd als een herinschrijving of heraansluiting en wier vorige inschrijving is vervallen wegens niet-nakoming van de persoonlijke bijdrageverplichtingen, moeten een wachttijd van 6 maanden volbrengen. Die wachttijd vangt aan op de datum waarop de herinschrijving of heraansluiting uitwerking heeft. De betrokkenen moeten voldoende bijdragen hebben betaald voor de hele periode van de wachttijd. Het recht op geneeskundige verstrekking gaat dan in vanaf de dag na de vervulling van de wachttijd.[292] Bepaalde categorieën personen zijn vrijgesteld van het vervullen van die wachttijd.[293]

111. In twee gevallen moeten zelfstandigen een bijzondere wachttijd hebben volbracht.

Zelfstandigen die hun beroepsbezigheid uitoefenen na het bereiken van de normale pensioenleeftijd, hebben de hoedanigheid van gerechtigde sociaal verzekerde, als zij doen blijken van ten minste één jaar beroepsbezigheid als zelfstandige, waarmee zij rustpensioen opbouwen.[294]

Zelfstandigen worden toegelaten tot de voortgezette verzekering onder dezelfde voorwaarden als in de pensioenverzekering voor zelfstandigen.[295] Om te worden toegelaten tot de voortgezette verzekering in de pensioenverzekering moeten zelfstandigen die hoedanigheid hebben sedert ten minste één jaar.[296]

112. In bepaalde gevallen vergt de bijzondere regeling voor zeelieden dat de gerechtigden een bijzondere loopbaanduurvoorwaarde hebben volbracht.

Dat is het geval voor zeelieden die een rustpensioen voor een niet volledige pensioenloopbaan als zeeman genieten en op het ogenblik van de ingang van hun pensioen niet meer waren verzekerd in de bijzondere regeling voor zeelieden. Zij moeten in de 12 aan de ingangsdatum van hun pensioen voorafgaande maanden verzekerd zijn geweest gedurende ten minste 185 dagen en een maandelijkse bijdrage betalen. Een analoge regeling geldt voor personen die een overlevingspensioen genieten op grond van het overlijden van een zeeman.[297]

---

291 Art. 129 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

292 Art. 129, § 2, en 130, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

293 Art. 130, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

294 Art. 32, eerste lid, 11° bis Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

295 Art. 32, eerste lid, 6° bis Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

296 Art. 38-39 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

297 Art. 84-85KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

2. Behoud van de hoedanigheid van gerechtigde

113. Eens het recht op geneeskundige verstrekkingen is ingegaan, behouden sociaal verzekerden hun hoedanigheid van gerechtigde tot 31 december van het volgende kalenderjaar.[298]

Vanaf dan blijft het recht op een tussenkomst van de verzekering voor geneeskundige verzorging telkens voor een kalenderjaar behouden, ingeval de sociaal verzekerden voor het 2de voorafgaande kalenderjaar de verschuldigde bijdragen hebben betaald of zijn vrijgesteld daarvan en zij bovendien minstens op één ogenblik in het vierde kwartaal van dat 2de voorafgaande kalenderjaar of in het daaropvolgende kalenderjaar de hoedanigheid van gerechtigde hebben gehad. Zo niet, herleeft het recht op geneeskundige verzorging vanaf de 1ste dag van het kalenderkwartaal waarin een persoon die de hoedanigheid van gerechtigde heeft verloren, die hoedanigheid opnieuw verwerft. De betrokkene moet die hoedanigheid nog wel opnieuw verwerven tijdens de geldigheidsduur van een reeds bestaande inschrijving en moet tevens de bijdrageplicht met betrekking tot het 2de voorafgaande kalenderjaar hebben vervuld.[299]

114. De sociaal verzekerden behouden de hoedanigheid van gerechtigde slechts als de gestorte bijdragen een minimumwaarde bereiken. Die waarde bekomt men door wettelijk vastgestelde jaarlonen te vermenigvuldigen met het bijdragepercentage van 3,55%. Het wettelijk vastgestelde jaarloon is voor personen die ten minste 21 jaar oud zijn, gelijk aan 1/3de van het minimumloon op jaarbasis.[300]

C. Adequaatheid

115. De tussenkomst van de verzekering voor geneeskundige verzorging wordt beperkt tot het verzekerd tarief.[301] In een aantal gevallen hebben zorgenverstrekkers de mogelijkheid om een hoger tarief aan te rekenen aan de gerechtigden die dan zelf het verschil tussen de aangerekende kostprijs en het verzekeringstarief dragen.

In de regel blijft ook een deel van het verzekerd tarief ten laste van de gerechtigde.[302]

Zowel dat persoonlijk aandeel, als de tegemoetkoming van de verzekering kunnen bestaan in een vast bedrag of in een percentage van het verzekerd tarief. Uit de bestaande reglementering kan geen vast verband worden afgeleid tussen het bedrag van het verzekerd tarief, de omvang van de verzekeringstegemoetkoming en de omvang van het persoonlijk aandeel van de sociaal verzekerde.[303] We brengen hier onder de aandacht dat de sociaal verzekerden voor sommige geneeskundige verstrekkingen een hoger persoonlijk aandeel dan het door de Europese Code Sociale Zekerheid toegelaten maximum van 25% moeten dragen.[304]

---

298 Art. 122 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 129 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

299 Art. 123 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 131 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

300 Art. 286 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

301 Art. 35-37 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

302 Art. 37*bis*-37*quater* Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

303 Zie G. VAN LIMBERGHEN en A. BAEKE, "Voorstel tot invoering van een franchise per prestatie en van een jaarlijkse franchise in de ziektekostenverzekering voor zelfstandigen", TSR 2000, 283-341.

304 Zie F. LOUCKX, *Staat en gezondheidszorg*, Brussel, Larcier, 2015, nrs. 133 en 143.

Sur la base des honoraires et des remboursements de prestations, le DULBEA a tenté d'estimer le taux de remboursement des prestations les plus courantes, en distinguant le taux de remboursement ordinaire et le taux de remboursement applicable aux bénéficiaires de l'intervention majorée. Les résultats obtenus sont présentés au tableau 18.

Tabel 18. Estimation du taux de remboursement moyen de diverses prestations au 1er avril 2019, en pourcentage du tarif officiel

	Assuré ordinaire	BIM
Médecine générale	**89,9**	**97,4**
Avis et consultations au cabinet	83,1	95,6
Supplément consultation d'urgence	100,0	100,0
Médecine spécialisée	**72,1**	**92,8**
Non-accrédité	70,7	92,9
Accrédité	73,3	92,8
Dentisterie (jusqu'à 18 ans)	**100,0**	**100,0**
Consultations	100,0	100,0
Traitements préventifs	100,0	100,0
Dentisterie (à partir de 18 ans)	**80,3**	**100,0**
Consultations	75,9	100,0
Traitements préventifs	84,6	100,0
Kinésithérapie	**72,6**	**88,9**
Prestations au cabinet	71,9	88,8
Prestations au domicile	73,6	89,4
Patient hospitalisé	72,0	88,1
Soins infirmiers	**93,0**	**99,7**
Prestations au domicile	93,0	99,6
Prestations week-ends et jours fériés	93,1	99,7
Logopédie	**76,4**	**90,7**
Orthodontie	**76,0**	**100,0**
Sage-femme	**75,0**	**75,0**
Séances prénatales	75,0	75,0
Accouchement	75,0	75,0
Soins postnatales	75,0	75,0
Podologie	**75,0**	**90,0**
Diététique	**75,0**	**90,1**
TOTAL	**79,3**	**91,0**

Source : Mutualité chrétienne, estimations DULBEA.

116. De verzekering voor geneeskundige verzorging maakt de hoogte van de verzekeringstegemoetkoming en de omvang van het persoonlijke aandeel van de sociaal verzekerde wel afhankelijk van de financiële situatie waarin het gezin van de sociaal verzekerde zich bevindt en kent een verhoogde verzekeringstussenkomst toe aan gezinnen met een beperkt inkomen.[305]

[305] Art. 37, § 19 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

Au 31 décembre 2019, 19,9% des personnes assurées dans le régime général (17,7% des titulaires et 24,9% des personnes à charge) et 9,8% des personnes assurées dans le régime indépendants (9,3% des titulaires et 10,9% des personnes à charge) bénéficient de l'intervention majorée.[306] Au sein des deux régimes confondus, 18,9% des assurés bénéficient de l'intervention majorée.

Het ontgaat de wetgever voorts niet dat de financiële last van de geneeskundige verzorging stijgt, naarmate de frequentie daarvan toeneemt. De wetgever voorziet daarom in bijzondere tussenkomsten voor sociaal verzekerden die chronisch ziek zijn of palliatieve verzorging behoeven.[307]

Daarnaast wordt het persoonlijke aandeel in de kosten van elke afzonderlijke zorgenverstrekking aangevuld met een globaal persoonlijk aandeel. Het globaal persoonlijk aandeel geeft weer tot welk bedrag de betrokkene gedurende een bepaalde periode moet tussenkomen in het verzekerd tarief van alle door hem genoten gezondheidszorgen. Zodra de som van de persoonlijke aandelen die de betrokkene ten laste heeft genomen, het bedrag van de zogenaamde "maximumfactuur" bereikt, dient de verzekering voor geneeskundige verzorging in het resterende gedeelte van de referentieperiode alle nog door de betrokkene genoten gezondheidszorgen te vergoeden tot beloop van het volledige verzekeringstarief.[308] De betrokkenen dienen dan geen persoonlijk aandeel meer te dragen.

De verzekering voor geneeskundige verzorging blijft ten slotte haar tussenkomst in de kosten van geneeskundige verzorging verlenen ongeacht de omvang van de tussenkomst die zij reeds voordien heeft verleend aan een rechthebbende.[309]

Tabel 19. Maximum à facturer en 2020, en euros

Type de MàF	Condition	Plafond
Revenus	Revenu net imposable du ménage < 19.277,56	477,54
	Revenu net imposable du ménage < 29.635,63	689,78
	Revenu net imposable du ménage < 39.993,74	1.061,20
	Revenu net imposable du ménage < 49.920,25	1.485,68
	Revenu net imposable du ménage > 49.920,24	1.910,16
Social	Bénéficiaires de l'intervention majorée	477,54
Enfants	Enfant jusque 18 ans	689,78
Malades chroniques	Le total des frais à charge d'un membre du ménage s'élevait annuellement au moins à 477,54 euros au cours des 2 dernières années Ou Un membre du ménage bénéficie du « statut affection chronique » pendant l'année	Les plafonds ci-dessus diminuent de 106,12 euros

Source : INAMI.

306 Statistiques INAMI.

307 Art. 37, § 16*bis* en, § 16*ter* Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

308 Art. 37*quinquies* e.v. Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; zie T. JOOS, B. HOREMANS en P. VAN DRIESSCHE, "De maximumfactuur in de gezondheidszorg", *TSR* 2003, 291-314.

309 Art. 37 ZIV-Wet.

117. De bijzondere regeling voor zeelieden verleent in principe dezelfde tussenkomst in de kosten van geneeskundige verzorging als de algemene verzekering voor geneeskundige verzorging.[310] Anders dan de algemene verzekering komt ze bijvoorbeeld wel nog tussen in de kosten van vervoer van de zeelieden in geval van ziekte of ongeval.[311]

D. Transparantie

118. We onderzoeken hierna, zowel voor de algemene verzekering voor geneeskundige verzorging, als voor de bijzondere regeling voor zeelieden, hoe voor bepaalde aspecten uitvoering is gegeven aan het handvest van de sociaal verzekerde (1) en hoe burgers informatie krijgen over hun individuele rechten en verplichtingen (2).

Wat de uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde betreft, gaan we telkens na of de toepasselijke wetgeving een omschrijving geeft van door de bevoegde instellingen te verstrekken dienstige inlichtingen, in welke gevallen die instellingen een ambtshalve onderzoek van het recht op socialezekerheidsprestaties moeten verrichten en of de wetgeving de datum van het verzoek om prestaties bepaalt, voor het geval een verzoek is ingediend bij een andere dan de bevoegde instelling.

Voorafgaandelijk merken we nog op dat de verzekeringsinstelling die de prestaties van de bijzondere regeling voor zeelieden toekent, eveneens een der verzekeringsinstellingen in het kader van de algemene verzekering voor geneeskundige verzorging is.[312] Ze valt dus onder de toepassing van het handvest van de sociaal verzekerden, maar, anders dan de verzekeringsinstellingen, niet onder de Ziekenfondsenwet.

1. Uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde

119. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de verzekeringsinstellingen verstrekken aan elke sociaal verzekerde die daar schriftelijk om verzoekt de dienstige inlichtingen die betrekking hebben op zijn rechten en verplichtingen in de verzekering voor geneeskundige verzorging. Ingeval van raakpunten met andere socialezekerheidssectoren kunnen de inlichtingen ook betrekking hebben op rechten en verplichtingen in die andere sectoren. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die aan de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag van de prestaties in aanmerking worden genomen en op de redenen voor weigering van de prestaties.[313]

De wetgeving bepaalt geen gevallen waarin het onderzoek naar het recht op de prestaties ambtshalve moet gebeuren.

---

310 Art. 78-87 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

311 Art. 78, § 4 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

312 Art. 2ter Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden; art. 5 Wet Geneeskundige Verzorging.

313 Art. 295*quater* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

Ze bepaalt evenmin dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging.

120. De informatieverplichting die voortvloeit uit het handvest van de sociaal verzekerde wordt aangevuld met een bijkomende verplichting. De ziekenfondsen moeten minstens een dienst oprichten die als doel heeft het verlenen van hulp, voorlichting, begeleiding en bijstand met het oog op het bevorderen van het fysiek, psychisch of sociaal welzijn, onder meer bij het vervullen van de opdrachten in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging.[314]

2. Informatie over individuele rechten en verplichtingen

121. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering verstrekt via zijn website[315] zeer gedetailleerde informatie over de rechten en de plichten van de sociaal verzekerden, die voortvloeien uit de wetgeving met betrekking tot de verzekering voor geneeskundige verzorging. De website vermeldt de contactgegevens van de verzekeringsinstellingen.[316]

De website geeft gedetailleerde informatie over de financiële toegankelijkheid van de gezondheidszorg[317], tot en met de inkomstenbedragen in verband met de maximumfactuur[318], en over de terugbetaalbare geneeskundige verstrekkingen.[319]

De website geeft een overzicht van de beschikbare webtoepassingen.[320] Naast de toepassingen voor professionele gebruikers geeft het zoekprogramma Vergoedbare geneesmiddelen bijvoorbeeld meer informatie over de vergoedingsmodaliteiten van de vergoedbare geneesmiddelen.[321] Een andere applicatie is NomenSoft, een databank van de nomenclatuur van de geneeskundige verstrekkingen met een zoekmotor. De databank combineert de codenummers en de omschrijving van de prestaties met de tarieven en de reglementaire basis.[322] Bij het openen van de applicatie krijgt de gebruiker de waarschuwing dat de raadpleging via NomenSoft enkel een hulpmiddel is en niet de gepubliceerde koninklijke besluiten, omzendbrieven, … vervangt.[323]

De tussenkomst van de verzekering voor geneeskundige verzorging wordt beperkt tot het verzekerd tarief, ook al heeft de zorgenverstrekker in bepaalde gevallen de mogelijkheid om een hoger tarief aan te rekenen aan de sociaal verzekerde. De wetgever verplicht de zorgverleners dan ook om de

314 Art. 3 Ziekenfondsenwet.

315 https://www.rva.be/nl.

316 https://www.riziv.fgov.be/nl/professionals/andere-professionals/ziekenfonds/Paginas/contacteer-ziekenfondsen.aspx.

317 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/financiele-toegankelijkheid/Paginas/default.aspx.

318 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/financiele-toegankelijkheid/Paginas/types-maximumfactuur-(MAF).aspx.

319 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/door-ziekenfonds/Paginas/default.aspx#In_de_kosten_van_welke_verstrekkingen_komt_uw_ziekenfonds_tegemoet?.

320 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/default.aspx.

321 https://ondpanon.riziv.fgov.be/SSPWebApplicationPublic/nl/Public/ProductSearch.

322 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/NomenSoft.aspx.

323 https://ondpanon.riziv.fgov.be/Nomen/nl/search.

gerechtigden te informeren over hun toetreding of weigering van toetreding tot tarief-overeenkomsten.[324] Daarnaast bevat de website van het RIZIV een zoekmotor waarmee sociaal verzekerden een zorgverlener kunnen zoeken en kunnen nagaan of de betrokkene het verzekerd tarief hanteert.[325]

Het RIZIV stelt via zijn website het reglementair formulier voor de aanvraag tot vergoeding van geneesmiddelen waarvoor een machtiging is vereist, ter beschikking.[326]

Via het systeem eAttest kan de huisarts zijn getuigschrift voor verstrekte hulp via zijn software sturen naar de verzekeringsinstelling van de gerechtigde en schrijft het ziekenfonds vervolgens het bedrag van de terugbetaling over naar de bankrekening van de gerechtigde.[327]

De Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering is een verzekeringsinstelling die ook de prestaties van de eigen regeling voor zeelieden toekent. Haar website geeft detailleerde informatie[328], stelt voor specifieke formulieren voor zeelieden ter beschikking[329] en bevat een link naar het on-linedossier van de aangesloten leden, die onder meer toelaat documenten te bekomen en de terugbetalingen en het recht op de maximumfactuur te consulteren.[330]

De privaatrechtelijke verzekeringsinstellingen hebben eveneens een eigen website.

E. Deelbesluit

122. In dit hoofdstuk hebben we onderzocht voor wie de verzekering voor geneeskundige verzorging en de bijzondere regeling voor zeelieden voorzien in een formele en effectieve verzekeringsdekking, of die socialezekerheidsregelingen een adequate bescherming bieden en of ze transparant zijn.

123. Alle personen die vallen binnen het bestek van dit onderzoek en die noch op grond van hun activiteit, noch als persoon ten laste verplicht zouden zijn verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging, zijn verzekerd in hun hoedanigheid van personen die zijn ingeschreven in het rijksregister. Zij zijn in dat geval een persoonlijke bijdrage voor de financiering van de verzekering voor geneeskundige verzorging verschuldigd. Zij genieten een vermindering of vrijstelling van die bijdrage, ingeval hun gezinsinkomen niet bepaalde bedragen bereikt.

Bovendien gelden vormen van vrijwillige verzekering met een *opt-in*formule in bepaalde gevallen.

Zowel de verplicht, als de vrijwillig verzekerde gerechtigden moeten zich uit eigen beweging aansluiten bij een verzekeringsinstelling. Uit onderzoek blijkt dat het gebrek aan aansluiting bij een verzekeringsinstelling, inzonderheid wat zelfstandigen betreft, een significant obstakel is voor de toegang tot de prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging.[331]

---

324 Art. 73 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

325 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/zorgverlener-zoeken.aspx.

326 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/geneesmiddelen-hoofdstuk4-aanvraagformulier.aspx.

327 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/kost-terugbetaling/Paginas/elektronisch-getuigschrift-eattest.aspx

328 https://www.caami-hziv.fgov.be/nl.

329 https://www.caami-hziv.fgov.be/nl/voor-zeevarenden.

330 https://www.caami-hziv.fgov.be/nl/myhziv-uw-dossier-online-beheren.

331 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 1, A. Formele verzekeringsdekking.

124. In principe moeten de gerechtigden geen wachttijd volbrengen. Alleen gerechtigden van wie de vorige inschrijving is vervallen wegens niet-nakoming van de persoonlijke bijdrageverplichtingen, moeten een wachttijd van 6 maanden volbrengen. In een aantal gevallen zijn de betrokken personen vrijgesteld van die wachttijd.

Een langere wachttijd geldt voor zelfstandigen die hun beroepsbezigheid uitoefenen na het bereiken van de normale pensioenleeftijd of die worden toegelaten tot de voortgezette verzekering. Een bijzondere wachttijd geldt ook voor de gerechtigde zeelieden (en hun overlevende echtgenoot) die geen volledige pensioenloopbaan in die hoedanigheid hebben volbracht en niet meer in die hoedanigheid waren verzekerd op de ingangsdatum van hun rustpensioen (respectievelijk overlevingspensioen).

125. Uit de bestaande reglementering kan geen vast verband worden afgeleid tussen het bedrag van het verzekerd tarief, de omvang van de verzekeringstegemoetkoming en de omvang van het persoonlijk aandeel van de sociaal verzekerde.

De verzekering voor geneeskundige verzorging en de bijzondere regeling voor zeelieden verlenen een verhoogde tegemoetkoming naargelang van de financiële situatie en de nood aan gezondheidszorgen van de gerechtigde en zijn gezin. Ze zetten hun tussenkomst in de kosten van geneeskundige verzorging niet stop, ingeval deze een bepaald bedrag heeft bereikt.

De toepasselijke wetgeving preciseert slechts in geringe mate welke inlichtingen ze beschouwt als dienstige inlichtingen die de socialezekerheidsinstellingen moeten verstrekken aan de sociaal verzekerden.

De website geeft van het RIZIV geeft zeer gedetailleerde algemene informatie over de rechten en verplichtingen van de gerechtigden. Ze bevat een aantal applicaties die onder meer toelaten de verzekeringstarieven van geneeskundige zorgen te kennen en na te gaan of een zorgenverstrekker zich ertoe heeft verbonden het verzekeringstarief toe te passen.

Hoofdstuk 2. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

126. De arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen voorzien in socialezekerheidsprestaties ingeval van arbeidsongeschiktheid en van ouderschap. In dit hoofdstuk komt het sociaal risico arbeidsongeschiktheid aan bod en gebruiken we gemakkelijksheidshalve de term arbeidsongeschiktheidsverzekering. Voor het risico ouderschap verwijzen we naar het volgende hoofdstuk.[332]

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming maakt een onderscheid tussen (kortlopende) uitkeringen bij ziekte en (langlopende) uitkeringen bij invaliditeit.[333] In een aantal lidstaten bestaan onderscheiden socialezekerheidsregelingen voor uitkeringen bij ziekte en bij invaliditeit. In België is dat niet het geval. De Belgische arbeidsongeschiktheidsverzekeringen kennen uitkeringen toe, zowel in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, als in het tijdvak van invaliditeit. Ons onderzoek in dit hoofdstuk betreft bijgevolg zowel de uitkeringen bij ziekte, als de uitkeringen bij invaliditeit in de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

127. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen hanteren vergelijkbare, maar niet identieke omschrijvingen van het begrip arbeidsongeschiktheid.

Wat werknemers betreft, is sprake van arbeidsongeschiktheid, ingeval de betrokkene elke werkzaamheid stopzet als gevolg van een door letsels of functionele stoornissen veroorzaakte vermindering van het verdienvermogen, dat wil zeggen van de capaciteit om met het verrichten van arbeid te voorzien in het levensonderhoud. Het verdienvermogen moet zijn verminderd tot 1/3de of minder van het verdienvermogen van een maatpersoon, dat wil zeggen van een persoon van dezelfde stand en met dezelfde opleiding. Tijdens de eerste 6 maanden wordt de arbeids(on)geschiktheid alleen beoordeeld met inachtneming van het gewone beroep van de werknemers. Het gewone beroep is niet noodzakelijk het laatste beroep van de betrokkene. Men houdt niet alleen rekening met de werkzaamheid in de beroepscategorie waartoe de laatst door de betrokkene verrichte beroepsarbeid behoort, maar ook met de werkzaamheid in de verschillende beroepen die de betrokkene heeft of zou hebben kunnen uitoefenen, rekening houdend met zijn beroepsopleiding. Ingeval de aandoening waaraan de betrokken werknemer lijdt, niet vatbaar is voor genezing binnen een redelijk korte termijn of, in ieder geval, na verloop van 6 maanden wordt de arbeids(on)geschiktheid geëvalueerd, rekening houdend met alle beroepen waarmee een werknemer van dezelfde stand en leeftijd en met dezelfde beroepsopleiding een beroepsinkomen kan verdienen.[334] Sociaal verzekerden die niet naar het werk mogen gaan omwille van een contact met een persoon die aangetast is door een besmettelijke ziekte, worden gedurende een bepaalde tijd arbeidsongeschikt geacht.[335]

Ook zeelieden worden slechts erkend als arbeidsongeschikt, als zij elke werkzaamheid stopzetten als gevolg van een door letsels of functionele stoornissen veroorzaakte vermindering van het verdienvermogen. Het verdienvermogen moet zijn verminderd tot 1/3de of minder van het verdienvermogen van een maatpersoon, dat wil zeggen van een persoon van dezelfde stand en met dezelfde vorming. Tijdens het 1ste jaar wordt daarbij rekening gehouden met het gewone beroep van de

332 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 3. Ouderschapsverzekeringen.

333 Punt 3.2. Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

334 Art. 100 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

335 Art. 239 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

betrokkene, voor zover de betrokkene kan beter worden of genezen binnen afzienbare tijd. Anders, of in ieder geval, na verloop van een jaar houdt men rekening met de groep van beroepen waartoe zijn laatste activiteit behoorde of met de verschillende beroepen die hij, rekening houdend met zijn beroepsvorming, kan uitoefenen. Daarnaast kunnen arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ook worden toegekend aan zeelieden, als het hun verboden is arbeid te verrichten wegens een contact met een persoon die is aangetast door een besmettelijke ziekte.[336]

Zelfstandigen worden erkend zich te bevinden in staat van arbeidsongeschiktheid, als zij wegens letsels of functionele stoornissen een einde hebben moeten stellen aan hun beroepstaken en geen andere beroepsactiviteit hebben aangevat.[337] Het verlies van verdienvermogen komt niet met zoveel woorden voor in deze omschrijving van het begrip arbeidsongeschiktheid. Het verlies van verdienvermogen wordt echter geacht te zijn begrepen in de voorwaarde om alle beroepstaken stop te zetten wegens letsels of functionele stoornissen. De erkenning van de arbeidsongeschiktheid veronderstelt bijgevolg dat de letsels of functionele stoornissen een doorslaggevende vermindering van het verdienvermogen van de zelfstandige tot gevolg hebben. Anders dan voor werknemers kwantificeert de wetgever de vereiste vermindering van het verdienvermogen niet. Het is anders dan bij werknemers ook niet vereist dat de letsels of functionele stoornissen zich voordoen na de aanvatting van een zelfstandige beroepsactiviteit.[338] Na verloop van 12 maanden moet het verlies van verdienvermogen de betrokkene niet alleen ongeschikt maken voor de uitoefening van zijn gewoonlijk beroep, maar ook voor de uitoefening van om het even welke beroepsbezigheid die hem billijkerwijze zou kunnen worden opgelegd.[339] Zelfstandigen die hun beroepsactiviteit niet kunnen uitoefenen omwille van een contact met een persoon die aangetast is door een besmettelijke ziekte, worden gedurende een bepaalde tijd arbeidsongeschikt geacht.[340]

De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen verhogen, onder bepaalde voorwaarden, de uitkeringen als de gerechtigden de gewone handelingen van het dagelijkse leven gedurende langere tijd niet alleen kunnen verrichten als gevolg van hun gezondheidstoestand en andermans hulp bijgevolg voortdurend onontbeerlijk is in de bij wet voorgeschreven mate.[341]

128. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden voorziet nog in de toekenning van een forfaitaire begrafenisvergoeding bij overlijden van een (gepensioneerde) sociaal verzekerde.[342] Die inkomensaanvullende vergoeding komt verder niet aan bod in dit onderzoek.

129. Prestaties die de gezondheidstoestand en het leven van hulpbehoevende personen beogen te verbeteren, vormen een aanvulling op de prestaties van de ziekteverzekering en moeten dus als "prestaties bij ziekte" in de zin van verordening 883/2004 worden beschouwd. Dat is het geval, als een

336 Art. 109 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

337 Art. 19 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

338 D. SIMOENS, "De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen" in *Tussen solidariteit en eigenheid..*, Gent, Mys & Breesch, 1994, 200-201; J. VAN STEENBERGE, *Schade aan de mens*, I, *Evaluatie van de arbeidsongeschiktheid in het recht*, Antwerpen, Maarten Kluwer, 1975, 443.

339 Art. 20 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

340 Art. 82 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

341 Art. 93 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 215 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 12*ter* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

342 Art. 107 en 112 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

zorgkas de kosten van niet-medische hulp- en dienstverlening aan personen met een verminderd zelfzorgvermogen ten laste neemt, zelfs als de betrokken prestatie een andere prestatie dan een prestatie bij ziekte aanvult.[343] Als een dergelijke prestatie het algemene levenspeil van hulpbehoevende personen verbetert door hun extra kosten te compenseren op een forfaitaire wijze of met een vast bedrag zonder overlegging van bewijsstukken van genoten zorgen, behoort ze niet tot de verstrekkingen bij geneeskundige verzorging, maar tot de uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid.[344]

130. We onderzoeken in dit hoofdstuk of en voor wie de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voorzien in een formele (A) en effectieve (B) verzekeringsdekking, welk niveau van bescherming die sociale verzekeringen bieden (C) en of ze transparant zijn (D). We sluiten dit hoofdstuk af met een diagnose en een overzicht van mogelijke probleemsituaties. We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

A. Formele verzekeringsdekking

131. We gaan hieronder na of de personen die binnen het bestek van dit onderzoek vallen, hetzij verplicht (1) dan wel vrijwillig (2) verzekerd zijn in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden of zelfstandigen, hetzij uitgesloten zijn van alle arbeidsongeschikheids-verzekeringen (3).

Ingeval sociaal verzekerden gelijktijdig verzekerd zijn in meer dan een arbeidsongeschikheids-verzekering, is er vanuit de invalshoek van de formele verzekeringsdekking geen probleem. Of de betrokkenen, in de hypothese dat zij arbeidsongeschikt worden geacht in meer dan een arbeidsongeschiktheidsverzekering, de desbetreffende uitkeringen kunnen cumuleren, onderzoeken we onder de invalshoek van de adequaatheid van de socialezekerheidsprestaties die zij genieten.[345]

1. Verplichte verzekering

132. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens welke personen verplicht verzekerd zijn in de onderscheiden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c).

a. Verplichte verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

133. Alle werknemers zijn verplicht verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, ook tijdens perioden die zijn gedekt door ontslagvergoedingen of waarin zij arbeidsongeschikt, werkloos of gepensioneerd zijn of moederschapsrust genieten.[346]

De desbetreffende wetgeving bevat geen specifieke regels met betrekking tot atypische werknemers. Zij ressorteren in principe dus ook onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor

343 HvJ 18 oktober 2007, nr. C-299/05; HvJ 1 april 2008, nr. C-212/06; HvJ 30 juni 2011, nr. C-388/09; HvJ 1 februari 2017, nr. C-430/15. 12 juli 2012, nr. C-562/10.

344 HvJ nr. C-160/96, 5 maart 1998; HvJ nr. C-160/96, 5 maart 1998; HvJ nrs. C-502/01 en C-31/02, 8 juli 2004; HvJ nr. C-286/03, 21 februari 2006; HvJ nr. C-208/07, 16 juli 2009.

345 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, d. Cumulatie van inkomensvervangende vergoedingen en uitkeringen.

346 Artikel 86, § 1 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

werknemers, met uitzondering van de uit het socialeverzekeringssysteem voor werknemers uitgesloten categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is.[347]

Alleen bepaalde categorieën zelfstandigen ressorteren onder de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor werknemers. Het gaat om die categorieën die de wetgever onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[348]

Le nombre de personnes assurées dans l'assurance incapacité de travail primaire des travailleurs salariés s'élève à 3.776.365 au 31 décembre 2017.[349] Ces titulaires indemnisables primaires (TIP) sont les titulaires assurés en cas d'incapacité de travail, déduction faite des invalides. Concrètement, il s'agit de travailleurs salariés actifs, de chômeurs, de travailleurs en période de salaire garanti et de titulaires reconnus en incapacité primaire.

Andere categorieën personen die geen werknemer zijn, maar wel zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, vallen eveneens onder de toepassing van de arbeidsongeschiktheidsverzekering die deel uitmaakt van dat systeem.[350]

Daarnaast zijn jonge nog leerplichtige werknemers en bepaalde varende werknemers, die voor het overige zijn ondergebracht in de socialezekerheidsregeling voor zeelieden, verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.[351]

b. Verplichte verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

134. Zeelieden ter koopvaardij en daarmee gelijkgestelde personen zijn verplicht verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.[352]

Hetzelfde geldt voor leerlingen van de koopvaardij.[353]

Le nombre de personnes assurées dans l'assurance incapacité de travail primaire des marins s'élève à 1.305 en 2016.[354] Ces titulaires indemnisables primaires (TIP) sont les titulaires assurés en cas d'incapacité de travail, déduction faite des invalides.

c. Verplichte verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

135. De categorieën zelfstandigen die niet zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, ressorteren onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, ook tijdens perioden waarin zij arbeidsongeschikt zijn of moederschapsuitkeringen of het

347 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

348 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

349 Statistiques INAMI.

350 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

351 Art. 86, § 1, a), d) en e) Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

352 Art. 2-2*septies*, 4 en 6 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden; art. 6 e.v. KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij; art. 73 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

353 Art. 110*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

354 Statistiques CAAMI (Vade Mecum 2019).

overbruggingsrecht genieten, waarin zij de pensioenleeftijd hebben bereikt of een pensioen ontvangen of waarvoor zij vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen hebben gekregen wegens hun tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie.[355]

De andere categorieën zelfstandigen dan de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep kunnen evenwel slechts aanspraak maken op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, als hun socialezekerheidsbijdragen tenminste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep. Meewerkende echtgenoten en student-zelfstandigen die de voor hen geldende verminderde minimumbijdragen betalen, ressorteren onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.[356]

Le nombre de personnes assurées dans l'assurance incapacité de travail primaire des travailleurs indépendants s'élève à 608.576 au 31 décembre 2017.[357] Ces titulaires indemnisables primaires (TIP) sont les titulaires assurés en cas d'incapacité de travail, déduction faite des invalides. Concrètement, il s'agit principalement de travailleurs indépendants actifs et de titulaires reconnus en incapacité de travail primaire.

2. Vrijwillige verzekering

136. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers beschouwt werknemers bij het aflopen van hun vrijwillig voortgezette verzekering in de verzekering voor geneeskundige verzorging als rechthebbenden op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, op voorwaarde dat zij arbeidsongeschikt zijn geworden uiterlijk de 1ste werkdag na afloop van dat tijdvak van voortgezette verzekering.[358] Het gaat om werknemers die niet meer ressorteren onder het Belgische socialeverzekeringssysteem voor werknemers en verkeren in een behartigenswaardige maatschappelijke toestand.[359] Vermits de betrokkenen voor de toelating tot de voortgezette verzekering een bijdrage verschuldigd zijn, maar niet verplicht zijn om gebruik te maken van de voortgezette verzekering, is ook, wat de arbeidsongeschiktheidsverzekering betreft, sprake van een vorm van (tijdelijke) vrijwillige verzekering.

Voorts kunnen de gerechtigden gedurende een verlengbare periode van 2 jaar na het volgen van een beroepsherscholingsprogramma tegen bijdragebetaling deelnemen aan een voortgezette verzekering, ingeval zij niet langer arbeidsongeschikt zijn en een beroep uitoefenen als zelfstandige of zonder sociaal verzekerde te zijn.[360]

De vrijwillige verzekering neemt in beide gevallen de vorm aan van een *opt-in*formule.

137. Daarnaast kunnen zelfstandigen die voldoen aan de voorwaarden om te worden toegelaten tot de vrijwillig voortgezette verzekering in de pensioenverzekering voor zelfstandigen, ook gebruik

355 Art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 17 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

356 Art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 5*quater,* § 4 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

357 Statistiques INAMI.

358 Art. 86, § 1, 3° Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

359 Zie art. 247 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

360 S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 313.

maken van de vrijwillig voortgezette verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.[361] Ook hier gaat het om een vrijwillige verzekering met een *opt-in*formule.

3. Gevallen van uitsluiting

138. We onderzoeken hierna eerst, achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheids-verzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), welke personen zijn uitgesloten daarvan en vervolgens welke categorieën personen verstoken zijn van elke sociale bescherming tegen de gevolgen van arbeidsongeschiktheid (d).

a. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

139. Sommige categorieën personen worden uitgesloten van de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor werknemers, maar worden tegen arbeidsongeschiktheid beschermd door een andere arbeidsongeschiktheidsverzekering of door hun arbeidsstatuut.

Leden van het benoemd personeel van private onderwijsinstellingen zijn uitgesloten van de arbeidsongeschiktheidsverzekering, hoewel zij ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[362] Zij genieten immers bescherming tegen arbeidsongeschiktheid in het kader van hun arbeidsstatuut. Ingeval hun arbeidsverhouding eenzijdig wordt beëindigd door de tewerkstellende instelling of een einde neemt als gevolg van de vernietiging, intrekking, opheffing of niet-hernieuwing van hun benoemingsakte wordt hen onder bepaalde voorwaarden een recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verleend in de werknemersverzekering. Diezelfde regeling geldt voor ambtenaren van de Belgische Staat die alleen, wat de verzekering voor geneeskundige verzorging betreft, ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[363] In beide gevallen komen de betrokkenen niet in aanmerking voor de toepassing van die maatregel, als zij hun betrekking respectievelijk ambt uitoefenen als nevenberoep of nevenambt naast een andere activiteit en zij op grond van die activiteit reeds vallen onder de toepassing van een arbeidsongeschiktheidsverzekering.[364]

b. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

140. Nog leerplichtig jonge werknemers en bepaalde varende werknemers zijn uitgesloten van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden. Zij zijn evenwel verplicht verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.[365]

c. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

141. Sommige categorieën zelfstandigen worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen en van de arbeidsongeschiktheidsverzekering die deel uitmaakt daarvan. Zij hebben

361 Art. 3, 2° Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

362 Art. 7 en 8 RSZ-Besluit.

363 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, C. Ambtenaren van de Belgische Staat.

364 Art. 7-13 Wet 20 juli 1991 houdende sociale en diverse bepalingen.

365 Art. 86, § 1, a), d) en e) Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

in diezelfde of een andere hoedanigheid toegang tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers of worden beschermd tegen arbeidsongeschiktheid door hun arbeidsstatuut.

Daartoe behoren de categorieën zelfstandigen die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst en die de wetgeving onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[366]

Zelfstandigen in bijberoep zijn uitgesloten, ingeval zij geen bijdragen of lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep verschuldigd zijn.[367] Op grond van hun hoofdberoep genieten zij bescherming tegen arbeidsongeschiktheid in de werknemersverzekering of in het kader van hun ambtenarenstatuut.

Ook zelfstandigen die hun beroepsbezigheid uitoefenen, terwijl zij een rust- of overlevingspensioen genieten of terwijl zij reeds de wettelijke pensioenleeftijd hebben bereikt, zijn uitgesloten van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, ingeval zij geen bijdragen of lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep verschuldigd zijn.[368] Zij genieten op dat ogenblik wel een pensioen of kunnen daarop aanspraak maken, zodat zij niet verstoken zijn van een inkomensvervangende socialezekerheidsuitkering.

Personen die hun zelfstandig hoofdberoep combineren met de uitoefening van een nevenberoep in een andere hoedanigheid, zijn, in principe, sociaal verzekerd in beide arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Sommigen onder hen zijn evenwel uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen en de daarvan deel uitmakende arbeidsongeschiktheidsverzekering. Dat is het geval voor zelfstandige journalisten en perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten op grond van een zelfstandige beroepsbezigheid en sociaal verzekerd zijn als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat[369], voor de 'publieke mandatarissen'[370], voor de echtgenoten van zelfstandigen die niet als meewerkende echtgenoot worden beschouwd omwille van hun activiteit als werknemer of ambtenaar.[371]

142. Sommige andere categorieën zelfstandigen worden als zodanig uitgesloten van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, maar vallen toch onder de toepassing ervan, als zij nog een andere zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen. Dat is het geval voor zelfstandige journalisten en perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten op grond van een zelfstandige beroepsbezigheid en daarnaast een andere zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen[372], voor de echtgenoten van zelfstandigen die niet als meewerkende echtgenoot worden beschouwd omwille van een eigen beroepsbezigheid als zelfstandige.[373]

366 Art. 3, § 1, derde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

367 Art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

368 Art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

369 Art. 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

370 Art. 5*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

371 Art. 7 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

372 Art. 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

373 Art. 7 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

d. Uitsluiting van alle arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

143. Het gaat, wat werknemers betreft, om bepaalde categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is. Zij zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers[374] en, bij gebrek aan een andersluidende wetsbepaling, ook uit de arbeidsongeschiktheidsverzekering die deel uitmaakt daarvan. Als zij niet ressorteren onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden of hun werknemersactiviteit niet combineren met een beroepsbezigheid als zelfstandige of een betrekking als ambtenaar van de Belgische Staat, ressorteren zij niet onder een van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen en genieten zij ook geen bescherming tegen arbeidsongeschiktheid in het kader van een ambtenarenstatuut.

144. Jonge en toevallige helpers worden nog steeds uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.[375] Zij genieten geen eigen bescherming tegen de gevolgen van arbeidsongeschiktheid.

Personen die worden gelijkgesteld met de beoefenaars van een zelfstandig bijberoep en die geen of verminderde socialezekerheidsbijdragen betalen, kunnen geen aanspraak maken op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen als zelfstandigen.[376]

145. Arbeidende personen die geen werknemers zijn en die de wetgever niet onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zoals vrijwilligers[377] en personen die penitentiaire arbeid verrichten[378], zijn niet verzekerd in een van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Als zij niet op grond van een andere activiteit sociaal verzekerd zijn, genieten zij geen socialezekerheidsbescherming tegen de gevolgen van arbeidsongeschiktheid.

B. Effectieve verzekeringsdekking

146. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen maken de toekenning van prestaties niet afhankelijk van loopbaanduurvoorwaarden.

We onderzoeken hierna eerst in hoever de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen de toekenning van hun socialezekerheidsprestaties afhankelijk maken van wachttijden (1) en of reeds (deels) volbrachte wachttijden worden behouden, overgedragen respectievelijk geaccumuleerd, ingeval van loopbaantransities (2). We gaan elders na of de duur van de volbrachte loopbaan een invloed heeft op de hoogte van de prestaties van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.[379]

We onderzoeken vervolgens vanaf welk ogenblik het recht op de prestaties van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen ingaat (3).

Ten slotte analyseren we de looptijd van de prestaties in de arbeidsongeschiktheids-verzekeringen (4).

374 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

375 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

376 Art. 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

377 Art. 10 en 11 Vrijwilligerswet.

378 Art. 84, § 4 Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden.

379 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2. Hoogte van de uitkeringen.

1. Wachttijden

147. We onderzoeken de wachttijden achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c).

a. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

148. Werknemers hebben in principe niet eerder recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen dan na de vervulling van een wachttijd van 12 maanden die voorafgaat aan de datum waarop zij het recht verkrijgen. Zij moeten daartoe in die periode 180 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen volbrengen. Zij moeten bovendien bewijzen dat voor hun arbeidsdagen de vereiste socialezekerheidsbijdragen die een minimumbedrag moeten bereiken[380], zijn betaald, of anders een aanvullende bijdrage betalen.[381] De wetgever koppelde de invoering van de thans geldende langere wachttijd voor werknemers aan een nieuwe regel die erin bestond het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkering niet langer te berekenen op basis van het laatste dagloon, maar op basis van het gemiddelde loon over de vier laatste kwartalen. Hij achtte die langere referteperiode minder fraudegevoelig en verantwoordde de maatregel voorts met de overweging dat de vroegere wachttijd van 120 arbeidsdagen in een referteperiode van 6 maanden niet in verhouding stond tot de lange looptijd van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.[382]

Voor voltijdse werknemers bekomt men het aantal volbrachte dagen door het aantal arbeidsdagen en daarmee gelijkgestelde dagen te delen door het aantal dagen tewerkstelling in de vaste arbeidsregeling of, indien het geen vast aantal dagen per week betreft, het maximaal aantal dagen tewerkstelling van de maatpersoon voor het beschouwde tijdvak. Het aldus bekomen quotiënt vermenigvuldigt men dan met het maximaal aantal in aanmerking te nemen dagen voor een tewerkstelling in een zesdagenweek voor het beschouwde tijdvak.[383] Voltijdse werknemers in een vijfdaagse werkweek moeten bijgevolg 150 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen aantonen om de wachttijd van 180 dagen te vervullen. Werknemers die worden tewerkgesteld ter uitvoering van cao nr. 42 betreffende de invoering van nieuwe arbeidsregelingen in de ondernemingen en wier loon tenminste gelijk is aan het gewaarborgd gemiddelde minimum maandinkomen, worden geacht voltijdse prestaties te leveren.[384]

Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers volbrengen hun wachttijd door minstens 800 arbeidsuren te presteren in de referteperiode van 12 maanden.[385] Het aantal door deeltijdse werknemers te volbrengen arbeidsuren is bijgevolg niet afhankelijk van de omvang van hun arbeidstijd, stemt overeen met ongeveer 40% van een 38-urenwerkweek en is hoger dan het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de, zoals bepaald in artikel 11*bis* van de

380 Art. 286-288 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

381 Art. 128, § 1 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 203 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

382 MvT bij het ontwerp van programmawet, *Parl.St*. Kamer 2014-15, nr. 672/1, 69-70.

383 Art. 203, zesde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

384 Art. 203, tweede lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

385 Art. 203, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

Arbeidsovereenkomstenwet.[386] Als men het aantal arbeidsuren deelt door het aantal arbeidsdagen dat typische werknemers moeten presteren, stelt men vast dat atypische werknemers gemiddeld meer dan halftijds moeten werken om de wachttijd te kunnen vervullen. Wie niet aan de vereiste arbeidsuren komt, moet een aanvullende bijdrage betalen om de wachttijd te vervullen. Personen die behoren tot de drie betrokken werknemerscategorieën worden slechts beschouwd als seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen respectievelijk deeltijdse werknemers, als zij buiten de desbetreffende arbeidstijdvakken niet ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en niet voldoen aan de voorwaarden om recht te hebben op werkloosheidsuitkeringen.[387] Seizoenarbeiders zijn werknemers die werken voor een beperkte tijd, hetzij wegens de seizoengebonden aard van hun werk, hetzij omdat hun werkgevers ertoe genoopt zijn hulppersoneel aan te werven op bepaalde tijden van het jaar.[388] Onder arbeiders bij tussenpozen verstaat men de tijdelijke werknemers en de uitzendkrachten, alsmede de huisarbeiders die zijn ondergebracht in het socialezekerheidssysteem[389] voor werknemers.[390] Voor het berekenen van hun aanvullende bijdrage geldt een bijzondere regel.[391]

Socialezekerheidsbijdragen van ambtenaren van de Belgische Staat worden niet aangewend voor de financiering van de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Door hen gepresteerde arbeidsdagen worden bijgevolg niet meegerekend voor de toelating tot het recht op arbeidsongeschiktheids-uitkeringen. Ingeval hun arbeidsverhouding eenzijdig wordt beëindigd door de Belgische Staat of een einde neemt als gevolg van de vernietiging, intrekking, opheffing of niet-hernieuwing van hun benoemingsakte wordt hen onder bepaalde voorwaarden onmiddellijk een recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verleend in de werknemersverzekering. De Belgische Staat maakt dan de met de wachttijd overeenstemmende patronale en werknemersbijdragen over. Eenzelfde regel geldt voor benoemde personeelsleden van privaatrechtelijke onderwijsinstellingen.[392]

In een aantal gevallen genieten de betrokkenen evenwel een vrijstelling van de wachttijd. Dat is onder meer het geval voor jongeren die hun studies, alternerende opleiding of leertijd hebben beëindigd en uiterlijk de dag na het daaropvolgende tijdvak van 13 maanden de hoedanigheid van gerechtigde verkrijgen als werknemer of gecontroleerde werkloze.[393] Voorts worden persoon die de hoedanigheid van gerechtigde werknemer of werkloze verkrijgen binnen de 30 dagen volgend op hun vrijwillig ontslag als ambtenaar, vrijgesteld van de wachttijd. Daartoe geldt een andere wachttijd als voorwaarde. Zij moeten immers als ambtenaar tewerkgesteld zijn geweest voor een ononderbroken periode van minstens 6 maanden. Als die periode minder lang is, wordt ze in mindering gebracht op de in acht te nemen wachttijd.[394]

386 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 128-129.

387 Art. 202 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

388 Art. 199 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

389 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, …. Verplichte verzekering.

390 Art. 200 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

391 Art. 292 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

392 Art. 7-13 Wet 20 juli 1991 houdende sociale en diverse bepalingen.

393 Art. 205, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

394 Art. 205, § 1 K.B. 3 juli 1996 tot uitvoering van de wet betreffende de verplichte verzekering voor geneeskundige verzorging en uitkeringen, gecoördineerd op 14 juli 1994.

149. De gewaarborgde minimumbedragen van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen zijn hoger voor regelmatige dan voor andere werknemers. Werknemers worden slechts beschouwd als regelmatige werknemers, als zij voldoen aan een wachttijd.

Zij moeten bij de aanvang van hun arbeidsongeschiktheid sedert ten minste 6 maanden de hoedanigheid van uitkeringsgerechtigde hebben en 120 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen aantonen. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen of deeltijdse werknemers moeten 400 arbeidsuren of daarmee gelijkgestelde uren in rekening kunnen brengen. Noch voor hen, noch voor andere werknemers worden dagen van gecontroleerde werkloosheid daarbij in aanmerking genomen.

In de periode vanaf de datum waarop zij gerechtigde zijn geworden en tot daags vóór de aanvang van hun arbeidsongeschiktheid, moet het totale aantal arbeidsdagen en daarmee gelijkgestelde dagen van de betrokken gerechtigden ten minste 3/4de bedragen van het aantal werkdagen in die periode. Is de werknemer reeds gerechtigde op 1 januari van het kalenderjaar vóór dat waarin hij arbeidsongeschikt wordt, dan wordt die referteperiode beperkt tot dat kalenderjaar. Voor seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers moet het aantal arbeidsuren of daarmee gelijkgestelde uren overeenstemmen met ten minste 28 arbeidsuren per week of bij gebreke hiervan, met een aantal arbeidsuren gelijk aan ten minste 3/4de van het aantal arbeidsuren, gepresteerd door de maatpersoon. Het vereiste aantal arbeidsuren ligt hoog en staat niet in verhouding tot de omvang van de effectieve arbeidstijd.[395]

De betrokken werknemers moeten over het totale aantal werkdagen in de referteperiode doen blijken van een gemiddeld dagloon dat ten minste gelijk is aan een in functie van hun leeftijd bepaald bedrag.[396]

Zij behouden die hoedanigheid als zij opnieuw arbeidsongeschikt worden binnen 12 maanden na het einde van een arbeidsongeschiktheid waarin zij die hoedanigheid hadden.[397]

b. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

150. Om aanspraak te kunnen maken op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen moeten zeelieden gedurende ten minste 3 maanden zijn ingeschreven als zeeman of shoreganger in de Pool der zeelieden en in die periode van 3 maanden effectief 50 arbeidsdagen hebben gepresteerd.[398]

De referteperiode valt bijgevolg korter uit dan in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers en het aantal te bewijzen arbeids- of gelijkgestelde dagen is ook kleiner.

151. Om aanspraak te kunnen maken op de hogere gewaarborgde minimumbedragen van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen moeten zeelieden gedurende ten minste 12 maanden de

395 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 133.

396 Art. 224 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

397 Art. 224, § 4 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

398 Art. 119*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

hoedanigheid van gerechtigde hebben gehad in een referteperiode van 18 maanden vóór de aanvang van hun arbeidsongeschiktheid.[399]

De te volbrengen wachttijd is langer dan in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers (120 arbeidsdagen), maar hetzelfde geldt voor de referteperiode (6 maanden).

c. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

152. Zelfstandigen hebben niet eerder recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen dan na de vervulling van een wachttijd van 6 maanden waarin zij hun hoedanigheid van gerechtigde moeten bewijzen en waarvoor zij de vereiste bijdragen moeten betalen. De wachttijd gaat in bij het begin van het 1ste kalenderkwartaal waarvoor de betrokkene de verschuldigde socialezekerheidsbijdragen heeft betaald. Tijdvakken waarin de gerechtigde arbeidsongeschikt is, mogen niet worden meegerekend voor de vervulling van de wachttijd.[400]

Als men een kwartaal gelijkstelt aan 78 gewerkte dagen, moeten zelfstandigen 156 gewerkte dagen volbrengen om te voldoen aan de voor hen geldende wachttijd, terwijl voltijdse werknemers 180 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen moeten vervullen. Daar staat tegenover dat de werknemers dat aantal (arbeids)dagen kunnen volbrengen over een tweemaal zo lange referteperiode en dat werknemers in een vijfdaagse werkweek slechts 150 arbeidsdagen moeten volbrengen.[401]

Voor werknemers worden alleen bepaalde dagen van inactiviteit gelijkgesteld met arbeidsdagen, terwijl voor zelfstandigen dagen van inactiviteit, met uitzondering van tijdvakken van arbeidsongeschiktheid, die niet leiden tot een onderbreking van de bijdrageplicht, worden meegerekend in de 78 gewerkte dagen.

153. In een aantal gevallen genieten de betrokkenen evenwel een vrijstelling van de wachttijd onder dezelfde voorwaarden als in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.[402]

2. Behoud, overdraagbaarheid en accumulatie van (deels) volbrachte wachttijden

154. We onderzoeken eerst, achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), of het voordeel van een (deels) volbrachte wachttijd behouden blijft bij loopbaantransities. We gaan vervolgens na of sociaal verzekerden met gemengde loopbanen de wachttijd in meer dan een arbeidsongeschiktheidsverzekering (deels) kunnen volbrengen (d). Ten slotte onderzoeken we in welke gevallen een wachttijd die de betrokken sociaal verzekerde (deels) heeft volbracht in een van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, wordt samengeteld met de wachttijd die hij (deels) heeft volbracht in een van de andere arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (e).

399 Art. 93 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

400 Art. 86, § 3 Wet Geneeskundige verzorging en uitkeringen; art. 14 en 14*ter* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

401 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B, 1, a. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

402 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B, 1, a. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

a. Behoud van een wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

155. Om te worden toegelaten tot het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen moeten werknemers het daartoe voorgeschreven aantal arbeidsdagen hebben gepresteerd in een referteperiode die onmiddellijk voorafgaat aan de aanvraag om arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. De combinatie van het vereiste aantal arbeidsdagen en de duur van de referteperiode komt neer op een tijdelijk behoud van reeds gepresteerde arbeidsdagen. Dat komt ten goede aan werknemers met een onderbroken loopbaan, bijvoorbeeld ingeval perioden zonder arbeid voorkomen tussen arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. In dit verband wijzen we erop dat uitzendkrachten met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd recht hebben op een minimum gewaarborgd uurloon voor de tussenliggende perioden zonder uitzendopdracht.[403] Die perioden worden dan ook aangezien als volbrachte arbeidsdagen.

Zodra een langere tijd dan de toepasselijke referteperiode is verstreken tussen de aanvang van de (laatste) werknemersactiviteit en de intrede van de arbeidsongeschiktheid, gaan voordien volbrachte arbeidsdagen evenwel stelselmatig verloren. Ook als de toepasselijke referteperiode is verstreken en de betrokken werknemer de vereiste wachttijd heeft volbracht, maar op dat ogenblik niet arbeidsongeschikt is, moet hij arbeidsdagen blijven presteren om te vermijden dat hij de vereiste wachttijd niet meer zou kunnen aantonen als hij later arbeidsongeschikt zou worden. Hoe minder arbeidsdagen de betrokkene op overschot heeft in een eerste periode, hoe minder arbeidsdagen hij mag verliezen in de daaropvolgende periode.

De referteperiode van 12 maanden wordt tot maximaal 36 maanden verlengd voor seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers, als zij zich wegens hun arbeidsregeling in de onmogelijkheid bevinden hun wachttijd te vervullen binnen 12 maanden.[404]

156. Ook op een andere wijze wordt vermeden dat reeds gepresteerde arbeidsdagen verloren gaan. Sommige dagen van inactiviteit worden immers gelijkgesteld met arbeidsdagen. Daartoe behoren onder meer dagen van inactiviteit wegens een arbeidsongeschiktheid in de zin van de arbeidsongeschiktheidsverzekering die voortvloeit uit een arbeidsongeval of een beroepsziekte, dagen waarvoor de betrokken personen arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen voor volledige arbeidsongeschiktheid in de zin van de arbeidsongevallen- respectievelijk beroepsziekteverzekering genieten, dagen van gecontroleerde werkloosheid en dagen waarop werklozen huishoudelijke arbeid verrichten, door toedoen van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, om een einde te maken aan hun werkloosheid. Hetzelfde geldt voor de dagen van volledige werkverwijdering als maatregel van moederschapsbescherming en dagen van verlof voor pleegzorgen. Hetzelfde geldt voor dagen van vaderschaps- en geboorteverlof, adoptie- en pleegouderverlof.[405] De werknemers worden aldus niet alleen behoed voor het mogelijke verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen, maar blijven tevens de wachttijd verder volbrengen in die gevallen van transitie naar een status van niet-actieve werknemer.

Voor seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers worden die inactiviteitsperioden meegerekend tot beloop van het aantal arbeidsuren dat zij zouden gepresteerd

403 Art. 8*ter* Uitzendarbeidwet.

404 Art. 203, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

405 Art. 128, § 1 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 203 en 223*bis*, 223*ter* en 223*quinquies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

hebben tijdens die perioden.[406] Zij worden bijgevolg minder gunstig behandeld dan voltijdse werknemers[407] voor wie het aantal gelijkgestelde dagen wordt omgezet naar het aantal dagen in een zesdagenwerkweek.[408]

Een gedeeltelijk behoud van een vervulde wachttijd wordt, onder bepaalde voorwaarden, toegekend aan werknemers die zich hebben gewijd aan de opvoeding van een kind. De wachttijd wordt verminderd tot 2 maanden van ten minste 30 arbeidsdagen of gelijkgestelde dagen, ingeval de betrokkene de wachttijd heeft volbracht of daarvan is vrijgesteld en, na het verlies van de hoedanigheid van gerechtigde, opnieuw valt onder de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers vervullen de verminderde wachttijd, ingeval zij 133 arbeidsuren of gelijkgestelde uren presteren over een periode van 2 maanden. Ook dat aantal uren stemt overeen met ongeveer 40% van een voltijdse werkweek en is hoger dan het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de, zoals bepaald in artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet. Die specifieke referteperiode wordt voor hen verlengd tot maximaal 6 maanden, als zij wegens hun arbeidsregeling de verminderde wachttijd niet kunnen volbrengen in 2 maanden.[409] Die verlenging stelt hen niet vrij van het vereiste voldoende hoge socialezekerheidsbijdragen te hebben betaald.[410]

157. De gerechtigden die de wachttijd hebben volbracht of zijn vrijgesteld daarvan, behouden het recht op prestaties tot het einde van het kwartaal waarin zij de wachttijd hebben volbracht respectievelijk tot het einde van het kwartaal dat volgt op het verkrijgen van de hoedanigheid van gerechtigde. De gerechtigden die zijn vrijgesteld van wachttijd, behouden dat recht gedurende het 1ste en 2de daaropvolgende kwartaal, als zij blijven voldoen aan de bijdragevoorwaarden.[411]

De gerechtigden blijven het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen genieten, op voorwaarde dat zij, voor het 2de en 3de kwartaal vóór dat waarin zij arbeidsongeschiktheidsuitkeringen aanvragen, gedurende 120 werkdagen de hoedanigheid van gerechtigde hebben behouden. Daartoe moeten de bijdragen voor de sector uitkeringen en, eventueel, de bijdragen van de voortgezette verzekering zijn betaald. Die bijdragen moeten een vastgesteld minimumbedrag bereiken of worden aangevuld met persoonlijke bijdragen. Die laatste voorwaarde geldt niet voor gerechtigden die de hoedanigheid van gerechtigde verliezen tijdens een tijdvak van arbeidsongeschiktheid of moederschapsbescherming. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers moeten in die periode 400 arbeidsuren of gelijkgestelde uren hebben volbracht en de vereiste minimumbijdrage hebben betaald. Als zij op het einde van een kwartaal uitkeringen genieten, behouden zij het genot daarvan tot de lopende arbeidsongeschiktheid eindigt.[412] Dat aantal arbeidsduren stemt overeen met het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de, zoals bepaald in artikel 11*bis*

406 Art. 203, vijfde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

407 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 130.

408 Art. 203, zesde en zevende lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

409 Art. 205, § 5 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

410 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 130.

411 Art. 129 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 204 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; zie voor berekeningsvoorbeelden J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS, *Praktijkboek sociale zekerheid 2019 voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 218-287.

412 Art. 130 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

van de Arbeidsovereenkomstenwet. Noch het aantal arbeids- of gelijkgestelde uren, noch het bedrag van de minimumbijdrage staan in verhouding tot de omvang van de werkelijk gepresteerde arbeidstijd.[413]

158. Een tijdvak van arbeidsongeschiktheid wordt ten slotte nog erkend, als er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen de aanvang van de arbeidsongeschiktheid en de laatste dag van een tijdvak waarover de betrokkene de hoedanigheid van gerechtigde heeft.[414]

b. Behoud van een wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

159. Om toegelaten te worden tot het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen moeten zeelieden het daartoe voorgeschreven aantal arbeidsdagen hebben gepresteerd in een referteperiode die onmiddellijk voorafgaat aan de aanvraag om arbeidsongeschiktheidsuitkeringen of in een andere periode met een gelijke duur als de wachttijd.[415]

De combinatie van het vereiste aantal arbeidsdagen en met een in de tijd verplaatsbare referteperiode komt neer op een tijdelijk behoud van reeds gepresteerde arbeidsdagen. Dat komt ten goede aan zeelieden met een onderbroken loopbaan. Gelet op de korte referteperiode mag die onderbreking evenwel niet te lang voortduren. Zodra een langere tijd dan de toepasselijke referteperiode is verstreken tussen de aanvang van de (laatste) werknemersactiviteit en de intrede van de arbeidsongeschiktheid, gaan voordien volbrachte arbeidsdagen evenwel stelselmatig verloren.

160. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden bevat, anders dan deze voor werknemers, geen regeling tot gelijkstelling van bepaalde perioden van inactiviteit met effectief gepresteerde arbeidsdagen. De zeelieden worden aldus niet op die wijze behoed voor het mogelijke verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen.

161. De gerechtigde zeelieden die een herinschrijving bij de Pool der zeelieden bekomen binnen de 3 maanden na het verstrijken van een periode van 15 dagen waarin zij niet meer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hadden, zijn vrijgesteld van het volbrengen van een nieuwe wachttijd.[416]

162. Zij behouden gedurende periode van 15 dagen waarin zij niet meer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hebben, het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Ingeval zij in die periode arbeidsongeschikt worden, kunnen zij ten hoogste voor de resterende duur ervan

413 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 131.

414 Art. 131 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; zie voor berekeningsvoorbeelden J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS*, Praktijkboek sociale zekerheid 2019 voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 286-287.

415 Art. 119*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

416 Art. 119*ter, b)* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

arbeidsongeschiktheidsuitkeringen krijgen, tenzij zij bij het verstrijken ervan zich opnieuw bevinden in een periode van verzekering.[417]

c. Behoud van een wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

163. Anders dan in de regeling van het overbruggingsrecht[418] wordt de wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen niet opgesplitst in een wachttijd van verzekeringsplicht en een wachttijd van bijdragebetaling. Het voordeel van een (deels) volbrachte wachttijd gaat bijgevolg verloren, zodra de betrokkene voor een of meer kwartalen niet meer bijdrageplichtig is als zelfstandige. Als de betrokkene opnieuw de hoedanigheid van bijdrageplichtige zelfstandige verkrijgt, moet hij de wachttijd andermaal volbrengen.

Die situatie doet zich niet voor, ingeval de betrokkene gedurende minstens 2 ononderbroken kalenderkwartalen vóór dat waarin hij de hoedanigheid van gerechtigde verwerft, een verminderde bijdrage als student-zelfstandige verschuldigd was. Hij is in dat geval vrijgesteld van het volbrengen van een nieuwe wachttijd.[419] Was de betrokkene niet gedurende minstens 2 ononderbroken kalenderkwartalen een verminderde bijdrage als student-zelfstandige verschuldigd, dan wordt het tijdvak in kwestie afgetrokken van de te vervullen wachttijd, als hij de hoedanigheid van gerechtigde heeft verworven tijdens het kalenderkwartaal na dat waarvoor hij de verminderde bijdrage is verschuldigd.[420]

164. Anders dan voor werknemers is er geen regeling van gelijkgestelde dagen van inactiviteit die zelfstandigen behoedt voor het verlies van reeds gepresteerde dagen. Daar staat tegenover dat dagen van inactiviteit die niet leiden tot een onderbreking van de bijdrageplicht als zelfstandige, ook niet leiden tot een onderbreking van de wachttijd. Daarop bestaat wel een uitzondering. Tijdvakken waarin de gerechtigde arbeidsongeschikt is, mogen immers niet worden meegerekend voor de vervulling van de wachttijd.[421]

165. De gerechtigden die de wachttijd hebben volbracht of zijn vrijgesteld daarvan, behouden het recht om prestaties te genieten tot het einde van het kwartaal waarin zij de wachttijd hebben volbracht respectievelijk tot het einde van het kwartaal dat volgt op het verkrijgen van de hoedanigheid van gerechtigde.

De gerechtigden die zijn vrijgesteld van wachttijd, behouden dat recht gedurende het 1ste en 2de daaropvolgende kwartaal, als zij blijven voldoen aan de bijdragevoorwaarden. De gerechtigden blijven voorts het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen genieten, op voorwaarde dat zij, voor het 2de en

417 Art. 119 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

418 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 1, c. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden in de regeling van het overbruggingsrecht.

419 Art. 15, 3° Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen

420 Art. 16/1 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

421 Art. 86, § 3 Wet Geneeskundige verzorging en uitkeringen; art. 14 en 14*ter* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

3de kwartaal vóór dat waarin zij arbeidsongeschiktheidsuitkeringen aanvragen, de hoedanigheid van gerechtigde hebben behouden.[422]

Een tijdvak van arbeidsongeschiktheid wordt ten slotte nog erkend, zolang er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen de aanvang van de arbeidsongeschiktheid en de laatste dag van een tijdvak waarover de betrokkene de hoedanigheid van gerechtigde heeft.[423]

d. Gelijktijdige vervulling van wachttijden

166. Sociaal verzekerden met gelijktijdige loopbanen als werknemer en zelfstandige volbrengen, als hun socialezekerheidsbijdragen als zelfstandige ten minste gelijk zijn aan de voor hen geldende minimumbijdrage, de wachttijd in de beide arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. De duur van de wachttijden is weliswaar verschillend, maar het is mogelijk dat zij op zeker ogenblik de beide wachttijden hebben volbracht.

Het gelijktijdig volbrengen van de wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden en van de wachttijd in een van beide andere arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zal zich daarentegen wellicht niet voordoen. Alleen effectief als zeeman of als zodanig beschouwde persoon gepresteerde arbeidsdagen worden immers in rekening gebracht in de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor zeelieden en het zal zich niet gauw voordoen dat de betrokkene intussen voldoende lang sociaal verzekerd blijft in een andere hoedanigheid.

167. De uitoefening van opeenvolgende beroepsactiviteiten als werknemer en zelfstandige gaat gepaard met een overgang van de ene arbeidsongeschiktheidsverzekering naar de andere.

Een verplichting tot gelijktijdige bijdragestorting als werknemer en zelfstandige zou zich wel kunnen voordoen voor het kwartaal waarin de sociaal verzekerde met een gemengde loopbaan zijn zelfstandige beroepsactiviteit aanvat of beëindigt.[424] Dat kan ertoe leiden dat de betrokkene gedurende een korte periode de wachttijd deels volbrengt in beide socialezekerheidsregelingen.

e. Accumulatie van wachttijden in meer dan één arbeidsongeschiktheidsverzekering

168. Bij overstap van de ene arbeidsongeschiktheidsverzekering naar de andere wordt onder bepaalde voorwaarden een (deels) volbrachte wachttijd in de ene arbeidsongeschiktheidsverzekering meegerekend om na te gaan of de wachttijd in een andere arbeidsongeschiktheidsverzekering is volbracht.

169. Bij overstap van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers of zeelieden naar de zelfstandigenverzekering moet de betrokkene in principe een wachttijd van 6 maanden doorlopen, alvorens hij gerechtigd is op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen als zelfstandige.[425]

De zelfstandigenverzekering voorziet evenwel in een vrijstelling respectievelijk vermindering van die wachttijd voor personen die hun wachttijd geheel respectievelijk gedeeltelijk hebben volbracht

422 Art. 17 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

423 Art. 18 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

424 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, D. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan.

425 Art. 14 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

in de werknemers- of zeeliedenverzekering en die de hoedanigheid van zelfstandige verwerven binnen de 30 dagen na het verlies van hun hoedanigheid van gerechtigd werknemer of zeeman.[426]

170. Bij overstap van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen naar de werknemersverzekering wordt de wachttijd in de werknemersverzekering verminderd tot 6 maanden die ten minste 90 arbeidsdagen of gelijkgestelde dagen omvatten. De gewezen zelfstandige moet dan wel de hoedanigheid van gerechtigde in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers verkrijgen, uiterlijk de 30ste dag na het verlies van zijn hoedanigheid van gerechtigde in de zelfstandigenverzekering. De betrokkene moet bovendien de wachttijd in de zelfstandigenverzekering hebben volbracht of zijn vrijgesteld daarvan. Van zelfstandigen die seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen of deeltijdse werknemers worden, wordt vereist dat zij over die periode van 6 maanden 400 arbeidsuren of daarmee gelijkgestelde uren presteren. De referteperiode wordt evenwel verlengd tot maximaal 18 maanden, ingeval zij wegens hun arbeidsregeling de verminderde wachttijd niet kunnen volbrengen in 6 maanden.[427]

De zelfstandigenverzekering erkent nog beginnende perioden van arbeidsongeschiktheid, als de betrokkene zijn hoedanigheid van gerechtigde bewijst voor het 2de en 3de kwartaal die voorafgaan aan datgene waarin de arbeidsongeschiktheid begint.[428] Daaraan wordt de voorwaarde toegevoegd dat er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen het begin van de arbeidsongeschiktheid en de laatste dag waarop men de hoedanigheid van gerechtigde bezat. Die termijn kan echter met maximum 6 maanden worden verlengd voor een zelfstandige die binnen de 30ste dag na het verlies van zijn hoedanigheid als zelfstandige, gerechtigd is geworden als werknemer en die hoedanigheid heeft behouden tot de dag vóór de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.[429] De betrokkene blijft dus verzekerd in de zelfstandigenverzekering, terwijl de wachttijd loopt in de werknemersverzekering. Er ontstaan evenwel geen gelijktijdige aanspraken op uitkeringen in beide arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

Is de betrokken sociaal verzekerde eerst verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden, dan is hij bij overstap naar de werknemersverzekering vrijgesteld van wachttijd.[430]

171. Als een sociaal verzekerde de hoedanigheid van rechthebbende heeft verworven in de werknemers- of de zelfstandigenverzekering, dan is hij vrijgesteld van de wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden, als de betrokkene uiterlijk binnen de 15 dagen na het verlies van die hoedanigheid is ingeschreven in de Pool der zeelieden en in de vorige arbeidsongeschiktheidsverzekering de wachttijd heeft volbracht of ervan was vrijgesteld.[431]

172. Vastbenoemde ambtenaren worden vrijgesteld van de wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, als zij, binnen de 30 dagen na de ingang van hun vrijwillig ontslag of van hun verlof zonder wedde om persoonlijke redenen de hoedanigheid van gerechtigde verkrijgen als werknemer of gecontroleerde werkloze. Bovendien moeten zij gedurende

426 Art. 15 en 16 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

427 Art. 206 Besluit Geneeskundige verzorging en uitkeringen.

428 Art. 17 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

429 Art. 18 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

430 Art. 205, § 1, eerste lid, c) Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

431 Art. 119*ter*, a) KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

minstens 12 ononderbroken maanden zijn tewerkgesteld als ambtenaar. Zijn zij minder lang tewerkgesteld in die hoedanigheid, dan wordt dat kortere tijdvak in aanmerking wordt genomen voor de berekening van de wachttijd.[432]

De als ambtenaar volbrachte tewerkstelling wordt in die gevallen bijgevolg meegerekend om na te gaan of de wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers is volbracht.

3. Ingang van het recht op de socialezekerheidsprestaties

173. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), op welk ogenblik het recht op de prestaties ingaat.

a. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

174. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers geldt niet langer een carenzperiode.[433] Het recht op uitkeringen gaat bijgevolg in vanaf de aanvang van de arbeidsongeschiktheid of vanaf het verstrijken van de periode waarin de betrokken werknemer gewaarborgd loon geniet.[434] De aanvangsdatum van de arbeidsongeschiktheid wordt vastgesteld door de daartoe bevoegde arts.[435]

Wanneer de gerechtigde de vereiste aangifteformaliteiten niet tijdig heeft vervuld, kan hij aanspraak maken op volledige uitkeringen hetzij vanaf de vierde werkdag vóór de dag van toezending van het vereiste document of vanaf de 1ste dag na de dag van ondertekening ervan als die na die vierde werkdag ligt, hetzij vanaf de 1stewerkdag volgend op de afgifte ervan aan de adviserend arts. Behoudens in behartigenswaardige situaties worden de uitkeringen voor de voorafgaande periode verminderd met 10%.[436]

b. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

175. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden geldt, behoudens in wettelijk vastgestelde uitzonderingsgevallen, een carenzperiode van één werkdag.[437] Het recht op uitkeringen gaat bijgevolg in vanaf de dag volgend op de aanvang van de arbeidsongeschiktheid of vanaf het

---

432 Art. 205, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

433 Art. 17 Wet 23 april 2015 tot verbetering van de werkgelegenheid, waarbij art. 92 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen wordt opgeheven.

434 Art. 103, § 1 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

435 Art. 8 en 14 Verordening Uitkeringen.

436 Art. 9 Verordening Uitkeringen.

437 Art. 88 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

verstrijken van de periode waarin de betrokkene gewaarborgd loon geniet.[438] De aanvangsdatum van de arbeidsongeschiktheid wordt vastgesteld door de daartoe bevoegde arts.[439]

Ingeval de gerechtigde de vereiste aangifteformaliteiten niet tijdig heeft vervuld, gaat het recht op de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen ten vroegste in 2 dagen na de verzending of afgifte van de aangifte.[440]

c. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

176. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen kende oorspronkelijke een lange carenzperiode die geleidelijk is teruggebracht tot momenteel 7 dagen, maar nog alleen van toepassing is, ingeval de duur van de arbeidsongeschiktheid de 7 dagen niet overschrijdt. In dat geval verkrijgt de betrokkene geen uitkeringen. Tijdens de thans beperkte carenzperiode genieten zelfstandigen, anders dan werknemers en zeelieden, geen wettelijke inkomenswaarborg. Duurt de arbeidsongeschiktheid langer dan 7 dagen, dan vangt het tijdvak van primaire vergoedbare ongeschiktheid aan bij de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.[441]

In geval van niet tijdige aangifte van een arbeidsongeschiktheid gaat het recht op uitkeringen in de dag na die waarop de verklaring van arbeidsongeschiktheid is toegestuurd of is afgegeven. Behoudens in behartigenswaardige gevallen worden de uitkeringen voor de voorafgaande periode verminderd met 10%.[442]

4. Looptijd van de socialezekerheidsprestaties

177. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden toegekend zonder beperking in de tijd, zolang de arbeidsongeschiktheid van de gerechtigde erkend blijft.

De uitkeringen worden wel aan de gerechtigde ontzegd vanaf de 1ste dag van de maand na die waarin hij de wettelijke pensioenleeftijd bereikt. Als de betrokkene na het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd blijft werken, behoudt hij zijn uitkeringen tot de laatste dag van de 6de maand van het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid.[443]

Le graphique 1 donne un aperçu de la durée des périodes d'incapacité de travail qui se sont terminées dans le courant de l'année 2017, respectivement, dans le régime des travailleurs salariés et dans le régime des travailleurs indépendants. Ces chiffres reprennent uniquement les incapacités de travail qui se prolongent au-delà de la période de salaire garanti (14 jours pour les ouvriers et 30 jours

438 Art. 100, § 1 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

439 Art. 90 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

440 Art. 90, vijfde lid KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

441 Art. 7 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

442 Art. 58*bis*-58*ter* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

443 Art. 108 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 26 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 100, § 2 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

pour les employés) et du mois de carence (travailleurs indépendants) car ceux-ci ne sont pas indemnisés par l'assurance maladie-invalidité.

Graphique 1 : Périodes d'incapacité primaire (incapacités terminées en 2017) selon la durée, en pourcentage des périodes d'incapacité

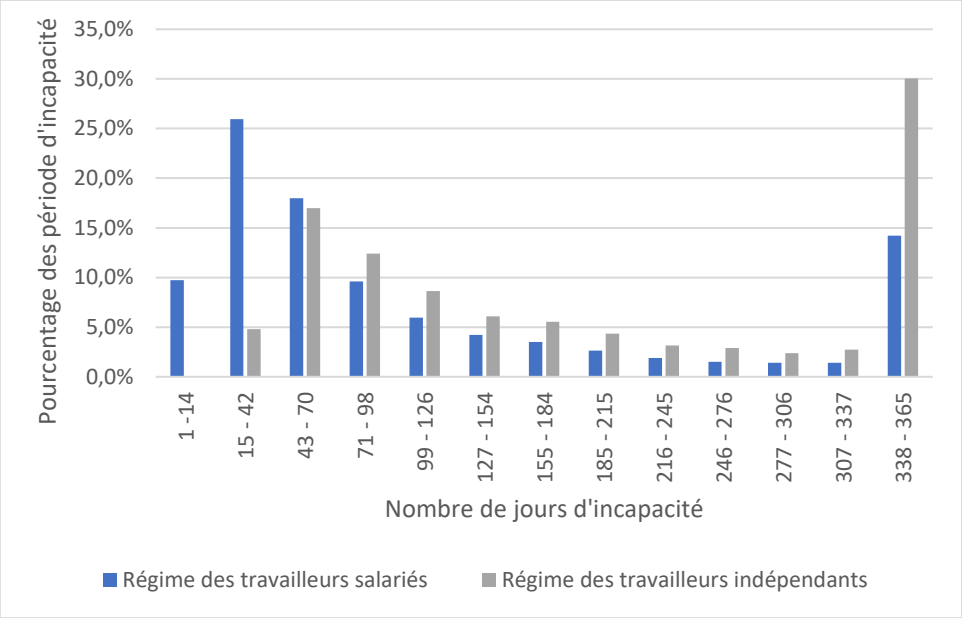

Source : INAMI.

Dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs salariés, les incapacités de travail inférieures à 15 jours concernent surtout des chômeurs qui tombent directement à charge de l'assurance maladie-invalidité. L'incapacité primaire dure entre 15 et 42 jours dans 26,0% des cas et entre 43 et 70 jours dans 18,0% des cas. Au-delà de cette durée, le nombre de cas diminue progressivement au fur et à mesure que la durée d'incapacité augmente. Excepté pour période entre 338 et 365 jours (14,2% des cas) qui concerne des personnes dont la durée d'incapacité atteint un an et qui entreront probablement dans leur deuxième année d'incapacité, c'est-à-dire en invalidité.

Dans l'assurance maladie-invalidité des travailleurs indépendants, l'incapacité primaire dure entre 29 et 42 jours dans 4,8% des cas, entre 43 et 70 jours dans 17,0% des cas et entre 71 et 98 jours dans 12,4% des cas. Au-delà de cette durée, le nombre de cas diminue progressivement au fur et à mesure que la durée d'incapacité augmente. Excepté pour période entre 338 et 365 jours (30,1% des cas) qui concerne des personnes dont la durée d'incapacité atteint un an et qui entreront probablement dans leur deuxième année d'incapacité, c'est-à-dire en invalidité.

C. Adequaatheid

178. Socialezekerheidsregelingen moeten tijdig een adequaat niveau van bescherming bieden. Socialezekerheidsprestaties moeten een behoorlijke levensstandaard waarborgen en armoede voorkomen.[444]

444 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

We onderzoeken hierna eerst binnen welke termijn die prestaties voor het eerst worden uitgekeerd (1).

Vervolgens analyseren we de wijze van berekening van de prestaties waarin de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voorzien (2) en gaan we na of de normaal berekende uitkeringen worden verhoogd tot een gewaarborgd minimumbedrag (3).

Ten slotte onderzoeken we in welke mate de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voorzien in prestaties die de terugkeer naar het werk faciliteren (4) en in welke mate zij een cumulatie van hun uitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten (5).

1. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties

179. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), binnen welke termijn de eerste uitkering ervan moet geschieden.

a. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

180. Zodra de verzekeringsinstelling op de hoogte is van de aanvang van de arbeidsongeschiktheid vraagt ze bij de werkgever of de werkloosheidsinstelling de nodige gegevens op en bezorgt ze de gerechtigde het luik 'gerechtigde' van het inlichtingsblad, dat deze naar behoren ingevuld en ondertekend, zo snel mogelijk terugzendt naar de verzekeringsinstelling.[445]

De adviserend arts geeft aan de gerechtigde kennis van zijn beslissing, uiterlijk de vijfde kalenderdag na de dag van ontvangst van één van de vereiste bescheiden. Die termijn wordt verlengd tot 7 kalenderdagen, hetzij bij niet tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid, hetzij in geval van tussenkomst van de arts-inspecteur van de Dienst voor geneeskundige evaluatie en controle op verzoek van de adviserend arts.[446]

Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen moeten voor de eerste maal worden uitbetaald binnen 30 dagen na de ontvangst van de aangifte van arbeidsongeschiktheid.[447]

b. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

181. De sociaal verzekerde is ertoe gehouden de aangifte te doen binnen de 3 dagen na de aanvang van zijn arbeidsongeschiktheid of, ingeval deze zich voordoet tijdens de vaart, na de dag waarop hij aan wal gaat. Binnen de 3 dagen moet de adviserende arts aan de betrokkene laten weten of hij de arbeidsongeschiktheid erkent. Hij zendt in voorkomend geval tegelijkertijd een afschrift van het formulier "erkenning van tijdelijke werkongeschiktheid" aan de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering. De termijnen voor de aangifte en voor de kennisgeving van de beslissing

445 Art. 10 Verordening Uitkeringen.

446 Art. 11 Verordening Uitkeringen.

447 Art. 20, § 1 Verordening Uitkeringen.

worden zo nodig verlengd tot de eerstvolgende werkdag. De Hulpkas betaalt vervolgens de arbeidsongeschiktheidsuitkering uit.[448]

Bij tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid moet de beslissing tot erkenning ervan bijgevolg worden genomen binnen een termijn van tweemaal 3 dagen vanaf de ingang van de arbeidsongeschiktheid die ten hoogste met 2 keer een dag wordt verlengd. De desbetreffende reglementering bepaalt niet binnen welke termijn de uitbetaling van de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor het eerst moet geschieden.

Vermits de arbeidsongeschiktheidsverzekering behoort tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[449], moeten de arbeidsongeschiktheidskeringen voor het eerst worden betaald uiterlijk binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning.[450]

c. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

182. Zelfstandigen moeten aangifte van hun arbeidsongeschiktheid doen binnen een termijn van 7 dagen die begint te lopen de dag na die waarop de arbeidsongeschiktheid aanving. Die termijn wordt, zo nodig, verlengd tot de eerstvolgende werkdag.[451]

De toepasselijke wetgeving bepaalt niet binnen welke termijn de beslissing over het bestaan van de arbeidsongeschiktheid moet worden genomen, maar bepaalt wel dat de uitkeringen in voorkomend geval moeten worden betaald ten laatste op het einde van de 2de maand na die waarin de aangifte van arbeidsongeschiktheid is ingediend.[452]

Bij tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid en bij erkenning ervan moeten de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen bijgevolg voor het eerst worden betaald binnen een termijn van ten hoogste 7 dagen en 3 maanden na de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.

2. Hoogte van de uitkeringen

183. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), hoe en op basis van welke criteria de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden berekend.

Het valt niet uit te sluiten dat een sociaal verzekerde gelijktijdig aanspraak kan maken op uitkeringen in meer dan één arbeidsongeschiktheidsverzekering. We onderzoeken in hoever de betrokkene die uitkeringen kan cumuleren.

448 Art. 88 en 90 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

449 Art. 2, eerste lid, 1°, a) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

450 Art. 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

451 Art. 54 en 57 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

452 Art. 34 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

184. Arbeidsongeschikte werknemers ontvangen een daguitkering voor elke werkdag of daarmee gelijkgestelde dag in de periode waarin zij arbeidsongeschikt zijn.[453] Deeltijdse en voltijdse werknemers worden op dit punt behandeld op dezelfde wijze. Zoals hierna verder wordt toegelicht, wordt het bedrag van de daguitkering voornamelijk bepaald in functie van de omvang van het gederfde loon, de gezinstoestand en de duur van de arbeidsongeschiktheid van de betrokken werknemers.

We vermelden voor het overige nog dat de gerechtigden een jaarlijkse inhaalpremie ontvangen in het tijdvak van invaliditeit[454] en dat de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (vanaf de vierde maand) en de invaliditeitsuitkeringen worden verhoogd met een forfaitair bedrag voor arbeidsongeschikte werknemers die de gewone handelingen van het dagelijkse leven gedurende langere tijd niet alleen kunnen verrichten als gevolg van hun gezondheidstoestand.[455]

185. Het bedrag van de daguitkeringen wordt uitgedrukt in een percentage van het gederfde, gemiddelde dagloon. Het gemiddelde dagloon wordt begrensd, zodat de daguitkeringen een wettelijk maximumbedrag niet kunnen overschrijden.[456]

Het gemiddelde dagloon wordt afgeleid van het maandloon van de arbeidsongeschikte werknemer op een wijze die verschilt naargelang de betrokkene een vast maandloon dan wel een uurloon of een variabel loon heeft en al dan niet werkt onder een regeling met een constante dagelijkse of wekelijkse arbeidsduur. Voor de werknemer die recht heeft op een vast maandloon, is het gemiddelde dagloon gelijk aan 1/26ste van het maandloon. Heeft de werknemer recht op een vast uurloon, dan vermenigvuldigt men dat uurloon met diens gemiddeld aantal arbeidsuren per week en deelt men vervolgens het product van die vermenigvuldiging door zes. Voor werknemers met een variabel loon deelt men het normale loon van de arbeidscyclus door het aantal werkdagen van die cyclus. Worden de socialezekerheidsbijdragen worden berekend op een forfaitair dagloon, dan is het gemiddelde dagloon, behoudens in een uitzonderingsgeval, gelijk aan het forfaitair dagloon in een wekelijkse arbeidsregeling van 6 dagen.[457]

In een aantal gevallen gelden bijzondere regels voor de berekening van het gemiddelde dagloon. We vermelden de voor dit onderzoek meest belangrijke gevallen. Voor leerlingen is het gederfde loon bijvoorbeeld gelijk aan de vergoeding waarop zij anders aanspraak hadden kunnen maken.[458] Voor uitzendkrachten en seizoenarbeiders werkt men in twee stappen. Eerst wordt hun uurloon vermenigvuldigd met het gemiddeld aantal arbeidsuren per week van de referentiepersoon. Het product van die vermenigvuldiging deelt men door zes. Het aldus bekomen gemiddelde dagloon wordt dan in principe zelf nog eens vermenigvuldigd met de som van het aantal arbeidsuren van de gerechtigde in het 2de en 3de kwartaal vóór dat waarin hij arbeidsongeschikt is geworden. Het product van die vermenigvuldiging wordt gedeeld door 988, zijnde het aantal arbeidsuren in 2 kwartalen,

453 Art. 22 Verordening Uitkeringen.

454 Art. 237*quinquies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

455 Art. 93, achtste lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 215*bis*-215*ter* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

456 Art. 87 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 211-212 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

457 Art. 23 Verordening Uitkeringen.

458 Art. 24 en 24/1 Verordening Uitkeringen.

gerekend aan 38 uur per week. Heeft de betrokkene nog niet voldoende lang gewerkt om die berekeningswijze toe te passen, dan wordt zijn gemiddeld dagbedrag berekend op een alternatieve wijze.[459] Voor werknemers met een arbeidsovereenkomst voor tijdelijke arbeid, past men de normale regels toe, tenzij de betrokkene uitzendkracht is.[460] Ingeval van loopbaanonderbreking wordt het gemiddelde dagloon afgeleid van het laatste loon vóór de onderbreking, ingeval van loopbaanvermindering van het laatste loon vóórt de arbeidsongeschiktheid.[461] Ingeval er geen gederfd loon is, wordt het gemiddelde dagloon afgeleid van een minimumloon dat ingeval van deeltijdse arbeid pro rata wordt verminderd.[462]

186. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers worden uitgedrukt in een percentage van het gederfde dagloon. Dat percentage varieert niet in functie van de omvang van de arbeidstijd, maar is afhankelijk van de gezinssituatie van de rechthebbenden en van de duur van hun arbeidsongeschiktheid.

Wat de gezinssituatie betreft, maakt men een onderscheid tussen gerechtigden met personen ten laste, gerechtigden zonder personen ten laste en gerechtigden in een gezin met een ander beroepsinkomen. In principe verkrijgen de gerechtigde met personen ten laste een hogere uitkering dan de anderen en krijgen de gerechtigden die kunnen terugvallen op een ander beroepsinkomen in hun gezin, de laagste uitkeringen. Wat de duur van de arbeidsongeschiktheid betreft, maakt men een onderscheid tussen de eerste twaalf maanden van de arbeidsongeschiktheid, de 'primaire arbeidsongeschiktheid', en de daaropvolgende periode van arbeidsongeschiktheid, de 'invaliditeit'. Afhankelijk van de gezinstoestand stijgt of daalt het percentage waarin het bedrag van de uitkering wordt uitgedrukt bij het begin van de invaliditeit, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.[463]

Tabel 20. Uitkeringspercentage arbeidsongeschiktheidsuitkeringen werknemers

	Gerechtigde met personen ten laste	Gerechtigde zonder personen ten laste	Gerechtigde in gezin met ander inkomen
primaire arbeids-ongeschiktheid	60%	60%	60%
invaliditeit	65%	55%	40%

Il s'agit de 431.334 périodes d'incapacité primaire et 35.937.626 jours indemnisés en 2017 pour un montant annuel de 1.710,3 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 47,6 euros.[464]

Il s'agit de 379.908 personnes en invalidité et 114.718.644 jours indemnisés en 2017 pour un montant annuel de 5.316,8 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 46,3 euros.[465]

459 Art. 27 Verordening Uitkeringen.

460 Art. 28 Verordening Uitkeringen.

461 Art. 34-35*bis* Verordening Uitkeringen

462 Art. 30, § 2/1, tweede lid, en § 3, c) Verordening Uitkeringen.

463 De tabel is gebaseerd op art. 87 en 93 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen en art. 211-215 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

464 Statistiques INAMI

465 Statistiques INAMI.

187. De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden berekend op een bijzondere wijze, ingeval arbeidsongeschikte werknemers, anders dan als tijdelijke werkloze, werkloosheidsuitkeringen genieten op het ogenblik waarop zij arbeidsongeschikt worden. Gedurende de eerste 6 maanden wordt het bedrag van hun uitkering gealigneerd op het bedrag van de werkloosheidsuitkering waarop zij anders aanspraak zouden maken, behalve als het bedrag van de werkloosheidsuitkering hoger is dan het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkering.[466]

Nadien wordt de gewone berekeningswijze toegepast, maar gelden bijzondere regels voor de berekening van het gemiddelde dagloon. Wordt de betrokkene arbeidsongeschikt op een ogenblik waarop hij zich als volledige werkloze bevindt in de 1ste of 2de vergoedingsperiode in de werkloosheidsverzekering en geniet hij op dat ogenblik een hogere dan de minimumwerkloosheidsuitkering, dan is het gederfde loon gelijk aan het gemiddelde dagloon voor de berekening van de werkloosheidsuitkering. Bevindt de werknemer zich reeds in de 3de vergoedingsperiode, dan wordt het gederfde loon berekend alsof de arbeidsongeschiktheid was aangevangen op de laatste werkloosheidsdag van de 2de vergoedingsperiode.[467]

Ingeval de arbeidsongeschikte werknemer voordien een deeltijds werknemer was met behoud van rechten in de werkloosheidsverzekering, maakt men een onderscheid naargelang de betrokkene een inkomensgarantie-uitkering[468] genoot of niet.

Genoot de betrokkene geen inkomensgarantie-uitkering, dan wordt het gederfd loon berekend volgens de gewone regels voor deeltijdse werknemers, met dien verstande dat het gederfd loon na verloop van 6 maanden, zo nodig, wordt opgetrokken tot het bedrag van het gederfd loon voor een voltijdse werkloze. Genoot de betrokkene, naast zijn deeltijds loon, wel een inkomensgarantie-uitkering, dan wordt het gederfd loon, afgeleid van zijn deeltijds loon, verhoogd met een gederfd loon, afgeleid van zijn inkomensgarantie-uitkering. Het bedrag daarvan bekomt men door het gederfd loon voor een voltijdse werkloze eerst te vermenigvuldigen met het brutobedrag van de inkomensgarantie-uitkering en dan te delen door het bedrag van de referentie-uitkering op basis waarvan de inkomensgarantie-uitkering is berekend. Ingeval de som van beide gederfde lonen lager is dan het gederfd loon voor een voltijdse werkloze, wordt na 6 maanden dat hogere bedrag gehanteerd voor de berekening van de arbeidsongeschiktheidsuitkering.[469]

Voor een volledig werkloze vrijwillig deeltijdse werknemer wordt het normaal berekende gederfde loon vermenigvuldigd met het aantal halve werkloosheidsuitkeringen per week en wordt het product van die vermenigvuldiging gedeeld door 12.[470] Ingeval een vrijwillig deeltijdse werknemer het werk gedeeltelijk hervat met vermindering van zijn halve werkloosheidsuitkeringen[471] en dan arbeidsongeschikt wordt, is het gederfde loon gelijk aan de som van, enerzijds, het normaal berekend gederfde loon voor de hernomen arbeid en, anderzijds, het gederfde loon als werkloze vermenigvuldigd met het aantal halve werkloosheidsuitkeringen per week en gedeeld door 12.[472] Ingeval een vrijwillig

466 Art. 87, derde lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 211, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

467 Art. 30, § 1-2 Verordening Uitkeringen.

468 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, a, 2° Werkloosheidsuitkeringen voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten.

469 Art. 42 Verordening Uitkeringen.

470 Art. 30, § 3 a) Verordening Uitkeringen.

471 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, a, 3° Werkloosheidsuitkeringen voor vrijwillig deeltijdse werknemers.

472 Art. 42*bis* Verordening Uitkeringen.

deeltijdse werknemer het werk gedeeltelijk hervat met toekenning van een inkomensgarantie-uitkering[473], wordt het gederfde loon, afgeleid van zijn deeltijds loon, verhoogd met een gederfd loon, afgeleid van zijn inkomensgarantie-uitkering. Het bedrag daarvan bekomt men door het gederfde loon voor een voltijdse werkloze te vermenigvuldigen met het brutobedrag van de inkomensgarantie-uitkering en te delen door het bedrag van de referentie-uitkering op basis waarvan de inkomensgarantie-uitkering is berekend. Ingeval de som van beide gederfde lonen lager is dan het gederfde loon voor een voltijdse werkloze, wordt na 6 maanden dat hogere bedrag gehanteerd voor de berekening van de arbeidsongeschiktheidsuitkering.[474]

Voor jonge schoolverlaters die een inschakelingsuitkering genieten, wordt het fictieve gederfde loon voor de berekening van hun arbeidsongeschiktheidsuitkeringen afgeleid van een minimumloon.[475]

b. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

188. Tijdens het tijd van primaire arbeidsongeschiktheid wordt het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zeelieden vastgesteld op 60% van de dagbezoldiging die door de bevoegde minister wordt vastgesteld per bezoldigingscategorie.[476] Dat percentage is hetzelfde als in de werknemersverzekering. Leerlingen ter koopvaardij genieten in die periode een uitkering die gelijk is aan het bedrag van het wachtgeld[477] dat anders zou kunnen zijn toegekend.[478]

In het tijdvak van invaliditeit bedragen de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen 65% van de dagbezoldiging. Als gerechtigden zonder gezinslast worden opgenomen in een verplegingsinrichting, wordt dat percentage teruggebracht tot 43,5%.[479] In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers wordt dat hogere percentage slechts toegekend aan gerechtigden met gezinslast en niet aan de gerechtigden van een van beide andere gezinscategorieën. Voor die andere gezinscategorieën blijft het uitkeringsbedrag berekend als 55% respectievelijk 40% tijdens de opname in een verplegingsinrichting. Voor alleenstaande gerechtigden is de werknemersverzekering op dit punt voordeliger, voor gerechtigden in een gezin met een ander beroepsinkomen iets nadeliger. Voor leerlingen ter koopvaardij wordt de invaliditeitsuitkering wel berekend op basis van de door de minister vastgestelde dagbezoldigingen. [480]

Il s'agit de 6.382 jours indemnisés en 2016 pour un montant annuel de 0,5 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 78,8 euros.[481]

473 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, a, 3° Werkloosheidsuitkeringen voor vrijwillig deeltijdse werknemers.

474 Art. 42*ter* Verordening Uitkeringen.

475 Art. 30, § 2/1 Verordening Uitkeringen.

476 Art. 88 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

477 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, b. Hoogte van socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling.

478 Art. 110*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

479 Art. 93 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

480 Art. 110*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

481 Statistiques CAAMI (Vade Mecum 2019).

Il s'agit de 30 personnes en invalidité et 9.714 jours indemnisés en 2016 pour un montant annuel de 0,6 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 65,1 euros.[482]

Zowel tijdens de primaire arbeidsongeschiktheid, als in het tijdvak van invaliditeit wordt het percentage op 100% gebracht gedurende een periode van maximum 72 werkdagen voor de periode waarin de arbeidsongeschikte sociaal verzekerde aan wal is moeten gaan in een vreemde haven en nog niet is teruggekeerd in België. De desbetreffende periode wordt verminderd met de periode waarvoor de betrokkene zijn volle bezoldiging heeft ontvangen van de reder.[483]

c. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

189. Zelfstandigen ontvangen forfaitaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Het bedrag ervan is niet afhankelijk van de gederfde beroepsinkomsten en, behalve in één geval, ook niet van de duur van de arbeidsongeschiktheid. Zowel tijdens het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, als tijdens het tijdvak van invaliditeit, is het bedrag van de uitkeringen afhankelijk van de gezinssituatie van de arbeidsongeschikte zelfstandigen. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen hanteert eenzelfde indeling in gezinscategorieën als de werknemersverzekering.

De forfaitaire uitkeringen zijn in de meeste gevallen van hetzelfde niveau als de minimumpensioenen voor zelfstandigen. Het dagbedrag van de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en van de invaliditeitsuitkeringen is immers gelijk aan het in werkdagen gewaardeerde bedrag van het minimumrustpensioen voor de gerechtigden met personen ten laste en voor de alleenstaande gerechtigden.[484] Voor de gerechtigden die behoren tot een tweeverdienersgezin, wordt evenwel voorzien in een lagere uitkering.[485] Samenwonende gerechtigden genieten immers nog de financiële steun van een partner.[486] Tijdens het tijdvak van invaliditeit stijgt het uitkeringsbedrag alleen voor de samenwonende arbeidsongeschikte zelfstandigen die hun bedrijf hebben stopgezet[487], zoals blijkt uit onderstaande tabel.[488]

Tabel 21. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen

	Primaire arbeids-ongeschiktheid	Invaliditeit	Invaliditeit met stopzetting van bedrijf
Met gezinslast	€ 60,86	€ 60,86	€ 60,86
Alleenstaand	€ 48,71	€ 48,71	€ 48,71
Samenwonend	€ 37,35	€ 37,35	€ 41,76

[482] Statistiques CAAMI (Vade Mecum 2019).

[483] Art. 94 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

[484] Art. 9 en 10 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

[485] Art. 9 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

[486] Advies 2006/7 van 7 september 2006van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 1.

[487] Art. 10, § 2 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

[488] Bron, RSVZ, Ik ben arbeidsongeschikt. Op hoeveel uitkering heb ik recht?,https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-arbeidsongeschikt-op-hoeveel-uitkering-heb-ik-recht.

Il s'agit de 13.730 périodes d'incapacité primaire et 2.102.339 jours indemnisés en 2017 pour un montant annuel de 86,2 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 40,0 euros.[489]

Il s'agit de 24.749 personnes en invalidité et 7.619.124 jours indemnisés en 2017 pour un montant annuel de 334,2 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 43,9 euros.[490]

190. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen worden op dezelfde wijze als voor werknemers verhoogd, ingeval de uitkeringsgerechtigde nood heeft aan de hulp van derden. De tegemoetkoming voor hulp van derden bestaat ook voor zelfstandigen in een forfaitaire verhoging van de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen (vanaf de vierde maand) en van de invaliditeitsuitkeringen.[491] De bedragen voor werknemers en zelfstandigen zijn niet bij wet aan mekaar gekoppeld, maar lopen wel gelijk.

191. Arbeidsongeschikte zelfstandigen ontvangen in het tijdvak van invaliditeit, zoals werknemers, een jaarlijkse inhaalpremie.[492] De bedragen zijn niet bij wet aan mekaar gekoppeld en zijn beduidend lager in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, zoals blijkt uit onderstaande tabel.[493]

Tabel 22. Jaarlijkse inhaalpremie arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen en werknemers

Zelfstandigen	Werknemers			
	reeds 1 jaar arbeidsongeschikt		minstens 2 jaar arbeidsongeschikt	
	met gezinslast	zonder gezinslast	met gezinslast	zonder gezinslast
281,13	435,47	374,27	730,48	643,43

d. Gelijktijdige toekenning van uitkeringen in meer dan één arbeidsongeschiktheidsverzekering

192. De gelijktijdige en de opeenvolgende uitoefening van verschillende beroepsactiviteiten kunnen aan de bron liggen van een samenloop van aanspraken op uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen.

De betrokkenen kunnen de uitkeringen evenwel niet onbeperkt cumuleren.

193. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers worden immers geweigerd, als voor de schade voortvloeiend uit ziekte, letsels, functionele stoornissen of overlijden, onder meer krachtens een andere Belgische wetgeving, werkelijk schadeloosstelling is verleend. Zijn de andere prestaties kleiner

489 Statistiques INAMI.

490 Statistiques INAMI.

491 Art. 12 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

492 Art. 12*bis* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

493 De vermelde jaarbedragen in euro gelden voor mei 2020 (bron: RIZIV, https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/inhaalpremie-arbeidsongeschiktheid-werknemer.aspx (wat werknemers betreft) en https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-arbeidsongeschikt-op-hoeveel-uitkering-heb-ik-recht (wat zelfstandigen betreft).

dan de prestaties van de werknemersverzekering, dan heeft de rechthebbende wel recht op het verschil ten laste van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.[494] Het komt ons voor dat die regel ook van toepassing is, als de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden arbeidsongeschiktheidsuitkeringen toekent. De wetgeving met betrekking tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden is ons inziens immers een 'andere Belgische wetgeving'. Bovendien weigert de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden uitkeringen wel in gevallen die zijn gedekt door een "speciale" wetgeving, maar beschouwt zij, weliswaar slechts bij wijze van voorbeeld, de arbeidsongevallen- en beroepsziektewetgeving als zodanig.[495]

De gehele of gedeeltelijke weigering van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers mag evenwel niet worden toegepast op een samenloop met arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen. Het gaat in dit geval immers niet om uitkeringen, toegekend krachtens een andere Belgische wetgeving. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen valt immers onder de toepassing van de wetgeving inzake de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.[496] Bovendien worden arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen verminderd met het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers. Daartoe worden de diverse uitkeringen met elkaar vergeleken tot beloop van hun brutobedrag.[497]

194. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden kent geen arbeidsongeschiktheids-uitkeringen toe, ingeval de schade waarvoor verstrekkingen worden gevraagd, haar oorsprong vindt in een ongeval tijdens het uitvoeren van een winstgevende bedrijvigheid die leidt tot toepassing van de gezinsbijslagenregeling voor zelfstandigen.[498] Intussen is de gezinsbijslagenregeling voor zelfstandigen opgeheven. Ten tijde van het redigeren van de desbetreffende wetgeving bestond nog geen verplichte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Men zou ons inziens kunnen aanvoeren dat de desbetreffende regel de wil van de wetgever tot uiting brengt om geen arbeidsongeschiktheids-uitkeringen voor zeelieden toe te kennen in gevallen waarin thans de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor zelfstandigen van toepassing is. Die interpretatie strookt ook met de regel in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen dat de uitkeringen voor zelfstandigen worden verminderd met het bedrag van uitkeringen voor werknemers en voor mijnwerkers.[499] Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zeelieden worden daar niet vermeld.

3. Minimumuitkeringen

195. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), of minimumuitkeringen worden toegekend aan sociaal verzekerden met een laag (arbeids)inkomen.

494 Art. 136, § 2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

495 Art. 114, eerste lid, 5° KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

496 Art. 82 Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen

497 Art. 29, § 1, 1°, en § 2 Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen.

498 Art. 114, eerste lid, 3° KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

499 Art. 29, § 1, 1° Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen.

a. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

196. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet in de toekenning van minimumuitkeringen met ingang van de 7de maand primaire arbeidsongeschiktheid en vanaf de leeftijd van 21 jaar. Het bedrag ervan is hoger voor 'regelmatige' dan voor andere werknemers.

Arbeidsongeschikte werknemers worden slechts beschouwd als regelmatige werknemers, als zij voldoen aan bepaalde voorwaarden.[500] Zij behouden die hoedanigheid als zij opnieuw arbeidsongeschikt worden binnen 12 maanden na het einde van een arbeidsongeschiktheid waarin zij die hoedanigheid hadden.[501]

197. Het bedrag van de minimumuitkeringen varieert ook in functie van de gezinssituatie van de uitkeringsgerechtigden en is veel lager dan de maximumuitkeringen die dezelfde zijn voor regelmatige en niet-regelmatige werknemers, maar variëren naargelang het gaat om primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen dan wel invaliditeitsuitkeringen, zoals blijkt uit onderstaande tabel.[502]

Tabel 23. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

	Met gezinslast	Alleenstaand	Samenwonend
minimumuitkering			
regelmatig werknemer	€ 62,08	€ 49,68	€ 42,60
niet-regelmatig werknemer	€ 49,84	€ 36,88	€ 36,88
maximumuitkering			
primaire arbeidsongeschiktheid	€ 88,19	€ 88,19	€ 88,19
invaliditeit	€ 94,54	€ 80,84	€ 58,79

We vergelijken de minimumuitkeringen voor regelmatige werknemers met de maximumuitkeringen. Voor de werknemers met gezinslast is de spanning het grootst in het tijdvak van invaliditeit, maar ook groot tijdens de primaire arbeidsongeschiktheid. Voor de andere categorieën werknemers is de spanning het grootst tijdens de primaire arbeidsongeschiktheid. Zij hebben dan de hoogste maximumuitkering. Voor alleenstaanden blijft het verschil nog erg groot in het tijdvak van invaliditeit, waarin het verschil veel kleiner is voor de samenwonende werknemers. In dit tijdvak wordt immers niet alleen het bedrag van de minimumuitkering, maar ook het bedrag van de maximumuitkering aangepast aan de gezinssituatie van de arbeidsongeschikte werknemer.

b. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

198. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden kent vanaf het tijdvak van invaliditeit een minimumuitkering toe. Het bedrag ervan mag niet lager zijn dat van de respectieve

500 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B; 1, a. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

501 Art. 224, § 4 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

502 De tabel is gebaseerd op de artikelen 87, 93, 93*bis* en 93*ter* Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen en artikel 214 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen en op de actuele bedragen weergegeven op de website van het RIZIV, https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/Paginas/default.aspx.

minimumuitkeringen voor regelmatige en andere werknemers in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.[503] In dat verband worden niet voor verpleging opgenomen verzekerden voor wie de hulp van een derde persoon erkend is als noodzakelijk, beschouwd als sociaal verzekerden met personen ten laste.[504]

Om te worden beschouwd als regelmatige werknemers die aanspraak te kunnen maken op de hogere minimumuitkeringen, moeten de zeelieden een bijzondere wachttijd hebben volbracht.[505]

c. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

199. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn forfaitair. Vermits het bedrag ervan niet varieert in functie van de gederfde beroepsinkomsten van de betrokken zelfstandigen, fungeren de bedragen ervan tegelijk als minimum- en maximumbedragen.

In de onderstaande tabel vergelijken we de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen[506] met de minimumuitkeringen voor werknemers.

Tabel 24. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen versus minimumuitkeringen voor werknemers

	Regelmatige werknemers	Zelfstandigen	Niet-regelmatige werknemers
met gezinslast	€ 62,08	€ 62,08	€ 49,84
alleenstaand	€ 49,68	€ 49,68	€ 36,88
samenwonend	€ 42,60	€ 37,35	€ 36,88
samenwonend (invaliditeit + stopzetting bedrijf)	NVT	€ 42,60	NVT

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn gelijk aan de minimumuitkeringen voor regelmatige werknemers, behalve voor de samenwonenden. Aan die gezinscategorie wordt slechts een gelijk bedrag toegekend met ingang van het tijdvak van invaliditeit en voor zover de arbeidsongeschiktheid gepaard gaat met een stopzetting van het bedrijf. De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn in alle hypotheses hoger dan de minimumuitkeringen voor niet-regelmatige werknemers. Zij zijn in alle gevallen veel lager dan de maximumuitkeringen voor werknemers.

503 Art. 93 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

504 Art. 104*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

505 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B; 1, b. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.

506 Bron: RSVZ, Ik ben arbeidsongeschikt. Op hoeveel uitkering heb ik recht?, https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-arbeidsongeschikt-op-hoeveel-uitkering-heb-ik-recht.

4. Activerings- en re-integratieprestaties

200. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), met welke prestaties die socialezekerheidsregelingen bijdragen tot de activering en de terugkeer naar het werk van de sociaal verzekerden.

a. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

201. We onderzoeken hierna hoe de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet in re-integratieplannen voor arbeidsongeschikte sociaal verzekerden (1°) en met welke prestaties ze hun deelname aan herscholingsprogramma's aanmoedigt (2°). We analyseren tevens onder welke voorwaarden gedeeltelijk arbeidsongeschikte werknemers worden toegelaten om de arbeid te hervatten (3°) en onder welke voorwaarden arbeidsongeschiktheidsuitkeringen kunnen worden gecumuleerd met inkomsten uit arbeid (4°). Beide mogelijkheden faciliteren immers eveneens de activering en re-integratie van arbeidsongeschikte werknemers.

1° Re-integratieplannen

202. Twee re-integratietrajecten kunnen worden opgesteld: een voor de re-integratie in de onderneming en één voor de re-integratie in de algemene arbeidsmarkt van gerechtigden die niet meer tewerkgesteld zijn of kunnen worden door hun werkgever.

Het re-integratietraject in de onderneming wordt opgesteld ter uitvoering van de Welzijnswet Werknemers. De preventieadviseur-arbeidsgeneesheer kan het traject voor de re-integratie in de onderneming starten op verzoek van de werknemer, de werkgever of de adviserend arts van het ziekenfonds van de betrokken werknemer. Hij beoordeelt de resterende arbeidsmogelijkheden en neemt, naargelang van zijn bevindingen, één van de mogelijke bij wet bepaalde beslissingen en vermeldt deze op het formulier voor de re-integratiebeoordeling. In twee gevallen kan de werkgever overgaan tot het opstellen van een re-integratieplan, naargelang het gaat om een tijdelijke dan wel definitieve arbeidsongeschiktheid van de werknemer. De uitvoering ervan wordt opgevolgd door de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer.[507]

Het traject met het oog op re-integratie in de arbeidsmarkt houdt in dat de betrokkene wordt begeleid naar een functie bij een andere werkgever of in een andere bedrijfssector.[508] Het wordt

507 Wet 20 december 2016 houdende diverse bepalingen inzake arbeidsrecht in het kader van arbeidsongeschiktheid; art. I.4-72 e.v. Codex over he welzijn op het werk; zie bv. E. ANKAERT en I. PLETS, "Nieuwe regels rond re-integratie van arbeidsongeschikte werknemers", *Or*. 2017, afl. 3, 20-31; D. CACCAMISI, "Le trajet de réintégration des travailleurs en incapacité de travail: un aperçu de la réforme et de ses conséquences sur la force majeure médicale", *Ors*. 2018, afl. 1, 2-27; V. DE GREEF en H. DEROUBAIX, "La réforme des travailleurs en incapacité de travail sous le gouvernement Michel Ier: fiat lux [que la lumière soit] ?", *BTSZ* 2018, 352-412; I. DE WILDE en R. JANVIER, "Nieuwe regelgeving voor de re-integratie van arbeidsongeschikte personeelsleden. Toelichting en kanttekening bij de toepassing op het (lokaal) overheidspersoneel", *T.Gem*. 2017, afl. 2, 90-106; A. MORTIER, "Vers une (ré)activation des personnes en incapacité de travail?" in J. CLESSE en H. MORMONT (eds.), *Actualités et innovations en droit social*, Limal, Anthemis, 2018, 119-185; M. VANHEGEN, "De nieuwe re-integratie procedure voor langdurig zieken: what's new?", *Arbeidsrecht Journaal* 2016-2017, 1-17.

508 Art. 215*novies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

opgesteld in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers. We geven hierna een overzicht van dit traject.[509]

203. Ten laatste 2 maanden na de aangifte van de arbeidsongeschiktheid maakt de adviserend arts, op basis van het medisch dossier van de gerechtigde, een eerste inschatting van diens restcapaciteiten, tenzij de gerechtigde reeds aan de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer heeft verzocht om het re-integratietraject in de onderneming te starten.[510]

De adviserend arts plaatst de betrokkene in één van de 4 categorieën, naargelang de gerechtigde op het ogenblik van die inschatting al dan niet nog is verbonden door een arbeidsovereenkomst.[511] De indeling in categorieën is gebaseerd op een referentiekader waarbij de ernst van de arbeidsongeschiktheid bepaalt tot welke categorie de gerechtigde behoort. Daartoe gehanteerde criteria zijn onder meer of de gerechtigde al dan niet na medische behandeling zijn laatste beroep of (één van) zijn (andere) referentieberoepen kan hervatten dan wel nieuwe competenties moet verwerven met het oog op de professionele heroriëntering naar andere beroepen of het opnemen van een beroep op de reguliere arbeidsmarkt niet meer mogelijk wordt geacht.[512]

204. De adviserend arts verwijst de gerechtigde naar de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer met het oog op het starten van een re-integratietraject in de onderneming in de wettelijk omschreven gevallen waarin de gerechtigde nog steeds verbonden is door een arbeidsovereenkomst en een werkhervatting mogelijk lijkt.[513]

Zodra de adviserend arts een kopie krijgt van het daaruit voortvloeiend re-integratieplan gaat hij na of de uitvoering ervan een einde maakt aan de staat van arbeidsongeschiktheid. Bestaat het re-integratieplan in een toegelaten arbeid bij de desbetreffende werkgever, dan moet de gerechtigde niet de toelating van de adviserend arts vragen. Die gaat zelf na of het re-integratieplan overeenstemt met de voorwaarden voor een toegelaten arbeid. In voorkomend geval attesteert de adviserend arts de modaliteiten van zijn toelating. Als de adviserend arts geen reactie geeft binnen de 3 weken na ontvangst van de kopie van het re-integratieplan, wordt verondersteld dat de beslissing van de adviserend arts positief is.[514]

205. In bepaalde gevallen start de adviserend arts zelf zonder verwijl een re-integratietraject gericht op sociaalprofessionele re-integratie. Het gaat om gevallen waarin de gerechtigde na enige tijd nog altijd arbeidsongeschikt is, maar het opnemen van een beroep op de reguliere arbeidsmarkt

509 Zie ook S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 273-327; V. DE GREEF en H. DEROUBAIX, "La réforme des travailleurs en incapacité de travail sous le gouvernement Michel Ier: fiat lux [que la lumière soit] ?", *BTSZ* 2018, 352-412.

510 Art. 215decies, § 1 en § 4 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

511 Art. 215*decies*, § 1- § 3 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

512 S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 316-320.

513 Art. 215*undecies*, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

514 Art. 215*undecies*, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

mogelijk lijkt te zijn of een einde is gekomen aan het re-integratietraject in de onderneming van de werknemer die definitief ongeschikt is om het overeengekomen werk nog uit te voeren.[515]

De adviserend arts roept de gerechtigde op voor een medisch-sociaal onderzoek dat plaatsvindt binnen de maand nadat de adviserend arts het re-integratietraject heeft gestart. Hij moet op basis daarvan de restcapaciteiten van de gerechtigde en diens mogelijkheden voor wedertewerkstelling nader bepalen en vraagt ook naar de inzichten van de gerechtigde over de inhoud van het aanbod van re-integratieplan dat hem betreft. De adviserend arts deelt de bevindingen van het medisch-sociaal onderzoek mee aan de behandelend arts van de gerechtigde.[516] Binnen een termijn van 4 weken na het medisch-sociaal onderzoek, eenmalig verlengbaar met minimum 2 en maximum 4 weken, stelt de adviserend arts een aanbod van re-integratieplan op. Hij overlegt voordien met de behandelende arts van de gerechtigde en raadpleegt in voorkomend geval de begeleider van de diensten en instellingen van de gewesten en de gemeenschappen die deelnemen aan de socioprofessionele re-integratie. Alleen om gegronde medische redenen mag de adviserend arts beslissen om geen aanbod van re-integratieplan op te maken.[517]

De adviserend arts brengt het aanbod van re-integratieplan zo spoedig mogelijk ter kennis van de gerechtigde en nodigt hem schriftelijk uit voor een gesprek binnen de 2 weken te rekenen vanaf de uitnodiging. Ingeval de gerechtigde zich niet kan aanbieden om een geldige reden, laat hij aan de adviserend arts weten op welke datum binnen een termijn van maximaal 4 weken na de uitnodiging het gesprek wel kan plaatsvinden. De adviserend arts stuurt hem dan een nieuwe schriftelijke uitnodiging. Tijdens het gesprek licht de adviserend arts de inhoud, de draagwijdte en de gevolgen van het re-integratieplan toe. Gaat de gerechtigde akkoord, dan wordt de inhoud van het re-integratieplan opgenomen in een overeenkomst die wordt ondertekend door de gerechtigde en de adviserend arts.[518]

206. De adviserend arts volgt het re-integratieplan elke 3 maanden op, tenzij de elementen van het dossier een opvolging op een latere datum rechtvaardigen. Hij doet dit in samenwerking met de gerechtigde en, in voorkomend geval, met de begeleider van de diensten en instellingen van de gewesten en de gemeenschappen die deelnemen aan de sociaalprofessionele re-integratie.[519]

2° Beroepsherscholingsbevorderende prestaties

207. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers beoogt, enerzijds, met een aantal maatregelen te voorkomen dat werknemers worden ontmoedigd om deel te nemen aan programma's van beroepsherscholing en, anderzijds, die deelname ook te ondersteunen door de kosten ervan ten laste te nemen en de betrokken werknemers bijkomende financiële voordelen toe te kennen.

515 Art. 215*duodecies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

516 Art. 215*terdecies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

517 Art. 215*quaterdecies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

518 Art. 215*quinquies-decies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

519 Art. 153, § 2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 215*sexies-decies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

208. Om ontmoediging te voorkomen, blijven arbeidsongeschikte personen erkend als arbeidsongeschikt tijdens de periode van beroepsopleiding.[520]

Een succesvolle herscholing kan ertoe leiden dat de betrokkene na afloop opnieuw wordt beschouwd als arbeidsgeschikt. Om een afradend effect te vermijden wordt de impact van de gevolgde opleiding pas in aanmerking genomen na afloop van een periode van 6 maanden, die aanvangt bij het verstrijken van de maand waarin het herscholingsprogramma werd doorlopen.[521] Men houdt aldus rekening ermee dat de effectieve re-integratie niet altijd naadloos aansluit bij het einde van de opleiding. De arbeidsongeschiktheid van de betrokkene kan voordien weliswaar nog steeds worden geëvalueerd, maar dan mag nog geen rekening worden gehouden met de (bijna) verworven nieuwe beroepscompetenties.[522]

De re-integratie van arbeidsongeschikte werknemers die een beroepsopleiding volgen, wordt nog op een andere manier gefaciliteerd. Als een gerechtigde arbeidsongeschikt wordt erkend binnen 24 maanden na het einde van het vorige tijdvak van arbeidsongeschiktheid, mag het gemiddelde dagloon voor de berekening van de uitkeringen, onder bepaalde voorwaarden, niet lager zijn dan ingeval de eerste arbeidsongeschiktheid ononderbroken had voortgeduurd.[523] De gerechtigden worden aldus ervan verzekerd dat het bedrag van hun arbeidsongeschiktheidsuitkering op hetzelfde peil wordt gehouden, als zij niet langer arbeidsongeschikt zijn na het volgen van het beroepsherscholings-programma, maar dat later toch opnieuw worden.[524]

Ten slotte kan de gerechtigde gedurende een verlengbare periode van 2 jaar na het volgen van een beroepsherscholingsprogramma tegen bijdragebetaling deelnemen aan een voortgezette verzekering, ingeval hij niet langer arbeidsongeschikt is en een beroep uitoefent als zelfstandige of zonder sociaal verzekerde te zijn.[525]

209. De deelname van arbeidsongeschikte werknemers aan beroepsopleiding wordt bevorderd door de kosten ervan niet ten laste te leggen van de betrokkenen.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering neemt immers de tegemoetkomingen voor beroepsherscholing en de kosten verbonden aan de effectieve integratie van de gerechtigde ten laste onder bij koninklijk besluit bepaalde voorwaarden. Die voordelen worden verminderd met het bedrag van gelijkaardige voordelen toegekend door gewesten, gemeenschappen of hun instellingen die deelnemen aan de beroepsherinschakeling van arbeidsongeschikte werknemers, tenzij deze instanties

---

520 Art. 100, § 1 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 239 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

521 Art. 215*septies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen, bekrachtigd bij wet 28 april 2010.

522 S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 309.

523 Art. 43 Verordening Uitkeringen.

524 S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 313.

525 S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 313.

geen of verminderde voordelen toekennen aan personen die ook in aanmerking komen voor een tussenkomst van de arbeidsongeschiktheidsverzekering.[526]

De tegemoetkomingen omvatten alle voorzieningen of diensten die de initiële arbeidsgeschiktheid van de gerechtigde geheel of gedeeltelijk beogen te herstellen of zijn potentiële arbeidsgeschiktheid beogen te valoriseren, met het oog op zijn volledige integratie in een arbeidsomgeving. Dat geldt bijvoorbeeld voor een loopbaanoriëntatie-onderzoek waarmee wordt nagegaan of een beroepsherscholingsprogramma mogelijk en nuttig is. Ook elke opleiding, begeleiding of scholing die rechtstreeks bijdraagt tot de professionele integratie van de betrokkene komt in aanmerking.[527] Kosten die zijn verbonden aan de effectieve integratie na een programma van beroepsherscholing en in verhouding zijn met dat doel, kunnen maximaal worden ten laste genomen gedurende 6 maanden, vanaf de maand volgend op de maand van afronding van het programma.[528]

De tussenkomst wordt toegestaan door de Geneeskundige raad voor invaliditeit of, onder bij koninklijk besluit bepaalde voorwaarden, door de adviserend arts.[529] Een aanvraag daartoe kan worden ingediend zolang het re-integratietraject niet voortijdig is stopgezet of met succes is beëindigd, zodat ook trajecten van korte duur in aanmerking worden genomen of snel op de bal kan worden gespeeld. Toch verdient een voorafgaandelijk verzoek de voorkeur. Zonder toelating loopt de betrokkene immers het risico dat de kosten van het programma niet terugbetaald worden. Hij wordt voorts niet vermoed arbeidsongeschiktheid te zijn tijdens de opleiding en de uitoefening van praktische taken wordt beschouwd als een niet-toegelaten activiteit.[530]

210. Arbeidsongeschikte werknemers worden bovendien met financiële voordelen gestimuleerd om deel te nemen aan beroepsopleiding.[531]

Gerechtigden kunnen aanspraak maken op een premie van 5 euro per effectief gevolgd uur van opleiding, begeleiding of scholing en na een succesvol programma op een forfaitaire tegemoetkoming van 500 euro.[532]

Die voordelen worden verminderd met het bedrag van gelijkaardige voordelen toegekend door gewesten, gemeenschappen of hun instellingen die deelnemen aan de beroepsherinschakeling van arbeidsongeschikte werknemers, tenzij deze instanties geen of verminderde voordelen toekennen aan personen die ook in aanmerking komen voor een tussenkomst van de arbeidsongeschiktheids-verzekering.[533] De premie en de forfaitaire tegemoetkoming worden wel beschouwd als belastbare inkomsten.[534]

---

526 Art. 109*bis* Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

527 Art. 215*quater* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen, bekrachtigd bij wet 28 april 2010.

528 Art. 215*quinquies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

529 Art. 109*bis* Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

530 S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 308-309.

531 Art. 106 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

532 Art. 215*sexies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen, bekrachtigd bij wet 28 april 2010.

533 Art. 106 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

534 S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 310.

3° Toelating tot hervatting van de arbeid door gedeeltelijk arbeidsongeschikte personen

211. Werknemers worden maar als arbeidsongeschikt erkend, als zij alle werkzaamheden hebben onderbroken. Om de reclassering van arbeidsongeschikte werknemers te bevorderen mogen zij, na enige tijd en met toelating, de arbeid gedeeltelijk hervatten met behoud van een uitkering.[535] De betrokkenen moeten daartoe, vanuit geneeskundig oogpunt, wel een vermindering van hun verdienvermogen van tenminste 50% behouden.[536] De wetgever beoogde in die gevallen immers ook de gezondheid van de werknemer te beschermen en een verslechtering daarvan te voorkomen.[537] De vereiste ongeschiktheid wordt beschouwd als een louter medisch criterium. De toegelaten activiteit moet daarom niet noodzakelijk beperkt zijn tot ten hoogste een halftijdse beroepsactiviteit.[538]

Personen die voor meer dan 50% arbeidsongeschikt zijn, maar bij de aangifte van hun arbeidsongeschiktheid een beroepsactiviteit blijven uitoefenen, kunnen zich niet beroepen op dit voordeel. Zij voldoen immers niet aan de voorwaarden om te worden erkend als arbeidsongeschikte werknemer. Die voorwaarden bestaan erin dat de betrokkene elke werkzaamheid heeft onderbroken en zijn verlies van verdienvermogen met tenminste 66% is erkend. Het Grondwettelijk Hof acht het niet onredelijk dat de wetgever de vereiste graad van arbeidsongeschiktheid vastlegt op 2/3de. Dat de werknemer wiens graad van ongeschiktheid later vermindert, onder bepaalde voorwaarden een beroepsactiviteit kan uitoefenen met behoud van een uitkering, impliceert niet dat de wetgever dat percentage van arbeidsongeschiktheid niet meer mag hanteren als voorwaarde voor de toekenning van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Het Grondwettelijk Hof acht het behoud van die voorwaarde op zich niet onevenredig. Als een werknemer wordt getroffen door een geringere graad van arbeidsongeschiktheid, maar om medische redenen ervan heeft moeten afzien om een deel van zijn activiteiten in loondienst uit te oefenen, kan hij immers onder bepaalde voorwaarden werkloosheidsuitkeringen of arbeidsongevallen- respectievelijk beroepsziektevergoedingen genieten. Hij blijft aldus aangespoord om geleidelijk volledig terug te keren naar de arbeidsmarkt, rekening houdend met zijn gezondheidstoestand. Het kan echter niet worden uitgesloten dat bepaalde werknemers met verschillende deeltijdse functies, die één ervan niet langer kunnen uitoefenen om medische redenen, toch geen recht hebben op een werkloosheidsuitkering, noch op een arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding, terwijl hun verdienvermogen toch is verminderd met 66%. In die mate houdt de verplichting om eerst alle werkzaamheden stop te zetten, naar het oordeel van het Hof, niet voldoende rekening met de sociaaleconomische ontwikkelingen inzake deeltijds werken. Ook voor die deeltijdse werknemers gelden nochtans de voordelen die voortvloeien uit het feit dat hun band met de arbeidsmarkt niet wordt doorgeknipt, voor zover hun medische toestand het toelaat. Het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie is niet geschonden door het opleggen van de voorwaarde van verlies van het verdienvermogen met 66%, maar door het ontbreken van een wetsbepaling die een recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen opent voor deze groep van

535 Art. 100, § 2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; MvT bij het ontwerp van programmawet, *Parl.St*. Kamer 2010-2011, 53-1481/1, 4.

536 Art. 100, § 2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

537 MvT bij het wetsontwerp tot instellng en organisatie van een regeling van verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, *Parl.St*., Kamer, 1962-1963, nr. 527/1, p. 23.

538 S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 287.

deeltijdse werknemers. Het komt aan de wetgever toe om de aard en de omvang van hun recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen te bepalen.[539]

212. De toelating tot het hervatten van een beroepsactiviteit mag maar worden verleend, voor zover de desbetreffende beroepsbezigheid verenigbaar is met de aandoening van de betrokkene. In de toelating worden de aard, het volume en de voorwaarden tot uitoefening van die activiteit nader opgegeven. De toelating wordt in het geneeskundig en administratief dossier van de betrokkene bij de verzekeringsinstelling geborgen.[540] Tijdens de periode van toegelaten activiteit controleert de adviserend arts de staat van arbeidsongeschiktheid om de 6 maanden met een medisch onderzoek, tenzij het medisch dossier van de betrokkene een onderzoek op latere datum verantwoordt.[541]

De gerechtigden moeten elke hervatting van de beroepsactiviteit uiterlijk op de 1ste daaraan voorafgaande werkdag aangeven bij hun verzekeringsinstelling en binnen dezelfde termijn bij de adviserend arts een aanvraag tot toelating indienen via éénzelfde daartoe bestemd formulier.[542]

Ingeval de aangifte en aanvraag laattijdig, maar binnen een termijn van 14 kalenderdagen vanaf de hervatting van een activiteit worden gedaan, worden de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen toegekend met een vermindering van 10% tot en met de dag waarop het desbetreffende formulier is verzonden of is bezorgd. Bij een nog latere aangifte worden de betrokkenen behandeld, zoals ingeval zij geen toelating hebben gekregen of de voorwaarden daarvan niet hebben geëerbiedigd.[543]

Een nieuw geneeskundig onderzoek wordt dan uitgevoerd om te na te gaan of de gerechtigde die de arbeid heeft hervat zonder toelating of met miskenning van de voorwaarden van de toelating, arbeidsongeschikt is op de datum van het nieuwe onderzoek.[544]

In geval van een negatieve beslissing wordt een beslissing van einde van erkenning ter kennis gebracht van de betrokkene.[545] De weigering tot toelating van de arbeidshervatting of de vaststelling van het einde van de arbeidsongeschiktheid heeft ten vroegste uitwerking vanaf de dag na de datum van de verzending of overhandiging van de beslissing aan de gerechtigden.[546]

Tijdens de daaraan voorafgaande periode, worden de uitkeringen verminderd met 10%, als de betrokkene de aangifte en aanvraag weliswaar laattijdig heeft gedaan, maar nog steeds binnen een termijn van 14 kalenderdagen te rekenen vanaf de werkhervatting. Zo niet moeten zij de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen terugbetalen die zij hebben ontvangen voor de dagen waarop of de periode waarin zij de niet toegelaten arbeid hebben uitgeoefend tot de datum waarop de beslissing van de adviserend arts uitwerking heeft.[547]

Het nieuw geneeskundig onderzoek strekt ertoe na te gaan of de als arbeidsongeschikt erkende werknemer in de toekomst nog aanspraak kan maken op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Het onderzoek heeft geen terugwerkende kracht. Voordien betaalde uitkeringen voor perioden waarin de

539 GwH 28 februari 2013, nr. 19/2013; GwH 28 maart 2013, nr. 51/2013.
540 Art. 230, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.
541 Art. 16 Verordening Uitkeringen.
542 Art. 230, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.
543 Art. 230, § 2*bis* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.
544 Art. 101, § 1, eerste lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.
545 Art. 101, § 1, tweede lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.
546 Art. 100, § 2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.
547 Art. 230, § 2*ter* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

betrokkene een niet-toegelaten arbeid heeft verricht, kunnen worden teruggevorderd, ook al heeft geen nieuw geneeskundig onderzoek plaatsgehad.[548]

In behartigenswaardige gevallen en bij afwezigheid van een bedrieglijk opzet kan het Beheerscomité van de Dienst voor uitkeringen geheel of gedeeltelijk afzien van de terugvordering. Het Comité houdt rekening met de evenredigheid tussen de omvang van de terugvordering enerzijds, en de aard of de ernst van de tekortkoming, anderzijds. Voorts slaat het Comité acht op de sociale en financiële situatie van de gerechtigde en elk ander persoonlijk pertinent gegeven, op de aangifte van de niet toegelaten activiteiten aan de sociale zekerheid en op de omvang van de activiteit en van de eruit voortvloeiende inkomsten.[549]

Bovenstaande regelingen gelden, ongeacht of de werknemer het werk voltijds of deeltijds heeft hervat.[550]

4° Cumulatie van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid

213. Werknemers kunnen maar als arbeidsongeschikt worden erkend, ingeval zij iedere werkzaamheid hebben stopgezet.[551] Het gaat niet alleen om de stopzetting van elke beroepsactiviteit. De rechtspraak interpreteert het begrip werkzaamheid immers zeer ruim.[552] Zij hebben geen recht op uitkeringen voor perioden waarin zij een loon, bepaalde ontslagvergoedingen of een andere vorm van compensatie voor loonverlies genieten.[553] Ingeval de gerechtigde deeltijds werkt voor meer dan één werkgever, maar niet voor alle tewerkstellingen gewaarborgd loon of een ontslagvergoeding geniet, kan hij wel aanspraak maken op een arbeidsongeschiktheidsuitkering voor die tewerkstelling die geen aanleiding geeft tot het toekennen van een loon of een ontslagvergoeding.[554]

214. Ingeval arbeidsongeschikte werknemers het werk mogen hervatten met behoud van uitkeringen, wordt hun uitkering in principe verminderd.[555] De toekenning van een volledige arbeidsongeschiktheidsuitkering wordt niet billijk geacht, als het gederfde loon reeds gedeeltelijk wordt vervangen door het inkomen uit de (opnieuw) aangevatte beroepsactiviteit.[556]

Werknemers behouden hun daguitkeringen, zolang de tewerkstellingsbreuk van de toegelaten arbeid geen 20% overschrijdt. Is dat wel het geval dan wordt de daguitkering pro rata verminderd. Hun uitkering is dan gelijk aan het verschil tussen het normale dagbedrag van de arbeidsongeschiktheids-uitkering en dat bedrag vermenigvuldigd met het gedeelte van de tewerkstellingsbreuk van de toegelaten arbeid, dat 20% overschrijdt. Onder "tewerkstellingsbreuk" begrijpt men de verhouding tussen het gemiddeld aantal uren per week van de toegelaten arbeid en het gemiddeld aantal uren per

548 Cass. 14 mei 2018, AR S. 17.0060.N.

549 Art. 101, § 2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

550 GwH 19 februari 2015, nr. 21/2015.

551 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

552 Zie K. REYNIERS en A. VAN REGENMORTEL, "Bijklussen in de sociale zekerheid: een juridische omkadering kritisch belicht" in R. JANVIER, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 462-464.

553 Art. 103 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

554 GwH,25 september 2014, nr. 141/2014; art. 242, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

555 Art. 104 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

556 MvT bij het wetsontwerp tot instelling en organisatie van een regeling van verplichte ziekte- en invaliditeitsverzekering, *Parl.St*., Kamer, 1962-1963, nr. 527/1, p. 23.

week van de maatpersoon. Ingeval het gaat om een activiteit als onthaalouder, wordt de uitkeringen verminderd met 25% gedurende het 1ste jaar en met 50%, vanaf het 2de jaar. Er wordt geen rekening gehouden met arbeid in beschutte werkplaatsen, sociale werkplaatsen en "maatwerkbedrijven", noch met voordelen wegens de sociale en beroepsreclassering van mindervaliden.[557] Die regeling is nieuw. Er is voorzien in een overgangsregeling waarbij, zoals voordien, de uitkering wordt opgedeeld in 4 schijven en, vanaf de 2de schijf, een steeds grotere vermindering wordt toegepast op elke volgende schijf.[558]

Ingeval zij een toegelaten arbeid als zelfstandige uitoefenen, worden hun daguitkeringen verminderd op dezelfde wijze als de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen.[559]

215. Vrijwilligerswerk en het werk van mantelzorger worden toegelaten, voor zover die activiteiten verenigbaar zijn met de algemene gezondheidstoestand van de betrokken uitkeringsgerechtigde.[560]

b. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

216. We onderzoeken hierna hoe de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden revalidatie en beroepsherscholing ondersteunt (1°), onder welke voorwaarden gedeeltelijk arbeidsongeschikte zeelieden worden toegelaten om de arbeid te hervatten (2°) en onder welke voorwaarden zij arbeidsongeschiktheidsuitkeringen kunnen cumuleren met inkomsten uit arbeid (3°).

1° Revalidatie en beroepsherscholing

217. Revalidatie en herscholing worden op verzoek en ten laste van de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering verstrekt door bemiddeling van het College van geneesheren-directeurs in de schoot van het RIZIV. De revalidatie en herscholing worden verstrekt door inrichtingen waarmee het RIZIV daartoe overeenkomsten sluit onder de in die overeenkomsten bedongen voorwaarden.[561]

Zolang zeelieden weigeren deel te nemen aan programma's voor revalidatie en beroepsherscholing, wordt hun arbeidsongeschiktheidsuitkering verminderd met 10%.[562]

---

557 Art. 230, § 1 en § 1*bis* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; zie, voor een berekeningsvoorbeeld, S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 293-294.

558 Zie RIZIV, Vermindering van uw uitkering (werknemer) bij hervatting van een toegestane beroepsactiviteit, https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/vermindering-uitkering-hervatting-toegestane-beroepsactiviteit.aspx.

559 Art. 230, § 1*ter* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

560 Art. 100, § 1, tweede en vierde lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

561 Art. 121 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

562 Art. 104*quinquies* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

2° Toelating tot hervatting van de arbeid door gedeeltelijk arbeidsongeschikte personen

218. Arbeidsongeschikte zeelieden kunnen met behoud van uitkeringen het werk hervatten, op voorwaarde dat zij vanuit geneeskundig oogpunt meer dan 66% arbeidsongeschikt blijven.[563]

Zij moeten daartoe, vóór de aanvatting van elke activiteit, aan aanvraag indienen en de desbetreffende activiteit moet verenigbaar zijn met hun aandoening. De toelating vermeldt de aard en het volume van de toegelaten activiteit en de voorwaarden voor de uitoefening ervan.[564]

3° Cumulatie van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid

219. Zeelieden kunnen maar als arbeidsongeschikt worden erkend, ingeval zij iedere werkzaamheid hebben stopgezet.[565] Zij hebben geen recht op uitkeringen voor perioden waarin zij een loon of bepaalde ontslagvergoedingen genieten.[566]

Ingeval arbeidsongeschikte zeelieden het werk mogen hervatten met behoud van uitkeringen, wordt hun uitkering in principe verminderd. Het bedrag van de opnieuw verworven beroepsinkomsten wordt afgetrokken van de arbeidsongeschiktheidsuitkering die eerst wordt verhoogd tot 150 respectievelijk 125%, naargelang de betrokkene al dan niet personen ten laste heeft.[567]

Ingeval de betrokkene zowel beroepsinkomsten verwerft als bepaalde andere uitkeringen heeft, wordt de som van die inkomsten en uitkeringen afgetrokken van de arbeidsongeschiktheidsuitkering die eerst wordt verhoogd tot 170 respectievelijk 145%, naargelang de betrokkene al dan niet personen ten laste heeft.[568]

In beide gevallen geldt die regeling, ook als de nieuwe activiteit wordt uitgeoefend als zelfstandige. Sociaal verzekerden die geen personen ten laste hebben, maar voor wie hulp van derden noodzakelijk is worden in beide gevallen beschouwd als zeelieden met personen ten laste.[569]

c. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

220. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen voorziet niet in eigen regels met betrekking tot de beroepsherscholing, maar beroepsherscholing wordt onder dezelfde voorwaarden als voor werknemers wel verstrekt aan zelfstandigen die hun uitkering blijven genieten, en ten laste

563 Art. 109, § 3 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

564 Art. 103, § 2 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

565 *Supra*, deel 2, hoofstuk 2. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

566 Art. 100, § 1 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

567 Art. 103, § 1 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

568 Art. 104 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

569 Art. 104*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

genomen door de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.[570] We onderzoeken hierna onder welke voorwaarden gedeeltelijk arbeidsongeschikte zelfstandigen worden toegelaten om de arbeid te hervatten (1°) en onder welke voorwaarden zelfstandigen arbeidsongeschiktheidsuitkeringen kunnen cumuleren met een inkomen uit arbeid (2°).

1° Toelating tot hervatting van de arbeid door gedeeltelijk arbeidsongeschikte personen

221. Arbeidsongeschikte zelfstandigen mogen, met behoud van uitkeringen, beginnen werken, als zij daartoe voorafgaandelijk toelating van de adviserend arts verkrijgen.[571] De wetgever eist niet langer dat zij, vanuit geneeskundig oogpunt, een vermindering van hun "vermogen" met 50% behouden.[572]

In de toelating worden de aard, het volume en de voorwaarden tot uitoefening van de toegelaten activiteit nader opgegeven.[573] De toestemming mag worden gegeven voor ten hoogste 6 maanden, ingeval de volledige re-integratie van de betrokkene in zijn vorig of een ander beroep wordt verwacht. Die periode mag worden verlengd, zonder dat het volledige tijdvak van hervatting van de beroepswerkzaamheden in één periode van arbeidsongeschiktheid langer mag zijn dan 18 maanden.[574] Zelfstandigen van wie geen (volledige) professionele re-integratie wordt beoogd of wier poging daartoe is mislukt, hebben de mogelijkheid om voor onbeperkte tijd een deel van hun vroegere activiteiten te hervatten.[575]

De gerechtigden moeten elke hervatting van de beroepsactiviteit uiterlijk op de 1ste daaraan voorafgaande werkdag aangeven bij hun verzekeringsinstelling en binnen dezelfde termijn bij de adviserend arts een aanvraag tot toelating indienen via éénzelfde daartoe bestemd formulier.[576]

2° Cumulatie van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid

222. Zelfstandigen worden maar als arbeidsongeschikt erkend, indien zij geen andere beroepsactiviteit hebben aangevat.[577] Het moet met gezond verstand worden beoordeeld of de zelfstandige de taken die hij waarnam vóór de aanvang van zijn arbeidsongeschiktheid, heeft stopgezet. Van de zelfstandige wordt immers geen totale inactiviteit gevergd.[578] Een volledige inactiviteit is immers veeleer theoretisch en wordt slechts aangetroffen in extreme gevallen.[579] Resttaken die een zelfstandige

---

570 Art. 22 en 82 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; S. CLAESKENS en W. VAN DAMME, "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 307 en 325; zie RIZIV https://www.riziv.fgov.be/SiteCollectionDocuments/stat_du2014_1_socio_professionele_re_integratie_zelfstandigen.pdf.

571 Zie verslag 2019/03 van 26 september 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 18-27.

572 Art. 23 en 23*bis* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

573 Art. 230, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

574 Art. 23 Arbeidsongeschiktheid Zelfstandigen.

575 Art. 23*bis* Arbeidsongeschiktheid Zelfstandigen.

576 Art. 58*bis* en 58*ter* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

577 *Supra*, deel 2, hoofstuk 2. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

578 Cass. 20 december 1993, *R.W.* 1993-94, 1303.

579 Verslag aan de Koning bij het koninklijk besluit houdende instelling van een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid ten voordele van de zelfstandigen, *B.S.* 7 augustus 1971, 9316-9317.

eventueel nog verricht, staan de erkenning van zijn arbeidsongeschiktheid slechts in de weg, indien zij op zichzelf een beroepsbezigheid vormen en de betrokkene in staat stellen te voorzien in zijn levensonderhoud, rekening houdend met de aard en de omvang van zijn bedrijvigheid. Het kan zich bijgevolg voordoen dat een bepaalde aandoening in een bepaalde bedrijvigheid wel en in een andere bedrijvigheid niet leidt tot arbeidsongeschiktheid, naargelang van de omvang van de resttaken die de zelfstandige nog kan uitoefenen.[580] Voor de erkenning van de arbeidsongeschiktheid is niet vereist dat het bedrijf van de betrokkene zelf wordt stopgezet.[581]

De staat van arbeidsongeschiktheid wordt geacht behouden te blijven, als de uitkeringsgerechtigden een beroepsbezigheid uitoefenen in het kader van een programma van revalidatie of beroepsherscholing of in een beschutte werkplaats.[582] Na 6 maanden worden hun uitkeringen verminderd met 75% van het verworven beroepsinkomen. Voordelen toegekend door de instellingen die de sociale en beroepsreclassering van personen met een handicap als opdracht hebben, worden daarbij niet meegerekend.[583]

223. Ingeval zelfstandigen de arbeid mogen hervatten met behoud van uitkeringen, mogen de uitkeringen onbeperkt worden gecumuleerd met het beroepsinkomen uit de hervatte activiteit gedurende 6 maanden. Nadien worden ze verminderd met 10%. Die vermindering geldt tot het einde van het 3de jaar dat volgt op de aanvang van de toegestane beroepsactiviteit.[584]

In de daaropvolgende periode mag het netto belastbaar inkomen dat voortvloeit uit de toegelaten beroepsactiviteit, een wettelijk vastgesteld bedrag niet overschrijden. Als dat toch het geval is, wordt de uitkering pro rata dan wel volledig geschorst, naargelang het wettelijk vastgelegde bedrag met minder dan 15% dan wel met 15% of meer wordt overschreden. Of dat het geval is, wordt beoordeeld aan de hand van de beroepsinkomsten die de arbeidsongeschikte zelfstandige 3 jaar tevoren heeft verdiend.[585]

D. Transparantie

224. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers (1), zeelieden (2) en zelfstandigen (3), hoe voor bepaalde aspecten uitvoering is gegeven aan het handvest van de sociaal verzekerde en hoe burgers informatie krijgen over hun individuele rechten en verplichtingen. De verzekeringsinstelling die de prestaties van de bijzondere regeling voor zeelieden toekent, is eveneens een der verzekeringsinstellingen in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen. Ze valt evenzeer onder de toepassing van het handvest van de sociaal verzekerden, maar niet onder de Ziekenfondsenwet.

---

580 Cass. 21 januari 1985, *R.W.* 1985-86, 236, noot D. SIMOENS; D. SIMOENS, "De resttaken van een arbeidsongeschikte zelfstandige : "minieme taken" of "reële arbeid"?" (noot onder Cass. 21 januari 1985), *R.W.* 1985-86, 239-240.

581 Verslag aan de Koning bij het koninklijk besluit houdende instelling van een verzekering tegen arbeidsongeschiktheid ten voordele van de zelfstandigen, *B.S.* 7 augustus 1971, 9316-9317.

582 Art. 22 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

583 Art. 28 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

584 Art. 28*bis,* § 1 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

585 Art. 28*bis,* § 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

Wat de uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde betreft, gaan we telkens na of de toepasselijke wetgeving een omschrijving geeft van door de bevoegde instellingen te verstrekken dienstige inlichtingen, in welke gevallen die instellingen een ambtshalve onderzoek van het recht op socialezekerheidsprestaties moeten verrichten en of de wetgeving de datum van het verzoek om prestaties bepaalt, voor het geval een verzoek is ingediend bij een andere dan de bevoegde instelling.

1.Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

225. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de verzekeringsinstellingen verstrekken aan elke sociaal verzekerde die daar schriftelijk om verzoekt de dienstige inlichtingen die betrekking hebben op zijn rechten en verplichtingen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers. Ingeval van raakpunten met andere socialezekerheidssectoren kunnen de inlichtingen ook betrekking hebben op rechten en verplichtingen in die andere sectoren. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die aan de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag van de prestaties in aanmerking worden genomen en op de redenen voor weigering van de prestaties.[586]

De informatieverplichting die voortvloeit uit het handvest van de sociaal verzekerde wordt aangevuld met een bijkomende verplichting. De ziekenfondsen moeten minstens een dienst oprichten die als doel heeft het verlenen van hulp, voorlichting, begeleiding en bijstand met het oog op het bevorderen van het fysiek, psychisch of sociaal welzijn, onder meer bij het vervullen van de opdrachten in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.[587]

De wetgeving bepaalt geen gevallen waarin het onderzoek naar het recht op de prestaties ambtshalve moet gebeuren.

Ze bepaalt evenmin dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om prestaties van de arbeidsongeschikttheidsverzekering.

226. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering verstrekt via zijn website[588] zeer gedetailleerde informatie over de rechten en de plichten van de sociaal verzekerden, die voortvloeien uit de wetgeving met betrekking tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering. De website vermeldt de contactgegevens van de verzekeringsinstellingen.[589]

De website geeft gedetailleerde informatie over de voorwaarden waaronder werknemers recht hebben op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, de berekeningswijze van de uitkeringen, de medische controles, het hervatten van het werk na arbeidsongeschiktheid, enz.[590] De website stelt ook de nodige

586 Art. 295*quater* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

587 Art. 3 Ziekenfondsenwet.

588 https://www.riziv.fgov.be/NL/themas/Paginas/default.aspx.

589 https://www.riziv.fgov.be/nl/professionals/andere-professionals/ziekenfonds/Paginas/contacteer-ziekenfondsen.aspx.

590 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/werknemers-werklozen/Paginas/default.aspx.

formulieren voor de werkgevers ter beschikking, voor zover die de vereiste gegevens niet elektronisch overmaken aan de verzekeringsinstellingen.[591]

De website geeft een overzicht van de beschikbare webtoepassingen.[592] Wat de arbeidsongeschiktheidsverzekering betreft, is alleen Docleg: databank reglementering relevant.[593] De website vermeldt de minimum- en maximumbedragen van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen,[594] maar bevat geen simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen.

De Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering is een publiekrechtelijke verzekerings-instelling. Haar website geeft gedetailleerde informatie over de arbeidsongeschiktheidsverzekering[595] en stelt getuigschriften arbeidsongeschiktheid loontrekkenden ter beschikking aan de sociaal verzekerden.[596]

De privaatrechtelijke verzekeringsinstellingen hebben eveneens een eigen website.

2. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden

227. De toepasselijke wetgeving bevat geen precisering van de dienstige inlichtingen die moeten worden verstrekt op verzoek van de sociaal verzekerden.

De wetgeving bepaalt voorts niet in welke gevallen een ambtshalve onderzoek van het recht op wachtgelden wordt verricht, noch dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.

228. De Rijksdienst voor Sociale Zekerheid is bevoegd voor het innen van de bijdragen voor de financiering van de socialezekerheidsregeling voor zeelieden en voor het opmaken van de lijst van inschrijving. Op de startpagina van de RSZ-website[597] vindt men een link naar informatie over de sociale zekerheid voor zeelieden. De specifieke webpagina verwijst, wat de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden betreft, naar de website van de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering die de prestaties van de bijzondere regeling voor zeelieden toekent.[598]

De website van de Hulpkas biedt slechts schaarse informatie over de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zeelieden. De specifieke pagina voor zeelieden vermeldt weinig meer dan het gegeven dat de arbeidsongeschiktheidsverzekering bestaat. Die webpagina stelt wel formulieren van controlebladen voor vergoedingen bij werkongeschiktheid, van kennisgeving van werkstopzetting en voor inschrijving bij de Hulpkas en een specifieke module voor contactopname voor

591 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/Paginas/default.aspx#Formulieren_die_de_werkgever_moet_invullen.

592 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/default.aspx.

593 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/docleg-webtoepassing.aspx.

594 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/default.aspx.

595 https://www.caami-hziv.fgov.be/nl/uitkering-arbeidsongeschiktheid.

596 https://www.caami-hziv.fgov.be/nl/system/files/forms/ao-n.pdf.

597 https://www.rsz.fgov.be/nl.

598 https://www.international.socialsecurity.be/seafarers/nl/index.html.

zeelieden ter beschikking.[599] De Engelstalige webpagina is iets meer uitgebreid, maar bevat ook weinig concrete informatie.[600]

Men moet mogelijk rekening ermee houden dat het beheer van de toekenning van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen aan zeelieden pas recent is toevertrouwd aan de Hulpkas en niet haar enige opdracht uitmaakt. Het aantal betrokken personen is voorts zeer beperkt. Met ingang van het eerste kwartaal van 2018 werden 600 werknemers goed voor een arbeidsvolume van ongeveer 600 VTE opgenomen in de tabellen.[601] De Hulpkas zet de beschikbare middelen om die reden wellicht eerder in voor rechtstreekse informatieverstrekking aan de betrokken personen.

De website van het RIZIV bevat weinig informatie over de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden. De webtoepassing Docleg: databank reglementering laat wel toe de specifieke wetgeving voor zeelieden te raadplegen.[602]

3.Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen

229. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de verzekeringsinstellingen verstrekken aan elke sociaal verzekerde die daar schriftelijk om verzoekt de dienstige inlichtingen die betrekking hebben op zijn rechten en verplichtingen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Ingeval van raakpunten met andere socialezekerheidssectoren kunnen de inlichtingen ook betrekking hebben op rechten en verplichtingen in die andere sectoren. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die aan de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag van de prestaties in aanmerking worden genomen en op de redenen voor weigering van de prestaties.[603]

De informatieverplichting die voortvloeit uit het handvest van de sociaal verzekerde wordt aangevuld met een bijkomende verplichting. De ziekenfondsen moeten minstens een dienst oprichten die als doel heeft het verlenen van hulp, voorlichting, begeleiding en bijstand met het oog op het bevorderen van het fysiek, psychisch of sociaal welzijn, onder meer bij het vervullen van de opdrachten in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.[604]

De wetgeving bepaalt geen gevallen waarin het onderzoek naar het recht op de prestaties ambtshalve moet gebeuren.

Ze bepaalt evenmin dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om prestaties van de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

---

599 https://www.caami-hziv.fgov.be/nl/voor-zeevarenden.

600 https://www.caami-hziv.fgov.be/en/seafarers-insured-belgium-living-eu-country.

601 RSZ, Loontrekkende tewerkstelling voor het derde kwartaal 2019, https://www.rsz.fgov.be/sites/default/files/binaries/assets/statistics/employment/employment_full_NL_20193.pdf , p. 16.

602 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/docleg-webtoepassing.aspx.

603 Art. 295*quater* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

604 Art. 3 Ziekenfondsenwet.

230. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering verstrekt via zijn website eveneens zeer gedetailleerde informatie over de rechten en de plichten van de sociaal verzekerden, die voortvloeien uit de wetgeving met betrekking tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. De website vermeldt de contactgegevens van de verzekeringsinstellingen. We verwijzen hiervoor naar onze analyse met betrekking tot de transparantie van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers. Hetzelfde geldt voor de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering en de privaatrechtelijke verzekeringsinstellingen.[605]

Op de onthaalpagina van de website van het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen vindt men een link naar informatie over ziekte en invaliditeit.[606] Via de specifieke webpagina krijgt men nuttige basisinformatie over de administratieve verplichtingen van zelfstandigen bij ziekte of invaliditeit, de invloed van perioden van ziekte op het zelfstandigenpensioen, de bedragen van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, de gronden tot weigering of vermindering van uitkeringen en de eventuele vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen. De daarbij horende informatiepagina's verwijzen voorts naar de webpagina van het RIZIV.[607]

E. Deelbesluit

231. In dit hoofdstuk hebben we onderzocht voor wie de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen voorzien in een formele en effectieve verzekeringsdekking, of die socialezekerheidsregelingen een adequate bescherming bieden en of ze transparant zijn. De onderscheiden arbeidsongeschiktheidsverzekeringen hanteren uiteenlopende definities van het begrip arbeidsongeschiktheid. De begrafenisvergoeding in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden en de zorggebonden financiering waarin de Vlaamse sociale bescherming voorziet, vallen buiten het bestek van dit onderzoek. We vatten hier onze bevindingen samen.

1. Formele verzekeringsdekking

232. Niet alleen typische en atypische werknemers, maar ook bepaalde categorieën zelfstandigen en sommige andere categorieën personen die geen werknemers zijn, verplicht verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers. Hetzelfde geldt voor jonge nog leerplichtige werknemers en bepaalde varende werknemers, die voor het overige zijn ondergebracht in de socialezekerheidsregeling voor zeelieden. Werknemers die een beroepscholingsprogramma volgen en werknemers die niet meer ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en verkeren in een behartigenswaardige maatschappelijke toestand, kunnen zich vrijwillig verzekeren volgens een *opt-in*formule.

Zowel zeelieden ter koopvaardij en daarmee gelijkgestelde personen, als leerlingen van de koopvaardij zijn verplicht verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden die geen vormen van vrijwillige verzekering kent.

605 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, D, 1. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

606 https://www.rsvz.be/nl.

607 https://www.rsvz.be/nl/ziekte-en-invaliditeit.

Zelfstandigen die niet zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zijn verplicht verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Hetzelfde geldt voor de ziekenhuisartsen die zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. De categorieën zelfstandigen die geen minimumbijdrage verschuldigd zijn, kunnen evenwel slechts aanspraak maken op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, als hun socialezekerheidsbijdragen tenminste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep. Sommige categorieën zelfstandigen worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen en bijgevolg ook van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Zij zijn op een andere grond beschermd tegen de gevolgen van arbeidsongeschiktheid.

233. Ons onderzoek wijst echter ook uit dat bepaalde groepen personen die zich niet bevinden in een typische arbeidsrelatie, zijn uitgesloten van elke arbeidsongeschiktheidsverzekering en geen bescherming tegen arbeidsongeschiktheid genieten via een ambtenaren- of bijzonder arbeidsstatuut.

Dat is het geval voor de categorieën atypische werknemers die worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, voor jonge en toevallige helpers en voor arbeidende personen die niet worden beschouwd als werknemers of zelfstandigen en die de wetgever niet onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers of voor zelfstandigen.

De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen voorzien weliswaar in de mogelijkheid tot vrijwillig voortgezette verzekering, maar de uitgesloten personen hebben in die hoedanigheid geen toegang daartoe. Als zij niet op een andere grond kunnen deelnemen aan de vrijwillig voortgezette verzekering, kunnen zij zich bijgevolg niet vrijwillig aansluiten bij een arbeidsongeschiktheidsverzekering.

2. Effectieve verzekeringsdekking

234. Uit ons onderzoek blijkt dat de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen de toekenning van prestaties niet afhankelijk maken van loopbaanduurvoorwaarden, maar wel van wachttijden en dat de gerechtigden, eens een wachttijd is volbracht, die hoedanigheid behouden onder bepaalde voorwaarden. We onderzochten tevens binnen vanaf wanneer het recht op prestaties ingaat en welke looptijd de prestaties van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen hebben.

a. Wachttijden

235. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers moeten de gerechtigden 180 arbeids- of gelijkgestelde dagen volbrengen in een referteperiode van 12 maanden en aantonen dat voor hun arbeidsdagen een voldoende socialezekerheidsbijdrage is betaald. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers volbrengen hun wachttijd door minstens 800 arbeidsuren te presteren in de wachttijd van 12 maanden. Dat aantal uren stemt overeen met ongeveer 40% van een 38-urenwerkweek en is hoger dan het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de, zoals bepaald in artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet.

In een aantal gevallen genieten de betrokkenen een vrijstelling van wachttijd. Dat geldt ook voor ambtenaren van de Belgische Staat en benoemde personeelsleden van privaatrechtelijke

onderwijsinstellingen, als zij worden overgebracht naar de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

De referteperiode omvat meer arbeidsdagen dan het vereiste aantal arbeids- en gelijkgestelde dagen. Dat komt bijvoorbeeld ten goede aan werknemers met opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. De referteperiode van 12 maanden wordt tot maximaal 36 maanden verlengd voor seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers, als zij zich wegens hun arbeidsregeling in de onmogelijkheid bevinden hun wachttijd te vervullen binnen 12 maanden. Die verlenging komt eveneens neer op het behoud van een reeds (deels) volbrachte wachttijd. Zodra een langere tijd dan de toepasselijke referteperiode is verstreken tussen de aanvang van de (laatste) werknemersactiviteit en de arbeidsongeschiktheid, gaan voordien volbrachte arbeidsdagen evenwel stelselmatig verloren. Ook als de toepasselijke referteperiode is verstreken en werknemers de vereiste wachttijd hebben volbracht, maar op dat ogenblik niet arbeidsongeschikt zijn, moeten zij arbeidsdagen blijven presteren om te vermijden dat zij de vereiste wachttijd niet meer kunnen aantonen als voor hen wel een periode van arbeidsongeschiktheid aanbreekt.

De gelijkstelling van inactiviteitsdagen behoedt werknemers voor het mogelijke verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen en laat hen toe de wachttijd verder te volbrengen. Voor seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers worden die inactiviteitsperioden meegerekend tot beloop van het aantal arbeidsuren dat zij zouden gepresteerd hebben tijdens die perioden. Zij worden in dit opzicht minder gunstig behandeld dan voltijdse werknemers voor wie het aantal gelijkgestelde dagen wordt omgezet naar het aantal dagen in een zesdagenwerkweek. Een gedeeltelijk behoud van een vervulde wachttijd wordt, onder bepaalde voorwaarden, toegekend aan werknemers die zich hebben gewijd aan de opvoeding van een kind. De wachttijd wordt verminderd tot 2 maanden van ten minste 30 arbeidsdagen of gelijkgestelde dagen, ingeval de betrokkene de wachttijd heeft volbracht of daarvan is vrijgesteld en, na het verlies van de hoedanigheid van gerechtigde, opnieuw valt onder de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers vervullen de verminderde wachttijd, ingeval zij 133 arbeidsuren of gelijkgestelde uren presteren over een periode van 2 maanden. Dat aantal uren stemt overeen met ongeveer 40% van een voltijdse werkweek en is hoger dan het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de, zoals bepaald in artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet. Die specifieke referteperiode wordt voor hen verlengd tot maximaal 6 maanden, als zij wegens hun arbeidsregeling de verminderde wachttijd niet kunnen volbrengen in 2 maanden.

Om te kunnen worden beschouwd als regelmatige werknemers die aanspraak kunnen maken op hogere minimumuitkeringen, moeten de gerechtigden bij de aanvang van hun arbeidsongeschiktheid 120 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen aantonen in een referteperiode van ten minste 6 maanden. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen of deeltijdse werknemers moeten 400 arbeidsuren of daarmee gelijkgestelde uren in rekening kunnen brengen. In de periode vanaf de datum waarop zij gerechtigden zijn geworden en tot daags vóór de aanvang van hun arbeidsongeschiktheid, moet hun totale aantal arbeids- en gelijkgestelde dagen ten minste 3/4de bedragen van het aantal werkdagen in die periode. Voor seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers moet het aantal arbeidsuren of daarmee gelijkgestelde uren overeenstemmen met ten minste 28 arbeidsuren per week of bij gebreke hiervan, met een aantal arbeidsuren gelijk aan ten minste 3/4de van het aantal arbeidsuren, gepresteerd door de maatpersoon. Het vereiste aantal arbeidsuren ligt hoog en staat niet in verhouding tot de omvang van de effectieve

arbeidstijd.[608] De betrokken werknemers behouden die hoedanigheid als zij opnieuw arbeidsongeschikt worden binnen 12 maanden na het einde van een arbeidsongeschiktheid waarin zij die hoedanigheid hadden.[609]

236. De referteperiode in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden is korter (3 maanden) dan in de werknemersverzekering en zij moeten ook minder arbeids- of gelijkgestelde dagen (50) bewijzen dan werknemers.

Zeelieden die een herinschrijving bij de Pool der zeelieden bekomen binnen de 3 maanden na het verstrijken van een periode van 15 dagen waarin zij niet meer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hebben, maar nog uitkeringen kunnen bekomen, zijn vrijgesteld van het volbrengen van een nieuwe wachttijd.

De referteperiode omvat meer arbeidsdagen dan het vereiste aantal arbeids- en gelijkgestelde dagen. Dat komt neer op een tijdelijk behoud van reeds gepresteerde arbeidsdagen en komt bijvoorbeeld ten goede aan werknemers met opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden bevat, anders dan deze voor werknemers, geen regeling tot gelijkstelling van bepaalde perioden van inactiviteit.

Om aanspraak te kunnen maken op de hogere minimumuitkeringen als regelmatig werknemer moeten zeelieden een wachttijd volbrengen. De te volbrengen wachttijd is langer dan in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers (180 i.p.v. 120 arbeidsdagen), maar hetzelfde geldt voor de referteperiode (12 i.p.v. 6 maanden).

237. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen moeten de gerechtigden een wachttijd van 6 maanden vervullen en daarvoor de vereiste bijdragen betalen. Als men die wachttijd gelijkstelt met 156 gewerkte dagen, blijkt dat voltijdse werknemers meer (180) arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen moeten vervullen. Voor werknemers worden voorts alleen bepaalde dagen van inactiviteit in aanmerking genomen, terwijl de zelfstandigenverzekering rekening houdt met alle dagen van inactiviteit, uitgezonder de tijdvakken van arbeidsongeschiktheid, die niet leiden tot een onderbreking van de bijdrageplicht. Kwartalen waarvoor de verschuldigde socialezekerheidsbijdragen zijn betaald, worden voor de zelfstandigen immers integraal als een verzekerde periode beschouwd.

In een aantal gevallen genieten de betrokkenen een vrijstelling van de wachttijd onder dezelfde voorwaarden als in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

Het voordeel van een (deels) volbrachte wachttijd gaat verloren, zodra de betrokkene voor een of meer kwartalen niet meer bijdrageplichtig is als zelfstandige. Als de betrokkene opnieuw de hoedanigheid van bijdrageplichtige zelfstandige verkrijgt, moet hij de wachttijd andermaal volbrengen. Die situatie doet zich niet voor, ingeval de betrokkene gedurende minstens 2 ononderbroken kalenderkwartalen vóór dat waarin hij de hoedanigheid van gerechtigde verwerft, een verminderde bijdrage als student-zelfstandige verschuldigd was. Hij is in dat geval vrijgesteld van het volbrengen van een nieuwe wachttijd. Is de verzekeringsperiode als student-zelfstandige korter, dan wordt deze in mindering gebracht op de te vervullen wachttijd.

608 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 133.

609 Art. 224, § 4 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

238. Sociaal verzekerden die gelijktijdig een gemengde loopbaan hebben, vervullen in een aantal gevallen gelijktijdig de wachttijd in ten minste twee arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Bij overstap van de ene arbeidsongeschiktheidsverzekering naar de andere wordt een (deels) volbrachte wachttijd in de ene arbeidsongeschiktheidsverzekering meegerekend om na te gaan of de wachttijd in een andere arbeidsongeschiktheidsverzekering is volbracht. Als voorwaarde daartoe geldt dat de overstap naar de andere arbeidsongeschiktheidsverzekering gebeurt binnen een korte tijd van 30 dagen of 15 dagen, als het een overstap naar de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden betreft.

Bij overstap van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen naar de werknemersverzekering wordt de wachttijd in de werknemersverzekering gehalveerd.

b. Behoud van de hoedanigheid van gerechtigde

239. In de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen behouden de gerechtigden die de wachttijd hebben volbracht of zijn vrijgesteld daarvan, het recht op uitkeringen tot het einde van het kwartaal waarin zij de wachttijd hebben volbracht respectievelijk tot het einde van het kwartaal dat volgt op het verkrijgen van de hoedanigheid van gerechtigde.

De gerechtigden die zijn vrijgesteld van wachttijd, behouden dat recht gedurende het 1ste en 2de daaropvolgende kwartaal, als zij blijven voldoen aan de bijdragevoorwaarden.

De gerechtigden blijven voorts het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen genieten, op voorwaarde dat zij, voor het 2de en 3de kwartaal vóór dat waarin zij arbeidsongeschiktheidsuitkeringen aanvragen, de hoedanigheid van gerechtigde zelfstandige hebben behouden respectievelijk gedurende 120 werkdagen de hoedanigheid van gerechtigd werknemer hebben behouden. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers moeten in die periode 400 arbeidsuren of gelijkgestelde uren hebben volbracht. Dat aantal arbeidsduren stemt overeen met het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de overeenkomstig artikel 11*bis* van de Arbeids-overeenkomstenwet. Een tijdvak van arbeidsongeschiktheid wordt ten slotte nog erkend, als er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen de aanvang van de arbeidsongeschiktheid en de laatste dag van een tijdvak waarover de betrokkene de hoedanigheid van gerechtigde heeft.

240. Een tijdvak van arbeidsongeschiktheid wordt ten slotte nog erkend, zolang er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen de aanvang van de arbeidsongeschiktheid en de laatste dag van een tijdvak waarover de betrokkene de hoedanigheid van gerechtigde als werknemer respectievelijk zelfstandige heeft.

Zeelieden behouden gedurende een periode van 15 dagen waarin zij niet meer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hebben, het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Ingeval zij in die periode arbeidsongeschikt worden, kunnen zij ten hoogste voor de resterende duur van die periode arbeidsongeschiktheidsuitkeringen krijgen, tenzij zij bij het verstrijken ervan zich opnieuw bevinden in een periode van verzekering.

c. Ingang van het recht op prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen

241. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers gaat het recht op uitkeringen in vanaf de aanvang van de arbeidsongeschiktheid of vanaf het verstrijken van de periode waarin de betrokken uitkeringsgerechtigde gewaarborgd loon geniet.

In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden geldt, behoudens in wettelijk vastgestelde uitzonderingsgevallen, een carenzperiode van één werkdag. Het recht op uitkeringen gaat bijgevolg in vanaf de dag volgend op de aanvang van de arbeidsongeschiktheid of vanaf het verstrijken van de periode waarin de betrokkene gewaarborgd loon geniet.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen kende oorspronkelijke een lange carenzperiode die geleidelijk is teruggebracht tot momenteel 7 dagen en die nog alleen van toepassing is, ingeval de arbeidsongeschiktheid langer duurt dan 7 dagen.

d. Looptijd van de prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen

242. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden toegekend zonder beperking in de tijd, zolang de arbeidsongeschiktheid van de gerechtigde erkend blijft.

De uitkeringen worden wel aan de gerechtigde ontzegd vanaf de 1ste dag van de maand na die waarin hij de wettelijke pensioenleeftijd bereikt. Als de betrokkene na het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd blijft werken, behoudt hij zijn uitkeringen tot de laatste dag van de 6de maand van het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid.

3. Adequaatheid

243. We hebben voor de in dit hoofdstuk onderzochte socialezekerheidsregelingen nagegaan binnen welke termijn die prestaties voor het eerst moeten worden uitgekeerd. We hebben voorts de wijze van berekening van die prestaties geanalyseerd en nagegaan of de onderzochte regelingen minimumuitkeringen waarborgen aan de uitkeringsgerechtigden. We onderzochten ten slotte in welke mate die regelingen voorzien in prestaties die de terugkeer naar het werk faciliteren en een cumulatie van hun uitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten.

a. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties

244. Uitkeringen moeten in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voor het eerst worden betaald binnen 30 dagen na de ontvangst van de aangifte van arbeidsongeschiktheid.

In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden moeten de arbeidsongeschiktheids-uitkeringen voor het eerst worden betaald binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning ervan.

De uitkeringen moeten in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen worden betaald ten laatste op het einde van de 2de maand na die waarin de aangifte van arbeidsongeschiktheid is ingediend.

b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan

245. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers wordt het dagbedrag van de uitkeringen uitgedrukt in een percentage van het zo nodig begrensde gederfde gemiddelde dagloon. Dat percentage varieert naargelang van de gezinstoestand en de duur van de arbeidsongeschiktheid van de betrokken werknemers. Afhankelijk van de gezinstoestand stijgt of daalt het percentage bij de overgang van het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid naar het tijdvak van invaliditeit.

Het gemiddelde dagloon wordt afgeleid van het maandloon van de arbeidsongeschikte werknemer op een wijze die verschilt naargelang de betrokkene een vast maandloon dan wel een uurloon of een variabel loon heeft en al dan niet werkt onder een regeling met een constante dagelijkse of wekelijkse arbeidsduur. Voor deeltijdse werknemers gelden dezelfde regels als voor voltijdse werknemers. In een aantal gevallen, zoals voor leerlingen, uitzendkrachten, seizoenarbeiders en werknemers met een arbeidsovereenkomst voor een bepaalde tijd, gelden bijzondere regels voor de berekening van het gemiddelde dagloon.

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden berekend op een bijzondere wijze, ingeval de gerechtigden werkloosheidsuitkeringen genieten op het ogenblik waarop zij arbeidsongeschikt worden. De wijze waarop werkloosheidsuitkeringen worden berekend, beïnvloedt in die gevallen het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet in de toekenning van minimumuitkeringen met ingang van de 7de maand primaire arbeidsongeschiktheid en vanaf de leeftijd van 21 jaar. Het bedrag ervan is hoger voor 'regelmatige' dan voor andere werknemers en varieert in beide gevallen ook in functie van de gezinssituatie van de uitkeringsgerechtigden.

246. Afgezien van enkele bijzondere situaties wordt het bedrag van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden tijdens het tijd van primaire arbeidsongeschiktheid uitgedrukt in hetzelfde percentage (60%) van de dagbezoldiging als in de werknemersverzekering. In het tijdvak van invaliditeit bedragen de uitkeringen 65% van de dagbezoldiging. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers wordt dat hogere percentage slechts toegekend aan gerechtigden met gezinslast en niet aan de gerechtigden van een van beide andere gezins-categorieën.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden kent vanaf het tijdvak van invaliditeit een minimumuitkering toe. Het bedrag ervan mag niet lager zijn dat van de respectieve minimumuitkeringen voor regelmatige en andere werknemers in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

247. Zelfstandigen ontvangen forfaitaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Het bedrag ervan is afhankelijk van de gezinssituatie van de arbeidsongeschikte zelfstandigen, maar niet van hun gederfde beroepsinkomsten en, behalve in één geval, ook niet van de duur van de arbeidsongeschiktheid. Die respectieve bedragen fungeren tegelijk als minimum- en maximumbedragen.

De zelfstandigenuitkeringen zijn in alle gevallen veel lager dan de maximumuitkeringen voor werknemers.

248. We vergelijken de actuele maandbedragen van de minimumarbeidsongeschiktheids-uitkeringen voor werknemers (met inbegrip van de minimumuitkeringen voor arbeidsongeschikte werklozen), zeelieden en zelfstandigen in de onderstaande tabel.[610]

Tabel 25. Minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen

	Regelmatige werknemers en zeelieden	Zelfstandigen	Niet-regelmatige werknemers en zeelieden	Arbeidsongeschikte werklozen
met gezinslast	€ 1.614,08	€ 1.614,08	€ 1.295,84	€ 1.315,60
alleenstaand	€ 1.291,68	€ 1.291,68	€ 958,88	€ 1.077,96
samenwonend	€ 1.107,60	€ 971,10	€ 958,88	€ 1041,56 ↓ € 561,34
samenwonend (invaliditeit + stopzetting bedrijf)	NVT	€ 1.107,60	NVT	NVT

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn gelijk aan de minimumuitkeringen voor regelmatige werknemers en zeelieden, behalve voor de samenwonenden. Aan die gezinscategorie wordt slechts een gelijk bedrag toegekend met ingang van het tijdvak van invaliditeit en voor zover de arbeidsongeschiktheid gepaard gaat met een stopzetting van het bedrijf. De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn in alle hypotheses hoger dan de minimumuitkeringen voor niet-regelmatige werknemers en ook, behalve voor samenwonende personen in de 1ste vergoedingsperiode, hoger dan de minimumuitkeringen voor arbeidsongeschikte werklozen.

249. De gelijktijdige en de opeenvolgende uitoefening van verschillende beroepsactiviteiten kunnen aan de bron liggen van een samenloop van aanspraken op uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen. De betrokkenen kunnen de uitkeringen evenwel niet onbeperkt cumuleren. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen vermindert de uitkeringen met uitkeringen die de betrokkene geniet als werknemer of zeeman en de werknemersverzekering vermindert de uitkeringen met de uitkeringen die de betrokkene geniet als zeeman.

c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met inkomen uit arbeid

250. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet in een traject voor de re-integratie in de algemene arbeidsmarkt van gerechtigden die niet meer tewerkgesteld zijn of kunnen worden door hun werkgever. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor zeelieden en zelfstandigen voorzien niet in een dergelijk traject.

610 De minimumdagbedragen van de uitkeringen hebben we vermenigvuldigd met 6 (6 daguitkeringen per week) en vervolgens met 52 en dan gedeeld door 12.

251. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers ondersteunt deelname aan beroepsherscholingsprogramma's door de kosten ervan ten laste te nemen en de betrokkenen bijkomende financiële voordelen toe te kennen.

In het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden, wordt herscholing verstrekt op verzoek en ten laste van de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering door bemiddeling van het College van geneesheren-directeurs in de schoot van het RIZIV.

Beroepsherscholing wordt onder dezelfde voorwaarden als voor werknemers verstrekt aan zelfstandigen en ten laste genomen door de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

252. Arbeidsongeschikte werknemers mogen onder bepaalde voorwaarden het werk hervatten met behoud van hun arbeidsongeschiktheidsuitkering. De erkenning van de arbeidsongeschiktheid houdt de voorafgaande voorwaarde in van stopzetting van elke werkzaamheid. Die regel geldt ook voor werknemers met verschillende deeltijdse arbeidsovereenkomsten. Het Grondwettelijk Hof acht het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie geschonden door het ontbreken van een wetsbepaling die, onder bepaalde voorwaarden, een recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen opent voor deze groep van deeltijdse werknemers die zich niet genoodzaakt zien omwille van hun gezondheidsprobleem de uitvoering van al hun arbeidsovereenkomsten voor deeltijdse arbeid tegelijk te schorsen. Werknemers behouden hun daguitkeringen, zolang hun toegelaten arbeid niet meer dan 20% van een voltijdse werknemer overschrijdt. Is dat wel het geval dan wordt de daguitkering pro rata verminderd. Voor onthaalouders geldt een specifieke regeling.

Arbeidsongeschikte zeelieden kunnen met behoud van uitkeringen het werk hervatten, op voorwaarde dat zij vanuit geneeskundig oogpunt meer dan 66% arbeidsongeschikt blijven. Dat is een strenger vereiste dan voor werknemers die 50% arbeidsongeschikt, vanuit geneeskundig oogpunt, moeten blijven. Ingeval arbeidsongeschikte zeelieden het werk mogen hervatten met behoud van uitkeringen, wordt hun uitkering in principe verminderd. Het bedrag van de opnieuw verworven beroepsinkomsten wordt afgetrokken van de arbeidsongeschiktheidsuitkering die wel eerst wordt verhoogd tot 150 respectievelijk 125%, naargelang de betrokkene al dan niet personen ten laste heeft.

Arbeidsongeschikte zelfstandigen kunnen worden toegelaten om opnieuw een beroepsbezigheid uit te oefenen. Ingeval zelfstandigen de arbeid mogen hervatten met behoud van uitkeringen, mogen de uitkeringen onbeperkt worden gecumuleerd met het beroepsinkomen uit de hervatte activiteit gedurende 6 maanden. Nadien worden zij verminderd met 10%. Die vermindering geldt tot het einde van het 3de jaar dat volgt op de aanvang van de toegestane beroepsactiviteit. In de daaropvolgende periode mag het netto belastbaar inkomen dat voortvloeit uit de toegelaten beroepsactiviteit, een wettelijk vastgesteld bedrag niet overschrijden. Als dat toch het geval is, wordt de uitkering pro rata dan wel volledig geschorst, naargelang het wettelijk vastgelegde bedrag met minder dan 15% dan wel met 15% of meer wordt overschreden.

4. Transparantie

253. We stelden vast dat de toepasselijke wetgeving voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen de dienstige inlichtingen omschrijft als elke inlichting die aan de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand en preciseert en dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van

de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag van de prestaties in aanmerking worden genomen en op de redenen voor weigering van de prestaties. De wetgeving vermeldt niet expliciet dat inlichtingen over te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen moeten worden gegeven, maar gaat wellicht ervan uit dat die inlichtingen betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden. De verzekeringsinstellingen hebben de expliciete verplichting om een dienst op te richten die onder meer verlening van hulp, voorlichting, begeleiding en bijstand tot doel heeft.

Voor geen enkele onderzochte socialezekerheidsregeling bepaalt de wetgeving dat een ambtshalve onderzoek van het recht op de desbetreffende prestaties wordt verricht in bepaalde situaties of gevallen of dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

254. De websites van de bevoegde publiekrechtelijke instellingen bevatten actuele informatie over de rechten en verplichtingen van de sociaal verzekerden in het kader van de onderzochte socialezekerheidsregelingen.

De websites van het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering zijn zeer gedetailleerd respectievelijk voldoende gedetailleerd en stellen formulieren ter beschikking. Zij vermelden minimum- en maximumbedragen van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, maar bevatten geen simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen.

Wat de zeelieden betreft, is de informatie op de websites van de RSZ, het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering schaars en ontoereikend. Het gaat evenwel om een zeer klein aantal sociaal verzekerden.

Wat de zelfstandigen betreft, vindt men nuttige basisinformatie en de bedragen van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen op de website van het RSVZ die voorts verwijst naar de website van het RIZIV.

Hoofdstuk 3. Ouderschapsverzekeringen

255. De arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen dekken zowel de gevolgen van arbeidsongeschiktheid, als van ouderschap. In dit hoofdstuk komt het sociaal risico ouderschap aan bod en gebruiken we gemakkelijksheidshalve de term ouderschapsverzekering. Voor het risico arbeidsongeschiktheid verwijzen we naar het vorige hoofdstuk.[611]

256. De Belgische ouderschapsverzekeringen verlenen inkomensvervangende socialezekerheids-prestaties, ingeval een nood bestaat aan bepaalde vormen van ouderschapsrust of -verlof.

Een eerste vorm is de moederschapsrust waarmee de wetgever tegelijk de gezondheid en het welzijn van zwangere en bevallen vrouwen en hun kinderen beoogt te beschermen. De bezorgdheid om het kind verklaart bijvoorbeeld waarom een gedeelte van de moederschapsrust onder bepaalde voorwaarden kan worden omgezet in verlof voor de andere ouder. De moederschapsrust wordt opgesplitst in voor- en nabevallingsrust.[612] In de ouderschapsverzekering voor werknemers wordt de eigenlijke moederschapsrust aangevuld met profylactisch verlof ingeval een zwangere of bevallen werkneemster of een werkneemster die borstvoeding geeft, geen arbeid mag verrichten, met de periode waarin een werkneemster een lager loon geniet wegens de aanpassing van haar arbeidsomstandigheden, werktijden of werk, en met borstvoedingspauzes.[613] In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden vangt de gedekte rustperiode ten vroegste aan vanaf de 5de maand van de zwangerschap.[614]

Vaderschaps- en geboorteverlof sluit aan bij de moederschapsrust. Het laat sociaal verzekerden die niet zijn bevallen, toe om gedurende korte tijd de arbeid te onderbreken ter gelegenheid van de geboorte van hun kind of het kind van hun partner. Ook dat verlof streeft de bevordering van het welzijn van zowel de ouder als het kind na.[615]

Adoptieverlof beoogt de bevordering van het welzijn van zowel de adoptant als het kind dat een bepaalde leeftijd niet overschrijdt. Het is een vorm van ouderschapsverlof waarbij volwassenen de ouderlijke verantwoordelijkheid opnemen ten aanzien van een kind dat zij onthalen in hun gezin.[616]

Dat geldt ook voor het pleegouderverlof voor sociaal verzekerden die een minderjarig kind in hun gezin onthalen naar aanleiding van langdurige pleegzorg. Daarvan is sprake, als van bij de aanvang

---

611 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, A. AZrbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

612 Art. 39 Arbeidswet; art. 114-115 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 93 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 106 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

613 Art. 114*bis* en 116/5 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

614 Art. 106, § 1 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

615 Art. 30, § 2 Arbeidsovereenkomstenwet; art. 223*bis* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 109*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden; art. 18*bis,* § 5, tweede en derde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

616 Art. 30*ter* Arbeidsovereenkomstenwet; art. 223*ter* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 109*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden; art. 18*bis*, § 2 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

duidelijk is dat het kind voor minstens 6 maanden bij dezelfde pleegouder(s) zal verblijven.[617] De ouderschapsverzekering voor zeelieden voorziet nog niet in pleegouderverlof.

257. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen voorziet niet alleen in inkomensvervangende uitkeringen, maar ook in bepaalde bijkomende prestaties.

Zo wordt onder bepaalde voorwaarden moederschapshulp of geboortehulp tot beloop van 135 dienstencheques verleend aan vrouwelijke zelfstandigen respectievelijk aan de gerechtigden op een vaderschaps- of geboorte- uitkering, als zij opnieuw aan de slag gaan.[618]

258. Het sociaal risico ouderschap doet zich voor bij de geboorte of het onthaal van een kind. Met de toekenning van een vervangingsinkomen voor perioden van rust of verlof streven de socialezekerheidsregelingen naar de bevordering van de gezondheid en het welzijn van de betrokken (pleeg)ouders of adoptanten en kinderen.

Andere vormen van ouderschapsverlof betreffen niet zozeer de periode waarin sociaal verzekerden ouders worden of kinderen in hun gezin onthalen, maar strekken ertoe ouders nadien in de gelegenheid te stellen hetzij hun arbeid te onderbreken of te verminderen om te kunnen instaan voor de opvoeding van hun kinderen, hetzij de kosten van kinderopvang te kunnen dragen. Volgens een vaste rechtspraak van het Hof van Justitie worden die prestaties niet beschouwd als prestaties wegens ouderschap, maar als kinderbijslagen.[619] Dat geldt ook voor het aan werknemers toekomende recht om afwezig van het werk te zijn voor de vervulling van pleegzorgverplichtingen, waarvoor de RVA een uitkering toekent.[620] Al die regelingen vallen buiten het bestek van dit onderzoek.

259. We onderzoeken in dit hoofdstuk of en voor wie de ouderschapsverzekeringen voorzien in een formele (A) en effectieve (B) verzekeringsdekking, welk niveau van bescherming die sociale verzekeringen bieden (C) en of ze transparant zijn (D). We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

A. Formele verzekeringsdekking

260. De wettelijke bepalingen die de personele werkingssfeer van de ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen afbakenen, beschouwen als gerechtigden de sociaal verzekerden die de hoedanigheid van gerechtigde hebben in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Wel is het zo dat de eigenlijke moederschapsuitkeringen, behoudens in gevallen waarin de moederschapsrust kan worden omgezet in verlof voor de andere ouder, alleen worden toegekend aan

617 Art. 30*sexies* Arbeidsovereenkomstenwet; KB 1 maart 2019 tot uitvoering van sommige bepalingen van artikel 30*sexies* van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten inzake het pleegouderverlof; art. 18*bis*, § 4 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 1, d) Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

618 Art. 18*bis*, § 1 en 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen; Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen; art. 5 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen.

619 Zie bv. HvJ 10 oktober 1996, nrs. C-245/94 en C-312/94; HvJ 11 juni 1998, nr. C-275/96; HvJ 7 november 2002, nr. C-333/00; HvJ 18 september 2019, nr. C-32/18.

620 Art. 30*quater* Arbeidsovereenkomstenwet; KB 27 oktober 2008 betreffende de afwezigheid van het werk met het oog op het verstrekken van pleegzorgen.

de vrouwelijke sociaal verzekerden.[621] We verwijzen, wat de formele verzekeringsdekking betreft, bijgevolg naar onze analyse van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.[622]

Les personnes assurées dans l'assurance parentale correspondent donc à la population assurée dans l'assurance maladie-invalidité. En ce qui concerne le repos de maternité, la population assurée se limite toutefois aux femmes titulaires indemnisables primaires qui ont moins de 45 ans : 1.124.622 femmes dans le régime des travailleurs salariés et 99.913 femmes dans le régime des travailleurs indépendants au 30 juin 2016.[623]

We merken hier wel op dat de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen, zoals de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen[624], de ouderschapsuitkeringen voorbehoudt aan zelfstandigen wier socialezekerheidsbijdragen ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdragen voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep.[625] Meewerkende echtgenoten en student-zelfstandigen die de voor hen geldende verminderde minimumbijdragen betalen, ressorteren eveneens onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.[626]

Wat het vaderschaps- en geboorteverlof, het adoptieverlof en het pleegouderverlof betreft, worden startende zelfstandigen in bijberoep bovendien uitgesloten zolang zij zich bevinden in een situatie van begin van bezigheid.[627] Zij genieten dan ouderschapsverlof op grond van hun hoofdberoep.

Zelfstandigen die hun beroepsbezigheid aanvatten na het bereiken van de pensioenleeftijd of terwijl zij een pensioen genieten, zijn eveneens uitgesloten.[628] Zij genieten op dat ogenblik wel een pensioen of kunnen daarop aanspraak maken, zodat zij niet van een inkomensvervangende socialezekerheidsuitkering verstoken zijn.

B. Effectieve verzekeringsdekking

261. De ouderschapsverzekeringen maken de toekenning van prestaties niet afhankelijk van loopbaanduurvoorwaarden.

---

621 Art. 112 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 223*bis*, 223*ter* en 223*quinquies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 106, 109*bis* en 109*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden; art. 92 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 1 en 2 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen; art. 1 en 4 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 1 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

622 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, A, 1, a. Verplichte verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, 2. Vrijwillige vezekering en 3, a. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

623 Statistiques INAMI (Vade Mecum 2019).

624 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, A, 1. C. Verplichte verzekering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

625 Art. 92 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 1 en 2 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen; art. 1 en 4 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 1 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

626 Art. 92 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 5*quater,* § 4 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

627 Art. 1 en 2 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen; art. 1 en 4 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 1 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

628 Art. 1 en 2 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen; art. 1 en 4 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 1 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

We onderzoeken eerst in hoever de ouderschapsverzekeringen de toekenning van hun socialezekerheidsprestaties afhankelijk maken van wachttijden (1) en of reeds (deels) volbrachte wachttijden worden behouden, overgedragen respectievelijk geaccumuleerd, ingeval van loopbaantransities (2). We gaan elders na of de duur van de volbrachte loopbaan een invloed heeft op de hoogte van de prestaties van de ouderschapsverzekeringen.[629]

We onderzoeken daarna vanaf wanneer het recht op de prestaties ingaat (3).

Ten slotte analyseren we de looptijd van de prestaties in de ouderschapsverzekeringen (4).

1. Wachttijden

262. We onderzoeken de wachttijden achtereenvolgens voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c).

a. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor werknemers

263. Werkneemsters hebben niet eerder recht op moederschapsuitkeringen dan na de vervulling van een wachttijd van 6 maanden die voorafgaat aan de datum waarop zij het recht verkrijgen. Zij moeten 120 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen in die periode kunnen aantonen. Zij moeten tevens bewijzen dat voor hun arbeidsdagen de vereiste socialezekerheidsbijdragen die een minimumbedrag moeten bereiken, zijn betaald of, als dat niet het geval is, een aanvullende bijdrage betalen.[630]

Voor voltijdse werknemers bekomt men het aantal in aanmerking te nemen dagen door het aantal arbeidsdagen en daarmee gelijkgestelde dagen te delen door het aantal dagen tewerkstelling in de vaste arbeidsregeling of, indien het geen vast aantal dagen per week betreft, het maximaal aantal dagen tewerkstelling van de maatpersoon voor het beschouwde tijdvak. Het aldus bekomen quotiënt vermenigvuldigt men dan met het maximaal aantal in aanmerking te nemen dagen voor een tewerkstelling in een zesdagenweek voor het beschouwde tijdvak.[631] Voltijdse werknemers in een vijfdaagse werkweek moeten bijgevolg 100 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen aantonen om de wachttijd van 120 dagen te vervullen. Werknemers die worden tewerkgesteld ter uitvoering van cao nr. 42 betreffende de invoering van nieuwe arbeidsregelingen in de ondernemingen en wier loon tenminste gelijk is het gewaarborgd gemiddelde minimum maandinkomen, worden geacht voltijdse prestaties te leveren.[632]

Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers volbrengen hun wachttijd, indien zij minstens 400 arbeidsuren presteren over de periode van 6 maanden.[633] Dat stemt overeen met ongeveer 40% van een 38-urenwerkweek. Het aantal door deeltijdse werknemers te

629 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 3, C, 2. Hoogte van de uitkeringen.

630 Art. 116-116/1 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 203/1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

631 Art. 203, zesde lid, en 203/1, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

632 Art. 203, tweede lid, en 203/1, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

633 Art. 203, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

volbrengen arbeidsuren is bijgevolg niet afhankelijk van de omvang van hun arbeidstijd.[634] Wie niet aan de vereiste arbeidsuren komt, moet een aanvullende bijdrage betalen om de wachttijd te vervullen. Personen die behoren tot de drie betrokken werknemerscategorieën worden slechts beschouwd als seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen respectievelijk deeltijdse werknemers, als zij buiten de desbetreffende arbeidstijdvakken niet ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en niet voldoen aan de voorwaarden om recht te hebben op werkloosheidsuitkeringen.[635] Seizoenarbeiders zijn werknemers die werken voor een beperkte tijd, hetzij wegens de seizoengebonden aard van hun werk, hetzij omdat hun werkgevers ertoe genoopt zijn hulppersoneel aan te werven op bepaalde tijden van het jaar.[636] Onder arbeiders bij tussenpozen verstaat men de tijdelijke werknemers en de uitzendkrachten, alsmede de huisarbeiders die zijn ondergebracht in het socialezekerheidssysteem[637] voor werknemers.[638] Voor het berekenen van hun aanvullende bijdrage geldt een bijzondere regel.[639]

Tot de gelijkgestelde dagen behoren onder meer dagen waarvoor de betrokken personen arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen voor volledige arbeidsongeschiktheid genieten, dagen van inactiviteit die voortvloeien uit een arbeidsongeval of een beroepsziekte waarmee een arbeidsongeschiktheid in de zin van de arbeidsongeschiktheidsverzekering gemoeid is, dagen gecontroleerde werkloosheid en dagen waarop de werkloze door toedoen van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening huishoudelijke arbeid verricht om een einde te maken aan zijn werkloosheid, dagen van volledige werkverwijdering als maatregel van moederschapsbescherming en dagen van verlof voor pleegzorgen.[640]

Socialezekerheidsbijdragen van ambtenaren van de Belgische Staat worden niet aangewend voor de financiering van de ouderschapsverzekering. Door hen gepresteerde arbeidsdagen worden bijgevolg niet meegerekend voor de toelating tot het recht op ouderschapsuitkeringen. Ingeval hun arbeidsverhouding eenzijdig wordt beëindigd door de Belgische Staat of een einde neemt als gevolg van de vernietiging, intrekking, opheffing of niet-hernieuwing van hun benoemingsakte wordt hen onder bepaalde voorwaarden onmiddellijk een recht op ouderschapsuitkeringen verleend in de werknemersverzekering. De Belgische Staat maakt dan de met de wachttijd overeenstemmende patronale en werknemersbijdragen over. Eenzelfde regel geldt voor vastbenoemde personeelsleden van privaatrechtelijke onderwijsinstellingen.[641]

264. In een aantal gevallen genieten de betrokkenen evenwel een vrijstelling van de wachttijd. Daartoe behoren onder meer jongeren die hun studies, alternerende opleiding of leertijd hebben beëindigd en die uiterlijk de dag na het daaropvolgende tijdvak van 13 maanden de hoedanigheid van gerechtigde verkrijgen als werknemer of gecontroleerde werkloze.[642]

---

634 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 128-129.

635 Art. 202 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

636 Art. 199 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

637 *Supra*, deel 1, hoofdtuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

638 Art. 200 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

639 Art. 292 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

640 Art. 203, vierde lid, en 203/1, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

641 Art. 7-13 Wet 20 juli 1991 houdende sociale en diverse bepalingen.

642 Art. 205, § 1, en 205/1, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

Voorts wordt van wachttijd vrijgesteld de persoon die de hoedanigheid van gerechtigde werknemer of werkloze verkrijgt binnen de 30 dagen volgend op de datum waarop zijn vrijwillig ontslag als vastbenoemde ambtenaar ingaat. De wachttijd wordt dan wel vervangen door een andere wachttijd. De betrokkene moet immers voor een ononderbroken periode van minstens 6 maanden tewerkgesteld zijn geweest als ambtenaar. Als hij minder lang in die hoedanigheid tewerkgesteld is geweest, wordt dat tijdvak in mindering gebracht op de in acht te nemen wachttijd in de ouderschapsverzekering voor werknemers.[643]

265. De uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof worden toegekend onder dezelfde voorwaarden als de moederschapsuitkering.[644] Daaruit volgt dat de sociaal verzekerden voor de toekenning van die uitkeringen dezelfde wachttijd moeten volbrengen als voor de toekenning van de moederschapsuitkering.

b. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zeelieden

266. Om recht te hebben op de rustvergoeding bij bevalling moet de verzekerde een ononderbroken verzekeringsperiode van ten minste 10 maanden hebben volbracht op de dag van de bevalling.[645] Die wachttijd is langer dan in de ouderschapsverzekering voor werknemers.

267. De ouderschapsverzekering voorziet voor het overige niet in een specifieke wachttijd, wat uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof en adoptieverlof betreft. Ze hanteert wel een wachttijd voor "de in dit besluit bedoelde prestaties". Die wachttijd bestaat erin dat zeelieden gedurende ten minste 3 maanden moeten zijn ingeschreven als zeeman of shoreganger in de Pool der zeelieden en in die of in een andere periode van 3 maanden effectief 50 arbeidsdagen hebben gepresteerd.[646] Die wachttijd is korter dan de wachttijd in de werknemersverzekering.

c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

268. Wat de wachttijd in de ouderschapsverzekering betreft, gelden in principe dezelfde regels als in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.[647] Zelfstandigen hebben bijgevolg niet eerder recht op ouderschapsuitkeringen dan na de vervulling van een wachttijd van 6 maanden waarin zij hun hoedanigheid van gerechtigde moeten bewijzen en de vereiste bijdragen moeten betalen. Die wachttijd gaat in bij het begin van het 1ste kalenderkwartaal waarover de betrokkene de verschuldigde socialezekerheidsbijdragen heeft betaald. Tijdvakken waarin de gerechtigde arbeidsongeschikt is, mogen niet worden meegerekend voor de vervulling van de wachttijd.[648]

643 Art. 205, § 1, en 205/1, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

644 Art. 223*bis*, § 2, 223 *ter*, § 2 en 223*quinquies*, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

645 Art. 111 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

646 Art. 119*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

647 Art. 98 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

648 Art. art. 14, 14*ter* en 98 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

Als men een kwartaal gelijkstelt aan 78 gewerkte dagen, moeten zelfstandigen 156 gewerkte dagen volbrengen om te voldoen aan de voor hen geldende wachttijd, terwijl voltijdse werknemers 120 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen moeten vervullen.

Voor werknemers worden alleen bepaalde dagen van inactiviteit gelijkgesteld met arbeidsdagen, terwijl voor zelfstandigen dagen van inactiviteit, met uitzondering van tijdvakken van arbeidsongeschiktheid, die niet leiden tot een onderbreking van de bijdrageplicht, worden meegerekend in de 78 gewerkte dagen.

269. In een aantal gevallen genieten de betrokkenen een vrijstelling van de wachttijd onder dezelfde voorwaarden[649] als in de ouderschapsverzekering voor werknemers.[650]

270. De moederschapshulp en de uitkeringen voor adoptieverlof en pleegouderverlof worden toegekend onder dezelfde voorwaarden als de moederschapsuitkering.[651] Daaruit volgt dat de sociaal verzekerden voor de toekenning van die uitkeringen dezelfde wachttijd moeten volbrengen als voor de toekenning van de moederschapsuitkering. Voor de moederschapshulp komt daar nog bij dat de betrokkene een beroepsactiviteit moet hernemen tot de toekenning van de moederschapshulp.[652]

Om recht te hebben op de prestaties inzake vaderschaps- en geboorteverlof moeten de zelfstandigen zowel voor de 2 kwartalen vóór de geboorte, het kwartaal van de geboorte en het kwartaal van onderbreking van hun beroepswerkzaamheid ressorteren onder het sociaal statuut der zelfstandigen en in orde zijn met de betaling van hun voorlopige bijdragen voor de 2 kwartalen vóór de geboorte.[653] Die wachttijd van bijdragebetaling is even lang als en valt samen met de wachttijd van verzekeringsplicht. Die gezamenlijke wachttijd is gelijk aan de wachttijd voor de overige prestaties van de ouderschapsverzekering. Daar komt evenwel bij dat de zelfstandige de hoedanigheid van sociaal verzekerde moet behouden tijdens de 2 daaropvolgende kwartalen: het kwartaal van de geboorte van het kind en het daaropvolgend kwartaal.

2. Behoud, overdraagbaarheid en accumulatie van (deels) volbrachte wachttijden

271. We onderzoeken eerst voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c) of het voordeel van een (deels) volbrachte wachttijd behouden blijft bij loopbaantransities. We gaan vervolgens na of sociaal verzekerden met gemengde loopbanen de wachttijd in meer dan een ouderschapsverzekering tegelijk (deels) kunnen volbrengen (d). Ten slotte onderzoeken we in welke gevallen een wachttijd die de betrokken sociaal verzekerde (deels) heeft volbracht in een ouderschapsverzekering, wordt samengeteld met de wachttijd die hij (deels) heeft volbracht in een andere ouderschapsverzekering (e).

649 Art. 14 en 98 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

650 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B, 1, a. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

651 Art. 3, eerste lid, 1° Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen; art. 4 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 4 Besluit Pleegzorgverlof Zelfstandigen.

652 Art. 3 Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen.

653 Art. 2 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen.

a. Behoud van een wachttijd in de ouderschapsverzekering voor werknemers

272. Om toegelaten te worden tot het recht op ouderschapsuitkeringen moeten werknemers het daartoe voorgeschreven aantal arbeidsdagen hebben gepresteerd in een referteperiode die onmiddellijk voorafgaat aan de aanvraag om ouderschapsuitkeringen. De combinatie van het vereiste aantal arbeidsdagen en de duur van de referteperiode komt neer op een tijdelijk behoud van reeds gepresteerde arbeidsdagen. Dat komt ten goede aan werknemers met een onderbroken loopbaan, bijvoorbeeld ingeval perioden zonder arbeid voorkomen tussen arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. In dit verband wijzen we erop dat uitzendkrachten met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd recht hebben op een minimum gewaarborgd uurloon voor de tussenliggende perioden zonder uitzendopdracht.[654] Die perioden worden dan ook aangezien als volbrachte arbeidsdagen.

Zodra een langere tijd dan de toepasselijke referteperiode is verstreken tussen de aanvang van de (laatste) werknemersactiviteit en het ouderschap, gaan voordien volbrachte arbeidsdagen evenwel stelselmatig verloren. Ook als de toepasselijke referteperiode is verstreken en werknemers de vereiste wachttijd hebben volbracht, maar zich op dat ogenblik niet bevinden in een van de bedoelde situaties van ouderschap, moeten zij arbeidsdagen blijven presteren om te vermijden dat zij de vereiste wachttijd niet meer kunnen aantonen als voor hen wel een periode van ouderschap aanbreekt. Hoe minder arbeidsdagen zij op overschot hebben in een eerste periode, hoe minder arbeidsdagen zij mogen verliezen in de daaropvolgende periode.

De referteperiode van 6 maanden wordt tot maximaal 18 maanden verlengd voor seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers, als zij zich wegens hun arbeidsregeling in de onmogelijkheid bevinden hun wachttijd te vervullen binnen de 6 maanden.[655]

273. Ook op een andere wijze wordt vermeden dat het voordeel van reeds gepresteerde arbeidsdagen verloren gaat. Sommige dagen van inactiviteit worden immers gelijkgesteld met arbeidsdagen. Daartoe behoren onder meer dagen waarvoor de betrokken personen arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen voor volledige arbeidsongeschiktheid genieten, dagen van inactiviteit wegens arbeidsongeschiktheid voortvloeiend uit een arbeidsongeval of een beroepsziekte, dagen van gecontroleerde werkloosheid en dagen waarop de werkloze huishoudelijke arbeid verricht, door toedoen van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, om een einde te maken aan zijn werkloosheid en dagen van ouderschapsrust.[656] De werknemers worden aldus niet alleen behoed voor het mogelijke verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen, maar blijven tevens de wachttijd verder volbrengen in die gevallen van transitie naar een status van niet-actieve werknemer.

Voor seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers worden die inactiviteitsperioden meegerekend tot beloop van het aantal arbeidsuren dat zij zouden gepresteerd hebben tijdens deze perioden.[657] Zij worden bijgevolg minder gunstig behandeld dan voltijdse

654 Art. 8*ter* Uitzendarbeidwet.

655 Art. 203/1, tweede lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

656 Art. 203, vierde lid, en 203/1, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

657 Art. 203, vijfde lid, en 203/1, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

werknemers[658] voor wie het aantal gelijkgestelde dagen wordt omgezet naar het aantal dagen in een zesdagenwerkweek.[659]

Een gedeeltelijk behoud van een vervulde wachttijd wordt, onder bepaalde voorwaarden, toegekend aan werknemers die zich hebben gewijd aan de opvoeding van een kind. De wachttijd wordt immers verminderd tot 1 maand van ten minste 20 arbeids- of gelijkgestelde dagen, ingeval zij de wachttijd hebben volbracht of daarvan zijn vrijgesteld en dan, na het verlies van de hoedanigheid van gerechtigde, opnieuw ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers vervullen de verminderde wachttijd, ingeval zij 133 arbeidsuren of gelijkgestelde uren presteren over een periode van 2 maanden. Die referteperiode wordt verlengd tot maximaal 6 maanden, als zij wegens hun arbeidsregeling de verminderde wachttijd niet kunnen volbrengen in 2 maanden.[660] Die verlenging stelt hen niet vrij van het vereiste voldoende hoge socialezekerheidsbijdragen te hebben betaald.[661]

274. De gerechtigden die de wachttijd hebben volbracht of daarvan zijn vrijgesteld, behouden het recht om prestaties te genieten tot het einde van het kwartaal waarin zij de wachttijd hebben volbracht respectievelijk tot het einde van het kwartaal dat volgt op het verkrijgen van de hoedanigheid van gerechtigde. De gerechtigden die zijn vrijgesteld van wachttijd, behouden dat recht gedurende het 1ste en 2de daaropvolgende kwartaal, als zij blijven voldoen aan de bijdragevoorwaarden.[662]

De gerechtigden blijven het recht op ouderschapsuitkeringen genieten, op voorwaarde dat zij, voor het 2de en 3de kwartaal vóór dat waarin zij die uitkeringen aanvragen, gedurende 120 werkdagen de hoedanigheid van gerechtigde hebben behouden. Daartoe moeten bijdragen voor de sector uitkeringen en eventueel, de bijdragen van de voortgezette verzekering zijn betaald. Die bijdragen moeten een vastgesteld minimumbedrag bereiken of met persoonlijke bijdragen worden aangevuld. Die laatste voorwaarde geldt niet voor gerechtigden die, tijdens een tijdvak van arbeidsongeschiktheid of moederschapsbescherming de hoedanigheid van gerechtigde verliezen. Seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen en deeltijdse werknemers moeten in eenzelfde periode 400 arbeidsuren of gelijkgestelde uren hebben volbracht en de vereiste minimumbijdrage hebben betaald. Noch het aantal arbeids- of gelijkgestelde uren, noch het bedrag van de minimumbijdrage staan in verhouding tot de omvang van de werkelijk gepresteerde arbeidstijd.[663]

Als zij op het einde van een kwartaal uitkeringen genieten, behouden zij het genot daarvan tot de lopende periode van moederschapsbescherming eindigt.[664]

---

658 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 130.

659 Art. 203, zesde en zevende lid, en 203/1, derde lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

660 Art. 205, § 5, en 205/1; § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

661 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 130.

662 Art. 116/2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 204, § 2 en 3 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

663 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 131.

664 Art. 116/3 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

b. Behoud van een wachttijd in de ouderschapsverzekering voor zeelieden

275. Om toegelaten te worden tot het recht op ouderschapsuitkeringen moeten zeelieden het daartoe voorgeschreven aantal arbeidsdagen hebben gepresteerd in een referteperiode die onmiddellijk voorafgaat aan de aanvraag om ouderschapsuitkeringen. De combinatie van het vereiste aantal arbeidsdagen en de duur van de referteperiode komt neer op een tijdelijk behoud van reeds gepresteerde arbeidsdagen. Dat komt ten goede aan zeelieden met een onderbroken loopbaan. Gelet op de korte referteperiode mag die onderbreking evenwel niet te lang duren. Zodra een langere tijd dan de toepasselijke referteperiode is verstreken tussen de aanvang van hun (laatste) activiteit en de intrede van het ouderschap, gaan voordien volbrachte arbeidsdagen immers stelselmatig verloren.

276. De ouderschapsverzekering voor zeelieden bevat, anders dan deze voor werknemers, geen regeling tot gelijkstelling van bepaalde perioden van inactiviteit met effectief gepresteerde arbeidsdagen. De werknemers worden aldus niet behoed voor het mogelijke verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen.

277. De gerechtigde zeelieden die een herinschrijving bij de Pool der zeelieden bekomen binnen de 3 maanden na het verstrijken van een periode van 15 dagen waarin zij niet meer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hadden, zijn vrijgesteld van het volbrengen van een nieuwe wachttijd.[665]

278. Zij behouden gedurende een periode van 15 dagen waarin zij niet meer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hebben, het recht op ouderschapsuitkeringen. Ingeval in die periode een vorm van ouderschapsrust aanbreekt, kunnen zij ten hoogste voor de resterende duur van die periode ouderschapsuitkeringen krijgen, tenzij zij zich bij het verstrijken ervan opnieuw bevinden in een periode van verzekering.[666]

c. Behoud van een wachttijd in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

279. Zoals in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen[667] wordt de wachttijd in de ouderschapsverzekering niet opgesplitst in een wachttijd van verzekeringsplicht en een wachttijd van bijdragebetaling. Het voordeel van een (deels) volbrachte wachttijd gaat bijgevolg verloren, zodra de betrokkene voor een of meer kwartalen niet bijdrageplichtig is als zelfstandige. De betrokkene moet, als zij opnieuw de hoedanigheid van bijdrageplichtige zelfstandige verkrijgt, de wachttijd andermaal volbrengen.

Die situatie doet zich niet voor, wanneer de betrokkene gedurende minstens 2 ononderbroken kalenderkwartalen vóór dat waarin zij de hoedanigheid van gerechtigde verwerft, een verminderde bijdrage als student-zelfstandige verschuldigd was. Zij is in dat geval vrijgesteld van het volbrengen van een nieuwe wachttijd.[668] Was de betrokkene niet gedurende minstens 2 ononderbroken kalenderkwartalen een verminderde bijdrage als student-zelfstandige verschuldigd, dan wordt het

665 Art. 119*ter, b)* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

666 Art. 119 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

667 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B, 1, c. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

668 Art. 15, 3°, en 98 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen

tijdvak in kwestie afgetrokken van de te vervullen wachttijd, als zij de hoedanigheid van gerechtigde heeft verworven tijdens het kalenderkwartaal na dat waarvoor zij de verminderde bijdrage is verschuldigd.[669] Die uitzonderingsregels zijn niet van toepassing op het vaderschaps- en geboorteverlof. Daarvoor geldt immers een eigen wachttijdregeling die niet verwijst naar de wachttijdregeling in de arbeidsongeschiktheidsverzekering.[670]

280. Anders dan voor werknemers is er geen regeling van gelijkgestelde dagen van inactiviteit die zelfstandigen behoedt voor het verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen. Daar staat tegenover dat dagen van inactiviteit die niet leiden tot een onderbreking van de bijdrageplicht als zelfstandige niet leiden tot een onderbreking van de wachttijd. Daarop bestaat wel een uitzondering. Tijdvakken waarin de gerechtigde arbeidsongeschikt is, mogen immers niet worden meegerekend voor de vervulling van de wachttijd.[671] Die uitzondering is niet van toepassing op het vaderschaps- en geboorteverlof. Daarvoor geldt een eigen wachttijdregeling die niet verwijst naar de wachttijdregeling in de arbeidsongeschiktheidsverzekering.[672]

281. De gerechtigden die de wachttijd hebben volbracht of daarvan zijn vrijgesteld, behouden het recht om prestaties te genieten tot het einde van het kwartaal waarin zij de wachttijd hebben volbracht respectievelijk tot het einde van het kwartaal dat volgt op het verkrijgen van de hoedanigheid van gerechtigde. De gerechtigden die zijn vrijgesteld van wachttijd, behouden dat recht gedurende het 1ste en 2de daaropvolgende kwartaal, als zij blijven voldoen aan de bijdragevoorwaarden. De gerechtigden blijven voorts het recht op ouderschapsuitkeringen genieten, op voorwaarde dat zij, voor het 2de en 3de kwartaal vóór dat waarin zij uitkeringen aanvragen, de hoedanigheid van gerechtigde hebben behouden.[673] Die regels zijn niet van toepassing op het vaderschaps- en geboorteverlof. De eigen wachttijdregeling voor die uitkeringen verwijst immers niet naar de wachttijdregeling in de arbeidsongeschiktheidsverzekering.[674]

Een tijdvak van ouderschap wordt ten slotte nog erkend, zolang er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen de aanvang van de moederschapsrust of het ouderschapsverlof en de laatste dag van een tijdvak waarover de betrokkene de hoedanigheid van gerechtigde heeft.[675] Ook die regel is niet van toepassing op het vaderschaps- en geboorteverlof. Daarvoor geldt een eigen wachttijdregeling die niet verwijst naar de wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering.[676]

d. Gelijktijdige vervulling van wachttijden in meer dan een ouderschapsverzekering

282. Sociaal verzekerden met gelijktijdige loopbanen als werknemer of zeeman en zelfstandige volbrengen de wachttijd in de beide betrokken ouderschapsverzekeringen, als hun socialezekerheidsbijdragen als zelfstandige ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep. Het is mogelijk dat zij op zeker ogenblik beide

669 Art. 16/1 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

670 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1, c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

671 Art. 14*ter* en 98 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

672 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1, c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

673 Art. 17 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

674 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1, c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

675 Art. 18 en 98 Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen.

676 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1, c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

wachttijden hebben volbracht. Wat het adoptie- en pleegouderverlof betreft, moet worden gepreciseerd dat zelfstandigen in bijberoep de wachttijd in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen nog niet volbrengen, zolang zij zich bevinden in een situatie van begin van bezigheid.[677]

Het gelijktijdig volbrengen van de wachttijd in de ouderschapsverzekering voor zeelieden en van de wachttijd in een van beide andere arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zal zich wellicht niet voordoen. Alleen effectief gepresteerde arbeidsdagen als zeeman of als zodanig beschouwde persoon worden immers in rekening gebracht in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden en het zal zich niet gauw voordoen dat de betrokkene intussen sociaal verzekerd blijft in een andere hoedanigheid.

283. De uitoefening van opeenvolgende beroepsactiviteiten als werknemer en zelfstandige gaat gepaard met een overgang van de ene arbeidsongeschiktheidsverzekering naar de andere.

Een verplichting tot gelijktijdige bijdragestorting als werknemer en zelfstandige zou wel zich kunnen voordoen voor het kwartaal waarin de sociaal verzekerde met een gemengde loopbaan zijn zelfstandige beroepsactiviteit aanvat of beëindigt.[678] Dat kan ertoe leiden dat de betrokkene gedurende een korte periode de wachttijd deels volbrengt in beide socialezekerheidsregelingen.

e. Accumulatie van wachttijden in meer dan een ouderschapsverzekering

284. Bij overstap van de ene ouderschapsverzekering naar de andere wordt onder bepaalde voorwaarden een (deels) volbrachte wachttijd in de ene ouderschapsverzekering meegerekend om na te gaan of de wachttijd in een andere ouderschapsverzekering is volbracht.

285. Bij overstap van de ouderschapsverzekering voor werknemers of voor zeelieden naar de zelfstandigenverzekering moet de betrokkene in principe een wachttijd van 6 maanden doorlopen, alvorens hij gerechtigd is op ouderschapsuitkeringen als zelfstandige. De zelfstandigenverzekering voorziet evenwel in een vrijstelling respectievelijk vermindering van die wachttijd voor personen die hun wachttijd geheel respectievelijk gedeeltelijk hebben volbracht in de verzekering voor werknemers of voor zeelieden en die de hoedanigheid van zelfstandige verwerven binnen de 30 dagen na het verlies van hun hoedanigheid van gerechtigd werknemer.[679]

Die regel is niet van toepassing op het vaderschaps- en geboorteverlof voor zelfstandigen. Daarvoor geldt immers een eigen wachttijdregeling die niet verwijst naar de wachttijdregeling in de arbeidsongeschiktheidsverzekering.[680]

286. Bij overstap van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen naar de werknemersverzekering wordt de wachttijd in de werknemersverzekering verminderd tot 3 maanden die ten minste 60 arbeidsdagen of gelijkgestelde dagen omvatten. De gewezen zelfstandige moet dan wel de hoedanigheid van gerechtigde in de ouderschapsverzekering voor werknemers verkrijgen, uiterlijk de 30ste dag na het verlies van zijn hoedanigheid van gerechtigde in de zelfstandigenverzekering. De betrokkene moet bovendien de wachttijd in de zelfstandigenverzekering hebben volbracht of zijn

677 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1, c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

678 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, D. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan.

679 Art. 15, 16 en 98 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

680 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1, c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

vrijgesteld daarvan. Van zelfstandigen die seizoenarbeiders, arbeiders bij tussenpozen of deeltijdse werknemers worden, wordt vereist dat zij in die periode van 6 maanden 200 arbeidsuren of daarmee gelijkgestelde uren presteren. De referteperiode wordt evenwel verlengd tot maximaal negen maanden, ingeval zij wegens hun arbeidsregeling de verminderde wachttijd niet kunnen volbrengen in 6 maanden.[681]

De zelfstandigenverzekering erkent nog beginnende perioden van ouderschapsverlof, als de betrokkene zijn hoedanigheid van gerechtigde bewijst voor het 2de en 3de kwartaal die voorafgaan aan datgene waarin het ouderschapsverlof begint.[682] Daaraan wordt de voorwaarde toegevoegd dat er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen het begin van het ouderschapsverlof en de laatste dag waarop men de hoedanigheid van gerechtigde bezat. Die termijn kan echter met maximum 3 maanden worden verlengd voor een zelfstandige die binnen de 30 dagen na het verlies van zijn hoedanigheid als zelfstandige, gerechtigd is geworden als werknemer en die hoedanigheid heeft behouden tot de dag vóór de aanvang van de aanvang van het ouderschapsverlof.[683] De betrokkene blijft dus verzekerd in de zelfstandigenverzekering, terwijl de wachttijd loopt in de werknemersverzekering. Er ontstaan evenwel geen gelijktijdige aanspraken op uitkeringen in beide ouderschapsverzekeringen.

Die regels zijn niet van toepassing op het vaderschaps- en geboorteverlof voor zelfstandigen. Daarvoor geldt immers een eigen wachttijdregeling die niet verwijst naar de wachttijdregeling in de arbeidsongeschiktheidsverzekering.[684]

Is de betrokken sociaal verzekerde eerst verzekerd in de ouderschapsverzekering voor zeelieden, dan is hij bij overstap naar de werknemersverzekering vrijgesteld van wachttijd.[685]

287. Als een sociaal verzekerde de hoedanigheid van gerechtigde heeft verworven in de werknemers- of de zelfstandigenverzekering, is hij vrijgesteld van wachttijd in de ouderschaps-verzekering voor zeelieden, als de betrokkene uiterlijk binnen de 15 dagen na het verlies van die hoedanigheid is ingeschreven in de Pool der zeelieden en in de vorige ouderschapsverzekering de wachttijd heeft volbracht of ervan was vrijgesteld.[686]

288. Ambtenaren worden vrijgesteld van de wachttijd in de ouderschapsverzekering voor werknemers, als zij binnen de 30 dagen na de ingang van hun vrijwillig ontslag of van hun verlof zonder wedde om persoonlijke redenen de hoedanigheid van gerechtigde verkrijgen als werknemer of gecontroleerde werkloze. Die wachttijd wordt wel vervangen door een andere wachttijd. Om de vrijstelling te genieten moeten zij immers gedurende minstens 12 ononderbroken maanden zijn tewerkgesteld als ambtenaar. Zijn zij minder lang tewerkgesteld in die hoedanigheid, dan wordt dat kortere tijdvak in aanmerking genomen voor de berekening van de wachttijd.[687]

---

681 Art. 206/1 Besluit Geneeskundige verzorging en uitkeringen.

682 Art. 17 en 98 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

683 Art. 98 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

684 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1, c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

685 Art. 205, § 1, eerste lid, c), en 205/1, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

686 Art. 119*ter*, a) KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

687 Art. 205, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

De als ambtenaar volbrachte tewerkstelling wordt in die gevallen bijgevolg meegerekend om na te gaan of de wachttijd in de ouderschapsverzekering voor werknemers is volbracht.

3. Ingang van het recht op de prestaties

289. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), op welk ogenblik het recht op de prestaties ingaat.

a. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor werknemers

290. In de ouderschapsverzekering voor werknemers geldt geen carenzperiode. Het recht op uitkeringen gaat bijgevolg in vanaf de 1ste dag van de ouderschapsrust waarvoor de ouderschapsuitkeringen worden toegekend, of vanaf het verstrijken van de periode waarin de betrokken werknemer loon geniet.[688]

b. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zeelieden

291. Ook in de ouderschapsverzekering voor zeelieden geldt geen carenzperiode. Het recht op ouderschapsuitkeringen gaat bijgevolg in vanaf de 1ste dag van de ouderschapsrust waarvoor zij worden toegekend, of vanaf het verstrijken van de periode waarin de betrokken werknemer loon geniet.[689]

De moederschapsuitkering voor de voorbevallingsrust is evenwel ten vroegste verschuldigd met ingang van de dag van verzending of afgifte van het attest waarop de waarschijnlijke datum van de bevalling is vermeld. De moederschapsuitkering voor de nabevallingsrust is slechts verschuldigd, als de betrokkene binnen de maand na de bevalling een geboorte- of kraamattest heeft overgemaakt.[690]

c. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

292. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen kent geen carenzperiode. Het recht op uitkeringen gaat bijgevolg in vanaf de 1ste dag van de ouderschapsrust waarvoor de desbetreffende uitkering wordt toegekend.[691]

De moederschapshulp kan worden benut bij ontvangst van de dienstencheques.[692]

688 Art. 103 en 117 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 30, § 2, 30*ter* en 30*sexies* Arbeidsovereenkomstenwet.

689 Art. 106, 109*bis* en 109*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

690 Art. 106, § 2 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

691 Art. 94 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 18bis, § 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 4, § 1 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 4, § 1 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

692 Art. 4, § 5, en 5 Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen.

4. Looptijd van de socialezekerheidsprestaties

293. De looptijd van de socialezekerheidsprestaties verschilt naargelang van de ouderschapsrust in kwestie. We analyseren hierna de duur van de ouderschapsrust achtereenvolgens voor moederschapsrust (a), vaderschaps- en geboorteverlof (b), en adoptieverlof en pleegouderverlof (c).

a. Moederschapsrust

294. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (1°), zeelieden (2°) en zelfstandigen (3°), hoelang de periode van moederschapsrust duurt.

1° Ouderschapsverzekering voor werknemers

295. De eigenlijke moederschapsrust bestaat uit voor- en nabevallingsrust.[693]

De voorbevallingsrust vangt ten vroegste aan vanaf de 6de week vóór de vermoedelijke bevallingsdatum of vanaf de achtste week wanneer de geboorte van een meerling voorzien wordt verwacht. Vindt de bevalling plaats na de vermoedelijke bevallingsdatum, dan wordt de voorbevallingsrust verlengd tot aan de werkelijke datum van de bevalling. De nabevallingsrust strekt zich uit over een tijdvak van negen weken vanaf de dag van de bevalling of vanaf de dag na de bevalling, ingeval de werkneemster nog is beginnen werken op de dag van de bevalling. De nabevallingsrust wordt op verzoek van de werkneemster verlengd met de niet-opgenomen voorbevallingsrust in de periode vanaf de 6de of, bij geboorte van een meerling, 8ste week tot en met de 2de week vóór de bevalling. De nabevallingsrust wordt, eveneens op verzoek van de werkneemster, verlengd met 2 weken bij geboorte van een meerling of met één week, wanneer de gerechtigde arbeidsongeschikt is geweest in de periode vanaf de 6de of, bij geboorte van een meerling, 8ste week tot en met de 2de week vóór de bevalling. Die regels gelden ook, ingeval de gerechtigde bevalt van een levenloos kind na een zwangerschap van minstens 180 dagen vanaf de verwekking.[694]

Als het pasgeboren kind na de eerste 7 dagen vanaf de geboorte moet opgenomen blijven in de verplegingsinrichting, kan de gerechtigde verzoeken om een verlenging van de nabevallingsrust met de periode die de eerste 7 dagen van opname overschrijdt, maar niet meer dan 24 weken mag bedragen. Behalve als de betrokkene een opzeggingsvergoeding ontvangt, kan zij het tijdvak van moederschapsrust verlengen in geval van gedeeltelijke hervatting van haar beroepsactiviteiten.[695]

Bij overlijden van de moeder of bij haar hospitalisatie voor meer dan 7 dagen kan het gedeelte van het tijdvak van nabevallingsrust dat nog niet is opgenomen, worden omgezet in verlof voor de werkne(e)m(st)er die vader of meeouder is en de hoedanigheid van gerechtigde in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers heeft.[696]

693 Zie voor berekeningsvoorbeelden, RIZIV, Moederschapsrust voor werkneemsters en werklozen, https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/moederschap/Paginas/moederschapsrust-werkneemsters-werklozen.aspx.

694 Art. 114, eerste tot en met vierde lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

695 Art. 114, vijfde en zesde lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

696 Art. 114, zevende lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 221 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 52*bis* Verordening Uitkeringen.

296. De eigenlijke moederschapsrust wordt aangevuld met perioden van moederschaps-bescherming die zowel kunnen voorafgaan aan als volgen op de bevalling.[697]

Het tijdvak waarover de werkneemster die borstvoeding geeft, aanspraak kan maken op die vorm van moederschapsuitkering, mag een periode van 5 maanden vanaf de dag van de bevalling niet overschrijden.[698]

2° Ouderschapsverzekering voor zeelieden

297. De ouderschapsverzekering voor zeelieden voorziet in dezelfde regeling van de voor- en nabevallingsrust als de werknemersverzekering, met dien verstande dat de desbetreffende wetgeving voor het geval van overlijden van de moeder of haar hospitalisatie voor meer dan 7 dagen alleen gewag maakt van een omzetting van de nabevallingsrust in "vaderschapsrust".[699]

3° Ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

298. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen voorziet in een kortere moederschapsrust dan de werknemersverzekering. De verplichte moederschapsrust bestaat uit slechts 1 week voorbevallingsrust en 2 weken nabevallingsrust. De verplichte week voorbevallingsrust neemt een aanvang op de 7de dag vóór de vermoedelijke bevallingsdatum. De verplichte nabevallingsrust begint vanaf de dag van de bevalling en duurt 2 weken. De vrouwelijke zelfstandigen hebben evenwel de mogelijkheid om de verplichte moederschapsrust te verlengen tot 12 of, ingeval van de geboorte van een meerling, 13 weken.[700] In dat geval wordt het verschil in de duur van de moederschapsrust verminderd tot 3 of, bij geboorte van een meerling, 6 weken. Anders dan werkneemsters kunnen vrouwelijke zelfstandigen tijdens de facultatieve periode hun normale beroepsactiviteit halftijds uitoefenen. In dat geval duurt de facultatieve periode tweemaal zo lang.[701]

Als het pasgeboren kind na de eerste 7 dagen vanaf de geboorte moet opgenomen blijven in de verplegingsinrichting, kan de gerechtigde verzoeken om een verlenging van de nabevallingsrust met de periode die de eerste 7 dagen van opname overschrijdt, maar niet meer dan 24 weken mag bedragen. Vrouwelijke zelfstandigen kunnen tijdens die bijkomende periode hun normale beroepsactiviteit halftijds uitoefenen. In dat geval duurt die bijkomende periode tweemaal zo lang.[702]

299. In geval van overlijden van de moeder vóór het verstrijken van het tijdvak van moederschapsrust, kan de zelfstandige die de hoedanigheid van gerechtigde heeft in de

697 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3. Ouderschapsverzekeringen.

698 Art. 219*bis*, § 2, tweede lid Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

699 Art. 106, § 1 en 5 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

700 Zie voor berekeningsvoorbeelden, RIZIV, Moederschapsrust voor zelfstandigen, https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/moederschap/Paginas/moederschapsrust-zelfstandigen.aspx

701 Art. 93 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

702 Art. 93, § 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen en het kind onthaalt in zijn gezin, aanspraak maken op verlof voor de nog niet door de moeder opgenomen nabevallingsrust.[703]

De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen voorziet anders dan de werknemersverzekering niet in een omzetting van de nabevallingsrust voor het geval de moeder na de bevalling wordt gehospitaliseerd voor meer dan 7 dagen.[704]

b. Vaderschaps- en geboorteverlof

300. De duur van het vaderschaps- en geboorteverlof bedraagt zowel in de ouderschapsverzekering voor werknemers, als in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen 10 dagen te kiezen binnen 4 maanden te rekenen vanaf de dag van de bevalling.[705]

Gedurende de eerste 3 dagen behouden werknemers en zeelieden hun loon, gedurende de volgende 7 dagen genieten zij een uitkering.[706]

Zelfstandigen genieten een uitkering voor de volledige periode van 10 dagen. Zij kunnen dat verlof opnemen in halve dagen. In dat geval duurt het tweemaal zo lang.[707]

c. Adoptie- en pleegouderverlof

301. De duur van het adoptie- en het pleegouderverlof wordt per adoptie- respectievelijk pleegouder vastgesteld op maximaal 6 weken, ongeacht de leeftijd van het kind. Het verlof wordt voorts geleidelijk opgetrokken voor de ouder of voor beide adoptieouders samen, zodat het in totaal 17 weken zal bedragen in 2027. In geval het gaat om 2 ouders worden de bijkomende weken tussen hen verdeeld. De maximumduur van het verlof wordt verdubbeld, als het gaat om een kind met een handicap en wordt verlengd met 2 weken per ouder bij de gelijktijdige adoptie of het gelijktijdig onthaal van meerdere minderjarige kinderen. De gerechtigden zijn niet ertoe gehouden het verlof helemaal op te nemen, maar zij moeten het wel opnemen per week.[708]

In de ouderschapsverzekering voor zeelieden verschilt de duur van het adoptieverlof nog, naargelang het kind al dan niet de leeftijd van 3 jaar heeft bereikt. De maximumduur van het verlof wordt verdubbeld, als het gaat om een kind met een handicap.[709]

---

703 Art. 98*bis* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

704 Art. 98*bis* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

705 Art. 30, § 2 Arbeidsovereenkomstenwet; art. 109*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden; art. 18*bis*, § 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

706 Art. 30, § 2 Arbeidsovereenkomstenwet; art. 109*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

707 Art. 18*bis*, § 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen

708 Art. 30*ter* en 30*sexies* Arbeidsovereenkomstenwet; art. 3 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 3 en 6 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

709 Art. 109*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

Gedurende de eerste drie dagen behouden werknemers en zeelieden hun loon, gedurende de volgende 7 dagen genieten zij een uitkering.[710] Zeelieden geniet (alsnog) geen pleegouderverlof.

C. Adequaatheid

302. Socialezekerheidsregelingen moeten tijdig een adequaat niveau van bescherming bieden. Socialezekerheidsprestaties moeten een behoorlijke levensstandaard waarborgen en armoede voorkomen.[711]

We onderzoeken hierna eerst binnen welke termijn die prestaties voor het eerst worden uitgekeerd (1).

Vervolgens analyseren we de wijze van berekening van de prestaties waarin de ouderschapsverzekeringen voorzien (2) en gaan we na of de normaal berekende uitkeringen worden verhoogd tot een gewaarborgd minimumbedrag (3).

Ten slotte onderzoeken we in welke mate de ouderschapsverzekeringen voorzien in prestaties die de terugkeer naar het werk faciliteren (4) en in welke mate zij een cumulatie van hun uitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten (5).

1. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties

303. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), binnen welke termijn de eerste uitkering ervan moet geschieden.

a. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor werknemers

304. De wetgeving bepaalt welke formaliteiten werknemers, werkgevers en socialezekerheidsinstellingen moeten vervullen, maar legt niet vast binnen welke termijn die formaliteiten moeten worden volbracht, noch binnen welke termijn de beslissing over het recht op en het bedrag van de ouderschapsuitkeringen moet worden genomen. De reglementering bepaalt ook niet binnen welke termijn de uitkeringen voor het eerst moeten worden betaald.[712]

Vermits de ouderschapsuitkeringen voor werknemers behoren tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[713], moet de beslissing over het recht op ouderschapsuitkeringen worden genomen binnen 4 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning ervan en moeten de uitkeringen worden betaald binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot

---

710 KB 21 september 2004 betreffende het behoud van het normaal loon ten laste van de werkgever gedurende de eerste 3 dagen van het adoptieverlof; art. 2 KB 1 maart 2019 tot uitvoering van sommige bepalingen van artikel 30sexies van de wet van 3 juli 1978 betreffende de arbeidsovereenkomsten inzake het pleegouderverlof; art; art. 109*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

711 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

712 Art. 47 tot 52*sexies* Verordening Uitkeringen.

713 Art. 2, eerste lid, 1°, a) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

toekenning.[714] De ouderschapsuitkeringen moeten bijgevolg voor het eerst worden uitbetaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan.

Wat moederschapsuitkeringen betreft, preciseert de wetgeving evenwel dat deze worden uitbetaald op de data voor het uitbetalen van de arbeidsongeschiktheidsuitkering tijdens het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid respectievelijk het tijdvak van invaliditeit, ingeval de uitkeringsgerechtigde arbeidsongeschikt is.[715] Tijdens het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid worden uitkeringen voor de eerste maal betaald binnen 30 dagen na de ontvangst van de aangifte van arbeidsongeschiktheid en daarna uiterlijk binnen de eerste 5 dagen van de volgende maand. Tijdens het tijdvak van invaliditeit worden uitkeringen ten vroegste betaald op de 3de laatste werkdag van de lopende maand en ten laatste binnen de eerste 5 dagen van de volgende maand.[716] Naar analogie loopt de termijn van dertig dagen na de indiening van de aanvraag tot opname van de moederschapsrust, ingeval de uitkeringsgerechtigde niet arbeidsongeschikt is. Bevindt de uitkeringsgerechtigde zich in een tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid of invaliditeit, dan wordt haar moederschapsuitkering betaald op dezelfde dagen als haar primaire arbeidsongeschiktheidsuitkering respectievelijk haar invaliditeitsuitkering.

Wat de borstvoedingspauzes betreft, is de termijn van betaling expliciet vastgelegd. Werkgevers moeten aan de betrokken werkneemsters uiterlijk op de datum van betaling van het loon een attest overmaken waarin het aantal halve uren borstvoedingspauze en het bedrag van het gederfde bruto-uurloon worden vermeld. De gerechtigden bezorgen die attesten die gelden als aanvraag tot uitbetaling, aan hun socialezekerheidsinstelling, tenzij hun werkgever die gegevens overmaakt langs elektronische weg. Hun uitkeringen moeten worden betaald binnen de 30 dagen na de ontvangst van het attest.[717]

b. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zeelieden

305. De reglementering bepaalt welke formaliteiten de gerechtigden en de socialezekerheidsinstelling moeten vervullen, maar legt niet vast binnen welke termijn die formaliteiten moeten worden volbracht, noch binnen welke termijn de beslissing over het recht op en het bedrag van de ouderschapsuitkeringen moet worden genomen. De reglementering bepaalt ook niet binnen welke termijn de uitkeringen in voorkomend geval moeten worden betaald.[718]

Vermits de ouderschapsuitkeringen voor zeelieden behoren tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[719], moet de beslissing over het recht op ouderschapsuitkeringen worden genomen binnen 4 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning ervan en moeten de uitkeringen worden betaald binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning.[720] De ouderschapsuitkeringen moeten bijgevolg voor het eerst worden betaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan.

---

714 Art.10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

715 Art. 47 Verordening Uitkeringen.

716 Art. 20 Verordening Uitkeringen.

717 Art. 52*quater* Verordening Uitkeringen.

718 Art. 106, 106*bis*, 109*bis* en 109*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

719 Art. 2, eerste lid, 1°, a) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

720 Art.10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

c. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

306. De wetgeving voorziet niet in een bijzondere administratieve procedure voor de moederschapsuitkering. Bijgevolg gelden dezelfde regels als voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.[721] Bij tijdige aangifte van de vermoedelijke datum van bevalling en de gewenste aanvang van de voorbevallingsrust, moet de moederschapsuitkering bijgevolg worden betaald binnen een termijn van ten hoogste 7 dagen en 3 maanden na die aangifte.[722]

Om de vaderschaps- en geboorte-uitkering te ontvangen moeten zelfstandigen, op straf van verval, een aanvraag indienen uiterlijk op de laatste dag van het kwartaal na dat van de geboorte zonder dat die termijn kan verstrijken vóór de laatste dag van de 4de maand volgend op de dag van de geboorte.[723] Het socialeverzekeringsfonds betaalt de uitkeringen eenmalig op het einde van de kalendermaand na de maand waarin het vaderschaps- of geboorteverlof afloopt.[724]

De adoptie-uitkering moet worden aangevraagd. Ze wordt in één keer betaald, uiterlijk 1 maand na de laatste week van het adoptieverlof.[725]

De uitkering voor pleegouderverlof moet worden aangevraagd. Ze wordt eveneens in één keer betaald, uiterlijk 1 maand na de aanvangsdatum van het pleegouderverlof.[726]

Socialeverzekeringsfondsen controleren vooraf of de vrouwelijke zelfstandigen voldoen aan de voorwaarden voor de toekenning van moederschapshulp. In voorkomen geval vragen ze de betrokkene of deze de cheques wil ontvangen. De toepasselijke regelgeving bepaalt niet binnen welke termijn de dienstencheques in het kader van de moederschapshulp worden verstrekt. Vermits die prestaties behoren tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[727], moet de afgifte ervan geschieden binnen de 4 maanden na de bevestiging dat de zelfstandige de dienstencheques wenst te ontvangen.[728]

2. Hoogte van de uitkeringen

307. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), hoe en op basis van welke criteria de inkomensvervangende ouderschapsuitkeringen worden berekend.

Het valt niet uit te sluiten dat een sociaal verzekerde gelijktijdig aanspraak kan maken op uitkeringen in meer dan één ouderschapsverzekering. We gaan daarom ook na in hoever de betrokkene die uitkeringen kan cumuleren (d).

721 Art. 99 Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen.

722 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 1, c. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

723 Art. 3 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen.

724 Art. 6 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen.

725 Art. 6 en 7 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen.

726 Art. 6 en 7 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

727 Art. 2, eerste lid, 1°, c) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

728 Art. 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

308. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen voorziet in de toekenning van dienstencheques als vorm van moederschapshulp, geboortehulp en, binnenkort, adoptiehulp. Het gaat om een inkomensaanvullende socialezekerheidsprestatie. Ze blijft hier bijgevolg buiten beschouwing.

Vrouwelijke zelfstandigen hebben de mogelijkheid om zich ingeval van ouderschapsrust te laten vervangen in het kader van het stelsel van de vervangende ondernemers. Dat stelsel fungeert trouwens niet als een sociale of onderlinge verzekering, vermits het niet garandeert dat een vervanger beschikbaar is en het voorts aan de vervangen zelfstandige toekomt om zelf te voorzien in het arbeidsinkomen van de vervanger.[729] Ook het stelsel van de vervangende ondernemers blijft hier bijgevolg buiten beschouwing.

a. Hoogte van de uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor werknemers

309. De ouderschapsverzekering voor werknemers maakt, wat de berekening van de uitkeringen betreft, een onderscheid tussen de eigenlijke moederschapsuitkeringen (1°), de uitkeringen tijdens perioden van moederschapsbescherming (2°) en de uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof (3°).

1° Moederschapsuitkeringen

310. Werkneemsters ontvangen een daguitkering voor elke werkdag of daarmee gelijkgestelde dag in de periode van moederschapsrust.[730] De werkdagen en de daarmee gelijkgestelde dagen worden vastgesteld op dezelfde wijze[731] als voor de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.[732] Deeltijdse en voltijdse werkneemsters worden op dit punt behandeld op dezelfde wijze.

Zoals hierna verder wordt toegelicht, wordt het bedrag van die daguitkering voornamelijk bepaald in functie van de omvang van het gederfde loon van de gerechtigden, de duur van hun moederschapsrust en de categorie waartoe zij behoren.

311. Het bedrag van de daguitkeringen wordt uitgedrukt in een percentage van het gederfde, gemiddelde dagloon. Het gemiddelde dagloon wordt begrensd in een aantal gevallen, zodat de daguitkeringen een wettelijk maximumbedrag niet kunnen overschrijden in die gevallen.[733] Dat wettelijke maximumbedrag is gelijk aan het maximumbedrag van de arbeidsongeschiktheids-uitkeringen.[734]

Het gemiddelde dagloon wordt afgeleid van het maandloon van de werkneemster op een wijze die verschilt naargelang de betrokkene een vast maandloon dan wel een uurloon of een variabel loon heeft en al dan niet werkt onder een regeling met een constante dagelijkse of wekelijkse arbeidsduur.

729 Art. 78-87 Wet 28 april 2010 houdende diverse bepalingen (1).

730 Art. 113, eerste lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

731 Art. 46 Verordening Uitkeringen.

732 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

733 Art. 113, derde en vierde lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

734 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

Voor de werkneemster die recht heeft op een vast maandloon, is het gemiddelde dagloon gelijk aan 1/26ste van het maandloon. Heeft de werkneemster recht op een vast uurloon, dan vermenigvuldigt men dat uurloon met haar gemiddeld aantal arbeidsuren per week en deelt men vervolgens het product van die vermenigvuldiging door zes. Voor werkneemsters met een variabel loon deelt men het normale loon van de arbeidscyclus door het aantal werkdagen van die cyclus. Worden de socialezekerheidsbijdragen berekend op een forfaitair dagloon, dan is het gemiddelde dagloon, behoudens in een uitzonderingsgeval, gelijk aan het forfaitair dagloon in een wekelijkse arbeidsregeling van 6 dagen.[735]

In een aantal gevallen gelden bijzondere regels voor de berekening van het gemiddelde dagloon. We vermelden de voor dit onderzoek meest belangrijke gevallen. Voor leerlingen is het gederfde loon bijvoorbeeld gelijk aan de vergoeding waarop zij anders aanspraak hadden kunnen maken.[736] Voor uitzendkrachten en seizoenarbeiders werkt men in twee stappen. Eerst wordt hun uurloon vermenigvuldigd met het gemiddeld aantal arbeidsuren per week van de referentiepersoon. Het product van die vermenigvuldiging deelt men door zes. Het aldus bekomen gemiddelde dagloon wordt dan in principe zelf nog eens vermenigvuldigd met de som van het aantal arbeidsuren van de gerechtigde in het 2de en 3de kwartaal vóór dat waarin zij arbeidsongeschikt is geworden. Vervolgens wordt het product van die vermenigvuldiging gedeeld door 988, zijnde het aantal arbeidsuren in 2 kwartalen, gerekend aan 38 uur per week. Heeft de betrokkene nog niet voldoende lang gewerkt om die berekeningswijze toe te passen, dan wordt haar gemiddelde dagbedrag berekend op een alternatieve wijze.[737] Voor werkneemsters met een arbeidsovereenkomst voor tijdelijke arbeid past men de normale regels toe, tenzij de betrokkene uitzendkracht is.[738] Ingeval van loopbaanonderbreking wordt het gemiddelde dagloon afgeleid van het laatste loon vóór de onderbreking, ingeval van loopbaanvermindering van het laatste loon vóór de moederschapsrust.[739] Ingeval er geen gederfd loon is, wordt het gemiddelde dagloon afgeleid van een minimumloon dat pro rata wordt verminderd ingeval van deeltijdse arbeid.[740]

Voor de onthaalmoeders is het gemiddelde dagloon gelijk aan 1/26ste van het gemiddeld minimummaandinkomen. Het bedrag van het gemiddelde dagloon wordt vermenigvuldigd met het aantal opvangplaatsen waarvoor onthaalmoeders een erkenning hebben bij de aanvang van de moederschapsrust en gedeeld door het maximumaantal opvangplaatsen dat erkend kan worden.[741]

Wanneer voltijdse werkneemsters een deel van hun voorbevallingsrust omzetten in nabevallingsrust, wordt, voor het vaststellen van het gemiddelde dagloon met het oog op de berekening van de uitkering voor de nabevallingsrust, geen rekening gehouden met het aantal effectief gepresteerde werkdagen in de niet-opgenomen voorbevallingsrust maar met het aantal dagen waarop zij normaal gewerkt zouden hebben tijdens die periode. Ten aanzien van deeltijdse werkneemsters wordt dat gemiddelde dagloon vastgesteld door het loon dat verschuldigd is voor de som van de verlofuren te delen door het totale aantal verlofdagen.[742]

735 Art. 23 en 45 Verordening Uitkeringen.

736 Art. 24 en 24/1 Verordening Uitkeringen.

737 Art. 27 Verordening Uitkeringen.

738 Art. 28 Verordening Uitkeringen.

739 Art. 34-35*bis* Verordening Uitkeringen.

740 Art. 30, § 2/1, tweede lid, en § 3, c) Verordening Uitkeringen.

741 Art. 45, § 3 Verordening Uitkeringen.

742 Art. 45, § 1, tweede lid Verordening Uitkeringen.

Ingeval de nabevallingsrust wegens overlijden of hospitalisatie van de moeder wordt omgezet in verlof voor de andere ouder, wordt het bedrag van de uitkering voor dat omgezette verlof bepaald op basis van het loon van de persoon die het verlof geniet.[743]

312. Moederschapsuitkeringen worden uitgedrukt in een percentage[744] van het al dan niet begrensde, gederfde dagloon[745], zoals weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 26. Moederschapsuitkeringen voor werkneemsters

Periode	Actieve werkneemsters en werkneemsters die de arbeid onderbreken of niet hervatten om te rusten ten vroegste vanaf de 5de maand zwangerschap	
	Percentage	Gederfd loon
Eerste 30 dagen	82%	onbegrensd
Nadien	75%	begrensd

Ingeval de nabevallingsrust wegens hospitalisatie van de moeder wordt omgezet in verlof, heeft de andere ouder die dat verlof geniet, recht op een dagelijkse uitkering van 60% van zijn of haar begrensde gederfde gemiddelde dagloon.[746]

Il s'agit de 70.317 femmes indemnisées dans le cadre d'un repos de maternité et 6.155.959 jours indemnisés en 2017 pour un montant annuel de 401,3 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 65,2 euros.[747]

313. Moederschapsuitkeringen worden berekend op een bijzondere wijze, ingeval de betrokken werkneemsters hetzij werkloosheidsuitkeringen genieten bij de aanvang van de moederschapsrust, hetzij hun hoedanigheid van sociaal verzekerd werkneemster hebben verloren, maar zich binnen de 30 daaropvolgende dagen bevinden in een tijdvak van moederschapsrust. In die gevallen bestaat de moederschapsuitkering uit een basisuitkering en een bijkomende uitkering. Het bedrag daarvan is afhankelijk van de duur van de moederschapsrust[748], zoals weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 27. Moederschapsuitkeringen bij werkloosheid

Periode	Werkloze werkneemsters en werkneemsters en gewezen werkneemsters met behoud van de hoedanigheid van gerechtigde	
	Basisuitkering	Bijkomende uitkering
Eerste 30 dagen	= bedrag van werkloosheidsuitkering	19,50% van het begrensd gederfd loon

743 Art. 221, § 3, en 222, § 3 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

744 Zie voor berekeningsvoorbeelden: RIZIV, Moederschapsrust voor werkneemsters en werklozen, https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/moederschap/Paginas/moederschapsrust-werkneemsters-werklozen.aspx.

745 Art. 216 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

746 Art. 222, § 3 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

747 Statistiques INAMI.

748 Art. 113, laatste lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 217 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

Vanaf 31ste dag t.e.m. 6de maand (m.i.v. eventueel voorafgaande arbeidsongeschiktheids- en moederschapsbescherming)	= bedrag van werkloosheidsuitkering	15% van begrensd gederfd loon
Vanaf 7de maand	60% van begrensd gederfd loon	15% van begrensd gederfd loon

De afstemming van de moederschapsuitkering op de werkloosheidsuitkering is ook van toepassing, ingeval de betrokkene een deeltijdse werkneemster is met behoud van rechten en een inkomensgarantie-uitkering ontvangt.[749]

Ingeval de nabevallingsrust wegens hospitalisatie van de moeder wordt omgezet in verlof en de persoon die dat verlof opneemt, werkloosheidsuitkeringen geniet, is het bedrag van de uitkering eveneens gelijk aan dat van de werkloosheidsuitkering.[750]

314. Ingeval de moederschapsrust aansluit op een tijdvak van arbeidsongeschiktheid gelden ook bijzondere regels.

Het gederfde loon voor het berekenen van de moederschapsuitkering is dan het gederfde loon op basis waarvan de arbeidsongeschiktheidsuitkering is berekend.[751]

Voor arbeidsongeschikte gerechtigden mag het bedrag van de moederschapsuitkering voorts in ieder geval niet lager zijn dan het bedrag van hun arbeidsongeschiktheidsuitkering.[752] Ingeval de nabevallingsrust wegens hospitalisatie van de moeder wordt omgezet in verlof en de persoon die dat verlof opneemt, arbeidsongeschiktheidsuitkeringen geniet, mag het bedrag van de uitkering evenmin lager zijn dat van de arbeidsongeschiktheidsuitkering.[753]

2° Uitkeringen tijdens perioden van moederschapsbescherming

315. De ouderschapsverzekering voor werknemers vult de eigenlijke moederschapsrust aan met profylactisch verlof ingeval de zwangere of bevallen werkneemster of de werkneemster die borstvoeding geeft, geen arbeid mag verrichten of een lager loon geniet wegens de aanpassing van haar arbeidsomstandigheden, werktijden of werk, en met borstvoedingspauzes.

Ingeval de betrokken werkneemster om die redenen geen arbeid mag verrichten in de periode die voorafgaat aan de bevalling, wordt een uitkering toegekend van bij de aanvang van het arbeidsverbod tot de 6de of 8ste week die voorafgaat aan de vermoedelijke datum van de bevalling, naargelang men niet of wel de geboorte van een meerling verwacht. Het bedrag van de uitkering is in die periode gelijk aan 78,237% van het gederfde en begrensde loon op basis waarvan de moederschapsuitkering wordt berekend. Voor de periode na de nabevallingsrust is het bedrag van de uitkering gelijk aan 60% van het gederfde en begrensde loon.[754]

749 Art. 219*bis*, § 3 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

750 Art. 222, § 3 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

751 Art. 45, § 4 Verordening Uitkeringen.

752 Art. 113, vijfde lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

753 Art. 222, § 3 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

754 Art. 219*bis* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

Ingeval de betrokken werkneemster een lager loon geniet, is het bedrag van de uitkering gelijk aan 60% van het verschil tussen haar gederfde en begrensde loon voordien en het bedrag van haar in werkdagen gewaardeerde volledige beroepsinkomen vanaf dan. Die uitkering wordt zo nodig beperkt tot het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkering die zij zou genieten bij aanvang van een periode van arbeidsongeschiktheid. Heeft de betrokkene verschillende activiteiten als werkneemster, maar zet zij ze niet allemaal stop, dan is de uitkering gelijk aan 60% van het gederfd en begrensde loon dat voortvloeit uit de onderbroken activiteit of activiteiten.[755]

Zowel bij stopzetting, als bij vermindering van de arbeid wordt de uitkering afgestemd op de werkloosheidsuitkering voor deeltijdse werkneemsters met behoud van rechten die een inkomensgarantie-uitkering genieten.[756]

In beide gevallen kan de werkneemster wel worden toegelaten haar tot dan uitgeoefende zelfstandige beroepsactiviteit voort te zetten. De uitkering wordt dan vastgesteld op 60% van het gederfde en begrensde loon en verminderd met 10%.[757]

Il s'agit de 2.721.866 jours indemnisés dans le cadre d'un écartement du travail en 2017 pour un montant annuel de 168,1 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 61,8 euros.[758]

316. De uitkering voor borstvoedingspauzes is ten slotte gelijk aan 82% van het brutobedrag van het gederfde, niet begrensde loon dat verschuldigd zou zijn geweest voor de uren of halve uren van borstvoedingspauze.[759]

3° Uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof

317. De uitkeringen voor vaderschaps- of geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof zijn gelijk aan 82% van het brutobedrag van het gederfde en begrensde loon.[760]

Voor de berekening van de uitkering voor vaderschaps- of geboorteverlof, is het gederfde loon in principe gelijk aan het gederfde loon voor de berekening van de arbeidsongeschiktheids-uitkeringen.[761] Om het dagloon vast te stellen wordt evenwel geen rekening gehouden met het aantal werkdagen in de referentieperiode, maar met het aantal dagen waarop de werknemer normaal zou hebben gewerkt tijdens die periode. Voor uitzendkrachten en seizoenarbeiders wordt, anders dan voor de berekening van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, geen reductiecoëfficiënt toegepast.[762]

Il s'agit de 377.326 jours indemnisés dans le cadre d'un congé de paternité en 2017 pour un montant annuel de 38,1 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 100,9 euros.[763]

---

755 Art. 219*ter* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

756 Art. 219*bis*, § 3, en 219*ter*, § 3 Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

757 Art. 219*bis*, § 1, tweede lid, en 291*ter*, § 5 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

758 Statistiques INAMI.

759 Art. 223*quater* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

760 Art. 223*bis*, 223*ter* en 223*quinquies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

761 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

762 Art. 52*quinquies*, § 1 Verordening Uitkeringen.

763 Statistiques INAMI.

Die uitzonderingsregels zijn niet van toepassing bij de berekening van de uitkeringen voor adoptie- en voor pleegouderverlof. Met het oog op de berekening van die uitkeringen is het gederfde loon gelijk aan het gederfde loon voor de berekening van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.[764]

Il s'agit de 3.819 jours indemnisés dans le cadre d'un repos d'adoption en 2017 pour un montant annuel de 0,4 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 91,9 euros.[765]

b. Hoogte van de uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zeelieden

318. De ouderschapsverzekering voor zeelieden kent geen expliciet tijdvak van moederschaps-bescherming. Zij kent wel een tijdvak van moederschapsrust dat, anders dan in de werknemersverzekering, reeds kan ingaan vanaf de 5de maand van de zwangerschap en eindigt bij de nabevallingsrust die met een week kan worden verlengd, ingeval de bevallen vrouw arbeidsongeschikt is geweest tijdens de volledige periode van 6 respectievelijk 8 weken, waarin de voorbevallingsrust kon worden opgenomen.[766] Ingeval de betrokkene buiten die perioden arbeidsongeschikt is als gevolg van de zwangerschap worden arbeidsongeschiktheidsuitkeringen toegekend.[767]

319. We onderzoeken hierna achtereenvolgens hoe de moederschapsuitkeringen (1° en de uitkeringen voor vaderschapsverlof en voor adoptieverlof (2°) worden berekend.

1° Moederschapsuitkeringen

320. De rustvergoeding bij bevalling, die voor elke werkdag in die periode wordt toegekend, is gelijk aan de arbeidsongeschiktheidsuitkering, vermeerderd met een bijkomende vergoeding gelijk aan 19,5% van de eenvormige dagbezoldigingop basis waarvan de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden berekend.[768] Als de verzekerde vrouw arbeidsongeschikt is en zich reeds bevindt in een tijdvak van invaliditeit, mag de vergoeding evenwel niet hoger zijn dan 79,5% van de eenvormige dagbezoldiging.[769]

Ingeval van omzetting van de moederschapsrust in vaderschapsverlof omwille van het overlijden van de moeder, wordt de uitkering berekend op basis van het loon van de vader. Ingeval de moederschapsrust wordt omgezet in vaderschapsverlof omwille van de hospitalisatie van de moeder, behoudt de moeder haar moederschapsuitkering en wordt de uitkering voor de vader berekend zoals een arbeidsongeschiktheidsuitkering.[770]

764 Art. 52*quinquies*, § 2 en 3 Verordening Uitkeringen.

765 Statistiques INAMI.

766 Art. 106, § 1 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

767 Art. 88, laatste lid KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

768 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

769 Art. 106, § 3 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

770 Art. 106, § 5 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

2° Uitkeringen voor vaderschapsverlof en adoptieverlof

321. De uitkeringen voor vaderschapsverlof en adoptieverlof zijn gelijk aan 82% van de eenvormige dagbezoldigingen die worden gehanteerd voor de berekening van de arbeidsongeschiktheids-uitkeringen voor zeelieden.[771]

c. Hoogte van de uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

322. Het bedrag van de moederschapsuitkering wordt uitgedrukt in een forfaitair bedrag voor elke week van de moederschapsrust. In geval van halftijdse opname van de facultatieve moederschapsrust wordt dat bedrag verminderd met de helft.[772]

Forfait hebdomadaire au 1er mars 2020	
Repos de maternité	499,54 euros
Repos de maternité à mi-temps	249,77 euros
Congé d'adoption	499,54 euros
Congé parental d'accueil	499,54 euros

Source : INAMI.

Il s'agit de 6.328 femmes indemnisées dans le cadre d'un repos de maternité en période d'incapacité primaire en 2017 pour un montant annuel de 29,5 millions d'euros, soit une prestation globale moyenne estimée à 5.320,2 euros.[773] Il s'agit de 45 femmes indemnisées dans le cadre d'un repos de maternité en période d'invalidité en 2017 pour un montant annuel de 0,2 millions d'euros, soit une prestation globale moyenne estimée à 4.138,1 euros.[774]

Entre 2016 et 2017, le montant versé aux travailleuses indépendantes en période d'incapacité primaire est passé de 21,2 millions d'euros à 29,5 millions d'euros (+39,2%). De manière identique, le montant versé aux travailleuses indépendantes en période d'invalidité est passé de 0,1 millions d'euros à 0,2 millions d'euros (+40,9%). Cette forte hausse s'explique par le fait que le nombre maximum de semaines de repos de maternité qu'une travailleuse indépendante peut prendre est passé de 8 à 12 semaines, pour les repos de maternité qui ont débuté à partir du 1er janvier 2017. Les effets de cette mesure se font également ressentir dans l'évolution des montants de l'indemnité globale moyenne d'un repos de maternité (+55,5%).

In geval van overlijden van de moeder kan een gedeelte van het tijdvak van nabevallingsrust worden omgezet in vaderschapsverlof. Het bedrag van de uitkering is gelijk aan het bedrag van de uitkering voor het niet door de moeder opgenomen deel van de moederschapsrust.[775] Anders dan de werknemersverzekering voorziet de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen niet in een omzetting van de moederschapsrust in verlof bij hospitalisatie van de moeder in het ziekenhuis.[776] De vader of

771 Art. 106*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

772 Art. 94 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

773 Statistiques INAMI.

774 Statistiques INAMI.

775 Art. 98*bis* Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

776 Art. 96, § 3 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

meeouder zou in dat geval wel een beroep kunnen doen op het vaderschaps- en geboorteverlof. In de werknemersverzekering is het evenwel mogelijk om beide voordelen te combineren.[777]

Het bedrag van de moederschapsuitkeringen is voor een gelijke periode hoger dan dat van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen met personen ten laste.[778] Gerekend per dag valt de aan het gederfde loon gekoppelde moederschapsuitkering voor werknemers vaak hoger uit dan de forfaitaire uitkering voor zelfstandigen. Die uitkering is voorts beduidend lager dan het bedrag van de maximumuitkering voor werknemers.[779]

323. De adoptie-uitkering en de uitkering voor pleegouderverlof worden uitgedrukt in een gelijk forfaitair bedrag per week.[780] Dat bedrag is niet wettelijk gekoppeld, maar wel gelijk aan het bedrag van de moederschapsuitkering.[781] Hoewel de duur van het adoptieverlof op dezelfde wijze is geregeld als voor werknemers, is het bedrag van de adoptie-uitkering niet gelijk. De aan het gederfde loon gekoppelde uitkering voor werknemers valt in de regel hoger uit dan de forfaitaire uitkering voor zelfstandigen. Die uitkering is voorts beduidend lager dan het bedrag van de maximumuitkering voor werknemers.[782]

Il s'agit de 22 personnes indemnisées dans le cadre d'un congé d'adoption en 2017 pour un montant annuel de 0,1 millions d'euros, soit une prestation globale moyenne estimée à 2.310,1 euros.[783]

---

777 Art. 30, § 2 Arbeidsovereenkomstenwet.

778 De vergelijking is gebaseerd op de door het RIZIV voor 2020 opgegeven bedragen van de moederschapsuitkering (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-moederschapsrust.aspx) en de arbeidsongeschiktheidsuitkering (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-primaire-ongeschiktheid.aspx).

779 De vergelijking is gebaseerd op de door het RIZIV voor 2020 opgegeven bedragen van de moederschapsuitkering voor zelfstandigen (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-moederschapsrust.aspx) en de moederschapsuitkering voor werknemers (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-moederschapsrust.aspx).

780 Art. 7 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 7 Besluit Pleegouderverlof.

781 De vergelijking is gebaseerd op de door het RIZIV voor 2020 opgegeven bedragen van de moederschapsuitkering (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-moederschapsrust.aspx) en van de adoptie-uitkering (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-adoptieverlof.aspx) en uitkering voor pleegouderverlof (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/wekelijks-forfait-pleegouderverlof.aspx).

782 De vergelijking is gebaseerd op de door het RIZIV voor 2020 opgegeven bedragen van de adoptie-uitkering (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-adoptieverlof.aspx) en de uitkering voor pleegouderverlof (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/wekelijks-forfait-pleegouderverlof.aspx) voor zelfstandigen met de bedragen van de adoptie-uitkering (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-adoptieverlof.aspx) en de uitkering voor pleegouderverlof voor werknemers (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/maximum-daguitkering-pleegouderverlof.aspx).

783 Statistiques INAMI.

Het dagelijks bedrag van de uitkering voor vaderschaps- en geboorteverlof is gekoppeld aan het bedrag van de moederschapsuitkering voor zelfstandigen.[784] Het valt bijgevolg ook meestal lager uit dan de aan het gederfde loon gekoppelde uitkering voor werknemers en is bijgevolg ook beduidend lager dan het bedrag van de maximumuitkering voor werknemers.[785]

d. Gelijktijdige toekenning van uitkeringen in meer dan één ouderschapsverzekering

324. Zowel de gelijktijdige als de opeenvolgende uitoefening van verschillende beroepsactiviteiten kan aan de bron liggen van een samenloop van aanspraken op uitkeringen in de ouderschaps-verzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen.

De sociaal verzekerden kunnen die uitkeringen evenwel niet onbeperkt cumuleren.

325. Ouderschapsuitkeringen voor werknemers worden immers geweigerd, als voor de schade voortvloeiend uit ziekte, letsels, functionele stoornissen of overlijden, onder meer krachtens een andere Belgische wetgeving, werkelijk schadeloosstelling is verleend. Zijn de andere prestaties kleiner dan de prestaties van de werknemersverzekering, dan heeft de rechthebbende wel recht op het verschil ten laste van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.[786] Die regel is ook van toepassing op moederschapsuitkeringen.[787] Het komt ons voor dat dit ook geldt, als de ouderschapsverzekering voor zeelieden ouderschapsuitkeringen toekent aan een gerechtigde. Het gaat immers om een andere Belgische wetgeving. Bovendien weigert de ouderschapsverzekering voor zeelieden uitkeringen wel in gevallen die zijn gedekt door een "speciale" wetgeving, maar komt de ouderschapsverzekering voor werknemers niet voor in de weliswaar slechts bij wijze van voorbeeld opgesomde wetgevingen die worden beschouwd als een speciale wetgeving.[788]

De gehele of gedeeltelijke weigering van ouderschapsuitkeringen voor werknemers mag evenwel niet worden toegepast op een samenloop met ouderschapsuitkeringen voor zelfstandigen. Het gaat in dit geval immers niet om uitkeringen, toegekend krachtens een andere Belgische wetgeving. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen valt immers onder de toepassing van de wetgeving inzake de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers.[789] Bovendien worden ouderschapsuitkeringen voor zelfstandigen verminderd met het bedrag van de ouderschapsuitkeringen voor werknemers.[790] Het recht op vaderschaps- en geboorteverlof voor eenzelfde kind in de

784 Art. 18*bis*, zesde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

785 De vergelijking is gebaseerd op de door het RIZIV voor 2020 opgegeven bedragen van de moederschapsuitkering voor zelfstandigen (https://www.rsvz.be/nl/faq/moederschapsuitkering) en van de uitkering voor vaderschaps- en geboorteverlof voor werknemers (https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-geboorteverlof.aspx). Het bedrag van de uitkering voor vaderschaps- en geboorteverlof voor zelfstandigen is nog niet opgegeven op de websites van het RSVZ en het RIZIV.

786 Art. 136, § 2 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

787 Art. 117 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

788 Art. 114, eerste lid, 5° KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

789 Art. 82 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen

790 Art. 97 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 4, § 2 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 4, § 2 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

werknemersverzekering sluit het recht op de vaderschaps- en geboorte-uitkering in de zelfstandigenverzekering zelfs uit.[791]

De ouderschapsverzekering voor zeelieden kent geen ouderschapsuitkeringen toe, ingeval de schade waarvoor verstrekkingen worden gevraagd, haar oorsprong vindt in een ongeval tijdens het uitvoeren van een winstgevende bedrijvigheid die leidt tot toepassing van de gezinsbijslagenregeling voor zelfstandigen.[792] Intussen is de gezinsbijslagenregeling voor zelfstandigen opgeheven. Ten tijde van het redigeren van de desbetreffende wetgeving bestond nog geen verplichte arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor zelfstandigen. Men zou ons inziens kunnen aanvoeren dat de desbetreffende regel de wil van de wetgever tot uiting brengt om geen ouderschapsuitkeringen voor zeelieden toe te kennen in gevallen waarin thans de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen van toepassing is. Die interpretatie strookt ook met de regel in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen dat de uitkeringen voor zelfstandigen worden verminderd met het bedrag van uitkeringen voor werknemers en voor mijnwerkers.[793] Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zeelieden worden daar niet vermeld. Die regel is ook van toepassing op de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.[794]

3. Minimumuitkeringen

326. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), of minimumuitkeringen worden toegekend aan sociaal verzekerden met een laag (arbeids)inkomen.

a. Minimumuitkeringen in de ouderschapsverzekering voor werknemers

327. De ouderschapsverzekering voor werknemers voorziet als zodanig niet in de toekenning van minimumuitkeringen.

In de mate waarin wordt bepaald dat de ouderschapsuitkeringen gelijk zijn aan het bedrag van de werkloosheidsuitkering van de betrokken gerechtigde of niet lager mogen zijn dan de arbeidsongeschiktheidsuitkering, kent de ouderschapsverzekering voor werknemers voor de betrokken categorieën gerechtigden onrechtstreeks wel minimumuitkeringen toe. Zowel de werkloosheidsverzekering[795], als de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers[796] voorzien immers in de verhoging van normaal berekende uitkeringen tot het bedrag van wettelijk bepaalde minimumuitkeringen.

791 Art. 4, § 3 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen.

792 Art. 114, eerste lid, 3° KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

793 Art. 29, § 1, 1° Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

794 Art. 99 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

795 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 3, a. Minimumuitkeringen in de werkloosheidsverzekering.

796 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 3, a. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

b. Minimumuitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zeelieden

328. De ouderschapsverzekering voor zeelieden voorziet niet in de toekenning van minimumuitkeringen.

c. Minimumuitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

329. Ouderschapsuitkeringen voor zelfstandigen zijn forfaitair. Vermits het bedrag ervan niet varieert in functie van de gederfde beroepsinkomsten van de betrokken zelfstandigen fungeren de bedragen ervan tegelijk als minimum- en maximumbedragen.

4. Activering en cumulatie met beroepsinkomsten

330. Ouderschapsuitkeringen vervangen het inkomen van de gerechtigden tijdens perioden van ouderschapsrust en -verlof. De toekenning ervan berust op de veronderstelling dat de gerechtigden de arbeid onderbreken. In principe kunnen de uitkeringen niet worden gecumuleerd met een inkomen uit arbeid. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (a), zeelieden (b) en zelfstandigen (c), in welke mate ze het voortzetten of hervatten van de arbeid door de gerechtigden faciliteren en in welke mate ze een cumulatie van ouderschapsuitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten.

a. Ouderschapsverzekering voor werknemers

331. De ouderschapsverzekering voor werknemers kent uitkeringen alleen toe aan gerechtigden die hun arbeid effectief onderbreken. Dat geldt zonder enige uitzondering voor de uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof.[797] De ouderschapsverzekering voor werknemers laat dan ook geen cumulatie toe van ouderschapsuitkeringen met een inkomen uit arbeid voor eenzelfde periode.[798]

Zwangere werkneemsters kunnen de arbeid voortzetten in het tijdvak van de facultatieve voorbevallingsrust. Zij genieten dan geen moederschapsuitkering.

Zij hebben in dat geval wel de mogelijkheid om achteraf de nabevallingsrust te verlengen met de periode waarin zij hebben doorgewerkt tijdens de facultatieve voorbevallingsrust.[799] Deeltijdse arbeid tijdens de periode van facultatieve voorbevallingsrust telt in dat verband mee. De wetgeving stelt immers geen vereisten wat de arbeidsduur van de voortgezette activiteit betreft.[800] Hetzelfde geldt voor de arbeid die een arbeidsongeschikte werkneemster met toelating heeft hervat.[801] Zowel perioden van gecontroleerde werkloosheid, als bepaalde andere perioden van inactiviteit worden op dit vlak

797 Art. 223*bis*, 223*ter* en 223*quinquies* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

798 Art. 103 en 117 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 30, § 2, 30*ter* en 30*sexies* Arbeidsovereenkomstenwet.

799 Art. 39 Arbeidswet; art. 114 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen

800 J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS*, Praktijkboek sociale zekerheid 2019 voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 331.

801 Art. 218 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

gelijkgesteld met een gewerkte periode.[802] Om moederschapsuitkeringen voor die perioden te genieten, mogen zij ook dan niet de arbeid hervatten.

Als bevallen werkneemsters de verplichte nabevallingsrust verlengen met ten minste 2 weken, mogen zij vragen om de laatste 2 weken van de verlengde nabevallingsrust om te zetten in verlofdagen van postnatale rust, in functie van het aantal dagen voorzien in het werkrooster van de betrokken werkneemsters. Zij moeten die verlofdagen opnemen volgens een door hen vastgestelde planning binnen 8 weken te rekenen vanaf het einde van de ononderbroken periode van postnatale rust.[803] Werkneemsters kunnen aldus die verlofdagen afwisselen met arbeidsdagen.

332. In het tijdvak van moederschapsbescherming buiten de eigenlijke moederschapsrust kan zich wel een toegelaten cumulatie van ouderschapsuitkeringen en een inkomen uit arbeid voordoen.

De ouderschapsverzekering voor werknemers vult de eigenlijke moederschapsrust immers aan met profylactisch verlof ingeval de zwangere of bevallen werkneemster of de werkneemster die borstvoeding geeft, geen arbeid mag verrichten of een lager loon geniet wegens de aanpassing van haar arbeidsomstandigheden, werktijden of werk.

Ingeval de betrokken werkneemster een lager loon geniet, is het bedrag van de moederschapsuitkering gelijk aan 60% van het verschil tussen haar gederfde en begrensde loon voordien en het bedrag van haar in werkdagen gewaardeerde volledige beroepsinkomen vanaf dan. Die uitkering wordt zo nodig beperkt tot het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkering die zij zou genieten bij aanvang van een periode van arbeidsongeschiktheid. Heeft de betrokkene verschillende activiteiten als werknemer, maar zet zij ze niet allemaal stop, dan is de uitkering gelijk aan 60% van het gederfd en begrensde loon dat voortvloeit uit de onderbroken activiteit of activiteiten.[804]

Zowel bij stopzetting als bij vermindering van de arbeid kunnen werkneemsters worden toegelaten hun tot dan uitgeoefende zelfstandige beroepsactiviteit voort te zetten. De moederschapsuitkering wordt dan vastgesteld op 60% van het gederfde en begrensde loon en verminderd met 10%.[805]

b. Ouderschapsverzekering voor zeelieden

333. De ouderschapsverzekering voor zeelieden kent uitkeringen alleen toe aan gerechtigden die hun arbeid effectief onderbreken en laat geen cumulatie toe van ouderschapsuitkeringen met een inkomen uit arbeid voor eenzelfde periode.[806]

De gerechtigden mogen hun arbeid voortzetten in het tijdvak van de facultatieve voorbevallingsrust, maar genieten dan geen moederschapsuitkering. Zij hebben ook de mogelijkheid om achteraf de nabevallingsrust te verlengen met de periode waarin zij zijn blijven werken tijdens de

802 Art. 220 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

803 Art. 39, derde lid Arbeidswet.

804 Art. 219*ter* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

805 Art. 219*bis*, § 1, tweede lid, en 291*ter*, § 5 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

806 Art. 100, 106, § 1 en 5, 109*bis* en 109*ter* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

facultatieve voorbevallingsrust, maar mogen ook in die periode de arbeid niet hervatten, als zij aanspraak willen maken op moederschapsuitkeringen.[807]

c. Ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

334. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen eist in principe dat gerechtigden hun arbeid onderbreken als zij aanspraak willen maken op ouderschapsuitkeringen en laat dan ook geen cumulatie toe van ouderschapsuitkeringen met een inkomen uit arbeid voor eenzelfde periode.[808]

Tijdens de facultatieve voor- en nabevallingsrust mogen de vrouwelijke zelfstandigen de arbeid voortzetten. In dat geval ontvangen zij geen moederschapsuitkering. Zij mogen evenwel ook ervoor kiezen hun normale beroepsactiviteit per periode van 7 kalenderdagen halftijds uit te oefenen. In dat geval omvat de facultatieve periode maximaal 18 of, als de geboorte van een meerling wordt verwacht, 20 weken van halftijdse moederschapsrust en ontvangen de betrokken zelfstandigen halve moederschapsuitkeringen.[809]

Zelfstandigen kunnen ook het vaderschaps- en geboorteverlof opsplitsten in halve dagen. Zij ontvangen ook in dat geval halve uitkeringen.[810]

335. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen voorziet in de toekenning van moederschapshulp en geboortehulp en, binnenkort, adoptiehulp, die hen toelaat een beroep te doen op een persoon die de zelfstandige helpt bij het verrichten van huishoudelijke taken. Met die socialezekerheidsprestaties beoogt de wetgever zelfstandigen te helpen hun beroepsactiviteit te hernemen na de moederschapsrust of een niet volledig opgenomen vaderschaps- en geboorteverlof.[811]

D. Transparantie

336. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de ouderschapsverzekeringen voor werknemers (1), zeelieden (2) en zelfstandigen (3), hoe voor bepaalde aspecten uitvoering is gegeven aan het handvest van de sociaal verzekerde en hoe burgers informatie krijgen over hun individuele rechten en verplichtingen. De verzekeringsinstelling die de prestaties van de bijzondere regeling voor zeelieden toekent, is eveneens een der verzekeringsinstellingen in het kader van de ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen. Ze valt evenzeer onder de toepassing van het handvest van de sociaal verzekerden, maar niet onder de Ziekenfondsenwet.

Wat de uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde betreft, gaan we telkens na of de toepasselijke wetgeving een omschrijving geeft van door de bevoegde instellingen te verstrekken dienstige inlichtingen, in welke gevallen die instellingen een ambtshalve onderzoek van het recht op

807 Art. 106, § 1 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

808 Art. 93 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 3, § 3, en 4, § 2 Besluit Adoptieverlof Zelfstandigen; art. 3, § 3, en 4, § 2 Besluit Pleegouderverlof Zelfstandigen.

809 Art. 93 en 94 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

810 Art. 18*bis*, § 5, vierde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen

811 Art. 18*bis*, § 1 en 5, negende lid Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 1, § 2 Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen; art. 5 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen.

socialezekerheidsprestaties moeten verrichten en of de wetgeving de datum van het verzoek om prestaties bepaalt, voor het geval een verzoek is ingediend bij een andere dan de bevoegde instelling.

1.Ouderschapsverzekering voor werknemers

337. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de verzekeringsinstellingen verstrekken aan elke sociaal verzekerde die daar schriftelijk om verzoekt de dienstige inlichtingen die betrekking hebben op zijn rechten en verplichtingen in de ouderschapsverzekering voor werknemers. Ingeval van raakpunten met andere socialezekerheidssectoren kunnen de inlichtingen ook betrekking hebben op rechten en verplichtingen in die andere sectoren. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die aan de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag van de prestaties in aanmerking worden genomen en op de redenen voor weigering van de prestaties.[812]

De informatieverplichting die voortvloeit uit het handvest van de sociaal verzekerde wordt aangevuld met een bijkomende verplichting. De ziekenfondsen moeten minstens een dienst oprichten die als doel heeft het verlenen van hulp, voorlichting, begeleiding en bijstand met het oog op het bevorderen van het fysiek, psychisch of sociaal welzijn, onder meer bij het vervullen van de opdrachten in het kader van de ouderschapsverzekering voor werknemers.[813]

De wetgeving bepaalt geen gevallen waarin het onderzoek naar het recht op de prestaties ambtshalve moet gebeuren.

Ze bepaalt evenmin dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om prestaties van de ouderschapsverzekering.

338. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering verstrekt via zijn website zeer gedetailleerde informatie over de rechten en de plichten van de sociaal verzekerden, die voortvloeien uit de wetgeving met betrekking tot de ouderschapsverzekering. De website vermeldt de contactgegevens van de verzekeringsinstellingen.[814]

De onthaalpagina bevat een link naar thema's. Op de webpagina waarnaar wordt verwezen, kan men kiezen voor het thema 'Zwangerschap en geboorte'.[815] De desbetreffende webpagina leidt naar gedetailleerde informatie over de verschillende vormen van moederschapsrust en ouderschapsverloven. De website stelt ook de nodige formulieren voor de werkgevers ter beschikking, voor zover die de vereiste gegevens niet elektronisch overmaken aan de verzekeringsinstellingen.[816]

812 Art. 295*quater* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

813 Art. 3 Ziekenfondsenwet.

814 https://www.riziv.fgov.be/nl/professionals/andere-professionals/ziekenfonds/Paginas/contacteer-ziekenfondsen.aspx.

815 https://www.riziv.fgov.be/NL/themas/Paginas/default.aspx

816 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/Paginas/default.aspx.

De website geeft een overzicht van de beschikbare webtoepassingen.[817] Wat de ouderschapsverzekering betreft, is alleen Docleg: databank reglementering relevant.[818]

De website vermeldt de minimum- en maximumbedragen van de ouderschapsuitkeringen,[819] maar bevat geen simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen.

De Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering is een publiekrechtelijke verzekeringsinstelling. Haar website geeft gedetailleerde informatie over de ouderschapsverzekering.[820]

De privaatrechtelijke verzekeringsinstellingen hebben eveneens een eigen website.

2.Ouderschapsverzekering voor zeelieden

339. De toepasselijke wetgeving bevat geen precisering van de dienstige inlichtingen die moeten worden verstrekt op verzoek van de sociaal verzekerden.

De wetgeving bepaalt voorts niet in welke gevallen een ambtshalve onderzoek van het recht op wachtgelden wordt verricht, noch dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zeelieden.

340. De Rijksdienst voor Sociale Zekerheid is bevoegd voor het innen van de bijdragen voor de financiering van de socialezekerheidsregeling voor zeelieden en voor het opmaken van de lijst van inschrijving. Op de startpagina van de RSZ-website[821] vindt men een link naar informatie over de sociale zekerheid voor zeelieden. De specifieke webpagina verwijst, wat de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden betreft, naar de website van de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering die de prestaties van de bijzondere regeling voor zeelieden toekent.[822] Uit de desbetreffende webpagina kan men niet afleiden dat een ouderschapsregeling voor zeelieden bestaat.

De website van de Hulpkas biedt slechts schaarse informatie over de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zeelieden. De specifieke pagina voor zeelieden vermeldt weinig meer dan het gegeven dat de arbeidsongeschiktheidsverzekering bestaat. Ze maakt geen gewag van ouderschapsuitkeringen.[823] Dat is ook het geval voor de iets meer uitgebreide webpagina in het Engels.[824]

Men moet mogelijk rekening ermee houden dat het beheer van de toekenning van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen aan zeelieden pas recent is toevertrouwd aan de Hulpkas en niet haar enige opdracht uitmaakt. Het aantal betrokken personen is voorts zeer beperkt. Met ingang van het eerste kwartaal van 2018 werden 600 werknemers goed voor een arbeidsvolume van ongeveer 600

817 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/default.aspx.

818 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/docleg-webtoepassing.aspx.

819 https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-moederschapsrust.aspx.

820 https://www.caami-hziv.fgov.be/nl/zwangerschap-werknemers.

821 https://www.rsz.fgov.be/nl.

822 https://www.international.socialsecurity.be/seafarers/nl/index.html.

823 https://www.caami-hziv.fgov.be/nl/voor-zeevarenden.

824 https://www.caami-hziv.fgov.be/en/seafarers-insured-belgium-living-eu-country.

VTE opgenomen in de tabellen.[825] De Hulpkas zet de beschikbare middelen om die reden wellicht eerder in voor rechtstreekse informatieverstrekking aan de betrokken personen.

De website van het RIZIV bevat weinig informatie over de ouderschapsverzekering voor zeelieden. De webtoepassing Docleg: databank reglementering laat wel toe de specifieke wetgeving voor zeelieden te raadplegen.[826]

3.Ouderschapsverzekering voor zelfstandigen

341. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de verzekeringsinstellingen verstrekken aan elke sociaal verzekerde die daar schriftelijk om verzoekt de dienstige inlichtingen die betrekking hebben op zijn rechten en verplichtingen in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen. Ingeval van raakpunten met andere socialezekerheidssectoren kunnen de inlichtingen ook betrekking hebben op rechten en verplichtingen in die andere sectoren. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die aan de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag van de prestaties in aanmerking worden genomen en op de redenen voor weigering van de prestaties.827

De informatieverplichting die voortvloeit uit het handvest van de sociaal verzekerde wordt aangevuld met een bijkomende verplichting. De ziekenfondsen moeten minstens een dienst oprichten die als doel heeft het verlenen van hulp, voorlichting, begeleiding en bijstand met het oog op het bevorderen van het fysiek, psychisch of sociaal welzijn, onder meer bij het vervullen van de opdrachten in het kader van de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.[828]

De wetgeving bepaalt geen gevallen waarin het onderzoek naar het recht op de prestaties ambtshalve moet gebeuren, behoudens wat de moederschapshulp betreft.[829]

Ze bepaalt evenmin dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om prestaties van de ouderschapsverzekering.

342. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering verstrekt via zijn website eveneens zeer gedetailleerde informatie over de rechten en de plichten van de sociaal verzekerden, die voortvloeien uit de wetgeving met betrekking tot de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen. We verwijzen hiervoor naar onze analyse met betrekking tot de transparantie van de ouderschapsverzekering voor werknemers. Hetzelfde geldt voor de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering en de privaatrechtelijke verzekeringsinstellingen.[830]

825 RSZ, Loontrekkende tewerkstelling voor het derde kwartaal 2019, https://www.rsz.fgov.be/sites/default/files/binaries/assets/statistics/employment/employment_full_NL_20193.pdf , p. 16.

826 https://www.riziv.fgov.be/nl/toepassingen/Paginas/docleg-webtoepassing.aspx.

827 Art. 295*quater* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

828 Art. 3 Ziekenfondsenwet.

829 Art. 4 Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen.

830 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, D, 1. Ouderschapsverzekering voor werknemers.

Op de onthaalpagina van de website van het Rijksinstituut voor de Sociale Verzekeringen der Zelfstandigen vindt men een link naar informatie over het thema 'Gezin en kinderen'.[831] Via de specifieke webpagina krijgt men beknopte informatie over de diverse vormen van moederschapsrust en ouderschapsverloven. Voor uitkeringen bij adoptie- en pleegouderverlof wordt doorverwezen naar de website van het RIZIV.[832]

E. Deelbesluit

343. In dit hoofdstuk hebben we onderzocht voor wie de ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen voorzien in een formele en effectieve verzekeringsdekking, of die socialezekerheidsregelingen een adequate bescherming bieden en of ze transparant zijn. De onderscheiden ouderschapsverzekeringen vullen de in dit onderzoek onderzochte vormen van ouderschapsrust of -verlof niet altijd op dezelfde manier in. Vormen van ouderschapsverlof die ertoe strekken ouders in de gelegenheid te stellen hetzij hun arbeid te onderbreken of te verminderen om te kunnen instaan voor de opvoeding van hun kinderen, hetzij de kosten van kinderopvang te kunnen dragen, vallen buiten het bestek van dit onderzoek. We vatten hier onder bevindingen samen.

1. Formele verzekeringsdekking

344. We verwijzen, wat de formele verzekeringsdekking betreft, naar onze analyse van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen op dit vlak, met dien verstande dat eigenlijke moederschaps-uitkeringen, behoudens in gevallen waarin de moederschapsrust kan worden omgezet in verlof voor de andere ouder, alleen worden toegekend aan vrouwelijke sociaal verzekerden.

Wat het vaderschaps- en geboorteverlof, het adoptieverlof en het pleegouderverlof betreft, melden we dat startende zelfstandigen in bijberoep bovendien worden uitgesloten, zolang zij zich bevinden in een situatie van begin van bezigheid. Zij genieten dan ouderschapsverlof op grond van hun hoofdberoep.

345. We herhalen hier, wat de ouderschapsverzekeringen betreft, dat bepaalde groepen personen die zich niet bevinden in een typische arbeidsrelatie, zijn uitgesloten van elke ouderschapsverzekering en ook geen ouderschapsregeling genieten via een ambtenaren- of bijzonder arbeidsstatuut.

Dat is het geval voor de categorieën atypische werknemers die worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en voor arbeidende personen die niet worden beschouwd als werknemers of zelfstandigen en die de wetgever niet onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers of voor zelfstandigen. Jonge en toevallige helpers van zelfstandigen zijn noch voor arbeidsongeschiktheid, noch voor ouderschap verzekerd. Helpers zijn pas verzekeringsplichtig in het jaar waarin zij de leeftijd van 20 jaar bereiken of vanaf het kwartaal waarin zij in het huwelijk treden. Een belangrijke categorie toevallige helpers zijn studenten die recht geven op kinderbijslag. Voor die beide categorieën is ouderschap weliswaar niet uitgesloten, maar wellicht minder vaak voorkomend.

831 https://www.rsvz.be/nl.

832 https://www.rsvz.be/nl/gezin-en-kinderen.

De ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen voorzien in de mogelijkheid tot vrijwillig voortgezette verzekering, maar de uitgesloten personen hebben in die hoedanigheid geen toegang daartoe. Als zij niet op een andere grond kunnen deelnemen aan de vrijwillig voortgezette verzekering, kunnen zij zich bijgevolg niet vrijwillig aansluiten bij een ouderschapsverzekering.

2. Effectieve verzekeringsdekking

346. Uit ons onderzoek blijkt dat de ouderschapsverzekeringen de toekenning van prestaties niet afhankelijk maken van loopbaanduurvoorwaarden, maar wel van wachttijden en dat de gerechtigden, eens een wachttijd is volbracht, die hoedanigheid behouden onder bepaalde voorwaarden. We onderzochten tevens welke looptijd de prestaties van de ouderschapsverzekeringen hebben.

a. Wachttijden

347. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers moeten de vrouwelijke gerechtigden 120 arbeids- of gelijkgestelde dagen volbrengen in een referteperiode van 6 maanden. Seizoenarbeidsters, arbeidsters bij tussenpozen en deeltijdse werkneemsters moeten minstens 400 arbeidsuren presteren in die referteperiode. Dat aantal uren stemt overeen met ongeveer 40% van een 38-urenwerkweek en is hoger dan het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de, zoals bepaald in artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet.

In een aantal gevallen genieten de betrokkenen een vrijstelling van de wachttijd. Dat geldt ook voor ambtenaren van de Belgische Staat en benoemde personeelsleden van privaatrechtelijke onderwijsinstellingen, als zij worden overgebracht naar de ouderschapsverzekering voor werknemers.

De referteperiode omvat meer arbeidsdagen dan het vereiste aantal arbeids- en gelijkgestelde dagen. Dat komt ten goede aan werknemers met een onderbroken loopbaan. De referteperiode van 6 maanden wordt tot maximaal 18 maanden verlengd voor seizoenarbeidsters, arbeidsters bij tussenpozen en deeltijdse werkneemsters, als zij zich wegens hun arbeidsregeling in de onmogelijkheid bevinden hun wachttijd te vervullen binnen de 6 maanden. Die verlenging komt eveneens neer op het tijdelijke behoud van een reeds (deels) volbrachte wachttijd. Zodra een langere tijd dan de toepasselijke referteperiode is verstreken tussen de aanvang van de (laatste) werknemersactiviteit en het ouderschap, gaan voordien volbrachte arbeids- en gelijkgestelde dagen evenwel stelselmatig verloren. Ook als de toepasselijke referteperiode verstrijkt en werknemers de vereiste wachttijd hebben volbracht, maar zich op dat ogenblik niet bevinden in een van de bedoelde situaties van ouderschap, moeten zij arbeidsdagen blijven presteren om te vermijden dat zij de vereiste wachttijd niet meer kunnen aantonen als voor hen wel een periode van ouderschap aanbreekt.

Ook op een andere wijze wordt vermeden dat het voordeel van reeds gepresteerde arbeidsdagen verloren gaat. De gelijkstelling van inactiviteitsdagen behoedt werknemers voor het mogelijke verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen en laat hen toe de wachttijd verder te volbrengen. Voor seizoenarbeidsters, arbeidsters bij tussenpozen en deeltijdse werkneemsters worden die inactiviteitsperioden meegerekend tot beloop van het aantal arbeidsuren dat zij zouden gepresteerd hebben tijdens die perioden. Zij worden in dit opzicht minder gunstig behandeld dan voltijdse werkneemsters voor wie het aantal gelijkgestelde dagen wordt omgezet naar het aantal dagen in een zesdagenwerkweek. Een gedeeltelijk behoud van een vervulde wachttijd wordt, onder bepaalde

voorwaarden, toegekend aan werkneemsters die zich hebben gewijd aan de opvoeding van een kind. De wachttijd wordt immers verminderd tot 1 maand van ten minste 20 arbeids- of gelijkgestelde dagen, ingeval de betrokkenen de wachttijd hebben volbracht of daarvan zijn vrijgesteld en dan, na het verlies van de hoedanigheid van gerechtigde, opnieuw ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Seizoenarbeidsters, arbeidsters bij tussenpozen en deeltijdse werkneemsters vervullen de verminderde wachttijd, ingeval zij 133 arbeidsuren of gelijkgestelde uren presteren over een periode van 2 maanden. Dat aantal uren stemt overeen met ongeveer 40% van een voltijdse werkweek en is hoger dan het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de, zoals bepaald in artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet. Die specifieke referteperiode wordt voor hen verlengd tot maximaal 6 maanden, als zij wegens hun arbeidsregeling de verminderde wachttijd niet kunnen volbrengen in 2 maanden.

De uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof worden toegekend onder dezelfde wachttijdvoorwaarden als de moederschapsuitkering.

348. De wachttijd in de ouderschapsverzekering voor zeelieden is langer dan in de werknemersverzekering en bedraagt 10 ononderbroken maanden op de dag van de bevalling. De wachttijd valt samen met de referteperiode, zodat elke onderbreking van de verzekeringsperiode ertoe leidt dat de voordien (deels) volbrachte wachttijd verloren gaat. De ouderschapsverzekering voor zeelieden bevat bovendien, anders dan deze voor werknemers, geen regeling tot gelijkstelling van bepaalde perioden van inactiviteit met effectief gepresteerde arbeidsdagen.

De gerechtigde zeelieden die een herinschrijving bij de Pool der zeelieden bekomen binnen de 3 maanden na het verstrijken van een periode van 15 dagen waarin zij niet meer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hadden, zijn vrijgesteld van het volbrengen van een nieuwe wachttijd.

Wat uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof en adoptieverlof betreft, bestaat de wachttijd erin dat zeelieden gedurende ten minste 3 maanden moeten zijn ingeschreven als zeeman of shoreganger in de Pool der zeelieden en in die of in een andere periode van 3 maanden effectief 50 arbeidsdagen moeten hebben gepresteerd. Die wachttijd is korter dan de wachttijd in de werknemers-verzekering (120 arbeids- of gelijkgestelde dagen).

349. In de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen moeten de gerechtigden een wachttijd van 6 maanden vervullen en daarvoor de vereiste bijdragen moeten betalen.

In een aantal gevallen genieten de betrokkenen een vrijstelling van de wachttijd onder dezelfde voorwaarden als in de ouderschapsverzekering voor werknemers.

Als men de wachttijd gelijkstelt met 156 gewerkte dagen, blijkt dat voltijdse werknemers minder (120) arbeids- of gelijkgestelde dagen moeten volbrengen. Die wachttijd valt samen met de referteperiode. Het voordeel van een (deels) volbrachte wachttijd gaat bijgevolg verloren, zodra de betrokkene voor een of meer kwartalen niet bijdrageplichtig is als zelfstandige. De betrokkene moet, als zij opnieuw de hoedanigheid van bijdrageplichtige zelfstandige verkrijgt, de wachttijd andermaal volbrengen. Die situatie doet zich niet voor, wanneer de betrokkene gedurende minstens 2 ononderbroken kalenderkwartalen vóór dat waarin hij de hoedanigheid van gerechtigde verwerft, een verminderde bijdrage als student-zelfstandige verschuldigd was. Hij is in dat geval vrijgesteld van het volbrengen van een nieuwe wachttijd. Was de betrokkene niet gedurende minstens 2 ononderbroken kalenderkwartalen een verminderde bijdrage als student-zelfstandige verschuldigd, dan wordt het

tijdvak in kwestie afgetrokken van de te vervullen wachttijd, als hij de hoedanigheid van gerechtigde heeft verworven tijdens het kalenderkwartaal na dat waarvoor hij de verminderde bijdrage is verschuldigd. Die uitzonderingsregels zijn niet van toepassing op het vaderschaps- en geboorteverlof.

De moederschapshulp en de uitkeringen voor adoptieverlof en pleegouderverlof worden toegekend onder dezelfde voorwaarden als de moederschapsuitkering.

Om recht te hebben op de prestaties inzake vaderschaps- en geboorteverlof moeten de zelfstandigen zowel voor de twee kwartalen vóór de geboorte, het kwartaal van de geboorte en het kwartaal van onderbreking van hun beroepswerkzaamheid ressorteren onder het sociaal statuut der zelfstandigen en in orde zijn met de betaling van hun voorlopige bijdragen voor de twee kwartalen vóór de geboorte. Die gezamenlijke wachttijd is gelijk aan de wachttijd voor de overige prestaties van de ouderschapsverzekering. Daar komt evenwel bij dat de zelfstandige de hoedanigheid van sociaal verzekerde moet behouden tijdens de twee daaropvolgende kwartalen: het kwartaal van de geboorte van het kind en het daaropvolgend kwartaal.

350. Sociaal verzekerden die gelijktijdig een gemengde loopbaan hebben, vervullen in een aantal gevallen gelijktijdig de wachttijd in ten minste twee arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. Bij overstap van de ene arbeidsongeschiktheidsverzekering naar de andere wordt een (deels) volbrachte wachttijd in de ene arbeidsongeschiktheidsverzekering meegerekend om na te gaan of de wachttijd in een andere arbeidsongeschiktheidsverzekering is volbracht. Als voorwaarde daartoe geldt dat de overstap naar de andere arbeidsongeschiktheidsverzekering gebeurt binnen een korte tijd van 30 dagen of 15 dagen, als het een overstap naar de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden betreft.

b. Behoud van de hoedanigheid van gerechtigde

351. In de ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen behouden de gerechtigden die de wachttijd hebben volbracht of zijn vrijgesteld daarvan, het recht op uitkeringen tot het einde van het kwartaal waarin zij de wachttijd hebben volbracht respectievelijk tot het einde van het kwartaal dat volgt op het verkrijgen van de hoedanigheid van gerechtigde. De gerechtigden die zijn vrijgesteld van wachttijd, behouden dat recht gedurende het 1ste en 2de daaropvolgende kwartaal, als zij blijven voldoen aan de bijdragevoorwaarden.

De gerechtigden blijven voorts het recht op ouderschapsuitkeringen genieten, op voorwaarde dat zij, voor het 2de en 3de kwartaal vóór dat waarin zij uitkeringen aanvragen, de hoedanigheid van gerechtigde zelfstandige hebben behouden respectievelijk gedurende 120 werkdagen de hoedanigheid van gerechtigd werknemer hebben behouden. Seizoenarbeidsters, arbeidsters bij tussenpozen en deeltijdse werkneemsters moeten in die periode 400 arbeidsuren of gelijkgestelde uren hebben volbracht. Dat aantal arbeidsduren stemt overeen met het principiële minimum van een tewerkstelling van 1/3de overeenkomstig artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet.

In de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen wordt een tijdvak van ouderschap nog erkend, zolang er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen de aanvang van de moederschapsrust of het ouderschapsverlof en de laatste dag van een tijdvak waarover de betrokkene de hoedanigheid van gerechtigde heeft. Die regel is niet van toepassing op het vaderschaps- en geboorteverlof voor zelfstandigen.

In de ouderschapsverzekering voor zeelieden behouden de gerechtigden het recht op ouderschapsuitkeringen gedurende een periode van 15 dagen waarin zij niet meer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hebben. Ingeval in die periode een vorm van ouderschapsrust aanbreekt, kunnen zij ten hoogste voor de resterende duur van die periode ouderschapsuitkeringen krijgen, tenzij zij zich bij het verstrijken ervan opnieuw bevinden in een periode van verzekering.

c. Ingang van het recht op de prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen

352. De ouderschapsverzekeringen hanteren geen carenzperiode.

Het recht op uitkeringen gaat bijgevolg in vanaf de 1ste dag van de ouderschapsrust of vanaf het verstrijken van de periode waarin de betrokken werknemers of zeelieden gewaarborgd loon genieten.

d. Looptijd van de prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen

353. De looptijd van de socialezekerheidsprestaties verschilt naargelang van de ouderschapsrust in kwestie.

354. In de ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen bestaat de moederschapsrust uit voor- en nabevallingsrust en uit een verplicht en facultatief gedeelte.

De verplichte moederschapsrust is veel korter voor vrouwelijke zelfstandigen (3 weken) dan voor werkneemsters en vrouwelijke zeelieden (10 weken). Als men de totale duur van de facultatieve en verplichte moederschapsrust voor vrouwelijke zelfstandigen (12 weken of 13 weken, als de geboorte van een meerling wordt verwacht) vergelijkt met de totale duur van de facultatieve en verplichte moederschapsrust voor werkneemsters en vrouwelijke zeelieden (15 weken of 19 weken, als de geboorte van een meerling wordt verwacht), wordt het verschil veel kleiner (3 weken of 6 weken, als de geboorte van een meerling wordt verwacht). In de zelfstandigenverzekering kan de facultatieve moederschapsrust ook halftijds worden opgenomen.

De moederschapsrust kan in de ouderschapsverzekeringen voor een gelijke maximumperiode worden verlengd als het kindje na de geboorte in het ziekenhuis moet blijven. De ouderschapsverzekering voor werknemers voorziet bij overlijden of hospitalisatie van de moeder in een omzetting van de moederschapsrust in meeouderverlof; in de zeeliedenverzekering beperkt de wetgeving die omzetting tot vaderschapsverlof en in de zelfstandigen is de omzetting alleen voorzien voor het geval van het overlijden van de moeder.

Alleen de ouderschapsverzekering voor werknemers voorziet nog in een periode van bijkomende moederschapsbescherming voor perioden waarin de betrokken werkneemster omwille van de zwangerschap het werk moet onderbreken, haar arbeidstaken moeten verminderen of aanpassen of borstvoedingspauzes neemt.

355. De drie ouderschapsverzekeringen voorzien in vaderschaps- en geboorteverlof voor een gelijke periode van 10 dagen. Werknemers en zeelieden behouden gedurende de eerste 3 dagen hun loon. Zelfstandigen genieten een uitkering voor de volledige periode van 10 dagen. Zij kunnen dat verlof ook opnemen in halve dagen.

De ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen voorzien nu in een gelijke en in een overgangsperiode toenemende duur van zowel het adoptie- als het pleegouderverlof, ongeacht de leeftijd van het kind. De gerechtigden zijn niet ertoe gehouden het verlof helemaal op te nemen. In de ouderschapsverzekering voor zeelieden geldt nog de vroegere duur van het adoptieverlof, naargelang het kind al dan niet de leeftijd van 3 jaar heeft bereikt. Werknemers en zeelieden behouden gedurende de eerste 3 dagen hun loon. Zeelieden geniet (alsnog) geen pleegouderverlof.

3. Adequaatheid

356. We hebben voor de in dit hoofdstuk onderzochte socialezekerheidsregelingen nagegaan binnen welke termijn die prestaties voor het eerst moeten worden uitgekeerd. We hebben voorts de wijze van berekening van die prestaties geanalyseerd en nagegaan of de onderzochte regelingen minimumuitkeringen waarborgen aan de uitkeringsgerechtigden. We onderzochten ten slotte in welke mate die regelingen voorzien in prestaties die de terugkeer naar het werk faciliteren en een cumulatie van hun uitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten.

a. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties

357. Ouderschapsuitkeringen voor werknemers en zeelieden moeten voor het eerst worden betaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan, met uitzondering van de moederschapsuitkeringen die worden betaald binnen dezelfde termijnen als de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.

In de zelfstandigenverzekering moet de moederschapsuitkering voor het eerst worden betaald binnen een termijn van ten hoogste 7 dagen en 3 maanden na een tijdige aangifte van de vermoedelijke datum van bevalling en de gewenste aanvang van de voorbevallingsrust. Vaderschaps- en geboorte-uitkeringen worden in één keer betaald op het einde van de kalendermaand na de maand waarin het vaderschaps- of geboorteverlof afloopt. Adoptie-uitkeringen worden in één keer betaald, uiterlijk één maand na de laatste week van het adoptieverlof. Uitkeringen voor pleegouderverlof worden eveneens in één keer betaald, uiterlijk één maand na de aanvangsdatum van het pleegouderverlof.

b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan

358. We geven eerst onze bevindingen weer voor de moederschapsuitkeringen en vervolgens voor de uitkeringen voor vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof.

1° Moederschapsuitkeringen

359. In de ouderschapsverzekering voor werknemers wordt het dagbedrag van de moederschapsuitkeringen uitgedrukt in een percentage van het gederfde gemiddelde dagloon. Het gemiddelde dagloon wordt begrensd in een aantal gevallen, zodat de daguitkeringen een wettelijk maximumbedrag niet kunnen overschrijden in die gevallen.[833] Het wettelijke maximumbedrag is dan

[833] Art. 113, derde en vierde lid Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

gelijk aan het maximumbedrag voor de berekening van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.[834] Het gemiddelde dagloon wordt afgeleid van het maandloon van de werkneemster op een wijze die verschilt naargelang de betrokkene een vast maandloon dan wel een uurloon of een variabel loon heeft en al dan niet werkt onder een regeling met een constante dagelijkse of wekelijkse arbeidsduur. Voor deeltijdse werknemers gelden dezelfde regels als voor voltijdse werknemers. In een aantal gevallen gelden bijzondere regels voor de berekening van het gemiddelde dagloon.

Ingeval de nabevallingsrust wegens hospitalisatie van de moeder wordt omgezet in verlof, heeft de andere ouder die dat verlof geniet, recht op een dagelijkse uitkering van 60% van zijn of haar begrensde gederfde gemiddelde dagloon.

Moederschapsuitkeringen worden berekend op een bijzondere wijze, ingeval de betrokken werkneemsters hetzij werkloosheidsuitkeringen genieten bij de aanvang van de moederschapsrust, hetzij hun hoedanigheid van sociaal verzekerd werkneemster hebben verloren, maar zich binnen de 30 daaropvolgende dagen bevinden in een tijdvak van moederschapsrust. Ingeval de moederschapsrust aansluit op een tijdvak van arbeidsongeschiktheid gelden eveneens bijzondere regels.

Ingeval van profylactisch verlof in de periode vóór de voorbevallingsrust is het bedrag van de uitkering gelijk aan 78,237% van het gederfde en begrensde loon op basis waarvan de moederschapsuitkering wordt berekend. In de periode na de nabevallingsrust is het bedrag van de uitkering gelijk aan 60% van het gederfde en begrensde loon. Ingeval de betrokken werkneemster een lager loon geniet, is het bedrag van de uitkering gelijk aan 60% van het verschil tussen haar gederfde en begrensde loon voordien en het bedrag van haar in werkdagen gewaardeerde volledige beroepsinkomen vanaf dan.

De ouderschapsverzekering voor werknemers voorziet als zodanig niet in de toekenning van minimumuitkeringen. In de mate waarin wordt bepaald dat de ouderschapsuitkeringen gelijk zijn aan het bedrag van de werkloosheidsuitkering van de betrokken gerechtigde of niet lager mogen zijn dan de arbeidsongeschiktheidsuitkering, kent de ouderschapsverzekering voor werknemers voor de betrokken categorieën gerechtigden onrechtstreeks wel minimumuitkeringen toe.

360. In de ouderschapsverzekering voor zeelieden is het dagbedrag van de rustvergoeding bij bevalling gelijk aan de arbeidsongeschiktheidsuitkering, vermeerderd met een bijkomende vergoeding gelijk aan 19,5% van de eenvormige dagbezoldiging op basis waarvan de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden berekend.[835] Als de verzekerde vrouw arbeidsongeschikt is en zich reeds bevindt in een tijdvak van invaliditeit, mag de vergoeding evenwel niet hoger zijn dan 79,5% van de eenvormige dagbezoldiging.[836]

Ingeval van omzetting van de moederschapsrust in vaderschapsverlof omwille van het overlijden van de moeder, wordt de uitkering berekend op basis van het loon van de vader. Ingeval de moederschapsrust wordt omgezet in vaderschapsverlof omwille van de hospitalisatie van de moeder,

834 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

835 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, b. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.

836 Art. 106, § 3 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

behoudt de moeder haar moederschapsuitkering en wordt de uitkering voor de vader berekend zoals een arbeidsongeschiktheidsuitkering.[837]

De ouderschapsverzekering voor zeelieden voorziet niet in de toekenning van minimumuitkeringen.

361. In de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen bestaat de moederschapsuitkering in een forfaitair bedrag voor elke week van de moederschapsrust. In geval van halftijdse opname van de facultatieve moederschapsrust wordt dat bedrag verminderd met de helft. Vermits het bedrag ervan niet varieert in functie van de gederfde beroepsinkomsten van de betrokken zelfstandigen, fungeert het tegelijk als minimum- en maximumbedrag.

Gerekend per dag valt de aan het gederfde loon gekoppelde moederschapsuitkering voor werknemers vaak hoger uit dan de forfaitaire uitkering voor zelfstandigen. Die uitkering is voorts beduidend lager dan het bedrag van de maximumuitkering voor werknemers.

362. Zowel de gelijktijdige als de opeenvolgende uitoefening van verschillende beroepsactiviteiten kan aan de bron liggen van een samenloop van aanspraken op uitkeringen in de ouderschaps-verzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen.

De sociaal verzekerden kunnen die uitkeringen evenwel niet onbeperkt cumuleren.

2° Uitkeringen voor vaderschaps- of geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof

363. In de ouderschapsverzekering voor werknemers is het bedrag van de uitkeringen voor vaderschaps- of geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof gelijk aan 82% van het brutobedrag van het gederfde en begrensde loon op basis waarvan de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden berekend.

Om het dagloon vast te stellen met het oog op de berekening van de uitkering voor vaderschaps- of geboorteverlof wordt evenwel geen rekening gehouden met het aantal werkdagen in de referentieperiode, maar met het aantal dagen waarop de werknemer normaal zou hebben gewerkt tijdens die periode. Voor uitzendkrachten en seizoenarbeiders wordt, anders dan voor de berekening van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, geen reductiecoëfficiënt toegepast.

364. Het bedrag van de uitkeringen voor vaderschapsverlof en adoptieverlof is voor zeelieden gelijk aan 82% van de eenvormige dagbezoldigingen die worden gehanteerd voor de berekening van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Zeelieden genieten alsnog geen pleegouderverlof.

365. In de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen bestaat het bedrag van de adoptie-uitkering en de uitkering voor pleegouderverlof in een gelijk forfaitair bedrag per week. Dat bedrag is niet wettelijk gekoppeld, maar wel gelijk aan het bedrag van de moederschapsuitkering. De aan het gederfde loon gekoppelde uitkering voor werknemers valt in de regel hoger uit dan de forfaitaire uitkering voor

837 Art. 106, § 5 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

zelfstandigen. Die uitkering is voorts beduidend lager dan het bedrag van de maximumuitkering voor werknemers.

c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met een inkomen uit arbeid

366. De ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zeelieden kennen uitkeringen alleen toe aan gerechtigden die hun arbeid effectief onderbreken.

De gerechtigden mogen de arbeid wel voortzetten in het tijdvak van de facultatieve voorbevallingsrust en kunnen dan achteraf de nabevallingsrust verlengen met de periode waarin zij hebben doorgewerkt tijdens de facultatieve voorbevallingsrust. Deeltijdse arbeid en door een arbeidsongeschikte werkneemster verrichte toegelaten arbeid tijdens de periode van facultatieve voorbevallingsrust tellen mee in dat verband. Onder bepaalde voorwaarden kunnen werkneemsters voor de laatste 2 weken van de verlengde nabevallingsrust verlofdagen afwisselen met arbeidsdagen.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers laat de gerechtigden wel toe om in het tijdvak van moederschapsbescherming buiten de eigenlijke moederschapsrust ouderschapsuitkeringen te cumuleren met een inkomen uit arbeid.

367. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen laat in principe evenmin een cumulatie toe van ouderschapsuitkeringen met een inkomen uit arbeid.

Vrouwelijke zelfstandigen mogen evenwel ook ervoor kiezen hun normale beroepsactiviteit per periode van 7 kalenderdagen halftijds uit te oefenen tijdens de facultatieve moederschapsrust. In dat geval omvat de facultatieve periode maximaal 18 of, als de geboorte van een meerling wordt verwacht, 20 weken en ontvangen de betrokkenen halve moederschapsuitkeringen.[838]

Zelfstandigen kunnen voorts het vaderschaps- en geboorteverlof opsplitsten in halve dagen. Zij ontvangen ook in dat geval halve uitkeringen.

De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen voorziet ten slotte in de toekenning van moederschapshulp en geboortehulp en, binnenkort, adoptiehulp, die hen toelaat een beroep te doen op een persoon die de zelfstandige helpt bij het verrichten van huishoudelijke taken. Met die socialezekerheidsprestaties beoogt de wetgever zelfstandigen te helpen hun beroepsactiviteit te hernemen na de moederschapsrust of een niet volledig opgenomen vaderschaps- en geboorteverlof.[839]

4. Transparantie

368. We stelden vast dat de toepasselijke wetgeving voor de ouderschapsverzekeringen de dienstige inlichtingen omschrijft als elke inlichting die aan de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand en preciseert en dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag van de prestaties in aanmerking worden

838 Art. 93 en 94 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

839 Art. 18*bis*, § 1 en 5, negende lid Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 1, § 2 Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen; art. 5 Besluit Vaderschaps- en Geboorteverlof Zelfstandigen.

genomen en op de redenen voor weigering van de prestaties. De wetgeving vermeldt niet expliciet dat inlichtingen over te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen moeten worden gegeven, maar gaat wellicht ervan uit dat die inlichtingen betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden. De verzekeringsinstellingen hebben de expliciete verplichting om een dienst op te richten die onder meer verlening van hulp, voorlichting, begeleiding en bijstand tot doel heeft.

Voor geen enkele onderzochte socialezekerheidsregeling bepaalt de wetgeving dat een ambtshalve onderzoek van het recht op de desbetreffende prestaties wordt verricht in bepaalde situaties of gevallen of dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om ouderschapsuitkeringen.

369. De websites van de bevoegde publiekrechtelijke instellingen bevatten actuele informatie over de rechten en verplichtingen van de sociaal verzekerden in het kader van de onderzochte socialezekerheidsregelingen.

De websites van het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering zijn zeer gedetailleerd respectievelijk voldoende gedetailleerd en stellen formulieren ter beschikking. Zij vermelden de minimum- en maximumbedragen van de ouderschapsuitkeringen, maar bevatten geen simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen.

Wat de zeelieden betreft, is de informatie op de websites van de RSZ, het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering schaars en ontoereikend. Het gaat evenwel om een zeer klein aantal sociaal verzekerden.

Wat de zelfstandigen betreft, vindt men nuttige basisinformatie en de bedragen van de ouderschapsuitkeringen op de website van het RSVZ die voorts verwijst naar de website van het RIZIV.

Hoofdstuk 4. Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen

370. In België bestaat een arbeidsongevallenverzekering en een beroepsziekteverzekering voor de private sector (hierna: verzekeringen private sector) en een arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor de publieke sector (hierna: verzekering publieke sector). Voor zeelieden bestaat geen eigen arbeidsongevallen- of beroepsziekteverzekering. Zij ressorteren onder de verzekeringen private sector. Zowel de contractuele als de statutaire personeelsleden van de Belgische Staat vallen onder de toepassing van de verzekering publieke sector.

371. De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector verlenen zowel inkomensaanvullende socialezekerheidsprestaties als inkomensvervangende socialezekerheids-prestaties wegens arbeidsongeschiktheid of overlijden van de sociaal verzekerde.

Inkomensaanvullende socialezekerheidsprestaties komen tegemoet in medische en paramedische kosten, in verplaatsingskosten, in de kosten voor de hulp van derden ingeval arbeidsongeschikte sociaal verzekerden de geregelde hulp van een ander persoon in het dagelijkse leven nodig hebben, en in de kosten van de begrafenis van de sociaal verzekerde die overlijdt als gevolg van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte.[840]

Arbeidsongeschiktheid wordt niet omschreven in de toepasselijke wetgeving, maar bestaat volgens de rechtspraak in het verlies of de vermindering van het verdienvermogen, dat wil zeggen van de mogelijkheid om met arbeid te voorzien in inkomsten die kunnen bijdragen tot het levensonderhoud van de betrokkene en de personen te zijnen laste.[841] De vermindering van de fysieke of psychische integriteit van de betrokken sociaal verzekerde wordt niet beschouwd als een vorm van arbeidsongeschiktheid, zolang ze het verdienvermogen van de getroffen sociaal verzekerde niet aantast.

Bij overlijden van de sociaal verzekerde komen inkomensvervangende socialezekerheids-prestaties toe aan door de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector op gelijke wijze bepaalde partners, ascendenten, descendenten en broers of zusters van de overledene.[842]

372. De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector verlenen slechts socialezekerheidsprestaties als de arbeidsongeschiktheid, het overlijden en de vergoedbare kosten het gevolg zijn van hetzij een arbeids(weg)ongeval, hetzij een beroepsziekte of, in de beroepsziekteverzekering voor de private sector, een arbeidsgerelateerde ziekte.

Elk ongeval dat een werknemer of ambtenaar overkomt tijdens en door het feit van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst respectievelijk het ambt en dat een letsel veroorzaakt, wordt beschouwd als een arbeidsongeval. Als de sociaal verzekerde of zijn rechthebbenden het bewijs leveren van zowel een letsel, als een plotselinge gebeurtenis die het letsel kan hebben veroorzaakt, wordt het

---

840 Art. 10-11 en 28-33 Arbeidsongevallenwet; art. 33 Beroepsziektewet; art. 3, 3*ter* Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel

841 Cass. 11 september 2006, AR S.05.0037.F; Cass. 26 oktober 2009, AR S.08.0146.F; Cass. 15 december 2014, AR S.12.0097.F; Cass. 9 maart 2015, AR S.14.0009.N; R. JANVIER, *Les accidents du travail dans le secteur public*, Brugge, die Keure, 2017, 180.

842 Art. 12-21 Arbeidsongevallenwet; art. 33 Beroepsziektewet; art. 2 en 8-10*ter* Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

letsel, behoudens tegenbewijs, vermoed door een ongeval te zijn veroorzaakt. Ongevallen die zich voordoen tijdens de uitvoering van de overeenkomst, worden, tot bewijs van het tegendeel, geacht te zijn veroorzaakt door de uitvoering van die overeenkomst. Ongevallen die zich voordoen buiten de uitvoering van de arbeidsovereenkomst of de uitoefening van de dienst, worden gelijkgesteld met een arbeidsongeval, indien ze zijn veroorzaakt door een derde naar aanleiding van de uitvoering van de arbeidsovereenkomst of de uitoefening van de dienst.[843] Een arbeidswegongeval is een ongeval dat een letsel veroorzaakt en zich voordoet op de normale weg naar of van het werk of op een door de wetgever of rechter[844] daarmee gelijkgesteld traject.[845]

Beroepsziekten worden wettelijk omschreven als ziekten die op een determinerende en rechtstreekse wijze het gevolg zijn van de beroepsuitoefening. De getroffen sociaal verzekerde of zijn rechthebbenden moeten het oorzakelijk verband tussen de ziekte en de blootstelling aan het beroepsrisico van deze ziekte bewijzen, tenzij de ziekte in kwestie voorkomt op de lijst van de beroepsziekten die aanleiding geven tot schadeloosstelling, of het voorwerp uitmaakt van een voor België verbindende internationale overeenkomst. Een recht op socialezekerheidsprestaties ontstaat, als de getroffen sociaal verzekerde is blootgesteld aan het beroepsrisico van zijn ziekte gedurende de ganse periode waarin hij sociaal verzekerde was als werknemer of ambtenaar of gedurende een deel van die periode. Er sprake van is een beroepsrisico, als het risico om de ziekte in kwestie op te lopen inherent is aan de beroepsuitoefening en beduidend groter is dan voor de bevolking in het algemeen en als deze blootstelling, volgens algemeen aanvaarde medische inzichten, de overwegende oorzaak van de ziekte vormt voor bepaalde groepen van blootgestelde personen. De getroffen sociaal verzekerde of zijn rechthebbenden moeten bewijzen dat de sociaal verzekerde is blootgesteld aan het beroepsrisico, terwijl hij werknemer of ambtenaar was. Ieder werk dat is verricht in de bedrijfstakken, beroepen of categorieën ondernemingen die per beroepsziekte zijn opgesomd in een daartoe bestemde lijst, wordt vermoed de getroffen sociaal verzekerde te hebben blootgesteld aan dat beroepsrisico, tenzij het tegendeel wordt bewezen.[846]

De wetgever heeft geen lijst van beroepsziekten opgesteld voor de verzekering publieke sector. Hij verwijst naar de beroepsziektelijst van de beroepsziekteverzekering voor werknemers. Daarnaast wordt ieder werk bij openbare besturen en instellingen, tot bewijs van het tegendeel, vermoed het slachtoffer te hebben blootgesteld aan het risico van de beroepsziekte en komt het aan de tewerkstellende overheid toe om het tegenbewijs te leveren.[847] Hoewel dat tegenbewijs niet altijd moeilijk te leveren valt, bevat de verzekering publieke sector een voor de getroffen sociaal verzekerden en hun rechthebbenden, wat het aantonen van het beroepsrisico betreft, een voordeligere bewijsregeling dan de beroepsverzekering voor werknemers. Die verzekering hanteert immers slechts een vermoeden van het bestaan van het beroepsrisico voor die werkzaamheden die worden opgesomd per beroepsziekte.[848]

---

843 Art. 7 en 9 Arbeidsongevallenwet; art. 2 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

844 Cass. 13 januari 2003, *JT* 159.

845 Art. 8, § 1 Arbeidsongevallenwet; art. 2, vierde lid Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

846 Art. 30-32 Beroepsziektewet; KB 28 maart 1969 houdende vaststelling van de lijst van beroepsziekten die aanleiding geven tot schadeloosstelling en tot vaststelling van de criteria waaraan de blootstelling aan het beroepsrisico voor sommige van deze ziekten moet voldoen; art. 2, zesde lid Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

847 Art. 3 en 4 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

848 R. JANVIER, *Sociale bescherming van het overheidspersoneel*, Brugge, Die Keure, 1990, 966-967.

De wetgever omschrijft arbeidsgerelateerde ziekten als ziekten die volgens algemeen aanvaarde medische inzichten mede veroorzaakt kunnen worden door een aan de beroepsuitoefening inherente blootstelling aan een schadelijke invloed die groter is dan de blootstelling van de bevolking in het algemeen.[849] Anders dan bij de beroepsziekten eist de wetgever niet dat de blootstelling bij de beroepsuitoefening beduidend groter is dan bij de bevolking in het algemeen, noch dat de blootstelling de overwegende oorzaak van de ziekte vormt in groepen van blootgestelde personen. Het vereiste causaal verband tussen beroepsuitoefening en ziekte is bijgevolg minder intens dan bij de eigenlijke beroepsziekten. Het gaat om ziekten die vrij verspreid voorkomen onder de bevolking, maar toch meer bij sommige categorieën beroepsbeoefenaars dan bij andere delen van de bevolking.[850]

373. In België bestaat geen arbeidsongevallenverzekering, noch een beroepsziekteverzekering voor zelfstandigen. Dat betekent evenwel niet dat zij geen socialezekerheidsprestaties genieten als zij het slachtoffer worden van een ongeval door de uitoefening van hun beroep of op weg naar of van de plaats waar zij hun beroep uitoefenen of als zij worden getroffen door een ziekte die het gevolg is van de uitoefening van hun beroep.

Wat de medische en paramedische kosten betreft, kunnen zij immers een beroep doen op de verzekering voor geneeskundige verzorging onder de daar geldende voorwaarden.

Als dat ongeval of die ziekte een arbeidsongeschiktheid, zoals omschreven in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen[851] tot gevolg heeft, kunnen zij voorts arbeidsongeschiktheidsuitkeringen genieten onder de daartoe gestelde voorwaarden.

De regeling van het overbruggingsrecht[852] voorziet socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen, helpers en meewerkende echtgenoten die, door omstandigheden onafhankelijk van hun wil, gedwongen worden elke zelfstandige activiteit te onderbreken of stop te zetten. Als een zelfstandige door de uitoefening van zijn specifieke zelfstandige activiteit een allergie oploopt, als die allergie de betrokkene dwingt zijn beroepsbezigheid te onderbreken of stop te zetten en als de betrokkene zijn recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen heeft uitgeput in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, maar niet meer als arbeidsongeschikt wordt erkend in het tijdvak van invaliditeit, kan hij aanspraak maken op de toekenning van het overbruggingsrecht.[853] Als het einde van de arbeidsongeschiktheid reeds wordt vastgesteld in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, kan de betrokkene geen aanspraak maken op de financiële uitkering, ook al is hij nog niet verlost van zijn allergie.[854]

Alle personen die bepaalde door asbest veroorzaakte ziekten oplopen, kunnen, evenals hun rechthebbenden, onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op de tussenkomst van het

849 Art. 62*bis,* § 1 Beroepsziektewet.

850 MvT bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen inzake beroepsziekten en arbeidsongevallen, *Parl.St*. Kamer 2003-04, nr. 1334/1, 5.

851 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

852 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5. Werkloosheidsverzekering en regeling van het overbruggingsrecht.

853 Art. 4, 3° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen; art. 2, § 1, 4°, en § 2 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

854 RSVZ, "Faillissementsverzekering" in *Zelfstandigen. Sociaal Statuut. Commentaar*, RSVZ, Brussel, s.d., CFAILL27-CFAILL28.

asbestfonds. Dat geldt ook voor zelfstandigen die de ziekten in kwestie oplopen door de uitoefening van hun beroepsactiviteit.[855]

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen voorziet evenwel niet in een vergoeding voor de kosten van de begrafenis van de sociaal verzekerde die overlijdt als gevolg van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte, noch in een inkomensvervangende uitkering voor de nabestaanden van de aan de zelfstandige die overlijdt aan de gevolgen van een ongeval of ziekte als gevolg van de uitoefening van de beroepsbezigheid. De pensioenregeling voor zelfstandigen voorziet wel in overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen, maar alleen voor de overlevende echtgenoot en niet, voor ascendenten, descendenten en broers of zusters van de overledene.[856]

374. We onderzoeken in dit hoofdstuk voor wie de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector voorzien in een formele (A) en effectieve (B) verzekeringsdekking voor de risico's van arbeids(weg)ongeval en beroepsziekte, welk niveau van socialezekerheidsbescherming ze bieden (C) en of ze transparant zijn (D).

Wat de zelfstandigen betreft, verwijzen we naar onze analyse van de regeling van het overbruggingsrecht en van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. In dit hoofdstuk vergelijken we die regelingen met de verzekeringen private sector. We analyseren tevens, voor de zelfstandigen, de regeling van het asbestfonds en betrekken de analyse daarvan eveneens bij de vergelijking met de verzekeringen private sector. Il s'agit de 202 cas reconnus en 2018.[857]

We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

A. Formele verzekeringsdekking

375. We gaan hieronder na of de personen die binnen het bestek van dit onderzoek vallen, hetzij verplicht (1) dan wel vrijwillig (2) verzekerd zijn in de verzekeringen private sector of de verzekering publieke sector, hetzij uitgesloten zijn van zowel de verzekeringen private sector als de verzekering publieke sector (3).

Ingeval sociaal verzekerden gelijktijdig verzekerd zijn in de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector, is er vanuit de invalshoek van de formele verzekeringsdekking geen probleem. Of de betrokkenen in die hypothese de respectieve socialezekerheidsprestaties kunnen cumuleren, onderzoeken we onder de invalshoek van de adequaatheid van de socialezekerheidsprestaties die zij genieten.[858]

1. Verplichte verzekering

376. We onderzoeken hierna welke personen verplicht verzekerd zijn in de verzekeringen private sector (a) en de verzekering publieke sector (b).

855 Art. 113 e.v. Programmawet (I) 27 december 2006.

856 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6. Rust- en overlevingspensioenverzekeringen.

857 Statistiques FEDRIS.

858 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, 2, d. Cumulatie van inkomensvervangende vergoedingen en uitkeringen.

a. Verplichte verzekering in de verzekeringen private sector

377. De arbeidsongevallenverzekering en de beroepsziekteverzekering voor werknemers bakenen hun toepassingsgebied grotendeels af op dezelfde wijze.

378. De verzekeringen private sector zijn van toepassing op alle personen die als werknemer geheel of gedeeltelijk ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[859] De desbetreffende wetgeving bevat geen specifieke regels met betrekking tot atypische werknemers. Zij ressorteren in principe dus ook onder de verzekeringen private sector, met uitzondering van de uit het socialeverzekeringssysteem voor werknemers uitgesloten categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is.[860] De wetgeving inzake de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers bepaalt dat de eventuele nietigheid van een arbeidsovereenkomst geen rechtsgrond biedt om de toepassing van de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers te weigeren.[861] Dat geldt, ondanks de ontstentenis van een dergelijke bepaling in de Beroepsziektewet, ook voor de beroepsziekteverzekering voor werknemers, vermits de RSZ-Wet uitdrukkelijk bepaalt dat de nietigheid van de arbeidsovereenkomst geen grond is om werknemers uit te sluiten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[862]

De verzekeringen private sector zijn ook van toepassing op de personen die ressorteren onder de socialezekerheidsregeling voor zeelieden ter koopvaardij[863], met inbegrip van scheepsjongens die geen 20 jaar oud zijn[864], en op de werknemers in dienst van de overheid, voor zover de contractuele personeelsleden van de desbetreffende tewerkstellende overheid niet ressorteren onder de verzekering publieke sector.[865]

Andere categorieën personen die geen werknemer zijn, maar wel zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, vallen eveneens onder de toepassing van de verzekeringen private sector.[866]

379. In het kader van een herstructurering ontslagen werknemers met een inschakelingsvergoeding vallen nog onder de toepassing van de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers, wat hun activiteiten en verplaatsingen in het kader van de tewerkstellingscel betreft.[867]

859 Art. 1 Arbeidsongevallenwet; art. 2, § 1, eerste lid Beroepsziektewet.

860 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

861 Art. 6 Arbeidsongevallenwet.

862 Art. 4 RSZ-Wet.

863 Art. 1 Arbeidsongevallenwet; art. 2, § 1, eerste lid Beroepsziektewet.

864 KB 27 mei 2014 tot gelijkstelling van scheepsjongens met leerlingen zoals bedoeld in artikel 80 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971.

865 Art. 4 Arbeidsongevallenwet; art. 2, § 1, tweede lid Beroepsziektewet.

866 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

867 Art. 1, 7° KB 25 oktober 1971 tot uitbreiding van het toepassingsgebied en tot vaststelling van de bijzondere regels in verband met de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971.

Sommige categorieën werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking van wezenlijk korte duur zijn wel uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers[868], maar vallen toch onder de toepassing van de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers.[869] Het gaat om:

- werknemers met bijzonder occasionele, niet beroepsmatig verrichte activiteiten, met uitzondering van manuele huishoudelijke activiteiten, verricht ten behoeve van het huishouden van de werkgever of zijn gezin, van niet meer dan 8 uur per week bij één of meer werkgevers;
- werknemers met bepaalde socio-culturele en sportactiviteiten van niet meer dan 25 arbeidsdagen per jaar bij één of meer werkgevers;
- werknemers voor de eerste 475 aangegeven uren per jaar van studentenarbeid gedurende de perioden van niet verplichte aanwezigheid in de onderwijsinstellingen;
- werknemers met zeer specifieke activiteiten in land- en tuinbouw van niet meer dan 25 arbeidsdagen per jaar.

De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers kan bij koninklijk besluit worden opengesteld voor andere categorieën personen[870], met inbegrip van de zelfstandigen.[871] Die waren geen vragende partij. De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers vindt wel toepassing op de reders die hun eigen schip exploiteren.[872] Zij verrichten hun arbeid immers in gelijkaardige omstandigheden als de bemanning waarvan zij worden geacht deel uit te maken.[873] Voor het overige ressorteren alleen bepaalde categorieën zelfstandigen onder de verzekeringen private sector. Het gaat om de categorieën zelfstandigen die de wetgever onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[874]

De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers is eveneens van toepassing op personen die niet reeds ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, maar arbeid verrichten in het kader van een opleiding tot betaalde arbeid, tenzij die opleiding wordt ingericht buiten enig wettelijk kader.[875] De lijst van personen die behoren tot deze zogenaamde 'kleine statuten', wordt gepubliceerd door de betrokken socialezekerheidsinstelling.[876]

380. Arbeidsongeschikte en werkloze werknemers ressorteren onder de beroepsziekteverzekering, ingeval zij een door of krachtens een wet of decreet ingerichte vakherscholing of scholing genieten.[877]

De beroepsziekteverzekering is tevens van toepassing op leerjongens, leermeisjes en stagiairs ook als zij geen loon ontvangen, en op de leerlingen en studenten die tijdens en door de aard van hun

868 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

869 Art. 3 Arbeidsongevallenwet; KB 25 oktober 1971 tot uitbreiding van het toepassingsgebied en tot vaststelling van de bijzondere regels in verband met de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971.

870 Art. 3 Arbeidsongevallenwet.

871 Verslag bij het ontwerp van arbeidsongevallenwet, *Parl.St*. Senaat 1970-71, nr. 215, 28 en 30.

872 Art. 2 Arbeidsongevallenwet.

873 MvT bij het ontwerp van wet op de vergoeding der arbeidsongevallen overkomen aan zeelieden, *Parl.St*. Senaat 1928-29, nr. 2; Verslag bij het ontwerp van arbeidsongevallenwet, *Parl.St*. Senaat 1970-71, nr. 215, 28.

874 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

875 Art. 1/1 Arbeidsongevallenwet.

876 Zie FEDRIS, Wetgeving en rechtspraak over arbeidsongevallen, https://fedris.be/nl/professional/privesector/wetgeving-rechtspraak#h2_2; FEDRIS, Lijst van de leerwerkcontracten. https://fedris.be/sites/default/files/assets/lijst_n_01.01.2020.pdf.

877 Art. 2, § 1, 5° Beroepsziektewet.

opleiding zijn blootgesteld aan het risico een beroepsziekte op te lopen en voor zover dat risico inherent is aan de uitoefening van het beroep waarop zij zich voorbereiden.[878]

De beroepsziekteverzekering voor werknemers is niet van toepassing op de zelfstandigen. Ze kan bij koninklijk besluit wel worden uitgebreid tot andere categorieën personen dan werknemers. Uit de parlementaire werkzaamheden kan echter worden afgeleid dat het, rekening houdend met het standpunt van de zelfstandigenorganisaties, niet in de bedoeling lag om aan de koning ertoe te machtigen een verplichte beroepsziekteverzekering voor zelfstandigen in te voeren.[879]

b. Verplichte verzekering in de verzekering publieke sector

381. De verzekering publieke sector is van toepassing op de contractuele en statutaire personeelsleden van de meeste tewerkstellende overheden. Daartoe behoren de contractuele en statutaire personeelsleden van de Belgische Staat.[880] De vernietiging van een benoeming en de nietigverklaring van een arbeidsovereenkomst verhinderen de toepassing van de verzekering publieke sector niet, ingeval ze zich voordoen na het arbeids(weg)ongeval of de vaststelling van een beroepsziekte.[881] De verzekering publieke sector is eveneens, wat de arbeidsongevallen betreft, van toepassing op personen die arbeid verrichten in het kader van een opleiding tot betaalde arbeid, tenzij die opleiding die wordt ingericht buiten enig wettelijk kader.[882]

We vermelden nog dat de leden van het benoemd personeel van private instellingen voor niet-universitair en universitair onderwijs en van private diensten voor school- en beroepsoriëntering of van psycho-medisch-sociale centra[883] en vrijwillige brandweerlieden[884] eveneens ressorteren onder de verzekering publieke sector.

2. Vrije verzekering

382. De wetgeving voorziet noch voor de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers, noch voor de verzekering publieke sector in de mogelijkheid van een vrijwillige verzekering.

878 Art. 2, § 1, 6° en 7° Beroepsziektewet; KB 20 juli 1979 tot vaststelling van de voorwaarden welke de leerlingen en studenten moeten vervullen om het voordeel van de schadeloosstelling voor beroepsziekten te bekomen.

879 MvT bij het ontwerp van wet betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten, *Parl.St.* Senaat 1962-1963, nr. 237, 4; Verslag bij het ontwerp van wet betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten, *Parl.St.* Senaat 1963-1964, nr. 52, 11; Verslag bij het wetsontwerp betreffende de schadeloosstelling voor en de voorkoming van beroepsziekten, *Parl.St.* Kamer 1963-1964, nr. 687/2, 6-7.

880 Art. 1 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel; art. 1 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel; art. 2 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

881 Art. 17 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

882 Art. 1*ter* Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel; art. 1 en 3 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel; art. 2 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

883 Art. 1*bis*, 2° Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

884 Art. 1, eerste lid, 2° Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel; KB van 25 februari 2017 'tot wijziging van sommige bepalingen betreffende de arbeidsongevallen en de beroepsziekten in de overheidssector.

383. Wie niet ressorteert onder de beroepsziekteverzekering voor werknemers, kan vrijwillig aansluiten onder bij koninklijk besluit vastgestelde voorwaarden.[885] Het gaat om een *opt-in*formule.

Die wetsbepaling is tot op heden dode letter gebleven.[886] De nodige maatregelen voor de inrichting van een vrije verzekering werden immers nog niet genomen. Men trok de relevantie daarvan overigens in twijfel, op grond van de overweging dat de vrije verzekering alleen de slechte risico's zou aantrekken en zou nopen tot een bijkomende premiestijging. [887]

3. Gevallen van uitsluiting

384. We onderzoeken hierna eerst welke personen zijn uitgesloten van de verzekeringen private sector en van de verzekering publieke sector (a). We gaan vervolgens na welke van die personen geen bescherming genieten tegen de gevolgen van arbeids(weg)ongevallen en beroepsziekten in het kader van een andere socialezekerheidsregeling (b).

a. Uitsluiting van de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector

385. We gaan, achtereenvolgens voor het risico arbeids(weg)ongevallen (1°) en het risico beroepsziekten (2°), na wie is uitgesloten van zowel de arbeidsongevallenverzekering respectievelijk beroepsziekteverzekering voor werknemers als de verzekering publieke sector. De personele werkingssfeer van de arbeidsongevallen- en van de beroepsziekteverzekering voor werknemers is immers niet afgebakend op identieke wijze.

1° Uitsluiting inzake arbeids(weg)ongevallen

386. Drie groepen personen zijn tegelijk uitgesloten van de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers en de verzekering publieke sector, maar genieten een sociale bescherming tegen arbeidsongevallen onder een andere regeling.

387. Een eerste groep omvat diverse categorieën personen die zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en die, in tegenstelling tot sommige andere categorieën[888], niet in het toepassingsgebied van de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers zijn ondergebracht.

Voor een aantal van die categorieën verplicht de wetgeving de als werkgever beschouwde persoon wel een gemeenrechtelijke verzekeringspolis tegen arbeidsongevallen te sluiten ten behoeve van die personen. Het gaat om personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[889], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld door daartoe erkende vzw's en

885 Art. 3 Beroepsziektewet; KB 17 februari 1965 tot oprichting, bij Fedris, van een Technisch Comité gelast met het in studie nemen van de organisatie en de werking van de vrije verzekering tegen de beroepsziekten.

886 J. VAN LANGENDONCK, m.m.v.Y. JORENS, F. LOUCKX en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 339.

887 G. VERHAEGEN, "De economische en sociale situatie van de zelfstandige arbeiders en de invoering van een invaliditeitsverzekering", *B.T.S.Z.* 1970, 1400.

888 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

889 Art. 8, § 5 Besluitwet Maatschappelijke Zekerheid

wier maandinkomsten niet tenminste gelijk zijn aan 1/3de van het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen[890] en vrijwillige brandweerlieden en vrijwilligers in de civiele bescherming wier vergoeding een bepaald bedrag per jaar niet overschrijdt.[891] De wetgeving ziet, wat die laatste categorie betreft, de vrijwillige ambulanciers over het hoofd.[892]

388. De tweede groep omvat alle zelfstandigen, met uitzondering van de reders en de categorieën zelfstandigen die zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers[893], maar met inbegrip van ziekenhuisartsen die daarnaast een zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen en om die reden worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[894]

De zelfstandigen vallen wel onder de toepassing van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Die verzekering verleent prestaties bij arbeidsongeschiktheid die evenwel anders en strikter wordt omschreven dan de arbeidsongeschiktheid in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers en de verzekering publieke sector. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen voorziet voorts, anders dan die verzekeringen, niet in uitkeringen aan de nabestaanden, ingeval arbeidsongeschikte zelfstandigen overlijden. Alleen hun overlevende echtgenoot kan in dat geval aanspraak maken op een overlevingspensioen respectievelijk een tijdelijke overgangsuitkering.[895] We zijn om die redenen van oordeel dat de arbeidsongeschiktheids- en de pensioenverzekering niet voorzien in een volledige formele verzekeringsdekking van de zelfstandigen tegen de gevolgen van arbeidsongevallen.

Zelfstandigen die hun beroepsbezigheid uitoefenen terwijl zij een rust- of overlevingspensioen genieten of reeds de wettelijke pensioenleeftijd hebben bereikt, en die geen of lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep verschuldigd zijn, hebben kunnen geen aanspraak maken op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen.[896] De betrokkenen genieten evenwel reeds een pensioen of kunnen daarop aanspraak maken, zodat zij niet verstoken zijn van een inkomensvervangende socialezekerheidsuitkering.

389. Een derde groep bestaat uit personen die arbeid verrichten buiten het kader van een arbeidsovereenkomst, een ambtenarenstatuut of een zelfstandige beroepsbezigheid en die niet zijn ondergebracht in het toepassingsgebied van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers of in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers.

Daartoe behoren onder meer vrijwilligers. Voor hen moeten als werkgever beschouwde organisaties een verzekeringscontract sluiten tot dekking van de lichamelijke schade die zij oplopen bij ongevallen tijdens de uitvoering van het vrijwilligerswerk of tijdens de verplaatsingen die worden

890 KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

891 Art. 1, 10°, en 298-299 KB 9 april 2014 tot bepaling van het administratief statuut van het operationeel personeel van de hulpverleningszones.

892 B. LIETAERT, "Recente potpourriwetjes wijzigen ratjetoe dat Arbeidsongevallenwetje Overheidspersoneel eigenlijk ook wel is", *Soc.Kron.* 2017, 3-4.

893 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

894 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

895 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6. Rust- en overlevingspensioenvezekeringen.

896 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, A, 3, c. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

gedaan in het kader daarvan.[897] De verplaatsingen van en naar de activiteiten van het vrijwilligerswerk vallen onder de gedekte verplaatsingen.[898]

Gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, ressorteren onder een eigen arbeidsongevallenregeling die de eigenlijke arbeidsongevallen dekt.[899]

2° Uitsluiting inzake beroepsziekten

390. De uitgesloten groep omvat alle zelfstandigen, met uitzondering van de categorieën zelfstandigen die zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, maar met inbegrip van de ziekenhuisartsen die daarnaast een zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen en om die reden worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[900]

Die zelfstandigen vallen evenwel onder de toepassing van de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor zelfstandigen. Die verzekering verleent prestaties bij arbeidsongeschiktheid die evenwel anders en strikter wordt omschreven dan de arbeidsongeschiktheid in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers en de verzekering publieke sector. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen voorziet voorts, anders dan die verzekeringen, niet in uitkeringen aan de nabestaanden, ingeval arbeidsongeschikte zelfstandigen overlijden. Alleen hun overlevende echtgenoot kan in dat geval aanspraak maken op een overlevingspensioen respectievelijk een tijdelijke overgangsuitkering.[901] We zijn om die redenen van oordeel dat de arbeidsongeschiktheids- en de pensioenverzekering niet voorzien in een volledige formele verzekeringsdekking van de zelfstandigen tegen de gevolgen van beroepsziekten.

De betrokken zelfstandigen kunnen, voor zover zij getroffen zijn door een allergie, in beperkte gevallen en slechts tijdelijk aanspraak maken op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht.[902]

Geen van beide uitwegen staat open voor zelfstandigen die hun beroepsbezigheid uitoefenen, terwijl zij een rust- of overlevingspensioen genieten of reeds de wettelijke pensioenleeftijd hebben bereikt, en die geen of lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep verschuldigd zijn.[903] De betrokkenen genieten echter reeds een pensioen of kunnen daarop aanspraak maken, zodat zij niet verstoken zijn van een inkomensvervangende socialezekerheidsuitkering.

---

897 Art. 6, § 2 Wet 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers.

898 Mvt bij het wetsvoorstel tot wijziging van de wet van 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers, *Parl.St*. Kamer 2005-06, nr. 2496/1, 12.

899 Art. 86, § 3 Basiswet Gedetineerden; KB 26 juni 2019 betreffende de vergoeding van de gedetineerden die het slachtoffer zijn van een penitentiair arbeidsongeval.

900 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

901 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6. Rust- en overlevingspensioenverzekeringen.

902 Art. 4, 3°, 7 en 10, § 3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen; art. 2, § 1, 4°, en § 2, tweede lid Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

903 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, A, 3, c. Uitsluiting van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

b. Ontbreken van elke socialezekerheidsbescherming

391. We leiden uit de voorgaande analyses, eerst voor het risico arbeids(weg)ongevallen en dan voor het risico beroepsziekten, af wie is uitgesloten van elke socialezekerheids- of andere regeling.

392. Wat het risico arbeids(weg)ongevallen betreft, gaat het om personen die in de tijd beperkte artistieke prestaties verrichten waarvan de forfaitaire kostenvergoeding een bepaald dag- en jaarbedrag niet overschrijdt. Zij worden immers uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers[904] en niet ondergebracht in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers.

Jonge en toevallige helpers ressorteren niet onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

Hetzelfde geldt voor sommige vrijwilligers. Niet alle personen of organisaties die een beroep doen op vrijwilligers, zijn immers verplicht een gemeenrechtelijke verzekering tegen arbeidsongevallen aan te gaan.[905] De betrokkenen genieten geen bescherming tegen de gevolgen van ongevallen tijdens de uitvoering van het vrijwilligerswerk of op de weg naar en van de plaats waar zij die activiteit verrichten, als zij niet op een andere grond ressorteren onder een van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen of bescherming tegen arbeidsongeschiktheid genieten via een ambtenaren- of bijzonder arbeidsstatuut.

393. Wat het risico beroepsziekten betreft, gaat het om de categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is. Zij zijn uitgesloten uit het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[906] De betrokkenen genieten geen bescherming tegen de gevolgen van ziekten veroorzaakt door hun arbeid, als zij niet op een andere grond ressorteren onder een van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen of bescherming tegen arbeidsongeschiktheid genieten via een ambtenaren- of bijzonder arbeidsstatuut. Deze groep uitgesloten personen is ruimer dan de gelijkaardige groep wat het risico arbeids(weg)ongevallen, betreft. Een aantal categorieën atypische werknemers ressorteert immers wel onder de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers.

Jonge en toevallige helpers ressorteren niet onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, noch onder de regeling van het overbruggingsrecht.

Personen die arbeid verrichten buiten het kader van een arbeidsovereenkomst, een ambtenarenstatuut of een zelfstandige beroepsbezigheid en die niet op een andere grond zijn ondergebracht in het toepassingsgebied van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers of in de beroepsziekteverzekering voor werknemers, ontberen elke bescherming tegen beroepsziekten. Dat geldt voor vrijwilligers. Personen of organisaties die een beroep doen op vrijwilligers, zijn immers niet verplicht een gemeenrechtelijke verzekering tegen beroepsziekten aan te gaan.[907] Hetzelfde geldt voor gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten. Zij ressorteren wel onder een eigen arbeidsongevallenregeling, maar niet onder enige beroepsziekteregeling.

---

904 Art. 17*sexies* RSZ-Besluit.

905 Zie bv. VZW VLAAMS STEUNPUNT VRIJWILLIGERSWERK, Vrijwilligers verzekeren, https://www.vlaanderenvrijwilligt.be/vrijwilligers-verzekeren.

906 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1, c. Uitgesloten werknemers.

907 Art. 6, § 2 Wet 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers.

Uitgesloten personen die zijn getroffen door bepaalde, door asbest veroorzaakte ziekten, kunnen nog wel een beroep doen op het Schadeloosstellingsfonds voor asbestslachtoffers, ook wel 'Asbestfonds' genoemd.[908]

B. Effectieve verzekeringsdekking

394. We gaan eerst na of de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector de toekenning van hun socialezekerheidsprestaties afhankelijk maken van wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden (1). We vergelijken met de wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, de regeling van het overbruggingsrecht en de regeling met betrekking tot het Asbestfonds. We gaan elders na of de duur van de volbrachte loopbaan een invloed heeft op de hoogte van de prestaties van de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector.[909]

We gaan vervolgens na van wanneer het recht op prestaties ingaat (2).

Ten slotte analyseren we de looptijd van de prestaties in de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector (3). We vergelijken met de looptijd van de prestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, de regeling van het overbruggingsrecht en de regeling met betrekking tot het Asbestfonds.

1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

395. De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector leggen geen wachttijd of loopbaanduurvoorwaarden op aan de sociaal verzekerden.

Vergoedingen wegens overlijden van het slachtoffer worden slechts toegekend aan de overlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner, indien het huwelijk of de wettelijke samenwoning ten minste 1 jaar vóór het overlijden van de sociaal verzekerde een aanvang nam of de betrokken nabestaande verkeert in een daarmee gelijkgestelde situatie.[910] Het Grondwettelijk Hof acht een vergelijkbare regel, wat de toekenning van overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen betreft, geschikt en niet kennelijk onredelijk.[911]

396. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen legt een wachttijd van 6 maanden op. Vele zelfstandigen genieten evenwel een vrijstelling.[912]

---

908 Art. 120 Programmawet (I) 27 december 2006.

909 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, 2, a. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekeringen private sector en b. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekering publieke sector.

910 Art. 12 Arbeidsongevallenwet; art. 33 Beroepsziektewet; art. 8 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

911 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen.

912 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B, 1, c. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

Om aanspraak te kunnen maken op het overbruggingsrecht moeten zelfstandigen verzekeringsplichtig zijn geweest in de 4 kwartalen vóór het kwartaal na dat waarin zij hun beroepsbezigheid hebben onderbroken of stopgezet omwille van een allergie.[913]

Voor een tussenkomst van het Asbestfonds moeten zelfstandigen niet eerst een wachttijd vervullen.[914] Wel worden vergoedingen bij overlijden slechts toegekend aan de overlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner, indien het huwelijk of de wettelijke samenwoning ten minste 1 jaar vóór het overlijden van de sociaal verzekerde een aanvang nam of de betrokken nabestaande verkeert in een daarmee gelijkgestelde situatie.[915] Het Grondwettelijk Hof acht een vergelijkbare regel, wat de toekenning van overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen betreft, geschikt en niet kennelijk onredelijk.[916]

2. Ingang van het recht op arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen

397. We onderzoeken hierna eerst, achtereenvolgens voor de verzekeringen private sector (a) en de verzekering publieke sector (b), op welk ogenblik het recht op de prestaties ingaat.

We vergelijken vervolgens de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, de regeling van het overbruggingsrecht en de regeling met betrekking tot het Asbestfonds met de verzekeringen private sector (c).

a. Socialezekerheidsprestaties in de verzekeringen private sector

398. We gaan hierna, achtereenvolgens voor de arbeidsongevallen- (1) en voor de beroepsziekteverzekering (2) voor werknemers, na op welk ogenblik het recht op de prestaties ingaat.

1° Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers

399. De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers kent geen carenzperiode.

Arbeidsongevallenrenten wegens overlijden zijn verschuldigd vanaf de dag van het overlijden van de getroffene.[917]

Het recht op vergoedingen wegens arbeidsongeschiktheid gaat in principe in op de dag waarop het ongeval zich voordoet of, als de sociaal verzekerde op die dag zijn volledig loon reeds heeft verdiend, op de eerstvolgende dag. Zolang de sociaal verzekerde gewaarborgd loon geniet, wordt de arbeidsongevallenvergoeding echter betaald aan de werkgever.[918]

913 Art. 5, § 1 en § 3, 3° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

914 Art. 113 e.v. Programmawet (I) 27 december 2006.

915 Art. 120 Programmawet (I) 27 december 2006.

916 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen.

917 Art. 21 Arbeidsongevallenwet.

918 Art. 22, 77 en 77*bis* Arbeidsongevallenwet; art. 54, 72 en 74 Arbeidsovereenkomstenwet.

2° Socialezekerheidsprestaties in de beroepsziekteverzekering voor werknemers

400. De beroepsziekteverzekering voor werknemers kent carenzperioden.

Beroepsziekterenten wegens overlijden zijn verschuldigd vanaf de 1ste dag van de maand die volgt op het overlijden van het slachtoffer. De rente die is betaald aan het slachtoffer voor de maand van het overlijden, blijft wel verworven.[919] In de weinig waarschijnlijke hypothese dat de overledene in die maand geen beroepsziektevergoeding ontving, noch een andere socialezekerheidsuitkering of een arbeidsinkomen genoot, zou bijgevolg een carenzperiode ontstaan tussen de datum van het overlijden en de 1ste dag van de daaropvolgende maand. De beroepsziekteverzekering voor werknemers stelt, anders dan de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers, als voorwaarde dat de tijdelijke arbeidsongeschiktheid ten minste 15 dagen blijft duren. Die termijn moet het mogelijk maken om de diagnose van een beroepsziekte te stellen.[920] Duurt de arbeidsongeschiktheid minder lang, dan is sprake van een carenzperiode waarvoor geen vergoeding wordt toegekend. Duurt ze langer, dan is dat niet het geval en loopt het recht op vergoeding vanaf de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.[921]

De vergoeding voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid kan ten vroegste 365 dagen vóór de datum van de aanvraag ingaan.[922] Is de arbeidsongeschiktheid van bij de aanvang blijvend, dan kan de beroepsziektevergoeding niet vroeger ingaan dan 120 dagen vóór de datum van het indienen van de aanvraag.[923] Wanneer een preventieadviseur-arbeidsgeneesheer aangifte doet, nodigt Fedris de betrokken werknemer uit om een aanvraag om schadeloosstelling in te dienen. Als de werknemer binnen de termijn van 120 dagen te rekenen vanaf de datum van het hem verstuurde verzoek, een aanvraag indient, heeft de aanvraag dezelfde datum als de aangifte door de preventieadviseur-arbeidsgeneesheer.[924]

Een bijzondere regeling geldt, ingeval het gaat om een arbeidsgerelateerde ziekte.[925] De betrokken werknemer kan een aanvraag indienen voor het volgen van een revalidatieprogramma waarvan de kosten worden ten laste genomen door Fedris. Die tegemoetkoming kan worden toegekend ten vroegste vanaf 90 dagen vóór de datum van de indiening van een ontvankelijke aanvraag.[926]

b. Socialezekerheidsprestaties in de verzekering publieke sector.

401. De verzekering publieke sector kent geen carenzperiode.

---

919 Art. 33, laatste lid Beroepsziektewet.

920 J. VAN LANGENDONCK, m.m.v.Y. JORENS, F. LOUCKX en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 338.

921 Art. 34 Beroepsziektewet.

922 Art. 34, laatste lid Beroepsziektewet.

923 Art. 35, tweede lid Beroepsziektewet.

924 Art. 5 KB 26 september 1996 tot vaststelling van de wijze waarop de aanvragen om schadeloosstelling en om herziening van reeds toegekende vergoedingen bij Fedris worden ingediend en onderzocht.

925 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 4. Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen.

926 Art. 7, eerste en tweede lid KB 17 mei 2007 tot vaststelling van de inwerkingtreding van artikel 44 van de wet van 13 juli 2006 en tot uitvoering van artikel 62bis van de wetten betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970.

Renten wegens overlijden zijn verschuldigd vanaf de dag van het overlijden van de getroffene.[927]

Personeelsleden van de Belgische Staat genieten arbeidsongeschiktheidsvergoedingen voor de hele periode van tijdelijke arbeidsongeschiktheid onder voorbehoud van de toepassing van gunstigere bepalingen in hun personeelsstatuut.[928]

c. Socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen

402. Anders dan de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers kent de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen een carenzperiode die weliswaar kort is en ook korter is dan de carenzperiode van 15 dagen bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid in de beroepsziekteverzekering.

Bij tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid moeten de uitkeringen worden uitbetaald binnen een termijn van ten hoogste 7 dagen en 3 maanden na de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.[929] Die termijn is aanzienlijk korter dan de maximumtermijn van 8 maanden voor de betaling van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen, die ingaat na de aanvraag tot toekenning ervan.

403. Zelfstandigen met een allergie kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op de financiële uitkering die deel uitmaakt van het overbruggingsrecht. Het overbruggingsrecht kent, anders dan de beroepsziekteverzekering voor werknemers, geen carenzperiode.[930]

404. Zelfstandigen die bepaalde door asbest veroorzaakte ziekten hebben opgelopen, kunnen aanspraak maken op een tussenkomst van het Asbestfonds. De desbetreffende uitkering gaat in vanaf de 1ste dag van de maand waarin het bestaan van de erkende ziekte is geobjectiveerd, maar niet vroeger dan de 1ste dag van de 4de maand vóór de maand waarin de aanvraag om de tussenkomst werd gedaan.[931]

3. Looptijd van de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen

405. Wegens arbeidsongeschiktheid toegekende arbeidsongevallen- en beroepsziekte-vergoedingen worden verleend zonder beperking in de tijd, zolang de arbeidsongeschiktheid van de gerechtigden erkend blijft, ook al is de betrokkene intussen pensioengerechtigd. In dat laatste geval wordt het bedrag van de arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding wel verminderd.[932]

De inkomensvervangende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen die bij overlijden van de sociaal verzekerde worden toegekend, hebben een andere looptijd, naargelang van de categorie

927 Art. 20 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel; art. 17 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

928 Art. 3*bis* Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

929 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 1, c. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

930 Art. 7, § 3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

931 Art. 120, § 1 Programmawet (I) 26 december 2006.

932 Art. 42*bis* Arbeidsongevallenwet, uitgevoerd bij KB 12 december 2006; art. 66 Beroepsziektewet, uitgevoerd bij KB 13 december 2006; art. 7, § 1 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

waartoe de uitkeringsgerechtigde behoort. Aan de in aanmerking komende overlevende echtgenoten, wettelijk samenwonende partners en ascendenten worden de vergoedingen levenslang toegekend. Als de overleden sociaal verzekerde voor de gerechtigde ascendenten niet de belangrijkste kostwinner was, wordt de arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding slechts toegekend tot het ogenblik waarop de overledene de leeftijd van 25 jaar zou hebben bereikt. Kinderen, kleinkinderen en broers en zussen van de overledene hebben recht op tijdelijke renten, zolang zij recht geven op kinderbijslag en in ieder geval tot hun 18 jaar.[933]

406. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen kent uitkeringen toe zonder beperking in de tijd, zolang de arbeidsongeschiktheid van de zelfstandige erkend blijft. De uitkeringen worden wel aan de gerechtigde ontzegd vanaf de 1ste dag van de maand na die waarin hij de wettelijke pensioenleeftijd bereikt. Als de betrokkene na het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd is blijven werken, behoudt hij zijn uitkeringen tot de laatste dag van de 6de maand van het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid.[934]

Zelfstandigen met een allergie kunnen de financiële uitkering die deel uitmaakt van het overbruggingsrecht, meermaals genieten, maar in principe niet voor meer dan 12 maanden gedurende hun hele loopbaan. Als de betrokkene gedurende minstens 60 kwartalen pensioenrechten als zelfstandige heeft opgebouwd, wordt die periode verlengd tot 24 maanden. In dat geval kan het overbruggingsrecht evenwel niet worden toegekend voor meer dan 12 maanden per keer dat een door het overbruggingsrecht gedekt sociaal risico zich voordoet.[935]

Aan zelfstandigen die aanspraak kunnen maken op een tussenkomst van het Asbestfonds wordt een levenslange rente toegekend, aan de in aanmerking komende kinderen van een overleden zelfstandige een tijdelijke rente tot zij 18 jaar zijn. Aan de in aanmerking komende overlevende echtgenoten en wettelijk samenwonende partners van een overleden zelfstandige wordt een kapitaal uitgekeerd.[936]

C. Adequaatheid

407. Socialezekerheidsregelingen moeten tijdig een adequaat niveau van bescherming bieden. Socialezekerheidsprestaties moeten een behoorlijke levensstandaard waarborgen en armoede voorkomen.[937]

We gaan hierna eerst na binnen welke termijn die prestaties voor het eerst worden uitgekeerd (1).

408. Vervolgens onderzoeken we de hoogte van de prestaties (2) en gaan we na in welke gevallen de normaal berekende uitkeringen worden verhoogd tot een gewaarborgd minimumbedrag (3).

933 Art. 12, 19 en 20*bis* Arbeidsongevallenwet; art. 33 Beroepsziektewet; art. 8, 9, § 6, en 10 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

934 Art. 26 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

935 Art. 7, § 3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

936 Art. 120 Programmawet (I) 26 december 2006.

937 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Ten slotte onderzoeken we in welke mate de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector voorzien in prestaties die de terugkeer naar het werk faciliteren (4) en in welke mate zij een cumulatie van hun uitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten (5).

Wat de zelfstandigen betreft, vergelijken we op elk van die punten de resultaten van onze analyses van de verzekeringen private sector met de resultaten van onze analyses van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, de regeling van het overbruggingsrecht en de regeling met betrekking tot het Asbestfonds.

1. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties

409. We onderzoeken hierna eerst, achtereenvolgens voor de verzekeringen private sector (a) en de verzekering publieke sector (b), binnen welke termijn de gerechtigden de eerste betaling van de vergoedingen moet geschieden.

We vergelijken vervolgens de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, de regeling van het overbruggingsrecht en de regeling met betrekking tot het Asbestfonds met de verzekeringen private sector ©.

a. Socialezekerheidsprestaties in de verzekeringen private sector

410. We gaan hierna, achtereenvolgens voor de arbeidsongevallen- (1°) en voor de beroepsziekteverzekering (2°) voor werknemers, na binnen welke termijn de gerechtigden de eerste betaling van de vergoedingen moet geschieden.

1° Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers

411. De wetgeving bepaalt welke formaliteiten werknemers, werkgevers en socialezekerheids-instellingen moeten vervullen[938], maar legt niet vast binnen welke termijn de beslissing over het recht op en het bedrag van de arbeidsongevallenvergoedingen moet worden genomen. Ze bepaalt evenmin binnen welke termijn de vergoedingen in voorkomend geval voor het eerst moeten worden betaald.

Vermits de arbeidsongevallenvergoedingen voor werknemers behoren tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[939], moet de beslissing over het recht op die vergoedingen worden genomen binnen 4 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning ervan en moeten de uitkeringen worden betaald binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning.[940] De arbeidsongevallenvergoedingen moeten bijgevolg voor het eerst worden betaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan.

938 Art. 42 en 62-63 Arbeidsongevallenwet; KB 21 december 1971 houdende uitvoering van sommige bepalingen van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971; KB 24 december 1987 tot uitvoering van artikel 42, tweede lid, van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971, betreffende de uitbetaling van de jaarlijkse vergoedingen, van de renten en van de bijslagen.

939 Art. 2, eerste lid, 1°, a) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

940 Art.10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

Een bijzondere regel geldt, wat zeelieden en zeevissers betreft. Ingeval het schip, bij gebrek aan tijdingen, wordt beschouwd als verloren, zijn de vergoedingen wegens overlijden van de sociaal verzekerden verschuldigd zonder borg na het verstrijken van een termijn van 3 maanden te rekenen van de dag van de afvaart van het schip of van de dag van de laatste tijdingen. Die termijn wordt tot 2 maanden teruggebracht als het gaat om vissersvaartuigen.[941]

2° Socialezekerheidsprestaties in de beroepsziekteverzekering voor werknemers

412. De wetgeving bepaalt welke formaliteiten werknemers, werkgevers en de bevoegde socialezekerheidsinstelling moeten vervullen[942], maar legt niet vast binnen welke termijn de beslissing over het recht op en het bedrag van de beroepsziektevergoedingen moet worden genomen. Ze bepaalt evenmin binnen welke termijn de vergoedingen in voorkomend geval voor het eerst moeten worden betaald.

Vermits de beroepsziektevergoedingen voor werknemers behoren tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[943], moet de beslissing over het recht op die vergoedingen worden genomen binnen 4 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning ervan en moeten de uitkeringen worden betaald binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning.[944] De beroepsziektevergoedingen moeten bijgevolg voor het eerst worden betaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan.

b. Socialezekerheidsprestaties in de verzekering publieke sector.

413. De wetgeving bepaalt welke formaliteiten de betrokken partijen moeten vervullen[945], maar legt niet vast binnen welke termijn de beslissing over het recht op en het bedrag van de vergoedingen moet worden genomen. Ze bepaalt evenmin binnen welke termijn de vergoedingen in voorkomend geval voor het eerst moeten worden betaald.

Vermits de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor personeelsleden van de Belgische Staat behoren tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[946], moet de beslissing over het recht op die vergoedingen worden genomen binnen 4 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning ervan en moeten de vergoedingen worden betaald binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning.[947] De vergoedingen moeten bijgevolg

941 Art. 78 Arbeidsongevallenwet.

942 Art. 52 Beroepsziektewet; KB 10 december 1987 tot vaststelling van de wijze van betaling van de vergoedingen die verschuldigd zijn krachtens de op 3 juni 1970 gecoördineerde wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten; KB 26 september 1996 tot vaststelling van de wijze waarop de aanvragen om schadeloosstelling en om herziening van reeds toegekende vergoedingen bij Fedris worden ingediend en onderzocht.

943 Art. 2, eerste lid, 1°, a) Wet Handvest Sociaal Verzekerde; art. 1 en, na de wijziging bij KB 8 april 2002, 1bis KB 24 november 1997 tot uitvoering, voor de beroepsziekteverzekering in de private sector, van sommige bepalingen van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het "handvest" van de sociaal verzekerde.

944 Art.10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

945 Art. 7-12 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel; art. 8-13 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

946 Art. 2, eerste lid, 1°, b) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

947 Art.10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

voor het eerst worden uitbetaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan.

c. Socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen

414. Bij tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid moeten de uitkeringen worden uitbetaald binnen een termijn van ten hoogste 7 dagen en 3 maanden na de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.[948] Die termijn is aanzienlijk korter dan de maximumtermijn van 8 maanden voor de betaling van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen, die ingaat na de aanvraag tot toekenning ervan.

415. De financiële uitkering gaat, ingeval de onderbreking van de beroepsactiviteit is veroorzaakt door een allergie, weliswaar pas in op de datum waarop de betrokkene niet langer als arbeidsongeschikt is erkend in het tijdvak van invaliditeit[949], maar de betrokkene die aanspraak kan maken op de financiële uitkering, genoot wel arbeidsongeschiktheidsuitkeringen gedurende het hele tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid. De maximumtermijn voor de eerste betaling van de financiële uitkering bedraagt, zoals voor de betaling van beroepsziektevergoedingen voor werknemers, 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan.[950]

416. Fedris neemt een beslissing over de toekenning van de tussenkomst binnen de 2 maanden na de ontvangst van een volledige aanvraag of het verstrijken van de termijn waarin Fedris moet wachten op het vervolledigen van de aanvraag.[951] De reglementering bepaalt niet binnen welke termijn de toegekende uitkering voor het eerst moet worden betaald. Die termijn volgt op zich ook niet uit het handvest van de sociaal verzekerde, vermits de tussenkomst van het Asbestfonds niet wordt beschouwd als een socialezekerheidsprestatie in de zin van het handvest.[952] Fedris deelt mee dat de betaling geschiedt binnen de 45 dagen volgend op de positieve beslissing.[953]

Het kapitaal bij overlijden moet worden betaald, binnen de maand volgend op de ontvangst van het behoorlijk ingevuld aanvraagformulier.[954]

2. Hoogte van de uitkeringen

417. We onderzoeken hierna eerst, achtereenvolgens voor de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector, hoe en op basis van welke criteria de inkomensvervangende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen worden berekend.

---

948 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 1, c. Socialezekerheidsprestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

949 RSVZ, "*Faillissementsverzekering*" in *Zelfstandigen. Sociaal Statuut. Commentaar*, RSVZ, Brussel, s.d., CFAILL27-CFAILL28.

950 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 1, c. Socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht.

951 Art. 9 KB 11 mei 2007 ter uitvoering van hoofdstuk VI, van titel IV, van de programmawet (I) van 27 december 2006 tot oprichting van een Schadeloosstellingfonds voor asbestslachtoffers.

952 Art. 2, eerste lid Wet Handvest Sociaal Verzekerde; art. 117 Programmawet (I) 26 december 2006.

953 FEDRIS, Frequently asked questions, https://www.asbestfonds.be/faq.

954 Art. 16 KB 11 mei 2007 ter uitvoering van hoofdstuk VI, van titel IV, van de programmawet (I) van 27 december 2006 tot oprichting van een Schadeloosstellingfonds voor asbestslachtoffers.

We vergelijken vervolgens de hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor zelfstandigen, de regeling van het overbruggingsrecht en de regeling met betrekking tot van het Asbestfonds met de hoogte van de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen in de private sector.

Het valt ten slotte niet uit te sluiten dat een sociaal verzekerde gelijktijdig aanspraak kan maken op arbeidsongevallen- respectievelijk beroepsziektevergoedingen in de desbetreffende verzekering voor de private sector en de verzekering publieke sector. We gaan na in hoever die vergoedingen kunnen worden gecumuleerd met elkaar of met socialezekerheidsprestaties waarop zelfstandigen aanspraak kunnen maken in geval van een ongeval of ziekte veroorzaakt door hun beroepsbezigheid.

a. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekeringen private sector

418. De inkomensvervangende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen worden anders berekend, naargelang het arbeids(weg)ongeval of de beroepsziekte een tijdelijke dan wel blijvende arbeidsongeschiktheid of het overlijden van de sociaal verzekerde veroorzaakt. De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers en de beroepsziekteverzekering voor werknemers hanteren grotendeels dezelfde regels op dit vlak.

419. Bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid hebben werknemers voor de dag van het arbeids(weg)ongeval recht op het volledige dagbedrag. Dat bedrag wordt evenwel verminderd met het loon dat het slachtoffer die dag eventueel nog heeft verdiend.[955] Die berekeningswijze laat toe het bedrag van de vergoeding af te stemmen op het tijdstip van de dag waarop het ongeval zich voordoet. Die regel geldt niet voor beroepsziektevergoedingen voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid. Werknemers die het slachtoffer worden van een beroepsziekte verkrijgen voor elke dag tijdelijke arbeidsongeschiktheid 90% van het gemiddeld dagbedrag. Hetzelfde geldt voor de slachtoffers van arbeids(weg)ongevallen voor elke dag tijdelijke arbeidsongeschiktheid na de dag van het ongeval.[956] Op die wijze kan de vergoeding voor elke sociaal verzekerde worden afgestemd op de concrete duur van de tijdelijke arbeidsongeschiktheid. In geval van gedeeltelijke tijdelijke arbeidsongeschiktheid varieert de vergoeding, naargelang het slachtoffer al dan niet opnieuw wordt tewerkgesteld.[957] Bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid worden de inkomensvervangende vergoedingen berekend op basis van het gemiddelde dagbedrag. Het gemiddelde dagbedrag bedraagt 1/365ste van het basisloon.[958] De vergoedingen worden immers toegekend voor alle dagen in de periode van tijdelijke arbeidsongeschiktheid, zon- en feestdagen inbegrepen.[959]

Il s'agit de 2.118 personnes indemnisées dans le cadre d'une maladie professionnelle avec incapacité temporaire en 2018 pour un montant annuel de 15,7 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 7.399,0 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 616,6 euros.[960]

955 Art. 22 Arbeidsongevallenwet.

956 Art. 22 Arbeidsongevallenwet; art. 34 Beroepsziektewet.

957 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, 2, a. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekeringen private sector.

958 Art. 40 Arbeidsongevallenwet.

959 Art. 22 Arbeidsongevallenwet.

960 Statistiques FEDRIS.

Ingeval werknemers blijvend arbeidsongeschikt zijn, ontvangen zij een jaarlijkse vergoeding die wordt vastgesteld op basis van hun basisloon en hun graad van arbeidsongeschiktheid. De vergoeding wordt verminderd op de wettelijk voorgeschreven wijze, ingeval het slachtoffer slechts een geringe arbeidsongeschiktheid behoudt.[961] Het slachtoffer verliest in bepaalde gevallen bovendien het voordeel van de indexering van die vergoeding.[962] Het Grondwettelijk Hof laat de wetgever toe op deze punten een onderscheid te maken, naargelang van de graad van arbeidsongeschiktheid van de sociaal verzekerden en aanziet noch de vermindering van de vergoeding, noch het verlies van de indexering als een schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.[963]

Il s'agit de 50.884 personnes indemnisées dans le cadre d'une maladie professionnelle avec incapacité permanente en 2018 pour un montant annuel de 159,1 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 3.127,7 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 260,6 euros.[964]

Aan de bij wet bepaalde nabestaanden van het slachtoffer van een dodelijk arbeids(weg)ongeval wordt een tijdelijke rente dan wel een lijfrente verleend, naargelang van de categorie waartoe de betrokkenen behoren. De rente wordt uitgedrukt in een percentage van het basisloon dat varieert naargelang van het aantal in aanmerking komende nabestaanden en van de categorie nabestaanden waartoe zij behoren. De in aanmerking komende partner van de overleden werknemer verkrijgt een lijfrente van 30% van het basisloon.[965]

Il s'agit de 10.331 ayants droit dans le cadre d'une maladie professionnelle en 2018 pour un montant annuel de 51,6 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 4.998,0 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 416,5 euros.[966]

420. Het basisloon vormt de basis voor de berekening van alle inkomensvervangende vergoedingen De beroepsziekteverzekering voor werknemers verwijst, *mutatis mutandis*, voor de berekening van het basisloon naar de arbeidsongevallenverzekering.[967]

De wetgeving bepaalt welke vergoedingen en voordelen deel uitmaken van het loon en welke vergoedingen of voordelen niet in aanmerking komen voor de berekening van het basisloon.[968] Het loon voor een bijkomende deeltijdse functie in een andere onderneming blijft buiten beschouwing, als een werknemer het slachtoffer wordt van een arbeidsongeval bij de uitoefening van zijn voltijdse functie. Het Grondwettelijk Hof ziet daarin geen schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.[969]

Het basisloon mag, enerzijds, niet lager zijn dan het gewaarborgd loon voor werknemer met dezelfde beroepskwalificatie[970], maar komt, anderzijds slechts tot beloop van het bij wet bepaalde

961 Art. 24 Arbeidsongevallenwet; art. 35 Beroepsziektewet.
962 Art. 27*bis* Arbeidsongevallenwet; art. 45, § 3 Beroepsziektewet.
963 Arbitragehof nr. 40/96, 27 juni 1996.
964 Statistiques FEDRIS.
965 Art. 12-21 Arbeidsongevallenwet; art. 33 Beroepsziektewet.
966 Statistiques FEDRIS.
967 Art. 49 Beroepsziektewet.
968 Art. 35-35*bis* Arbeidsongevallenwet; art. 49 Beroepsziektewet.
969 GwH 5 maart 2015, nr. 27/2015.
970 Artikel 35, derde lid Arbeidsongevallenwet.

bedrag in aanmerking.[971] Het grensbedrag wordt niet verhoudingsgewijze verminderd in geval van deeltijdse tewerkstelling.[972] In de arbeidsongevallenverzekering geldt de loongrens op het ogenblik van het arbeids(weg)ongeval als referentie,[973] in de beroepsziekteverzekering gaat het om de loongrens die geldt bij de aanvang van de vergoeding van de arbeidsongeschiktheid.[974] Het minimum- en het maximumbasisloon verschilt niet naargelang de sociaal verzekerde het slachtoffer is van een arbeidsongeval of een beroepsziekte.[975] In geval een werknemer meer dan één beroepsziekte heeft opgelopen, mag de som van zijn vergoedingen dat grensbedrag niet overtreffen.[976]

Het basisloon is het loon waarop een voltijds werknemer, in zijn functie op het ogenblik van het arbeids(weg)ongeval, recht heeft voor het jaar dat voorafgaat aan het ongeval.[977]

Voor werknemers met een inschakelingsvergoeding[978] gebruikt men in de arbeidsongevallenverzekering het loon waarop de werknemer recht heeft voor de periode van een jaar, die voorafgaat aan de datum waarop de betrokken werknemers worden ontslagen in het kader van een herstructurering.[979]

In de beroepsziekteverzekering voor werknemers wordt het basisloon wordt berekend over de periode van één jaar, die voorafgaat aan de aanvraag om een beroepsziektevergoeding. Heeft de getroffene tijdens de periode van de 4 volledige kwartalen vóór de aanvraag om beroepsziektevergoedingen geen beroepsactiviteit uitgeoefend, dan rekent men met het loon voor de periode van de laatste 4 volledige kwartalen. Dat loonbedrag wordt geïndexeerd tot aan de begindatum van de vergoeding van de arbeidsongeschiktheid. Is de betrokkene in dat jaar aanzienlijk minder bezoldigd dan in het jaar voordien, dan telt het loon van dat vorige kalenderjaar als de betrokkene gedurende dat jaar was tewerkgesteld bij dezelfde werkgever. Ontving de betrokkene voor een van beide refertejaren een opzeggingsvergoeding, dan wordt het aan die periode voorafgaande kalenderjaar bij dezelfde werkgever in aanmerking genomen, tenzij de getroffene het bedrag van de opzeggingsvergoeding bewijst. Is het niet mogelijk om het basisloon te berekenen aan de hand van de gegevens ingeschreven op de individuele rekening, dan gaat men uit van het loon van een werknemer met dezelfde beroepskwalificatie of, bij gebrek daaraan, van forfaitaire lonen in de pensioenregeling.[980]

De referteperiode voor de berekening van het basisloon is maar volledig, als de werknemer gedurende het hele jaar arbeid heeft verricht als een voltijdse werknemer. Wanneer de referteperiode onvolledig is of het loon van de werknemer wegens toevallige omstandigheden lager is dan het loon dat hij normaal verdient, wordt het loon aangevuld met een hypothetisch loon voor de dagen, buiten de

971 Voor de actuele minimum- en maximumbedragen kan worden verwezen naar FEDRIS, Maximum- en minimumbasisloon, https://fedris.be/nl/professional/privesector/maximum-en-minimumbasisloon.

972 J. PETIT, *Arbeidsongevallen*, Mechelen, Story Scientia, 2005, 412.

973 Art. 39 Arbeidsongevallenwet.

974 Art. 49, derde lid 6° Beroepsziektewet.

975 Voor de actuele bedragen ervan kan worden verwezen naar FEDRIS, Maximum- en minimumbasisloon, https://fedris.be/nl/professional/privesector/maximum-en-minimumbasisloon.

976 Art. 1 KB 3 januari 1983 tot uitvoering van artikel 35, derde lid, van de wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, gecoördineerd op 3 juni 1970.

977 Art. 34 Arbeidsongevallenwet.

978 Zie art. 36 Wet 23 december 2005 betreffende het generatiepact.

979 Art. 6*ter* KB 18 april 2000 tot vaststelling van de bijzondere regels van basisloonberekening voor de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op bepaalde categorieën van werknemers

980 Art. 49 Beroepsziektewet; art. 1 en 2 KB 7 september 1986 tot vaststelling van sommige modaliteiten voor de berekening van het basisloon inzake schadeloosstelling voor beroepsziekten.

rusttijden, waarop de werknemer geen loon ontving. Als men het loon waarop de werknemer recht heeft, deelt door het aantal gewerkte dagen of uren en het aldus bekomen bedrag vermenigvuldigt met het aantal ontbrekende dagen of uren bekomt men het bedrag van het hypothetisch loon.[981] Is de werknemer op het ogenblik van het ongeval respectievelijk de aanvraag tot het verkrijgen van een beroepsziekte tewerkgesteld sedert minder dan één jaar in zijn onderneming of in zijn functie, dan wordt het hypothetisch loon voor de voorafgaande periode berekend op het gemiddeld dagelijks loon van de maatpersoon.[982] Voor personen die hun arbeid combineren met een pensioen, wordt het basisloon beperkt tot het bedrag van het loon dat zij met hun pensioen mogen cumuleren.[983]

Voor deeltijdse werknemers wordt alleen het loon dat verschuldigd is krachtens de arbeidsovereenkomst voor deeltijdse arbeid, in aanmerking genomen als basisloon voor de berekening van de vergoeding wegens tijdelijke arbeidsongeschiktheid. Heeft de betrokkene evenwel meerdere deeltijdse arbeidsovereenkomsten, dan wordt het globale loon in rekening gebracht.[984] Die regel geldt niet bij de combinatie van een deeltijdse arbeid met de uitoefening van een zelfstandig beroep.[985] De regel moet wel worden toegepast, ingeval een werknemer naast een voltijdse, ook een deeltijdse arbeidsovereenkomst heeft en het slachtoffer wordt van een arbeidsongeval bij de uitoefening van zijn deeltijdse functie.[986] Dat geldt ook voor personen die een deeltijdse arbeid paren aan een voltijdse tewerkstelling als ambtenaar.[987] Bij blijvende arbeidsongeschiktheid en ingeval van een dodelijk arbeidsongeval wordt het basisloon berekend alsof het deeltijdse personeelslid voltijds was tewerkgesteld. De werkelijke bezoldiging van de referteperiode wordt daartoe aangevuld met een hypothetische bezoldiging.[988] Bij blijvende arbeidsongeschiktheid of overlijden van werknemers die werkzaam zijn in een deeltijdse arbeidsregeling met looncompensatie ingevolge een akkoord voor werktijdverkorting, wordt geen rekening gehouden met de tegemoetkoming voor geleden loonverlies, noch met de looncompensatie.[989] Werknemers tewerkgesteld in alternatieve arbeidsregelingen worden geacht voltijds te hebben gewerkt, als hun loon gelijk is aan het loon voor voltijdse prestaties.[990]

Duurt de tijdelijke arbeidsongeschiktheid niet meer dan 30 dagen, dan is het basisloon gelijk aan het gemiddelde dagloon[991], vermenigvuldigd met het aantal dagen waarop de betrokken

---

981 Art. 36, § 1 en 3 Arbeidsongevallenwet; art. 34*bis*-34*quinquies* Arbeidsongevallenbesluit.

982 Art. 36, § 2 Arbeidsongevallenwet; art. 49, derde lid, 2° Beroepsziektewet.

983 Art. 37 Arbeidsongevallenwet.

984 Art. 37*bis* Arbeidsongevallenwet.

985 J. HUYS, "Deeltijdse arbeid in de arbeidsongevallen- en Beroepsziekteverzekering," *Or.* 1986, 239; J. PUT, Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999, 135.

986 GwH 24 oktober 2019, nr. 155/2019.

987 Arbh. Gent 12 maart 1998, *Soc.Kron.* 1998, 438; Arbh. Antwerpen,6 maart 2001, *JTT* 2001, 469; J. HUYS, "Deeltijdse arbeid in de arbeidsongevallen- en Beroepsziekteverzekering," *Or.* 1986, 239; contra: Arbh. Gent 26 september 1991, *De Verz*. 1994, 61.

988 Art. 36 en 38Arbeidsongevallenwet.

989 Art. 6 KB 18 april 2000 tot vaststelling van de bijzondere regels van basisloonberekening voor de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op bepaalde categorieën van werknemers; art. 1 KB 22 februari 2010 tot uitvoering van artikel 34/1 van de wet van 19 juni 2009 houdende diverse bepalingen over tewerkstelling in tijden van crisis inzake beroepsziekten.

990 Art. 5 KB 18 april 2000 tot vaststelling van de bijzondere regels van basisloonberekening voor de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op bepaalde categorieën van werknemers.

991 Art. 40 Arbeidsongevallenwet.

werknemer overeenkomstig zijn normaal werkrooster geacht wordt normaal arbeid te verrichten, verminderd met het aantal dagen wettelijke vakantie.[992]

Wanneer het ongeval een blijvende arbeidsongeschiktheid of het overlijden van een minderjarige werknemer veroorzaakt, wordt diens loon voor de berekening van het basisloon, zo nodig verhoogd tot het gemiddelde loon van de meerderjarige werknemers in de categorie waartoe het slachtoffer zou hebben behoord bij zijn meerderjarigheid.[993] Voor leerlingen wordt het basisloon bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid vastgesteld op 12 maal het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen voor een voltijdse werknemer die minstens 19 jaar is en die ten minste 6 maanden anciënniteit heeft in de onderneming, tenzij het slachtoffer nog minderjarig is. In dat geval mag het basisloon niet lager zijn dan een bij wet vastgesteld bedrag. Bij blijvende arbeidsongeschiktheid en overlijden wordt het basisloon vastgesteld op 18 maal het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen voor een voltijdse werknemer die minstens 19 jaar is en die ten minste 6 maanden anciënniteit heeft.[994] Werknemers in de zogenaamde 'kleine statuten'[995] genieten geen arbeidsongevallenvergoedingen voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid. Bij blijvende arbeidsongeschiktheid en overlijden wordt het basisloon vastgesteld op 12 maal het gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen voor een voltijdse werknemer die minstens 19 jaar is en die ten minste 6 maanden anciënniteit heeft.[996]

Voor uitzendkrachten wordt het basisloon uitsluitend vastgesteld op grond van het gemiddelde loon van de maatpersonen.[997]

Voor moeilijk te plaatsen werklozen die zijn tewerkgesteld in een beschutte werkplaats rekent men met de som van de werkloosheidsuitkering en het loonsupplement of, als dat voordeliger is voor de betrokkene, met 12 maal het interprofessioneel gemiddeld gewaarborgd minimum maandinkomen.[998]

Voor zeelieden wordt het basisloon vastgesteld op een specifieke manier, naargelang het gaat om zeevissers, zeelieden ter koopvaardij of zeelieden tewerkgesteld in het maritiem transport van en naar een Lidstaat van de Europese Unie.[999] Als het slachtoffer op het ogenblik van het ongeval is tewerkgesteld in een lagere dan zijn normale categorie, wordt rekening gehouden met het loon dat voor zijn normale categorie.[1000] Bij blijvende arbeidsongeschiktheid of overlijden van minderjarigen rekent men met het basisloon dat overeenstemt met de beroepscategorie waartoe de getroffene zou behoord hebben bij meerderjarigheid aan boord van een schip van dezelfde categorie. Bij tijdelijke

992 Art. 37*ter* Arbeidsongevallenwet; art. 1 KB 22 februari 2010 tot uitvoering van artikel 34/1 van de wet van 19 juni 2009 houdende diverse bepalingen over tewerkstelling in tijden van crisis inzake beroepsziekten.

993 Art. 38Arbeidsongevallenwet.

994 Art. 38/1 Arbeidsongevallenwet.

995 *Supra*, deel 2, hoofdtuk 4, A, 1, a. Verplichte verzekering in de verzekeringen private sector.

996 Art. 86/1 Arbeidsongevallenwet.

997 Art. 3*bis* KB 18 april 2000 tot vaststelling van de bijzondere regels van basisloonberekening voor de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op bepaalde categorieën van werknemers.

998 Art. 2-3 KB 18 april 2000 tot vaststelling van de bijzondere regels van basisloonberekening voor de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op bepaalde categorieën van werknemers.

999 Voor de actuele bedragen kan worden verwezen naar FEDRIS, Forfaitaire basislonen Koopvaardij 2020, https://fedris.be/sites/default/files/assets/forfaitaire_basislonen_koopvaardij_2020.pdf, en Forfaitaire basislonen Zeevisserij 2020, https://fedris.be/sites/default/files/assets/forfaitaire_basislonen_zeevisserij_2020.pdf.

1000 Art. 79 Arbeidsongevallenwet; art. 49, tweede lid Wet Beroepsziekten; KB 28 december 1971 tot vaststelling van de bijzondere regelingen inzake toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op de zeelieden.

arbeidsongeschiktheid wordt vanaf de datum waarop de betrokkene meerderjarig wordt, eveneens rekening gehouden met dat basisloon.[1001] Scheepsjongens die geen 20 jaar oud zijn worden op dit punt gelijkgesteld met leerlingen.[1002]

Voor betaalde sportbeoefenaars wordt het basisloon vastgesteld op een forfaitair bedrag dat verschilt naargelang zij wel of niet ressorteren onder de wet van 24 februari 1978 betreffende de arbeidsovereenkomst voor betaalde sportbeoefenaars en naargelang het al dan niet gaat om beroepsvoetballers of beroepsrenners.[1003]

Voor onthaalouders rekent men met het vastgesteld op 12 maal het interprofessioneel gewaarborgd gemiddeld minimum maandinkomen. Bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid vermenigvuldigt men dat bedrag met het aantal opvangplaatsen waarvoor de onthaalouder een erkenning heeft en deelt men het product van die vermenigvuldiging met het maximumaantal opvangplaatsen dat kan worden erkend. [1004]

b. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekering publieke sector

421. De inkomensvervangende vergoedingen worden anders berekend, naargelang het arbeids(weg)ongeval of de beroepsziekte een tijdelijke dan wel blijvende arbeidsongeschiktheid of het overlijden van de sociaal veroorzaakt.

De verzekering publieke sector verwijst voor de berekening van de vergoeding naar de verzekeringen private sector, maar vergoedt de tijdelijke arbeidsongeschiktheid steeds, alsof ze volledig was. Het betrokken personeelslid heeft recht op die vergoeding tot zijn volledige werkhervatting of de consolidatie, onverminderd gunstigere wettelijke of reglementaire bepalingen die voorzien in een voordeligere loon- of weddewaarborg.[1005] Die wettelijke bepalingen zijn, vooral voor contractuele personeelsleden van de Belgische Staat, niet altijd voordeliger dan de bepalingen van de Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.[1006] Andere personeelsleden dan leerlingen en personen met een overeenkomst voor beroepsopleiding behouden hun wedde respectievelijk loon gedurende de hele periode van tijdelijke arbeidsongeschiktheid.[1007]

1001 Art. 80 Arbeidsongevallenwet; art. 49, tweede lid Wet Beroepsziekten; KB 28 december 1971 tot vaststelling van de bijzondere regelingen inzake toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op de zeelieden.

1002 KB 27 mei 2014 tot gelijkstelling van scheepsjongens met leerlingen zoals bedoeld in artikel 80 van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971; art. 49, tweede lid Wet Beroepsziekten; KB 28 december 1971 tot vaststelling van de bijzondere regelingen inzake toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op de zeelieden.

1003 Art. 5 Wet van 7 november 1969 betreffende de toepassing van de socialezekerheidswetgeving op de houders van een vergunning van "eliterenner met contract"; art. 3 Wet 3 maart 1977 betreffende de toepassing van de sociale zekerheidswetgeving op de beroepsvoetbalspelers; art. 5 KB 10 augustus 1987 houdende vaststelling van de bijzondere regelen in verband met de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op de sportbeoefenaars.

1004 Art. 6*bis* KB 18 april 2000 tot vaststelling van de bijzondere regels van basisloonberekening voor de toepassing van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971 op bepaalde categorieën van werknemers.

1005 Art. 3*bis* Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

1006 R. JANVIER, *Les accidents du travail dans le secteur public*, Brugge, die Keure, 2017, 193; P. DELOOZ en D. KREIT, *Les maladies professionnelles*, Brussel, Larcier, 2015, 322-324.

1007 Art. 32 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel, art. 19 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

Il s'agit de 212 personnes indemnisées dans le cadre d'une maladie professionnelle avec incapacité temporaire en 2018 pour un montant annuel de 1,3 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 6.198,4 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 516,5 euros.[1008]

Ingeval de personeelsleden niet genezen worden verklaard, ontvangen zij een jaarlijkse vergoeding die wordt vastgesteld op basis van hun basisloon respectievelijk niet-geïndexeerde jaarlijkse bezoldiging en hun graad van arbeidsongeschiktheid.[1009] De rente wordt verminderd op de wettelijk voorgeschreven wijze, ingeval het slachtoffer slechts een geringe arbeidsongeschiktheid behoudt.[1010] Het slachtoffer verliest in bepaalde gevallen bovendien het voordeel van de indexering van de vergoeding.[1011] Het Grondwettelijk Hof laat de wetgever toe op deze punten een onderscheid te maken, naargelang van de graad van arbeidsongeschiktheid van het slachtoffer en aanziet noch de vermindering, noch het verlies van de indexering als een schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.[1012]

Il s'agit de 2.147 personnes indemnisées dans le cadre d'une maladie professionnelle avec incapacité permanente en 2018 pour un montant annuel de 9,7 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 4.499,5 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 375,0 euros.[1013]

Bij overlijden van het slachtoffer van een arbeids(weg)ongeval of een beroepszieke wordt aan de bij wet bepaalde nabestaanden een tijdelijke rente dan wel een lijfrente verleend, naargelang van de categorie waartoe de betrokkenen behoren. De rente wordt uitgedrukt in een percentage van het basisloon dat varieert naargelang van het aantal in aanmerking komende nabestaanden en van de categorie waartoe zij behoren. De in aanmerking komende partner van het overleden personeelslid verkrijgt een lijfrente van 30% van het basisloon.[1014]

Il s'agit de 67 ayants droit dans le cadre d'une maladie professionnelle en 2018 pour un montant annuel de 0,8 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 12.373,6 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.031,1 euros.[1015]

422. De vergoedingen bij blijvende arbeidsongeschiktheid en overlijden van het slachtoffer worden berekend op basis van de jaarlijkse bezoldiging die de betrokkene genoot op het ogenblik waarop het arbeids(weg)ongeval zich voordoet of de beroepsziekte wordt vastgesteld. De jaarlijkse bezoldiging is de bezoldiging die het slachtoffer geniet op het ogenblik van het ongeval of de aanvang van de arbeidsongeschiktheid bij beroepsziekte (en dus niet gedurende het jaar dat het ongeval of de aanvang van de arbeidsongeschiktheid voorafgaat) en wordt slechts tot beloop van een bepaald grensbedrag in aanmerking genomen.[1016] Dat grensbedrag wordt anders bepaald dan in de verzekeringen private

1008 Statistiques FEDRIS.

1009 Art. 4 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel; art. 14 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel.

1010 Art. 4, § 3 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

1011 Art. 13 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

1012 Arbitragehof nr. 40/96, 27 juni 1996.

1013 Statistiques FEDRIS.

1014 Art. 8-13 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

1015 Statistiques FEDRIS.

1016 Art. 4 en 8 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

sector. Het grensbedrag volgt niet systematisch de evolutie van de index.[1017] Volgens het Grondwettelijk Hof laat die ongelijkheid zich verklaren door verschillen in de berekening van het basisloon respectievelijk de jaarlijkse bezoldiging die nu eens in het voordeel dan weer in het nadeel zijn van de publieke sector. Om die reden is naar het oordeel van het Hof geen sprake van een discriminatie.[1018]

De jaarlijkse bezoldiging omvat niet alleen elke wedde, elk loon en elke als wedde of loon geldende vergoeding, maar ook de krachtens de arbeidsovereenkomst of het statuut verschuldigde toelagen of vergoedingen die geen loutere kostenvergoedingen zijn. Er wordt geen rekening gehouden met verminderingen van de bezoldiging op grond van de leeftijd van het betrokken personeelslid.[1019] Voor personeelsleden die hun arbeid combineren met een pensioen, wordt het basisloon beperkt tot het bedrag van het loon dat zij met hun pensioen mogen cumuleren.[1020]

Ingeval de arbeidsduur van een personeelslid kleiner is dan de normale jaarlijkse duur van een ambt met volledige prestaties, wordt de jaarlijkse bezoldiging aangevuld met een hypothetische bezoldiging voor de periode waarin geen arbeidsprestaties zijn verricht. De hypothetische bezoldiging wordt bepaald op basis van de werkelijke bezoldiging.[1021] De wetgeving met betrekking tot de verzekering publieke sector bevat geen regeling voor het geval de betrokkene nog geen jaar in dienst is of niet meer in dienst van de tewerkstellende overheid is op het ogenblik van de vaststelling van de beroepsziekte.

Ingeval de betrokkene verscheidene ambten cumuleert, worden de renten berekend op basis van de samengevoegde bezoldigingen.[1022]

Voor de leerlingen en de personen die arbeid verrichten in het kader van een opleiding tot betaalde arbeid wordt de rente bij tijdelijke en blijvende arbeidsongeschiktheid als gevolg van een arbeids(weg)ongeval berekend op basis van hetzelfde bedrag[1023] als in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers.[1024]

c. Inkomensvervangende uitkeringen voor zelfstandigen

423. Het is om diverse redenen niet goed doenbaar om de bedragen van arbeidsongevallenen beroepsziektevergoedingen voor werknemers op zich te vergelijken met de bedragen van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen.

Vooreerst voorziet de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen niet in inkomensvervangende uitkeringen bij overlijden van een zelfstandige.

Daarnaast variëren de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen niet naargelang van de gezinssituatie van de betrokken werknemers en worden de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor

---

1017 Zie R. JANVIER, *Les accidents du travail dans le secteur public*, Brugge, die Keure, 2017, 192-199.

1018 GwH 21 januari 2016, nr. 9/2016.

1019 Art. 13 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel; art. 14 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

1020 Art. 4*bis* Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

1021 Art. 17-18 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel; art. 16 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

1022 Art. 15 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel; art. 16 Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

1023 Art. 3*bis*, tweede lid, en 4*ter* Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel; art. 13 Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel.

1024 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, 2, a. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekeringen private sector.

zelfstandigen niet uitgedrukt in een percentage van de gederfde beroepsinkomsten, maar in een forfaitair bedrag dat wel afhankelijk is van de gezinssituatie van de zelfstandigen.

Ten slotte kennen de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor werknemers ook vergoedingen toe, ingeval van kleinere arbeidsongeschiktheden. De wetgever kwantificeert de voor erkenning van de arbeidsongeschiktheid vereiste vermindering van het verdienvermogen van zelfstandigen niet[1025], maar uit de voorwaarden voor de erkenning van de arbeidsongeschiktheid en voor de toelating tot hervatting van een beroepsbezigheid blijkt dat slechts uitkeringen worden toegekend voor ernstigere arbeidsongeschiktheden.

424. Zelfstandigen met een allergie kunnen, onder bepaalde voorwaarden tijdelijk aanspraak maken op de financiële uitkering die deel uitmaakt van het overbruggingsrecht. Een vergelijking van de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht met het bedrag van de beroepsziektevergoedingen is evenmin doenbaar om analoge redenen. Ook de financiële uitkering wordt niet uitgedrukt in een percentage van de gederfde beroepsinkomsten, maar in een forfaitair bedrag dat eveneens afhankelijk is van de gezinssituatie van de zelfstandigen en ook niet in functie staat van een percentage van arbeidsongeschiktheid.

Als zelfstandigen aanspraak kunnen maken op een tussenkomst van het Asbestfonds hebben zij recht op een forfaitaire maandelijkse rente als zij zijn getroffen door mesothelioom of op een procent van die maandelijkse rente per procent lichamelijke ongeschiktheid, als zij asbestose, larynxkanker veroorzaakt door asbest of longkanker veroorzaakt door asbest hebben opgelopen.[1026] Het bedrag van de forfaitaire rente is hoger dan het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen personen ten laste.[1027]

d. Cumulatie van inkomensvervangende vergoedingen en uitkeringen

425. We onderzoeken hierna eerst of eenzelfde arbeids(weg)ongeval respectievelijk beroepsziekte kan leiden tot een gelijktijdige toekenning van arbeidsongevallen- respectievelijk beroepsziekte-vergoedingen in de desbetreffende verzekering private sector en de verzekering publieke sector. Nadien gaan we na of arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen van hetzij de verzekeringen private sector, hetzij de verzekering publieke sector kunnen worden gecumuleerd met socialezekerheidsprestaties waarop zelfstandigen aanspraak kunnen maken op grond van hetzelfde ongeval respectievelijk dezelfde ziekte.

We gaan niet nader in op de vraag of het slachtoffer van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte de desbetreffende vergoedingen kan cumuleren met arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, al kan voor deeltijdse werknemers een beroep op de arbeidsongeschiktheidsverzekering zeker soelaas bieden. De berekening van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen valt vaak voordeliger uit voor de betrokkenen dan de berekening

1025 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

1026 Art. 10 KB 11 mei 2007 ter uitvoering van hoofdstuk VI, van titel IV, van de programmawet (I) van 27 december 2006 tot oprichting van een Schadeloosstellingfonds voor asbestslachtoffers.

1027 De vergelijking is gebaseerd op het geïndexeerde bedrag van die rente (zie FEDRIS, Frequently Asked Questions, https://www.asbestfonds.be/faq).

van arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen.[1028] Ook de vraag of een samenloop van inkomensvervangende socialezekerheidsprestaties kan ontstaan in gevallen waarin eenzelfde persoon nogmaals het slachtoffer wordt van een arbeids(weg)ongeval of een beroepsziekte of eerst het slachtoffer wordt van een arbeids(weg)ongeval en dan van een beroepsziekte of omgekeerd, valt buiten het bestek van dit onderzoek.

1° Cumulatie in de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector

426. Sociaal verzekerden die tegelijk of achtereenvolgens een loopbaan als werknemer in de private sector en een loopbaan als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat uitoefenen, vallen tegelijk respectievelijk achtereenvolgens onder de toepassing van de arbeidsongevallen- of de beroepsziekteverzekering voor werknemers en van de verzekering publieke sector.

427. Ingeval zij het slachtoffer worden van een arbeids(weg)ongeval, ontstaat slechts een recht op vergoedingen in de verzekering waaronder zij ressorteren op grond van hun beroepsactiviteit op het ogenblik van het arbeids(weg)ongeval. Een cumulatie van vergoedingen uit de arbeidsongevallen-verzekering voor werknemers en de verzekering publieke sector kan zich dan niet voordoen.

428. Ingeval zij het slachtoffer worden van een beroepsziekte die als zodanig zowel wordt erkend in de beroepsziekteverzekering voor werknemers als in de verzekering publieke sector, kan wel een samenloop ontstaan van vergoedingen uit de beroepsziekteverzekering voor werknemers en de verzekering publieke sector.

Dat kan zich niet alleen voordoen bij een gelijktijdige uitoefening van verschillende beroeps-activiteiten, maar ook bij de uitoefening van opeenvolgende beroepsactiviteiten. Het bestaan van een beroepsziekte kan immers nog worden erkend, nadat de betrokkene een eerste beroepsbezigheid heeft stopgezet en bij de uitoefening van een volgende beroepsactiviteit is blootgesteld aan hetzelfde beroepsrisico.

In die gevallen geniet de betrokkene slechts éénmaal beroepsziektevergoedingen. De vergoedingen worden immers uitsluitend toegekend door de verzekering waaronder de getroffene het laatst ressorteerde vóór de datum van de aanvraag op basis waarvan de eerste schadeloosstelling wordt toegekend. Ingeval het slachtoffer van de beroepsziekte op het ogenblik dat hij het laatst was blootgesteld aan het risico van zijn beroepsziekte, tezelfdertijd ressorteerde onder de beroepsziekteverzekeringen voor ambtenaren en voor werknemers, wordt de schadeloosstelling toegekend op grond van de wetgeving die van toepassing was op grond van de voornaamste beroepsactiviteit.[1029]

1028 J. PUT, Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999, 136-137.

1029 Art. 48*quater* Beroepsziektewet; art. 20*quinquies*, tweede lid Arbeidsongevallenwet Overheidspersoneel.

2° Cumulatie met socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen

429. Wanneer een werknemer of ambtenaar tevens een beroepsbezigheid als zelfstandige uitoefent, kan een arbeids(weg)ongeval ook leiden tot zijn erkenning als arbeidsongeschikte zelfstandige. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen houdt immers geen rekening met de vraag of de arbeidsongeschiktheid al dan niet haar oorzaak vindt in de uitoefening van een beroepsactiviteit als zelfstandige.[1030] In dat geval kan zich een samenloop van arbeidsongeschiktheids-uitkeringen met arbeidsongevallenvergoedingen voordoen.

Om dezelfde reden bestaat de mogelijkheid dat de beroepsziekte van een werknemer of ambtenaar die tevens een beroepsbezigheid als zelfstandige uitoefent, ook leidt tot zijn erkenning als arbeidsongeschikte zelfstandige. In dat geval kan een samenloop van arbeidsongeschiktheids-uitkeringen met beroepsziektevergoedingen ontstaan.

430. Ook ingeval een sociaal verzekerde achtereenvolgens een beroepsbezigheid als zelfstandige en een beroepsactiviteit als werknemer of ambtenaar uitoefent, kan zich een samenloop van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen voordoen.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen verzekert de betrokkenen immers voor elk begonnen kwartaal.[1031] Wanneer zij eerder in het kwartaal nog een beroepsactiviteit uitoefenden als werknemer of als ambtenaar van de Belgische Staat, ressorteren zij zowel onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen als onder de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers respectievelijk de verzekering publieke sector.

Aan de andere kant sluit het verlies van de verzekeringsdekking in de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor zelfstandigen niet onmiddellijk aan bij het verlies van de hoedanigheid van sociaal verzekerd zelfstandige. De zelfstandigenverzekering erkent nog perioden van arbeidsongeschiktheid, als de betrokkenen hun hoedanigheid van gerechtigde bewijzen voor het 2de en 3de kwartaal die voorafgaan aan datgene waarin hun arbeidsongeschiktheid een aanvang neemt.[1032] Daaraan wordt de voorwaarde toegevoegd dat er geen doorlopend tijdvak van meer dan 30 dagen is verlopen tussen het begin van de arbeidsongeschiktheid en de laatste dag waarop zij de hoedanigheid van gerechtigde bezaten. Die termijn kan met maximum 3 maanden worden verlengd voor zelfstandigen die binnen de 30ste dag na het verlies van hun hoedanigheid als zelfstandige, de hoedanigheid van gerechtigd werknemer hebben verworven en die hoedanigheid hebben behouden tot de dag vóór de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.[1033] Bijgevolg blijven de betrokkenen gedurende een bepaalde periode verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, terwijl zij reeds werknemer of ambtenaar zijn. Als zij in die periode het slachtoffer worden van een arbeids(weg)ongeval, kunnen gelijktijdige aanspraken ontstaan op een uitkering in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen en op een arbeidsongevallenvergoeding

1030 Art. 19 en 20 Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen.

1031 Art. 15 Sociaal Statuut der Zelfstandigen.

1032 Art. 17 Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen.

1033 Art. 18 Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen.

431. In dergelijke gevallen van samenloop kunnen de betrokkenen hun arbeidsongeschiktheids-uitkeringen als zelfstandige niet onbeperkt cumulleren met arbeidsongevallen- of beroepsziekte-vergoedingen.

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen worden immers verminderd met het bedrag van de arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen, ook ingeval een arbeidsongevallen-vergoeding is verkregen tijdens een voorheen uitgeoefende werknemersactiviteit.[1034] Daartoe worden de diverse uitkeringen tot beloop van hun brutobedrag vergeleken met elkaar.[1035]

432. We wijzen ten slotte erop dat, ingeval een sociaal verzekerde als werknemer en als zelfstandige is blootgesteld aan het risico om een bepaalde beroepsziekte op te lopen, de beroepsziektevergoeding voor sommige ziekten slechts gedeeltelijk wordt toegekend in verhouding tot, enerzijds, de duur van de periode waarin de betrokkene ressorteerde onder de beroepsziekte-verzekering voor werknemers en, anderzijds, de duur van een volledige pensioenloopbaan.[1036]

4. Minimumuitkeringen

433. De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector voorzien niet in de toekenning van minimumuitkeringen.

434. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn forfaitair. Vermits het bedrag ervan niet varieert in functie van de gederfde beroepsinkomsten van de betrokken zelfstandigen fungeren de bedragen ervan tegelijk als minimum- en maximumbedragen. Hetzelfde geldt voor de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht en voor de tussenkomst van het Asbestfonds.

5. Activerings- en re-integratieprestaties

435. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de verzekeringen private sector (a) en de verzekering publieke sector (b), met welke prestaties die socialezekerheidsregelingen bijdragen tot de activering en de terugkeer naar het werk van de sociaal verzekerden.

We vergelijken vervolgens met de activerings- en re-integratieprestaties in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, de regeling van het overbruggingsrecht en de regeling met betrekking tot het Asbestfonds (c).

a. Activerings- en re-integratieprestaties in de verzekeringen private sector

436. We gaan eerst na of de re-integratieplannen en de beroepsherscholingsbevorderende prestaties waarin de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet, openstaan voor de sociaal verzekerden die worden getroffen door een arbeids(weg)ongeval of een beroepsziekte (1°), en

---

1034 Cass. 25 oktober 1982, *Arr.Cass.* 1982-83, 290.

1035 Art. 29, § 1, 2°, en § 2 Besluit Uitkerings- en Moederschaps¬verzekering Zelfstandigen.

1036 Art. 48t*er* Beroepsziektewet; KB 5 november 1990 tot beperking voor sommige ziekten, van de voordelen verleend door de gecoördineerde wetten betreffende de schadeloosstelling voor beroepsziekten, wat getroffenen betreft die aan het beroepsrisico van die ziekten waren blootgesteld gedurende een periode in de loop waarvan zij niet onder toepassing van de gecoördineerde wetten vielen.

in welke mate de verzekeringen private sector daarnaast zelf voorzien in prestaties inzake beroepsherscholing (2°). We onderzoeken dan, achtereenvolgens voor de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers en de beroepsziekteverzekering voor werknemers in welke mate ze de hervatting van de arbeid faciliteren en een cumulatie van vergoedingen met inkomen uit arbeid toestaan (3°).

1° Prestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

437. Voor arbeidsongeschikte werknemers bestaan twee soorten re-integratietrajecten.[1037]

Het re-integratieproject in de onderneming wordt opgesteld ter uitvoering van de Welzijnswet Werknemers. Het staat evenwel niet open voor werknemers die het slachtoffer zijn van een arbeidsongeval of een beroepsziekte.[1038] Voor hen was voorzien in een eigen wettelijke regeling[1039] die evenwel nooit van kracht is geworden.[1040] Naar verluidt wordt een nieuw, geharmoniseerd traject voorbereid.[1041]

Het re-integratietraject in de arbeidsmarkt staat open voor werknemers die zijn erkend als arbeidsongeschikt in de zin van de arbeidsongeschiktheidsverzekering.[1042] Slachtoffers van arbeids(weg)ongevallen en beroepsziekten zijn niet uitgesloten, maar moeten wel arbeidsongeschikt zijn in de zin van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers zijn om te kunnen deelnemen aan dit re-integratietraject. Dat is niet noodzakelijk het geval. De arbeidsongeschiktheidsverzekering erkent de arbeidsongeschiktheid immers slechts, ingeval de vermindering van het verdienvermogen ten minste een bepaalde graad bereikt, terwijl de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor werknemers de arbeidsongeschiktheid ook erkennen, ingeval het verdienvermogen van de betrokkene slechts is aangetast in een beperktere mate.

Onder dezelfde voorwaarden kunnen de werknemers die het slachtoffer zijn van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte, aanspraak maken op de beroepsherscholingsbevorderende prestaties waarin de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet.[1043]

438. De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers zelf stimuleert slachtoffers van een tijdelijke arbeidsongeschiktheid om zich met het oog op hun re-integratie te laten behandelen. Zij genieten in dat geval, tot de dag van hun volledige wedertewerkstelling of tot de arbeidsongeschiktheid blijvend wordt, de vergoeding voor tijdelijke, volledige arbeidsongeschiktheid. Weigeren zij zonder geldige redenen de voorgestelde behandeling of staken zij die voortijdig, dan wordt hun arbeidsongeschiktheidsvergoeding berekend op basis van de graad van arbeidsongeschiktheid,

1037 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 4, a, 1° Re-integratieplannen.

1038 Art. I.4-72, tweede lid Welzijnscodex Werknemers.

1039 Art. 22*bis* en 22*ter* Arbeidsongevallenwet, ingevoegd bij wet 13 juli 2006; art. 34 Beroepsziektewet, zoals vervangen bij wet 13 juli 2006, maar niet in werking getreden (art. 91 wet 13 juli 2006).

1040 V. De Greef en H. Deroubaix, "La réforme des travailleurs en incapacité de travail sous le gouvernement Michel Ier: fiat lux [que la lumière soit] ?", *BTSZ* 2018, 276-277; A. Mortier, "Vers une (ré)activation des personnes en incapacité de travail?" in J. Clesse en H. Mormont (eds.), *Actualités et innovations en droit social*, Limal, Anthemis, 2018, 170.

1041 D. Caccamisi, "Le trajet de réintégration des travailleurs en incapacité de travail : un aperçu de la réforme et de ses conséquences sur la force majeure médicale", *Ors*. 2018, 15.

1042 Art. 100, § 1/1 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

1043 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 4, a, 2° Beroepsherscholingsbevorderende pretaties.

vastgesteld in functie van hun arbeidsmogelijkheden in hun oorspronkelijk beroep of in het voorlopig beroep dat hen werd toegezegd bij het volgen van de behandeling.[1044]

Overeenkomstig de toepasselijke wetgeving neemt de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers voorts zelf de kosten van professionele revalidatie en herscholing ten laste onder bij koninklijk besluit te bepalen voorwaarden.[1045] Het uitvoeringsbesluit is, voor zover ons bekend, nog niet genomen.

De beroepsziekteverzekering voor werknemers bevordert de deelname aan een door of krachtens een wet ingerichte beroepsopleiding of herscholing door het voordeel van de schadeloosstelling voor beroepsziekten te waarborgen aan de deelnemende arbeidsongeschikte of werkloze werknemers.[1046]

Voorts kan aan door een – al dan niet op de beroepsziektelijst voorkomende[1047] – beroepsziekte getroffen of bedreigde personen worden voorgesteld dat zij zich, tijdelijk of voorgoed, onthouden van iedere activiteit die hen nog blootstelt aan het risico van de beroepsziekte in kwestie. Als zij een definitieve stopzetting van hun activiteit aanvaarden en niet in aanmerking komen voor maatregelen in het kader van de sociale reclassering van personen met een handicap, kunnen zij een beroepsherscholing genieten ten laste van de beroepsziekteverzekering. Tijdens de duur van deze herscholing hebben zij bovendien recht op vergoedingen voor volledige blijvende arbeidsongeschiktheid, onder aftrek van de geldelijke voordelen die worden toegekend door de herscholingsinstelling.[1048] Hoewel uit de bewoordingen van de desbetreffende wetsbepaling eerst werd afgeleid dat het ging om een mogelijke maatregel, oordeelt de rechtspraak thans dat de in aanmerking komende werknemers hierop een recht kunnen doen gelden.[1049]

Personen met lage rugpijnen die sedert ten minste 4 weken tot maximum 6 maanden arbeidsongeschikt zijn als gevolg van een arbeidsgerelateerde ziekte, kunnen ten slotte deelnemen aan een preventieprogramma om een verergering van die pijnen of de overgang ervan naar de chronische fase te voorkomen. De beroepsziekteverzekering draagt de kosten van de revalidatiebehandeling, de daaraan voorafgaande raadpleging en de verplaatsingskosten. Ze bevordert aldus de werkhervatting door werknemers die rugbelastend werk uitvoeren. Het preventieprogramma omvat een revalidatiebehandeling en, eventueel, een ergonomisch advies waarin een individuele vorming op de werkplaats door een ergonoom kan zijn inbegrepen.[1050]

1044 Art. 23 Arbeidsongevallenwet.

1045 Art. 32*bis* Arbeidsongevallenwet.

1046 Art. 2, § 1, eerste lid, 5° Beroepsziektewet.

1047 A. VAN REGENMORTEL (ed.), *Handboek welzijn op het werk. Juridische aspecten*, Brugge, die Keure, 2019, 103-104.

1048 Art. 37 Beroepsziektewet; art. 10-14 KB 1 juli 2006 betreffende het voorstel tot stopzetting van de arbeid gericht tot personen die door een beroepsziekte aangetast of bedreigd zijn

1049 A. VAN REGENMORTEL (ed.), *Handboek welzijn op het werk. Juridische aspecten*, Brugge, die Keure, 2019, 105 en de rechtspraak waaraan wordt gerefereerd.

1050 Art. 62*bis* Beroepsziektewet; KB 17 mei 2007 tot vaststelling van de inwerkingtreding van artikel 44 van de wet van 13 juli 2006 en tot uitvoering van artikel 62bis van de wetten betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970.

2° Specifieke preventie in de beroepsziekteverzekering

439. De beroepsziekteverzekering kent een specifieke preventiemaatregel. Fedris kan een werknemer die wordt bedreigd door een beroepsziekte, voorstellen om zich verder, tijdelijk of definitief, te onthouden van de door hem uitgeoefende activiteit en van elke andere beroepsbezigheid die hem nog zou blootstellen aan datzelfde risico.

Als de werknemer instemt met een tijdelijke stopzetting, heeft hij recht op vergoedingen voor tijdelijke volledige arbeidsongeschiktheid, zolang hij geen aangepast werk hervat. In dat laatste geval ontvangt hij een vergoeding voor tijdelijke gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid. Stemt hij in met een definitieve stopzetting, dan heeft hij nog gedurende 90 dagen recht op een uitkering gelijk aan de vergoeding voor blijvende volledige arbeidsongeschiktheid. Nadien blijft hij gerechtigd op een vergoeding voor zijn eventuele resterende gedeeltelijke blijvende arbeidsongeschiktheid. Een persoon die heeft ingestemd met het voorstel van een definitieve stopzetting, mag niet meer worden tewerkgesteld in of opgeleid voor omstandigheden die hem blootstellen aan het gevaar van dezelfde ziekte. Als de betrokkene de tijdelijke of definitieve stopzetting weigert, maar hervalt of verder achteruitgaat, verliest hij het recht op vergoeding.[1051]

3° Hervatting van arbeid en cumulatie met arbeidsinkomen in de verzekeringen private sector

440. De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers maakt op dit punt een onderscheid tussen tijdelijke en blijvende arbeidsongeschiktheid.

Ingeval de tijdelijke arbeidsongeschiktheid gedeeltelijk is of wordt, kan de arbeidsongevallen-verzekeraar de werkgever verzoeken om de mogelijkheid van een wedertewerkstelling te onderzoeken, hetzij in het beroep dat de getroffene uitoefende voor het arbeids(weg)ongeval, hetzij in een passend beroep dat voorlopig kan worden opgedragen aan de betrokkene. Aanvaardt de betrokken werknemer de aangeboden wedertewerkstelling, dan heeft hij recht op een vergoeding die gelijk is aan het verschil tussen zijn loon vóór het ongeval en zijn nieuwe loon. Weigert hij zonder geldige redenen of staakt hij die tewerkstelling voortijdig, dan wordt zijn arbeidsongeschiktheidsvergoeding berekend op basis van de graad van arbeidsongeschiktheid, vastgesteld in functie van zijn arbeidsmogelijkheden in zijn oorspronkelijk beroep of aangeboden voorlopig beroep.[1052] Die regeling geldt ook als de betrokkene een arbeidsongeval heeft gehad bij de uitoefening van een deeltijdse arbeidsovereenkomst en het werk voortzet of hervat bij zijn andere deeltijdse werkgever.[1053] Die regeling vindt geen toepassing, ingeval de betrokkene zonder de instemming van de werkgever in wiens dienst het arbeidsongeval is gebeurd, wordt tewerkgesteld door een andere werkgever.[1054] In dat geval geniet hij nog steeds de vergoeding voor een volledige tijdelijke arbeidsongeschiktheid.[1055]

Vermits de vergoeding bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid het loonverlies beoogt te compenseren, heeft het slachtoffer geen recht meer op vergoeding bij hervatting van het werk zonder

1051 Art. 37-40 Beroepsziektewet; KB 1 juli 2006 betreffende het voorstel tot stopzetting van de arbeid gericht tot personen die door een beroepsziekte aangetast of bedreigd zijn.

1052 Art. 23 Arbeidsongevallenwet.

1053 Cass. 10 september 2007, AR S.06.0050.F.

1054 Cass. 12 september 1983, *JTT*, 1984, 144.

1055 Cass. 13 februari 1978, *Arr. Cass*. 1978; 707.

loonverlies. De vergoeding bij blijvende arbeidsongeschiktheid vergoedt het verlies van verdienvermogen op zich en wordt toegekend, ook al lijdt het slachtoffer bij werkhervatting geen loonverlies.[1056] Anders dan de vergoedingen bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid kunnen de vergoedingen bij blijvende arbeidsongeschiktheid wel worden gecumuleerd met een inkomen uit arbeid. Rekening houdend met het verschillend oogmerk van de vergoedingen bij tijdelijke respectievelijk blijvende arbeidsongeschiktheid, acht het Grondwettelijk Hof dat verschil in behandeling redelijk verantwoord.[1057]

De Arbeidsongevallenwet verbiedt noch beperkt de cumulatie van renten die worden toegekend bij overlijden van het slachtoffer, met het arbeidsinkomen van de gerechtigde nabestaanden.

441. De beroepsziekteverzekering voor werknemers hanteert dezelfde regeling als de arbeidsongevallenverzekering wat de hervatting van het werk en de cumulatie van arbeidsongeschiktheidsvergoedingen met een inkomen uit arbeid betreft.[1058]

Een koninklijk besluit kan bepalen dat aan door een arbeidsgerelateerde ziekte getroffen personen wordt voorgesteld de schadelijke beroepsactiviteit definitief stop te zetten, ingeval de ziekte anders met grote waarschijnlijkheid zou verergeren. Alleen in dat geval kan een vervangingsinkomen worden toegekend aan het slachtoffer van een arbeidsgerelateerde ziekte.[1059] Een dergelijk besluit is tot op heden nog niet genomen.

b. Activerings- en re-integratieprestaties in de verzekering publieke sector

442. We gaan eerst na of de re-integratieplannen en de beroepsherscholingsbevorderende prestaties waarin de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet, openstaan voor de contractuele personeelsleden van de Belgische Staat die worden getroffen door een arbeids(weg)ongeval of een beroepsziekte (1°), en in welke mate de verzekering publieke sector zelf voorziet in prestaties inzake beroepsherscholing (2°).

We onderzoeken vervolgens in welke mate verzekering publieke sector de hervatting van de arbeid faciliteert en een cumulatie van arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen met inkomen uit arbeid toestaat (3°).

1° Prestaties in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers

443. Het re-integratietraject in de arbeidsmarkt staat open voor werknemers die zijn erkend als arbeidsongeschikt in de zin van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, ook als hun arbeidsongeschiktheid voortvloeit uit een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte.[1060] Ook op dit punt worden werknemers gelijk behandeld, ongeacht of zij in dienst zijn van een privaatrechtelijke dan wel publiekrechtelijke werkgever.

1056 Cass. 1 juni 1993, *Arr. Cass*. 1993, 543.

1057 GwH 29 november 2018, nr. 165/2018.

1058 Art. 34 en 34*bis* Beroepsziektewet.

1059 Art. 62*bis* Beroepsziektewet.

1060 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 4, a, 1° Re-integratieplannen.

Onder dezelfde voorwaarden kunnen de contractuele personeelsleden van de Belgische Staat die het slachtoffer zijn van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte, aanspraak maken op de beroepsherscholingsbevorderende prestaties waarin de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet.[1061]

2° Preventie bij beroepsziekten

444. In het kader van de verzekering publieke sector behouden personeelsleden die gepredisponeerd zijn voor een beroepsziekte of de eerste symptomen ervan vertonen en daardoor tijdelijk ophouden hun ambt uit te oefenen en die niet kunnen worden ingezet voor andere opdrachten, hun normale loon of wedde.[1062] Die preventiemaatregel is minder sterk uitgewerkt dan in de beroepsziekteverzekering voor werknemers.[1063]

3° Hervatting van arbeid en cumulatie met arbeidsinkomen in de verzekering publieke sector

445. Vergoedingen voor blijvende arbeidsongeschiktheid mogen worden gecumuleerd met het loon of de wedde. De vergoeding mag echter niet hoger liggen dan 25% van de bezoldiging voor de berekening ervan, zolang het slachtoffer de uitoefening van zijn ambt voortzet.[1064]

Die regel geldt, ongeacht het aantal arbeidsongevallen waarvan het personeelslid het slachtoffer is geweest.[1065] Sommigen zijn van oordeel dat die regel alleen van toepassing is op statutaire personeelsleden[1066], anderen menen dat de regel ook moet worden toegepast op contractuele personeelsleden.[1067]

Ingeval het personeelslid wordt tewerkgesteld in een ander, met zijn gezondheidstoestand verenigbaar ambt, behoudt het zijn vroeger loon.[1068] De vergoeding mag ook dan niet hoger liggen dan 25% van de bezoldiging voor de berekening ervan, zolang het slachtoffer de uitoefening van zijn ambt voortzet.[1069] Kan de betrokkene het nieuwe ambt tijdelijk niet meer uitoefenen door een verergering van zijn arbeidsongeschiktheid, dan heeft hij recht op een vergoeding, zoals bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid.[1070]

1061 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 4, a, 2° Beroepsherscholingsbevorderende pretaties.

1062 Art. 3, eerste lid, 4°, en derde lid, en 3*bis*, derde lid Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

1063 A. VAN REGENMORTEL (ed.), *Handboek welzijn op het werk. Juridische aspecten*, Brugge, die Keure, 2019, 104.

1064 Art. 5 en 6, § 1 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel; zie P. DELOOZ en D. KREIT, *Les maladies professionnelles*, Brussel, Larcier, 2015, 317-318.

1065 Arbitragehof nr. 176/2002, 5 december 2002.

1066 Arbh. Brussel, 17 april 2013, 2011/AB/363.

1067 R. JANVIER, *Les accidents du travail dans le secteur public*, Brugge, die Keure, 2017, 212-213.

1068 Art. 6, § 2 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel; art. 32*bis* Arbeidsongevallenbesluit Overheidspersoneel; art. 19*bis* Beroepsziektebesluit Overheidspersoneel.

1069 R. JANVIER, *Les accidents du travail dans le secteur public*, Brugge, die Keure, 2017, 213.

1070 Art. 6, § 3 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

c. Activerings- en re-integratieprestaties voor zelfstandigen

446. Arbeidsongeschikte zelfstandigen kunnen ook aanspraak maken op dezelfde voordelen inzake de beroepsherscholing als degene waarin de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet.[1071]

Zij mogen onder bepaalde voorwaarden en, naargelang van het geval, voor een beperkte of onbeperkte periode het werk hervatten met behoud van uitkeringen die na 6 maanden worden verminderd tot 90% van hun bedrag. Met ingang van het vierde kalenderjaar dat volgt op de aanvang van de toegestane beroepsactiviteit mogen hun beroepsinkomsten een wettelijk vastgelegd bedrag niet te boven gaan.[1072] Arbeidsongeschikte zelfstandigen hebben bij hervatting van de arbeid dus steeds, als men de vergoeding en het inkomen uit arbeid samentelt, een hoger bruto-inkomen dan wanneer zij de arbeid niet hervatten.

Dat is ook zo voor de slachtoffers van arbeidsongevallen of beroepsziekten die blijvend arbeidsongeschikt zijn, vermits zij hun vergoeding onbeperkt kunnen cumuleren met een inkomen uit arbeid.

Tijdens perioden van tijdelijke arbeidsongeschiktheid is dat wellicht vaak niet het geval. Zolang de getroffen werknemers niet opnieuw worden tewerkgesteld, genieten zij immers een arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding ten belope van 90% van hun basisloon. Bij tijdelijke gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid met wedertewerkstelling is het bedrag van die vergoeding gelijk aan het verschil tussen het oude en het nieuwe loon.[1073] In vele gevallen is het oude loon gelijk aan 100% van het basisloon. In die gevallen heeft de sociaal verzekerde, als men de vergoeding en het arbeidsinkomen samentelt, minder inkomen dan vóór de werkhervatting, als zijn nieuw brutoloon groter is dan 10% van zijn basisloon en kleiner is dan 90% van zijn basisloon.

Men mag echter niet uit het oog verliezen dat zowel het oude als het nieuwe loon worden begrensd voor de berekening van de arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding.[1074] Als het oud brutoloon van een werknemer die loongrens overschreed, is de vergoeding bij volledige tijdelijke arbeidsongeschiktheid gelijk aan 90% van het begrensd basisloon. Als ook het nieuw brutoloon die loongrens overschrijdt, wordt het nieuwe brutoloon slechts gedeeltelijk (tot beloop van het maximumbedrag) in mindering gebracht van de toegekende arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding. De betrokken werknemers hebben bijgevolg een hoger gezamenlijk inkomen, zodra hun nieuw brutoloon 90% van het maximumbasisloon overschrijdt. De kans dat men bij werkhervatting, globaal genomen, een hoger inkomen verwerft dan zonder werkhervatting, stijgt bijgevolg naarmate het nieuwe brutoloon het maximumbasisloon meer te boven gaat. Wie bijvoorbeeld halftijds het werk hervat voor een brutoloon dat op jaarbasis tweemaal zo hoog is als het maximumbasisloon, zou reeds een hoger gezamenlijk bruto-inkomen hebben.

447. Zelfstandigen met een allergie kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht.

1071 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 4, c. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

1072 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 4, c, 2° Cumulatie van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid.

1073 Art. 23 Arbeidsongevallenwet; art. 34 Beroepsziektewet.

1074 Art. 39 Arbeidsongevallenwet; art. 49 Beroepsziektewet.

Die regeling voorziet niet in specifieke regels die de activering en re-integratie van de gerechtigden ten goede komen, noch in tewerkstellingsbevorderende of opleidingsondersteunende prestaties.[1075] Vermits de betrokkenen die uitkering maar kunnen genieten, als zij eerder arbeidsongeschikt waren gedurende het volledige tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, hebben zij wel aanspraak kunnen maken op beroepsherscholing als arbeidsongeschikte zelfstandige. Ook in dit geval is niet voorzien in een regeling die zelfstandigen met een tijdelijke inkomensvervangende uitkering aanmoedigt om het voor hun gezondheid schadelijke beroep stop te zetten.

Voor zover zij, ondanks hun allergie, een inkomen uit arbeid verwerven, hebben zij geen recht meer op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht.[1076]

448. De wetgeving inzake het Asbestfonds voorziet niet in regels die de activering en re-integratie van de gerechtigden ten goede komen, noch in tewerkstellingsbevorderende of opleidngsondersteunende prestaties.

Ze bevat geen verbod tot cumulatie van de tegemoetkomingen van het Asbestfonds met een inkomen uit arbeid.[1077]

D. Transparantie

449. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de verzekeringen private sector (1) en de verzekering publieke sector (2), hoe voor bepaalde aspecten uitvoering is gegeven aan het handvest van de sociaal verzekerde en hoe burgers informatie krijgen over hun individuele rechten en verplichtingen.

Wat de uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde betreft, gaan we telkens na of de toepasselijke wetgeving een omschrijving geeft van door de bevoegde instellingen te verstrekken dienstige inlichtingen, in welke gevallen die instellingen een ambtshalve onderzoek van het recht op socialezekerheidsprestaties moeten verrichten en of de wetgeving de datum van het verzoek om prestaties bepaalt, voor het geval een verzoek is ingediend bij een andere dan de bevoegde instelling.

Wat de zelfstandigen betreft, verwijzen we naar onze analyse van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen en van de regeling van het overbruggingsrecht en vergelijken we die regelingen hier met de verzekeringen private sector. We analyseren tevens, voor de zelfstandigen, de regeling van het asbestfonds en betrekken de analyse daarvan eveneens bij de vergelijking met de verzekeringen private sector (3).

1. Verzekeringen private sector

450. De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers verstaat onder dienstige inlichtingen in de zin van het handvest van de sociaal verzekerde, alle inlichtingen die kaderen in het verzoek van de sociaal verzekerde of zijn rechthebbende nabestaanden en die zijn respectievelijk hun individuele toestand verduidelijken met betrekking tot het ongeval waarvan de sociaal verzekerde het slachtoffer is. De toepasselijke wetgeving preciseert dat die inlichtingen inzonderheid de erkenning van het

1075 *Infra*, deel 2, hoofdtuk 5, C, 4, c. Activerings- en re-integratieprestaties in de de regeling van het overbruggingsrecht.

1076 Art. 5, § 1, en 11, § 4 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1077 Art. 120 e.v. Programmawet (I) 26 december 2006

arbeidsongeval, de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, de elementen die in aanmerking worden genomen voor de berekening ervan en voor de toepassing van de cumulatieregels betreffen.[1078]

De beroepsziekteverzekering voor werknemers hanteert een minder gepreciseerde omschrijving en verstaat onder dienstige inlichtingen verstaan, elke inlichting die de sociaal verzekerde op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaffen over zijn persoonlijke toestand. De toepasselijke wetgeving preciseert dat die inlichtingen worden verstrekt op basis van de wetgeving die toepasselijk is op de datum van het verzoek.[1079] Die beperkende precisering valt te betreuren, bijvoorbeeld ingeval wetswijzigingen reeds zijn goedgekeurd, maar op de datum van het verzoek nog niet in werking zijn getreden.[1080]

De wetgeving bepaalt geen gevallen waarin het onderzoek naar het recht op de prestaties ambtshalve moet gebeuren, maar bepaalt wel dat Fedris ambtshalve kan uitspraak doen over de herziening van reeds toegekende beroepsziektevergoedingen.[1081]

De toepasselijke wetgeving bepaalt niet dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om prestaties van de ouderschapsverzekering, op een uitzondering na. De aanvragen om de toekenning van bijslagen in het kader van de arbeidsongevallenverzekering, worden gevalideerd wat hun datum van indiening betreft, wanneer ze worden gericht aan de verzekeringsonderneming respectievelijk Fedris, ingeval die niet bevoegd zijn.[1082]

451. Het Federaal agentschap voor beroepsrisico's, afgekort “Fedris”, verstrekt via zijn website gedetailleerde informatie over de voorwaarden waaronder sociaal verzekerden en hun rechthebbenden aanspraak kunnen maken op arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen, de berekeningswijze van die vergoedingen, de terugbetaling van medische en andere kosten, enz.. [1083] De website vermeldt de contactgegevens van de, wat arbeids(weg)ongevallen betreft, erkende verzekeringsondernemingen[1084] en bevat een e-box voor het indienen van klachten over die ondernemingen.[1085] De website stelt ook een aantal formulieren ter beschikking.[1086]

De website vermeldt de minimum- en maximumbedragen van het basisloon,[1087] maar bevat geen simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun vergoeding te kennen.

De privaatrechtelijke verzekeringsinstellingen hebben een eigen website.

1078 Art. 1*bis* KB 24 november 1997 tot uitvoering, wat de arbeidsongevallenverzekering in de private sector betreft, van sommige bepalingen van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het “handvest” van de sociale verzekerde.

1079 Art. 1 KB 24 november 1997 tot uitvoering, voor de beroepsziekteverzekering in de private sector, van sommige bepalingen van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het “handvest” van de sociaal verzekerde.

1080 J.-F. NEVEN en S. GILSON, *Dix ans d'application de la Charte de l'assuré social*, Waterloo, Wolters Kluwer, 2008, 211-212.

1081 Art. 52 Beroepsziektewet; art. 8 KB 26 september 1996 tot vaststelling van de wijze waarop de aanvragen om schadeloosstelling en om herziening van reeds toegekende vergoedingen bij Fedris worden ingediend en onderzocht.

1082 Art. 5 KB 24 november 1997 tot uitvoering, wat de arbeidsongevallenverzekering in de private sector betreft, van sommige bepalingen van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het “handvest” van de sociale verzekerde.

1083 https://fedris.be/nl.

1084 https://fedris.be/sites/default/files/assets/NL/lijst_vo_nl.pdf.

1085 https://fedris.be/nl/formulieren/klacht-over-een-verzekeringsonderneming.

1086 https://fedris.be/nl.

1087 https://fedris.be/nl/professional/privesector/maximum-en-minimumbasisloon.

2.Verzekering publieke sector

452. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die kadert in het verzoek van de sociaal verzekerden of hun nabestaande rechthebbenden en die hun individuele toestand verduidelijken met betrekking tot het arbeidsongeval of de beroepsziekte waarvan de sociaal verzekerden slachtoffer zijn. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid de erkenning van het arbeidsongeval of de beroepsziekte, de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, de elementen die in aanmerking worden genomen voor de berekening ervan en voor de toepassing van de cumulatieregels betreffen.[1088]

De wetgeving bepaalt geen gevallen waarin het onderzoek naar het recht op de prestaties ambtshalve moet gebeuren.

Ze bepaalt evenmin dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen.

453. Het Federaal agentschap voor beroepsrisico's, afgekort "Fedris", verstrekt via zijn website gedetailleerde informatie over de voorwaarden waaronder sociaal verzekerden en hun rechthebbenden aanspraak kunnen maken op arbeidsongevallenvergoedingen, de berekeningswijze van die vergoedingen, de terugbetaling van medische en andere kosten, enz.. [1089]

De website vermeldt geen specifieke informatie voor de personeelsleden van de Belgische Staat en vermeldt niet de actuele bedragen van de jaarwedde op basis waarvan de vergoedingen worden berekend,[1090] en evenmin een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun vergoeding te kennen. Wat beroepsziekten betreft, heeft de aangeboden informatie betrekking op het personeel van de provinciale en plaatselijke overheden.

Voor meer informatie wat de personeelsleden van de Belgische Staat betreft, kan men wel terecht op de website van de FOD Personeel en Organisatie. Op de onthaalpagina vindt men een link naar 'Welzijn'[1091], en daar een link naar 'Arbeidsongevallen'.[1092] De webpagina waarnaar wordt verwezen, bevat elementaire informatie over de soorten arbeidsongevallen, de aangifte en de schadeloosstelling en stelt formulieren voor de aangifte van ongevallen ter beschikking.[1093] Ze bevat tevens bijkomende informatie over medische controles.[1094] Een zoekopdracht via het trefwoord beroepsziekte leidt tot een aantal los van elkaar staande gegevens. Men treft op de website van de FOD Personeel en Organisatie geen gestructureerde informatie over beroepsziekten aan.

1088 Art. 2 KB 8 juni 2007 tot uitvoering, wat de arbeidsongevallen en de beroepsziekten in de overheidssector betreft, van sommige bepalingen van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het « handvest » van de sociaal verzekerde.

1089 https://fedris.be/nl.

1090 https://fedris.be/nl/professional/publieke-sector/basisloon.

1091 https://fedweb.belgium.be/nl/over_de_organisatie/over_de_federale_overheid/ambtenarenzaken.

1092 https://fedweb.belgium.be/nl/welzijn.

1093 https://fedweb.belgium.be/nl/verlof_afwezigheid_en_werktijd/ziekte_en_ongeval/arbeidsongevallen.

1094 https://fedweb.belgium.be/nl/verlof_afwezigheid_en_werktijd/ziekte_en_ongeval/contr_le_arbeidsongevallen.

3.Socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen

454. Het Rijksinstituut voor de ziekte- en invaliditeitsverzekering en de verzekeringsinstellingen verstrekken aan elke sociaal verzekerde die daar schriftelijk om verzoekt de dienstige inlichtingen die betrekking hebben op zijn rechten en verplichtingen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Ingeval van raakpunten met andere socialezekerheidssectoren kunnen de inlichtingen ook betrekking hebben op rechten en verplichtingen in die andere sectoren. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die aan de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag van de prestaties in aanmerking worden genomen en op de redenen voor weigering van de prestaties.[1095]

De informatieverplichting die voortvloeit uit het handvest van de sociaal verzekerde wordt aangevuld met een bijkomende verplichting. De ziekenfondsen moeten minstens een dienst oprichten die als doel heeft het verlenen van hulp, voorlichting, begeleiding en bijstand met het oog op het bevorderen van het fysiek, psychisch of sociaal welzijn, onder meer bij het vervullen van de opdrachten in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.[1096]

De wetgeving bepaalt geen gevallen waarin het onderzoek naar het recht op de prestaties ambtshalve moet gebeuren.

Ze bepaalt evenmin dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om prestaties van de arbeidsongeschiktheidsverzekering.

455. Socialeverzekeringsfondsen en de Nationale Hulpkas voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen hebben de verplichting om hun leden informatie en bijstand te verlenen, wat hun verplichtingen en rechten in het kader van het sociaal statuut der zelfstandigen en aanverwante voorzieningen betreft.[1097]

De toepasselijke wetgeving bevat geen concrete omschrijving van de dienstige inlichtingen die moeten worden verstrekt op verzoek van de sociaal verzekerden.

Ze bepaalt niet in welke gevallen een ambtshalve onderzoek van het recht op de financiële uitkering wordt verricht, noch dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om de toekenning van de financiële uitkering.

456. De regeling met betrekking tot het Asbestfonds wordt niet beschouwd als een socialezekerheidsprestatie in de zin van het handvest van de sociaal verzekerde.[1098]

De toepasselijke wetgeving bepaalt niet dat bepaalde inlichtingen moeten worden verstrekt aan de verzoekers en bepaalt ook dat in bepaalde gevallen het onderzoek naar het recht op de tussenkomst van het Asbestfonds ambtshalve geschiedt, met uitzondering voor personen die voordien voor de in aanmerking komende ziekten een schadeloosstelling genoten op grond van de Beroepsziektewet. Als

1095 Art. 295*quater* Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

1096 Art. 3 Ziekenfondsenwet.

1097 Art. 20, § 1, vierde lid, en § 3 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1098 Art. 2, eerste lid Wet Handvest Sociaal Verzekerde; art. 117 Programmawet (I) 26 december 2006.

de rechthebbenden van een overleden persoon die een tussenkomst van het Asbestfonds genoot, kunnen worden geïdentificeerd via het rijksregister, bezorgt Fedris voorts, ambtshalve een formulier aan de betrokkenen om hen mee te delen dat ook zij de voorwaarden voor een tussenkomst vervullen.[1099]

Ingeval de aanvraag om een tussenkomst van het Asbestfonds bij vergissing is ingediend, bij een onbevoegde Belgische of buitenlandse socialezekerheidsinstelling, heeft deze aanvraag als datum van ontvangst, deze van de indiening bij de onbevoegde instelling.[1100]

457. Wat de wijze betreft waarop zelfstandigen informatie krijgen over hun individuele rechten en verplichtingen, refereren we aan onze analyses van de transparantie van de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor zelfstandigen[1101] en van de regeling van het overbruggingsrecht.[1102]

Wat de regeling met betrekking tot het Asbestfonds betreft, verwijzen we naar de website van Fedris die een link naar die regeling legt op de onthaalpagina.[1103] De webpagina waarnaar wordt verwezen, leidt naar informatie voor rechthebbenden en hun nabestaanden.[1104] De desbetreffende webpagina's bevatten nuttige informatie over de aanvragen en het verloop van de procedure en stellen daartoe nodige formulieren ter beschikking.[1105] De bedragen van de vergoedingen[1106] en de contacten voor begeleiding door sociaal assistenten en dossierbeheerders worden vermeld.[1107]

E. Deelbesluit

458. In dit hoofdstuk hebben we onderzocht voor wie de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector voorzien in een formele en effectieve verzekeringsdekking, of die socialezekerheidsregelingen een adequate bescherming bieden en of ze transparant zijn.

Wat de zelfstandigen betreft, hebben we de eerder geanalyseerde arbeidsongeschiktheids-verzekering voor zelfstandigen en de regeling van het overbruggingsrecht vergeleken met de verzekeringen private sector en tevens de regeling met betrekking tot het Asbestfonds onderzocht en vergeleken met de verzekeringen private sector.

We vatten hier onze bevindingen samen.

1. Formele verzekeringsdekking

459. Niet alleen typische en atypische werknemers, maar ook bepaalde categorieën zelfstandigen en sommige andere categorieën personen die geen werknemers zijn, verplicht verzekerd in de

1099 Art. 4, § 2 KB 11 mei 2007 ter uitvoering van hoofdstuk VI, van titel IV, van de programmawet (I) van 27 december 2006 tot oprichting van een Schadeloosstellingfonds voor asbestslachtoffers.

1100 Art. 5 KB 11 mei 2007 ter uitvoering van hoofdstuk VI, van titel IV, van de programmawet (I) van 27 december 2006 tot oprichting van een Schadeloosstellingfonds voor asbestslachtoffers.

1101 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, D, 3. Arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

1102 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, D, 3. Regeling van het overbruggingsrecht.

1103 https://fedris.be/nl.

1104 https://www.asbestfonds.be/home.

1105 https://www.asbestfonds.be/aanvraag-indienen.

1106 https://www.asbestfonds.be/schadeloosstelling.

1107 https://www.asbestfonds.be/begeleiding.

verzekeringen private sector. Dat geldt ook voor zeelieden ter koopvaardij, met inbegrip van scheepsjongens die geen 20 jaar oud zijn.

Sommige categorieën werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking van wezenlijk korte duur die uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zijn toch verplicht verzekerd in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers. Dat geldt ook voor leerlingen en voor de zogenaamde 'kleine statuten', dat wil zeggen voor personen die arbeid verrichten in het kader van een opleiding tot betaalde arbeid, tenzij die opleiding wordt ingericht buiten enig wettelijk kader.

Arbeidsongeschikte en werkloze werknemers ressorteren onder de beroepsziekteverzekering, ingeval zij een door of krachtens een wet of decreet ingerichte vakherscholing of scholing genieten. De beroepsziekteverzekering is tevens van toepassing op leerjongens, leermeisjes en stagiairs ook als zij geen loon ontvangen, en op de leerlingen en studenten die tijdens en door de aard van hun opleiding zijn blootgesteld aan het risico een beroepsziekte op te lopen en voor zover dat risico inherent is aan de uitoefening van het beroep waarop zij zich voorbereiden.

De verzekering publieke sector is van toepassing op de contractuele en statutaire personeelsleden van de meeste tewerkstellende overheden. Daartoe behoren de contractuele en statutaire personeelsleden van de Belgische Staat. De verzekering publieke sector is eveneens, wat de arbeidsongevallen betreft, van toepassing op personen die arbeid verrichten in het kader van een opleiding tot betaalde arbeid, tenzij die opleiding die wordt ingericht buiten enig wettelijk kader.

460. Sommige categorieën personen zijn tegelijk uitgesloten van de verzekeringen private sector en van de verzekering publieke sector, maar genieten bescherming onder een andere socialezekerheidsregeling.

Dat geldt voor zelfstandigen die hun beroepsactiviteit uitoefenen, terwijl zij reeds de pensioenleeftijd hebben bereikt of een pensioen genieten, maar geen of slechts verminderde socialezekerheidsbijdragen betalen. Zij genieten evenwel reeds een vervangingsinkomen of kunnen althans daarop aanspraak maken.

Gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, ressorteren onder een eigen arbeidsongevallenregeling die alleen de eigenlijke arbeidsongevallen dekt.

Voor sommige personen geldt geen arbeidsongevallen- of beroepsziekteregeling, maar zijn degenen die een beroep op hen doen verplicht een verzekeringscontract te sluiten tot dekking van de lichamelijke schade die zij oplopen bij ongevallen tijdens de uitvoering van hun activiteit of tijdens de verplaatsingen van en naar dat werk. Dat geldt voor vrijwilligers en voor sommige categorieën personen die zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en die niet verzekerd zijn in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers.

461. Ons onderzoek wijst echter ook uit dat bepaalde groepen personen die zich niet bevinden in een typische arbeidsrelatie, zijn uitgesloten van elke bescherming.

Het gaat om bepaalde categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is. Zij zijn immers uitgesloten uit het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Deze groep uitgesloten personen is ruimer, wat beroepsziekten betreft, dan wat het risico arbeids(weg)ongevallen, betreft. Een aantal van die

categorieën atypische werknemers ressorteert immers wel onder de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers.

Jonge en toevallige helpers ressorteren niet onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, zijn niet verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Zij zijn verstoken van elke bescherming.

Hetzelfde geldt voor sommige vrijwilligers. Niet alle personen of organisaties die een beroep doen op vrijwilligers, zijn immers verplicht een gemeenrechtelijke verzekering tegen arbeidsongevallen aan te gaan. Wat beroepsziekten betreft, legt de wetgever geen verplichting tot het sluiten van een verzekeringscontract op.

Gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, ressorteren wel onder een eigen arbeidsongevallenregeling, maar niet onder enige beroepsziekteregeling.

Personen die zijn uitgesloten van de beroepsziekteverzekering voor werknemers en van de verzekering publieke sector, hebben nog steeds niet de mogelijkheid om zich vrijwillig aan te sluiten bij de verzekeringen private sector of bij de verzekering publieke sector. Zij kunnen wel een beroep doen op een tussenkomst van het Asbestfonds, als zij zijn getroffen door bepaalde, door asbest veroorzaakte ziekten. Dat geldt overigens ook voor zelfstandigen die verzekerd zijn in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

462. We stellen ten slotte vast dat de arbeidsongeschiktheids- en de pensioenverzekering niet alle componenten afdekken van het sociale risico dat wordt gedekt door de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen. Naar ons oordeel voorzien die regelingen dan ook niet in een volledige formele verzekeringsdekking van de zelfstandigen tegen de gevolgen van arbeidsongevallen en beroepsziekten.

2. Effectieve verzekeringsdekking

463. Uit ons onderzoek blijkt dat de verzekeringen private sector, de verzekering publieke sector en de regeling met betrekking tot het Asbestfonds de toekenning van prestaties niet afhankelijk maken van wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden.

In de meeste gevallen, maar niet steeds, genieten zelfstandigen een vrijstelling in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering. Als zij willen aanspraak maken op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht, moeten zij verzekeringsplichtig zijn geweest in de 4 kwartalen vóór het kwartaal na dat waarin zij hun beroepsbezigheid hebben onderbroken of stopgezet omwille van een allergie.

464. De arbeidsongevallenverzekering voor werknemers en de verzekering publieke sector kennen geen carenzperiode.

De beroepsziekteverzekering voor werknemers hanteert bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid een carenzperiode van 15 dagen, die het mogelijk moet maken om de diagnose van een beroepsziekte te stellen. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen kent een kortere carenzperiode van 7 dagen. In beide gevallen gaat het recht op de respectieve socialezekerheidsprestaties in vanaf de aanvang van de arbeidsongeschiktheid als deze voortduurt na de carenzperiode. Ingeval een allergie

leidt tot de toekenning van de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht, hanteert die regeling geen carenzperiode. De regeling met betrekking tot het Asbestfonds hanteert evenmin een carenzperiode, als de tussenkomst van het Asbestfonds tijdig is gevraagd.

Beroepsziekterenten wegens overlijden zijn verschuldigd vanaf de 1ste dag van de maand die volgt op het overlijden van het slachtoffer. Die regel houdt geen rekening met de wellicht weinig waarschijnlijke hypothese dat de overledene in de maand van zijn overlijden geen beroepsziekte-vergoeding ontving. De rente van het Asbestfonds voor de maand waarin het slachtoffer overlijdt, blijft eveneens verworven. Het kapitaal voor de nabestaanden sluit daarbij aan.

465. Wegens arbeidsongeschiktheid toegekende arbeidsongevallen- en beroepsziekte-vergoedingen worden verleend zonder beperking in de tijd, zolang de arbeidsongeschiktheid van de gerechtigden erkend blijft. Dat is ook het geval voor de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen en voor zelfstandigen die aanspraak kunnen maken op een tussenkomst van het Asbestfonds.

Aan de in aanmerking komende overlevende echtgenoten, wettelijk samenwonende partners en ascendenten worden lijfrenten toegekend bij overlijden van sociaal verzekerde werknemers of personeelsleden van de Belgische Staat. De arbeidsongeschiktheidsverzekering en de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen voorzien niet in uitkeringen bij overlijden van de sociaal verzekerde. De tussenkomst van het Asbestfonds wordt aan de in aanmerking komende overlevende echtgenoten en samenwonende partners van overleden zelfstandigen toegekend in de vorm van een kapitaal.

Voor andere nabestaanden dan de partners hebben de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen wegens overlijden van de sociaal verzekerde een beperkte looptijd. Dat geldt ook voor de tussenkomst van het Asbestfonds voor de in aanmerking komende kinderen van een overleden zelfstandige.

3. Adequaatheid

466. We hebben voor de verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector nagegaan binnen welke termijn die prestaties voor het eerst moeten worden uitgekeerd. We hebben voorts de wijze van berekening van die prestaties geanalyseerd en nagegaan of de onderzochte regelingen minimumuitkeringen waarborgen aan de uitkeringsgerechtigden. We onderzochten ten slotte in welke mate die regelingen voorzien in prestaties die de terugkeer naar het werk faciliteren en een cumulatie van hun uitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten.

We hebben de aan zelfstandigen toekomende prestaties, voor elk van die aspecten, vergeleken met de prestaties van de verzekeringen private sector.

a. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties

467. Arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen moeten voor het eerst worden betaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan, ongeacht of zij worden toegekend door de verzekeringen private sector of de verzekering publieke

sector. Dezelfde termijn geldt voor de eerste betaling van de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht, als de zelfstandige daarop aanspraak kan maken wegens een allergie.

Bij tijdige aangifte van de arbeidsongeschiktheid moeten de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen worden betaald binnen de aanzienlijk kortere termijn van ten hoogste 7 dagen en 3 maanden na de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.

De wetgeving bepaalt niet binnen welke termijn uitkeringen van het Asbestfonds voor het eerst moeten worden betaald. Die termijn is niet gelijk aan de maximumtermijn voor de betaling van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen, vermits de tussenkomst van het Asbestfonds niet onder de toepassing valt van het handvest van de sociaal verzekerde. Het kapitaal bij overlijden waarin de regeling met betrekking tot het Asbestfonds voorziet, moet worden betaald binnen de maand volgend op de ontvangst van het behoorlijk ingevuld aanvraagformulier. Die termijn is merkelijk korter dan de termijn voor de betaling van de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen die verschuldigd zijn wegens het overlijden van de sociaal verzekerde.

b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan

468. Het bedrag van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen wordt in de meeste gevallen uitgedrukt als een percentage van het basisloon respectievelijk de jaarlijkse bezoldiging. Dat percentage is gelijk aan 30% voor de overlevingsrenten aan de overlevende partner, 90% voor vergoedingen bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid en het percentage van blijvende arbeidsongeschiktheid voor vergoedingen bij blijvende arbeidsongeschiktheid. In geval van geringe arbeidsongeschiktheden wordt een lager percentage toegekend en worden uitkeringen niet geïndexeerd.

Het basisloon is het loon waarop een voltijds werknemer recht heeft voor het jaar dat voorafgaat aan het ongeval respectievelijk aan de aanvraag om een beroepsziektevergoeding. Het basisloon mag niet lager zijn dan het gewaarborgd minimumloon voor een werknemer met dezelfde beroepskwalificatie, maar komt, anderzijds slechts tot beloop van het bij wet bepaalde maximumbedrag in aanmerking. Dat grensbedrag wordt niet verhoudingsgewijze verminderd in geval van deeltijdse tewerkstelling. De jaarlijkse bezoldiging is de niet-geïndexeerde wedde die het slachtoffer in de publieke sector geniet op het ogenblik van het arbeidsongeval of de intrede van de arbeidsongeschiktheid wegens beroepsziekte. Het komt eveneens slechts in aanmerking tot beloop van een grensbedrag. Dat grensbedrag wordt in de verzekering publieke sector anders bepaald en niet systematisch geïndexeerd. Het Grondwettelijk Hof ziet daarin geen schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

Voor deeltijdse werknemers rekent men met het deeltijds loon voortvloeiend uit alle arbeidsovereenkomsten voor deeltijdse arbeid die de betrokkene heeft gesloten. Bij de combinatie van deeltijdse arbeid met een zelfstandig beroep blijven de als zelfstandige verworven inkomsten buiten beschouwing. Bij blijvende arbeidsongeschiktheid en ingeval van een dodelijk arbeidsongeval wordt het basisloon berekend op basis van een voltijds loon. Ingeval de arbeidsduur van een personeelslid van de Belgische Staat kleiner is dan de normale jaarlijkse duur van een ambt met volledige prestaties, wordt de jaarlijkse bezoldiging aangevuld met de overeenkomende bezoldiging voor de periode waarin geen arbeidsprestaties zijn verricht. Cumuleert de betrokkene verscheidene ambten, dan worden de renten berekend op basis van de samengevoegde bezoldigingen.

Voor jonge werknemers, werknemers in de zogenaamde 'kleine statuten' en leerlingen wordt in geval van blijvende arbeidsongeschiktheid of overlijden het basisloon, zo nodig, berekend op basis van het minimumloon van een werknemer van 19 jaar met 6 maanden anciënniteit.

Voor bepaalde andere categorieën sociaal verzekerden gelden eveneens bijzondere regels voor de berekening van het basisloon.

De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector voorzien niet in de toekenning van minimumuitkeringen.

469. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen en de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht worden uitgedrukt in een forfaitair bedrag dat, anders dan arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen, varieert naargelang van de gezinssituatie van de betrokken zelfstandige. Uit de voorwaarden voor de erkenning van de arbeidsongeschiktheid en voor de toelating tot hervatting van een beroepsbezigheid blijkt dat uitkeringen slechts worden toegekend voor ernstigere arbeidsongeschiktheden. De financiële uitkering van het overbruggingsrecht wordt, wat ziekten betreft, slechts toegekend in geval van allergie.

Het bedrag van de forfaitaire rente die het Asbestfonds toekent, is hoger dan het hoogste bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de financiële uitkering.

Alle inkomensvervangende uitkeringen waarop zelfstandigen aanspraak kunnen maken ingeval van ongeval of ziekten door de uitoefening van hun beroep, zijn forfaitair. De bedragen ervan fungeren tegelijk als minimum- en maximumbedragen. Ze zijn, ook rekening gehouden met de socialezekerheidsbijdragen die worden ingehouden op arbeidsongevallen- en beroepsziekte-vergoedingen, aanzienlijk lager dan de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor een volledige blijvende arbeidsongeschiktheid, berekend op het geplafonneerd basisloon. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor alleenstaande zelfstandigen zijn nog beduidend lager dan arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen berekend op het geplafonneerd basisloon, als men rekening zou houden met een gedeeltelijke blijvende arbeidsongeschiktheid van 66%. De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn dan weer beduidend hoger dan arbeids-ongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor een volledige blijvende arbeidsongeschiktheid, berekend op het minimumbasisloon.

470. Een samenloop van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen met arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen kan zich voordoen. De arbeidsongeschiktheids-uitkeringen voor zelfstandigen worden dan verminderd met het bedrag van de arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen, ook ingeval een arbeidsongevallenvergoeding is verkregen tijdens een voorheen uitgeoefende werknemersactiviteit.

We wijzen ten slotte erop dat, ingeval een sociaal verzekerde als werknemer en als zelfstandige is blootgesteld aan het risico om een bepaalde (beroeps)ziekte op te lopen, de beroepsziektevergoeding voor sommige ziekten slechts gedeeltelijk wordt toegekend.

c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met inkomen uit arbeid

471. Het re-integratietraject in de arbeidsmarkt waarin de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet, staat ook open voor slachtoffers van arbeids(weg)ongevallen en beroepsziekten,

op voorwaarde dat zij arbeidsongeschikt zijn in de zin van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers. Dat geldt ook voor arbeidsongeschikte contractuele personeelsleden van de Belgische Staat, maar niet voor arbeidsongeschikte zelfstandigen.

472. Onder dezelfde voorwaarden kunnen de werknemers die het slachtoffer zijn van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte, aanspraak maken op de beroepsherscholingsbevorderende prestaties waarin de arbeidsongeschikt¬heids¬verzekering voor werknemers voorziet. Dat geldt zowel voor arbeidsongeschikte contractuele personeelsleden van de Belgische Staat, als voor arbeidsongeschikte zelfstandigen.

De beroepsziekteverzekering voor werknemers bevordert de deelname aan een door of krachtens een wet ingerichte beroepsopleiding of herscholing door het voordeel van de schadeloosstelling voor beroepsziekten te waarborgen aan de deelnemende arbeidsongeschikte of werkloze werknemers. Voorts kan aan door een beroepsziekte getroffen of bedreigde personen worden voorgesteld dat zij zich, tijdelijk of voorgoed, onthouden van iedere activiteit die hen nog blootstelt aan het risico van de beroepsziekte in kwestie. Bij definitieve stopzetting van hun activiteit kunnen zij een beroepsherscholing genieten ten laste van de beroepsziekteverzekering. Tijdens de duur van deze herscholing hebben zij bovendien recht op vergoedingen voor volledige blijvende arbeidsongeschiktheid, onder aftrek van de geldelijke voordelen die worden toegekend door de herscholingsinstelling.

In de verzekering publieke sector behouden personeelsleden die gepredisponeerd zijn voor een beroepsziekte of de eerste symptomen ervan vertonen en daardoor tijdelijk ophouden hun ambt uit te oefenen, hun normale loon of wedde, als zij niet kunnen worden ingezet voor andere opdrachten. Die preventiemaatregel is minder sterk uitgewerkt dan in de beroepsziekteverzekering voor werknemers.

Een dergelijke preventieregeling komt niet voor in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

473. De verzekeringen private sector verbieden noch beperken de cumulatie van renten die worden toegekend bij blijvende arbeidsongeschiktheid of overlijden van het slachtoffer, met het arbeidsinkomen van de gerechtigde of zijn nabestaanden. Voor de regeling met betrekking tot het Asbestfonds. In de verzekering publieke sector mogen vergoedingen voor blijvende arbeidsongeschiktheid niet hoger zijn dan 25% van de bezoldiging voor de berekening ervan, zolang het slachtoffer de uitoefening van zijn ambt voortzet. Het wordt betwist of die regel van toepassing is op contractuele personeelsleden.

Vermits arbeidsongevallen- en beroepsvergoedingen voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid het loonverlies compenseren, wordt het bedrag ervan verminderd bij gedeeltelijke hervatting van het werk.

Onder bepaalde voorwaarden mogen zelfstandigen, naargelang van het geval, voor een beperkte of onbeperkte periode het werk hervatten met behoud van uitkeringen. Het bedrag van de uitkeringen wordt na 6 maanden verminderd met 10%. Met ingang van het vierde kalenderjaar dat volgt op de aanvang van de toegestane beroepsactiviteit, moeten hun beroepsinkomsten beperkt blijven tot een wettelijk vastgelegd bedrag. Arbeidsongeschikte zelfstandigen hebben bij hervatting van de arbeid steeds, als men de vergoeding en het inkomen uit arbeid samentelt, een hoger bruto-inkomen dan wanneer zij de arbeid niet hervatten.

Dat is wellicht niet steeds het geval voor de slachtoffers van arbeidsongevallen of beroepsziekten die tijdelijk arbeidsongeschikt zijn. Bij tijdelijke gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid met wedertewerkstelling is het bedrag van hun vergoeding immers gelijk aan het verschil tussen hun oude en het nieuwe loon. In de gevallen waarin hun oude loon gelijk is aan hun basisloon, heeft de sociaal verzekerde, als men de vergoeding en het arbeidsinkomen samentelt, minder inkomen dan vóór de werkhervatting, zodra zijn nieuw brutoloon groter is dan 10% en kleiner is dan 90% van zijn oud basisloon. Als het oud brutoloon en het nieuw brutoloon hoger zijn dan het maximumbasisloon, hebben de betrokken werknemers een hoger gezamenlijk inkomen, zodra hun nieuw brutoloon 90% van het maximumbasisloon overschrijdt. De kans dat men bij werkhervatting, globaal genomen, een hoger inkomen verwerft dan zonder werkhervatting, stijgt bijgevolg naarmate het nieuwe brutoloon het maximumbasisloon meer te boven gaat.

Voor zover zelfstandigen, ondanks hun allergie, een inkomen uit arbeid verwerven, hebben zij dan weer geen recht op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht.

4. Transparantie

474. Wat de uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde betreft, vertoont de toepasselijke wetgeving lacunes.

De wetgeving inzake de beroepsziekteverzekering bevat een weinig gelukkige omschrijving van de dienstige inlichtingen die moeten worden verstrekt aan de sociaal verzekerden.

Er zijn geen gevallen voorhanden waarin een ambtshalve onderzoek naar het recht op de vergoedingen wordt gedaan.

475. Wat de informatie over individuele rechten en verplichtingen betreft, ontbreken de elementaire specifieke informatie inzake arbeidsongevallen en gestructureerde informatie inzake beroepsziekten ten aanzien van de personeelsleden van de Belgische Staat.

Hoofdstuk 5. Werkloosheidsverzekering en regeling van het overbruggingsrecht

476. De Belgische werkloosheidsverzekering voorziet in eerste instantie in uitkeringen aan arbeidsgeschikte sociaal verzekerden die werkloos zijn wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil en daardoor verstoken zijn van arbeid en loon.[1108] Dat geldt ook voor de wachtgeldenregeling die deel uitmaakt van de eigen socialezekerheidsregeling voor zeelieden ter koopvaardij.[1109]

De werkloosheids- en de wachtuitkeringen voldoen aan de criteria die het Hof van Justitie van de Europese Unie hanteert om uitkeringen te beschouwen als werkloosheidsuitkeringen in de zin van verordening 883/2004. Dat geldt zowel voor de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen ongeacht of ze worden aangevuld met een bedrijfstoeslag, als voor de inschakelingsuitkeringen, de overbruggings-uitkeringen[1110] en de opvanguitkeringen voor onthaalouders. Inschakelingsuitkeringen worden onder bepaalde voorwaarden toegekend aan jonge schoolverlaters die onvrijwillig werkloos zijn, maar nog geen aanspraak kunnen maken op eigenlijke werkloosheidsuitkeringen.[1111] Overbruggingsuitkeringen kunnen voor de uren van tijdelijke werkloosheid worden toegekend aan jonge werknemers die nog leerplichtig zijn en die hetzij alternerend onderwijs of onderwijs met beperkt leerplan, hetzij een erkende deeltijdse opleiding of een alternerende opleiding volgen.[1112] Onthaalouders verkrijgen opvanguitkeringen voor vergoedbare ontbrekende kindopvangdagen. Dat zijn kindopvangdagen die niet kunnen worden gerealiseerd door omstandigheden onafhankelijk van de wil van arbeidsgeschikte onthaalouders.[1113]

De Belgische werkloosheidsverzekering voorziet daarnaast ook in activerende uitkeringen in de vorm van bonussen of loonsubsidies. Die uitkeringen moeten ertoe bijdragen dat mensen zonder beroepsactiviteit zich (re-) integreren in de arbeidsmarkt. Voorts bieden ze werkende mensen meer mogelijkheden om economisch actief te blijven. In beide hypotheses zijn ze verschuldigd, hoewel de gerechtigden (opnieuw) aan het werk zijn.[1114] Ze kunnen om die reden niet worden gekwalificeerd als werkloosheidsuitkeringen in de zin van verordening 883/2004, die het eigenlijke voorwerp uitmaken van dit hoofdstuk.[1115] We zullen in dit onderzoek alleen nagaan of ook atypische werknemers aanspraak kunnen maken op die activeringsuitkeringen.

1108 Art. 7, § 1, derde lid, i) Besluitwet Maatschappelijke Zekerheid; art. 44 en 60-62 Werkloosheidsbesluit.

1109 Art. 1 en 2*octies* Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden; art. 37 KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1110 HvJ, 2 augustus 1993, zaak C-66/92; HvJ 11 juli 1996, zaak C-25/95; Beschikking HvJ 12 februari 2003, zaak C-23/02; HvJ 19 juli 2006, zaak C-406/04; HvJ 11 september 2008, zaak C-228/07.

1111 Art. 36 en 63 Werkloosheidsbesluit.

1112 Art. 63, § 1 Werkloosheidsbesluit.

1113 Art. 2 KB 26 maart 2003 tot uitvoering van artikel. 7, par. 1, derde lid, q, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, betreffende de onthaalouders.

1114 Zie W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 1653-1684.

1115 M. FUCHS en R. CORNELISSEN, *Eu Social Security Law. A commentary on EU Regulations 883/2004 and 987/2009*, Baden-Baden, Nomos, 2015, 90-91; H. Verschueren, "Werken activeringsmaatregelen over de grens wel?" in R. Janvier, Y. Jorens en A. Van Regenmortel (ed.), *Sociaal werk(t). Ereboek Josse Van Steenberge*, Brugge, Die Keure, 2009, 362.

477. België kent geen eigenlijke werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen. Voor hen bestaat wel de met de werkloosheidsverzekering vergelijkbare[1116] regeling van het overbruggingsrecht.

De prestaties van die regeling worden toegekend, ingeval een zelfstandige of zijn onderneming failliet is verklaard, ingeval zelfstandigen het voorwerp uitmaken van een minnelijke of gerechtelijke aanzuiveringsregeling, ingeval zij door omstandigheden onafhankelijk van hun wil, worden gedwongen elke zelfstandige activiteit te onderbreken of te staken of ingeval zij zich bevinden in economische moeilijkheden en elke zelfstandige activiteit officieel stopzetten .[1117] De in aanmerking komende omstandigheden die zich voordoen onafhankelijk van de wil van de zelfstandigen, worden omschreven op limitatieve wijze. De betrokkene moet immers het slachtoffer zijn van een natuurramp, een brand of een andere vorm van beschadiging van de voor zijn professioneel gebruik bedoelde gebouwen of zijn professionele uitrusting, of van de beslissing van een derde economische actor of een andere gebeurtenis die de activiteit van zijn onderneming rechtstreeks en aanzienlijk raakt.[1118] Ook de in aanmerking komende economische moeilijkheden die de zelfstandige dwingen tot een officiële stopzetting van zijn beroepsactiviteit, worden opgesomd op limitatieve wijze. De betrokkene moet immers hetzij een leefloon genieten, hetzij een beslissing tot volledige of gedeeltelijke vrijstelling van bijdragebetaling hebben bekomen, hetzij beschikken over een inkomen dat het inkomstenbedrag voor de berekening van de toepasselijke minimale socialezekerheidsbijdrage niet overschrijdt.[1119]

De regeling van het overbruggingsrecht voorziet aldus in een opsomming van gronden voor de toekenning van het overbruggingsrecht, maar omschrijft het gedekte sociaal risico, anders dan de werkloosheidsverzekering, nog niet op een generieke en abstracte wijze. Het is soms niet alleen moeilijk om aan de hand van die opsomming te achterhalen welk(e) risico('s) men precies wil dekken, maar het valt omwille van de limitatieve omschrijving van sommige van die gronden ook niet met zekerheid te achterhalen of de regeling van het overbruggingsrecht voorziet in socialezekerheidsprestaties voor alle gevallen waarin arbeidsgeschikte zelfstandigen wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil noch arbeid, noch beroepsinkomsten hebben.[1120]

478. We gaan in dit hoofdstuk na voor wie de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht voorzien in een formele (A) en effectieve (B)verzekeringsdekking, welk niveau van bescherming die socialezekerheidsregelingen bieden (C) en of ze transparant zijn (D). We vatten ten slotte onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

A. Formele verzekeringsdekking

479. We onderzoeken hierna of de personen die binnen het bestek van dit onderzoek vallen, hetzij verplicht (1) dan wel vrijwillig (2) verzekerd zijn in de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling

---

1116 Y. STEVENS enJ. PUT, "Het laatste heilige huisje: professionele apartheid in de sociale zekerheid" in R. DE CORTE, M. DE VOS, P. HUMBLET, F. KÉFER en E. VAN HOORDE, *De taal is gans het recht. Liber amicorum Willy van Eeckhoutte*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 144.

1117 Art. 4 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1118 Art. 2 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1119 Art. 6 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1120 D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, *JTT* 2020, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", 176-177.

of de regeling van het overbruggingsrecht, hetzij uitgesloten zijn van de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht (3).

Ingeval sociaal verzekerden gelijktijdig verzekerd zijn in de werkloosheidsverzekering of de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht, is er vanuit de invalshoek van de formele verzekeringsdekking geen probleem. Of de betrokkenen in dat geval socialezekerheidsuitkeringen van de beide regelingen kunnen cumuleren, onderzoeken we onder de invalshoek van de adequaatheid van de socialezekerheidsprestaties die zij genieten.[1121]

1. Verplichte verzekering

480. We onderzoeken hierna achtereenvolgens welke personen verplicht verzekerd zijn in de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) respectievelijk de regeling van het overbruggingsrecht (c).

a. Verplichte verzekering in de werkloosheidsverzekering

481. Er gelden weinig specifieke regels met betrekking tot het personeel toepassingsgebied van de werkloosheidsverzekering.

Alle typische en atypische werknemers die vallen onder de toepassing van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zijn bijgevolg, behoudens gevallen van uitsluiting, verplicht verzekerd in de werkloosheidsverzekering.[1122]

Bepaalde categorieën zelfstandigen die arbeid verrichten in gelijkaardige omstandigheden als die van een arbeidsovereenkomst, ressorteren ook onder de werkloosheidsverzekering. Het gaat om die categorieën zelfstandigen die de wetgever onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[1123]

Andere categorieën personen die geen werknemer zijn, maar onder de toepassing vallen van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, ressorteren ook onder de werkloosheids-verzekering.[1124] Dat geldt onder meer voor onthaalouders die niet gerechtigd zijn op eigenlijke werkloosheidsuitkeringen, maar wel op opvanguitkeringen.

Daarnaast vallen jonge werknemers die nog leerplichtig zijn, onder de toepassing van de werkloosheidsverzekering. Zij hebben weliswaar geen toegang tot de eigenlijke werkloosheids-uitkeringen, maar wel tot de overbruggingsuitkeringen waarin de werkloosheidsverzekering voorziet.[1125]

Le nombre de personnes assurées dans l'assurance-chômage s'élève à 3.767.371 en 2019.[1126]

1121 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, 2. Hoogte van de uitkeringen.

1122 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

1123 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

1124 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

1125 Art. 63, § 1 Werkloosheidsbesluit.

1126 Statistiques ONEM.

Tabel 28. Assurés contre le chômage en 2019 par sexe, région et classe d'âge

	Région flamande	Région Bruxelles-Capitale	Région Wallonne excl. Communauté germanophone	Communauté germanophone	Habitant à l'étranger
Hommes					
< 20 ans	7.439	722	3.847	198	1.143
20 - 24 ans	83.866	10.057	39.708	1.052	4.619
25 - 29 ans	149.422	27.236	73.804	1.305	6.658
30 - 34 ans	142.758	28.740	74.312	1.320	8.008
35 - 39 ans	142.296	26.429	69.858	1.151	8.286
40 - 44 ans	133.849	24.636	67.166	1.092	7.688
45 - 49 ans	138.015	22.211	68.869	1.169	7.708
50 - 54 ans	147.226	19.044	65.390	1.493	6.744
55 - 59 ans	137.149	15.595	57.000	1.350	4.792
60 - 64 ans	59.025	9.020	30.080	668	2.110
> 64 ans	11.634	1.143	4.292	203	453
TOTAL	**1.152.679**	**184.833**	**554.326**	**11.001**	**58.209**
Femmes					
< 20 ans	4.153	414	1.997	83	720
20 - 24 ans	71.166	9.078	33.151	677	2.905
25 - 29 ans	144.928	28.929	72.778	1.261	4.284
30 - 34 ans	134.907	28.656	71.360	1.168	4.344
35 - 39 ans	133.003	24.706	65.570	1.078	3.794
40 - 44 ans	127.195	21.513	63.989	1.023	3.430
45 - 49 ans	132.572	19.930	65.309	1.174	3.548
50 - 54 ans	135.842	17.546	61.499	1.452	2.764
55 - 59 ans	123.241	14.834	52.861	1.217	1.955
60 - 64 ans	55.228	9.393	29.990	651	912
> 64 ans	7.643	1.227	3.012	105	158
TOTAL	**1.069.878**	**176.226**	**521.516**	**9.889**	**28.814**

Source : ONEM.

482. Jonge schoolverlaters zijn als zodanig niet ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Zij kunnen niettemin, onder bepaalde voorwaarden, aanspraak maken op inschakelingsuitkeringen, een bijzondere vorm van werkloosheidsuitkeringen, ongeacht de beroepsactiviteit die zij later zullen uitoefenen.[1127]

1127 Art. 36 Werkloosheidsbesluit.

b. Verplichte verzekering in de wachtgeldenregeling voor zeelieden

483. Zeelieden ter koopvaardij, shoregangers, bepaalde varende werknemers en studenten van maritieme opleidingen zijn verplicht verzekerd in de wachtgeldenregeling voor zeelieden.[1128]

484. Hetzelfde geldt voor de leerlingen van de koopvaardij. Zij vallen weliswaar niet onder de toepassing van de socialezekerheidsregeling voor zeelieden[1129] maar ontvangen tijdens hun praktische opleiding een gage van de reder of, wanneer er tijdens de praktische opleiding geen mogelijkheid van inscheping is, een wachtgeld. Leerlingen die nog geen aanspraak kunnen maken op wachtgeld, ontvangen de dagvergoeding die zij ook krijgen tijdens hun theoretische opleiding.[1130]

c. Verplichte verzekering in de regeling van het overbruggingsrecht

485. De zelfstandigen die niet worden ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zijn, behoudens gevallen van uitsluiting, verplicht verzekerd in de regeling van het overbruggingsrecht.[1131]

2. Vrijwillige verzekering

486. Noch de werkloosheidsverzekering, noch de wachtgeldenregeling voor zeelieden, noch de regeling van het overbruggingsrecht voorzien in de mogelijkheid van een vrijwillige verzekering.

3. Gevallen van uitsluiting

487. De wachtgeldenregeling voor zeelieden bevat geen uitsluitingsbepalingen.

We onderzoeken hierna bijgevolg eerst welke personen weliswaar zijn uitgesloten van de werkloosheidsverzekering (a) en de regeling van het overbruggingsrecht (b), maar nog steeds beschermd zijn tegen de gevolgen van werkloosheid of de economische risico's waaraan zelfstandigen blootstaan. Vervolgens gaan we na welke personen zijn uitgesloten van zowel de werkloosheidsverzekering en de regeling van het overbruggingsrecht (c).

a. Uitsluiting van de werkloosheidsverzekering

488. Sommige categorieën personen worden uitgesloten van de werkloosheidsverzekering, omdat zij vastheid van betrekking genieten of ressorteren onder een eigen werkloosheidsregeling.

Wat de werknemers betreft, vallen de leden van het benoemd personeel van private instellingen voor niet-universitair en universitair onderwijs en van private diensten voor school- en

1128 Art. 2 e.v. Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden; zie RSZ, Administratieve instructies voor reders, https://www.international.socialsecurity.be/documents/seafarers/administratieve_instructies_voor_reders_2019.pdf.

1129 Art. 2, § 3 Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

1130 Art. 24 KB 20 mei 1986 houdende regeling van het leerlingwezen voor beroepen uitgeoefend door arbeiders in loondienst bij de koopvaardij.

1131 Art. 4 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

beroepsoriëntering of van psycho-medisch-sociale centra niet onder de toepassing van de werkloosheidsverzekering, hoewel zij ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[1132] Zij genieten immers vastheid van betrekking. Ingeval hun arbeidsverhouding eenzijdig wordt beëindigd door de tewerkstellende instelling of een einde neemt als gevolg van de vernietiging, intrekking, opheffing of niet-hernieuwing van hun benoemingsakte wordt hen onder bepaalde voorwaarden een recht op uitkeringen verleend in de werkloosheidsverzekering. [1133]

Diezelfde regeling geldt voor ambtenaren van de Belgische Staat. In beide gevallen komen de betrokkenen niet in aanmerking voor de toepassing van die maatregel, als zij hun ambt uitoefenen als nevenberoep of nevenambt naast een andere activiteit en zij op grond van die activiteit reeds vallen onder de toepassing van de werkloosheidsverzekering.[1134]

Jonge werknemers hebben geen recht op werkloosheidsuitkeringen vóór de beëindiging van de leerplicht, maar genieten overbruggingsuitkeringen voor de uren van tijdelijke werkloosheid, als zij alternerend onderwijs, onderwijs met een beperkt leerplan, een erkende deeltijdse opleiding of een alternerende opleiding volgen.[1135]

Zelfstandigen hebben nooit geressorteerd onder de werkloosheidsverzekering. Vóór de invoering van de faillissementsverzekering, genoten zij geen socialezekerheidsbescherming tegen de gevolgen van economische risico's.

b. Uitsluiting van de regeling van het overbruggingsrecht

489. Sommige categorieën zelfstandigen worden uitgesloten van de regeling van het overbruggingsrecht, maar hebben in diezelfde of een andere hoedanigheid toegang tot de werkloosheidsverzekering.

Daartoe behoren de categorieën zelfstandigen die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst en die de wetgeving onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[1136]

Zelfstandigen in bijberoep zijn expliciet uitgesloten van de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.[1137] Op grond van hun hoofdberoep genieten zij wel vastheid van betrekking of ressorteren zij onder de werkloosheidsverzekering of de wachtgeldenregeling.

Echtgenoten en wettelijk samenwonende partners van zelfstandigen die niet als meewerkende echtgenoot worden beschouwd omwille van hun activiteit als werknemer of ambtenaar[1138], genieten in die hoedanigheid vastheid van betrekking of een socialezekerheidsbescherming tegen werkloosheid.

1132 Art. 7 en 8 RSZ-Besluit.

1133 Art. 7-13 Wet 20 juli 1991 houdende sociale en diverse bepalingen.

1134 Art. 7-13 Wet 20 juli 1991 houdende sociale en diverse bepalingen.

1135 Art. 63, § 1 Werkloosheidsbesluit.

1136 Art. 3, § 1, derde lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1137 Art. 5 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1138 Art. 7 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

Zelfstandige journalisten en perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten op grond van een zelfstandige beroepsbezigheid zijn niet verzekerd in de regeling van het overbruggingsrecht, als zij sociaal verzekerd zijn als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat.[1139]

De zogenaamde 'publieke mandatarissen' zijn eveneens uitgesloten, maar genieten vastheid van betrekking of ressorteren onder de werkloosheidsverzekering op grond van hun functie bij een overheid of een werknemers-, werkgevers- of zelfstandigenorganisatie.[1140]

Ambtenaren van de Belgische Staat zijn geen zelfstandigen en hebben als dusdanig geen toegang tot de regeling van het overbruggingsrecht. Zij genieten wel vastheid van betrekking.

490. Sommige categorieën zelfstandigen worden als zodanig uitgesloten van de regeling van het overbruggingsrecht, maar vallen toch onder de toepassing ervan, als zij nog een andere zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen. Dat is het geval voor zelfstandige journalisten en perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten op grond van een zelfstandige beroepsbezigheid en daarnaast een andere zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen[1141] en voor de echtgenoten van zelfstandigen die niet als meewerkende echtgenoot worden beschouwd omwille van een eigen beroepsbezigheid als zelfstandige.[1142]

c. Uitsluiting van de werkloosheidsverzekering en de regeling van het overbruggingsrecht

491. Het gaat, wat werknemers betreft, om bepaalde categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is. Zij zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers[1143] en, bij gebrek aan andersluidende wetsbepaling, ook uit de werkloosheidsverzekering. Als zij voor het overige geen zeeman zijn of hun werknemersactiviteit niet combineren met een beroepsbezigheid als zelfstandige of een betrekking als ambtenaar van de Belgische Staat, zijn zij noch in de werkloosheidsverzekering of de wachtgeldenregeling, noch in de regeling van het overbruggingsrecht verzekerd.

492. Zelfstandigen die hun beroepsbezigheid uitoefenen, terwijl zij een rust- of overlevingspensioen genieten of terwijl zij reeds de wettelijke pensioenleeftijd hebben bereikt, zijn uitgesloten van de regeling van het overbruggingsrecht.[1144] Zij genieten echter reeds een pensioen of kunnen aanspraak maken daarop.

Jonge en toevallige helpers worden nog steeds uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.[1145] Zij genieten geen eigen bescherming tegen de gevolgen van de economische risico's waaraan zelfstandigen blootstaan. Voor zover zij personen ten laste zijn van de zelfstandige die zij helpen, wordt het bedrag van diens overbruggingsuitkering vastgesteld aan het tarief voor zelfstandigen met gezinslast.

1139 Art. 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1140 Art. 5*bis* Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1141 Art. 5 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1142 Art. 7 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1143 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

1144 Art. 5 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1145 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

Student-zelfstandigen en personen die worden gelijkgesteld met de beoefenaars van een zelfstandig bijberoep en die geen of verminderde socialezekerheidsbijdragen betalen, kunnen geen aanspraak maken op de prestaties in het kader van de regeling van het overbruggingsrecht.[1146]

493. Artsen in opleiding worden niet beschouwd als werknemers en ressorteren, hoewel zij zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, niet onder de werkloosheidsverzekering.[1147] Vermits hun activiteit niet wordt beschouwd als een beroepsbezigheid als zelfstandige, zijn zij noch in de werkloosheidsverzekering of, door de aard van hun activiteit, in de wachtgeldenregeling, noch in de regeling van het overbruggingsrecht sociaal verzekerd.

Arbeidende personen die geen werknemers zijn en die de wetgever niet onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zoals vrijwilligers[1148] en gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten[1149], vallen niet onder de toepassing van de werkloosheidsverzekering. Vermits hun activiteit ook niet wordt beschouwd als een beroepsbezigheid als zelfstandige, zijn zij noch in de werkloosheidsverzekering of de wachtgeldenregeling, noch in de regeling van het overbruggingsrecht verzekerd, als zij geen andere (beroeps)activiteit verrichten. Als zij ook geen ambtenaar van de Belgische Staat zijn, genieten zij evenmin vastheid van betrekking.

B. Effectieve verzekeringsdekking

494. We onderzoeken eerst of de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling voor zeelieden en de regeling van het overbruggingsrecht de toekenning van hun respectieve socialezekerheidsprestaties afhankelijk maken van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden (1) en of reeds (deels) volbrachte wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden worden behouden, overgedragen respectievelijke geaccumuleerd, in geval van loopbaantransities (2). We gaan elders na of de duur van de volbrachte loopbaan een invloed heeft op de hoogte van de prestaties van de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht.[1150]

We onderzoeken vervolgens vanaf welk ogenblik het recht op de prestaties van de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht ingaat (3).

Ten slotte analyseren we de looptijd van de prestaties in de drie betrokken socialezekerheids-regelingen (4).

1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

495. Zoals we hierna toelichten, hanteren de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) en de regeling van het overbruggingsrecht (c), uiteenlopende wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden.

1146 Art. 5, § 1, 2° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1147 Art. 15*bis* RSZ-Besluit.

1148 Art. 10 en 11 Vrijwilligerswet.

1149 Art. 84, § 4 Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden.

1150 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2. Hoogte van de uitkeringen.

a. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden in de werkloosheidsverzekering

496. Sociaal verzekerden die worden beschouwd als tijdelijk werklozen, moeten in wettelijk omschreven hypotheses geen wachttijd volbrengen.[1151] Hetzelfde geldt voor onthaalouders die aanspraak maken op opvanguitkeringen[1152] en voor jonge leerlingen die recht hebben op overbruggingsuitkeringen.[1153]

497. Een wachttijd geldt wel voor de toelaatbaarheid tot de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen. Zoals hierna wordt toegelicht, verschillen de desbetreffende regels, naargelang het gaat om voltijdse (1°) dan wel deeltijdse werknemers (2°). Als de werkloosheidsuitkering wordt aangevuld met bedrijfstoeslag, moet de betrokkene niet alleen de wachttijd hebben volbracht, maar ook voldoen aan bijkomende loopbaanduurvoorwaarden (3°).

Om aanspraak te kunnen maken op inschakelingsuitkeringen moeten jonge schoolverlaters een bijzondere wachttijd, de beroepsinschakelingstijd, volbrengen (4°).

1° Wachttijd voor voltijdse werknemers

498. Om toegelaten te worden tot het recht op werkloosheidsuitkeringen moeten voltijdse werknemers de voor hen geldende wachttijd hebben volbracht.

Werknemers zijn voltijds als hun normale overeengekomen arbeidsduur overeenstemt met de maximale wettelijke arbeidsduur in hun onderneming en als hun loon overeenstemt met het loon voor een volledige werkweek. Werknemers die niet voltijds werken, maar een normaal gemiddeld maandloon hebben dat ten minste gelijk is aan het voltijds refertemaandloon, worden gelijkgesteld met voltijdse werknemers, als zij de wachttijd voor voltijdse werknemers hebben volbracht.[1154] Enkele bijzondere categorieën werknemers worden gelijkgesteld met voltijdse werknemers.[1155]

499. De voltijdse en als zodanig beschouwde werknemers moeten een voorgeschreven aantal arbeidsdagen hebben gepresteerd in een referteperiode die onmiddellijk voorafgaat aan de aanvraag om werkloosheidsuitkeringen.[1156] Het vereiste aantal arbeidsdagen en de duur van de referteperiode nemen op een vrijwel volledig evenredige wijze toe, naargelang van de leeftijd van de aanvrager, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 29. Wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor voltijdse werknemers

Vereiste aantal arbeidsdagen	Duur van referteperiode	Leeftijdsgroep
312	21 maanden	< 36 jaar
468	33 maanden	36 - < 50 jaar

1151 Art. 42*bis* Werkloosheidsbesluit.

1152 KB 26 maart 2003 tot uitvoering van artikel 7, par. 1, derde lid, q, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, betreffende de onthaalouders.

1153 Art. 35 Werkloosheidsbesluit.

1154 Art. 28, § 2 Werkloosheidsbesluit.

1155 Art. 28, § 3 Werkloosheidsbesluit.

1156 Art. 30 Werkloosheidsbesluit.

624	42 maanden	≥ 50 jaar

Het aantal arbeidsdagen wordt voor havenarbeiders en zeevissers teruggebracht op 216, 324 respectievelijk 432 arbeidsdagen.[1157]

Voltijdse werknemers die niet het vereiste aantal arbeidsdagen voor hun leeftijdsgroep, maar wel dat voor een hogere leeftijdsgroep kunnen aantonen, worden eveneens toegelaten tot het recht op werkloosheidsuitkeringen.[1158]

Voor een ononderbroken voltijdse tewerkstelling gedurende een volledig kwartaal rekent men 78 arbeidsdagen aan. Is de voltijdse tewerkstelling onderbroken, dan bekomt men het aantal arbeidsdagen dat 78 niet mag overschrijden, door het aantal vastgestelde arbeidsdagen te delen door de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur uitgedrukt in dagen. Het aldus bekomen resultaat wordt dan vermenigvuldigd met 6.[1159] De "maatpersoon" is voltijds tewerkgesteld in dezelfde onderneming of, bij ontstentenis, in dezelfde bedrijfstak, in een functie gelijkaardig aan deze van de werknemer, en wordt geacht normaal eenzelfde aantal dagen arbeid te verrichten als de werknemer.[1160] Voor leerkrachten, werknemers met artistieke activiteiten, houthakkers en huisarbeiders gelden bijzondere berekeningsregels.[1161]

Alleen arbeidsprestaties waarvoor het minimumloon is betaald en waarvoor socialezekerheidsbijdragen voor de werkloosheidsverzekering zijn ingehouden of worden geacht te zijn ingehouden, tellen mee als arbeidsdagen.[1162] Arbeidsprestaties verricht in het kader van een flexi-job worden niettemin voor de toepassing van de werkloosheidsverzekering als arbeidsprestaties in aanmerking genomen.[1163]

Socialezekerheidsbijdragen van voltijdse of deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat worden niet aangewend voor de financiering van de werkloosheidsverzekering. Door hen gepresteerde arbeidsdagen worden bijgevolg niet meegerekend voor de toelating tot het recht op werkloosheidsuitkeringen. Ingeval hun arbeidsverhouding eenzijdig wordt beëindigd door de Belgische Staat of een einde neemt als gevolg van de vernietiging, intrekking, opheffing of niet-hernieuwing van hun benoemingsakte wordt hen onder bepaalde voorwaarden een onmiddellijk ingaand recht op werkloosheidsuitkeringen verleend. De Belgische Staat maakt dan de met de wachttijd overeenstemmende patronale en werknemersbijdragen over aan het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[1164]

1157 Art. 31 Werkloosheidsbesluit.

1158 Art. 30 Werkloosheidsbesluit.

1159 Art. 7 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1160 Art. 7, tweede lid KB 10 juni 2001 tot eenvormige definiëring van begrippen met betrekking tot arbeidstijdgegevens ten behoeve van de sociale zekerheid, met toepassing van artikel 39 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels.

1161 Art. 9-12 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1162 Art. 37 Werkloosheidsbesluit.

1163 Art. 18 Wet 16 november 2015 houdende diverse bepalingen inzake sociale zaken.

1164 Art. 7-13 Wet 20 juli 1991 houdende sociale en diverse bepalingen.

2° Wachttijd voor deeltijdse werknemers

500. De meeste deeltijdse werknemers worden niet gelijkgesteld met voltijdse werknemers. Wat hen betreft, maakt de wetgeving een onderscheid tussen vrijwillig deeltijdse werknemers en deeltijdse werknemers met behoud van rechten.

501. Vrijwillig deeltijds zijn werknemers met een deeltijdse arbeidsregeling van normaal gemiddeld ten minste 12 uren per week of van ten minste 1/3de van het normaal gemiddeld wekelijks aantal arbeidsuren van de maatpersoon. De "maatpersoon" is voltijds tewerkgesteld in dezelfde onderneming of, bij ontstentenis, in dezelfde bedrijfstak, in een functie gelijkaardig aan deze van de werknemer, en wordt geacht normaal eenzelfde aantal dagen arbeid te verrichten als de werknemer.[1165] Of de werknemer voldoende arbeidsuren heeft gepresteerd, wordt beoordeeld op basis van de recentste periode van ten minste 4 weken waarin de werknemer als vrijwillig deeltijdse werknemer in dienst was bij eenzelfde werkgever. Men houdt in voorkomend geval geen rekening met de periode die voorafgaat aan de laatste twaalf maanden.[1166]

Om toegelaten te worden tot het recht op werkloosheidsuitkeringen moeten vrijwillig deeltijdse werknemers, met uitzondering van tijdelijk werklozen[1167], een wachttijd hebben doorlopen van evenveel halve arbeidsdagen als het aantal arbeidsdagen dat wordt vereist van een voltijds werknemer. De referteperiode wordt voor hen evenwel verlengd met 6 maanden[1168], ongeacht het aantal door hen gepresteerde arbeidsuren.[1169]

Men bekomt het aantal halve arbeidsdagen door het aantal vastgestelde arbeidsdagen te vermenigvuldigen met 2. Dat aantal mag echter maximaal 78 dagen per kwartaal bedragen.[1170] Die beperking benadeelt werknemers met arbeidstijden die sterk variëren op jaarbasis. Voor kwartalen waarin zij de meeste arbeidsuren presteren, hebben zij mogelijk meer dan 78 dagen en lopen zij dus het gevaar een aantal halve arbeidsdagen te verliezen, terwijl zij die niet in rekening kunnen brengen voor de kwartalen waarin zij de minste arbeidsuren presteren. Het aantal halve arbeidsdagen wordt immers berekend per kwartaal.[1171]

502. Deeltijdse werknemers met behoud van rechten zijn werknemers met een wekelijkse arbeidsduur van ten minste 1/3de van de wekelijkse arbeidsduur van voltijdse werknemers van dezelfde categorie in de onderneming of – bij ontstentenis van dergelijke werknemers in de onderneming – van minste 1/3de van de voltijdse arbeidsduur in dezelfde bedrijfssector. De betrokken werknemers moeten bovendien beantwoorden aan een van de volgende voorwaarden:

1165 Art. 7, tweede lid KB 10 juni 2001 tot eenvormige definiëring van begrippen met betrekking tot arbeidstijdgegevens ten behoeve van de sociale zekerheid, met toepassing van artikel 39 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels.

1166 Art. 33 Werkloosheidsbesluit.

1167 Art. 42*bis* Werkloosheidsbesluit.

1168 Art. 33 Werkloosheidsbesluit.

1169 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 140.

1170 Art. 8 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1171 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 140.

1° voldoen aan alle toelaatbaarheids- en toekenningsvoorwaarden om aanspraak te kunnen maken op uitkeringen als voltijdse werknemer op het tijdstip waarop zij deeltijds worden of op het tijdstip van de uitkeringsaanvraag indien het een jonge schoolverlater of een gerechtigde op een overgangsuitkering betreft.
Voor zover sociaal verzekerden met gelijktijdige gemengde loopbanen deeltijdse werknemers zijn, moeten zij worden beschouwd als vrijwillig deeltijdse werknemers en niet als deeltijdse werknemers met behoud van rechten. Door de uitoefening van een andere beroepsactiviteit vervullen zij immers niet alle toelaatbaarheids- en toekenningsvoorwaarden om aanspraak te kunnen maken op uitkeringen als voltijds werknemer[1172];
2° deeltijds worden in de periode gedekt door een opzeggingsvergoeding voor een voltijdse betrekking en aantonen dat zij op het einde van die periode aanspraak hadden kunnen maken op uitkeringen als voltijdse werknemer, als zij de deeltijdse betrekking niet hadden aanvaard;
3° deeltijds worden in de periode tussen de dag waarop kennis werd gegeven van de opzegging van hun voltijdse betrekking en de dag waarop de opzeggingstermijn ten einde liep en aantonen dat zij op het einde van de opzeggingstermijn aanspraak hadden kunnen maken op uitkeringen als voltijdse werknemer, als zij de deeltijdse betrekking niet hadden aanvaard;
4° zijn overgegaan van een voltijdse naar een deeltijdse arbeidsregeling in het kader van een door de bevoegde minister goedgekeurd herstructureringsplan en aantonen dat zij op dat ogenblik de wachttijd voor voltijdse werknemers vervullen;
5° zijn overgegaan van een voltijdse naar een deeltijdse arbeidsregeling in het kader van een welbepaald type bedrijfsplan tot herverdeling van de arbeid of tewerkstellingsakkoord en aantonen dat zij op dat ogenblik de wachttijd voor voltijdse werknemers vervullen.

Werknemers met een integratie- of een herinschakelingsuitkering die zijn tewerkgesteld in een deeltijdse arbeidsregeling, worden eveneens beschouwd als deeltijdse werknemers met behoud van rechten, tenzij zij, op het ogenblik van hun indiensttreding, werkloosheidsuitkeringen genoten als vrijwillig deeltijdse werknemer.[1173]

De betrokken werknemers verwerven de hoedanigheid van deeltijds werknemer met behoud van rechten van bij de aanvang van hun deeltijdse betrekking, als zij de erkenning van die hoedanigheid of een inkomensgarantie-uitkering[1174] aanvragen binnen de 2 maanden na de aanvang van hun deeltijdse betrekking. [1175] Zij kunnen ervoor opteren om die aanvraag uit te stellen. Zij verkrijgen de hoedanigheid van deeltijds werknemer met behoud van rechten dan weliswaar ten vroegste vanaf de dag waarop de aanvraag voor het verkrijgen van de hoedanigheid toekomt op het werkloosheidsbureau. Zij moeten in dat geval de wachttijd voor voltijdse werknemers echter pas hebben vervuld op het ogenblik van het indienen van de aanvraag.[1176]

Om toegelaten te worden tot het recht op werkloosheidsuitkeringen moeten deeltijdse werknemers met behoud van rechten hetzelfde aantal arbeidsdagen volbrengen als voltijdse werknemers.[1177] Om na te gaan of dat het geval is, wordt het aantal arbeidsdagen bekomen door het aantal arbeidsuren te delen door 1/6de van deze van de maatpersoon. De “maatpersoon” is voltijds

1172 Art. 29 Werkloosheidsbesluit.

1173 Art. 29, § 3 Werkloosheidsbesluit.

1174 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, a, 3° Werkloosheidsuitkeringen voor vrijwilig deeltijdse werknemers.

1175 Art. 29, § 2 Werkloosheidsbesluit.

1176 Art. 29, § 2*bis* Werkloosheidsbesluit.

1177 Zie RVA, Infoblad T31. Hebt u recht op uitkeringen na een tewerkstelling?, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t31.

tewerkgesteld in dezelfde onderneming of, bij ontstentenis, in dezelfde bedrijfstak, in een functie gelijkaardig aan deze van de werknemer, en wordt geacht normaal eenzelfde aantal dagen arbeid te verrichten als de werknemer.[1178] Het aldus bekomen aantal dagen mag gemiddeld per kwartaal 78 niet overschrijden. Arbeidsuren zijn de uren waarmee rekening werd gehouden voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen voor de financiering van de werkloosheidsverzekering.[1179]

3° Loopbaanduurvoorwaarden voor werklozen met bedrijfstoeslag

503. Oudere werklozen die voldoen aan de wachttijd, kunnen worden toegelaten tot het recht op werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoeslag. Daartoe moeten zij op het ogenblik van de beëindiging van hun arbeidsovereenkomst onder meer kunnen bogen op een loopbaan waarvan de duur afhankelijk is van de leeftijd van de betrokkenen en de toepasselijke cao. Bepaalde perioden worden in dit verband gelijkgesteld met arbeidsdagen.[1180] De vereiste loopbaan bedraagt in principe 40 jaar, maar wordt voor werkneemsters geleidelijk op 40 jaar gebracht tijdens een nog lopende overgangsperiode. Ze is, onder bepaalde voorwaarden, voorts korter voor werknemers die arbeidsongeschikt zijn, een zwaar beroep uitoefenen of werken in bepaalde arbeidsregimes[1181] en voor werknemers die behoren tot een onderneming of instelling in moeilijkheden of in herstructurering.[1182]

504. De duur van de volbrachte loopbaan wordt in principe bepaald op dezelfde wijze als voor het berekenen van werkloosheidsuitkeringen.[1183] Daarnaast gelden bijzondere regels inzake met arbeid gelijkgestelde dagen.[1184]

4° Beroepsinschakelingstijd voor jonge werklozen

505. Jonge werklozen worden toegelaten tot het recht op inschakelingsuitkeringen, als zij een beroepsinschakelingstijd van 310 dagen hebben volbracht. Zij vervullen die bijzondere wachttijd onder meer door arbeidsdagen te presteren, actief naar werk te zoeken, stages te volgen, zich te vestigen als zelfstandige in hoofdberoep of deel te nemen aan een individueel inschakelingsproject.[1185]

Arbeidsdagen als zelfstandige kunnen bijgevolg ertoe leiden dat de betrokkenen worden toegelaten tot het recht op beroepsinschakelingsuitkeringen.[1186]

1178 Art. 7, tweede lid KB 10 juni 2001 tot eenvormige definiëring van begrippen met betrekking tot arbeidstijdgegevens ten behoeve van de sociale zekerheid, met toepassing van artikel 39 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels.

1179 Art. 7 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1180 Art. 4 Bedrijfstoeslagbesluit.

1181 Art. 2-3 Bedrijfstoeslagbesluit.

1182 Art. 18, § 8 Bedrijfstoeslagbesluit.

1183 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de werkloosheidsverzekering.

1184 Art. 4 Bedrijfstoeslagbesluit.

1185 Art. 36, § 1, 4°, en § 2 Werkloosheidsbesluit.

1186 Art. 36, § 2, 8° Werkloosheidsbesluit.

b. Wachttijden in de wachtgeldenregeling

506. Alleen de personen die voorheen aan boord van een schip gevaren of gewerkt hebben, kunnen aanspraak maken op de toekenning van wachtgelden.[1187]

Zij moeten kunnen bogen op 300 arbeidsdagen bij de Belgische koopvaardij in de 24 maanden die voorafgaan aan de aanvraag om wachtgelden in de categorie A of op 150 dergelijke arbeidsdagen in de 12 voorafgaande maanden voor wachtgelden in de categorie B. Hun arbeidsprestaties worden samengeteld. Voor een maand van volledige tewerkstelling tellen die arbeidsprestaties voor 30 of 25 arbeidsdagen, naargelang het gaat om een zeeman respectievelijk shoreganger. Arbeidsprestaties tellen alleen mee, als zij ten minste werden bezoldigd met het minimumloon en socialezekerheidsbijdragen zijn gestort of ingehouden of worden geacht te zijn ingehouden op de bezoldiging.[1188]

Het aantal te vervullen arbeidsdagen is bijgevolg steeds kleiner dan in de werkloosheidsverzekering. Het hoogste aantal arbeidsdagen is kleiner dan het kleinste aantal arbeidsdagen en mag bovendien worden volbracht in een iets langere referteperiode dan in de werkloosheidsverzekering. Men telt, behoudens voor shoregangers, bovendien met een hoger aantal arbeidsdagen per gewerkte maand dan in werknemersverzekering.

c. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden in de regeling van het overbruggingsrecht

507. Om aanspraak te kunnen maken op het overbruggingsrecht moeten zelfstandigen ten eerste verzekeringsplichtig zijn geweest in de 4 kwartalen vóór het kwartaal volgend op dat waarin het sociaal verzekerd risico zich voordoet.[1189] Het kwartaal waarin het sociaal risico zich voordoet, is met andere woorden inbegrepen in de wachttijd. De referteperiode waarin de betrokkene verzekeringsplichtig moet zijn geweest, valt samen met de vereiste periode van verzekeringsplicht. Deze wachttijd is gelijk aan de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers die jonger zijn dan 36 jaar. De betrokken werknemers kunnen die wachttijd wel volbrengen in een langere referteperiode. De wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht is korter dan de wachttijd voor werknemers van ten minste 36 jaar oud.

Zelfstandigen moeten daarnaast effectief de verschuldigde voorlopige socialezekerheids-bijdragen hebben betaald voor ten minste 4 van de 16 kwartalen vóór het kwartaal volgend op dat waarin het sociaal verzekerd risico zich voordoet.[1190] De wachttijd van verzekeringsplicht wordt dus aangevuld met een bijkomende, even lange wachttijd van bijdragebetaling. Deze wachttijd van bijdragebetaling mag evenwel worden vervuld in een langere referteperiode. Die periode is, abstractie gemaakt van de mogelijkheden tot verlenging van de referteperiode in de werkloosheidsverzekering, steeds langer dan de referteperiode waarin werknemers het vereiste aantal arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen moeten vervullen om aanspraak te kunnen maken op werkloosheidsuitkeringen.

1187 Art. 2*octies* Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

1188 Art. 32-34 KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij; art. 2-4 MB 4 januari 1966 tot uitvoering van de artikelen 33, 34 en 41 van het koninklijk besluit van 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1189 Art. 5, § 1, 1° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1190 Art. 5, § 1, 3° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

508. Ingeval het overbruggingsrecht wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden, moeten zelfstandigen, naast de wachttijd, nog een bijkomende loopbaanduurvoorwaarde vervullen. Zij moeten dan aantonen dat zij reeds minstens voor 8 kwartalen pensioenrechten als zelfstandige hebben opgebouwd gedurende hun loopbaan.[1191]

De vereiste loopbaanduur is gelijk aan de duur van de langste wachttijd in de werkloosheidsverzekering, met name die voor werknemers van ten minste 50 jaar oud. De vereiste loopbaanduur moet, anders dan die wachttijd, niet worden vervuld in een bepaalde referteperiode, maar mag zijn opgebouwd in gelijk welk deel van de zelfstandigenloopbaan.

2. Behoud en accumulatie van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

509. We onderzoeken eerst voor de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) en de regeling van het overbruggingsrecht (c) of het voordeel van een (deels) volbrachte wachttijd behouden blijft bij loopbaantransities. We gaan vervolgens na of sociaal verzekerden met gemengde loopbanen de wachttijd in zowel de werkloosheidsverzekering of wachtgeldenregeling als de regeling van het overbruggingsrecht (deels) kunnen volbrengen (d). Ten slotte onderzoeken we in welke gevallen een wachttijd die de betrokken sociaal verzekerde (deels) heeft volbracht in de ene socialezekerheidsregeling, wordt samengeteld met de wachttijd die hij (deels) heeft volbracht in de andere socialezekerheidsregeling (E).

a. Behoud van een wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde in de werkloosheidsverzekering

510. We onderzoeken zowel voor de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen (1°) als voor de inschakelingsuitkeringen (2°) in welke mate het voordeel van een (deels) volbrachte wachttijd respectievelijk beroepsinschakelingstijd behouden blijft bij loopbaantransities.

511. Wat werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoeslag betreft, blijft, bij ontstentenis van andersluidende wetsbepalingen, een reeds (deels) volbrachte loopbaanduur behouden. Wel moet de betrokkene werknemer zijn op het ogenblik waarop hij voldoet aan alle andere voorwaarden om aanspraak te kunnen maken op werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoeslag.[1192]

1°. Wachttijd voor werkloosheidsuitkeringen

512. Om toegelaten te worden tot het recht op werkloosheidsuitkeringen moeten werknemers het daartoe voorgeschreven aantal arbeidsdagen hebben gepresteerd in een referteperiode die onmiddellijk voorafgaat aan de aanvraag om werkloosheidsuitkeringen. Zo stemt het aantal arbeidsdagen voor werknemers jonger dan 36 jaar overeen met het aantal arbeidsdagen in een periode van een jaar, maar kunnen de betrokken werknemers dat aantal arbeidsdagen volbrengen in een referteperiode van 21 in plaats van 12 maanden. De combinatie van het vereiste aantal arbeidsdagen en de duur van de referteperioden komt neer op een tijdelijk behoud van reeds gepresteerde arbeidsdagen. Dat komt ten goede aan werknemers met een onderbroken loopbaan, bijvoorbeeld ingeval perioden zonder arbeid voorkomen tussen arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. In

1191 Art. 8 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1192 Art. 2-3 Besluit Bedrijfstoeslag.

dit verband wijzen we erop dat uitzendkrachten met een arbeidsovereenkomst voor onbepaalde tijd recht hebben op een minimum gewaarborgd uurloon voor de tussenliggende perioden zonder uitzendopdracht.[1193] Die perioden worden dan ook aangezien als volbrachte arbeidsdagen.

Zodra een langere tijd dan de toepasselijke referteperiode is verstreken tussen de aanvang van de (laatste) werknemersactiviteit en de intrede van de werkloosheid, gaan voordien volbrachte arbeidsdagen evenwel stelselmatig verloren. Ook als de toepasselijke referteperiode is verstreken en de betrokken werknemer de vereiste wachttijd heeft volbracht, maar op dat ogenblik niet werkloos is, moet hij arbeidsdagen blijven presteren om te vermijden dat hij de vereiste wachttijd niet meer zou kunnen aantonen als hij later werkloos zou worden. Hoe minder arbeidsdagen de betrokkene op overschot heeft in een eerste periode, hoe minder arbeidsdagen hij mag verliezen in de daaropvolgende periode. Men moet overigens ook rekening ermee houden dat het aantal te bewijzen arbeidsdagen toeneemt, als de werknemer terechtkomt in een hogere leeftijdscategorie. Wel wordt de toepasselijke referteperiode dan ook langer.

Voorts wordt de referteperiode langer voor elke volgende leeftijdsgroep en wordt ze tevens verlengd met een aantal perioden. Dat geldt onder meer voor bepaalde perioden van deeltijdse arbeid die volgen op een vrijwillige vermindering van voltijdse arbeid, voor bepaalde studies of opleidingen van niet uitkeringsgerechtigde werklozen en voor perioden waarin werknemers hun beroepsloopbaan onderbreken of hun arbeidsprestaties verminderen en om die reden onderbrekingsuitkeringen genieten.[1194] Voor vrijwillig deeltijdse werknemers wordt de referteperiode verlengd met 6 maanden.[1195]

Een bijzondere verlenging van de referteperiode, gepaard met een verhoging van het aantal te bewijzen arbeidsdagen, wordt toegekend aan voltijdse werknemers die niet behoren tot de jongste leeftijdsgroep en ten minste de 1/2 respectievelijk 2/3de van het vereiste aantal arbeidsdagen in de normale referteperiode hebben volbracht. In het eerste geval worden zij toegelaten tot het recht op werkloosheidsuitkeringen als zij 1.560 arbeidsdagen hebben volbracht tijdens de 10 jaren vóór de referteperiode. Ingeval hun loopbaan in de loop van die 10 jaar is begonnen, voldoen zij ook aan die voorwaarden als zij hebben gewerkt tijdens de helft van het aantal werkdagen tussen het begin van hun beroepsloopbaan en het begin van de referteperiode. In het tweede geval moeten zij voor elke ontbrekende arbeidsdag kunnen bogen op 8 arbeidsdagen in de periode van 10 jaar die voorafgaat aan de referteperiode.[1196]

Bij stopzetting van een beroepsactiviteit als werknemer houdt de betrokkene op de wachttijd in de werkloosheidsverzekering te volbrengen. De referteperiode wordt wel verlengd met de perioden van ten minste 6 maanden en ten hoogste 15 jaar waarin de betrokken werknemer niet ressorteert onder de werkloosheidsverzekering, maar een beroep uitoefent als zelfstandige of ambtenaar.[1197] De betrokkene verliest aldus niet het voordeel van de reeds gepresteerde arbeidsdagen. Als hij de vereiste wachttijd reeds had volbracht, kan hij bij stopzetting van zijn zelfstandigenactiviteit onmiddellijk worden toegelaten tot het recht op werkloosheidsuitkeringen.

1193 Art. 8*ter* Uitzendarbeidwet.

1194 Art. 30 Werkloosheidsbesluit.

1195 Art. 33 Werkloosheidsbesluit.

1196 Art. 32 Werkloosheidsbesluit.

1197 Art. 30 Werkloosheidsbesluit.

513. Ook op een andere wijze wordt vermeden dat het voordeel van reeds gepresteerde arbeidsdagen verloren gaat. Sommige dagen van inactiviteit worden immers gelijkgesteld met arbeidsdagen. Dat is onder meer het geval voor dagen waarvoor de betrokkenen een arbeidsongeschiktheidsuitkering, een arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding of een werkloosheidsuitkering hebben genoten en voor perioden waarin de betrokkene een beroepsopleiding van, per cyclus, gemiddeld minstens 18 uur per week heeft gevolgd.[1198]

Werknemers worden aldus niet alleen behoed voor het mogelijke verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen, maar blijven de wachttijd verder volbrengen in die gevallen van transitie naar een status van niet-actieve werknemer.

514. Ten slotte wijzen we op een bijzondere regel inzake het behoud van het voordeel te zijn toegelaten tot het recht op werkloosheidsuitkeringen.

Werknemers die eerder werkloosheidsuitkeringen hebben genoten en deze opnieuw aanvragen, moeten niet nogmaals aantonen dat zij de vereiste wachttijd hebben vervuld, als zij in de loop van de 3 jaar die de nieuwe uitkeringsaanvraag voorafgaan, werkloosheidsuitkeringen hebben genoten voor ten minste één dag. Die termijn van 3 jaar wordt verlengd met bepaalde perioden. Daartoe behoren onder meer bepaalde perioden van deeltijdse arbeid en perioden waarin de werknemer zijn werk onderbreekt om als zelfstandige aan de slag te gaan gedurende ten minste 6 maanden en ten hoogste 6 jaar.[1199]

2°. Beroepsinschakelingstijd voor inschakelingsuitkeringen

515. Jongeren die hun studies hebben beëindigd, worden toegelaten tot het recht op inschakelingsuitkeringen, als zij een beroepsinschakelingstijd van 310 dagen hebben volbracht, in die periode actief naar werk hebben gezocht en twee al dan niet opeenvolgende positieve evaluaties van hun zoekgedrag hebben gekregen. Zij volbrengen die bijzondere wachttijd onder meer door een activiteit als werknemer of een deelname aan een individueel inschakelingsproject. De beroepsinschakelingstijd wordt ook volbracht tijdens een wettelijk bepaalde periode van arbeidsverbod wegens zwangerschap.[1200]

b. Behoud van een (deels) volbrachte wachttijd in de wachtgeldenregeling

516. De betrokken zeelieden behouden het voordeel van de volbrachte wachttijd, zolang zij ingeschreven blijven op de lijsten van de Pool. Wordt die inschrijving geschorst met het oog op een reis onder vreemde vlag, dan geldt het behoud van de volbrachte wachttijd slechts, als de reder de socialezekerheidsbijdragen stort alsof de reis had plaatsgehad onder Belgische vlag.[1201]

1198 Art. 38 Werkloosheidsbesluit.

1199 Art. 42, § 2 Werkloosheidsbesluit 1991.

1200 Art. 36, § 1, 4°, en § 2 Werkloosheidsbesluit.

1201 Art. 32, § 2 KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

c. Behoud van een (deels) volbrachte wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht

517. Om aanspraak te kunnen maken op het overbruggingsrecht moeten zelfstandigen verzekeringsplichtig zijn geweest in de 4 kwartalen voorafgaand aan het kwartaal dat volgt op het kwartaal waarin het sociaal verzekerd risico zich voordoet. Voorts moeten zij de verschuldigde socialezekerheidsbijdragen effectief hebben betaald voor ten minste 4 van de 16 kwartalen voorafgaand aan het kwartaal volgend op dat waarin het sociaal verzekerd risico zich voordoet.[1202]

De opsplitsing in een wachttijd van verzekeringsplicht en een wachttijd van bijdragebetaling met een langere referteperiode is voordeliger dan een wachttijd van verzekeringsplicht van 4 kwartalen waarvoor de verschuldigde voorlopige socialezekerheidsbijdragen effectief moeten zijn betaald. Het is immers best mogelijk dat de betrokken zelfstandigen enige tijd niet in staat zijn geweest hun socialezekerheidsbijdragen te betalen omwille van de financiële moeilijkheden die hebben geleid tot de intrede van het sociaal verzekerde risico. In dat geval blijven zij wel verzekeringsplichtig, maar hebben zij niet de vereiste socialezekerheidsbijdragen betaald voor de laatste 4 kwartalen. Door een bijdragebetaling voor 4 kwartalen in de loop van de 16 laatste kwartalen voldoende te achten maakt de wetgever het voor de betrokken zelfstandigen makkelijker om de vereiste wachttijd te voldoen.

Voor het overige gaat bij elke onderbreking van de verzekeringsplicht de reeds (deels) volbrachte wachttijd onherroepelijk verloren.

Als zelfstandigen hun recht op het overbruggingsrecht niet in één keer volledig uitputten[1203], kunnen zij later in voorkomend geval opnieuw een beroep doen op het overbruggingsrecht. Bij gebrek aan een andersluidende wetsbepaling moeten zij dan wel aantonen de wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht nogmaals te hebben volbracht.

518. Ingeval het overbruggingsrecht wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden, moeten zelfstandigen een loopbaanduurvoorwaarde vervullen.[1204]

De vereiste loopbaanduur mag zijn opgebouwd in gelijk welk deel van de zelfstandigenloopbaan en blijft bijgevolg behouden. Wel moet de betrokkene op het ogenblik waarop het sociaal verzekerde risico intreedt, tezelfdertijd voldoen aan de wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht.

d. Gelijktijdige vervulling van wachttijden

519. Sociaal verzekerden met gelijktijdige loopbanen als werknemer, zeeman respectievelijk zelfstandige volbrengen – als hun socialezekerheidsbijdragen als zelfstandige ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep – de wachttijd in de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling respectievelijk de regeling van het overbruggingsrecht. De als werknemer of zeeman gepresteerde arbeidsdagen en de kwartalen van verzekeringsplicht als zelfstandige worden in geen enkele van de betrokken socialezekerheidsregelingen samengeteld.

1202 Art. 5 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1203 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 4, c. Looptijd van socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht.

1204 Art. 8 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

Al hanteren de betrokken socialezekerheidsregelingen wachttijden met een verschillende duur, toch het is mogelijk dat zij op zeker ogenblik de wachttijden hebben volbracht in meer dan een regeling. Toch worden zij dan niettemin niet tegelijk in de betrokken regelingen toegelaten tot het recht op uitkeringen. Het overbruggingsrecht wordt immers niet toegekend, ingeval de betrokkene ook aanspraak zou kunnen maken op een werkloosheidsuitkering.[1205] Dat is het geval, als de betrokkene de wachttijd in de werkloosheidsverzekering reeds heeft volbracht.[1206] Voorts kunnen alleen personen die voordien op een schip hebben gevaren of gewerkt en op dat ogenblik waren ingeschreven op de Poollijst aanspraak maken op wachtgelden.[1207]

520. De uitoefening van opeenvolgende beroepsactiviteiten als werknemer of zeeman en zelfstandige gaat gepaard met een overgang van de werkloosheidsverzekering naar de regeling van het overbruggingsrecht of omgekeerd. Bij stopzetting van een activiteit als werknemer volbrengt de betrokkene niet langer de wachttijd in de werkloosheidsverzekering en begint hij de wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht te vervullen. Het is onder bepaalde voorwaarden wel mogelijk dat de betrokkene een verworven toelating tot het recht op werkloosheidsuitkeringen behoudt.[1208] Bij stopzetting van een beroepsbezigheid als zelfstandige, volbrengt de betrokkene niet langer de wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht en begint hij de wachttijd in de werkloosheidsverzekering te vervullen. Hij verliest dan het voordeel van de (deels) volbrachte wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht.

Een verplichting tot gelijktijdige bijdragestorting als werknemer en zelfstandige zou zich kunnen voordoen voor het kwartaal waarin de sociaal verzekerde met een gemengde loopbaan zijn zelfstandige beroepsactiviteit aanvat of beëindigt.[1209] Dat kan ertoe leiden dat de betrokkene gedurende een korte periode de wachttijd deels volbrengt in beide socialezekerheidsregelingen. Dat heeft geen praktisch belang, vermits het overbruggingsrecht niet wordt toegekend, ingeval de betrokkene ook aanspraak zou kunnen maken op een werkloosheidsuitkering.[1210]

e. Accumulatie van wachttijden in de socialezekerheidsregelingen

521. De geldende Belgische wetgeving voorziet niet in een principiële accumulatie van wachttijden in de eigenlijke zin waarbij een (deels) volbrachte wachttijd in de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling respectievelijk de regeling van het overbruggingsrecht wordt samengeteld met een (deels) volbrachte wachttijd in een van de andere regelingen. Dat geldt ook voor personen met een gemengde loopbaan als werknemer en zeeman. Voor het vervullen van de wachttijden in de werkloosheidsverzekering respectievelijk de wachtgeldenregeling tellen enkel de arbeidsdagen waarvoor socialezekerheidsbijdragen voor de desbetreffende regeling zijn ingehouden.[1211]

1205 Art. 5 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1206 RSVZ, "*Faillissementsverzekering*" in *Zelfstandigen. Sociaal Statuut. Commentaar*, RSVZ, Brussel, s.d., CFAILL 48.

1207 Art. 2*octies* Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

1208 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 2, a, 1° Wachttijd voor werkloosheidsuitkeringen.

1209 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, D. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan.

1210 Art. 5 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1211 Art. 37, § 1, eerste lid Werkloosheidsbesluit; art. 2 KB 4 januari 1966 tot uitvoering van de artikelen 33, 34 en 41 van het koninklijk besluit van 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

522. Een uitzondering bestaat voor jonge schoolverlaters. Zij volbrengen de beroepsinschakelingstijd onder meer door arbeid te verrichten als werknemer en door zich te vestigen als zelfstandige in hoofdberoep. In voorkomend geval worden als zelfstandige volbrachte perioden samengeteld met onder meer als werknemer gepresteerde arbeidsdagen om te bepalen op welk ogenblik de betrokkenen de beroepsinschakelingstijd hebben volbracht.[1212]

3. Ingang van het recht op prestaties

523. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) en de regeling van het overbruggingsrecht (c), op welk ogenblik het recht op de prestaties ingaat.

a. Socialezekerheidsprestaties in de werkloosheidsverzekering

524. Het recht op werkloosheidsuitkeringen gaat niet noodzakelijk in op de dag waarop het sociaal verzekerd risico zich voordoet.

Het recht op uitkeringen wordt immers pas toegekend vanaf de datum van de uitkeringsaanvraag, indien het volledig dossier toekomt op het werkloosheidsbureau binnen de voorgeschreven termijn. Het dossier is volledig, als het alle dienstige stukken bevat in verband met het recht op de uitkering en het bedrag ervan. Dezelfde ingangsdatum geldt, ingeval het dossier onvolledig is, maar de directeur van het werkloosheidsbureau erkent dat het niet meer kan worden vervolledigd.

In de andere gevallen gaat het recht op uitkeringen in principe in vanaf de datum waarop het volledig dossier toekomt op het werkloosheidsbureau. De datum waarop het onvolledig dossier is toegekomen, geldt niettemin als ingangsdatum van het recht op uitkeringen, ingeval het dossier is vervolledigd binnen de daartoe toegestane termijn of de directeur van het werkloosheidsbureau erkent dat het dossier niet meer kan worden vervolledigd.[1213]

In beide gevallen moet men rekening ermee houden dat het recht op werkloosheidsuitkeringen in voorkomend geval niet ingaat vooraleer een einde is gekomen aan de periode die wordt bestreken door de opzeggingsvergoeding van de betrokkene.[1214]

In het bijzondere geval waarin aan ambtenaren van de Belgische Staat onder bepaalde voorwaarden een recht op werkloosheidsuitkeringen wordt verleend, sluit die uitkering onmiddellijk aan bij de eenzijdige beëindiging van hun arbeidsverhouding of de vernietiging, intrekking, opheffing of niet-hernieuwing van hun benoemingsakte. In de loop van de laatste werkdag overhandigt of zendt de Belgische Staat aan de betrokkenen alle door de socialezekerheidswetgeving vereiste bescheiden, een attest van ontslag en een bericht over de te vervullen formaliteiten. [1215]

1212 Art. 36, § 1, 4° en 8°, en § 2 Werkloosheidsbesluit.

1213 Art. 147 Werkloosheidsbesluit; art. 90, 92 en 95 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1214 Art. 46, § 4 Werkloosheidsbesluit.

1215 Art. 10-11 Wet 20 juli 1991 houdende sociale en diverse bepalingen.

b. Socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling voor zeelieden

525. Het recht op wachtgelden ontstaat, zodra de voor wachtgelden in aanmerking komende zeelieden verstoken zijn van werk[1216], maar niet vooraleer een einde is gekomen aan de periode die wordt bestreken door de opzeggingsvergoeding van de betrokkene.[1217]

c. Socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht

526. De recent ingevoerde mogelijkheid voor zelfstandigen om het weekbedrag van de financiële uitkering te verkrijgen bij onderbreking van hun beroepsactiviteit wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil gedurende ten minste 7 opeenvolgende kalenderdagen[1218], komt in wezen neer op een aanzienlijke inkorting van de voordien geldende carenzperiode van 1 maand.

527. De financiële uitkering die deel uitmaakt van het overbruggingsrecht, gaat in op de 1ste dag van de maand na de maand waarin het verzekerd sociaal risico zich voordoet.[1219]

Het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde vangt aan op de 1ste dag van het kwartaal na het kwartaal waarin het verzekerd sociaal risico zich voordoet.[1220]

4. Looptijd van de socialezekerheidsprestaties

528. We onderzoeken hierna gedurende welke periode de prestaties van de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) en de regeling van het overbruggingsrecht (c) worden uitgekeerd.

a. Looptijd van socialezekerheidsprestaties in de werkloosheidsverzekering

529. We onderzoeken hierna welke looptijd eigenlijke (1°) en bijzondere (2°) werkloosheidsuitkeringen hebben.

1° Looptijd van de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen

530. De Belgische wetgeving beperkt de toekenning van de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen niet in de tijd. De werkloosheidsuitkeringen worden, ongeacht of de betrokken sociaal verzekerden verkeren in een situatie van tijdelijke werkloosheid, uitbetaald zolang zij getroffen blijven door het sociaal verzekerd risico van onvrijwillige werkloosheid. De invloed van de duur van de werkloosheid op het bedrag van de uitkeringen wordt verder geanalyseerd.[1221]

Wel is het zo dat, behoudens in wettelijk vastgelegde uitzonderingsgevallen, de gerechtigden geen werkloosheidsuitkeringen meer ontvangen vanaf de 1ste dag van de kalendermaand na deze waarin

1216 Art. 2*octies* Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

1217 Art. 37 KB 9 april 1965 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1218 Art. 10, § 3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1219 Art. 7, § 1 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1220 Art. 7, § 2 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1221 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de werkloosheidsverzekering.

zij 65 jaar worden.[1222] Er wordt ter zake geen onderscheid gemaakt, naargelang het gaat om typische of atypische werknemers of andere categorieën personen die werkloosheidsuitkeringen genieten.

2° Looptijd van bijzondere werkloosheidsuitkeringen

531. De bijzondere werkloosheidsuitkeringen worden in principe toegekend, zolang het verzekerd sociaal risico aanhoudt.

Overbruggingsuitkeringen worden toegekend voor alle dagen waarop de uitvoering van de leerovereenkomst van jonge leerlingen tijdelijk geheel of gedeeltelijk wordt geschorst.[1223]

Onthaalouders zijn gerechtigd op opvanguitkeringen waarvan het bedrag wordt berekend in functie van het aantal vergoedbare ontbrekende kindopvangdagen.[1224]

532. Het recht op inschakelingsuitkeringen wordt evenwel slechts toegekend voor een periode van 36 maanden. Voor samenwonende werklozen gaat die termijn in vanaf de dag waarop het recht voor het eerst wordt toegekend. Voor alleenstaande jonge werklozen of jonge werklozen met gezinslast loopt die periode pas vanaf de maand volgend op hun 30ste verjaardag.[1225]

In een aantal wettelijk bepaalde gevallen wordt die periode verlengd of wordt een additioneel recht toegekend. Dat is onder meer het geval voor bepaalde perioden van werkhervatting als deeltijdse werknemer met behoud van rechten met inkomensgarantie-uitkering.[1226] Personen die aanspraak kunnen maken op het nieuwe statuut van niet-toeleidbare werkzoekende, genieten na afloop van de periode waarin zij de inschakelingsuitkering genieten, een beschermingsuitkering gedurende de hele periode waarin zij actief meewerken aan de hen voorgestelde specifieke begeleidingsacties en – als zij opnieuw beschikbaar zijn voor de arbeidsmarkt – gedurende een bijkomende periode van 24 maanden vanaf de datum waarop de erkenning als niet-toeleidbare werkzoekende afloopt.[1227]

b. Looptijd van socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling

533. Een vergelijkbare regeling als voor de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen geldt voor de wachtgelden voor de zeelieden ter koopvaardij. De toekenning van de wachtgelden wordt niet beperkt in de tijd. Wel is het zo dat de gerechtigden de wachtgelden niet meer ontvangen, zodra zij de pensioenleeftijd bereiken.[1228]

1222 Art. 64 Werkloosheidsbesluit.

1223 Art. 27, 35 en 124 Werkloosheidsbesluit.

1224 Art. 2 KB 26 maart 2003 tot uitvoering van artikel. 7, par. 1, derde lid, q, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, betreffende de onthaalouders.

1225 Art. 63, § 2, eerste en tweede lid Werkloosheidsbesluit.

1226 Art. 63 Werkloosheidsbesluit.

1227 Art. 63*bis* Werkloosheidsbesluit.

1228 Art. 47 KB 9 april 1965 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

c. Looptijd van socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht

534. Zelfstandigen kunnen de financiële uitkering die deel uitmaakt van het overbruggingsrecht, meermaals genieten, maar in principe niet voor meer dan 12 maanden gedurende hun hele loopbaan.

Daarnaast bestaat het overbruggingsrecht in het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging en van de verzekering voor arbeidsongeschiktheid en ouderschap. Dat voordeel wordt voor niet meer dan 4 kwartalen verleend over hun hele loopbaan.

Als de betrokkene gedurende minstens 60 kwartalen pensioenrechten als zelfstandige heeft opgebouwd, worden die perioden verlengd tot 24 maanden respectievelijk 8 kwartalen. In dat geval kan het overbruggingsrecht evenwel niet worden toegekend voor meer dan 12 maanden respectievelijk 4 kwartalen per keer dat een verzekerd sociaal risico zich voordoet.[1229]

Ingeval het overbruggingsrecht wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden, is de looptijd van het overbruggingsrecht gekoppeld aan de duur van de periode waarin de betrokken zelfstandige pensioenrechten heeft opgebouwd in de pensioenverzekering der zelfstandigen[1230], zoals weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 30. Looptijd van het overbruggingsrecht bij definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden

Looptijd van de financiële uitkering	Duur van behoud van hoedanigheid van sociale verzekerde	Vereiste aantal kwartalen van pensioenopbouw als zelfstandige
3 maanden	1 kwartaal	≥ 8 kwartalen
6 maanden	2 kwartalen	≥ 20 kwartalen
12 maanden	4 kwartalen	≥ 60 kwartalen

535. De prestaties in de regeling van het overbruggingsrecht worden anders dan de werkloosheidsuitkeringen slechts toegekend voor een beperkte tijd. De maximumduur wordt bovendien niet bepaald per keer dat het sociaal verzekerd risico zich voordoet, maar geldt voor de hele beroepsloopbaan van de betrokkene. Hetzelfde geldt voor het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde.

Als men vergelijkt met de in de tijd beperkte inschakelingsuitkeringen, stelt men vast dat de prestaties van het overbruggingsrecht in elk geval worden toegekend voor een kortere periode dan de inschakelingsuitkering die wordt toegekend voor een periode van 36 maanden.

1229 Art. 7, § 3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1230 Art. 17 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen; art. 8 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

C. Adequaatheid

536. Socialezekerheidsregelingen moeten tijdig een adequaat niveau van bescherming bieden. Socialezekerheidsprestaties moeten een behoorlijke levensstandaard waarborgen en armoede voorkomen.[1231]

We onderzoeken hierna eerst binnen welke termijn die prestaties voor het eerst worden uitgekeerd (1).

Vervolgens analyseren we de wijze van berekening van de prestaties waarin die socialezekerheidsregelingen voorzien (2) en gaan we na of de normaal berekende uitkeringen worden verhoogd tot een gewaarborgd minimumbedrag (3).

Ten slotte onderzoeken we in welke mate de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht voorzien in prestaties die de terugkeer naar het werk faciliteren (4) en in welke mate ze een cumulatie van hun uitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten (5).

1. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties

537. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) en de regeling van het overbruggingsrecht (c), binnen welke termijn de eerste uitkering ervan moet geschieden.

a. Socialezekerheidsprestaties in de werkloosheidsverzekering

538. De uitbetalingsinstelling dient het dossier in bij het bevoegde werkloosheidsbureau binnen een termijn van 2 maanden die, in geval van volledige werkloosheid, begint te lopen op de dag na de 1ste dag waarvoor de uitkeringen worden aangevraagd. Ingeval van tijdelijke werkloosheid geldt, naargelang van het geval, een langere termijn. De werkloosheidswetgeving bepaalt niet binnen welke termijn een uitkering moet worden aangevraagd.[1232]

Dat is wel het geval voor opvanguitkeringen. Ze moeten uiterlijk worden aangevraagd op het einde van de 4de maand na deze waarvoor ze voor het eerst worden gevraagd. Onthaalouders verkrijgen daartoe, op hun verzoek, een werkloosheidsbewijs van hun dienst voor opvanggezinnen.[1233]

De beslissing over het recht op de werkloosheids-, overbruggings-, inschakelings- en opvanguitkeringen wordt genomen binnen een termijn van één maand. Die termijn begint te lopen op de dag, nadat het werkloosheidsbureau in het bezit is van het volledig dossier. Indien de werkloze wordt opgeroepen om te worden gehoord of als hij een medisch onderzoek moet ondergaan, wordt die termijn verlengd met 10 dagen.[1234]

1231 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1232 W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 1695.

1233 Art. 4 KB 26 maart 2003 tot uitvoering van artikel. 7, par. 1, derde lid, q, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, betreffende de onthaalouders.

1234 Art. 145 Werkloosheidsbesluit.

De eerste betaling geschiedt uiterlijk binnen de termijn van één maand. Deze termijn vangt aan op de 3de werkdag na de mededeling van de beslissing tot toekenning van het recht aan de uitbetalingsinstelling, maar niet eerder dan de dag waarop de toekenningsvoorwaarden zijn vervuld.[1235] De beslissing moet aan de uitbetalingsinstelling worden meegedeeld binnen de termijn voor het nemen ervan.[1236] De uitbetalingsinstelling mag voorlopig en op eigen verantwoordelijkheid uitkeringen betalen indien een uitkeringsaanvraag werd ingediend en ze nog niet in kennis werd gesteld van de beslissing omtrent het recht op uitkeringen.[1237]

Bij tijdige indiening van een volledig dossier moet de toegekende uitkering bijgevolg voor het eerst worden uitbetaald binnen een termijn van maximum 4 maanden en 3 werkdagen na de aanvraag tot toekenning ervan.

Onder bepaalde voorwaarden kunnen werklozen in afwachting van de vergoeding wegens beëindiging van hun arbeidsovereenkomst waarop zij eventueel aanspraak kunnen maken, of bij betwisting van de beslissing waarbij zij als arbeidsgeschikt worden beschouwd, voorlopig uitkeringen genieten.[1238]

b. Socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling voor zeelieden

539. De desbetreffende wetgeving bevat een uitvoerige regeling van de administratieve procedure voor de aanvraag, toekenning en uitbetaling van de wachtgelden voor zeelieden.[1239]

Die wetgeving bepaalt echter niet binnen welke termijn de beslissing tot toekenning moet worden genomen en uitgevoerd. Vermits de wachtgeldenregeling behoort tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[1240], moet een beslissing tot toekenning van het wachtgeld worden genomen binnen 4 maanden na de ontvangst van het verzoek om toekenning en moet het wachtgeld worden uitbetaald uiterlijk binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning.[1241] Wachtgeld moeten bijgevolg voor het eerst worden uitbetaald binnen 8 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning ervan.

c. Socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht

540. De wet bepaalt niet binnen welke termijn de beslissing tot toekenning van het overbruggingsrecht moet worden genomen.

Zodra het socialeverzekeringsfonds een beslissing heeft genomen, gaat het, in geval van toekenning van de financiële uitkering, over tot de betaling ervan.[1242] De wetgeving inzake de regeling van het overbruggingsrecht bepaalt niet binnen welke termijn de betaling voor het eerst moet worden uitgevoerd.

1235 Art. 161 Werkloosheidsbesluit.

1236 Art. 146 Werkloosheidsbesluit.

1237 Art. 160 Werkloosheidsbesluit.

1238 Art. 47, 62 en 135 Werkloosheidsbesluit.

1239 Art. 59, 71-92 en 104-114 KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1240 Art. 2, eerste lid, 1°, a) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

1241 Art.10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

1242 Art. 9 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

Vermits de regeling van het overbruggingsrecht behoort tot het toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde[1243], moet het socialeverzekeringsfonds respectievelijk de Nationale Hulpkas voor het sociaal statuut der zelfstandigen een beslissing nemen binnen 4 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning van het overbruggingsrecht en, bij toekenning ervan, de financiële uitkering betalen uiterlijk binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning.[1244] Zelfstandigen moeten hun verzoek, op straf van verval, indienen ten laatste binnen het 2de kwartaal na dat waarin het sociaal verzekerd risico zich heeft voorgedaan.[1245]

De financiële uitkering moet bijgevolg voor het eerst worden uitbetaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 14 maanden volgend op het kwartaal waarin het sociaal verzekerd risico zich heeft voorgedaan.

2. Hoogte van de uitkeringen

541. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) en de regeling van het overbruggingsrecht (c), hoe en op basis van welke criteria de uitkeringen worden berekend.

We wijzen hier erop dat een gelijktijdige toekenning van een werkloosheidsuitkering of wachtgeld en de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht zich niet kan voordoen. De regeling van het overbruggingsrecht staat een dergelijke cumulatie niet toe.[1246] Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen pleit ervoor om de zelfstandigen in die hypothese een vervangingsinkomen te garanderen dat minstens even hoog is als de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht.[1247] Ook de gelijktijdige toekenning van een werkloosheidsuitkering en een wachtgeld kan zich in principe niet voordoen. Alleen personen die voordien hebben gevaren of gewerkt op een schip en op dat ogenblik waren ingeschreven op de Poollijst, kunnen immers aanspraak maken op wachtgelden.

a. Hoogte van de uitkeringen in de werkloosheidsverzekering

542. We gaan hierna in eerste instantie na hoe de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen worden berekend. De werkloosheidsreglementering maakt daarbij een complex[1248] onderscheid, naargelang het gaat om voltijdse werknemers (1°) dan wel deeltijdse werknemers met behoud van rechten (2°) of vrijwillig deeltijdse werknemers (3°). Er gelden geen bijzondere regels voor de berekening van de werkloosheidsuitkeringen, ingeval een recht op werkloosheidsuitkeringen wordt verleend aan ambtenaren van de Belgische Staat. Bijgevolg moet voor het berekenen van hun werkloosheids-uitkeringen een onderscheid worden gemaakt tussen de voltijdse en deeltijdse ambtenaren.

1243 Art. 2, eerste lid, 1°, c) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

1244 Art.10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

1245 Art.8 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

1246 Art. 5 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1247 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 14.

1248 S. Remouchamps, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 136.

In tweede instantie analyseren we hoe de in dit onderzoek aan bod komende bijzondere werkloosheidsuitkeringen worden berekend (4°).

1° Werkloosheidsuitkeringen voor voltijdse werknemers

543. Werknemers die, wat de wachttijd betreft, worden beschouwd als of gelijkgesteld met voltijdse werknemers[1249], zijn eveneens voltijdse werknemers als het aankomt op de berekening van hun werkloosheidsuitkeringen.[1250] Wie deeltijdse arbeid verricht volgend op een vrijwillige vermindering van een voltijdse arbeidsregeling om zijn (geadopteerd) kind op te voeden of volgend op een vrijwillige vermindering van een met voltijdse arbeid gelijkgestelde deeltijdse arbeid, wordt onder bepaalde voorwaarden geacht werkloos te zijn geworden in een voltijdse arbeidsregeling.[1251]

544. Werkloos geworden voltijdse werknemers hebben recht op een uitkering voor elke dag werkloosheid, met uitzondering van de zondagen.[1252]

545. Het dagbedrag van hun werkloosheidsuitkering wordt uitgedrukt in een percentage van hun gemiddelde dagloon en wordt voorts berekend in functie van het toepasselijke grensbedrag van hun dagloon, de gezinscategorie waartoe zij behoren, hun werkloosheidsduur en hun beroepsverleden.[1253]

Men rekent ten eerste met het gemiddelde dagloon van de laatste ononderbroken periode van ten minste 4 weken arbeid, Voor de vaststelling van het dagloon wordt enkel rekening gehouden met bedragen of voordelen waarop socialezekerheidsbijdragen zijn ingehouden. Bij ontstentenis van een zodanig dagloon geschiedt de berekening op basis van het minimumloon.[1254]

Voor werknemers die, op het tijdstip waarop zij volledig werkloos worden, onderbrekingsuitkeringen genieten wegens de onderbreking van hun beroepsloopbaan of de vermindering van hun arbeidsprestaties, houdt men rekening met het loon dat zij zouden verdiend hebben, als zij hun beroepsloopbaan niet hadden onderbroken of hun arbeidsprestaties niet hadden verminderd.[1255]

In principe geldt het gemiddelde dagloon dat bij de aanvang van de werkloosheid in aanmerking is genomen, als basis voor de berekening van de uitkeringen gedurende de hele duur van de werkloosheid. In bepaalde gevallen wordt de berekeningsbasis wel herzien.[1256]

Ten tweede heeft de duur van de werkloosheid een belangrijke impact op het bedrag van de werkloosheidsuitkering, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.[1257]

1249 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 1, a, 1° Wachttijd voor voltijdse werknemers.

1250 Art. 27 en 28 Werkloosheidsbesluit.

1251 Art. 105 Werkloosheidsbesluit.

1252 Art. 100 en 109 Werkloosheidsbesluit.

1253 Art. 114, § 1, eerste lid Werkloosheidsbesluit.

1254 Art. 111 Werkloosheidsbesluit; art. 65 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1255 Art. 111 Werkloosheidsbesluit; art. 65 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1256 Art. 118 Werkloosheidsbesluit.

1257 RVA, Informatieblad werknemers T136, http://www.abvv.be/documents/20182/275050/T136/ba91be08-c466-44d4-9113-19aaa41bb5af .

Tabel 31. Impact van de duur van de werkloosheid op het bedrag van de uitkeringen

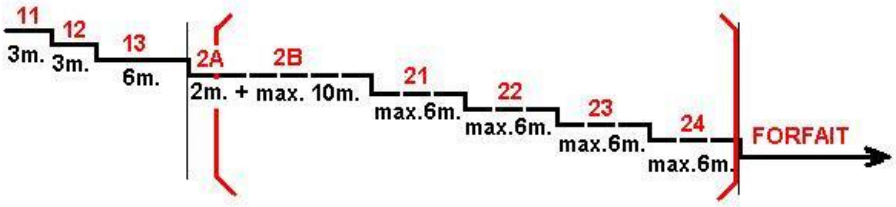

11	65% x max. loongrens
12	60% x max. loongrens
13	60% x intermediaire loongrens
2A en 2B	60% (werkloze met gezinslast) of 40% (samenwonende werkloze) x laagste loongrens 55% (alleenstaande werkloze) x specifieke loongrens (< laagste loongrens)
21-24	vorig vak – [(vorig vak – forfait)/5]

De werkloosheidsduur wordt inderdaad opgedeeld in 3 perioden. De eerste twee perioden worden opgedeeld in fases. Naarmate men terechtkomt in een volgende fase of vergoedingsperiode worden de uitkeringen lager.

Gedurende de 1ste vergoedingsperiode variëren werkloosheidsuitkeringen niet naargelang van de gezinssituatie van de werklozen. Het in aanmerking genomen percentage van het gemiddelde dagloon en de toegepaste dagloongrens variëren wel, naargelang van de fase waarin de werkloze zich bevindt in de 1ste vergoedingsperiode.[1258]

In de 2de vergoedingsperiode verschillen het toegepaste percentage en het bedrag van het begrensde gemiddelde dagloon, naargelang van de gezinssituatie van de werkloze. Het percentage is, behoudens voor werklozen met gezinslast, lager dan in de 1ste vergoedingsperiode en wordt voor alle categorieën werklozen berekend op basis van een lager grensbedrag. De aldus bekomen uitkering wordt in de laatste 4 fases van de 2de vergoedingsperiode stelselmatig afgebouwd. Het uitkeringsbedrag voor de 1ste fase van de 2de vergoedingsperiode (2A) blijft wel behouden, voor werklozen die vóór het einde van deze fase, hetzij een als voldoende gekwalificeerd beroepsverleden als loontrekkende hebben bereikt, hetzij blijvend arbeidsongeschikt tot beloop van ten minste 33% zijn, hetzij de maand van hun 55ste verjaardag bereiken. Het variabel aantal maanden van de fase (2B) van de 2de vergoedingsperiode bedraagt 2 maanden per jaar beroepsverleden als loontrekkende, met een maximum van 10 maanden. Het variabel aantal maanden van de deelfases 2.1 tot 2.4 van de 2de vergoedingsperiode bedraagt 2 maanden per jaar beroepsverleden als loontrekkende dat nog resteert, met een maximum van 24 maanden.[1259]

In de 3de vergoedingsperiode wordt een forfaitaire uitkering toegekend. Het bedrag ervan verschilt naargelang van de gezinssituatie van de werkloze en is voor de werklozen met gezinslast en

1258 Voor de actuele maximumbedragen van de werkloosheidsuitkeringen verwijzen we naar RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling? Infoblad T67, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67.

1259 Art. 114, § 2 Werkloosheidsbesluit.

voor de alleenstaanden gelijk aan het voor die categorieën geldende bedrag van de minimumwerkloosheidsuitkering.[1260]

Il s'agit de 268.206 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) et 72.371.213 jours indemnisés en 2019 pour un montant annuel de 3.129,5 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 43,2 euros.[1261]

546. In bepaalde gevallen wordt het dagbedrag van de werkloosheidsuitkering opnieuw vastgesteld vanaf de 1ste fase van de 1ste vergoedingsperiode of wordt een lopende vergoedingsperiode verlengd.[1262]

Het dagbedrag van de werkloosheidsuitkering van de volledig werkloze wordt opnieuw vastgesteld vanaf de 1ste fase van de 1ste vergoedingsperiode na een werkhervatting tijdens een periode waarvan de duur verschilt, naargelang men het werk heeft hervat als voltijdse dan wel deeltijds werknemer[1263], zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.[1264]

Tabel 32. Nieuwe berekening van werkloosheidsuitkeringen na werkhervatting

Hervatting als	Tot beloop van aantal uren	Gedurende aantal maanden	In een referteperiode van
voltijds werknemer		12 maanden	18 maanden
deeltijds werknemer met behoud van rechten, zonder inkomensgarantie-uitkering	> 18 uur/week of > 1/2 van voltijds uurrooster	24 maanden	33 maanden
	> 12 uur/week of > 1/3de van voltijds uurrooster	36 maanden	45 maanden
deeltijds werknemer met behoud van rechten, met inkomensgarantie-uitkering[1265]	> 18 uur/week of > 1/2 van voltijds uurrooster	24 maanden	33 maanden

1260 Art. 114 Werkloosheidsbesluit.

1261 Statistiques ONEM.

1262 Voor berekeningsvoorbeelden, zie RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling? Infoblad T67, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67.

1263 Art. 116, § 1 Werkloosheidsbesluit.

1264 Bron: RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling? Infoblad T67, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67.

1265 Dat voordeel vervalt voor de periode van werkhervatting als deeltijdse werknemer bij dezelfde werkgever binnen de 3 maanden te rekenen vanaf de aanvang van de 1ste fase van de 1ste vergoedingsperiode (art. 116, § 1, vierde lid Werkloosheidsbesluit). Die maatregel beoogt misbruik door samenspanning tussen werkgever en werknemer te vermijden (D. ROULIVE, "Le travailleur à temps partiel - Le mal aimé de la règlementation du chômage" in P. GOSSERIES en M. MORSA (eds.), *Le droit du travail au XXIe siècle. Liber Amicorum Claude Wantiez*, Brussel, Larcier, 2015, 675).

De 1ste respectievelijk 2de vergoedingsperiode wordt verlengd met de duur van bepaalde schorsingsperioden met een bepaalde minimumduur[1266], waarvan de voornaamste worden vermeld in de onderstaande tabel.[1267]

Tabel 33. Verlenging van de vergoedingsperioden in de werkloosheidsverzekering

Schorsingsperiode	Vereiste minimumduur
Voltijdse tewerkstelling[1268]	3 maanden
Deeltijdse tewerkstelling met behoud van rechten zonder inkomensgarantie-uitkering	3 maanden
Voltijdse beroepsopleiding	3 maanden ononderbroken
Tewerkstelling als zelfstandige of ambtenaar van de Belgische Staat	6 maanden ononderbroken
Studies met volledig leerplan zonder werkloosheidsuitkeringen	6 maanden ononderbroken

2° Werkloosheidsuitkeringen voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten

547. Werknemers die, wat de wachttijd betreft, worden beschouwd als deeltijdse werknemers met behoud van rechten[1269], hebben die hoedanigheid eveneens met het oog op de berekening van hun werkloosheidsuitkeringen.[1270] Wat het bedrag van hun uitkering betreft, wordt een onderscheid gemaakt tussen het geval waarin zij na hun voltijdse ook hun deeltijdse betrekking verliezen en de periode waarin zij hun deeltijdse betrekking uitoefenen.

548. Wie werkloos wordt in een voltijdse betrekking en bij gebreke van een voltijdse werkaanbieding een deeltijdse betrekking aanvaardt, loopt niet het gevaar slechts een uitkering, berekend op een deeltijds loon, te krijgen bij verlies van die deeltijdse betrekking. Na het einde van de deeltijdse tewerkstelling genieten de betrokkenen immers werkloosheidsuitkeringen op dezelfde wijze als voltijdse werknemers in volledige werkloosheid. Hun uitkering wordt dan berekend op het voorheen

1266 Art. 116, § 2 Werkloosheidsbesluit.

1267 Bron: RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling? Infoblad T67, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67.

1268 De werkhervatting in een arbeidsregeling waarvan de factor Q (contractueel gemiddelde wekelijkse arbeidsduur) meer bedraagt dan 4/5de van de factor S (gemiddelde wekelijkse arbeidsduur van de maatpersoon), wordt gelijkgesteld met een werkhervatting als voltijdse werknemer (art. 116, § 5 Werkloosheidsbesluit). De "maatpersoon" is voltijds tewerkgesteld in dezelfde onderneming of, bij ontstentenis, in dezelfde bedrijfstak, in een functie gelijkaardig aan deze van de werknemer, en wordt geacht normaal eenzelfde aantal dagen arbeid te verrichten als de werknemer (Art. 7, tweede lid KB 10 juni 2001 tot eenvormige definiëring van begrippen met betrekking tot arbeidstijdgegevens ten behoeve van de sociale zekerheid, met toepassing van artikel 39 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels).

1269 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 1, a, 2° Wachttijd voor deeltijdse werknemers.

1270 Art. 29 Werkloosheidsbesluit.

gederfde of hun laatste loon in de voltijdse betrekking.[1271] Het is bijgevolg niet noodzakelijk dat de betrokkene voordien reeds werkloosheidsuitkeringen heeft genoten.[1272]

549. Daarnaast kunnen deeltijdse werknemers met behoud van rechten, met uitzondering van de werknemers die zijn overgegaan naar een deeltijdse arbeidsregeling in het kader van een bedrijfsplan tot herverdeling van de arbeid of een tewerkstellingsakkoord, aanspraak maken op een inkomensgarantie-uitkering voor de uren van volledige werkloosheid in de periode waarin zij hun deeltijdse betrekking uitoefenen.

Zij moeten daartoe voldoen aan een aantal voorwaarden. Zij moeten hun werkgever ook hebben verzocht om een voltijdse betrekking. Hun normaal gemiddeld brutomaandloon moet lager zijn dan het gemiddeld minimummaandinkomen. Zij mogen niet tewerkgesteld zijn in een arbeidsregeling waarvan de contractueel gemiddelde wekelijkse arbeidsduur[1273] meer bedraagt dan 4/5^{den} van de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur van de maatpersoon.[1274] Hun wekelijkse arbeidsduur moet beantwoorden aan de bepalingen van artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet.[1275] Men beoogde aldus dat de arbeidsduur van de betrokkenen ten minste 1/3de van de voltijdse arbeidsduur zou bedragen. Die regeling is evenwel niet geheel sluitend, vermits artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet afwijkingen toestaat, zoals bijvoorbeeld bij contractuele tewerkstelling in de openbare sector.[1276] De inkomensgarantie-uitkering kan voorts niet toegekend worden gedurende een periode van 3 maanden die een aanvang neemt op de dag die volgt op de (niet in acht genomen) opzeggingstermijn, ingeval de betrokkene een deeltijdse arbeid hervat bij dezelfde werkgever waar hij voordien voltijds was tewerkgesteld. Die regel is niet van toepassing op werknemers die zijn overgegaan van een voltijdse naar een deeltijdse arbeidsregeling in het kader van een door de minister goedgekeurd herstructureringsplan.[1277]

De wijze waarop de inkomensgarantie-uitkering wordt berekend, is de laatste jaren herhaaldelijk gewijzigd. De reglementering is daarbij, mogelijk om budgettaire redenen, geregeld teruggekomen op voordien aangenomen uitgangspunten.[1278] We beperken onze analyse tot de thans geldende regeling.

Het nettobedrag van de inkomensgarantie-uitkering[1279] voor een beschouwde maand is gelijk aan de referte-uitkering, vermeerderd met het maandelijks bedrag van de uurtoeslag en verminderd met het nettoloon. De aldus bekomen netto-uitkering wordt zo nodig begrensd om te voorkomen dat het inkomen van de betrokken werknemer, rekening houdend met zijn deeltijds nettoloon en het nettobedrag van zijn inkomensgarantie-uitkering, hoger zou zijn dan het nettoloon dat de betrokkene

---

1271 Art. 29, § 5 en 131*bis*, § 5 Werkloosheidsbesluit.

1272 D. ROULIVE, "Le travailleur à temps partiel - Le mal aimé de la règlementation du chômage" in P. GOSSERIES en M. MORSA (eds.), *Le droit du travail au XXIe siècle. Liber Amicorum Claude Wantiez*, Brussel, Larcier, 2015, 673.

1273 Dat wil zeggen factor Q zoals omschreven in art. 99 Werkloosheidsbesluit.

1274 Dat wil zeggen factor S zoals omschreven in art. 99 Werkloosheidsbesluit.

1275 Art. 131*bis*, § 1 Werkloosheidsbesluit.

1276 D. ROULIVE, "Le travailleur à temps partiel - Le mal aimé de la règlementation du chômage" in P. GOSSERIES en M. MORSA (eds.), *Le droit du travail au XXIe siècle. Liber Amicorum Claude Wantiez*, Brussel, Larcier, 2015, 671.

1277 Art. 131*bis*, § 4 Werkloosheidsbesluit.

1278 D. ROULIVE, "Le travailleur à temps partiel - Le mal aimé de la règlementation du chômage" in P. GOSSERIES en M. MORSA (eds.), *Le droit du travail au XXIe siècle. Liber Amicorum Claude Wantiez*, Brussel, Larcier, 2015, 669-683.

1279 Voor een meer gedetailleerde toelichting en berekeningsvoorbeelden, zie RVA, Inkomensgarantie-uitkering - technische fiche met betrekking tot de berekening. Infoblad T71, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t71.

zou ontvangen voor een voltijdse tewerkstelling in dezelfde functie.[1280] De referte-uitkering en de vermeerdering met de uurtoeslag worden verminderd met één 26ste voor elke dag van de beschouwde maand die behoort tot bepaalde categorieën.[1281]

De referte-uitkering is gelijk aan 26 keer het nettobedrag van de voltijdse uitkering als volledige werkloze, die de betrokkene zou ontvangen op de 1ste vergoedbare dag van de beschouwde maand.[1282] Het bedrag ervan is bijgevolg afhankelijk van de gezinssituatie van de betrokkene.

De maandelijkse uurtoeslag wordt bekomen door de forfaitaire toeslag per uur te vermenigvuldigen met het aantal door de werkgever voor de desbetreffende maand betaalde uren van arbeid en jaarlijkse vakantie, die 1/3de van het aantal arbeidsuren voor een voltijdse tewerkstelling van 38 uren per week te boven gaan.[1283] Voor een voltijdse tewerkstelling van 38 uren per week, is dat getal gelijk aan 55.[1284] De forfaitaire toeslag per uur varieert, naargelang van de gezinssituatie van de betrokkenen. Men voert aan dat het in rekening brengen van een uurtoeslag de betrokkenen beoogt aan te sporen om meer arbeidsuren te presteren en dat een gezinsmodulering van de uurtoeslag niet coherent is met dat uitgangspunt. Men werpt bovendien op dat alleenstaande en samenwonende werknemers aldus een tweede maal een vermindering van hun uitkering moeten ondergaan, vermits ook het bedrag van de referte-uitkering varieert naargelang van de gezinssituatie van de betrokkenen.[1285]

Het nettoloon wordt bekomen door het brutoloon te verminderen met de socialezekerheidsbijdragen (tot beloop van 13,07%) en de bedrijfsvoorheffing en te vermeerderen met een RSZ-bonus.[1286] De RSZ-bonus strekt ertoe het nettoloon van werknemers met lage lonen te verhogen. Het voordeel hiervan wordt voor de betrokken deeltijdse werknemers met behoud van rechten bijgevolg tenietgedaan door een overeenstemmende vermindering van hun inkomensgarantie-uitkering. Men kan hier gewagen van een tewerkstellingsval.[1287]

De inkomensgarantie-uitkering wordt ten slotte niet toegekend als het bedrag ervan kleiner is dan de forfaitaire daguitkering voor samenwonende werklozen tijdens de 3de vergoedingsperiode.[1288]

Pour une occupation < 33%, il s'agit de 4.548 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) en 2019 pour un montant annuel de 34,0 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 7.472,7 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 622,7 euros.[1289]

1280 Art. 131*bis*, § 2*bis* Werkloosheidsbesluit.

1281 Art. 75*quater* Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1282 Art. 75*bis* Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1283 Art. 131*bis*, § 2*bis* Werkloosheidsbesluit.

1284 Art. 75*quater* Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1285 D. ROULIVE, "Le travailleur à temps partiel - Le mal aimé de la règlementation du chômage" in P. GOSSERIES en M. MORSA (eds.), *Le droit du travail au XXIe siècle. Liber Amicorum Claude Wantiez*, Brussel, Larcier, 2015, 681.

1286 Art. 75*ter* Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1287 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 135; D. ROULIVE, "Le travailleur à temps partiel - Le mal aimé de la règlementation du chômage" in P. GOSSERIES en M. MORSA (eds.), *Le droit du travail au XXIe siècle. Liber Amicorum Claude Wantiez*, Brussel, Larcier, 2015, 680-681.

1288 Art. 131*bis*, §3 Werkloosheidsbesluit.

1289 Statistiques ONEM.

Pour une occupation 33 < 50%, il s'agit de 7.924 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) en 2019 pour un montant annuel de 47,5 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 5.998,1 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 499,8 euros.[1290]

Pour une occupation 50 < 75%, il s'agit de 20.005 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) en 2019 pour un montant annuel de 84,4 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 4.219,8 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 351,7 euros.[1291]

Pour une occupation < 75%, il s'agit de 713 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) en 2019 pour un montant annuel de 2,3 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 3.263,3 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 271,9 euros.[1292]

Pour l'ensemble des pourcentages d'occupation, il s'agit de 33.190 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) en 2019 pour un montant annuel de 168,3 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 5.069,6 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 422,5 euros.[1293]

3° Werkloosheidsuitkeringen voor vrijwillig deeltijdse werknemers

550. Werknemers die, wat de wachttijd betreft, worden beschouwd als vrijwillig deeltijdse werknemers[1294], zijn dat ook voor de berekening van hun werkloosheidsuitkeringen.[1295]

Zij hebben geen recht op werkloosheidsuitkeringen voor de uren waarop zij normaal niet werken, vermits zij niet worden beschouwd als onvrijwillig werklozen.[1296] Dat geldt ook, ingeval een volledig werkloze het werk deeltijds hervat, maar niet voldoet aan de voorwaarden om te worden beschouwd als een deeltijds werkloze met behoud van rechten.[1297] Zij kunnen wel aanspraak maken op uitkeringen voor de uren waarop zij gewoonlijk werden tewerkgesteld, voor perioden van tijdelijke werkloosheid of als hun arbeidsovereenkomst voor deeltijdse arbeid wordt beëindigd. Als zij het werk deeltijds, maar voor minder arbeidsuren dan voordien, hervatten, kunnen zij kiezen tussen twee vergoedingsmogelijkheden.

Een en ander wordt hieronder nader toegelicht.

551. Vrijwillig deeltijdse werknemers genieten, in geval van volledige werkloosheid, halve uitkeringen voor de uren waarop zij gewoonlijk waren tewerkgesteld. Men moet bijgevolg zowel het aantal vergoedbare halve arbeidsdagen, als het bedrag van de dagelijkse vergoeding berekenen.

Anders dan voltijdse werknemers ontvangen vrijwillig deeltijdse werknemers geen werkloosheidsuitkering voor elke dag van de week met uitzondering van de zondag, maar een uitkering voor een wekelijks aantal vergoedbare halve werkloosheidsdagen. Dat aantal wordt bekomen door de contractueel gemiddelde wekelijkse arbeidsduur[1298], vermenigvuldigd met 12, te delen door de

1290 Statistiques ONEM.

1291 Statistiques ONEM.

1292 Statistiques ONEM.

1293 Statistiques ONEM.

1294 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 1, a, 2° Wachttijd voor deeltijdse werknemers.

1295 Art. 29 Werkloosheidsbesluit.

1296 Art. 45 Werkloosheidsbesluit.

1297 Cass. 20 mei 2019, AR S.17.0004.F.

1298 Dat wil zeggen factor Q zoals omschreven in artikel 99 van het Werkloosheidsbesluit.

gemiddelde wekelijkse arbeidsduur[1299] van de maatpersoon.[1300] Voor de vaststelling van de contractueel gemiddelde wekelijkse arbeidsduur wordt rekening gehouden met de recentste periode van ten minste 4 weken waarin de werknemer bij eenzelfde werkgever in dienst was als vrijwillig deeltijdse werknemer. Er wordt daarbij evenwel geen rekening gehouden met de periode voorafgaand aan de laatste twaalf maanden van tewerkstelling. Te beginnen vanaf de maandag wordt er per dag, behalve voor de zondag, een halve uitkering toegekend. Bedraagt het totale aantal vergoedbare halve dagen meer dan zes, dan worden de overblijvende halve uitkeringen opnieuw toegekend vanaf de maandag van dezelfde week.[1301] Het aantal vergoedbare halve arbeidsdagen staat bijgevolg in verhouding tot het aantal gewerkte arbeidsuren.[1302]

Het bedrag van de dagelijkse werkloosheidsuitkering is afhankelijk van het gemiddelde dagloon van de betrokkene, zijn gezinssituatie, de duur van zijn werkloosheid en zijn beroepsverleden.

Het begrip gemiddelde dagloon is hetzelfde als voor voltijdse werknemers, maar het bedrag ervan wordt anders berekend. Het gemiddelde dagloon van de vrijwillig deeltijdse werknemer is immers niet gelijk aan 1/26ste van het maandloon, maar is gelijk aan het gemiddeld uurloon, vermenigvuldigd met 6 en gedeeld door de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur van de maatpersoon.[1303] Het gemiddeld uurloon wordt bekomen door het loon, met uitsluiting van loon voor overwerk, dat de werknemer heeft ontvangen voor de arbeidscyclus, te delen door het aantal betaalde uren, met uitsluiting van het aantal uren overwerk.[1304] Die berekeningswijze lijkt geen benadeling van de deeltijdse werknemers in te houden. Als men ze toepast op een 38-urenweek, bekomt men immers hetzelfde resultaat als met de berekeningswijze voor voltijdse werknemers.[1305]

De gezinssituatie en de duur van de werkloosheid hebben eenzelfde invloed op de uitkeringen van vrijwillig deeltijdse werknemers als op de uitkeringen van voltijdse werknemers. Zo wordt in voorkomend geval rekening gehouden met de vergoedingsperioden waarin zij voordien werkloosheidsuitkeringen hebben ontvangen als voltijdse werknemers. Dat is echter niet langer het geval op het ogenblik waarop zij op grond van hun deeltijdse arbeid opnieuw gerechtigd zijn op de werkloosheidsuitkeringen van de 1ste vergoedingsperiode. Een werkhervatting in een deeltijdse arbeidsregeling die normaal gemiddeld per week ten minste 12 uren of ten minste 1/3de van het normaal gemiddeld wekelijks aantal arbeidsuren van de maatpersoon bedraagt en waarbij de betrokkene geen inkomensgarantie-uitkering geniet, wordt gelijkgesteld met een werkhervatting als voltijdse werknemer.[1306] Hetzelfde geldt voor een werkhervatting in een arbeidsregeling waarvan de gemiddelde

---

1299 Dat wil zeggen factor S zoals omschreven in artikel 99 van het Werkloosheidsbesluit.

1300 Dat wil zeggen de persoon die voltijds is tewerkgesteld in dezelfde onderneming of, bij ontstentenis, in dezelfde bedrijfstak, in een functie gelijkaardig aan deze van de werknemer, en wordt geacht normaal eenzelfde aantal dagen arbeid te verrichten als de werknemer (art. 7, tweede lid KB 10 juni 2001 tot eenvormige definiëring van begrippen met betrekking tot arbeidstijdgegevens ten behoeve van de sociale zekerheid, met toepassing van artikel 39 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels).

1301 Art. 103 Werkloosheidsbesluit.

1302 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 144.

1303 Dat wil zeggen gedeeld door factor S, zoals omschreven in artikel 99 van het Werkloosheidsbesluit.

1304 Art. 67, § 2 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1305 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 142.

1306 Art. 117 Werkloosheidsbesluit.

contractuele wekelijkse arbeidsduur meer bedraagt dan 4/5den van de gemiddelde wekelijkse arbeidsduur van de maatpersoon.[1307]

De regels voor de berekening van de werkloosheidsuitkeringen voor vrijwillig deeltijdse werknemers lopen dus grotendeels gelijk met deze voor voltijdse werknemers. Vrijwillig deeltijdse werknemers ontvangen evenwel steeds, ongeacht hun arbeidsduur, uitkeringen voor vergoedbare halve arbeidsdagen. Hun daguitkering is bijgevolg gelijk aan een halve daguitkering. Deeltijdse werknemers die meer dan halftijds werken, worden daardoor benadeeld. Dat nadeel wordt niet gecompenseerd door de minimumbedragen[1308] van de werkloosheidsuitkeringen, vermits voor vrijwillig deeltijdse werknemers dat minimumbedrag ook wordt gehalveerd.[1309]

Il s'agit de 22.827 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) et 3.836.697 jours indemnisés en 2019 pour un montant annuel de 147,6 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 38,5 euros.[1310]

552. Als vrijwillig deeltijdse werknemers na een periode van volledige werkloosheid het werk, opnieuw deeltijds hervatten maar voor minder arbeidsuren dan voordien, kunnen zij een keuze maken uit twee vergoedingsmogelijkheden.[1311]

In principe wordt de uitkering die zij tot dan ontvingen, aangepast aan de nieuwe situatie. Men vermindert daartoe het aantal halve uitkeringen waarop zij aanspraak konden maken, met 2 halve eenheden voor elke dag waarvoor zij geen recht hebben op uitkeringen en voor elke zaterdag die wordt gelijkgesteld met een niet vergoedbare dag. Wordt de zaterdag gelijkgesteld met een niet-vergoedbare halve dag, dan wordt één halve eenheid in mindering gebracht.[1312] Het nieuwe bedrag van de uitkering staat bijgevolg in functie van de omvang van de deeltijds hervatte arbeid.

De betrokkenen mogen echter ook kiezen voor een inkomensgarantie-uitkering voor de uren waarop zij werkloos blijven, in plaats van voor hun opnieuw berekende werkloosheidsuitkering, als hun wekelijkse arbeidsduur beantwoordt aan de bepalingen van artikel 11*bis* van de Arbeidsovereenkomstenwet en dus in principe ten minste 1/3de van de voltijdse arbeidsduur zou bedragen.[1313]

Het bedrag van die inkomensgarantie-uitkering wordt berekend op dezelfde wijze als voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten.[1314] De betrokken vrijwillig deeltijdse werknemers moeten, anders dan de deeltijdse werknemers met behoud van rechten, slechts ingeschreven zijn als werkzoekende en beschikbaar zijn voor arbeidsbetrekkingen die passend zijn voor vrijwillig deeltijdse

1307 Art. 116, § 6 Werkloosheidsbesluit.

1308 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 3, a. Minimumuitkeringen in de werkloosheidsverzekering.

1309 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 143-144.

1310 Statistiques ONEM.

1311 Zie bv. RVA, Waarop heeft een deeltijdse werknemer recht?, Infoblad T28, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t28.

1312 Art. 104, § 1 Werkloosheidsbesluit.

1313 Art. 104, § 1*bis* Werkloosheidsbesluit.

1314 Art. 75*bis* Toepassingsbesluit Werkloosheid.

werknemers[1315], dat wil zeggen voor dienstbetrekkingen met ten hoogste gemiddeld 6 arbeidsuren per week meer dan hun deeltijdse arbeidsregeling vóór zij werkloos werden.[1316]

4° Bijzondere werkloosheidsuitkeringen

553. Afwijkingen van de normale berekeningsregels voor werkloosheidsuitkeringen gelden voor werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoeslag, voor werkloosheidsuitkeringen bij tijdelijke werkloosheid, voor overbruggings- en inschakelingsuitkeringen en voor opvanguitkeringen voor onthaalouders.

554. Werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoeslag worden weliswaar, zoals gewone werkloosheidsuitkeringen, berekend op basis van het gemiddelde dagloon. Als de betrokken werklozen het werk hervatten en nadien opnieuw werkloos worden, wordt hun nieuwe werkloosheidsuitkering nog steeds berekend op basis van hun vroeger dagloon, tenzij de berekening op basis van hun nieuwe dagloon zou leiden tot een hogere uitkering.[1317] Die regel wil voorkomen dat werklozen met bedrijfstoeslag geen nieuwe, minder goed bezoldigde betrekking zouden aanvaarden uit vrees bij het verlies daarvan een lagere werkloosheidsuitkering dan voordien te ontvangen.

In de regeling van werkloosheid met bedrijfstoeslag genieten de uitkeringsgerechtigden bovendien steeds een werkloosheidsuitkering aan het tarief van werklozen met gezinslast, ook al zijn zij alleenstaande of samenwonende werklozen. Het bedrag van hun werkloosheidsuitkering blijft voorts, ongeacht de duur van de werkloosheidsperiode, steeds berekend aan 60% van het gederfde inkomen.[1318]

Il s'agit de 57.058 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) et 17.270.983 jours indemnisés en 2019 pour un montant annuel de 890,0 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 51,5 euros.[1319]

In de regeling van werkloosheid met bedrijfstoeslag geniet de werkloze, ten slotte bovenop de werkloosheidsuitkering een aanvullende vergoeding ten laste van de werkgever.[1320] Die vergoeding overbrugt gedeeltelijk – in principe voor de helft - het verschil tussen het gederfde en geplafonneerde nettoloon, enerzijds, en de toegekende werkloosheidsuitkering, anderzijds.[1321]

555. Ook voor de berekening van werkloosheidsuitkeringen bij tijdelijke werkloosheid geldt een aantal bijzondere regels.[1322]

De daguitkering is gelijk aan 65% van het dagloon dat zo nodig wordt beperkt tot de maximale loongrens. Ze varieert niet naargelang van de gezinssituatie van de betrokkene of zijn

1315 Art. 104, § 1*bis* Werkloosheidsbesluit.

1316 Art. 27 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1317 Art. 12 Bedrijfstoeslagbesluit.

1318 Art. 12 Bedrijfstoeslagbesluit.

1319 Statistiques ONEM.

1320 W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 1822-1842.

1321 Art. 5-6 Bedrijfstoeslag-CAO.

1322 Zie bv. RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering bij tijdelijke werkloosheid?, Infoblad T66, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t66.

werkloosheidsduur.[1323] Ze stemt bijgevolg overeen met het dagbedrag van de werkloosheidsuitkering in de 1ste fase van de 1ste vergoedingsperiode.[1324]

Voor tijdelijk werklozen wordt de daguitkering in principe berekend op basis van het gemiddelde dagloon waarop zij recht zouden hebben voor de lopende arbeidscyclus. Men houdt niettemin rekening met het laatste voltijds loon voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten en vrijwillig deeltijdse werknemers met inkomensgarantie-uitkering. Voor werknemers die ten minste 45 jaar oud zijn, rekent men met het loon van de lopende arbeidscyclus of het laatste voltijds loon, naargelang wat voor hen het voordeligst is.[1325] Het gemiddelde dagloon dat in aanmerking wordt genomen bij de aanvang van de tijdelijke werkloosheid blijft, behoudens in bepaalde gevallen, behouden als berekeningsbasis voor latere perioden van tijdelijke werkloosheid.[1326]

Il s'agit de 98.274 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) et 6.023.948 jours indemnisés en 2019 pour un montant annuel de 368,5 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 61,2 euros.[1327]

556. In tegenstelling tot de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen zijn de overbruggings- en inschakelingsuitkeringen forfaitair. Het bedrag ervan varieert alleen naargelang van de leeftijd en de gezinstoestand van de gerechtigde en staat niet in functie van de duur van de werkloosheid.[1328] Het bedrag van de beschermingsuitkeringen voor niet-toeleidbare werklozen[1329] wordt vastgesteld op dezelfde wijze als het bedrag van de inschakelingsuitkeringen.[1330]

Il s'agit de 32.062 bénéficiaires d'allocations d'insertion (moyenne annuelle en UP) et 8.727.716 jours indemnisés en 2019 pour un montant annuel de 274,7 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 31,5 euros.[1331]

Deze uitkeringen zijn veel minder voordelig dan de gewone werkloosheidsuitkeringen. Voor de betrokken werklozen met gezinslast bereiken ze bijna het peil van de minimumwerkloosheidsuitkering voor werklozen met gezinslast. Voor de andere categorieën gerechtigden is het uitkeringsbedrag veel lager dan de minimumuitkeringen voor werklozen van dezelfde gezinscategorie. Alleen voor alleenstaande gerechtigden die ten minste 21 jaar oud zijn, is het verschil met de minimumuitkering voor alleenstaande werklozen minder uitgesproken.[1332]

557. Opvanguitkering voor onthaalouders worden berekend in functie van het aantal vergoedbare ontbrekende kindopvangdagen in de desbetreffende maand. Om het aantal ontbrekende kindopvangdagen te bepalen vermindert men het maximaal aantal kindopvangdagen niet alleen met

1323 Art. 114, § 6 Werkloosheidsbesluit.

1324 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, a, 1° Werkloosheidsuitkeringen voor voltijdse werknemers.

1325 Art. 66 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1326 Art. 118, § 3 Werkloosheidsbesluit.

1327 Statistiques ONEM.

1328 Art. 124 Werkloosheidsbesluit.

1329 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 4, a, 2° Looptijd van bijzondere werkloosheidsuitkeringen.

1330 Art. 124*bis* Werkloosheidsbesluit.

1331 Statistiques ONEM.

1332 Dat blijkt uit een vergelijking van de actuele dagbedragen van deze uitkeringen (zie RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na studies?, Infoblad T37, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t37) met deze van de werkloosheidsuitkeringen (zie RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling?, Infoblad T67, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67).

het aantal effectief volbrachte kindopvangdagen, maar tevens met het aantal kindopvangdagen dat niet werd volbracht, hetzij wegens de arbeidsongeschiktheid of moederschapsrust van de onthaalouder, hetzij wegens omstandigheden afhankelijk van de wil van de onthaalouder. Het aldus bekomen aantal vergoedbare ontbrekende kindopvangdagen wordt vervolgens vermenigvuldigd met 1,9. Zo bekomt men het fictief aantal werkloosheidsuren en, na deling daarvan door 6,33, het aantal uitkeringen voor de desbetreffende maand. Dat aantal wordt in bepaalde gevallen nog verder verminderd. Onthaalouders ontvangen een forfaitair dagbedrag voor het aldus overblijvende aantal vergoedbare ontbrekende kindopvangdagen.[1333]

Il s'agit de 1.616 bénéficiaires (moyenne annuelle en UP) en 2019 pour un montant annuel de 2,2 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 1.378,2 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 114,9 euros.[1334]

Dat forfaitair bedrag is lager dan het minimumbedrag van de werkloosheidsuitkeringen voor werklozen met gezinslast en alleenstaande werklozen, ongeacht de vergoedingsperiode waarin die werklozen zich bevinden. Het is hoger dan de minimumbedragen die samenwonende werklozen genieten vanaf de 2de vergoedingsperiode.[1335]

b. Hoogte van socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling

558. Wachtgelden worden verleend voor volledige werkloosheidsdagen waarop de gerechtigden geen arbeid hebben verricht en waarvoor zij geen loon hebben ontvangen. De helft van de wachtgelden wordt uitgekeerd voor halve werkloosheidsdagen, ingeval de betrokkenen een schip verhalen en op die grond een vergoeding ontvangen voor een arbeidsperiode van niet meer dan 4 uren. Ten aanzien van shoregangers wordt de werkloosheid berekend per shift naar rato van 5 shiften per week. Heeft de betrokkene minder dan 5 shiften vervuld, dan stemt een volledige shift overeen met het werk van een volledige dag. Wanneer een shoreganger, buiten een shift, op éénzelfde dag meer dan 7 uren overwerk verricht, tellen deze voor een volledige shift. Shiften noch overuren tussen zaterdag en maandag 6u of tussen het begin (6u) van een wettelijke feestdag en het begin (6u) van de daaropvolgende dag worden niet aangerekend. Wachtgeld wordt niet verleend voor zon- en feestdagen en bepaalde andere dagen.[1336]

Het bedrag van het wachtgeld varieert, naargelang de gerechtigden op basis van de duur van de volbrachte wachttijd[1337], zijn ingeschreven voor categorie A of categorie B. Voor elke categorie daalt het bedrag, naarmate de gerechtigden worden ondergebracht in één van de 10 opeenvolgende groepen op basis van hun maandstandaardgages "cargo" of hun loon van 21 dagtaken. Het bedrag wordt verhoogd met 20%, ingeval van tewerkstelling onder het stelsel van de vijfdagenweek.[1338] Bij tijdelijke

1333 Art. 2 KB 26 maart 2003 tot uitvoering van artikel. 7, par. 1, derde lid, q, van de besluitwet van 28 december 1944 betreffende de maatschappelijke zekerheid der arbeiders, betreffende de onthaalouders.

1334 Statistiques ONEM.

1335 Dat blijkt uit een vergelijking van de actuele dagbedragen van de opvanguitkering (zie RVA,Hebt u recht op de opvanguitkering voor onthaalouders?, Infoblad T21, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t21) met deze van de werkloosheidsuitkeringen (zie RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling?, Infoblad T67, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67).

1336 Art. 49 en 50 KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1337 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 1, b. Wachttijden in de wachtgeldenregeling.

1338 Art. 67 en 68bis KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

werkloosheid varieert het bedrag van het wachtgeld, naargelang de betrokkenen op basis van hun functie worden ondergebracht in 1 van de 3 groepen.[1339]

Il s'agit de 63 bénéficiaires et 14.040 jours indemnisés en 2016 pour un montant annuel de 0,7 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 51,9 euros.[1340]

c. Hoogte van de socialezekerheidsprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht

559. Om aanspraak te kunnen maken op de socialezekerheidsprestaties in het kader van het overbruggingsrecht mogen de betrokken zelfstandigen geen beroepsactiviteit uitoefenen vanaf de eerste dag die volgt op de dag waarop het desbetreffende sociaal risico zich voordoet. De financiële uitkering wordt in principe toegekend per volledige maand waarin geen zelfstandige of een andere beroepsbezigheid wordt uitgeoefend. De uitkering wordt opgeschort gedurende de hele maand waarin een beroepsactiviteit (slechts voor een deel) wordt uitgeoefend.[1341] Ingeval zelfstandigen door omstandigheden onafhankelijk van hun wil, worden gedwongen elke zelfstandige activiteit te onderbreken, hebben zij niettemin recht op een kwart van de financiële uitkering zodra die onderbreking ten minste 7 kalenderdagen duurt. Daar komt een kwart bij telkens de onderbreking 7 opeenvolgende kalenderdagen langer blijft duren.[1342]

560. De financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht is forfaitair. Het bedrag ervan hangt niet af van de gederfde nettoberoepsinkomsten van de betrokken zelfstandige, maar is gekoppeld aan het bedrag van het minimumpensioen voor zelfstandigen. Het varieert, naargelang de gerechtigde al dan niet ten minste één persoon ten laste heeft. Gerechtigden met een persoon ten laste krijgen een uitkering op het niveau van het minimumgezinspensioen. De uitkering van de anderen stemt overeen met het minimumpensioen voor alleenstaanden.[1343] Uitkeringsgerechtigden die alleenstaand zijn of behoren tot een tweeverdienersgezin, worden bijgevolg behandeld op gelijke voet. Dat is niet het geval in de werkloosheidsverzekering.

Il s'agit de 460 attributions et 3.072 mois indemnisés en 2016 pour une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.198,0 euros (ces données sont toutefois incomplètes).[1344]

561. We vergelijken het bedrag van de financiële uitkering met het bedrag van de werkloosheidsuitkeringen voor de 1ste vergoedingsperiode. Die periode bedraagt immers maximaal 12 maanden, wat overeenstemt met de maximumduur van de periode waarvoor de financiële uitkering kan worden toegekend naar aanleiding van eenzelfde sociaal risico.

De financiële uitkering aan gezinstarief is hoger dan de minimumwerkloosheidsuitkering voor werklozen met gezinslast en overschrijdt in de 3de fase van de 1ste vergoedingsperiode licht de maximumwerkloosheidsuitkering voor die categorie van werklozen. De financiële uitkering aan het lagere tarief is hoger dan de minimumwerkloosheidsuitkeringen voor zowel alleenstaande als

1339 Art. 67*bis* KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1340 Statistiques ONSS (Vade Mecum 2019).

1341 Art. 5, § 1, 4°, 10 en 11 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1342 Art. 10, § 3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1343 Art. 10 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1344 Statistiques INASTI (Vade Mecum 2019).

samenwonende werklozen, maar blijft beduidend lager dan de maximumuitkering voor beide categorieën werklozen in de 1ste vergoedingsperiode.[1345]

3. Minimumuitkeringen

562. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) en de regeling van het overbruggingsrecht (c), of minimumuitkeringen worden toegekend aan sociaal verzekerden met een laag (arbeids)inkomen.

a. Minimumuitkeringen in de werkloosheidsverzekering

563. Voor de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen is voorzien in een wettelijk minimumdagbedrag dat verschilt naargelang van de gezinssituatie van de werklozen en, voor de samenwonende werklozen, van de duur van de werkloosheid[1346], zoals is weergegeven in de onderstaande tabel 34.[1347]

Tabel 34. Minimumwerkloosheidsuitkeringen

Periode	Werklozen met gezinslast	Alleenstaande werklozen	Samenwonende werklozen
1ste periode - fase 1	€ 50,60	€ 41,46	€ 40,06
1ste periode - fase 2	€ 50,60	€ 41,46	€ 36,98
1ste periode - fase 3	50,60	41,46	36,98
2de periode - fase 2A en 2B	50,60	41,46	30,65
2 de periode - fase 21	50,60	41,46	28,84
2 de periode - fase 22	50,60	41,46	27,03
2 de periode - fase 23	50,60	41,46	25,21
2d de periode - fase 24	50,60	41,46	23,40
3 de periode	50,60	41,46	21,59

1345 Dat blijkt uit een vergelijking van de actuele maandbedragen van de financiële uitkering (zie RSVZ, Ik ben failliet. Wat nu?, https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-failliet-wat-nu) met actuele dagbedragen van de werkloosheidsuitkeringen (zie RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling?, Infoblad T67, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67).

1346 Art. 115 Werkloosheidsbesluit.

1347 Bron: RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling?, Infoblad T67, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67.

Dezelfde minimumbedragen gelden voor vrijwillig deeltijdse werknemers. Zij ontvangen echter uitkeringen voor vergoedbare halve arbeidsdagen. Hun minimumdaguitkering is bijgevolg gelijk aan een halve minimumdaguitkering.

Voor de uitkeringen van tijdelijke werklozen varieert het wettelijk vastgesteld minimumbedrag niet in functie van de gezinssituatie of werkloosheidsduur van de betrokken werknemer. Het minimumbedrag is voor hen steeds gelijk aan het minimumbedrag voor werklozen met gezinslast.[1348]

564. Inschakelings-, beschermings-, overbruggings- en opvanguitkeringen zijn forfaitair. De bedragen van die uitkeringen fungeren tegelijk als minimum- en maximumbedragen.

b. Minimumuitkeringen in de wachtgeldenregeling

565. Het minimumbedrag van het wachtgeld varieert, naargelang de gerechtigden op basis van de duur van de volbrachte wachttijd zijn ingeschreven voor categorie A of categorie B. Voor elke categorie daalt het bedrag, naarmate de gerechtigden worden ondergebracht in één van de 5 opeenvolgende groepen op basis van hun functie. Het bedrag wordt verhoogd met 20%, ingeval van tewerkstelling onder het stelsel van de vijfdagenweek.[1349]

c. Minimumuitkeringen in de regeling van het overbruggingsrecht

566. De financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht is forfaitair. Vermits het bedrag van de uitkering niet varieert in functie van de gederfde beroepsinkomsten van de betrokken zelfstandigen, fungeren de geldende bedragen van de uitkering tegelijk als minimum- en maximumbedragen.

4. Activerings- en re-integratieprestaties

567. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de werkloosheidsverzekering (a), de wachtgeldenregeling (b) en de regeling van het overbruggingsrecht (c), met welke prestaties die socialezekerheidsregelingen bijdragen tot de activering en de terugkeer naar het werk van de sociaal verzekerden.

a. Activerings- en re-integratieprestaties in de werkloosheidsverzekering

568. Het socialeverzekeringssysteem voor werknemers ondersteunt maatregelen die worden genomen in het kader van het tewerkstellingsbeleid, met een aantal bijdrageverminderingen voor de werkgevers. Die maatregelen beogen, zoals we eerder beknopt hebben aangegeven, de tewerkstelling te bevorderen door het verminderen van de loonkost.[1350]

We geven hier een overzicht van regels in de werkloosheidsverzekering die de activering en re-integratie van werklozen ten goede (kunnen) komen (1°) en gaan dan nader in op de prestaties die ernaar streven de (weder)tewerkstelling van de beoogde gerechtigden te bevorderen (2°) of de

1348 Art. 115, § 4 Werkloosheidsbesluit.

1349 Art. 67 en 68*bis* KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1350 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, A, 3. Vermindering en vrijstelling van werknemersbijdragen.

deelname van werklozen aan opleidingen aan te moedigen (3°). Ten slotte gaan we na in hoever eigenlijke en bijzondere werkloosheidsuitkeringen kunnen worden gecumuleerd met een inkomen uit arbeid. Dergelijke cumulatiemogelijkheden faciliteren immers eveneens de activering en re-integratie van werklozen (4°).

1° Regels die de activering en re-integratie van werklozen ten goede komen

569. Hoger hebben we uiteengezet dat werknemers een voorgeschreven aantal arbeidsdagen moeten hebben gepresteerd in een referteperiode die onmiddellijk voorafgaat aan de aanvraag om werkloosheidsuitkeringen.[1351] Die referteperiode wordt verlengd met een aantal perioden. Dat geldt onder meer voor sommige perioden van bepaalde studies of opleidingen als niet uitkeringsgerechtigd werkloze.[1352] Bovendien worden sommige dagen gelijkgesteld met arbeidsdagen. Dat is onder meer het geval voor perioden waarin de betrokkenen een beroepsopleiding van, per cyclus, gemiddeld minstens 18 uur per week hebben gevolgd.[1353] Voorts mogen werklozen met behoud van uitkeringen zich voorbereiden op de vestiging als zelfstandige of de oprichting van een onderneming. Zij mogen dan studies betreffende de haalbaarheid van het voorgestelde project verrichten, lokalen inrichten en materiaal aanleggen en de nodige contacten leggen. Die afwijking geldt gedurende ten hoogste 6 maanden en kan slechts eenmaal worden verleend.[1354] Die maatregelen komen de activering en re-integratie van werklozen ten goede.

Hetzelfde geldt voor de regel die jonge werklozen toestaat hun beroepsinschakelingstijd onder meer te volbrengen door stages te volgen of deel te nemen aan een individueel inschakelingsproject.[1355]

570. Voor het overige beperken we ons in dit onderzoek ertoe erop te wijzen dat een aantal rechtsregels de werklozen ertoe noopt ook zelf verantwoordelijkheid te nemen voor hun terugkeer naar de arbeidsmarkt. Als voorbeelden kunnen de activering van langdurig werklozen en van schoolverlaters, de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen en de beperking in de tijd van de inschakelingsuitkeringen worden genoemd.[1356]

2° Tewerkstellingsbevorderende prestaties

571. De Belgische werkloosheidsverzekering voorziet in activerende uitkeringen. Ze beoogt daarmee werklozen of andere niet-beroepsactieve mensen te stimuleren om zich te (re-) integreren in de arbeidsmarkt of streeft ernaar sociaal verzekerden meer mogelijkheden te bieden om economisch

1351 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 1, a. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden in de werkloosheidsverzekering.

1352 Art. 30 Werkloosheidsbesluit.

1353 Art. 38 Werkloosheidsbesluit.

1354 Art. 45, vijfde lid Werkloosheidsbesluit 1991.

1355 Art. 36, § 1, 4°, en § 2 Werkloosheidsbesluit.

1356 Zie bv. E. DERMINE, *Droit au travail et politiques d'activation des personnes sans emploi. Étude critique du rôle du droit international des droits humains*, Brussel, Bruylant, 2017, 522p.; .D. DUMONT, *La responsabilisation des personnes sans emploi en question*, Brussel, la Charte, 2012, 613p.; P. PALSTERMAN, "Grondrechten en de werkloosheidsreglementering. Kritische benadering van de grondwettigheid van recente wijzigingen" in A. VAN REGENMORTEL en H. VERSCHUEREN (eds.), *Grondrechten en sociale zekerheid*, Brugge, die Keure, 2016, 255-288.

actief te blijven. Die uitkeringen behoren tot de aangelegenheden waarvoor de regelgevende bevoegdheid thans toekomt aan de gewesten en de Duitstalige Gemeenschap.[1357]

Die uitkeringen zijn geen eigenlijke werkloosheidsuitkeringen.[1358] We gaan daarom, met behulp van onderstaand overzicht[1359], alleen na of die uitkeringen uitsluitend vormen van tewerkstelling met een arbeidsovereenkomst aanmoedigen, of zij ook worden toegekend voor deeltijdse arbeid en arbeid voor een bepaalde tijd en voor hoelang ze worden toegekend.[1360]

Naam	Regio	Status van tewerkgestelde	Voorwaarden van tewerkstelling	Duur van uitkering
Doorstromings-programma's	Brussels Hoofdstedelijk Gewest (federale wetgeving)	werknemer	geen voorwaarden	max. 24 maanden in hele loopbaan (max. 36 m in bepaalde gevallen)
Herinschakelings-uitkering	Vlaams Gewest, Waals Gewest, Brussels Hoofdstedelijk Gewest (tot 31/12/2020) (federale wetgeving)	werknemer	geen voorwaarden	geen voorwaarden
Kinderopvang-toeslag	Waals Gewest (federale wetgeving)	werknemer of zelfstandige in hoofdberoep	min. 18 uur per week of halftijds; als met arbeids-overeenkomst: min. voor 1 maand	max. 12 maanden
Plan Activa	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	werknemer	min. halftijds + min. voor 6 maanden (geen voorwaarden voor personen met beperkte arbeids-geschiktheid)	geen voorwaarden
Plan Impulsion	Waals Gewest	werknemer	geen voorwaarden	geen voorwaarden
Werkhervattings-toeslag	Duitstalige Gemeenschap (federale wetgeving)	werknemer of zelfstandige in hoofdberoep	geen voorwaarden	max. 36 maanden

1357 Art. 6, § 1, IX Bijzondere Wet Hervorming Instellingen.

1358 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5. Werkloosheidsverzekering en regeling van het overbruggingsrecht.

1359 In het overzicht zijn alleen uitkeringen opgenomen die nog voor het eerst kunnen worden toegekend in 2020. Uitdovende uitkeringen die niet meer worden toegekend aan nieuwe gerechtigden, zijn bijgevolg niet opgenomen.

1360 Zie voorts W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 1625-1642 en 1653-1684; https://www.rva.be/nl/burgers/tewerkstelling; https://www.vdab.be; http://www.actiris.be/tabid/173/language/fr-BE/A-propos-d-Actiris.aspx; http://werk-economie-emploi.brussels/nl_BE; https://www.leforem.be; https://emploi.wallonie.be/nl/home.html; https://www.ifapme.be; http://www.adg.be.

Werkhervattings-toeslag ACCO[1361]	Duitstalige Gemeen-schap (federale wetgeving)	zelfstandige in hoofdberoep	geen voorwaarden	max. 12 maanden
Werkuitkering - Brussel	Brussels Hoofdstedelijk Gewest	werknemer	min. halftijds en voor min. 6 maanden	geen voorwaarden
Werkuitkering - Waals Gewest	Waals Gewest	werknemer	geen voorwaarden	max. 36 maanden en slechts 1x toe-kenbaar (jonge werklozen); max. 24 maanden en meermaals toekenbaar (langdurig werklozen)

Slechts één prestatie, met name de Werkhervattingstoeslag ACCO, staat niet open voor personen die als werknemer de arbeid aan- of hervatten, maar alleen voor wie (opnieuw) aan de slag gaat als zelfstandige in hoofdberoep. De kinderopvangtoeslag en de werkhervattingstoeslag zijn zowel toegankelijk voor wie het werk aan- of hervat als werknemer of als zelfstandige in hoofdberoep. Alleen wie (opnieuw) als werknemer aan de slag gaat, komt in aanmerking voor de overige uitkeringen.

Voor 5 van de 8 uitkeringen die kunnen worden toegekend aan personen die (opnieuw) aan de slag gaan als werknemer, komen de betrokkenen in aanmerking ongeacht de omvang van de wekelijkse arbeidsduur of de tijd waarvoor zij een arbeidsovereenkomst hebben aangegaan. In de gevallen waarin de wekelijkse arbeidsduur een toekenningscriterium is, eist men ten minste een halftijdse tewerkstelling. Als de tijd waarvoor de arbeidsovereenkomst wordt aangegaan, relevant is, wordt een arbeidsovereenkomst voor minimum 1 maand respectievelijk 6 maanden geëist.

Voor 4 van de 9 in het overzicht opgenomen uitkeringen wordt de duur van de periode waarvoor ze kunnen worden toegekend, niet beperkt tot een maximum. De duurtijd van de overige uitkeringen wordt beperkt tot 12, 24 respectievelijk 36 maanden. Een en ander houdt ook verband met het verschil in doelgroepen waarvoor de onderscheiden uitkeringen zijn bestemd.

3° Opleidingsondersteunende prestaties

572. Het komt voortaan aan de gewesten toe om te voorzien in opleidingsondersteunende prestaties. Werklozen hebben gratis toegang tot opleidingen die worden erkend door de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdiensten. Zij dragen niet de kosten van het studiemateriaal en krijgen, onder bepaalde voorwaarden, verplaatsingsvergoedingen en kinderopvangvergoedingen. Werkloze personen

1361 Term naar analogie van W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 1640.

kunnen ook individuele bedrijfsopleidingen en diverse soorten stages volgen en ontvangen daarbij een vergoeding.[1362]

En 2019, 37.262 chômeurs ont bénéficié de formations (études ou formations professionnelles) pour un montant annuel de 442,8 millions d'euros.[1363]

Zij behouden in voorkomend geval hun werkloosheidsuitkeringen, al kan het bedrag daarvan worden verminderd met het gedeelte van de daguitkering, dat een bepaald bedrag overschrijdt.[1364]

4° Cumulatie van eigenlijke werkloosheidsuitkeringen met een inkomen uit arbeid

573. Om werkloosheidsuitkeringen te kunnen genieten moeten werklozen zonder arbeid en zonder loon zijn.[1365]

574. Werklozen hebben slechts recht op werkloosheidsuitkeringen voor dagen waarop zij geen arbeid voor zichzelf verrichten die kan worden ingeschakeld in het economische ruilverkeer van goederen en diensten en die niet beperkt is tot het gewone beheer van het eigen bezit. Zij genieten evenmin werkloosheidsuitkeringen voor dagen waarop zij een activiteit verrichten voor een derde, waarvoor zij enig loon of materieel voordeel ontvangen dat tot hun levensonderhoud of dat van hun gezin kan bijdragen. Elke activiteit voor een derde wordt tot bewijs van het tegendeel geacht een loon of een materieel voordeel op te leveren.[1366]

575. Bepaalde activiteiten leiden niet tot het verlies van werkloosheidsuitkeringen.

Dat geldt voor bepaalde activiteiten van kunstenaars, een beperkte voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen, een pure vrijetijdsbesteding en, onder bepaalde voorwaarden, activiteiten als vrijwillige brandweerman of als vrijwilliger bij de civiele bescherming.[1367]

Vrijwilligerswerk mag wel worden verricht, maar slechts onder nauwkeurig bepaalde voorwaarden. Die voorwaarden moeten vermijden dat het verbod om betaalde arbeid te verrichten wordt omzeild en dat de vrijwilligersactiviteit de beschikbaarheid voor de arbeidsmarkt van de betrokken werkloze in het gedrang brengt.[1368]

Werklozen mogen een politiek mandaat of een mandaat van voorzitter van een openbaar centrum voor maatschappelijk welzijn uitoefenen.[1369]

1362 Zie https://www.rva.be/nl/burgers/tewerkstelling; https://www.vdab.be; http://www.actiris.be/tabid/173/language/fr-BE/A-propos-d-Actiris.aspx; http://werk-economie-emploi.brussels/nl_BE; https://www.leforem.be; https://emploi.wallonie.be/nl/home.html; https://www.ifapme.be; http://www.adg.be.

1363 Statistiques ONEM.

1364 Art. 130*ter* Werkloosheidsbesluit.

1365 Art. 44 Werkloosheidsbesluit.

1366 Art. 45 Werkloosheidsbesluit.

1367 Art. 45, vierde lid Werkloosheidsbesluit.

1368 Art. 13 Wet 3 juli 2005 betreffende de rechten van vrijwilligers; art. 45*bis* Werkloosheidsbesluit; art. 18 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1369 Art. 49 Werkloosheidsbesluit.

Zij mogen ook binnen bepaalde grenzen, maar niet als zelfstandig hoofdberoep, een in het economisch ruilverkeer ingeschakelde artistieke activiteit uitoefenen. Sommige deelactiviteiten moeten niet worden vermeld op de controlekaart en leiden niet tot het verlies van werkloosheidsuitkeringen, andere wel.[1370]

Werklozen mogen voorts tijdelijk bepaalde activiteiten verrichten om zich voor te bereiden op de vestiging als zelfstandige of de oprichting van een onderneming.[1371]

Onder strikt vastgelegde voorwaarden wordt een uitzondering gemaakt voor de uitoefening van een nevenberoep. Die voorwaarden brengen onder meer tot uiting dat de betrokken werkloze zijn nevenberoep niet uitoefent tijdens de uren waarop hij normalerwijze aan het werk is als werknemer. Hij moet daarom die activiteit voornamelijk verrichten tussen 18u. en 7u. Die beperking geldt niet voor de zaterdagen en de zondagen, noch voor de dagen waarop de betrokkene zijn hoofdberoep gewoonlijk niet uitoefent. Als hij voldoet aan die voorwaarden en zijn nevenberoep niet behoort tot een aantal uitgesloten gevallen, mag de werkloze het nevenberoep voortzetten dat hij in principe reeds vóór de aanvang van de werkloosheid heeft uitgeoefend gedurende ten minste 3 maanden.[1372] De werkloosheidsreglementering beoogt aldus te voorkomen dat de werknemer nog een tweede maal wordt getroffen door het verlies van zijn betrekking als werknemer. De vereiste termijn van 3 maanden schept het vermoeden dat de betrokkene in staat is, ondanks de uitoefening van een nevenberoep, beschikbaar te blijven voor de arbeidsmarkt. De termijn voorkomt dat uitkeringen worden toegekend aan een persoon die zijn nevenactiviteit start net vóór de aanvang van zijn werkloosheid of gedurende een korte onderbreking ervan. De termijn van 3 maanden geldt ook voor personen die worden ontslagen zonder opzegging of met een te korte opzeggingstermijn. De rechtspraak ziet daarin geen schending van het gelijkheidsbeginsel.[1373] Ingeval de nevenactiviteit niet langer het karakter van een bijkomstige activiteit heeft, verliest de betrokkene zijn werkloosheidsuitkering. Het bijkomstig karakter moet worden getoetst aan de omvang van de arbeidstijd die eraan wordt gespendeerd of het bedrag van de inkomsten die eruit voortvloeien. Niet determinerend is het inkomstenbedrag dat de werkloze ontvangt voor zichzelf.[1374]

Volledige werklozen mogen nu ook, zonder verlies van hun uitkering of vermindering van het aantal uitkeringsdagen, gedurende 12 maanden een zelfstandige nevenactiviteit opstarten als een springplank naar een zelfstandig beroep. Werknemers mogen hun arbeid niet stopzetten of de verminderen om dat voordeel verkrijgen. Zij mogen de betrokken zelfstandige activiteit niet hebben uitgeoefend als hoofdberoep in de voorbije 6 jaar en mogen hun nevenberoep niet laten uitoefenen door derden, tenzij dat slechts uitzonderlijk gebeurt. Dat voordeel kan later nogmaals worden toegestaan, als meer dan 6 jaar geleden is dat de betrokkene het nog heeft genoten.[1375]

576. Werklozen hebben slechts recht op uitkeringen voor dagen waarop zij geen loon genieten. Enkele soorten voordelen worden voor de toepassing van die regel niet beschouwd als loon. Het gaat om:

1370 Art. 48*bis* Werkloosheidsbesluit.

1371 Art. 45, vijfde lid Werkloosheidsbesluit; zie RVA, Wat is de invloed van een zelfstandige activiteit op het recht op werkloosheidsuitkeringen?. Infoblad T87, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t87.

1372 Art. 48 en 130 Werkloosheidsbesluit.

1373 Cass. AR. S030038F/7, 24 november 2003; Arbh. Brussel AR 2010/AB/00804, 28 juli 2011.

1374 Cass. 20 maart 2000, AR S.990089.N.

1375 Art. 48 § 1*bis* Werkloosheidsbesluit.

- voordelen, zoals de bedrijfstoeslag, ter aanvulling van werkloosheidsuitkeringen;
- voordelen toegekend tijdens of in het kader of ten gevolge van studies, een opleiding, een stage, een leertijd of de voorbereiding op de vestiging als zelfstandige of de oprichting van een onderneming.

  Een studiebeurs waarop inhoudingen voor de sociale zekerheid worden verricht, wordt wel beschouwd als loon. Hetzelfde geldt voor voordelen omwille van een activiteit die wordt uitgeoefend in het kader van een arbeidsovereenkomst of als zelfstandige;
- inkomsten voortvloeiend uit een mandaat van gemeente- of provincieraadslid of lid van een OCMW of een bijzonder comité voor de sociale dienst;
- inkomsten voortvloeiend uit een functie van rechter in sociale zaken of de voogdij over niet-begeleide minderjarige vreemdelingen.[1376]

577. In principe leidt de uitoefening van arbeid tot het verlies van werkloosheidsuitkeringen voor de dagen waarop werklozen arbeid verrichten of waarvoor zij loon ontvangen. Vanuit financieel oogpunt loont arbeid slechts, ingeval het verworven arbeidsinkomen de gederfde uitkering overtreft. In uitzonderingsgevallen leidt noch het verrichten van arbeid, noch het genot van arbeidsinkomen tot het verlies van werkloosheidsuitkeringen. In bepaalde van die gevallen wordt de cumulatie van werkloosheidsuitkeringen en arbeidsinkomen beperkt door een vermindering van het bedrag van de werkloosheidsuitkering.

De reglementering voorziet in een beperking van de werkloosheidsuitkering voor werklozen die een toegelaten nevenberoep, een ander politiek mandaat dan dat van gemeente- of provincieraadslid of lid van een OCMW of een bijzonder comité voor de sociale dienst of een scheppende of vertolkende artistieke activiteit uitoefenen. Het dagbedrag van hun uitkering wordt verminderd met het gedeelte van het dagbedrag van het arbeidsinkomen dat een toegelaten bedrag overschrijdt. De berekening van het dagbedrag van het arbeidsinkomen varieert naargelang van de toegelaten activiteit van de betrokken werkloze.[1377] Het toegelaten bedrag is voor alle betrokkenen hetzelfde. Wie niet meer bijverdient dan het toegelaten bedrag, kan zijn uitkering nog onbeperkt cumuleren met zijn arbeidsinkomen. Zolang het arbeidsinkomen niet groter is dan de som van de uitkering en het toegelaten bedrag, behoudt de betrokkene nog een deel van zijn uitkering. Hoe hoger de uitkering, hoe hoger het bedrag dat men kan bijverdienen zonder geheel of gedeeltelijk verlies van uitkering. De gezinssituatie en de duur van de werkloosheid, enerzijds, en de minimumbedragen van de uitkeringen, anderzijds, bepalen dus in grote mate de mogelijkheid tot het cumuleren van een gedeeltelijke werkloosheidsuitkering met het arbeidsinkomen. Vanaf de 2de vergoedingsperiode is het verschil tussen de minimum- en de maximumuitkering voor werklozen met eenzelfde gezinssituatie immers gering.

Voorts wordt het dagbedrag van de werkloosheidsuitkering verminderd voor werklozen die een voordeel ontvangen tijdens of in het kader of ten gevolge van studies, een opleiding, een stage of een leertijd en die deze studies, opleiding, stage of leertijd volgen met behoud van de werkloosheidsuitkeringen. De uitkering wordt dan verminderd met het dagbedrag van het voordeel dat een toegelaten bedrag overschrijdt. Als de betrokkene hetzij een beroepsinlevingsstage volgt, hetzij een vrijstelling van de beschikbaarheid voor de algemene arbeidsmarkt heeft gekregen en zich voorbereidt

1376 Art. 46 Werkloosheidsbesluit; art. 19 Toepassingsbesluit Werkloosheid.

1377 Art. 130 Werkloosheidsbesluit.

op een beroep waarvoor een significant tekort aan arbeidskrachten bestaat, is het toegelaten bedrag hoger.[1378]

De mogelijkheden voor werklozen om arbeid te verrichten met (gedeeltelijk) behoud van werkloosheidsuitkeringen zijn strikt gereglementeerd en afhankelijk van het naleven van vele voorwaarden en administratieve procedures. De wetgeving vertrekt immers van het standpunt dat men geen werkloosheidsuitkeringen geniet, als men arbeid verricht of een inkomen uit arbeid geniet en is beducht voor misbruiken en sociale fraude. Een belangrijke uitzondering hierop geldt voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten.[1379] Voor het overige laat de wetgeving werklozen toe zonder uitkeringsverlies bepaalde extra-agorale activiteiten of kleinere politieke mandaten op te nemen. Het verrichten van bepaalde activiteiten met het oog op de re-integratie op de arbeidsmarkt of de start van een onderneming of zelfstandige beroepsactiviteit of de voortzetting van een voordien uitgeoefend nevenberoep leidt al vrij snel tot een gedeeltelijk verlies van de werkloosheidsuitkering.[1380]

b. Activerings- en re-integratieprestaties in de wachtgeldenregeling

578. We geven hierna een overzicht van de tewerkstellingsbevorderende en opleidingsondersteunende prestaties in de wachtgeldenregeling (1°) en gaan vervolgens na in hoever zeelieden hun wachtgelden kunnen cumuleren met een inkomen uit arbeid (2°).

1° Tewerkstellingsbevorderende en opleidingsondersteunende prestaties

579. De zeegewenningsregeling wil het voor studenten van maritieme opleidingen mogelijk maken om reizen aan boord van zeeschepen te maken en aldus voldoende vaartijd op te bouwen om als wachtoverste te kunnen aanmonsteren na hun studies. Met dat oogmerk ontvangen zij een vergoeding a rato van 6 vergoedbare dagen per week. Er wordt geen vergoeding toegekend voor zon- en feestdagen. Behoudens in uitzonderlijke omstandigheden wordt de totale vergoeding voor een zeegewenningsreis beperkt tot 50 vergoedbare dagen. Het bedrag van de vergoeding stemt overeen met het wachtgeld van categorie B voor groep 1.[1381]

De betrokken studenten ontvangen daarbovenop een welvaartstoeslag en een vergoeding van de reder voor eventuele prestaties buiten de normale uren. De totale vergoeding voor een zeegewenningsreis mag evenwel een wettelijk vastgelegd bedrag niet overschrijden. In voorkomend geval wordt het bedrag dat wordt toegekend voor de vergoedbare dagen voor zover als nodig verminderd.[1382]

1378 Art. 130*ter* Werkloosheidsbesluit.

1379 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, a, 2° Werkloosheidsuitkeringen voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten.

1380 K. REYNIERS en A. VAN REGENMORTEL, "Bijklussen in de sociale zekerheid: een juridische omkadering kritisch belicht" in R. JANVIER, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 408-442; G. VAN LIMBERGHEN en E. VERHEYDEN, Ambtenaar, werknemer of zelfstandige in het socialezekerheidsrecht. Vergelijkende studie van de socialeverzekeringssystemen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen, Brugge, Die Keure, 2004, 208.

1381 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, b. Hoogte van socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling.

1382 Art. 3, § 3*sexies* Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden; KB 19 december 2012 tot regeling van de zeegewenning aan boord van zeeschepen en tot vaststelling van de uitvoeringsmodaliteiten van de inning en invordering van de solidariteitsbijdrage voor de zeegewenning door de Hulp- en Voorzorgskas voor Zeevarenden.

Il s'agit de 51 bénéficiaires et 1.621 jours indemnisés en 2016 pour un montant annuel de 0,1 millions d'euros, soit une prestation journalière moyenne estimée à 43,8 euros.[1383]

580. Wachtgelden voor zeelieden mogen worden betaald voor perioden waarin de betrokkenen cursussen voor beroepsopleiding, beroepsvervolmaking, omscholing of herscholing volgen.[1384]

2° Cumulatie van wachtgelden met een inkomen uit arbeid

581. Wachtgelden voor zeelieden worden maar toegekend, voor zover de gerechtigden geen arbeid, al dan niet in loondienst, verrichten voor een derde en daarvoor enig loon of materieel voordeel ontvangen, noch voor zichzelf arbeid verrichten die is ingeschakeld in het economisch ruilverkeer van goederen en diensten en die niet is beperkt tot het gewone beheer van eigen bezit. De vergoeding voor de stand-by aan boord, die begint tussen 22u en 7u en eindigt vóór 10u, wordt niet aangemerkt als loon.[1385]

Onder bepaalde voorwaarden staat arbeid het behoud van het wachtgeld niet in de weg. Dat geldt voor incidentele arbeid van gering belang voor een derde waarvoor de betrokkene geen loon of materieel voordeel ontvangt, en voor arbeid tussen 18u en 7u, die niet wordt verricht in een beroep dat alleen wordt uitgeoefend na 18u of in een aantal bepaalde beroepen.[1386]

c. Activerings- en re-integratieprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht

582. Maatregelen die in het kader van het KMO- en middenstandsbeleid worden genomen met het oog op de ondersteuning van de uitoefening van zelfstandige beroepen[1387], vallen buiten het bestek van dit onderzoek.

Het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen voorziet in bijdragefaciliteiten voor student-zelfstandigen en primo-starters en voor zelfstandigen die hun beroep uitoefenen als bijberoep, na het bereiken van de pensioenleeftijd of terwijl zij een rust - of overlevingspensioen genieten.[1388] Als de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen lager dreigen uit te vallen dan 3 jaar voordien, kunnen zij verzoeken om een vermindering van het bedrag van hun voorlopige bijdragen.[1389] Zelfstandigen die zich bevinden in een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie, kunnen verzoeken om een bijdragevrijstelling of -vermindering.[1390] In geval van betalingsmoeilijkheden of sommige specifieke

1383 Statistiques ONSS (Vade Mecum 2019).

1384 Art.1*bis* en 2*octies* Besluitwet Maatschappelijke Veiligheid Zeelieden.

1385 Art. 37 KB 9 april 1965betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1386 Art. 38 KB 9 april 1965betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

1387 Zie bv. Decr. Vl. 15 juli 2016 houdende toekenning van een hinderpremie aan kleine ondernemingen die ernstige hinder ondervinden van openbare werken in het Vlaamse Gewest; Decr. W. 28 november 2013 houdende oprichting van het "Agence pour l'Entreprise et l'Innovation" (Agentschap Ondernemen en Innoveren), afgekort A.E.I., houdende diverse bepalingen en tot opheffing van de wet van 28 december 405 betreffende de uitkering van een inkomenscompensatievergoeding aan zelfstandigen die het slachtoffer zijn van hinder ten gevolge van werken op het openbaar domein; Ord.Br. 3 mei 2018 betreffende de bouwplaatsen op de openbare weg.

1388 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, B, 2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de zelfstandigen.

1389 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, B, 1. Bijdragebasis en schommelingen in de beroepsinkomsten van zelfstandigen.

1390 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, B, 3. Vermindering en vrijstelling van zelfstandigenbijdragen.

omstandigheden[1391] wordt zelfstandigen soms een uitstel van bijdragebetaling gegund.[1392] Die faciliteiten beogen het aanvatten of voortzetten van een zelfstandige beroepsbezigheid te stimuleren.

583. De regeling van het overbruggingsrecht zelf voorziet niet in specifieke regels die de activering en re-integratie van de uitkeringsgerechtigden ten goede komen, noch in tewerkstellingsbevorderende of opleidingsondersteunende prestaties. De Belgische deelentiteiten bieden wel beroepsopleidingen voor zelfstandigen aan: Syntra in de Vlaamse Gemeenschap, IFAPME in het Waalse Gewest en Service formation PME (espace bruxellois francophone).

Zoals blijkt uit de benaming van de regeling en uit de oorspronkelijke looptijd van 2 maanden van de financiële uitkering waarin ze voorziet, is de regeling van het overbruggingsrecht als zodanig opgezet als een re-integratieregeling die de uitkeringsgerechtigden moet toelaten zo snel mogelijk een moeilijke periode door te komen en zich professioneel te reorganiseren. Vandaag heeft de financiële uitkering een langere looptijd. De mogelijkheid om de financiële uitkering achteraf nogmaals te gebruiken tot beloop van het nog niet benutte gedeelte van de maximale looptijd, versterkt het faciliteren van de re-integratie van de uitkeringsgerechtigden.

In een vorige crisisperiode kende de wetgever tijdelijk het voordeel van de faillissements-uitkering toe aan zelfstandigen in moeilijkheden die hun beroepsbezigheid bleven uitoefenen. Het ging om zelfstandigen die hetzij zich bevonden in een situatie van gerechtelijke reorganisatie of in de onmogelijkheid om hun opeisbare of nog te vervallen schulden te voldoen, hetzij werden geconfronteerd met het risico op faling of kennelijk onvermogen wegens een aanzienlijke omzetdaling.[1393] Zelfstandigen die hun beroepsbezigheid stopzetten, konden geen aanspraak maken op die uitkering.[1394]

584. De financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht kan niet worden gecumuleerd met een beroepsactiviteit en het daaruit voortvloeiend arbeidsinkomen.[1395] De uitkering wordt opgeschort gedurende de hele maand waarin een beroepsactiviteit wordt uitgeoefend.[1396] De regeling van het overbruggingsrecht is op dit punt minder veeleisend dan de werkloosheidsverzekering,

1391 Zie bv. RSVZ, Moeilijkheden in de fruitteelsector van appelen en peren: verlenging van de betalingsfaciliteiten, https://www.rsvz.be/nl/news/moeilijkheden-de-fruitteelsector-van-appelen-en-peren-verlenging-van-de-betalingsfaciliteiten.

1392 Art. 46 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1393 Art. 32 e.v. Wet 19 juni 2009 houdende diverse bepalingen over tewerkstelling in tijden van crisis, uitgevoerd bij KB 2 juli 2009, KB 14 juli 2009, KB 9 december 2009, KB 14 december 2009, KB 14 december 2009, MB 13 juli 2009 en MB 22 juli 2009; art. 31 e.v. Wet 19 mei 2010 houdende fiscale en diverse bepalingen, uitgevoerd bij KB 10 oktober 2010.

1394 Verslag aan de Koning bij KB 14 december 2009, tot verlenging van de uitvoering van artikel 2bis, tweede lid, eerste en tweede streepje, van het koninklijk besluit van 18 november 1996 houdende invoering van een sociale verzekering ten gunste van zelfstandigen, in geval van faillissement, en van gelijkgestelde personen, met toepassing van de artikelen 29 en 49 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels, *BS* 7 januari 2010, 457.

1395 Art. 5, § 1 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1396 Art. 11, § 4 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

vermits de niet-toegelaten activiteit beperkt blijft tot de uitoefening van een beroepsbezigheid en de financiële uitkering niet onverenigbaar is met de uitbetaling van achterstallige beroepsinkomsten.[1397]

De koning heeft alsnog geen gebruik gemaakt van zijn bevoegdheid om te bepalen onder welke voorwaarden het overbruggingsrecht kan worden gecumuleerd met een inkomen uit arbeid.[1398] Het Algemeen beheerscomité voor het sociaal statuut van de zelfstandigen meent dat een absoluut arbeidsverbod de zelfstandigen niet ertoe aanzet om een nieuwe beroepsactiviteit aan te vatten en dus niet de ondernemingszin bevordert. Het Beheerscomité is van oordeel dat een beroepsactiviteit gedurende een korte tijd en eventueel met een zekere aanrekening op het bedrag van de uitkering moet kunnen gecombineerd worden met het genot van het overbruggingsrecht.[1399]

D. Transparantie

585. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de werkloosheidsverzekering (1), de wachtgeldenregeling (2) en de regeling van het overbruggingsrecht (3), hoe voor bepaalde aspecten uitvoering is gegeven aan het handvest van de sociaal verzekerde en hoe burgers informatie krijgen over hun individuele rechten en verplichtingen.

Wat de uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde betreft, gaan we telkens na of de toepasselijke wetgeving een omschrijving geeft van door de bevoegde instellingen te verstrekken dienstige inlichtingen, in welke gevallen die instellingen een ambtshalve onderzoek van het recht op socialezekerheidsprestaties moeten verrichten en of de wetgeving de datum van het verzoek om prestaties bepaalt, voor het geval een verzoek is ingediend bij een andere dan de bevoegde instelling.

1. Werkloosheidsverzekering

586. De uitbetalingsinstellingen moeten alle door de Rijksdienst voor Arbeidsvoorziening voorgeschreven mededelingen verstrekken en documenten overmaken, kosteloos raad geven en alle dienstige inlichtingen verstrekken. Ze treden voorts op als informatiedienst waar de werkloze aanvullende inlichtingen kan ontvangen over zijn rechten en plichten en de hem betreffende beslissingen.[1400] De RVA heeft de opdracht alle dienstige inlichtingen te verstrekken, voor zover vragen om inlichtingen niet moeten worden beantwoord door de uitbetalingsinstellingen, inzonderheid ingeval de werknemer nog geen uitbetalingsinstelling heeft gekozen of een geschil heeft met zijn uitbetalingsinstelling of als het gaat om een aangelegenheid waarin de RVA een discretionaire

---

1397 K. REYNIERS en A. VAN REGENMORTEL, "Bijklussen in de sociale zekerheid: een juridische omkadering kritisch belicht" in R. JANVIER, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2007, 439-440.

1398 Art. 17 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1399 Verslag 2015/02 van 10 juli 2015 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen; verslag 2015/02*bis* van 24 september 2015 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen; ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 14.

1400 Art. 24, § 1 eerste en tweede lid Werkloosheidsbesluit.

beoordelingsbevoegdheid geniet.[1401] Te verstrekken dienstige inlichtingen hebben inzonderheid betrekking op de wachttijd- en toekenningsvoorwaarden, het uitkeringsstelsel, de berekeningswijze en het bedrag van de uitkering, de door de werknemer na te leven formaliteiten inzake de tijdige indiening van een volledig dossier, de inschrijving als werkzoekende, de aangifte van de persoonlijke en familiale toestand en de aangifte en controle van de periodes van volledige werkloosheid, de behandelingsprocedure van het dossier, de rechten en de plichten van de werkloze, onder meer zijn verplichting om tijdens zijn werkloosheid actief een betrekking te zoeken en actief mee te werken aan de begeleidings-, opleidings-, werkervarings- of inschakelingsacties die hem door de gewestelijke dienst voor arbeidsbemiddeling en beroepsopleiding kunnen worden aangeboden, de procedure inzake de opvolging van het actieve zoekgedrag naar werk.[1402]

De toepasselijke wetgeving bepaalt expliciet dat een ambtshalve toekenning van de eigenlijke en de bijzondere werkloosheidsuitkeringen materieel onmogelijk is.[1403]

Ze bepaalt niet dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om werkloosheidsuitkeringen.

587. De RVA verstrekt via zijn website[1404] zeer gedetailleerde informatie over de rechten en de plichten van de sociaal verzekerden, die voortvloeien uit de wetgeving die de RVA moet toepassen. De website bevat een woordenlijst met een verklaring van de gebruikte termen.[1405] De website vermeldt de nodige contactgegevens van de RVA-kantoren.[1406]

De RVA stelt via zijn website de vereiste formulieren en attesten ter beschikking[1407] en gebruikt, voor wie dat wenst, een e-box voor het beantwoorden van vragen met betrekking tot een persoonlijk dossier en voor het behandelen van de elektronische aanvragen voor loopbaanonderbreking en tijdskrediet en het uitreiken van de fiscale fiche van de onderbrekingsuitkeringen.[1408] De website bevat een link naar gratis online toepassingen van de uitbetalingsinstellingen waarmee werklozen hun verzoeken om uitkeringen kunnen doen en hun persoonlijk dossier kunnen raadplegen.

De website vermeldt de minimum- en maximumbedragen van de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen en de bedragen van de forfaitaire bijzondere werkloosheidsuitkeringen, maar bevat geen simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun werkloosheidsuitkering te kennen. De website bevat wel een simulator die jonge schoolverlaters toelaat (bij benadering) te berekenen vanaf wanneer zij ten vroegste recht kunnen hebben op inschakelingsuitkeringen.[1409]

1401 Art. 26*bis*, § 1 Werkloosheidsbesluit.
1402 Art. 24, § 1 derde lid Werkloosheidsbesluit.
1403 Art. 26*bis*, § 3 Werkloosheidsbesluit.
1404 https://www.rva.be/nl.
1405 https://www.rva.be/nl/woordenlijst.
1406 https://www.rva.be/nl/kantoren.
1407 https://www.rva.be/nl/documentatie/formulieren-attesten.
1408 https://www.rva.be/nl/ebox.
1409 https://www.rva.be/ipsimulation/home.jsf?dswid=2000.

2. Wachtgeldenregeling

588. Voor zover we hebben kunnen nagaan, bevat de toepasselijke wetgeving geen precisering van de dienstige inlichtingen die moeten worden verstrekt op verzoek van de sociaal verzekerden.

De wetgeving bepaalt voorts niet in welke gevallen een ambtshalve onderzoek van het recht op wachtgelden wordt verricht, noch dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om wachtgelden.

589. De Rijksdienst voor Sociale Zekerheid is bevoegd voor het beheer van de wachtgeldenregeling. Op de startpagina van de RSZ-website[1410] vindt men een link naar informatie over de sociale zekerheid voor zeelieden. De specifieke webpagina geeft een overzicht van de verschillende socialezekerheidsregelingen voor zeelieden waartoe de wachtgeldenregeling behoort.[1411] De website vermeldt de nodige contactgegevens over de RSZ[1412] en zijn provinciale kantoren en het kantoor voor zeelieden.[1413]

De voor sociaal verzekerden bestemde informatie over het wachtgeld is schaars. De desbetreffende pagina vermeldt weinig meer dan de duur van de wachttijd. Ze vermeldt niet waar men de wachtgelden moet aanvragen, noch wie ze betaalt. Er is op die pagina geen link naar de contactgegevens van het kantoor voor zeelieden.[1414] De informatie over de zeegewenning is meer gedetailleerd. Ze omvat onder meer de bedragen van de desbetreffende vergoedingen.[1415] Men moet mogelijk rekening ermee houden dat het beheer van de wachtgeldenregeling en de uitbetaling van wachtgelden pas recent zijn toevertrouwd aan de RSZ en een van de minder omvangrijke opdrachten van de RSZ uitmaken. Het aantal betrokken personen is voorts zeer beperkt. Met ingang van het eerste kwartaal van 2018 werden 600 werknemers goed voor een arbeidsvolume van ongeveer 600 VTE opgenomen in de tabellen.[1416] De RSZ zet de beschikbare middelen om die reden wellicht eerder in voor rechtstreekse informatieverstrekking aan de betrokken personen.

3. Regeling van het overbruggingsrecht

590. Socialeverzekeringsfondsen en de Nationale Hulpkas voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen hebben de verplichting om hun leden informatie en bijstand te verlenen, wat hun verplichtingen en rechten in het kader van het sociaal statuut der zelfstandigen en aanverwante voorzieningen betreft.[1417]

1410 https://www.rsz.fgov.be/nl.

1411 https://www.international.socialsecurity.be/seafarers/nl/index.html.

1412 https://www.rsz.fgov.be/nl/contact.

1413 https://www.rsz.fgov.be/nl/contact/provinciale-kantoren.

1414 https://www.international.socialsecurity.be/seafarers/nl/werkloosheid/wachtgeld.html.

1415 https://www.international.socialsecurity.be/seafarers/nl/zeegewenning/algemene-instructies.html.

1416 RSZ, Loontrekkende tewerkstelling voor het derde kwartaal 2019, https://www.rsz.fgov.be/sites/default/files/binaries/assets/statistics/employment/employment_full_NL_20193.pdf , p. 16.

1417 Art. 20, § 1, vierde lid, en § 3 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

De toepasselijke wetgeving bevat geen concrete omschrijving van de dienstige inlichtingen die moeten worden verstrekt op verzoek van de sociaal verzekerden.

Ze bepaalt niet in welke gevallen een ambtshalve onderzoek van het recht op de financiële uitkering wordt verricht, noch dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om de toekenning van de financiële uitkering.

591. Op de startpagina van de website van het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen vindt men geen link naar de regeling van het overbruggingsrecht, wel een link met betrekking tot "Stopzetting activiteit".[1418] Op die specifieke pagina vindt men gedetailleerde informatie over de verschillende sociale risico's die worden gedekt door de regeling van het overbruggingsrecht.[1419] De website vermeldt de nodige contactgegevens, ook van de RSVZ-kantoren.[1420]

De website vermeldt het actuele bedrag van de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht. Vermits die uitkering forfaitair is, is niet voorzien in een simulator voor de berekening ervan.[1421]

De webpagina vermeldt dat het overbruggingsrecht moet worden aangevraagd bij het socialeverzekeringsfonds. Op de startpagina vind je een link naar de contactgegevens van de socialeverzekeringsfondsen en de Nationale Hulpkas voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen.[1422] De webpagina van de Hulpkas[1423] verwijst naar meer uitleg over "Hulp bij specifieke situaties", onder meer wat "Stopzetting en faillissement"[1424] betreft, en naar de aanvraag-formulieren.[1425]

E. Deelbesluit

592. In dit hoofdstuk hebben we onderzocht voor wie de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling voor zeelieden en de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen voorzien in een formele en effectieve verzekeringsdekking, of die socialezekerheidsregelingen een adequate bescherming bieden en of ze transparant zijn. De uitkeringen voor (opnieuw) aan het werk zijnde gerechtigden waarin die regelingen voorzien, dekken niet het eigenlijke werkloosheidsrisico. We hebben alleen, vanuit de invalshoek van de adequaatheid van de werkloosheidsverzekering, onderzocht of ze ook openstaan voor anderen dan voltijdse werknemers. We vatten onze bevindingen hier samen.

1. Formele verzekeringsdekking

593. Niet alleen typische en atypische werknemers, maar ook bepaalde categorieën zelfstandigen en sommige andere categorieën personen die geen werknemers zijn, zijn verplicht verzekerd in de werkloosheidsverzekering. Sommigen onder hen kunnen geen aanspraak kunnen maken op de

1418 https://www.rsvz.be/nl.
1419 https://www.rsvz.be/nl/stopzetting-activiteit.
1420 https://www.rsvz.be/nl/contact.
1421 https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-failliet-wat-nu.
1422 https://www.rsvz.be/nl.
1423 https://www.nationale-hulpkas.be/nl.
1424 https://www.nationale-hulpkas.be/nl/hulp-bij-specifieke-situaties.
1425 https://www.nationale-hulpkas.be/nl/stopzetting-en-faillissement.

eigenlijke werkloosheidsuitkeringen, maar wel op bijzondere werkloosheidsuitkeringen. Dat geldt ook voor jonge nog leerplichtige werknemers die zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, maar wel verplicht verzekerd zijn in de werkloosheidsverzekering. Ambtenaren van de Belgische Staat en benoemde personeelsleden van private onderwijsinstellingen genieten vastheid van betrekking, maar worden zo nodig, onder bepaalde voorwaarden, aangesloten bij de werkloosheidsverzekering.

Zeelieden ter koopvaardij, shoregangers, bepaalde varende werknemers, leerlingen van de koopvaardij en studenten van maritieme opleidingen zijn verplicht verzekerd in de wachtgeldenregeling voor zeelieden.

Zelfstandigen die niet zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zijn verplicht verzekerd in de regeling van het overbruggingsrecht. Hetzelfde geldt voor de ziekenhuisartsen die zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. De categorieën zelfstandigen die geen minimumbijdrage verschuldigd zijn, kunnen evenwel slechts aanspraak maken op het overbruggingsrecht, als hun socialezekerheidsbijdragen tenminste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep. Sommige categorieën zelfstandigen worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen en bijgevolg ook van de regeling van het overbruggingsrecht. Zij zijn op een andere grond beschermd tegen de gevolgen van werkloosheid of de economische risico's waaraan zelfstandigen blootstaan of genieten reeds een inkomensvervangende socialezekerheidsuitkering.

594. Ons onderzoek wijst echter ook uit dat bepaalde groepen personen die zich niet bevinden in een typische arbeidsrelatie, zijn uitgesloten van de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht en geen vastheid van betrekking genieten.

Dat is het geval voor de categorieën atypische werknemers die worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, voor jonge en toevallige helpers van zelfstandigen en voor arbeidende personen die niet worden beschouwd als werknemers of zelfstandigen en die de wetgever niet onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers of voor zelfstandigen.

Bij ontstentenis van enige mogelijkheid van een vrijwillige verzekering kunnen de betrokkenen zich ook niet op eigen initiatief aansluiten bij een van de in dit hoofdstuk onderzochte socialezekerheidsregelingen.

595. De regeling van het overbruggingsrecht voorziet in een opsomming van gronden voor de toekenning van het overbruggingsrecht, maar omschrijft het gedekte sociaal risico, anders dan de werkloosheidsverzekering, nog niet op een generieke en abstracte wijze. Het valt omwille van de limitatieve omschrijving van sommige van die gronden niet met zekerheid uit te maken of de regeling van het overbruggingsrecht voorziet in socialezekerheidsprestaties voor alle gevallen waarin arbeidsgeschikte zelfstandigen ingevolge omstandigheden onafhankelijk van hun wil noch arbeid, noch beroepsinkomsten hebben. Naar ons oordeel voorziet de regeling van het overbruggingsrecht dan ook niet in een volledige formele verzekeringsdekking van de zelfstandigen tegen de gevolgen van werkloosheid.

2. Effectieve verzekeringsdekking

596. Wat de effectieve verzekeringsdekking betreft, onderzochten we of en hoe sociaal verzekerden wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden moeten vervullen, vanaf welk ogenblik het recht op prestaties ingaat en welke looptijd de prestaties van de onderzochte socialezekerheidsregelingen hebben.

a. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

597. In de werkloosheidsverzekering zijn tijdelijk werkloze werknemers, jonge leerplichtige werknemers en onthaalouders vrijgesteld van het vervullen van een wachttijd. Hetzelfde geldt voor ambtenaren van de Belgische Staat en benoemde personeelsleden van private onderwijsinstellingen, ingeval zij worden ondergebracht in de werkloosheidsverzekering.

Vrijwillig deeltijdse werknemers volbrengen een wachttijd van een aantal halve arbeidsdagen dat gelijk is aan het aantal voltijdse arbeidsdagen in de wachttijd voor voltijdse werknemers. Hun aantal vastgestelde arbeidsdagen wordt, anders dan voor voltijdse werknemers vermenigvuldigd met 2. Deeltijdse werknemers met behoud van rechten volbrengen hetzelfde aantal arbeidsdagen als voltijdse werknemers. Hun aantal arbeidsdagen bekomt door het aantal arbeidsuren te delen door 1/6de van het aantal arbeidsuren van een voltijdse werknemer. Hun eventuele flexi-jobprestaties moeten daarbij worden meegeteld. Voor ononderbroken voltijdse arbeid rekent men 78 arbeidsdagen aan per kwartaal. Daarom mag voor vrijwillig deeltijdse werknemers en voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten mag aantal arbeidsdagen per kwartaal ook niet meer dan 78 bedragen. Deeltijdse werknemers met sterk variërende arbeidstijden, lopen daardoor het gevaar de wachttijd niet te hebben vervuld, terwijl zij op jaarbasis wel voldoende arbeidsdagen hebben volbracht.

De referteperiode omvat meer arbeidsdagen dan het vereiste aantal arbeids- en gelijkgestelde dagen. Dat komt bijvoorbeeld ten goede aan werknemers met opeenvolgende arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. De verlenging van de referteperioden in een aantal gevallen komt eveneens neer op het behoud van de reeds (deels) volbrachte wachttijd. Voor voltijdse werknemers die niet behoren tot de jongste leeftijdsgroep en de wachttijd reeds voor minstens de helft hebben volbracht, wordt de referteperiode verlengd met in principe 10 jaar. Zij moeten in die periode wel een bijkomend aantal arbeidsdagen hebben vervuld. Voor vrijwillig deeltijdse werknemers wordt de referteperiode verlengd met 6 maanden, ongeacht het aantal voorheen door hen gepresteerde arbeidsuren. Door de gelijkstelling van een aantal dagen van inactiviteit met arbeidsdagen worden werknemers niet alleen behoed voor het mogelijke verlies van reeds gepresteerde arbeidsdagen, maar blijven zij tevens de wachttijd verder volbrengen in een aantal gevallen van transitie naar een status van niet-actieve werknemer. Werknemers die eerder werkloosheidsuitkeringen hebben genoten en deze opnieuw aanvragen, moeten niet nogmaals aantonen dat zij de vereiste wachttijd hebben vervuld, als zij in de loop van de periode van 3 jaar die de nieuwe uitkeringsaanvraag voorafgaan, werkloosheidsuitkeringen hebben genoten voor ten minste één dag. De termijn van 3 jaar wordt verlengd met bepaalde perioden.

Jonge schoolverlaters volbrengen een beroepsinschakelingstijd die zo goed als even lang is als de wachttijd die werknemers van de jongste leeftijdsgroep moeten volbrengen om aanspraak te kunnen maken op de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen. Zij kunnen evenwel geen inschakelingsuitkeringen ontvangen, zolang zij geen twee positieve evaluaties van hun werk(zoek)gedrag tijdens de beroepsinschakelingstijd hebben gekregen.

598. In de wachtgeldenregeling voor zeelieden variëren het aantal te vervullen arbeidsdagen en de duur van de referteperiode, anders dan in de werkloosheidsverzekering, niet naargelang van de leeftijd van de betrokkenen, maar naargelang van de categorie waarin zij wachtuitkeringen willen verkrijgen.

De wachtgeldenregeling vereist een kleiner aantal te vervullen arbeidsdagen dan de werkloosheidsverzekering. Het hoogste aantal arbeidsdagen is lager dan het kleinste aantal arbeidsdagen en mag bovendien worden volbracht in een iets langere referteperiode dan het kleinste aantal arbeidsdagen in de werkloosheidsverzekering. Men telt, behoudens voor shoregangers, bovendien met een hoger aantal arbeidsdagen per gewerkte maand dan in de werkloosheidsverzekering.

Zeelieden behouden het voordeel van de volbrachte wachttijd, zolang zij ingeschreven blijven op de lijsten van de Pool. Wordt die inschrijving geschorst met het oog op een reis onder vreemde vlag, dan geldt het behoud van de volbrachte wachttijd slechts, als de reder de socialezekerheidsbijdragen stort alsof de reis had plaatsgehad onder Belgische vlag.

599. De regeling van het overbruggingsrecht vergt één vaste wachttijd van verzekeringsplicht die moet worden volbracht in één vaste referteperiode. Die wachttijd is gelijk aan de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers die jonger zijn dan 36 jaar. De betrokken werknemers kunnen die wachttijd wel volbrengen in een langere referteperiode. De wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht is korter dan de wachttijd voor de tweede en derde leeftijdsgroep in de werkloosheidsverzekering. De wachttijd van verzekeringsplicht wordt aangevuld met een even lange wachttijd van bijdragebetaling die mag worden vervuld in een langere referteperiode. Die referteperiode is, abstractie gemaakt van de mogelijkheden tot verlenging van de referteperiode in de werkloosheidsverzekering, steeds langer dan de referteperiode waarin werknemers de voor hen geldende wachttijd in de werkloosheidsverzekering moeten vervullen.

De opsplitsing in een wachttijd van verzekeringsplicht en een wachttijd van bijdragebetaling met een langere referteperiode is voordeliger dan een gelijktijdige wachttijd van verzekeringsplicht en bijdrageplicht van 4 kwartalen. Niettemin gaat bij elke onderbreking van de verzekeringsplicht de reeds (deels) volbrachte wachttijd onherroepelijk verloren. Ook als zelfstandigen later het nog niet opgebruikte deel van hun recht op het overbruggingsrecht willen benutten, moeten zij de wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht nogmaals volledig hebben volbracht.

600. Oudere werklozen moeten, naast de wachttijd, een loopbaanduurvoorwaarde vervullen, als zij aanspraak willen maken op werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoeslag. Ingeval het overbruggingsrecht wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden, moeten zelfstandigen, naast de wachttijd nog een bijkomende loopbaanduurvoorwaarde vervullen om aanspraak te kunnen maken op het overbruggingsrecht.

In beide gevallen blijft een reeds volbrachte loopbaanduur behouden.

601. De geldende Belgische wetgeving voorziet niet in een accumulatie van (deels) volbrachte wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden bij overgang van sociaal verzekerden van een van de in dit hoofdstuk onderzochte socialezekerheidsregelingen naar een andere. Wel worden referteperioden in de werkloosheidsverzekering verlengd met de tot een bepaalde duur beperkte perioden waarin

werknemers een beroepsbezigheid als zelfstandige of ambtenaar hebben uitgeoefend. Dat komt neer op het behoud van een eerder reeds (deels) volbrachte wachttijd.

Bij wijze van uitzondering worden voor jonge schoolverlaters, (onder meer) perioden van arbeid als werknemer en als zelfstandige in hoofdberoep samengeteld om te bepalen of en op welk ogenblik zij de beroepsinschakelingstijd in de werkloosheidsverzekering hebben volbracht.

b. Ingang van het recht op prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen

602. De onderzochte socialezekerheidsregelingen hanteren geen carenzperiode.

Het recht op wachtgelden ontstaat, zodra zeelieden verstoken zijn van werk.

In het bijzondere geval waarin aan ambtenaren van de Belgische Staat en benoemde personeelsleden van private onderwijsinstellingen een recht op werkloosheidsuitkeringen wordt verleend, sluiten die uitkeringen onmiddellijk aan bij het einde van hun ambt respectievelijk betrekking. In andere gevallen gaat het recht op werkloosheidsuitkeringen in op de dag waarop de werkloosheid intreedt, als de uitkeringsaanvraag onmiddellijk wordt ingediend en het volledig dossier binnen de voorgeschreven termijn toekomt op het werkloosheidsbureau.

De financiële uitkering die deel uitmaakt van het overbruggingsrecht, gaat in op de 1ste dag van de maand volgend op die waarin het verzekerd sociaal risico zich voordoet. Het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde vangt aan op de 1ste dag van het kwartaal volgend op dat waarin het verzekerd sociaal risico zich voordoet. De mogelijke tijdsspanne tussen de intrede van het sociaal risico en de ingangsdatum van het recht is bijgevolg nooit lang.

c. Looptijd van de prestaties in de onderzochte socialezekerheidsregelingen

603. De eigenlijke en bijzondere werkloosheidsuitkeringen worden in principe toegekend, zolang het gedekte sociaal risico aanhoudt. Alleen de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters worden toegekend voor een in bepaalde gevallen verlengbare periode van 36 maanden.

De financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht wordt, al dan niet verspreid over de hele loopbaan van de betrokkene, toegekend voor maximum 12 respectievelijk 24 maanden, naargelang van de loopbaanduur die de zelfstandige heeft volbracht. Zelfstandigen die hun beroepsbezigheid definitief stopzetten wegens economische moeilijkheden, ontvangen de uitkering voor 3, 6 respectievelijk 12 maanden, naargelang van hun reeds volbrachte loopbaanduur.

3. Adequaatheid

604. We hebben voor de in dit hoofdstuk onderzochte socialezekerheidsregelingen nagegaan binnen welke termijn die prestaties voor het eerst moeten worden uitgekeerd. We hebben voorts de wijze van berekening van die prestaties geanalyseerd en nagegaan of de onderzochte regelingen minimumuitkeringen waarborgen aan de uitkeringsgerechtigden. We onderzochten ten slotte in welke mate die regelingen voorzien in prestaties die de terugkeer naar het werk faciliteren en een cumulatie van hun uitkeringen met een inkomen uit arbeid toelaten.

a. Termijn voor de eerste uitkering van de prestaties

605. Bij tijdige indiening van een volledig dossier moeten toegekende werkloosheidsuitkeringen voor het eerst worden betaald binnen een termijn van maximum 4 maanden en 3 werkdagen na de aanvraag tot toekenning ervan. Die termijn is korter dan de maximumtermijn die het handvest van de sociaal verzekerde toelaat.

Bij ontstentenis van een specifieke regeling moeten wachtgelden en de financiële uitkering van het overbruggingsrecht met toepassing van het handvest van de sociaal verzekerde voor het eerst worden betaald binnen 8 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning ervan.

b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan

606. Het dagbedrag van werkloosheidsuitkeringen voor voltijdse werknemers wordt uitgedrukt in een percentage van hun gemiddelde dagloon en wordt voorts berekend in functie van het toepasselijke grensbedrag van hun dagloon, de gezinscategorie waartoe zij behoren, hun werkloosheidsduur en hun beroepsverleden.

Als deeltijdse werknemers met behoud van rechten volledig werkloos worden, worden hun werkloosheidsuitkeringen berekend op dezelfde wijze als voor voltijdse werknemers. Zolang zij hun deeltijdse arbeid uitoefenen, kunnen zij aanspraak maken op een inkomensgarantie-uitkering, als hun brutoloon lager is dan het gemiddeld minimummaandinkomen en hun wekelijkse arbeidsduur niet hoger is dan 4/5^{den} van die van een voltijdse werknemer. De berekeningswijze van de inkomensgarantie-uitkering voorkomt dat het gezamenlijk inkomen van de gerechtigde hoger is dan zijn nettoloon voor een voltijdse tewerkstelling. Het in rekening brengen van een uurtoeslag beloont de gerechtigden die meer arbeidsuren presteren, maar de gezinsmodulering van de uurtoeslag vermindert voor alleenstaande en samenwonende werknemers hun uitkering nogmaals. Het voordeel van de RSZ-bonus wordt voor de betrokkenen tenietgedaan door een overeenstemmende vermindering van hun inkomensgarantie-uitkering. Men kan hier gewagen van een tewerkstellingsval.

Als vrijwillig deeltijdse werknemers werkloos worden, kunnen zij aanspraak maken op uitkeringen voor de uren waarop zij gewoonlijk werden tewerkgesteld. Anders dan voltijdse werknemers ontvangen zij geen werkloosheidsuitkering voor elke dag van de week met uitzondering van de zondag, maar een uitkering voor een wekelijks aantal vergoedbare halve werkloosheidsdagen. Het gemiddelde dagloon waarop hun uitkering wordt berekend, wordt vastgesteld op een andere wijze dan voor voltijdse werknemers, maar dat lijkt hen niet te benadelen. Vrijwillig deeltijdse werknemers ontvangen evenwel steeds, ongeacht hun arbeidsduur, uitkeringen voor vergoedbare halve arbeidsdagen. Hun daguitkering is bijgevolg gelijk aan een halve daguitkering. Deeltijdse werknemers die meer dan halftijds werken, worden daardoor benadeeld.

607. Voor de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen is voorzien in een gewaarborgde minimumuitkering. Het bedrag ervan verschilt naargelang van de gezinssituatie van de werklozen en, voor de samenwonende werklozen, van de duur van de werkloosheid. Dezelfde minimumbedragen gelden voor vrijwillig deeltijdse werknemers. Zij ontvangen echter uitkeringen voor vergoedbare halve arbeidsdagen. Hun minimumdaguitkering is bijgevolg gelijk aan een halve minimumdaguitkering.

In tegenstelling tot de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen zijn de overbruggings- en inschakelingsuitkeringen forfaitair. Het bedrag ervan varieert alleen naargelang van de leeftijd en de gezinstoestand van de gerechtigde en staat niet in functie van de duur van de werkloosheid. Deze uitkeringen zijn veel minder voordelig dan de gewone werkloosheidsuitkeringen. Opvanguitkeringen voor onthaalouders worden berekend op een specifieke, eveneens forfaitaire wijze.

Ook de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht is forfaitair. De financiële uitkering aan gezinstarief is hoger dan de minimumwerkloosheidsuitkering voor werklozen met gezinslast in de 1ste vergoedingsperiode en overschrijdt in de 3de fase van de 1ste vergoedingsperiode licht de maximumwerkloosheidsuitkering voor die categorie van werklozen. De financiële uitkering aan het lagere tarief is hoger dan de minimumwerkloosheidsuitkeringen voor zowel alleenstaande als samenwonende werklozen, maar blijft beduidend lager dan de maximumuitkering voor beide categorieën werklozen in de 1ste vergoedingsperiode.

Wachtgelden voor zeelieden worden berekend op een specifieke wijze. Hetzelfde geldt voor het bedrag van de gewaarborgde minimumuitkering.

We vergelijken de actuele maandbedragen van de minimumwerkloosheidsuitkeringen, de forfaitaire overbruggings- en inschakelingsuitkeringen en de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht in de onderstaande tabel.[1426]

Tabel 35. Minimumwerkloosheidsuitkeringen, inschakelings- en overbruggingsuitkeringen en financiële uitkering in het overbruggingsrecht

Uitkerings-gerechtigde	Minimumwerkloos-heidsuitkering	Inschakelings- of overbruggingsuitkering	Financiële uitkering (overbruggingsrecht)
met gezinslast	€ 1.315,60	€ 1.307,54	€ 1.614,10
alleenstaand	€ 1.077,96	€ 365,04 (< 18 j)	€ 1.291,69
		€ 573,82 (18-20 j)	
		€ 940,16 (> 20 j)	
samenwonend	€ 1041,56 ↓ € 561,34	€ 303,42 (< 18 j)	€ 1.291,69
		€ 483,86 (≥ 18 j)	
		€ 333,58 (< 18 j + partner met vervangingsinkomen)	
		€ 535,86 (≥ 18 j + partner met vervangingsinkomen)	

c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met inkomen uit arbeid

608. De werkloosheidsverzekering verlengt de referteperiode waarin wachttijden moeten worden volbracht, met onder meer sommige perioden van bepaalde studies of opleidingen. Zij stelt onder meer perioden waarin de betrokkenen een beroepsopleiding met een bepaalde omvang volgen, gelijk met

1426 De minimumdagbedragen van de werkloosheidsuitkeringen hebben we vermenigvuldigd met 6 (6 daguitkeringen per week) en vervolgens met 52 en dan gedeeld door 12 (bronnen: RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na een tewerkstelling?, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t67; RVA, Hoeveel bedraagt uw uitkering na studies?, https://www.rva.be/nl/documentatie/infoblad/t37; RSVZ, Ik ben failliet. Wat nu?, https://www.rsvz.be/nl/faq/ik-ben-failliet-wat-nu).

arbeidsdagen. Zij laat toe dat werklozen zich gedurende een bepaalde tijd met behoud van uitkeringen voorbereiden op de vestiging als zelfstandige of de oprichting van een onderneming. Jonge schoolverlaters kunnen hun beroepsinschakelingstijd onder meer volbrengen door stages te volgen of deel te nemen aan een individueel inschakelingsproject.

De werkloosheidsverzekering voorziet voorts in negen tewerkstellingsbevorderende uitkeringen. Eén ervan staat niet open voor personen die de arbeid aan- of hervatten als werknemer, maar alleen voor wie (opnieuw) aan de slag gaat als zelfstandige in hoofdberoep. Twee andere prestaties zijn zowel toegankelijk voor wie het werk aan- of hervat als werknemer of als zelfstandige in hoofdberoep. Alleen wie (opnieuw) als werknemer aan de slag gaat, komt in aanmerking voor de overige uitkeringen. Voor 5 van de 8 uitkeringen die kunnen worden toegekend aan personen die (opnieuw) aan de slag gaan als werknemer, komen de betrokkenen in aanmerking ongeacht de omvang van de wekelijkse arbeidsduur of de tijd waarvoor zij een arbeidsovereenkomst hebben aangegaan. In de gevallen waarin de wekelijkse arbeidsduur een toekenningscriterium is, eist men ten minste een halftijdse tewerkstelling. Als de tijd waarvoor de arbeidsovereenkomst wordt aangegaan, relevant is, wordt een arbeidsovereenkomst voor minimum 1 maand respectievelijk 6 maanden geëist. Voor 4 van de 9 in het overzicht opgenomen prestaties wordt de periode waarvoor ze kunnen worden toegekend, niet beperkt in de tijd. De duurtijd van de overige uitkeringen wordt beperkt tot 12, 24 respectievelijk 36 maanden. Een en ander houdt ook verband met het verschil in doelgroepen waarvoor de onderscheiden uitkeringen zijn bestemd. Werklozen hebben gratis toegang tot opleidingen die worden erkend door de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdiensten. Zij dragen niet de kosten van het studiemateriaal en krijgen, onder bepaalde voorwaarden, verplaatsingsvergoedingen en kinderopvangvergoedingen. Werkloze personen kunnen ook individuele bedrijfsopleidingen en diverse soorten stages volgen en ontvangen daarbij een vergoeding. Zij behouden in voorkomend geval hun werkloosheidsuitkeringen, al kan het bedrag daarvan worden verminderd met het gedeelte van de daguitkering, dat een bepaald bedrag overschrijdt.

De zeegewenningsregeling wil het voor studenten van maritieme opleidingen mogelijk maken om voldoende vaartijd op te bouwen om na hun studies te kunnen aanmonsteren als wachtoverste. Wachtgelden voor zeelieden mogen voorts worden betaald voor perioden waarin de betrokkenen cursussen voor beroepsopleiding, beroepsvervolmaking, omscholing of herscholing volgen.

De regeling van het overbruggingsrecht voorziet niet in specifieke regels die de activering en re-integratie van de uitkeringsgerechtigden ten goede komen, noch in tewerkstellingsbevorderende of opleidingsondersteunende prestaties. Ze is zelf eigenlijk opgezet als een re-integratieregeling die de uitkeringsgerechtigden moet toelaten zo snel mogelijk een moeilijke periode door te komen en zich professioneel te reorganiseren. De mogelijkheid om de financiële uitkering achteraf nogmaals te gebruiken tot beloop van het nog niet benutte gedeelte van de maximale looptijd ervan, versterkt het faciliteren van de re-integratie van de uitkeringsgerechtigden

609. In principe genieten werklozen geen uitkeringen voor dagen waarop zij een activiteit verrichten voor een derde of voor zichzelf. Voor een aantal activiteiten wordt daarop een uitzondering gemaakt. Dat is onder meer het geval voor de voortzetting of aanvatting van een nevenberoep als zelfstandige. In de meeste gevallen waarin werklozen een toegelaten betaalde arbeid aanvatten of voortzetten, wordt het bedrag van hun uitkering verminderd met het gedeelte van het dagbedrag van het arbeidsinkomen dat een toegelaten bedrag overschrijdt. Zolang dat dagbedrag niet groter is dan de som van de uitkering en het toegelaten bedrag, behoudt de betrokkene nog een deel van zijn uitkering.

Hoe hoger de uitkering, hoe hoger bijgevolg het bedrag dat men kan bijverdienen zonder vermindering van de werkloosheidsuitkering. De gezinssituatie en de duur van de werkloosheid, enerzijds, en de minimumbedragen van de uitkeringen, anderzijds, bepalen dus in grote mate de mogelijkheid tot het cumuleren van een werkloosheidsuitkering met een inkomen uit arbeid.

Alleen onder bepaalde voorwaarden staat arbeid het behoud van het wachtgeld voor zeelieden niet in de weg. Dat geldt voor incidentele arbeid van gering belang voor een derde, voor arbeid tussen 18u en 7u of in voor arbeid in het kader van bepaalde beroepen.

De financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht kan niet worden gecumuleerd met een beroepsactiviteit en het daaruit voortvloeiend arbeidsinkomen. Dat arbeidsverbod zet zelfstandigen niet ertoe aan om een nieuwe beroepsactiviteit aan te vatten. De zelfstandigenorganisaties pleiten voor een regeling die de uitoefening van een beroepsactiviteit met geheel of gedeeltelijk behoud van de uitkering mogelijk maakt gedurende een korte tijd.

4. Transparantie

610. We stelden vast dat de toepasselijke wetgeving alleen voor de werkloosheidsverzekering preciseert welke dienstige inlichtingen de bevoegde instellingen moeten verstrekken aan de sociaal verzekerden.

Voor geen enkele onderzochte socialezekerheidsregeling bepaalt de wetgeving dat een ambtshalve onderzoek van het recht op de desbetreffende prestaties wordt verricht in bepaalde situaties of gevallen of dat de datum van de indiening van het verzoek bij een niet bevoegde instelling geldt als datum van het verzoek om werkloosheidsuitkeringen.

611. De websites van de bevoegde publiekrechtelijke instellingen bevatten actuele informatie over de rechten en verplichtingen van de sociaal verzekerden in het kader van de onderzochte socialezekerheidsregelingen.

De website van de RVA is zeer gedetailleerd en bevat links naar een aantal online toepassingen. De website is een onmisbare bron van informatie, vermits de wetgeving met betrekking tot de eigenlijke en bijzondere werkloosheidsuitkeringen zeer complex is en is geschreven in een weinig begrijpelijke taal. De website van het RSVZ is eveneens gedetailleerd en bevat de nodige informatie over de minder uitgebreide en complexe regeling van het overbruggingsrecht.

De informatie op de website is, wat de wachtgeldenregeling betreft, schaars en ontoereikend. Het gaat evenwel om een zeer klein aantal sociaal verzekerden.

Hoofdstuk 6. Rust- en overlevingspensioenverzekeringen

612. De pensioenverzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren dekken het risico van inkomensverlies bij ouderdom en overlijden van de sociaal verzekerden. De pensioenverzekering voor ambtenaren dekt ook het inkomensverlies bij blijvende arbeidsongeschiktheid.

De wettelijke pensioenverzekeringen werden aanvankelijk opgevat als een soort van arbeidsongeschiktheidsverzekeringen. De gerechtigden werden vermoed arbeidsongeschikt te worden bij het bereiken van de wettelijk bepaalde pensioenleeftijd.[1427] De term "ouderdomspensioen" bracht tot uiting dat het bereiken van de pensioenleeftijd een voorwaarde was voor de toekenning van het pensioen. De wetgever verving die term later door de term "rustpensioenen", toen hij de betaling van pensioenen afhankelijk maakte van de voorwaarde dat de gerechtigden elke niet toegelaten arbeid staakten.[1428] Het bereiken van de pensioenleeftijd geldt nog steeds als een voorwaarde voor de toekenning van rustpensioenen. Om aanspraak te kunnen maken op een vervroegd rustpensioen moeten de sociaal verzekerden de daartoe geldende de leeftijds- en loopbaanduurvoorwaarden bereiken. De pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen hanteren dezelfde leeftijds- en loopbaanduurvoorwaarden voor de toekenning van (vervroegde) rustpensioenen. De pensioenverzekering voor ambtenaren hanteert, wat statutaire personeelsleden van de Belgische Staat betreft, dezelfde voorwaarden.[1429]

De ambtenarenverzekering voorziet nog in de toekenning van een ziektepensioen voor ambtenaren die niet meer in staat zijn hun ambt verder uit te oefenen, nog vóór zij de pensioenleeftijd hebben bereikt. Dat pensioen mag levenslang worden toegekend, ingeval het personeelslid definitief ongeschikt is om op een regelmatige wijze zijn functies te vervullen of andere functies in een ander ambt dat beter overeenkomt met zijn lichamelijke geschiktheid, op te nemen. In andere gevallen wordt het pensioen tijdelijk toegekend. Dat pensioen wordt niet toegekend op grond van een door de wetgever - vanaf een bepaalde leeftijd - *in abstracto* vermoede arbeidsongeschiktheid van de aanvrager, maar op grond van een door de betrokkene *in concreto* aangetoonde blijvende arbeidsongeschiktheid.[1430] Als een ambtenaar die definitief ongeschikt is bevonden, de leeftijd van 63 jaar heeft bereikt, wordt hij onder bepaalde voorwaarden ambtshalve op rust gesteld.[1431]

Bij overlijden van sociaal verzekerden dekken de wettelijke overlevingspensioenen het wegvallen van hun arbeidsinkomen ten behoeve van hun overlevende echtgenoten en, wat de pensioenverzekering voor ambtenaren betreft, tevens ten behoeve van hun overlevende uit de echt gescheiden echtgenoten en van hun nabestaande (geadopteerde) kinderen.[1432] De langstlevende echtgenoten moeten voldoen aan voorwaarden die betrekking hebben op het bestaan en de duur van hun huwelijk en op hun leeftijd. De pensioenverzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en

---

1427 B. LIETAERT, "De begrippen pensioen en pensioenleeftijd en het arrest Van Cant - Over de nood aan duidelijke concepten in het sociaal recht", *JT* 1995, 190 en de aldaar aangehaalde referenties.

1428 Wet 21 mei 1955 betreffende het rust- en overlevingspensioen voor arbeiders.

1429 Art. 2 en 4 Wet Modernisering Werknemerspensioenen; art. 3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen; art. 1 en 46 Pensioenwet Rijksambtenaren.

1430 Art. 2 Pensioenwet Rijksambtenaren; art. 117 Wet 14 februari 1961 voor economische expansie, sociale vooruitgang en financieel herstel.

1431 Art. 83 Wet 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen.

1432 Art. 9 e.v. Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

ambtenaren hanteren dezelfde voorwaarden op dat punt.[1433] De wetgever verhoogt geleidelijk de leeftijd voor de toekenning van overlevingspensioenen. Langstlevende echtgenoten die niet voldoen aan de leeftijdsvoorwaarde, kunnen tijdelijk aanspraak maken op een overgangsuitkering. De betaling van hun overlevingspensioen wordt opgeschort tot zij een rust- of invaliditeitspensioen genieten of de rustpensioenleeftijd bereiken.[1434] Het Grondwettelijk Hof acht de verhoging van de leeftijd voor de toekenning van overlevingspensioenen van 50 tot 55 jaar niet redelijk verantwoord ten aanzien van personen die niet of slechts gedeeltelijk actief zijn op de arbeidsmarkt en die zich, wegens hun leeftijd of arbeidsongeschiktheid, bevinden in een bijzonder kwetsbare situatie op de arbeidsmarkt, ook al ontvangen zij tijdelijk een overgangsuitkering. Het Hof ziet daarin een schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.[1435]

613. Met de wettelijke pensioenverzekeringen neemt de Belgische Staat de verantwoordelijkheid op voor de sociale zekerheid van zijn burgers. De opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen wordt overgelaten aan de sociaal verzekerden, werkgevers en pensioeninstellingen. De wetgever legt wel regels op voor de opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor werknemers[1436], zelfstandigen[1437] en contractueel overheidspersoneel.[1438]

614. We onderzoeken in dit hoofdstuk of en voor wie de wettelijke pensioenverzekeringen en de diverse wetten op de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voorzien in een formele (A) en effectieve (B) verzekeringsdekking, welk niveau van bescherming die wettelijke pensioenverzekeringen en de wetten op de buitenwettelijke aanvullende pensioenen bieden (C) en of ze transparant zijn (D). We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (E).

Wat de wettelijke pensioenen betreft, beperken we ons daarbij tot de eigenlijke pensioenen en de overgangsuitkeringen. De verwarmingstoelage, het vakantiegeld en de aanvullende toeslag in de pensioenverzekering voor werknemers, de bijzondere bijslag, de pensioenbijslag, de welvaartspremie en het onvoorwaardelijk pensioen in de pensioenverzekering voor zelfstandigen en het supplement 'zware handicap', het vakantiegeld, de aanvullend toeslag en het tijdelijk overlevingspensioen in de pensioenverzekering voor ambtenaren blijven hier buiten beschouwing.

A. Formele verzekeringsdekking

615. We gaan hieronder na of de personen die binnen het bestek van dit onderzoek vallen, hetzij verplicht (1) dan wel vrijwillig (2) verzekerd zijn in de wettelijke pensioenverzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en de personeelsleden van de Belgische Staat, hetzij uitgesloten zijn van alle

1433 Art. 16-19 Pensioenwet Werknemers; art. 4, 7 en 8*bis* Pensioenwet Zelfstandigen; art. 2 en 3 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1434 Wet 25 april 2014 tot hervorming van het overlevingspensioen van de zelfstandigen; Wet 5 mei 2014 tot wijziging van het rustpensioen en het overlevingspensioen en tot invoering van de overgangsuitkering in de pensioenregeling voor werknemers en houdende geleidelijke opheffing van de verschillen in behandeling die berusten op het onderscheid tussen werklieden en bedienden inzake aanvullende pensioenen; art. 90 e.v. Wet 15 mei 2014 houdende diverse bepalingen.

1435 GwH 30 juni 2017, nr. 135/2017.

1436 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

1437 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1438 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers, gewijzigd bij Titel 4. Wijzigingen aan de aanvullende pensioenreglementering wat betreft de pensioentoezeggingen van de publieke sector Wet 30 maart 2018.

wettelijke pensioenverzekeringen (3). We gaan tevens na in hoever de wetten op de buitenwettelijke aanvullende pensioenen de werknemers, zelfstandigen en contractuele personeelsleden van de Belgische Staat verplichten dan wel de mogelijkheid bieden tot buitenwettelijke aanvullende pensioenopbouw. De statutaire personeelsleden kunnen in die hoedanigheid geen buitenwettelijk aanvullend pensioen opbouwen.

Ingeval sociaal verzekerden gelijktijdig verzekerd zijn in meer dan één wettelijke pensioenverzekering of gelijktijdig deelnemen aan meer dan één buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekering, is er vanuit de invalshoek van de formele verzekeringsdekking geen probleem. Of de betrokkenen in die hypothese de respectieve pensioenen kunnen cumuleren, onderzoeken we onder de invalshoek van de adequaatheid van de socialezekerheidsprestaties die zij genieten.[1439]

1. Verplichte verzekering

616. We onderzoeken hierna welke personen verplicht verzekerd zijn in de wettelijke pensioenverzekeringen voor werknemers (a) en zelfstandigen (b) en of het statutair personeel van de Belgische Staat verplicht verzekerd is in de pensioenverzekering voor ambtenaren (c).

De wetten op de buitenwettelijke aanvullende pensioenen verplichten werknemers, zelfstandigen en contractuele personeelsleden van de Belgische Staat niet tot deelname aan buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen.

a. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers

617. In principe zijn alle werknemers ongeacht de aard van hun arbeidsovereenkomst, verplicht verzekerd in de pensioenverzekering voor werknemers.[1440] Dat geldt ook voor de zeelieden[1441] en de leden van het contractuele overheidspersoneel.[1442] Werknemers blijven verzekerd tijdens perioden die zijn gedekt door ontslagvergoedingen of waarin zij arbeidsongeschikt of werkloos zijn of moederschapsrust genieten.[1443]

Atypische werknemers vallen ook onder de toepassing van de pensioenverzekering voor werknemers. De wetgever bevestigt dat op expliciete wijze voor werknemers met een flexi-job-arbeidsovereenkomst.[1444] Een uitzondering moet evenwel worden gemaakt voor de uit het socialeverzekeringssysteem voor werknemers uitgesloten categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is.[1445]

1439 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, d. Cumulatie van werknemers-, zelfstandigen- en ambtenarenpensioenen.

1440 Art. 1, eerste lid Pensioenwet Werknemers; art. 1, § 2 Wet Moderniseringspensioenen Werknemers.

1441 Art. 3 en 4 Pensioenbesluit Werknemers.

1442 Art. 1, eerste lid Pensioenwet Werknemers.

1443 Art. 6, § 1, en 34 Pensioenbesluit Werknemers

1444 Art. 1, vierde lid Pensioenwet Werknemers

1445 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A; 3. Uitgesloten werknemers.

Alleen bepaalde categorieën zelfstandigen ressorteren onder de pensioenverzekering voor werknemers. Het gaat om die categorieën die de wetgever onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[1446]

Andere categorieën personen die geen werknemer zijn, maar wel zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, vallen eveneens onder de toepassing van de pensioenverzekering die deel uitmaakt daarvan.[1447] De wetgever bevestigt dat expliciet voor leerlingen die leerlingen die ouder zijn dan 18 jaar.[1448] Daarnaast worden ook de beroepsjournalisten gelijkgesteld met werknemers.[1449]

b. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen

618. De zelfstandigen die niet zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, ressorteren onder de pensioenverzekering voor zelfstandigen, ook tijdens perioden waarin zij arbeidsongeschikt zijn, moederschapsrust genieten of een vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen hebben gekregen wegens bepaalde gronden.[1450]

Andere categorieën zelfstandigen dan de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep, de student-zelfstandigen incluis, zijn slechts gerechtigd op pensioenuitkeringen, als hun socialezekerheidsbijdragen tenminste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep.[1451] Meewerkende echtgenoten die de voor hen geldende verminderde minimumbijdragen betalen, ressorteren onder de pensioenverzekering voor zelfstandigen.[1452]

De wetgeving brengt ziekenhuisartsen die als werknemer in dienst zijn van een privaat- respectievelijk publiekrechtelijk ziekenhuis en die daarnaast een zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen, onder bepaalde voorwaarden onder in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.[1453] De betrokkenen ressorteren bijgevolg onder de pensioenverzekering voor zelfstandigen.

c. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor ambtenaren

619. Voltijdse en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat zijn verplicht verzekerd in de pensioenverzekering voor ambtenaren.[1454]

1446 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A; 1. Verplichte verzekering.

1447 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

1448 Art. 1, derde lid Pensioenwet Werknemers.

1449 Art. 1, tweede lid Pensioenwet Werknemers.

1450 Art. 1 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 1 en 2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen; art. 29-30*bis* en 37*bis* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1451 Art. 1 en 15 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen; art. 13 Pensioenbesluit Zelfstandigen; art. 5*quater,* § 4 Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1452 Art. 15 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 13, § 1 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1453 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

1454 Art. 1-4 Pensioenwet Rijksambtenaren.

2. Vrijwillige verzekering

620. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor werknemers (a), zelfstandigen (b) en ambtenaren van de Belgische Staat (c), in hoever een vrijwillige verzekering mogelijk is in het kader van de wettelijke pensioenverzekeringen en in hoever zij mogen deelnemen aan de opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen.

Uit de analyse blijkt dat de wetgever bijna steeds opteert voor *opt-in*formules.

Een *opt-out*formule vindt men wel terug in de Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.[1455]

a. Vrijwillige pensioenverzekering voor werknemers

621. De wettelijke pensioenverzekering voor werknemers voorziet in de mogelijkheid van vrijwillige voortgezette verzekering voor een aantal perioden waarin werknemers niet meer vallen onder de toepassing van hun pensioenverzekering. Het benutten van die mogelijkheid vergt de betaling van een bijdrage die naargelang van het geval gelijk is aan de som van de werkgevers- en werknemersbijdrage of aan de werknemersbijdrage alleen. Het gaat bijgevolg om een *opt-in*formule. Dat geldt voor:

- werknemers die in België zijn tewerkgesteld in dienst van de Noord-Atlantische Verdragsorganisatie en op grond van die tewerkstelling noch verplicht, noch vrijwillig ressorteren onder om het even welke pensioenregeling;
- zeevarenden die nadien varen onder vreemde vlag en op die grond niet vallen onder de toepassing van een internationale overeenkomst inzake sociale zekerheid;
- leden van het vliegend personeel van de burgerlijke luchtvaart, die nadien in die hoedanigheid zijn tewerkgesteld voor een in het buitenland gevestigde werkgever:
- werknemers die omwille van een ongeval dat geen arbeids(weg)ongeval is, elke beroepsarbeid staken en zich niet bevinden in een met een arbeidsperiode gelijkgestelde periode van inactiviteit;
- werknemers die elke beroepsarbeid staken en zich niet bevinden in een met een arbeidsperiode gelijkgestelde periode van inactiviteit, op voorwaarde dat zij ofwel gedurende ten minste 30 kalenderjaren gewoonlijk en hoofdzakelijk te werk gesteld zijn geweest als werknemer ofwel doen blijken van een uitzonderlijke reden;
- bezoldigde ouders die tijdelijk ophouden te ressorteren onder de pensioenverzekering voor werknemers;
- werknemers voor de perioden waarin zij bepaalde studies hebben gedaan;
- bepaalde personeelsleden van de Europese instellingen.[1456]

622. De wetgever legt werknemers en hun werkgevers niet de verplichting op te voorzien in of deel te nemen aan buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen.

De beslissing tot invoering van een buitenwettelijke aanvullende pensioentoezegging behoort tot de uitsluitende bevoegdheid van de inrichter.[1457] De inrichter is hetzij de werkgever die de

1455 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 2, a. Vrijwililge pensioenverzekering voor werknemers.

1456 Art. 3*bis*, 5, 6, 7 en 32*ter* Pensioenbesluit Werknemers.

1457 Art. 5, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

pensioentoezegging doet, hetzij de via een cao aangeduide rechtspersoon die de opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen doet voor meerdere paritaire comités of paritaire subcomités.[1458] Hoewel de wetgever de inrichter vrij laat al dan niet een buitenwettelijke aanvullende pensioentoezegging in te voeren, kan een inrichter daartoe wel verplicht zijn op grond van een cao.

De mogelijkheid tot buitenwettelijke aanvullende pensioenopbouw staat sinds kort ook open voor de contractuele personeelsleden van, onder meer, de Belgische Staat.[1459]

De inrichters hebben, binnen de grenzen van een eventueel toepasselijke cao, de vrijheid om te bepalen voor welke categorieën van het personeel een buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling wordt ingevoerd. Zij zijn evenwel verplicht alle personeelsleden die behoren tot de desbetreffende categorieën aan te sluiten bij de buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling.[1460]

Reeds in dienst zijnde werknemers mogen weigeren om toe te treden tot een nieuw pensioenstelsel, tenzij het pensioenstelsel wordt ingevoerd bij collectieve arbeidsovereenkomst of het gaat om een onderneming zonder ondernemingsraad, comité voor preventie en bescherming op het werk en vakbondsafvaardiging.[1461] Werknemers mogen voorts ook weigeren deel te nemen aan de wijziging van een eerder gedane collectieve pensioentoezegging, ingeval die wijziging neerkomt op een vermeerdering van hun verplichtingen, tenzij de wijziging wordt ingevoerd bij collectieve arbeidsovereenkomst of het gaat om een onderneming zonder ondernemingsraad, comité voor preventie en bescherming op het werk en vakbondsafvaardiging.[1462] In beide gevallen gaat het om een *opt-out*formule.

Er zijn nog steeds werknemers voor wie geen of slechts een zeer beperkt buitenwettelijk aanvullend pensioen wordt opgebouwd. De Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer geeft aan die werknemers het initiatiefrecht om zelf een pensioenovereenkomst te sluiten met de pensioeninstelling van hun keuze. Het gaat bijgevolg om een *opt-in*formule. Alle werknemers vallen weliswaar onder de toepassing van de wet, maar alleen zij die niet reeds op een andere wijze (een noemenswaardig) buitenwettelijk aanvullend pensioen opbouwen, hebben toegang tot deze bijkomende mogelijkheid.[1463]

b. Vrijwillige pensioenverzekering voor zelfstandigen

623. De wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen voorziet in de mogelijkheid van een voortgezette verzekering voor zelfstandigen die hun beroepsbezigheid staken vóór de ingangsdatum van hun rustpensioen. Zelfstandigen die deze hoedanigheid reeds hebben gedurende ten minste één jaar, kunnen nog wettelijk pensioen blijven opbouwen gedurende 2 jaar of, als zij oud genoeg zijn, tot aan de ingangsdatum van hun (vervroegd) rustpensioen.[1464] Het gaat bijgevolg om een *opt-in*formule.

1458 Art. 3, § 1, 5° Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1459 Art. 48/1-48/3 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1460 Art. 3, § 1, 8°, en 14 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1461 Art. 15 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1462 Art. 16, § 1, eerste lid Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1463 Art. 2, 2°, en 3 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

1464 Art. 14, § 1 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 38-43 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

Daarnaast hebben zelfstandigen de mogelijkheid om, tegen bijdragebetaling, wettelijk pensioen op te bouwen voor de perioden waarin zij bepaalde studies hebben gedaan.[1465] Ook hier gaat het bijgevolg om een *opt-in*formule.

624. Zelfstandigen kunnen buitenwettelijke aanvullende pensioenen opbouwen. Het gaat eveneens om een *opt-in*formule. Personen met een zelfstandig bijberoep of personen die hun zelfstandige beroepsactiviteit uitoefenen, terwijl zij reeds de pensioenleeftijd hebben bereikt, maar geen rust- of overlevingspensioen genieten, kunnen slechts gebruik maken van die mogelijkheid, voor zover de socialezekerheidsbijdragen die zij verschuldigd zijn, ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdragen voor de beoefenaars van een hoofdberoep. Die mogelijkheid geldt echter niet, zolang zij zich bevinden in een situatie van begin van bezigheid. [1466]

Daarnaast krijgen zelfstandigen die actief zijn als natuurlijk persoon, de mogelijkheid om, zoals bedrijfsleiders, een bijkomend aanvullend pensioen op te bouwen. Het gaat om een *opt-in*formule. Personen met een zelfstandig bijberoep of personen die hun zelfstandige beroepsactiviteit uitoefenen, terwijl zij reeds de pensioenleeftijd hebben bereikt, maar geen rust- of overlevingspensioen genieten, kunnen slechts gebruik maken van die mogelijkheid, voor zover de socialezekerheidsbijdragen die zij verschuldigd zijn, ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdragen voor de beoefenaars van een hoofdberoep. Die mogelijkheid geldt niet, zolang zij zich bevinden in een situatie van begin van bezigheid.[1467]

Ingeval een zelfstandige bedrijfsleider is, kan hij eveneens gebruik maken van die bijkomende mogelijkheid tot opbouw van aanvullend pensioen, als hij naast zijn bezoldiging als bedrijfsleider ook winsten of baten ontvangt op grond van een andere beroepsactiviteit als zelfstandige. Op die manier kan de betrokkene in beide hoedanigheden tegelijk aanvullend pensioenen opbouwen die samen in functie staan van zijn globale beroepsinkomsten.[1468]

c. Vrijwillige pensioenverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat

625. Ambtenaren van de Belgische Staat hebben de mogelijkheid om, tegen bijdragebetaling, wettelijk pensioen op te bouwen voor de perioden waarin zij bepaalde studies hebben gedaan.[1469] Het gaat bijgevolg om een *opt-in*formule.

3. Gevallen van uitsluiting

626. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor werknemers (a), zelfstandigen (b) en ambtenaren van de Belgische Staat (c), welke personen zijn uitgesloten van hun respectieve wettelijke

1465 Art. 33 en 35-35*bis* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1466 Art. 42, 3° en 5°, en 44, § 1Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; KB 7 maart 2005 met betrekking tot het aanvullend pensioen voor zelfstandigen en houdende uitvoering van artikel 234 van de programmawet van 9 juli 2004.

1467 Art. 2 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1468 MvT bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen inzake aanvullende pensioenen en tot instelling van een aanvullend pensioen voor de zelfstandigen actief als natuurlijk persoon, voor de meewerkende echtgenoten en voor de zelfstandige helpers, *Parl.St*. Kamer 2017-18, nr. 2891/1, 5.

1469 Art. 1-24 Wet 2 oktober 2017 betreffende de harmonisering van het in aanmerking nemen van studieperioden voor de berekening van het pensioen.

pensioenverzekering en van de opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen. Vervolgens gaan we na welke personen zijn uitgesloten van alle wettelijke pensioenverzekeringen en voor wie de wetten op de buitenwettelijke aanvullende pensioenen niet voorzien in een garantie van opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen (d).

a. Uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor werknemers

627. Sommige categorieën werknemers worden uitgesloten van de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers, omdat zij ressorteren onder een andere pensioenverzekering.

Dat geldt voor de leden van het benoemd personeel van private instellingen voor niet-universitair en universitair onderwijs en van private diensten voor school- en beroepsoriëntering of van psycho-medisch-sociale centra en voor de personeelsleden van HR Rail.[1470] Zij ressorteren onder de pensioenverzekering voor ambtenaren.

Artsen die als werknemer in dienst zijn van een ziekenhuis, maar daarnaast een zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen, ressorteren onder bepaalde voorwaarden ook voor hun activiteit als ziekenhuisarts onder het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.[1471] Zij vallen dan ook voor hun activiteit als ziekenhuisarts onder de toepassing van de pensioenverzekering voor zelfstandigen.

628. De Wet Aanvullende Pensioenen garandeert niet elke werknemer de mogelijkheid tot aanvullende pensioenopbouw. De wet gunt de inrichter immers de vrijheid om te beslissen over de invoering van een buitenwettelijke aanvullende pensioentoezegging.[1472] Bovendien verplicht de wet inrichters ook niet ertoe alle betrokken werknemers buitenwettelijke aanvullende pensioenopbouw te bieden. De wet staat individuele pensioentoezeggingen weliswaar slechts toe als in de onderneming een aanvullend pensioenstelsel bestaat voor alle werknemers[1473], maar gunt de inrichters voor het overige de vrijheid om te bepalen voor welke categorieën van het personeel een buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling wordt ingevoerd.[1474]

De wet beperkt die vrijheid wel door het verbod van discriminatie tussen werknemers. Een verschil in behandeling van personen die zich bevinden in een vergelijkbare situatie staat gelijk met discriminatie, ingeval dat verschil niet berust op een objectief criterium en niet redelijk verantwoord is. Om te oordelen of dat het geval is, wordt rekening gehouden met de beoogde doelstelling, het objectief karakter, de gevolgen van het verschil in behandeling en de vraag of het verschil in behandeling onevenredig is ten opzichte van het beoogde geoorloofde doel.[1475]

1470 Art. 1 en 2 Pensioenwet Werknemers.

1471 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

1472 Art. 5 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers

1473 Art. 6, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1474 Art. 3, § 1, 8° Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1475 Art. 14 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

We beperken ons in het kader van dit onderzoek tot een analyse van het verbod om bepaalde categorieën atypische werknemers uit te sluiten van buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen.[1476]

De Wet Aanvullende Pensioenen werknemers verbiedt zeer expliciet de uitsluiting van deeltijdse werknemers uit de buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen en verwijst voorts naar andere antidiscriminatiewetten waaronder de wet van 5 juni 2002 betreffende het non-discriminatiebeginsel ten voordele van werknemers met een arbeidsovereenkomst voor een bepaalde tijd.[1477] Die wet is van toepassing op zowel arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd, als op arbeidsovereenkomsten voor een bepaald werk, maar niet op arbeidsovereenkomsten voor uitzendarbeid of arbeidsovereenkomsten die zijn gesloten in het kader van een speciaal door of met steun van de overheid gevoerd opleidings-, arbeidsinpassings- en omscholingsprogramma.[1478] Werknemers met een arbeidsovereenkomst voor een bepaalde tijd mogen niet minder gunstig worden behandeld dan vergelijkbare werknemers in vaste dienst, tenzij het verschil in behandeling om objectieve redenen gerechtvaardigd is.[1479] Sinds kort bepaalt artikel 17 van de Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers evenwel dat de aangeslotenen onmiddellijk aanspraak kunnen maken op verworven reserves en prestaties. Men leidt daaruit af dat thans geen enkele rechtsgrond meer bestaat voor de uitsluiting van werknemers met arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. Personen met een overeenkomst voor tewerkstelling van studenten zouden nog wel kunnen worden uitgesloten van een buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling, op grond dat het gaat om een specifieke wettelijke vorm van arbeidsovereenkomsten en dat de opbouw van een buitenwettelijk aanvullend pensioen een operatie op lange termijn uitmaakt.[1480]

629. Er zijn nog steeds werknemers voor wie geen of slechts een zeer beperkt buitenwettelijk aanvullend pensioen wordt opgebouwd. De Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer geeft aan die werknemers weliswaar het recht om zelf een pensioenovereenkomst te sluiten met de pensioeninstelling van hun keuze[1481], maar de daarmee gepaard gaande bijdragen zijn ten laste van de betrokken werknemers en worden ingehouden op hun loon.[1482]

b. Uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor zelfstandigen

630. Sommige categorieën zelfstandigen worden uitgesloten van de pensioenverzekering voor zelfstandigen, maar hebben in diezelfde of een andere hoedanigheid toegang tot de pensioenverzekering voor werknemers of de pensioenverzekering voor ambtenaren. Daartoe behoren de categorieën zelfstandigen die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een

1476 Voor uitgebreide analyses van het discriminatieverbod kan onder meer worden verwezen naar C. MERLA en E. LAEREMANS, *De aanvullende pensioenen voor werknemers*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 203-229; L. SOMMERIJNS, "Discriminatie in aanvullende WAP-pensioenstelsels", *TSR* 2009, 131-285; L. SOMMERIJNS, en I. DE WILDE, "Gelijkheid anders dan op grond van geslacht in de aanvullende pensioenen", *TSR* 2003, 585-628.

1477 Art. 14 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1478 Art. 2 en 3 Wet 5 juni 2002 betreffende het non-discriminatiebeginsel ten voordele van werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd.

1479 Art. 4 Wet 5 juni 2002 betreffende het non-discriminatiebeginsel ten voordele van werknemers met een arbeidsovereenkomst voor bepaalde tijd.

1480 C. MERLA en E. LAEREMANS, *De aanvullende pensioenen voor werknemers*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 280.

1481 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 2, a. Vrijwillige pensioenverzekering voor werknemers.

1482 Art. 3, § 2 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

arbeidsovereenkomst en die de wetgeving onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.[1483]

Zelfstandigen in bijberoep zijn expliciet uitgesloten, ingeval zij geen bijdragen of lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep verschuldigd zijn.[1484] Op grond van hun hoofdberoep ressorteren zij onder de pensioenverzekering voor werknemers of de pensioenverzekering voor ambtenaren.

Zelfstandigen die hun beroepsbezigheid uitoefenen, terwijl zij een rust- of overlevingspensioen genieten of terwijl zij reeds de wettelijke pensioenleeftijd hebben bereikt, zijn uitgesloten van de pensioenverzekering voor zelfstandigen, ingeval zij geen bijdragen of lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep verschuldigd zijn.[1485] Zij genieten op dat ogenblik wel een pensioen of kunnen daarop aanspraak maken, zodat zij niet verstoken zijn van een inkomensvervangende socialezekerheidsuitkering.

Personen die hun zelfstandig hoofdberoep combineren met de uitoefening van een nevenberoep in een andere hoedanigheid, zijn, in principe, sociaal verzekerd in beide pensioenverzekeringen. Sommigen onder hen zijn evenwel uitgesloten van het sociale-verzekeringssysteem voor zelfstandigen en de daarvan deel uitmakende pensioenverzekering. Dat is het geval voor zelfstandige journalisten en perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten op grond van een zelfstandige beroepsbezigheid en die sociaal verzekerd zijn als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat. Hetzelfde geldt voor de 'publieke mandatarissen' en voor de echtgenoten van zelfstandigen die niet als meewerkende echtgenoot worden beschouwd omwille van hun activiteit als werknemer of ambtenaar.[1486]

Sommige categorieën zelfstandigen worden als zodanig uitgesloten van de pensioenverzekering voor zelfstandigen, maar vallen toch onder de toepassing ervan, als zij nog een andere zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen. Dat is het geval voor zelfstandige journalisten en perscorrespondenten en personen die auteursrechten genieten op grond van een zelfstandige beroepsbezigheid en daarnaast een andere zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen en voor de echtgenoten van zelfstandigen die niet als meewerkende echtgenoot worden beschouwd omwille van een eigen beroepsbezigheid als zelfstandige.[1487]

631. Personen met een zelfstandig bijberoep kunnen geen aanvullend pensioen opbouwen, voor zover de socialezekerheidsbijdragen die zij verschuldigd zijn, niet ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdragen voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep.[1488] Als zij hun hoofdberoep uitoefenen als werknemer, kunnen zij in vele gevallen buitenwettelijke aanvullende pensioenen opbouwen in het kader van de buitenwettelijk aanvullende pensioenregeling waarin hun werkgever voorziet of waartoe hun werkgever is toegetreden. Als dat niet het geval is, kunnen zij zelf het

1483 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 1. Verplichte verzekering.

1484 *Supra*, deel 1, hoofstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

1485 *Supra*, deel 1, hoofstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

1486 *Supra*, deel 1, hoofstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

1487 *Supra*, deel 1, hoofstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

1488 *Supra*, deel 1, hoofstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

initiatiefrecht nemen om te voorzien in de opbouw van een buitenwettelijk aanvullend pensioen. De daarmee gepaard gaande bijdragen vallen dan wel te hunnen laste.[1489]

c. Uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor ambtenaren

632. De pensioenverzekering voor ambtenaren voorziet niet als zodanig in de uitsluiting van bepaalde categorieën ambtenaren van de Belgische Staat.

Personen van wie de dienstuitoefening is beëindigd ingevolge de zwaarste tuchtstraf of een ontslag om dringende redenen en die daardoor hun betrekking verliezen zonder opzeggingstermijn of -vergoeding, verliezen niettemin het recht op rustpensioen als ambtenaar. Zij krijgen voor de jaren van dienst dan wel een werknemerspensioen.[1490] Als zij nadien nog dienst als ambtenaar verrichten, wordt alleen die latere diensttijd in aanmerking genomen voor de toekenning en berekening van het rustpensioen.[1491]

633. De wetten op buitenwettelijke aanvullende pensioenen voorzien, wat ambtenaren van de Belgische Staat betreft, niet in de mogelijkheid tot opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen.[1492]

d. Uitsluiting van alle wettelijke en buitenwettelijke pensioenen

634. Het gaat, wat werknemers betreft, om bepaalde categorieën atypische werknemers met een bijkomstige betrekking of met een betrekking die wezenlijk van korte duur is. Zij zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers[1493] en, bij gebrek aan andersluidende wetsbepaling, ook uit de pensioenverzekering die deel uitmaakt daarvan. Als zij hun werknemersactiviteit niet combineren met een beroepsbezigheid als zelfstandige of een betrekking als ambtenaar van de Belgische Staat, ressorteren zij niet onder een van de wettelijke pensioenverzekeringen.

De pensioenwetgeving sluit bovendien uitwonend huispersoneel uit, ingeval de totale duur van hun prestaties geen 24 uur per week in dienst van een of meer werkgevers bedraagt en zij geen 4 uur per dag werken bij éénzelfde werkgever. Die regel geldt niet, als het gaat om werkloze werknemers die, hetzij door bemiddeling van de Rijksdienst voor arbeidsvoorziening, hetzij op eigen initiatief, op die manier een einde stellen aan hun werkloosheid en daarvan vóóraf kennisgeven aan het gewestelijk werkloosheidsbureau. De tewerkstelling als dienstbode tussen bloed- en aanverwanten tot en met de derde graad wordt geacht geen aanleiding te geven tot een arbeidsovereenkomst.[1494] De betrokkenen ressorteren wel onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.

Jonge en toevallige helpers van zelfstandigen worden niet ondergebracht in een ander socialeverzekeringssysteem.[1495] Student-zelfstandigen en personen die worden gelijkgesteld met de beoefenaars van een zelfstandig bijberoep en die geen of verminderde socialezekerheidsbijdragen

1489 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 2, a. Vrijwillige pensioenverzekering voor werknemers.

1490 R. JANVIER en J. JANSSENS, *L'avenir des pensions dans le secteur public*, Brugge, la Charte, 2014184-185

1491 Art. 50 Pensioenwet Rijksambtenaren.

1492 C. MERLA en E. LAEREMANS, *De aanvullende pensioenen voor werknemers*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 46.

1493 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, A, 3. Uitgesloten werknemers.

1494 Art. 2 Pensioenbesluit Werknemers.

1495 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

betalen, kunnen in die hoedanigheid geen aanspraak maken op een zelfstandigenpensioen.[1496] Student-zelfstandigen kunnen, zoals andere zelfstandigen, wel gebruik maken van de mogelijkheid om onder wettelijk bepaalde voorwaarden hun studiejaren in aanmerking te laten nemen voor de berekening van hun pensioen.[1497]

Arbeidende personen die geen werknemers, zelfstandigen of ambtenaren zijn en die de wetgever niet onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zoals vrijwilligers[1498] en personen die penitentiaire arbeid verrichten[1499], zijn niet verzekerd in een van de wettelijke pensioenverzekeringen.

635. De in het vorige randnummer vermelde, van de wettelijke pensioenverzekering uitgesloten werknemers hebben wellicht geen toegang tot de buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen waarop de Wet Aanvullende Pensioenen van toepassing is. Zelfs ingeval hun werkgever of onderneming voorziet in een aanvullende pensioenregeling, worden zij wellicht niet opgenomen in de personele werkingssfeer van die regeling en kan die uitsluiting wellicht niet worden aangevochten op grond van het discriminatieverbod in de Wet Aanvullende Pensioenen en de Europese richtlijnen inzake deeltijdse werknemers en werknemers met arbeidsovereenkomsten voor een bepaald werk of een bepaalde duur.[1500] De Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer geeft ook hen het recht om zelf een pensioenovereenkomst te sluiten met de pensioeninstelling van hun keuze[1501], maar daarmee gepaard gaande bijdragen vallen te hunnen laste en zelfs met de maximale bijdrage kan wellicht geen noemenswaardig buitenwettelijk aanvullend pensioen worden opgebouwd.

De in het vorige randnummer vermelde, van de wettelijke pensioenverzekering uitgesloten zelfstandigen zijn tevens uitgesloten van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor zelfstandigen. Om daaraan te kunnen participeren moeten zij immers de hoedanigheid van verzekeringsplichtige zelfstandige in het kader van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen hebben.[1502]

Ten slotte hebben alle arbeidende personen die zijn uitgesloten van de wettelijke pensioenverzekeringen omdat zij geen werknemers, zelfstandigen of ambtenaren zijn, ook geen toegang tot de opbouw van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor werknemers en zelfstandigen.

B. Effectieve verzekeringsdekking

636. We onderzoeken eerst, achtereenvolgens voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren van de Belgische Staat, in hoever de wettelijke pensioenverzekeringen de toekenning van pensioenen afhankelijk maken van wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden (1) en of reeds (deels) volbrachte wachttijden worden behouden, overgedragen respectievelijk geaccumuleerd, ingeval van loopbaantransities (2). We gaan daarbij eveneens na in hoever de wetten op de buitenwettelijke

1496 Art. 1 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 1 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1497 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 2, b. Vrijwillige pensioenverzekering voor zelfstandigen.

1498 Art. 10 en 11 Vrijwilligerswet.

1499 Art. 84, § 4 Basiswet 12 januari 2005 betreffende het gevangeniswezen en de rechtspositie van de gedetineerden.

1500 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 3, a. uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor werknemers.

1501 Art. 2, 2°, en 3 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

1502 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 2, a. Vrijwillige pensioenverzekering voor zelfstandigen.

aanvullende pensioenen toelaten dat wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden worden opgelegd en het behoud, de overdracht of de accumulatie ervan garanderen, ingeval van loopbaantransities. We gaan elders na of de duur van de volbrachte loopbaan een invloed heeft op de hoogte van de wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen.[1503]

We onderzoeken vervolgens vanaf welk ogenblik het recht op wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen ontstaat (3).

Ten slotte analyseren we de looptijd van de wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen (4).

1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

637. We onderzoeken, achtereenvolgens voor werknemers (a), zelfstandigen (b) en ambtenaren van de Belgische Staat (c), welke wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden de sociaal verzekerden moeten vervullen met het oog op de toekenning van wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen.

a. Wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen van werknemers

638. We onderzoeken eerst in hoever de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers de toekenning van pensioenen afhankelijk maakt van wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden (1°) en vervolgens in hoever de toekenning van buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor werknemers mag worden afhankelijk gemaakt van wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden (2°).

1° Wettelijke werknemerspensioenen

639. De pensioenverzekering voor werknemers maakt de toekenning van rustpensioenen niet afhankelijk van een wachttijd die moet worden vervuld door de sociaal verzekerden.

Overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen worden slechts toegekend, indien de betrokken langstlevende echtgenoot tenminste één jaar gehuwd was met de overleden sociaal verzekerde of verkeerde in een situatie waarin een vrijstelling van die voorwaarde geldt.[1504] Met die voorwaarde beoogt de wetgever huwelijken *in extremis* te voorkomen. Het Grondwettelijk Hof acht dat objectieve criterium daartoe geschikt en niet kennelijk onredelijk, omdat de duur van één jaar niet overdreven lijkt en omdat de wetgever deze voorwaarde laat varen in een aantal wettelijk bepaalde omstandigheden waarin het verkrijgen van een overlevingspensioen niet wordt beschouwd als de drijfveer voor het pas gesloten huwelijk.[1505]

640. Het bedrag van werknemerspensioenen neemt toe naarmate de pensioenloopbaan van de sociaal verzekerden langer is.[1506] De toekenning van het recht op een werknemerspensioen is,

1503 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2. Hoogte van de pensioenen.

1504 Art. 17 en 21*bis* Pensioenwet Werknemers.

1505 Arbitragehof, 22 december 1999, nr. 60/2009; Arbitragehof 12 juli 2001, nr. 94/2001; GwH 25 maart 2009, nr. 60/2009; GwH 15 maart 2011, nr. 39/2011.

1506 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, a. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers.

behoudens in de hierna vermelde uitzonderingsgevallen, evenwel niet afhankelijk van de voorwaarde dat de sociaal verzekerde een loopbaan van een bepaalde duur heeft volbracht.

641. Een eerste belangrijke uitzondering bestaat erin dat de sociaal verzekerden, behoudens andersluidende overgangsbepalingen, slechts aanspraak kunnen maken op een vervroegd rustpensioen, als zij een pensioenloopbaan aantonen van ten minste:

- 42 kalenderjaren, als zij ten minste 63 jaar oud zijn;
- 43 kalenderjaren, als zij ten minste 61 jaar oud zijn;
- 44 kalenderjaren, als zij ten minste 60 jaar oud zijn.[1507]

Kalenderjaren worden meegerekend, als de daarin volbrachte tewerkstelling als werknemer overeenstemt met ten minste 1/3de van een voltijdse arbeidsregeling. Omvat de tewerkstelling niet het volledige kalenderjaar, dan moet ten minste het equivalent van de vermelde minimumduur van tewerkstelling, bijvoorbeeld een 2/3de tewerkstelling tijdens een half jaar[1508], zijn bewezen. De tewerkstelling tussen 31 december 1977 en 1 januari 1992 wordt geacht overeen te stemmen met ten minste 1/3de van een voltijdse arbeidsregeling, als zij zich uitstrekt over ten minste 104 dagen per kalenderjaar. Bovendien moet men de lonen voor elk betrokken jaar delen door een wettelijk vastgesteld jaarloon en het aantal gelijkgestelde dagen in dat jaar delen door 312. De som van beide quotiënten moet gelijk zijn aan of hoger zijn dan 0,33. Als ambtenaar volbrachte perioden worden meegerekend, als de prestaties worden vergoed met tenminste 1/3de van de aan het ambt of de graad verbonden wedde.[1509] Deeltijds werken vermindert de mogelijkheden om een vervroegd rustpensioen te verkrijgen bijgevolg omzeggens niet.[1510]

Perioden waarin een werknemer zijn beroepsloopbaan heeft onderbroken om een kind van minder dan 6 jaar oud op te voeden komen in aanmerking tot beloop van maximum 36 maanden; geregulariseerde studiejaren en jaren waarvoor een uit de echt gescheiden echtgenoot van een werknemer een bijzonder rustpensioen geniet in die hoedanigheid, worden niet meegerekend.[1511]

642. Een tweede belangrijke uitzondering bestaat erin dat de sociaal verzekerden of hun langstlevende echtgenoot slechts aanspraak kunnen maken op het zogenaamde minimumrecht per loopbaanjaar en op een minimumpensioen, ingeval de sociaal verzekerde een pensioenloopbaan van een bepaalde duur heeft volbracht.

Om aanspraak te kunnen maken op het zogenaamd "minimumrecht" per loopbaanjaar[1512], moeten werknemers aantonen dat zij gedurende ten minste 15 loopbaanjaren arbeid hebben verricht tot beloop van minstens 1/3de van een voltijdse tewerkstelling. De tewerkstelling tussen 31 december 1977 en 1 januari 1992 wordt geacht overeen te stemmen met ten minste 1/3de van een voltijdse arbeidsregeling, als zij zich uitstrekt over ten minste 104 dagen per kalenderjaar. Bovendien moet men

1507 Art. 4 Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1508 J. PUT, "Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999, 138-139.

1509 Art. 4, § 2, Wet Modernisering Werknemerspensioenen, uitgevoerd bij art. 3 KB 21 maart 1997.

1510 S. REMOUCHAMPS, "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017, 146.

1511 Art. 4, § 2, derde en vierde lid Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1512 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, a. Hoogte van de pensioenen in de wettelijk pensioenverzekering voor werknemers.

de wedden voor elk betrokken jaar delen door een wettelijk vastgestelde jaarwedde en het aantal gelijkgestelde dagen in dat jaar delen door 312. De som van beide quotiënten moet gelijk zijn aan of hoger zijn dan 0,33.[1513]

Voor de toekenning van een minimumpensioen moet de pensioenloopbaan van de sociaal verzekerde minstens gelijk zijn aan 2/3de van een volledige pensioenloopbaan.[1514] Om in aanmerking te komen voor de vervulling van de wachttijd moet een kalenderjaar minstens hetzij 208, hetzij 156 dagequivalenten arbeids- of gelijkgestelde dagen omvatten. Geregulariseerde studiejaren en jaren waarvoor een uit de echt gescheiden echtgenoot van een werknemer een bijzonder rustpensioen geniet in die hoedanigheid, worden niet meegerekend.[1515] Vroeger moest een kalenderjaar slechts 104 dagen tewerkstelling of gelijkstelling tellen. Het jaar waarin personen afstuderen, zal dus in vele gevallen niet meer in aanmerking komen.[1516] Wie voor 2/3de van een volledige pensioenloopbaan minstens 208 dagequivalenten bewijst, kan alle andere loopbaanjaren met minstens 52 voltijdse dagequivalenten laten meetellen voor de berekening van het minimumpensioen.[1517]

643. Ten slotte stelt de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers nog loopbaanduur-voorwaarden in een bijzonder geval. Werknemers die elke beroepsarbeid staken en zich niet bevinden in een met een arbeidsperiode gelijkgestelde periode van inactiviteit, kunnen gebruik maken van de mogelijkheid tot voortgezette verzekering. Als zij niet doen blijken van een uitzonderlijke reden, moeten zij gedurende ten minste 30 kalenderjaren gewoonlijk en hoofdzakelijk zijn tewerkgesteld als werknemer.[1518]

2°Buitenwettelijke aanvullende werknemerspensioenen

644. Ingeval een inrichter een buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling invoert, moeten alle werknemers die vallen onder de toepassing ervan, onmiddellijk worden aangesloten. Zij kunnen voorts onmiddellijk aanspraak maken op verworven reserves en prestaties overeenkomstig het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst.[1519]

Voor het geval een werknemer zelf het initiatief neemt om een buitenwettelijk aanvullend pensioen op te bouwen, bepaalt de wetgeving noch dat de aansluiting onmiddellijk moet gebeuren, noch dat de aansluiting mag uitgesteld worden, noch dat de betrokkene onmiddellijk recht heeft op de verworven reserves en prestaties.[1520]

1513 Art. 8 Wet Modernisering Werknemerspensioenen, uitgevoerd bij art. 5, § 1 en 2 KB 21 maart 1997.

1514 Art. 33-34*bis* Herstelwet 10 februari 1981 inzake de pensioenen van de sociale sector.

1515 Art. 5, § 3 KB 28 september 2006 tot uitvoering van de artikelen 33, 33bis, 34 en 34bis van de herstelwet van 10 februari 1981 inzake pensioenen van de sociale sector.

1516 R. JANVIER, Hervorming van de pensioenen in de overheidssector. Stand van zaken anno 2018 met een visie op de toekomst, Brugge, die Keure, 2018, 85.

1517 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 3. Minimumpensioenen.

1518 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 2, a. Vrijwillige pensioenverzekering voor werknemers.

1519 Art. 13, eerste lid, en 17 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1520 Art. 9 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

b. Wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen van zelfstandigen

645. We onderzoeken eerst in hoever de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen de toekenning van pensioenen afhankelijk maakt van wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden (1°) en vervolgens in hoever de toekenning van buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor zelfstandigen mag worden afhankelijk gemaakt van wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden (2°).

1° Wettelijke zelfstandigenpensioenen

646. De pensioenverzekering voor zelfstandigen maakt de toekenning van pensioenen in de regel niet afhankelijk van een wachttijd die moet worden vervuld door de sociaal verzekerden.

Een uitzondering betreft de wachttijd van ten minste één jaar verzekering waaraan zelfstandigen moeten voldoen om gebruik te kunnen maken van de mogelijkheid[1521] tot de voortgezette verzekering.[1522] Daarnaast wordt een periode van arbeidsongeschiktheid slechts gelijkgesteld met een periode van beroepsbezigheid als zelfstandige, ingeval de betrokkene op het ogenblik waarop de gelijkstelling een aanvang neemt, de hoedanigheid van zelfstandige bezit sedert ten minste negentig dagen. Die voorwaarde geldt niet, als de betrokkene op dat ogenblik het behoud van de sociale rechten in het kader van het overbruggingsrecht geniet.[1523]

Een onrechtstreekse uitzondering bestaat, wat de gelijkstelling van een periode van mantelzorgverlof met een periode van zelfstandige beroepsbezigheid betreft.[1524] Om dat verlof, en dus onrechtstreeks de gelijkstelling voor de pensioenopbouw te kunnen krijgen, moet de betrokkene immers in orde zijn met de betaling van zijn socialezekerheidsbijdragen voor de 2 kwartalen vóór het begin van de onderbreking van zijn zelfstandige beroepsactiviteit.[1525]

Overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen worden slechts toegekend, indien de betrokken langstlevende echtgenoot tenminste één jaar gehuwd was met de overleden sociaal verzekerde of verkeerde in een situatie waarin een vrijstelling van die voorwaarde geldt.[1526]

647. Het bedrag van zelfstandigenpensioenen neemt toe naarmate de pensioenloopbaan van de sociaal verzekerden langer is.[1527] De toekenning van het recht op een zelfstandigenpensioen is, behoudens in de hierna vermelde uitzonderingsgevallen, evenwel niet afhankelijk van de voorwaarde dat de sociaal verzekerde een loopbaan van een bepaalde duur heeft volbracht.

Abstractie gemaakt van de bijzondere regels voor zelfstandige binnenschippers[1528] bestaat een eerste belangrijke uitzondering bestaat erin dat de sociaal verzekerden, behoudens andersluidende

1521 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 2, b. Vrijwillige pensioenverzekering voor zelfstandigen.

1522 Art. 38 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1523 Art. 39 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1524 Art. 37*bis* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1525 Art. 1, b) Besluit Mantelzorgverlof Zelfstandigen.

1526 Art. 4 en 8*bis* Pensioenwet Zelfstandigen.

1527 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, b. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen.

1528 KB 20 december 1976 tot vaststelling van de voorwaarden waaronder de binnenschippers aanspraak kunnen maken op een vervroegd rustpensioen als zelfstandige.

overgangsbepalingen, slechts aanspraak kunnen maken op een vervroegd rustpensioen, als zij een pensioenloopbaan aantonen van ten minste:

- 42 kalenderjaren, als zij ten minste 63 jaar oud zijn;
- 43 kalenderjaren, als zij ten minste 61 jaar oud zijn;
- 44 kalenderjaren, als zij ten minste 60 jaar oud zijn.[1529]

Kalenderjaren worden meegerekend, als zij tenminste 2 kwartalen omvatten die recht kunnen openen op pensioen. Perioden waarin een zelfstandige zijn beroepsloopbaan heeft onderbroken om een kind van minder dan 6 jaar oud op te voeden komen in aanmerking tot beloop van maximum 36 maanden; geregulariseerde studiejaren, vóór 2003 gelegen jaren van gelijkstelling als echtgenoot van een zelfstandige en jaren waarvoor een uit de echt gescheiden echtgenoot van een werknemer een bijzonder rustpensioen geniet in die hoedanigheid, worden niet meegerekend.[1530] Dat laatste geldt tevens voor de perioden waarvoor de betrokkene vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen heeft verkregen op grond van financiële of economische moeilijkheden.[1531] Kalenderjaren worden meegerekend, als de daarin volbrachte tewerkstelling als werknemer overeenstemt met ten minste 1/3de van een voltijdse arbeidsregeling. Als ambtenaar volbrachte perioden worden meegerekend, als de prestaties vergoed worden met tenminste 1/3de van de aan het ambt of de graad verbonden wedde.[1532]

Een tweede belangrijke uitzondering bestaat erin dat de sociaal verzekerden of hun langstlevende echtgenoot slechts aanspraak kunnen maken op een minimumpensioen, ingeval de pensioenloopbaan van de sociaal verzekerde minstens gelijk is aan 2/3de van een volledige pensioenloopbaan. De in aanmerking te nemen breuk is de breuk die wordt gebruikt voor de berekening van het pensioen.[1533]

2° Buitenwettelijke aanvullende zelfstandigenpensioenen

648. De wetgeving met betrekking tot de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor zelfstandigen bepaalt niet dat de aansluiting onmiddellijk moet gebeuren, noch dat de aansluiting mag uitgesteld worden, noch dat de betrokkene onmiddellijk recht heeft op de verworven reserves en prestaties.[1534]

c. Wettelijke pensioenen van ambtenaren van de Belgische Staat

649. Sinds de invoering van het uitgesteld pensioen[1535] voorziet de wettelijke pensioenverzekering voor ambtenaren niet meer in een wachttijd die moet worden vervuld door de ambtenaren zelf.

1529 Art. 3, § 2*ter* Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1530 Art. 3, § 3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1531 Art. 17, zevende lid Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1532 Art. 3, § 3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen, uitgevoerd bij art. 4 KB 25 april 1997.

1533 Art. 131-131*ter* Wet Harmonisering Pensioenregelingen; art. 56bis Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1534 Art. 47 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 5 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1535 Art. 2 en 45 en volgende Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

Een zekere uitzondering bestaat voor de toekenning van minimumpensioenen. Om daarop aanspraak te kunnen maken moet de betrokken ambtenaar nog als zodanig in dienst zijn op het ogenblik van pensionering[1536] en bovendien nog een loopbaanduurvoorwaarde vervullen.[1537]

Wel worden overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen slechts toegekend, indien de betrokken langstlevende echtgenoot tenminste één jaar gehuwd was met de overleden sociaal verzekerde of verkeerde in een situatie waarin een vrijstelling van die voorwaarde geldt.[1538] Anders dan in de wettelijke pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen wordt een tijdelijk overlevingspensioen toegekend, ingeval de langstlevende echtgenoot minder dan één jaar gehuwd was met de overledene en niet verkeerde in een situatie waarin een vrijstelling van die voorwaarde geldt.[1539]

650. Artikel 1 van de Pensioenwet Rijksambtenaren bepaalt nog steeds dat een ambtenarenpensioen kan worden verleend na 20 jaar dienst. Die loopbaanduurvoorwaarde werd echter impliciet opgeheven, toen een andere wet een kortere loopbaanduurvoorwaarde invoerde. Ambtenaren van de Belgische Staat moesten vanaf dan kunnen bogen op ten minste 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren, met uitzondering van bonificaties wegens studies en van perioden vergoed wegens diensten die meetellen voor de vaststelling van de wedde. Die voorwaarde is nu expliciet opgeheven.[1540] De wetgever gaf gevolg aan een aanbeveling van de Academische Raad voor de Pensioenen die erop wees dat de ambtenarenpensioenen niet langer worden berekend op basis van de gemiddelde wedde van de laatste vijf jaar en dat de afschaffing van de maatregel de mobiliteit van ambtenaren zou ten goede komen.[1541] Ambtenaren die de pensioenleeftijd hebben bereikt, kunnen aanspraak maken op een rustpensioen, ongeacht de duur van de pensioenloopbaan die zij hebben volbracht als ambtenaar.[1542]

Een loopbaanduurvoorwaarde van 5 jaar bestond eveneens voor de toekenning van een overlevingspensioen, ingeval de betrokken ambtenaar niet was overleden tijdens zijn loopbaan of na het verkrijgen van een rustpensioen als ambtenaar. In dat geval moest de overledene 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren hebben volbracht. Die loopbaanduurvoorwaarde is niet opgeheven en geldt thans ook voor de toekenning van een overgangsuitkering.[1543] De motieven van de wetgever voor de opheffing van de loopbaanduurvoorwaarde van vijf jaar wat het rustpensioen betreft, golden nochtans ook voor de toekenning van overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen.

1536 Art. 118, § 2 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1537 *Infra*, volgend randnummer.

1538 Art. 2 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1539 Art. 2, § 2, eerste lid Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1540 Art. 46, § 1 Wet Harmonisering Pensioenregelingen, gewijzigd bij wet 30 maart 2018 met ingang van 1 mei 2019 (art. 10 Wet 30 maart 2018).

1541 MvT bij het wetsontwerp met betrekking tot het niet in aanmerking nemen van diensten gepresteerd als nietvastbenoemd personeelslid voor een pensioen van de overheidssector, tot wijziging van de individuele responsabilisering van de provinciale en lokale overheden binnen het gesolidariseerd Pensioenfonds, tot aanpassing van de reglementering inzake aanvullende pensioenen, tot wijziging van de modaliteiten van de financiering van het Gesolidariseerde pensioenfonds van de provinciale en plaatselijke besturen en tot bijkomende financiering van het Gesolidariseerde pensioenfonds van de provinciale en plaatselijke besturen, *Parl.St*. Kamer 2017-18, nr. 2718/1, 16-17; COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, *Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels*, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 117.

1542 Art. 46, § 3 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1543 Art. 2, § 1, en 5/5 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

Een langere loopbaanduurvoorwaarde geldt, behoudens andersluidende overgangsbepalingen, voor de ambtenaren die aanspraak maken op een vervroegd rustpensioen. Zij moeten pensioenaanspraakverlenende dienstjaren aantonen tot beloop van ten minste:

- 42 kalenderjaren, als zij ten minste 63 jaar oud zijn;
- 43 kalenderjaren, als zij ten minste 61 jaar oud zijn;
- 44 kalenderjaren, als zij ten minste 60 jaar oud zijn.[1544]

De pensioenverzekering voor ambtenaren stelt voorts een belangrijke loopbaanduur-voorwaarde voor de toekenning van minimumpensioenen. Om daarop aanspraak te kunnen maken moet de betrokken ambtenaar niet alleen nog als zodanig in dienst zijn op het ogenblik van pensionering, maar ook, afgezien van de bonificaties wegens genoten onderwijs en de andere perioden die als diensten worden meegerekend voor de vaststelling van de wedde, kunnen bogen op ten minste 20 jaar van pensioenaanspraakverlenende diensten.[1545]

Het ziektepensioen ten slotte kan aan ambtenaren met een bijbetrekking slechts worden verleend na ten minste 10 jaar dienst. Die termijn wordt verminderd tot 5 jaar, ingeval van gebrekkigheid wijten aan de uitoefening van het ambt, en wordt niet vereist, ingeval van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte.[1546]

2. Behoud en accumulatie van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

651. We onderzoeken eerst of het voordeel van (deels) volbrachte wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden behouden blijft in de wettelijke pensioenverzekeringen (a). We gaan vervolgens na of personen met gemengde loopbanen de wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden kunnen volbrengen in meer dan één wettelijke pensioenverzekering (b). Dan onderzoeken we in welke gevallen een (deels) volbrachte wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde in een wettelijke pensioenverzekering wordt samengeteld met een (deels) volbrachte wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde in een andere wettelijke pensioenverzekering (c). Ten slotte gaan we na of rechten in opbouw kunnen worden overgedragen in het kader van buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen (d).

a. Behoud in de wettelijke pensioenverzekeringen

652. De wettelijke pensioenverzekeringen hanteren een wachttijd van 1 jaar huwelijk als voorwaarde voor de toekenning van overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen. Ingeval het huwelijk wordt ontbonden en een gewezen echtgenoot hertrouwt, moet de wachttijd opnieuw worden volbracht, opdat het overlijden van de tweede echtgenoot een recht op overlevingspensioen kan openen. Als het eerste huwelijk wordt ontbonden door overlijden en de overlevende echtgenoot op dat ogenblik de wachttijd vervulde en nadien het tweede huwelijk wordt ontbonden, kan die echtgenoot opnieuw aanspraak maken op de uitbetaling van het overlevingspensioen op grond van het eerste

1544 Art. 46, § 1 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1545 Art. 118, § 2 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1546 Art. 3 en 4 Pensioenwet Rijksambtenaren; K.B. 23 juli 1974 houdende vaststelling van het begrip ‘‘hoofdbetrekking’’ in de zin van sommige bepalingen betreffende de pensioenen ten laste van ’s Rijks Schatkist en van de Rijkswerkliedenkas.

huwelijk.[1547] Ingeval het eerste huwelijk wordt ontbonden door echtscheiding en de gewezen echtgenoten later opnieuw trouwen met elkaar en de echtgenoot die ressorteert onder de pensioenverzekering voor ambtenaren, minder dan een jaar na dit nieuwe huwelijk overlijdt, heeft de overlevende echtgenoot die niet verkeert in een situatie van vrijstelling van die wachttijd, recht op het overlevingspensioen dat hij vóór zijn nieuw huwelijk zou hebben verkregen als uit de echt gescheiden echtgenoot.[1548]

De pensioenverzekering voor zelfstandigen hanteert wachttijden van één jaar respectievelijk 2 kwartalen waaraan de sociaal verzekerden moeten voldoen om te worden toegelaten tot de voortgezette verzekering of, onrechtstreeks, om het voordeel van de gelijkstelling van perioden van mantelzorgverlof met gewerkte dagen te kunnen genieten.[1549] Ingeval sociaal verzekerden de hoedanigheid van zelfstandige verliezen en later herwinnen, moet de wachttijd opnieuw worden volbracht.

Om aanspraak te kunnen maken op een minimumpensioen moet de betrokken ambtenaar nog als zodanig in dienst zijn op het ogenblik van pensionering en bovendien nog een loopbaanduurvoorwaarde vervullen.[1550] Bij uitdiensttreding verliest de ambtenaar zijn aanspraak op een minimumpensioen, zolang hij niet weder in dienst treedt.

653. Wat de loopbaanduurvoorwaarden betreft, schrijft geen enkele wetsbepaling het verlies van een (deels) volbrachte pensioenloopbaan voor. De wettelijke pensioenverzekeringen vergen ook niet dat de loopbaanduur wordt volbracht op een ononderbroken wijze. Ze stellen voorts sommige perioden van inactiviteit gelijk met gewerkte dagen, zodat de sociaal verzekerden niet alleen worden behoed voor het mogelijke verlies van reeds volbrachte arbeidsdagen, maar tevens de loopbaanduurvoorwaarde verder blijven volbrengen in die gevallen van transitie naar een status van niet-actieve sociaal verzekerde.

b. Gelijktijdige vervulling in de wettelijke pensioenverzekeringen

654. Personen die gelijktijdig een gemengde loopbaan uitoefenen, kunnen gelijktijdig pensioenrechten opbouwen in meer dan één wettelijke pensioenverzekering. Het is in die gevallen niet uitgesloten dat de betrokkenen tegelijk loopbaanduurvoorwaarden vervullen in meer dan één pensioenverzekering, met dien verstande dat de desbetreffende tijdvakken maar één keer worden geteld in elke pensioenverzekering.[1551]

1547 Art. 20 Pensioenwet Werknemers; art. 6 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 3 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1548 Art. 2, § 2, tweede lid Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1549 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, b, 1° Wettelijke zelfstandigenpensioenen.

1550 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, c, Wettelijke pensioenen van ambtenaren van de Belgische Staat.

1551 Art. 2 KB 21 maart 1997 tot uitvoering van het artikel 4, § 2, vijfde lid van het koninklijk besluit van 23 december 1996 tot uitvoering van de artikelen 15, 16 en 17 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels; art. 3 KB 25 april 1997 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 30 januari 1997 betreffende het pensioenstelsel der zelfstandigen met toepassing van de artikelen 15 en 27 van de wet van 26 juli 1996 tot modernisering van de sociale zekerheid en tot vrijwaring van de leefbaarheid van de wettelijke pensioenstelsels en van artikel 3, § 1, 4°, van de wet van 26 juli 1996 strekkende tot realisatie van de budgettaire voorwaarden tot deelname van België aan de Europese en Monetaire Unie.

Van een gelijktijdige vervulling van loopbaanduurvoorwaarden, is geen sprake, in geval sociaal verzekerden geen pensioen opbouwen in de pensioenverzekering waaronder zij ressorteren op grond van hun nevenberoep. Dat is in de pensioenverzekering voor zelfstandigen het geval voor de beoefenaars van een zelfstandig bijberoep.[1552] Hetzelfde geldt, wat de toekenning van een minimumpensioen betreft, voor personen die het genot hebben van een rust- of overlevingspensioen op grond van de uitoefening van een nevenambt.[1553]

c. Accumulatie in de wettelijke pensioenverzekeringen

655. Wat de wachttijden betreft, is er geen accumulatie van door de sociaal verzekerden volbrachte wachttijden.

De pensioenverzekering voor zelfstandigen hanteert wachttijden van één jaar of 2 kwartalen waaraan de sociaal verzekerden moeten voldoen om te worden toegelaten tot de voortgezette verzekering respectievelijk om het voordeel van de gelijkstelling van perioden van mantelzorgverlof met gewerkte dagen te kunnen genieten.[1554] Tijdvakken van verzekering als werknemer of ambtenaren die de betrokkenen eventueel zouden hebben vervuld, worden niet meegerekend om na te gaan of de betrokkenen die wachttijd hebben volbracht.

Om aanspraak te kunnen maken op een minimumpensioen moet de betrokken ambtenaar nog als zodanig in dienst zijn op het ogenblik van pensionering en bovendien nog een loopbaanduur-voorwaarde vervullen.[1555] Bij uitdiensttreding verliest de ambtenaar zijn aanspraak op een minimumpensioen als ambtenaar, ook al zou hij sociaal verzekerd zijn als werknemer of zelfstandige op het ogenblik waarop hij aanspraak maakt op het minimumpensioen als ambtenaar.

Overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen kunnen slechts worden toegekend, indien de betrokken langstlevende echtgenoot tenminste één jaar gehuwd was met de overleden sociaal verzekerde of verkeerde in een situatie waarin een vrijstelling van die voorwaarde geldt.[1556] Dat de overleden sociaal verzekerde in de loop van dat jaar is gaan ressorteren onder een andere wettelijke pensioenverzekering, staat in geen enkele wettelijke pensioenverzekering de toekenning van een overlevingspensioen in de weg, als voor het overige is voldaan aan alle voorwaarden voor de toekenning ervan.

656. Wat de loopbaanduurvoorwaarden betreft, is meestal wel voorzien in een accumulatie van (deels) volbrachte pensioenloopbanen.

De wettelijke pensioenverzekeringen hanteren dezelfde loopbaanduurvoorwaarden voor de toekenning van vervroegde rustpensioenen. Ze laten alle drie toe dat kalenderjaren die het recht op een vervroegd rustpensioen openen in een andere wettelijke pensioenverzekering ook worden

1552 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 3, b. Uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor zelfstandigen.

1553 Art. 118, § 2 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1554 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, b, 1° Wettelijke zelfstandigenpensioenen.

1555 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, c, Wettelijke pensioenen van ambtenaren van de Belgische Staat.

1556 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen, b, 1° Wettelijke zelfstandigenpensioenen en c. Wettelijke pensioenen van ambtenaren van de Belgische Staat.

meegeteld in de eigen pensioenverzekering, met dien verstande dat de desbetreffende tijdvakken maar één keer worden geteld in elke pensioenverzekering.[1557]

Wat de toekenning van minimumpensioenen betreft, hanteren de wettelijke pensioenverzekeringen uiteenlopende regels. Om aanspraak te kunnen maken op een minimum-pensioen moet de betrokken ambtenaar nog als zodanig in dienst zijn op het ogenblik van pensionering en ook, afgezien van de bonificaties wegens genoten onderwijs en de andere perioden die als diensten worden meegerekend voor de vaststelling van de wedde, kunnen bogen op ten minste 20 jaar van pensioenaanspraakverlenende diensten. Pensioenloopbaanjaren als werknemer of zelfstandige komen niet in aanmerking.[1558] De pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen hanteren dezelfde loopbaanduurvoorwaarden en laten beide toe dat de pensioenloopbaanjaren die zijn volbracht onder de andere pensioenverzekering worden meegerekend in de eigen verzekering.[1559] Loopbaanjaren als ambtenaar worden nog steeds niet in aanmerking genomen voor de opening van het recht op een minimumpensioen als zelfstandige of werknemer. De mogelijkheid bestaat bijgevolg dat een persoon met een gemengde loopbaan van meer dan 30 jaar in geen enkele pensioenregeling het minimumpensioen ontvangt. Dat is het geval als de betrokkene minder dan 30 loopbaanjaren telt als werknemer en zelfstandige samen en ook niet kan bogen op ten minste 20 aanneembare dienstjaren in de openbare sector. De Ombudsdienst Pensioenen suggereerde aan de wetgever om bij de toekenning van de minimumpensioenen rekening te houden met elke tewerkstelling die pensioenrechten opent als werknemer, zelfstandige of ambtenaar.[1560] Het Grondwettelijk Hof erkent dat de groep van personen met een gemengde loopbaan als zelfstandige (en/of werknemer) en ambtenaar vergelijkbaar is met de groep van personen die een gemengde loopbaan als zelfstandige en werknemer hebben volbracht. Het Hof stelt vast dat het verschil in behandeling van beide groepen berust op een objectief criterium, met name de aanwezigheid respectievelijk ontstentenis van een gedeeltelijke loopbaan als ambtenaar. De minimumpensioenregelingen voor werknemers en zelfstandigen zijn zeer gelijkend, terwijl de ambtenarenregeling van de ambtenaren slechts 20 loopbaanjaren vergt, maar ook alleen ambtenarenjaren in aanmerking neemt voor de toekenning van een minimumpensioen. Die verschillende toekenningsvoorwaarden vloeien in de ogen van het Hof voort uit de verschillen die de wetgever, rekening houdende met de verscheidenheid van de beroepssituaties, heeft ingesteld op het vlak van de toegekende pensioenbedragen, hun financieringswijze en de lasten ervan. Ze rechtvaardigen daarom, naar het oordeel van het Hof, dat de pensioenverzekeringen voor werknemers of zelfstandigen geen rekening houden met de ambtenarenloopbaanjaren voor de toekenning van een minimumpensioen. Volgens het Grondwettelijk Hof doet dat verschil in behandeling niet op onredelijke wijze afbreuk aan de pensioenrechten van de betrokkenen, vermits de ambtenarenloopbaanjaren in ieder geval een gedeeltelijk ambtenarenpensioen opleveren.[1561] Een aanpassing van de wetgeving zou

---

1557 Art. 4, § 2 Wet Modernisering Werknemerspensioenen, uitgevoerd bij art. 2 KB 21 maart 1997; art. 3, § 3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen, uitgevoerd bij art. 3 KB 25 april 1997; art. 46, § 1, tweede lid Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1558 Art. 118, § 2 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1559 Art. 152-153 Wet 8 augustus 1980 betreffende de budgettaire voorstellen 1979-1980; art. 33-34*bis* Herstelwet 10 februari 1981 inzake de pensioenen van de sociale sector; art. 131*ter*-134*quater* Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1560 Jaarverslag 2009 van de Ombudsdienst Pensioenen Deel II. Onderzoek van de dossiers, *http://www.ombudsmanpensioenen.be/docs/reports/2009/jv2009_deel2.pdf*, 110-116.

1561 GwH 29 november 2018, nr. 166/2018.

intussen worden voorbereid.[1562] Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen verklaart zich daarmee akkoord, maar pleit ervoor dat de loopbaanduurvoorwaarde die daartoe zal worden gesteld, even streng zou zijn als degene die thans geldt in de pensioenverzekering voor zelfstandigen en dat men een verschil zou maken tussen arbeids- en daarmee gelijkgestelde dagen voor het volbrengen ervan.[1563]

De wettelijke pensioenverzekering voor werknemers stelt nog loopbaanduurvoorwaarden voor werknemers die aanspraak willen maken op het zogenaamd "minimumrecht per loopbaanjaar".[1564] Werknemers die gebruik willen maken van de mogelijkheid tot voortgezette verzekering en niet doen blijken van een uitzonderlijke reden, moeten voorts gedurende ten minste 30 kalenderjaren gewoonlijk en hoofdzakelijk zijn tewerkgesteld als werknemer.[1565] In geen van beide gevallen komt een pensioenloopbaan als ambtenaar of zelfstandige in aanmerking.

Een loopbaanduurvoorwaarde van 5 jaar voor de toekenning van een overlevingspensioen of overgangsuitkering bestaat ten slotte nog steeds, ingeval de betrokken ambtenaar niet is overleden tijdens zijn loopbaan of na het verkrijgen van een rustpensioen als ambtenaar. In dat geval moet de overledene 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren hebben volbracht.[1566] De pensioenverzekering voor ambtenaren neemt als werknemer of zelfstandige volbrachte pensioenloopbaanjaren niet in aanmerking.

d. Overdracht van rechten in opbouw in buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen

657. De Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers bepaalt dat werknemers die onder de toepassing van een buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling vallen, onmiddellijk worden aangesloten en onmiddellijk, overeenkomstig de bepalingen van het pensioenreglement, aanspraak kunnen maken op verworven reserves en prestaties. Gewezen werknemers behouden de hoedanigheid van aangeslotenen, zolang zij actuele of uitgestelde rechten genieten overeenkomstig het pensioenreglement. De inrichter is ertoe gehouden in geval van uittreding de tekorten van de verworven reserves en ten opzichte van de minimumrendementsgarantie aan te zuiveren. De werknemer heeft de keuze om de verworven reserves al dan niet achter te laten bij de pensioeninstelling van zijn gewezen werkgever.[1567]

658. Ingeval van buitenwettelijke aanvullende pensioenbouw op initiatief van werknemers of zelfstandigen behouden de betrokkenen de hoedanigheid van aangeslotene, zolang zij actuele of uitgestelde rechten genieten overeenkomstig de pensioenovereenkomst en bepaalt de pensioenovereenkomst in welke mate zij recht hebben op verworven reserves prestaties. Aangeslotenen kunnen op elk moment de pensioenovereenkomst stopzetten en een nieuwe

1562 Regeerakkoord 9 oktober 2014, https://www.premier.be/sites/default/files/articles/Accord_de_Gouvernement_-_Regeerakkoord.pdf, 38; Algemene Beleidsnota Pensioenen, *Parl.St*. Kamer 2015-16, nr. 1428/9, 13.

1563 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Naar een nieuwe pensioenhervorming: een lezing vanuit het zelfstandigenstelsel van de pensioenvoorstellen opgenomen in het Federaal Regeerakkoord, verslag 2014/3 van 27 november 2014 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 25-26.

1564 Art. 8 Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1565 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen.

1566 Art. 2, § 1 en 5/5 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1567 Art. 3, 13, 17, 30 en 32 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

pensioenovereenkomst sluiten met een andere pensioeninstelling. Zij hebben in dat geval het recht om de verworven reserves over te dragen aan een andere pensioeninstelling.[1568]

3. Ingang van het recht op pensioenen

659. We gaan eerst voor de wettelijke pensioenen (a) en vervolgens voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenen (b) na wanneer zij ingaan.

a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen

660. De datum waarop wettelijke pensioenen ingaan, hangt af van het type pensioen. De wettelijke pensioenverzekeringen bepalen de ingangsdatum van de onderscheiden pensioenen op vergelijkbare wijze.

Werknemers en zelfstandigen kiezen zelf wanneer zij hun rustpensioen opnemen. Rustpensioenen voor werknemers en zelfstandigen gaan in op de 1ste dag van de maand volgend op de aanvraag of het feit dat aanleiding geeft tot het ambtshalve onderzoek ervan en ten vroegste op de 1ste dag van de maand na die waarin de gerechtigde de pensioenleeftijd bereikt of voldoet aan de voorwaarden voor de toekenning van een vervroegd rustpensioen.[1569] Ambtenaren hebben een recht om toegang te krijgen tot het rustpensioen, maar moeten een aanvraag daarvoor indienen. Rustpensioenen voor ambtenaren van de Belgische Staat gaan in op de dag waarop de gerechtigde ophoudt zijn activiteitswedde te ontvangen.[1570] Wordt de pensioenaanvraag meer dan een jaar nadien ingediend, dan is het pensioen eerst verschuldigd vanaf de 1ste dag van de maand volgend op de aanvraag.[1571]

Overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen gaan in op de 1ste dag van de maand waarin de sociaal verzekerde is overleden of, als hij reeds een rustpensioen genoot, op de 1ste dag van de volgende maand, op voorwaarde dat de uitkeringsgerechtigde, indien vereist, een aanvraag indient binnen de 12 maanden na het overlijden van de sociaal verzekerde. Anders gaat het recht op die uitkeringen ten vroegste in op de 1ste dag van de maand die volgt op de aanvraag. Ingeval de gerechtigden niet de vereiste leeftijd hebben bereikt op het ogenblik van het overlijden van de sociaal verzekerde, gaat hun recht op het overlevingspensioen pas in het ogenblik waarop zij daadwerkelijk een rust- of invaliditeitspensioen genieten of de wettelijke pensioenleeftijd bereiken.[1572]

1568 Art. 2, 9 en 12 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 42, 47 en 51 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 2, 5 en 8 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1569 Art. 3-4 Wet Modernisering Werknemerspensioenen; art. 9-11*quater* en 74, § 9 Pensioenbesluit Werknemers; art. 3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen; art. 92, 121-121*bis* en 133*bis*-133*nonies* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1570 Art. 40 Pensioenwet Rijksambtenaren.

1571 Art. 42 Pensioenwet Rijksambtenaren.

1572 Art. 16 en 21 Pensioenwet Werknemers; art. 55*bis* Pensioenbesluit Werknemers; art. 5 en 8 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 6 Pensioenbesluit Zelfstandigen; art. 3, § 1, 5/1-5/2 en 11 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

Het ziektepensioen voor ambtenaren kan ingaan, zodra de definitieve arbeidsongeschiktheid is vastgesteld, met dien verstande dat de betrokkene eerst zijn in het ambtenarenstatuut gewaarborgde ziekteverlofdagen geheel of gedeeltelijk, naargelang van het geval, uitput.[1573]

b. Pensioenen in de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen

661. De pensioenleeftijd moet worden vastgelegd in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst, maar mag, onverminderd een aantal overgangsbepalingen, niet lager zijn dan de wettelijke pensioenleeftijd.[1574] Wel mogen onder bepaalde voorwaarden voordien voorschotten op prestaties, inpandgevingen van pensioenrechten voor het waarborgen van een lening en de toewijzing van de afkoopwaarde aan de wedersamenstelling van een hypothecair krediet worden toegestaan.[1575]

De aanvullende pensioenprestaties worden vereffend bij de pensionering van de aangeslotenen en berekend op die datum.[1576] De wetgever definieert het begrip 'pensionering' als de effectieve ingang van het rustpensioen dat voortvloeit uit de beroepsactiviteit die aanleiding gaf tot de opbouw van de prestaties.[1577] Het aanvullend pensioen als werknemer wordt bijgevolg vereffend naar aanleiding van het wettelijk pensioen dat de betrokkene als werknemer geniet.[1578] De pensioentoezegging blijft, tenzij ze vroeger wordt opgeheven, van kracht tot de ingang van het wettelijk rustpensioen, ook al heeft de betrokkene intussen de in het pensioenreglement vastgelegde pensioenleeftijd al bereikt.[1579] Men leidt daaruit af dat het aanvullend pensioen moet worden opgenomen op het ogenblik waarop de betrokkene het wettelijk rustpensioen opneemt.[1580] Gaat het wettelijke rustpensioen later in dan op de datum waarop de aangeslotene de wettelijke pensioenleeftijd bereikt of zijn vervroegd rustpensioen als werknemer kan verkrijgen, dan mogen de prestatie en de reserves op zijn verzoek worden uitbetaald vanaf één van deze data, op voorwaarde dat het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst dat uitdrukkelijk bepaalt.[1581]

1573 Art. 83 Wet 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen; Zie R. JANVIER, *Hervorming van de pensioenen in de overheidssector. Stand van zaken anno 2018 met een visie op de toekomst*, Brugge, die Keure, 2018, 97 en de bijdragen waaraan die auteur refereert.

1574 Art. 3, § 1, 26° en 27°, 5, § 2/2 en 63/7-63/8 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 5 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 44, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 3, § 2 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1575 Art. 27, § 2 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 11, § 2 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

1576 Art. 27, § 1, eerste lid Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 11, § 1, eerste lid Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 44, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 7, § 1 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1577 Art. 3, § 1, 22° Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 2, 12° Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 2, 12° Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 2, 13° Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1578 C. MERLA en E. LAEREMANS, *De aanvullende pensioenen voor werknemers*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 442.

1579 Art. 27, § 1, tweede lid Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 11, § 1, tweede lid Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 49, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 7, § 1 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1580 I. DE SOMVIELE en A. VAN DAMME, *Aanvullende pensioenen. Een basishandleiding*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2016, 110; C. MERLA en E. LAEREMANS, *De aanvullende pensioenen voor werknemers*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 442-443.

1581 Art. 27, § 1, laatste lid Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 11, § 1, vierde lid Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 49, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 7, § 1 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

4. Looptijd van pensioenen

662. Wettelijke pensioenen worden in principe toegekend zonder beperking in de tijd, zolang de gerechtigde nog in leven is.[1582] Het ziektepensioen voor ambtenaren wordt evenwel tijdelijk toegekend, als de betrokkene nog niet definitief arbeidsongeschikt is.[1583]

De betaling ervan kan wel geheel of gedeeltelijk worden geschorst, zolang de gerechtigde bepaalde andere socialezekerheidsuitkeringen geniet.[1584]

De betaling van overlevingspensioen wordt geschorst, ingeval en zolang de gerechtigde langstlevende echtgenoot is hertrouwd.[1585]

Buitenwettelijke aanvullende pensioenen nemen de vorm aan van een rente of een daarmee overeenstemmend kapitaal. De wetgever specifieert de aard van de rente niet. Vermits de wetgever het aanvullend pensioen nauwer wil laten aansluiten bij het wettelijk pensioen en aldus het langlevenrisicio beter wil beheren, mag men aannemen dat de wetgever, wat de overlevende partners betreft, levenslange renten beoogt.[1586]

663. In sommige gevallen worden uitkeringen toegekend voor een bepaalde tijd.

Weeskinderen hebben tot de leeftijd van 18 jaar of zolang zij recht geven op kinderbijslag recht op een 'overlevingspensioen' in de ambtenarenverzekering.[1587]

Overgangsuitkeringen worden toegekend voor een periode van 12 maanden of, als er op het ogenblik van het overlijden een kind ten laste is waarvoor één van de echtgenoten kinderbijslag ontving of in geval van postume geboorte van een kind binnen de 300 dagen na het overlijden, van 24 maanden.[1588]

C. Adequaatheid

664. Socialezekerheidsregelingen moeten tijdig een adequaat niveau van bescherming bieden. De socialezekerheidsprestaties moeten een behoorlijke levensstandaard waarborgen en armoede voorkomen.[1589]

1582 Art. 25*bis* Pensioenwet Werknemers; art. 157-162 Pensioenbesluit Zelfstandigen; art. 61-61*bis* Wet 7 november 1987 waarbij voorlopige kredieten worden geopend voor de begrotingsjaren 1987 en 1988 en houdende financiële en diverse bepalingen; art. 7 KB 13 augustus 2011 betreffende de betaling van de door de Federale pensioendienst betaalde uitkeringen.

1583 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6. Rust- en overlevingspensioenverzekeringen.

1584 Art. 25 Pensioenwet Werknemers; art. 30*bis* Pensioenwet Zelfstandigen; art. 77-84 Programmawet 28 juni 2013.

1585 Art. 19-20 Pensioenwet Werknemers; art. 7 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 3, § 2 Wet Harmonisering Pensioenregelingen; art. 44*ter* Wet 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen.

1586 FSMA, *Standpunten van de FSMA* Standpunt van 16 mei 2017 over de omzetting van kapitaal naar rente: welk rentetype, https://www.fsma.be/nl/omzetting-kapitaal-naar-rente-welk-rentetype.

1587 Art. 9 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1588 Art. 21*ter* Pensioenwet Werknemers; art. 8*ter* Pensioenwet Zelfstandigen; art. 5/3 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1589 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

We gaan hierna eerst na binnen welke termijn pensioenen voor het eerst worden uitgekeerd (1).

Vervolgens onderzoeken we de hoogte van de pensioenen (2) en gaan we na in welke gevallen de normaal berekende pensioenen worden verhoogd tot een gewaarborgd minimumpensioen (3).

Ten slotte onderzoeken we in welke mate wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen kunnen worden gecumuleerd met een inkomen uit arbeid (4).

1. Termijn voor de eerste uitkering van pensioenen

665. We gaan eerst voor de wettelijke pensioenen (a) en vervolgens voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenen (b) na binnen welke termijn ze voor het eerst moeten worden uitgekeerd.

a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen

666. De bevoegde pensioeninstellingen beslissen over de toekenning van werknemers- en zelfstandigenpensioenen binnen de 4 maanden na de ontvangst van het verzoek of nadat ze in kennis zijn gesteld van het feit dat aanleiding geeft tot een ambtshalve onderzoek. Zo de aanvraag wordt ingediend méér dan negen maanden vóór de erin vermelde ingangsdatum van het rustpensioen, moeten ze hun beslissing nemen binnen de 8 maanden na de ontvangst van de aanvraag.[1590] Werknemers en zelfstandigenpensioenen worden betaald uiterlijk binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning en ten vroegste vanaf de datum waarop de uitbetalingsvoorwaarden vervuld zijn.[1591]

Wat de pensioenen van de ambtenaren van de Belgische Staat betreft, geldt eenzelfde regeling. Bij ontstentenis van een specifieke wetgeving, moet het handvest van de sociaal verzekerde worden toegepast, vermits de pensioenverzekering voor ambtenaren behoort tot het toepassingsgebied van het handvest[1592], Bijgevolg moet de beslissing over het recht op die pensioenen worden genomen binnen 4 maanden na de ontvangst van het verzoek om de toekenning ervan en moeten de pensioenen worden betaald binnen 4 maanden na de kennisgeving van de beslissing tot toekenning en ten vroegste vanaf de dag waarop de uitbetalingsvoorwaarden vervuld zijn.[1593] De vergoedingen moeten dus voor het eerst worden uitbetaald binnen een termijn die niet langer mag zijn dan 8 maanden na de aanvraag tot toekenning ervan.

1590 Art. 20 Pensioenbesluit Werknemers; art. 133, § 4 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1591 Art. 66, vierde lid Pensioenbesluit Werknemers; art. 135 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1592 Art. 2, eerste lid, 1°, b) Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

1593 Art.10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde; zie ook Omz. 17 september 1998 met betrekking tot de toepassing van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het "Handvest" van de sociaal verzekerde en het koninklijk besluit van 16 juli 1998 tot uitvoering voor de pensioenstelsels van de openbare sector van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het handvest van de sociaal verzekerde.

b. Pensioenen in de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen

667. Buitenwettelijke aanvullende pensioenen worden ten laatste betaald binnen de 30 dagen die volgen op de communicatie van de voor de uitbetaling noodzakelijke gegevens aan de pensioeninstelling.[1594]

2. Hoogte van de pensioenen

668. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de wettelijke pensioenverzekeringen voor werknemers (a), zelfstandigen (b) en ambtenaren (c), hoe en op basis van welke criteria pensioenen worden berekend.

Het doet zich vaak voor dat sociaal verzekerden in verschillende hoedanigheden aanspraak kunnen maken op pensioenen. We onderzoeken tevens in hoever zij die pensioenen kunnen cumuleren in dat geval (d).

Ten slotte gaan we na in welke mate de wetgeving regels bevat met betrekking tot de hoogte van buitenwettelijke aanvullende pensioenen €.

a. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers

669. Het bedrag van de wettelijke werknemerspensioenen wordt voornamelijk bepaald op basis van de duur van de pensioenloopbaan van de sociaal verzekerden, de omvang van hun brutolonen en de gezinstoestand van de gerechtigden.

670. De wettelijke pensioenverzekering voor werknemers kent hogere pensioenen toe, naarmate de pensioengerechtigden een langere pensioenloopbaan hebben volbracht. Met elk in aanmerking komend pensioenloopbaanjaar bouwt de sociaal verzekerde werknemer een pensioendeel op.[1595] Dat deel is, voor de rustpensioenen, gelijk aan een percentage van zijn brutoloon van dat jaar. Dat brutoloon wordt vermenigvuldigd met het aantal voor de berekening van het pensioen in aanmerking komende dagen en gedeeld door (312 x 45).[1596] Vijfenveertig is het aantal jaren dat overeenstemt met een door de wetgever volledig geachte pensioenloopbaan. Wie meer dan een volledige pensioenloopbaan volbrengt, krijgt een hoger werknemerspensioenen dan voor een volledige pensioenloopbaan.[1597] Voor deeltijdse werknemers wordt het aantal arbeidsdagen omgezet in het equivalente aantal voltijdse arbeidsdagen.[1598]

1594 Art. 27, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 11, § 1 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 49, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 7, § 1 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1595 Voor een berekeningsvoorbeeld kan worden verwezen naar FEDERALE PENSIOENDIENST, Voorbeelden, https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/verschillende-soorten-pensioenen/werknemers/voorbeelden.

1596 Art. 7 Pensioenwet Werknemers; art. 5, § 1 tweede lid Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1597 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, d. Cumulatie van werknemers-, zelfstandigen- en ambtenarenpensioenen.

1598 Art. 28*bis*, tweede lid, 5° Pensioenbesluit Werknemers.

Il s'agit de 173.441 bénéficiaires d'une pension de retraite au taux « ménage » (carrière pure) en janvier 2019 pour un montant mensuel de 312,0 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.798,9 euros.[1599]

Il s'agit de 819.743 bénéficiaires d'une pension de retraite au taux « isolé » (carrière pure) en janvier 2019 pour un montant mensuel de 993,7 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.212,2 euros.[1600]

Overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen worden in principe berekend volgens dezelfde regels als rustpensioenen. De wetgever laat de duur van de pensioenloopbaan die recht geeft op een volledig overlevingspensioen of een volledige overgangsuitkering, evenwel variëren in functie van de leeftijd die de sociaal verzekerde heeft bereikt bij zijn overlijden. De volledige loopbaan is in dat geval gelijk aan het aantal jaren begrepen in de periode die aanvangt op 1 januari van het jaar waarin de overleden echtgenoot de leeftijd van 20 jaar heeft bereikt en die eindigt op 31 december van het jaar dat het overlijden voorafgaat. Hoe jonger de overledene is bij zijn overlijden, hoe kleiner het aantal pensioenloopbaanjaren dat nodig is voor een volledig overlevingspensioen of een volledige overgangsuitkering.[1601]

Il s'agit de 172.229 bénéficiaires d'une pension de retraite et de survie (carrière pure) en janvier 2019 pour un montant mensuel de 264,8 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.537,5 euros.[1602]

Il s'agit de 121.755 bénéficiaires d'une pension de survie ou d'une allocation de transition (carrière pure) en janvier 2019 pour un montant mensuel de 126,5 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.039,3 euros.[1603]

De pensioenloopbaan waarmee de sociaal verzekerde werknemers pensioen opbouwen bestaat in eerste instantie uit perioden van tewerkstelling als werknemer.[1604] Die tellen in de regel slechts mee, als de verschuldigde socialezekerheidsbijdragen zijn ingehouden op de brutolonen of als regularisatiebijdragen worden betaald.[1605]

Onder bepaalde voorwaarden wordt daarnaast een groot aantal perioden van inactiviteit gelijkgesteld met perioden van een tewerkstelling als werknemer. Daartoe behoren onder meer:

- perioden van (eventueel als deeltijds werknemer met behoud van rechten volbrachte) onvrijwillige werkloosheid (met of zonder bedrijfstoeslag);
- beroepsopleiding;
- arbeidsongeschiktheid in het kader van de arbeidsongeschiktheids-, arbeidsongevallen- of beroepsziekteverzekering;
- moederschapsbescherming of omgezet verlof;
- volledige beroepsloopbaanonderbreking, -vermindering of tijdskrediet tot beloop van een aantal maanden;

1599 Statistiques SFP.

1600 Statistiques SFP.

1601 Art. 7, § 1, en 7*bis*, § 1 Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1602 Statistiques SFP.

1603 Statistiques SFP.

1604 Art. 14 Pensioenwet Werknemers.

1605 Art. 15 Pensioenwet Werknemers; art. 3 en 32-32*bis* Pensioenbesluit Werknemers.

– perioden waarin de werknemer geen activiteit heeft uitgeoefend omdat hij zijn arbeidsprestaties heeft beperkt in het kader van maatregelen tot herverdeling van de arbeid.[1606]

Voor deeltijdse werknemers wordt het aantal gelijkgestelde dagen van inactiviteit teruggebracht tot een aantal dat in verhouding staat tot de gepresteerde arbeidstijd.[1607] Zowel het aantal arbeidsdagen, als het aantal gelijkgestelde dagen wordt teruggebracht tot het daarmee overeenstemmende aantal voltijdse equivalente dagen. De pensioenreglementering werd in die zin in lijn gebracht met rechtspraak die de desbetreffende regel bij ontstentenis van een uitdrukkelijk wetsbepaling in die zin, billijkheidshalve toepaste.[1608]

Telt een kalenderjaar ten minste 285 arbeidsdagen of met arbeidsdagen gelijkgestelde dagen, dan wordt dat kalenderjaar beschouwd als een volledig pensioenloopbaanjaar. Ingeval de werknemer deeltijdse arbeid verrichtte, wordt die regel toegepast, als men na de omzetting van het aantal arbeidsdagen in het equivalente aantal voltijdse arbeidsdagen, ten minste 285 arbeidsdagen of met arbeidsdagen gelijkgestelde dagen bereikt, zonder dat men het totaal van 312 dagen per jaar, 26 dagen per maand of een wekelijks gemiddelde van 6 dagen voor 52 weken overschrijdt.[1609]

671. Het pensioendeel dat werknemers opbouwen met elk in aanmerking komend jaar van hun pensioenloopbaan, wordt in de regel berekend op basis van het brutoloon waarop de socialezekerheidsbijdragen voor dat jaar zijn berekend. Die brutolonen worden op het ogenblik van de pensioenberekening geherwaardeerd en, zo nodig, begrensd tot een om de 2 jaar bepaald en voorts geïndexeerd grensbedrag.[1610] De herwaardering gebeurt niet op basis van de reële loonstijging, maar op basis van de evolutie van het indexcijfer.[1611]

Overlevingspensioen mogen evenwel niet hoger zijn dan het rustpensioen voor een alleenstaande dat de overledene zou hebben verkregen, als hij op de dag van zijn overlijden de pensioenleeftijd had bereikt en gedurende 45 jaren gewoonlijk en hoofdzakelijk was tewerkgesteld als werknemer. Voor de berekening van dat referentiepensioen wordt voor de jaren van gewoonlijke en hoofdzakelijke tewerkstelling gerekend met de werkelijke, fictieve en forfaitaire lonen en voor de jaren om de pensioenloopbaan van de overledene aan te vullen tot 45 loopbaanjaren, met een forfaitair loon. Het aldus berekende referentiepensioen wordt niet opgetrokken tot het minimumpensioen voor alleenstaande werknemers.[1612]

Voor werknemers die ressorteren onder de pensioenverzekering voor werknemers, maar niet onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers[1613], omvat het brutoloon het vast loon, loon

---

1606 Art. 34 Pensioenbesluit Werknemers.

1607 Art. 28*bis*, tweede lid, 5° Pensioenbesluit Werknemers.

1608 *Cf*. J. PUT, "Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999, 140.

1609 Art. 36*bis* Pensioenbesluit Werknemers.

1610 Art. 29*bis* Pensioenwet Werknemers; art. 5, § 1 Wet Modernisering Werknemerspensioenen; art. 22 Pensioenbesluit Werknemers.

1611 Art. 29bis Pensioenbesluit Werknemers; COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 73-74.

1612 Art. 7, § 1 Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1613 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 1, a. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers.

voor overuren en feestdagen, contractuele premies en vergoedingen, voordelen in natura, aandelen in de winst en elk ander voordeel waarop de betrokkenen recht hebben.[1614]

Flexi-loon komt mee in aanmerking voor de berekening van het pensioen.[1615]

Behalve voor geregulariseerde studiejaren, wordt het pensioendeel voor gelijkgestelde perioden van inactiviteit berekend op basis van een al dan niet forfaitair vastgesteld fictief loon. Het fictief loon wordt berekend op basis van het dagelijks gemiddelde van de werkelijke, forfaitaire en fictieve lonen van het voorgaande kalenderjaar of, bij gebreke daaraan, van het lopende jaar, of nog, bij ontstentenis daarvan, van het 1ste jaar na de periode van inactiviteit waarin de werknemer arbeidsprestaties heeft verricht. Voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten in het kader van de werkloosheidsverzekering[1616], wordt het fictief loon beperkt tot een bedrag dat, samengeteld met het werkelijk loon voor het betrokken kalenderjaar, niet groter is dan het werkelijk, fictief of forfaitair loon van het vorig jaar. Voor gewone deeltijdse werknemers wordt het gebeurlijke fictief loon, rekening houdend met het aantal effectief gewerkte dagen, herleid tot het aantal dagen dat op de individuele rekening zou voorkomen als de activiteit zou zijn uitgeoefend aan volledige dagprestaties. Het fictief loon voor het jaar dat volgt op de deeltijdse arbeid, wordt berekend op een aantal dagen die werden herleid in verhouding tot de gepresteerde arbeidstijd in de activiteit op grond waarvan de gelijkstelling werd toegekend.[1617]

De pensioenverzekering voor werknemers kent een zogenaamd "minimumrecht per loopbaanjaar" toe. Indien het jaarloon van een werknemer, zo nodig omgerekend naar een voltijds loon, lager is dan een bij wet bepaald bedrag, wordt het pensioen voor alle kalenderjaren waarvoor de werknemer minstens 1/3de van een voltijdse tewerkstelling bewijst, berekend op basis van dat wettelijk bedrag, als hij ten minste 15 dergelijke loopbaanjaren heeft volbracht en zijn pensioen niet reeds, zonder die verhoging, hoger is dan een bij wet bepaald bedrag.[1618] Het bedrag van het minimumrecht is thans gelijk aan het gewaarborgd minimumpensioen.[1619] Het minimumrecht per loopbaanjaar geldt echter niet voor de berekening van overgangsuitkeringen[1620] of van het bijzonder rustpensioen voor de uit de echt gescheiden echtgenoten van werknemers.[1621]

672. Het pensioen bedraagt ten slotte 60 of – ingeval de gepensioneerde een echtgenoot ten laste heeft – 75% van de geherwaardeerde en, zo nodig, begrensde brutolonen, gedeeld door 45 voor de berekening van rustpensioenen of door een variabel getal voor de berekening van overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen.[1622]

1614 Art. 27 Pensioenbesluit Werknemers.

1615 Art. 7, voorlaatste lid Pensioenwet Werknemers.

1616 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, a, 2° Werkloosheidsuitkeringen voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten.

1617 Art. 8 Pensioenwet Werknemers; art. 24*bis* Pensioenbesluit Werknemers.

1618 Art. 8 Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1619 J. PUT, V. VERDEYEN en Y. STEVENS, *Praktijkboek sociale zekerheid 2019 voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 650.

1620 Art. 7*bis*, § 4 Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1621 Art. 8, § 6 Wet Modernisering Werknemerspensioenen.

1622 Art. 5, § 1 Wet Modernisering Werknemerspensioenen; art. 55, 64 Pensioenbesluit Werknemers.

Het pensioen als uit de echt gescheiden echtgenoot van een werknemer is, voor de desbetreffende huwelijksjaren, gelijk aan de helft van het gezinspensioen waarop de werknemer zelf aanspraak heeft of zou hebben gehad.[1623]

b. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen

673. Het bedrag van de wettelijke zelfstandigenpensioenen wordt voornamelijk bepaald op basis van de duur van de pensioenloopbaan van de sociaal verzekerden, de omvang van hun nettoberoeps-inkomsten en de gezinstoestand van de gerechtigden.

674. De wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen kent hogere uitkeringen toe, naarmate de pensioengerechtigden een langere pensioenloopbaan hebben volbracht.[1624]

Met elk in aanmerking komend pensioenloopbaankwartaal[1625] bouwen zelfstandigen een pensioendeeltje op. Hun nettoberoepsinkomsten van een loopbaanjaar worden daartoe eerst vermenigvuldigd met het aantal in aanmerking komende kwartalen van verzekering en gedeeld door 4. Op die wijze krijgen zelfstandigen voor elk kalenderjaar een pensioendeel dat in verhouding staat tot het aantal kwartalen waarvoor zij socialezekerheidsbijdragen hebben betaald in dat jaar.[1626] Het aldus bekomen bedrag wordt vervolgens gedeeld door 45, d.i. het aantal jaren dat overeenstemt met een volledig geachte pensioenloopbaan.[1627] Wie meer dan een volledige pensioenloopbaan volbrengt, krijgt een hoger zelfstandigenpensioenen dan voor een volledige pensioenloopbaan.[1628]

Il s'agit de 24.275 bénéficiaires d'une pension de retraite au taux « ménage » (carrière pure) en janvier 2019 pour un montant mensuel de 32,1 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.321,4 euros.[1629]

Il s'agit de 50.342 bénéficiaires d'une pension de retraite au taux « isolé » (carrière pure) en janvier 2019 pour un montant mensuel de 33,1 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 658,4 euros.[1630]

Overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen worden in principe berekend volgens dezelfde regels als rustpensioenen. De wetgever laat de duur van de pensioenloopbaan die recht geeft op een volledig overlevingspensioen of een volledige overgangsuitkering, evenwel variëren in functie van de leeftijd die de sociaal verzekerde heeft bereikt bij zijn overlijden. De volledige loopbaan is in dat geval gelijk aan het aantal jaren begrepen in de periode die aanvangt op 1 januari van het jaar waarin de overleden echtgenoot de leeftijd van 20 jaar heeft bereikt en die eindigt op 31 december van het jaar dat het overlijden voorafgaat. Hoe jonger de overledene is op dat ogenblik, hoe kleiner het aantal pensioenloopbaanjaren dat nodig is voor een volledig overlevingspensioen of een volledige overgangsuitkering.[1631]

1623 Art. 77 Pensioenbesluit Werknemers.

1624 Art. 13 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 4, § 1 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1625 Art. 4, § 3 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1626 Art. 4, § 2, en 6, § 2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1627 Art. 4, § 2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1628 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, d. Cumulatie van werknemers-, zelfstandigen- en ambtenarenpensioenen.

1629 Statistiques SFP.

1630 Statistiques SFP.

1631 Art. 7 en 7*bis* Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen; art. 49 en 50 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

Il s'agit de 5.984 bénéficiaires d'une pension de retraite et de survie (carrière pure) en janvier 2019 pour un montant mensuel de 7,5 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.245,8 euros.[1632]

Il s'agit de 15.682 bénéficiaires d'une pension de survie ou d'une allocation de transition (carrière pure) en janvier 2019 pour un montant mensuel de 17,1 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.088,3 euros.[1633]

De pensioenloopbaan bestaat in eerste instantie uit perioden van arbeid als zelfstandige, die in de regel slechts meetellen, ingeval de verschuldigde socialezekerheidsbijdragen zijn betaald voor die perioden.[1634]

Onder bepaalde voorwaarden wordt daarnaast een aantal perioden van inactiviteit gelijkgesteld met perioden van een tewerkstelling als zelfstandige. Het gaat om onder meer om perioden van arbeidsongeschiktheid, moederschapsbescherming, zorgverlening, voortgezette verzekering en studies.[1635] De andere wettelijke pensioenverzekeringen hebben een groter aantal gelijkstellingen.

675. Het pensioendeel dat zelfstandigen opbouwen met elk in aanmerking komend kwartaal van hun pensioenloopbaan, wordt berekend op basis van de nettoberoepsinkomsten waarop hun socialezekerheidsbijdragen voor dat jaar zijn berekend. Het bedrag ervan wordt, op het ogenblik van de pensioenberekening, geherwaardeerd en, zo nodig, begrensd.[1636] De herwaardering gebeurt niet op basis van de reële loonstijging, maar op basis van de evolutie van het indexcijfer.[1637] Zoals in de pensioenverzekering voor werknemers wordt de herwaardering beperkt tot de indexering en wordt geen rekening gehouden met een gebeurlijke groei van de nettoberoepsinkomsten bovenop de evolutie van het indexcijfer. Anders dan de pensioenverzekering voor werknemers hanteert de pensioenverzekering voor zelfstandigen niet de gezondheidsindex en past ze daardoor momenteel lagere indexeringscoëfficiënten toe dan de pensioenverzekering voor werknemers.[1638]

Zelfstandigenpensioenen worden alleen voor de na 1983 gelegen loopbaanjaren berekend op basis van hun effectieve nettoberoepsinkomsten waarop socialezekerheidsbijdragen zijn geheven.[1639] De wetgever gaat ervan uit dat zelfstandigen minder hoge socialezekerheidsbijdragen betalen dan werkgevers en werknemers samen. Om te verhinderen dat zij meer pensioen dan de werknemers zouden krijgen voor een gelijke bijdrage, worden hun nettoberoepsinkomsten voor de berekening van hun pensioen verminderd door toepassing van correctiecoëfficiënten. De coëfficiënten variëren in de tijd, zodat de pensioenloopbaan van de zelfstandigen moet worden opgesplitst in verscheidene delen met het oog op de berekening van hun pensioen.[1640] Door de toepassing van die coëfficiënten zijn

1632 Statistiques SFP.

1633 Statistiques SFP.

1634 Art. 14-15 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 13 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1635 Art. 14, § 1 Pensioenwet Zelfstandigen; art. 29-44 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1636 Art. 5 en 8-8*bis* Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1637 Art. 53*quater* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1638 COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 73-74; COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Bijlage 2.2 De pensioenvoorzieningen voor zelfstandigen, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 11 en 13.

1639 Art. 5, § 2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1640 Art. 6, 9, 9*bis* en 10 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

zelfstandigenpensioenen merkelijk lager dan pensioenen voor werknemers met een even lange loopbaan en een vergelijkbaar arbeidsinkomen. Dat geldt ook voor de berekening van overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen. Als een zelfstandige overlijdt vóór het jaar waarin hij de pensioenleeftijd zou hebben bereikt en nog geen rustpensioen als zelfstandige geniet of heeft genoten, wordt het overlevingspensioen beperkt tot een fictief bedrag dat wordt afgeleid van een fictief rustpensioen. Dat fictief rustpensioen is gelijk aan het rustpensioen voor een volledige pensioenloopbaan waarbij de nog niet door de overledene volbrachte pensioenloopbaanjaren worden geacht te zijn vervuld vóór 1984. Het bedrag ervan wordt niet opgetrokken tot het minimumrustpensioen voor een alleenstaande zelfstandige.[1641] Die specifieke regel geldt niet voor de berekening van overgangsuitkeringen.[1642]

Behoudens voor geregulariseerde studiejaren, wordt het pensioendeel voor gelijkgestelde perioden van inactiviteit berekend op basis van al dan niet forfaitair vastgestelde fictieve nettoberoepsinkomsten.[1643]

676. Het pensioen bedraagt ten slotte 60 of – ingeval de gepensioneerde een echtgenoot ten laste heeft – 75% van de geherwaardeerde en, zo nodig, begrensde nettoberoepsinkomsten, gedeeld door 45 voor de berekening van rustpensioenen of door een variabel getal voor de berekening van overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen.[1644]

Het pensioen als uit de echt gescheiden echtgenoot van een werknemer is, voor de desbetreffende huwelijksjaren, gelijk aan de helft van het gezinspensioen waarop de zelfstandige zelf aanspraak heeft of zou hebben gehad.[1645]

c. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor ambtenaren

677. Anders dan de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers fungeert de wettelijke pensioenverzekering voor ambtenaren niet als een middelloonregeling, maar als een eindloonregeling.

De Pensioenwet Rijksambtenaren en de Wet Harmonisering Pensioenen bepalen nog dat rust- en overlevingspensioenen worden berekend op basis van de gemiddelde wedde van de laatste 5 loopbaanjaren. Die regel is – gedeeltelijk – impliciet opgeheven. Behoudens voor ambtenaren die reeds een bepaalde leeftijd hebben bereikt, worden ambtenarenpensioenen nu immers berekend op basis van de wedde van de laatste 10 loopbaanjaren of van de volledige duur van de loopbaan als die minder dan 10 jaar bedraagt. [1646]

Als referentiewedde geldt de wedde die is verbonden aan de ambten waarin de ambtenaar was benoemd. Als de betrokken ambtenaar een ander ambt waarin hij niet was benoemd, heeft uitgeoefend in de referteperiode, rekent men alleen met de wedden verbonden aan het ambt waarin hij was benoemd. Was de betrokkene niet benoemd gedurende de hele referteperiode, dan worden de wedden verbonden aan de tijdelijke of krachtens overeenkomst uitgeoefende betrekkingen die zijn

1641 Art. 11 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1642 Art. 9bis, § 8 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen

1643 Art. 46*bis*-46*quater* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1644 Art. 6, § 2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen; art. 53*bis*-53*ter* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1645 Art. 95 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1646 Art. 105 en 106 Wet 28 december 2011 houdende diverse bepalingen.

voorafgegaan aan de benoeming, eveneens in aanmerking genomen. In dat geval mogen die wedden evenwel niet hoger zijn dan de wedden ingeval van benoeming.[1647]

In geval een ambtenaar deeltijds werkt aan het einde van zijn loopbaan, wordt zijn pensioen toch berekend op basis van de voltijdse wedde.[1648]

678. Het rustpensioen van ambtenaren is gelijk aan een gedeelte van de referentiewedde. Dat gedeelte is groter, naarmate de ambtenaren een langere pensioenloopbaan hebben volbracht. Voor ambtenaren van de Belgische Staat is het rustpensioen gelijk aan een 60ste van de referentiewedde per in aanmerking komend dienstjaar.[1649]

De pensioenloopbaan bestaat in eerste instantie uit dienstjaren als ambtenaar.[1650] Ingeval een contractueel personeelslid van de Belgische Staat achteraf wordt benoemd, wordt zijn contractuele tewerkstelling beschouwd als een periode van dienstjaren als ambtenaar.[1651] Die regeling geldt niet meer voor personen die voor het eerst zijn of worden benoemd na 30 november 2017.[1652]

Il s'agit de 235.335 bénéficiaires d'une pension de retraite (carrière pure) en 2019 pour un montant annuel de 7.703,2 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 32.733,1 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 2.727,8 euros.[1653]

Onder bepaalde voorwaarden maken daarnaast wettelijk opgesomde perioden van inactiviteit en krachtens het wettelijk of reglementair ambtenarenstatuut met dienstactiviteit gelijkgestelde perioden eveneens deel uit van de pensioenloopbaan.[1654] Grof geschetst gaat het om alle verloven met behoud van wedde, perioden van disponibiliteit met wachtgeld en gelijkgestelde onbetaalde afwezigheden.[1655]

Een ambtenarenpensioen kan niet hoger zijn dan 3/4de van de wedde die heeft gediend als basis voor de berekening van dat pensioen.[1656] Voor ambtenaren van de Belgische Staat komt men bijgevolg bij 45 pensioenloopbaanjaren (45/60ste) aan dat maximumbedrag.

Overlevingspensioenen worden in principe berekend volgens dezelfde regels als rustpensioenen. De wetgever laat de duur van de pensioenloopbaan die recht geeft op een volledig

1647 Art. 8 Pensioenwet Rijksambtenaren.

1648 K.B. nr. 206 van 29 augustus 1983 tot regeling van de berekening van het pensioen van de openbare sector voor diensten met onvolledige opdracht.

1649 Art. 8, § 1, eerste lid Pensioenwet Rijksambtenaren.

1650 Art. 6 Pensioenwet Rijksambtenaren en de als bijlage bij de wet gevoegde Tabel van actieve diensten.

1651 Art. 1 Wet 5 augustus 1968 tot vaststelling van een zeker verband tussen de pensioenstelsels van de openbare sector en die van de privé-sector.

1652 Art. 3 Wet 30 maart 2018 met betrekking tot het niet in aanmerking nemen van diensten gepresteerd als nietvastbenoemd personeelslid voor een pensioen van de overheidssector, tot wijziging van de individuele responsabilisering van de provinciale en lokale overheden binnen het Gesolidariseerde pensioenfonds, tot aanpassing van de reglementering inzake aanvullende pensioenen, tot wijziging van de modaliteiten van de financiering van het Gesolidariseerde pensioenfonds van de provinciale en plaatselijke besturen en tot bijkomende financiering van het Gesolidariseerde pensioenfonds van de provinciale en plaatselijke besturen.

1653 Statistiques SFP.

1654 Art. 2 Wet 10 januari 1974 tot regeling van de inaanmerkingneming van bepaalde diensten en van met dienstactiviteit gelijkgestelde perioden voor het toekennen en berekenen van pensioenen ten laste van de Staatskas.

1655 R. JANVIER, *Hervorming van de pensioenen in de overheidssector. Stand van zaken anno 2018 met een visie op de toekomst*, Brugge, die Keure, 2018, 133.

1656 Art. 39-40 Wet 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen.

overlevingspensioen, evenwel variëren in functie van de leeftijd die de ambtenaar heeft bereikt bij zijn overlijden. De volledige loopbaan is in dat geval gelijk aan het aantal dienstmaanden begrepen in de periode die aanvangt op 1 januari van het jaar waarin de overleden echtgenoot de leeftijd van 20 jaar heeft bereikt en die eindigt op 31 december van het jaar dat het overlijden voorafgaat, met dien verstande dat het aantal dienstmaanden 480 niet mag overschrijden. Hoe jonger de overledene is op dat ogenblik, hoe kleiner het aantal dienstmaanden dat nodig is voor een volledig overlevingspensioen of een volledige overgangsuitkering.[1657]

Het overlevingspensioen mag niet hoger zijn dan 50% van de maximumwedde van de weddeschaal verbonden aan de laagste graad van het overleden personeelslid of, als dat voordeliger is, van het gemiddelde van de wedde van de laatste 10 jaar. Die maximumwedde of gemiddelde wedde wordt vervangen door de laatste wedde, ingeval de overledene hetzij geen hoofdambt uitoefende, hetzij een vervroegd rustpensioen genoot en minder dan 20 in aanmerking komende dienstjaren als ambtenaar telde.[1658]

Il s'agit de 34.921 bénéficiaires d'une pension de survie (carrière pure) en 2019 pour un montant annuel de 598,2 millions d'euros, soit une prestation annuelle moyenne estimée à 17.130,7 euros ou une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.427,6 euros.[1659]

679. Behoudens bij een verhoging ervan tot het minimumpensioenbedrag[1660], staat het bedrag van de rustpensioenen voor ambtenaren niet in functie van de gezinstoestand van de ambtenaar. Geen enkel rustpensioen mag meer bedragen dan 3/4de van de wedde die als grondslag heeft gediend voor de berekening ervan. Uit die regel kan men afleiden dat rustpensioenen voor ambtenaren het gezinstarief van werknemers- en zelfstandigenpensioenen (75%) bereiken, ook al heeft de gepensioneerde ambtenaar geen echtgenoot ten laste.

d. Cumulatie van werknemers-, zelfstandigen- en ambtenarenpensioenen

680. Sociaal verzekerden met gelijktijdige loopbanen bouwen gelijktijdig pensioenaanspraken op in elk van de wettelijke pensioenverzekeringen waaronder zij tegelijk ressorteren. Sociaal verzekerden met opeenvolgende loopbanen bouwen achtereenvolgens pensioenaanspraken op in de wettelijke pensioenverzekeringen waarin zij achtereenvolgens ressorteren. Geen enkele wettelijke pensioenverzekering eist dat de sociaal verzekerde nog onder haar toepassing valt op het ogenblik waarop zijn pensioen moet ingaan of de betrokkene overlijdt. Het doet zich dan ook vaak voor dat pensioengerechtigden pensioenen van verschillende wettelijke pensioenverzekeringen cumuleren.

Tabel 36. Répartition des bénéficiaires d'une pension de retraite ou de survie par type de carrière en 2019, en pourcentage des bénéficiaires.

Carrières pures	68,3
Travailleurs salariés	53,2
Travailleurs indépendants	4,0
Fonctionnaires	11,2

1657 Art. 4 en 5/3 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1658 Art. 4, § 2 Wet Harmonisering Pensioenregelingen; art. 105 en 106 Wet 28 december 2011 houdende diverse bepalingen.

1659 Statistiques SFP.

1660 *Infra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 3. Minimumpensioenen.

Carrières mixtes	**31,7**
Travailleurs salariés + travailleurs indépendants	17,0
Travailleurs salariés + fonctionnaires	12,5
Travailleurs indépendants + fonctionnaires	0,4
Travailleurs salariés + travailleurs indépendants + fonctionnaires	1,8

Source SFP, estimations DULBEA

Par exemple, en ce qui concerne les carrières mixtes de salarié et indépendant :

Il s'agit de 293.745 bénéficiaires d'une pension de retraite en carrière mixte de salarié et indépendant en janvier 2019 pour un montant mensuel de 352,7 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.200,7 euros.[1661]

Il s'agit de 89.486 bénéficiaires d'une pension de survie en carrière mixte de salarié et indépendant en janvier 2019 pour un montant mensuel de 125,6 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.403,9 euros.[1662]

Il s'agit de 27.262 bénéficiaires d'une pension de retraite et de survie en carrière mixte de salarié et indépendant en janvier 2019 pour un montant mensuel de 32,8 millions d'euros, soit une prestation mensuelle moyenne estimée à 1.201,5 euros.[1663]

Die cumulatie wordt beperkt door verschillende soorten anticumulatiebepalingen. Zo komen perioden van inactiviteit niet in aanmerking, als zij reeds worden gelijkgesteld met perioden van arbeid in een andere wettelijke pensioenverzekering of als de betrokkene in die periode met een beroepsbezigheid in een andere hoedanigheid pensioen opbouwt in een andere wettelijke pensioenverzekering. Hetzelfde geldt voor perioden van vermoede of fictieve tewerkstelling. Andere regels voorkomen dat langstlevende echtgenoten die achtereenvolgens gehuwd zijn geweest met meerdere overleden sociaal verzekerden, een overlevingspensioen verkrijgen in meer dan één wettelijke pensioenverzekering. In het bestek van dit onderzoek bespreken we hierna alleen het (recent afgezwakte) principe van de eenheid van loopbaan dat zowel van toepassing is op sociaal verzekerden met een homogene pensioenloopbaan, als op sociaal verzekerden met een gemengde pensioen-loopbaan.

681. De wettelijke pensioenverzekeringen berusten op het principe dat in dergelijke gevallen elke pensioenverzekering waaronder sociaal verzekerden hebben geressorteerd, een pensioen toekennen. Het pensioenbedrag dat de betrokkenen verkrijgen in elke pensioenverzekering, wordt berekend op basis van het onder die verzekering volbrachte pensioenloopbaangedeelte en het met de desbetreffende beroepsactiviteit verworven beroepsinkomen. De som van die pensioenbedragen weerspiegelt de gehele loopbaan van de betrokkene.[1664]

1661 Statistiques SFP.

1662 Statistiques SFP.

1663 Statistiques SFP.

1664 Verslag namens de bijzondere commissie bij het wetsontwerp betreffende het ouderdomspensioen voor zelfstandige arbeiders, *Parl.St.* Kamer 1952-53, nr. 623, 11-12, 32 en 43.

Werknemers, zelfstandigen en hun overlevende of uit de echt gescheiden echtgenoten verkregen gedurende lange tijd ten hoogste pensioen voor een volledige pensioenloopbaan. Men sprak ter zake over het principe van de "eenheid van loopbaan". De sociaal verzekerde bereikte de eenheid van loopbaan, zodra het resultaat van zijn pensioenloopbaanbreuk gelijk was aan de eenheid. Dat was het geval, zodra de teller van de breuk, die het aantal in aanmerking komende voltijdse dagequivalenten weergaf, gelijk was aan de noemer die het voor een volledig pensioen vereiste aantal voltijdse dagequivalenten (14.040 voor een rustpensioen, een variabel getal voor een overlevingspensioen) weergaf. Als de betrokken sociaal verzekerde als werknemer of als zelfstandige kon bogen op een hoger aantal voltijdse dagequivalenten, bleven zijn minst bezoldigde dagequivalenten tot op zekere hoogte buiten beschouwing bij de berekening van het pensioen.

Die regel wordt thans niet meer toegepast, als de betrokken werknemer of zelfstandige blijft doorwerken na het volbrengen van een volledige pensioenloopbaan. De perioden van voortgezette arbeid worden dan toegevoegd aan de pensioenloopbaan en leiden aldus tot een verhoging van het pensioenbedrag waarop de pensioengerechtigde aanspraak kan maken. Gelijkgestelde perioden van inactiviteit worden niet toegevoegd aan een reeds volledige pensioenloopbaan. Als de betrokkene het pensioen nog niet opneemt, kunnen zij eventueel wel, met toepassing van het principe van de eenheid van loopbaan, in de plaats komen van andere gelijkgestelde of zelfs gewerkte dagequivalenten die een lager pensioendeel opleveren. [1665]

682. De pensioenverzekering voor ambtenaren hanteert het principe van de eenheid van loopbaan niet. Ze komt met een andere techniek tot een enigszins vergelijkbaar resultaat. Een ambtenarenpensioen kan niet hoger zijn dan 3/4de van de wedde die heeft gediend als basis voor de berekening van dat pensioen.[1666] Dat noemt men het relatieve maximumpensioen. Voor ambtenaren van de Belgische Staat rekent men met het tantième van 1/60 en komt men dus bij 45 loopbaanjaren aan dat maximumbedrag. Voor overlevingspensioenen bedraagt dat relatieve maximum 55% van de referentiewedde.[1667]

Rustpensioenen noch overlevingspensioenen mogen daarnaast hoger zijn dan een wettelijk vastgelegd bedrag.[1668] Dat noemt men het absolute maximumpensioen. Voor een sociaal verzekerde met een gemengde loopbaan als ambtenaar, enerzijds, en werknemer en/of zelfstandige, anderzijds, mag ook de som van die onderscheiden wettelijke pensioenen en een gedeelte van eventuele buitenwettelijke aanvullende pensioenen dat wettelijk vastgelegd bedrag niet overschrijden.[1669]

e. Hoogte van buitenwettelijke aanvullende pensioenen

683. We onderzoeken, achtereenvolgens voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor werknemers (1°) en zelfstandigen (2°), welke regels de toepasselijke wetgeving bevat met betrekking tot de berekening en de hoogte van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen.

1665 Art. 5, 7 en 7*bis* Wet Modernisering Werknemerspensioenen; art. 4, § 4, 6, § 7, derde lid, 9, § 7, derde lid en 9*bis*, § 6, laatste lid Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

1666 Art. 39, eerste lid Wet 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen.

1667 Art. 40*bis*, eerste lid Wet 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen.

1668 Art. 39, tweede lid Wet 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen.

1669 Art. 40 en 42-42*ter* Wet 5 augustus 1978 houdende economische en budgettaire hervormingen.

1° Hoogte van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor werknemers

684. We analyseren eerst de buitenwettelijke aanvullende pensioenen waartoe een inrichter beslist en vervolgens het vrij buitenwettelijk aanvullend pensioen waartoe een individuele werknemer het initiatief neemt.

685. Met betrekking tot de buitenwettelijke aanvullende pensioenen waartoe een inrichter beslist, worden de verworven reserves en de prestaties waarop werknemers aanspraak kunnen maken, bepaald in het pensioenreglement. De wetgever bepaalt de wijze waarop de verworven reserves moeten worden berekend op een verschillende wijze, naargelang van het type pensioenplan. De wetgever legt de inrichters bovendien de verplichting op om een rendementswaarborg te garanderen. De rendementswaarborg voor de persoonlijke bijdragen van de werknemers geldt voor elk type pensioentoezegging. Wat de werkgeversbijdragen betreft, geldt de wettelijke rendementswaarborg slechts voor pensioentoezeggingen van het type "vaste bijdragen" en het type "cash balance". Er is geen minimumrendementsgarantie ingeval van overlijden van de aangesloten. Sinds 1 januari 2016 bepaalt de wetgever niet langer een vaste rentevoet voor de rendementswaarborg, maar schrijft hij voor hoe een variabele te waarborgen rentevoet moet worden berekend en voorziet hij in twee methoden voor de toepassing van die variabele rentevoet. De toepasselijke methode wordt in het pensioenreglement bepaald. Men bepaalt het concrete bedrag van de verworven reserves en gewaarborgde prestaties en het concrete bedrag van de pensioenrente of het pensioenkapitaal bij uittreding van de aangeslotenen respectievelijk op het ogenblik waarop pensioenen worden opgenomen.[1670]

Ingeval de inrichter opteert voor een sociaal pensioenstelsel, moet de buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling ook een solidariteitstoezegging omvatten. Die solidariteitstoezegging kan onder meer voorzien in de financiering van de opbouw van het buitenwettelijk aanvullend rust- en/of overlijdenspensioen tijdens perioden van tijdelijke of in de tijd beperkte onvrijwillige werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, moederschapsbescherming, loopbaanonderbreking of -vermindering en ouderschaps- of zorgverlof. De solidariteitstoezegging kan ook de vorm aannemen van hetzij een rente bij inkomstenverlies als gevolg van een permanente arbeidsongeschiktheid van meer van 66% of een ernstige ziekte of bij overlijden van de aangeslotene tijdens zijn beroepsloopbaan, hetzij van een verhoging van lopende pensioenrenten of overlevingsrenten.[1671]

686. Neemt een individuele werknemer het initiatief tot het opbouwen van een vrij buitenwettelijk aanvullend pensioen, dan bepaalt de pensioenovereenkomst hoe het rust- en/of overlevingspensioen bij overlijden van de aangeslotene vóór of na de pensioenleeftijd, of de ermee overeenstemmende kapitaalswaarde wordt opgebouwd.[1672] Er is in dit verband geen sprake van vaste bijdragen of vaste prestaties.[1673]De pensioenovereenkomst bepaalt eveneens op welke verworven reserves en prestaties de aangeslotene recht heeft.[1674]

1670 Art. 17-30 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1671 Art. 10 en 11 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; KB 14 november 2003 tot vaststelling van de solidariteitsprestaties verbonden met de sociale aanvullende pensioenstelsels

1672 Art. 2, 1° Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

1673 MvT bij het wetsontwerp tot instelling van een vrij aanvullend pensioen voor de werknemers en houdende diverse bepalingen inzake aanvullende pensioenen, *Parl.St*. Kamer 2018-19, nr. 3356/1, 7.

1674 Art. 9 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

De werknemer kiest, anders dan in buitenwettelijke aanvullende pensioentoezeggingen waartoe de inrichter beslist, zelf zowel de pensioeninstelling als het aanvullend pensioenproduct. Hij kan dus opteren voor een pensioenproduct dat een interestgarantie biedt (een tak 21-product bij een verzekeraar) of een pensioenproduct dat er geen biedt (een tak 23-product bij een verzekeraar of een product bij een instelling voor bedrijfspensioenvoorziening) of voor producten waarbij de gestorte bijdragen of zelfs de reeds opgebouwde verworven reserves, geleidelijk en automatisch meer worden geïnvesteerd in steeds meer beveiligde fondsen naarmate hij ouder wordt. Om die reden voorziet de Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer niet in een rendementsgarantie voor de verworven reserves en prestaties.[1675] Wel zullen regels worden vastgelegd met het oog op een passende bescherming wat de aangeboden pensioenproducten en de informatie daarover betreft.[1676]

2° Hoogte van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor zelfstandigen

687. We analyseren eerst de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor zelfstandigen in het algemeen en vervolgens het bijkomend buitenwettelijk aanvullend pensioen voor zelfstandigen die opereren als natuurlijk persoon.

688. De Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen bevat weinig regels met betrekking tot de berekening van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor zelfstandigen. De zelfstandigen worden niet gedwongen, maar ertoe aangemoedigd een pensioenovereenkomst te sluiten. Zij kunnen kiezen voor een gewone of een sociale pensioenovereenkomst en voor een pensioenovereenkomst met of zonder tariefgarantie. Het solidariteitsluik kan betrekking hebben op de financiering van de opbouw van het aanvullend pensioen gedurende perioden van arbeidsongeschiktheid of na faillissement, op vergoedingen van inkomstenverlies bij tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid of bij overlijden, op vergoedingen ter dekking van ernstige ziekten of afhankelijkheid van de gepensioneerde en op de verhoging van lopende uitkeringen.[1677]

De wetgever verleent de aangesloten twee essentiële waarborgen. Ongeacht of de pensioenovereenkomst is gesloten met of zonder tariefgarantie, mag het uitgekeerde pensioen niet lager zijn dan het gedeelte van de gestorte bijdragen dat niet werd verbruikt voor de dekking van het overlijdensrisico vóór de pensionering of voor de financiering van de solidariteitsprestaties. De wetgever waarborgt de aangeslotene voorts het recht op het behoud van de overeenkomstig de pensioenovereenkomst verworven reserves.[1678] De omvang van de verworven reserves varieert onder meer, naargelang de zelfstandige heeft gekozen voor een pensioentoezegging met of zonder tariefgarantie.[1679] Deze waarborg geldt alleen voor de gewone pensioenovereenkomst. De opbouw van individuele reserves strookt immers niet met de uitgangspunten waarop het solidariteitsluik berust.[1680]

1675 MvT bij het wetsontwerp tot instelling van een vrij aanvullend pensioen voor de werknemers en houdende diverse bepalingen inzake aanvullende pensioenen, *Parl.St*. Kamer 2018-19, nr. 3356/1, 6.

1676 Art. 6 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer.

1677 Art. 46 en 54 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; KB 15 december 2003 tot vaststelling van de solidariteitsprestaties verbonden met de sociale pensioenovereenkomsten.

1678 Art. 47-50 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen.

1679 I. De Wilde, "Het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen hervormd", *Or*. 2003, 165.

1680 MvT bij het ontwerp van programmawet, *Parl.St.* Kamer 2002-03, nr. 2124/1, 53.

689. Bij de opbouw van een bijkomend aanvullend pensioen genieten zelfstandigen die handelen als natuurlijk persoon, een zekere vrijheid. Zo kunnen zij overeenkomstig hun voorkeur meer of minder risico nemen. De wet biedt daarom geen enkele kapitaalsgarantie. Zelfstandigen kunnen zowel beleggen in een tak 21-product dat een rendement en vaak winstdeelneming garandeert, als in een tak 23-product, dat veeleer een zuiver investeringsproduct is.[1681] Het type product wordt bepaald in de pensioenovereenkomst die bepaalt op welke verworven reserves en prestaties de aangeslotenen aanspraak kunnen maken.[1682]

3. Minimumpensioenen

690. Het wettelijk bedrag van het minimumpensioen voor werknemers en zelfstandigen geldt voor sociaal verzekerden met een volledige pensioenloopbaan. Heeft de betrokkene de daarvoor geldende wachttijd volbracht[1683], maar is zijn pensioenloopbaan niet volledig, dan heeft hij recht op een gedeelte van het wettelijk minimumpensioen dat wordt vastgesteld in verhouding van de duur van zijn pensioenloopbaan tot de duur van een volledige pensioenloopbaan. Het minimumbedrag van overlevingspensioenen is gelijk aan het minimumbedrag van rustpensioenen voor alleenstaanden.[1684]

Voor de berekening van het minimumpensioen maakt de pensioenverzekering voor werknemers een onderscheid tussen twee hypotheses.[1685] In de eerste hypothese heeft de sociaal verzekerde 2/3de van een volledige loopbaan volbracht en in elk van die kalenderjaren arbeid gepresteerd tot beloop van ten minste 156 voltijdse dagequivalenten. Het minimum gewaarborgd pensioenbedrag bekomt men door het wettelijk minimumpensioenbedrag eerst te vermenigvuldigen met het totale aantal door 312 gedeelde voltijdse dagequivalenten over de hele loopbaan, en vervolgens te delen door het aantal kalenderjaren in een volledige pensioenloopbaan. In de tweede hypothese heeft de sociaal verzekerde 2/3de van een volledige loopbaan volbracht en in elk van die kalenderjaren arbeid gepresteerd tot beloop van ten minste 208 voltijdse dagequivalenten. Het minimum gewaarborgd pensioenbedrag bekomt men door het wettelijk minimumpensioenbedrag te vermenigvuldigen met het aantal pensioenloopbaanjaren waarin de betrokkene arbeid heeft gepresteerd tot beloop van ten minste 52 voltijdse dagequivalenten, en vervolgens te delen door het aantal kalenderjaren in een volledige pensioenloopbaan.[1686]

Het minimumpensioen voor zelfstandigen is bij wet gekoppeld aan het bedrag van het minimumpensioen voor werknemers.[1687] Het minimum gewaarborgd pensioenbedrag bekomt men door het wettelijk minimumpensioenbedrag te vermenigvuldigen met het door 4 gedeelde aantal

---

1681 Verslag bij het wetsontwerp houdende diverse bepalingen inzake aanvullende pensioenen en tot instelling van een aanvullend pensioen voor de zelfstandigen actief als natuurlijk persoon, voor de meewerkende echtgenoten en voor de zelfstandige helpers, *Parl.St*. Kamer 2017-18, nr. 2891/3, 5.

1682 Art. 5 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1683 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen en b, 1° Wettelijke zelfstandigenpensioenen.

1684 Art. 33-34*bis* Herstelwet 10 februari 1981 inzake de pensioenen van de sociale sector; art. 131-132 Wet Harmonisering Pensioenen.

1685 Art. 8 en 9 KB 8 september 2006 tot uitvoering van de artikelen 33, 33bis, 34 en 34bis van de herstelwet van 10 februari 1981 inzake pensioenen van de sociale sector.

1686 Voor berekeningsvoorbeelden kan worden verwezen naar Federale Pensioendienst, Gewaarborgd minimumpensioen, https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/gewaarborgd-minimum-pensioen.

1687 Art. 131*bis*, § 1octies Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

pensioen opleverende kwartalen en te delen door het aantal kalenderjaren in een volledige pensioenloopbaan.[1688]

691. Voor de ambtenaren die op rust worden gesteld wegens hun leeftijd of anciënniteit en die de leeftijd van 60 jaar hebben bereikt, geldt een forfaitair gewaarborgd minimumpensioenbedrag dat verschilt naargelang het gaat om een alleenstaande of een gehuwde gepensioneerde.[1689] Het minimumbedrag van overlevingspensioenen is eveneens forfaitair.[1690]

Voor wegens arbeidsongeschiktheid gepensioneerde ambtenaren wordt het gewaarborgd minimumbedrag vastgesteld op 50% respectievelijk 62,5% van de gemiddelde wedde van de laatste 10 jaar van de loopbaan, naargelang het gaat om een alleenstaande, dan wel gehuwde gepensioneerde. Elementen van de bezoldiging die niet in aanmerking worden genomen voor de berekening van het rustpensioen, blijven buiten beschouwing.[1691]

692. Voor ambtenaren is het minimumrustpensioen merkelijk hoger dan voor werknemers en zelfstandigen, maar het minimumbedrag van overlevingspensioenen is iets lager dan in de pensioenverzekeringen voor werknemers en voor zelfstandigen, zoals blijkt uit onderstaande tabel.[1692]

Tabel 37. Minimumpensioenen werknemers, zelfstandigen en ambtenaren

	Werknemer/zelfstandige	Ambtenaar
Rustpensioen of ziektepensioen (ambtenaar) gezinsbedrag	€ 1.614,10/m	€ 1.741,15/m
Rustpensioen of ziektepensioen (ambtenaar) alleenstaandentarief	€ 1.291,69/m	1.392,95/m
Overlevingspensioen	€ 1.274,43/m	1.214,20/m

Het Grondwettelijk Hof ziet geen schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie in het bestaan van verschillende minimumpensioenen voor de onderscheiden categorieën van de beroepsbevolking. Het Hof acht die beroepscategorieën immers niet vergelijkbaar omwille van de verscheidenheid van hun beroepssituaties.[1693]

Het minimumpensioen geldt niet voor de titularissen van een nevenambt.[1694] Daaronder verstaat men het ambt dat aanleiding kan geven tot de toekenning van een pensioen van de openbare sector voor diensten met onvolledige opdracht en waarvoor de verhouding van de in aanmerking komende diensten ten opzichte van de niet-ingekorte duur van die diensten kleiner is dan 5/10. Een ambt dat aanleiding heeft gegeven tot de toekenning van een ander pensioen en dat gedurende de

1688 Art. 131, § 1 en § 2 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

1689 Art. 120 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1690 Art. 122 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1691 Art. 121 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1692 FEDERALE PENSIOENDIENST, Gewaarborgd minimumpensioen, https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/berekening/gewaarborgd-minimum-pensioen#rp_ambt).

1693 Arbitragehof nr. 54/92, 9 juli 1992.

1694 Art. 118 en 120 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

laatste vijf jaar van de loopbaan diensten met onvolledige opdracht heeft omvat waarvan het gemiddelde lager is dan 5/10 van dezelfde diensten met volledige opdracht.[1695]

693. Het pensioen dat de beoefenaars van een gemengde loopbaan verkrijgen in de pensioenverzekering voor zelfstandigen of ambtenaren, wordt niet opgetrokken tot het minimumpensioen, als het globale bedrag van de pensioenen die de betrokkene verkrijgt in de onderscheiden pensioenverzekeringen, een, naargelang van de pensioenverzekering verschillende, grens bereikt.[1696]

4. Activering en cumulatie van pensioenen met beroepsinkomsten

694. Pensioenen worden levenslang toegekend. Pensioenverzekeringen gaan niet uit van de veronderstelling dat de gerechtigden na verloop van tijd terugkeren naar het werk. De wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen voorzien bijgevolg niet in prestaties die de re-integratie van de pensioengerechtigden bevorderen.

695. Tijdens het huidige decennium heeft de wetgever in het kader van de wettelijke pensioenregelingen wel een aantal maatregelen genomen om de toekenning van rust- en overlevingspensioenen minder makkelijk te maken. De leeftijd en de loopbaanduur voor de toekenning van vervroegde rustpensioenen zijn verhoogd respectievelijk verlengd, de leeftijd voor de toekenning van overlevingspensioenen wordt nog steeds geleidelijk opgetrokken en binnen enkele jaren treedt de eerste verhoging van de pensioenleeftijd in werking.[1697] De wetgever heeft voorts de ingang van buitenwettelijke aanvullende rustpensioenen afgestemd op de ingang van de wettelijke (vervroegde) rustpensioenen voor werknemers en ambtenaren.[1698]

Voorts heeft de wetgever ook maatregelen genomen om arbeid beter te belonen in het kader van de pensioenverzekeringen. Zo is bijvoorbeeld het pensioen voor sommige met arbeid gelijkgestelde perioden van inactiviteit verminderd en bouwen sociaal verzekerden die de arbeid voortzetten na het volbrengen van een volledige pensioenloopbaan, nog bijkomend pensioen op.[1699]

696. De regels inzake de cumulatie van pensioenen met beroepsinkomsten zijn in het recente decennium eveneens gewijzigd.

Gepensioneerden die een rustpensioen of een rust- en overlevingspensioen genieten en hetzij de normale pensioenleeftijd hebben bereikt, hetzij een beroepsloopbaan van 45 jaar hebben volbracht,

---

1695 Art. 119 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1696 Art. 131*ter*, § 1 Wet Harmonisering Pensioenregelingen; art. 125 Wet 26 juni 1992 houdende sociale en diverse bepalingen.

1697 B. MARTEL, V. PERTRY en G. VAN LIMBERGHEN, "Grondrechten en de pensioenhervorming" in A. VAN REGENMORTEL en H. VERSCHUEREN, *Grondrechten en sociale zekerheid*, Brugge, die Keure, 289-348.

1698 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 3, b. Pensioenen in de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen.

1699 Y. STEVENS," Recente pensioenhervormingen voor werknemers en zelfstandigen: meer of minder verantwoordelijkheid voor de eigen pensioenopbouw? in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015, 377-416.

mogen zonder enige beperking een beroepsbezigheid uitoefenen.[1700] Wie een overgangsuitkering geniet, mag eveneens onbeperkt bijverdienen.[1701]

In de overige gevallen moeten de pensioengerechtigden nog steeds elke niet bij wet of koninklijk besluit toegelaten beroepsactiviteit staken om de betaling van hun pensioen te verkrijgen. De regels inzake de aan gepensioneerden toegelaten arbeid zijn dezelfde voor de pensioenverzekeringen voor werknemers, ambtenaren en zelfstandigen, ook al zijn ze opgenomen in verschillende wetteksten. De hoedanigheid van de gepensioneerde en niet de juridische aard van de beroepsarbeid die hij aanvat of voortzet, bepaalt welke reglementering op hem van toepassing is.[1702] In de regel wordt op basis van het door de activiteit gegenereerde inkomen beoordeeld of de beroepsarbeid is toegelaten. Het bedrag dat de gepensioneerde met de beroepsactiviteit mag verdienen, varieert, naargelang van de aard van de uitgeoefende beroepsbezigheid, het type pensioen en de leeftijd en kinderlast van de betrokkene. De uitoefening van een niet toegelaten beroepsarbeid leidt ertoe dat de betaling van het pensioen wordt geschorst in verhouding tot de mate waarin de toegelaten inkomstengrenzen zijn overschreden. In de pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen leidt de uitoefening van een niet-toegelaten beroepsactiviteit door de echtgenoot van de gepensioneerde ertoe dat het gezinspensioen van de betrokkene wordt verminderd tot het pensioenbedrag voor een alleenstaande gepensioneerde.[1703]

697. De wetgeving beperkt de cumulatie van buitenwettelijke aanvullende pensioenen met beroepsinkomsten niet.

D. Transparantie

698. We onderzoeken hierna, wat de wettelijke pensioenverzekeringen betreft, hoe voor bepaalde aspecten uitvoering is gegeven aan het handvest van de sociaal verzekerde (1). Buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen vallen immers grotendeels buiten de toepassing van het handvest van de sociaal verzekerde.[1704]

We gaan vervolgens na hoe sociaal verzekerden informatie moeten krijgen over hun individuele rechten en verplichtingen (2).

1. Uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerden

699. We onderzoeken hierna, achtereenvolgens voor de pensioenverzekeringen voor werknemers (a) en zelfstandigen (b) en voor de pensioenen van de ambtenaren van de Belgische Staat (c), of de toepasselijke wetgeving een omschrijving geeft van door de bevoegde instellingen te verstrekken dienstige inlichtingen, in welke gevallen die instellingen een ambtshalve onderzoek van het recht op

1700 Art. 64, § 4 Pensioenbesluit Werknemers; art. 107, § 4 Pensioenbesluit Zelfstandigen; art. 75-102 Programmawet 28 juni 2013.

1701 Art. 25, derde lid Pensioenwet Werknemers; art. 30*bis*, tweede lid Pensioenwet Zelfstandigen; art. 5/5, § 1 Wet Harmonisering Pensioenen.

1702 Art. 25 Pensioenwet Werknemers; art. 30*bis* Pensioenwet Zelfstandigen; art. 75 Programmawet 28 juni 2013.

1703 Art. 64 Pensioenbesluit Werknemers; art. 107 Pensioenbesluit Zelfstandigen; art. 75-102 Programmawet 28 juni 2013.

1704 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 3, A. Toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde.

pensioen moeten verrichten en of de wetgeving de datum van de pensioenaanvraag bepaalt, voor het geval een pensioenaanvraag is ingediend bij een andere dan de bevoegde instelling.

a. Pensioenverzekering voor werknemers

700. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand inzake pensioen. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van het pensioen, de elementen die voor de vaststelling van het pensioen in aanmerking worden genomen, de regels betreffende de sociale en fiscale inhoudingen op het pensioen, de toekenning en het bedrag van het vakantiegeld en de toepasselijke cumulatieregels.[1705]

De wetgeving bepaalt in welke gevallen het recht op pensioen ambtshalve wordt onderzocht. Wat rustpensioenen betreft, is dat het geval telkens personen die hun hoofdverblijfplaats hebben in België, de pensioenleeftijd bereiken, als werknemers het recht op werkloosheids- of arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verliezen wegens het bereiken van de pensioenleeftijd[1706] en, onder bepaalde voorwaarden, wat het pensioen voor uit de echt gescheiden echtgenoten van werknemers en zelfstandigen betreft.[1707] Het recht op overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen wordt ambtshalve onderzocht als de overledene bij zijn overlijden een rustpensioen genoot of had genoten, als, een lopend onderzoek over diens recht op rustpensioen nog niet was afgesloten of als de betrokkene overleed na de kennisgeving van de pensioenbeslissing maar vóór de ingangsdatum van het rustpensioen.[1708] De wetgeving bepaalt voorts in welke gevallen, overeenkomstig het principe van de polyvalentie van pensioenaanvragen, de aanvraag om een pensioen in een andere pensioenregeling tevens wordt beschouwd als een aanvraag om de toekenning van een werknemerspensioen.[1709]

De wetgeving bepaalt ten slotte dat datum van de indiening van een pensioenaanvraag bij niet een bevoegde socialezekerheidsinstelling die de aanvraag heeft doorgestuurd, geldt als datum van indiening van de aanvraag bij de bevoegde pensioeninstelling.[1710]

b. Pensioenverzekering voor zelfstandigen

701. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand inzake pensioen. Ze preciseert dat die inlichtingen inzonderheid betrekking hebben op de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, op de elementen die voor de vaststelling van het bedrag ervan in aanmerking worden genomen en op de vermindering of schorsing van pensioenen wegens toepassing van cumulatieregels.[1711]

1705 Art. 21*quinquies* Pensioenbesluit Werknemers.
1706 Art. 10, § 3 en 3*ter* Pensioenbesluit Werknemers.
1707 Art. 76 Pensioenbesluit Werknemers.
1708 Art. 10, § 4 en 5, en 55*bis* Pensioenbesluit Werknemers.
1709 Art. 9-21*septies* Pensioenbesluit Werknemers.
1710 Art. 11*bis* Pensioenbesluit Werknemers.
1711 Art. 200 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

De wetgeving bepaalt in welke gevallen het recht op pensioen ambtshalve wordt onderzocht. Wat rustpensioenen betreft, is dat het geval telkens personen die hun hoofdverblijfplaats hebben in België, de pensioenleeftijd bereiken, als zelfstandigen het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verliezen wegens het bereiken van de pensioenleeftijd en, onder bepaalde voorwaarden, wat het aan de uit de echt gescheiden echtgenoten van werknemers betreft.[1712] Het ambtshalve onderzoek van het recht op een rustpensioen heeft een ambtshalve onderzoek tot gevolg van het rechten op een overlevingspensioen, op een pensioen van uit de echt gescheiden echtgenoot of van de rechten de feitelijk gescheiden echtgenoot.[1713] Dat is ook het geval als de overleden echtgenoot, bij zijn overlijden, een rustpensioen als zelfstandige genoot of had genoten.[1714] De wetgeving bepaalt niet expliciet dat dit ook geldt voor het recht op de overgangsuitkering. De overgangsuitkering behoort evenwel tot de uitkeringen waarop de desbetreffende regels van toepassing zijn.[1715] De website van het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen vermeldt dat het recht op een overgangsuitkering in bepaalde gevallen ambtshalve wordt onderzocht.[1716] De wetgeving bepaalt voorts in welke gevallen, overeenkomstig het principe van de polyvalentie van pensioenaanvragen, de aanvraag om een pensioen in een andere pensioenregeling tevens wordt beschouwd als een aanvraag om de toekenning van een zelfstandigenpensioen.[1717]

De wetgeving bepaalt ten slotte dat datum van de indiening van een pensioenaanvraag bij niet een bevoegde socialezekerheidsinstelling die de aanvraag heeft doorgestuurd, geldt als datum van indiening van de aanvraag bij de bevoegde pensioeninstelling.[1718]

c. Pensioenen voor ambtenaren van de Belgische Staat

702. De toepasselijke wetgeving omschrijft dienstige inlichtingen als elke inlichting die de sociaal verzekerde, op het gebied waarop zijn verzoek betrekking heeft, duidelijkheid verschaft over zijn persoonlijke toestand inzake pensioen en voegt eraan toe dat die inlichtingen worden verstrekt op basis van de wetgeving die toepasselijk is op de datum van de vraag. Ze preciseert dat die inlichtingen betrekking hebben op de voorwaarden voor de opening van het recht op pensioen, het pensioenbedrag op de door de sociaal verzekerde vastgestelde datum, de elementen voor de vaststelling van het bedrag en de sociale en fiscale afhoudingen erop, de cumulatieregels, de toekenning van een vakantiegeld en van een aanvullende toeslag bij het vakantiegeld en de begrafenisvergoeding.[1719]

De wetgeving bepaalt op algemene wijze in welke gevallen het recht op pensioen ambtshalve wordt onderzocht. De ambtshalve toekenning van een pensioenvoordeel wordt immers materieel mogelijk geacht in alle gevallen waarin de bevoegde socialezekerheidsinstelling naar aanleiding van een bepaald feit beschikt over de nodige inlichtingen om te kunnen beslissen dat de sociaal verzekerde

1712 Art. 94, § 4, 133*quater* en 133*quinquies* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1713 Art. 133*sexies* en 133*septies* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1714 Art. 133*bis*, § 2 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1715 Afdeling 8. De modaliteiten inzake de toekenning van de in dit hoofdstuk bedoelde uitkeringen van Hoofdstuk I. Het rustpensioen, het overlevingspensioen, de overgangsuitkering, het pensioen van uit de echt gescheiden echtgenoot van het Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1716 RSVZ, Overgangsuitkering, https://www.rsvz.be/nl/overgangsuitkering.

1717 Art. 120-134 Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1718 Art. 126*ter* Pensioenbesluit Zelfstandigen.

1719 Art. 2 KB 16 juli 1998 tot uitvoering voor de pensioenstelsels van de openbare sector van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het handvest van de sociaal verzekerde.

voldoet aan alle voorwaarden voor de toekenning van het pensioen.[1720] Dat houdt in dat de instelling kennis moet ervan hebben dat de betrokkene moet op rust zijn gesteld.[1721] De wetgeving preciseert dat het recht op een rustpensioen ambtshalve wordt onderzocht, ingeval een beslissing van lichamelijke ongeschiktheid wordt overgemaakt aan de bevoegde socialezekerheidsinstelling.[1722] De wetgeving bepaalt voorts in welke gevallen, overeenkomstig het principe van de polyvalentie van pensioenaanvragen, de aanvraag om een pensioen in een andere pensioenregeling tevens wordt beschouwd als een aanvraag om de toekenning van een zelfstandigenpensioen.[1723]

De wetgeving bepaalt ten slotte dat de datum van de indiening van een pensioenaanvraag bij niet een bevoegde socialezekerheidsinstelling die de aanvraag heeft doorgestuurd, geldt als datum van indiening van de aanvraag bij de bevoegde pensioeninstelling.[1724]

2. Informatieverstrekking over individuele rechten en plichten

703. We onderzoeken, eerst voor de wettelijke pensioenen (a) en nadien voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenen (b), hoe aan sociaal verzekerden informatie moet worden gegeven over hun individuele rechten en verplichtingen.

a. Wettelijke pensioenen

704. Wat de wettelijke pensioenen betreft, onderzoeken we eerst de wettelijke verplichting[1725] van de bevoegde pensioeninstelling om pensioenramingen en loopbaanoverzichten te verstrekken (1°) en vervolgens hoe de bevoegde pensioeninstellingen via hun websites de sociaal verzekerden informeren over hun individuele rechten en verplichtingen (2°).

1° Verplichting tot het verstrekken van pensioenramingen en loopbaanoverzichten

705. De voor de wettelijke pensioenen bevoegde pensioeninstellingen verstrekken op aanvraag of ambtshalve, op basis van de gegevens waarover ze beschikken, aan de toekomstige gepensioneerden een raming van de opgebouwde en nog te verwezenlijken pensioenrechten en een loopbaanoverzicht.

706. De raming geldt voor alle pensioenverzekeringen die worden beheerd door de betrokken pensioeninstellingen en waarvan de toekomstige gepensioneerde of één van de instellingen in de loop van het onderzoek melding maakt.[1726]

1720 Art. 10 KB 16 juli 1998 tot uitvoering voor de pensioenstelsels van de openbare sector van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het handvest van de sociaal verzekerde.

1721 J.-F. NEVEN en S. GILSON, *Dix ans d'application de la Charte de l'assuré social*, Waterloo, Wolters Kluwer, 2008, 145.

1722 Art. 6 KB 16 juli 1998 tot uitvoering voor de pensioenstelsels van de openbare sector van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het handvest van de sociaal verzekerde.

1723 Art. 5 KB 16 juli 1998 tot uitvoering voor de pensioenstelsels van de openbare sector van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het handvest van de sociaal verzekerde.

1724 Art. 7 KB 16 juli 1998 tot uitvoering voor de pensioenstelsels van de openbare sector van de wet van 11 april 1995 tot invoering van het handvest van de sociaal verzekerde.

1725 Art. 8 Wet 23 december 2005 betreffende het generatiepact.

1726 Art. 2 KB 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact.

Een pensioenraming kan ten vroegste worden gevraagd in de loop van vijf jaar voorafgaand aan de datum waarop het recht op (vervroegd) rustpensioen kan ontstaan, niet eerder dan twee jaar na een vorige raming en niet meer als het pensioenrecht van de aanvrager wordt of werd onderzocht. De aanvraag kan op verschillende wijzen worden ingediend, onder meer bij e-mail. De pensioeninstellingen onderzoeken elk, voor de pensioenregeling(en) die ze beheren, ambtshalve de opgebouwde rechten en de rechten die kunnen worden opgebouwd tot de normale pensioenleeftijd voor de toekomstige gepensioneerde die hun hoofdverblijfplaats in België hebben in het jaar waarin zij 55 jaar worden.[1727]

Het formulier dat wordt verstuurd aan de toekomstige gepensioneerden, wijst op het bestaan, de voorwaarden voor toekenning en het dag- (voor werknemers) of kwartaalbedrag (voor zelfstandigen) van de (intussen niet meer toegekende) pensioenbonus. De raming vermeldt, per wettelijke pensioenregeling, tenminste het brutojaarbedrag van het reeds opgebouwde pensioen, het brutojaarbedrag op de leeftijd van 65 jaar en de evolutie van het brutojaarbedrag vanaf de 60ste tot de 65ste verjaardag in de wettelijke pensioenregeling waarin de betrokkene verzekerd is. Als de raming meerdere pensioenen betreft, wordt rekening gehouden met de regels inzake de cumulatie van die pensioenen.[1728]

707. De bevoegde pensioeninstellingen bezorgen de toekomstige gepensioneerden ambtshalve een globaal loopbaanoverzicht in het jaar waarin zij 55 jaar worden.[1729]

2° Informatieverstrekking via de websites van de bevoegde pensioeninstellingen

708. De Federale Pensioendienst is onder meer bevoegd voor het beheer van de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers en het beheer van de pensioenen van de ambtenaren van de Belgische Staat. Hij staat daarnaast ook onder meer in voor de betaling van de zelfstandigenpensioenen.[1730] Het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen is bevoegd voor het beheer van de pensioenverzekering voor zelfstandigen.[1731]

709. De onthaalpagina van de website van de Federale Pensioendienst bevat links naar zeer gedetailleerde informatie over het recht op pensioen, de pensioenleeftijd, de pensioenloopbaan, het pensioenbedrag, de pensioenaanvraag en -betaling, pensioenen bij overlijden en grensoverschrijdende aspecten. Ze stelt tevens attesten en een module voor het elektronisch stellen van vragen ter beschikking. [1732]

1727 Art. 3, § 2 KB 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact; art. 2 en 3 KB 26 april 2007 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact.

1728 Art. 6 en 7 KB 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact; art. 5 KB 26 april 2007 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact.

1729 Art. 9 en 11 KB 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact; art. 6 KB 26 april 2007 tot uitvoering van het koninklijk besluit van 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact; art. 1 KB 19 juli 2010 tot uitvoering, wat de Rijksdienst voor Pensioenen betreft, van het koninklijk besluit van 12 juni 2006 tot uitvoering van Titel III, hoofdstuk II van de wet van 23 december 2005 betreffende het generatiepact.

1730 Art. 4 en 5 Wet Federale Pensioendienst.

1731 Art. 21, § 1 Sociaal Statuut Zelfstandigen; art. 39 Pensioenwet Zelfstandigen.

1732 https://www.sfpd.fgov.be/nl.

Wat de pensioenleeftijd betreft, wordt informatie verstrekt over het gewone en vervroegde rustpensioen en laat de applicatie mypension.be de sociaal verzekerden toe te weten op welk ogenblik zij (ten vroegste) met pensioen kunnen gaan.[1733] Met betrekking tot het pensioenbedrag worden de berekeningswijze, de sociale en fiscale inhouden en de mogelijkheden om het pensioen te cumuleren toegelicht. De applicatie mypension.be laat de sociaal verzekerden toe het bedrag van hun toekomstig pensioen te kennen.[1734] Inzake de loopbaan zet de website welke jaren van tewerkstelling en gelijkgestelde perioden van inactiviteit meetellen, welke impact bijvoorbeeld deeltijdse arbeid en werkloosheid hebben op het pensioenbedrag en hoe men studiejaren kan regulariseren of kan deelnemen aan de voortgezette verzekering. De applicatie mypension.be laat de sociaal verzekerden toe hun individueel loopbaanoverzicht te bekomen.[1735] Wat de pensioenaanvraag betreft, bevat de website, naast informatie, ook links om de pensioenaanvraag online of via de applicatie mypension.be te doen.[1736] De rubriek Pensioenbetaling bevat eveneens nuttige informatie. De applicatie mypension.be laat de sociaal verzekerden toe de details van de betalingen te raadplegen, hun rekeningnummer of de wijziging ervan mee te delen en enkele dagen op voorhand hun betaaldatum te zien.[1737] Wat overlevingspensioenen betreft, bevat de website een zeer gedetailleerde toelichting over onder meer de berekeningswijze ervan, maar is er geen verwijzing naar de simulator van het bedrag in individuele gevallen.[1738]

710. De onthaalpagina van de website van het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen bevat een link naar informatie over pensioenen.[1739] De webpagina waarop men terecht komt, verwijst aan de hand van concrete vragen die sociaal verzekerden zich kunnen stellen, naar nuttige informatie over het recht op pensioen, de pensioenleeftijd, de pensioenloopbaan, het pensioenbedrag, de pensioenaanvraag en -betaling, pensioenen bij overlijden. Ze bevat ook een link naar de applicatie om een pensioenraming te bekomen.[1740] Wat de pensioenaanvraag betreft, wordt meteen een link ter beschikking gesteld om het pensioen online of via de applicatie mypension.be in te dienen.[1741]

De desbetreffende webpagina's verwijzen niet naar de website van de Federale Pensioendienst die meer gedetailleerde informatie bevat.

b. Buitenwettelijke aanvullende pensioenen

711. We onderzoeken hierna eerst welke informatieverplichtingen ten behoeve van de sociaal verzekerden de wetgever oplegt aan de pensioeninstellingen die met het beheer van aanvullende pensioenen worden belast (1°), en vervolgens welke informatie de federale instellingen via de website verstrekt over buitenwettelijke aanvullende pensioenen (2°).

1733 https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenleeftijd.
1734 https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag.
1735 https://www.sfpd.fgov.be/nl/loopbaan.
1736 https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenaanvraag.
1737 https://www.sfpd.fgov.be/nl/betaling.
1738 https://www.sfpd.fgov.be/nl/recht-op-pensioen/overlevingspensioen.
1739 https://www.rsvz.be/nl.
1740 https://www.rsvz.be/nl/pensioen.
1741 https://www.rsvz.be/nl/faq/wanneer-en-hoe-moet-ik-aanvragen-om-op-pensioen-te-gaan.

1° Informatieverplichtingen van de pensioeninstellingen

712. De wetgever legt de pensioeninstellingen (of eventueel de inrichter die daarom verzoekt) de verplichting op de tekst van het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst te verstrekken aan de aangeslotenen. Alleen wat buitenwettelijke aanvullende pensioenen die worden georganiseerd door een inrichter of werkgever, bepaalt de wetgever dat dit gebeurt op eenvoudig verzoek aan de aangeslotene en dat het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst bepaalt of de inrichter, de werkgever of de pensioeninstelling wordt belast daarmee.[1742]

Voorts legt de wetgever de pensioeninstellingen de verplichting op om jaarlijks, op verzoek van de aangeslotenen en bij bepaalde gelegenheden informatie te verstrekken en de verplichting tot transparantie wat het beleggingsbeleid en het beheer van de pensioentoezeggingen betreft. Ze kunnen geheel of gedeeltelijk worden ontheven van verplichtingen voor zover de VZW SiGeDiS, zich ertoe verbindt om die over te nemen.[1743]

713. Pensioeninstellingen delen jaarlijks een pensioenfiche aan de aangeslotenen mee. Die vermeldt onder meer het bedrag van de verworven reserves, het bedrag van de verworven prestaties als die berekenbaar zijn, een raming van het bedrag van de prestatie op de pensioenleeftijd, het bedrag van de prestatie bij overlijden vóór de pensioenleeftijd, het actuele financieringsniveau van de verworven reserves en van de rendementswaarborg. De pensioenfiche wijst de aangeslotenen erop dat zij de tekst van het pensioenreglement op eenvoudig verzoek kunnen opvragen en dat zij de gegevens betreffende hun aanvullend(e) pensioen(en) kunnen raadplegen in de gegevensbank betreffende de aanvullende pensioenen. Die informatieverstrekking mag op elektronische wijze gebeuren onder bepaalde voorwaarden.[1744]

714. De pensioeninstelling deelt op eenvoudig verzoek van de aangeslotene een historisch overzicht mee van het bedrag van de verworven reserves, in voorkomend geval met vermelding van het bedrag dat overeenstemt met de rendementswaarborgen en het bedrag van de berekenbare verworven prestaties en de datum waarop deze opeisbaar zijn.[1745] Die verplichting wordt niet opgelegd voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen waarbij individuele werknemers zijn aangesloten of waarbij zelfstandigen die handelen als natuurlijk persoon, buitenwettelijke aanvullende pensioenen opbouwen.

De pensioeninstelling deelt aan de aangeslotenen op eenvoudig verzoek maximum één keer per jaar mee onder welke voorwaarden pensioenrechten worden verworven, wat de gevolgen daarvan zijn bij beëindiging van de arbeidsverhouding en hoe de behandeling van de pensioenrechten na de

1742 Art. 5, § 2/3 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 5, § 2 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer art. 44, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 3, § 3 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1743 Art. 26, § 6 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 10, § 5 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 48, § 4 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 6, § 51 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1744 Art. 26, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 10, § 1 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer art. 48, § 1 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 6, § 1 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1745 Art. 26, § 2 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 48, § 2 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen.

beëindiging van de arbeidsverhouding is geregeld. Ze is van die verplichting vrijgesteld als die informatie voorkomt in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst.[1746]

715. Bij uitdiensttreding of bij overdracht deelt de pensioeninstelling uiterlijk binnen dertig dagen na de kennisgeving daarvan mee wat het bedrag is van de verworven reserves, eventueel aangevuld tot het gewaarborgd minimumrendement, het bedrag van de verworven prestaties en de keuzemogelijkheden die de betrokken aangesloten heeft. Als het gaat om buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen die worden georganiseerd door een inrichter, wordt die informatie meegedeeld aan de inrichter die vervolgens de aangeslotene onmiddellijk daarvan in kennis stelt.[1747]

Bij de pensionering of wanneer andere prestaties verschuldigd zijn, licht de pensioeninstelling de begunstigde of zijn rechthebbenden in over de verschuldigde prestaties, de mogelijke betalingswijzen, met inbegrip van het recht op omzetting van een pensioenkapitaal in een rente, en over de noodzakelijke gegevens voor de betaling.[1748]

716. Pensioeninstellingen moeten een schriftelijke verklaring over de beginselen van hun beleggingsbeleid opstellen en deze om de drie jaar en onverwijld na elke belangrijke wijziging herzien.[1749]

Ze stellen jaarlijks een verslag dat een aantal elementen moet bevatten, op over het beheer van de pensioentoezegging dat op eenvoudig verzoek wordt meegedeeld aan de aangeslotenen.[1750]

2° Informatieverstrekking door federale instellingen

717. De onthaalpagina van de website van de Federale Pensioendienst bevat geen directe link naar de materie van de buitenwettelijke aanvullende pensioenen.[1751] Een eenvoudige zoekopdracht leidt naar een webpagina "Uw pensioen aanvullen".[1752] Deze bevat elementaire informatie en een link naar de website van de FOD Financiën voor de fiscale aspecten.[1753]

De onthaalpagina van de website van het Rijksinstituut voor de sociale verzekeringen der zelfstandigen bevat een link naar informatie over pensioenen.[1754] De webpagina waarop men terecht komt, verwijst aan de hand van concrete vragen die sociaal verzekerden zich kunnen stellen, naar nuttige informatie over de wettelijke zelfstandigenpensioenen.[1755] Als men de link onderaan naar "*Meer veelgestelde vragen*" benut, kan men een antwoord vernemen op de vraagt "*Wat is het vrij aanvullend*

1746 Art. 28/1 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers.

1747 Art. 31 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 51 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen.

1748 Art. 26, § 3, en 28 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 10, § 2 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 48, § 3, 50, § 1, en 52 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 6, § 2 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1749 Art. 41*bis* Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 13 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 52*bis* Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 9 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1750 Art. 42 Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers; art. 14 Wet Vrij Aanvullend Pensioen Werknemer; art. 53 Wet Aanvullende Pensioenen Zelfstandigen; art. 10 Wet Aanvullend Pensioen Zelfstandige Natuurlijke Persoon.

1751 https://www.sfpd.fgov.be/nl.

1752 https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/pensioen-aanvullen#tweedepijler.

1753 https://www.sfpd.fgov.be/nl/pensioenbedrag/pensioen-aanvullen#tweedepijler.

1754 https://www.rsvz.be/nl.

1755 https://www.rsvz.be/nl/pensioen.

pensioen voor zelfstandigen (VAPZ)?".[1756] De aangeboden informatie is zeer elementair en verwijst onder andere nog niet naar de bijkomende mogelijkheid tot aanvullende pensioenopbouw voor zelfstandigen die fungeren als natuurlijk persoon.[1757]

Op de onthaalpagina van de FOD Sociale zekerheid kan men opteren voor meer informatie over diensten aan de burgers.[1758] De desbetreffende webpagina geeft uitleg over het Portaal Sociale Zekerheid en geeft aan dat men daar inleidende informatie kan vinden over het thema 'Pensioen'.[1759] De webpagina waarop men vervolgens terecht komt, duidt meteen aan dat ook informatie wordt gegeven over aanvullende pensioenen.[1760] Die informatie is zeer beknopt, maar men kan meer informatie opvragen over aanvullende pensioenen voor werknemers en zelfstandigen.[1761] De informatie voor werknemers is beknopt en niet helemaal up-to-date. Er wordt nog niet verwezen naar de mogelijkheid voor werknemers om zelf het initiatief te nemen tot de opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen.[1762] De informatie voor zelfstandigen is eveneens beknopt, maar wel up-to-date. Ze geeft aan dat zelfstandigen die fungeren als natuurlijk persoon, een bijkomende mogelijkheid tot opbouw van buitenwettelijke aanvullende pensioenen hebben.[1763] De informatiepagina voor werknemers verwijst naar de website van de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA). Men komt terecht op de onthaalpagina. Als men in de informatie voor consumenten kiest voor thema's, kan men opteren voor aanvullend pensioen.[1764] De pagina waarnaar men wordt verwezen, geeft toegang tot zeer gedetailleerde informatie over aanvullende pensioenen voor werknemers. Ze geeft aan dat de informatie over aanvullende pensioenen voor zelfstandigen wordt uitgewerkt in een later stadium.[1765]

E. Deelbesluit

718. In dit hoofdstuk hebben we onderzocht voor wie de wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen en de pensioenregeling voor de ambtenaren van de Belgische Staat voorzien in een formele en effectieve verzekeringsdekking, of die socialezekerheidsregelingen een adequate bescherming bieden en of ze transparant zijn. We vatten hier onze bevindingen samen.

1. Formele verzekeringsdekking

719. We geven eerst onze bevindingen weer voor de wettelijke pensioenverzekeringen, nadien voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen.

1756 https://www.rsvz.be/nl/faq/298.
1757 https://www.rsvz.be/nl/faq/wat-is-het-vrij-aanvullend-pensioen-voor-zelfstandigen-vapz.
1758 https://socialsecurity.belgium.be/nl.
1759 https://socialsecurity.belgium.be/nl/diensten-voor-de-burger.
1760 https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/.
1761 https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/pensioen/aanvullend-pensioen.
1762 https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/pensioen/aanvullend-pensioen/aanvullend-pensioen-voor-werknemers.
1763 https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/pensioen/aanvullend-pensioen/aanvullend-pensioen-voor-zelfstandigen.
1764 https://www.fsma.be/nl/themas.
1765 https://www.fsma.be/nl/aanvullend-pensioen.

a. Wettelijke pensioenverzekeringen

720. Typische en atypische werknemers zijn verplicht verzekerd in de pensioenverzekering voor werknemers. De contractuele personeelsleden van de Belgische Staat en andere tewerkstellende overheden behoren daartoe. Werknemers blijven verzekerd tijdens perioden die zijn gedekt door ontslagvergoedingen of waarin zij arbeidsongeschikt of werkloos zijn of moederschapsrust genieten. Ook bepaalde categorieën zelfstandigen en sommige andere categorieën personen die geen werknemers zijn, zijn verplicht verzekerd in de pensioenverzekering voor werknemers. De wetgever bevestigt dat expliciet voor beroepsjournalisten en voor de leerlingen die ouder zijn dan 18 jaar.

Zelfstandigen die niet zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, ressorteren onder de pensioenverzekering voor zelfstandigen, ook tijdens perioden waarin zij arbeidsongeschikt zijn, moederschapsrust genieten of een vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen hebben gekregen wegens arbeidsongeschiktheid of andere gronden. Hetzelfde geldt voor ziekenhuisartsen die zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen, omdat zij hun activiteit als werknemer in dienst zijn van een privaat- of publiekrechtelijk ziekenhuis combineren met een zelfstandige beroepsbezigheid. Andere categorieën zelfstandigen dan de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep, de student-zelfstandigen incluis, zijn slechts gerechtigd op pensioenuitkeringen, als hun socialezekerheidsbijdragen tenminste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep. Meewerkende echtgenoten die de voor hen geldende verminderde minimumbijdragen betalen, zijn verplicht verzekerd.

Voltijdse en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat zijn verplicht verzekerd in de pensioenverzekering voor ambtenaren. Als zij hun pensioenrechten als ambtenaren verliezen ingevolge een tuchtstraf of een ontslag om dringende redenen, krijgen zij voor hun jaren van dienst als ambtenaar wel een werknemerspensioen.

721. Ons onderzoek wijst echter ook uit dat bepaalde groepen personen die zich niet bevinden in een typische arbeidsrelatie, zijn uitgesloten van elke wettelijke pensioenverzekering.

Dat is het geval voor de categorieën atypische werknemers die worden uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, voor jonge en toevallige helpers en voor arbeidende personen die niet worden beschouwd als werknemers of zelfstandigen en die de wetgever niet onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers of voor zelfstandigen.

De pensioenverzekering voor werknemer sluit bovendien uitwonend huispersoneel uit, ingeval de totale duur van hun prestaties geen 24 uur per week in dienst van een of meer werkgevers bedraagt en zij geen 4 uur per dag werken bij éénzelfde werkgever, tenzij het gat om werkloze werknemers die op die manier een einde stellen aan hun werkloosheid.

Tenzij de perioden waarin de betrokkenen als zodanig zijn uitgesloten van de wettelijke pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen, kunnen worden beschouwd als studiejaren die zij, op voorwaarde van bijdragebetaling, in aanmerking kunnen doen nemen voor de berekening van hun pensioen of tenzij de betrokkenen zich kunnen beroepen op een mogelijkheid tot vrijwillige verzekering in de pensioenverzekering voor werknemers of zelfstandigen, bouwen zij in de desbetreffende periode geen pensioen in de wettelijke pensioenverzekeringen op.

De vormen van vrijwillige verzekering in de pensioenverzekeringen voor werknemers en voor zelfstandigen zijn opgevat als *opt-in*formules.

b. Buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen

722. De wetgever garandeert niet dat elke werknemer deelneemt aan via de werkgever ingerichte aanvullende pensioenregelingen. Hij verplicht werknemers voor wie dat niet het geval is, om zelf te voorzien in de opbouw van een buitenwettelijk aanvullend pensioen, maar creëert nu wel de mogelijkheid dat werknemers dat doen. De daarmee gepaard gaande bijdragen zijn wel ten laste van de betrokken werknemers.

De wetgever verplicht ook de zelfstandigen niet om te voorzien in de opbouw van een buitenwettelijk aanvullend pensioen, maar heeft wel het juridisch kader gecreëerd waarin zij dat kunnen doen. De wetgever creëert nu bovendien voor zelfstandigen die actief zijn als natuurlijk persoon, een bijkomende mogelijkheid tot buitenwettelijke aanvullende pensioenopbouw, zoals voordien reeds het geval was voor bedrijfsleiders.

Personen die zijn uitgesloten van de wettelijke pensioenverzekeringen voor werknemers, hebben wellicht meestal geen toegang tot de buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen die onder de toepassing vallen van de door ons geanalyseerde wetgeving. Personen die zijn uitgesloten van de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen, zijn bij wet eveneens uitgesloten van de door ons geanalyseerde buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen voor zelfstandigen.

2. Effectieve verzekeringsdekking

723. Uit ons onderzoek blijkt dat de toekenning van pensioenen in een aantal gevallen afhankelijk wordt gemaakt van wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden. We onderzochten tevens op welk ogenblik het recht op pensioen ingaat en welke looptijd pensioenen hebben.

a. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

724. De wettelijke pensioenverzekeringen maken de toekenning van overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen afhankelijk van de door het Grondwettelijk Hof als niet onredelijk beschouwde voorwaarde dat de langstlevende echtgenoot tenminste één jaar gehuwd was met de overleden sociaal verzekerde of verkeerde in een situatie waarin een vrijstelling van die voorwaarde geldt.

Ze maken de toekenning van rustpensioenen slechts zelden afhankelijk van een wachttijd. Zelfstandigen moeten een wachttijd van één jaar volbrengen om gebruik te kunnen maken van de voortgezette verzekering. Voorts verliezen ambtenaren van de Belgische Staat hun aanspraak op een minimumpensioen, als zij uit dienst treden.

725. De wettelijke pensioenverzekeringen hanteren in een aantal gevallen wel loopbaanduurvoorwaarden voor de toekenning van pensioenvoordelen. In sommige gevallen worden in verschillende pensioenverzekeringen volbrachte loopbaanduurvoorwaarden geaccumuleerd, in andere gevallen niet.

Alle wettelijke pensioenverzekeringen hanteren dezelfde zeer lange loopbaanduur-voorwaarden voor de toekenning van vervroegde rustpensioenen. De duur van de pensioenloopbaan is daarbij bepalend. Deeltijds werken vermindert de mogelijkheden om een vervroegd rustpensioen te verkrijgen niet. Ze laten alle drie toe dat kalenderjaren die het recht op een vervroegd rustpensioen openen in een andere wettelijke pensioenverzekering ook worden meegeteld in de eigen pensioenverzekering, met dien verstande dat de desbetreffende tijdvakken maar één keer worden geteld in elke pensioenverzekering.

De pensioenverzekeringen maken ook de toekenning van gewaarborgde minimumpensioenen afhankelijk van weliswaar uiteenlopende lange loopbaanduurvoorwaarden. De werknemers- en de zelfstandigenverzekering eisen het volbrengen van 2/3de van een volledige pensioenloopbaan, maar houden ook rekening met pensioenloopbaanjaren die zijn volbracht onder de andere pensioenverzekering. Loopbaanjaren als ambtenaar komen niet in aanmerking. Voor de toekenning van een gewaarborgd minimumpensioen moeten ambtenaren 20 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren hebben vervuld. Pensioenloopbaanjaren als werknemer of zelfstandige worden niet meegerekend. De mogelijkheid bestaat bijgevolg dat personen met een gemengde loopbaan van meer dan 30 jaar in geen enkele pensioenregeling het minimumpensioen ontvangen. Een aanpassing van de wetgeving zou worden voorbereid om daaraan te verhelpen.

De wettelijke pensioenverzekering voor werknemers eist nog een pensioenloopbaan van 15 jaar voor de toekenning van het zogenaamd “minimumrecht per loopbaanjaar” en een pensioenloopbaan van 30 jaren gewoonlijk en hoofdzakelijke tewerkstelling voor de toelating tot de voortgezette verzekering, tenzij de betrokkene doet blijken van een uitzonderlijke reden om te worden toegelaten.[1766] In geen van beide gevallen worden pensioenloopbaanjaren als ambtenaar of zelfstandige in aanmerking genomen.

Overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen worden slechts toegekend aan de nabestaanden van ambtenaren, als die hetzij overlijden tijdens hun loopbaan of na het verkrijgen van een rustpensioen als ambtenaar, hetzij 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren hebben volbracht. Als werknemer of zelfstandige volbrachte pensioenloopbaanjaren komen daarvoor niet in aanmerking. Het ziektepensioen kan aan ambtenaren met een bijbetrekking slechts worden verleend na ten minste 10 jaar dienst. Die termijn wordt verminderd tot 5 jaar, ingeval van gebrekkigheid te wijten aan de uitoefening van het ambt en wordt niet vereist, ingeval van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte.

726. De wetgever verbiedt alleen voor buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen die worden georganiseerd door een inrichter of werkgever dat de aansluiting van de sociaal verzekerden wordt afhankelijk gemaakt van de vervulling van een wachttijd. De toepasselijke wetgeving bevat geen bepalingen in dat verband voor buitenwettelijke aanvullende pensioenen waartoe individuele werknemers het initiatief nemen voor buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor zelfstandigen.

De wetgeving waarborgt voor alle buitenwettelijke aanvullende pensioenen een recht van overdracht van reeds opgebouwde pensioenvoordelen ingeval van uittreding uit een collectieve aanvullende pensioenregeling voor werknemers respectievelijk stopzetting van de pensioenovereenkomst gesloten door individuele werknemers of door zelfstandigen.

1766 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen.

b. Ingang van het recht op wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen

727. De datum waarop wettelijke pensioenen ingaan, hangt af van het type pensioen en, ingeval het recht op pensioen niet ambtshalve wordt onderzocht, van de datum van de aanvraag. De wettelijke pensioenverzekeringen bepalen de ingangsdatum van de onderscheiden pensioenen op vergelijkbare wijze. Rustpensioenen voor werknemers en zelfstandigen gaan, behoudens bij laattijdige aanvraag, in op de 1ste dag van de maand na die waarin de gerechtigde de pensioenleeftijd bereikt of voldoet aan de voorwaarden voor de toekenning van een vervroegd rustpensioen. Rustpensioenen voor ambtenaren van de Belgische Staat gaan in op de dag waarop de betrokkenen ophouden hun activiteitswedde te ontvangen. Overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen gaan, behoudens bij laattijdige aanvraag, in op de 1ste dag van de maand waarin de sociaal verzekerde is overleden of, als hij reeds een rustpensioen genoot, op de 1ste dag van de volgende maand. Ingeval de gerechtigden niet de vereiste leeftijd hebben bereikt, gaat hun recht op het overlevingspensioen pas in het ogenblik waarop zij een rust- of invaliditeitspensioen genieten of de wettelijke pensioenleeftijd bereiken. Het ziektepensioen voor ambtenaren kan ingaan, zodra de definitieve arbeidsongeschiktheid is vastgesteld, met dien verstande dat de betrokkene eerst zijn in het ambtenarenstatuut gewaarborgde ziekteverlofdagen geheel of gedeeltelijk, naargelang van het geval, uitput.

728. Buitenwettelijke aanvullende pensioenen gaan in op de datum die is vastgelegd in het pensioenreglement of de pensioenovereenkomst. Buitenwettelijke aanvullende rustpensioenen mogen evenwel niet worden uitbetaald vooraleer de sociaal verzekerde aanspraak kan maken op een (vervroegd) rustpensioen.

c. Looptijd van wettelijke en buitenwettelijke aanvullende pensioenen

729. Wettelijke pensioenen worden in principe levenslang toegekend.

Het ziektepensioen voor ambtenaren wordt evenwel slechts tijdelijk toegekend, als de betrokkene nog niet definitief arbeidsongeschikt is.

Overgangsuitkeringen worden toegekend voor een periode van 12 maanden respectievelijk 24 maanden.

730. Buitenwettelijke aanvullende pensioenen nemen de vorm aan van levenslange renten of de uitkering van een daarmee overeenstemmend pensioenkapitaal.

3. Adequaatheid

731. We hebben voor wettelijke en buitenwettelijke pensioenen nagegaan binnen welke termijn pensioenen voor het eerst moeten worden uitgekeerd. We hebben voorts de wijze van berekening van de prestaties geanalyseerd en onderzochten of minimumpensioenen worden gewaarborgd aan de sociaal verzekerden. We gingen ten slotte na in welke mate pensioenen kunnen worden gecumuleerd met een inkomen uit arbeid.

a. Termijn voor de eerste uitkering van pensioenen

732. Werknemers- en zelfstandigenpensioenen en pensioenen van de ambtenaren van de Belgische Staat moeten voor het eerst worden betaald uiterlijk binnen 8 maanden na de ontvangst van de aanvraag of de kennisname van het feit dat aanleiding geeft tot een ambtshalve onderzoek en ten vroegste vanaf de datum waarop de uitbetalingsvoorwaarden vervuld zijn.

733. Buitenwettelijke aanvullende pensioenen moeten ten laatste betaald worden binnen de 30 dagen die volgen op de communicatie van de voor de uitbetaling noodzakelijke gegevens aan de pensioeninstelling.

b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan

734. We geven hierna eerst voor de wettelijke pensioenen en vervolgens voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenen weer hoe het bedrag ervan wordt vastgesteld en of minimumpensioenen worden gewaarborgd aan de sociaal verzekerden.

1° Wettelijke pensioenen

735. Het bedrag van werknemers- en zelfstandigenpensioenen wordt voornamelijk bepaald op basis van de duur van de pensioenloopbaan van de sociaal verzekerden, de omvang van hun brutolonen respectievelijk nettoberoepsinkomsten en de gezinstoestand van de gerechtigden.

De pensioenloopbaan van de sociaal verzekerden bestaat uit perioden van arbeid waarvoor de nodige socialezekerheidsbijdragen zijn ingehouden respectievelijk betaald en uit perioden van inactiviteit die daarmee worden gelijkgesteld. De werknemersverzekering kent meer gevallen van gelijkgestelde perioden dan de zelfstandigenverzekering. Het belangrijkste verschil bestaat erin dat perioden van werkloosheid, loopbaanonderbreking en tijdskrediet (in bepaalde mate) worden meegerekend in de pensioenloopbaan van werknemers. Als zelfstandigen niet sociaal verzekerd zijn voor de 4 kwartalen van een pensioenloopbaanjaar, wordt het desbetreffende kalenderjaar slechts meegerekend in verhouding tot het aantal kwartalen waarin de betrokkenen verzekerd waren. De duur van een volledig geachte pensioenloopbaan is in beide pensioenverzekeringen dezelfde en wordt anderzijds bepaald voor rustpensioenen dan voor overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen. Wie arbeid blijft verrichten na het volbrengen van een volledig geachte pensioenloopbaan, verlengt in beide pensioenverzekeringen zijn pensioenloopbaan en verwerft aldus een hoger pensioenbedrag.

Met elk in aanmerking komend pensioenloopbaanjaar bouwt de sociaal verzekerde werknemer een pensioendeel op, gelijk aan een percentage van het brutoloon van het betrokken jaar. Het brutoloon wordt daartoe vermenigvuldigd met het aantal voor de berekening van het pensioen in aanmerking komende dagen en gedeeld door (312 x 45). Voor deeltijdse werknemers wordt het aantal arbeidsdagen omgezet in het equivalente aantal voltijdse arbeidsdagen en wordt het aantal gelijkgestelde dagen van inactiviteit teruggebracht tot een aantal dat in verhouding staat tot de gepresteerde arbeidstijd. Telt een kalenderjaar ten minste 285 equivalent arbeidsdagen of met arbeidsdagen gelijkgestelde dagen, dan wordt dat kalenderjaar beschouwd als een volledig pensioenloopbaanjaar.

Zelfstandigenpensioenen worden alleen voor de na 1983 gelegen loopbaanjaren berekend als een percentage van hun nettoberoepsinkomsten waarop socialezekerheidsbijdragen zijn geheven. De wetgever gaat ervan uit dat zelfstandigen minder hoge socialezekerheidsbijdragen betalen dan werkgevers en werknemers samen. Daarom worden hun nettoberoepsinkomsten voor de berekening van hun pensioen verminderd door toepassing van correctiecoëfficiënten.

Het bedrag van de brutolonen respectievelijk nettoberoepsinkomsten wordt, zo nodig, begrensd. Het grensbedrag is voor zelfstandigen iets hoger dan het grensbedrag voor de werknemers. De in het verleden behaalde brutolonen nettoberoepsinkomsten worden, op het ogenblik van de pensioenberekening, aangepast aan de evolutie van de index. Anders dan de pensioenverzekering voor werknemers hanteert de zelfstandigenverzekering niet de gezondheidsindex en past ze daardoor momenteel lagere indexeringscoëfficiënten toe dan de pensioenverzekering voor werknemers.

In beide pensioenverzekeringen bedraagt het percentage 60 of 75%, naargelang het gaat om het tarief voor alleenstaanden of het gezinstarief. Het pensioen voor uit de echt gescheiden echtgenoten van werknemers en zelfstandigen bedraagt 37,5% van het begrensde beroepsinkomen waarop het wordt berekend.

De pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen waarborgen ten slotte een minimumpensioen tot beloop van eenzelfde bedrag dat afhankelijk is van de gezinssituatie van de pensioengerechtigde en de pensioenloopbaan van de sociaal verzekerde.

De pensioenverzekering voor werknemers kent daarnaast, onder bepaalde voorwaarden, een zogenaamd “minimumrecht per loopbaanjaar” toe. Het bedrag van het minimumrecht is, per loopbaanjaar, thans gelijk aan het gewaarborgd minimumpensioen. Het minimumrecht per loopbaanjaar geldt echter niet voor de berekening van overgangsuitkeringen of van het rustpensioen voor uit de echt gescheiden echtgenoten van werknemers.

736. Anders dan de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers fungeert de wettelijke pensioenverzekering voor ambtenaren niet als een middelloonregeling, maar als een eindloonregeling.

Het rustpensioen van ambtenaren is gelijk aan een gedeelte van de referentiewedde. Dat gedeelte is groter, naarmate de ambtenaren een langere pensioenloopbaan hebben volbracht. Voor ambtenaren van de Belgische Staat is het rustpensioen gelijk aan een 60ste van de referentiewedde per in aanmerking komend dienstjaar. Een ambtenarenpensioen kan daarenboven, ongeacht de gezinslast, niet hoger zijn dan 3/4de van de wedde die heeft gediend als basis voor de berekening van het pensioen. Voor ambtenaren van de Belgische Staat komt men bijgevolg aan dat maximumbedrag na een pensioenloopbaan met een gelijke duur als de volledig geachte pensioenloopbaan voor werknemers en komt het toegekende percentage van de wedde dan overeen met het gezinstarief in de pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen. Het overlevingspensioen mag niet hoger zijn dan 50% van de maximumwedde van de weddeschaal verbonden aan de laagste graad van het overleden personeelslid of, als dat voordeliger is, van het gemiddelde van de wedde van de laatste 10 jaar. Het in aanmerking genomen percentage is lager dan het percentage voor de berekening van overlevingspensioenen in de pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen.

Voor de ambtenaren die op rust worden gesteld wegens hun leeftijd of anciënniteit en die de leeftijd van 60 jaar hebben bereikt, geldt een forfaitair gewaarborgd minimumpensioenbedrag dat verschilt naargelang het gaat om een alleenstaande of een gehuwde gepensioneerde.

Het aan ambtenaren van de Belgische Staat gewaarborgde minimumrustpensioen is hoger dan voor het minimumrustpensioen voor werknemers en zelfstandigen, maar het minimumbedrag van overlevingspensioenen is lager. Het Grondwettelijk Hof ziet daarin geen schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.

2° Buitenwettelijke aanvullende pensioenen

737. De toepasselijke wetgeving bepaalt dat het bedrag van buitenwettelijke aanvullende pensioenen wordt bepaald overeenkomstig de regels die zijn vastgelegd in het pensioenreglement of in de pensioenovereenkomst.

Met betrekking tot de buitenwettelijke aanvullende pensioenen waartoe een inrichter of werkgever beslist, bepaalt de wetgever hoe de verworven reserves worden berekend en legt hij de inrichters de verplichting op een thans variabel rendement te waarborgen. Wat de aanvullende pensioenen voor zelfstandigen betreft, mag het uitgekeerde pensioen niet lager zijn dan het gedeelte van de gestorte bijdragen dat niet werd verbruikt voor de dekking van het overlijdensrisico vóór de pensionering of voor de financiering van de solidariteitsprestaties en bepaalt de wetgever, voor gewone pensioenovereenkomsten, dat de sociaal verzekerden recht hebben op de verworven reserves die worden bepaald in die overeenkomsten.

De wetgeving inzake de buitenwettelijke aanvullende pensioenen waarin individuele werknemers of zelfstandigen fungerend als natuurlijk persoon voorzien, bepaalt alleen dat het bedrag van buitenwettelijke aanvullende pensioenen wordt bepaald overeenkomstig de regels die zijn vastgelegd in de pensioenovereenkomst.

c. Activerings- en re-integratieprestaties en cumulatie van prestaties met inkomen uit arbeid

738. Gepensioneerden die een rustpensioen of een rust- en overlevingspensioen genieten en hetzij de normale pensioenleeftijd hebben bereikt, hetzij een beroepsloopbaan van 45 jaar hebben volbracht, mogen zonder enige beperking een beroepsbezigheid uitoefenen. Wie een overgangsuitkering geniet, mag eveneens onbeperkt bijverdienen.

In de overige gevallen moeten personen die een wettelijk pensioen genieten nog steeds elke niet toegelaten beroepsactiviteit staken om de betaling van hun pensioen te verkrijgen. De uitoefening van een niet toegelaten beroepsarbeid leidt ertoe dat de betaling van het pensioen wordt geschorst in verhouding tot de mate waarin de toegelaten inkomstengrenzen worden overschreden.

739. De wetgeving bevat geen regels die de cumulatie van buitenwettelijke aanvullende pensioenen met beroepsinkomsten beperken.

4. Transparantie

740. De wetgeving die van toepassing is op de wettelijke pensioenverzekeringen, preciseert welke dienstige inlichtingen moeten worden gegeven aan de sociaal verzekerden. Ze bepaalt in welke gevallen het recht op pensioen ambtshalve wordt onderzocht en in welke gevallen een pensioenaanvraag ook geldt als een aanvraag voor de toekenning van een ander pensioen. Ze bepaalt dat datum van de

indiening van een pensioenaanvraag bij niet een bevoegde socialezekerheidsinstelling die de aanvraag heeft doorgestuurd, geldt als datum van indiening van de aanvraag bij de bevoegde pensioeninstelling.

Wat pensioenen voor ambtenaren van de Belgische Staat betreft, wordt aangegeven dat die inlichtingen worden verstrekt op basis van de wetgeving die toepasselijk is op de datum van het verzoek om inlichtingen.

De bevoegde pensioeninstellingen verstrekken op aanvraag of ambtshalve aan de toekomstige gepensioneerden een raming van de opgebouwde en nog te verwezenlijken pensioenrechten en een loopbaanoverzicht. De raming betreft evenwel alleen de rustpensioenen.

De website van de Federale Pensioendienst verschaft zeer gedetailleerde informatie en bevat directe links voor het online aanvragen van een pensioen en naar de applicatie mypension.be die eveneens toelaat het pensioen aan te vragen, maar ook pensioenramingen en loopbaanoverzichten geeft. De website van het RSVZ is minder uitgebreid. De desbetreffende webpagina's zouden kunnen verwijzen naar de website van de Federale Pensioendienst. Ze bevatten wel een link om het pensioen online en naar de applicatie mypension.be.

741. De wetgever legt de pensioeninstellingen die buitenwettelijke aanvullende pensioenen beheren, zowel de verplichting op om jaarlijks, op verzoek van de aangeslotenen en bij bepaalde gelegenheden informatie te verstrekken, als de verplichting tot transparantie wat hun beleggingsbeleid en het beheer van de pensioentoezeggingen betreft.

De jaarlijks aan de aangeslotenen mee te delen pensioenfiche vermeldt onder meer het bedrag van de verworven reserves, het bedrag van de verworven prestaties als die berekenbaar zijn, een raming van het bedrag van de prestatie op de pensioenleeftijd, het bedrag van de prestatie bij overlijden vóór de pensioenleeftijd.

De informatie die de Autoriteit voor Financiële Diensten en Markten (FSMA) via haar website geeft over buitenwettelijke aanvullende pensioenen voor werknemers is zeer gedetailleerd. De website geeft aan dat informatie voor zelfstandigen wordt uitgebouwd in een later stadium. De informatie die men bekomt via de websites van de FOD Sociale zekerheid, de Federale Pensioendienst en het RSVZ is zeer beknopt en niet altijd helemaal actueel. Alleen de website van de FOD Sociale Zekerheid verwijst naar de webpagina's van de FSMA.

Deel 3. Toetsing van de Belgische socialezekerheidsregelingen aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming

742. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming[1767] doet geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om socialezekerheidsregelingen in te richten en daaraan vorm te geven. Zij beveelt de lidstaten van de Europese Unie wel aan om alle werknemers en zelfstandigen op hun grondgebied toegang te verschaffen tot adequate sociale bescherming en daartoe minimumnormen vast te stellen op het gebied van de sociale bescherming van de betrokkenen. Die bescherming omvat het recht om deel te nemen aan socialezekerheidsregelingen, om aanspraken op socialezekerheidsuitkeringen op te bouwen en er gebruik van te maken. De lidstaten krijgen de aanbeveling om voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, formele dekking, effectieve dekking, adequate bescherming en transparantie te waarborgen voor alle werknemers en zelfstandigen.[1768]

De uitvoering van de aanbeveling mag het financiële evenwicht van de soialezekerheids-regelingen van de lidstaten niet in het gedrang brengen. De financiële duurzaamheid ervan wordt immers essentieel geacht voor hun doeltreffendheid en efficiëntie.[1769]

De lidstaten wordt aanbevolen om de aanbeveling zo spoedig mogelijk uit te voeren en uiterlijk op 15 mei 2021 een plan met de op nationaal niveau daartoe te nemen maatregelen in te dienen. De voortgang bij de uitvoering van deze plannen zou moeten worden besproken in het kader van de multilaterale toezichtsinstrumenten in overeenstemming met het Europees Semester en de open coördinatiemethode voor sociale bescherming en sociale inclusie.[1770]

743. In dit deel onderzoeken we, achtereenvolgens met betrekking tot de formele dekking (hoofdstuk 1), de effectieve dekking (hoofdstuk 2), de adequaatheid (hoodstuk 3) en de transparantie (hoofdstuk 4), in hoever de geanalyseerde Belgische socialezekerheidsregelingen momenteel reeds uitvoering geven aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1767 Wat de totstandkoming van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming betreft, verwijzen we naar EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071"; zie ook S. SPÂSOVA en M. WILKENS, "La situation sociale des travailleurs indépendants en Europe : questions liées au marché du travail et protection sociale" in B. VANHERCKE, D. GHAILANI et S. SABATO (eds.), *Bilan social de l'Union européenne 2018*, Brussel, OSE/ETUI, 2019, 103-124.

1768 Punten 1.1 en 2 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1769 Overweging (37) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1770 Punt 19 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Hoofdstuk 1. Formele verzekeringsdekking

744. Het plan dat de lidstaten moeten indienen, moet onder meer het dichten van eventuele bressen in de formele verzekeringsdekking nastreven[1771], zodat alle werknemers en zelfstandigen het recht (zullen) hebben om deel te nemen aan socialezekerheidsregelingen voor alle sociale risico's die vallen onder de toepassing van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.[1772]

745. In dit hoofdstuk onderzoeken we in hoever België op dit ogenblik, wat de formele verzekeringsdekking betreft, reeds uitvoering heeft gegeven aan de aanbeveling.

We schetsen eerst het evaluatiekader dat we daarbij hanteren (A). Vervolgens toetsen we de formele verzekeringsdekking van achtereenvolgens typische werknemers en voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat, atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat, zelfstandigen en sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan aan de aanbeveling (B). Voor de probleemsituaties die we daarbij vaststellen, formuleren we aanbevelingen. Ten slotte brengen we onze aanbevelingen samen in een synthetisch overzicht van de door ons voorgestelde remediëringspistes (C).

A. Evaluatiekader

746. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming omschrijft formele (verzekerings)dekking als de situatie waarbij de leden van een groep op grond van wetgeving of een collectieve overeenkomst het recht hebben om deel te nemen aan een socialezekerheidsregeling voor een specifiek sociaal risico.[1773]

Ze beveelt de lidstaten aan om alle werknemers en zelfstandigen op hun grondgebied formele toegang te verschaffen tot adequate sociale bescherming tegen alle sociale risico's die vallen onder haar toepassing. De lidstaten krijgen in die zin de aanbeveling om, waar nodig, de toegang tot de beoogde sociale bescherming uit te breiden tot alle werknemers, ongeacht de aard van hun arbeidsrelatie, op verplichte basis, en tot de zelfstandigen, ten minste op vrijwillige basis en waar passend op verplichte basis.[1774] Het principe van de formele verzekeringsdekking mag bijgevolg op verschillende wijze worden nagestreefd voor werknemers en voor zelfstandigen.[1775] Tijdens de voorbereiding van de aanbeveling door de Europese Commissie werd aangegeven dat men aldus beoogt rekening te houden met de verschillen die bestaan tussen beide beroepsgroepen op het vlak van risico-allocatie, vrijheid van handelen, beslissingsmacht, financiële autonomie en verantwoordelijkheid.[1776] Ook het Europees Parlement sprak zich in die zin uit.[1777]

1771 Punten 8 en 19 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1772 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 19.

1773 Punt 7, e) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1774 Punten 2 en 8 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1775 Punt 5 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1776 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 25; advies 2019/08 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

1777 Punt 32 Resolutie van het Europees Parlement van 14 januari 2014 betreffende sociale bescherming voor iedereen, ook zelfstandige arbeidskrachten (2013/2111(INI))

De formele verzekeringsdekking kan bijgevolg, naargelang van het geval, worden verwezenlijkt met verplichte of vrijwillige socialezekerheidsregelingen. Socialegrondrechtenverdragen leggen voorwaarden op voor de inrichting van socialezekerheidsregelingen.[1778] De Europese Commissie wijst erop dat die voorwaarden ook gelden voor vrijwillige socialezekerheidsregelingen.[1779]

Voor de gevallen waarin formele verzekeringsdekking wordt geboden door middel van de vrijwillige aansluiting bij een socialezekerheidsregeling, onderscheidt de aanbeveling twee formules. Men kan ofwel de betrokken personen de mogelijkheid bieden om zich aan te sluiten bij een regeling (*opt-in*) ofwel hen automatisch aansluiten, maar hen toelaten om, zo gewenst, uit de regeling te stappen (*opt-out*). De overwegingen bij de aanbeveling wijzen erop dat *opt-out*formules uit ervaring blijken te leiden tot een grotere deelname en bijgevolg tot een betere formele verzekeringsdekking dan *opt-in*formules. Ze geven wel te kennen dat de vrijwillige aansluiting van zelfstandigen een geschikte oplossing kan zijn voor het werkloosheidsrisico, vermits dat nauw samenhangt met het ondernemingsrisico.[1780] Tijdens de voorbereiding van de aanbeveling door de Europese Commissie werd aangegeven dat een *opt-in*formule ook geschikt kan zijn om zelfstandigen toegang te verlenen tot arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen, omdat door de betrokkenen verstrekte informatie over ongevallen en ziekten vaak niet kan worden geverifieerd door een tegenpartij zoals de werkgever. Een vrijwillige aansluiting werd minder gerechtvaardigd geacht voor sociale risico's die weinig of geen verband houden met de rechtspositie van de betrokkenen op de arbeidsmarkt. Voor geneeskundige verzorging, arbeidsongeschiktheid, ouderschap en pensioen werd daarom de *opt-out*formule verkozen, als men zelfstandigen niet verplicht wil verzekeren in de desbetreffende socialezekerheidsregelingen.[1781] Voorts werd tijdens de voorbereiding van de aanbeveling door de Europese Commissie te kennen gegeven dat lidstaten ook kunnen overwegen om voor eenzelfde groep van personen de verplichte en vrijwillige verzekering te combineren en bijvoorbeeld voor een bepaald risico zowel een verplichte basisverzekering als een vrijwillige aanvullende verzekering in te richten.[1782]

747. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming is van toepassing op werknemers en zelfstandigen, ook tijdens perioden waarin zij hun werk onderbreken of stopzetten als gevolg van een sociaal risico dat valt onder de toepassing van de aanbeveling.[1783] Zo moeten personen bijvoorbeeld verzekerd blijven voor ouderschap en arbeidsongeschiktheid tijdens de periode waarin zij werkloosheidsuitkeringen genieten. In die situaties moeten zij bijgevolg eveneens het recht hebben om deel te nemen aan socialezekerheidsregelingen voor de overige sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

1778 Art. 69-71 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 70-72 IAO-Verdrag nr. 102.

1779 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 24.

1780 Overweging (15) en (18) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1781 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 41.

1782 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 25.

1783 Punt 3.1 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

De aanbeveling onderscheidt de werknemers die werkzaam zijn in het kader van een arbeidsrelatie, van de zelfstandigen die werken voor eigen rekening.[1784] Voor het overige definieert de aanbeveling noch het begrip werknemer, noch het begrip zelfstandige. De geraadpleegde stakeholders bleken ook verschillende meningen te hebben over de omschrijving van beide begrippen.[1785] De Europese Commissie hanteerde, met het oog op de uitvoering van de impactanalyse die voorafging aan haar voorstel van aanbeveling, het werknemersbegrip zoals het door het Hof van Justitie is uitgelegd in het kader van het vrij verkeer van werknemers.[1786] Werknemers in die zin werken tegen loon onder het gezag van werkgevers. Onder zelfstandigen begrijpt de Commissie personen die met winstoogmerk een activiteit uitoefenen voor eigen rekening. De Commissie geeft evenwel zelf aan dat haar begripsomschrijvingen in het kader van de impactanalyse geen rechtsgevolgen hebben.[1787]

De aanbeveling is ook van toepassing op personen die overstappen van de ene rechtspositie naar de andere of die beide rechtsposities combineren.[1788] De "rechtspositie op de arbeidsmarkt" is de rechtspositie van iemand die werkzaam is in het kader van een arbeidsrelatie (dus als werknemer) of voor eigen rekening (dus als zelfstandige).[1789] Personen die afwisselend de hoedanigheid van werknemer en zelfstandig hebben of beide statuten combineren moeten bijgevolg eveneens het recht hebben om deel te nemen aan socialezekerheidsregelingen voor alle sociale risico's waarop de aanbeveling betrekking heeft.

Zoals al gezegd, geldt het in de aanbeveling vastgelegde beginsel van formele verzekeringsdekking voor alle werknemers, ongeacht de aard van hun arbeidsrelatie.[1790] De overwegingen bij de aanbeveling wijzen immers erop dat, naast de klassieke voltijdse arbeid voor onbepaalde tijd, allerlei andere soorten arbeidsrelaties en diverse vormen van zelfstandige arbeid bestaan op de arbeidsmarkten van de lidstaten.[1791] De aanbeveling beoogt ermee rekening te houden dat de relaties tussen werknemers en werkgevers kunnen verschillen wat de duur van de werkgelegenheid, het aantal arbeidsuren of andere voorwaarden van de arbeidsrelatie betreft.[1792] Zij maakt geen verder onderscheid, noch tussen soorten atypische arbeidsrelaties, noch tussen onderscheiden vormen van zelfstandige arbeid. Tijdens de voorbereiding van de aanbeveling door de

1784 Punt 7, b) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1785 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 131.

1786 Intussen heeft de Uniewetgever zelf expliciet gerefereerd aan de praetoriaanse definitie van het begrip werknemer in Overweging (8) en art. 1, § 2 Richtlijn 2019/1152/EU van het Europees Parlement en de Raad van 20 juni 2019 betreffende transparante en voorspelbare arbeidsvoorwaarden in de Europese Unie (zie B. BEDNAROWICZ, "Delivering on the European Pillar of Social Rights : the new directive on transparent and predictable working conditions in the European Union", *Industrial Law Journal*, 2019, 612-615.

1787 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 52.

1788 Punt 3.1 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1789 Punt 7, b) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1790 Punt 8 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1791 Overwegingen (11) en (12) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1792 Punt 7, a) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Europese Commissie gaf men zich immers rekenschap ervan dat de arbeidsmarkten zeer snel evolueren en dat de technologie thans nog onbekende arbeidsvormen kan doen ontstaan in de toekomst.[1793]

748. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming laat het aan de lidstaten over om te oordelen of de formele verzekeringsdekking best wordt nagestreefd door de personele werkingssfeer van bestaande socialezekerheidsregelingen uit te breiden, dan wel door nieuwe socialezekerheids-regelingen in te richten voor personen die alsnog verstoken blijven van de toegang tot sociale bescherming voor één of meer sociale risico's. De lidstaten mogen zelf beslissen of ze daartoe publieke, beroepsgebonden of private regelingen invoeren. Ze mogen ook zelf uitmaken hoe ze omgaan met het onderscheid tussen werknemers- en werkgeversbijdragen, als ze zelfstandigen toegang geven tot socialezekerheidsregelingen voor de sociale risico's die vallen onder de toepassing van de aanbeveling.[1794]

B. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming

749. We onderzoeken hierna achtereenvolgens in welke mate typische werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat (1), atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat (2), zelfstandigen (3) en personen die overstappen van de ene rechtspositie naar de andere of die beide rechtsposities combineren (4), het recht hebben om deel te nemen aan socialezekerheidsregelingen voor alle sociale risico's die vallen onder de toepassing van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

750. Vooraf brengen we in herinnering dat zowel verplicht, als vrijwillig verzekerde gerechtigden wel eens nalaten zich aan te sluiten bij een verzekeringsinstelling en om die reden geen toegang blijken te hebben tot de prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging.[1795]

Om die reden bevelen we de wetgever aan om te voorzien in een mechanisme waarbij gerechtigden die zich niet uit eigen beweging hebben aangesloten bij een verzekeringsinstelling, daartoe worden uitgenodigd en, als zij daaraan geen gevolg geven, ambtshalve worden aangesloten bij de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.

1. Typische werknemers en voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat

751. We gaan ervan uit dat in België werkzame werknemers, ongeacht of zij worden tewerkgesteld door een private of publieke werkgever, alsook de in ons onderzoek aan bod komende ambtenaren van de Belgische Staat moeten worden beschouwd als werknemers in de zin van de aanbeveling.

Hetzelfde geldt voor ambtenaren van de Belgische Staat. De leden van beide groepen kunnen immers niet worden gekwalificeerd als voor eigen rekening werkende personen (zelfstandigen).

1793 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 9.

1794 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 24.

1795 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 1, A. Formele verzekeringsdekking.

752. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming laat voorts, binnen bepaalde grenzen, toe dat verschillen in regelgeving bestaan voor verschillende soorten van arbeidsrelaties.[1796] Ze onderscheidt minstens impliciet typische en atypische werknemers. Personen die voltijds werkzaam zijn in het kader van een voor onbepaalde tijd aangegane arbeidsrelatie, worden geacht een standaardarbeidsrelatie te hebben en typische werknemers te zijn.[1797]

753. In de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 hebben we, voor de sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is, analyses uitgevoerd met betrekking tot de formele verzekeringsdekking van typische werknemers en voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat.

We geven de resultaten daarvan weer in de onderstaande tabel.

Tabel 38. Formele verzekeringsdekking van typische werknemers en voltijdse ambtenaren

categorie	werkloosheid	geneeskundige verzorging	arbeidsongeschiktheid	ouderschap	arbeidsongeval	beroepsziekte	pensioen	
werknemers (1)	X	X	X	X	X (2)	X (2)	X + Y	
zeelieden	X(3)	X	X (3)	X (3)	X	X	X + Y	
ambtenaren van de Belgische Staat	X (4)	X	X (4)	X (4)	X (5)	X (5)	X (5)	
werknemers en zeelieden met werkloosheidsuitkering en ambtenaren in vergelijkbare situatie	X	X	X	X	NVT	NVT	X	
werknemers en zeelieden met arbeidsongeschiktheids-uitkering en ambtenaren in vergelijkbare situatie	X	X	X	X	NVT	NVT	X	
werknemers en zeelieden met ouderschapsuitkering en ambtenaren in vergelijkbare situatie	X	X	X	X	NVT	NVT	X	
werknemers en zeelieden met arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding en ambtenaren in vergelijkbare situatie	X	X	X	X	X	X	X	
werknemers, zeelieden en ambtenaren met pensioen	NVT	X	NVT	NVT	NVT	NVT	X	

1796 Punt 9, b) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1797 Overweging (11) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Legende

Een X duidt aan dat de betrokken groep verplicht is verzekerd voor het desbetreffende sociale risico. Dat blijkt in een aantal gevallen uit de omstandigheid dat de leden van de betrokken categorie van sociaal verzekerden in het genot zijn van de desbetreffende uitkering.

Een X+Y duidt aan dat de betrokken groep voor het desbetreffende sociaal risico verplicht verzekerd is in een wettelijke socialezekerheidsregeling en zich vrijwillig kan aansluiten bij een aanvullende buitenwettelijke socialezekerheidsregeling.[1798]

NVT (staat voor "niet van toepassing" en duidt aan dat de leden van de betrokken groep hetzij niet (meer) blootstaan aan het arbeidsongevallen- en beroepsziekterisico als gevolg van de onderbreking of definitieve stopzetting van de arbeid, hetzij hun pensioen blijven genieten en dus in elk geval een inkomensvervangende uitkering genieten.

Toelichting

De cijfers die tussen haakjes zijn geplaatst in de tabel, verwijzen naar de onderstaande toelichting:

(1) de term werknemers heeft betrekking op werknemers in dienst van zowel private, als publieke werkgevers; enkele groepen werknemers in de private sector ressorteren voor bepaalde sociale risico's onder dezelfde socialezekerheidsregeling als de ambtenaren van de Belgische Staat; werknemers in de publieke sector ressorteren behoudens andere aanduiding onder dezelfde socialezekerheidsregelingen als de werknemers van de private sector;

(2) voor de risico's arbeidsongevallen en beroepsziekten bestaan onderscheiden regelingen voor de private en publieke sector; werknemers in dienst van publieke werkgevers vallen bijna steeds onder de toepassing van de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor de publieke sector;

(3) zeelieden zijn werknemers, maar hebben een eigen werkloosheidsregeling en een eigen arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsregeling;

(4) ambtenaren van de Belgische Staat genieten bescherming voor werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en ouderschap op grond van hun ambtenarenstatuut en, in een aantal gevallen waarin zij dat statuut verliezen, in het kader van de overeenstemmende socialezekerheidsregelingen voor werknemers;

(5) voor de risico's arbeidsongevallen, beroepsziekten en pensioen bestaan onderscheiden regelingen voor de private en publieke sector; ambtenaren van de Belgische Staat ressorteren onder de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor de publieke sector en onder de pensioenverzekering voor de publieke sector.

754. We gebruiken groene letters in de tabel om aan te duiden dat er, naar ons oordeel, geen probleem is van formele verzekeringsdekking, wat typische werknemers en voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat betreft. Uit de tabel blijkt dat dit geldt voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is en dat de betrokkenen ook sociaal verzekerd blijven

1798 *Supra,* deel 2, hoofdstuk 6, A, Formele verzekeringsdekking.

tijdens perioden waarin zij hun werk onderbreken of stopzetten als gevolg van een sociaal risico dat valt onder de toepassing van de aanbeveling. We lichten onze motieven voor die opvatting hieronder toe.

De tabel toont dat de typische werknemers, met inbegrip van de zeelieden, en ambtenaren van de Belgische Staat verplicht deelnemen aan socialezekerheidsregelingen voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is. Dat zeelieden en ambtenaren van de Belgische Staat niet steeds onder de dezelfde socialezekerheidsregelingen als typische werknemers van de private sector ressorteren en dat ambtenaren van de Belgische Staat voor een bepaald sociaal risico sociale bescherming genieten via hun ambtenarenstatuut in plaats van via een socialezekerheidsregeling, doet geen afbreuk aan onze zienswijze. De aanbeveling laat immers de bevoegdheid van de lidstaten onverkort om te oordelen of de formele verzekeringsdekking best wordt nagestreefd door het persoonlijk toepassingsgebied van de socialezekerheidsregelingen voor de werknemers van de private sector uit te breiden, dan wel door eigen socialezekerheidsregelingen in te richten voor zeelieden, werknemers in de publieke sector en ambtenaren van de Belgische Staat.

De aanduiding NVT wijst niet op bressen in de formele verzekeringsdekking van de betrokkenen. Ofwel staat de betrokken groep niet (meer) bloot aan het arbeidsongevallen- en beroepsziekterisico als gevolg van de onderbreking of definitieve stopzetting van de arbeid, ofwel blijven de betrokkenen hun pensioen en dus in elk geval een inkomensvervangende uitkering genieten. Zij kunnen wel nog aanspraak maken op beroepsziektevergoedingen, ingeval pas in de periode waarin zij de desbetreffende uitkeringen genieten, komt vast te staan dat zij het slachtoffer zijn van een beroepsziekte als gevolg van een voordien uitgeoefende arbeid.

De Europese Commissie erkent de mogelijkheid om voor eenzelfde groep van personen de verplichte en vrijwillige verzekering te combineren en bijvoorbeeld voor een bepaald risico zowel een verplichte basisverzekering als een vrijwillige aanvullende verzekering in te richten. Met de combinatie van een verplichte verzekering en een vrijwillige buitenwettelijke aanvullende verzekering waarborgt België in die zin voor werknemers en zeelieden het recht om deel te nemen aan socialezekerheidsregelingen inzake pensioen. Weliswaar hebben niet alle werknemers reeds toegang tot een aanvullende collectieve pensioenverzekering, maar de wetgever stelt werknemers nu ook individueel in de mogelijkheid om een aanvullende pensioenregeling te sluiten. Alle typische werknemers en zeelieden hebben bijgevolg formeel toegang tot de verplichte wettelijke pensioenverzekering en tot een aanvullende buitenwettelijke pensioenverzekering.

Werknemers en zeelieden die niet langer de hoedanigheid van sociaal verzekerde hebben, kunnen zich onder bepaalde voorwaarden nog gedurende een bepaalde tijd vrijwillig verzekeren voor geneeskundige verzorging, arbeidsongeschiktheid en ouderschap. De betrokkenen hebben op dat ogenblik niet meer de hoedanigheid van werknemer. Daarom druist een vrijwillige verzekering naar ons oordeel niet in tegen de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming die ernaar streeft dat alle werknemers, ongeacht de aard van hun arbeidsrelatie, verplicht verzekerd zijn en achten we ook de keuze van de Belgische wetgever voor een *opt-in*formule verenigbaar met de aanbeveling.

We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, wat de formele verzekeringsdekking betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds volledig heeft uitgevoerd ten aanzien van typische werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat.

2. Atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat

755. Werknemers in deeltijdse en andere arbeidsrelaties die afwijken van de standaard-arbeidsrelatie, kunnen, evenals de in ons onderzoek aan bod komende deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat, worden beschouwd als atypische werknemers in de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. Het gaat immers om arbeidsrelaties die bestaan naast voltijdse arbeids-overeenkomsten voor onbepaalde tijd.

Wat de Belgische situatie betreft, maken we een onderscheid tussen de algemene regeling voor atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat, enerzijds (a), en de bijzondere regelingen voor bepaalde groepen atypische werknemers en (naar Belgisch recht) niet als werknemers beschouwde personen, anderzijds (b).

a. Algemene regeling

756. In het algemeen hebben atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat recht op deelname aan dezelfde socialezekerheidsregelingen als de typische werknemers respectievelijk voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat.

757. In de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 hebben we, voor de sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is, analyses uitgevoerd met betrekking tot de formele verzekeringsdekking van atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat.

We geven de resultaten daarvan weer in de onderstaande tabel.

Tabel 39. Formele verzekeringsdekking van atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren

categorie	werkloosheid	geneeskundige verzorging	arbeidsongeschiktheid	ouderschap	arbeidsongeval	beroepsziekte	pensioen	
Atypische werknemers								
atypische werknemers (1)	X	X	X	X	X (2)	X (2)	X + Y	
deeltijdse zeelieden	X(3)	X	X (3)	X (3)	X	X	X + Y	
deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat	X (4)	X	X (4)	X (4)	X (5)	X (5)	X (5)	
met werkloosheidsuitkering of in een vergelijkbare situatie (6)	X	X	X	X	NVT	NVT	X	
met arbeidsongeschiktheids-uitkering of in vergelijkbare situatie (6)	X	X	X	X	NVT	NVT	X	
met ouderschapsuitkering of in vergelijkbare situatie (6)	X	X	X	X	NVT	NVT	X	
met arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding	X	X	X	X	X	X	X	
met pensioen		X					X	

Legende

We verwijzen naar de legende bij de voorgaande tabel.[1799]

Toelichting

De in deze tabel voorkomende, tussen haakjes geplaatste cijfers verwijzen naar de onderstaande toelichting:

(1) de term werknemers heeft betrekking op werknemers in dienst van zowel private, als publieke werkgevers; enkele groepen werknemers in de private sector ressorteren voor bepaalde sociale risico's onder dezelfde socialezekerheidsregeling als de ambtenaren van de Belgische Staat; werknemers in de publieke sector ressorteren behoudens voor sommige sociale risico's onder dezelfde socialezekerheidsregelingen als de werknemers van de private sector;

1799 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 1, B, 1. Typische werknemers en voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat.

(2) voor de risico's arbeidsongevallen en beroepsziekten bestaan onderscheiden regelingen voor de private en publieke sector; werknemers in dienst van publieke werkgevers vallen bijna steeds onder de toepassing van de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor de publieke sector;

(3) zeelieden zijn werknemers, maar hebben een eigen werkloosheidsregeling en een eigen arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsregeling;

(4) ambtenaren van de Belgische Staat genieten bescherming voor werkloosheid, arbeidsongeschiktheid en ouderschap op grond van hun ambtenarenstatuut en, in een aantal gevallen waarin zij dat statuut verliezen, in het kader van de overeenstemmende socialezekerheidsregelingen voor werknemers;

(5) voor de risico's arbeidsongevallen, beroepsziekten en pensioen bestaan onderscheiden regelingen voor de private en publieke sector; ambtenaren van de Belgische Staat ressorteren onder de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor de publieke sector.

758. We gebruiken groene letters in de tabel om aan te duiden dat er, naar ons oordeel, geen probleem is van formele verzekeringsdekking, wat de atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat betreft. Uit de tabel blijkt dat dit geldt voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is en dat de betrokkenen ook sociaal verzekerd blijven tijdens perioden waarin zij hun werk onderbreken of stopzetten als gevolg van een sociaal risico dat valt onder de toepassing van de aanbeveling. We lichten onze motieven voor die opvatting hieronder toe.

Uit de tabel en de bijhorende toelichting blijkt inderdaad dat de regels die gelden voor typische werknemers en voltijdse ambtenaren evenzeer gelden voor atypische werknemers respectievelijk deeltijdse ambtenaren.

We besluiten op grond van de dezelfde overwegingen als voor de typische werknemers en voltijdse ambtenaren dat België, wat de formele verzekeringsdekking betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds volledig heeft uitgevoerd ten aanzien van atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat voor wie geen bijzondere regeling geldt.

b. Bijzondere regelingen

759. Onder deze noemer brengen we regelingen voor een aantal uiteenlopende categorieën atypische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen samen.

760. In de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 hebben we, voor de sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is, analyses uitgevoerd met betrekking tot de formele verzekeringsdekking van die bijzondere categorieën atypische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen.

We geven de resultaten daarvan weer in de onderstaande tabel.

Tabel 40. Formele verzekeringsdekking van bijzondere categorieën atypische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen

categorie	werkloosheid	geneeskundige verzorging	arbeidsongeschiktheid	ouderschap	arbeidsongeval	beroepsziekte	pensioen	
Bijzondere atypische werknemers								
uitwonend huispersoneel <24u/w bij werkgevers + < 4 u/d bij zelfde werkgever	X	X	X	X	X	X	●	
occasionele arbeid t.b.v. huishouden ≤ 8u/w	●	X (1)	●	●	X	●	●	
socio-culturele en sport-activiteiten ≤25 arbeidsdagen/jaar	●	X (1)	●	●	X	●	●	
specifieke activiteiten land- en tuinbouw (≤ 25d/jaar)	●	X (1)	●	●	X	●	●	
arbeidsprestaties onder PWA-arbeidsovereenkomst	X	X (1)	X (2)	X (2)	X (3)	X (4)	X (2)	
vrijwilliger met beperkte vergoeding (brandweer, ambulancier, civiele bescherming)	●	X (1)	●	●	X (3)	●	●	
artistieke prestaties beperkt in tijd en vergoeding	●	X (1)	●	●	●	●	●	
kansarme jongeren in vzw's (< 1/3 minimumloon)	●	X (1)	●	●	X (3)	●	●	
deeltijds leerplichtigen met arbeidsovereenkomst	X	X	X	X	X	X	Y (5)	
eerste 475u/j studenten-arbeid buiten verplichte deelname onderwijs	●	X (1)	●	●	X	●	Y (5)	
jonge leerlingen	●	X (1)	●	●	X	X	Y (5)	
artsen in opleiding	●	X	X	X	X	X	Y (5)	
penitentiaire arbeid	●	X (6)	Y	Y	X (7)	●	●	

Legende

Een X duidt aan dat de betrokken groep verplicht is verzekerd voor het desbetreffende sociale risico.[1800] Dat blijkt soms uit de omstandigheid dat de leden van de betrokken categorie sociaal verzekerden in het genot zijn van de desbetreffende uitkering.

Een Y duidt aan dat de betrokken groep voor het desbetreffende risico zich alleen vrijwillig kunnen verzekeren voor het desbetreffende sociaal risico.

Toelichting

De in de tabel voorkomende, tussen haakjes geplaatste cijfers verwijzen naar de onderstaande toelichting:

(1) de leden van de betrokken groepen hebben geen toegang tot de verzekering voor geneeskundige verzorging op grond van hun arbeid, maar wel als ingezetene of als persoon ten laste van een sociaal verzekerde;

(2) personen die arbeidsprestaties leveren onder een PWA-arbeidsovereenkomst, zijn, wat de uitvoering van die arbeidsovereenkomst betreft, uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers; zij hebben toegang tot de verzekering voor geneeskundige verzorging als ingezetene of als persoon ten laste van een sociaal verzekerde; voor zover zij als uitkeringsgerechtigde werkloze toegang hebben tot de PWA-regeling, ressorteren zij in die hoedanigheid onder de socialezekerheidsregelingen voor geneeskundige verzorging, arbeidsongeschiktheid, ouderschap en pensioen;

(3) personen die behoren tot de desbetreffende categorieën, zijn, wat de uitvoering van hun arbeid betreft, uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers; de wetgeving verplicht de als werkgever beschouwde persoon wel een gemeenrechtelijke verzekeringspolis tegen arbeidsongevallen te sluiten ten behoeve van die personen;

(4) personen die arbeidsprestaties leveren onder een PWA-arbeidsovereenkomst, zijn, wat de uitvoering van die arbeidsovereenkomst betreft, uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, met inbegrip van de beroepsziekteregeling; voor zover zij als uitkeringsgerechtigde werkloze toegang hebben tot de PWA-regeling, ressorteren zij in die hoedanigheid onder de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers en genieten zij in die verzekering onder de aldaar geldende voorwaarden sociaal bescherming tegen de gevolgen van een beroepsziekte;

(5) de personen die behoren tot de betrokken groepen, kunnen met een bijdragebetaling hun studie- of leerjaren later doen in aanmerking nemen voor de berekening van hun pensioen. Dat veronderstelt dat de betrokkenen achteraf de hoedanigheid van sociaal verzekerde verwerven als werknemer, zelfstandige of ambtenaar;

(6) personen die penitentiaire arbeid verrichten, zijn uitgesloten van het socialeverzekerings-systeem voor werknemers; zij ressorteren als gedetineerden onder een eigen regeling voor genees-

[1800] Uit onze analyse (*supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A,3, a. Uitsluiting van wettelijke en buitenwettelijke pensioenen voor werknemers), volgt dat de betrokkenen wellicht geen (effectieve) toegang hebben tot de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekering die we hebben geanalyseerd in het kader van dit onderzoek.

kundige verzorging; personen die vóór hun detentie gerechtigd waren in de verzekering voor geneeskundige verzorging, kunnen zich wel vrijwillig blijven aansluiten bij de algemene verzekering voor geneeskundige verzorging, zolang zij zich bevinden in hechtenis;

(7) personen die penitentiaire arbeid verrichten, zijn uitgesloten van het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, maar ressorteren wel onder een eigen arbeidsongevallenregeling die alleen de eigenlijke arbeidsongevallen dekt.

761. We gebruiken groene letters in de tabel om de gevallen aan te duiden waarin er, naar ons oordeel, geen probleem is van formele verzekeringsdekking. Met oranje letters wijzen we erop dat er een onvolkomen formele verzekeringsdekking is, omdat de dekking niet is gebaseerd op de arbeid van de betrokkenen en afhankelijk is van bijkomende factoren. Met rode stippen geven we aan dat de leden van de betrokken categorie helemaal geen recht hebben op deelname aan een socialezekerheidsregeling voor het desbetreffende sociaal risico.

We lichten onze motieven voor die opvatting hierna toe op basis van een analyse van de gegevens in de tabel die we eerst maken vanuit het perspectief van de sociale risico's (1°) en vervolgens op basis van de aard, omvang, duur en vergoeding van de arbeidsprestaties van de categorieën atypische werknemers en daarmee gelijkgestelde personen (2°). We ordenen en integreren vervolgens de aanbevelingen die we vanuit beide analyses hebben geformuleerd tot een geheel (3°).

1° Analyse vanuit het perspectief van de sociale risico's

762. Uit de tabel blijkt dat de bijzondere categorieën atypische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen, in tegenstelling tot de typische en andere atypische werknemers, op grond van hun arbeid niet ressorteren onder een socialezekerheidsregeling voor de meeste sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

763. De enige uitzondering is de verzekering voor geneeskundige verzorging, maar zelfs hier kunnen zich nog problemen voordoen met betrekking tot de toegang tot de verzekering.[1801]

Slechts 3 groepen zijn verplicht bij die verzekering aangesloten op grond van hun arbeid. Voor hen is er geen probleem van formele verzekeringsdekking.[1802]

De leden van de overige 10 groepen hebben wel formeel toegang, op grond van hun ingezetenschap of hun hoedanigheid van persoon ten laste van een gerechtigde. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming doet weliswaar geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om socialezekerheidsregelingen in te richten en daaraan vorm te geven en aldus de formele verzekeringsdekking te waarborgen, maar toch is die regeling niet volkomen. In tegenstelling tot andere typische en atypische werknemers hebben de betrokkenen niet rechtstreeks toegang op grond van hun arbeidsprestaties, zodat de regeling niet volledig neutraal is ten opzichte van de aard van de

1801 R. BAETEN en S. CÈS, *Inequalities in access to healthcare in Belgium, European Social Observatory*, Brussel, 2020, http://www.ose.be/files/publication/health/2020_Ces_Baeten_NIHDI_Inequalities_access_care_Report_EN.pdf, 184p.

1802 Dat doet, ook voor die personen, geen afbreuk aan onze vaststelling dat gerechtigden zich niet steeds uit eigen beweging hebben aangesloten bij een verzekeringsinstelling en dan geen toegang hebben tot de prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging (*supra*, deel 2, hoofdstuk 1, A. Formele verzekeringsdekking).

arbeidsrelatie van de betrokkenen. Hoewel de betrokkenen feitelijke toegang hebben tot de verzekering voor geneeskundige verzorging, bevelen we de Belgische wetgever sterk aan om de betrokken categorieën werknemers op grond van hun arbeid verplicht te verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging.

764. Alle in de tabel opgenomen groepen zijn, op 1 na, verplicht verzekerd tegen arbeidsongevallen.

De leden van 3 groepen zijn weliswaar niet verzekerd in de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers in de private sector, maar de wetgeving verplicht de als werkgever beschouwde personen wel een gemeenrechtelijke verzekeringspolis tegen arbeidsongevallen te sluiten ten behoeve van die personen. Dat druist naar ons oordeel niet in tegen de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. De aanbeveling doet immers geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om, in het licht van de nationale omstandigheden, de meest passende wijze te kiezen om de formele verzekeringsdekking te garanderen. De vraag rijst wel of de gemeenrechtelijke verzekeringspolissen voorzien in een adequate bescherming tegen de gevolgen van arbeidsongevallen. Ook het ontbreken van een gedegen wettelijk kader en van een administratieve omkadering op dit vlak wordt aan de kaak gesteld.[1803] We bevelen de wetgever om die reden en, op grond van onze hiernavolgende analyse op basis van de aard, omvang, duur en vergoeding van de arbeidsprestaties van de betrokkenen, aan om te voorzien in een verplichte aansluiting bij de arbeidsongevallenverzekering voor de leden van deze 3 groepen.

De enige groep die niet is verzekerd tegen arbeidsongevallen, wordt gevormd door personen die artistieke prestaties leveren en/of artistieke werken produceren gedurende minder dan 30 dagen per kalenderjaar en niet gedurende 7 opeenvolgende dagen voor dezelfde opdrachtgever en die daarvoor slechts een in omvang per dag en per jaar beperkte forfaitaire kostenvergoeding ontvangen. De betrokkenen die voldoen aan die voorwaarden, worden wettelijk geacht geen bezoldiging te genieten, maar alleen een vergoeding voor de gemaakte kosten te ontvangen, naar analogie van personen die vrijwilligerswerk verrichten. Als zij niet voldoen aan de daartoe gestelde voorwaarden, zijn zij verplicht verzekerd in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers voor alle sociale risico's. Bij ontstentenis van een precieze omschrijving van het werknemersbegrip in de aanbeveling, beschouwt de Europese Commissie, zonder daaraan juridische gevolgen te verbinden, werknemers als personen die arbeid verrichten tegen loon onder gezag van werkgevers. Het Belgische recht omschrijft werknemers op vergelijkbare wijze. We gaan om die reden ervan uit dat de personen die artistieke prestaties leveren en/of artistieke werken produceren en voldoen aan de gestelde voorwaarden niet moeten worden beschouwd als werknemers in de zin van de aanbeveling, wegens de afwezigheid van een bezoldiging. Naar ons oordeel heeft België, wat de formele verzekeringsdekking betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming bijgevolg reeds volledig uitgevoerd ten aanzien van de bijzondere atypische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen, wat het arbeidsongevallenrisico betreft.

765. Wat de beroepsziekten betreft, is de formele verzekeringsdekking minder uitgebreid, ook als men abstractie maakt van de personen die artistieke prestaties leveren en/of artistieke werken produceren.

1803 Zie P. PALSTERMAN, "Sire, un arrêté s'il vous plaît ! Sur le risque d'accident du travail pour les stagiaires en formation professionnelle", *Soc.Kron.*, 2010, 292-299.

De leden van slechts 5 groepen zijn immers verplicht verzekerd tegen beroepsziekten. Voor 4 ervan is er geen probleem van formele verzekeringsdekking.

De 5de groep bestaat uit personen die arbeid verrichten ter uitvoering van een PWA-arbeidsovereenkomst. Zij ressorteren op grond van die arbeid niet onder de beroepsziekteverzekering voor de private sector, maar zijn wel verzekerd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, voor zover zij als uitkeringsgerechtigde werklozen toegang hebben tot de PWA-arbeidsovereenkomst. De arbeidsongeschiktheidsverzekering biedt bescherming tegen arbeidsongeschiktheid, ongeacht of de daaraan ten grondslag liggende ziekte kan worden aangemerkt als een beroepsziekte of niet. Zoals we weten, laat de aanbeveling de bevoegdheid van de lidstaten onverkort om te oordelen of de formele verzekeringsdekking best wordt nagestreefd door het persoonlijk toepassingsgebied van de beroepsziekteverzekering voor werknemers uit te breiden, dan wel door, in het licht van de nationale omstandigheden, de meest passende wijze te kiezen om, wat beroepsziekten betreft, de formele verzekeringsdekking te garanderen. De arbeidsongeschiktheids-verzekering voorziet evenwel niet in een dekking van het overlijdensrisico. De regeling is trouwens sowieso niet volkomen sluitend. In tegenstelling tot andere typische en atypische werknemers hebben de betrokkenen immers niet rechtstreeks toegang op grond van hun arbeidsprestaties, zodat de regeling niet volledig neutraal is ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de betrokkenen. Daarenboven zijn de werknemers met een PWA-arbeidsovereenkomst nog steeds uitgesloten, als zij niet als uitkeringsgerechtigde werklozen toegang hebben gekregen tot dat bijzonder arbeidsstatuut. We bevelen de Belgische wetgever bijgevolg aan om alle werknemers met een PWA-arbeidsovereenkomst verplicht te verzekeren in die hoedanigheid.

Voor gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, is de situatie niet helemaal dezelfde. Zij hebben wel toegang tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, maar alleen als zij voordien verplicht waren aangesloten bij die verzekering en vervolgens tijdens de periode van detentie gebruik maken van de mogelijkheid tot vrijwillige aansluiting. Die *opt-in*formule geeft dus niet rechtstreeks toegang tot een socialezekerheidsregeling voor beroepsziekten en biedt slechts impliciet bescherming tegen het sociale risico beroepsziekten. Het risico is groot dat de betrokkenen zich niet bewust zijn van die impliciete dekking en (ook om die reden) geen gebruik maken van de vrijwillige verzekering. Die verzekering vergt immers de betaling van een bijdrage door de betrokkene, terwijl de lonen voor penitentiaire arbeid uiterst laag zijn.[1804] Naar Belgisch recht behoort het beroepsziekterisico overigens evenzeer als het arbeidsongevallenrisico tot het zogenaamd 'professioneel risico' waarvoor werknemers worden verzekerd zonder zelf hiervoor een socialezekerheidsbijdrage verschuldigd te zijn. We bevelen de Belgische Staat om die redenen aan, wat het risico beroepsziekten betreft, voor gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten te voorzien in een verplichte formele verzekeringsdekking door hetzij de betrokkenen op te nemen in het toepassingsgebied van de beroepsziekteverzekering voor werknemers, hetzij de specifieke arbeidsongevallenregeling voor gedetineerden om te vormen tot een arbeidsongevallen- en beroepsziekteregeling.

1804 KB 26 juni 2019 tot vaststelling van het bedrag en de toekenningsvoorwaarden van de inkomsten uit arbeid en van de opleidingstoelage en tot vaststelling van de voorwaarden waaronder de tijd besteed aan vormingsactiviteiten in de gevangenis met arbeidstijd wordt gelijkgesteld.
De huidige Minister van Justitie pleit voor een hoger loon voor gedetineerden die werken in de gevangenis (K. BAUMERS, "Loon van gedetineerden moet opnieuw omhoog", De Standaard, 21 januari 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200121_04815090, laatst geraadpleegd op 2 juli 2020).

766. Wat de sociale risico's arbeidsongeschiktheid en ouderschap betreft, zijn de leden van 4 groepen verplicht verzekerd.

Voor 3 ervan is er geen probleem van formele verzekeringsdekking.

De 4de groep bestaat uit personen die arbeid verrichten ter uitvoering van een PWA-arbeidsovereenkomst. Zij ressorteren op grond van die arbeid niet onder de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers, maar zijn wel daarin verzekerd, voor zover zij als uitkeringsgerechtigde werklozen toegang hebben tot de PWA-arbeidsovereenkomst. Zoals we pas hebben uiteengezet wat de beroepsziekteverzekering betreft, is die regeling niet volkomen sluitend. We bevelen de Belgische wetgever bijgevolg aan om alle werknemers met een PWA-arbeidsovereenkomst verplicht te verzekeren in die hoedanigheid.

Ook gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, hebben op grond van die arbeid geen toegang tot de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers. Als zij voordien verplicht verzekerd waren, kunnen zij wel tijdens de periode van detentie gebruik maken van de mogelijkheid tot vrijwillige aansluiting. Het gaat om een wettelijke *opt-in*formule. De keuze voor die formule zou kunnen worden gerechtvaardigd met het argument dat de betaling van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen wordt geschorst gedurende het tijdvak van detentie.[1805] Tijdens de voorbereiding van de aanbeveling door de Europese Commissie werd een vrijwillige aansluiting echter minder gerechtvaardigd geacht voor sociale risico's die weinig of geen verband houden met de rechtspositie van de betrokkenen op de arbeidsmarkt en werd onder meer voor arbeidsongeschiktheid en ouderschap de *opt-out*formule verkozen, als men gebruik maakt van een vrijwillige aansluiting.[1806] Naar ons oordeel zou men bijgevolg voor de gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, moeten voorzien in een verplichte formele verzekeringsdekking door hetzij de betrokkenen op te nemen in de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers[1807], hetzij de specifieke arbeidsongevallenregeling voor gedetineerden om te vormen tot een regeling die (samen met het risico beroepsziekte) ook de risico's arbeidsongeschiktheid en ouderschap dekt.

767. Voor het risico werkloosheid zijn de leden van slechts 3 groepen verplicht verzekerd.

Voor 2 ervan is er geen probleem van formele verzekeringsdekking.

De 3de groep bestaat uit personen met een PWA-arbeidsovereenkomst. Zij hebben slechts toegang tot de werkloosheidsverzekering, voor zover zij als uitkeringsgerechtigde werklozen toegang hebben verkregen tot de PWA-arbeidsovereenkomst. Zoals we pas hebben uiteengezet, is die regeling niet volkomen sluitend. We bevelen de Belgische wetgever bijgevolg aan om alle werknemers met een PWA-arbeidsovereenkomst verplicht te verzekeren in die hoedanigheid.

Gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, behoren tot de uitgesloten groepen. Men voert onder meer aan dat zij niet beschikbaar zijn voor de algemene arbeidsmarkt en bijgevolg geen

1805 Art. 233 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

1806 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 41.

1807 X. SHANG, *International Standards on Legal Protection of Prisoners' Labor and Social Security Rights. UN, ILO and Council of Europe*, Den Haag, Eleven international publishing, 2018, 244p.; G. VAN LIMBERGHEN en V. VAN DER PLANCKE, *Sociale zekerheid van (ex-)gedetineerden en hun verwanten*, Brugge, die Keure, 2008, 84-86.

werkloosheidsuitkeringen kunnen genieten. Niet voor alle gedetineerden die penitentiaire arbeid willen verrichten, zijn (steeds) arbeidsplaatsen beschikbaar. Dat heeft soms ook te maken met sociale onrust bij de cipiers.[1808] Alleen als gedetineerden niet kunnen werken ingevolge een staking van het gevangenispersoneel, hebben zij recht op een vergoeding.[1809] Naar ons oordeel zou men voor de gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, beter voorzien in een verplichte formele verzekeringsdekking door hetzij de betrokkenen op te nemen in de werkloosheidsverzekering[1810], hetzij de specifieke vergoedingsregeling bij staking van het gevangenispersoneel uit te breiden tot andere gevallen van ontstentenis van werk die niet te wijten zijn aan het toedoen van de betrokken gedetineerde.

De vraag of en hoe in een formele verzekeringsdekking moet worden voorzien voor de overige 9 groepen, hangt nauw samen met de aard van de arbeidsrelatie en de omvang van de gepresteerde arbeid. We onderzoeken die problematiek hierna.[1811]

768. Wat ten slotte het risico pensioen betreft, zijn alleen de personen die arbeid verrichten ter uitvoering van een PWA-arbeidsovereenkomst verplicht verzekerd, voor zover zij als werklozen toegang hebben tot de PWA-arbeidsovereenkomst. We bevelen de Belgische wetgever aan om alle werknemers met een PWA-arbeidsovereenkomst verplicht te verzekeren in die hoedanigheid.

8 van de overige 12 groepen hebben geen toegang tot een socialezekerheidsregeling voor het risico pensioen.

Daartoe behoren gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten. Uit de lage lonen en het gemiddelde loon dat zij verdienen per maand[1812], kan men afleiden dat vele gedetineerden geregeld arbeidsprestaties verrichten. Men zou uitvoering kunnen geven aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming door hen op te nemen in de pensioenverzekering voor werknemers[1813] en aldus te voorzien in een verplichte verzekeringsdekking of door te voorzien in een vrijwillige verzekering[1814], zoals (niet alleen voor gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten) reeds het geval is voor arbeidsongeschiktheid en ouderschap.

1808 K. BAUMERS, "Loon van gedetineerden moet opnieuw omhoog", De Standaard, 21 januari 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200121_04815090, laatst geraadpleegd op 2 juli 2020.

1809 Art. 3 KB 26 juni 2019 tot vaststelling van het bedrag en de toekenningsvoorwaarden van de inkomsten uit arbeid en van de opleidingstoelage en tot vaststelling van de voorwaarden waaronder de tijd besteed aan vormingsactiviteiten in de gevangenis met arbeidstijd wordt gelijkgesteld.

1810 X. SHANG, *International Standards on Legal Protection of Prisoners' Labor and Social Security Rights. UN, ILO and Council of Europe*, Den Haag, Eleven international publishing, 2018, 244p.; G. VAN LIMBERGHEN en V. VAN DER PLANCKE, *Sociale zekerheid van (ex-)gedetineerden en hun verwanten*, Brugge, die Keure, 2008, 84-86.

1811 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 1, B, 2, b, 2° Analyse op basis van de aard, omvang, duur en vergoeding van de arbeidsprestaties.

1812 K. BAUMERS, "Koen Geens: 'Loon van gedetineerden moet opnieuw omhoog'", *De Standaard,* 21 januari 2020, https://www.standaard.be/cnt/dmf20200121_04815090, laatst geraadpleegd op 2 juli 2020.

1813 D. HUMBLET en G. VAN LIMBERGHEN, "Ouderdom en detentie: de ondraaglijke lichtheid van de 'bestaanszekerheid', *Fatik* 2017, 154, 24-35, X. SHANG, *International Standards on Legal Protection of Prisoners' Labor and Social Security Rights. UN, ILO and Council of Europe*, Den Haag, Eleven international publishing, 2018, 244p.; G. VAN LIMBERGHEN en V. VAN DER PLANCKE, *Sociale zekerheid van (ex-)gedetineerden en hun verwanten*, Brugge, die Keure, 2008, 84-86.

1814 F. TULKENS, Dissenting opinion in EHRM, 7 juli 2011, Stummer v. Oostenrijk, https://hudoc.echr.coe.int/eng#{%22fulltext%22:[%22\%22Stummer\%22%22],%22documentcollectionid2%22:[%22JUDGMENTS%22,%22DECISIONS%22],%22itemid%22:[%22001-105575%22]}; G. VAN LIMBERGHEN en V. VAN DER PLANCKE, *Sociale zekerheid van (ex-)gedetineerden en hun verwanten*, Brugge, die Keure, 2008, 298-299.

De leden van de 4 resterende groepen hebben als zodanig evenmin toegang tot een pensioenverzekering. Zij combineren evenwel arbeid met studies of een opleiding en hebben de mogelijkheid om met een bijdragebetaling hun studie- of leerjaren later in aanmerking te doen nemen voor de berekening van hun pensioen. Dat veronderstelt wel dat de betrokkenen achteraf de hoedanigheid van sociaal verzekerde verwerven als werknemer, zelfstandige of ambtenaar. Ook op dit punt hangt de vraag of en hoe in een formele verzekeringsdekking moet worden voorzien voor de 12 uitgesloten groepen, nauw samen met de aard van de arbeidsrelatie en de omvang van de gepresteerde arbeid. We onderzoeken die problematiek hierna.[1815]

2° Analyse op basis van de aard, omvang, duur en vergoeding van de arbeidsprestaties

769. We hebben onze analyse vanuit het perspectief van de sociale risico's achter de rug en starten nu met een analyse op basis van de aard, omvang, duur en vergoeding van de arbeidsprestaties van de categorieën atypische werknemers en daarmee gelijkgestelde personen.

De geraadpleegde stakeholders bleken hierover verschillende meningen te hebben. Het is, afgaande op de tekst van de aanbeveling, nog geen uitgemaakte zaak of het begrip werknemer moet worden opgevat als een Europeesrechtelijk voor alle lidstaten geldend concept, dan wel of de lidstaten, zoals ze mogelijk verkiezen[1816], mogen uitgaan van de invulling die ze in het kader van hun wetgeving inzake sociale zekerheid geven aan het begrip werknemer. In die laatste hypothese is het naar ons oordeel nuttig te verwijzen naar de rechtspraak van het Hof van Justitie met betrekking tot sommige richtlijnen die het werknemersbegrip hanteren zonder een definitie ervan te geven. Het Hof oordeelt in die aangelegenheid dat de bevoegdheid van de lidstaten om het werknemersbegrip te definiëren niet onbeperkt is, vermits ze ook in een dergelijk geval het nuttig effect van de betrokken richtlijnen en de algemene beginselen van het Unierecht moeten in acht nemen. Nationale regelingen mogen de verwezenlijking van de doelstellingen van de betrokken richtlijnen niet in gevaar brengen en die richtlijnen niet hun nuttig effect ontnemen.[1817] Het Hof van Justitie acht de nationale kwalificatie van de arbeidsrelatie in dat verband geen relevant criterium en hanteert ook voor de uitlegging van bepaalde richtlijnen een ruime invulling van het werknemersbegrip, onder meer om te vermijden dat atypische werknemers de bescherming van het vrij verkeer zouden ontberen.[1818] Volgens het Hof moet iedereen die reële en daadwerkelijke arbeid verricht tegen loon en onder gezag, worden beschouwd als een werknemer in die zin.[1819] Het Hof maakt slechts een uitzondering voor personen wier arbeidsprestaties zo'n geringe omvang hebben dat ze louter marginaal en bijkomstig blijken te zijn.[1820] Het Hof oordeelt dat dit geval per geval moet worden beoordeeld. Het overweegt dat daarbij rekening mag worden

1815 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 1, B, 2, b, 2° Analyse op basis van de aard, omvang, duur en vergoeding van de arbeidsprestaties.

1816 Zie bv. Advies 2018/07 van 24 mei 2018 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 5.

1817 Zie bv. HvJ, 1 maart 2012, C-393/10; zie ook HvJ 9 juli 2015, C-229/14.

1818 HvJ 9 juli 2015, C-229/14.

1819 Zie M. HOUWERZIJL, "Vrij verkeer van werknemers, detachering van werknemers, toeapsselijk arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht" in F.J.L PENNINGS en S.S.M.PETERS (red.), *Europees arbeidsrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 85 e.v.; V. FEVRIER, "La notion de travailleur en droit européen de la libre prestation de services et de la liberté d'établissement : Lawrie-Blum comme horizon indépassable ? Examen de la jurisprudence récente de la Cour de justice", *Revue de la Faculté de droit de Liège*, 2019, nr. 2, 267-291.

1820 Zie bv. HvJ 3 mei 2012, C-337/10; HvJ 26 maart 2015, C-316/13; HvJ, 21 februari 2018, C-518/15.

gehouden met de hoogte van de lonen van de betrokkene, maar hecht geen doorslaggevend belang aan dat criterium[1821] en oordeelt dat een lager loon dan het minimumloon op zich niet uitsluit dat het gaat om een werknemer.[1822] Het Hof oordeelt dat ook de omvang van de eigenlijke arbeidsprestaties niet het enige doorslaggevende criterium is en dat ook moet worden rekening gehouden met de duur van de periode waarin de betrokkenen aanspraak kunnen maken op gewaarborgd loon, met de omstandigheid dat de prestaties reeds enige jaren na mekaar zijn uitgeoefend, enz. Het Hof kwalificeert de betrokkenen voorts veeleer als werknemers, ingeval zij ook als werknemers worden beschouwd overeenkomstig de wetgeving van de betrokken lidstaat.[1823]

Arbeidsprestaties die niet tegen loon worden verricht, wijzen niet op een werknemersactiviteit. Dat geldt bijvoorbeeld voor activiteiten die louter met het oog op revalidatie of (re-)integratie worden verricht. Als ook andere motieven meespelen en de arbeidsprestaties niet louter marginaal zijn en ook voorkomen op de arbeidsmarkt, gaat het wel om een arbeidsrelatie als werknemer.[1824] In die zin volstaan motieven van pedagogische aard evenmin om het bestaan van een arbeidsrelatie uit te sluiten. Overeenkomstig een gevestigde rechtspraak van het Hof moeten studenten immers worden beschouwd als werknemers, ingeval zij voor hun arbeid een zelfs geringe vergoeding ontvangen.[1825]

770. Naar ons oordeel kunnen de categorieën atypische werknemers en de daarmee gelijkgestelde groepen van personen die zijn opgenomen in de bovenstaande tabel, op grond van het bovenstaande worden ondergebracht in drie groepen.

De eerste groep bestaat uit de categorieën die op grond van de criteria waarmee ze worden bepaald, kunnen worden beschouwd als werknemerscategorie. Het gaat om het uitwonend huispersoneel, personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst, kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's, artsen in opleiding[1826] en gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten. Het gaat ons inziens in al die gevallen om personen die tegen loon arbeid verrichten onder gezag en wier arbeidsprestaties niet zo'n geringe omvang hebben dat ze louter marginaal en bijkomstig blijken te zijn. We voegen daar de deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst aan toe. Zij zijn werknemers en, hoewel de omvang van hun arbeid van geval tot geval kan verschillen, zullen zij meestal, vanuit Europeesrechtelijk perspectief, niet worden beschouwd als werknemers met louter marginale en bijkomstige arbeidsprestaties. Daarenboven verkeren zij in een kwetsbaardere positie dan andere werknemers[1827], zodat het geen voorkeur verdient hun toegang tot sociale bescherming afhankelijk te maken van een beoordeling van geval tot geval. Gelet op de onzekerheid over de uitlegging die moet worden gegeven aan het werknemersbegrip in de

1821 HvJ 4 februari 2010, C-14/09.

1822 HvJ 26 maart 2015, C-316/13.

1823 HvJ 17 november 2016, C-216/15.

1824 HvJ 7 september 2004, C-456/02; M. HOUWERZIJL, "Vrij verkeer van werknemers, detachering van werknemers, toeapsselijk arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht" in F.J.L PENNINGS en S.S.M.PETERS (red.), *Europees arbeidsrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016, 88.

1825 Zie o.m. HvJ 17 maart 2005, C-109/04; HvJ 17 juli 2008, C-94/07; HvJ 14 oktober 2010, C-428/09.

1826 Zie ook het pleidooi van de Vereniging voor Arts-Specialisten in Opleiding voor verbeterde rechten, https://www.veto.be/artikel/wij-voelen-ons-soms-behandeld-als-tweederangs-werknemers-artsen-in-opleiding-trekken-aan-alarmbel, laatst geconsulteerd op 3 juli 2020?; zie ook, wat deze groep betreft, A. BELLEMANS, *Le statut juridique et social des médecins spécialistes en formation*, in *Etudes pratiques de droit social*, Mechelen, Kluwer, 2018, 37 à 66.

1827 P. PALSTERMAN, "Sire, un arrêté s'il vous plaît ! Sur le risque d'accident du travail pour les stagiaires en formation professionnelle", *Soc.Kron*. 2010, 299.

Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming, kunnen we niet met zekerheid stellen dat de lacunes in de formele verzekeringsdekking van de betrokkenen wijzen op een gebrekkige uitvoering van de aanbeveling. Maar rekening houdend met onze hoger weergegeven analyse van het werknemersbegrip, bevelen we niettemin sterk aan dat voor de betrokken categorieën zou worden voorzien in een verplichte formele verzekeringsdekking voor alle sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

De tweede groep bestaat uit die categorieën die naar ons oordeel niet louter op grond van de criteria waarmee ze worden afgebakend, kunnen worden beschouwd als werknemerscategorie. Uitgaande van de rechtspraak van het Hof van Justitie zou geval per geval moeten worden onderzocht of zij beantwoorden aan het werknemersbegrip. Dat geldt ons inziens voor personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden, socio-culturele en sportactiviteiten, specifieke activiteiten in land- en tuinbouw, arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding, arbeid van studenten buiten de perioden van deelname aan het onderwijs en arbeid van jonge leerlingen. Het gaat in al die gevallen om personen die arbeid tegen loon verrichten onder gezag. Het Hof van Justitie heeft voorts in een bepaald geval reeds beslist dat personen met een aanstellingsovereenkomst voor vormingswerk, die incidenteel en tijdens het seizoen werkzaam zijn in vakantie- en vrijetijdscentra en maximaal 80 dagen per jaar werken, moeten worden beschouwd als werknemers in de zin van de toepasselijke richtlijn.[1828] Ons inziens kan uit de criteria waarmee die categorieën worden afgebakend, op zich niet worden afgeleid of de arbeidsprestaties van hun leden al dan niet zo'n geringe omvang hebben dat ze louter marginaal en bijkomstig blijken te zijn. De criteria zijn immers zo geformuleerd dat de individuele gevallen op dat punt sterk van mekaar kunnen verschillen. Rekening houdend met onze hoger weergegeven analyse van het werknemersbegrip en met het gegeven dat niet kan worden uitgesloten dat individuele leden van de desbetreffende categorieën in concrete gevallen moeten worden beschouwd als werknemer in de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming, formuleren we de volgende aanbeveling. Voor de betrokken categorieën zou moeten worden voorzien in een verplichte aansluiting bij de verzekering voor geneeskundige verzorging en de arbeidsongevallenverzekering en de beroepsziekteverzekering voor werknemers en in een vrijwillige aansluiting bij de werknemersverzekeringen voor de overige sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is. In tegenstelling tot andere werknemers hebben zij immers niet rechtstreeks toegang tot bescherming tegen die sociale risico's op grond van hun arbeidsprestaties, zodat de thans geldende regeling niet volledig neutraal is ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de betrokkenen. De desbetreffende categorieën zijn voorts reeds verplicht verzekerd voor arbeidsongevallen. Er is geen goede reden waarom dat niet het geval zou zijn voor beroepsziekten. Ook de beroepsziekten worden immers beschouwd als een professioneel risico waarvoor de betrokkenen verplicht verzekerd zouden moeten zijn. Een alternatief voor de vrijwillige aansluiting bij de werknemersverzekeringen zou erin kunnen bestaan de betrokken personen de mogelijkheid te bieden om zich voor de andere sociale risico's dan geneeskundige verzorging, arbeidsongevallen en beroepsziekten aan te sluiten bij het stelsel van de overzeese sociale zekerheid. In dat stelsel kan het bedrag van de bijdrage worden vastgesteld tussen een minimum- en maximumbedrag.[1829] De overzeese sociale zekerheid omvat weliswaar geen

1828 HvJ 14 oktober 2010, C-428/09.

1829 Art. 15 Wet Overzeese Sociale Zekerheid; KB 15 september 1965 met betrekking tot de inning van de bijdragen in de regeling voor de overzeese sociale zekerheid

werkloosheidsverzekering[1830], maar men zou kunnen voorzien in een analoge toepassing van de artikelen 37 § 2/1 en 38 § 2/1 van het Werkloosheidsbesluit waarbij in het buitenland verrichte prestaties en daarmee gelijkgestelde tijdvakken onder bepaalde voorwaarden worden meegerekend voor het vervullen van de wachttermijn in de werkloosheidsverzekering.

De derde groep bestaat uit de personen die artistieke prestaties leveren en/of artistieke werken produceren gedurende minder dan 30 dagen per kalenderjaar en niet gedurende 7 opeenvolgende dagen voor dezelfde opdrachtgever en die daarvoor slechts een in omvang per dag en per jaar beperkte forfaitaire kostenvergoeding ontvangen. Die vergoeding wordt door de wetgever beschouwd als een loutere kostenvergoeding. We gaan om die reden ervan uit dat zij mogen worden beschouwd als personen die geen arbeid verrichten tegen loon en om die reden niet moeten worden beschouwd als werknemers in de zin van de aanbeveling. Het gebrek aan toegang tot de werknemersverzekeringen voor de sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is, kan ons inziens niet worden beschouwd als een gebrekkige uitvoering van de aanbeveling. De betrokkenen hebben overigens als ingezetenen toegang tot de verzekering voor geneeskundige verzorging.

3° Geïntegreerde aanbevelingen

771. We integreren de aanbevelingen die we hebben geformuleerd uitgaande van onze analyse vanuit het perspectief van de sociale risico's, enerzijds, en onze analyse op basis van de aard, omvang, duur en vergoeding van de arbeidsprestaties van de categorieën atypische werknemers en daarmee gelijkgestelde personen, anderzijds, en stellen op grond daarvan de volgende remediëringspistes voor de betrokken categorieën personen voor:

- het uitwonend huispersoneel[1831] ook verplicht verzekeren in de pensioenverzekering voor werknemers;
- alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[1832], (ook) op grond van die arbeid verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is;
- kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[1833], op grond van die arbeid verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is;
- artsen in opleiding[1834] ook verplicht verzekeren in de werkloosheidsverzekering en in de pensioenverzekering voor werknemers;
- deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst[1835] ook verplicht verzekeren in de pensioenverzekering voor werknemers;

1830 Art. 14 en 17 Wet Overzeese Sociale Zekerheid.

1831 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

1832 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

1833 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

1834 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

1835 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

– gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is;

  Ingeval de integratie van gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers niet wordt opportuun wordt geacht, stellen we voor dat de betrokkenen verplicht worden verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging, dat hun specifieke arbeidsongevallenregeling wordt omgevormd tot een regeling die dekking geeft bij arbeidsongeschiktheid, ouderschap, arbeidsongevallen en beroepsziekten, dat hun specifieke vergoedingsregeling bij staking van het gevangenispersoon wordt uitgebreid tot andere gevallen van ontstentenis van werk die niet te wijten zijn aan het toedoen van de betrokken gedetineerde en dat zij met een *opt-in*formule vrijwillig kunnen aansluiten bij de pensioenverzekering voor werknemers.
– personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[1836], socio-culturele en sportactiviteiten[1837], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[1838], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[1839] verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en de arbeidsongevallenverzekering en de beroepsziekteverzekering voor werknemers en met een *opt-in*formule de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting hetzij bij de werknemersverzekeringen, hetzij bij de overzeese sociale zekerheid voor de overige sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is;
– studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het onderwijs[1840] verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en in de arbeidsongevallenverzekering en de beroepsziekteverzekering voor werknemers en hen met een *opt-in*formule de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting hetzij bij de werknemersverzekeringen, hetzij bij de overzeese sociale zekerheid voor de overige sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is;
– jonge leerlingen[1841] op grond van hun arbeid ook verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en met een *opt-in*formule de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting hetzij bij de werknemersverzekeringen, voor werkloosheid, arbeidsongeschiktheid, ouderschap en pensioen, hetzij bij de overzeese sociale zekerheid voor arbeidsongeschiktheid, ouderschap en pensioen.

772. We stellen het effect van onze geïntegreerde aanbevelingen voor in de onderstaande tabel.

1836 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.
1837 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.
1838 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.
1839 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.
1840 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.
1841 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

Tabel 41. Aanbevelingen formele verzekeringsdekking bijzondere categorieën atypische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen

categorie	werkloosheid	geneeskundige verzorging	arbeidsongeschiktheid	ouderschap	arbeidsongeval	beroepsziekte	pensioen	
Bijzondere atypische werknemers								
uitwonend huispersoneel <24u/w bij werkgevers + < 4 u/d bij zelfde werkgever	X	X	X	X	X	X	X	
occasionele arbeid t.b.v. huishouden ≤ 8u/w	Y	X	Y	Y	X	X	Y	
socio-culturele en sport-activiteiten ≤25 arbeidsdagen/jaar	Y	X	Y	Y	X	X	Y	
specifieke activiteiten land- en tuinbouw (≤ 25d/jaar)	Y	X	Y	Y	X	X	Y	
arbeidsprestaties onder PWA-arbeidsovereenkomst	X	X	X	X	X	X	X	
vrijwilliger met beperkte vergoeding (brandweer, ambulancier, civiele bescherming)	Y	X	Y	Y	X	X	Y	
artistieke prestaties beperkt in tijd en vergoeding	●	X (1)	●	●	●	●	●	
kansarme jongeren in vzw's (< 1/3 minimumloon)	X	X	X	X	X	X	X	
deeltijds leerplichtigen met arbeidsovereenkomst	X	X	X	X	X	X	X	
eerste 475u/j studenten-arbeid buiten verplichte deelname onderwijs	Y	X	Y	Y	X	X	Y	
jonge leerlingen	Y	X	Y	Y	X	X	Y	
artsen in opleiding	X	X	X	X	X	X	X	
penitentiaire arbeid	X (2)	X	X (3)	X (3)	X (3)	X (3)	X (4)	

Legende

X= verplichte verzekering

Y= vrijwillige verzekering

Toelichting

(1) de leden van de betrokken groepen hebben geen toegang tot de verzekering voor geneeskundige verzorging op grond van hun arbeid, maar wel als ingezetene of persoon ten laste van een sociaal verzekerde;

(2) Ingeval de integratie van gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers niet wordt opportuun wordt geacht, stellen we voor dat de betrokkenen verplicht worden verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging, dat hun specifieke vergoedingsregeling bij staking van het gevangenispersoneel wordt uitgebreid tot andere gevallen van ontstentenis van werk die niet te wijten zijn aan het toedoen van de betrokken gedetineerde.

(3) Ingeval de integratie van gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers niet wordt opportuun wordt geacht, stellen we voor dat de betrokkenen verplicht worden verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging en dat hun specifieke arbeidsongevallenregeling wordt omgevormd tot een regeling die dekking geeft bij arbeidsongeschiktheid, ouderschap, arbeidsongevallen en beroepsziekten, dat hun specifieke vergoedingsregeling bij staking van het gevangenispersoon wordt uitgebreid tot andere gevallen van ontstentenis van werk die niet te wijten zijn aan het toedoen van de betrokken gedetineerde.

(4) Ingeval de integratie van gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers niet wordt opportuun wordt geacht, stellen we voor dat de betrokkenen verplicht worden verzekerd in de verzekering voor geneeskundige verzorging en dat zij met een *opt-in*formule vrijwillig kunnen aansluiten bij de pensioenverzekering voor werknemers.

773. Uit de vergelijking van de bovenstaande tabel die onze aanbevelingen weergeeft, met de voorgaande tabel die een overzicht van de bestaande toestand geeft, blijkt dat onze aanbevelingen een belangrijk effect hebben. We stellen het totale aantal vakjes met X, Y of rode stip gelijk aan 100%. De gevallen van volkomen formele verzekeringsdekking voor één of meer sociale risico's zijn nu goed voor 66% in plaats van 32%, het percentage gevallen van onvolkomen formele verzekeringsdekking stijgt slechts lichtjes van 21 naar 27% en het percentage gevallen van uitsluiting daalt in aanzienlijke mate, nl. van 47% naar 7%.

De gevallen van uitsluiting gelden nog alleen voor personen die artistieke prestaties leveren en/of artistieke werken produceren gedurende minder dan 30 dagen per kalenderjaar en niet gedurende 7 opeenvolgende dagen voor dezelfde opdrachtgever en die daarvoor slechts een in omvang per dag en per jaar beperkte forfaitaire kostenvergoeding ontvangen. De Belgische wetgeving behandelt die groep personen eigenlijk als mensen die vrijwilligerswerk verrichten, en beschouwt hen niet als werknemers.

774. We zijn ons ervan bewust dat een spanningsveld ontstaat tussen, enerzijds, het streven van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming om eenieder toegang te verlenen tot adequate socialezekerheidsregelingen en, anderzijds, de mate waarin een evenwicht moet bestaan tussen de omvang van de socialezekerheidsbijdragen en de hoogte van de inkomensvervangende socialezekerheidsuitkeringen voor atypische werknemers en zelfstandigen met zeer lage arbeids-inkomens. Om die reden formuleerden we hoger voor bijzondere categorieën atypische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen een aanbeveling die erin bestaat hen voor een aantal

sociale risico's een facultatieve toegang te verlenen tot de overzeese sociale zekerheid, in plaats van te voorzien in een verplichte aansluiting bij de desbetreffende socialezekerheidsregelingen voor werknemers. We zullen die aanbeveling ook formuleren ten aanzien van sommige momenteel geheel of gedeeltelijk uitgesloten categorieën zelfstandigen.

3. Zelfstandigen

775. In België zijn niet alle zelfstandigen verzekerd in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Bepaalde categorieën zelfstandigen die arbeid verrichten in gelijkaardige voorwaarden als die van een arbeidsovereenkomst, worden immers bij wetgeving geweerd uit het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen en ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Vermits de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming geen onderscheid maakt tussen zelfstandigen, naargelang zij al dan niet worden geacht economisch afhankelijk te zijn van hun opdrachtgever(s), beschouwen we de betrokkenen als zelfstandigen in de zin van de aanbeveling.

De groep van resterende zelfstandigen bestaat uit zelfstandigen en helpers die deze beroepsbezigheid uitoefenen als hoofdberoep, hun meewerkende partners voor wie die activiteit steeds hun hoofdberoep uitmaakt, en student-zelfstandigen. Zelfstandigen in bijberoep hebben een gemengde loopbaan. Zij combineren verschillende rechtsposities op de arbeidsmarkt in de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. Hun situatie op het vlak van de formele verzekeringsdekking komt verder aan bod.[1842]

De aanbeveling beschouwt personen die werken voor eigen rekening, als zelfstandigen. Het staat weliswaar niet vast dat helpers van zelfstandigen steeds als zodanig kunnen worden beschouwd. Het Hof van Justitie aanziet, in het kader van het vrij verkeer van werknemers, personen die de nationale wetgeving beschouwt als zelfstandigen, immers als werknemers, ingeval de zelfstandigheid van de betrokkenen fictief is en een arbeidsrelatie verhult.[1843] In het Belgische recht is een arbeidsovereenkomst tussen echtgenoten en bloedverwanten niet uitgesloten, maar wordt het bestaan ervan ook niet steeds zonder slag of stoot aanvaard. Als in een concreet geval blijkt dat de zelfstandigheid van de helper of meewerkende partner een dekmantel voor een arbeidsrelatie blijkt te zijn, moet de rechtspositie van de betrokkene ook naar Belgisch recht worden geherkwalificeerd. Behoudens in die uitzonderlijke gevallen, blijft de kwalificatie van de betrokkenen als helpers van zelfstandigen overeind. De aanbeveling doet voor het overige geen afbreuk aan de bevoegdheid van de lidstaten om, in het licht van de nationale omstandigheden, de meest passende wijze te kiezen om de formele verzekeringsdekking van helpers en meewerkende partners van zelfstandigen te garanderen. We beschouwen de helpers en meewerkende partners met het oog op onze analyse dan ook als zelfstandigen i de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

776. In de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 hebben we, voor de sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is, analyses uitgevoerd met betrekking tot de formele verzekeringsdekking van de diverse categorieën zelfstandigen.

We geven de resultaten daarvan weer in de onderstaande tabel.

1842 *Infra,* deel 3, hoofdstuk 1, B, 4, Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan.

1843 Zie bv. HvJ 13 januari 2004, C-256/01; HvJ 11 november 2010, C-232/09; HvJ 4 december 2014, C-413/13.

Tabel 42. Formele verzekeringsdekking van zelfstandigen

categorie	werkloosheid-overbruggingsrecht	geneeskundige verzorging	arbeidsongeschiktheid	ouderschap	arbeidsongeval-arbeidsongeschiktheid	beroepsziekte-arbeidsongeschiktheid	pensioen	
in het werknemerssysteem ondergebrachte zelfstandigen	X	X	X	X	X	X	X + Y	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners	X (2)	X	X	X	X (3)	X (3)	X + Y	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met vrijstelling van bijdragen wegens economische of financiële moeilijkheden	X (2)	X	X	X	X (3)	X (3)	●	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met overbruggingsrecht	X (2)	X	X	X	X (3)	X (3)	●	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met arbeidsongeschiktheids-uitkering	X (4)	X	X	X	X (3)	X (3)	X	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met ouderschapsuitkering	X (4)	X	X	X	X (3)	X (3)	X	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met pensioen	X	X	X	X	X	X	X	
student-zelfstandigen met verminderde bijdragen	●	X	X	X	X (3)	X (3)	Y (5)	
student-zelfstandigen met bijdragevrijstelling	●	X (6)	●	●	●	●	Y (5)	
jonge helpers	●	X (6)	●	●	●	●	● (7)	
toevalllige helpers -studenten	●	X (6)	●	●	●	●	Y (5)	
toevallige helpers - niet studenten	●	X (6)	●	●	●	●	●	

Legende

Een X duidt aan dat de betrokken groep verplicht is verzekerd voor het desbetreffende sociale risico. Dat blijkt soms uit de omstandigheid dat de leden van de betrokken categorie sociaal verzekerden in het genot zijn van de desbetreffende uitkering.

Een Y duidt aan dat de betrokken groep voor het desbetreffende risico alleen vrijwillig sociaal verzekerd is.

Een X+Y duidt aan dat de betrokken groep voor het desbetreffende sociaal risico verplicht verzekerd is in een wettelijke socialezekerheidsregeling en zich vrijwillig kan aansluiten bij een aanvullende buitenwettelijke socialezekerheidsregeling.[1844]

Toelichting

De cijfers die in de tabel tussen haakjes zijn geplaatst, verwijzen naar de onderstaande toelichting:

(1) tot de zelfstandigen behoren ook de artsen die als werknemer in dienst zijn van een ziekenhuis en daarnaast een zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen en die de wet onder bepaalde voorwaarden, ook voor hun activiteit als ziekenhuisarts, onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen; hetzelfde geldt voor de student-zelfstandigen wier socialezekerheidsbijdragen ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep;

(2) zelfstandigen hebben, behoudens eventueel op grond van een vroegere loopbaan als werknemer, geen toegang tot de werkloosheidsverzekering; zij kunnen ingeval van faillissement of collectieve schuldenregeling, stopzetting van hun beroepsbezigheid wegens economische moeilijkheden of stopzetting of onderbreking van hun beroepsbezigheid wegens overmacht, wel aanspraak maken op het overbruggingsrecht;

(3) zelfstandigen hebben geen toegang tot de arbeidsongevallenverzekering en de beroepsziekteverzekering voor werknemers, noch tot een eigen arbeidsongevallen- of beroepsziekteverzekering; als aan de daartoe geldende voorwaarden is voldaan, hebben zij wel recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen; die regeling kent haar prestaties immers toe, ongeacht of de arbeidsongeschiktheid van de betrokkenen voortvloeit uit de beroepsbezigheid als zelfstandige of niet;

(4) voor zover de onderneming van arbeidsongeschikte zelfstandigen niet is stopgezet, zijn de betrokkenen nog steeds socialezekerheidsbijdragen verschuldigd en blijven zij, ingeval van betaling daarvan, verzekerd in het kader van het overbruggingsrecht; hetzelfde kan het geval zijn bij moederschapsrust of ouderschapsverlof; in die gevallen blijven de betrokkenen wel verzekerd in het kader van het overbruggingsrecht;

(5) de leden van de betrokken groepen hebben geen toegang tot de wettelijke pensioenverzekering: het gaat om groepen zelfstandigen die een beperkte beroepsbezigheid combineren met studies; zij hebben de mogelijkheid om met een bijdragebetaling hun studiejaren later

1844 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 2. Vrijwillige verzekering.

in aanmerking te doen nemen voor de berekening van hun pensioen; dat veronderstelt wel dat de betrokkenen achteraf de hoedanigheid van sociaal verzekerde verwerven als werknemer, zelfstandige of ambtenaar van de Belgische Staat.

(6) de leden van de betrokken groepen hebben geen toegang tot de verzekering voor geneeskundige verzorging op grond van hun arbeid, maar wel als ingezetene of persoon ten laste van een sociaal verzekerde;

(7) alleen voor zover uitgesloten jonge helpers studies of bepaalde opleidingen volgen, hebben zij de mogelijkheid om met een bijdragebetaling hun studie- of leerjaren later in aanmerking te doen nemen voor de berekening van hun pensioen. Dat veronderstelt wel dat de betrokkenen achteraf de hoedanigheid van sociaal verzekerde verwerven als werknemer, zelfstandige of ambtenaar van de Belgische Staat.

777. We duiden met de groene letters in de tabel aan dat er, naar ons oordeel, geen probleem is van formele verzekeringsdekking. De oranje letters wijzen erop dat er een onvolkomen formele verzekeringsdekking is, omdat de dekking niet is gebaseerd op de arbeid van de betrokkene en afhankelijk is van bijkomende factoren, omdat de socialezekerheidsregeling waartoe zelfstandigen toegang hebben het sociaal risico slechts gedeeltelijk afdekt of omdat we de mogelijkheid tot een vrijwillige verzekering aanbevelen. Met rode stippen geven we te kennen dat de leden van de betrokken categorie geen recht hebben op deelname aan een socialezekerheidsregeling voor het desbetreffende sociaal risico.

Met het oog op onze verdere analyse delen we de zelfstandigen op in de volgende groepen: in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers ondergebrachte zelfstandigen (a), zelfstandigen met minimumbijdragen (b), student-zelfstandigen (c) en de uitgesloten helpers van zelfstandigen (d). We integreren ten slotte de resultaten van die analyses (e).

a. In het socialeverzekeringssysteem voor werknemers ondergebrachte zelfstandigen

778. Voor de groep zelfstandigen die de wetgeving heeft ondergebracht in het socialeverzekerings-systeem voor werknemers, stellen we vast dat zij, evenals de typische en atypische werknemers, verplicht deelnemen aan socialezekerheidsregelingen voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is.

Dat geldt ook, hoewel dat omwille van de overzichtelijkheid niet is weergegeven in de bovenstaande tabel, voor zover zij in het genot zijn van werkloosheids-, arbeidsongeschiktheids- of ouderschapsuitkeringen, arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen of pensioenen.

We besluiten bijgevolg, op grond van de dezelfde overwegingen als voor de typische en atypische werknemers, dat België, wat de formele verzekeringsdekking betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds volledig heeft uitgevoerd ten aanzien van de categorieën zelfstandigen die de wetgeving heeft ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers.

b. Zelfstandigen met minimumbijdragen

779. Zelfstandigen die de wetgever niet onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, zijn verplicht verzekerd voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale

Bescherming van toepassing is. Wat het pensioenrisico betreft, ressorteren zelfstandigen verplicht onder hun wettelijke pensioenverzekering en kunnen zij daarnaast vrijwillig aansluiten bij aanvullende pensioenverzekeringen. De aanbeveling laat, wat zelfstandigen betreft, evenwel de mogelijkheid open om de formele verzekeringsdekking (deels) te garanderen op vrijwillige basis. De Europese Commissie erkent dat lidstaten voor eenzelfde groep van personen de verplichte en vrijwillige verzekering mogen combineren en bijvoorbeeld voor een bepaald risico zowel een verplichte basisverzekering als een vrijwillige aanvullende verzekering mogen inrichten.

Zelfstandigen hebben weliswaar geen toegang tot de werkloosheids-, de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor werknemers, maar genieten wel bescherming voor die sociale risico's via de regeling van het overbruggingsrecht respectievelijk de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. De aanbeveling laat de bevoegdheid van de lidstaten onverkort om te oordelen of de formele verzekeringsdekking van zelfstandigen best wordt nagestreefd door het persoonlijk toepassingsgebied van de socialezekerheidsregelingen voor werknemers uit te breiden, dan wel door eigen socialezekerheidsregelingen voor zelfstandigen in te richten. Ook de socialegrondrechtenverdragen die staten verplichten om, wat werknemers betreft, te voorzien in een socialezekerheidsbescherming voor arbeidsongevallen en beroepsziekten, laten toe dat dit gebeurt via een algemene regeling die niet alleen de aan de uitoefening van het beroep te wijten arbeidsongeschiktheid of overlijdens dekt.[1845] Toch genieten zelfstandigen die niet zijn uitgesloten van de regeling van het overbruggingsrecht en/of van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, ons inziens nog geen volkomen formele verzekeringsdekking voor het werkloosheidsrisico, enerzijds, en het arbeidsongevallen- en beroepsziekterisico, anderzijds. De wijze waarop de wetgeving het verzekerde risico in de regeling van het overbruggingsrecht omschrijft, waarborgt immers niet dat die regeling voorziet in socialezekerheidsprestaties voor alle gevallen waarin arbeidsgeschikte zelfstandigen noch arbeid, noch beroepsinkomsten hebben door omstandigheden onafhankelijk van hun wil.[1846] De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen dekt, wat het overlijdensrisico betreft aangevuld met de pensioenverzekering, immers nog niet alle componenten van het sociale risico dat wordt gedekt door de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen. Voor het overige bieden de regeling van het overbruggingsrecht en de arbeidsongeschiktheidsverzekering wel reeds een betekenisvolle bescherming tegen de economische moeilijkheden en de gezondheidsrisico's waarmee zelfstandigen kunnen worden geconfronteerd. We verwijzen dienaangaande naar onze analyses van de effectieve verzekering en de adequate bescherming die beide socialezekerheidsregelingen bieden.[1847]

780. Ook zelfstandigen die een socialezekerheidsuitkering genieten, blijven in de meeste gevallen gedekt voor de sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

Zelfstandigen en helpers in hoofdberoep, meewerkende partners en student-zelfstandigen wier socialezekerheidsbijdragen ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep, zijn evenwel noch verplicht, noch vrijwillig verzekerd voor het sociaal risico ouderdom en overlijden gedurende de periode waarin zij het overbruggingsrecht genieten. Zij bouwen

1845 A. GOMEZ HEREDERO, "Objectives and Interpretation Methods of the Conventions of the Council of Europe" in F. PENNINGS (ed.), *International Social Security Standards. Current Views and Interpretation Matters*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 67.

1846 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5. Werkloosheidsverzekering en regeling van het overbruggingsrecht.

1847 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B Effectieve verzekeringsdekking en C. Adequaatheid.

in die periode immers geen pensioenrechten op. Het overbruggingsrecht bestaat weliswaar, naast de financiële uitkering, ook in het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde, maar dat voordeel heeft thans alleen betrekking op de verzekering voor geneeskundige verzorging en op de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

Op dit punt heeft België nog geen uitvoering gegeven aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. Het wordt de lidstaten immers aanbevolen om zelfstandigen die hun werk onderbreken als gevolg van een sociaal risico dat valt onder de toepassing van de aanbeveling, ook toegang te blijven geven tot socialezekerheidsregelingen voor de overige sociale risico's, in casu pensioen, waarop de aanbeveling van toepassing is. België zou bijgevolg zelfstandigen, zolang zij het overbruggingsrecht genieten, ten minste op vrijwillige basis en indien passend op verplichte basis, toegang moeten blijven verlenen tot de pensioenverzekering voor zelfstandigen.[1848] Naar ons oordeel is het passend om die toegang te verlenen op een verplichte basis. Zelfstandigen die het overbruggingsrecht genieten, ondervinden immers in dat tijdvak en een daaraan voorafgaande periode financiële of economische moeilijkheden en zullen wellicht in vele gevallen geen gebruik (kunnen) maken van een *opt-in*formule. De oorspronkelijke faillissementsverzekering die voorafging aan de regeling van het overbruggingsrecht, voorzag trouwens in het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde in de pensioenverzekering voor zelfstandigen. Toen men een inkomensvervangende uitkering heeft toegevoegd aan de prestaties van de faillissementsverzekering, heeft men het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde in de pensioenverzekering laten varen om budgettaire redenen. De prestaties waarin de regeling van het overbruggingsrecht voorziet, zijn sedertdien echter gestadig uitgebreid zonder het financiële evenwicht van de regeling in het gedrang te brengen.[1849] Het opnieuw invoeren van de hoedanigheid van sociaal verzekerde in de pensioenverzekering, vindt overigens steun bij de beheerders van het sociaal statuut van de zelfstandigen. Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen stelt nu immers voor om in de toekomst, weliswaar in een nog beperkte mate, pensioenrechten te voorzien voor kwartalen waarin zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten.[1850]

781. In een vergelijkbare situatie verkeren de sociaal verzekerden die effectief een zelfstandige beroepsbezigheid uitoefenen, maar wegens financiële of economische moeilijkheden niet in staat zijn hun socialezekerheidsbijdragen te betalen en op die grond zijn vrijgesteld van bijdragebetaling.

Ook zij bouwen thans geen pensioenrechten op tijdens de kwartalen waarvoor zij die bijdragevrijstelling genieten. Zij hebben weliswaar de mogelijkheid om achteraf, binnen de geldende verjaringstermijn, de vrijgestelde bijdragen alsnog te storten. Toch dient hen naar ons oordeel, om dezelfde overwegingen als voor de zelfstandigen die het overbruggingsrecht genieten, op een verplichte basis toegang te worden verleend tot de pensioenverzekering voor zelfstandigen, voor de kwartalen waarvoor zij de bijdragevrijstelling hebben verkregen. Ook die remediëringspiste vindt steun bij de beheerders van het sociaal statuut van de zelfstandigen. Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal

---

1848 Cf. D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, *JTT* 2020, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", 173 en 176 .

1849 D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, *JTT* 2020, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", 171.

1850 Advies 2019/09 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen; ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 16-17.

statuut der zelfstandigen stelt immers voor om in de toekomst pensioenrechten te voorzien voor de desbetreffende kwartalen, zowel wat de opbouw van pensioenrechten betreft, als met het oog op de toekenning van vervroegde rustpensioenen en minimumpensioenen. Het pensioen zou voor de kwartalen van vrijstelling worden berekend op basis van de inkomstendrempel waarop de minimumbijdrage voor beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep wordt berekend. Vooral ingeval de nieuwe regeling ertoe leidt dat de pensioengerechtigde toch aanspraak kan maken op het minimumpensioen, leidt de maatregel tot een betekenisvolle verhoging van het pensioenbedrag.[1851]

Het voorstel van het Beheerscomité voorziet wel erin om het behoud van de pensioenopbouw (voorlopig?) te beperken tot maximaal 8 kwartalen over de hele pensioenloopbaan voor beide situaties, genot van het overbruggingsrecht en bijdragevrijstelling, samen. Die tot een maximum beperkte pensioenopbouw is mogelijk ingegeven door budgettaire prudentie en/of het verzekeringsprincipe dat mede ten grondslag ligt aan het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Toch zou het naar ons oordeel op dit punt geen volledige uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming inhouden.

We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dan ook dat België, wat de formele verzekeringsdekking betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming weliswaar reeds grotendeels heeft uitgevoerd ten aanzien van zelfstandigen en helpers in hoofdberoep, hun meewerkende echtgenoten en student-zelfstandigen wier socialezekerheidsbijdragen ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep, maar dat nog enige ruimte voor vooruitgang bestaat.

c. Student-zelfstandigen

782. Student-zelfstandigen wier socialezekerheidsbijdragen lager zijn dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofdberoep, maar wel minstens de helft daarvan bedragen, hebben toegang tot de algemene regeling voor geneeskundige verzorging en tot de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

Zij zijn niet verzekerd in de regeling van het overbruggingsrecht. Zij hebben ook geen toegang tot de wettelijke pensioenverzekering, maar kunnen met een bijdragebetaling hun studiejaren later in aanmerking doen nemen voor de berekening van hun pensioen. Dat veronderstelt wel dat de betrokkenen achteraf de hoedanigheid van sociaal verzekerde verwerven als werknemer, zelfstandige of ambtenaar.

Het Hof van Justitie beschouwt personen wier arbeidsprestaties zo'n geringe omvang hebben dat ze louter marginaal en bijkomstig blijken te zijn, niet als werknemers en oordeelt dat dit geval per geval moet worden beoordeeld.[1852] Laten we daarom aannemen dat personen met een louter marginale en bijkomstige activiteit, niet kunnen worden beschouwd als zelfstandigen. Het komt ons echter voor, rekening houdend met de rechtspraak van het Hof van Justitie, dat de activiteit van de betrokken student-zelfstandigen, gezien het bedrag dat zij moeten verdienen om bijdragen verschuldigd te zijn, niet kan worden beschouwd als een louter marginale en bijkomstige activiteit. Wegens de onzekerheid over de uitlegging die moet worden gegeven aan het begrip zelfstandige in de Aanbeveling Toegang

1851 Advies 2019/09 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen.

1852 Zie bv. HvJ 3 mei 2012, C-337/10; HvJ 26 maart 2015, C-316/13; HvJ, 21 februari 2018, C-518/15.

Sociale Bescherming, kunnen we niettemin niet zomaar stellen dat de betrokkenen zelfstandigen zijn in de zin van de aanbeveling en dat de lacune in hun formele verzekeringsdekking neerkomt op een onvolledige uitvoering van de aanbeveling.

Toch stellen we voor dat deze student-zelfstandigen verplicht worden verzekerd voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is. De uitvoering van dat voorstel komt in ieder geval neer op een betere uitvoering van de aanbeveling dan het behoud van de huidige toestand.

783. Student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheids-bijdragen moeten betalen, hebben uitsluitend toegang tot de verzekering voor geneeskundige verzorging als ingezetene of persoon ten laste van een gerechtigde.

Dat hun beroepsinkomsten lager zijn dan het bedrag dat zij moeten verdienen om bijdragen verschuldigd te zijn, houdt naar ons oordeel niet noodzakelijk in dat hun beroepsbezigheid moet worden beschouwd als een louter marginale en bijkomstige activiteit. Het gaat immers om nettoberoepsinkomsten, dat wil zeggen hun brutoberoepsinkomsten verminderd met investerings- en andere beroepskosten en eventuele beroepsverliezen. Daarenboven hebben de betrokkenen vaak enige tijd nodig om een eerste cliënteel op te bouwen. Omdat de individuele situatie van de betrokkenen sterk kan verschillen, bevelen we, naar analogie van onze aanbeveling ten aanzien van studenten die werken als werknemer buiten de perioden waarin zij moeten deelnemen aan onderwijsactiviteiten, aan dat zou worden voorzien in de mogelijkheid van een vrijwillige aansluiting *(opt-in*formule) hetzij bij de zelfstandigenverzekeringen, hetzij bij de overzeese sociale zekerheid voor alle sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

784. Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen drukt zijn tevredenheid uit over de gunstige bijdrageregeling voor student-zelfstandigen.[1853] De aanbevelingen die wij, wat student-zelfstandigen betreft, formuleren, houden niet noodzakelijk in dat de toegang tot uitkeringen gepaard moet gaan met een opheffing daarvan of dat bij de opheffing ervan niet kan worden voorzien in compenserende maatregelen.

d. Uitgesloten helpers

785. Helpers hebben in principe dezelfde rechten en verplichtingen als de geholpen zelfstandigen in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. We verwijzen naar de analyse die we hebben gemaakt ten aanzien van zelfstandigen voor wie een minimumbijdrage geldt.[1854]

Jonge en toevallige helpers zijn echter uitgesloten van de sociale verzekeringen voor zelfstandigen voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, met uitzondering van de verzekering voor geneeskundige verzorging. Zij hebben weliswaar geen toegang daartoe op grond van hun arbeid, maar wel als ingezetene of persoon ten laste van een sociaal verzekerde. Diegenen onder hen die hun beroepsbezigheid combineren met studies, hebben de mogelijkheid om later met een bijdragebetaling hun studiejaren in aanmerking te doen

1853 Advies 2016/09 van 23 juni 2016 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen.

1854 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 1, B, 3, b. Zelfstandigen met minimumbijdragen.

nemen voor de berekening van hun pensioen. Dat veronderstelt wel dat zij achteraf de hoedanigheid van sociaal verzekerde verwerven als werknemer, zelfstandige of ambtenaar.

Volgens het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen zijn de geldende regels met betrekking tot de toevallige helpers weinig duidelijk en bieden ze onvoldoende rechtszekerheid. Het Beheerscomité is van oordeel dat ze ook niet voldoende tegemoetkomen aan de behoeften van de zelfstandigen en voert momenteel een evaluatie ervan uit.[1855]

786. De uitsluiting van jonge helpers uit het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen is naar ons oordeel niet verenigbaar met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

De aanbeveling beoogt immers dat de lidstaten alle zelfstandigen toegang verschaffen tot adequate sociale bescherming. Jonge helpers zijn trouwens nu reeds verplicht verzekerd, ingeval zij in het huwelijk treden vóór de leeftijd van twintig jaar, zodat bij hun overlijden een recht op overlevingspensioen zou ontstaan voor hun langstlevende echtgenoot. De evolutie van de gezinsvormen en de afbouw van het overlevingspensioen tot een overgangsuitkering voor jonge langstlevende echtgenoten hebben tot gevolg dat het steeds minder gerechtvaardigd lijkt alleen voor die groep van jonge helpers te voorzien in een verplichte formele verzekeringsdekking. Het leeftijdscriterium lijkt evenmin nog een voldoende criterium voor het behoud van de uitsluiting te zijn. "Jonge" zelfstandigen, ongeacht of zij gehuwd zijn, en jonge meewerkende partners zijn immers wel verplicht verzekerd. De wens van de wetgever om, door middel van de uitsluiting van jonge helpers, familiale bedrijven te vrijwaren van te hoge sociale lasten is op zich legitiem, maar kan naar ons oordeel niet langer de leemte in de sociale bescherming van de jonge helpers verantwoorden. Om de hoger aangegeven redenen, achten we het passend dat voor de jonge helpers wordt voorzien in een verplichte formele verzekeringsdekking voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is. Voor zover de wetgever bij de verplichte aansluiting van de jonge helpers rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij eventueel, zoals thans voor meewerkende partners of primo-starters, een bijdragevrijstelling verlenen, geen of een lagere minimumbijdrage hanteren of compenserende fiscale maatregelen nemen.[1856]

787. De groep van toevallige helpers bestaat vooreerst uit helpers die hun bezigheid niet regelmatig en niet tenminste 90 dagen per jaar uitoefenen. Personen die minder dan 90 dagen per jaar een zelfstandige bijstaan of vervangen, maar die activiteit elk jaar opnieuw verrichten, oefenen hun bezigheid regelmatig uit en worden bijgevolg niet beschouwd als toevallige helpers.[1857]

Als we ook hier ervan uitgaan dat personen met een louter marginale en bijkomstige activiteit, niet kunnen worden beschouwd als zelfstandigen en ermee rekening houden dat de als toevallig beschouwde helpers naar Belgisch recht hun bezigheid gedurende minder dan 90 dagen per kalenderjaar mogen uitoefenen, kan niet worden uitgesloten dat het voor sommigen onder hen wel en

1855 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 26.

1856 Zie bv. ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 24.

1857 Cass. 22 juni 1981, *Arr .Cass*. 1980-81, 1231; Cass. 19 maart 1984, *Arr .Cass*. 1983-84, 931.

voor anderen niet gaat om een louter marginale en bijkomstige activiteit. Het criterium op grond waarvan zij worden uitgesloten, is immers zo geformuleerd dat de individuele gevallen op dat punt sterk van mekaar kunnen verschillen. Gelet op de onzekerheid over de uitlegging die aan het begrip zelfstandige in de aanbeveling moet worden gegeven, kunnen we niet zomaar stellen dat de lacune in de formele verzekeringsdekking van deze categorie van toevallige helpers wijst op een onvolledige uitvoering van de aanbeveling. Op grond van het bovenstaande bevelen we aan dat voor de betrokken categorie van toevallige helpers zou worden voorzien in de mogelijkheid van een vrijwillige aansluiting (*opt-in*formule) bij de zelfstandigenverzekeringen of de overzeese sociale zekerheid voor alle sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

De groep van toevallige helpers bestaat daarnaast uit studenten die, terwijl ze nog recht geven op kinderbijslag, een zelfstandige helpen. Studenten blijven rechtgevend op kinderbijslag, als zij niet meer dan de toegelaten arbeid verrichten. Het kan bijgevolg niet worden uitgesloten dat het ook voor een aantal onder hen gaat om een louter marginale en bijkomstige activiteit. Het criterium op grond waarvan zij worden uitgesloten, is immers zo geformuleerd dat de individuele gevallen op dat punt sterk van mekaar kunnen verschillen. Ook hier kunnen we niet zomaar stellen dat de lacune in de formele verzekeringsdekking van deze categorie van toevallige helpers wijst op een gebrekkige uitvoering van de aanbeveling. Op grond van het bovenstaande en naar analogie van onze aanbeveling ten aanzien van studenten die werken als werknemer buiten de perioden waarin zij moeten deelnemen aan onderwijsactiviteiten, bevelen we aan dat ook voor hen zou worden voorzien in de mogelijkheid van een vrijwillige aansluiting (*opt-in*formule) bij de zelfstandigenverzekeringen of de overzeese sociale zekerheid voor alle sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

e. Geïntegreerde aanbevelingen

788. We integreren onze hoger geformuleerde voorstellen met betrekking tot de diverse categorieën zelfstandigen en stellen op grond daarvan de volgende remediëringspistes voor de betrokken categorieën personen voor:

- zelfstandigen die het overbruggingsrecht genieten en zelfstandigen die een bijdragevrijstelling krijgen op grond van financiële of economische moeilijkheden, verplicht verzekeren in de pensioenverzekering voor zelfstandigen voor alle kwartalen waarin zij zich in beide of een van beide situaties bevinden;
- student-zelfstandigen die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofberoep verschuldigd zijn[1858], verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en in alle sociale verzekeringen die deel uitmaken van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen;
- student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn[1859], op grond van hun arbeid verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en met een *opt-in*formule de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen of bij de overzeese sociale zekerheid voor de overige sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is;

1858 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1859 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

- jonge helpers van zelfstandigen[1860] verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en in alle sociale verzekeringen die deel uitmaken van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.
  Voor zover de wetgever rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij eventueel een lagere minimumbijdrage dan deze voor zelfstandigen in hoofdberoep opleggen of andere compenserende maatregelen nemen.
- toevallige helpers van zelfstandigen[1861] verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en met een *opt-in*formule de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen of bij de overzeese sociale zekerheid voor de overige sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is.

789. We stellen het effect van onze geïntegreerde aanbevelingen voor in de onderstaande tabel.

1860 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 2° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1861 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 4° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen en artikel 5 van het Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

Tabel 43. Aanbevelingen formele verzekeringsdekking zelfstandigen

categorie	werkloosheid-overbruggingsrecht	geneeskundige verzorging	arbeidsongeschiktheid	ouderschap	arbeidsongeval-arbeidsongeschiktheid	beroepsziekte-arbeidsongeschiktheid	pensioen	
in het werknemerssysteem ondergebrachte zelfstandigen	X	X	X	X	X	X	X + Y	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners	X	X	X	X	X	X	X + Y	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met vrijstelling van bijdragen wegens economische of financiële moeilijkheden	X	X	X	X	X	X	X	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met overbruggingsrecht	X	X	X	X	X	X	X	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met arbeidsongeschiktheids-uitkering	X	X	X	X	X	X	X	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met ouderschapsuitkering	X	X	X	X	X	X	X	
zelfstandigen (1) en helpers in hoofdberoep en meewerkende partners met pensioen	X	X	X	X	X	X	X	
student-zelfstandigen met verminderde bijdragen	X	X	X	X	X	X	X	
student-zelfstandigen met bijdragevrijstelling	Y	X	Y	Y	Y	Y	Y	
jonge helpers	X	X	X	X	X	X	X	
toevalllige helpers -studenten	Y	X	Y	Y	Y	Y	Y	
toevallige helpers - niet studenten	Y	X	Y	Y	Y	Y	Y	

Uit de vergelijking van de bovenstaande tabel die onze aanbevelingen weergeeft, met de voorgaande tabel die een overzicht van de bestaande toestand geeft, blijkt dat onze aanbevelingen een belangrijk effect hebben. Het aantal gevallen van volkomen formele verzekeringsdekking voor één of meer sociale risico's stijgt van 42% naar 56% van de geanalyseerde situaties, het aantal gevallen van onvolkomen formele verzekeringsdekking stijgt weliswaar van 28% naar 44%, maar het aantal gevallen van formele uitsluiting daalt van 30% naar 0%.

4. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan

790. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan ressorteren, naargelang van het geval, gelijktijdig of achtereenvolgens onder de socialezekerheidsregelingen die op hen van toepassing zijn in hun gelijktijdige of opeenvolgende hoedanigheden van werknemer, zelfstandige respectievelijk ambtenaar van de Belgische Staat.[1862]

Voor hen gelden dezelfde overwegingen als voor de typische en atypische werknemers, de voltijdse en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat en de zelfstandigen, naargelang van het geval.

We verwijzen bijgevolg voor de vraag in hoever België, wat de formele verzekeringsdekking betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds heeft uitgevoerd, naar onze voorgaande gevolgtrekkingen.

791. Personen die een zelfstandig beroep uitoefenen als bijberoep, vormen een bijzondere categorie personen met een gemengde loopbaan.

Zelfstandigen worden beschouwd als beoefenaars van een zelfstandig bijberoep, ingeval de betrokkenen hetzij een minstens halftijdse betrekking als werknemer uitoefenen, hetzij gedurende minstens 8 maanden of 200 dagen per jaar een minstens halftijdse betrekking als ambtenaar van de Belgische Staat uitoefenen, hetzij verkeren in een met een van beide gevallen gelijkgestelde situatie.[1863]

Personen met een zelfstandig bijberoep zijn, als zelfstandige, geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd, ingeval hun nettoberoepsinkomsten niet ten minste een laag bij wet vastgesteld bedrag bereiken. Zij betalen lagere socialezekerheidsbijdragen dan de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep, ingeval hun nettoberoepsinkomsten lager zijn dan de inkomstendrempel waarop die minimumbijdrage wordt berekend.[1864]

Zelfstandigen in bijberoep hebben alleen toegang tot socialezekerheidsuitkeringen voor zelfstandigen, ingeval hun socialezekerheidsbijdragen ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofdberoep.[1865]

792. We geven de daaruit voortvloeiende formele verzekeringsdekking van zelfstandigen in bijberoep die geen of verminderde bijdragen betalen, weer in de onderstaande tabel.

1862 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, D. Sociaal verzekerden met geen gemengde loopbaan.

1863 Art. 35-36 Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1864 Art. 12, § 2. Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1865 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

Tabel 44. Formele verzekeringsdekking zelfstandigen in bijberoep met geen of verminderde bijdragen

Zelfstandigen in bijberoep bijdragevrijstelling of -vermindering		
sociaal risico	verzekering via hoofdberoep	verzekering via zelfstandig bijberoep
werkloosheid/over-bruggingsrecht	X	●
geneeskundige verzorging	X	X (1)
arbeids-ongeschiktheid	X	X (2)
ouderschap	X	X (2)
arbeidsongeval	X	X (3)
beroepsziekte	X	X (3)
pensioen	X + Y	●

Legende

Een X duidt aan dat de betrokkenen op grond van hun hoofdberoep en/of hun bijberoep verplicht zijn verzekerd voor het desbetreffende sociale risico.

Een X+Y duidt aan dat de betrokken groep voor het desbetreffende sociaal risico verplicht verzekerd is in een wettelijke socialezekerheidsregeling en zich vrijwillig kan aansluiten bij een aanvullende buitenwettelijke socialezekerheidsregeling.[1866]

Toelichting

De cijfers die tussen haakjes zijn geplaatst in de tabel, verwijzen naar de onderstaande toelichting:

(1) de toegang tot de geneeskundige verzorging vloeit voort uit het hoofdberoep;

(2) de betrokkenen genieten arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen onder de voorwaarden die gelden in de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor werknemers of die gelden in het kader van het ambtenarenstatuut;

(3) als aan de daartoe geldende voorwaarden is voldaan, genieten de betrokkenen de bescherming van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers of van het ambtenarenstatuut, voor de aan hun zelfstandig bijberoep te wijten arbeidsongeschiktheid.

793. We duiden met groene letters aan dat er, naar ons oordeel, geen probleem is van formele verzekeringsdekking. Met oranje letters wijzen we erop dat er een onvolkomen formele verzekeringsdekking is, omdat de dekking niet is gebaseerd op de arbeid van de betrokkene en afhankelijk is van bijkomende factoren of omdat de desbetreffende socialezekerheidsregeling het sociaal risico niet volledig afdekt. Met rode stippen geven we te kennen dat de betrokkenen geen recht hebben op deelname aan een socialezekerheidsregeling voor het desbetreffende sociaal risico.

1866 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, A, 1, b. Verplichte verzekering in de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen en 2, b. Vrijwllige verzekering in de buitenwettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen.

794. Zoals blijkt uit de tabel, hebben zelfstandigen in bijberoep die geen of verminderde socialezekerheidsbijdragen betalen, voor de meeste sociale risico's in het toepassingsgebied van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming recht op deelname aan een socialezekerheidsregeling, op grond van hun hoofdberoep.

De betrokkenen moeten, wat hun hoofdberoep betreft, worden beschouwd als typische werknemers of voltijdse ambtenaren, of minstens als atypische werknemers of deeltijdse ambtenaren waarvoor geen bijzondere regeling geldt. Bijgevolg besluiten we op grond van dezelfde overwegingen als voor de typische en atypische werknemers respectievelijk voltijdse en deeltijdse ambtenaren dat België, wat de formele verzekeringsdekking betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vrijwel volledig heeft uitgevoerd ten aanzien van zelfstandigen in bijberoep. De vraag of de uitkeringen waarop zij aanspraak kunnen maken, voldoende adequaat zijn, wordt verder onderzocht.

795. Voor één sociaal risico geldt dat niet. De beoefenaars van een zelfstandig bijberoep die geen of verminderde socialezekerheidsbijdragen betalen, genieten immers geen bescherming voor het economisch risico waaraan zij blootstaan bij de uitoefening van hun zelfstandig bijberoep.

Ingeval zij wegens economische of financiële moeilijkheden worden gedwongen de uitoefening van hun zelfstandig bijberoep te onderbreken of stop te zetten, hebben zij geen toegang tot het overbruggingsrecht, noch – als zelfstandige (in bijberoep) – tot de werkloosheidsverzekering.

Zelfs ingeval de betrokkenen alleen hun nettoberoepsinkomsten als zelfstandigen verliezen, kan niet worden uitgesloten dat zij daardoor terechtkomen in een moeilijke financiële situatie. Hun hoofdberoep is niet noodzakelijk een voltijdse beroepsbezigheid. Bovendien valt niet uit te sluiten dat zij in dezelfde periode ook hun normale arbeidsinkomen uit hun hoofdberoep moeten derven. We verwijzen in dit verband naar een recente, in het kader van de coronacrisis genomen maatregel. Zelfstandigen en helpers in bijberoep die naar aanleiding van COVID-19 werden gedwongen hun zelfstandige beroepsbezigheid te onderbreken, konden tijdelijk een beroep doen op het overbruggingsrecht, voor zover hun voorlopige socialezekerheidsbijdragen minstens gelijk waren aan de helft van de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep. Zij konden aanspraak maken op de helft van de financiële uitkering en konden dat bedrag slechts cumuleren met een of meer andere vervangingsinkomens tot beloop van een wettelijk vastgelegd bedrag.[1867]

Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen wil vertrekken van het principe dat elke socialezekerheidsbijdrage in principe zou moeten leiden tot de opbouw van socialezekerheidsrechten en beschouwt de hoger beschreven regeling als problematisch. Het Beheerscomité wijst erop dat een klein verschil in bijdrage (net iets meer of iets minder dan de minimumbijdragen voor zelfstandigen in hoofdberoep) een groot verschil in uitkeringen kan uitmaken en dat meewerkende echtgenoten pensioenrechten kunnen opbouwen met een lagere bijdrage. Hun minimumbijdrage is immers veel lager dan de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep. De toekenning van pensioenrechten aan zelfstandigen in bijberoep zou de zelfstandigen in bijberoep kunnen aanzetten tot een uitbreiding van hun zelfstandige activiteiten en hen ertoe aansporen om

1867 Art. 3 en 4 Wet 23 maart 2020 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en tot invoering van tijdelijke maatregelen in het kader van COVID-19 ten gunste van zelfstandigen ; zie D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, *JTT* 2020, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", 174.

hogere socialezekerheidsbijdragen te betalen.[1868] Het Beheerscomité heeft nog geen uitvoering geven aan zijn principiële stelling. Het wil eerst de uitbreiding van rechten afwegen tegenover de kostprijs van die en andere maatregelen ter verbetering van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

Met het oog op een volledige uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming bevelen we aan dat voor de zelfstandigen in bijberoep die verminderde socialezekerheidsbijdragen betalen, wordt voorzien in een verplichte formele verzekeringsdekking in het kader van de regeling van het overbruggingsrecht.[1869] Zo nodig, kan men dit voordeel voorbehouden aan degenen die ten minste de helft van de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep betalen, naar analogie van de bijdrageregeling voor student-zelfstandigen.

We bevelen niet aan om die formele verzekeringsdekking ook uit te breiden tot zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten lager zijn dan het bedrag dat zij moeten verwerven om socialezekerheidsbijdragen verschuldigd te zijn. Dat bedrag is immers zo laag dat zij, in vergelijking met andere sociaal verzekerden, kunnen worden geacht slechts een louter marginale en bijkomstige activiteit uit te oefenen.

Zelfstandigen in bijberoep wier socialezekerheidsbijdragen ten minste gelijk zijn aan de minimumbijdrage voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep, verkeren in een analoge situatie. Zij hebben weliswaar wel formeel toegang tot de regeling van het overbruggingsrecht, maar kunnen geen aanspraak maken op de prestaties van die regeling, omdat zij, naast hun zelfstandig bijberoep, nog een andere beroepsactiviteit uitoefenen. Dat geldt om dezelfde reden ook in de omgekeerde situatie waarin het zelfstandig beroep het hoofdberoep is van de betrokkene die daarnaast een nevenberoep als werknemer of ambtenaar uitoefent. Het betreft hier bijgevolg geen probleem van formele verzekeringsdekking, maar wel van de adequaatheid van de socialezekerheidsregeling voor beoefenaars die verschillende rechtsposities cumuleren. We onderzoeken die problematiek bijgevolg in dat verband.[1870]

C. Synthese van onze remediëringspistes

796. We brengen in herinnering dat de wetgever personen die actief zijn in het kader van de deeleconomie of het verenigingswerk of die occasionele diensten tussen burgers verrichten, onder bepaalde voorwaarden heeft uitgesloten van elk socialeverzekeringssysteem en dat het Grondwettelijk Hof de desbetreffende wetsbepalingen volledig heeft vernietigd.[1871] Om die reden hebben we die gevallen van uitsluiting niet verder behandeld, noch het voorstel van zelfstandigenorganisaties tot invoering van een statuut 'ondersteuner'[1872] nader onderzocht.

1868 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 25; verslag 2017/01 van 26 januari 2017 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 42-43.

1869 *Cf.* D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, *JTT* 2020, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", .

1870 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 3, B, 3, e. Rechtspositie op de arbeidsmarkt en aard van de arbeidsrelatie.

1871 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, B, 3. Uitgesloten zelfstandigen.

1872 Verslag 2016/02 van 25 februari 2016 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 17-20.

797. Naar ons oordeel doen zich geen problemen van formele verzekeringsdekking voor ten aanzien van typische en atypische werknemers, van voltijdse en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat en van de categorieën zelfstandigen die de wetgever onderbrengt in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers. Een van onze aanbevelingen geldt niettemin ook voor die categorieën sociaal verzekerden en sluit aan bij onze vaststelling dat niet alle sociaal verzekerden zich, wat de verzekering voor geneeskundige verzorging betreft, aansluiten bij een verzekeringsinstelling en daardoor geen toegang hebben tot de prestaties van die verzekering.

Wat bijzondere groepen van atypische werknemers of daarmee gelijk te stellen personen betreft, hebben we wel een gebrek aan formele verzekeringsdekking vastgesteld voor een of meer sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is.

Ten slotte biedt de ouderschapsverzekering voor zeelieden een onvoldoende formele verzekeringsdekking. Zij voorziet immers nog niet in een regeling voor het pleegouderverlof, zodat ze het sociaal verzekerd risico in vergelijking met de andere Belgische ouderschapsverzekeringen niet volledig afdekt. We nemen onze aanbeveling evenwel niet op in onze onderstaande lijst van remediëringspistes, maar integreren ze in de lijst van remediëringspistes inzake de effectieve verzekeringsdekking waarin onze aanbeveling om de duur van het (nieuwe) pleegouderverlof voor zeelieden meteen te koppelen aan de (te verlengen) duur van het adoptieverlof voor zeelieden wordt opgenomen.[1873]

798. Met betrekking tot de als een geheel beschouwde groep van zelfstandigen die niet zijn ondergebracht in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers, stellen we ten eerste een punctueel gebrek aan formele verzekeringsdekking vast. Zij bouwen immers geen pensioenrechten op tijdens kwartalen waarvoor zij het overbruggingsrecht genieten. Op dat punt komt de huidige Belgische wetgeving nog tekort aan het door de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming gehuldigde principe dat sociaal verzekerden tegen alle sociale risico's moeten beschermd blijven in perioden waarin zij hun werk onderbreken of stopzetten als gevolg van een sociaal risico dat valt onder de toepassing van de aanbeveling. We voegen hieraan toe dat zelfstandigen ook geen pensioenrechten opbouwen in kwartalen waarvoor zij een vrijstelling van socialezekerheidsbijdragen genieten, omdat zij niet in staat zijn de verschuldigde bijdragen te betalen wegens tijdelijke financiële of economische moeilijkheden.

Ten tweede stellen we, voor het geheel van de zelfstandigen, een onvoldoende formele verzekeringsdekking vast voor twee sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is. Wat werkloosheid betreft, zijn de zelfstandigen weliswaar verzekerd in de regeling van het overbruggingsrecht. De toepasselijke wetgeving waarborgt echter nog niet op een sluitende wijze dat arbeidsgeschikte zelfstandigen socialezekerheidsprestaties kunnen genieten in alle gevallen waarin zij, wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil, noch arbeid, noch beroepsinkomsten hebben. De wetgever kan ervoor opteren om de nodige wijzigingen aan te brengen in de regeling van het overbruggingsrecht of een "echte" werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen in te voeren.[1874] Met betrekking tot arbeidsongevallen en beroepsziekten zijn we van oordeel dat de arbeids-ongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, zelfs aangevuld met de pensioenverzekering, niet alle

1873 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 2, C. Synthese van onze remediëringspistes.

1874 Wat de invoering van werkloosheidsverzekeringen voor zelfstandigen betreft, zie P. SCHOUKENS en E. WEBER, *Unemployment insurance for the selfemployed: a way forward post-corona*, EISS research paper, 2020, https://eiss.be/onewebmedia/EISS_Research%20paper%202020.pdf, 22p.

componenten afdekt van het verzekerde sociale risico, zoals dat wordt omschreven in op arbeidsongevallen en beroepsziekten toepasselijke socialegrondrechtenverdragen en in de Belgische arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen voor werknemers en ambtenaren. De vraag of de regeling van het overbruggingsrecht, wat het werkloosheidsrisico betreft, en de arbeidsongeschiktheidsverzekering, wat het arbeidsongevallen- en beroepsziekterisico betreft, voorzien in adequate socialezekerheidsprestaties, komt verder aan bod.[1875]

Ten derde heeft een aantal bijzondere categorieën zelfstandigen geen formele toegang tot een socialezekerheidsregeling voor een of meer sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is.

799. Wat de sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan betreft, hebben we ten slotte de aandacht erop gevestigd dat de beoefenaars van een zelfstandig bijberoep die verminderde socialezekerheidsbijdragen betalen, geen bescherming genieten voor het economisch risico waaraan zij blootstaan bij de uitoefening van hun zelfstandig bijberoep.

800. Op grond van die vaststellingen en onze in dit hoofdstuk geformuleerde aanbevelingen stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 1. Voorzien in een regeling van pleegouderverlof in de ouderschapsverzekering voor zeelieden.

Remediëringspiste 2. Gerechtigden die zich, in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging, niet uit eigen beweging aansluiten bij een verzekeringsinstelling, daartoe uitnodigen en, zo nodig, ambtshalve aansluiten bij de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 3. De tot een of meer sociale risico's beperkte verplichte aansluiting van bepaalde categorieën atypische werknemers uitbreiden tot een verplichte aansluiting bij het socialeverzekeringsysteem voor werknemers voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is.

Het gaat om uitwonend huispersoneel[1876], alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[1877], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[1878], artsen in opleiding[1879] en deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst.[1880]

1875 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 3, B. Toetsing aan de Aanbevelng Toegang Sociale Bescherming.

1876 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

1877 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

1878 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

1879 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

1880 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

Remediëringspiste 4. Gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekeren in het socialeverzekeringssysteem voor werknemers voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is.

Ingeval de (volledige) integratie van die gedetineerden in het socialeverzekeringssysteem niet opportuun wordt geacht, bevelen we aan i) de betrokkenen verplicht te verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging, ii) hun bestaande specifieke arbeidsongevallenregeling om te vormen tot een regeling die dekking geeft bij arbeidsongeschiktheid, ouderschap, arbeidsongevallen en beroepsziekten, met inbegrip van het overlijdensrisico, iii) de specifieke vergoedingsregeling bij staking van het gevangenispersoneel uit te breiden tot alle andere gevallen van ontstentenis van werk die niet te wijten zijn aan het toedoen van de betrokken gedetineerde; iv) de betrokkenen toe te laten zich vrijwillig aan te sluiten bij de pensioenverzekering voor werknemers.

Remediëringspiste 5. De bij wet bepaalde categorieën personen die occasionele (studenten)arbeid verrichten, verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor werknemers en hen de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de werknemersverzekeringen of bij de overzeese sociale zekerheid voor de overige sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

Het gaat om personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[1881], socio-culturele en sportactiviteiten[1882], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[1883], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[1884], studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het onderwijs[1885] en jonge leerlingen die arbeiden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst.[1886]

Remediëringspiste 6. Kwartalen waarvoor zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten of een bijdragevrijstelling bekomen op grond van financiële of economische moeilijkheden, gelijkstellen met kwartalen van beroepsbezigheid en bijdragebetaling met het oog op de toekenning van vervroegde rustpensioenen en minimumpensioenen en de berekening van pensioenen.

1881 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.

1882 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.

1883 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.

1884 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.

1885 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.

1886 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

Remediëringspiste 7. Voor zelfstandigen een werkloosheidsverzekering invoeren of het door de regeling van het overbruggingsrecht gedekte sociaal risico omschrijven op zodanige wijze dat de regeling haar prestaties verleent in alle gevallen waarin arbeidsgeschikte zelfstandigen wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil noch arbeid, noch beroepsinkomsten hebben.

Ingeval dat (nog) niet opportuun wordt geacht, bevelen we aan dat de gevallen waarin zelfstandigen worden gedwongen elke zelfstandige activiteit te onderbreken door omstandigheden onafhankelijk van hun wil en de gevallen waarin zelfstandigen zich bevinden in economische moeilijkheden en daardoor elke zelfstandige activiteit officieel stopzetten[1887], minstens zouden worden opgesomd op een enuntiatieve in plaats van op een exhaustieve wijze.

Remediëringspiste 8. Voor zelfstandigen een eigenlijke arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering invoeren of minstens de door de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de pensioenverzekering gedekte sociale risico's zo omschrijven dat zij bij het overlijden van zelfstandigen als gevolg van een aan de beroepsuitoefening te wijten ongeval of ziekte voorzien in een begrafenisvergoeding en in vergoedingen voor alle door de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor werknemers beschermde nabestaanden.

Remediëringspiste 9. Student-zelfstandigen die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofberoep verschuldigd zijn[1888] en jonge helpers van zelfstandigen[1889] verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en in alle sociale verzekeringen die deel uitmaken van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

Voor zover de wetgever rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij voor de jonge helpers van zelfstandigen eventueel een lagere minimumbijdrage dan deze voor zelfstandigen in hoofdberoep opleggen of andere compenserende maatregelen nemen.

Remediëringspiste 10. Student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn[1890], en toevallige helpers van zelfstandigen[1891] op grond van hun arbeid verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en hen de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen of

1887 Zie de artikelen 2 en 6 van het Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

1888 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1889 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 2° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1890 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

1891 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 4° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen en artikel 5 van het Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

bij de overzeese sociale zekerheid voor de overige daarin opgenomen sociale risico's.

Remediëringspiste 11. Zelfstandigen in bijberoep die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn[1892], verplicht verzekeren in de regeling van het overbruggingsrecht.

Voor zover de wetgever het opportuun acht, kan hij dat voordeel voorbehouden aan de zelfstandigen in bijberoep die ten minste de helft van de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn, naar analogie van de bijdrageregeling voor student-zelfstandigen.

1892 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 12, § 2, eerste lid van het Sociaal Statuut Zelfstandigen

Hoofdstuk 2. Effectieve verzekeringsdekking

801. Het plan dat de lidstaten moeten opmaken met het oog op de uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming[1893], moet onder meer ernaar streven om alle werknemers en zelfstandigen op hun grondgebied niet alleen formele, maar ook een effectieve toegang tot adequate sociale bescherming te waarborgen.[1894]

802. In dit hoofdstuk onderzoeken we in hoever België, wat de effectieve verzekeringsdekking van de sociaal verzekerden betreft, reeds uitvoering heeft gegeven aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

We omschrijven eerst het evaluatiekader dat we daarbij hanteren (A). Vervolgens toetsen we de effectieve verzekeringsdekking van sociaal verzekerden in de Belgische socialezekerheidsregelingen aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming (B). Voor de probleemsituaties die we daarbij vaststellen, formuleren we aanbevelingen. Ten slotte brengen we onze aanbevelingen samen in een synthetisch overzicht van de door ons voorgestelde remediëringspistes (C).

A. Evaluatiekader

803. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming omschrijft effectieve dekking als de situatie waarbij de leden van een groep rechten kunnen opbouwen in een specifieke socialezekerheidsregeling en, bij intrede van het gedekte sociaal risico, toegang hebben tot een socialezekerheidsprestatie van een bepaalde omvang.[1895]

Wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden, carenzperioden en beperkte looptijden van socialezekerheidsprestaties kunnen werknemers en zelfstandigen (ver)hinderen rechten op te bouwen of aanspraak te maken op socialezekerheidsprestaties.

De aanbeveling laat de lidstaten toe wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden en carenzperioden te hanteren en de looptijd van socialezekerheidsprestaties te beperken met het oog op de verwezenlijking van legitieme beleidsdoelstellingen zoals, onder meer, het waarborgen van de financiële duurzaamheid van socialezekerheidsregelingen en het voorkomen van misbruik van die regelingen.[1896] De lidstaten moeten echter verhinderen dat wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden en carenzperioden langer zijn en looptijden van socialezekerheidsprestaties korter zijn dan kan worden gerechtvaardigd door de daarmee nagestreefde beleidsdoelstellingen. De flexibilisering op de arbeidsmarkt en de nood aan loopbaantransities verzwakken voorts de gerechtvaardigdheid van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden die de loyauteit ten opzichte van een beroep(sgroep) en de bijhorende socialezekerheidsregeling willen verstevigen.[1897]

1893 Punt 19 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1894 Punten 9 en 10 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1895 Punt 7, f) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1896 Punt 9 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1897 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 26.

De Europese Commissie suggereert diverse concepten om te voorkomen dat wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden de opbouw van socialezekerheidsrechten meer zouden belemmeren dan gerechtvaardigd is. Het behoud van rechten in opbouw en van verworven rechten draagt ertoe bij dat aanspraken op socialezekerheidsprestaties niet verloren gaan bij loopbaantransities. De daartoe aangewende methode kan verschillen van socialezekerheidsregeling tot socialezekerheidsregeling en kan ook bestaan in de vorm van een vrijwillig voortgezette verzekering voor gewezen sociaal verzekerden. Het behoud van rechten in opbouw en van verworven rechten neemt echter niet weg dat sociaal verzekerden het gevaar lopen opnieuw rechten te moeten beginnen opbouwen, ingeval zij als gevolg van een loopbaanwending bij een andere socialezekerheidsregeling worden aangesloten voor eenzelfde sociaal risico. Samentelling van reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijden en loopbaanduur-voorwaarden verhelpt dat euvel. Dat concept komt immers erop neer dat perioden van verzekering die zijn volbracht in een vorige arbeidsrelatie of een andere rechtspositie op de arbeidsmarkt, worden meegerekend als perioden van verzekering in de arbeidsrelatie of rechtspositie op de arbeidsmarkt die de betrokkene achteraf heeft op het ogenblik waarop het desbetreffende sociaal risico zich voordoet. Samentelling van verzekeringsperioden zou mogelijk moeten zijn, zolang dat concept de beleidsdoelstellingen of de werking van een socialezekerheidsregeling niet in het gedrang brengt. Voorts voorkomt ook een verplichte overdraagbaarheid van rechten in opbouw en verworven rechten dat aanspraken verloren gaan bij wijziging van de arbeidsrelatie of rechtspositie op de arbeidsmarkt. De drie gesuggereerde concepten beïnvloeden elkaar wederzijds. Hoe korter de wachttijden, hoe geringer de nood aan samentelling van verzekeringstijdvakken; hoe groter de mogelijkheden tot samentelling van verzekeringstijdvakken, hoe geringer de nood aan verplichte overdraagbaarheid van rechten in opbouw en van verworven rechten.[1898]

804. Zoals het beginsel van formele (verzekerings)dekking geldt ook het beginsel van effectieve (verzekerings)dekking voor alle werknemers en zelfstandigen, al laat de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming wel toe dat verschillende regels van toepassing zijn voor werknemers en voor zelfstandigen.[1899] Ook het Europees Parlement sprak zich in die zin uit.[1900]

De lidstaten krijgen de aanbeveling om te voorzien in een effectieve verzekeringsdekking voor alle werknemers ongeacht de aard van de arbeidsrelatie, en voor zelfstandigen ten minste op vrijwillige basis en waar passend op verplichte basis. Wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden, carenzperioden en beperkingen van de looptijd van socialezekerheidsprestaties mogen de betrokken personen niet beletten om rechten op te bouwen of aanspraak te maken op uitkeringen omwille van de aard hun arbeidsrelatie of van hun rechtspositie op de arbeidsmarkt. De desbetreffende regelgeving mag wel verschillen naargelang van de rechtspositie op de arbeidsmarkt of de aard van de arbeidsrelatie, maar die verschillen moeten proportioneel zijn ten opzichte van het nagestreefde doel en moeten rekening houden met de rechtspositie op de arbeidsmarkt van de sociaal verzekerden en de aard van hun

1898 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 27 en 33.

1899 Punt 5 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming; *cf*. advies 2019/08 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen; Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

1900 Punt 32 Resolutie van het Europees Parlement van 14 januari 2014 betreffende sociale bescherming voor iedereen, ook zelfstandige arbeidskrachten (2013/2111(INI))

arbeidsrelatie.[1901] De desbetreffende regels mogen geen afbreuk doen aan de gelijkheid van kansen op de arbeidsmarkt voor personen met een verschillende rechtspositie of arbeidsrelatie. Lidstaten mogen niet lichtzinnig andere regels hanteren voor atypische werknemers en zelfstandigen dan voor typische werknemers. Ze moeten echter ook nagaan of gelijke regels niet leiden tot ongunstigere resultaten voor atypische werknemers en zelfstandigen en, in voorkomend geval, die regels beter afstemmen op de specifieke situatie van die groepen sociaal verzekerden. Wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden, carenzperioden en beperkingen van de looptijd van socialezekerheidsprestaties mogen bijgevolg worden aangepast voor atypische werknemers en/of zelfstandigen, ingeval wordt vastgesteld dat ze anders een gelijkwaardige sociale bescherming van de betrokkenen in de weg staan.[1902]

De lidstaten krijgen de aanbeveling om, met inachtneming van de nationale omstandigheden, te verzekeren dat socialezekerheidsrechten met betrekking tot eenzelfde sociaal risico — zowel in het kader van een verplichte, als van een vrijwillige verzekering — worden opgebouwd of behouden en/of overdraagbaar zijn tussen alle soorten arbeidsrelaties, rechtsposities van zelfstandigen en economische sectoren, gedurende de hele loopbaan van de betrokkenen of gedurende een bepaalde referentieperiode.[1903] Tijdens de voorbereiding van de aanbeveling door de Europese Commissie werd te kennen gegeven dat men aldus zowel beoogt mensen meer vertrouwen in het maken van loopbaantransities te geven, als de arbeidsmarkt dynamischer en de allocatie van mensen en middelen efficiënter te maken.[1904]

805. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming laat de lidstaten toe om, in het licht van de nationale omstandigheden, te bepalen hoe wordt verzekerd dat socialezekerheidsrechten worden opgebouwd of behouden en/of overdraagbaar zijn tussen alle soorten arbeidsrelaties en rechtsposities op de arbeidsmarkt.[1905] Onder meer daarom schrijft ze geen in acht te nemen maximumduur van wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden en carenzperioden voor en bepaalt ze ook geen minimumlooptijd van socialezekerheidsprestaties. De aanbeveling eerbiedigt de bevoegdheid van de lidstaten om gedetailleerde regels uit te vaardigen op dat vlak. Ze beoogt wel dat onredelijk hoge obstakels voor het verwerven van socialezekerheidsrechten worden aan het licht gebracht en weggenomen. Voor het overige moeten de lidstaten zelf de duur van wachttijden, loopbaanduur-voorwaarden en carenzperioden en de looptijd van socialezekerheidsprestaties bepalen.[1906]

De Europese Commissie verwijst de lidstaten in dat verband naar socialegrondrechtenverdragen en de bijhorende commentaren en rechtspraak van de desbetreffende

1901 Punt 9 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1902 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 19-20 en 26; zie bv. m.b.t. platformwerk, P. SCHOUKENS, A. BARRIO en S. MONTEBOVI, "The EU social pillar: an answer to the challenge of the social protection of workers?", *European Journal of Social Security*, 2018, p. 219-241.

1903 Punt 10 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1904 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 20.

1905 Punt 10 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1906 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 24.

toezichtsorganen.[1907] Bijgevolg toetsen we de wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden, carenzperioden en de looptijd van socialezekerheidsprestaties die we in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 hebben geanalyseerd, aan de ter zake geldende socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. Dat is, voor de sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, momenteel het geval voor de IAO-Verdragen 102, 121, 128, 130 en 168[1908] en de Europese Code Sociale Zekerheid.[1909] Het doet zich voor dat verschillende socialegrondrechten-verdragen tegelijk van toepassing zijn en uiteenlopende vervangingsratio's voorschrijven met betrekking tot eenzelfde sociaal risico. In dat geval toetsen we, logischerwijze, de desbetreffende Belgische socialezekerheidsregeling aan de strengste vervangingsratio. We betrekken socialegrondrechtenverdragen die (nog) niet bindend zijn voor België, toch bij onze analyse, als ze zijn geratificeerd door een significant aantal lidstaten van de Europese Unie. Dat is ons inziens wel het geval voor IAO-Verdrag 183[1910], geratificeerd door 14 van de 27 lidstaten[1911], maar niet voor IAO-Verdrag 157[1912], geratificeerd door 2 lidstaten[1913], en de herziene Europese Code Sociale Zekerheid, geratificeerd door 1 lidstaat.[1914] De socialegrondrechtenverdragen laten de Belgische wetgever geen ongebreidelde vrijheid om wachttijden, loopbaanduurvoorwaarden, carenzperioden te hanteren of de looptijd van socialezekerheidsprestaties te beperken. Wat ouderschapsverzekeringen betreft, houden we tevens rekening met de Zwangerschapsrichtlijn, de Richtlijn Gelijke Behandeling Zelfstandige Mannen en Vrouwen en de Richtlijn Werk Privéleven Ouders en Mantelzorgers van de Europese Unie. Die richtlijnen zijn immers eveneens bindend en moeten door België worden omgezet in de nationale wetgeving.

We houden voor ogen dat de uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming het financiële evenwicht van de socialezekerheidsregelingen van de lidstaten niet in het gedrang mag brengen. Hun financiële duurzaamheid wordt immers essentieel geacht voor hun, ook door de aanbeveling, nagestreefde doeltreffendheid en efficiëntie.[1915]

B. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming

806. Nu onderzoeken we, achtereenvolgens voor de wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden (1) en voor de regels inzake de ingang (2) en de looptijd (3) van het recht op socialezekerheidsprestaties, of ze de effectieve toegang tot de socialezekerheidsprestaties waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, niet meer belemmeren dan gerechtvaardigd is in verhouding tot de

---

1907 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 37 en 81.

1908 Bij die verdragen horen de niet-bindende IAO-Aanbevelingen 121, 131, 134, 167 en 176.

1909 Daarnaast verplicht België zich, overeenkomstig artikel 12 van het Herziene Europees Sociaal Handvest ertoe zijn stelsel van sociale zekerheid te houden op een peil, dat tenminste gelijk is aan het peil dat is vereist voor de bekrachtiging van de Europese Code betreffende de sociale zekerheid en te streven naar een geleidelijke verhoging van de sociale zekerheidsnormen. Voor sommige specifieke categorieën gerechtigden formuleert het Handvest explicietere doelstellingen (zie bv. art. 23 wat ouderen betreft).

1910 Bij dat verdrag hoort de niet-bindende IAO-Aanbeveling 191.

1911 Zie https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312328.

1912 Bij dt verdrag hoort de niet-bindende IAO-Aanbeveling 167.

1913 Zie https://www.ilo.org/dyn/normlex/en/f?p=1000:11300:0::NO:11300:P11300_INSTRUMENT_ID:312302.

1914 Zie https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/139/signatures?p_auth=BQbZWTUn.

1915 Overweging (37) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

nagestreefde beleidsdoelstellingen en of ze neutraal zijn ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie.

We analyseren de wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden, de carenzperioden en de looptijd van socialezekerheidsprestaties per sociaal risico waarop de aanbeveling van toepassing is. De regels die de voor België bindende socialegrondrechtenverdragen voorschrijven op dit vlak, verschillen immers naargelang van het sociaal risico en niet naargelang van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie.

1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

807. We gaan, achtereenvolgens voor elk van de sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, na of de wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden in de Belgische socialezekerheidsregelingen gerechtvaardigd zijn in verhouding tot de nagestreefde doelstellingen, of ze de gelijkheid van kansen op de arbeidsmarkt voor personen met een verschillende rechtspositie of arbeidsrelatie eerbiedigen en of ze wijzigingen in de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden of van hun rechtspositie op de arbeidsmarkt faciliteren. We formuleren daarbij voorstellen tot remediëring van situaties waarin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming naar ons oordeel nog niet (volledig) is uitgevoerd (a-f).

Aansluitend geven we, voor alle sociale risico's samen, een globaal overzicht van de aanbevelingen die we formuleren. We onderzoeken het effect daarvan en gaan na of we nog bijkomende aanbevelingen kunnen formuleren (g).

a. Geneeskundige verzorging

808. In de verzekering voor geneeskundige verzorging moeten sociaal verzekerden, enerzijds, in principe geen wachttijd of loopbaanduurvoorwaarden volbrengen en behouden zij, anderzijds, bij regelmatige bijdragebetaling hun hoedanigheid van gerechtigde telkens gedurende een vrij lange tijd.[1916] In uitzonderlijke omstandigheden moeten sociaal verzekerden wel een wachttijd volbrengen, tenzij zij verkeren in een van de situaties waarin zij worden vrijgesteld daarvan, zoals wordt schematisch wordt samengevat in de onderstaande figuur.

Figuur 1. Wachttijdregeling in de verzekering voor geneeskundige verzorging

Verzekeringen voor geneeskundige verzorging		
Werknemers Zeelieden Ambtenaren van de Belgische Staat Zelfstandigen		
<u>Principe</u> Geen wachttijd	<u>Uitzondering</u> Herinschrijving: 6 maanden Bijzondere gevallen: 1 jaar	<u>Vrijstelling</u> ≤ 6 maanden tevoren verzekerd socialebijstandsgerechtigden

1916 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 1, B, 1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden en 2. Behoud van de hoedanigheid van gerechtigde.

We gaan eerst na of de lengte van de in uitzonderingsgevallen opgelegde wachttijd gerechtvaardigd is (1°) en vervolgens of een reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijd behouden blijft bij loopbaantransities (2°). In een deelbesluit vatten we onze bevindingen samen en formuleren we onze aanbevelingen voor situaties waarin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming naar ons oordeel nog niet (volledig) is uitgevoerd (3°).

1° Lengte van wachttijden

809. Alleen gerechtigden van wie de vorige inschrijving is vervallen wegens niet-nakoming van de persoonlijke bijdrageverplichtingen, moeten een wachttijd van 6 maanden volbrengen.[1917] Die wachttijd moet voorkomen dat de betrokkenen een nieuwe bijdragebetaling zouden uitstellen tot zij medische zorgen nodig hebben.[1918] De betrokkenen zijn evenwel vrijgesteld van die wachttijd, ingeval zij zich bevinden in een van de wettelijk opgesomde situaties. Dat geldt onder meer voor personen die verkeren in een behartigenswaardige toestand of socialebijstandsuitkeringen genieten.[1919]

810. De socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, laten de Belgische wetgever toe de prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging afhankelijk te maken van het volbrengen van een wachttijd. Zij leggen de maximumduur van die wachttijd niet vast. De Europese Code Sociale Zekerheid stelt wel de voorwaarde dat de gehanteerde wachttijd noodzakelijk is om misbruik te voorkomen.[1920] IAO-Verdrag 130 bepaalt dat de wachttijd niet van die aard mag zijn dat het recht op verstrekkingen wordt ontzegd aan personen die gewoonlijk behoren tot de groepen van door de verzekering voor geneeskundige verzorging beschermde personen.[1921] Voor het overige bevelen een niet-bindende IAO-aanbeveling en bepaalde rechtsleer de opheffing van wachttijden in de verzekering voor geneeskundige verzorging aan.[1922]

Naar ons oordeel voldoet de Belgische wetgeving aan de beide voorwaarden waarvan de socialegrondrechtenverdragen het hanteren van een wachttijd in de verzekering voor geneeskundige verzorging afhankelijk maken. De wachttijd wordt immers alleen opgelegd aan personen die hun hoedanigheid van gerechtigde hebben verloren wegens het niet nakomen van hun persoonlijke bijdrageverplichtingen. De betrokkenen zouden een nieuwe aansluiting en de bijhorende bijdragebetaling kunnen uitstellen tot zij een tussenkomst van de verzekering voor geneeskundige verzorging nodig achten. Naar ons oordeel is de lengte van de wachttijd die zij moeten naleven, ook rekening houdend met de uitzonderlijke aard ervan, niet buiten proportie in verhouding tot die doelstelling en ook niet kennelijk onredelijk lang. In vele gevallen genieten de betrokkenen bovendien

1917 Art. 130, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

1918 W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 873-874; J. VAN LANGENDONCK, m.m.v. Y. JORENS, F. LOUCKX en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 374.

1919 Art. 130, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

1920 Art. 11 Europese Code Sociale Zekerheid.

1921 Art. 15 IAO-Verdrag 130.

1922 Punt 4 IAO-Aanbeveling 134; T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 51-52; W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 873-874.

vrijstelling van die uitzonderlijke wachttijd. Als dat niet het geval is, kunnen zij nog een beroep doen op de geneeskundige dienstverlening van het OCMW onder de daartoe geldende voorwaarden.[1923]

We merken wel op dat het vereiste zelf van een persoonlijke bijdrage die nog weinig in verband staat met de inkomensaanvullende functie van de prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging, kan worden in vraag gesteld vanuit het perspectief van de effectieve dekking door de verzekering voor geneeskundige verzorging. Uit onderzoek blijkt immers dat het gebrek aan bijdragebetaling een significant obstakel is voor de toegang tot de prestaties van de verzekering voor geneeskundige verzorging.[1924]

811. De principiële regel dat geen wachttijd moet worden volbracht, geldt niet alleen voor typische werknemers en zeelieden en voor voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat, maar ook voor atypische werknemers en zeelieden, voor deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat en voor zelfstandigen. De wachttijdregeling van de verzekering voor geneeskundige verzorging is op dit vlak bijgevolg neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie.

Dat geldt naar ons oordeel echter niet voor de bijzondere wachttijden die worden opgelegd aan bepaalde gepensioneerde zeelieden en aan zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt of die willen gebruik maken van de voortgezette verzekering. Die wachttijden voorkomen eveneens misbruik, maar zijn langer dan de eveneens daartoe strekkende wachttijd voor sociaal verzekerden die hun eerdere hoedanigheid van gerechtigde hebben verloren wegens het niet nakomen van hun persoonlijke bijdrageverplichtingen. Zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt, en de gepensioneerde zeelieden worden overigens vrijgesteld van het vervullen van die wachttijd.[1925] In de mate waarin de bijzondere wachttijden voor bepaalde gepensioneerde zeelieden en voor zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt of die willen gebruik maken van de voortgezette verzekering, langer zijn dan de gewone wachttijd van 6 maanden, zijn ze ons inziens niet noodzakelijk om misbruik te voorkomen. Voor de betrokken zeelieden en de zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt, moet de wachttijd naar ons oordeel worden opgeheven, vermits zij ook van de gewone wachttijd zijn vrijgesteld. Dat geldt echter ook voor zelfstandigen die gebruik maken van de voortgezette verzekering. Zij zijn weliswaar niet vrijgesteld van de gewone wachttijd, maar een vrijstelling van die wachttijd wordt wel toegekend aan personen die in de zes maanden voorafgaand aan hun heraansluiting of herinschrijving hetzij tegemoetkomingen voor geneeskundige verzorging ten laste van een Belgische overheid konden genieten, hetzij rechthebbende waren in een verzekering voor geneeskundige verzorging van een lidstaat van de Europese Economische Ruimte of een land waarmee België een socialezekerheidsverdrag heeft gesloten, hetzij in België hun hoofdverblijfplaats hebben en onder de toepassing vielen van een statuut van een in België gevestigde instelling van internationaal of Europees recht of daardoor waren tewerkgesteld in België. Zelfstandigen die een beroep willen doen op de voortgezette verzekering, verkeren in een vergelijkbare situatie, vermits zij, behoudens ingeval bijzondere omstandigheden een laattijdige aanvraag rechtvaardigen, hun aanvraag tot voortgezette verzekering moeten indienen vóór het verstrijken van het tweede kalenderkwartaal, dus binnen de 6

1923 Zie F. LOUCKX, *Staat en gezondheidszorg*, Gent, Larcier, 2015, 133-150.

1924 Zie bv. S. CÈS en R. BAETEN, Inequalities in access to healthcare in Belgium, Brussel, European Social Observatory, 2020, http://ose.be/files/publication/health/2020_Ces_Baeten_NIHDI_Inequalities_access_care_Report_EN.pdf, 62-65.

1925 Art. 130, § 2 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

maanden, na het einde van hun verplichte aansluiting bij het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

Die bijzondere wachttijden zijn ons inziens bijgevolg niet neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkenen op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie. We bevelen dan ook de opheffing ervan aan.

2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden

812. De verzekering voor geneeskundige verzorging is uitgegroeid tot een volksverzekering. De gerechtigden moeten de gebeurlijke wachttijd niet vervullen in een bepaalde rechtspositie op de arbeidsmarkt of in een bepaalde arbeidsrelatie. Een deels vervulde wachttijd gaat bijgevolg niet verloren bij een wijziging van de rechtspositie op de arbeidsmarkt of van de arbeidsrelatie.

Op dit punt heeft de Belgische wetgever de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming bijgevolg volledig uitgevoerd.

3° Deelbesluit

813. Wat de wachttijden in de verzekering voor geneeskundige verzorging betreft, besluiten we op grond van de bovenstaande overwegingen dat België de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming bijna volledig heeft uitgevoerd. De gewone wachttijd is ons inziens verenigbaar met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

We bevelen wel de opheffing aan van de bijzondere wachttijden voor bepaalde gepensioneerde zeelieden, zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt en zelfstandigen die willen gebruik maken van de voortgezette verzekering. We merken in het verlengde hiervan op dat het vereiste van een persoonlijke bijdrage kan worden in vraag gesteld vanuit het perspectief van de effectieve dekking door de verzekering voor geneeskundige verzorging.

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming verhindert de lidstaten van de Europese Unie niet om gunstigere bepalingen uit te vaardigen dan degene die zijn vervat in de aanbeveling zelf.[1926] Zij laat de Belgische wetgever toe om, zo gewenst, in navolging van een niet-bindende IAO-aanbeveling en bepaalde rechtsleer[1927] de wachttijd op te heffen.

b. Arbeidsongeschiktheid

814. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen maken de toekenning van hun prestaties niet afhankelijk van loopbaanduurvoorwaarden, maar wel van wachttijden.

We gaan eerst na of de lengte van de opgelegde wachttijden gerechtvaardigd is (1°) en vervolgens of reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijden behouden blijven bij loopbaantransities (2°).

1926 Punt 6 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1927 Punt 4 IAO-Aanbeveling 134; T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 51-52; W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 873-874.

In een deelbesluit vatten we ten slotte onze bevindingen samen en formuleren we onze aanbevelingen voor situaties waarin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming naar ons oordeel nog niet (volledig) is uitgevoerd (3°).

1° Lengte van wachttijden

815. We geven een overzicht van de geldende wachttijden in de onderstaande tabel.

Tabel 45. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen		
Werknemers	Zeelieden	Zelfstandigen
12 maanden met daarin 180 arbeids-[1928] of gelijkgestelde dagen (in zesdagenweek)[1929]: *(typische werknemers)* 12 maanden met 800 arbeidsuren of, zo nodig, een aanvullende bijdrage: *(atypische werknemers)* vrijstelling *(jongeren)*	3 maanden inschrijving + 50 arbeids- of gelijkgestelde dagen in gelijk welke periode van 3 maanden[1930]	6 maanden van verzekeringsplicht en bijdragebetaling vrijstelling *(jongeren)*

De wachttijden stammen uit de periode waarin de arbeidsongeschiktheidsverzekering nog geen verplichte verzekering was. Ze beogen te vermijden dat de sociale verzekering moet instaan voor een risico dat reeds bestond of zich dreigde voor te doen op het ogenblik van de aansluiting bij de verzekering. Met het volbrengen van de wachttijd brengen sociaal verzekerden voorts tot uiting dat zij behoren tot en solidair zijn met de groep personen die wordt gedekt door de sociale verzekering.[1931] In wettelijk opgesomde gevallen worden de sociaal verzekerden vrijgesteld van het volbrengen van de wachttijd.[1932]

816. De socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België[1933], verbieden de Belgische wetgever niet om de toekenning van uitkeringen bij ziekte, dat wil zeggen kortlopende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, afhankelijk te maken van het volbrengen van een wachttijd. Zij leggen de maximumduur van die wachttijd niet vast. De Europese Code Sociale Zekerheid stelt wel als

1928 Socialezekerheidsbijdragen voor arbeidsdagen moeten een minimumbedrag bereiken of, zo nodig, worden aangevuld met een bijkomende bijdrage.

1929 Werknemers die een bijzondere wachttijd vervullen, worden beschouwd als regelmatige werknemers en hebben recht op een hogere minimumuitkering.

1930 Zeelieden die een bijzondere wachttijd vervullen, worden beschouwd als regelmatige werknemers en hebben recht op een hogere minimumuitkering.

1931 W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 873-874.

1932 Art. 205 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 119*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten van de Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden; art. 15 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

1933 De strengste normen zijn vervat in de Europese Code Sociale Zekerheid, het IAO-Verdrag 130 (wat uitkeringen bij ziekte betreft) en het IAO-Verdrag 128 (wat uitkeringen bij invaliditeit betreft).

voorwaarde dat de opgelegde wachttijd noodzakelijk is om misbruik te voorkomen.[1934] IAO-Verdrag 130 bepaalt dat de wachttijd niet van die aard mag zijn dat het recht op uitkeringen wordt ontzegd aan personen die gewoonlijk behoren tot de groepen van door de arbeidsongeschiktheidsverzekering beschermde personen.[1935]

De wachttijd van 6 maanden voor zeelieden en zelfstandigen is ons inziens gerechtvaardigd door het streven van de wetgever om misbruik te voorkomen. [1936] Niettemin zou die regeling nog meer in overeenstemming zijn met de socialegrondrechtenverdragen en met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming, als – naar analogie van de geldende wachttijdregeling in de verzekering voor geneeskundige verzorging – in principe geen wachttijd zou moeten worden vervuld en een vrijstelling van de bij uitzondering vereiste wachttijd zou gelden in een aantal gevallen. Sommige auteurs stellen het behoud van de wachttijden in een verplichte sociale verzekering die intussen meer afstand heeft genomen van de pure verzekeringstechniek, zelfs in vraag.[1937]

De wetgever verhoogde vrij recent de wachttijd voor werknemers tot 12 maanden waarin de werknemers bovendien 180 arbeids- of gelijkgestelde dagen moeten vervullen. De wetgever koppelde de invoering van die langere wachttijd aan zijn voornemen om een nieuwe berekeningswijze van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers in te voeren. De uitkeringen zouden niet langer worden berekend op basis van het laatste dagloon, maar op basis van het gemiddelde loon over de laatste vier kwartalen die voorafgaan aan de aanvang van de arbeidsongeschiktheid. De wetgever achtte die langere referteperiode minder fraudegevoelig en verantwoordde de verlenging van de wachttermijn voorts met de overweging dat de voordien geldende wachttijd van 120 arbeids- of daarmee gelijkgestelde dagen in een periode van 6 maanden niet in verhouding stond tot de lange looptijd van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. Naar het oordeel van de wetgever kon de nieuwe, langere termijn voorts de vergelijking met wachttermijnen in andere lidstaten van de Europese Unie doorstaan.[1938]

De argumenten van de wetgever missen ons inziens overtuigingskracht. Met de langere wachttijd behoort België immers tot een niet zo grote groep van lidstaten met dergelijke lange wachttijden, zoals blijkt uit vergelijkende gegevens.[1939] De wetgever heeft voorts geen werk gemaakt van zijn voornemen om de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers te berekenen op basis van een gemiddeld loon over vier kwartalen.[1940] Verder bestond de regel dat arbeidsongeschiktheids-uitkeringen zo nodig worden toegekend tot aan de pensioenleeftijd, reeds toen de wachttijd nog 6

1934 Art. 17 Europese Code Sociale Zekerheid.

1935 Art. 25 IAO-Verdrag 130.

1936 Een maximumwachttijd van 6 maanden zou worden toegelaten voor wachttijden in verzekeringen voor geneeskundige verzorging (P. SCHOUKENS, "Recht op gezondheidszorg volgens het internationale socialezekerheidsrecht", *T.Gez*. 2008-09, 109).

1937 W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 873-874; J. VAN LANGENDONCK, m.m.v.Y. JORENS, F. LOUCKX en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 477.

1938 MvT bij het ontwerp van programmawet, *Parl.St*. Kamer 2014-15, nr. 672/1, 69-70.

1939 Europese Commissie, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed 2nd Workshop: Effective coverage. Thematic Discussion Paper – Annex", https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes.

1940 W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 1266-1267; *supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

maanden bedroeg. De looptijd van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zeelieden en zelfstandigen is eveneens onbeperkt. Toch is de wachttijd niet verlengd voor die beroepsgroepen. Het argument dat de kortere wachttijd niet in verhouding staat tot de lange looptijd van de arbeidsongeschiktheids-uitkeringen, mist bijgevolg overredingskracht. Uit de parlementaire voorbereiding blijkt ten slotte niet dat de wetgever de langere wachttermijn noodzakelijk achtte om misbruik te voorkomen. De langere wachttermijn treft bovendien alle werknemers en raakt bijgevolg vrijwel de hele groep personen die wordt beschermd door de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers. Mogelijk is de maatregel, gezien de stijging van het aantal langdurig arbeidsongeschikte personen en de daarmee gepaard gaande verhoging van de uitgaven van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, ingegeven door budgettaire overwegingen. Budgettaire doelstellingen zijn wel degelijk legitiem, maar de socialegrondrechtenverdragen laten niet toe dat dergelijke motieven worden ingeroepen ter invoering of verhoging van wachttijden in arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.[1941] De wetgever toonde bij de invoering van de langere wachttijd overigens niet aan dat de maatregel noodzakelijk was om het financiële evenwicht van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers te vrijwaren.

Naar ons oordeel komt de nieuwe, langere wachttermijn voor werknemers dan ook neer op een onredelijke belemmering van de toegang tot arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. De wachttijd van 12 maanden is weliswaar veel korter dan de lange maximum loopbaanduurvoorwaarden die overeenkomstig de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, mogen worden vereist voor de toekenning van uitkeringen bij invaliditeit.[1942] Dat doet echter geen afbreuk aan de vaststelling dat de nieuwe wachttijd van 12 maanden op gespannen voet staat met de socialegrondrechten-verdragen en, bijgevolg, ook met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. Belgische arbeidsongeschiktheidsuitkeringen die worden betaald in het tijdvak van invaliditeit, sluiten immers aan op eerder aan de betrokkenen toegekende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid. De Belgische wetgeving kent geen afzonderlijke socialezekerheids-regeling voor uitkeringen bij invaliditeit en maakt de toekenning van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in het tijdvak van invaliditeit niet afhankelijk van een andere wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde. De in socialegrondrechtenverdragen vastgelegde loopbaanduurvoorwaarden voor uitkeringen bij invaliditeit zijn bijgevolg niet van toepassing op de Belgische arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in het tijdvak van invaliditeit.

817. Voor atypische werknemers geldt dezelfde lange wachttijd als voor typische werknemers. Atypische werknemers moeten daarin weliswaar geen 180 arbeidsdagen, maar 800 arbeidsuren presteren. Zoals wordt aanbevolen[1943], drukt de Belgische wetgever voor hen de vereiste arbeidsduur bijgevolg uit in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werknemers. Het vereiste van 800 arbeidsuren komt echter neer op bijna 4½ uur per arbeidsdag of 60% van het aantal arbeidsuren dat typische werknemers in 180 arbeidsdagen moeten verrichten. Atypische werknemers moeten bijgevolg gemiddeld meer dan halftijds werken om de wachttijd te vervullen, terwijl de verwachte minimumnorm voor deeltijdse arbeid in principe 1/3de van

1941 Zie M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 251-255 en 261-263.

1942 Art. 57 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 12 IAO-Verdrag 128.

1943 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective coverage", European Commission, 2019, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes, 11-13.

een voltijdse tewerkstelling bedraagt. De duur van de te volbrengen wachttijd blijft voor het overige gelijk. Naar ons oordeel is de Belgische wetgeving, rekening houdend met de lange wachttijd en het hoge aantal daarin te presteren arbeidsuren[1944], niet volledig neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie. Ook de Europese Commissie beschouwt de lange wachttijd overigens als een pijnpunt voor atypische werknemers.[1945]

Tabel 46. Nombre de travailleurs à temps partiel par durée du travail au cours du 4ème trimestre 2019

Durée du travail	Nombre de travailleurs	Part
0-10%	8.376	*0,6%*
11-30%	47.842	*3,6%*
31-45%	90.119	*6,8%*
46-55%	325.391	*24,4%*
56-65%	113.038	*8,5%*
66-75%	151.998	*11,4%*
76-95%	554.976	*41,6%*
>95%	43.081	*3,2%*
TOTAL	1.334.821	*100,0%*

Source : ONSS.

Tabel 47. Nombre de travailleurs saisonniers, intérimaires et avec des prestations limitées par durée du travail au cours du 4ème trimestre 2019

Durée du travail	Nombre de travailleurs	Part
0-10%	144	*0,1%*
11-30%	1.370	*1,0%*
31-45%	2.468	*1,9%*
46-55%	3.577	*2,7%*
56-65%	1.985	*1,5%*
66-75%	3.428	*2,6%*
76-95%	9.538	*7,3%*
>95%	108.334	*82,8%*
TOTAL	130.844	*100,0%*

Source : ONSS.

De Belgische wetgeving geeft (gedeeltelijk) uitvoering aan een niet-bindende aanbeveling waarin de lidstaten van de IAO worden uitgenodigd om jongere werknemers vrij te stellen van de wachttijd of hen het voordeel van een verminderde wachttijd toe te kennen.[1946] Personen die werknemer worden binnen 13 maanden na het einde van hun studies, alternerende opleiding of leertijd,

1944 *Cf*. J. PUT, "Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999, 152-153.

1945 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 82.

1946 Punt 14 IAO-Aanbeveling 131.

zijn immers vrijgesteld van wachttijd.[1947] Hetzelfde geldt onder dezelfde voorwaarden voor personen die een zelfstandige beroepsbezigheid aanvatten.[1948] De Belgische wetgever zou de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog beter uitvoeren, als hij die vrijstelling voor jonge werknemers ook zou invoeren in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.[1949]

2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden

818. De wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zijn pas volbracht bij het verstrijken van de referteperiode. Daaraan wordt, anders dan in de werkloosheidsverzekering, geen afbreuk gedaan doordat het aantal arbeids- of gelijkgestelde dagen dat de sociaal verzekerden moeten vervullen in die referteperiode, kleiner is dan het totale aantal arbeidsdagen dat de referteperiode omvat.

Dat het aantal arbeids- of gelijkgestelde dagen kleiner is, draagt wel ertoe bij dat reeds gepresteerde arbeidsdagen – weliswaar tijdelijk – behouden blijven. Dat komt ten goede aan deeltijdse werknemers en werknemers met arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. De verlenging van de referteperiode voor atypische werknemers is eveneens een maatregel die ten goede komt aan atypische werknemers. De Belgische wetgeving bevordert op dit punt bijgevolg de neutraliteit van de wachttijden ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de werknemers.

819. De gelijkstelling van bepaalde dagen van inactiviteit met arbeidsdagen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers vermijdt eveneens dat reeds gepresteerde arbeidsdagen verloren gaan, maar zorgt bovendien ervoor dat werknemers de wachttijd verder blijven vervullen in een aantal gevallen van transitie naar een status van niet-actieve werknemers.

Sociaal verzekerden die uitkeringen genieten in het kader van socialezekerheidsregelingen voor de sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, kunnen zich beroepen op gelijkgestelde dagen van inactiviteit. Personen die rust- of overlevingspensioenen genieten, vormen daarop een begrijpelijke uitzondering. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden immers niet verleend aan de betrokkenen, zoals wordt toegelaten door de socialegrondrechten-verdragen die bindend zijn voor België op dat vlak.[1950]

Voor atypische werknemers worden de gelijkgestelde perioden meegerekend tot het aantal arbeidsuren dat zij zouden gepresteerd hebben in die perioden. Zoals wordt aanbevolen, drukt de Belgische wetgever voor hen de vereiste arbeidsduur bijgevolg uit in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werknemers.[1951] Toch worden zij

1947 Art. 205 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

1948 Art. 15 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

1949 Art. 119*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten van de Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

1950 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 3, b. Arbeidsongeschiktheid.

1951 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective coverage", European Commission, 2019, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes, 11-13

minder gunstig behandeld dan voltijdse werknemers voor wie het aantal gelijkgestelde dagen wordt omgezet naar het aantal dagen in een zesdagenwerkweek.[1952]

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden bevat geen gelijkstelling van inactiviteitsdagen met gewerkte dagen.

De Belgische wetgeving staat op beide laatste punten bijgevolg op gespannen voet met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming die neutraliteit van de wachttijden ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de werknemers nastreeft.

820. In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen bestaat de wachttijd in een verzekerings- en bijdrageplicht die moet worden volbracht in een periode van 6 maanden. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen drukt de wachttijd niet uit in een aantal te volbrengen aantal arbeidsdagen en kent ook geen regeling van gelijkgestelde dagen van inactiviteit met arbeidsdagen.

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vergt niet dat de socialezekerheidsregelingen voor werknemers en zelfstandigen identiek zijn. Zelfstandigen betalen geen socialezekerheidsbijdragen per arbeidsdag, maar per kwartaal, ongeacht het aantal dagen waarop zij hebben gewerkt. De wachttijd die niet langer is dan voor werknemers, is afgestemd op de bijdragenregeling voor zelfstandigen en houdt rekening met de variabele en onderling uiteenlopende arbeidstijden van zelfstandigen. Korte perioden van onderbreking van de zelfstandigenactiviteit leiden niet tot een onderbreking van de verzekerings- en bijdrageplicht van de betrokken zelfstandigen en moeten dan ook niet met gewerkte dagen worden gelijkgesteld. De wachttijdregeling in de arbeidsongeschiktheidsregeling voor zelfstandigen is naar ons oordeel op dit punt voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt.

821. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voorzien in samentelling van volbrachte wachttijden ingeval de sociaal verzekerde overstapt van de ene naar de andere regeling. Daarbij wordt doorgaans als voorwaarde gesteld dat de betrokkene de nieuwe rechtspositie respectievelijk arbeidsrelatie verwerft binnen de 30 dagen na het verlies van de vorige. Die regeling draagt ertoe bij dat sociaal verzekerden, zoals de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nastreeft, bij loopbaantransities een effectieve toegang tot de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen kunnen verwerven of behouden. Ingeval die transitie niet plaats vindt binnen die termijn, wordt de in die periode nog ontstane arbeidsongeschiktheid gedekt door de arbeidsongeschiktheidsverzekering die de sociaal verzekerde verlaat. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden beperkt die korte periode nog tot 15 dagen en zet de uitbetalingen van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen stop aan het einde ervan. De arbeidsongeschiktheidsregeling voor zeelieden is ons inziens aldus niet neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of van de aard van hun arbeidsrelatie.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen brengt de wachttijd die werknemers en zeelieden hebben volbracht in hun eigen arbeidsongeschiktheidsverzekering, in mindering op de wachttijd die zij moeten vervullen, als zij een zelfstandige beroepsbezigheid aanvatten. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers stelt gewezen zeelieden die de wachttijd hebben

1952 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B, 2, a. Behoud van een wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

volbracht, vrij van de eigen wachttijd. Ze brengt de door zelfstandigen volbrachte wachttijd slechts in mindering, als de betrokkenen de wachttijd voor zelfstandigen volledig hadden volbracht. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen blijft in die hypothese de arbeidsongeschiktheid van de betrokkenen dekken, terwijl zij de resterende wachttijd in de werknemersverzekering volbrengen. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers is ons inziens niet voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt, voor zover ze een door zelfstandigen gedeeltelijk volbrachte wachttijd niet in mindering brengt op de wachttijd in de werknemersverzekering.

3° Deelbesluit

822. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, wat de wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

We bevelen de Belgische wetgever aan om, naar analogie van de verzekering voor geneeskundige verzorging, het principe in te voeren dat de sociaal verzekerden in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen geen wachttijd moeten vervullen en dat zij onder bepaalde voorwaarden een vrijstelling genieten in de uitzonderlijke gevallen waarin zij toch een wachttijd moeten volbrengen.

Als dat niet opportuun wordt geacht, zou de Belgische wetgever ten minste de wachttijd voor typische werknemers moeten terugbrengen tot de vroeger geldende wachttijd van 6 maanden waarin de sociaal verzekerden 120 arbeids- of gelijkgestelde dagen moeten volbrengen en het vereiste aantal arbeidsuren dat atypische werknemers moeten verrichten in de wachttijd van 6 maanden, terug moeten brengen tot 400 arbeidsuren.

Voor atypische werknemers zou de wetgever in elke hypothese de gelijkgestelde dagen niet alleen moeten laten meetellen in verhouding tot het aantal arbeidsuren dat zij zouden gepresteerd hebben, maar zou hij dat aantal uren, zoals voor voltijdse werknemers, ook moeten omzetten naar het aantal uren in een zesdagenwerkweek. De wetgever zou ook een door zelfstandigen gedeeltelijk volbrachte wachttijd in mindering moeten brengen op de wachttijd die zij moeten vervullen bij een overstap naar de werknemersverzekering

De Belgische wetgever zou in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden, naar analogie van de werknemersverzekering, jongeren moeten vrijstellen van de nog te vervullen wachttijd en een regeling tot gelijkstelling van inactiviteitsdagen met gewerkte dagen moeten invoeren. Hij zou de periode waarin zeelieden bij verlies van die hoedanigheid het recht op arbeidsongeschiktheids-uitkeringen behouden, moeten verlengen van 15 tot 30 dagen en de uitbetaling van voor die periode toegekende arbeidsongeschiktheidsuitkeringen moeten garanderen, zolang de arbeidsongeschiktheid van de betrokken sociaal verzekerde erkend blijft.

We brengen in herinnering dat de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming de Belgische wetgever niet verhindert om, zo gewenst, in navolging van bepaalde rechtsleer[1953], de wachttijden op te heffen.

c. Ouderschap

823. De ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen maken de toekenning van hun prestaties niet afhankelijk van loopbaanduurvoorwaarden, maar wel van wachttijden.

We gaan eerst na of de lengte van de opgelegde wachttijden gerechtvaardigd is (1°) en vervolgens of reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijden behouden blijven bij loopbaantransities (2°). In een deelbesluit vatten we ten slotte onze bevindingen samen en formuleren we onze aanbevelingen voor situaties waarin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming naar ons oordeel nog niet (volledig) is uitgevoerd (3°).

1° Lengte van wachttijden

824. We geven een overzicht van de geldende wachttijden in de onderstaande tabel.

Tabel 48. Wachttijden in de ouderschapsverzekeringen

Ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen		
Werknemers	Zeelieden	Zelfstandigen
6 maanden met daarin 120 arbeids- of gelijkgestelde dagen (in zesdagenweek) en bijdragebetaling[1954]: (*typische werknemers*) 6 maanden met 400 arbeidsuren of aanvullende bijdrage (*atypische werknemers*) vrijstelling (*jongeren*)	10 maanden[1955] 3 maanden met daarin 50 arbeids- of gelijkgestelde dagen[1956]	6 maanden van verzekeringsplicht en bijdragebetaling[1957] 2 kwartalen vóór de geboorte (verzekeringsplicht en bijdragebetaling) + kwartaal van geboorte en kwartaal van onderbreking van beroepsbezigheid (verzekeringsplicht)

De wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering zijn, om dezelfde redenen[1958], van toepassing gemaakt op de ouderschapsuitkeringen op het ogenblik waarop die uitkeringen werden

1953 Punt 4 IAO-Aanbeveling 134; T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 51-52; W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 873-874.

1954 Die regel geldt ook voor de uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof.

1955 Die regel geldt voor de toekenning van de rustvergoeding bij bevalling.

1956 Die regel geldt voor de uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof en adoptieverlof.

1957 Die regel geldt voor de toekenning van de moederschapsuitkering, de moederschapshulp en de uitkeringen voor adoptieverlof en pleegouderverlof.

1958 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 1, b, 1° Lengte van wachttijden.

opgenomen in de verplichte arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering. In wettelijk opgesomde gevallen worden de betrokkenen vrijgesteld van het volbrengen van de wachttijd.[1959]

825. Volgens de Europese Code Sociale Zekerheid mag de toekenning van uitkeringen bij moederschap afhankelijk worden gemaakt van het volbrengen van een wachttijd die noodzakelijk kan worden geacht om misbruiken te voorkomen.[1960] De geldende wachttijden van 6 maanden in de Belgische ouderschapsverzekeringen is ons inziens gerechtvaardigd door het streven van de wetgever om misbruik te voorkomen. Het niet voor België bindende, maar door een aantal lidstaten van de Europese Unie geratificeerde IAO-Verdrag 183 schrijft de IAO-lidstaten voor te verzekeren dat een ruime meerderheid van de vrouwen waarop het verdrag van toepassing is, kunnen voldoen aan de nationale voorwaarden voor de toekenning van moederschapsuitkeringen.[1961] Een wachttijd van 6 maanden voldoet ons inziens ook aan die norm. De Zwangerschapsrichtlijn bevat voor het overige geen bepalingen inzake de voorwaarden voor de toekenning van moederschapsuitkeringen. De Belgische wachttijden van 6 maanden lijken bijgevolg, onder voorbehoud van wat hierna nog volgt, in overeenstemming te zijn met de socialegrondrechtenverdragen en, bijgevolg, ook met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

De Europese Code en de IAO-Verdragen 102 en 183 definiëren het gedekte sociaal risico als zwangerschap, bevalling en de daaruit voortvloeiende gevolgen, met inbegrip van inkomstenderving.[1962] Ze lijken bijgevolg niet van toepassing te zijn op uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof.

Die uitkeringen vallen, wat werknemers en zeelieden betreft, wel onder de toepassing van de Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers. Die richtlijn staat niet toe dat het vaderschaps- en geboorteverlof afhankelijk wordt gemaakt van een wachttijd.[1963] De Belgische ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zeelieden houden een miskenning van die regel in, voor zover ze de toekenning van vaderschaps-en geboorteverlof afhankelijk maken van de vervulling van dezelfde voorwaarden als de moederschapsrust en bijgevolg van een wachttijd. De Belgische wetgever moet de Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers hebben omgezet uiterlijk op 2 augustus 2022.[1964] De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming doet geen afbreuk aan de bepalingen van die nieuwe richtlijn.[1965] In de tussentijd schenden de Belgische wachttijden voor vaderschaps- en geboorteverlof, wat werknemers en zeelieden betreft, niet de huidige richtlijn die eerlang wordt vervangen door de Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers. De huidige richtlijn bevat immers geen regeling voor het vaderschaps- en geboorteverlof.[1966]

De omzetting van de nieuwe richtlijn brengt met zich mee dat wachttermijnen wel mogen gelden als voorwaarde voor de toekenning van moederschapsuitkeringen, maar niet langer voor de

1959 Art. 205 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 119*bis* KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten van de Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden; art. 15 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen.

1960 Art. 51 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 51 IAO-Verdrag 102.

1961 Art. 6, vijfde lid IAO-Verdrag 183.

1962 Art. 47 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 47 IAO-Verdrag 102; art. 3-6 IAO-Verdrag 183.

1963 Art. 4, tweede lid Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers.

1964 Art. 20 Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers.

1965 Overweging (25) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1966 Richtlijn 2010/18/EU van 8 maart 2010 van de Raad tot uitvoering van de door BUSINESSEUROPE, UEAPME, het CEEP en het EVV gesloten herziene raamovereenkomst en tot intrekking van Richtlijn 96/34/EG.

toekenning van uitkeringen wegens vaderschaps- en geboorteverlof. Het lijkt ons op grond van het beginsel van de gelijke behandeling van mannen en vrouwen moeilijk te rechtvaardigen dat de wachttermijnen voor de toekenning van moederschapsuitkeringen behouden blijven.[1967] Bovendien bepaalt het tweede addendum bij de Europese Code Sociale Zekerheid dat moederschapsuitkeringen worden toegekend zonder wachttijd.[1968] De vereiste om te voorzien in bepaalde in het addendum vastgelegde bijkomende voordelen moet weliswaar niet worden voldaan door landen die, zoals België[1969], ten minste zes van de delen II tot en met X van de Europese Code Sociale Zekerheid toepassen.[1970] Om die redenen bevelen we de Belgische wetgever aan om de geldende wachttermijnen voor de toekenning van moederschapsuitkeringe op te heffen.

De Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers laat een maximumwachttijd toe van 1 jaar voor het adoptie- en pleegouderverlof. De ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zeelieden hanteren een kortere looptijd en voldoen bijgevolg reeds aan de bepalingen van die nieuwe richtlijn.

De Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers is niet van toepassing op zelfstandigen. De Richtlijn Gelijke Behandeling van Zelfstandige Mannen en Vrouwen bevat geen bepalingen inzake vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof. De lengte van de wachttijden die de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen hanteert met betrekking tot die vormen van ouderschapsverlof, kan bijgevolg niet worden getoetst aan de toepasselijke socialegrondrechtenverdragen.

826. Voor atypische werknemers geldt dezelfde wachttijd als voor typische werknemers. Atypische werknemers moeten daarin weliswaar geen 120 arbeidsdagen, maar 400 arbeidsuren presteren. Zoals wordt aanbevolen[1971], drukt de Belgische wetgever voor hen de vereiste arbeidsduur bijgevolg uit in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werknemers. Het vereiste van 400 arbeidsuren komt neer op bijna 3,33 uur per arbeidsdag of 45% van het aantal arbeidsuren dat typische werknemers in 120 arbeidsdagen moeten verrichten. Atypische werknemers moeten bijgevolg gemiddeld minder dan halftijds werken om de wachttijd te vervullen. Die regel komt tot op zekere hoogte tegemoet aan de specifieke situatie van atypische werknemers, maar valt nog steeds nadelig uit voor deeltijdse werknemers met de voorgeschreven minimumarbeidsduur van 1/3de van een voltijdse tewerkstelling.[1972] De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming streeft naar een zo hoog mogelijke effectieve toegankelijkheid van de socialezekerheidsregelingen waarop zij van toepassing is. We bevelen daarom de Belgische wetgever aan het vereiste aantal arbeidsuren te

1967 Vgl. E. DERMINE, "Tendre vers une égalité effective entre les femmes et les hommes sur le marché du travailArguments juridiques en faveur de l'allongement du congé de naissance", *TSR* 2021, 29-74.

1968 Punt 20 Addendum 2. Bijkomende diensten en voordelen bij de Code voor de partijen bij het Protocol Europese Code Sociale Zekerheid.

1969 Reservations and Declarations for Treaty No.048 - European Code of Social Security, Status as of 18/04/2021, https://www.coe.int/en/web/conventions/full-list/-/conventions/treaty/048/declarations?p_auth=A6cj4Wpj.

1970 Art. 2 Europese Code Sociale Zekerheid.

1971 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective coverage", European Commission, 2019, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes, 11-13.

1972 *Cf*. J. PUT, "Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999, 152-153.

verminderen tot 1/3de van het aantal arbeidsuren dat typische werknemers in 120 arbeidsdagen moeten verrichten.

De langere wachttijd met betrekking tot de moederschapsrust in de ouderschapsverzekering voor zeelieden achten we op zich wel verenigbaar met het vereiste dat de wachttijd noodzakelijk moet zijn om misbruik te voorkomen.[1973] Die wachttijd is evenwel beduidend langer dan de wachttijd voor werknemers en is ons inziens, afgezien van het grondrechtelijk verbod om een wachttijd voor moederschapsuitkeringen te hanteren, ook niet neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen hanteert een vergelijkbare wachttijd als de werknemersverzekering met betrekking tot moederschapsuitkeringen. Als men een kwartaal gelijkstelt aan 78 gewerkte dagen, moeten zelfstandigen 156 gewerkte dagen volbrengen om te voldoen aan de voor hen geldende wachttijd, terwijl voltijdse werknemers 120 arbeidsdagen of daarmee gelijkgestelde dagen moeten vervullen. Voor werknemers worden alleen bepaalde dagen van inactiviteit gelijkgesteld met arbeidsdagen, terwijl voor zelfstandigen periodes van inactiviteit (andere dan tijdvakken van arbeidsongeschiktheid) die niet leiden tot een onderbreking van de bijdrageplicht, worden meegerekend in de 156 gewerkte dagen. De wachttijd heeft eenzelfde duur als in de werknemersverzekering en het aantal daarin te presteren arbeidsdagen is vergelijkbaar. We bevelen, om de hoger uiteengezette redenen en met het oog op de neutraliteit tenopzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt, evenwel zoals voor werknemers de opheffing van de wachttijd voor moederschapsuitkeringen aan.

Wat uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof betreft, dienen zelfstandigen een vergelijkbare wachttijd te vervullen als voor moederschapsuitkeringen. Zij moeten bovendien de hoedanigheid van sociaal verzekerde behouden tijdens het kwartaal van de geboorte van het kind en het daaropvolgend kwartaal. Als hun rechtspositie op de arbeidsmarkt wijzigt in die toegevoegde periode, dreigen zij bijgevolg elke uitkering voor vaderschaps- en geboorteverlof te mislopen, vermits zij in de voorafgaande periode niet de wachttijd voor de toekenning van dat verlof in de ouderschapsverzekering voor werknemers of zeelieden hebben volbracht. Die situatie druist ons inziens in tegen de bedoelingen van de wetgever om zelfstandigen op het vlak van het ouderschapsverlof te behandelen op dezelfde wijze als de werknemers. Ze steekt ook schril af tegen de regeling inzake moederschapshulp die vrouwelijke zelfstandigen toelaat de moederschapshulp te genieten, ingeval zij na de bevalling niet hun zelfstandige beroepsbezigheid hernemen, maar een hoofdberoep als werknemer of ambtenaar opnemen.[1974] Ze miskent ons inziens dan ook de door de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nagestreefde neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt. Bovendien moet de wachttijd inzake vaderschaps- en geboorteverlof voor werknemers worden opgeheven binnen de termijn waarin België de Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers op dat punt moet omzetten in Belgische recht ten aanzien van werknemers en zeelieden. We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan om de wachttijd inzake vaderschaps- en geboorteverlof voor zelfstandigen op te heffen op hetzelfde ogenblik.

De uitkeringen voor adoptie- en voor pleegouderverlof worden in de zelfstandigenverzekering toegekend onder dezelfde voorwaarden als de moederschapsuitkering. De daarvan deel uitmakende

1973 T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 94 en 178.

1974 Art. 3 Besluit Moederschapshulp Zelfstandigen.

wachttijd is, rekening houdend met de gelijke duur van de wachttijd en de vergelijkbaarheid van het aantal daarin te presteren arbeidsdagen[1975], voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt.

2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden

827. Zoals in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen zijn de wachttijden in de ouderschapsverzekeringen pas volbracht bij het verstrijken van de referteperiode.[1976]

Dat het aantal arbeids- of gelijkgestelde dagen kleiner is, draagt wel ertoe bij dat reeds gepresteerde arbeidsdagen – weliswaar tijdelijk – behouden blijven. Dat komt ten goede aan deeltijdse werknemers en werknemers met arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. De voor hen geldende verlenging van de referteperiode is eveneens een maatregel die ten goede komt aan atypische werknemers. De Belgische wetgeving bevordert ons inziens op dit punt bijgevolg de neutraliteit van de wachttijden ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de werknemers.

828. De gelijkstelling van bepaalde dagen van inactiviteit met arbeidsdagen in de ouderschapsverzekering voor werknemers vermijdt eveneens dat reeds gepresteerde arbeidsdagen verloren gaan, maar zorgt bovendien ervoor dat werknemers de wachttijd verder blijven vervullen in een aantal gevallen van transitie naar een status van niet-actieve werknemers. Sociaal verzekerden die uitkeringen genieten in het kader van socialezekerheidsregelingen voor de sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, moeten zich kunnen beroepen op gelijkgestelde dagen van inactiviteit.

Voor atypische werknemers worden de gelijkgestelde perioden meegerekend tot het aantal arbeidsuren dat zij zouden gepresteerd hebben in die perioden. Zoals wordt aanbevolen[1977], drukt de Belgische wetgever voor hen de vereiste arbeidsduur bijgevolg uit in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werknemers. Toch worden zij minder gunstig behandeld dan voltijdse werknemers voor wie het aantal gelijkgestelde dagen wordt omgezet naar het aantal dagen in een zesdagenwerkweek.[1978]

De ouderschapsverzekering voor zeelieden bevat geen gelijkstelling van inactiviteitsdagen met gewerkte dagen.

De Belgische wetgeving staat op beide laatste punten bijgevolg op gespannen voet met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming die neutraliteit van de wachttijden ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de werknemers nastreeft.

829. In de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen bestaat de wachttijd in een verzekerings- en bijdrageplicht die moet worden volbracht in een periode van 6 maanden. De ouderschapsverzekering

1975 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1, c. Wachttijden in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

1976 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, B, 1 Wachttijden.

1977 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective coverage", European Commission, 2019, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes, 11-13.

1978 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 1, b, 2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden.

voor zelfstandigen drukt de wachttijd niet uit in een te volbrengen aantal arbeidsdagen en kent ook geen regeling van gelijkgestelde dagen van inactiviteit met arbeidsdagen.

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vergt niet dat de socialezekerheidsregelingen voor werknemers en zelfstandigen identiek zijn. Zelfstandigen betalen geen socialezekerheidsbijdragen per arbeidsdag, maar per kwartaal, ongeacht het aantal dagen waarop zij hebben gewerkt. De wachttijd die niet langer is dan voor werknemers, is afgestemd op de bijdragenregeling voor zelfstandigen en houdt rekening met de variabele en onderling uiteenlopende arbeidstijden van zelfstandigen. De wachttijdregeling in de ouderschapsregeling voor zelfstandigen is naar ons oordeel op dit punt voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt.

830. De ouderschapsverzekeringen voorzien in een samentelling van volbrachte wachttijden ingeval de sociaal verzekerde overstapt van de ene naar de andere regeling. Daarbij wordt doorgaans als voorwaarde gesteld dat de betrokkene de nieuwe rechtspositie respectievelijk arbeidsrelatie verwerft binnen de 30 dagen na het verlies van de vorige. Die regeling draagt ertoe bij dat sociaal verzekerden, zoals de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nastreeft, bij loopbaantransities een effectieve toegang tot de ouderschapsverzekeringen kunnen verwerven of behouden. Ingeval die transitie niet plaats vindt binnen die termijn, wordt het in die periode nog ontstane ouderschapsverlof gedekt door de ouderschapsverzekering die de sociaal verzekerde verlaat. De ouderschapsverzekering voor zeelieden beperkt die korte periode nog tot 15 dagen en zet de uitbetalingen van ouderschapsuitkeringen stop aan het einde ervan.[1979] De ouderschapsverzekering voor zeelieden is ons inziens aldus niet neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of van de aard van hun arbeidsrelatie.

De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen brengt de wachttijd die werknemers en zeelieden hebben volbracht in hun eigen arbeidsongeschiktheidsverzekering, in mindering op de wachttijd die zij moeten vervullen, als zij een zelfstandige beroepsbezigheid aanvatten. De ouderschapsverzekering voor werknemers stelt gewezen zeelieden die de wachttijd hebben volbracht, vrij van de eigen wachttijd. Ze brengt de door zelfstandigen volbrachte wachttijd slechts in mindering, als de betrokkenen de wachttijd voor zelfstandigen volledig hebben volbracht. Ze vermindert de wachttijd in de eigen ouderschapsverzekering slechts tot de helft daarvan, hoewel de ouderschaps-verzekering voor zelfstandigen een even lange wachttijd hanteert als de werknemersverzekering. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen blijft in die hypothese de arbeidsongeschiktheid van de betrokkenen dekken, terwijl zij de resterende wachttijd in de werknemersverzekering volbrengen. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers is ons inziens niet voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de betrokkenen op de arbeidsmarkt, voor zover ze een door zelfstandigen gedeeltelijk volbrachte wachttijd niet in mindering brengt op de wachttijd in de werknemersverzekering en de nog te volbrengen wachttijd in de werknemersverzekering slechts halveert, ingeval de betrokkene de wachttijd in de zelfstandigenregeling volledig heeft volbracht. De werknemersverzekering doet aldus afbreuk aan de doelstelling van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming dat sociaal verzekerden bij loopbaantransities een effectieve toegang tot de ouderschapsverzekeringen kunnen verwerven of behouden.

1979 Art. 119 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

Bovenstaande regels die neerkomen op een behoud of samentelling van een (deels) volbrachte wachttijd gelden niet voor uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof voor zelfstandigen. Op die uitkeringen zijn de wachttijdregels voor moederschapsuitkeringen immers niet van toepassing. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen is ons inziens op dit punt niet neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt.

3° Deelbesluit

831. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, wat de wachttijden in de ouderschapsverzekeringen betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

We bevelen de Belgische wetgever aan om in alle ouderschapsverzekeringen de bestaande wachttijden op te heffen, wat de eigenlijke moederschapsuitkeringen en de uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof betreft. De toepasselijke grondrechtennormen laten eerlang immers geen wachttijd voor de toekenning van de uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof meer toe en we zien daarom geen reden om de wachttijden voor moederschapsuitkeringen te behouden.

De Belgische wetgever zou, naar analogie van onze aanbeveling voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen, het principe kunnen invoeren dat de sociaal verzekerden, wat uitkeringen bij adoptie- en bij pleegouderverlof betreft, in principe geen wachttijd moeten vervullen en dat zij onder bepaalde voorwaarden een vrijstelling genieten in de uitzonderlijke gevallen waarin zij toch een wachttijd moeten volbrengen.

Voor atypische werknemers zou de wetgever de gelijkgestelde perioden niet alleen moeten meetellen tot beloop van het aantal daarin gepresteerde arbeidsuren, maar zou hij dat aantal uren ook moeten omzetten naar het aantal uren in een zesdagenwerkweek. De wetgever zou moeten voorschrijven dat een door zelfstandigen gedeeltelijk of volledig volbrachte wachttijd volledig in mindering wordt gebracht op de wachttijd die zij moeten vervullen bij een overstap naar de werknemers- of zeeliedenverzekering.

De Belgische wetgever zou de periode waarin zeelieden bij verlies van die hoedanigheid het recht op ouderschapsuitkeringen behouden, moeten verlengen van 15 tot 30 dagen en de uitbetaling van voor die periode toegekende ouderschapsuitkeringen moeten garanderen, zolang het ouderschapsverlof van de betrokken sociaal verzekerde duurt.

De regels die neerkomen op een behoud of samentelling van een (deels) volbrachte wachttijd moeten van toepassing worden gemaakt op de uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof voor zelfstandigen.

We brengen in herinnering dat de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming de Belgische wetgever niet verhindert om, zo gewenst, in navolging van bepaalde rechtsleer[1980] de wachttijden ook voor de uitkeringen bij adoptie- en bij pleegouderverlof op te heffen.

1980 Punt 4 IAO-Aanbeveling 134; T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 51-52; W. VAN EECKHOUTTE, *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019, 873-874.

d. Arbeidsongevallen en beroepsziekten

832. De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector leggen geen wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden op aan de sociaal verzekerden zelf.

Voor zelfstandigen bestaat in België noch een arbeidsongevallen-, noch een beroepsziekteverzekering. Zelfstandigen kunnen onder de daartoe gestelde voorwaarden een beroep doen op hun arbeidsongeschiktheidsverzekering, als zij arbeidsongeschikt worden ingevolge een aan de uitoefening van hun beroepsbezigheid te wijten ongeval of ziekte. De arbeidsongeschiktheids-verzekering voor zelfstandigen hanteert een wachttijd van 6 maanden. In wettelijk opgesomde gevallen worden zij vrijgesteld van het volbrengen van die wachttijd.

Als zelfstandigen door de uitoefening van een specifieke beroepsbezigheid een allergie oplopen, kunnen zij onder de daartoe gestelde voorwaarden een beroep doen op het overbruggingsrecht. Om aanspraak te kunnen maken op het overbruggingsrecht moeten zelfstandigen verzekeringsplichtig zijn geweest in de 4 kwartalen vóór het kwartaal na dat waarin zij hun beroepsbezigheid hebben onderbroken of stopgezet omwille van een allergie.

Zelfstandigen die bepaalde door asbest veroorzaakte ziekten oplopen, kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op de tussenkomst van het Asbestfonds. Zij moeten daartoe niet eerst een wachttijd vervullen. Ingeval de rechthebbenden aanspraak maken op een vergoeding bij overlijden, moeten zij eveneens een huwelijks- of samenwoningsduurvoorwaarde vervullen.

833. We onderzoeken of de lengte van de wachttijden waaraan zelfstandigen moeten voldoen in die gevallen, verenigbaar is met de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming (1°).

We gaan vervolgens na of de huwelijksduurvoorwaarde voor de toekenning van de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen bij overlijden van de sociaal verzekerde voldoen aan de aanbeveling (2°).

In een deelbesluit vatten we ten slotte onze bevindingen samen en formuleren we onze aanbevelingen voor situaties waarin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming naar ons oordeel nog niet volledig is uitgevoerd (3°).

1° Lengte van wachttijden waaraan zelfstandigen moeten voldoen

834. De op arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen toepasselijke socialegrondrechtenverdragen laten niet toe dat het verkrijgen van het recht op vergoedingen afhankelijk wordt gemaakt van een door de sociaal verzekerden te vervullen wachttijd.[1981] De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector miskennen die socialegrondrechtenverdragen niet. Hetzelfde geldt voor de tussenkomst van het Asbestfonds.

De op arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen toepasselijke socialegrondrechten-verdragen die bindend zijn voor België[1982], verplichten de Belgische Staat niet om een

1981 Art. 37 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 9, tweede lid IAO-Verdrag 121.

1982 De strengste normen zijn vervat in de Europese Code Sociale Zekerheid en het IAO-Verdrag 121.

arbeidsongevallen- of beroepsziekteverzekering in te richten voor zelfstandigen.[1983] Men zou bijgevolg kunnen aannemen dat de wachttijd van 6 maanden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen geen schending van die socialegrondrechtenverdragen inhoudt. Strikt genomen houdt die wachttijd ook geen schending in van de op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen toepasselijke socialegrondrechtenverdragen. Zoals hoger is toegelicht, bevelen we de Belgische wetgever niettemin aan om het principe van de wachttijd te vervangen door de regel dat de sociaal verzekerden slechts in uitzonderlijke gevallen een wachttijd moeten vervullen, voor zover zij zich bovendien niet kunnen beroepen op een vrijstelling daarvan.[1984] De uitvoering van die aanbeveling zou tot gevolg hebben dat de wachttijdregeling in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen meteen veel beter is afgestemd op het verbod om de toekenning van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen afhankelijk te maken van het volbrengen van een wachttijd.

Zelfstandigen die een allergie oplopen door de uitoefening van een specifieke zelfstandige beroepsbezigheid, kunnen aanspraak maken op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht, als zij de daartoe vereiste wachttijd hebben volbracht[1985]. Opnieuw is die wachttijd niet in strijd met de bepalingen van de socialegrondrechtenverdragen inzake arbeidsongeschiktheids-uitkeringen, noch met de bepalingen ervan inzake beroepsziektevergoedingen. Die verdragen voorzien immers slechts in de verplichting om uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid te verschaffen, ingeval die arbeidsongeschiktheid, zoals de nationale wetgeving bepaalt, derving van inkomsten met zich meebrengt[1986] of ingeval, wat beroepsziekten betreft, een louter verlies van arbeidsongeschiktheid boven een voorgeschreven minimum waarschijnlijk blijvend zal zijn.[1987] De financiële uitkering wordt slechts toegekend aan zelfstandigen die arbeidsongeschiktheidsuitkeringen genoten tijdens het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, maar, als gevolg van een strakker arbeidsongeschiktheidsbegrip, de erkenning van hun staat van arbeidsongeschiktheid verliezen bij de aanvang van het tijdvak van invaliditeit.[1988] De uitkering wordt in dat geval bijgevolg verleend aan zelfstandigen die overeenkomstig de nationale wetgeving niet meer arbeidsongeschikt zijn, zodat de bepalingen van de socialegrondrechtenverdragen inzake wachttermijnen niet van toepassing zijn in dit geval.

835. De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector leggen geen wachttijden of loopbaanduurvoorwaarden op aan de sociaal verzekerden, ongeacht of het gaat om typische dan wel atypische werknemers of om voltijdse dan wel deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat. De desbetreffende wetgeving is bijgevolg neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen worden, anders dan de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen, niet verleend, ingeval de betrokken zelfstandige niet de wachttijd van 6 maanden heeft vervuld, noch is vrijgesteld van het volbrengen daarvan. De

---

1983 Art. 33 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 4 IAO-Verdrag 121; A. GOMEZ HEREDERO, "Objectives and Interpretation Methods of the Conventions of the Council of Europe" in F. PENNINGS (ed.), *International Social Security Standards. Current Views and Interpretation Matters*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 67.

1984 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 1, b, 1° Lengte van wachttijden.

1985 Le nombre d'indépendants qui ont bénéficié du droit passerelle classique à cause d'une allergie est nul : un seul indépendant a reçu 3 mois de paiement de droit passerelle pour allergie (en 2019) mais ces paiements ont été récupérés entre-temps (souce : INASTI)

1986 Art. 14 en 32 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 6 IAO-Verdrag 121; art. 6 IAO-Verdrag 130.

1987 Art. 32 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 6 IAO-Verdrag 121.

1988 Art. 4, 3° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen; art. 2, § 1, 4°, en § 2 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vereist niet dat socialezekerheidsregelingen voor zelfstandigen en typische werknemers identiek zijn. De Belgische arbeidsongevallen- en beroepsziekte-verzekeringen getuigen nog steeds van hun ontstaan als regelingen die steunen op de objectieve aansprakelijkheid van werkgevers. Die ratio is niet voorhanden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Het is overigens vaak moeilijk om na te gaan of een ongeval zich heeft voorgedaan tijdens en door de uitoefening van de beroepsactiviteit.[1989] De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen maakt de toekenning van inkomensvervangende socialezekerheidsuitkeringen, zoals vele andere Belgische socialezekerheidsregelingen, afhankelijk van het volbrengen van een wachttijd. De wachttijd van 6 maanden is op zich ook niet onredelijk lang. Het valt niet uit te sluiten dat de geldende wachttijd voldoende neutraal wordt geacht ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt. Eerder hebben we de aanbeveling geformuleerd om het principe van de wachttijd te vervangen door de regel dat de sociaal verzekerden slechts in uitzonderlijke gevallen een wachttijd moeten vervullen, voor zover zij zich bovendien niet op een vrijstelling daarvan kunnen beroepen.[1990] De uitvoering van die aanbeveling zou tot gevolg hebben dat de wachttijdregeling in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen veel beter zou aansluiten bij het verbod om de toekenning van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen afhankelijk te maken van het volbrengen van een wachttijd. Het resterende geringe onderscheid dat zou blijven bestaan als de wachttijd alleen als principe zou worden opgeheven, achten we, rekening houdend met de eigenheid van de beroepswerkzaamheden van zelfstandigen, voldoende neutraal ten opzichte van de rechtpositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt.

2° Huwelijks- of samenwoningsduurvoorwaarde

836. De inzake arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen geldende socialegrondrechten-verdragen bevatten geen bepalingen die eventuele voorwaarden met betrekking tot de duur van het huwelijk of de wettelijke samenwoning verbieden of toelaten. De op pensioenen toepasselijke socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, laten wel toe een dergelijke wachttijd te hanteren, als de uitkeringsgerechtigde partner geen kinderen heeft.[1991]

De Belgische arbeidsongevallen- en beroepsziektewetgeving stelt de langstlevende echtgenoten en wettelijk samenwonende partners met kinderen vrij van die huwelijks- of samenwoningsduurvoorwaarde.[1992] Rekening houdend met het oordeel van het Grondwettelijk Hof inzake de pensioenverzekeringen[1993], met de socialegrondrechtenverdragen inzake overlevings-pensioenen, met het legitieme doel van de wetgever om te vermijden dat huwelijken *in extremis* worden gesloten met het oog op het verkrijgen van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen bij overlijden van het slachtoffer en met de aard van de huwelijks- of samenwoningsduurvoorwaarde

1989 P. SCHOUKENS, *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Acco, Leuven, 2000, 586-587; advies 2019/08 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen; Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

1990 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 1, b, 1° Lengte van wachttijden.

1991 Art. 63, vijfde lid Europese Code Sociale Zekerheid; art. 21, vierde lid IAO-Verdrag 128.

1992 Art. 12 Arbeidsongevallenwet; art. 33 Beroepsziektewet; art. 8 Arbeidsongevallen- en Beroepsziektewet Overheidspersoneel.

1993 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen.

die niet moet worden vervuld door de sociaal verzekerden zelf, zijn we van oordeel dat die specifieke voorwaarde niet indruist tegen de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

3° Deelbesluit

837. We besluiten op grond van de bovenstaande analyse dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vrijwel volledig heeft uitgevoerd.

Voor zover de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen fungeert als een arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering, is het daarin voorkomende vereiste van een wachttijd niet afgestemd op de bepalingen van de socialegrondrechtenverdragen inzake arbeidsongevallen en beroepsziekten die geen wachttijd toelaten. De Belgische wetgever zou bijgevolg een vrijstelling van de wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen moeten invoeren, voor de gevallen waarin de arbeidsongeschiktheid het gevolg is van een ongeval of ziekte die is veroorzaakt door de uitoefening van een zelfstandige beroepsbezigheid.

e. Werkloosheid

838. De werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht maken de toekenning van prestaties meestal afhankelijk van wachttijden[1994] en in uitzonderlijke gevallen van loopbaanduurvoorwaarden.[1995]

We gaan eerst na of de lengte van de opgelegde wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden gerechtvaardigd os (1°) en vervolgens of reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden behouden blijven bij loopbaantransities (2°). In een deelbesluit vatten we ten slotte onze bevindingen samen en formuleren we onze aanbevelingen voor situaties waarin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming naar ons oordeel nog niet (volledig) is uitgevoerd (3°).

1° Lengte van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

839. We geven een overzicht van de geldende wachttijden in de onderstaande tabel.

Tabel 49. Wachttijden in de werkloosheidsverzekering en wachtgeldenregeling en in het overbruggingsrecht

Werkloosheidsverzekering, wachtgeldenregeling, overbruggingsrecht		
Werknemers	Zeelieden	Zelfstandigen
312, 468 of 624 arbeids- of gelijkgestelde dagen, i.f.v. leeftijd (*typische werknemers*) 312, 468 of 624 halve arbeids- of gelijkgestelde dagen, i.f.v. leeftijd (*vrijwillig deeltijdse werknemers*)	300 arbeidsdagen (*categorie A*) 150 arbeidsdagen (*categorie B*)	4 kwartalen[1997] verzekeringsplicht en bijdragebetaling

1994 Wat de ratio legis van de wachttijden betreft, *supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 1, b, 1° Lengte van wachttijden.

1995 Om aanspraak te kunnen maken op werkloosheidsuitkeringen met bedrijfstoeslag moeten de betrokkenen, naast de wachttijd, wel een leeftijds- en een loopbaanduurvoorwaarde vervullen. Ingeval het overbruggingsrecht wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden, moeten zelfstandigen een bijkomende loopbaanduurvoorwaarde van 8 kwartalen van pensioenopbouw vervullen.

1997 Het kwartaal waarin het sociaal risico zich voordoet, is daarin begrepen.

312, 468 of 624 arbeids- of gelijkgestelde dagen, i.f.v. leeftijd (*deeltijdse werknemers met behoud van rechten*) 310 dagen[1996] (*jonge schoolverlaters*) vrijstelling *(tijdelijke werklozen)* *(leerlingen: overbruggingsuitkering*) (*onthaalouders: opvanguitkering*)		

840. De socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België[1998], laten toe dat het recht op werkloosheidsuitkeringen afhankelijk wordt gemaakt van een wachttijd. De socialegrondrechten-verdragen leggen de maximumduur van die wachttijd niet vast. De wachttijd moet wel noodzakelijk zijn om misbruik te voorkomen.[1999] Wachttijden die ertoe strekken de toegang tot de werkloosheidsverzekering te beperken, druisen in tegen de socialegrondrechtenverdragen.[2000]

Rekening houdend met het vereiste aantal arbeidsdagen en de gelijkstelling van vele soorten dagen van inactiviteit met arbeidsdagen, met de duur van de referteperiode waarin die dagen kunnen worden volbracht[2001], met de uiteenlopende meningen in de lidstaten van de IAO over de maximum toegelaten wachttijden[2002] en met de wachttijden in andere lidstaten van de Europese Unie[2003], achten we de wachttijden van 312 arbeidsdagen voor werknemers en 300 arbeidsdagen voor zeelieden respectievelijk 4 kwartalen voor zelfstandigen niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. Daarentegen staan de wachttijden van 468 en 624 dagen voor werklozen van ten minste 36 respectievelijk 50 jaar oud en de loopbaanduurvoorwaarde van 8 kwartalen voor zelfstandigen aan wie het overbruggingsrecht wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden, ons inziens op gespannen voet met de geanalyseerde socialegrondrechtenverdragen. Zo werd een wachttijd van 540 dagen in een referteperiode van 24

1996 Zij moeten in die periode onder meer arbeidsdagen presteren, actief naar werk zoeken, stages volgen, zich vestigen als zelfstandige in hoofdberoep of deelnemen aan een individueel inschakelingsproject.

1998 De strengste normen zijn vervat in de Europese Code Sociale Zekerheid en het IAO-Verdrag 168.

1999 Art. 23 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 17, eerste lid IAO-Verdrag 168.

2000 T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 69-70; A. GOMEZ HEREDERO, "Objectives and Interpretation Methods of the Conventions of the Council of Europe" in F. PENNINGS (ed.), *International Social Security Standards. Current Views and Interpretation Matters*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 64-65; F.J.L. PENNINGS, The Impact of Social Security Conventions: the Netherlands" in F. PENNINGS (ed.), Between Soft and Hard Law. The Impact of International Social Security Standards on National Social Security Law, Den Haag, Kluwer Law International, 2006, 108-110.

2001 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 2, a, 1° Wachttijd voor werkloosheidsuitkeringen.

2002 T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 69-70.

2003 Europese Commissie, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed 2nd Workshop: Effective coverage. Thematic Discussion Paper – Annex", https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes.

maanden te lang geacht door een expertencomité.[2004] Die wachttijden zijn naar ons oordeel in ieder geval beduidend langer dan noodzakelijk om misbruik te voorkomen. Voor zover ze nog redelijk konden worden geacht in perioden waarin werknemers meer homogene loopbanen volbrachten, is het behoud ervan veel minder goed te rechtvaardigen in een tijdperk waarin steeds meer werknemers die werkloos worden op hogere leeftijd, voordien ook arbeid hebben verricht in een andere hoedanigheid.

Jonge leerlingen kunnen, bij gebrek aan werk, aanspraak maken op overbruggingsuitkeringen zonder een wachttijd te moeten vervullen. Jonge schoolverlaters kunnen aanspraak maken op inschakelingsuitkeringen, maar voor hen geldt een beroepsinschakelingstijd van 310 dagen. Zij hebben op dat ogenblik nog niet de hoedanigheid van jonge werknemer en kunnen die bijzondere wachttijd ook vervullen op een andere wijze dan door het volbrengen van arbeids- of daarmee gelijkgestelde dagen. Die regel is in overeenstemming met de regel in het toepasselijke socialegrondrechtenverdrag dat ten minste 3 van de 10 opgesomde categorieën nieuwe aanvragers, waartoe schoolverlaters behoren, recht moeten hebben op werkloosheidsuitkeringen onder door de nationale wetgeving vast te stellen voorwaarden.[2005] Een niet-bindende aanbeveling nodigt de lidstaten van de IAO uit om de betrokken nieuwe aanvragers vrij te stellen van de wachttijd of hen het voordeel van een verminderde wachttijd toe te kennen.[2006] De beroepsinschakelingstijd is op 2 dagen na even lang als de kortste wachttijd van 312 dagen die geldt voor werklozen tot en met 35 jaar. De Belgische wetgever geeft dus geen gevolg meer aan de niet-bindende aanbeveling van de IAO om de wachttijd voor schoolverlaters te verminderen, terwijl dat vroeger wel het geval was. De wachttijd voor de toekenning van wachtuitkeringen bedroeg immers 155 en later 233 dagen voor personen van 18 tot en met 25 jaar en 77 en later 155 dagen voor personen jonger dan 18 jaar.[2007] Eenzelfde verlenging van de wachttijd stelt men vast met betrekking tot de wachttijd voor de jongere werknemers die nog niet de mogelijkheid hebben gehad om een groot aantal arbeids- of daarmee gelijkgestelde dagen te hebben volbracht. Die wachttijd bedroeg bij de invoering van het Werkloosheidsbesluit 78 dagen voor werknemers jonger dan 18 jaar en 156 dagen voor werknemers jonger dan 26 jaar.[2008] De wachttijden voor schoolverlaters en jongere werknemers zijn opgetrokken in het kader van een globaal plan met het oog op de oplossing van problemen inzake werkgelegenheid en de financiering van de sociale zekerheid.[2009] De optrekking van die wachttijden houdt bijgevolg geen verband met het voorkomen van misbruiken. Om al die redenen bevelen we de Belgische wetgever aan om de wachttijd voor werknemers jonger dan 26 jaar en voor de toekenning van inschakelingsuitkeringen terug te brengen tot 156 dagen.

841. Zoals is weergegeven in de tabel, is de duur van de wachttijd vrij gelijklopend voor werknemers van de jongste leeftijdscategorie, zeelieden en zelfstandigen. Zeelieden die de kortere wachttijd van 150 dagen vervullen, hebben immers slechts aanspraak op lagere wachtgelden. Als men een kwartaal gelijkstelt aan 78 gewerkte dagen, moeten zelfstandigen evenveel gewerkte dagen volbrengen als voltijdse werknemers om te voldoen aan de voor hen geldende wachttijd. Voor werknemers worden

---

2004 A. GOMEZ HEREDERO, "Objectives and Interpretation Methods of the Conventions of the Council of Europe" in F. PENNINGS (ed.), *International Social Security Standards. Current Views and Interpretation Matters*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 64-65.

2005 Art. 26 IAO-Verdrag 168.

2006 Punt 18 IAO-Aanbeveling 176.

2007 Art. 36 Werkloosheidsbesluit, vóór de wijziging ervan bij KB 2 oktober 1992 respectievelijk bij KB 28 december 2011.

2008 Art. 30 Werkloosheidsbesluit, vóór de wijziging ervan bij KB 30 juli 1994.

2009 J. VAN LANGENDONCK m.m.v. J. PUT, G. VAN LIMBERGHEN en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2011, 52 en 549.

bepaalde dagen van inactiviteit weliswaar gelijkgesteld met arbeidsdagen. Voor zelfstandigen worden dagen van inactiviteit, met uitzondering van tijdvakken van arbeidsongeschiktheid, die niet leiden tot een onderbreking van de bijdrageplicht, echter meegerekend in de 312 gewerkte dagen. Tot zover is de Belgische wetgeving, naar ons oordeel voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt.

De zaken liggen evenwel anders, als men ook de langere wachttijden voor werknemers van ten minste 36 jaar oud en de loopbaanduurvoorwaarde voor de toekenning van het overbruggingsrecht ingeval van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden betrekt bij de beoordeling. Werknemers van 36 jaar en ouder vervullen een wachttijd die anderhalve tot twee keer zo lang is als de wachttijd voor zelfstandigen. Zelfstandigen die hun beroepsbezigheid stopzetten wegens economische moeilijkheden volbrengen een loopbaanduurvoorwaarde die tweemaal zo lang is als de wachttijd voor werklozen die jonger zijn dan 36 jaar, terwijl hun financiële uitkering beperkt is in de tijd. Die langere wachttijden en die langere loopbaanduurvoorwaarde zijn ons inziens niet neutraal ten opzichte van de aard van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt.

Wat de werknemers betreft, is het vereiste aantal arbeids- of daarmee gelijkgestelde dagen, gelijk voor typische werknemers en voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten. Het aantal arbeidsdagen dat deeltijdse werknemers met behoud van rechten hebben volbracht, wordt bekomen door hun aantal arbeidsuren te delen door 1/6 van deze van de maatpersoon. Zoals wordt aanbevolen[2010], drukt de Belgische wetgever voor hen de vereiste arbeidsduur bijgevolg uit in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werknemers. Voor vrijwillig deeltijdse werknemers eist de wetgever een aantal halve arbeids-of daarmee gelijkstelde dagen, dat gelijk is aan het aantal volledige dagen voor typische werknemers en dat mag worden vervuld gedurende een voor hen met 6 maanden verlengde referteperiode. Ook voor hen drukt de Belgische wetgever de vereiste arbeidsduur bijgevolg uit in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werknemers. Het door hen volbrachte aantal arbeidsdagen mag evenwel slechts maximum 78 dagen per kwartaal bedragen. Vrijwillig deeltijdse werknemers met arbeidstijden die sterk variëren op jaarbasis, lopen daardoor het gevaar een aantal halve arbeidsdagen te verliezen.[2011] De wachttijdenregeling voor atypische werknemers is op dit punt, naar ons oordeel, niet voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

We zijn dezelfde mening toegedaan voor zover België nog geen gevolg heeft gegeven aan de bepaling van IAO-Verdrag 168 om de wachttijd in de werkloosheidsverzekering aan te passen aan de beroepsomstandigheden van seizoenarbeiders.[2012]

2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

842. Om te worden toegelaten tot het recht op werkloosheidsuitkeringen moeten werklozen het voorgeschreven aantal arbeids- of daarmee gelijkgestelde dagen vervullen in een referteperiode. De

2010 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective coverage", European Commission, 2019, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes, 11-13.

2011 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 1, 2° Wachttijd voor deeltijdse werknemers.

2012 Art. 17, tweede lid IAO-Verdrag 168.

combinatie van het vereiste aantal arbeidsdagen en een referteperiode die een groter aantal arbeids- of gelijkgestelde dagen telt, komt neer op een tijdelijk behoud van reeds gepresteerde arbeidsdagen. Dat komt ten goede aan deeltijdse werknemers en werknemers met arbeidsovereenkomsten voor een bepaalde tijd. De verlenging van de referteperiode voor atypische werknemers is eveneens een maatregel die ten goede komt aan atypische werknemers. Een verlenging geldt eveneens voor werknemers die tijdelijk een beroep als zelfstandige of ambtenaar uitoefenen. De Belgische wetgeving bevordert op dit punt bijgevolg de neutraliteit van de wachttijden ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de werknemers.

De gelijkstelling van bepaalde dagen van inactiviteit met arbeidsdagen vermijdt eveneens dat reeds gepresteerde arbeidsdagen verloren gaan en zorgt bovendien ervoor dat werknemers de wachttijd verder blijven vervullen in een aantal gevallen van transitie naar een status van niet-actieve werknemers. Sociaal verzekerden die uitkeringen genieten in het kader van socialezekerheidsregelingen voor de sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, moeten zich kunnen beroepen op gelijkgestelde dagen van inactiviteit. Personen die rust- of overlevings-pensioenen genieten, vormen een begrijpelijke uitzondering daarop. Werkloosheidsuitkeringen worden immers niet verleend aan de betrokkenen, zoals wordt toegelaten door de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België op dat vlak.[2013]

Werknemers zijn vrijgesteld van de wachttijd, ingeval zij in de loop van de 3 jaar die voorafgaan aan een nieuwe uitkeringsaanvraag, werkloosheidsuitkeringen hebben genoten voor ten minste 1 dag. Die termijn van 3 jaar wordt verlengd met bepaalde perioden. Die verlenging komt onder meer ten goede aan bepaalde atypische werknemers. De wachttijdregeling in de werkloosheidsverzekering is op dit punt ons inziens voldoende neutraal de ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de werknemers.

De wachtgeldenregeling voor zeelieden voorziet niet in een dergelijke regeling en is op dit punt niet voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de werknemers. We bevelen de Belgische wetgever dan ook om een vergelijkbare regel die strekt tot het behoud van de verworven toelaatbaarheid, in te voeren in de wachtgeldenregeling voor zeelieden.

843. De regeling van het overbruggingsrecht splitst de wachttijd op in een wachttijd van verzekeringsplicht en een wachttijd van bijdragebetaling met een langere referteperiode. Die langere periode voor de bijdragebetaling maakt het voor de zelfstandigen makkelijker om te voldoen aan de vereiste wachttijd.

Als zelfstandigen hun recht op het overbruggingsrecht niet in één keer volledig uitputten, moeten zij de wachttijd andermaal volbrengen om later nogmaals een beroep te kunnen doen op het overbruggingsrecht. De regeling van het overbruggingsrecht voorziet niet in een regel die de toelaatbaarheid handhaaft voor sociaal verzekerden die eerder het overbruggingsrecht hebben genoten. Wel kunnen betrokkenen zich nog beroepen op bijdragebetalingen die zij hebben volbracht in de loop van de 16 kwartalen voorafgaand aan het kwartaal waarin zij opnieuw een beroep op het overbruggingsrecht doen. We bevelen de Belgische wetgever aan om de betrokkenen in dat geval naargelang van het geval vrij te stellen van de wachttijd van verzekering, dan wel voor de betrokkenen de wachttijd van 4 kwartalen terug te brengen tot het aantal kwartalen bijdrageplicht dat zij nog moeten

2013 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 3, e. Werkloosheid.

vervullen. De periode waarin de toelaatbaarheid wordt gehandhaafd, is dan weliswaar niet geregeld op dezelfde wijze als in de werkloosheidsverzekering. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vereist echter niet dat socialezekerheidsregelingen voor zelfstandigen en typische werknemers identiek zijn. Rekening houdend met de verschillende uitgangspunten waarop beide socialezekerheidsregelingen berusten en met de kortere wachttijd die het overbruggingsrecht eist van sociaal verzekerden die ten minste 36 jaar oud zijn, zou de aldus aangepaste wachttijdregeling van het overbruggingsrecht ons inziens voldoende neutraal zijn ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt.

844. Als een sociaal verzekerde met een gemengde loopbaan overstapt van de werkloosheids-verzekering naar de regeling van het overbruggingsrecht, volbrengt hij niet langer de wachttijd in de werkloosheidsverzekering. Onder bepaalde voorwaarden behoudt hij reeds volbrachte arbeids- of daarmee gelijkgestelde inactiviteitsdagen of het reeds verworven recht op toegang tot de werkloosheidsuitkeringen.[2014] Dat laatste voordeel komt blijkbaar lang niet ten goede aan alle ervoor in aanmerking komende personen, terwijl de socialeverzekeringsfondsen hun recht daarop toch snel zouden moeten kunnen verifiëren via de Kruispuntbank.[2015] Bij overstap van de regeling van het overbruggingsrecht naar de werkloosheidsverzekering volbrengt de betrokkene niet langer de wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht. Het voordeel van een reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijd of het reeds verworven recht op toegang tot het overbruggingsrecht gaat dan verloren.

Naar ons oordeel beperkt de regeling van het overbruggingsrecht op dit punt de mogelijkheden van personen met een gemengde loopbaan om een socialezekerheidsuitkering te verwerven in een onredelijke mate en is ze niet voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie. We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan om voor zelfstandigen die werknemer worden, te voorzien in het behoud van een reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijd of het reeds verworven recht op toegang tot het overbruggingsrecht, in de periode waarin de betrokkenen de wachttijd in de werkloosheidsverzekering nog aan het vervullen zijn.

845. De werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling en de regeling van het overbruggingsrecht voorzien niet in een samenstelling van volbrachte wachttijden. Een uitzondering bestaat voor jonge schoolverlaters. Zij volbrengen de beroepsinschakelingstijd onder meer door arbeid te verrichten als werknemer en door zich te vestigen als zelfstandige in hoofdberoep. In voorkomend geval worden als zelfstandige volbrachte perioden samengeteld met onder meer als werknemer gepresteerde arbeidsdagen om te bepalen op welk ogenblik de betrokkenen de beroepsinschakelings-tijd hebben volbracht.[2016]

3° Deelbesluit

846. We besluiten op grond van de bovenstaande analyse dat België, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

2014 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 2, a, 1° Wachttijd voor werkloosheidsuitkeringen.

2015 D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, *JTT* 2020, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", 175.

2016 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, B, 2, e. Accumulatie van wachttijden in de socialezekerheidsregelingen.

We bevelen de Belgische wetgever aan om de wachttijd voor werknemers jonger dan 26 jaar en voor de toekenning van inschakelingsuitkeringen terug te brengen tot 156 dagen, om de wachttijd voor werknemers ouder dan 36 jaar terug te brengen tot de wachttijd die geldt voor werknemers jonger dan 36 jaar en om de loopbaanduurvoorwaarde van 8 kwartalen van pensioenopbouw voor de toekenning van het overbruggingsrecht bij definitieve stopzetting van een zelfstandige beroepsbezigheid wegens economische moeilijkheden op te heffen.

Naar ons oordeel dient de Belgische wetgever voorts de beperking van het door vrijwillig deeltijdse werknemers volbrachte aantal arbeidsdagen tot een maximumaantal arbeidsdagen per kwartaal op te heffen en na te gaan in hoever de wachttijdenregeling is aangepast aan de beroepsomstandigheden van seizoenarbeiders. Een aangepaste regeling zou, naar analogie met de voor die beroepsgroep geldende wachttijdenregeling in de arbeidsongeschiktheidsverzekering, beter worden uitgedrukt in een aantal te presteren arbeidsuren of daarmee gelijkgestelde uren.

We bevelen de Belgische wetgever aan om een regel die strekt tot het behoud van de verworven toelaatbaarheid, naar analogie van de werkloosheidsverzekering, in te voeren in de wachtgeldenregeling voor zeelieden.

De regeling van het overbruggingsrecht voorziet niet in een regel die de toelaatbaarheid handhaaft voor sociaal verzekerden die eerder het overbruggingsrecht hebben genoten. We bevelen de Belgische wetgever aan om de sociaal verzekerden die zich nog beroepen op bijdragebetalingen in de loop van de voorafgaande 16 kwartalen, naargelang van het geval vrij te stellen van de wachttijd van verzekering, dan wel voor de betrokken personen de wachttijd van 4 kwartalen terug te brengen tot het aantal kwartalen bijdrageplicht, dat zij nog moeten vervullen.

De Belgische wetgever zou ten slotte voor zelfstandigen die werknemer worden, moeten voorzien in het behoud van een reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijd of het reeds verworven recht op toegang tot het overbruggingsrecht, in de periode waarin de betrokkenen de wachttijd in de werkloosheidsverzekering nog aan het vervullen zijn.

f. Ouderdom en overlijden

847. De wettelijke pensioenverzekeringen maken de toekenning van hun prestaties in vele gevallen afhankelijk van loopbaanduurvoorwaarden en in sommige gevallen van wachttijden.[2017]

Wat de buitenwettelijke aanvullende pensioenen betreft, hebben we vastgesteld dat de wetgever, alleen ingeval een inrichter een buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling invoert, bepaalt dat alle werknemers die vallen onder de toepassing ervan, onmiddellijk moeten worden aangesloten. Voor de andere gevallen bevat de Belgische wetgeving geen regeling met betrekking tot gebeurlijke wachttermijnen.

We gaan eerst na of de lengte van de door wettelijke pensioenverzekeringen opgelegde loopbaanduurvoorwaarden en wachttijden gerechtvaardigd is (1°) en vervolgens of reeds (gedeeltelijk)

2017 Om gebruik te kunnen maken van de mogelijkheid tot voortgezette verzekering of aanspraak te kunnen maken op de gelijkstelling van perioden van arbeidsongeschiktheid of mantelzorgverlof met een periode van beroepsbezigheid als zelfstandige, moeten de betrokkenen een korte wachttijd vervullen. Om aanspraak te kunnen maken op een minimumpensioen moeten ambtenaren, niet alleen een loopbaanduurvoorwaarde vervullen, maar tevens nog in dienst zijn op het ogenblik van hun pensionering.

volbrachte loopbaanduurvoorwaarden en wachttijden behouden blijven bij loopbaantransities (2°). In een deelbesluit vatten we ten slotte onze bevindingen samen en formuleren we onze aanbevelingen voor situaties waarin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming naar ons oordeel nog niet (volledig) is uitgevoerd (3°).

1° Lengte van loopbaanduurvoorwaarden en wachttijden

848. We geven een overzicht van de geldende loopbaanduurvoorwaarden in de onderstaande tabel.

Tabel 50. Loopbaanduurvoorwaarden in de pensioenverzekeringen

Pensioenverzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren		
Werknemers	Zelfstandigen	Ambtenaren
geen wachttijd (*rustpensioen*) 42 kalenderjaren[2018] (*vervroegd rustpensioen*[2019]) 15 kalenderjaren[2020] (*minimumrecht per loopbaanjaar*) 30 kalenderjaren[2021]: (*minimumpensioen*) 30 kalenderjaren[2022]: (*voortgezette verzekering*)	geen wachttijd (*rustpensioen*) 42 kalenderjaren[2023] (*vervroegd rustpensioen*[2024]) 30 kalenderjaren[2025] (*minimumpensioen*) 1 kalenderjaar (*voortgezette verzekering*)	geen wachttijd (*rustpensioen*) 42 dienstjaren[2026] (*vervroegd rustpensioen*[2027]) 20 dienstjaren[2028] (*minimumpensioen*)

2018 Kalenderjaren worden meegerekend, als de daarin volbrachte tewerkstelling als werknemer op jaarbasis overeenstemt met ten minste 1/3de van een voltijdse arbeidsregeling.

2019 De betrokkenen moeten tevens 63 jaar oud zijn. 43 kalenderjaren openen het recht op vervroegd pensioen voor wie ten minste 61 jaar oud is; 44 kalenderjaren, voor wie ten minste 60 jaar oud is.

2020 Kalenderjaren worden meegerekend, als de daarin volbrachte tewerkstelling als werknemer op jaarbasis overeenstemt met ten minste 1/3de van een voltijdse arbeidsregeling.

2021 Kalenderjaren worden meegerekend, als zij hetzij 208, hetzij 156 dagequivalenten arbeids- of gelijkgestelde dagen omvatten.

2022 Als werknemers niet doen blijken van een uitzonderlijke reden, moeten zij gedurende ten minste 30 kalenderjaren gewoonlijk en hoofdzakelijk zijn tewerkgesteld als werknemer om een beroep te kunnen doen op de voortgezette verzekering.

2023 Kalenderjaren worden meegerekend, als zij 2 kwartalen omvatten die recht kunnen openen op pensioen.

2024 De betrokkenen moeten tevens 63 jaar oud zijn. 43 kalenderjaren openen het recht op vervroegd pensioen voor wie ten minste 61 jaar oud is; 44 kalenderjaren, voor wie ten minste 60 jaar oud is.

2025 De betrokkenen moeten, nauwkeuriger uitgedrukt, kunnen bogen op een pensioenloopbaan die ten minste gelijk is aan 2/3de van een volledige pensioenloopbaan. Elk verzekerd kwartaal komt daartoe in aanmerking.

2026 De diensten verricht in een ambt waaraan de wet, voor de pensioenberekening, een gunstiger tantième dan 1/60e verbindt, worden gedurende een overgangsfase vermenigvuldigd met coëfficiënt die groter is dan 1.

2027 De betrokkenen moeten tevens 63 jaar oud zijn. 43 dienstjaren openen het recht op vervroegd pensioen voor wie ten minste 61 jaar oud is; 44 kalenderjaren, voor wie ten minste 60 jaar oud is.

2028 Ambtenaren moeten bovendien nog in dienst zijn op het ogenblik van hun pensionering, als zij aanspraak willen maken op een minimumpensioen.

		5 dienstjaren[2029] (*overlevingspensioen en overgangsuitkering*) 10 dienstjaren[2030] *(ziektepensioen[2031])*

Oorspronkelijk strekten loopbaanduurvoorwaarden in de pensioenverzekeringen ertoe uit te maken of een pensioenaanvrager behoorde tot de groep personen aan wie de pensioenverzekering dekking bood. De verruiming van de personele werkingssfeer van de pensioenverzekeringen heeft ertoe geleid dat perioden van verzekering minder werden aangewend voor de toekenning van pensioenen dan voor de berekening ervan. In een aantal gevallen werden loopbaanduurvoorwaarden wel aangewend om pensioenvoordelen die een grotere financiële last voor de pensioenverzekering betekenden, voor te behouden aan personen die deden blijken van een belangrijke financiële of professionele participatie in de pensioenverzekering. In het recente verleden heeft de Belgische wetgever sommige van die loopbaanduurvoorwaarden verlengd.[2032]

De Belgische pensioenverzekeringen maken de toekenning van overgangsuitkeringen en overlevingspensioenen afhankelijk van een huwelijksduurvoorwaarde die erin bestaat dat de overlevende echtgenoot ten minste 1 jaar gehuwd moet zijn met de overleden sociaal verzekerde op het ogenblik van diens overlijden of moet verkeren in een situatie waarin een vrijstelling van die voorwaarde geldt.[2033]

849. De socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België[2034], laten toe dat het recht op een rustpensioen afhankelijk wordt gemaakt van een loopbaanduurvoorwaarde. Als die loopbaanduur-voorwaarde, zoals in België het geval is, wordt uitgedrukt in jaren van arbeid met bijdrage-inhouding of -betaling, mag de vereiste loopbaanduur ten hoogste 30 jaren bedragen.[2035] Die maximale lengte werd vastgesteld op basis van de indertijd het meest voorkomende nationale loopbaanduurvoorwaarden.[2036] Een verminderd pensioen moet worden gewaarborgd aan personen die reeds een loopbaan van 15 jaren hebben volbracht.[2037] Een niet-bindende aanbeveling nodigt de lidstaten van de IAO uit om de termijn van 15 jaren terug te brengen tot 10 jaren.[2038] Het gegarandeerde pensioenbedrag mag ten slotte binnen een zekere grens lager zijn dan normaal wordt voorgeschreven door de

2029 De loopduurvoorwaarde van 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren moet zijn vervuld, ingeval de betrokken ambtenaar niet is overleden tijdens zijn loopbaan in die hoedanigheid, noch nadat hij reeds een rustpensioen als ambtenaar had verkregen.

2030 Die termijn wordt verminderd tot 5 jaar, ingeval van gebrekkigheid wijten aan de uitoefening van het ambt, en wordt niet vereist, ingeval van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte.

2031 Die wachttijd geldt alleen voor ambtenaren met een bijbetrekking.

2032 Zie B. MARTEL, V. PERTRY en G. VAN LIMBERGHEN, "Pensioen: grondrecht en hervorming" in H. VERSCHUEREN en A. VAN REGENMORTEL (eds.), *Grondrechten en sociale zekerheid,* Brugge, die Keure, 2016, 289-347; G. VAN LIMBERGHEN, *Pensioenen van Belgen in het buitenland*, Antwerpen, Kluwer, 1991, 114-121.

2033 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden.

2034 De strengste normen zijn vervat in de Europese Code Sociale Zekerheid en het IAO-Verdrag 128.

2035 Art. 29, eerste lid, a) Europese Code Sociale Zekerheid; art. 18, eerste lid, a) IAO-Verdrag 128.

2036 T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 75.

2037 Art. 29, tweede lid, a) Europese Code Sociale Zekerheid; art. 18, tweede lid, a) IAO-Verdrag 128.

2038 Punt 17 IAO-Aanbeveling 131.

socialegrondrechtenverdragen, als de nationale wetgeving een pensioen waarborgt aan alle personen die een loopbaanduurvoorwaarde van 10 jaren van bijdragebetaling of arbeid hebben volbracht.[2039]

De Belgische pensioenverzekeringen voldoen aan die normen, vermits ze de toekenning van rustpensioenen in principe niet afhankelijk maken van een loopbaanduurvoorwaarde. De pensioenverzekeringen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen hanteren weliswaar een langere loopbaanduurvoorwaarde dan 30 jaar voor de toekenning van vervroegde rustpensioenen. De Europese Code Sociale Zekerheid legt echter geen verplichting op om te voorzien in vervroegde rustpensioenen.[2040] De Code beperkt dus niet de vrijheid van de nationale wetgevers om voor de toekenning daarvan geëiste loopbaanduurvoorwaarden te bepalen. Lidstaten van de IAO die, zoals België, een pensioenleeftijd van 65 jaar of meer hanteren, hebben wel de verplichting om te voorzien in een vervroegd pensioen voor personen die als zwaar of ongezond beschouwde arbeid verrichten. Aan de nationale wetgevers worden echter geen beperkingen, dus ook niet qua loopbaanduurvoorwaarden, opgelegd bij het vastleggen van de daartoe gestelde toekenningsvoorwaarden.[2041]

Voor zover de Belgische pensioenverzekeringen de toekenning van minimumrustpensioenen afhankelijk maken van een loopbaanduurvoorwaarde van 30 jaren (werknemers en zelfstandigen) respectievelijk 20 jaren (ambtenaren van de Belgische Staat), miskennen ze naar ons oordeel niet de voor België bindende socialegrondrechtenverdragen. De Belgische wetgeving voorziet weliswaar niet expliciet in een verminderd minimumpensioen voor wie ten minste 15 maar minder dan 30 pensioenloopbaanjaren heeft volbracht. Sociaal verzekerden verkrijgen in dat geval echter een normaal berekend pensioen dat overeenstemt met een pensioenloopbaan van 15 of meer jaren. Die bedragen kunnen worden beschouwd als de verminderde ouderdomsuitkering die de socialegrondrechtenverdragen vereisen voor personen die ten minste 15 pensioenloopbaanjaren hebben volbracht. Die normen bepalen immers niet het minimale bedrag van de verminderde uitkering die moet worden toegekend.[2042] Voor werknemers wordt onder bepaalde voorwaarden zelfs een minimumrecht per loopbaanjaar van het niveau van het gewaarborgd minimumpensioen toegekend.

De Belgische wetgever verhoogde recent het minimumpensioen voor werknemers en zelfstandigen die konden bogen op een volledige pensioenloopbaan. Hij verleende de koning voorts de bevoegdheid om die loopbaanduur eventueel te verminderen zonder dat de vereiste pensioenloopbaanbreuk lager mocht zijn dan 43/45 of een gelijkwaardige breuk.[2043] Die langere loopbaanduurvoorwaarde was ingegeven door de wil van de regering om de budgettaire gevolgen van de nieuwe verhoging van het minimumpensioen te beperken en tezelfdertijd de inspanningen van personen die het langst hebben gewerkt, te erkennen.[2044] De vraag rijst of de Belgische wetgever de

2039 Art. 29, derde en vierde lid Europese Code Sociale Zekerheid; art. 18, derde en vierde lid IAO-Verdrag 128.

2040 Art. 26 Europese Code Sociale Zekerheid;

2041 Art. 15 IAO-Verdrag 128.

2042 T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 76.

2043 Wet 6 juli 2016 tot toekenning van een premie aan sommige begunstigden van een minimumpensioen en tot verhoging van sommige minimumpensioenen, in het werknemers- en zelfstandigenstelsel.

2044 Wetsontwerp tot toekenning van een premie aan sommige begunstigden van een minimumpensioen en tot verhoging van sommige minimumpensioenen, in het werknemers- en zelfstandigenstelsel, *Parl. St*. Kamer 2016-17,-nr. 1890/1, 40; Commissieverslag bij het wetsontwerp tot toekenning van een premie aan sommige begunstigden van een minimumpensioen en tot verhoging van sommige minimumpensioenen, in het werknemers- en zelfstandigenstelsel, *Parl. St*. Kamer 2016-17,-1890/3, 3.

bepalingen van de Europese Code Sociale Zekerheid en het IAO-Verdrag nr. 128 heeft geëerbiedigd. De loopbaanduurvoorwaarde van 45 jaren overtreft immers ruimschoots de maximum toegelaten wachttijd van 30 loopbaanjaren.[2045] Dat sociaal verzekerden aanspraak kunnen maken op een lager minimumpensioen, zodra zij 30 pensioenloopbaanjaren hebben volbracht, doet niet ter zake. De Europese Code Sociale Zekerheid en IAO-Verdrag nr. 128 nemen immers alleen genoegen met een verminderde uitkering als de loopbaanduurvoorwaarde voor het hogere minimumrustpensioen de maximaal toegelaten duur van 30 jaren niet overschrijdt. Enige nuance is misschien noodzakelijk. De socialegrondrechtenverdragen laten het in principe aan de nationale wetgevers over om al dan niet een loopbaanduurvoorwaarde te hanteren en, in voorkomend geval, om te bepalen hoe daaraan kan worden voldaan. Ze lijken niet te verbieden dat nationale wetgevers daarbij alleen perioden van arbeid of bijdragebetaling in acht zouden nemen.[2046] De Belgische wetgever laat toe dat pensioengerechtigden ook een aantal met arbeid gelijkgestelde perioden van inactiviteit in rekening brengen. Mogelijkerwijze zou men daaruit kunnen afleiden dat de socialegrondrechtenverdragen in een concreet geval toch niet zijn miskend, ingeval een sociaal verzekerde met minder dan 30 loopbaanjaren van effectieve arbeid toch voldoet aan het vereiste van 45 pensioenloopbaanjaren dankzij een beroep op gelijkgestelde perioden van inactiviteit. De wetgever heeft het 'maximumbedrag' van de minimumpensioenen intussen opnieuw gelijkgemaakt, ongeacht of de sociaal verzekerden ten minste 2/3de van een volledige pensioenloopbaan, dan wel een volledige pensioenloopbaan hebben volbracht. Of de problematiek louter van academische aard blijft, zal afhangen van de waarop het regeerakkoord wordt uitgevoerd.[2047]

Alleen de pensioenverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat hanteert een loopbaanduurvoorwaarde voor de toekenning van overgangsuitkeringen en overlevingspensioenen. Die loopduurvoorwaarde van 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren moet zijn vervuld, ingeval de betrokken ambtenaar niet is overleden tijdens zijn loopbaan, noch nadat hij reeds een rustpensioen als ambtenaar had verkregen. Die loopbaanduurvoorwaarde schendt de geanalyseerde socialegrondrechtenverdragen niet. Die normen laten toe dat loopbaanduurvoorwaarden worden opgelegd voor de toekenning van overlevingspensioenen. Ingeval die voorwaarden worden uitgedrukt in jaren van bijdragebetaling of arbeid, bedraagt de maximumlengte ervan 15 jaren. Voorts moet ten minste een verminderde uitkering worden gewaarborgd, ingeval de overleden kostwinner een loopbaan van 5 jaren heeft volbracht.[2048] Een niet-bindende aanbeveling nodigt de lidstaten van de IAO uit om de maximumtermijn van 15 jaren terug te brengen tot 5 jaren.[2049] De geldende loopbaanduurvoorwaarde voor ambtenaren voldoet aan die voorschriften.

De Belgische pensioenverzekeringen maken de toekenning van overgangsuitkeringen en overlevingspensioenen ten slotte afhankelijk van de voorwaarde dat de overlevende echtgenoot ten minste 1 jaar gehuwd is met de sociaal verzekerde op het ogenblik van diens overlijden of verkeert in een situatie waarin een vrijstelling van die bijzondere wachttijd geldt. Die toekenningsvoorwaarde wordt door het Grondwettelijk Hof op zich niet onredelijk geacht.[2050] De socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, laten slechts toe een huwelijksduurvoorwaarde te hanteren, als de

2045 Art. 29, eerste lid Europese Code Sociale Zekerheid; art. 18 eerste lid IAO-Verdrag nr. 128.

2046 T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 162.

2047 Regeerakkoord, 30 september 2020, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 22.

2048 Art. 63 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 24 IAO-Verdrag 128.

2049 Punt 19 IAO-Aanbeveling 131.

2050 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1. Wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden.

langstlevende echtgenoot geen kinderen heeft.[2051] De desbetreffende Belgische wetsbepalingen stellen langstlevende echtgenoten met kinderen vrij van die voorwaarde.[2052] Ze zijn bijgevolg niet in strijd met de ter zake geldende socialegrondrechtenverdragen.

Tot zover houden de huidige loopbaanduurvoorwaarden en wachttijden in de Belgische pensioenverzekeringen naar ons oordeel geen miskenning in van de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België.

We menen echter wel een miskenning van die normen te moeten vaststellen wat de loopbaanduurvoorwaarden voor de toekenning van minimumoverlevingspensioenen betreft. De pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen vergen namelijk dat de overleden sociaal verzekerde ten minste ⅔ van een volledige pensioenloopbaan heeft volbracht. De duur van een volledig geachte pensioenloopbaan varieert, naargelang van de leeftijd waarop de werknemer of zelfstandige is overleden. De pensioenverzekering voor ambtenaren hanteert een vaste loopbaanduurvoorwaarde van 20 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren. Als loopbaanduurvoorwaarden worden opgelegd voor de toekenning van overlevingspensioenen en worden uitgedrukt in jaren van bijdragebetaling of arbeid, mogen ze overeenkomstig de bepalingen van de Europese Code Sociale Zekerheid en het IAO-Verdrag nr. 128 echter ten hoogste 15 jaren bedragen en moet ten minste een verminderde uitkering worden gewaarborgd, ingeval de overleden kostwinner een dergelijke wachttijd van 5 jaren heeft volbracht.[2053] De vereiste loopbaanduur voor de toekenning van minimumoverlevingspensioenen in de pensioenverzekering voor werknemers en zelfstandigen overtreft de toegelaten maximale loopbaanduur, zodra de vereiste loopbaanduur meer dan 15 jaar bedraagt, dat wil zeggen zodra de betrokken sociaal verzekerden overlijden in het jaar waarin zij 48 jaar werden of zouden zijn geworden. De vaste loopbaanduurvoorwaarde van 20 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren in de pensioenverzekering voor ambtenaren is steeds langer dan de toegelaten maximumlengte van de vereiste loopbaan. De toekenning van een verminderde uitkering neemt niet weg dat die maximumlengte is overschreden. Enige nuance is misschien noodzakelijk. De socialegrondrechtenverdragen laten het in principe aan de nationale wetgevers over om al dan niet een loopbaanduurvoorwaarde te hanteren en in voorkomend geval te bepalen hoe daaraan kan worden voldaan. Ze lijken niet te verbieden dat nationale wetgevers daarbij alleen perioden van arbeid of bijdragebetaling in acht zouden nemen.[2054] De Belgische wetgever laat toe dat pensioengerechtigden ook een aantal met arbeid gelijkgestelde perioden van inactiviteit in rekening brengen. Mogelijkerwijze zou men daaruit kunnen afleiden dat de socialegrondrechtenverdragen toch niet zijn miskend, in de gevallen waarin de overleden sociaal verzekerde niet meer dan 15 loopbaanjaren van effectieve arbeid heeft volbracht, maar een loopbaan van meer dan 15 jaren zou kunnen aantonen dankzij het beroep op bepaalde gelijkgestelde perioden van inactiviteit. We bevelen de Belgische wetgever aan om, wat de pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen betreft, aan de loopbaanduurvoorwaarde dat de overleden sociaal verzekerde ten minste ⅔ van een volledige pensioenloopbaan heeft volbracht, de beperking toe te voegen dat de vereiste loopbaanduur nooit meer dan 15 jaren mag bedragen. Die toevoeging brengt de loopbaanduurvoorwaarden in de pensioenverzekeringen voor werknemers en

2051 Art. 63, vijfde lid Europese Code Sociale Zekerheid; art. 21, vierde lid IAO-Verdrag 128.

2052 Art. 17 en 21*bis* Pensioenwet Werknemers; art. 4 en 8*bis* Pensioenwet Zelfstandigen; art. 2 Wet Harmonisering Pensioenregelingen.

2053 Art. 63 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 24 IAO-Verdrag 128.

2054 T. DIJKHOFF, *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011, 162.

zelfstandigen in overeenstemming met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. Ze behoudt tezelfdertijd het voordeel dat de vereiste loopbaanduur binnen de perken van dat maximum wordt bepaald in functie van de leeftijd waarop de sociaal verzekerde overlijdt en, bijgevolg, ook in functie van de duur van de pensioenloopbaan die hij op dat ogenblik reeds kan hebben volbracht. Ook werknemers en zelfstandigen die overlijden op jongere leeftijd, kunnen bijgevolg die loopbaanduurvoorwaarde hebben vervuld. Om die reden bevelen we tevens aan dat de vaste loopbaanduurvoorwaarde van 20 pensioenaanspraakverlenende jaren voor de ambtenaren van de Belgische Staat zou worden vervangen door de aldus aangepaste variabele loopbaanduurvoorwaarde voor werknemers en zelfstandigen.

Ten slotte hanteert alleen de pensioenverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat een loopbaanduurvoorwaarde van 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren voor de toekenning van overgangsuitkeringen en overlevingspensioenen, ingeval de betrokken ambtenaar niet is overleden tijdens zijn loopbaan, noch nadat hij reeds een rustpensioen als ambtenaar had verkregen. Die loopbaanduurvoorwaarde schendt de geanalyseerde socialegrondrechtenverdragen niet.

Wat de buitenwettelijke aanvullende pensioenen betreft, hebben we vastgesteld dat de wetgever, alleen ingeval een inrichter een buitenwettelijke aanvullende pensioenregeling invoert, bepaalt dat alle werknemers die vallen onder de toepassing ervan, onmiddellijk moeten worden aangesloten. Voor de andere gevallen bevat de Belgische wetgeving geen regeling met betrekking tot gebeurlijke wachttermijnen. We hebben in het bestek van dit onderzoek niet kunnen nagaan of pensioenreglementen en -overeenkomsten in die gevallen wachttijden hanteren, maar stellen alleen vast dat de Belgische wetgeving zelf geen onmiddellijke aansluiting garandeert. In gevallen waarin sprake is van een bipartite relatie tussen de pensioeninstelling en de aangeslotene/begunstigde ligt het bepalen van de aansluitingsvoorwaarden in de handen van de aangeslotene en lijkt het niet echt relevant om bij te bepalen dat de aansluiting onmiddellijk moet gebeuren. We bevelen de Belgische wetgever wel aan ook voor de gevallen met een tripartite relatie tussen de inrichter, de pensioeninstelling en de aangeslotene/begunstigde die niet ressorteren onder de Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers, te garanderen dat de betrokken personen onmiddellijk worden aangesloten en dat zij verworven reserves en prestaties opbouwen vanaf de aansluiting.

850. We onderzoeken de geldende loopbaanduurvoorwaarden en wachttijden ook vanuit het perspectief van hun neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en de aard van hun arbeidsrelatie. De pensioenverzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren van de Belgische Staat hanteren immers niet altijd gelijklopende loopbaanduurvoorwaarden.

Ten eerste bedraagt de loopbaanduurvoorwaarde voor de toekenning van minimumrustpensioenen 30 pensioenloopbaanjaren voor werknemers en zelfstandigen en 20 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren voor ambtenaren van de Belgische Staat. Ambtenaren moeten bovendien bij hun pensionering nog in dienst zijn om aanspraak te kunnen maken op een minimumrustpensioen. Het Grondwettelijk Hof beschouwt de verschillen in de minimumpensioen-regelingen van werknemers en zelfstandigen, enerzijds, en ambtenaren, anderzijds, niet als een schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.[2055] Naar ons oordeel zijn die verschillende loopbaanduurvoorwaarden echter niet voldoende neutraal ten opzichte van de

2055 GwH 29 november 2018, nr. 166/2018.

rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt, zoals nagestreefd door de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan om, wat de pensioenverzekering voor ambtenaren betreft, de voorwaarde dat ambtenaren nog in dienst moeten zijn bij hun pensionering op te heffen. Anderzijds belemmert de kortere loopbaanduurvoorwaarde voor ambtenaren de toegang tot een minimumpensioen minder dan de langere loopbaanduurvoorwaarde voor werknemers en zelfstandigen, in het bijzonder voor sociaal verzekerden met atypische arbeidsrelaties. Met het oog op meer neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en van de aard van hun arbeidsrelatie bevelen we voor de Belgische wetgever aan om de loopbaanduurvoorwaarde voor de toekenning van minimumrustpensioenen voor werknemers en zelfstandigen te verminderen tot 20 pensioenloopbaanjaren. We verkiezen onze aanbeveling boven het voorstel van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen. Het Beheerscomité pleit ervoor om de thans geldende loopbaanduurvoorwaarde in de pensioenverzekering voor zelfstandigen door te trekken naar de andere wettelijke pensioen-verzekeringen en om een verschil te maken tussen arbeidsdagen en daarmee gelijkgestelde dagen voor het volbrengen ervan.[2056] Hoewel dat voorstel eveneens een gelijke regeling in de wettelijke pensioenverzekeringen zou inhouden, beperkt het meer dan thans het geval is de effectieve toegang tot het minimumpensioen, niet alleen voor ambtenaren, maar ook voor werknemers en voor zelfstandigen, in het bijzonder degenen die daarnaast ook ambtenaar zijn geweest. De overwegingen bij de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming geven echter expliciet aan dat de uitvoering van de aanbeveling geen verlaging van het algemene beschermingsniveau van de werknemers kan rechtvaardigen[2057] De ambtenaren van de Belgische Staat behoren net als de werknemers tot de werknemers in de zin van de aanbeveling.[2058] We voegen nog eraan toe dat de wetgever, bij overname van het voorstel van het Beheerscomité, moet onderzoeken of de door het Beheerscomité voorgestelde wijziging verenigbaar is met het standstillbeginsel dat voortvloeit uit artikel 23 van de Belgische Grondwet.

Ten tweede moeten werknemers die elke beroepsarbeid staken, maar niet doen blijken van een uitzonderlijke reden en niet verkeren in een van de wettelijke uitzonderingsgevallen, gedurende ten minste 30 kalenderjaren gewoonlijk en hoofdzakelijk zijn tewerkgesteld als werknemer om een beroep te kunnen doen op de voortgezette verzekering.[2059] Ermee rekening houdend dat de betrokkenen voordien de hoedanigheid van sociaal verzekerde hebben gehad, achten we die specifieke loopbaanduurvoorwaarde onredelijk lang en buiten elke proportie met het nagestreefde doel. Dat van die voorwaarde kan worden afgezien om uitzonderlijke redenen doet daaraan geen afbreuk. Die regel miskent ons inziens ook de door de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nagestreefde neutraliteit van loopbaanduurvoorwaarden ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt. De pensioenverzekering voor zelfstandigen maakt het voordeel van de voortgezette verzekering immers afhankelijk van een korte wachttijd van ten minste 1 jaar verzekering. We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan om de langdurige loopbaanduurvoorwaarde voor werknemers te vervangen door een wachttijd van 1 jaar verzekering.

2056 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Naar een nieuwe pensioenhervorming: een lezing vanuit het zelfstandigenstelsel van de pensioenvoorstellen opgenomen in het Federaal Regeerakkoord, verslag 2014/3 van 27 november 2014, 25-26.

2057 Overweging (31) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2058 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 1, B, 1. Typische werknemers en voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat.

2059 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen.

Ten derde hanteert alleen de pensioenverzekering voor ambtenaren een loopbaanduurvoorwaarde van 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren voor de toekenning van overgangsuitkeringen en overlevingspensioenen, ingeval de betrokken ambtenaar niet is overleden tijdens zijn loopbaan en op dat ogenblik ook geen rustpensioen als ambtenaar had verkregen. Die loopbaanduurvoorwaarde is nochtans opgeheven, wat het rustpensioen voor ambtenaren betreft. De door de wetgever daartoe opgegeven motieven golden ook voor overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen.[2060] Bovendien miskent die regel ons inziens de door de aanbeveling nagestreefde neutraliteit van loopbaanduurvoorwaarden ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en van de aard van hun arbeidsrelatie, vermits die specifieke loopbaanduurvoorwaarde niet geldt voor werknemers en zelfstandigen. We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan om die specifieke loopbaanduurvoorwaarde in de pensioenverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat op te heffen.

Met het oog op de toekenning van vervroegde rustpensioenen worden kalenderjaren meegerekend als de daarin volbrachte tewerkstelling als werknemer ten minste ⅓de van een voltijdse arbeidsregeling omvat.[2061] Naar ons oordeel is die regeling, rekening houdend met het toegekende voordeel van een vervroegd rustpensioen en de omvang van de vereiste arbeidsregeling neutraal ten opzichte van de arbeidsrelatie van atypische werknemers. Met het oog op de toekenning van minimumpensioenen worden kalenderjaren meegerekend als de daarin volbrachte tewerkstelling als werknemer ten minste ½de van een voltijdse arbeidsregeling omvat, terwijl de verwachte minimumnorm voor deeltijdse arbeid in principe 1/3de van een voltijdse tewerkstelling bedraagt.[2062] Naar ons oordeel is die regeling, niet voldoende neutraal ten opzichte van de arbeidsrelatie van atypische werknemers.[2063] In beide gevallen zou de Belgische wetgever de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog beter uitvoeren door de vereiste wachttermijnen uit te drukken in een corresponderend aantal voltijdse dagequivalenten over de hele loopbaan.

2° Behoud, samentelling en overdraagbaarheid van loopbaanduurvoorwaarden en wachttijden

851. De wettelijke pensioenverzekeringen vergen niet dat de loopbaanduur wordt volbracht op een ononderbroken wijze, zodat zich geen verlies van een (deels) volbrachte loopbaanduurvoorwaarde voordoet bij een onderbreking van de pensioenloopbaan als werknemer, zelfstandige of ambtenaar van de Belgische Staat. De pensioenverzekeringen stellen voorts sommige perioden van inactiviteit gelijk met gewerkte dagen, zodat sociaal verzekerden de loopbaanduurvoorwaarde verder blijven volbrengen in die gevallen van transitie naar een status van niet-actieve sociaal verzekerden.

De wettelijke pensioenverzekeringen voorzien niet altijd in een samentelling van deels volbrachte loopbaanduurvoorwaarden, ingeval de sociaal verzekerden een gemengde loopbaan uitoefenen.

2060 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, c. Wettelijke pensioenen van ambtenaren van de Belgische Staat.

2061 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen.

2062 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen.

2063 Cf. J. PUT, "Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999, 152-153.

Ze laten wel toe dat sociaal verzekerden die de loopbaanduurvoorwaarde deels hebben volbracht in een andere pensioenverzekering, de desbetreffende kalenderjaren ook laten meetellen voor de toekenning van een vervroegd rustpensioen in de eigen pensioenverzekering.

Voor de toekenning van minimumpensioenen worden loopbaanjaren als werknemer ook beschouwd als loopbaanjaren in de pensioenregeling voor zelfstandigen en omgekeerd. Loopbaanjaren als werknemer of zelfstandige worden echter niet meegerekend voor een ambtenarenminimumpensioen en loopbaanjaren als ambtenaar worden op hun beurt niet meegerekend voor de toekenning van minimumpensioenen aan werknemers of zelfstandigen. De mogelijkheid bestaat dat sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan in geen enkele pensioenverzekering het recht openen op een minimumpensioen, terwijl personen met een even lange homogene loopbaan als werknemer, zelfstandige of ambtenaar van de Belgische Staat, wel aanspraak zouden kunnen maken op een minimumpensioen. Naar ons oordeel beperken de geldende loopbaanduurvoorwaarden op dit punt meer dan gerechtvaardigd de mogelijkheden van personen met een gemengde loopbaan om een minimumpensioen te verwerven. Dat het Grondwettelijk Hof de bestaande situatie niet beschouwt als een schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie[2064], doet daaraan geen afbreuk. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming streeft immers niet zozeer naar gelijkheid van de verschillende beroepsgroepen, maar wel naar het opheffen van hinderpalen die personen met gemengde loopbanen verhinderen toegang te hebben tot socialezekerheidsuitkeringen van een bepaalde omvang. De regel dat loopbaanjaren niet worden samengeteld tussen de pensioenverzekering voor ambtenaren, enerzijds, en de pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen, anderzijds, is niet voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie. We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan te waarborgen dat elke wettelijke pensioenverzekering met het oog op de toekenning van een minimumpensioen rekening houdt met de loopbaanjaren die worden in aanmerking genomen door een andere wettelijke pensioenverzekering.

De toekenning van een minimumrecht per loopbaanjaar in de pensioenverzekering voor werknemers is afhankelijk van een loopbaanduurvoorwaarde van 15 jaar. Alleen als werknemer volbrachte loopbaanjaren worden hiervoor in aanmerking genomen. Het minimumrecht per loopbaanjaar komt in wezen neer op een specifieke berekeningswijze die eigen is aan de pensioen-verzekering voor werknemers. Het komt ons dan ook voor dat de pensioenverzekering voor werknemers op dit punt geen rekening moet houden met loopbaanjaren die de sociaal verzekerden hebben volbracht in een andere hoedanigheid. We achten die bijzondere loopbaanduurvoorwaarde, om die reden en rekening houdend met de opgelegde duur van 15 loopbaanjaren, niet in strijd met de doelstellingen van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming die neutraliteit van pensioen-toekenningsvoorwaarden nastreeft ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt. Vermits loopbaanjaren van minstens 1/3de van een voltijdse tewerkstelling meetellen voor de opening van het minimumrecht per loopbaanjaar, is die bijzondere loopbaanduurvoorwaarde naar ons oordeel ook voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de werknemers.

2064 GwH 29 november 2018, nr. 166/2018.

852. De pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen hanteren wachttijden waaraan de sociaal verzekerden moeten voldoen om te worden toegelaten tot de voortgezette verzekering.[2065] Ingeval sociaal verzekerden de hoedanigheid van werknemer of zelfstandige verliezen en die later herwinnen, moeten zij die wachttijd opnieuw brengen. Reeds volbrachte loopbaanjaren in de andere pensioenverzekering worden niet meegerekend.

We bevelen de Belgische wetgever aan om de werknemers en zelfstandigen vrij te stellen van die wachttijd, als zij de toegang tot de voortgezette verzekering vragen binnen het jaar nadat zij ophouden sociaal verzekerd te zijn in de pensioenverzekering voor zelfstandigen respectievelijk werknemers.

3° Deelbesluit

853. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, wat de loopbaanduurvoorwaarden en de wachttijden in de pensioenverzekeringen betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

Wat de toekenning van minimumoverlevingspensioenen betreft, bevelen we de Belgische wetgever aan om aan de voorwaarde dat de overleden werknemer of zelfstandige ten minste ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moet hebben volbracht, de beperking toe te voegen dat de vereiste loopbaanduur nooit meer dan 15 jaren mag bedragen en de strengere loopbaanduurvoorwaarde voor de ambtenaren van de Belgische Staat te vervangen door de aldus voor werknemers en zelfstandigen aangepaste loopbaanduurvoorwaarde. We bevelen voorts de opheffing aan van de specifieke loopbaanduurvoorwaarde van 5 pensioenaanspraakverlenende dienstjaren die ambtenaren moeten vervullen met het oog op de toekenning van overgangsuitkeringen en overlevingspensioenen, voor het geval zij niet overlijden tijdens hun loopbaan of op een ogenblik waarop zij reeds een rustpensioen als ambtenaar hebben verkregen.

Wat de toekenning van minimumrustpensioenen betreft, bevelen we de Belgische wetgever aan om verhogingen van minimumpensioenen niet meer voor te behouden aan sociaal verzekerden met een volledige pensioenloopbaan, om de voorwaarde dat ambtenaren nog in dienst moeten zijn bij hun pensionering op te heffen, om de loopbaanduurvoorwaarde voor werknemers en zelfstandigen zoals voor ambtenaren te verminderen tot 20 pensioenloopbaanjaren en om loopbaanjaren die worden in aanmerking genomen door een wettelijke pensioenverzekering voor de toekenning van een minimumpensioen steeds te laten meetellen voor de toekenning van het minimumpensioen in een andere pensioenverzekering.

We bevelen de Belgische wetgever aan om de werknemers en zelfstandigen vrij te stellen van de bijzondere wachttijd in het kader van de voortgezette verzekering, als zij de toegang tot de voortgezette verzekering vragen binnen het jaar nadat zij ophouden sociaal verzekerd te zijn in de pensioenverzekering voor zelfstandigen respectievelijk werknemers. Als dat niet opportuun wordt geacht, bevelen we de Belgische wetgever ten stelligste aan om ten minste de langdurige loopbaanduurvoorwaarde die werknemers, behoudens in uitzonderingsgevallen, moeten vervullen te

2065 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 1, a, 1° Wettelijke werknemerspensioenen en b, 1° Wettelijke zelfstsandigen-pensioenen.

vervangen door een wachttijd van 1 jaar verzekering, naar analogie van de thans nog geldende regel in de pensioenverzekering voor zelfstandigen.

Wat de buitenwettelijke aanvullende pensioenregelingen betreft, bevelen we de Belgische wetgever aan ook voor de gevallen met een tripartite relatie tussen de inrichter, de pensioeninstelling en de aangeslotene/begunstigde die niet ressorteren onder de Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers, te garanderen dat de betrokken personen onmiddellijk worden aangesloten en dat zij verworven reserves en prestaties opbouwen vanaf de aansluiting.

g. Vergelijking van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden voor de diverse sociale risico's

854. We geven de huidige wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden voor alle sociale risico's schematisch weer in de onderstaande tabel.

Tabel 51. Vergelijkend overzicht van de huidige wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

Sociaal risico	Werknemers, m.i.v. zeelieden en ambtenaren	Zelfstandigen
Geneeskundige verzorging	Bij uitzondering: 6 maanden/1 jaar	
Arbeidsongeschiktheid zeelieden	12 m (180 arbeids-/gelijkgestelde dagen) 3 m (50 arbeids-/gelijkgestelde dagen)	6 maanden (156 dagen)
Ouderschap zeelieden zeelieden	6 m (120 arbeids-/gelijkgestelde dagen) 10 m 3 m (50 arbeids-/gelijkgestelde dagen)	6 maanden (156 dagen) + 2 kw. (vaderschaps- en geboorteverlof)
Arbeidsongevallen/beroepsziekten	NVT	6 maanden (156 dagen)
Werkloosheid zeelieden	312, 468 of 624 arbeids- of gelijkgestelde dagen 150 of 300 arbeidsdagen	4 kwartalen specifieke loopbaanduurvoorwaarde
Ouderdom en overlijden ambtenaren ambtenaren	42 jaren (vervroegd rustpensioen 30 jaren (minimumpensioen) 20 jaren (minimumpensioen 2/3 (minimumoverlevingspensioen) 30 jaren (voortgezette verzekering) 5 j (recht op overlevingspensioen)	42 jaren (vervroegd rustpensioen) 30 jaren (minimumpensioen 2/3 (minimumoverlevingspensioen) 1 jaar (voortgezette verzekering)

855. We geven in de onderstaande tabel onze hoger geformuleerde aanbevelingen weer in groene letters.

Tabel 52. Impact van onze aanbevelingen op wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden

Sociaal risico	Werknemers, m.i.v. zeelieden en ambtenaren	Zelfstandigen
Geneeskundige verzorging	Bij uitzondering: 6 maanden	
Arbeidsongeschiktheid	Bij uitzondering: 6 maanden (120 arbeids-/gelijkgestelde dagen)	Bij uitzondering: 6 maanden (156 dagen)
zeelieden	3 m (50 arbeids-/gelijkgestelde dagen)	
Ouderschap	Geen wachttijd (moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof)	Geen wachttijd (moederschaps-rust en vaderschaps- en geboorteverlof)
	Bij uitzondering: 6 maanden (adoptie- en pleegouderverlof)	Bij uitzondering: 6 maanden (adoptie- en pleegouderverlof)
zeelieden	Bij uitzondering: 3 m (50 arbeids-/gelijkgestelde dagen)	
Arbeidsongevallen/beroepsziekten	NVT	Bij uitzondering: 6 maanden (156 dagen)
Werkloosheid	312 arbeids- of gelijkgestelde dagen	4 kwartalen
		geen loopbaanduurvoorwaarde
zeelieden	150 of 300 arbeidsdagen	
Ouderdom en overlijden	42 jaren (vervroegd rustpensioen	42 jaren (vervroegd rustpensioen)
	20 jaren (minimumpensioen)	20 jaren (minimumpensioen)
	2/3, max. 15 j (minimumoverlevingspensioen)	2/3, max. 15 j (minimumoverlevingspensioen)
	voortgezette verzekering binnen 1 j	voortgezette verzekering binnen 1 j
ambtenaren	geen (recht op overlevingspensioen)	

Uit de vergelijking van de bovenstaande tabel en de voorgaande tabel, blijkt dat onze aanbevelingen een belangrijk effect hebben. Voor alle sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is, worden wachttijden immers hetzij omgevormd tot een uitzonderlijke verplichting, hetzij ingekort.

856. We brengen in herinnering dat bepaalde doctrine pleit voor de volledige afschaffing van de wachttijden in de verzekering voor geneeskundige verzorging en de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekeringen. Men voert aan dat de sociaal verzekerden thans verplicht zijn aangesloten bij die verzekeringen, zodat de ratio legis van die uit het tijdperk van de vrijwillige verzekeringen stammende wachttijden minstens gedeeltelijk is verdwenen. Die voorgestelde afschaffing zou ertoe leiden dat alle socialezekerheidsregelingen die voorzien in geneeskundige verzorging en uitkeringen bij arbeidsongeschiktheid, geen wachttijd meer hanteren en dat de regels inzake het behoud van reeds (deels) volbrachte wachttijden worden opgeheven. Dat zou een belangrijke stap zijn naar een veel effectievere toegankelijkheid van de betrokken socialezekerheidsprestaties en ook bijdragen tot een andere doelstelling van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. Die beveelt de lidstaten immers

expliciet aan om erop toe te zien dat de "*voorwaarden en regels voor alle socialebeschermingsstelsels transparant zijn*".[2066]

2. Ingang van het recht

857. We onderzoeken thans, achtereenvolgens voor elk van de sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, of het recht op de socialezekerheids-prestaties voldoende snel ingaat en gaan, eveneens per sociaal risico, na of de desbetreffende regels de gelijkheid van kansen op de arbeidsmarkt voor personen met een verschillende rechtspositie of arbeidsrelatie eerbiedigen (a-f).

Aansluitend geven we, voor alle sociale risico's samen, een globaal overzicht van de aanbevelingen die we formuleren. We onderzoeken het effect daarvan (g).

a. Geneeskundige verzorging

858. Het recht op de tussenkomst van de verzekering voor geneeskundige verzorging ontstaat op het ogenblik waarop de rechthebbenden alle daarvoor geldende wettelijke voorwaarden vervullen[2067], wat concreet onder meer erop neerkomt dat de gerechtigden zijn aangesloten bij een verzekeringsinstelling en hebben voldaan aan hun bijdrageverplichting.[2068]

Die regel is niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België.[2069]

859. De Belgische verzekering voor geneeskundige verzorging maakt geen onderscheid, naargelang van de rechtpositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie.

De verzekering voor geneeskundige verzorging is bijgevolg neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en van de aard van hun arbeidsrelatie.

860. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds volledig heeft uitgevoerd.

b. Arbeidsongeschiktheid

861. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen bepalen de ingangsdatum van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet op dezelfde wijze.

We geven die verschillen weer in de onderstaande tabel.

Tabel 53. Ingangsdatum van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen

Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen		
Werknemers	Zeelieden	Zelfstandigen

2066 Punten 2 en 15 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2067 Art. 121-127 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

2068 Voor een kritiek op de bijdrageverplichting, *supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 1, a, 1° Lengte van wachttijden.

2069 Art. 7 en 12 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 8 en 16 IAO-Verdrag 130.

vanaf aanvang arbeids-ongeschiktheid niet zolang gewaarborgd loon (*typische en atypische werknemers*)	carenzperiode: 1 werkdag[2070], niet zolang gewaarborgd loon	carenzperiode: 7 dagen, behalve als de arbeidsongeschiktheid langer dan 7 dagen duurt[2071]

De desbetreffende regels gelden voor uitkeringen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid. De Belgische arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in het tijdvak van invaliditeit sluiten zonder onderbreking aan op de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid. Geen enkele arbeidsongeschiktheidsverzekering voorziet in een carenzperiode voor de uitkeringen in het tijdvak van invaliditeit.

862. De regel dat arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet worden verleend zolang de gerechtigde werknemers of zeelieden een gewaarborgd loon genieten, is niet in strijd met de socialegrondrechten-verdragen die bindend zijn voor België. Die omschrijven het sociaal verzekerd risico immers als een arbeidsongeschiktheid die de schorsing van het arbeidsinkomen tot gevolg heeft overeenkomstig de nationale wetgeving.[2072] De Belgische wet met betrekking tot de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers verleent de koning overigens de bevoegdheid om te bepalen onder welke voorwaarden een werknemer die recht heeft op loon, toch arbeidsongeschiktheidsuitkeringen kan genieten.[2073] Zo kan de gerechtigde die is tewerkgesteld door meer dan één werkgever en die niet voor elk van die tewerkstellingen gewaarborgd loon geniet, aanspraak maken op een arbeids-ongeschiktheidsuitkering op grond van één van de tewerkstellingen die geen aanleiding geeft tot de toekenning van een gewaarborgd loon.[2074]

De carenzdag die nog geldt in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden, is niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. Die laten immers toe dat arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet worden verleend gedurende de eerste drie dagen van inkomstenderving.[2075]

De carenzperiode voor zelfstandigen is in verschillende stappen sterk ingekort. De thans geldende carenzperiode van 7 dagen overtreft nog steeds de maximumduur die wordt toegelaten door de socialegrondrechtenverdragen. Dat zelfstandigen recht hebben op een uitkering vanaf de aanvang van de arbeidsongeschiktheid, ingeval de arbeidsongeschiktheid langer dan 7 dagen duurt, doet geen afbreuk daaraan. Zelfstandigen die niet meer dan 7 dagen arbeidsongeschikt zijn, blijven immers verstoken van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. We bevelen de Belgische wetgever in eerste instantie[2076] dan ook aan om de carenzperiode voor zelfstandigen te verminderen tot de eerste 3 dagen van inkomstenderving, de maximumduur die wordt toegelaten door de socialegrondrechtenverdragen

2070 Die regel geldt niet in een aantal wettelijke uitzonderingsgevallen.

2071 Die regel geldt niet als de arbeidsongeschiktheid langer duurt dan 7 dagen.

2072 Art. 14 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 7, b) IAO-Verdrag 130.

2073 Art. 103 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

2074 Art. 242, § 1 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

2075 Art. 18 Europese Code Sociale Zekerheid; Protocol Europese Code Sociale Zekerheid; art. 26, derde lid IAO-Verdrag 130.

2076 We stellen in het volgend randnummer nog een verdere inkorting voor op grond van een ander motief.

die bindend zijn voor België[2077], en de zelfstandigen recht te verlenen op een uitkering vanaf de aanvang van de arbeidsongeschiktheid als deze langer duurt dan 3 dagen. De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen worden niet berekend op basis van hun (laatste) beroepsinkomsten. De carenzperiode moet dus niet gelijk zijn aan de periode waarover het gederfde inkomen moet kunnen worden berekend. De berekeningswijze van de uitkeringen staat de voorgestelde verdere inkorting van de carenzperiode bijgevolg niet in de weg. Onze aanbeveling brengt de carenzperiode ook meer in overeenstemming met de inzake arbeidsongevallen- en beroepsziekten geldende sociale-grondrechtenverdragen die bindend zijn voor België.[2078]

863. De bestaande carenzperioden verschillen naargelang van de aard van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en de aard van hun arbeidsrelatie.

Voor werknemers geldt sinds kort geen carenzdag meer, voor zeelieden nog wel. We bevelen de Belgische wetgever in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming dan ook aan de resterende carenzdag voor zeelieden eveneens op te heffen.

Naar het oordeel van de Europese Commissie mag de carenzperiode voor zelfstandigen langer zijn dan voor typische werknemers, al moet men zich rekenschap ervan geven dat zelfstandigen in dat geval geen loonwaarborg genieten, zodat een ongunstig verschil in behandeling ontstaat.[2079] De hoger gesuggereerde vermindering van de carenzperiode voor zelfstandigen tot de eerste drie dagen van inkomstenderving zou een eerste stap in de richting van een betere uitvoering van de aanbeveling zijn. De vermindering van de carenzperiode tot 1 carenzdag, zoals tot voor kort nog gold voor werknemers en thans nog geldt voor zeelieden, zou een nog betere uitvoering van de aanbeveling inhouden.

864. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

We bevelen de Belgische wetgever in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming dan ook aan de resterende carenzdag voor zeelieden op te heffen en de carenzperiode voor zelfstandigen te verminderen tot 1 carenzdag of minstens te beperken tot de eerste drie dagen van inkomstenderving.

c. Ouderschap

865. De Belgische ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen bepalen de ingangsdatum van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet op dezelfde wijze.

We geven de verschillende regelingen weer in de onderstaande tabel.

Tabel 54. Ingang van het recht op ouderschapsuitkeringen

Ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen		
Werknemers	Zeelieden	Zelfstandigen

2077 Art. 18 Europese Code Sociale Zekerheid; Protocol Europese Code Sociale Zekerheid; art. 26, derde lid IAO-Verdrag 130.

2078 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 2, d. Arbeidsongevallen en beroepsziekten.

2079 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 82-83.

vanaf aanvang van het verlof, niet zolang gewaarborgd loon (*typische en atypische werknemers*)	vanaf aanvang van het verlof, niet zolang gewaarborgd loon	vanaf aanvang van het verlof

De ouderschapsverzekeringen hanteren geen carenzperioden, maar de verzekeringen voor werknemers en zeelieden laten het ouderschapsverlof niet ingaan, zolang de gerechtigde een gewaarborgd loon geniet.

866. De regel dat ouderschapsuitkeringen niet worden verleend zolang de gerechtigden een gewaarborgd loon genieten, is niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. Die omschrijven het sociaal risico moederschap, wat de inkomensvervangende uitkeringen betreft, immers als een zwangerschap of bevalling met een daaruit voortvloeiende derving van inkomsten uit arbeid.[2080] Werkneemsters en vrouwelijke zeelieden genieten overigens geen loonwaarborg meer voor de periode van moederschapsrust.[2081]

Dat laatste is wel het geval voor uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof. De Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers laat evenwel expliciet toe dat de gerechtigden een loonbetaling of uitkering ontvangen tijdens hun verlof.[2082] De Belgische regel dat ouderschapsuitkeringen niet worden verleend zolang de gerechtigden een gewaarborgd loon genieten, doorstaat bijgevolg de toets aan die richtlijn.

867. De ouderschapsverzekeringen maken, wat de ingang van het recht op uitkeringen betreft, geen onderscheid, naargelang van de rechtpositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie.

Zij zijn bijgevolg neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en van de aard van hun arbeidsrelatie.

868. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds volledig heeft uitgevoerd.

d. Arbeidsongevallen en beroepsziekten

869. De arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor werknemers en de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat hanteren vergelijkbare regels met betrekking tot de ingang van arbeidsongevallen- en beroepsziekte-vergoedingen.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, de regeling van het overbruggingsrecht en de regeling inzake het Asbestfonds bepalen de ingangsdatum van hun prestaties

2080 Art. 47 Europese Code Sociale Zekerheid;.art. 47 IAO-Verdrag 102.

2081 Art. 52, 54, 55, 72-76 en 112-114 Arbeidsovereenkomstenwet; art. 62-67 Wet 3 juni 2007 houdende diverse arbeidsbepalingen.

2082 Art. 8 Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers.

niet op dezelfde wijze als de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 55. Ingang van het recht op arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen

Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen voor werknemers en ambtenaren en arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen		
Werknemers[2083]	Ambtenaren[2084]	Zelfstandigen
vanaf dag van overlijden of arbeidsongeschiktheid, niet zolang (gewaarborgd) loon (*arbeids(weg)ongeval*) vanaf 1ste dag van maand na overlijden vanaf 15de dag bij arbeids-ongeschiktheid[2085] (*beroepsziekte*)	vanaf dag van overlijden of arbeidsongeschiktheid behoudens gunstiger statuut (*arbeids(weg)ongeval*) vanaf dag van overlijden of arbeidsongeschiktheid behoudens gunstiger statuut (beroepsziekte)	carenzperiode: 7 dagen behalve als …[2086] 1ste dag maand na sociaal risico (*overbruggingsrecht*) 1ste dag volgende maand[2087] (*tussenkomst Asbestfonds*)

870. Ingeval van een arbeidsongeval of beroepsziekte met dodelijke afloop worden de vergoedingen over het algemeen verleend vanaf de dag van het overlijden van de sociaal verzekerde. Alleen de beroepsziekteverzekering voor werknemers kent de vergoedingen pas toe vanaf de 1ste dag van de maand die volgt op het overlijden. Die regel veronderstelt dat de sociaal verzekerde een beroepsziektevergoeding genoot in de maand waarin de betrokkene is overleden. Die hypothese is mogelijkerwijze niet altijd vervuld. Als het overlijden zich voordoet in een tijdvak waarin de sociaal verzekerde nog beroepsziektevergoedingen wegens tijdelijke arbeidsongeschiktheid genoot, is het bovendien wellicht niet uitgesloten dat die vergoedingen niet worden betaald voor de volledige maand van het overlijden. De inzake beroepsziektevergoedingen geldende socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, laten echter geen carenzperiode toe, wat wegens het overlijden van de sociaal verzekerde toegekende beroepsziektevergoedingen betreft.[2088] We bevelen de Belgische wetgever dan ook om de ingangsdatum van de beroepsziektevergoedingen aan te passen en het recht op de vergoedingen te laten ingaan op de dag van het overlijden, zoals ook het geval is voor de arbeidsongevallenverzekering voor werknemers.

Alleen de beroepsziektevergoeding voorziet in een carenzperiode van 14 dagen, wat vergoedingen wegens arbeidsongeschiktheid betreft. Die termijn moet het mogelijk maken om de diagnose van een beroepsziekte te stellen.[2089] De regel geldt bijgevolg niet, als de arbeidsongeschiktheid langer dan 14 dagen duurt. De socialegrondrechtenverdragen inzake beroepsziektevergoedingen die bindend zijn voor België laten niettemin slechts toe dat, in geval van arbeidsongeschiktheid, de vergoedingen niet worden verleend over een periode van maximum de eerste drie dagen van elk geval

2083 De regeling geldt zowel voor atypische als voor typische werknemers.

2084 De regeling geldt zowel voor deeltijdse als voor voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat.

2085 Die regel geldt niet als de arbeidsongeschiktheid langer duurt dan 14 dagen.

2086 Die regel geldt niet als de arbeidsongeschiktheid langer duurt dan 7 dagen.

2087 De desbetreffende uitkering van het Asbestfonds gaat in vanaf de 1ste dag van de maand waarin het bestaan van de erkende ziekte is geobjectiveerd.

2088 Art. 38 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 9, derde lid IAO-Verdrag 121.

2089 J. VAN LANGENDONCK, m.m.v.Y. JORENS, F. LOUCKX en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2020, 347.

van loonderving.[2090] We bevelen de wetgever dan ook aan om de carenzperiode van 14 dagen op te heffen om de beroepsziekteregeling niet alleen in overeenstemming te brengen met dat grondrechtelijk voorschrift, maar tevens met de regeling inzake arbeidsongevallen.

We formuleerden de aanbeveling om de carenzperiode voor zelfstandigen in eerste instantie te verminderen tot de eerste drie dagen van inkomstenderving, op grond dat de Belgische wetgeving anders niet overeenstemt met de inzake arbeidsongeschiktheidsuitkeringen geldende socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België.[2091] Ingeval de Belgische wetgever gevolg geeft aan dat voorstel, is die kortere carenzperiode meteen ook in overeenstemming met de inzake arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen geldende grondrechten, ook al verplichten die normen de Belgische Staat niet om een arbeidsongevallen- of beroepsziekteverzekering in te richten voor zelfstandigen.[2092]

Zelfstandigen die een allergie oplopen door de uitoefening van een specifieke zelfstandige beroepsbezigheid kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht. Die uitkering gaat in principe in op de eerste dag van de maand die volgt op de intrede van het sociaal risico.[2093] Die regel druist niet in tegen de inzake beroepsziektevergoedingen geldende socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. Die normen voorzien immers slechts in de verplichting om uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid te verschaffen, ingeval die arbeidsongeschiktheid, zoals de nationale wetgeving bepaalt, derving van inkomsten met zich meebrengt[2094] of ingeval, wat beroepsziekten betreft, een louter verlies van arbeidsongeschiktheid boven een voorgeschreven minimum waarschijnlijk blijvend zal zijn.[2095] De financiële uitkering wordt slechts toegekend aan zelfstandigen die arbeidsongeschiktheidsuitkeringen genoten tijdens het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, maar, als gevolg van een strakker arbeidsongeschiktheidsbegrip, de erkenning van hun staat van arbeidsongeschiktheid verliezen bij de aanvang van het tijdvak van invaliditeit.[2096] De uitkering wordt in dat geval bijgevolg verleend aan zelfstandigen die overeenkomstig de nationale wetgeving niet meer arbeidsongeschikt zijn, zodat de socialegrondrechtenverdragen die slechts een beperkte carenzperiode voor beroepsziekte-vergoedingen toelaten, niet van toepassing zijn.

871. De regels inzake de ingang van het recht op arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen gelden zowel voor atypische en typische werknemers, als voor deeltijdse en voltijdse ambtenaren van de Belgische Staat. Ze zijn bijgevolg neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

Tussen de beroepsziekteverzekering voor werknemers en de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat, die ook van toepassing is op werknemers van de Belgische Staat[2097], bestaan twee verschilpunten.

2090 Art. 38 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 9, derde lid IAO-Verdrag 121.

2091 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 2, b. Arbeidsongeschiktheid.

2092 Protocol Europese Code Sociale Zekerheid; art. 4 IAO-Verdrag 121.

2093 S*upra*, deel 2, hoofdstuk 4, B, 2, c. Socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen.

2094 Art. 14 en 32 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 6 IAO-Verdrag 121; art. 6 IAO-Verdrag 130.

2095 Art. 32 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 6 IAO-Verdrag 121.

2096 Art. 4, 3° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen; art. 2, § 1, 4°, en § 2 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

2097 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 1, C. Ambtenaren van de Belgische Staat.

Anders dan de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor ambtenaren, laat de beroepsziekteverzekering voor werknemers ten tweede de beroepsziektevergoedingen wegens overlijden van de sociaal verzekerde niet ingaan op de dag van diens overlijden, maar op de 1ste dag van de volgende maand. We bevelen de Belgische wetgever aan om die beroepsziektevergoedingen te laten ingaan op de dag van het overlijden. Als gevolg wordt gegeven aan die aanbeveling, zijn de desbetreffende regels meteen ook neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

De bestaande carenzperiode van 7 dagen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, is niet neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt. We formuleerden de aanbeveling om die carenzperiode in eerste instantie te verminderen tot de eerste drie dagen van inkomstenderving, op grond dat de Belgische wetgeving anders niet overeenstemt met de inzake arbeidsongeschiktheidsuitkeringen geldende socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. Ingeval de Belgische wetgever gevolg geeft aan die aanbeveling, is die kortere carenzperiode meteen ook in overeenstemming met de inzake arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen geldende grondrechten. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vergt niet dat de socialezekerheidsregelingen voor werknemers en zelfstandigen identiek zijn. De Belgische arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen getuigen nog steeds van hun ontstaan als regelingen die steunen op de objectieve aansprakelijkheid van werkgevers. Die ratio is niet voorhanden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.[2098] De arbeidsongevallenverzekeringen verminderen de vergoeding, voor de dag waarop het ongeval zich voordoet of de arbeidsongeschiktheid aanvangt, met het loon dat de getroffene eventueel heeft verdiend. Het is niet altijd even makkelijk te verifiëren op welk ogenblik van de dag de arbeidsongeschiktheid van een zelfstandige is ingetreden en welk gedeelte van zijn normale nettoberoepsinkomsten hij die dag reeds heeft verdiend. Naar ons oordeel zijnde regels inzake de ingangsdatum van uitkeringen en vergoedingen wegens aan de uitoefening van het beroep te wijten ongevallen en ziekten, bij uitvoering van onze aanbeveling, voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de gerechtigden op de arbeidsmarkt. We formuleerden in tweede instantie evenwel de aanbeveling om de carenzperiode in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen tot in te korten tot 1 dag.[2099] De uitvoering van die aanbeveling zou leiden tot nog meer eerbied voor de neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van zelfstandigen op de arbeidsmarkt, zowel met betrekking tot de arbeidsongeschiktheid die niet voortvloeit uit de zelfstandige beroepsbezigheid, als ten opzichte van de arbeidsongeschiktheid die wel wordt veroorzaakt door de uitoefening van een zelfstandige beroepsbezigheid.

872. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

We bevelen de Belgische wetgever aan om wegens het overlijden van de sociaal verzekerde toegekende beroepsziektevergoedingen in de werknemersverzekering te laten ingaan op de dag van het overlijden en om de carenzperiode in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen te verminderen tot de eerste of ten minste tot de eerste drie dagen van inkomstenderving.

2098 P. SCHOUKENS, *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Acco, Leuven, 2000, 586-587; advies 2019/08 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen; Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

2099 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 2, b. Arbeidsongeschiktheid.

e. Werkloosheid

873. De onderzochte socialezekerheidsregelingen bepalen de ingangsdatum van het recht op uitkeringen niet op dezelfde wijze.

We geven de verschillen weer in de onderstaande tabel.

Tabel 56. Ingang van het recht op werkloosheiduitkeringen, wachtgelden en de financiële uitkering in het overbruggingsrecht

Werkloosheidsverzekering, wachtgeldenregeling, overbruggingsrecht		
Werknemers	Zeelieden	Zelfstandigen
vanaf aanvang werkloosheid, (niet vóór uitkeringsaanvraag) pas na ontslagvergoeding (typische en atypische werknemers)	vanaf aanvang werkloosheid pas na ontslagvergoeding	1ste dag van maand na sociaal risico[2100] (1ste dag van kwartaal na sociaal risico[2101])

De werkloosheidsverzekering en de wachtgeldenregeling voor zeelieden laten het recht op uitkering ingaan vanaf de aanvang van de werkloosheid, maar niet vóór het einde van de periode die wordt bestreken door de ontslagvergoeding. Het recht op de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen gaat in op de 1ste dag van de maand die volgt op de maand waarin het verzekerde sociaal risico zich voordoet.

874. De regel dat werkloosheids- en inschakelingsuitkeringen niet worden verleend vóór het verstrijken van de periode waarvoor de gerechtigde een ontslagvergoeding geniet, is niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. Die normen omschrijven het sociaal verzekerd risico immers als het overeenkomstig de nationale wetgeving derven van inkomsten uit arbeid als gevolg van de onmogelijkheid voor de sociaal verzekerde die aan bepaalde voorwaarden moet voldoen, om passend werk te verkrijgen.[2102]

Anders dan werkloosheids- en inschakelingsuitkeringen, gaat de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht niet onmiddellijk in bij de intrede van het verzekerd sociaal risico, maar pas op de eerste dag van de daaropvolgende maand. Afhankelijk van het geval is die termijn relatief kort, dan wel een maand lang. Die regel houdt verband met de regel dat het bedrag van de financiële uitkering wordt uitgedrukt in een maandbedrag. De socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, laten echter slechts toe dat werkloosheidsuitkeringen niet wordt verstrekt gedurende de eerste 3 dagen van elk geval van inkomstenderving.[2103] In zeer vele gevallen zal het recht op de financiële uitkering pas ingaan na drie dagen van inkomstenderving. Om de Belgische wetgeving beter af te stemmen op de socialegrondrechtenverdragen bevelen we de Belgische wetgever aan om het recht op de financiële uitkering te laten ingaan op de 1ste dag van de week die volgt op de intrede van het sociaal risico. Dat voorstel stemt overeen met de nieuwe regel dat zelfstandigen aanspraak kunnen maken op 25, 50 of 75% van het maandelijks bedrag van de financiële uitkering, als zij door omstandigheden onafhankelijk van hun wil worden gedwongen hun zelfstandige beroepsbezigheid te onderbreken

2100 Die regel geldt voor de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht.

2101 Die regel geldt voor het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde.

2102 Art. 20 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 10 IAO-Verdrag 168.

2103 Protocol Europese Code Sociale Zekerheid.

gedurende ten minste 7, 14 of 21 opeenvolgende kalenderdagen.[2104] We bevelen de Belgische wetgever aan om de mogelijkheid van de toekenning van een uitkering per week onderbreking uit te breiden tot alle gevallen waarin het overbruggingsrecht kan worden toegekend, zodat de financiële uitkering steeds wordt toegekend op weekbasis.

Een niet-bindende aanbeveling nodigt de lidstaten van de IAO uit om te voorzien in bescherming voor de sociaal verzekerden die zich bevinden in een staat van behoefte tijdens de carenzperiode.[2105] Naar ons oordeel komt de Belgische wetgever tegemoet aan die nood. Zelfstandigen in staat van behoefte kunnen zich inderdaad wenden tot het OCMW in de periode tussen de intrede van het sociaal risico en de ingang van het recht op de financiële uitkering. Het gaat niettemin om een minimumbescherming, vermits de toekenning van het leefloon of de equivalente maatschappelijke dienstverlening afhankelijk wordt gemaakt van een bestaansmiddelenonderzoek.

875. De ingang van het recht op werkloosheidsuitkeringen is op dezelfde wijze geregeld voor typische en atypische werknemers en zeelieden.

De regeling van het overbruggingsrecht voorziet in een andere regeling. De regeling voor zelfstandigen moet niet noodzakelijk dezelfde zijn als voor typische werknemers. De door ons aanbevolen aanpassing van de wetgeving die erin bestaat om het recht op de financiële uitkering te laten ingaan op de eerste dag van de week die volgt op het sociaal verzekerd risico, is naar ons oordeel, rekening houdend met de aard en berekeningswijze van de uitkering, voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie die de betrokkenen bekleden op de arbeidsmarkt.

876. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

We bevelen de Belgische wetgever aan om het recht op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht te laten ingaan op de eerste dag van de week die volgt op de intrede van het sociaal risico.

f. Ouderdom en overlijden

877. De wettelijke pensioenverzekeringen[2106] bepalen de ingangsdatum van het recht op pensioen op vrijwel identieke wijze.

We geven de geringe verschillen weer in de onderstaande tabel.

Tabel 57. Ingang van het recht op pensioen

Pensioenverzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren		
Werknemers	Zelfstandigen	Ambtenaren

2104 Art. 10, § 3 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

2105 Punt 17 IAO-Aanbeveling 176.

2106 Voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen doen zich geen bijzondere problemen voor (*supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 3, b. Pensioenen in de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen).

rustpensioen: ten vroegste op de 1ste dag van de maand na bereiken van de pensioenleeftijd of van de voorwaarden voor de toekenning van een vervroegd rustpensioen	ten vroegste op de 1ste dag van de maand na bereiken van de pensioenleeftijd of van de voorwaarden voor de toekenning van een vervroegd rustpensioen	dag waarop de gerechtigde ophoudt zijn activiteitswedde te ontvangen[2107]
Overlevingspensioenen gaan in op de 1ste dag van de maand waarin de sociaal verzekerde is overleden of, als hij reeds een rustpensioen genoot, op de 1ste dag van de volgende maand.[2108] Als personen niet de vereiste leeftijd hebben bereikt, hebben zij pas recht op een overlevingspensioen zodra hun rustpensioen ingaat of zij de pensioenleeftijd bereiken.[2109]		

878. De wettelijke pensioenverzekeringen hanteren, wat rustpensioenen betreft, geen carenzperioden. Ze houden bijgevolg geen schending in van de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België.[2110]

Wat overlevingspensioenen betreft, liggen de zaken anders. De Europese Code Sociale Zekerheid voorziet niet expliciet in de mogelijkheid om de toekenning van overlevingspensioenen afhankelijk te maken van de voorwaarde dat de overlevende echtgenoot een bepaalde leeftijd heeft bereikt, maar laat wel toe dat het recht op overlevingspensioen slechts wordt toegekend als de langstlevende echtgenoot kan worden vermoed niet in staat te zijn te voorzien in de eigen behoeften.[2111] Men mag wellicht aannemen dat de Belgische wetgever met de invoering van een (intussen verhoogde) leeftijdsvoorwaarde uiting geeft aan zijn vermoeden dat jongere overlevende echtgenoten in staat zijn te voorzien in hun behoeften.[2112]

IAO-Verdrag 128 laat expliciet toe dat overlevingspensioenen worden toegekend op voorwaarde dat de langstlevende echtgenoot een bepaalde leeftijd heeft bereikt. De lidstaten van de IAO mogen die leeftijd zelf vastleggen, maar geen hogere leeftijd eisen dan de leeftijd voor de toekenning van rustpensioenen.[2113] Het is hen echter niet toegelaten een leeftijdsvoorwaarde te stellen, ingeval de langstlevende echtgenoot, overeenkomstig de nationale wetgeving, "invalide" is of een kind van de overleden sociaal verzekerde ten laste heeft.[2114] Het verdrag bedoelt daarmee, in de Belgische context, een kind dat jonger is dan de leeftijd waarop de schoolplicht eindigt, maar laat de nationale wetgevers ook toe rekening te houden met oudere kinderen.[2115] De huidige Belgische wetgeving is ons

2107 Het ziektepensioen voor ambtenaren kan ingaan, zodra de definitieve arbeidsongeschiktheid is vastgesteld, met dien verstande dat de betrokkene eerst zijn in het ambtenarenstatuut gewaarborgde ziekteverlofdagen geheel of gedeeltelijk, naargelang van het geval, uitput.

2108 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 3, a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen.

2109 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 3, a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen.

2110 De strengste normen zijn vervat in de Europese Code Sociale Zekerheid en het IAO-Verdrag 128.

2111 Art. 60 Europese Code Sociale Zekerheid

2112 B. MARTEL, V. PERTRY en G. VAN LIMBERGHEN, "Grondrechten en de pensioenhervorming" in A. VAN REGENMORTEL en H. VERSCHUEREN, *Grondrechten en sociale zekerheid*, Brugge, die Keure, 300; J.-M. SERVAIS, *Droit international du travail*, Brussel, Larcier, 2015, 320.

2113 Art. 21, tweede lid IAO-Verdrag 128

2114 Art. 21, derde lid IAO-Verdrag 128.

2115 Art. 1, h) IAO-Verdrag 128.

inziens niet verenigbaar met dat verbod, vermits een geleidelijk strenger wordende leeftijdsvoorwaarde zowel wordt opgelegd aan langstlevende echtgenoten met kinderlast, als aan arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten.[2116] De toekenning van tijdelijke overgangsuitkeringen doet daaraan geen afbreuk. Het Grondwettelijk Hof heeft de opheffing van de vrijstelling van de verhoogde leeftijdsvoorwaarde overigens vernietigd ten opzichte van langstlevende echtgenoten van 50 jaar of ouder, die niet of slechts gedeeltelijk actief zijn op de arbeidsmarkt en ten opzichte van arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten.[2117] We bevelen de wetgever dan ook aan de opheffing van de vroeger geldende vrijstellingen van de leeftijdsvoorwaarde voor blijvend arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten en langstlevende echtgenoten met kinderen ongedaan te maken.

879. De regels inzake de ingang van het recht op rust- en overlevingspensioenen gelden zowel voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren, als voor typische en atypische werknemers en voltijdse en deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat.

Ze zijn bijgevolg neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en van de aard van hun arbeidsrelatie.

880. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

We bevelen de Belgische wetgever aan om, wat overlevingspensioenen betreft, de vroeger geldende vrijstellingen van de leeftijdsvoorwaarde voor blijvend arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten en langstlevende echtgenoten met kinderen terug in te voeren en een vrijstelling in te voeren voor echtgenoten die ouder zijn dan 50 jaar en nog slechts weinig of niet meer actief zijn op de arbeidsmarkt ten tijde van het overlijden van hun echtgenoot.

f. Globaal overzicht van onze aanbevelingen

881. We vatten de huidige tijdstippen waarop het recht op de diverse socialezekerheidsprestaties ingaan schematisch samen in de onderstaande tabel.

Tabel 58. Ingang van het recht op socialeverzekeringsprestaties

Sociaal risico	Werknemers, m.i.v. zeelieden en ambtenaren	Zelfstandigen
Geneeskundige verzorging	Geen carenzperiode	
Arbeidsongeschiktheid zeelieden	geen carenzperiode niet zolang gewaarborgd loon carenzperiode: 1 werkdag, niet zolang gewaarborgd loon	carenzperiode: 7 dagen
Ouderschap	geen carenzperiode niet zolang gewaarborgd loon	geen carenzperiode, geen gewaarborgd loon

2116 Dat blijkt ook uit een beoordeling van vergelijkbare situaties in andere landen (M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 92-96).

2117 GwH 30 juni 2017, nr. 135/2017.

Arbeidsongevallen/beroepsziekten beroepsziekten werknemers	geen carenzperiode niet zolang gewaarborgd loon vanaf 15de dag bij arbeids-ongeschiktheid	carenzperiode: 7 dagen
Werkloosheid	geen carenzperiode, niet zolang ontslagvergoeding	1ste dag van maand na sociaal risico
Ouderdom en overlijden	geen carenzperiode	

882. We geven in de onderstaande tabel onze aanbevelingen weer in groene letters.

Tabel 59. Impact van onze aanbevelingen op de ingang van het recht op socialeverzekeringsprestaties

Sociaal risico	Werknemers, m.i.v. zeelieden en ambtenaren	Zelfstandigen
Geneeskundige verzorging	Geen carenzperiode	
Arbeidsongeschiktheid zeelieden	geen carenzperiode niet zolang gewaarborgd loon geen carenzperiode niet zolang gewaarborgd loon	carenzperiode: 1 dag, hoogstens 3 dagen
Ouderschap	geen carenzperiode niet zolang gewaarborgd loon	geen carenzperiode, geen gewaarborgd loon
Arbeidsongevallen/beroepsziekten beroepsziekten werknemers	geen carenzperiode niet zolang gewaarborgd loon geen carenzperiode niet zolang gewaarborgd loon	carenzperiode: 1 dag, hoogstens 3 dagen
Werkloosheid	geen carenzperiode, niet zolang ontslagvergoeding	1ste dag van week na sociaal risico
Ouderdom en overlijden	geen carenzperiode	

Uit de vergelijking van de bovenstaande tabel met de voorgaande tabel blijkt dat die aanbevelingen een belangrijk effect hebben. In alle gevallen waarin een carenzperiode geldt, wordt immers aanbevolen de carenzperiode hetzij op te heffen, hetzij in te korten. Onze aanbevelingen i.v.m. beroepsziektevergoedingen bij overlijden en i.v.m. de toekenning van overlevingspensioen komen daar nog bij.

3. Looptijd

883. We onderzoeken, achtereenvolgens voor elk van de sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, of de socialezekerheidsprestaties voldoende lang worden verstrekt en gaan, eveneens per sociaal risico, na of de desbetreffende regels de gelijkheid van

kansen op de arbeidsmarkt voor personen met een verschillende rechtspositie of arbeidsrelatie eerbiedigen (a-f).

Aansluitend geven we, voor alle sociale risico's samen, een globaal overzicht van de aanbevelingen die we formuleren. We onderzoeken het effect daarvan (g).

a. Geneeskundige verzorging

884. De verzekering voor geneeskundige verzorging verleent haar tussenkomst in de kosten van geneeskundige verzorging ongeacht de omvang van de tussenkomst die zij reeds voordien heeft verleend aan een rechthebbende.[2118]

Die regel is natuurlijk niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België[2119], integendeel.

885. De Belgische verzekering voor geneeskundige verzorging maakt op dit vlak geen onderscheid, naargelang van de rechtpositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie.

De verzekering voor geneeskundige verzorging is dus neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en van de aard van hun arbeidsrelatie.

886. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds volledig heeft uitgevoerd.

b. Arbeidsongeschiktheid

887. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen bepalen de looptijd van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen op dezelfde wijze, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 60. Looptijd van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen

Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen		
Werknemers	Zeelieden	Zelfstandigen
geen beperking in de tijd tot pensioenleeftijd (*typische en atypische werknemers*)	geen beperking in de tijd tot pensioenleeftijd	geen beperking in de tijd tot pensioenleeftijd

888. De socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, laten toe dat de looptijd van uitkeringen bij ziekte wordt beperkt[2120], al nodigt een niet-bindende aanbeveling de lidstaten van de IAO uit om geen tijdsbeperking te hanteren.[2121] Uitkeringen bij invaliditeit moeten worden verleend,

2118 Art. 37 ZIV-Wet.

2119 Art. 12 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 16 IAO-Verdrag 130; Punt 5 IAO-Aanbeveling 134.

2120 Art. 18 Europese Code Sociale Zekerheid; Protocol Europese Code Sociale Zekerheid; art. 26 IAO-Verdrag 130.

2121 Punt 13 IAO-Aanbeveling 134.

zolang de arbeidsongeschiktheid aanhoudt of tot het tijdstip waarop de uitkeringen worden vervangen door een ouderdomsuitkering.[2122]

De Belgische regelingen laten geen cumul van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen met pensioenen toe en staken de betaling van de uitkeringen in principe op het ogenblik waarop uitkeringsgerechtigden de pensioenleeftijd bereiken. Het recht op rustpensioen gaat in België in op de eerste dag van de maand volgend op die waarin de uitkeringsgerechtigde de pensioenleeftijd bereikt, zonder dat een wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde wordt opgelegd.[2123] Op het ogenblik waarop de uitkeringsgerechtigden hun arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet langer ontvangen, kunnen zij bijgevolg meteen aanspraak maken op een rustpensioen. Hun recht op pensioen wordt in dat geval overigens ambtshalve onderzocht.[2124] Als sociaal verzekerden blijven werken na het bereiken van de wettelijke pensioenleeftijd, behouden zij het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voorts tot de laatste dag van de 6de maand van het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid. Voorts kan ook de werknemer die arbeidsongeschikt wordt vóór de eerste dag van de maand die volgt op die waarin hij de wettelijke pensioenleeftijd heeft bereikt, nog arbeidsongeschiktheidsuitkeringen blijven genieten voor een periode van zes maanden.[2125] Zolang de betrokkenen in die periode opteren voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, verkrijgen zij nog geen rustpensioen.[2126]

De regel dat arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet meer worden verleend, als de gerechtigde een pensioen geniet of de pensioenleeftijd bereikt, is bijgevolg niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, vermits deze toelaten dat uitkeringen bij invaliditeit niet meer worden verleend, als zij worden vervangen door ouderdomsuitkeringen.

889. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen maken geen onderscheid, naargelang van de rechtpositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie. Zij getuigen van de neutraliteit die op dat vlak wordt nagestreefd door de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

890. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds volledig heeft uitgevoerd.

c. Ouderschap

891. De ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen bepalen de looptijd van het recht op ouderschapsuitkeringen niet op dezelfde wijze, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 61. Looptijd van ouderschapsuitkeringen

Ouderschapsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen

2122 Art. 58 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 12 IAO-Verdrag 128.

2123 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 3, a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen.

2124 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 4. Looptijd van pensioenen.

2125 Art. 108 Wet Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen; art. 26 Besluit Uitkerings- en Moederschapsverzekering Zelfstandigen; art. 100, § 2 KB 24 oktober 1936 houdende wijziging en samenordening van de statuten der Hulp- en Voorzorgskas voor zeevarenden.

2126 MvT bij het wetsvoorstel betreffende de sociale bepalingen van de jobsdeal, *Parl. St*. Kamer, 2018-19, nr. 3464/1, 9.

Werknemers[2127]	Zeelieden[2128]	Zelfstandigen
15 w.[2129] (*moederschapsrust*) 10 dagen (*vaderschaps-/geboorteverlof*) max. van 6[2130] → 17 weken[2131] (in 2027) (*adoptie- en pleegouderverlof*)	15 w.[2132] *moederschapsrust* 10 dagen (*vaderschaps-/geboorteverlof*) max. 4 of 6 weken (nog geen nieuwe wetgeving) (*adoptieverlof*)	12 w.[2133] *moederschapsrust* 10 dagen[2134] *vaderschaps- / geboorteverlof* max. van 6[2135] → 17 weken[2136] (in 2027) (*adoptie- en pleegouderverlof*)

De looptijd van de ouderschapsuitkeringen eindigt in geen enkele ouderschapsverzekering eerder dan het einde van het (verplicht dan wel vrijwillig) opgenomen verlof. Hoewel de looptijd van de moederschapsrust voor zelfstandigen enige tijd geleden beduidend is verlengd, is deze nog steeds korter dan voor werknemers. De looptijd van het adoptieverlof is dan weer korter in de ouderschapsverzekering voor zeelieden.

892. De duur van de moederschapsrust in de ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zeelieden houdt geen miskenning in van de Zwangerschapsrichtlijn die ter zake de strengste norm bevat. De moederschapsrust is immers langer dan de minimumduur van 14 weken, voorgeschreven door de Zwangerschapsrichtlijn.[2137] IAO-Verdrag 183 dat niet bindend is voor België, maar is geratificeerd door een relevant aantal lidstaten van de Europese Unie, legt dezelfde minimumduur op als de richtlijn.[2138] Ook het verplicht op te nemen gedeelte van de moederschapsrust is langer dan het door de Zwangerschapsrichtlijn voorgeschreven minimum van 2 weken[2139] en ook langer dan de 6 weken opgelegd door IAO-Verdrag 183.[2140] Volledigheidshalve merken we op dat een niet-bindende aanbeveling de lidstaten van de IAO uitnodigt om de duur van de moederschapsrust te verlengen tot 18 weken.

De Zwangerschapsrichtlijn en het IAO-Verdrag 130 zijn niet van toepassing op zelfstandigen. De duur van de moederschapsrust in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen eerbiedigt het door de

2127 De regels gelden zowel voor atypische, als voor typische werknemers.

2128 De regels gelden zowel voor atypische, als voor typische zeelieden.

2129 De duur van de moederschapsrust kan worden verlengd in een aantal gevallen en kan worden aangevuld met bepaalde perioden van moederschapsbescherming.

2130 Dat maximum geldt per adoptie- of pleegouder.

2131 Dat maximum geldt voor beide adoptie- of pleegouders samen.

2132 De duur van de moederschapsrust kan worden verlengd in een aantal gevallen en kan worden aangevuld met bepaalde perioden van moederschapsbescherming.

2133 De duur van de moederschapsrust kan worden verlengd in een aantal gevallen. Bij de geboorte van een meerling wordt de moederschapsrust slechts verlengd met 1 i.p.v. 4 weken, zoals het geval is voor werkneemsters en vrouwelijke zeelieden.

2134 Dat verlof kan worden opgenomen in halve dagen.

2135 Dat maximum geldt per adoptie- of pleegouder.

2136 Dat maximum geldt voor beide adoptie- of pleegouders samen.

2137 Art. 8, eerste lid Zwangerschapsrichtlijn.

2138 Art. 4 IAO-Verdrag 183.

2139 Art. 8, tweede lid Zwangerschapsrichtlijn.

2140 Art. 4, vierde lid IAO-Verdrag 183.

Europese Code Sociale Zekerheid en het IAO-Verdrag 102 voorgeschreven minimum van 12 weken.[2141] Overeenkomstig de Richtlijn Gelijke Behandeling Zelfstandige Mannen en Vrouwen moeten de lidstaten van de Europese Unie het onderbreken van de beroepsuitoefening wegens zwangerschap of moederschap mogelijk maken gedurende ten minste 14 weken.[2142] Vrouwelijke zelfstandigen en meewerkende echtgenoten moeten daarnaast toegang hebben tot diensten voor tijdelijke vervanging of sociale diensten. De lidstaten mogen die diensten beschouwen als een alternatief voor of een onderdeel van de moederschapsuitkering. De Belgische wetgeving voorziet in een stelsel van vervangende ondernemers en in moederschapshulp, bestaande in 105 dienstencheques.[2143] Men mag aannemen dat de Belgische wetgeving, rekening houdend met de thans geldende duur van de moederschapsrust en die bijkomende sociale diensten, in overeenstemming is met de Richtlijn Gelijke Behandeling Zelfstandige Mannen en Vrouwen. Het oorspronkelijke richtlijnontwerp is trouwens in die zin aangepast om de Belgische regeling mogelijk te maken.[2144]

De socialegrondrechtenverdragen inzake moederschap voorzien niet in de verplichting tot het invoeren van adoptieverlof, pleegouderverlof of vaderschaps- en geboorteverlof. De duur van de verlofperioden waarin de Belgische wetgeving voorziet op dat vlak, miskennen die socialegrondrechtenverdragen bijgevolg niet. De duur van 10 dagen is even lang als de minimumduur die de Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers voorschrijft, wat het vaderschapsverlof betreft.[2145] Het Belgische vaderschapsverlof voldoet reeds aan die nieuwe richtlijn[2146] die de lidstaten van de Europese Unie uiterlijk op 2 augustus 2022 in hun nationale wetgeving moeten hebben omgezet.[2147] De lidstaten moeten voorts nagaan of hun ouderschapsverlofregelingen moeten worden aangepast aan de behoeften van adoptieouders.[2148] Men mag wellicht ervan uitgaan dat de bestaande combinaties van adoptie- of pleegouderverlof met andere ouderschapsverlofregelingen reeds voorzien in ruime mogelijkheden voor adoptie- en pleegouders.[2149] We stellen wel vast dat het vaderschapsverlof aanzienlijk korter is dan het adoptieverlof. Uit een arrest van het Europees Hof voor de Rechten van de Mens[2150] wordt afgeleid dat dit een discriminatie inhoudt van de natuurlijke vader en wordt daarom aanbevolen om de duur van het vaderschapsverlof te verlengen tot de duur van het adoptieverlof.[2151]

893. De looptijd van het moederschapsverlof is voor vrouwelijke zelfstandigen niet helemaal dezelfde als voor werkneemsters. De moederschapsrust is voor vrouwelijke zelfstandigen 3 weken

---

2141 Art. 52 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 52 IAO-Verdrag 102.

2142 Art. 8, eerste lid Richtlijn Gelijke Behandeling Zelfstandige Mannen en Vrouwen.

2143 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3. Ouderschapsverzekeringen.

2144 Advies 2010/4 van 30 juni 2010 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 3-4; zie ook Vr. en Antw. Kamer, 6 april 2011, nr. 53/25 (Vr. nr. 97 L. Dierick), www.dekamer.be/kvvcr/showpage.cfm?section=qrva&language=nl&cfm=qrvaXml.cfm?legislat=53&dossierID=53-b025-608-0097-2010201102546.xml).

2145 Art. 4 Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers.

2146 A. BRIES en S. DE GROOF, "Evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers met een nieuwe richtlijn", *Or*. 2020, 151; P. FOUBERT en A. VRIJSEN, "De nieuwe Euroepse Work-Life Balance-richtlijn: een kans voor België om nog beter te doen", *TSR* 2020, 23.

2147 Art. 22 Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers.

2148 Art. 5, achtste lid Richtlijn Werk en Privéleven Ouders en Mantelzorgers.

2149 A. BRIES en S. DE GROOF, "Evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers met een nieuwe richtlijn", *Or*. 2020, 152.

2150 EHRM 31 maart 2009, nr 44399/05, Weller/Hongary.

2151 E. DERMINE, "Tendre vers une égalité effective entre les femmes et les hommes sur le marché du travailArguments juridiques en faveur de l'allongement du congé de naissance", *TSR* 2021, 55-74.

korter dan voor werkneemsters. Dat verschil wordt nog vergroot met een bijkomende week ingeval van de geboorte van een meerling. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vergt niet dat ouderschapsregelingen voor zelfstandigen volledig gelijk zijn aan de werknemersregelingen. De Belgische regeling voldoet voorts aan de voorschriften van de Richtlijn Gelijke Behandeling Zelfstandige Mannen en Vrouwen, waaraan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming, blijkens de bijhorende overwegingen, geen afbreuk wenst te doen.[2152] Ons inziens geeft de Belgische wetgever op dit vlak, rekening houdend met de omvang van het verschil in de duur van het moederschapsverlof en met de moederschapshulp voor zelfstandigen, reeds een voldoende uitvoering aan de aanbeveling. Toch bevelen we de Belgische wetgever aan om de totale duur van de verplichte en de facultatieve moederschapsrust ook voor vrouwelijke zelfstandigen op 15 weken te brengen en voor hen ook te voorzien in een verlenging van de moederschapsrust met 4 weken bij geboorte van een meerling.[2153] Waarom zouden alle beroepsactieve vrouwen immers geen gelijke erkenning van hun recht op moederschapsrust genieten, ongeacht de juridische hoedanigheid waarin zij hun beroepsactiviteit uitoefenen. De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen voorziet anders dan de werknemers-verzekering nog niet in een omzetting van de nabevallingsrust voor het geval de moeder na de bevalling wordt gehospitaliseerd voor meer dan 7 dagen. We bevelen ook hier een gelijkschakeling aan.

De Belgische wetgever voorziet in een geleidelijke en gelijke verhoging van het adoptie- en het pleegouderverlof voor werknemers en zelfstandigen. Die verhoging is nog niet doorgevoerd voor zeelieden. De ouderschapsverzekering voor zeelieden maakt, ingeval van overlijden van de moeder of haar hospitalisatie voor meer dan 7 dagen, alleen gewag maakt van een omzetting van de nabevallingsrust in “vaderschapsrust”. Op die punten is de Belgische wetgeving niet voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van zeelieden.

894. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, wat de looptijd van ouderschapsuitkeringen betreft, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds grotendeels heeft uitgevoerd, maar dat nog een kleine vooruitgang kan worden geboekt.

We bevelen de Belgische wetgever aan om, ten aanzien van zelfstandigen, de totale duur van de verplichte en facultatieve moederschapsrust van 12 op 15 weken te brengen en deze bij geboorte van een meerling te verlengen met 4 weken in plaats van met 1 week.

Voorts dient de wetgever naar ons oordeel de recent ingezette verlenging van het adoptieverlof ook in te voeren voor zeelieden en bij de invoering van het pleegouderverlof voor zeelieden de daarvan onmiddellijk af te stemmen op de duur van het pleegouderverlof voor werknemers.

d. Arbeidsongevallen en beroepsziekten

895. De arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor de private sector en de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor de publieke sector hanteren gelijke regels met betrekking tot de looptijd van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen.

2152 Overweging (25) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2153 Zie ook verslag 2016/02 van 25 februari 2016 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 16; advies 2016/04 van 25 februari 2016 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 4.

Voor zelfstandigen bestaat in België noch een arbeidsongevallen-, noch een beroepsziekteverzekering. Zoals we reeds eerder hebben in herinnering gebracht, kunnen zelfstandigen, ingeval van arbeidsongeschiktheid die te wijten is aan de uitvoering van hun beroepsbezigheid, onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen of de regeling van het overbruggingsrecht of rechten doen gelden op een tussenkomst van het Asbestfonds. Alleen het Asbestfonds bepaalt de looptijd van de prestaties wegens arbeidsongeschiktheid op dezelfde wijze als de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 62. Looptijd van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen

Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen voor werknemers en ambtenaren en arbeidsongeschiktheidsverzekering en andere regelingen voor zelfstandigen		
Werknemers	Ambtenaren	Zelfstandigen
geen beperking in de tijd ook na pensioenleeftijd (*typische en atypische werknemers*)	geen beperking in de tijd ook na pensioenleeftijd (*voltijdse en deeltijdse ambtenaren*)	geen beperking in de tijd tot pensioenleeftijd max. 12 maanden per geval[2154] (*overbruggingsrecht*) geen beperking in de tijd[2155] ook na pensioenleeftijd (A*sbestfonds*)

Arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen worden in principe toegekend zonder beperking in de tijd.

Een uitzondering geldt evenwel voor bepaalde vergoedingen die worden toegekend bij overlijden van de sociaal verzekerde aan de gevolgen van een arbeidsongeval of beroepsziekte. Als de overleden sociaal verzekerde voor de gerechtigde ascendenten niet de belangrijkste kostwinner was, wordt de arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding slechts toegekend tot het ogenblik waarop de overledene de leeftijd van 25 jaar zou hebben bereikt. Kinderen, kleinkinderen en broers en zussen van de overledene hebben voorts recht op tijdelijke renten, zolang zij recht geven op kinderbijslag en in ieder geval tot hun 18 jaar.[2156]

896. De beperking in de tijd van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen die worden toegekend bij overlijden van de sociaal verzekerde, is ons inziens niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België.[2157] Die normen schrijven weliswaar voor dat arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen moeten worden verleend, zolang het verzekerde sociaal risico voortduurt. Ze laten evenwel toe de vergoedingen alleen te verlenen aan kinderen beneden de leeftijd waarop de schoolplicht een einde neemt of, zoals bepaald in de nationale

2154 Zelfstandigen met een allergie kunnen de financiële uitkering die deel uitmaakt van het overbruggingsrecht, meermaals genieten, maar in principe niet voor meer dan 12 maanden gedurende hun hele loopbaan. Als de betrokkene gedurende minstens 60 kwartalen pensioenrechten als zelfstandige heeft opgebouwd, wordt die periode verlengd tot 24 maanden.

2155 Bij overlijden van een zelfstandige bestaat de gebeurlijke tussenkomst van het Asbestfonds in een tijdelijke rente voor de nabestaande kinderen en in een kapitaal voor de overlevende echtgenoot of wettelijk samenwonende partner.

2156 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 4. Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen.

2157 De strengste normen zijn vervat in de Europese Code Sociale Zekerheid en het IAO-Verdrag 121.

wetgeving, aan kinderen die nog studies volgen.[2158] Ten aanzien van volwassenen behouden de nationale wetgevers de vrijheid om al dan niet vergoedingen toe te kennen aan andere volwassenen dan de overlevende echtgenoot.[2159] De beperkte looptijd van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor ascendenten, kinderen, kleinkinderen en broers en zussen van de overleden sociaal verzekerde is bijgevolg niet in strijd met die socialegrondrechtenverdragen. Hetzelfde geldt voor de in de tijd beperkte tussenkomst van het Asbestfonds ten aanzien van kinderen.

De regel dat arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen niet meer worden verleend, als de gerechtigde de pensioenleeftijd bereikt, is niet in strijd met de voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen geldende socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België.[2160] De tot het bereiken van de pensioenleeftijd beperkte looptijd van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen is ook niet in strijd met de op arbeidsongevallen- en beroepsziekte-vergoedingen toepasselijke socialegrondrechtenverdragen. Die bepalen weliswaar dat arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen moeten worden verleend tijdens de gehele duur van het door de arbeidsongevallen- of beroepsziekteverzekering gedekte geval.[2161] Ze staan echter toe dat een uitkering waarop sociaal verzekerden recht hebben, wordt geschorst, zolang de betrokkenen een andere socialezekerheidsuitkering in geld ontvangen.[2162] Het recht op rustpensioen gaat in België in op de eerste dag van de maand volgend op die waarin de pensioenleeftijd bereikt, zonder dat een wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde wordt opgelegd.[2163] Op het ogenblik waarop de zelfstandigen hun arbeidsongeschiktheidsuitkeringen niet langer ontvangen, kunnen zij bijgevolg aanspraak maken op een rustpensioen. Hun recht op pensioen wordt in dat geval overigens ambtshalve onderzocht.[2164]

Zelfstandigen die een allergie oplopen door de uitoefening van een specifieke zelfstandige beroepsbezigheid, kunnen onder bepaalde voorwaarden aanspraak maken op de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht. De beperkte looptijd van die uitkering is niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen inzake arbeidsongeschiktheidsuitkeringen, noch met de socialegrondrechtenverdragen inzake arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen. Die normen voorzien immers slechts in de verplichting om uitkeringen wegens arbeidsongeschiktheid te verschaffen, ingeval die arbeidsongeschiktheid, zoals de nationale wetgeving bepaalt, een derving van inkomsten met zich meebrengt[2165] of ingeval, wat beroepsziekten betreft, een louter verlies van arbeidsongeschiktheid boven een voorgeschreven minimum waarschijnlijk blijvend zal zijn.[2166] We herinneren eraan dat de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht slechts wordt toegekend aan zelfstandigen die arbeidsongeschiktheidsuitkeringen hebben genoten tijdens het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, maar, als gevolg van een strakker arbeidsongeschiktheidsbegrip, de erkenning van hun staat van arbeidsongeschiktheid verliezen bij de aanvang van het tijdvak van invaliditeit.[2167] De uitkering wordt in dat geval bijgevolg verleend aan zelfstandigen die overeenkomstig de nationale wetgeving niet meer arbeidsongeschikt zijn, zodat de socialegrondrechtenverdragen die

2158 Art. 1, h) Europese Code Sociale Zekerheid; art. 1, e) IAO-Verdrag 121.

2159 Art. 32, d) Europese Code Sociale Zekerheid; art. 6, d) IAO-Verdrag 121.

2160 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 3, b. Arbeidsongeschiktheid.

2161 Art. 38 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 9 IAO-Verdrag 121.

2162 Art. 68, c) Europese Code Sociale Zekerheid; art. 22, eerste lid, c), en tweede lid IAO-Verdrag 121.

2163 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 3, a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen.

2164 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, D, 1, b. Pensioenverzekering voor zelfstandigen.

2165 Art. 14 en 32 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 6 IAO-Verdrag 121; art. 6 IAO-Verdrag 130.

2166 Art. 32 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 6 IAO-Verdrag 121.

2167 Art. 4, 3° Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen; art. 2, § 1, 4°, en § 2 Besluit Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

een onbeperkte looptijd voor arbeidsongeschiktheidsuitkeringen respectievelijk arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voorschrijven, ter zake niet van toepassing zijn en bijgevolg ook niet kunnen miskend zijn.

897. De regels met betrekking tot de looptijd van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen zijn dezelfde voor werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat en gelden in dezelfde mate voor typische en atypische werknemers en voltijdse en deeltijdse ambtenaren. Ze zijn bijgevolg neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen worden, anders dan de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen niet meer verleend, zodra de gerechtigde de pensioenleeftijd bereikt. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vereist niet dat socialezekerheidsregelingen voor zelfstandigen en typische werknemers identiek zijn. De regeling inzake de looptijd van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen voldoet aan de vereisten die socialegrondrechtenverdragen stellen op het vlak van de looptijd van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen. De Belgische arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen getuigen nog steeds van hun ontstaan als regelingen die steunen op de objectieve aansprakelijkheid van werkgevers. Die ratio is niet voorhanden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen. Het is overigens vaak moeilijk om na te gaan of een ongeval zich heeft voorgedaan tijdens en door de uitoefening van de beroepsactiviteit.[2168] De arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen voor werknemers verminderen voorts zelf het bedrag van hun vergoedingen tot een forfaitair bedrag, als de gerechtigden tevens een rust- of overlevingspensioen genieten.[2169] De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandige verbiedt, zoals andere Belgische socialezekerheidsregelingen, de cumulatie van inkomensvervangende socialezekerheidsuitkeringen voor verschillende sociale risico's. Naar ons oordeel zijn de regels inzake de looptijden van uitkeringen wegens aan de uitoefening van een zelfstandig beroep te wijten ongevallen en ziekten voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt.

898. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds voldoende heeft uitgevoerd.

e. Werkloosheid

899. De werkloosheidsverzekering voor werknemers en de wachtgeldenregeling voor zeelieden hanteren vrijwel gelijke regels met betrekking tot de looptijd van de uitkeringen die ze verstrekken. De regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen kent afwijkende regels, zoals wordt weergegeven in de onderstaande tabel.

2168 P. SCHOUKENS, *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Acco, Leuven, 2000, 586-587; advies 2019/08 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen; Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

2169 KB 12 december 2006 tot uitvoering van artikel 42bis van de arbeidsongevallenwet van 10 april 1971; KB 13 december 2006 tot uitvoering van artikel 66 van de wetten betreffende de preventie van beroepsziekten en de vergoeding van de schade die uit die ziekten voortvloeit, gecoördineerd op 3 juni 1970.

Tabel 63. Looptijd van werkloosheidsuitkeringen, wachtgelden en het overbruggingsrecht

Werkloosheidsverzekering, wachtgeldenregeling, overbruggingsrecht		
Werknemers	Zeelieden	Zelfstandigen[2170]
geen beperking in de tijd tot pensioenleeftijd (*typische en atypische werknemers*) 36 maanden (*inschakelingsuitkeringen*)	geen beperking in de tijd tot pensioenleeftijd	12 maanden[2171] 24 maanden[2172] 3, 6 of 12 m[2173]

900. De regel dat werkloosheidsuitkeringen en wachtgelden niet meer worden verleend, als de gerechtigden de pensioenleeftijd bereiken, is niet in strijd met de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België. De looptijd van werkloosheidsuitkeringen mag immers worden beperkt.[2174] Ook afgezien daarvan is de tot het bereiken van de pensioenleeftijd beperkte looptijd van de werkloosheidsuitkeringen niet in strijd met de toepasselijke socialegrondrechtenverdragen. Die staan immers logischerwijze toe dat een uitkering waarop sociaal verzekerden recht hebben, wordt geschorst zolang de betrokkenen een andere socialezekerheidsuitkering in geld ontvangen.[2175] Het recht op rustpensioen gaat in België in op de eerste dag van de maand volgend op die waarin de pensioenleeftijd bereikt, zonder dat een wachttijd of loopbaanduurvoorwaarde wordt opgelegd.[2176] Op het ogenblik waarop werknemers en zeelieden hun werkloosheidsuitkeringen respectievelijk wachtgelden niet langer ontvangen, kunnen zij bijgevolg aanspraak maken op een rustpensioen. Hun recht op pensioen wordt in dat geval overigens ambtshalve onderzocht.[2177]

De looptijd van inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters wordt wel beperkt tot een, in bepaalde gevallen verlengbare, periode van 36 maanden. Die periode overtreft ruimschoots de minimumlooptijd van 21 weken die voor werkloosheidsuitkeringen wordt voorgeschreven door de socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België.[2178] De voordien gangbare wachtuitkeringen werden onbeperkt in de tijd verleend. Een auteur betwijfelt om die en andere redenen dat de beperkte looptijd van de inschakelingsuitkeringen te rechtvaardigen valt.[2179] De beperking van de looptijd van de

2170 De maximumduur wordt niet bepaald per keer dat het sociaal verzekerd risico zich voordoet, maar geldt voor de hele beroepsloopbaan van de betrokkene. Hetzelfde geldt voor het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde.

2171 Die regel geldt voor de financiële uitkering. De gerechtigden behouden voorts de hoedanigheid van sociaal verzekerde gedurende 4 kwartalen.

2172 Die regel geldt, als de betrokkene pensioenrechten als zelfstandige heeft opgebouwd gedurende minstens 60 kwartalen. De gerechtigden behouden de hoedanigheid van sociaal verzekerde dan gedurende 8 kwartalen.

2173 Deze looptijden hangen af van het aantal volbrachte kwartalen van pensioenopbouw en gelden, ingeval het overbruggingsrecht wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden. De gerechtigden behouden de hoedanigheid van sociaal verzekerde dan gedurende 1, 2 of 4 kwartalen.

2174 Art. 24 Europese Code Sociale Zekerheid; Protocol Europese Code Sociale Zekerheid; art. 19 IAO-Verdrag 168.

2175 Art. 68, c) Europese Code Sociale Zekerheid; art. 20, g) IAO-Verdrag 168.

2176 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 3, a. Pensioenen in de wettelijke pensioenverzekeringen.

2177 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, D, 1, a. Pensioenverzekering voor werknemers.

2178 Art. 24 Europese Code Sociale Zekerheid; Protocol Europese Code Sociale Zekerheid; art. 19 IAO-Verdrag 168.

2179 P. PALSTERMAN, "Grondrechten en de werkloosheidsreglementering. Kritische benadering van de grondwettigheid van recente wijzigingen", in H. VERSCHUEREN en A. VAN REGENMORTEL (eds.), *Grondrechten en sociale zekerheid*, Brugge, die Keure, 2016, 270-271.

inschakelingsuitkeringen is, in bepaalde omstandigheden, beschouwd als een schending van het standstillbeginsel dat voortvloeit uit artikel 23 van de Grondwet.[2180]

De maximumlooptijd van 12 maanden voor de financiële uitkering in het kader van de regeling van het overbruggingsrecht overtreft de door de socialegrondrechtenverdragen voorgeschreven minimumlooptijd van werkloosheidsuitkeringen, op één uitzondering na. De looptijd van de financiële uitkering die wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden, overtreft die minimumlooptijd van 21 weken alleen, als de sociaal verzekerde gerechtigd is op de financiële uitkering gedurende 6 of 12 maanden. De looptijd van de financiële uitkering is beduidend lager dan de voor werkloosheidsuitkeringen voorgeschreven minimumlooptijd, als zelfstandigen de financiële uitkering niet langer kunnen genieten dan 3 maanden. Dat is het geval, als zij minder dan 20 pensioenloopbaankwartalen hebben volbracht op het ogenblik waarop zij hun zelfstandige beroepsbezigheid definitief stopzetten wegens economische moeilijkheden. We bevelen de Belgische wetgever in eerste instantie aan om die kortere looptijd op te trekken.

Le droit passerelle a été introduit au 1er janvier 2017, en remplacement de l'assurance sociale en cas de faillite. Au cours de la première année, 892 travailleurs indépendants ont reçu au moins une allocation financière[2181]. En 2018 et 2019, ce nombre s'élevait respectivement à 720 et 696 travailleurs indépendants[2182]. L'indemnité financière est octroyée pendant une période maximale de 12 mois. Le tableau 64 fournit un aperçu de la durée des prestations versées aux travailleurs indépendants pour les mois compris entre le 1er janvier 2017 et le 31 décembre 2019. A noter que la sommes des bénéficiaires annuels précédemment mentionnés (2.308) est supérieure au nombre total de travailleurs indépendants repris dans le tableau (1.693) car les premières données comptabilisent dans deux années les travailleurs pour lesquels le paiement des indemnités s'étend sur plus d'une année. Sur la base des chiffres repris dans le tableau, on constate qu'un quart des bénéficiaires a perçu des prestations pendant une durée de 12 mois, épuisant ainsi le quota dont ils disposent pour l'ensemble de leur carrière.

Tabel 64. Nombre de travailleurs indépendants ayant reçu au moins une allocation financière dans le cadre du droit passerelle au cours de la période 2017-2019, par catégorie et par durée

Durée	Catégorie			Total	*Répartition des bénéficiaires par durée*
	Interruption forcée	Faillite	Difficultés économiques		
1 mois	12	99	6	**117**	*6,9%*
2 mois	19	112	8	**139**	*8,2%*
3 mois	15	111	37	**163**	*9,6%*
4 mois	4	85	11	**100**	*5,9%*
5 mois	7	86	8	**101**	*6,0%*
6 mois	8	91	75	**174**	*10,3%*
7 mois	5	77	7	**89**	*5,3%*
8 mois	0	72	6	**78**	*4,6%*
9 mois	0	96	6	**102**	*6,0%*
10 mois	4	108	1	**113**	*6,7%*
11 mois	3	81	8	**92**	*5,4%*

2180 Cass. 5 maart 2018, AR S.16.0033.F.

2181 Statistiques INASTI.

2182 Statistiques INASTI.

12 mois	7	341	77	425	*25,1%*
TOTAL	84	1.359	250	1.693	*100,0%*

Source : INASTI.

Daarnaast geldt dat de regeling van het overbruggingsrecht de looptijd van de financiële uitkering niet alleen beperkt per keer dat een zelfstandige wordt getroffen door een sociaal verzekerd risico, maar ook de periode waarin een zelfstandige de financiële uitkering kan genieten over zijn hele loopbaan beperkt tot 12 respectievelijk 24 maanden. De op werkloosheidsuitkeringen toepasselijke socialegrondrechtenverdragen laten een dergelijke beperking niet toe. We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan om de looptijdbeperking over de loopbaan van zelfstandigen op te heffen en de regeling van het overbruggingsrecht aldus af te stemmen op de door de socialegrondrechtenverdragen vereiste minimumlooptijd van werkloosheidsuitkeringen.

901. De regels met betrekking tot de looptijd van werkloosheidsuitkeringen en wachtgelden gelden in dezelfde mate voor typische en atypische werknemers respectievelijk typische en atypische zeelieden. De gerechtigden op inschakelingsuitkeringen die een beperkte looptijd hebben, hebben niet noodzakelijk al arbeidsdagen hebben gepresteerd vóór de ingang van hun uitkering. In die mate kunnen zij op dat ogenblik wellicht nog niet worden aangemerkt als werknemer in de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. De regels met betrekking tot de looptijd van werkloosheidsuitkeringen en wachtgelden zijn ons inziens bijgevolg voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

De regeling van het overbruggingsrecht beperkt anders dan de werkloosheidsverzekering de looptijd van de financiële uitkering. Die looptijd is ook aanzienlijk korter dan de looptijd van inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters. De looptijd wordt voorts niet alleen beperkt per keer dat een zelfstandige een beroep doet op het overbruggingsrecht. Ingeval een zelfstandige meerdere keren aangewezen is op het overbruggingsrecht, beperkt de wetgeving ook de totale duur van de periode waarin hij het overbruggingsrecht gespreid over zijn hele loopbaan kan genieten. Het verschil met de regels inzake de looptijd van werkloosheidsuitkeringen is ons inziens dermate groot dat de regeling van het overbruggingsrecht op dat vlak niet de neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt eerbiedigt. Een eerste stap in de richting van een betere uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming bestaat in de opheffing van die regel die, ingeval zelfstandigen meermaals een beroep doen op het overbruggingsrecht, de respectieve looptijden optelt en beperkt tot een maximumduur over de hele loopbaan. Een tweede stap bestaat erin de looptijd van de financiële uitkering die wordt toegekend op grond van een definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden, vast te stellen op 12 maanden, zoals in de andere gevallen waarvoor de financiële uitkering wordt toegekend. De kortere looptijden van 3 en 6 maanden leggen te veel de nadruk op het verzekeringsaspect en te weinig op het sociaal aspect van de sociale verzekering die de regeling van het overbruggingsrecht is. Een derde stap kan erin bestaan de looptijd van de financiële uitkering te verlengen voor zelfstandigen die een bepaalde loopbaanduurvoorwaarde hebben volbracht of voor zelfstandigen die een daartoe goedgekeurde beroepsopleiding of begeleiding volgen.

De wetgever zou evenwel ook de betrokkenen die nog geen (andere) beroepsactiviteit hebben op het ogenblik waarop de looptijd van de financiële uitkering verstrijkt[2183], onmiddellijk aansluitend toegang kunnen verlenen tot de werkloosheidsverzekering, zoals de wetgever reeds doet voor de gerechtigden op overgangsuitkeringen of jonge schoolverlaters. Zoals voor die categorieën "nieuwe aanvragers" vindt een dergelijke regeling voor gewezen zelfstandigen ook een grondslag in een IAO-Verdrag en -Aanbeveling.[2184] In vele gevallen aanvaarden sociaal verzekerden een zelfstandige activiteit om te ontsnappen aan de werkloosheid. Zij behouden dan, in voorkomend geval, gedurende een zeer lange tijd een eerder verworven recht op werkloosheidsuitkeringen. Er is geen reden om werkloosheidsuitkeringen te weigeren aan personen die een zelfstandige beroepsarbeid hebben verricht, zonder eerst werkloosheidsuitkeringen te hebben genoten of gedurende een bepaalde periode werknemer te zijn geweest. Zelfstandige arbeid wordt trouwens niet beschouwd als een vorm van passende arbeid die uitkeringsgerechtigde werklozen moeten aanvaarden, op straf van het (tijdelijk) verlies van uitkeringen. Het lijkt dan ook niet gerechtvaardigd het recht op de toegang tot de werkloosheidsverzekering te ontzeggen aan personen die niet eerst werknemer of uitkeringsgerechtigde werkloze zijn geweest. Voorts wordt ook aan ambtenaren toegang tot de werkloosheidsverzekering verleend, ingeval hun dienstbetrekking eenzijdig wordt beëindigd door de tewerkstellende overheid of een einde neemt als gevolg van de vernietiging, intrekking, opheffing of niet-hernieuwing van hun benoemingsakte. De betrokkenen moeten dan niet eerst de wachttijd in de werkloosheidsverzekering volbrengen. De tewerkstellende overheid maakt in dat geval wel de met de wachttijd overeenstemmende patronale en werknemersbijdragen over aan het socialeverzekerings-systeem voor werknemers. In het geval van de zelfstandigen zou men de voorafgaande toekenning van overbruggingsuitkeringen gedurende 12 maanden kunnen beschouwen als een vergelijkbaar transferbedrag.

902. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nog niet volledig heeft uitgevoerd.

We bevelen de Belgische wetgever aan om de beperking van de looptijd van de financiële uitkering op het niveau van de loopbaan van zelfstandigen op te heffen en de looptijd van de financiële uitkering, ongeacht de grond waarop de uitkering wordt toegekend, te bepalen op ten minste 12 maanden. Voorts zou de wetgever na afloop daarvan hetzij de betrokkenen toegang kunnen verlenen tot de werkloosheidsverzekering, hetzij de looptijd van de financiële uitkering kunnen verlengen voor zelfstandigen die een bepaalde loopbaanduurvoorwaarde hebben volbracht of die een daartoe goedgekeurde beroepsopleiding of begeleiding volgen.

f. Ouderdom en overlijden

903. De wettelijke pensioenverzekeringen[2185] bepalen de looptijd van pensioenen op vrijwel identieke wijze, zoals is weergegeven in de onderstaande tabel.

2183 In de periode van 2017-2019 genoot een kwart van de uitkeringsgerechtigden het overbruggingsrecht gedurende 12 maanden (RSVZ, berekeningen DULBEA, septembre 2020).

2184 Art. 26 IAO-Verdrag 168; Punt 18 IAO-Aanbeveling 176.

2185 Voor de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekeringen doen zich geen bijzondere problemen voor (*supra*, deel 2, hoofdstuk 6, B, 4. Looptijd van pensioenen).

Tabel 65. Looptijd van pensioenen

Pensioenverzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren		
Werknemers	Zelfstandigen	Ambtenaren
geen beperking in de tijd uitz.: overgangsuitkering	geen beperking in de tijd uitz.: overgangsuitkering	geen beperking in de tijd[2186] uitz.: overgangsuitkering

Overlevingspensioenen worden evenals rustpensioen verleend zonder beperking in de tijd.

Als personen niet de leeftijd voor de toekenning van een overlevingspensioen hebben bereikt, hebben zij pas recht op een overlevingspensioen op het ogenblik waarop hun rustpensioen ingaat of zij de pensioenleeftijd bereiken. Zij kunnen in afwachting wel aanspraak maken op overgangsuitkeringen. Die worden slechts toegekend voor een periode van 2 respectievelijk 1 jaar, naargelang de overlevende echtgenoot wel of geen kinderen ten laste heeft. Als de betrokkene aan het einde van die periode werkloos of arbeidsongeschikt is, kan hij aansluitend werkloosheids- of arbeidsongeschiktheids-uitkeringen genieten. Vermits de overgangsuitkeringen zijn bedoeld als een compensatie voor de uitgestelde ingang van overlevingspensioenen, hebben we die problematiek behandeld onder de ingang van het recht op overlevingspensioenen.[2187]

904. Rust- en overlevingspensioenen moeten overeenkomstig de inzake pensioenen geldende socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België, worden toegekend tijdens de gehele duur van het door de pensioenverzekeringen gedekte sociaal risico.[2188]

De wettelijke pensioenverzekeringen beperken de looptijd van pensioenen niet en zijn bijgevolg in overeenstemming met die socialegrondrechtenverdragen.

905. De wettelijke pensioenverzekeringen maken op dit vlak geen onderscheid, naargelang van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie. Zij zijn bijgevolg neutraal op dat vlak.

906. We besluiten op grond van de bovenstaande overwegingen dat België, op dit punt, de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds volledig heeft uitgevoerd.

g. Globaal overzicht van onze aanbevelingen

907. We vatten de looptijd van de geanalyseerde Belgische socialezekerheidsprestaties schematisch samen in de onderstaande tabel.

Tabel 66. Looptijd van Belgische socialeverzekeringsprestaties

Sociaal risico	Werknemers, m.i.v. zeelieden en ambtenaren	Zelfstandigen
Geneeskundige verzorging	Geen beperkte looptijd	

2186 Het ziektepensioen voor ambtenaren wordt tijdelijk toegekend, als de betrokkene nog niet definitief arbeidsongeschikt is. Wezenrenten worden eveneens tijdelijk toegekend. Die looptijdbeperking houdt geen schending in van de ter zake geldende socialegrondrechtenverdragen die bindend zijn voor België (art. 1, eerste lid, h) Europese Code Sociale Zekerheid; art. 1, h) IAO-Verdrag 128).

2187 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 2, f. Ouderdom en overlijden.

2188 Art. 30 en 64 Europese Code Sociale Zekerheid; art. 19 en 25 IAO-Verdrag 128.

Arbeidsongeschiktheid	geen beperkte looptijd tot pensioenleeftijd	geen beperkte looptijd tot pensioenleeftijd
Ouderschap zeelieden	15 w. + 4 (*moederschapsrust*) 10 d. (*vaderschaps-/geboorteverlof*) 6 → 17 w. (*adoptie- en pleegouderverlof*) max. 4 of 6 weken	12 w. + 1 (moederschapsrust) 10 d. (*vaderschaps-/geboorteverlof*) 6 → 17 w. (*adoptie- en pleegouderverlof*)
Arbeidsongevallen/beroepsziekten	geen beperkte looptijd tot na pensioenleeftijd	geen beperkte looptijd tot pensioenleeftijd
Werkloosheid	geen beperkte looptijd tot pensioenleeftijd	12 of 24 m over de loopbaan 12 m per risico 3; 6 of 12 m (bij stopzetting economische moeilijkheden)
Ouderdom en overlijden	geen beperkte looptijd	geen beperkte looptijd

908. We geven in de onderstaande tabel onze aanbevelingen weer in groene letters.

Tabel 67. Impact van onze aanbevelingen op de looptijd van Belgische socialeverzekeringsprestaties

Sociaal risico	Werknemers, m.i.v. zeelieden en ambtenaren	Zelfstandigen
Geneeskundige verzorging	Geen beperkte looptijd	
Arbeidsongeschiktheid	geen beperkte looptijd tot pensioenleeftijd	geen beperkte looptijd tot pensioenleeftijd
Ouderschap zeelieden	15 w. + 4 (*moederschapsrust*) 10 d. (*vaderschaps-/geboorteverlof*) 6 → 17 w. (*adoptie- en pleegouderverlof*) 6 → 17 w. (*adoptieverlof*)	15 w. (+4) (moederschapsrust) 10 d. (*vaderschaps-/geboorteverlof*) 6 → 17 w. (*adoptie- en pleegouderverlof*)
Arbeidsongevallen/beroepsziekten	geen beperkte looptijd tot na pensioenleeftijd	geen beperkte looptijd tot pensioenleeftijd
Werkloosheid	geen beperkte looptijd tot pensioenleeftijd	~~12 of 24 m over de loopbaan~~ min. 12 m per risico verlengbaar of aansluiting op werkloosheidsuitkering min. 12 m (bij stopzetting economische moeilijkheden)
Ouderdom en overlijden	geen beperkte looptijd, uitgezonderd overgangsuitkeringen	geen beperkte looptijd, uitgezonderd overgangsuitkeringen

Uit de vergelijking van de bovenstaande tabel met de voorgaande tabel blijkt dat die aanbevelingen een belangrijk effect hebben. Voor elk van de sociale risico's waarvoor een beperkte looptijd geldt, bevelen we een verlenging daarvan aan.

Voor de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht wordt een ingrijpende overstap naar de werkloosheidsverzekering aanbevolen als alternatief voor of bovenop een verlenging van de looptijd van de financiële uitkering. De verlenging van de looptijd van de financiële uitkering moet voorts gepaard gaan met een verlenging van de periode waarin de gerechtigde de hoedanigheid van sociaal verzekerde behoudt in de verzekering voor geneeskundige verzorging, de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering en de pensioenverzekering.

C. Synthese van onze remediëringspistes

909. Uit de deelbesluiten die we hebben getrokken uit onze analyses in dit hoofdstuk, blijkt dat de Belgische socialezekerheidsregelingen nog niet op alle vlakken voorzien in een afdoende effectieve verzekeringsdekking in de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. Verschillende vaststellingen leiden ons tot dat besluit.

De instandhouding van wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden is niet steeds gerechtvaardigd in verhouding tot de nagestreefde doelstellingen of vanuit het perspectief van de neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of van de aard van hun arbeidsrelatie. Als eerste remediëringspiste bevelen we dan ook de opheffing van de desbetreffende wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden aan.

In andere gevallen valt niet zozeer het bestaan, maar wel de duur van wachttermijnen en loopbaanduurvoorwaarden nog moeilijk te rechtvaardigen met de door de wetgever nagestreefde doelstellingen of vanuit het perspectief van de neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of van de aard van hun arbeidsrelatie. Als tweede remediëringspiste bevelen we dan ook de inkorting van de desbetreffende wachttijden en loopbaan-duurvoorwaarden aan.

We hebben ook vastgesteld dat geheel of gedeeltelijk volbrachte wachttijden niet steeds behouden blijven, inzonderheid, maar niet alleen bij loopbaantransities. Onze derde remediëringspiste omvat onze aanbevelingen om daaraan te verhelpen.

In enkele gevallen is het bestaan of de duur van carenzperiodes niet meer te rechtvaardigen met de door de wetgever nagestreefde doelstellingen of vanuit het perspectief van de neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of van de aard van hun arbeidsrelatie. Onze vierde remediëringspiste omvat onze aanbevelingen om of het recht op de desbetreffende socialezekerheidsprestaties sneller te laten ingaan.

Naar ons oordeel is de looptijd van sommige socialezekerheidsuitkeringen te kort in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. Met de aanbevelingen in onze vijfde remediëringspiste beogen we de Belgische socialezekerheidsregelingen beter af te stemmen op de aanbeveling.

910. Op grond van die vaststellingen en onze in dit hoofdstuk geformuleerde aanbevelingen stellen we volgende remediëringspistes voor, wat de effectieve verzekeringsdekking betreft:

Remediëringspiste 12. Opheffen van (bijzondere) wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden die niet meer gerechtvaardigd zijn in het licht van de Aanbeveling Toegang sociale Bescherming.

Het gaat om:

- de bijzondere wachttijden in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging voor bepaalde gepensioneerde zeelieden, zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt en zelfstandigen die willen gebruik maken van de voortgezette verzekering;
- wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof;
- de loopbaanduurvoorwaarde van 8 kwartalen van pensioenopbouw voor de toekenning van het overbruggingsrecht bij definitieve stopzetting van een zelfstandige beroepsbezigheid wegens economische moeilijkheden.

Wat aanvullende buitenwettelijke pensioenen betreft, bevelen we de Belgische wetgever aan ook voor de gevallen met een tripartite relatie tussen de inrichter, de pensioeninstelling en de aangeslotene/begunstigde die niet ressorteren onder de Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers, te garanderen dat de betrokken personen onmiddellijk worden aangesloten en dat zij verworven reserves en prestaties opbouwen vanaf de aansluiting.

Remediëringspiste 13. Inkorten van (bijzondere) wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden waarvan de duur niet meer gerechtvaardigd is in het licht van de Aanbeveling Toegang sociale Bescherming.

Het gaat om:

- het omvormen van de principiële wachttijd tot een uitzonderlijke wachttijd met vrijstellingen in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste om het terugbrengen van de wachttijd voor werknemers tot 6 maanden (met 400 arbeids- en gelijkgestelde uren en de omzetting ervan, ook voor atypische werknemers, naar uren in een zesdagenweek);
- het invoeren van een vrijstelling van de wachttijd voor zelfstandigen die arbeidsongeschikt zijn als gevolg van een aan hun beroepsuitoefening te wijten ongeval of ziekte;
- het invoeren van een vrijstelling van de wachttijd voor jonge zeelieden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden;
- het omvormen van de principiële wachttijd tot een uitzonderlijke wachttijd met vrijstellingen voor adoptieverlof en pleegouderverlof of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste om het omzetten, in de ouderschapsverzekering voor werknemers en voor zeelieden, van de 400 arbeids- en gelijkgestelde uren naar uren in een zesdagenweek);

- het verminderen van de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers jonger dan 26 jaar tot 156 dagen (met 400 arbeids- en gelijkgestelde uren en de omzetting ervan, ook voor atypische werknemers, naar uren in een zesdagenweek) en voor de toekenning van inschakelingsuitkeringen eveneens tot 156 dagen;
- het verminderen van de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers ouder dan 36 jaar tot de wachttijd die geldt voor werknemers die minstens 26 jaar zijn, maar jonger dan 36 jaar;
- het opheffen van de beperking tot een maximumaantal arbeidsdagen per kwartaal van het door vrijwillig deeltijdse werknemers volbrachte aantal arbeidsdagen;
- het uitdrukken van de door seizoenarbeiders te volbrengen wachttijd in arbeidsuren en het verlengen van de referteperiode waarin zij die arbeidsuren moeten volbrengen zoals voor deeltijdse werknemers;
- het vrijstellen van de wachttijd in de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen die zich kunnen beroepen op bijdragebetalingen in de loop van de voorafgaande 16 kwartalen van de wachttijd van verzekering in de regeling van het overbruggingsrecht of ten minste het verminderen voor de betrokkenen van de wachttijd van 4 kwartalen tot het aantal kwartalen bijdrageplicht, dat zij nog moeten vervullen;
- het toevoegen – aan de voorwaarde dat de overleden werknemer of zelfstandige voor de toekenning van minimumoverlevingspensioenen ten minste ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moet hebben volbracht – van de beperking dat de vereiste loopbaanduur nooit meer dan 15 jaren mag bedragen en de thans strengere loopbaanduurvoorwaarde in de pensioenverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat vervangen door die aldus voor werknemers en zelfstandigen beperkte loopbaanduurvoorwaarde;
- het verhogen van minimumpensioenen niet meer voorbehouden aan personen die meer dan ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moeten hebben volbracht;
- het vrijstellen van gewezen werknemers en zelfstandigen van de bijzondere wachttijd voor de toelating tot de voortgezette pensioenverzekering, als zij die toelating vragen binnen het jaar nadat zij ophouden sociaal verzekerd te zijn of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste de thans geldende uiterst lange loopbaanduurvoorwaarde voor werknemers in dat geval vervangen door een wachttijd van 1 jaar verzekering.

  We brengen in herinnering dat bepaalde rechtsleer ervoor pleit om de wachttijden in de verzekering voor geneeskundige verzorging en de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekeringen op te heffen. Ingeval de wetgever het opportuun acht om daaraan gevolg te geven worden de aanbevelingen in het kader van onze remediëringspiste 12 die

betrekking hebben op de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekeringen overbodig.

Remediëringspiste 14. Het faciliteren van loopbaantransities door het behoud, de samentelling en de overdraagbaarheid van geheel of gedeeltelijk volbrachte wachttijden te waarborgen.

Het gaat om:

- het verlengen van 15 dagen tot 30 dagen van de periode waarin zeelieden die hun hoedanigheid van sociaal verzekerde verliezen toch nog verzekerd blijven in het kader van hun arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering;
- het volledig in mindering brengen van de door zelfstandigen gedeeltelijk of volledig volbrachte wachttijd in de arbeidsongeschiktheids- en de ouderschapsverzekering[2189] voor werknemers;
- het toepasselijk maken van de regels inzake het behoud en samentelling van wachttijden voor ouderschapsuitkeringen op de uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen;
- het invoeren in de wachtgeldenregeling voor zeelieden van een regel tot behouden van een verworven toelaatbaarheid, naar analogie van de 3-jaarregel in de werkloosheidsverzekering;
- het voorzien in het behoud van een reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijd of het reeds verworven recht op toegang tot het overbruggingsrecht voor zelfstandigen die werknemer worden, zolang de betrokkenen de wachttijd in de werkloosheidsverzekering nog aan het vervullen zijn.

We brengen in herinnering dat bepaalde rechtsleer ervoor pleit om de wachttijden in de verzekering voor geneeskundige verzorging en de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekeringen op te heffen. Ingeval de wetgever het opportuun acht om daaraan gevolg te geven worden de aanbevelingen in het kader van onze remediëringspiste 13 die betrekking hebben op de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekeringen overbodig.

Remediëringspiste 15. Het opheffen of inkorten van carenzperiodes waarvan het bestaan respectievelijk de duur niet meer gerechtvaardigd is in het licht van de Aanbeveling Toegang sociale Bescherming.

Het gaat om:

[2189] Wat de ouderschapsverzekeringe betreft, geldt dat onverimnderd onze aanbeveling om de wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof op te heffen.

- het opheffen van de carenzdag in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden;
- het opheffen van de carenzperiode voor zelfstandigen of, als dat niet opportuun wordt geacht, het verminderen de carenzperiode tot 1 carenzdag of in ieder geval tot de eerste drie dagen van inkomstenderving;
- het opheffen van de bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid geldende carenzperiode van 14 dagen in de beroepsziekte verzekering voor werknemers;
- het laten ingaan van beroepsziektevergoedingen wegens het overlijden van de sociaal verzekerde in de werknemersverzekering op de dag van het overlijden van de sociaal verzekerde, naar analogie van de ingang van arbeidsongevallenvergoedingen bij overlijden;
- het laten ingaan van de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen op de eerste dag van de week die volgt op de intrede van het sociaal risico;
- het opnieuw invoeren, wat overlevingspensioenen betreft, van de vroeger geldende vrijstellingen van de leeftijdsvoorwaarde voor blijvend arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten en voor langstlevende echtgenoten met kinderen;
- een vrijstelling van de leeftijdsvoorwaarde invoeren voor echtgenoten die nog slechts weinig of niet meer actief zijn op de arbeidsmarkt, minstens, zoals blijkt uit een arrest van het Grondwettelijk Hof[2190], voor zover zij ouder zijn dan 50 jaar.

Remediëringspiste 16. Het verlengen van de looptijd van socialezekerheidsuitkeringen waarvoor de huidige looptijd te kort is in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Het gaat om:

- het verlengen van de totale duur van de verplichte en facultatieve moederschapsrust voor vrouwelijke zelfstandigen van 12 tot 15 weken en, bij geboorte van een meerling, met 4 weken in plaats van met 1 week;
- het invoeren van een regeling van pleegouderverlof voor zeelieden en het afstemmen van de duur van het bestaande adoptieverlof en het in te voeren pleegouderverlof op de duur van het adoptieverlof voor werknemers;
- het gelijkschakelen van de duur van het vaderschaps- en geboorteverlof in alle ouderschapsverzekeringen met de duur van het adoptieverlof voor werknemers;
- het omzetten van de “vaderschapsrust” in de ouderschapsverzekering voor zeelieden, ingeval van overlijden van de moeder of haar hospitalisatie voor meer dan 7 dagen, in een verlof voor de meeouder;

2190 Gwh 30 november 2017, nr. 135/2017.

– het voorzien in de omzetting van de nabevallingsrust voor het geval de moeder na de bevalling wordt gehospitaliseerd voor meer dan 7 dagen in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen zoals in de werknemersverzekering;
– de opheffing van de looptijd van de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht op het niveau van de loopbaan van de zelfstandigen en de looptijd van de financiële uitkering per geval bepalen op ten minste 12 maanden, ongeacht de grond waarop de uitkering wordt toegekend;
– het verlengen van de minimumlooptijd van de financiële uitkering voor zelfstandigen die een bepaalde loopbaanduurvoorwaarde hebben volbracht of een daartoe goedgekeurde beroepsopleiding of begeleiding volgen en/of het verlenen van een aansluitende toegang tot de werkloosheidsverzekering bij het verstrijken van de looptijd van de financiële uitkering.

  De verlenging van de looptijd van de financiële uitkering moet gepaard gaan met een verlenging van de periode waarin de gerechtigde de hoedanigheid van sociaal verzekerde behoudt in de verzekering voor geneeskundige verzorging, de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering en de pensioenverzekering.

Hoofdstuk 3. Adequaatheid van de socialezekerheidsregelingen

911. Het plan dat de lidstaten van de Europese Unie moeten voorleggen met het oog op de uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming moet onder meer ernaar streven om alle werknemers en zelfstandigen op hun grondgebied een adequate sociale bescherming te waarborgen.[2191]

912. In dit hoofdstuk onderzoeken we in hoever België op dit ogenblik reeds uitvoering heeft gegeven aan de aanbeveling, wat de adequaatheid van de onderzochte socialezekerheidsregelingen betreft.

We omschrijven eerst het evaluatiekader dat we daarbij hanteren (A). Vervolgens toetsen we de adequaatheid van de Belgische socialezekerheidsregelingen aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming (B). Voor de probleemsituaties die we daarbij vaststellen, formuleren we aanbevelingen. Ten slotte brengen we onze aanbevelingen samen in een synthetisch overzicht van de door ons voorgestelde remediëringspistes (C).

A. Evaluatiekader

913. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming definieert adequaatheid van socialezekerheidsregelingen als de situatie waarin socialezekerheidsregelingen tijdig en overeenkomstig nationale omstandigheden een adequaat niveau van bescherming bieden aan de sociaal verzekerden. Het beschermingsniveau is adequaat, als de socialezekerheidsuitkeringen de uitkeringsgerechtigden een behoorlijke levensstandaard waarborgen en hen vrijwaren van armoede. De aanbeveling laat toe dat de adequaatheid wordt beoordeeld met inachtneming van het hele socialebeschermingsstelsel van een lidstaat.[2192]

De adequaatheid die de aanbeveling beoogt, heeft niet alleen betrekking op het niveau van de socialezekerheidsuitkeringen, maar ook op aspecten van de bijdrageregelingen.[2193] De bijdrage-regelingen kunnen immers ook een impact hebben op de adequaatheid van socialezekerheids-regelingen en -uitkeringen.[2194] De aanbeveling wenst dat de lidstaten van de Europese Unie ervoor zorgen dat de bijdragen van de sociaal verzekerden in verhouding staan tot hun draagkracht.[2195] Voorts zouden bijdragevrijstellingen en -verminderingen, met inbegrip van degene die zijn bestemd voor sociaal verzekerden met lage inkomens, neutraal moeten zijn ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en van de aard van hun arbeidsrelatie.[2196]

De overwegingen bij de aanbeveling wijzen erop dat het beschermen van mensen tegen de financiële gevolgen van sociale risico's weliswaar de belangrijkste, maar niet de enige functie van socialezekerheidsregelingen is en dat goed functionerende socialezekerheidsregelingen onder meer

2191 Punten 11-14 en 19 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2192 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2193 Punten 12, 13 en 14 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2194 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 84.

2195 Punt 12 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2196 Punt 13 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

ook de arbeidsmarktparticipatie van de sociaal verzekerden bevorderen. Daartoe moeten ze wel zó zijn ontworpen dat ze bijdragen tot de activering van de uitkeringsgerechtigden, hun terugkeer tot de arbeidsmarkt faciliteren en arbeidsmarkttransities van mensen ondersteunen. Men moet wel ervoor waken dat de maatregelen op dat vlak het recht van de betrokkenen om een waardig leven te leiden niet in het gedrang brengen.[2197]

914. Ongeacht de aard en de duur van hun arbeidsrelatie hebben werknemers en, onder vergelijkbare voorwaarden, zelfstandigen recht op adequate sociale bescherming.[2198] Door nationale wetgevers toegestane bijdragevrijstellingen of -verminderingen moeten van toepassing zijn voor alle sociaal verzekerden, ongeacht hun rechtspositie op de arbeidsmarkt of de aard van hun arbeidsrelatie.[2199]

De aanbeveling laat wel toe dat verschillende regels van toepassing zijn op werknemers en zelfstandigen.[2200] Ook het Europees Parlement sprak zich uit in die zin.[2201]

Wat zelfstandigen betreft, preciseert de aanbeveling dat de berekening van bijdragen en uitkeringen moet zijn gebaseerd op een objectieve en transparante beoordeling van hun werkelijke inkomsten en dat daarbij ook rekening moet worden gehouden met de schommelingen daarvan.[2202] Zelfstandigen kunnen immers moeilijkheden ondervinden om hun socialezekerheidsbijdragen te betalen, ingeval hun lopende beroepsinkomsten lager uitvallen dan het bedrag waarop de verschuldigde bijdragen zijn berekend. Ingeval zelfstandigen – binnen zekere grenzen – zelf het bedrag van hun socialezekerheidsbijdragen kunnen bepalen, kan dat een nadelige invloed hebben voor de adequaatheid van hun socialezekerheidsuitkeringen.[2203]

915. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming laat het aan de lidstaten over om de aard, de hoogte en de verstrekking van socialezekerheidsprestaties en de voorwaarden voor de toekenning ervan te bepalen. De lidstaten zijn immers het best geplaatst zijn om de belangrijke beleidsopties op die vlakken vast te leggen. Het komt tevens aan de lidstaten toe om de hoogte van de socialezekerheidsbijdragen vast te stellen en om te bepalen hoe de ontstentenis van werkgeversbijdragen wordt opgevangen in socialezekerheidsregelingen voor zelfstandigen.[2204] Het zijn ook de lidstaten die moeten beoordelen of het beoogde beschermingsniveau best wordt verwezenlijkt

2197 Overwegingen (8), (17) en (21) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2198 § 12 Europese Pijler van Sociale Rechten.

2199 Punt 13 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2200 Punt 5 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming; *cf*. advies 2019/08 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

2201 Punt 32 Resolutie van het Europees Parlement van 14 januari 2014 betreffende sociale bescherming voor iedereen, ook zelfstandige arbeidskrachten (2013/2111(INI)).

2202 Punt 14 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2203 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 85.

2204 Overweging (35) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

door middel van wettelijke of buitenwettelijke socialezekerheidsregelingen of middels een combinatie daarvan.[2205]

De uitvoering van de aanbeveling mag ten slotte het financiële evenwicht van de soialezekerheidsregelingen van de lidstaten niet in het gedrang brengen. De financiële duurzaamheid van die regelingen wordt immers essentieel geacht voor hun doeltreffendheid en efficiëntie.[2206]

B. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming

916. We onderzoeken hierna in hoever de doelstellingen van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming reeds zijn verwezenlijkt op het vlak van de adequaatheid van de Belgische socialezekerheidsregelingen.

Rekening houdend met het toepassingsgebied en de wijze waarop de aanbeveling de notie adequaatheid omschrijft, heeft onze analyse alleen betrekking op de inkomensvervangende uitkeringen die worden verstrekt door de onderzochte socialezekerheidsregelingen. Vooraf komen we evenwel nog even terug op het adequaatheidsprobleem dat we hebben vastgesteld in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging (1).

Dan stellen we ons de vraag of de wettelijke termijnen waarin de eerste betaling van inkomensvervangende socialezekerheidsuitkeringen moet plaatsvinden, waarborgen dat de socialezekerheidsregelingen, zoals de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming beoogt, tijdig een adequate bescherming verlenen (2).

We gaan vervolgens na of de Belgische socialezekerheidsregelingen de uitkeringsgerechtigden een behoorlijke levensstandaard garanderen (3) en hen vrijwaren van armoede (4). We onderzoeken ook in hoever de bijdrageregelingen de adequaatheid van de socialezekerheidsregelingen garanderen (5).

We verifiëren ten slotte of de socialezekerheidsregelingen voldoende maatregelen nemen om de arbeidsmarktparticipatie van de sociaal verzekerden te bevorderen en de terugkeer van de uitkeringsgerechtigden tot de arbeidsmarkt te faciliteren (6).

1. Adequaatheidsprobleem in de verzekering voor geneeskundige verzorging

917. De tussenkomst van de verzekering voor geneeskundige verzorging wordt beperkt tot het verzekerd tarief. In de regel wordt een deel van dat tarief, het zogenaamde 'persoonlijk aandeel', ook wel 'remgeld' genoemd, ten laste gelegd van de gerechtigde. We hebben vastgesteld dat de sociaal verzekerden voor sommige geneeskundige verstrekkingen een hoger persoonlijk aandeel dan 25% van het verzekerd tarief moeten dragen.[2207]

2205 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 24.

2206 Overweging (37) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2207 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 1, C. Adequaatheid.

In bijna al die gevallen overtreft dat persoonlijk aandeel het door het Protocol bij de Europese Code Sociale Zekerheid toegelaten maximumpercentage van het verzekerd tarief.[2208]

We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan de omvang van het persoonlijk aandeel voor die gevallen terug te brengen tot het maximumaandeel dat wordt toegelaten door de Europese Code Sociale Zekerheid.

2. Termijn voor de eerste betaling van socialezekerheidsprestaties

918. Adequaatheid van socialezekerheidsregelingen wordt in de aanbeveling omschreven als de situatie waarin socialezekerheidsregelingen tijdig en overeenkomstig nationale omstandigheden een adequaat niveau van bescherming bieden aan de sociaal verzekerden.[2209]

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming omschrijft niet wat onder tijdig moet worden verstaan. De lengte van gebeurlijke carenzperioden heeft vanzelfsprekend een invloed op het (laat)tijdig karakter van socialezekerheidsuitkeringen. Carenzperioden worden door de aanbeveling evenwel beschouwd als een aspect dat de effectieve verzekeringsdekking beïnvloedt.[2210] We verwijzen hiervoor naar onze voorgaande analyse op dat punt.[2211]

Een ander aspect dat het (laat)tijdig karakter van socialezekerheidsuitkeringen beïnvloedt, is de termijn die verstrijkt, vooraleer de eerste betaling van periodieke socialezekerheidsuitkeringen plaatsvindt. De aanbeveling geeft ter zake geen andere leidraad dan de precisering dat uitkeringen tijdig moeten worden verstrekt overeenkomstig de nationale omstandigheden. In België trekt de Wet Handvest Sociaal Verzekerde de krijtlijnen op dat vlak. De wet bepaalt binnen welke termijn beslissingen over het recht op socialezekerheidsuitkeringen moeten worden genomen en binnen welke termijn toegekende socialezekerheidsuitkeringen vervolgens moeten worden betaald. De wet legt alleen maximumtermijnen vast en laat toe dat specifieke wetgeving voorziet in kortere beslissings- en/of betalingstermijnen voor bepaalde socialezekerheidsregelingen.[2212] In de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 hebben we de wettelijke termijnen voor het nemen van beslissingen over het recht op de inkomensvervangende socialezekerheidsuitkeringen en voor de eerste betaling ervan onderzocht.

919. We geven hierna eerst, voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, een overzicht van de wettelijke maximumtermijnen voor de toekenning of weigering van inkomensvervangende socialezekerheidsuitkeringen en voor de eerste betaling ervan (a).

Vervolgens onderzoeken we of die termijnen garanderen dat de eerste betaling van verschuldigde socialezekerheidsuitkeringen tijdig plaatsvindt, zoals beoogd door de aanbeveling (b).

2208 Titel I Protocol Europese Code Sociale Zekerheid; zie F. LOUCKX, *Staat en gezondheidszorg*, Brussel, Larcier, 2015, nrs. 133 en 143.

2209 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2210 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2211 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 2. Ingang van het recht.

2212 Art. 10 en 12 Wet Handvest Sociaal Verzekerde.

In een deelbesluit vatten we ten slotte onze bevindingen samen en formuleren we voorstellen tot remediëring van situaties waarin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming naar ons oordeel nog niet (volledig) is uitgevoerd (c).

a. Overzicht van de termijnen voor de eerste betaling van uitkeringen

920. We geven een overzicht van de geldende beslissings- en betalingstermijnen in de onderstaande tabel.[2213]

Tabel 68. Beslissings- en betalingstermijnen in de Belgische socialezekerheidsregelingen

Socialezekerheidsregeling	Beslissingstermijn	Betalingstermijn	1ste betaling[2214]
Arbeidsongeschiktheid werknemers	5 resp. 7 dagen	30 dagen	30 dagen[2215]
Arbeidsongeschiktheid zeelieden	3 dagen	(4 maanden)	4 maanden en 3 dagen
Arbeidsongeschiktheid zelfstandigen	Niet wettelijk bepaald[2216]	2 maanden	2 maanden[2217]
Ouderschap werknemers	geen (*moederschapsuitkering*) (4 maanden) (*andere uitkering*)	30 dagen (4 maanden)	30 dagen[2218] 8 maanden
Ouderschap zeelieden	(4 maanden)	(4 maanden)	8 maanden
Ouderschap zelfstandigen	geen (*moederschapsuitkering*) eenmalige betaling (*andere uitkering*)	2 maanden	2 maanden[2219]
Arbeidsongevallen+beroepsziekten private en publieke sector	(4 maanden)	(4 maanden)	8 maanden
Asbestfonds	2 maanden	geen[2220]	geen
Werkloosheidsverzekering	1 maand	1 maand	2 maanden
Wachtgeldenregeling	(4 maanden)	(4 maanden)	8 maanden
Overbruggingsrecht	(4 maanden)	(4 maanden)	8 maanden
Pensioenverzekering werknemers	4 maanden	4 maanden	8 maanden
Pensioenverzekering zelfstandigen	4 maanden	4 maanden	8 maanden

2213 De tabel geeft niet aan in welke mate de ingangsdatum van de termijnen afhankelijk is van de datum waarop sociaal verzekerden verzoeken om de toekenning van uitkeringen. Zij geeft geen overzicht van de wettelijk bepaalde gronden tot schorsing of verlenging van die termijnen of van de gevallen waarin socialezekerheidsinstellingen voorschotten kunnen betalen.

2214 De maximumtermijn voor de 1ste betaling is de resultante van de beslissings- en de betalingstermijn.

2215 De beslissingtermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2216 De beslissingstermijn bedraagt de facto minder dan 2 maanden.

2217 De beslissingtermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2218 De beslissingtermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2219 De beslissingtermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2220 Het Asbestfonds valt niet onder de toepassing van het handvest van de sociaal verzekerde, zodat de in het handvest bepaalde maximumtermijn van 4 maanden niet van toepassing is. Volgens Fedris geschiedt de betaling binnen de 45 dagen.

Pensioenverzekering ambtenaren Belgische Staat	(4 maanden)	(4 maanden)	8 maanden

In de gevallen waarin de wetgever geen termijn heeft vastgelegd voor het nemen van een beslissing of voor het uitvoeren van de eerste betaling, geldt telkens de maximumtermijn van 4 maanden die is vastgelegd in de Wet Handvest Sociaal Verzekerde. In dat geval kan uit de wetgeving bijgevolg niet worden afgeleid of die maximumtermijn noodzakelijk werd geacht. Die impliciete maximumtermijn is in de tabel tussen haakjes geplaatst om het onderscheid te maken met expliciet bepaalde wettelijke termijnen van 4 maanden voor het nemen van een beslissing of het uitvoeren van de eerste betaling.

In sommige gevallen bepaalt de specifieke wetgeving dat de termijn voor het nemen van de beslissing tot toekenning van de uitkering, is inbegrepen in de termijn voor het verrichten van de eerste betaling van toegekende uitkeringen. De termijn voor het toekennen of weigeren van de uitkering is dan soms wel, soms niet bepaald. In alle gevallen waarin de beslissingstermijn niet is bepaald, is de termijn voor de eerste betaling korter dan 4 maanden. Daaruit volgt dat de in het handvest van de sociaal verzekerde vastgelegde maximumtermijn van 4 maanden voor het toekennen of weigeren van de uitkering, niet van toepassing kan zijn in die gevallen. In de tabel wordt dat tot uiting gebracht door de vermelding dat er geen beslissingstermijn is.

b. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming

921. De bovenstaande tabel toont de grote verscheidenheid van beslissings- en betalingstermijnen en van de daaruit voortvloeiende termijnen voor de eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen.

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming legt geen termijnen vast voor de eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen. Het principe van de adequaatheid geldt evenwel voor alle werknemers en zelfstandigen.[2221] Daaruit volgt dat de regels die de termijnen voor een eerste betaling vastleggen neutraal moeten zijn ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt en van de aard van hun arbeidsrelatie. Om die reden analyseren we eerst of per sociaal risico vastgestelde verschillen in beslissings- en betalingstermijnen voor werknemers en zelfstandigen gerechtvaardigd zijn en formuleren we waar nodig remediëringsvoorstellen (1°).

We gaan ervan uit dat de socialezekerheidsregelingen niet een en dezelfde beslissingstermijn moeten hanteren. Afhankelijk van de aard van het verzekerde sociaal risico kan een kortere dan wel langere termijn nodig zijn om de socialezekerheidsinstellingen in de mogelijkheid te stellen om te onderzoeken of de toekennings- en uitbetalingsvoorwaarden zijn vervuld en, in voorkomend geval, het verschuldigde uitkeringsbedrag te bepalen. We gaan echter ook uit van de hypothese dat de aard van het verzekerde sociaal risico geen verschillen in de termijn voor de eerste betaling van uitkeringen rechtvaardigt. We onderzoeken daarom ook in welke mate een harmonisering van de betalingstermijnen kan leiden tot kortere maximumtermijnen voor de eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen en aldus de adequaatheid van de Belgische socialezekerheidsregelingen kan verhogen (2°).

2221 Punten 2 en 5 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

We merken voorafgaandelijk nog op dat we binnen het bestek van dit onderzoek niet hebben kunnen nagaan hoe snel de eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen in de praktijk geschiedt. We kunnen bijgevolg niet inschatten welke invloed de aanbevelingen die we formuleren, hebben op de feitelijke termijnen waarbinnen de eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen plaatsvindt. In het bestek van dit onderzoek hebben we ten slotte ook de mogelijkheden van socialezekerheidsinstellingen om voorschotten te betalen niet kunnen onderzoeken.

1° Vergelijkende analyse in functie van de rechtspositie op de arbeidsmarkt en de aard van de arbeidsrelatie

922. We onderzoeken hierna, per sociaal risico, in hoever eventueel uiteenlopende beslissings- en betalingstermijnen voor (bepaalde categorieën) werknemers en zelfstandigen, kunnen worden gerechtvaardigd.[2222]

923. We stellen ten eerste vast dat de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen geen of een korte beslissingstermijn hanteren en dat de beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn, wat de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen betreft.

In de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden is geen betalingstermijn vastgelegd. Rekening houdend met de korte expliciete beslissingstermijn die de zeeliedenverzekering hanteert, zien we geen reden waarom de betalingstermijn ten aanzien van zeelieden gelijk zou moeten zijn aan de lange maximumtermijn die de Wet Handvest Sociaal Verzekerde toelaat. De effectieve toepassing van die maximumtermijn zou niet neutraal zijn ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de zeelieden. We bevelen de wetgever daarom aan om in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden, zoals voor de werknemers, een betalingstermijn van 30 dagen waarin de beslissingstermijn is inbegrepen, in te voeren. De bevoegde socialezekerheidsinstelling fungeert overigens ook als verzekeringsinstelling in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers en is bijgevolg vertrouwd met die betalingstermijn van 30 dagen.

Voor zelfstandigen bedraagt de betalingstermijn waarin de beslissingstermijn is inbegrepen, 2 maanden. De termijn voor het nemen van de beslissing is niet geëxpliciteerd. Als men een betalingstermijn van 30 dagen, zoals die geldt voor werknemers, in mindering zou brengen op de termijn van 2 maanden, zou de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen een beslissingstermijn van 30 dagen kennen. Een dergelijke beslissingstermijn kan niet meer gerechtvaardigd worden door een verwijzing naar de duur van de carenzperiode. Die is immers reeds, afgezien van onze aanbeveling ter zake[2223], aanzienlijk ingekort. De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers en voor zelfstandigen hanteren voorts geen identieke, maar wel vergelijkbare arbeidsongeschiktheidsbegrippen waarmee de betrokken socialezekerheidsinstellingen reeds lang vertrouwd zijn. We zien ook daarin geen geldig motief voor de instandhouding van de langere betalingstermijn voor zelfstandigen. De bevoegde socialezekerheidsinstellingen fungeren trouwens ook als verzekeringsinstellingen in het kader van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers. De termijn van 2 maanden is naar ons oordeel bijgevolg niet neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt. We bevelen de wetgever daarom aan om in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor

2222 Beginsel 12 van de Europese pijler van sociale rechten; Punten 1.1, 2, 5 en 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2223 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 2, b. Arbeidsongeschiktheid.

zelfstandigen de betalingstermijn van 2 maanden waarin de beslissingstermijn is inbegrepen, terug te brengen tot 30 dagen.

924. Ten tweede verschillen de beslissings- en betalingstermijnen in de onderscheiden ouderschapsverzekeringen. Die hanteren bovendien intern ook niet altijd dezelfde regels, naargelang het gaat om moederschapsuitkeringen dan wel om andere ouderschapsuitkeringen.

We zien geen reden waarom alleen moederschapsuitkeringen voor werknemers binnen dezelfde termijn kunnen worden betaald als arbeidsongeschiktheidsuitkeringen. We bevelen de Belgische wetgever dan ook aan om ook voor de ouderschapsuitkeringen voor werknemers te voorzien in een betalingstermijn van 30 dagen waarin de beslissingstermijn is inbegrepen.

In de ouderschapsverzekering voor zeelieden zijn geen beslissings- en betalingstermijnen vastgelegd en gelden bijgevolg de respectieve termijnen van telkens 4 maanden waarin de Wet Handvest Sociaal Verzekerde voorziet. We zien geen reden waarom die termijnen moeten verschillen van de termijnen voor werknemers. Met het oog op de neutraliteit ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van zeelieden bevelen we de wetgever dan ook aan om voor alle ouderschapsuitkeringen voor zeelieden te voorzien in een betalingstermijn van 30 dagen waarin de beslissingstermijn is inbegrepen, zoals reeds het geval is respectievelijk zoals we aanbevelen voor werknemers.

Wat uitkeringen bij adoptieverlof voor zelfstandigen betreft, geldt een eenmalige uitbetaling uiterlijk 1 maand na afloop van het laatste kwartaal van het adoptieverlof respectievelijk de aanvangsdatum van het pleegouderverlof.[2224] Rekening houdend met de duur van het adoptieverlof achten we de eenmalige uitbetaling niet voldoende tijdig. Dat zou slechts het geval zijn, als die betaling zou geschieden binnen de maand na de aanvang van het verlof. De eenmalige betaling van uitkeringen bij pleegouderverlof vindt wel plaats binnen de maand na de aanvang ervan. We bevelen de Belgische wetgever aan om, zowel wat het adoptie- als het pleegouderverlof voor zelfstandigen betreft, af te stappen van het principe van de eenmalige betaling en om eenzelfde betalingstermijn en -periodiciteit in te voeren als voor werknemers. Beide adoptie- of pleegouders hebben immers niet noodzakelijk dezelfde rechtspositie op de arbeidsmarkt. De eerste betaling van het pleegouderverlof heeft dan nog steeds plaats binnen dezelfde termijn als de eenmalige betaling thans. Het gelijkschakelen van de betalingstermijnen draagt bovendien bij tot een grotere transparantie van de betalingsregels. De socialezekerheidsinstellingen die de uitkeringen bij adoptieverlof en pleegouderverlof betalen, zijn voorts dezelfde als degene die de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen betalen. Zij zijn bijgevolg vertrouwd met betalingstermijnen van 30 dagen.

Uitkering bij vaderschaps- en geboorteverlof worden, anders dan de overige ouderschaps-uitkeringen voor zelfstandigen, niet betaald door de socialezekerheidsinstellingen die fungeren als verzekeringsinstelling in het kader van de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering voor zelfstandigen. Rekening houdend met de korte duur van het vaderschapsverlof dat 10 dagen of, voor zelfstandigen, 20 halve dagen bedraagt, achten we de termijn van 30 dagen na afloop van het vaderschaps- of geboorteverlof voor de eenmalige betaling van de uitkering niet onredelijk. De lengte van de termijn op zich is overigens gelijk aan de door ons aanbevolen maximumtermijn voor de betaling van uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof.

2224 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, C, 1, c. Socialezekerheidsprestaties in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen…

925. Ten derde hanteren ook de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling voor zeelieden en de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen uiteenlopende beslissings- en betalingstermijnen.

In de wachtgeldenregeling voor zeelieden zijn geen beslissings- en betalingstermijnen vastgelegd en gelden bijgevolg de respectieve termijnen van telkens 4 maanden waarin de Wet Handvest Sociaal Verzekerde voorziet. We zien geen reden waarom die termijnen moeten verschillen van de termijnen in de werkloosheidsverzekering voor werknemers. Met het oog op de neutraliteit ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van zeelieden bevelen we de wetgever dan ook aan om, wat de wachtgelden voor zeelieden betreft, te voorzien in dezelfde beslissings- en betalingstermijnen als voor de werkloosheidsuitkeringen voor werknemers.

In de regeling van het overbruggingsrecht gelden eveneens de respectieve termijnen van telkens 4 maanden waarin de Wet Handvest Sociaal Verzekerde voorziet, bij ontstentenis van andersluidende wetsbepalingen. We zien geen reden waarom de lengte van de beslissings- en betalingstermijnen zou verschillen van de termijnen in de werkloosheidsverzekering voor werknemers in de mate waarin de regeling van het overbruggingsrecht in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen de functionele tegenhanger vormt van de werkloosheidsverzekering. Met het oog op de neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt bevelen we de wetgever dan ook aan om voor de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht te voorzien in dezelfde beslissings- en betalingstermijnen als voor de werkloosheidsuitkeringen voor werknemers.

926. Zo komen we ten vierde bij de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen. Ook voor die verzekeringen is niet voorzien in expliciete beslissings- en betalingstermijnen en gelden bijgevolg de respectieve termijnen van telkens 4 maanden waarin de Wet Handvest Sociaal Verzekerde voorziet. Rekening houdend met de aard van de sociaal verzekerde risico's, achten we het niet uitgesloten dat langere beslissingstermijnen nodig zijn dan in andere socialezekerheidsregelingen. Met het oog op een grotere kenbaarheid en transparantie bevelen we de wetgever wel aan om de maximale beslissings- en betalingstermijnen expliciet vast te leggen in de desbetreffende wetgeving en, bij gelegenheid, ook te onderzoeken of geen kortere dan die maximumtermijnen kunnen worden vastgelegd.

927. De wettelijke pensioenverzekeringen hanteren ten slotte gelijke betalings- en beslissingstermijnen, al is die termijn niet expliciet vastgelegd in de pensioenverzekering voor ambtenaren. Rekening houdend met de specifieke toekenningsvoorwaarden en berekeningswijzen van pensioenen, achten we het niet uitgesloten dat langere beslissingstermijnen nodig zijn dan in andere socialezekerheidsregelingen. Met het oog op een grotere gelijkheid, kenbaarheid en transparantie bevelen we de wetgever aan om, wat ambtenarenpensioenen betreft, de maximale beslissings- en betalingstermijnen expliciet vast te leggen in de toepasselijke wetgeving en, bij gelegenheid, ook te onderzoeken of geen kortere dan die maximumtermijnen kunnen worden vastgelegd.

928. We geven het resultaat van onze aanbevelingen in groene letters weer in de onderstaande tabel.

Tabel 69. Impact van onze aanbevelingen i.f.v. rechtspositie op de arbeidsmarkt en aard van de arbeidsrelatie

Socialezekerheidsregeling	Beslissingstermijn	Betalingstermijn	1ste betaling

Arbeidsongeschiktheids-verzekering werknemers	5 resp. 7 dagen	30 dagen	30 dagen[2225]
Arbeidsongeschiktheids-verzekering zeelieden	3 dagen	30 dagen	30 dagen[2226]
Arbeidsongeschiktheids-verzekering zelfstandigen	geen	30 dagen	30 dagen[2227]
Ouderschapsverzekering werknemers	geen (*moederschapsuitkering*) geen (*andere uitkeringen*)	30 dagen 30 dagen	30 dagen[2228] 30 dagen[2229]
Ouderschapsverzekering zeelieden	Geen (*moederschapsuitkering*)	30 dagen	30 dagen[2230]
Ouderschapsverzekering zelfstandigen	geen(*moederschapsuitkering*) geen (*andere uitkeringen*)	30 dagen 30 dagen	30 dagen [2231] 30 dagen[2232]
Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen private en publieke sector	4 maanden	4 maanden	8 maanden
Asbestfonds	2 maanden	geen[2233]	geen
Werkloosheidsverzekering	1 maand	1 maand	2 maanden
Wachtgeldenregeling	1 maand	1 maand	2 maanden
Overbruggingsrecht	1 maand	1 maand	2 maanden
Pensioenverzekering werknemers	4 maanden	4 maanden	8 maanden
Pensioenverzekering zelfstandigen	4 maanden	4 maanden	8 maanden
Pensioenverzekering ambtenaren Belgische Staat	4 maanden	4 maanden	8 maanden

Uit de vergelijking met de voorgaande tabel waarin de thans geldende maximale beslissings- en betalingstermijnen worden weergegeven, blijkt dat de maximumtermijn voor de eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen in vele gevallen wel (beduidend of aanzienlijk) korter wordt, maar in, een weliswaar minder groot, aantal gevallen nog steeds 8 maanden bedraagt.

2225 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2226 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2227 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2228 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2229 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2230 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2231 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2232 Die termijn geldt voor de eenmalige betaling van de uitkering bij vaderschaps- of geboorteverlof voor zelfstandigen. Uitkeringen bij pleegouderverlof worden periodiek. De termijn geldt voor de eerste betaling ervan.

2233 Het Asbestfonds valt niet onder de toepassing van het handvest van de sociaal verzekerde, zodat de in het handvest bepaalde maximumtermijn van 4 maanden niet van toepassing is. Volgens Fedris geschiedt de betaling binnen de 45 dagen.

2° Vergelijkende analyse in functie van de aard van het sociale risico

929. De maximumtermijn voor de eerste betaling van een socialezekerheidsuitkering is de resultante van de ter zake geldende beslissings- en de betalingstermijn. We gaan ervan uit dat de aard van het verzekerde sociaal risico of de toekenningsvoorwaarden en berekeningswijzen van uitkeringen kunnen rechtvaardigen dat beslissingstermijnen niet dezelfde zijn voor alle socialezekerheidsregelingen.

We zien evenwel geen reden waarom, eens de beslissing tot toekenning van een socialezekerheidsuitkering is genomen, de termijn voor de eerste betaling ervan, ongeacht het verzekerd sociaal risico, zou verschillen van socialezekerheidsregeling tot socialezekerheidsregeling.

Onder de geldende wetgeving bedragen de wettelijke maximumtermijnen voor de eerste betaling hetzij 30 dagen of 1 maand, hetzij 2 maanden, hetzij 4 maanden. Als gevolg van onze hoger geformuleerde aanbevelingen, zou die betalingstermijn steeds 30 dagen bedragen, behoudens in de arbeidsongevallen-, beroepsziekte- en pensioenverzekeringen. Die socialezekerheidsregelingen hanteren een maximumbetalingstermijn van 4 maanden. Die termijn is weliswaar niet strijdig met de maximumbetalingstermijn waarin de Wet Handvest Sociaal Verzekerde voorziet of is, precies door ontstentenis van een kortere expliciete termijn, gelijk daaraan. Een kwarteeuw na de totstandkoming van die wet achten we een dergelijke termijn voor de eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen niet langer redelijk, rekening houdend met de technologische ontwikkelingen die zich sindsdien hebben voorgedaan. We bevelen de wetgever dan ook aan om alle langere betalingstermijnen terug te brengen tot 30 dagen, door zowel de maximale betalingstermijn in de Wet Handvest Sociaal Verzekerde te wijzigen, als die kortere maximumtermijn, met het oog op een grotere transparantie, ook expliciet vast te leggen in de specifieke wetgeving voor elke socialezekerheidsregeling.

Voor de eenvormigheid bevelen we ten slotte voor om alle termijnen van 1 maand te formuleren als termijnen van 30 dagen.

930. We illustreren het effect van onze bijkomende aanbevelingen door de geldende termijnen voor een eerste betaling te vergelijken met de door ons aanbevolen termijnen, zoals weergegeven in de onderstaande tabel.

Tabel 70. Impact van onze aanbevelingen in functie van de aard van het sociaal risico

Socialezekerheidsregeling	Thans	Geremedieerd
Arbeidsongeschiktheid werknemers	30 dagen[2234]	30 dagen[2235]
Arbeidsongeschiktheid zeelieden	4 maanden en 3 dagen	30 dagen[2236]
Arbeidsongeschiktheid zelfstandigen	2 maanden[2237]	30 dagen[2238]

2234 De beslissingtermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2235 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2236 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2237 De beslissingtermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2238 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

Ouderschap werknemers	30 dagen[2239] 8 maanden	30 dagen[2240] 30 dagen[2241]
Ouderschap zeelieden	8 maanden	30 dagen[2242]
Ouderschap zelfstandigen	2 maanden[2243]	30 dagen [2244] 30 dagen[2245]
Arbeidsongevallen+beroepsziekten private en publieke sector	8 maanden	5 maanden
Asbestfonds	geen	2 maanden[2246]
Werkloosheidsverzekering	2 maanden	2 maanden
Wachtgeldenregeling	8 maanden	2 maanden
Overbruggingsrecht	8 maanden	2 maanden
Pensioenverzekering werknemers	8 maanden	5 maanden
Pensioenverzekering zelfstandigen	8 maanden	5 maanden
Pensioenverzekering ambtenaren Belgische Staat	8 maanden	5 maanden

Slechts 3 (kortere) termijnen voor een eerste betaling blijven bij toepassing van onze aanbevelingen nog even lang. Alle andere termijnen worden ingekort met 1 maand of met 3, 6 of 7 maanden. In 5 gevallen blijft de termijn voor de eerste betaling nog steeds langer dan 1 maand. Dat is te wijten aan de bijhorende beslissingstermijnen die niet zijn inbegrepen in de betalingstermijnen.

931. We geven tot slot al onze aanbevelingen samen in groene letters weer in de onderstaande tabel.

Tabel 71. Impact van al onze aanbevelingen op de termijn voor de eerste betaling van socialezekerheiduitkeringen

Socialezekerheidsregeling	Beslissingstermijn	Betalingstermijn	1ste betaling
Arbeidsongeschiktheids-verzekering werknemers	5 resp. 7 dagen	30 dagen	30 dagen[2247]
Arbeidsongeschiktheids-verzekering zeelieden	3 dagen	30 dagen	30 dagen[2248]

2239 De beslissingtermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.
2240 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.
2241 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.
2242 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.
2243 De beslissingtermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.
2244 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.
2245 Die termijn geldt voor de eenmalige betaling van de uitkering bij vaderschaps- of geboorteverlof voor zelfstandigen. Uitkeringen bij pleegouderverlof worden periodiek. De termijn geldt voor de eerste betaling ervan.
2246 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.
2247 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.
2248 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

Arbeidsongeschiktheids-verzekering zelfstandigen	geen	30 dagen	30 dagen[2249]
Ouderschapsverzekering werknemers	geen (*moederschapsuitkering*) geen (*andere*)	30 dagen 30 dagen	30 dagen[2250] 30 dagen[2251]
Ouderschapsverzekering zeelieden	geen	30 dagen	30 dagen[2252]
Ouderschapsverzekering zelfstandigen	geen geen	30 dagen 30 dagen	30 dagen [2253] 30 dagen[2254]
Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen private en publieke sector	4 maanden	30 dagen	5 maanden
Asbestfonds	2 maanden	geen[2255]	2 maanden[2256]
Werkloosheidsverzekering	30 dagen	30 dagen	2 maanden
Wachtgeldenregeling	30 dagen	30 dagen	2 maanden
Overbruggingsrecht	30 dagen	30 dagen	2 maanden
Pensioenverzekering werknemers	4 maanden	30 dagen	5 maanden
Pensioenverzekering zelfstandigen	4 maanden	30 dagen	5 maanden
Pensioenverzekering ambtenaren Belgische Staat	4 maanden	30 dagen	5 maanden

c. Deelbesluit

932. Onze aanbevelingen hebben slechts betrekking op het inkorten van de wettelijk toegelaten maximumtermijnen voor de 1ste betaling van socialezekerheidsuitkeringen.

Uit ons onderzoek blijkt dat de Belgische wetgeving op zich nog geen tijdige eerste betaling van de meeste geanalyseerde periodieke inkomensvervangende socialezekerheidsuitkeringen waarborgt. Onze aanbevelingen expliciteren de wettelijk toegelaten maximumtermijnen in een aantal gevallen en brengen die termijnen voor het merendeel van de onderzochte socialezekerheidsuitkeringen terug tot een naar ons oordeel redelijke termijn. We verliezen daarbij niet uit het oog dat de ingangsdatum van door ons voorgestelde termijnen voor het overige in vele gevallen afhankelijk zal blijven van de datum

2249 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2250 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2251 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2252 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2253 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

2254 Die termijn geldt voor de eenmalige betaling van de uitkering bij vaderschaps- of geboorteverlof voor zelfstandigen. Uitkeringen bij pleegouderverlof worden periodiek. De termijn geldt voor de eerste betaling ervan.

2255 Het Asbestfonds valt niet onder de toepassing van het handvest van de sociaal verzekerde, zodat de in het handvest bepaalde maximumtermijn van 4 maanden niet van toepassing is. Volgens Fedris geschiedt de betaling binnen de 45 dagen.

2256 De beslissingstermijn is inbegrepen in de betalingstermijn.

waarop sociaal verzekerden verzoeken om de toekenning van uitkeringen en dat die termijnen kunnen worden geschorst of verlengd op wettelijke gronden.

3. Waarborgen van een behoorlijke levensstandaard

933. Overeenkomstig de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming moeten de lidstaten van de Europese Unie erop toezien dat werknemers en zelfstandigen tijdig toegang hebben tot socialezekerheidsuitkeringen die hen een behoorlijke levenstandaard garanderen.[2257]

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming omschrijft niet wat moet worden verstaan onder een behoorlijke levensstandaard. Daarom hanteren we het volgende referentiekader. De Belgische Academische Raad voor Pensioenen die bestaat uit 12 experten uit verschillende wetenschappelijke disciplines, beschouwt de door pensioenen gewaarborgde levensstandaard als adequaat, als die niet te sterk afwijkt van de levensstandaard die de uitkeringsgerechtigden kenden vóór de ingang van hun pensioen, zonder dat zij na de opname van hun pensioen verplicht zijn om nog een arbeidsinkomen te verwerven.[2258]

In het kader van dit onderzoek achten we, daarop voortbouwend, de door socialezekerheidsuitkeringen gewaarborgde levensstandaard behoorlijk, als die, zonder dat de sociaal verzekerden daartoe nog een arbeidsinkomen moeten verwerven, niet te sterk afwijkt van de levensstandaard die zij hadden vóór de intrede van het verzekerd sociaal risico. Deze benadering vindt ook steun in het decommercialisme-concept, dat Esping Andersen en daaropvolgende literatuur hanteren om de performantie van nationale socialezekerheidssystemen te beoordelen.[2259]

934. De vraag rijst hoe kan worden nagegaan of socialezekerheidsuitkeringen niet te sterk afwijken van de voorafgaande levensstandaard van de uitkeringsgerechtigden. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming bevat immers geen bepalingen dienaangaande.

Hieronder lichten we eerst toe waarom we de Belgische socialezekerheidsuitkeringen met dat oogmerk toetsen aan de voor België bindende socialegrondrechtenverdragen (a). We onderzoeken dan, achtereenvolgens, of de Belgische uitkeringspercentages de door die verdragen voorgeschreven vervangingsratio bereiken (b), of de Belgische arbeidsinkomensgrenzen voor de berekening van uitkeringen en de Belgische forfaitaire uitkeringen het door die verdragen voorgeschreven peil bereiken (c) en of de uitkeringen voor gerechtigden die niet beantwoorden aan het in die verdragen bepaalde profiel van de modelgerechtigden, het vereiste niveau halen (d).

Anders dan de socialegrondrechtenverdragen streeft de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming uitdrukkelijk ernaar dat atypische werknemers en zelfstandigen onder vergelijkbare voorwaarden als typische werknemers een adequate sociale bescherming genieten. Daarom onderzoeken we vervolgens ook of de regels inzake de berekening van het bedrag van de Belgische

---

2257 Punt 11 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2258 COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 13.

2259 G. ESPING-ANDERSEN, *Les trois mondes de l'État-providence. Essai sur le capitalisme moderne (1990*), voorwoord en vertaling bewerkt door F.-X. MERRIEN, Paris, Presses universitaires de France, 2007, 35 en 54.

socialezekerheidsuitkeringen voldoende neutraal zijn ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden en hun rechtspositie op de arbeidsmarkt (e).

In een deelbesluit vatten we ten slotte onze bevindingen samen (f).

a. Methodologie

935. Socialegrondrechtenverdragen voorzien in vervangingsratio's die socialezekerheids-uitkeringen moeten bereiken, opdat ze kunnen worden geacht een behoorlijke levensstandaard te waarborgen. De socialegrondrechtenverdragen vormen in dit stadium, in afwachting van de verdere ontwikkeling van een Europees referentiekader voor de toetsing van nationale socialezekerheidsuitkeringen aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming, een passend referentiekader om na te gaan in hoever de Belgische socialezekerheidsuitkeringen een behoorlijke levenstandaard waarborgen aan de uitkeringsgerechtigden. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming is immers een uitvoering (van inzonderheid het 12de beginsel) van de Europese Sociale Pijler die de lidstaten van de Europese Unie oproept tot eerbiediging van de normen die zijn vastgelegd door de socialegrondrechtenverdragen.[2260]

Bijgevolg hanteren we in dit onderzoek als referentienormen de vervangingsratio's in de socialegrondrechtenverdragen die bindend[2261] zijn voor België en de vervangingsratio's in een aantal richtlijnen van de Europese Unie. We betrekken socialegrondrechtenverdragen die (nog) niet bindend zijn voor België, toch bij onze analyse, als ze zijn geratificeerd door een significant aantal lidstaten van de Europese Unie. [2262] De socialegrondrechtenverdragen die verbindend zijn voor België, leggen wel een te bereiken uitkeringsniveau op, maar laten de Belgische wetgever voor het overige in principe toe naar eigen inzicht te bepalen hoe socialezekerheidsuitkeringen worden berekend, op voorwaarde dat de daaruit voortvloeiende uitkeringsbedragen ten minste het door de socialegrondrechtenverdragen vereiste niveau bereiken.[2263]

Het doet zich voor dat verschillende socialegrondrechtenverdragen en/of richtlijnen tegelijk van toepassing zijn en uiteenlopende vervangingsratio's voorschrijven met betrekking tot eenzelfde sociaal risico. In dat geval toetsen we, logischerwijze, de desbetreffende Belgische socialezekerheidsregeling aan de strengste vervangingsratio die bindend is voor België.

b. Uitkeringspercentages getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's

936. De socialegrondrechtenverdragen leggen de vereiste vervangingsratio van socialezekerheids-uitkeringen vast ten aanzien van modelgerechtigden.

2260 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate coverage", European Commission, 2020, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1312&eventsId=1716&furtherEvents=yes%20, 13-16.

2261 Zie F. LOUCKX, "De verdragsrechtelijke en grondwettelijke grondslagen van de Beligsche sociale zekerheiden hun relevantie voor de rechtspraktijk", wordt gepubliceerd in *TSR* 2021.

2262 Voor een opsomming van de gehanteerde socialegrondrechtenverdragen en richtlijnen van de Europese Unie, *supra*, deel 3, hoofdstuk 2, A. Evaluatiekader).

2263 P. SCHOUKENS, "Instruments of the Council of Europe and Interpretation Problems" in F. PENNINGS (ed.), *International Social Security Standards. Current Views and Interpretation Matters*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 87; J.-M. SERVAIS, *Droit international du travail*, Brussel, Larcier, 2015, 309-310.

We lichten hierna toe hoe de modelgerechtigden worden gedefinieerd (1°) en welke de vereiste vervangingsratio's zijn (2°). We gaan vervolgens na of de Belgische socialezekerheidsuitkeringen de vereiste vervangingsratio's bereiken (3°).

1° Modelgerechtigden

937. De socialegrondrechtenverdragen omschrijven de modelgerechtigden en bepalen de vervangingsratio's in functie van de diverse sociale risico's waarop zij van toepassing zijn. We hanteren voor onze analyse bijgevolg de omschrijving van de modelgerechtigde in het socialegrondrechtenverdrag dat, voor het desbetreffende sociale risico, de hoogste vervangingsratio voorschrijft. De socialegrondrechtenverdragen laten het aan den ationale wetgevers over om te bepalen wie wordt beschouwd als partner of kind van een uitkeringsgerechtigde.

In de onderstaande tabel geven we, per sociaal risico het socialegrondrechtenverdrag met de hoogste vervangingsratio en de daarin vastgelegde omschrijving van de modelgerechtigde. We formuleren de modelgerechtigden in de tabel, anders dan vaak het geval is in de socialegrondrechtenverdragen, op een genderneutrale wijze.

Tabel 72. Modelgerechtigden in de socialegrondrechtenverdragen

Arbeidsongeschiktheid-ziekte	IAO-Verdrag 130	volwassene met partner en 2 kinderen
Arbeidsongeschiktheid-invaliditeit	Protocol Europese Code Sociale Zekerheid	volwassene met partner en 2 kinderen
Moederschap	Protocol Europese Code Sociale Zekerheid	vrouw
Arbeidsongevallen/beroepsziekten-arbeidsongeschiktheid	IAO-Verdrag 121	volwassene met partner en 2 kinderen
Arbeidsongevallen/beroepsziekten-overlijden	IAO-Verdrag 121	langstlevende partner met 2 kinderen
Werkloosheid	Protocol Europese Code Sociale Zekerheid	volwassene met partner en 2 kinderen
Rustpensioenen	Protocol Europese Code Sociale Zekerheid	volwassene met partner
Overlevingspensioenen	Protocol Europese Code Sociale Zekerheid	langstlevende partner met 2 kinderen

2° Vereiste vervangingsratio

938. De socialegrondrechtenverdragen bepalen dat de socialezekerheidsuitkeringen voor de respectieve modelgerechtigden (aangevuld met de kinderbijslag voor modelgerechtigden met kinderen), ten minste het in de verdragen voorgeschreven percentage moeten bereiken van het vroegere arbeidsinkomen van de modelgerechtigden (eveneens aangevuld met de kinderbijslag voor modelgerechtigden met kinderen).

Om na te gaan of socialezekerheidsuitkeringen de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken, moet men (de som van de kinderbijslag en) de uitkering delen door (de som van de kinderbijslag en) het

gederfde arbeidsinkomen. Het quotiënt van die deling, vermenigvuldigd met 100, moet gelijk zijn aan of hoger dan de grondrechtelijke vervangingsratio voor het desbetreffende sociale risico.[2264] Bij het uitvoeren van die bewerking moet men de arbeidsinkomens, kinderbijslagen en uitkeringen berekenen over eenzelfde tijdsbasis.[2265] Ingeval socialezekerheidsregelingen, zoals in België, van toepassing zijn op groepen van de werkende bevolking, moeten de uitkeringen de grondrechtelijke vervangingsratio bovendien bereiken, ongeacht of de uitkeringsgerechtigden beschikken over andere inkomsten.[2266]

De socialegrondrechtenverdragen hanteren als te behalen norm een verhouding van de aan een individuele gerechtigde toegekende uitkering tot diens arbeidsinkomen in de periode voorafgaand aan de intrede van het verzekerd sociaal risico. Het gaat dus om een vervangingsratio en niet om een uitkeringsratio, dat wil zeggen een verhouding tussen de gemiddelde uitkering van de uitkeringsgerechtigden en het gemiddelde arbeidsinkomen van de sociaal verzekerden.[2267]

Gemakkelijkheidshalve noemen we het door de socialegrondrechtenverdragen voorgeschreven percentage hierna "de grondrechtelijke vervangingsratio" en het in de Belgische wetgeving bepaalde percentage voor de berekening van socialezekerheiduitkeringen "het uitkeringspercentage".

939. De socialegrondrechtenverdragen bepalen dat de berekeningswijze van het in aanmerking komende arbeidsinkomen van de sociaal verzekerden moet zijn vastgelegd in rechtsregels.[2268] Dat is het geval in België. Voor zover socialezekerheidsuitkeringen worden uitgedrukt als een percentage van het brutoloon van werknemers, de brutowedde van de ambtenaren van de Belgische Staat en de nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen, zijn de desbetreffende percentages immers vastgelegd bij wet of koninklijk besluit.

940. De socialegrondrechtenverdragen bepalen voorts dat het bedrag van de in aanmerking te nemen kinderbijslag wordt bepaald overeenkomstig de wetgeving van het betrokken land. Na de zesde staatshervorming is het in kaart brengen van alle mogelijke kinderbijslagbedragen voor alle mogelijke gezinstypes in België een zeer tijdrovend werk. Binnen het tijdsbestek van dit onderzoek was het niet haalbaar om simulaties te maken voor elk van de talloze hypotheses die zich kunnen voordoen op dit vlak. Daarom hebben onze analyses op dit punt noodgedwongen alleen een indicatieve waarde.

Om na te gaan of een uitkering, vermeerderd met de kinderbijslag, gelijk is aan de grondrechtelijke vervangingsratio houden we, zoals voor ons onderzoek van de vraag of de Belgische socialezekerheidsuitkeringen de sociaal verzekerden vrijwaren van armoede[2269], uitsluitend rekening met de thans geldende Brusselse kinderbijslag.[2270] Om de som van de uitkeringen, vermeerderd met kinderbijslag, te vergelijken met de som van het gederfde arbeidsinkomen, vermeerderd met

---

2264 Zie M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 114-116; J. NICKLESS, *Code européen de sécurité sociale: Vade-mecum*, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 2002, https://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/short%20guide_Code%20F.pdf, 96.

2265 Art. 65, 66 en 67 Europese Code Sociale Zekerheid.

2266 Zie bijvoorbeeld de desbetreffende artikelen in de verschillende delen van de Europese Code Sociale Zekerheid.

2267 Cf. COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 17-18.

2268 Zie bijvoorbeeld artikel 65 van de Europese Code Sociale Zekerheid.

2269 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 3, B, 4, b. Methode.

2270 Zie Ordonnantie 25 april 2019 tot regeling van de toekenning van gezinsbijslag.

kinderbijslag, rekenen we met de Brusselse kinderbijslag voor twee kinderen van 2 respectievelijk 4 jaar.[2271]

In het totale bedrag van de kinderbijslag waarmee we rekening houden bij onze vergelijkingen, zijn bijgevolg de volgende bedragen begrepen:

- het geïndexeerde basisbedrag van de kinderbijslag voor kinderen van 0-11 jaar (142,8 euro per kind of 285,6 euro voor 2 kinderen);
- het bedrag van de sociale toeslag;
- het bedrag van de jaarlijkse leeftijdstoeslag ("schoolpremie") voor een kind dat nog geen 3 jaar oud is en een kind dat nog geen 6 jaar oud is (20,4 euro per jaar of 1,7 euro per maand per kind of 40,8 euro per jaar of 3,4 euro per maand voor 2 kinderen).[2272]

We merken op dat, in de Brusselse gezinsbijslagenregeling, het bedrag van de basiskinderbijslag en de leeftijdstoeslag niet afhankelijk is van de professionele situatie van de ouders en dat het bedrag van de sociale toeslag hoger is voor gezinnen met een jaarlijks inkomen van minder dan € 31.620 (€ 71,4 per kind), lager is voor gezinnen met een jaarlijks inkomen van minstens € 31.620 maar niet hoger dan € 45.900 (€ 25,5 per kind), en dat de sociale toeslag niet wordt toegekend aan gezinnen met een jaarlijks inkomen hoger dan € 45.900. Het bedrag van de sociale toeslag voor 2 kinderen is bijgevolg gelijk aan 142,8 euro, 51 euro of 0 euro, naargelang van het gezinsinkomen.

Ingeval de socialegrondrechtenverdragen personen met kinderen ten laste beschouwen als modelgerechtigde, gaat het steeds om 2 kinderen. De onderstaande tabel toont het totale bedrag van de Brusselse kinderbijslag voor een gezin met twee kinderen in functie van het jaarlijks gezinsinkomen.

Tabel 73. Brusselse kinderbijslag voor een gezin met twee kinderen in functie van het jaarlijks gezinsinkomen

Jaarlijks gezinsinkomen	Bedrag van de Brusselse kinderbijslag
< € 31.620	€ 431,80
≥ € 31.620 - ≤ € 45.900	€ 340,00
> € 45.900	€ 289,00

Voor een gezin met 1 kind bedraagt de Brusselse kinderbijslag de helft van de kinderbijslag voor een gezin met twee kinderen.

Tabel 74. Brusselse kinderbijslag voor een gezin met één kind in functie van het jaarlijks gezinsinkomen

Jaarlijks gezinsinkomen	Bedrag van de Brusselse kinderbijslag
< € 31.620	€ 215,90
≥ € 31.620 - ≤ € 45.900	€ 170,00
> € 45.900	€ 144,50

2271 Dat betekent dat die kinderen zijn geboren vóór 2020 en dat zij bijgevolg een lagere kinderbijslag ontvangen dan de kinderen die na 2020 zijn geboren en in de nabije toekomst de leeftijd van 2 en 4 jaar zullen bereiken.

2272 Voor de geïndexeerde bedragen, zie bv. https://www.parentia.be/nl-BXL/kinderbijslag/meer-info-over-het-brusselse-model-vanaf-2020.

Ingeval de modelgerechtigde een langstlevende echtgenoot of partner is, gaat het steeds om 2 kinderen. Beide kinderen zijn dan halve wezen. Voor hen wordt de basiskinderbijslag verhoogd met 50%. De onderstaande tabel toont het totale bedrag van de Brusselse kinderbijslag voor een gezin met twee weeskinderen in functie van het jaarlijks gezinsinkomen.

Tabel 75. Brusselse kinderbijslag voor een gezin met twee weeskinderen in functie van het jaarlijks gezinsinkomen

Jaarlijks gezinsinkomen	Bedrag van de Brusselse kinderbijslag
< € 31.620	€ 574,60
≥ € 31.620 - ≤ € 45.900	€ 482,80
> € 45.900	€ 431,80

941. Voor een inkomensvervangende uitkering die wordt uitgedrukt als een percentage van het arbeidsinkomen, geldt bijgevolg dat de som van die uitkering en de kinderbijslag steeds de grondrechtelijke vervangingsratio bereikt, als het Belgische uitkeringspercentage gelijk is aan of hoger dan de grondrechtelijke vervangingsratio.[2273] De uitkering is immers slechts een percentage van het gederfde arbeidsinkomen en bijgevolg altijd lager dan dat arbeidsinkomen, zodat de Brusselse kinderbijslag bovenop het arbeidsinkomen nooit hoger kan zijn dan de kinderbijslag bovenop de uitkering. Als we de uitkering (+ kinderbijslag) delen door het gederfde inkomen (+kindebijslag), is het quotiënt van die deling (x 100) bijgevolg gelijk aan of hoger dan de grondrechtelijke vervangingsratio.

3° Toetsing van de geanalyseerde uitkeringen

942. In de onderstaande tabel geven we het overzicht, per sociaal risico, van de grondrechtelijke vervangingsratio's en de Belgische uitkeringspercentages voor de uitkeringsgerechtigden die beantwoorden aan het profiel van de respectieve modelgerechtigden.

Tabel 76. Grondrechtelijke vervangingsratio's en Belgische uitkeringspercentages

Sociaal risico	Vervangingsratio's	Uitkeringspercentages
Arbeidsongeschiktheid-ziekte	60%[2274]	60% (*werknemers*[2275] *en zeelieden*)
Arbeidsongeschiktheid-invaliditeit	50%[2276]	65% (*werknemers*) 65% (*zeelieden*)

2273 We houden hier nog geen rekening met de inkomensgrenzen die worden toegepast bij de berekening van de uitkeringen (*infra*, deel 3, hoofstuk 3, B, 3, c. Arbeidsinkomensgrenzen en forfaitaire uitkeringen getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's).

2274 Art. 22 IAO-Verdrag 130.
Niet-bindende aanbevelingen van de IAO brengen de vervangingsratio op ten minste 2/3 voor uitkeringen bij ziekte (Punt 12 IAO-Aanbeveling 134), en op 55% voor uitkeringen bij invaliditeit (Punt 22 IAO-Aanbeveling 131).

2275 Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden tijdelijk gealigneerd op het bedrag van werkloosheidsuitkeringen, ingeval werkneemsters werkloosheidsuitkeringen genieten bij de aanvang van de arbeidsongeschiktheid.

2276 Art. 26 IAO-Verdag 128; Protocol Europese Code Sociale Zekerheid.
Een niet-bindende aanbeveling van de IAO brengt de vervangingsratio op 60% (Punt 22 IAO-Aanbeveling 131).

Ouderschap -moederschap	60% [2277]	82%[2278] resp. 75%[2279] (*werknemers*[2280]) 79,50% (*zeelieden*)
Ouderschap -andere	60%[2281]	82% (werknemers[2282] en zeelieden[2283])
Arbeidsongevallen/beroepsziekten-arbeidsongeschiktheid	60%[2284]	90% tijdelijke arbeidsongeschiktheid[2285] percentage blijvende arbeidsongeschiktheid[2286]
Arbeidsongevallen/beroepsziekten-overlijden	50%[2287]	30% + 15% per kind[2288]

2277 Overeenkomstig de Zwangerschapsrichtlijn van de Europese Unie moeten werkneemsters in geval van moederschapsrust hun loon behouden of een adequate uitkering genieten. Die uitkering wordt adequaat geacht, als het daardoor gewaarborgde inkomen gelijk is aan het inkomen van de betrokkene ingeval van arbeidsongeschiktheid, binnen de grenzen van een eventueel, door de wetgevers van de lidstaten bepaald maximum (art. 11, tweede en derde lid Zwangerschapsrichtlijn). We vermelden voor moederschap bijgevolg dezelfde vervangingsratio als voor arbeidsongeschiktheid-ziekte.
Een niet-bindende aanbeveling van de IAO verhoogt de vervangingsratio voor moederschapsuitkeringen tot 100%, als dat, na overleg met organisaties van werkgevers en werknemers, haalbaar wordt geacht (Punt 2 IAO-Aanbeveling 191).

2278 Dat percentage geldt gedurende de eerste 30 dagen en wordt berekend op het onbegrensde loon.

2279 Dat percentage geldt vanaf de 31ste dag en wordt berekend op het begrensde loon.

2280 Moederschapsuitkeringen worden tijdelijk gealigneerd op het bedrag van werkloosheidsuitkeringen, ingeval werkneemsters werkloosheidsuitkeringen genieten bij de aanvang van de moederschapsrust of hun hoedanigheid van sociaal verzekerde verliezen kort vóór de aanvang van de moederschapsrust (*supra*,deel 2, hoofdtuk 3, C, 2, a, 1° Moederschapsuitkeringen.).

2281 Art. 8 tweede lid Richtlijn Werk Privéleven Ouders en Mantelzorgers verplicht de lidstaten van de Europese Unie bij vaderschapsverlof, tot een door de nationale wetgever bepaald maximum, te voorzien in een gewaarborgd loon of uitkering van een minstens gelijkwaardig niveau is als het inkomen dat de betrokken werknemers zouden ontvangen in geval van arbeidsongeschiktheid. De richtlijn legt geen minimumniveau op voor uitkeringen bij adoptieverlof of pleegouderverlof (art. 8 derde lid Richtlijn Werk Privéleven Ouders en Mantelzorgers). We vermelden voor vaderschapsverlof bijgevolg dezelfde vervangingsratio als voor arbeidsongeschiktheid-ziekte.

2282 De uitkeringen voor vaderschaps- of geboorteverlof, adoptieverlof en pleegouderverlof zijn gelijk aan 82% van het brutobedrag van het gederfde en begrensde loon.

2283 De ouderschapsverzekering voor zeelieden voorziet alleen in vaderschaps- en geboorteverlof en adoptieverlof.

2284 Dat percentage geldt voor een volledige tijdelijke of blijvende arbeidsongeschiktheid (Tabel II bij IAO-Verdrag 121).
Een niet-bindende aanbeveling van de IAO uitnodigen brengt de vervangingsratio op ten minste 2/3 (Punt 9 IAO-Aanbeveling 121).

2285 In de verzekeringen private sector wordt de vergoeding anders berekend, als de gerechtigde die gedeeltelijk tijdelijk arbeidsongeschikt is, opnieuw wordt tewerkgesteld. In de verzekering publieke sector geldt het percentage zolang de tijdelijke arbeidsongeschiktheid aanhoudt, onverminderd wettelijke of reglementaire bepalingen die voorzien in een gunstigere loon- of weddewaarborg.

2286 Ingeval de blijvende arbeidsongeschiktheid gering is, gelden bijzondere regels (*supra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, 2, a. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekeringen private sector en b. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekering publieke sector).

2287 Tabel II bij IAO-Verdrag 121.

2288 Zodra er drie of meer kinderen in aanmerking komen voor wezenrenten, blijft het totale percentage voor alle kinderen samen gelijk aan 45%.

Werkloosheid	50%[2289]	65%[2290] resp. 60%[2291]: 1ste vergoedingsperiode 60% 2de vergoedingsperiode
Rustpensioenen	45%[2292]	75% (*werknemers)* 75% *(zelfstandigen[2293])* 75% (*ambtenaren*)
Overlevingspensioenen	45%[2294]	60% (*werknemers, zelfstandigen[2295] en ambtenaren*)

De werkloosheidsuitkeringen voor de 3de vergoedingsperiode, de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters, de wachtgelden voor zeelieden, de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen voor zelfstandigen en de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht zijn niet opgenomen in de bovenstaande tabel. Het gaat immers om forfaitaire uitkeringen waarvan het bedrag niet wordt uitgedrukt als een percentage van het gederfde arbeidsinkomen van de sociaal verzekerden.

Het toekennen van forfaitaire uitkeringen is niet in strijd met de bepalingen van de sociale-grondrechtenverdragen.[2296] Die verdragen leggen het door forfaitaire uitkeringen te bereiken niveau vast op een specifieke wijze.[2297]

943. De bovenstaande tabel toont dat de Belgische uitkeringspercentages over het algemeen ten minste gelijk zijn aan de grondrechtelijke vervangingsratio. Die uitkeringen, in voorkomend geval

2289 Protocol Europese Code Sociale Zekerheid.

2290 Dat percentage geldt gedurende de eerste 3 maanden werkloosheid in de werkloosheidsverzekering voor werknemers.

2291 Dat percentage geldt van de 4de tot en met de 12de maand werkloosheid in de werkloosheidsverzekering voor werknemers.

2292 Tabel (bijlage bij deel v): periodieke betalingen aan de standaard begunstigden IAO-Verdrag 128; Protocol Europese Code Sociale Zekerheid. De vervangingsratio geldt voor een pensioen op basis van een volledige pensioenloopbaan. Een niet-bindende aanbeveling van de IAO brengt de vervangingsratio op 55% (Punt 22 IAO-Aanbeveling 131).

2293 Voor zelfstandigen worden die percentages toegepast voor de loopbaanjaren vanaf 1984 en wordt het bedrag van de nettoberoepsinkomsten waarop dat percentage wordt toegepast, verminderd met een correctiecoëfficiënt die varieert naargelang van het pensioenloopbaangedeelte.

2294 Tabel (bijlage bij deel v): periodieke betalingen aan de standaard begunstigden IAO-Verdrag 128; Protocol Europese Code Sociale Zekerheid. De vervangingsratio geldt voor een pensioen op basis van een volledige pensioenloopbaan. Een niet-bindende aanbeveling van de IAO brengt de vervangingsratio op 55% (Punt 22 IAO-Aanbeveling 131).

2295 Voor zelfstandigen worden die percentages toegepast voor de loopbaanjaren vanaf 1984 en wordt het bedrag van de nettoberoepsinkomsten waarop dat percentage wordt toegepast, verminderd met een correctiecoëfficiënt die varieert naargelang van het pensioenloopbaangedeelte.

2296 M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 116-117; J. NICKLESS, *Code européen de sécurité sociale: Vade-mecum*, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 2002, https://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/short%20guide_Code%20F.pdf, 95.

2297 *Infra*, deel 3, hoofstuk 3, B, 3, c. Arbeidsinkomensgrenzen en forfaitaire uitkeringen getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's.

vermeerderd met de Brusselse kinderbijslag, bereiken bijgevolg steeds de respectieve grondrechtelijke vervangingsratio's.[2298]

Wat arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en moederschapsuitkeringen voor werknemers, arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen en zelfstandigenpensioenen betreft, is niettemin een nadere analyse vereist.

944. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers worden, in voorkomend geval, gedurende de eerste 6 maanden arbeidsongeschiktheid afgestemd op het bedrag van de werkloosheidsuitkering die de sociaal verzekerde genoot bij de aanvang van de arbeidsongeschiktheid. Dat houdt naar ons oordeel geen miskenning in van het toepasselijke socialegrondrechtenverdrag. De werkloosheidsuitkering waarop de arbeidsongeschiktheidsuitkering wordt afgestemd, is immers de uitkering tijdens de eerste of tweede vergoedingsperiode, niet de forfaitaire uitkering in de derde vergoedingsperiode. Het uitkeringspercentage van de arbeidsongeschiktheidsuitkering bedraagt, rekening houdend met de Belgische uitkeringspercentages voor werkloosheidsuitkeringen in de eerste en tweede vergoedingsperiode, voor uitkeringsgerechtigden die beantwoorden aan het profiel van de modelgerechtigde, steeds minstens 60% van het gederfde loon, zodat de grondrechtelijke vervangingsratio van 60% voor uitkeringen bij ziekte en van 50% voor uitkeringen bij invaliditeit steeds wordt bereikt.

945. Moederschapsuitkeringen voor werkneemsters worden eveneens tijdelijk afgestemd op het bedrag van de werkloosheidsuitkeringen. Dat houdt naar ons oordeel geen miskenning in van de norm die is vastgelegd in de Zwangerschapsrichtlijn. Die richtlijn legt immers geen vervangingsratio op en acht moederschapsuitkeringen voor het overige adequaat, als het daardoor gewaarborgde inkomen gelijk is aan het inkomen van de betrokkene ingeval van arbeidsongeschiktheid. Dat is het geval voor de Belgische ouderschapsverzekering voor werknemers, vermits ook de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor werknemers in voorkomend geval het bedrag van haar uitkeringen afstemt op het bedrag van de werkloosheidsuitkeringen.

946. Wat de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid betreft, overtreft het Belgische uitkeringspercentage van 90% ruimschoots de grondrechtelijke vervangingsratio. De verzekeringen private sector verminderen het bedrag van vergoedingen voor tijdelijke arbeidsongeschiktheid weliswaar bij wedertewerkstelling van de sociaal verzekerde, zodat het uitkeringspercentage dan niet altijd de grondrechtelijke vervangingsratio van 60% bereikt. Dat houdt echter geen schending van het toepasselijke socialegrondrechtenverdrag in. Wat tijdelijke arbeidsongeschiktheid betreft, wordt het te verzekeren sociaal risico immers omschreven als een ongeschiktheid tot werken, die een derving van inkomsten uit arbeid veroorzaakt.[2299] Vermits de bij wedertewerkstelling toegekende arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoeding het verschil, binnen de perken van de toepasselijke loongrens, dekt tussen het loon vóór de arbeidsongeschiktheid en het nieuwe loon bij wedertewerkstelling[2300], dekt de verminderde arbeidsongevallen- of beroepsvergoeding het uit de tijdelijke arbeidsongeschiktheid voortvloeiende verlies van arbeidsinkomen. Bijgevolg is nog steeds voldaan aan de regel in het toepasselijke socialegrondrechtenverdrag.

2298 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 3, B, 3, c, 2° Vereiste vervangingsratio.

2299 Art. 6, b) IAO-Verdrag 121.

2300 *Supra*, deel 2, hoofdtuk 4, C, 2, a. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekeringen private sector.

In geval van blijvende arbeidsongeschiktheid worden arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen berekend op basis van de resterende arbeidsongeschiktheidsgraad. De arbeidsongeschiktheidsgraad kan lager uitvallen dan de grondrechtelijke vervangingsratio van 60%. Dat resulteert niet in een schending van het toepasselijke socialegrondrechtenverdrag. De voorgeschreven vervangingsratio van 60% geldt immers slechts voor een vergoeding wegens een volledige blijvende arbeidsongeschiktheid. Voor een gedeeltelijke blijvende arbeidsongeschiktheid eist het toepasselijke socialegrondrechtenverdrag alleen dat de vergoeding in een billijke verhouding staat tot de vergoeding voor een volledige blijvende arbeidsongeschiktheid.[2301] De verzekeringen private sector en de verzekering publieke sector berekenen die vergoedingen per graad van blijvende arbeidsongeschiktheid. Zodra die graad gelijk is aan of hoger dan 60%, bereiken of overtreffen de vergoedingen de grondrechtelijke vervangingsratio voor een volledige blijvende arbeidsongeschiktheid. Als de arbeidsongeschiktheidsgraad lager is dan 60%, zijn de Belgische vergoedingen voor een gedeeltelijke blijvende arbeidsongeschiktheid hoger dan een louter in verhouding tot de op basis van de grondrechtelijke vervangingsratio berekende vergoeding. Een blijvende arbeidsongeschiktheid van 40% bijvoorbeeld leidt immers tot een arbeidsongevallen- of beroepsziekterente van 40% van het basisloon en niet van 40% van 60% van het basisloon. Weliswaar is het Belgische uitkeringspercentage lager dan de arbeidsongeschiktheidsgraad als de blijvende arbeidsongeschiktheid minder dan 10% bedraagt. Ook dat houdt geen schending in van het toepasselijke socialegrondrechtenverdrag dat de nationale wetgevers zelfs toelaat geen vergoedingen toe te kennen ingeval van een geringe blijvende arbeidsongeschiktheid.[2302]

Bij overlijden van het slachtoffer, is het uitkeringspercentage van 30% voor de langstlevende echtgenoot of samenwonende partner lager dan de grondrechtelijke vervangingsratio van 50%. Het toepasselijke socialegrondrechtenverdrag legt die ratio echter op voor de modelgerechtigde, dat wil zeggen voor een langstlevende partner met twee kinderen.[2303] Vermits de Belgische arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen, naargelang van het geval, een rente van 15% of 20% voor elk van de twee nabestaande kinderen toekennen, bedraagt de som van de uitkeringspercentages van de lijfrente voor de partner en de tijdelijke renten voor beide kinderen 60% respectievelijk 70%, wat meer is dan de grondrechtelijke vervangingsratio van 50%.

947. Wat de zelfstandigenpensioenen betreft, overtreffen de Belgische uitkeringspercentages van 75% (voor rustpensioenen) en 60% (voor overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen) op het eerste gezicht ruimschoots de grondrechtelijke vervangingsratio van 45%.

De pensioenverzekering voor zelfstandigen vermenigvuldigt de in acht genomen nettoberoepsinkomsten waarop de uitkeringspercentages worden toegepast, echter met een correctiecoëfficiënt. Die correctiecoëfficiënt beoogt de afwezigheid van een werkgeversbijdrage in de pensioenverzekering voor zelfstandigen te neutraliseren.[2304] De toepasselijke correctiecoëfficiënten variëren naargelang van de pensioenloopbaanjaren waarvoor ze gelden, maar hebben alle tot gevolg

2301 Art. 19 IAO-Verdrag 121.

2302 Art. 14 IAO-Verdrag 121.

2303 Tabel II bij IAO-Verdrag 121.

2304 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, b. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor zelfstandigen.

dat het uiteindelijke bedrag van zelfstandigenpensioenen wordt verminderd in belangrijke mate.[2305] De hoogste, recent ingevoerde correctiecoëfficiënt bedraagt 0,691542.[2306] Als die coëfficiënt zou gelden voor alle pensioenloopbaanjaren van een zelfstandige die beantwoordt aan het profiel van de modelgerechtigde (uitkeringsgerechtigde met echtgenoot ten laste), zou diens wettelijk uitkeringspercentage verminderen van 75% tot 51,86%. Zodra de toepasselijke correctiecoëfficiënt lager is dan 0,60, daalt het effectieve uitkeringspercentage echter onder de grondrechtelijke vervangingsratio van 45%. De correctiecoëfficient is lager dan 0,60 voor alle pensioenloopbaanjaren van 1984 tot en met 1994 en van 1997 tot 2002. Het effect van de correctiecoëfficiënten wordt weliswaar geneutraliseerd voor de vele zelfstandigen die aanspraak kunnen maken op een minimumrustpensioen. Toch kan niet worden uitgesloten dat het toegekende rustpensioen voor andere zelfstandigen niet de grondrechtelijke vervangingsratio bereikt.[2307]

De situatie is nog minder gunstig, wat overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen betreft. De vermenigvuldiging van het uitkeringspercentage van 60% met de hoogste, pas ingevoerde correctiecoëfficiënt leidt maar tot een vervangingsratio van 41,49%. Om steeds de door de toepasselijke socialegrondrechtenverdragen voorgeschreven vervangingsratio van 45% te bereiken, zouden de correctiecoëfficiënten 0,75 moeten bedragen voor alle loopbaanjaren (vanaf 1984).

De Belgische Academische Raad voor Pensioenen beschouwt het absolute niveau van de zelfstandigenpensioenen bijgevolg terecht als laag.[2308]

De rustpensioenen voor zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten hoger zijn dan het bedrag waarvan het gewaarborgd minimumpensioen kan worden afgeleid, en de overlevingspensioenen en overgangsuitkeringen voor hun langstlevende echtgenoten zouden bijgevolg moeten worden verhoogd, opdat alle zelfstandigenpensioenen de grondrechtelijke vervangingsratio zouden bereiken.

c. Arbeidsinkomensgrenzen en forfaitaire uitkeringen getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's

948. De Belgische socialezekerheidsuitkeringen waarvan het bedrag wordt uitgedrukt in een percentage van het gederfde arbeidsinkomen hebben met elkaar gemeen dat het arbeidsinkomen slechts wordt in aanmerking genomen ten belope van een arbeidsinkomensgrens. Die inkomensgrens verschilt naargelang van het sociaal risico en naargelang het gaat om werknemers, ambtenaren van de Belgische Staat of zelfstandigen. De socialegrondrechtenverdragen staan de nationale wetgevers toe socialezekerheidsuitkeringen te berekenen op basis van begrensde arbeidsinkomens.[2309] Zij moeten het

2305 G. VAN LIMBERGHEN en K. BOUDT, "Een puntensysteem voor de Belgische pensioenregeling van de zelfstandigen: met welk inkomen rekenen?", *TSR* 2018, 298-310.

2306 Art. 6, § 2 Wet Modernisering Zelfstandigenpensioenen.

2307 We brengen in herinnering dat de modelgerechtigde in dit geval een persoon zonder kinderen is, zodat geen rekening wordt gehouden met kinderbijslag.

2308 COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 21.

2309 J. NICKLESS, *Code européen de sécurité sociale: Vade-mecum*, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 2002, https://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/short%20guide_Code%20F.pdf, 94.

bedrag van de inkomensgrenzen dan wel zó vaststellen dat de daarop berekende uitkeringen de grondrechtelijke vervangingsratio, toegepast op het loon van een geschoold arbeider, bereiken.[2310]

Sommige inkomensvervangende uitkeringen worden uitgedrukt in een forfaitair bedrag. Dat bedrag varieert, naargelang van het sociaal risico en naargelang het gaat om werknemers of zelfstandigen. De socialegrondrechtenverdragen laten toe dat socialezekerheidsuitkeringen worden uitgedrukt in een forfaitair bedrag. Dat bedrag moet dan wel zó worden vastgesteld dat die uitkeringen de grondrechtelijke vervangingsratio, toegepast op het loon van een ongeschoold arbeider, bereiken.[2311] Het loon voor een ongeschoold arbeider is lager dan het loon voor een geschoold arbeider. Voor forfaitaire uitkeringen is de grondrechtelijke vervangingsratio bijgevolg minder hoog dan voor dan voor procentuele uitkeringen op basis van begrensde arbeidsinkomens.

Forfaitaire uitkeringen komen vooral voor in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Wat de werknemers betreft, gaat het om werkloosheidsuitkeringen in de derde vergoedingsperiode, wachtgelden voor zeelieden en inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters. In het ene geval is met andere woorden de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt het criterium des onderscheids, in het andere geval is dat bijna steeds de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden. Het doel van dit onderzoek bestaat niet alleen erin na te gaan of de onderscheiden uitkeringen een behoorlijke levensstandaard waarborgen aan de betrokken uitkeringsgerechtigden, maar ook of de Belgische socialezekerheidsregelingen op dat punt voldoende neutraal zijn ten opzichte van de rechtspositie van werknemers en zelfstandigen en de aard van de arbeidsrelaties van werknemers in de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. Om die reden hanteren we niet het loon van een ongeschoold arbeider om na te gaan of de Belgische forfaitaire uitkeringen een behoorlijke levenstandaard waarborgen, maar wel, zoals voor de procentuele uitkeringen, het loon van een geschoold arbeider.

949. Wat de definitie van de modelgerechtigden en de door ons toegepaste kinderbijslag betreft, verwijzen we naar onze voorgaande toelichting. Hierna onderzoeken we eerst hoe het loon van een geschoold arbeider wordt vastgelegd (1°) en hoe de vereiste vervangingsratio's worden bepaald (2°). We gaan vervolgens na of de Belgische procentuele en forfaitaire socialezekerheidsuitkeringen de vereiste vervangingsratio's bereiken (3°).

1° Loon van een geschoold arbeider

950. De socialegrondrechtenverdragen bieden verschillende mogelijkheden om te bepalen wie de geschoolde arbeider is.[2312] We vatten die regels hieronder samen op een genderneutrale wijze.

Een eerste mogelijkheid bestaat erin een bankwerker of een draaier in de mechanische industrie, met uitzondering van de vervaardiging van elektrische apparaten, te beschouwen als geschoold arbeider.

2310 Zie bijvoorbeeld artikel 65 van de Europese Code Sociale Zekerheid.

2311 Zie bijvoorbeeld artikel 66 van de Europese Code Sociale Zekerheid.

2312 Zie bv. art. 65 Europese Code Sociale Zekerheid; M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 112-119; J. NICKLESS, *Code européen de sécurité sociale: Vade-mecum*, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 2002, https://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/short%20guide_Code%20F.pdf, 92-99.

Als alternatief voor die, naar ons oordeel, weinig representatieve werkwijze mag men de geschoolde arbeider kiezen uit de klasse arbeiders die het grootste aantal tegen het sociale risico beschermde personen omvat in de bedrijfstak die het grootste aantal van die beschermde personen telt. Als het gaat om uitkeringsgerechtigde nabestaanden, houdt men rekening met het grootste aantal kostwinners. Om de betrokken klasse arbeiders te bepalen moet men gebruik maken van een internationale industriële standaardclassificatie van de sectoren van economische bedrijvigheid.

Een derde optie houdt in dat men een persoon met een arbeidsinkomen van 125 procent van het gemiddelde arbeidsinkomen van alle beschermde personen beschouwt als een 'geschoold arbeider'.

951. De socialegrondrechtennormen hanteren een verouderde omschrijving van het begrip geschoold arbeider. Men kan die werkwijze bezwaarlijk actueel of gebruiksvriendelijk noemen.[2313]

Voor het vaststellen van het loon van een geschoold arbeider moet men rekening houden met een normaal aantal arbeidsuren.[2314] Het bedoelde arbeidsinkomen is, wat werknemers betreft, gelijk aan het loonbedrag vóór de inhouding van belastingen en socialezekerheidsbijdragen.[2315]

Om het loon van de geschoolde arbeider te bepalen, baseren we ons op het door Statbel voor 2017 vastgestelde gemiddelde loon voor 'arbeiders en gespecialiseerde profielen volgens de professionele nomenclatuur', die niet ten minste een bachelordiploma hebben behaald. We indexeren dat voor 2017 vastgestelde loon door het bedrag ervan te vermenigvuldigen met 1,0524.

Als we de som maken van dat gemiddelde loon met de toepasselijke Brusselse kinderbijslagen, bekomen we de bedragen die worden vermeld in de rechterkolom van onderstaande tabel.

Tabel 77. Loon van een geschoold arbeider, vermeerderd met de kinderbijslag

Statbel	2017	2020	Brusselse kinderbijslag 2020	Som
arbeiders en specialisatie cf nomenclatuur: gemiddeld loon	3 438,00	3 618,15	340,00	3 958,15

2° Vereiste vervangingsratio

952. De Belgische wetgever moet het bedrag van de inkomensgrenzen zó vaststellen dat de daarop berekende uitkeringen (in voorkomend geval vermeerderd met de kinderbijslag) voor uitkeringsgerechtigden die beantwoorden aan het profiel van de respectieve modelgerechtigden, ten minste gelijk zijn aan de grondrechtelijke vervangingsratio van het loon van een geschoolde arbeider (in voorkomend geval vermeerderd met de kinderbijslag).[2316] We hanteren om de hoger uiteengezette redenen dezelfde maatstaf voor de Belgische forfaitaire uitkeringen.[2317]

2313 P. SCHOUKENS, "Instruments of the Council of Europe and Interpretation Problems" in F. PENNINGS (ed.), *International Social Security Standards. Current Views and Interpretation Matters*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 86.

2314 Zie bv. art. 65, negende lid Europese Code Sociale Zekerheid.

2315 M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 115-116.

2316 Zie bijvoorbeeld artikel 65 van de Europese Code Sociale Zekerheid.

2317 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 3, B, 3, c. Arbeidskomensgrenzen en forfaitaire uitkeringen getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's.

Om na te gaan of de procentuele socialezekerheidsuitkeringen, berekend op basis van geplafonneerde arbeidsinkomens, en de forfaitaire uitkeringen de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken, moet men (de som van de kinderbijslag en) de uitkeringen delen door (de som van de kinderbijslag en) het loon van een geschoold arbeider. Het quotiënt van die deling, vermenigvuldigd met 100, moet gelijk zijn aan of hoger dan de grondrechtelijke vervangingsratio voor het desbetreffende sociale risico.[2318]

3° Toetsing van de geanalyseerde uitkeringen

953. De onderstaande tabel geeft, voor alle geanalyseerde sociale risico's en socialezekerheidsregelingen, de met 100 vermeniguvldigde quotiënten van de deling van de uitkeringen door het gemiddeld loon van een geschoold arbeider. Voor de sociale risico's waarvoor de modelgerechtigde een persoon met met kinderen ten laste is, vermeerderen we zowel het bedrag van de uitkeringen, als het bedrag van het loon van een geschoold arbeider met de Brusselse kinderbijslag.

2318 Zie M. KORDA, *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013, 114-116, J. NICKLESS, *Code européen de sécurité sociale: Vade-mecum*, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 2002, https://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/short%20guide_Code%20F.pdf, 96.

Tabel 78. Begrensde en forfaitaire uitkeringen, getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio gebaseerd op het gemiddeld loon van een geschoold arbeider

Sociaal risico	Begrensde uitkering of forfait	Uitkering + kinderbijslag	Gemiddeld loon + kinder-bijslag	Vereiste ratio - %	Ratio - %
arbeidsongeschiktheid - ziekte: werknemers	2 292,94	2 724,74	3 958,15	60	69
arbeidsongeschiktheid - invaliditeit: werknemers	2 484,04	2 915,84	3 958,15	50	74
arbeidsongeschiktheid - ziekte: zeelieden (1)	1 875,12	2 306,92	3 958,15	60	58
arbeidsongeschiktheid - invaliditeit: zeelieden (2)	1 470,30	1 902,10	3 958,15	50	48
arbeidsongeschiktheid - ziekte: zelfstandigen	1 614,08	2 045,88	3 958,15	60	52
arbeidsongeschiktheid - invaliditeit: zelfstandigen	1 614,08	2 045,88	3 958,15	50	52
ouderschap - werknemers: moederschap (3)	2 834,78	2 834,78	3 618,15	60	78
ouderschap - werknemers: andere	3 133,52	3 133,52	3 618,15	60	87
ouderschap - zeelieden: moederschap (4)	2 092,49	2 092,49	3 618,15	60	58
ouderschap - zeelieden: andere (5)	2 057,02	2 057,02	3 618,15	60	57
ouderschap - zelfstandigen: alle	2 164,67	2 164,67	3 618,15	60	60
arbeidsongeval/beroepsziekte - private sector: arbeidsongeschiktheid	3 734,82	4 074,82	3 958,15	60	103
arbeidsongeval/beroepsziekte - private sector: overlijden (6)	2 240,89	2 815,49	4 192,75	50	67
arbeidsongeval/beroepsziekte - publieke sector: arbeidsongeschiktheid	2 027,67	2 459,47	3 958,15	60	62
arbeidsongeval/beroepsziekte - publieke sector: overlijden (6)	1 216,60	1 791,20	4 192,75	50	43
werkloosheid - werknemers - 1ste vergoedingsperiode: 1-6 m	1 790,60	2 222,40	3 958,15	50	56
werkloosheid - werknemers - 1ste vergoedingsperiode: 7-12 m	1 540,49	1 972,29	3 958,15	50	50
werkloosheid - werknemers - 2de vergoedingsperiode	1 403,55	1 835,35	3 958,15	50	46
werkloosheid - werknemers - 3de vergoedingsperiode	1 332,76	1 764,56	3 958,15	50	45
werkloosheid - werknemers - inschakelingsuitkeringen	1 307,54	1 739,34	3 958,15	50	44
werkloosheid - zeelieden - wachtgelden (7)	863,63	1 295,43	3 958,15	50	33
werkloosheid - zelfstandigen overbruggingsrecht	1 614,08	2 045,88	3 958,15	50	52
rustpensioen: werknemers	3 652,94	3 652,94	3 618,15	45	101
rustpensioen: zelfstandigen	2 611,77	2 611,77	3 618,15	45	72
rustpensioen: ambtenaren (8)	6 801,90	6 801,90	3 618,15	45	188
overlevingspensioen: werknemers	2 922,35	3 405,15	4 100,95	45	83
overlevingspensioen: zelfstandigen	2 089,42	2 664,02	4 192,75	45	64
overlevingspensioen: ambtenaren (9)	4 844,33	5 276,13	3 958,15	45	133

Legende

In de kolom "Begrensde uitkering of forfait" tonen we hetzij het uitkeringsbedrag dat voortvloeit uit de vermenigvuldiging van de toepasselijke arbeidsinkomensgrens met het toepasselijke uitkeringspercentage, hetzij het bedrag van de forfaitaire uitkering.[2319]

De kolom "Uitkering + kinderbijslag" geeft de som van dat bedrag en de toepasselijke Brusselse kinderbijslag. Voor sociale risico's waarvoor de modelgerechtigde een persoon zonder kinderen ten laste is, zijn de bedragen in de kolommen "Begrensde uitkering of forfait" en "Uitkering + kinderbijslag" bijgevolg aan mekaar gelijk. Het gaat om de ouderschapsuitkeringen en de rustpensioenen.

De kolom "Gemiddeld loon + kinderbijslag" geeft de som weer van het gemiddelde loon van een geschoold arbeider en de Brusselse kinderbijslag. Het bedrag in die kolom is lager voor de ouderschapsuitkeringen en de rustpensioenen, omdat de modelgerechtigden voor die sociale risico's personen zonder kinderen ten laste zijn.

De kolom "Vereiste ratio" geeft de grondrechtelijke vervangingsratio's weer. Die ratio's zijn in de tabel uitgedrukt in een percentage, zoals ook het geval is in de socialegrondrechtenverdragen. De tabel toont dat de grondrechtelijke vervangingsratio's variëren, naargelang van het sociaal risico.[2320]

De kolom "Ratio" is ten slotte, voor elk sociaal risico, gelijk aan het met 100 vermenigvuldigde quotiënt van de deling van het bedrag in de kolom "Uitkering + kinderbijslag" door het bedrag in de kolom "Gemiddeld loon + kinderbijslag". Men bekomt aldus de eveneens in een percentage uitgedrukte feitelijke Belgische vervangingsratio.

De feitelijke vervangingsratio moet ten minste gelijk zijn aan de grondrechtelijke vervangingsratio. De oranje cijfers in de kolommen "Vereiste ratio" en "Ratio" vestigen de aandacht op de gevallen waarin de grondrechtelijke vervangingsratio niet wordt bereikt.

Toelichting

De tussen haakjes geplaatste cijfers in de linkerkolom van de tabel verwijzen naar de onderstaande toelichting:

(1) Wat het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid betreft, halen de uitkeringen voor zeelieden, van categorie I t.e.m. XXI[2321], vermeerderd met de kinderbijslag, niet de grondrechtelijke vervangingsratio. Voor de uitkeringen van de categorieën XXII t.e.m. XXIV is dat wel het geval. Gezien het geringe aantal uitkeringen dat het vereiste peil bereikt, zijn we van oordeel dat, globaal genomen, de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden, wat het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid betreft, de grondrechtelijke vervangingsratio niet bereikt.

2319 *Supra*, deel 3, hoofstuk 3, B, 3, b. Uitkeringspercentages getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's en c. Arbeidsinkomensgrenzen en forfaitaire uitkeringen getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio's.

2320 *Supra*, deel 3, hoofstuk 3, B, 3, b, 3°. Toetsing van de geanalyseerde uitkeringen.

2321 Zie, voor de recente dagbedragen, https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/sz-in-kaart-brengen/indexering/010320-buiten-index-nl.pdf.

(2) Wat het tijdvak van invaliditeit betreft, halen de uitkeringen voor zeelieden, van categorie I t.e.m. XIV[2322], niet de grondrechtelijke vervangingsratio. Het bedrag in de kolom "Begrensde uitkering of forfait" is het bedrag van uitkering van categorie XIV. De uitkeringen van categorie XV t.e.m. XXIV bereiken wel de grondrechtelijke vervangingsratio. Gezien minder dan de helft van de uitkeringen het vereiste peil bereikt, zijn we van oordeel dat, globaal genomen, de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden, wat het tijdvak van invaliditeit betreft, de grondrechtelijke vervangingsratio niet bereikt.

(3) De uitkeringspercentages voor de berekening van moederschapsuitkeringen voor werkneemsters dalen, naarmate de moederschapsrust langer duurt. Het bedrag in de kolom "Begrensde uitkering of forfait" is berekend met toepassing van het laagste uitkeringspercentage (75%). De grondrechtelijke vervangingsratio wordt bijgevolg ook bij toepassing van de hogere uitkeringspercentages gehaald.

(4) Moederschapsuitkeringen voor zeelieden zijn gelijk aan het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen x 79,5/60.[2323] De uitkeringsbedragen voor zeelieden die worden afgeleid van de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen van de categorieën I t.e.m. XVII, halen de grondrechtelijke vervangingsratio niet. Het bedrag in de kolom "Begrensde uitkering of forfait" is het bedrag van de moederschapsuitkering, afgeleid van de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkering van categorie XVII. Voor de hogere categorieën wordt de grondrechtelijke vervangingsratio wel gehaald. Gezien minder dan de helft van de uitkeringen het vereiste peil bereikt, zijn we van oordeel dat, globaal genomen, de ouderschapsverzekering voor zeelieden, wat de moedershapsuitkering betreft, de grondrechtelijke vervangingsratio niet bereikt.

(5) Andere ouderschapsuitkeringen voor zeelieden zijn gelijk aan het bedrag van de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen x 82/60. De uitkeringsbedragen voor zeelieden die worden afgeleid van de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen van de categorieën I t.e.m. XVI, halen de grondrechtelijke vervangingsratio niet. Het bedrag in de kolom "Begrensde uitkering of forfait" is het bedrag van de moederschapsuitkering, afgeleid van de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkering van categorie XVI. Voor de hogere categorieën wordt de grondrechtelijke vervangingsratio wel gehaald. Gezien minder dan de helft van de uitkeringen het vereiste peil bereikt, zijn we van oordeel dat, globaal genomen, de ouderschapsverzekering voor zeelieden, wat de overige ouderschapsuitkeringen betreft, de grondrechtelijke vervangingsratio niet bereikt.

(6) Voor de vergoedingen wegens overlijden aan een arbeidsongeval of beroepsziekte hebben we het Belgische uitkeringspercentage gelijkgesteld aan 60% (30% voor de langstlevende partner + 2x15% per kind). In sommige gevallen is het uitkeringspercentage per kind gelijk aan 20%. Ook als we het uitkeringspercentage voor de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering publieke sector verhogen van 60% tot 70%, wordt de vereiste vervangingsratio niet bereikt. Uit de vergelijking met de verzekeringen private sector blijkt dat het grote verschil tussen de bedragen van het maximumbasisloon (private sector) en de maximale jaarlijkse bezoldiging (publieke sector) hiervoor de verklaring vormt.

(7) De forfaitaire bedragen van de wachtgelden voor zeelieden worden berekend, naargelang de gerechtigden op basis van de duur van de volbrachte wachttijd zijn ingeschreven voor

---

2322 Zie, voor de recente dagbedragen, https://socialsecurity.belgium.be/sites/default/files/content/docs/nl/sz-in-kaart-brengen/indexering/010320-buiten-index-nl.pdf.

2323 *Supra*, deel 2, hoofstuk 3, C, 2, b, 1° Moederschapsuitkeringen.

categorie A of B en naargelang tot welke loongroep zij behoren op basis van hun maandstandaardgage of loon van 21 dagtaken.[2324] De hoogste maandgage waarop wachtgelden worden berekend, bedraagt 1.413,39 euro.[2325] Het bedrag in de kolom "Begrensde uitkering of forfait" is het bedrag van het wachtgeld dat is afgeleid van de hoogste maandgage. Voor zeelieden met de hoogste maandgage, en dus ook voor alle andere zeelieden, blijft het wachtgeld zeer ver onder de grondrechtelijke vervangingsratio.

(8) Het bedrag in de kolom "Begrensde uitkering of forfait" is het absolute maximumrustpensioen voor ambtenaren van de Belgische Staat. Het overtreft in ruime mate de grondrechtelijke vervangingsratio. De pensioenverzekering voor ambtenaren rekent daarnaast ook met relatieve maximumrustpensioenen. Opdat het relatieve maximumrustpensioen de grondrechtelijke vervangingsratio zou halen, moet de referentiewedde 2.412,10 euro bedragen. Rekening houdend met dat bedrag zijn we van oordeel dat de maximumrustpensioenen voor ambtenaren, globaal genomen, de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

(9) Het bedrag in de kolom "Begrensde uitkering of forfait" is het absolute maximumoverlevingspensioen voor ambtenaren van de Belgische Staat. Het overtreft in ruime mate de grondrechtelijke vervangingsratio. De pensioenverzekering voor ambtenaren rekent daarnaast ook met relatieve maximumoverlevingspensioenen. Opdat het relatieve maximumrustpensioen de grondrechtelijke vervangingsratio zou halen, moet de referentiewedde 3.278,15 euro bedragen. Rekening houdend met dat bedrag dat nog steeds onder het gemiddeld loon van een geschoold arbeider ligt, zijn we van oordeel dat de maximumrustpensioenen voor ambtenaren, globaal genomen, de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

954. Om de hoger uiteengezette redenen hebben de cijfers in de tabel tot op zekere hoogte slechts een indicatieve waarde. Niettemin kan men ons inziens volgende conclusies trekken.

In 64% van de gevallen bereiken de procentuele en forfaitaire uitkeringen de grondrechtelijke vervangingsratio. In 28% van die positieve gevallen wordt de vervangingsratio maar net gehaald. Dat is het geval voor forfaitaire zelfstandigenuitkeringen, voor de werkloosheidsuitkeringen in de tweede fase van de eerste vergoedingsperiode en voor de wegens arbeidsongeschiktheid toegekende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen in de verzekering publieke sector. Het lagere bedrag van de respectieve forfaitaire uitkeringen en arbeidsinkomensgrenzen vormt hiervoor een verklaring.

Een zeer hoge vervangingsratio wordt bereikt door de wegens arbeidsongeschiktheid toegekende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen in de verzekeringen private sector. Men mag evenwel niet uit het oog verliezen dat we hier hebben rekening gehouden met een vergoeding voor een volledige blijvende arbeidsongeschiktheid. In vele gevallen zal de arbeidsongeschiktheidsgraad voor een ernstige blijvende arbeidsongeschiktheid lager uitvallen. Als we rekenen met een arbeidsongeschiktheidsgraad van 60% blijft de feitelijke vervangingratio (65%) nog steeds hoger dan de grondrechtelijke vervangingsratio (60%).

Alle pensioenen bereiken de grondrechtelijke vervangingsratio's en overtreffen die in bepaalde gevallen in zeer ruime mate. Wat de ambtenarenpensioenen betreft, bestaat de belangrijkste verklaring

2324 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2, b. Hoogte van de socialezekerheidsprestaties in de wachtgeldenregeling.

2325 Art. 67 KB 9 april 1965 betreffende de Pool van de zeelieden ter koopvaardij.

erin dat we in de tabel rekenen met de absolute maximumpensioenen. Een tweede verklaring bestaat erin dat de Belgische uitkeringspercentages voor pensioengerechtigden met een echtgenoot ten laste veel hoger zijn dan de uiterst lage grondrechtelijke vervangingsratio van 45%. Wat de zelfstandigenpensioenen betreft, merken we op dat we hebben gerekend met de hoogste correctiecoëfficiënt voor het volledige pensioenbedrag. De lage grondrechtelijke vervangingsratio leidt ertoe dat de zelfstandigenpensioenen, ook als we laagste correctiecoëfficiënt zouden toepassen, nog steeds de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

In 36% van de gevallen bereiken de procentuele maximumuitkeringen en forfaitaire uitkeringen niet het grondrechtelijke niveau. Dat is het geval voor de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen en de wachtgelden voor zeelieden, voor de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, voor de wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen in de verzekering publieke sector, voor de werkloosheidsuitkeringen in tweede en derde vergoedingsperiode en de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters.

d. Uitkeringen voor gerechtigden met een ander profiel dan de modelgerechtigde

955. De socialegrondrechtenverdragen leggen het vereiste minimumniveau van socialezekerheids-uitkeringen vast ten aanzien van uitkeringsgerechtigden met het profiel van de respectieve modelgerechtigden. Voor gerechtigden die niet beantwoorden aan het profiel van de modelgerechtigden moeten de toegekende uitkeringen in een redelijke verhouding staan tot de uitkeringen voor de modelgerechtigden.[2326]

Hierna onderzoeken we eerst hoe een redelijke verhouding kan worden gedefinieerd (1°) en hoe de vereiste vervangingsratio's worden omschreven (2°). We gaan vervolgens na of de Belgische socialezekerheidsuitkeringen voor gerechtigden die niet beantwoorden aan het profiel van de respectieve modelgerechtigden, in een evenredige verhouding staan tot de uitkeringen voor de modelgerechtigden (3°).

1° Redelijke verhouding

956. De socialegrondrechtenverdragen hanteren, naargelang van het verzekerde sociaal risico, volgende personen als modelgerechtigde: een volwassene met 1 volwassene en 2 kinderen ten laste, een volwassene met 2 kinderen ten laste, een volwassene met 1 volwassene ten laste en een alleenstaande volwassene.[2327] Ze bepalen niet wat moet worden verstaan onder een redelijke verhouding voor de uitkeringsgerechtigen die niet voldoen aan die respectieve profielen.

Om te bepalen wat een redelijke verhouding is, hanteren we daarom het begrip equivalent inkomen dat we ook gebruiken om na te gaan of de Belgische socialezekerheidsuitkeringen de uitkeringsgerechtigden vrijwaren van armoede. Het equivalent inkomen wordt gedefinieerd als het totaal beschikbaar inkomen van het huishouden gedeeld door zijn equivalente grootte, om rekening te houden met de grootte en de samenstelling van het huishouden. De equivalentieschaal die we gebruiken is de OECD-modified equivalence scale. Die schaal kent een waarde van 1 toe aan het hoofd

2326 Zie bv. Art. 65 Europese Code Sociale Zekerheid.

2327 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 3, B, 3, b, 1° Modelgerechtigden.

van het huishouden, 0.5 aan elk bijkomend lid van 14 jaar of ouder en 0.3 aan elk lid jonger dan 14 jaar.[2328]

De onderstaande tabel geeft de waarde volgens de equivalentieschaal aan van de verschillende gezinstypes die we hanteren in ons onderzoek inzake het vrijwaren van armoede en, in dit stadium, in ons onderzoek naar de redelijkheid van de verhouding van de uitkeringen voor de uitkeringsgerechtigden die behoren tot die gezinstypes tot de uitkeringen voor de modelgerechtigden.

Tabel 79. Waarde van gezinstypes volgens de OECD-modified equivalence scale

Gezinstypes	Waarde
Alleenstaande	1
Alleenstaande met 1 kind (0 jaar)	1,3
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4 jaar)	1,6
2 volwassenen	1,5
2 volwassenen met 1 kind (0 jaar)	1,8
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4 jaar)	2,1

In de onderstaande tabel geven we de (afgeronde) onderlinge verhoudingen tussen de waarden voor de door ons gehanteerde gezinstypes weer.

Tabel 80. Onderlinge verhoudingen van de waarden voor gezinstypes volgens de OECD-modified equivalence scale

Verhouding van de waarden	**Alleenstaande**	**Alleenstaande met 1 kind (0 jaar)**	**Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4 jaar)**	**2 volwassenen**	**2 volwassenen met 1 kind (0 jaar)**	**2 vowassenen met 2 kinderen (2 resp. 4 jaar)**
Alleenstaande	1,00	0,77	0,63	0,67	0,56	0,48
Alleenstaande met 1 kind (0 jaar)	1,30	1,00	0,81	0,87	0,72	0,62
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4 jaar)	1,60	1,23	1,00	1,07	0,89	0,76
2 volwassenen	1,50	1,15	0,94	1,00	0,83	0,71
2 volwassenen met 1 kind (0 jaar)	1,80	1,38	1,13	1,20	1,00	0,86
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4 jaar)	2,10	1,62	1,31	1,40	1,17	1,00

2° Vereiste vervangingsratio

957. Voor de berekening van alle door ons geanalyseerde Belgische procentuele uitkeringen wordt een inkomensgrens gehanteerd. De uitkeringen voor een modelgerechtigde, die worden berekend op basis van de toepasselijke inkomensgrens, in voorkomend geval vermeerderd met de kinderbijslag, moeten de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken van het loon van een geschoold arbeider, in

2328 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 3, 4, c, 1° Europese armoedegrenzen.

voorkomend geval eveneens vermeerderd met de kinderbijslag. Zoals we hoger hebben uiteengezet[2329], passen we diezelfde regel ook toe op de forfaitaire uitkeringen.

De uitkeringen voor andere gerechtigden dan de modelgerechtigden, in voorkomend geval vermeerderd met de kinderbijslag, moeten bijgevolg in de door ons bepaalde redelijke verhouding staan tot de uitkering die wordt berekend op basis van het loon van een geschoold arbeider, in voorkomend geval vermeerderd met de kinderbijslag.

3° Toetsing van de geanalyseerde uitkeringen

958. We geven in de volgende tabellen, per sociaal risico, de verhoudingen weer tussen de uitkeringen voor de niet-modelgerechtigden en de uitkeringen voor de modelgerechtigden.

In elke tabel wordt de uitkering voor de modelgerechtigde weergegeven in vetjes.

De bedragen voor de modelgerechtigden hebben we overgenomen uit de tabel die de begrensde procentuele en de forfaitaire uitkeringen toetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio.[2330]

De gehanteerde equivalentieschaal maakt voor gezinnen met twee volwassenen geen onderscheid naargelang beide volwassenen of slechts één van hen een arbeidsinkomen of socialezekerheidsuitkering geniet. Equivalentieschalen dienen immers om de consumptiecapaciteit van gezinnen van verschillende grootte vergelijkbaar te maken. Het aantal verdieners speelt hier geen rol. Omdat vele socialezekerheidsregelingen lagere uitkeringen toekennen aan gerechtigden die behoren tot een tweeverdienersgezin, hanteren we voor de vergelijking van hun uitkeringen met de uitkering voor modelgerechtigden dezelfde equivalentiewaarden als voor overeenstemmende éénverdienersgezinnen.

In de kolom “Redelijke uitkering” geven we de bedragen weer die de uitkeringen moeten bereiken om in een redelijke verhouding te staan tot de in vetjes weergegeven uitkeringen voor de modelgerechtigden.

De kolom “Uitkering” geeft het bedrag weer van de huidige Belgische uitkeringen (Brusselse kinderbijslag incluis).

De kolom”Samenwonende” toont de uitkeringsbedragen (Brusselse kinderbijslag incluis) voor de gerechtigden die deel uitmaken van een tweeverdienersgezin.

In oranje weergegeven bedragen zijn te laag om in een redelijke verhouding te staan tot de uitkering voor de desbetreffende modelgerechtigde.

959. We starten met de tabel voor de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen.

2329 *Supra*, deel 3, hoofstuk 3, B, 3, c. Arbeidsinkomensgrenzen en forfaitaire uitkeringen getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio’s.

2330 *Supra*, deel 3, hoofstuk 3, B, 3, c., 3°. Toetsing van de geanalyseerde uitkeringen.

Tabel 81. Onderlinge verhoudingen arbeidsongeschiktheidsuitkeringen volgens gezinstype

Arbeidsongeschiktheid - ziekte: werknemers	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 307,88	2 292,94	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 689,34	2 508,84	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	2 070,80	2 724,74	
2 volwassenen	1 934,57	2 292,94	2 292,94
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	2 343,28	2 508,84	2 508,84
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 724,74**	2 724,74	2 724,74
Arbeidsongeschiktheid - invaliditeit: werknemers	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 399,60	2 101,88	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 807,82	2 699,94	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	2 216,04	2 915,84	
2 volwassenen	2 070,25	2 484,04	1 529,13
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	2 507,62	2 699,94	1 744,54
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 915,84**	2 915,84	1 960,44
Arbeidsongeschiktheid - ziekte: zeelieden	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 107,32	1 875,12	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 430,29	2 091,02	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 753,26	2 306,92	
2 volwassenen	1 637,91	1 875,12	1 875,12
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 983,95	2 091,02	2 091,02
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 306,92**	2 306,92	2 306,92
Arbeidsongeschiktheid - invaliditeit: zeelieden	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	913,01	1 470,30	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 179,30	1 686,20	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 445,60	1 902,10	
2 volwassenen	1 350,49	1 470,30	1 470,30
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 635,81	1 686,20	1 682,20
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**1 902,10**	1 902,10	1 902,10
Arbeidsongeschiktheid - ziekte en invaliditeit: zelfstandigen	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	982,02	1 291,68	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 268,45	1 829,98	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 554,87	2 045,88	
2 volwassenen	1 452,57	2 045,88	990,60
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 759,46	2 045,88	1 206,50
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 045,88**	2 045,88	1 422,40

We stellen vast dat alleen de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in het tijdvak van invaliditeit, zowel voor werknemers als voor zelfstandigen, en de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen te laag zijn voor samenwonende gerechtigden om te kunnen worden beschouwd als redelijk in vergelijking met de uitkering voor de modelgerechtigden. In de andere gevallen wordt wat het uitkeringsbedrag (zonder kinderbijslag) betreft, geen onderscheid gemaakt, naargelang het gaat om uitkeringen voor gerechtigden met personen ten laste en samenwonende gerechtigden. Ook ingeval we voor de zelfstandigenverzekering rekenen met het iets hogere bedrag voor de uitkeringsgerechtigden die voor het desbetreffende tijdvak aanspraak kunnen maken op een gelijkstelling met een periode van arbeid in het kader van de pensioenverzekering, blijft de vaststelling dezelfde.

De uitkeringen voor alleenstaanden zonder kinderen staan steeds in een redelijke verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigden die voor dit risico 2 kinderen ten laste hebben.

960. We onderzoeken vervolgens de ouderschapsuitkeringen, zowel de moederschapsuitkeringen als de overige ouderschapsuitkeringen.

Tabel 82. Onderlinge verhoudingen ouderschapsuitkeringen volgens gezinstype

Ouderschap - moederschap: werknemers	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1360,6944	2402,98	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1757,5636	2618,88	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	2154,4328	2834,78	
2 volwassenen	2012,6938	2402,98	2402,98
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	2437,9108	2618,88	2618,88
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2834,78**	2834,78	2834,78
Ouderschap - andere: werknemers	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1504,0896	2701,72	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1942,7824	2917,62	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	2381,4752	3133,52	
2 volwassenen	2224,7992	2917,62	2701,72
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	2694,8272	2917,62	2917,62
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**3133,52**	3133,52	3133,52
Ouderschap - moederschap: zeelieden	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1004,3952	1660,69	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1297,3438	1876,59	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1590,2924	2092,49	
2 volwassenen	1485,6679	1660,69	1660,69
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1799,5414	1876,59	1876,59
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2092,49**	2092,49	2092,49
Ouderschap - andere: zeelieden	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	987,3696	1625,22	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1275,3524	1841,12	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1563,3352	2057,02	
2 volwassenen	1460,4842	1625,22	1625,22
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1769,0372	1841,12	1841,12
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2057,02**	2057,02	2057,02
Ouderschap - moederschap en andere: zelfstandigen	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1039,0704	1291,68	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1342,1326	2164,73	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1645,1948	2164,73	
2 volwassenen	1536,9583	2164,73	990,6
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1861,6678	2164,73	1206,5
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2164,73**	2164,73	1422,4

Alleen de uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen zijn voor samenwonende gerechtigden te laag om te kunnen worden beschouwd als redelijk in vergelijking met de uitkering voor de modelgerechtigden. De bedragen van de forfaitaire uitkeringen variëren immers, naargelang het gaat om uitkeringen voor gerechtigden met personen ten laste en samenwonende gerechtigden.

De uitkeringen voor alleenstaanden zonder kinderen staan steeds in een redelijke verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigden die, voor dit sociaal risico, geen kinderen ten laste hebben.

961. We komen nu toe aan de analyse van de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen, zowel in de verzekeringen private sector als in de verzekering publieke sector.

We maken het onderscheid, naargelang het gaat om vergoedingen die worden toegekend bij arbeidsongeschiktheid en wegens het overlijden van het slachtoffer van het ongeval of de ziekte.

Tabel 83. Onderlinge verhoudingen arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen volgens gezinstype

Arbeidsongeval/beroepsziekte -private sector: arbeidsongeschiktheid	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 955,91	3 643,02	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	2 526,39	3 858,92	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	3 096,86	4 074,82	
2 volwassenen	2 893,12	3 643,02	3 643,02
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	3 504,35	3 858,92	3 858,92
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**4 074,82**	4 074,82	4 074,82
Arbeidsongeval/beroepsziekte -private sector: overlijden	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 773,76	2240,89	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	2 280,55	2528,19	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 815,49**	2 815,49	
2 volwassenen	2 646,56	2 240,89	2 240,89
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	3 181,50	2 528,19	2 528,19
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	3 688,29	2 815,49	2 815,49
Arbeidsongeval/beroepsziekte -publieke sector: arbeidsongeschiktheid	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 180,55	2 027,67	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 524,87	2 243,57	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 869,20	2 459,47	
2 volwassenen	1 746,22	2 027,67	2 027,67
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	2 115,14	2 243,57	2 243,57
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 459,47**	2 459,47	2 459,47
Arbeidsongeval/beroepsziekte -publieke sector: overlijden	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 128,46	1 216,60	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 450,87	1 503,90	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	**1 791,20**	1 791,20	
2 volwassenen	1 683,73	1 216,60	1 216,60
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	2 024,06	1 503,90	1 503,90
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	2 346,47	1 791,20	1 791,20

We stellen vast dat alle wegens arbeidsongeschiktheid toegekende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen kunnen worden beschouwd als redelijk in vergelijking met de uitkering voor de modelgerechtigden. De vergoedingsbedragen (zonder kinderbijslag) variëren immers niet, naargelang van de gezinssituatie.

Wat de wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen betreft, stellen we vast dat alle vergoedingen voor alle langstlevende partners die samenwonen met een andere volwassene dan het overleden slachtoffer, te laag zijn om te kunnen worden beschouwd als redelijk in vergelijking met de uitkering voor de modelgerechtigden. De arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen variëren immers niet, naargelang van het aantal volwassenen dat deel uitmaakt van het gezin van de gerechtigde.

962. Voor het werkloosheidsrisico tonen we de resultaten, voor de overzichtelijkheid in twee aparte tabellen: een eerste voor de procentuele werkloosheidsuitkeringen in de eerste en tweede vergoedingsperiode en een tweede voor de forfaitaire uitkeringen: de werkloosheidsuitkeringen in de derde vergoedingspmeriode, de wachtgelden voor zeelieden, de inschakelingsuitkering voor jonge schoolverlaters en de financiële uitkering in de rgeling van het overbruggingsrecht voor de zelfstandigen.

Wat de inschakelingsuitkeringen betreft, houden we rekening met de uitkeringen voor gerechtigden die 18 jaar of ouder zijn.

Tabel 84. Onderlinge verhoudingen procentuele werkloosheidsuitkeringen volgens gezinstype

Werkloosheid - werknemers - 1ste vergoedingsperiode: 1-6 m	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 066,75	1 790,60	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 377,89	2 006,50	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 689,02	2 222,40	
2 volwassenen	1 577,90	1 790,60	1 790,60
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 911,26	2 006,50	2 006,50
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 222,40**	2 222,40	2 222,40
Werkloosheid - werknemers - 1ste vergoedingsperiode: 1-6 m	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	946,70	1 540,49	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 222,82	1 756,39	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 498,94	1 972,29	
2 volwassenen	1 400,33	1 540,49	1 540,49
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 696,17	1 756,39	1 756,39
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**1 972,29**	1 972,29	1 972,29
Werkloosheid - werknemers - 2de vergoedingsperiode	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	880,97	1 286,59	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 137,92	1 619,45	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 394,87	1 835,35	
2 volwassenen	1 303,10	1 403,55	935,70
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 578,40	1 619,45	1 151,60
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**1 835,35**	1 835,35	1 367,50

Tabel 85. Onderlinge verhoudingen forfaitaire werkloosheidsuitkeringen volgens gezinstype

Werkloosheid - werknemers - 3de vergoedingsperiode	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	846,99	1 092,86	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 094,03	1 548,66	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 341,07	1 764,56	
2 volwassenen	1 252,84	1 332,76	573,09
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 517,52	1 548,66	788,99
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**1 764,56**	1 764,56	1 004,89
Werkloosheid - inschakelingsuitkeringen (1)	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	834,88	573,82	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 078,39	1 523,44	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 321,90	1 739,34	
2 volwassenen	1 234,93	1 307,54	483,86
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 495,83	1 739,34	699,76
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**1 739,34**	1 739,34	915,66
Wachtgelden - zeelieden	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	621,81	863,63	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	803,17	1 079,53	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	984,53	1 295,43	
2 volwassenen	919,76	863,63	863,63
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 114,07	1 079,53	1 079,53
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**1 295,43**	1 295,43	1 295,43
Overbruggingsrecht - zelfstandigen	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	982,02	1 291,69	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	1 268,45	1 829,98	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	1 554,87	2 045,88	
2 volwassenen	1 452,57	1 614,08	1 291,69
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	1 759,46	1 829,98	1 507,59
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 045,88**	2 045,88	1 723,49

In de werkloosheidsverzekering staan alle uitkeringen in de eerste en tweede vergoedingsperiode in een redelijke verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigde.

Voor de overige uitkeringen zijn de vergoedingen voor samenwonende uitkeringsgerechtigden te laag om te kunnen worden beschouwd als redelijk in verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigde.

De forfaitaire wachtgelden voor zeelieden (zonder kinderbijslag) variëren niet naargelang van de gezinscategorie van de gerechtigden. Voor de wachtgeldenregeling stellen we vast dat de uitkeringen voor uitkeringsgerechtigden die samenwonen met een andere volwassene, te laag zijn om te kunnen worden beschouwd als redelijk in vergelijking met de uitkering voor de modelgerechtigden. Een vergelijkbare situatie hebben we vastgesteld voor de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen bij overlijden.

De inschakelingsuitkering voor alleenstaanden is de enige uitkering voor alleenstaanden die te laag is om te kunnen worden beschouwd als redelijk in verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigde.

963. We eindigen met een analyse van de pensioenen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren van de Belgische Staat.

We maken de analyse zowel voor rustpensioenen, als voor overlevingspensioenen.

Tabel 86. Onderlinge verhoudingen pensioenen volgens gezinstype

Rustpensioen werknemers	Redelijke uitkering	Uitkering	Samen-wonende
Alleenstaande	2 447,47	2 922,35	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	3 178,06	3 138,25	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	3 908,65	3 354,15	
2 volwassenen	**3 652,94**	3 652,94	2 922,35
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	4 383,53	3 868,84	3 138,25
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	5 114,12	4 084,74	3 354,15
Rustpensioen zelfstandigen	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 749,89	2 089,42	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	2 272,24	2 305,32	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	2 794,59	2 521,22	
2 volwassenen	**2 611,77**	2 611,77	2 089,42
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	3 134,12	2 827,67	2 305,32
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	3 656,48	3 043,57	2 521,22
Rustpensioen ambtenaren	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	4 557,27	6 801,90	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	5 917,65	6 946,40	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	7 278,03	7 090,90	
2 volwassenen	**6 801,90**	6 801,90	6 801,90
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	8 162,28	6 946,40	6 946,40
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	9 522,66	7 090,90	7 090,90

Overlevingspensioen werknemers	Redelijke uitkering	Uitkering	Samen-wonende
Alleenstaande	2 145,24	2 830,55	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	2 758,17	3 117,85	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	**3 405,15**	3 405,15	
2 volwassenen	3 200,84	2 830,55	2 830,55
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	3 847,82	3 117,85	3 117,85
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	4 460,75	3 405,15	3 405,15
Overlevingspensioen zelfstandigen	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	1 678,33	2 089,42	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	2 157,86	2 376,72	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	**2 664,02**	2 664,02	
2 volwassenen	2 504,18	2 089,42	2 089,42
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	3 010,34	2 376,72	2 376,72
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	3 489,87	2 664,02	2 664,02
Overlevingspensioen ambtenaren	**Redelijke uitkering**	**Uitkering**	**Samen-wonende**
Alleenstaande	3 323,96	4 844,33	
Alleenstaande met 1 kind (0 j)	4 273,67	5 060,23	
Alleenstaande met 2 kinderen (2 resp. 4)	**5 276,13**	5 276,13	
2 volwassenen	4 959,56	4 844,33	4 844,33
2 volwassenen met 1 kind (0 j)	5 962,03	5 060,23	5 060,23
2 volwassenen met 2 kinderen (2 resp. 4)	6 911,73	5 276,13	5 276,13

Wat de rustpensioenen betreft, is de modelpersoon een volwassene met een volwassene (in België alleen de echtgenoot) ten laste. We stellen vast dat de pensioenen voor uitkeringsgerechtigden die samenwonen met een andere volwassene dan een langstlevende echtgenoot ten laste, op 1 uitzondering, na niet in een redelijke verhouding staan tot het pensioen voor de modelgerechtigde. Dat is het geval in de ambtenarenverzekering die geen verschillende uitkeringspercentages hanteert, naargelang de pensioengerechtigde een echtgenoot ten laste heeft of niet.

Alleenstaanden met twee kinderen hebben in alle pensioenverzekeringen te lage uitkeringen in verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigde. Alleen in de werknemersverzekering is dat ook het geval voor de alleenstaande met 1 kind.

Rustpensioenen voor een alleenstaande gerechtigde staan steeds in een redelijke verhouding tot het rustpensioen voor de modelgerechtigde.

Wat de overlevingspensioenen betreft, is de situatie volledig gelijk voor de drie pensioenverzekeringen. In alle gevallen waarin de langstlevende echtgenoot samenwoont met een andere volwassene waarmee de betrokkene niet is gehuwd[2331], staat het overlevingspensioen, ongeacht de kinderlast van de gerechtigde, niet in een redelijke verhouding tot het overlevingspensioen voor de modelgerechtigde.

964. We integreren ten slotte onze bevindingen voor de diverse sociale risico's.

Uitkeringen voor gerechtigden die deel uitmaken van een tweeverdienersgezin staan meestal niet in een redelijke verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigde. Dat is het geval voor de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de ouderschapsuitkeringen voor zelfstandigen en de invaliditeitsuitkeringen voor werknemers en zelfstandigen, voor wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen, voor werkloosheidsuitkeringen in de derde vergoedingsperiode, voor de inschakelingsuitkeringen, voor de wachtgelden voor zeelieden (behoudens voor een koppel met 2 kinderen), voor de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht, voor de rustpensioenen voor werknemers en zelfstandigen en de overlevingspensioenen in alle pensioenverzekeringen.

De uitkeringen voor alleenstaanden staan steeds in een redelijke verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigden, met uitzondering van de inschakelingsuitkering voor jonge schoolverlaters en met uitzondering van alleenstaanden met 2 kinderen in de pensioenverzekeringen en van alleenstaanden met 1 kind in de pensioenverrzekering voor werknemers.

e. Rechtspositie op de arbeidsmarkt en aard van de arbeidsrelatie

965. We onderzoeken ten slotte – achtereenvolgens voor arbeidsongeshiktheid (1°), ouderschap (2°), arbeidsongevallen en beroepsziekten (3°), werkloosheid (4°) en pensioen (5°) of de berekeningswijze van de geanalyseerde uitkeringen voldoende neutraal is ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of van de aard van hun arbeidsrelatie.

2331 In geval de langstlevende echtgenoot een nieuw huwelijk aangaat, wordt betaling van het overlevingspensioen immers geschorst.

1° Arbeidsongeschiktheid

966. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers drukt het bedrag van haar uitkeringen uit in een percentage van het zo nodig begrensde gemiddelde dagloon van de gerechtigde.

Het bedrag van het gemiddelde dagloon wordt afgeleid van het maandloon van de arbeidsongeschikte werknemer op een wijze die verschilt, naargelang de betrokkene een vast maand- of uurloon dan wel een variabel loon heeft en al dan niet werkt onder een regeling met een constante dagelijkse of wekelijkse arbeidsduur. Voor deeltijdse werknemers gelden dezelfde regels als voor voltijdse werknemers. In een aantal gevallen, zoals voor leerlingen, uitzendkrachten, seizoenarbeiders en werknemers met een arbeidsovereenkomst voor een bepaalde tijd, gelden bijzondere regels voor de berekening van het gemiddelde dagloon. We hebben vastgesteld dat de arbeidstijd voor atypische werknemers daarbij wordt uitgedrukt in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werknemers.[2332] We achten de desbetreffende regels dan ook voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.[2333]

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet in de toekenning van minimumuitkeringen met ingang van de 7de maand primaire arbeidsongeschiktheid en vanaf de leeftijd van 21 jaar. Het bedrag ervan is hoger voor 'regelmatige' dan voor niet-regelmatige werknemers. Om te worden beschouwd als regelmatig werknemer moeten werknemers een wachttijd hebben volbracht en moet hun aantal arbeids- en daarmee gelijkgestelde dagen in de periode vanaf de datum waarop zij gerechtigd zijn geworden tot daags vóór de aanvang van hun arbeidsongeschiktheid, ten minste gelijk zijn aan 3/4de van het aantal werkdagen in die periode. We hebben vastgesteld dat de arbeidstijd voor atypische werknemers daarbij wordt uitgedrukt in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werknemers.[2334] Zij moeten tevens doen blijken van een gemiddeld dagloon dat wordt bepaald in functie van hun leeftijd. Voor gelijkgestelde dagen wordt gerekend met een fictief loon dat voor zowel atypische als voor typische werknemers gelijk is aan het gederfde loon waarop hun uitkering is berekend.[2335] We achten de desbetreffende regels bijgevolg voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

Afgezien van enkele bijzondere situaties wordt het bedrag van de arbeidsongeschiktheids-uitkeringen voor zeelieden tijdens het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid uitgedrukt in hetzelfde percentage (60%) van de dagbezoldiging als in de werknemersverzekering. In het tijdvak van invaliditeit bedragen de uitkeringen 65% van de dagbezoldiging. In de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor werknemers wordt dat hogere percentage slechts toegekend aan gerechtigden met gezinslast en niet aan de gerechtigden van een van beide andere gezinscategorieën. Naar ons oordeel is de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden op dit punt voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van haar sociaal verzekerden.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden kent voorts vanaf het tijdvak van invaliditeit een minimumuitkering toe. Het bedrag ervan mag niet lager zijn dat van de respectieve

2332 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

2333 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective coverage", European Commission, 2019, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes, 11-13.

2334 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, B, 1, a. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

2335 Art. 224 Besluit Geneeskundige Verzorging en Uitkeringen.

minimumuitkeringen voor regelmatige en niet-regelmatige werknemers in de arbeidsongeschiktheids-verzekering voor werknemers. Met het oog op een grotere neutraliteit ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie bevelen we de Belgische wetgever aan om het recht op minimumuitkeringen te laten ingaan op hetzelfde ogenblik als in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

967. De forfaitaire zelfstandigenuitkeringen zijn veel lager dan de maximumuitkeringen voor werknemers. Ze zijn wel gelijk aan de minimumuitkeringen voor regelmatige werknemers, behalve voor de samenwonende uitkeringsgerechtigden. Aan die gezinscategorie wordt slechts een gelijk bedrag als de minimumuitkering voor werknemers toegekend met ingang van het tijdvak van invaliditeit en alleen voor zover de arbeidsongeschiktheid gepaard gaat met een stopzetting van het bedrijf. De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn wel in alle hypotheses hoger dan de minimumuitkeringen voor niet-regelmatige werknemers.

We achten de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen niet voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt, voor zover de forfaitaire uitkeringen veel lager zijn dan de maximumuitkeringen voor werknemers en, wat samenwonende uitkeringsgerechtigden betreft, lager zijn dan de minimumuitkeringen voor regelmatige werknemers. We bevelen de Belgische wetgever aan om de forfaitaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen om te vormen tot aan de gederfde nettoberoepsinkomsten gekoppelde uitkeringen met behoud van een gewaarborgde minimumuitkering die gelijk is aan de gewaarborgde minimumuitkering voor regelmatige werknemers.

968. De gelijktijdige en de opeenvolgende uitoefening van verschillende beroepsactiviteiten kunnen aan de bron liggen van een samenloop van aanspraken op uitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen. De betrokkenen kunnen de uitkeringen niet onbeperkt cumuleren.[2336]

2° Ouderschap

969. In de ouderschapsverzekering voor werknemers wordt het dagbedrag van de moederschapsuitkeringen uitgedrukt in een percentage van het gederfde gemiddelde dagloon.

Het bedrag van het gemiddelde dagloon wordt afgeleid van het maandloon van de betrokken werkneemster op een wijze die verschilt naargelang de betrokkene een vast maand- of uurloon dan wel een variabel loon heeft en al dan niet werkt onder een regeling met een constante dagelijkse of wekelijkse arbeidsduur. Voor deeltijdse werkneemsters gelden dezelfde regels als voor voltijdse werkneemsters. In een aantal gevallen, zoals voor leerlingen, uitzendkrachten, seizoenarbeidsters en werkneemsters met een arbeidsovereenkomst voor een bepaalde tijd, gelden bijzondere regels voor de berekening van het gemiddelde dagloon. We hebben vastgesteld dat de arbeidstijd voor atypische werkneemsters daarbij wordt uitgedrukt in een kleinere, meer in lijn met de aard van hun arbeidsrelatie liggende tijdseenheid dan voor typische werkneemsters.[2337] We achten de desbetreffende regels bijgevolg voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

2336 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, C, 2, d. Gelijktijdige toekenning van uitkeringen in meer dan één arbeidsongeschiktheidsverzekering.

2337 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, C, 2, a. Hoogte van de uitkeringen in de ouderschapsverzekering voor werknemers.

970. Het uitkeringspercentage is voor vrouwelijke zeelieden bij de aanvang van de moederschapsrust iets lager dan voor werkneemsters, maar nadien hoger. Het verschil in het voordeel van de vrouwelijke zeelieden is dan groter, dan het verschil in het voordeel van de werkneemsters in de voorafgaande periode.

Voor uitkeringen bij andere vormen van ouderschap is het uitkeringspercentage even hoog als voor werkneemsters. Dat percentage is hoger dan het percentage voor de berekening van moederschapsuitkeringen.

Om die redenen achten we de uitkeringspercentages voor zeelieden, wat ouderschapsuitkeringen betreft, voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.

971. Gerekend over een vergelijkbare periode valt de aan het gederfde loon gekoppelde moederschapsuitkering voor werknemers vaak hoger uit dan de forfaitaire uitkering voor zelfstandigen. Die forfaitaire uitkering is voorts beduidend lager dan het bedrag van de maximumuitkering voor werknemers.[2338] Voor zover de forfaitaire uitkering fungeert als een minimumuitkering, is de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen voordeliger dan de ouderschapsverzekering voor werknemers, die niet voorziet in een minimumuitkering.

We achten de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen niet voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt, in de mate waarin zij sociaal verzekerden met hogere nettoberoepsinkomsten niet het behoud van een adequate levensstandaard garandeert. We bevelen de Belgische wetgever aan om de forfaitaire ouderschapsuitkeringen om te vormen tot aan de gederfde nettoberoepsinkomsten gekoppelde uitkeringen met behoud van een gewaarborgde minimumuitkering die gelijk is aan de voor werknemers nog in te voeren[2339] minimumuitkering voor regelmatige werkneemsters.

972. Zowel de gelijktijdige als de opeenvolgende uitoefening van verschillende beroepsactiviteiten kan aan de bron liggen van een samenloop van aanspraken op uitkeringen in de ouderschaps-verzekeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen. De sociaal verzekerden kunnen die uitkeringen evenwel niet onbeperkt cumuleren.[2340]

3° Arbeidsongevallen en beroepsziekten

973. De inkomensvervangende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen worden berekend aan de hand van het basisloon (verzekeringen private sector) respectievelijk de jaarlijkse bezoldiging (verzekering publieke sector).

In de verzekeringen private sector is het basisloon het loon waarop een voltijds werknemer recht heeft voor het jaar dat voorafgaat aan het ongeval respectievelijk aan de aanvraag om een beroepsziektevergoeding. Voor deeltijdse werknemers rekent men met het deeltijds loon voortvloeiend uit alle arbeidsovereenkomsten voor deeltijdse arbeid die de betrokkene heeft gesloten. Bij de

2338 Die maximumuitkering bedraagt momenteel immers 115,58 euro per dag of 693,48 euro per week.

2339 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 3, B, 4, d, 2° Ouderschap.

2340 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, C, 2, d. Gelijktijdige toekenning van uitkeringen in meer dan één ouderschapsverzekering.

combinatie van deeltijdse arbeid met een zelfstandig beroep blijven de als zelfstandige verworven inkomsten buiten beschouwing. Bij blijvende arbeidsongeschiktheid en ingeval van een dodelijk arbeidsongeval wordt het basisloon berekend op basis van een voltijds loon. Voor jonge werknemers, werknemers in de zogenaamde 'kleine statuten' en leerlingen wordt in geval van blijvende arbeidsongeschiktheid of overlijden het basisloon, zo nodig, berekend op basis van het minimumloon van een werknemer van 19 jaar met 6 maanden anciënniteit. Voor bepaalde andere categorieën sociaal verzekerden gelden eveneens bijzondere regels voor de berekening van het basisloon.[2341] Het basisloon mag niet lager zijn dan het gewaarborgd minimumloon voor een werknemer met dezelfde beroepskwalificatie, maar komt slechts tot beloop van het bij wet bepaalde maximumbedrag in aanmerking. Dat grensbedrag wordt niet verhoudingsgewijze verminderd in geval van deeltijdse tewerkstelling. De verzekeringen private sector zijn naar ons oordeel op dit punt voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van atypische werknemers.

In de verzekering publieke sector is de jaarlijkse bezoldiging de wedde waarop een voltijds ambtenaar van de Belgische Staat recht heeft op het ogenblik van het ongeval respectievelijk de aanvang van de arbeidsongeschiktheid als gevolg van een beroepsziekte. Ingeval de arbeidsduur van een ambtenaar kleiner is dan de normale jaarlijkse duur van een ambt met volledige prestaties, wordt de jaarlijkse bezoldiging aangevuld met de overeenkomende bezoldiging voor de periode waarin geen arbeidsprestaties zijn verricht. Cumuleert de betrokkene verscheidene ambten, dan worden de renten berekend op basis van de samengevoegde bezoldigingen. De verzekering publieke sector is naar ons oordeel op dit punt voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van deeltijdse ambtenaren van de Belgische Staat.

Het grensbedrag van de jaarlijkse bezoldiging wordt in de verzekering publieke sector anders bepaald dan het basisloon in de verzekeringen private sector en wordt ook niet systematisch geïndexeerd. De begrensde jaarbezoldiging is veel lager dan het bedrag van het geplafonneerd basisloon voor de private sector[2342] en resulteert in veel lagere maximumvergoedingen dan in de in de verzekeringen voor de private sector. Naar ons oordeel is de verzekering publieke sector niet voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de ambtenaren van de Belgische Staat. Een rechter achtte de niet-indexering van de jaarlijkse bezoldiging overigens in strijd met het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie en laat de desbetreffende reglementaire bepaling buiten toepassing overeenkomstig artikel 159 van de Grondwet.[2343]

974. De forfaitaire arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen met personen ten laste (1.614,08 euro) is aanzienlijk lager dan de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor een volledige arbeidsongeschiktheid, berekend op het geplafonneerd basisloon (3.361,33 euro bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid en 3.734;82 euro bij blijvende arbeidsongeschiktheid). Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor alleenstaande zelfstandigen zijn ook beduidend lager dan arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen berekend op het geplafonneerd basisloon, als men rekening zou houden met een gedeeltelijke blijvende arbeidsongeschiktheid van 66% (2.464,98 euro).

2341 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, 2, a. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekeringen private sector.

2342 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, 2, b. Inkomensvervangende vergoedingen in de verzekering publieke sector.

2343 Arbh. Luik 18 juni 2018, *JTT* 2019, 40; zie voor een andere benadering om te verhelpen aan de niet-indexering van de jaarlijkse bezoldiging: Arbh. Brussel 5 maart 2018, *Soc.Kron*. 2019, 359, noot J. JACQUEMIN.

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen zijn wel beduidend hoger dan de voor zeer jonge werknemers berekende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor een volledige blijvende arbeidsongeschiktheid, berekend op het minimumbasisloon.[2344]

Dat laatste brengt geen wijziging aan ons oordeel dat de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen niet voldoende neutraal is ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt. Daartoe zou de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen, ingeval de arbeidsongeschiktheid voortvloeit uit een aan de beroepsuitoefening te wijten ongeval of beroepsziekte, de forfaitaire uitkeringen moeten omvormen tot aan de gederfde nettoberoeps-inkomsten gekoppelde uitkeringen met behoud van een gewaarborgde minimumuitkering.

975. Een samenloop van arbeidsongevallenvergoedingen die worden toegekend door de arbeidsongevallenverzekering voor de private sector en de verzekering publieke sector, kan zich niet voordoen. Alleen de verzekering waaronder de sociaal verzekerde ressorteert op het ogenblik van het arbeids(weg)ongeval, is immers gehouden tot schadeloosstelling. Het valt niet uit te sluiten dat een sociaal verzekerde door de uitoefening van een opeenvolgende of gelijktijdige loopbaan in de private en publieke sector een beroepsziekte oploopt. Ook dan kan een samenloop van beroepsziekte-vergoedingen die worden toegekend door de beroepsziekteverzekering en de verzekering publieke sector, zich niet voordoen. Een daartoe uitgewerkte wettelijke regeling zorgt immers ervoor dat slechts één van beide socialezekerheidsregelingen dan gehouden is tot toekenning van beroepsziektevergoedingen.

We brengen in herinnering dat arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen worden verminderd met het bedrag van arbeidsongevallen- of beroepsziektevergoedingen, ook ingeval een arbeidsongevallenvergoeding is verkregen tijdens een voorheen uitgeoefende werknemersactiviteit.[2345]

We wijzen ten slotte erop dat, ingeval een sociaal verzekerde als werknemer en als zelfstandige is blootgesteld aan het risico om een bepaalde (beroeps)ziekte op te lopen, de beroepsziektevergoeding voor sommige ziekten slechts gedeeltelijk wordt toegekend, ingeval de betrokkene arbeidsongeschiktheidsuitkeringen als zelfstandige geniet.

4°. Werkloosheid

976. Het dagbedrag van werkloosheidsuitkeringen voor voltijdse werknemers wordt uitgedrukt in een percentage van hun gemiddelde dagloon en wordt voorts berekend in functie van het toepasselijke grensbedrag van hun dagloon, de gezinscategorie waartoe zij behoren, hun werkloosheidsduur en hun beroepsverleden.

Als deeltijdse werknemers met behoud van rechten volledig werkloos worden, worden hun werkloosheidsuitkeringen berekend op dezelfde wijze als voor voltijdse werknemers. Zolang zij hun deeltijdse arbeid uitoefenen, kunnen zij aanspraak maken op een inkomensgarantie-uitkering, als hun

2344 In 2020 bedraagt het minimumbasisloon immers slechts 6.833,84 euro (https://fedris.be/nl/professional/privesector/maximum-en-minimumbasisloon). Als we het dagbedrag van de forfaitaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen vermenigvuldigen met 312, komen we op jaarbasis uit op 19.368,96 euro (personen met gezinslast), 15.500,16 euro (alleenstaande personen) respectievelijk 11.887,20 euro.

2345 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 4, C, 2, d, 2° Cumulatie met socialezekerheidsprestaties voor zelfstandigen.

brutoloon lager is dan het gemiddeld minimummaandinkomen en hun wekelijkse arbeidsduur niet hoger is dan 4/5den van die van een voltijdse werknemer. De berekeningswijze van de inkomensgarantie-uitkering voorkomt dat het gezamenlijk inkomen van de gerechtigde hoger is dan zijn nettoloon voor een voltijdse tewerkstelling. Het in rekening brengen van een uurtoeslag bij de berekening van de inkomensgarantie-uitkering beloont de gerechtigden die meer arbeidsuren presteren. De gezinsmodulering van het bedrag van de uurtoeslag vermindert voor alleenstaande en samenwonende werknemers hun uitkering nogmaals, vermits ook het bedrag van de referte-uitkering waaraan de uurtoeslag wordt toegevoegd, wordt vastgesteld op basis van de gezinstoestand van de werkloze. Voorts wordt de som van de referte-uitkering en de uurtoeslag verminderd met de RSZ-bonus. Het voordeel van de RSZ-bonus wordt voor de deeltijdse werknemers met behoud van rechten tenietgedaan door een overeenstemmende vermindering van hun inkomensgarantie-uitkering. Men kan hier gewagen van een tewerkstellingsval. We beschouwen de berekeningswijze van de inkomensgarantie-uitkering voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten, wat beide punten betreft, niet voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de betrokkenen.

Als vrijwillig deeltijdse werknemers werkloos worden, kunnen zij aanspraak maken op uitkeringen voor de uren waarop zij gewoonlijk werden tewerkgesteld. Anders dan voltijdse werknemers ontvangen zij geen werkloosheidsuitkering voor elke dag van de week met uitzondering van de zondag, maar een uitkering voor een wekelijks aantal vergoedbare halve werkloosheidsdagen. Het gemiddeld dagloon waarop hun uitkering wordt berekend, wordt anders vastgesteld dan voor voltijdse werknemers, maar dat lijkt hen niet te benadelen.[2346] Vrijwillig deeltijdse werknemers ontvangen evenwel steeds, ongeacht hun arbeidsduur, uitkeringen voor vergoedbare halve arbeidsdagen. Hun daguitkering is bijgevolg gelijk aan een halve daguitkering. Deeltijdse werknemers die meer dan halftijds werken, worden daardoor benadeeld. We beschouwen de berekeningswijze van de werkloosheidsuitkeringen voor vrijwillig deeltijdse werknemers ook op dit punt niet voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de betrokkenen.

977. Het wachtgeld voor zeelieden wordt berekend op een wijze die op zich niet vergelijkbaar is met de berekening van werkloosheidsuitkeringen.

Het hoogste wachtgeldbedrag[2347] is lager dan de maximumwerkloosheidsuitkeringen in de eerste vergoedingsperioden, ongeacht de gezinscategorie waartoe een werkloze behoort. Zij overtreft wel de maximumwerkloosheiduitkeringen in de tweede en derde vergoedingsperiode. Het laagste wachtgeld is lager dan alle minimumwerkloosheidsuitkeringen en dan alle forfaitaire werkloosheidsuitkeringen in de derde vergoedingsperiode. Naar ons oordeel is de wachtgeldenregeling dan ook niet voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de zeelieden.

978. In tegenstelling tot de eigenlijke werkloosheidsuitkeringen is de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht forfaitair. De financiële uitkering aan gezinstarief is hoger dan de minimumwerkloosheidsuitkering voor werklozen met gezinslast in de eerste vergoedingsperiode en overschrijdt zelfs licht de maximumwerkloosheidsuitkering voor die categorie werklozen in de 3de fase van de eerste vergoedingsperiode waarin werkloosheidsuitkeringen worden berekend op basis van de intermediaire loongrens.

2346 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, a, 3° Werkloosheiduitkeringen voor vrijwillig deeltijdse werknemers.

2347 Zie Bijlage 1 bij dit rapport.

De financiële uitkering aan het lagere tarief dan het gezinstarief is hoger dan de minimumwerkloosheidsuitkeringen voor zowel alleenstaande als samenwonende werklozen, maar blijft beduidend lager dan de maximumuitkering voor beide categorieën werklozen in de eerste vergoedingsperiode.

We achten de regeling van het overbruggingsrecht om die redenen niet voldoende neutraal ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt, voor zover de forfaitaire uitkeringen beduidend lager zijn dan de maximumuitkeringen voor werknemers en geen behoorlijke levensstandaard waarborgen aan zelfstandigen met hogere nettoberoepsinkomsten.[2348] We bevelen de Belgische wetgever aan om de forfaitaire financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht om te vormen tot aan de gederfde nettoberoepsinkomsten gekoppelde uitkeringen met behoud van een gewaarborgde minimumuitkering.

979. Een gelijktijdige toekenning van een werkloosheidsuitkering of wachtgeld, enerzijds, en de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht, anderzijds, kan zich niet voordoen. Ook de gelijktijdige toekenning van een werkloosheidsuitkering en een wachtgeld kan zich in principe niet voordoen.[2349]

Om aanspraak te kunnen maken op de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht mag de zelfstandige geen recht op een vervangingsinkomen kunnen laten gelden.[2350] In sommige gevallen betekent dit dat de zelfstandige terugvalt op een vervangingsinkomen in een andere sociale verzekering, dat lager is dan het bedrag van de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht. Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen beschouwt dit, ons inziens terecht, als een verbeterpunt.[2351] De wetgever heeft overigens, omwille van de coronacrisis, een tijdelijke maatregel in die zin genomen.[2352]

5° Rust- en overlevingspensioenen

980. Met het oog op de berekening van werknemerspensioenen wordt het brutoloon van elk pensioenloopbaanjaar vermenigvuldigd met het aantal voor de berekening van het pensioen in aanmerking komende dagen en vervolgens gedeeld door (312 x 45).

Voor deeltijdse werknemers wordt het aantal arbeidsdagen omgezet in het equivalente aantal voltijdse arbeidsdagen en wordt het aantal gelijkgestelde dagen van inactiviteit teruggebracht tot een aantal dat in verhouding staat tot de gepresteerde arbeidstijd.[2353] We achten de pensioenverzekering

---

2348 Cf. D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, *JTT* 2020, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", 173.

2349 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 2. Hoogte van de uitkeringen.

2350 Art. 5, § 1 Wet Overbruggingsrecht Zelfstandigen.

2351 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 17; advies 2015/02 van 22 januari 2015 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 25-26.

2352 Art. 4, § 4 Wet 3 maart 2020 tot wijziging van de wet van 22 december 2016 houdende invoering van een overbruggingsrecht ten gunste van zelfstandigen en tot invoering van tijdelijke maatregelen in het kader van COVID-19 ten gunste van zelfstandigen.

2353 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, a. Hoogte van de pensioenen in de wettelijke pensioenverzekering voor werknemers.

voor werknemers voldoende neutraal ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de sociaal verzekerden.[2354]

Werknemers bouwen geen pensioen meer op, als zij blijven werken na de ingang van hun rustpensioen. Dat is wel het geval voor zelfstandigen met een vervroegd rustpensioen die zich niet houden aan de regels inzake de toegelaten arbeid en daarom normale socialeverzekeringsbijdragen betalen op de nettoberoepsinkomsten uit die arbeid. Het Grondwettelijk Hof achtte het feit dat een pensioen reeds was ingegaan, geen relevant objectief criterium om een onderscheid te maken tussen zelfstandigen die voor het overige gedurende eenzelfde aantal kwartalen dezelfde socialeverzekerings-bijdragen betaalden. Het Hof achtte de besparing die voortvloeide uit de weigering om het pensioen te herberekenen, geen voldoende rechtvaardiging voor die discriminerende behandeling.[2355] De Ombudsdienst Pensioenen beveelt aan de wetgever aan om dat onderscheid van behandeling op te heffen.[2356] De wetgever zou bijgevolg ook een bijkomende pensioenopbouw moeten toelaten aan werknemers met een vervroegd rustpensioen die zich niet houden aan de regels inzake de toegelaten arbeid en normale socialeverzekeringsbijdragen betalen.

981. Zoals hoger is toegelicht, hebben de correctiecoëfficiënten in de pensioenverzekering voor zelfstandigen tot gevolg dat het pensioen van zelfstandigen veel lager is dan het pensioen voor werknemers wier brutoloon even hoog is als hun nettoberoepsinkomsten en die een even lange beroepsloopbaan hebben volbracht en verkeren in dezelfde gezinssituatie.

De lagere nettoberoepsinkomsten van een groot aantal zelfstandigen blijven, na toepassing van de correctiecoëfficiënten, onder het bedrag waarop de koppeling van het pensioen aan de vroegere nettoberoepsinkomsten een effect heeft op het pensioenbedrag van de zelfstandigen. Voor hen wordt het normaal berekende pensioen onder bepaalde voorwaarden opgetrokken tot het wettelijk minimumbedrag ervan.[2357] De pensioenenbedragen moeten meer in verhouding worden gebracht tot de door zelfstandigen verworven nettoberoepsinkomsten.[2358] Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen stelt vast dat zelfstandigen een verhoging van het pensioenbedrag als een prioriteit beschouwen en acht de afschaffing van de correctiecoëfficiënt veruit de belangrijkste beleidsdoelstelling voor de komende jaren. Het Beheerscomité geeft zich rekenschap ervan dat de

---

2354 *Cf*. J. PUT, "Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid" in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999, 152-153

2355 GWH nr. 32/2009, 24 februari 2009.

2356 OMBUDSDIENST PENSIOENEN, *Jaarverslag 2016*, https://www.ombudsmanpensioenen.be/nl/publications/2016.htm, 99.

2357 De Academische Raad van Pensioenen stelde vast dat in 2010 bijna de helft van de gepensioneerde zelfstandigen met een homogene zelfstandigenloopbaan het minimumpensioen genoten. Voor de mannelijke zelfstandigen bedroeg dat percentage vrijwel 80% (COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Bijlage 2.2 De pensioenvoorzieningen voor zelfstandigen, https://www.academischeraadpensioenen.be/docs/nl/062014-bijlage-2-2.pdf, 31).

2358 COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 127-128.

gewenste opheffing van de correctiecoëfficiënt een aanzienlijke budgettaire inspanning vraagt.[2359] De regering kondigt thans de afschaffing van de correctiecoëfficiënt met ingang van 2021 aan.[2360]

Ook andere factoren dan de correctiecoëfficiënten dragen ertoe bij dat werknemerspensioenen gemiddeld hoger uitvallen dan zelfstandigenpensioenen.[2361]

Zo kent de werknemersverzekering meer gevallen van gelijkgestelde perioden dan de zelfstandigenverzekering. Het belangrijkste verschil bestaat erin dat perioden van werkloosheid, loopbaanonderbreking en tijdskrediet (in bepaalde mate) worden meegerekend in de pensioenloopbaan van werknemers. Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut van de zelfstandigen is van oordeel dat de gelijkstelling van periodes van inactiviteit met periodes van arbeid slechts zou mogen gelden voor welbepaalde specifieke periodes van activiteit, onder striktere voorwaarden en op een meer gelijke manier in de verschillende pensioenverzekeringen. Het Beheerscomité vraagt bovendien dat het pensioenbedrag voor een periode van gelijkstelling zou worden berekend op grond van de in die periode genoten uitkering, en dus niet langer op basis van het arbeidsinkomen waarop die uitkering is berekend.[2362] Het streven naar een grotere convergentie van de pensioenverzekeringen op het vlak van de periodes van gelijkstelling lijkt ons volledig gerechtvaardigd in het licht van het streven om een behoorlijke levensstandaard te waarborgen aan alle sociaal verzekerden. Voor zover het Beheerscomité voor de berekening van het pensioen echter wenst te rekenen met het bedrag van de uitkeringen, merken we op dat sociaal verzekerden niet voor alle gelijkgestelde perioden een uitkering genieten en dat andere socialezekerheidsuitkeringen op een andere wijze dan pensioenen rekening houden met de gezinssituatie van de uitkeringsgerechtigden, die bovendien kan gewijzigd zijn op het ogenblik waarop het pensioen ingang vindt.[2363] Belangrijker nog is dat de pensioenberekening op basis van het bedrag van de genoten uitkeringen in plaats van op basis van de gederfde arbeidsinkomens, naar ons oordeel, niet strookt met de logica waarop sociale verzekeringen berusten.

Voorts worden de in het verleden behaalde brutolonen respectievelijk nettoberoepsinkomsten, op het ogenblik van de pensioenberekening, aangepast aan de evolutie van de index. Anders dan de pensioenverzekering voor werknemers hanteert de zelfstandigenverzekering niet de gezondheidsindex en past ze daardoor momenteel lagere indexeringscoëfficiënten toe dan de werknemersverzekering. De werknemersverzekering kent, onder bepaalde voorwaarden en niet voor de berekening van overgangsuitkeringen of van het rustpensioen voor uit de echt gescheiden echtgenoten, een zogenaamd "minimumrecht per loopbaanjaar" toe. Het bedrag van het minimumrecht is, per

---

2359 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 8; advies 2019/07 van 24 april 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen.

2360 Regeerakkoord, 30 september 2020, https://www.belgium.be/sites/default/files/Regeerakkoord_2020.pdf, 21; zie ook R. ARNOUDT, "Vanaf 2021 worden pensioenen zelfstandigen op zelfde manier berekend als bij werknemers", https://www.vrt.be/vrtnws/nl/2020/11/03/vanaf-2021-worden-pensioenen-zelfstandigen-op-zelfde-manier-bere/.

2361 B. CANTILLON, M. CROP, L. PAEME en G. PERL. "Voorstellen tot hervormingen in het pensioenregime van de zelfstandigen? Tweede verslag van de werkgroep Cantillon". *BTSZ* 2002, nr. 2.

2362 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 11; verslag 2014/03 van 27 november 2014 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 20-22.

2363 G. VAN LIMBERGHEN en K. BOUDT, "Een puntensysteem voor de Belgische pensioenregeling van de zelfstandigen: met welk inkomen rekenen?", *TSR* 2018, 298.

loopbaanjaar, thans gelijk aan het gewaarborgd minimumpensioen, maar komt toe aan gerechtigden met een minder lange pensioenloopbaan. Het minimumrecht per loopbaanjaar moet een tegengewicht vormen voor bepaalde evoluties op de arbeidsmarkt die een negatieve impact hebben op het pensioen van werknemers. Rekening houdend met die doelstelling wordt dat verschil in behandeling ten aanzien van zelfstandigen niet beschouwd als een schending van het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie.[2364]

De verschillen in de regels voor de berekening van werknemers- en zelfstandigenpensioenen zijn groot en resulteren in beduidend lagere pensioenen voor zelfstandigen die een hoger dan het minimumpensioen genieten. Hoewel een groot aantal zelfstandigen het minimumpensioen genieten en de minimumpensioenen voor zelfstandigen gelijk zijn aan die voor werknemers, besluiten we dat de regels voor de berekening van zelfstandigenpensioenen niet voldoende neutraal zijn ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen op de arbeidsmarkt. We bevelen de Belgische wetgever aan om de met een beroepsactiviteit gelijkgestelde perioden van inactiviteit meer af te stemmen op de desbetreffende regels van de pensioenverzekering voor werknemers (onder meer door perioden waarin zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten mee te laten tellen voor pensioen[2365]), de effectieve band tussen de pensioenbedragen en de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen te versterken voor uitkeringsgerechtigden met een hoger dan het minimumpensioen en door de in het verleden behaalde nettoberoepsinkomsten, op het ogenblik van de pensioenberekening, aan te passen aan de evolutie van de index op dezelfde manier als werknemerspensioenen.[2366]

982. Verschillende elementen in de berekeningswijze van ambtenarenpensioenen verklaren dat het gemiddelde ambtenarenpensioen hoger uitvalt dat het gemiddelde werknemerspensioen. De ambtenarenpensioenverzekering is opgevat als een eindloonregeling in plaats van als een middelloonregeling zoals de pensioenverzekering voor werknemers.[2367] De ambtenarenverzekering waarborgt, voor een volledige pensioenloopbaan, een feitelijk uitkeringspercentage van 75% ongeacht de gezinssituatie van de pensioengerechtigde, terwijl de pensioenverzekering voor werknemers dat hoge percentage voorbehoudt voor pensioengerechtigden met een echtgenoot ten laste. De ambtenarenverzekering voorziet in hogere minimumrustpensioenen dan de werknemersverzekering. Ambtenarenpensioenen worden voorts niet louter geïndexeerd zoals werknemerspensioen, maar kennen een regeling van perequatie.

2364 V. FLOHIMONT, *Gelijkheid in de pensioenregelingen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen*, Brugge, die Keure, 2012, 308-310.

2365 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 1, B, 3, b. Zelfstandigen met minimumbijdragen.

2366 Die laatste maatregel zou niet noodzakelijk zijn, ingeval de wetgever beslist om een puntensysteem in te voeren in de wettelijke pensioenverzekeringen (COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 110-115).

2367 Zie ook COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 20.

Een harmonisering van de gelijkgestelde perioden in de pensioenverzekeringen voor werknemers en voor ambtenaren wordt niet geacht meteen aan de orde te zijn. Zelfs het maken van een accurate opsomming van die perioden voor de hele openbare sector wordt ondoenbaar geacht.[2368]

We besluiten bijgevolg dat de pensioenverzekering voor ambtenaren voldoende neutraal is ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie van de ambtenaren van de Belgische Staat. De uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming is op zich overigens geen grond voor een verlaging van het niveau van de ambtenarenpensioenen.[2369] We maken een uitzondering op dat oordeel voor het minimumbedrag van overlevingspensioenen, dat merkelijk geringer is dan het minimumbedrag voor werknemers.

983. Sociaal verzekerden met gelijktijdige loopbanen bouwen gelijktijdig respectievelijk achtereenvolgens pensioenaanspraken op in elk van de wettelijke pensioenverzekeringen waaronder zij ressorteren.

De cumulatie van pensioenen in de onderscheiden pensioenverzekeringen wordt beperkt door verschillende soorten anticumulatiebepalingen. Zo komen perioden van inactiviteit niet in aanmerking in een pensioenverzekering, als ze reeds worden gelijkgesteld met perioden van arbeid in een andere wettelijke pensioenverzekering of als de betrokkene in die periode met een beroepsbezigheid in een andere hoedanigheid pensioen opbouwt in een andere wettelijke pensioenverzekering. Hetzelfde geldt voor perioden van vermoede of fictieve tewerkstelling. Andere regels voorkomen dat langstlevende echtgenoten die achtereenvolgens gehuwd zijn geweest met verscheidene overleden sociaal verzekerden, een overlevingspensioen verkrijgen in meer dan één wettelijke pensioenverzekering.

Het principe van de “eenheid van loopbaan” wordt thans niet meer toegepast door de pensioenverzekeringen voor werknemers en zelfstandigen, ingeval de sociaal verzekerden blijven doorwerken nadat zij reeds een volledige pensioenloopbaan hebben volbracht.[2370] Werknemers en zelfstandigen bouwen in dat geval verder pensioen op.

De pensioenverzekering voor ambtenaren hanteert een relatief en absoluut maximumpensioenbedrag. Voor een sociaal verzekerde met een gemengde loopbaan als ambtenaar, enerzijds, en werknemer en/of zelfstandige, anderzijds, mag de som van hun onderscheiden wettelijke pensioenen en een gedeelte van eventuele buitenwettelijke aanvullende pensioenen dat wettelijk vastgelegd bedrag niet overschrijden.[2371]

f. Deelbesluit

984. Om na te gaan of de geanalyseerde Belgische socialezekerheidsregelingen een behoorlijke levenstandaard waarborgen aan de uitkeringsgerechtigden, hebben we (de berekeningswijze van) hun uitkeringen in eerste instantie getoetst aan de vervangingsratio’s die worden voorgeschreven door de socialegrondrechtenverdragen en richtlijnen van de Europese Unie. Die vervangingsratio’s berusten op

2368 Commissie Pensioenhervorming 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 120.

2369 Overweging (31) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2370 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, d. Cumulatie van werknemers-, zelfstandigen- en ambtenarenpensioenen.

2371 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 6, C, 2, d. Cumulatie van werknemers-, zelfstandigen- en ambtenarenpensioenen.

de verhouding tussen uitkeringen (+ kinderbijslag) tot het gederfde loon (+ kinderbijslag). We hebben in dit onderzoek rekening gehouden met de Brusselse kinderbijslag.

985. Wat de procentuele uitkeringen betreft, hebben we vastgesteld dat de Belgische uitkeringspercentages op zich, steeds gelijk zijn aan of hoger zijn dan de grondrechtelijke vervangingsratio's, op 1 uitzondering na. De uitkeringspercentages voor rust- en overlevingspensioenen voor zelfstandigen, moeten immers worden vermenigvuldigd met de gangbare correctiecoëfficiënten en zijn daardoor voor vele loopbaanjaren, wat de rustpensioenen betreft, en steeds, wat de overlevingspensioenen betreft, lager dan de grondrechtelijke vervangingsratio.

986. Daarmee is de kous niet af. Voor de berekening van alle Belgische procentuele uitkeringen wordt immers een arbeidsinkomensgrens gehanteerd. De socialegrondrechtenverdragen bepalen dat het bedrag van die inkomensgrenzen zó wordt vastgesteld dat de daarop berekende uitkeringen de grondrechtelijke vervangingsratio, toegepast op het loon van een geschoold arbeider, bereiken. In dit onderzoek beschouwen we het door Statbel voor 2017 vastgestelde en door ons geïndexeerde gemiddelde loon voor 'arbeiders en gespecialiseerde profielen volgens de professionele nomenclatuur', die niet ten minste een bachelordiploma hebben behaald, als het loon van de geschoolde arbeider. Voor forfaitaire uitkeringen bepalen de socialegrondrechtenverdragen dat het bedrag ervan zó moet worden vastgesteld dat ze grondrechtelijke vervangingsratio, toegepast op het loon van een ongeschoold arbeider, bereiken. Met het oog op de neutraliteit ten opzichte van de rechtspositie van werknemers en zelfstandigen en de aard van de arbeidsrelaties van werknemers in de zin van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming hebben we, ook voor de forfaitaire Belgische uitkeringen, gerekend met de grondrechtelijke vervangingsratio, toegepast op het loon van een geschoold arbeider.

Ons onderzoek wijst uit dat in 64% van de gevallen de procentuele en forfaitaire uitkeringen de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken, al is dat voor ongeveer 1/4de van die uitkeringen maar nipt het geval. Dat geldt ook, ondanks de toepassing van de correctiecoëfficiënten voor de zelfstandigenpensioenen.

In 36% van de gevallen bereiken de procentuele maximumuitkeringen en forfaitaire uitkeringen niet het grondrechtelijke niveau. Dat is het geval voor de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen en de wachtgelden voor zeelieden, voor de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, voor de wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen in de verzekering publieke sector, voor de werkloosheidsuitkeringen in tweede en derde vergoedingsperiode en de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters.

987. Ten slotte vereisen de socialegrondrechtenverdragen dat de uitkeringen voor gerechtigden die niet beantwoorden aan het profiel van de modelgerechtigden in een redelijke verhouding staan tot de uitkeringen voor de modelgerechtigden. Om na te gaan of dat het geval is, hebben we met behulp van de waarden in de OECD-modified equivalence scale de redelijke verhouding van de uitkeringen voor de door ons gehanteerde gezinstypes bepaald. Die equivalentieschaal maakt voor gezinnen met twee volwassenen geen onderscheid naargelang ieder van beide volwassenen of slechts één van hen een arbeidsinkomen of socialezekerheidsuitkering geniet.

Onze analyse wijst uit dat uitkeringen voor gerechtigden die deel uitmaken van een tweeverdienersgezin meestal niet in een redelijke verhouding staan tot de uitkering voor de

modelgerechtigde. Dat is het geval voor de primaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de ouderschapsuitkeringen voor zelfstandigen en de invaliditeitsuitkeringen voor werknemers en zelfstandigen, voor wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen, voor werkloosheidsuitkeringen in de derde vergoedingsperiode, voor de inschakelingsuitkeringen, voor de wachtgelden voor zeelieden (behoudens voor een koppel met 2 kinderen), voor de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht, voor de rustpensioenen voor werknemers en zelfstandigen en de overlevingspensioenen in alle pensioenverzekeringen.

De uitkeringen voor alleenstaanden staan steeds in een redelijke verhouding tot de uitkering voor de modelgerechtigden, met uitzondering van de inschakelingsuitkering voor jonge schoolverlaters en met uitzondering van alleenstaanden met 2 kinderen in de pensioenverzekeringen en van alleenstaanden met 1 kind in de pensioenverrzekering voor werknemers.

988. We hebben ten slotte ook, per sociaal risico, onderzocht of de berekeningswijze van de geanalyseerde uitkeringen voldoende neutraal is ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt of van de aard van hun arbeidsrelatie.

Wat de neutraliteit van de berekening van de uitkeringen ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie betreft, bevelen we de wetgever aan om:

- het recht op de minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers en zeelieden te laten ingaan van bij de ingang van het recht op die uitkeringen;
- minimumouderschapsuitkeringen in te voeren voor werknemers en zeelieden;
- de maximale jaarlijkse bezoldiging in de verzekering publieke sector op te trekken tot en te koopelen aan de evoltie van de index zoals het maximumbasisloon in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor de private sector;
- voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten de uurtoeslag niet te verminderen voor alleenstaande en samenwonende werknemers en de RSZ-bonus niet in mindering te brengen bij het berekenen van de inkomensgarantie-uitkering;
- voor vrijwillig deeltijdse werknemers in de werkloosheidsverzekering het aantal vergoedbare halve arbeidsdagen beter af te stemmen op hun gemiddelde arbeidsduur;
- het bedrag van de wachtgelden voor zeelieden op te trekken tot een niveau dat vergelijkbaar is met het niveau van de werkloosheiduitkeringen;
- een bijkomende pensioenopbouw toelaten aan werknemers met een vervroegd rustpensioen die zich niet houden aan de regels inzake de toegelaten arbeid en normale socialeverzekeringsbijdragen betalen;
- het minimumoverlevingspensioen in de pensioenverzekering voor ambtenaren op te trekken tot het minimumoverlevingspensioen voor werknemers.

Wat de neutraliteit van de berekening van de uitkeringen ten opzichte van de rechtspositie van de sociaal verzekerden betreft, bevelen we de wetgever aan om:

- de forfaitaire arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen voor zelfstandigen en de forfaitaire financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht om te vormen tot aan de gederfde nettoberoepsinkomsten gekoppelde uitkeringen met behoud van een gewaarborgde minimumuitkering;

- de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen bij die gelegenheid af te stemmen op de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor werknemers, voor zover de arbeidsongeschiktheid voortvloeit uit een ongeval of ziekte te wijten aan de uitoefening van de zelfstandige beroepsbezigheid;
- in de pensioenverzekering voor zelfstandigende met een beroepsactiviteit gelijkgestelde perioden van inactiviteit meer af te stemmen op de desbetreffende regels van de pensioenverzekering voor werknemers (onder meer door perioden waarin zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten mee te laten tellen voor pensioen), de effectieve band tussen de pensioenbedragen en de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen te versterken voor uitkeringsgerechtigden met een hoger dan het minimumpensioen en de in het verleden behaalde nettoberoeps¬inkomsten, op het ogenblik van de pensioenberekening, op dezelfde manier aan te passen aan de evolutie van de index als werknemerspensioenen

Wat de sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan betreft, hebben we vastgesteld dat betrokkenen de uitkeringen niet onbeperkt kunnen cumuleren en dat de cumulatieregels verschillen naargelang van het sociaal risico. Zo moeten zelfstandigen terugvallen op een vervangingsinkomen in een andere sociale verzekering, dat lager is dan het bedrag van de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht. We bevelen de wetgever aan om te onderzoeken of die regels een gerechtvaardigde cumulatie van uitkeringen toelaten.

4. Vrijwaren van armoede

989. We hebben hoger onderzocht of de geanalyseerde Belgische socialezekerheidsuitkeringen de uitkeringsgerechtigden een behoorlijke levensstandaard in de zin de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming waarborgen. We onderzoeken nu of die uitkeringen, zoals de aanbeveling ook nastreeft, werknemers en zelfstandigen vrijwaren voor armoede. Daarvoor is niet alleen het bedrag van de uitkeringen, berekend overeenkomstig de in deel 2 van dit rapport geanalyseerde wijzen van belang, maar ook de interactie met de bredere belasting- en uitkeringsregelgeving. De vraag rijst immers wat de impact is van bijdragen en belastingen en het eventuele gelijktijdig genot van andere dan de geanalyseerde socialezekerheidsuitkeringen. Het antwoord op die vraag is onontbeerlijk om de adequaatheid van de netto-inkomensbescherming van de verschillende socialezekerheidsregelingen voor werknemers en zelfstandigen te kunnen beoordelen.

990. Om op deze vragen te kunnen antwoorden maken we gebruik van de standaardsimulatiemethode. Deze methode berekent voor typegezinnen het beschikbaar netto-inkomen, rekening houdend met de toepasselijke regelgeving. Het resultaat is een overzicht van de hoogtes van de verschillende inkomenscomponenten voor een specifiek gezin, dat kan vergeleken worden met gangbare armoedemaatstaven om na te gaan in welke mate de socialezekerheids-uitkeringen zorgen voor een adequate bescherming tegen armoede.

991. We verduidelijken eerst waarom we kiezen voor de Europese 60%-armoedegrens en referentiebudgetten als armoedemaatstaven (a). Daarna gaan we dieper in op de gebruikte methode (b). Vervolgens bespreken we meer gedetailleerd de armoedemaatstaven die we hanteren om het beschermingsniveau van de verschillende socialezekerheidsregelingen te evalueren (c). Daarna tonen

we de verschillen in beschermingsniveau voor verschillende typegezinnen (d), en vatten we onze bevindingen samen in een deelbesluit (e).

a. Keuze voor een socio-eonomische blik op de hoogte van socialezekerheidsuitkeringen

992. Voor een juridische analyse van de vraag of de Belgische socialezekerheidsuitkeringen de gerechtigden voldoende vrijwaren voor armoede, zou men kunnen vertrekken van het Herziene Europees Sociaal Handvest dat bindend is voor België. Het Handvest bepaalt dat eenieder recht heeft op sociale zekerheid en op bescherming tegen armoede en sociale uitsluiting. Het verplicht de partijen socialezekerheidsstelsels in te voeren of in stand te houden, ze te houden op een bevredigend peil en te streven naar een geleidelijke verhoging daarvan.[2372] Het Europees Comité voor de Sociale Rechten dat toezicht houdt op de implementatie van het Handvest, eist dat socialeverzekeringsuitkeringen ten minste gelijk zijn aan het bedrag van de nationale armoedegrens en stelt die armoedegrens gelijk aan 50% van het equivalente mediaan inkomen, zoals berekend op de door Eurostat vastgestelde armoedegrens. Als een socialeverzekeringsuitkering ten minste 40% van die norm bereikt, aanvaardt het Comité dat de norm van 50% wordt gehaald dankzij een aanvulling van de betrokken uitkering met andere uitkeringen. Halen socialeverzekeringsprestaties ook die lagere norm niet, dan worden ze zonder meer ontoereikend geacht door het Comité.[2373]

993. Niettemin toetsen we de geanalyseerde uitkeringen niet aan die juridische norm, maar aan armoedemaatstaven die de voorbije jaren verder werden ontwikkeld binnen de sociologische en economische literatuur.[2374] De armoederisicograad is een van de sociale indicatoren die sinds 2001 door de Europese Unie wordt gebruikt om armoede en sociale uitsluiting te meten. De armoederisicograad geeft het aandeel van de bevolking weer met een inkomen lager dan de Europese 60%-armoedegrens. Deze grens werd vastgelegd op 60% van het nationale mediaan equivalent huishoudinkomen. In hedendaags onderzoek naar armoede en adequaatheid van uitkeringen wordt doorgaans de Europese 60%-armoedegrens gebruikt die door Eurostat, het statistische bureau van de Europese Unie, wordt ontwikkeld.[2375] Het Europees Comité voor de Sociale Rechten lijkt een lagere armoedegrens te hanteren. Om al die redenen achten we het cruciaal om in dit rapport de Belgische uitkeringen te toetsen aan deze armoedemaat. Daarnaast zullen we de hoogte van de uitkeringen ook toetsen aan de

2372 Deel I, punten 12 en 30, Deel II, art. 12 HESH.

2373 COUNCIL OF EUROPE, *Digest of the case law of the European Committee of social rights*, https://rm.coe.int/digest-2018-parts-i-ii-iii-iv-en/1680939f80, p. 116 en 138; zie E. DE BECKER, *Het recht op sociale zekerheid in de Europese Unie. Een rechtsvergelijkende analyse op basis van het Europees Sociaal Handvest, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de constitutionele tradities gemeen aan de lidstaten*, Brugge, die Keure, 2019, 95; M. MIKKOLA, "Common Denominators of European Social Security" in J. VAN LANGENDONCK (ed.), *The right to social security*, Antwerpen, Intersentia, 2007, 235-236 en "The development of European social security standards" in F. PENNINGS en G. VONK (eds.), *Research Handbook on European Social Security Law*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing Limited, 2015, 154-157.

2374 A. B. ATKINSON, B. CANTILLON, E. MARLIER en B. NOLAN, (2002), *Social indicators: The EU and social inclusion. New York, Oxford: Oxford University Press*; B. STORMS, (2012). *Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie*. Antwerpen, doctoraal proefschrift, Universiteit Antwerpen; T. PENNE, (2020), *Decent incomes and the affordability of essential goods and services in Europe : the added value of reference budgets*. Antwerpen, doctoraal proefschrift, Universiteit Antwerpen.

2375 SOCIAL PROTECTION COMMITTEE AND INDICATORS SUB-GROUP, (2015), *Portfolio of EU social indicators for the monitoring of progress towards the EU objectives for social protection and social inclusion, 2015 update*, Luxembourg, European Union, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=756&langId=en.

referentiebudgetten die, in tegenstelling tot de Europese 60%-armoedegrens, vertrekken van concrete behoeften en bepalen hoeveel middelen een gezin minimaal nodig heeft om volwaardig aan de maatschappij te kunnen deelnemen. Ook deze maatstaf wordt vaak gebruikt om de adequaatheid van uitkeringen na te gaan.[2376]

994. Beide maatstaven gaan uit van het netto beschikbaar inkomen dat huishoudens tot hun beschikking hebben om volwaardig deel te kunnen nemen aan de maatschappij. Om de adequaatheid van uitkeringen na te gaan, zullen we dan ook de netto-inkomens die ze garanderen toetsen aan de gehanteerde armoedemaatstaven. We gaan eerst dieper in op de wijze waarop we die netto-inkomens zullen berekenen (b) en geven nadien meer informatie over de gehanteerde armoedemaatstaven (c).

b. Methode

995. Het netto beschikbaar inkomen van huishoudens die afhankelijk zijn van socialezekerheidsuitkeringen, hangt rechtstreeks af van de geldende regelgeving. Regelgeving laat zich echter moeilijk vatten in gemakkelijk interpreteerbare indicatoren. Een gangbare methode is om de regelgeving toe te passen op hypothetische gezinnen, en voor deze typegezinnen na te gaan hoe de geldende regelgeving leidt tot een bepaald netto-inkomen. Deze berekeningen noemt men standaardsimulaties.

996. Standaardsimulaties laten toe om de interactie tussen verschillende beleidsmaatregelen weer te geven. Ze vergemakkelijken tevens de communicatie over de vorm en de doelstellingen van het beleid. Standaardsimulaties meten geen reële situatie op het terrein, maar het design van beleidsinstrumenten ontworpen om bepaalde resultaten te bereiken. Ze trachten de werking van beleid in beeld te brengen, abstractie makend van de bredere demografische en economische context en dus ongeacht de populatie waarop het beleid wordt toegepast.[2377]

997. Standaardsimulaties zijn een wetenschappelijk gevalideerde methode om beleidshefbomen *an sich* kwantitatief voor te stellen.[2378] Het zijn berekeningen van het inkomen van een hypothetisch gezin in een welomschreven situatie en met specifieke kenmerken. Voor dit typegezin worden vervolgens het beschikbaar netto-inkomen en de verschillende inkomenscomponenten berekend in lijn

2376 T. PENNE, I. CORNELIS en B. STORMS, (2019), *All we need is… Reference Budgets as an EU Policy Indicator to Assess the Adequacy of Minimum Income Protection. Social indicators research*. doi:10.1007/s11205-019-02181-1.

2377 C. GREEN-PEDERSEN, (2004), "The dependent variable problem within the study of welfare state retrenchment: Defining the problem and looking for solutions", *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, 6(1), 3-14. doi:10.1080/1387698042000222763; S. MARCHAL, L. SIÖLAND en T. GOEDEMÉ, (2018). "Methodological working paper: Using HHoT to generate institutional minimum income protection indicators (18/20"), retrieved from Antwerp; F. VANDENBROUCKE, B. CANTILLON, N. VAN MECHELEN, T. GOEDEMÉ en A. VAN LANCKER, (2013), "The EU and minimum income protection: clarifying the policy conundrum" in I. MARX en K. NELSON (eds.), *Minimum income protection in flux*, Palgrave Macmillan, (271-317):

2378 J. BRADSHAW en N. FINCH, (2002), *A comparison of child benefit packages in 22 countries* Norwich, UK Department for work and pensions, 248p.; I. BURLACU, C. O'DONOGHUE en D.M. SOLOGON, (2014), "Hypothetical models", *Contributions to economic analyses, 293*, 23-46; I. GOUGH, J. BRADSHAW, J. DITCH, T. EARDLEY en P. WHITEFORD, (1996) "Social assistance in OECD countries", *Journal of European Social Policy*, 7(1), 17-43.; K. NELSON, (2013) "Social Assistance and EU Poverty Thresholds 1990–2008. Are European Welfare Systems Providing Just and Fair Protection Against Low Income?", *European Sociological Review*, 29(2), 386-401. doi:10.1093/esr/jcr080; OECD, (2017), "Assessing policy reforms using output from the OECD tax-benefit model. Description of the policy evaluation scoreboard", retrieved from Paris 2017: http://www.oecd.org/els/soc/policy-evaluation-scoreboard-overview.pdf.

met de geldende regelgeving inzake sociale bescherming en belastingen. In de onderstaande tabel geven we een overzicht van de elementen die gangbaar worden opgenomen in een standaardsimulatie (ook wel een typegezin simulatie of hypothetisch huishoudensimulatie genoemd).

Tabel 87. Gestileerde opbouw van een standaardsimulatie berekening

Bruto-inkomen van werk
+ Relevante uitkeringen
- Socialezekerheidsbijdragen[2379]
- Inkomensbelastingen
= Beschikbaar netto-inkomen

998. Deze indicatoren brengen het beleid in kaart zoals het wordt verondersteld te werken. Een voordeel van dit type indicatoren is dat ze de hefbomen vatten waarop beleidsmakers een onmiddellijke impact hebben, evenals de interactie van deze hefbomen met andere beleidsinstrumenten, *in casu* de progressieve personenbelasting en andere uitkeringen. Bovendien laat deze methode toe om in te zoomen op specifieke situaties, bijvoorbeeld van gezinnen met de voornaamste kostwinner in een zelfstandigenstatuut, die mogelijk minder goed zijn vertegenwoordigd in microdata. Een zorgvuldig uitgebalanceerde set indicatoren gebaseerd op verschillende gezinstypes laat bijgevolg toe om de adequaatheid van de sociale bescherming op te volgen en maakt het ook mogelijk om de interactie van de sociale bescherming met andere regelgeving te kwantificeren op het niveau van specifieke gezinnen, of om na te gaan hoe het beschikbare netto-inkomen van een gezin verandert wanneer de onderliggende situatie wijzigt. Het spreekt voor zich dat deze methode vooral geschikt is om maatregelen die een rechtstreekse (monetaire) impact hebben op het inkomen of budget van gezinnen, in kaart te brengen.

999. We vergelijken in dit gedeelte expliciet de adequaatheid van de nettobeschermingsgraad voor zelfstandigen met die van werknemers. Typegezinnen laten toe de situatie te construeren van hypothetische gezinnen die zich bevinden in volstrekt dezelfde situatie, met uitzondering van een welbepaald kenmerk waarin de onderzoeker is geïnteresseerd. Dat kan gaan over burgerlijke status, aantal kinderen of de leeftijd van de kinderen, enzovoort. In dit rapport variëren we het statuut: zelfstandige dan wel werknemer. Op die wijze vergelijken we gelijkaardige situaties met elkaar, met als verschilpunt louter het professioneel statuut, terwijl in werkelijkheid een ander statuut ook gepaard zal gaan met andere loopbaan- en bijdragegeschiedenissen of vermogensopbouw. Zo kunnen we een substantieve vergelijking maken van de adequaatheid gegarandeerd door de socialeverzekeringssystemen voor respectievelijk werknemers en zelfstandigen. We limiteren ons hier tot het vergelijken van 'zuivere' werknemers en 'zuivere' zelfstandigen. Dat houdt op zich een beperking in, omdat in de praktijk een aanzienlijk aantal personen de statuten van werknemer en zelfstandige combineert.

1000. Uiteraard kent de typegezinmethode ook tekortkomingen: het gaat vaak om vrij algemeen gedefinieerde hypothetische gezinnen, omdat het definiëren van te specifieke kenmerken een weerslag zou hebben op de conclusies die men kan afleiden over de adequaatheid van de sociale bescherming. Bovendien zijn typegezinnen niet representatief, ze tonen het beschikbaar netto-inkomen in een

bepaalde situatie, maar geven geen informatie over de relevantie van deze situatie. Daarom worden typegezinnen veelal gebruikt om een minimale situatie in kaart te brengen, of een bepaalde drempelsituatie, zoals een minimum- en een maximuminkomen. Ook hier zullen we typegezinnen in deze zin gebruiken.

1001. Voor elke socialezekerheidsregeling die we analyseren, stellen we twee typegezinnen op voor zowel de werknemers- als de zelfstandigenregeling (zie onderstaande tabel). Voor de gezinnen op actieve leeftijd tonen we steeds een typegezin zonder gezinslast (alleenstaande) en een typegezin met gezinslast. Deze variatie in gezinnen is van belang omdat de uitkeringen in de verschillende socialezekerheidsregelingen vaak afhankelijk zijn van gezinslast of de ontstentenis daarvan. Ook voor de inkomensbelastingen en de kinderbijslag is het belangrijk dit onderscheid te kunnen weergeven. Standaard gaan we uit van een alleenstaande vrouw en een alleenstaande moeder met twee kinderen (2-3 en 4-5 jaar).[2380]

1002. In het geval van de pensioenregelingen behouden we een alleenstaande vrouw als typegezin zonder gezinslast, maar gebruiken we als typegezin met gezinslast een getrouwd koppel waarbij de echtgenoot inactief is. Ook voor onze analyse van de adequaatheid van de moederschapsregelingen passen we de typegezinnen aan. Om een moederschapsuitkering te kunnen ontvangen, moet het typegezin steeds een gezin met gezinslast zijn. Hier kozen we voor een alleenstaande moeder met kind (0 jaar) en een getrouwd koppel met kind (0 jaar).[2381]

1003. Andere demografische kenmerken zijn leeftijd en woonplaats. We kozen steeds voor een leeftijd van 40 jaar voor personen op actieve leeftijd, voor de gepensioneerde typegezinnen veronderstellen we een leeftijd van 70 jaar. Zo wordt ruim voldaan aan de vereiste leeftijdsvoorwaarden voor toegang tot de pensioenregeling. Verder kozen we voor het Brusselse gewest als woonplaats. Dit maakt dat de gezinnen met kinderen vallen onder de toepassing van het Brusselse gezinsbijslagensysteem. Voor alle gezinstypes worden bijgevolg ook de Brusselse gewest- en (gemiddelde) gemeentebelastingen toegepast.

Tabel 88. Kenmerken typegezinnen

Typegezin	geslacht	leeftijd	gezinslast	woonplaats	werkverleden	huisvesting
Alleenstaande	vrouw	40	/	Brussel	12 maanden	private huur
Alleenstaande + 2 kinderen	vrouw	40	kind 2 jaar kind 4 jaar	Brussel	12 maanden	private huur
Gepensioneerd alleenstaande	vrouw	70	/	Brussel	45 jaar (volledige loopbaan)	private huur

2380 De leeftijd van de kinderen is van belang bij de berekening van de kinderbijslag. De invoering van de Brusselse regeling van kinderbijslag in 2020 bevat een onderscheid tussen kinderen geboren vóór 2020 en na 2020. De kinderen in ons typegezin van 2 en 4 jaar vallen onder het systeem voor kinderen geboren vòòr 2020.

2381 We gaan hier ervan uit dat het kind geboren is na 31 december 2019 en dus valt onder het Brusselse kinderbijslagsysteem voor kinderen geboren vanaf 1 januari 2020.

Gepensioneerd koppel	vrouw	70	partner inactief	Brussel	45 jaar (volledige loopbaan)	private huur
Alleenstaande + baby	vrouw	40	kind 0 jaar	Brussel	12 maanden (voltijds)	private huur
Koppel + baby	vrouw	40	kind 0 jaar partner inactief	Brussel	12 maanden (voltijds)	private huur

1004. We berekenden minimale en maximale uitkeringen. Minimale uitkeringen voor werknemers zijn gebaseerd op een voltijds interprofessioneel minimumloon voor een werkverleden van 12 maanden.[2382] Dit is gezien de leeftijd een aannemelijke veronderstelling en maakt dat de werknemer in de hoogste categorie van het minimumloon valt. Aangezien voor zelfstandigen – behalve wat betreft het ouderdomspensioen – forfaitaire uitkeringsbedragen gelden, dienen voor deze groep geen minimumuitkeringen berekend te worden. Zoals reeds vermeld, gaat het bij het gebruik van typegezinnen niet om een representatieve weergave van situaties zoals deze voorkomen in de maatschappij. Dit maakt dat sommige veel voorkomende situaties, bijvoorbeeld halftijdse werkregimes, niet in deze simulaties worden opgenomen.

1005. We veronderstellen dat werknemers en zelfstandigen zich bevinden in dezelfde minimale situatie. Dat wil zeggen dat er geen ander inkomen is in het gezin dan het inkomen gegarandeerd door het belasting- en uitkeringsstelsel en dat het gezin huurt en geen vermogen heeft opgebouwd. Deze veronderstelling gebruiken we om de door de staat gegarandeerde sociale bescherming te kunnen vergelijken.

1006. De berekeningen voor de verschillende typegezinnen en situaties worden gemaakt aan de hand van het Europese microsimulatiemodel EUROMOD.[2383] Dat model laat toe om geldend sociaal beleid toe te passen op typegezinnen (met de typegezin uitbreiding HHoT[2384]) en op microdata. EUROMOD is voornamelijk geënt op microdata. Dat wil zeggen dat een aantal uitkeringen waarvoor microdata nog niet voldoende informatie bevatten, slechts gedeeltelijk – of niet – wordt gesimuleerd in EUROMOD. Dat is bijvoorbeeld het geval voor de pensioenen, waarvoor men, met het oog op een correcte toepassing van de geldende regelgeving, informatie zou nodig hebben over de lonen verdiend gedurende de volledige loopbaan. Wel kan EUROMOD voor dergelijke uitkeringen de correcte belastingwijze toepassen, en nagaan of het bruto-uitkeringsbedrag kan worden gecombineerd met andere uitkeringen. Voor deze uitkeringen hebben we dan ook op basis van de geldende regelgeving en de assumpties voor onze typegezinnen zelf het brutobedrag afgeleid, om dan met EUROMOD de daarbij horende beschikbare netto-inkomens te berekenen.

1007. We berekenen de nettogezinsinkomens onder de veronderstelling dat een persoon gedurende het volledige jaar recht heeft op een uitkering. De personenbelasting wordt immers op

2382 Merk op dat dit niet in alle gevallen overeenkomt met het wettelijk bepaalde minimum binnen het stelsel, dat (iets) lager kan liggen.

2383 H. SUTHERLAND en F. FIGARI, 2013, "EUROMOD: The European Union tax-benefit microsimulation model", *International Journal of Microsimulation*, 6(1), 4-26.

2384 Zie T. HUFKENS e.a., (2019), "The Hypothetical Household Tool (HHoT)" in "EUROMOD: a new instrument for comparative research on tax-benefit policies in Europe", *International Journal of Microsimulation*, 12(3), 68–85.

jaarbasis berekend. Dat veronderstelt bijgevolg informatie over het inkomen gedurende het volledige jaar. In sommige gevallen is die veronderstelling minder vanzelfsprekend of vereist ze bijkomende berekeningen. We bespreken dit verderop in dit rapport.

1008. We vergelijken de nettobedragen met de verschillende armoedemaatstaven om na te gaan in welke mate de sociale zekerheid voor werknemers en zelfstandigen een adequate bescherming biedt.

c. Armoedematen

1009. Om de adequaatheid van de socialezekerheidsregelingen te beoordelen zetten we de inkomens van de uitkeringsgerechtigden af tegen twee armoedemaatstaven: de Europese armoedegrens en de referentiebudgetten. We geven hierna enige toelichting, achtereenvolgens bij de Europese armoedegrenzen en de referentiebudgetten.

1° Europese armoedegrenzen

1010. Sedert 2001 beschikt de Europese Unie over een statistisch systeem om de situatie inzake armoede en sociale uitsluiting van de lidstaten te meten en op te volgen aan de hand van sociale indicatoren.[2385] Een belangrijke dimensie binnen dit portfolio van sociale indicatoren zijn de indicatoren die armoede en sociale uitsluiting meten. Binnen deze subgroep van indicatoren vindt men de armoederisicograad (AROP). Ook in België is deze Europese armoedemaat een van de belangrijkere gebruikte armoedeindicatoren.

1011. De armoederisicograad wordt bepaald aan de hand van het equivalent beschikbaar inkomen. De indicator geeft het aandeel personen weer dat een equivalent beschikbaar huishoudinkomen kent dat lager ligt dan de armoedelijn die vastgelegd werd op 60% van het nationale mediaan equivalent huishoudinkomen. Deze armoedelijn vormt de Europese 60%-armoedegrens die we verder hanteren als maatstaf van armoede. Het equivalent inkomen wordt gedefinieerd als het totaal beschikbaar inkomen van het huishouden gedeeld door zijn equivalente grootte, om rekening te houden met de grootte en de samenstelling van het huishouden. De gebruikte equivalentieschaal is de gemodificeerde OECD-schaal. De OECD-modified equivalence scale kent een waarde van 1 toe aan het hoofd van het huishouden, 0.5 aan elk bijkomend lid ouder dan of even oud als 14 en 0.3 aan elk kind jonger dan 14 dat deel uitmaakt van het huishouden.[2386]

1012. Een veelgehoorde kritiek op de Europese armoedegrens is dat de 60%-grens arbitrair is. Een andere kritiek focust op het relatieve karakter van de armoedegrens. Ook al is het duidelijk dat de noden van gezinnen samenhangen met de maatschappij waarin men leeft, toch is er onenigheid over de vraag of dit een lineair verband suggereert met het mediaan equivalent inkomen. Zo zijn er voorstanders van een alternatieve operationalisering van armoede. Hierna gaan we dieper daarop in.[2387]

2385 A. B ATKINSON, B. CANTILLON, E. MARLIER en B. NOLAN, *Social indicators: The EU and social inclusion. New York,* Oxford: Oxford University Press, 2002.

2386 SOCIAL PROTECTION COMMITTEE INDICATORS SUB-GROUP, *Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion*. European Union, 2015, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=756&langId=en.

2387 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 3, 4, c) Armoedematen, 2° Referentiebudgetten.

1013. We gebruiken de Europese 60%-armoedegrens gepubliceerd door Eurostat (2020) op basis van de EU – Statistics on Income and Living Conditions (EU-SILC). Deze survey vraagt elk jaar een representatieve steekproef van de bevolking van elke lidstaat naar hun inkomens- en levensomstandigheden. In België gaat het om meer dan 13.000 individuen in ongeveer 6.000 huishoudens.[2388] Deze data worden gebruikt om de officiële armoedestatistieken van de EU te berekenen. Er zit een vertraging van een aantal jaar op deze statistieken. De meest recente cijfers die momenteel beschikbaar zijn voor België zijn gebaseerd op de SILC 2018, met informatie over het inkomensjaar 2017. Deze cijfers kunnen we niet onmiddellijk vergelijken met onze simulaties van beschikbare netto-inkomens voor typegezinnen in 2020. Daarom hebben we de SILC-cijfers aangepast aan de inflatie met de geharmoniseerde consumptieprijsindex beschikbaar op Eurostat.[2389] De armoedegrens die we zo bekomen bedraagt 1.230,09 euro netto per maand voor een alleenstaande. Deze vergelijken we met het beschikbaar netto-inkomen door ze aan te passen aan de equivalente grootte van elk typegezin (zie onderstaande tabel).

Tabel 89. Europese 60%-armoedegrens per typegezin, 2020

Typegezin	Europese 60%-armoedegrens
Alleenstaande vrouw	1.230,09 euro
Alleenstaande met 2 kinderen (2-3, 4-5j)	1.968,15 euro
Alleenstaande met 1 kind (0j)	1.599,12 euro
Koppel met 1 kind (0j)	2.214,17 euro
Alleenstaande gepensioneerde	1.230,09 euro
Koppel gepensioneerde	1.845,14 euro

2° Referentiebudgetten

1014. Anders dan de Europese armoedegrenzen, vertrekken referentiebudgetten van concrete behoeften en de hieraan verbonden financiële middelen die minimaal nodig zijn om adequaat te kunnen participeren aan de maatschappij. 'Adequate maatschappelijke participatie' wordt daarbij gedefinieerd als "*het vermogen van mensen om vanuit hun sociale posities (bv. kind, ouder, elk ander familielid, student, werknemer of zelfstandige, lid van een vereniging, buur, vriend, vrijwilliger) te handelen in overeenstemming met de dominante maatschappelijke verwachtingen (sociale rollen) en als het vermogen om deze verwachtingen mee vorm te geven*."[2390]

1015. Wat die minimale financiële middelen zijn, is niet absoluut te bepalen. De participatiemogelijkheden van gezinnen zijn namelijk afhankelijk van verschillende factoren zoals de gezondheid en de competenties van de verschillende gezinsleden, maar ook van samenlevingskarakteristieken zoals de toegankelijkheid van publieke goederen, zoals het openbaar

2388 *Quality report Belgian SILC2018* - revised 12 March 2020 (https://statbel.fgov.be/nl/themas/huishoudens/armoede-en-levensomstandigheden/risico-op-armoede-sociale-uitsluiting/plus).

2389 EUROSTAT, 2020 [https://appsso.eurostat.ec.europa.eu/nui/show.do?dataset=prc_hicp_midx&lang=en].

2390 T. PENNE, *Decent incomes and the affordability of essential goods and services in Europe*, Antwerpen, doctoraal proefschrift, Universiteit Antwerpen, 2020; B. STORMS, *Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie* Antwerpen, doctoraal proefschrift, Universiteit Antwerpen, 2012.

vervoer. De referentiebudgetten moeten dan ook gezien worden als een financiële ondergrens gebaseerd op de noden van bepaalde typegezinnen die voldoen aan een aantal assumpties.[2391]

1016. De Belgische referentiebudgetten, ontwikkeld in 2008 door het CEBUD (Centrum voor Budgetadvies en -onderzoek), verbonden aan de Thomas More Hogeschool, beogen een dergelijke financiële ondergrens te definiëren. Referentiebudgetten vertrekken vanuit de verschillende basisvoorwaarden die nodig zijn opdat mensen volwaardig deel kunnen nemen aan de samenleving. Voor elk van deze voorwaarden wordt in kaart gebracht welke goederen en diensten noodzakelijk zijn, en welk budget nodig is om deze goederen en diensten aan te kopen. CEBUD maakt de Belgische referentiebudgetten op voor specifieke typegezinnen. Deze weerspiegelen het minimale budget dat gezinnen van verschillende omvang, leeftijd en samenstelling nodig hebben in een stedelijke context (*in casu* Vlaanderen), ingeval alle leden van het gezin in goede gezondheid verkeren, hun budget goed kunnen beheren en de noodzakelijke goederen en diensten voor hen voldoende toegankelijk zijn.[2392] De noodzakelijke goederen en diensten om sociale rollen te vervullen worden gedefinieerd in samenspraak met experten, en verder afgetoetst en op punt gesteld in focusgroepen. De herziening van deze korven van goederen en diensten gebeurt elke vijf jaar. De prijzen van de geïdentificeerde goederen en diensten worden elk jaar opnieuw aan de realiteit aangepast.

1017. De meest recente referentiebudgetten ontwikkeld door CEBUD hebben betrekking op 2019. Net zoals voor de Europese 60%-armoedegrens hebben we deze bedragen aangepast aan de situatie in 2020 in lijn met de inflatie (merk op dat dit verschilt van de wijze waarop de ideale aanpassing van de referentiebudgetten door CEBUD gebeurt, waarbij voor elk item apart wordt gekeken naar de werkelijke prijzen, in plaats van te werken met een algemene prijsindex).

De onderstaande tabel toont de bedragen die we voor elke gezinstype gebruiken. Dit zijn de bedragen voor een typegezin dat huurt op de private markt. Door de grote hap die huisvesting neemt uit een gezinsbudget zijn de referentiebudgetten voor gezinnen die sociale huisvesting genieten, gevoelig lager. Anders dan voor de 60%-armoedegrens wordt geen algemene equivalentieschaal toegepast, maar worden de noden en de daarbij horende kosten nagegaan voor elk typegezin apart.

Tabel 90. Referentiebudgetten per typegezin, 2020

Typegezin	Referentiebudget
Alleenstaande vrouw	1.329,91 euro
Alleenstaande met 2 kinderen (2-3, 4-5j)	1.933,70 euro
Alleenstaande (gepensioneerd)	1.340,97 euro
Koppel (gepensioneerd)	1.738,85 euro

2391 B. BÉRÉNICE en M. FREDERICKX, *REMI: diagnose instrument voor gelijkwaardige beoordeling financiële behoeftigheid door OCMW's*, paper in het kader van het VISA project (Vlaamse Indicatorenset Armoede), UAntwerpen & CEBUD, Thomas More Hogeschool, (te verschijnen).

2392 B. STORMS en K. VAN DEN BOSCH, *Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen*, ACCO, 2009; B. STORMS, K. VAN DEN BOSCH, T. GOEDEMÉ en M.-T. CASMAN, *Naar Europese referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie? Wat leren de Belgische budgetten?*, Leuven: Acco, 2012.

1018. Goedemé et al. vergeleken de referentiebudgetten en de Europese 60%-armoedegrens in verschillende Europese steden.[2393] De mate waarin een inkomen gelijk aan de Europese armoedegrens een adequate participatie verzekert, is sterk afhankelijk van de context. In rijkere lidstaten ligt het referentiebudget ongeveer gelijk met (of iets hoger dan) de 60%-armoedegrens. In armere lidstaten ligt het referentiebudget ver boven de armoedegrens. Voor België kunnen we stellen dat een alleenstaande met een inkomen rond de 60%-armoedegrens, wonend in een stedelijke omgeving en verkerend in goede gezondheid, financieel de mogelijkheden heeft om adequaat te participeren aan de maatschappij.[2394] Het is belangrijk te benadrukken dat deze assumpties vaak niet voldaan zijn voor in het bijzonder kwetsbare gezinnen die bijgevolg meer financiële middelen nodig hebben voor een adequate participatie.[2395]

d. Toetsing aan de armoedematen

1019. In wat volgt vergelijken we het beschikbaar netto-inkomen van werknemers en zelfstandigen onder verschillende socialezekerheidsregelingen, met de hoger besproken armoedemaatstaven. We onderzoeken achtereenvolgens de bescherming in geval van werkloosheid, pensionering, arbeidsongeschiktheid en invaliditeit, en moederschapsverlof. Een aantal beschermingsmaatregelen, die sterk afhankelijk zijn van de geleden schade of de specifieke situatie, laten we buiten beschouwing omdat de noodzakelijke afbakening van de typegezinnen zou leiden tot te specifieke voorbeelden. Dit is het geval voor arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen en voor de verzekering voor geneeskundige verzorging. Wel nemen we verder een meer globale bespreking van deze maatregelen op.[2396] We beogen hier geen herhaling van de beschrijving van de socialezekerheidsregelingen en verwijzen daarvoor naar deel 2 van dit rapport. Onze focus ligt hier op de interactie van de socialezekerheidsregelingen met het bredere belasting -en uitkeringsstelsel, en op de vergelijking van de verschillende typegezinnen in termen van adequaatheid.

1020. Alvorens over te gaan naar de uitkomsten van de verschillende socialezekerheidsregelingen in termen van adequaatheid en beschermingsniveau, is het evenwel aangewezen om kort te wijzen op het unieke karakter van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen. Ten eerste is de samenstelling van de groep zelfstandigen zeer heterogeen. In 2019 kende slechts een klein aandeel (17%) van het aantal pensioengerechtigde zelfstandigen een zuivere loopbaan als zelfstandige.[2397] De diversiteit laat zich ook merken als we naar de inkomensverdeling kijken, met een opmerkelijk grote groep met relatief lage belastbare nettoberoepsinkomsten en een relatief kleine groep in het midden en aan de top.[2398] Met deze grote heterogeniteit moet rekening gehouden worden wanneer uitkomsten worden afgeleid

2393 T. GOEDEMÉ, T. PENNE, T. HUFKENS, A. KARAKITSIOS, B. SIMONOVITS, E. CARILLO ALVAREZ en B. STORMS, "What Does It Mean To Live on the Poverty Threshold? Lessons From Reference Budgets" in B. CANTILLON, T. GOEDEMÉ en J. HILLS (eds.), *Decent incomes for all: improving policies in Europe*. New York (USA), Oxford University Press, 2019.

2394 T. PENNE, I. CUSSÓ PARCERISAS, L. MÄKINEN, B. STORMS en T. GOEDEMÉ, *Can reference budgets be used as a poverty line?*, ImPRovE Working Paper No. 16/05 (pp. 36), Antwerp, Herman Deleeck Centre for Social Policy, University of Antwerp, 2016.

2395 B. CANTILLON, S. MARCHAL, N. PEETERS, T. PENNE en B. STORMS, *Huishoudbudgetten en sociale minima in lockdown. Nota in het kader van het COVIVAT-consortium*, in samenwerking met CEBUD, Thomas More Hogeschool, Antwerpen, 2020.

2396 *Infra*, deel 3, hoofdstuk 3, B, 4. Vrijwaring van armoede, 5° Overige.

2397 Berekening op basis van Jaarlijkse statistiek van de uitkeringsgerechtigden 2019, Federale Pensioen Dienst.

2398 B. CANTILLON, M. CROP, L. PAEME en G. PERL, (2002). « Voorstellen tot hervormingen in het pensioenregime van de zelfstandigen? Tweede verslag van de werkgroep Cantillon", *Tijdschrift voor Sociale Zekerheid*, jrg. 44, nr. 2.

uit typegevallen die in het geval van zelfstandigen allicht minder typisch zijn dan in de werknemersregeling.

1° Arbeidsongeschiktheid

1021. We analyseren hier de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor zelfstandigen en voor werknemers. Beide arbeidsongeschiktheidsverzekeringen maken een onderscheid tussen de primaire arbeidsongeschiktheid (eerste 12 maanden) en de periode van invaliditeit (vanaf het 2de jaar). Tijdens die periodes geldt een andere wijze voor de berekening van de uitkeringen. Daarom simuleren we deze apart en geven we ze weer in aparte figuren. Zowel voor werknemers als zelfstandigen is de looptijd van de uitkeringen niet beperkt, zolang de betrokkenen niet de pensioenleeftijd overschrijden.[2399]

1022. Voor werknemers wordt tijdens de eerste 30 dagen van de arbeidsongeschiktheid een onderscheid gemaakt tussen bedienden en arbeiders. Dit onderscheid geldt zowel op het vlak van de toekenningsvoorwaarden als voor de hoogte van de uitkering.

1023. We onderzoeken hier enkel de situatie van de bedienden. In onze typegezinnen nemen we aan dat de betrokkenen voldoen aan de hieronder omschreven voorwaarden om aanspraak te maken op een gewaarborgd loon tijdens de eerste 30 dagen van de arbeidsongeschiktheid. Dat houdt in dat de bedienden tijdens de eerste 30 dagen arbeidsongeschiktheid hun volledige brutoloon ontvangen.

Voorwaarden gewaarborgd loon bediende:

- bedienden aangeworven voor een onbepaalde tijd, voor een bepaalde tijd van ten minste 3 maanden of voor een duidelijk omschreven werk waarvan de uitvoering normaal een tewerkstelling van ten minste 3 maanden vereist, kunnen aanspraak maken op gewaarborgd loon;
- bedienden aangeworven voor een bepaalde tijd van minder dan 3 maanden of voor een duidelijk omschreven werk waarvan de uitvoering normaal een tewerkstelling van minder dan 3 maanden vereist, dienen één maand ononderbroken in dienst van de onderneming te zijn om aanspraak te maken op gewaarborgd loon.[2400]

1024. Voor de typegezinnen in primaire arbeidsongeschiktheid gaan we uit van 12 maanden volledige arbeidsongeschiktheid. Voor werknemers is het bedrag van de uitkering afhankelijk van het vorig loon en variabel over het eerste jaar. De uitkeringen voor werknemers worden steeds begrensd tot het loonplafond en kennen vanaf de 7de maand een minimum per dag.

1025. Voor de zelfstandigen gelden forfaitaire uitkeringen die gelijk blijven in de eerste 12 maanden en waarvan het bedrag gelijk is aan de minimumuitkering van werknemers vanaf de 7de maand arbeidsongeschiktheid. Tijdens de periode van invaliditeit gelden eveneens forfaitaire uitkeringen voor zelfstandigen die even hoog liggen als de minimum invaliditeitsuitkeringen voor werknemers.[2401]

2399 S*upra*, deel 2, hoofdstuk 2, B, 4. Looptijd van de socialezekerheidsprestaties.

2400 Socialezekerheid.be, Arbeidsongeschiktheid door ziekte, gewaarborgd loon, geraadpleegd op 11/08/2020. [https://www.socialsecurity.be/citizen/nl/arbeidsongeschiktheid-ongeval-en-beroepsziekte/arbeidsongeschikt-door-ziekte/gewaarborgd-loon#h2_0].

2401 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 2, E, 3, b. Hoogte van de uitkeringen en minimumbedragen ervan.

1026. Om beide uitkeringen vergelijkbaar te maken, berekenden we voor de werknemers het gemiddelde uitkeringsbedrag dat ze in de eerste 12 maanden arbeidsongeschiktheid ontvangen. Voor personen die voorafgaand aan hun arbeidsongeschiktheid een minimumloon ontvingen, betekent dit dat ze de eerste maand hun volledig loon behouden, van maand 2 tot en met maand 6 een uitkering ontvangen die 60% van hun vorig brutoloon bedraagt, waarna dit vanaf maand 7 tot en met maand 12 wordt opgetrokken tot de minimumuitkering die iets hoger ligt dan 60% van hun vorig brutoloon. Hiervan werd vervolgens het gemiddelde maandbedrag berekend. Dit is bijgevolg geen reëel bedrag dat zal worden uitbetaald, maar geeft een zicht op het gemiddelde inkomen tijdens het eerste jaar arbeidsongeschiktheid.

1027. Voor de minimale en maximale arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers gaan we tijdens de periode van het gewaarborgd loon uit van respectievelijk het minimumloon en tweemaal het gemiddeld loon op basis van EU-SILC 2019. Tijdens de eerste 6 maanden van de primaire arbeidsongeschiktheid voor werknemers geldt er geen minimum. Hier berekenen we de minimale uitkering als 60% van het minimumloon. We gebruiken de recentste bedragen van de minimale en maximale uitkeringen voor werknemers en de recentste forfaitaire bedragen voor zelfstandigen gepubliceerd door het RIZIV (geldig vanaf 1 maart 2020).[2402] In de periode van invaliditeit wordt voor zelfstandigen een onderscheid gemaakt tussen invaliditeit met en zonder stopzetting van het bedrijf. Voor een alleenstaande en zelfstandige met gezinslast heeft dit geen invloed op hun uitkering, voor een samenwonende zelfstandige wel.

1028. De onderstaande figuur toont dat voor een alleenstaande zelfstandige de forfaitaire primaire arbeidsongeschiktheidsuitkering iets hoger ligt dan de arbeidsongeschiktheidsuitkering van een alleenstaande werknemer die voordien werkte aan het minimumloon. Dit is te verklaren door het feit dat pas vanaf de 7e maand arbeidsongeschiktheid een minimum daguitkering voor werknemers ingaat (die even hoog is als het forfaitair bedrag van zelfstandigen). Tijdens maand 2 tot en met 6 ontvangen werknemers 60% van hun gederfd brutoloon en voor werknemers met een minimumloon is dat bedrag lager dan de minimumuitkeringen die gelden vanaf maand 7.

1029. Ook voor een alleenstaande met kinderen ligt de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen iets hoger dan de uitkering voor werknemers die voordien een minimumloon genoten. Naast de hierboven genoemde reden dat werknemers pas vanaf maand 7 minimumuitkeringen genieten, is hier nog een bijkomende oorzaak te vinden. De zelfstandigenverzekering maakt tijdens de

2402 RIZIV, forfaitaire uitkering tijdens periode van primaire arbeidsongeschiktheid, 28/02/2020. [https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-primaire-ongeschiktheid.aspx]; RIZIV, forfaitair uitkering tijdens periode van invaliditeit met stopzetting ondernemen, 28/02/2020. [https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-invaliditeit-met-stopzetting.aspx]; RIZIV, maximumbedrag uitkering tijdens periode van primaire arbeidsongeschiktheid, 28/02/2020. [https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-primaire-ongeschiktheid.aspx]; RIZIV, maximumbedrag uitkering tijdens periode van invaliditeit, 28/02/2020. [https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-invaliditeit.aspx]; RIZIV, minimumbedrag uitkering vanaf 7de maand arbeidsongeschiktheid, 28/02/2020. [https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/arbeidsongeschiktheid/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/min-uitkering-7e-maand-arbeidsongeschikt.aspx].

volledige primaire periode van arbeidsongeschiktheid namelijk een onderscheid naar gezinssituatie, terwijl dat in de werknemersverzekering pas het geval is vanaf de 7de maand als de minimumbedragen gelden. Voordien ontvangen werknemers 60% van hun vorig brutoloon als uitkering, ongeacht hun gezinssituatie. Wat de invaliditeitsuitkeringen betreft, laat onderstaande figuur zien dat de forfaitaire invaliditeitsuitkeringen voor zelfstandigen even hoog liggen als de minimale invaliditeitsuitkeringen voor werknemers.

1030. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen worden belast in het normale progressieve belastingstelsel en openen het recht op belastingvermindering voor vervangingsinkomens. Dat zorgt ervoor dat enkel op de maximumuitkeringen voor werknemers een inkomstenbelasting wordt geheven. Wat de socialezekerheidsbijdragen betreft, geldt een vrijstelling tijdens het eerste jaar arbeidsongeschiktheid. Daarna wordt maximaal een sociale bijdrage van 3,5 % ingehouden op de invaliditeitsuitkering voor de financiering van de pensioenverzekering. Als de uitkering lager is dan een vastgelegd minimumbedrag, is die inhouding niet van toepassing. Wat de door ons gehanteerde typegezinnen betreft, betalen daardoor alleen werknemers met een maximale invaliditeitsuitkering die sociale bijdrage.

1031. Vergeleken met de toepasselijke referentiebudgetten blijken enkel de maximum arbeidsongeschiktheidsuitkeringen en de invaliditeitsuitkering voor werknemers toereikend. Voor zelfstandigen met een arbeidsongeschiktheids- of invaliditeitsuitkering en voor werknemers met minimum invaliditeitsuitkering, is het netto-inkomen dankzij de toevoeging van de kinderbijslag net toereikend. Voor werknemers met een minimum arbeidsongeschiktheidsuitkering is het netto-inkomen daarentegen net niet toereikend. De kinderbijslag vormt voor deze huishoudens een belangrijke inkomensbron.

1032. Een vergelijking met de Europese armoedegrens geeft een ander beeld. Alle uitkeringen, met uitzondering van de minimum arbeidsongeschiktheidsuitkering voor een alleenstaande werknemer en voor een werknemer met twee kinderen, liggen boven de 60%-armoedegrens. Zonder de kinderbijslag zou de minimumuitkering voor een alleenstaande werknemer met kinderen nog verder onder de Europese 60%-armoedegrens vallen.

1033. Hoewel sommige uitkeringen voor zelfstandigen hoger zijn dan de werknemersuitkeringen, garandeert de werknemersverzekering beter het behoud van het gederfde arbeidsinkomen. Tussen het forfaitaire uitkeringsbedrag voor zelfstandigen en het maximumbedrag voor werknemers nemen we grote verschillen waar. De progressieve inkomensbelastingen zorgen ervoor dat dit verschil afneemt in het beschikbaar netto-inkomen, maar het blijft relevant. Gezien de uitkeringen voor zelfstandigen forfaitair zijn, zal de uitkering voor elke alleenstaande zelfstandige die gedurende een lange periode terechtkomt in arbeidsongeschiktheid, ontoereikend zijn om te voorzien in de minimale behoeften. Volgens de Europese 60%-armoedegrens houdt hun inkomen hen daarentegen theoretisch net uit het risico op armoede. De kinderbijslag garandeert alleenstaande zelfstandigen met kinderen beter een adequate participatie aan de samenleving.

Figuur 2. Adequaatheid van de arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsuitkering – nettogezinsinkomen t.o.v. referentiebudget en Europese 60%-armoedegrens, 2020, verschillende typegezinnen

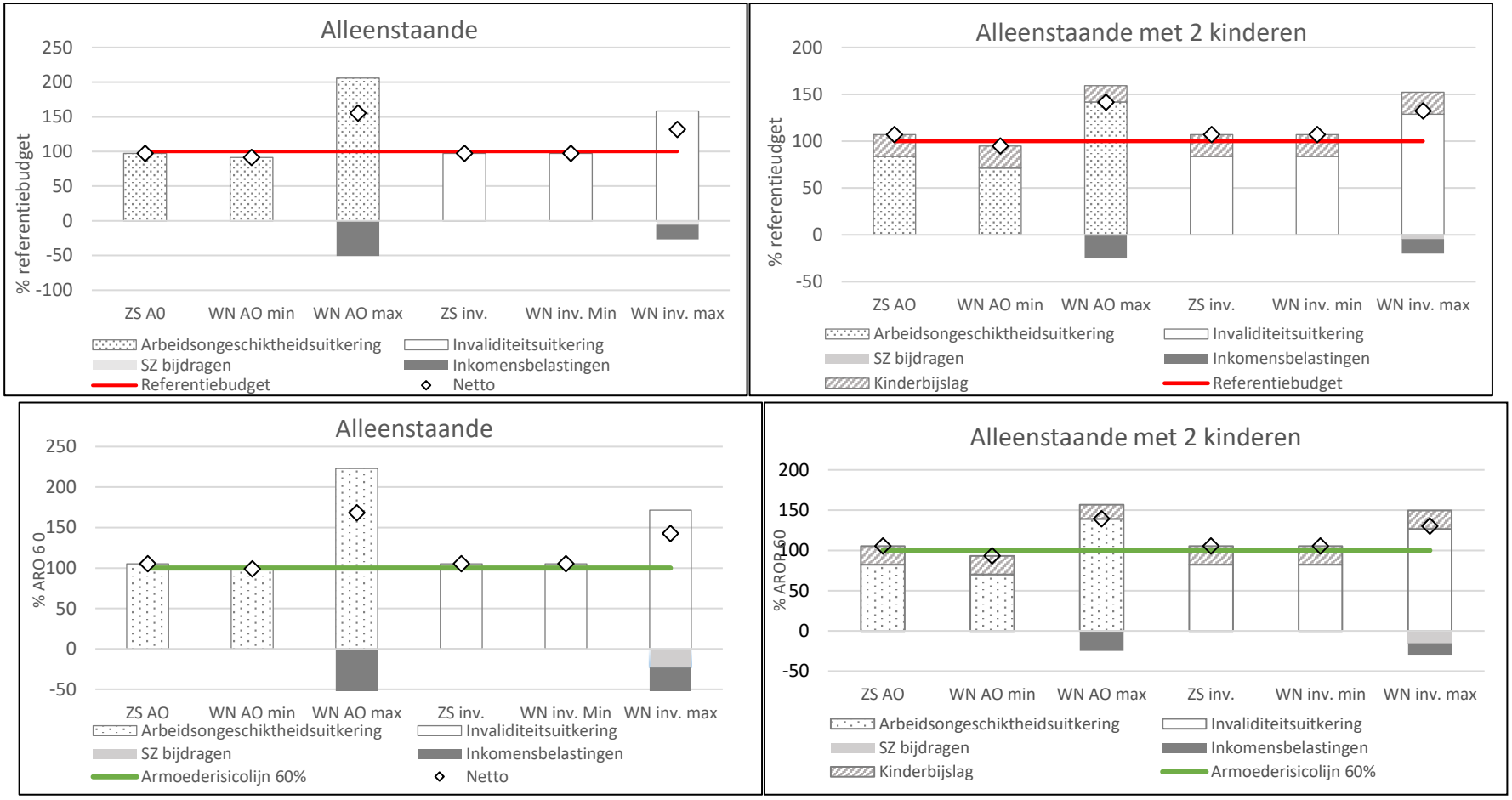

Noot: AO: arbeidsongeschiktheidsuitkering; inv: invaliditeitsuitkering; WN min: werknemer met minimumuitkering AO/inv; WN max: werknemer met maximumuitkering AO/inv. Indexering referentiebudget 2019 met HICP. Indexering Europese armoedegrens 2018 met HICP. Bedragen zijn exclusief jaarlijkse inhaalpremie en tegemoetkoming voor hulp van derden.
Bron: eigen berekening op basis van EUROMOD - HHoT

2° Ouderschap

1034. Onder de ouderschapsverzekering vallen verschillende inkomensvervangende prestaties. De focus ligt hier enkel op de moederschapsuitkering. Andere inkomensvervangende prestaties worden toegekend in het kader van het vaderschaps- en geboorteverlof en het adoptie- en het pleegverlof. Het vaderschapsverlof heeft zowel in de werknemers- als de zelfstandigenverzekering een maximale duur van 10 dagen. De korte periode waarin een vervangingsinkomen wordt toegekend, heeft een geringe invloed op het armoederisico van werknemers of zelfstandigen en blijft daarom hier buiten beschouwing. Het adoptie- en het pleegverlof kennen gelijkaardige regelingen als het moederschapsverlof in beide ouderschapsverzekeringen.

1035. De moederschapsrust wordt voor zowel vrouwelijke zelfstandigen als werkneemsters opgesplitst in een prenatale en postnatale periode en in een verplichte en facultatieve rust. De verplichte moederschapsrust is voor vrouwelijke zelfstandigen aanzienlijk korter dan voor werkneemsters. De maximale (verplichte en facultatieve) moederschapsrust is langer in de ouderschapsverzekering voor werknemers dan in de zelfstandigenverzekering.[2403]

1036. De onderstaande figuur toont de uitkomst van de simulaties voor de verschillende gezinstypes. De figuren zijn opgesplitst naar huishoudtype en sociale verzekering. De referentiebudgetten voor gezinnen met een kind jonger dan 2 jaar zijn nog in ontwikkeling. Die gezinnen hebben andere noden en vragen dus om een eigen referentiebudget. We vergelijken hier dus enkel met de Europese 60%-armoedegrens.

1037. De moederschapsuitkering is niet afhankelijk van de gezinssituatie. Daardoor zien we enkel in het netto-inkomen een verschil tussen de twee huishoudtypes. Binnen de werknemersverzekering is de uitkering afhankelijk van het vorig verdiende brutoloon en variabel over de duur van de moederschapsrust. Voor zelfstandigen geldt eenzelfde forfaitaire bedrag gedurende de hele moederschapsrust. Om beide sociale verzekeringen te kunnen vergelijken, berekenen we de gemiddelde moederschapsuitkering voor werknemers over de periode van 15 weken verplichte moederschapsrust. We simuleren dit voor een werknemer met een hoog, gemiddeld en minimumloon om de variatie in de hoogte van de uitkeringen weer te geven. Het gemiddeld loon is gelijk aan het gemiddeld loon uit EU-SILC 2018. Het hoog loon is gelijk aan tweemaal dit gemiddeld loon.

1038. Om de uitkeringen te kunnen simuleren is het noodzakelijk om te werken met een maandbedrag en niet met een weekbedrag zoals in de zelfstandigenverzekering. In werkelijkheid zal de zelfstandige die enkel het verplichte deel van de moederschapsrust (3 weken) opneemt, geen uitkering voor een volledige maand ontvangen.

2403 *Supra*, deel 3, hoofdstuk 2, B, 3, c. Ouderschap.

1039. De forfaitaire uitkeringen voor zelfstandigen en de loonplafonds voor werknemers gebruikt in de simulaties, zijn de meest recent gepubliceerde bedragen door het RIZIV (geldig vanaf 1 maart 2020).[2404]

1040. Moederschapsuitkeringen worden belast in het normale progressieve belastingstelsel en openen het recht op belastingvermindering voor vervangingsinkomens. Onderstaande figuur toont dat enkel een koppel met een minimumuitkering in de werknemersverzekering onder de belastingvrije som valt en dus geen inkomensbelastingen op de uitkering betaalt.

1041. De inkomstenbelastingen weergegeven in onderstaande figuur zijn bedragen berekend in de veronderstelling dat de werknemer en zelfstandige gedurende het hele jaar de moederschapsuitkering ontvangen. In realiteit zal dit niet het geval zijn en wordt de inkomstenbelasting die betrekking heeft op het jaar waarin de werknemer of zelfstandige de moederschapsrust opneemt, berekend aan de hand van alle verschillende inkomsten die de werknemer of zelfstandige heeft ontvangen in dat jaar. De moederschapsuitkering wordt hierin voor een beperkte periode meegenomen.

1042. De forfaitaire uitkering voor zelfstandigen is aanzienlijk hoger dan de minimumuitkering voor werknemers, maar veel lager dan de werknemersuitkeringen bij een gemiddeld en hoog loon. De verschillen in netto-inkomens zijn iets kleiner, maar nog steeds aanzienlijk.

1043. We stellen vast dat de uitkering voor alleenstaande zelfstandigen boven de 60%-armoedegrens valt (135%). Dat is ook het geval voor de uitkering van werknemers met een vroeger gemiddeld en hoog loon. De minimumuitkering voor alleenstaande werknemers daarentegen kan het risico op armoede niet voorkomen, bij vergelijking met de 60%-armoedegrens. Het netto-inkomen, valt, dankzij de kinderbijslag en de geboortepremie, wel net boven de armoedegrens. Voor een koppel, waarbij de partner inactief is, is de situatie minder goed. De bruto-uitkering voor zelfstandigen slaagt niet erin om het risico op armoede te dekken. Netto komt het gezinsinkomen wel net boven de 60%-armoedegrens. Een huishouden met een minimumuitkering uit de werknemersverzekering duikt dieper onder de 60%-armoedegrens, hun bruto-uitkering bedraagt slechts 59% van de 60%-armoedegrens. Het netto-inkomen reikt nog steeds ver onder de 60%-armoedegrens en is dus nog steeds sterk onvoldoende om het risico op armoede te voorkomen.

1044. Opmerkelijk is dat de brutomoederschapsuitkering in de zelfstandigenverzekering, ongeacht het vorig inkomen, voor een koppel ontoereikend is om het huishouden te beschermen tegen het risico op armoede. De bijkomende inkomens uit kinderbijslag en geboortepremie trekken het huishouden net boven de Europese 60%-armoedegrens. We merken hierbij op dat de vrouwelijke zelfstandigen na de verplichte moederschapsrust van 3 weken wel een gedeeltelijke moederschapsrust tot 18 weken kunnen opnemen. In dat geval kunnen ze een halve moederschapsuitkering aanvullen met inkomsten uit arbeid. Bovendien gaan we ook hier uit van de veronderstelling dat de partner inactief is. De situatie is uiteraard anders, ingeval de partner ook een vervangingsinkomen of inkomen uit werk ontvangt.

2404 RIZIV, forfaitaire uitkering tijdens uw moederschapsrust als zelfstandigen, 28/02/2020. [https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/zelfstandigen/Paginas/forfaitaire-uitkering-moederschapsrust.aspx]; RIZIV, maximumbedrag van uitkering tijdens uw moederschapsrust (werkneemster), 28/02/2020. [https://www.riziv.fgov.be/nl/themas/zwangerschap-geboorte/bedragen/werknemers-werklozen/Paginas/max-uitkering-moederschapsrust.aspx].

1045. Tot slot stelden we vast dat de uitkeringen voor werknemers met een vorig minimumloon een stuk lager liggen dan de forfaitaire uitkeringen voor zelfstandigen. Dat is deels het gevolg van het ontbreken van minimumbedragen van de moederschapsuitkering voor werknemers, terwijl bij andere sociale risico's – ziekte- en invaliditeit, werkloosheid en ouderdom – wel wettelijk vastgelegde minimumuitkeringen voorhanden zijn.

Figuur 3. Adequaatheid van de moederschapsuitkering – nettogezinsinkomen t.o.v. Europese 60%-armoedegrens, 2020, verschillende typegezinnen

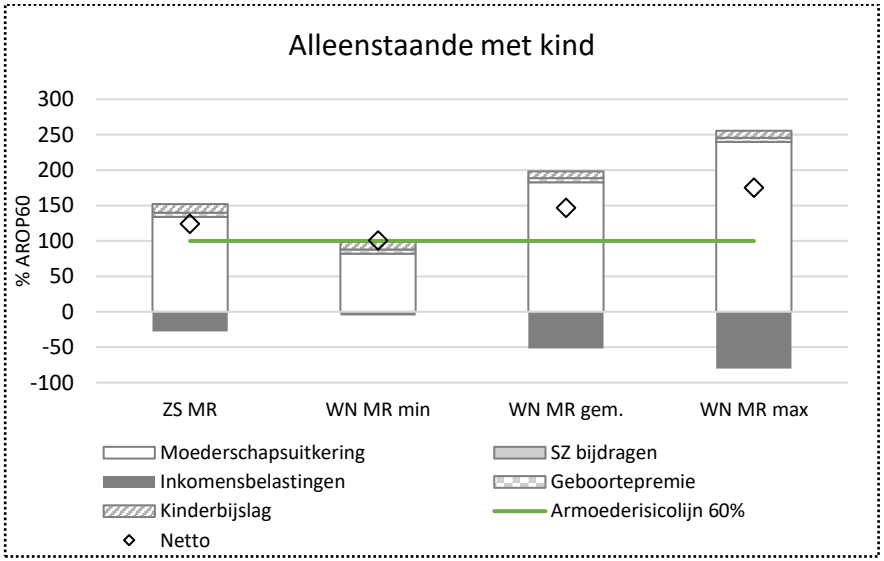

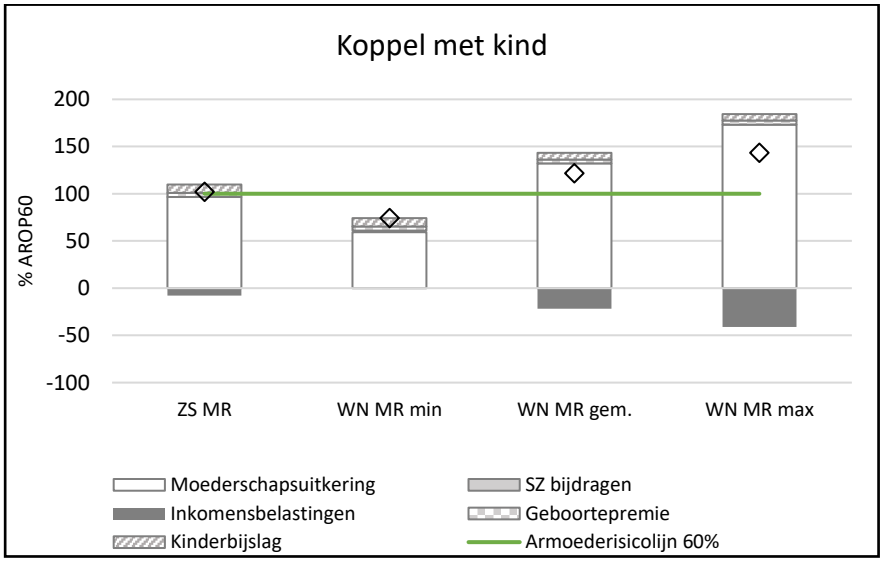

Noot: MR: moederschapsrust; WN min: werknemer tewerkgesteld aan minimumloon; WN gem: werknemer tewerkgesteld aan gemiddeld loon (EU-SILC 2018); WN max: werknemer tewerkgesteld aan 2x gemiddeld loon. Exclusief bijkomende prestaties. Indexering referentiebudget 2019 met HICP. Indexering Europese armoedegrens 2018 met HICP.

Bron: eigen berekening op basis van EUROMOD - HHoT

3° Werkloosheidsverzekering en overbruggingsrecht

1046. We vergelijken hier de gewone werkloosheidsuitkeringen voor werknemers en de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.

1047. Werknemers zijn verplicht verzekerd in de werkloosheidsverzekering. Zelfstandigen vallen hier in principe[2405] niet onder; voor hen bestaat de regeling van het overbruggingsrecht. Zelfstandigen kunnen terugvallen op het overbruggingsrecht in geval van faillissement, collectieve schuldenregeling, economische moeilijkheden of gedwongen onderbreking of stopzetting van de activiteiten door externe omstandigheden. Beide socialezekerheidsregelingen kennen verschillende wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden.[2406]

1048. Het bedrag van de werkloosheidsuitkeringen voor werknemers wordt bepaald op basis van de gezinssituatie, het laatst verdiende loon, het beroepsverleden en de duur van de werkloosheid. Binnen de werkloosheidsverzekering gelden minimale en maximale uitkeringen. De financiële uitkering in het overbruggingsrecht voor zelfstandigen is daarentegen forfaitair. Het bedrag is afgestemd op het minimumpensioen voor zelfstandigen en varieert naargelang van de gezinssituatie van de uitkeringsgerechtigde. In tegenstelling tot de werkloosheidsverzekering die daguitkeringen toekent volgens een 6-dagenweek, is de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht, sinds kort, een wekelijkse uitkering waarvan het bedrag op maandniveau gelijk is aan het minimumpensioen voor zelfstandigen.

1049. Uitkeringen uit beide socialezekerheidsregelingen worden belast als een vervangingsinkomen. Inkomsten erkend als vervangingsinkomen worden belast volgens het progressief tarief van het normale belastingstelsel. Er is wel een recht op een belastingvermindering voor vervangingsinkomens.

1050. De onderstaande figuur toont de uitkomst van de simulaties voor de verschillende gezinstypes. De figuren zijn opgesplitst naar huishoudtype en socialezekerheidsregeling. We vergelijken zowel de bruto-uitkeringen als de netto-inkomsten van de huishoudens met het referentiebudget en de Europese 60%-armoedegrens specifiek voor deze huishoudens. Ook de invloed van belastingen en eventueel bijkomende inkomsten uit kinderbijslag worden zichtbaar gemaakt in de simulaties.

1051. De weergegeven maandelijkse beschikbare netto-inkomens in de onderstaande figuur gaan uit van de veronderstelling dat de kostwinner in het typegezin een volledig jaar werkloos is. Voor het zelfstandige typegezin gaan we dus uit van 12 uitbetalingen van het maandelijkse bedrag van de financiële uitkering in het overbruggingsrecht. We passen hierop de geldende regelgeving toe. Voor het typegezin waar de kostwinner een werknemer is, berekenen we het gemiddelde bedrag van de werkloosheidsuitkering over een jaar, waarbij we rekening houden met de degressiviteit van de werkloosheidsuitkeringen.

1052. Voor de berekening van de uitkeringen in de werkloosheidsverzekering gaan we uit van volgende vereenvoudigde parameters tijdens het eerste jaar werkloosheid:

2405 Dit geldt niet voor zelfstandigen die in het verleden tewerkgesteld waren als werknemer en vergoed werden door de werkloosheidsverzekering.

2406 *Supra*, Deel 2: Hoofdstuk 5 Werkloosheidsverzekering en regeling van het overbruggingsrecht.

- tijdens de eerste 3 maanden werkloosheid: 65% van het laatst verdiende loon, begrensd tot de bovenste loongrens;
- van de 4de tot de 6de maand werkloosheid: 60% van het laatst verdiende loon, begrensd tot de hoogste loongrens;
- van de 7de tot de 12de maand; 60% van het laatst verdiende loon, begrensd tot de middelste loongrens.

1053. In de typegezinnen die we hanteren, maken we een onderscheid tussen een alleenstaande en een alleenstaande met gezinslast. Dat onderscheid is van belang wat de forfaitaire financiële uitkering in het overbruggingsrecht en de minimumwerkloosheidsuitkeringen betreft. Voor de maximumwerkloosheidsuitkering, gebaseerd op het begrensde vroegere loon, speelt de gezinssituatie gedurende het eerste vergoedingsjaar geen rol. De minimumwerkloosheidsuitkering werd berekend op basis van het minimumloon voor 2020 onder categorie 3 (vanaf 22 jaar en minimum 12 maanden werkzaamheid als werknemer).

1054. De onderstaande figuur toont dat het beschikbaar netto-inkomen voor alleenstaanden die een beroep doen op een minimale werkloosheidsuitkering of op de financiële uitkering in het overbruggingsrecht, gelijk is aan het bedrag van die uitkering. Hun jaarinkomen ligt zo laag dat zij, mede dankzij het belastingkrediet voor vervangingsinkomens, *de facto* geen belastingen betalen. Dat is uiteraard enkel het geval, als zij daadwerkelijk geen andere inkomens hebben voor een volledig inkomensjaar. Op het inkomen van een alleenstaande die de maximale werkloosheidsuitkering (rekening houdende met de degressiviteit) ontvangt over een volledig jaar, dienen wel belastingen te worden betaald. Merk op dat het beeld vrij gelijkaardig is voor een alleenstaande met twee jonge kinderen: dit gezin heeft bijkomend nog recht op kinderbijslag, maar ook hier spelen de belastingen geen rol. Zelfs bij een maximale werkloosheidsuitkering zijn de inkomstenbelastingen nu gelijk aan nul, omwille van het belastingkrediet voor kinderen.[2407]

1055. Bij vergelijking van die nettovervangingsinkomens met de referentiebudgetten wordt duidelijk dat het moeilijk is om menswaardig deel te nemen aan de maatschappij, als men langdurig en uitsluitend moet rondkomen met die uitkeringen. Bij de alleenstaande typegezinnen heeft enkel de persoon die binnen de werknemersverzekering terugvalt op de maximale uitkering, een netto-inkomen dat boven het referentiebudget ligt. Bij de alleenstaanden met twee jonge kinderen, klimt ook het gezin binnen de regeling van het overbruggingsrecht tot boven het referentiebudget. Hier speelt duidelijk het bijkomende inkomen uit de kinderbijslag een rol om een adequate maatschappelijke participatie te waarborgen. Voor het gehanteerde gezinstype komt dit immers neer op een maandelijks basisbedrag van 142,8 euro per kind (aangezien ze geboren zijn vóór 2020), aangevuld met een sociale toeslag op basis van het brutogezinsinkomen van 71,4 euro per kind. Daarbovenop komt nog een jaarlijkse schoolpremie van 20,4 euro ofwel 1,7 euro per maand per kind.

1056. De vergelijking met de Europese 60%-armoedegrens geeft een vrij gelijkaardig beeld. Voor een alleenstaande werknemer die voorheen tewerkgesteld was aan het minimumloon, zijn de minimale uitkeringen ontoereikend. Dit is ook zo wanneer er kinderen aanwezig zijn in het huishouden, hoewel

2407 Het belastingkrediet voor kinderen is een belastingvoordeel onder de vorm van een verhoging van het belastingvrij minimum. Dit houdt in dat er een groter deel van het inkomen niet belast wordt en de belasting bijgevolg lager is. Elk gezin met een kind ten laste opent dit recht en de toeslag op de belastingvrije som neemt toe met het aantal kinderen ten laste (https://financien.belgium.be/nl/particulieren/gezin/personen_ten_laste/kinderen#q2).

de Brusselse kinderbijslag (inclusief sociale supplementen) duidelijk een rol speelt in het dichten van de kloof met de 60%-armoedegrens.

1057. De bedragen van de financiële uitkering in het overbruggingsrecht voor zelfstandigen liggen hoger dan de minimumwerkloosheidsuitkering voor werknemers, maar de financiële uitkering is wel beperkt in de tijd. Voor personen met gezinslast ligt het bedrag van de financiële uitkering voor zelfstandigen zeer dicht bij het inkomen van gerechtigden op een maximale werkloosheidsuitkering voor werknemers. Aangezien geen van beide huishoudens inkomstenbelastingen of socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn, blijft het verschil ook in de netto-inkomens zeer klein. Dat kleine verschil kan worden verklaard doordat de uitkering voor zelfstandigen afhankelijk is van het gezinstype en hoger ligt voor een zelfstandige met gezinslast terwijl dit bij de maximumuitkeringen voor werknemers niet het geval is.

Dit ogenschijnlijk atypische resultaat moet geëvalueerd worden rekening houdend met de verschillen in de beide regelingen. Men moet de beperkte looptijd van de financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht voor ogen houden. Waar werkloosheidsuitkeringen, ondanks de degressiviteit van het bedrag ervan, onbeperkt in de tijd worden verleend, kan de financiële uitkering in het overbruggingsrecht, naargelang van het geval, slechts voor 12 respectievelijk 24 maanden over de hele carrière van de zelfstandige worden opgenomen.

Figuur 4. Adequaatheid van de werkloosheidsuitkering en het overbruggingsrecht – nettogezinsinkomen t.o.v. referentiebudget en Europese 60%-armoedegrens, 2020, verschillende typegezinnen

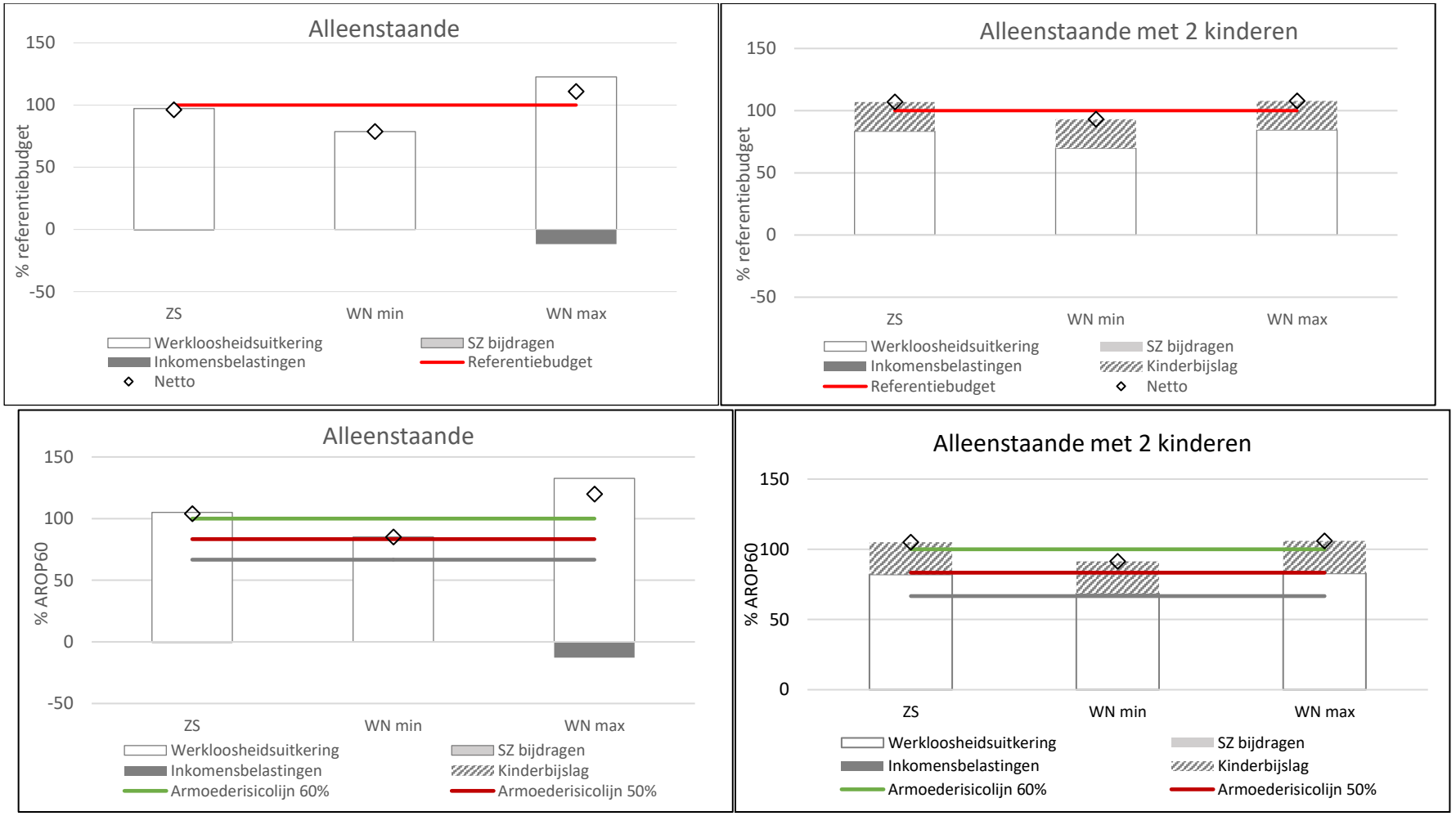

Noot: ZS: zelfstandigen; WN min: werknemer met minimum werkloosheidsuitkering; WN max: werknemer met maximum werkloosheidsuitkering. Bedragen exclusief inhaalpremie. Indexering referentiebudget 2019 met HICP. Indexering Europese 60%-armoedegrens 2018 met HICP. Bron: eigen berekening op basis van EUROMOD - HHoT

4° Rust- en overlevingspensioenen

1058. We analyseren het wettelijke rustpensioen voor werknemers en zelfstandigen.

1059. Voor de toekenning van rustpensioenen gelden leeftijds- en loopbaanduurvoorwaarden. Die voorwaarden zijn gelijk voor zelfstandigen en werknemers. Het bedrag van werknemers- en zelfstandigenpensioenen is afhankelijk van de duur van de loopbaan en neemt toe naarmate de loopbaan langer is.

1060. Voor de verschillende typegezinnen gaan we steeds uit van een volledige loopbaan van 45 jaar. We onderscheiden een alleenstaande en een getrouwd koppel waarbij de pensioengerechtigde recht heeft op een gezinspensioen omdat zijn partner inactief is. Om rekening te houden met de specifieke noden en behoeften van gepensioneerden, gebruiken we hier nadrukkelijk referentiebudgetten voor gepensioneerden.

1061. De onderstaande figuur toont de uitkomst van de simulaties voor de verschillende gezinstypes. De figuren zijn opgesplitst naar huishoudtype en pensioensysteem. We vergelijken zowel de brutopensioenen als de nettoinkomens van de huishoudens met het referentiebudget en de Europese 60%-armoedegrens specifiek voor deze huishoudens. De pensioenen die in de onderstaande figuur worden weergegeven, zijn steeds bedragen exclusief bijzondere bijslag, pensioenbijslag en welvaartspremie.

1062. Voor werknemers- en zelfstandigenpensioenen gelden minima en maxima. Er bestaan verschillende minimumregelingen voor werknemers en zelfstandigen: het gewaarborgd minimumpensioen voor zelfstandigen, het deeltijds en voltijds gewaarborgd minimumpensioen voor werknemers, en het minimumjaarrecht in de pensioenverzekering voor werknemers.[2408] We beperken ons hier tot het gewaarborgd minimumrustpensioen voor werknemers en zelfstandigen. Men kan aanspraak maken op het minimumrustpensioen wanneer men minstens 2/3^{e} van een volledige loopbaan kan bewijzen. Het volledige minimumpensioenbedrag geldt voor werknemers en zelfstandigen met een volledige loopbaan van 45 jaar en varieert naargelang van gezinstype. Het minimumpensioen voor gepensioneerden met gezinslast ligt 25% hoger dan het pensioen voor alleenstaanden. We tonen de minimum- en maximumpensioenen bij een volledige loopbaan.

1063. De minimumrustpensioenen zijn zowel voor alleenstaanden als voor gezinnen ontoereikend om te voorzien in de minimale noden: ze liggen steeds lager dan het toepasselijke referentiebudget en het minimumgezinspensioen ligt eveneens onder de Europese 60%-armoedegrens. Het minimumpensioen voor een alleenstaande reikt wel net tot de 60%-armoedegrens.

1064. Het maximale pensioen voor werknemers wordt bepaald aan de hand van loongrenzen per jaar van de loopbaan. Voor de simulaties berekenden we het maximumpensioen voor werknemers aan de hand van de jaarlijkse loonplafonds en herwaarderingscoëfficiënten, startende vanaf 1975 tot en met 2019. Voor de jaren tot en met 1980 namen we de loonplafonds voor bedienden, vanaf 1981 zijn

2408 COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 129.

er uniforme loonplafonds voor alle werknemers. Door steeds het loonplafond als jaarlijks beroepsinkomen te veronderstellen, bekomen we een maximaal brutowerknemerspensioen van 2.544,68 euro per maand voor een alleenstaande en 3.180,85 euro per maand voor een gepensioneerd koppel.

1065. Voor zelfstandigen die gedurende een volledige loopbaan de maximale bijdragen (op het tussenplafond[2409]) hebben betaald, bedraagt het maximumpensioen 17.264,13 euro per jaar voor een alleenstaande en 22.943,52 euro per jaar voor een gepensioneerde zelfstandige met gezinslast.[2410] Maandelijks betekent dit een bruto pensioen van respectievelijk 1.438,68 euro en 1.911,96 euro, wat duidelijk een stuk lager is dan de maximumpensioenen voor werknemers. Dit kan deels verklaard worden door de latere koppeling van de wettelijke pensioenen aan de nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen in 1984 (de zogenaamde "proportionalisering"). Voordien werden forfaitaire pensioenen betaald onafhankelijk van de nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen. Hoewel in 2029 de proportionalisering haar volledige maturiteit bereikt, zal de kloof met de maximale werknemerspensioenen op dat moment niet volledig gedicht zijn. Dat heeft te maken met de herwaarderings- en correctiecoëfficiënten. De herwaarderingscoëfficiënt die dient om de referte-inkomens aan te passen aan de evolutie van de levens- en welvaartsstandaard, ligt lager voor zelfstandigen dan voor werknemers. Dat komt omdat bij zelfstandigen de spilindex van de lopende pensioenen gedeeld wordt door de gemiddelde consumptieprijsindex terwijl in de werknemersregeling wordt gedeeld door de gezondheidsindex. Belangrijker echter is de toepassing van een correctiecoëfficiënt op de netto-beroepsinkomsten van zelfstandigen, die gelijktijdig met de proportionalisering werd ingevoerd. De redenering achter de correctiecoëfficiënt was dat bij de berekening van de pensioenen rekening dient te worden met het lagere bijdragepercentage van zelfstandigen, vergeleken bij het bijdragepercentage van werknemers en werkgevers samen. Om deze reden wordt niet het volledige inkomen in rekening gebracht voor de pensioenen (zoals bij werknemers), maar slechts een fractie van de nettoberoepsinkomsten, afhankelijk van de correctiecoëfficiënt die van toepassing is op elk betrokken pensioenloopbaanjaar.[2411]

1066. Ook de invloed van belastingen wordt zichtbaar gemaakt in de simulaties. Pensioenen worden via het normale progressieve stelsel belast. Afhankelijk van het inkomen kan men ook nog aanspraak maken op een aanvullende vermindering.[2412] Dit systeem van verminderingen maakt dat men geen inkomensbelastingen betaalt op de laagste pensioenen. Anders dan bij de werkloosheidsuitkeringen moet ook rekening gehouden worden met de solidariteitsbijdrage en de ZIV-bijdrage van 3,5% op de hogere pensioenen.

2409 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, B, 2. Verhouding tussen bijdragen en draagkracht van de zelfstandigen.

2410 Bron: RSVZ – correspondentie Dienst Pensioenen. Deze berekeningen houden rekening met de correctie- en herwaarderingscoëfficiënt.

2411 COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, Bijlage 2.2 De pensioenvoorzieningen voor zelfstandigen; G. VAN LIMBERGHEN en K. BOUDT, "Een puntensysteem voor de Belgische pensioenregeling van de zelfstandigen: met welk inkomen rekenen?", *TSR* 2018, 298-310.

2412 P. DEBBAUT en M. RIMBAUT, m.m.v. SDWorx, Xerius Sociaal Verzekeringsfonds, Fiscale Hogeschool Brussel en Beroepsinstituut van erkende Boekhouders en Fiscalisten (BIBF), *Fiscus op zak 2020*, Kalmthout, Pelckmans Uitgevers, 2020, https://www.xerius.be/-/media/project/xerius/sites/public/boekhouders/foz_xerius.pdf, 68p.,

1067. En daarnaast kunnen lage pensioenen dan ook nog eens vrijgesteld worden van belastingen via de aanvullende vermindering bovenop de 'gewone' belastingvermindering voor vervangingsinkomens.

1068. Opvallend is het grote verschil tussen het maximumpensioen voor zelfstandigen en werknemers, waarbij de maximale pensioenbedragen voor werknemers hoger zijn. Onder invloed van de inkomstenbelastingen en de socialezekerheidsbijdragen verkleint de kloof tussen beide. Het maximale alleenstaanden- en gezinspensioen binnen de zelfstandigenverzekering bedraagt respectievelijk 112% en 107% van het referentiebudget voor deze gezinstypes. Het netto-inkomen ligt voor beide huishoudens maar net boven het referentiebudget. Het netto-inkomen van een alleenstaande ligt wel boven de Europese 60%-armoedegrens, voor een koppel reikt het netto-inkomen net niet aan de Europese 60%-armoedegrens. Daarnaast merken we het kleine verschil tussen het minimum- en maximumpensioen voor zelfstandigen op. Bij een alleenstaande brengt het maximumpensioen het huishouden boven de Europese 60%-armoedegrens, bij een koppel is dat niet het geval. Dat impliceert dat het wettelijk pensioen een zelfstandige met een partner zonder inkomen niet adequaat beschermt tegen armoede.

1069. Hoewel het gewaarborgd minimumpensioen voor zelfstandigen vandaag even hoog is als dat voor werknemers, zijn de pensioenen van zelfstandigen doorgaans een stuk lager. Dat is vooral het resultaat van enerzijds de ontstentenis van een minimumjaarrecht en, anderzijds, van de latere invoering van de proportionalisering van de wettelijke pensioenen in 1984 (die pas in 2029 volledig tot uiting komt) en van de toepassing van de correctiecoëfficiënt bij de berekening van het bovenminimale pensioen.[2413]

2413 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, 3, e, 5° Rust- en overlevingspensioenen.

Figuur 5. Adequaatheid van het rustpensioen – nettogezinsinkomen t.o.v. referentiebudget en Europese armoededrempels, 2020, verschillende typegezinnen

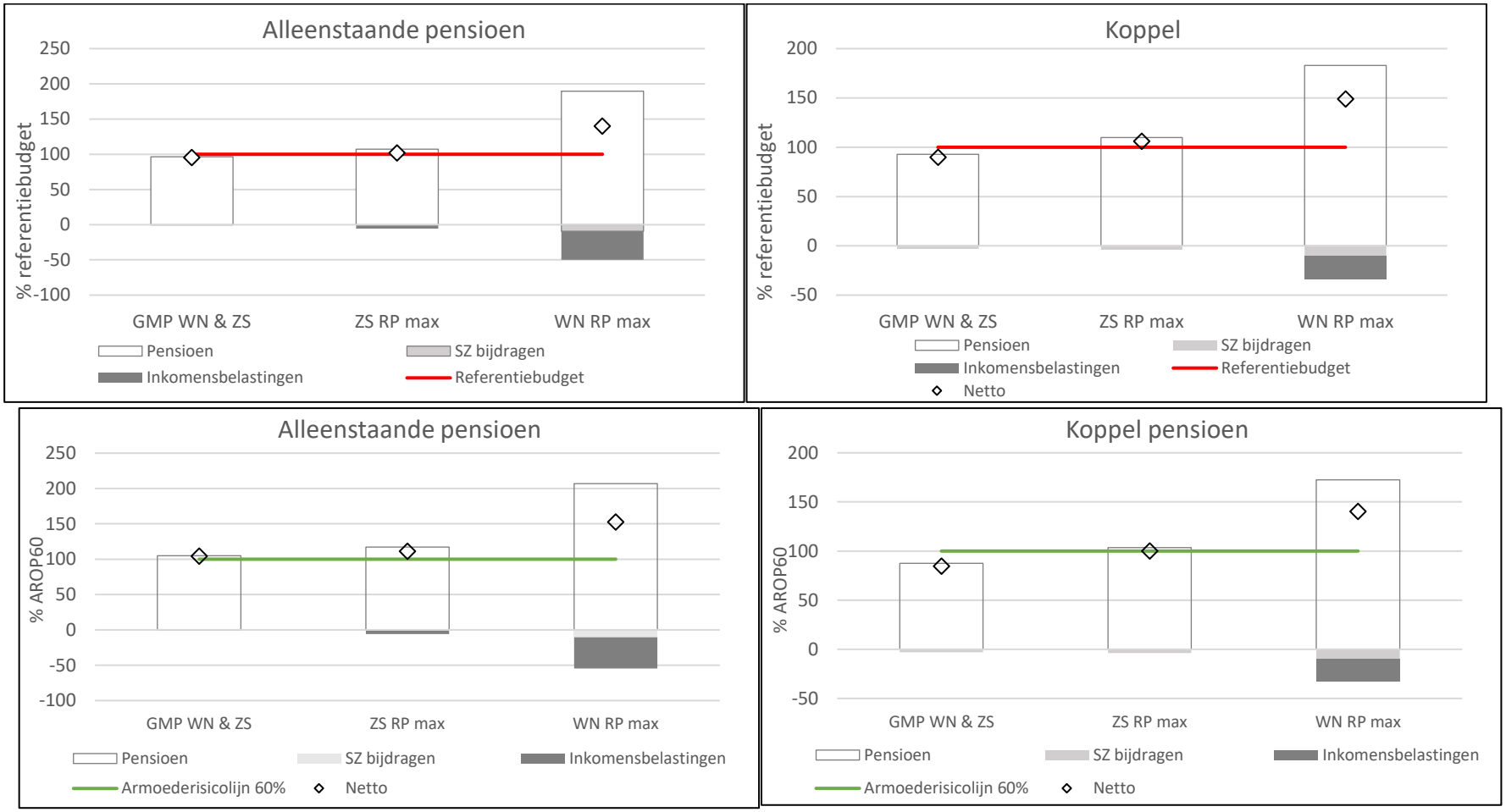

Noot: GMP: gewaarborgd minimumpensioen; ZS RP max: maximum rustpensioen zelfstandigen; WN RP max: maximum rustpensioen werknemer. Indexering referentiebudget 2019 met HICP. Indexering Europese armoededrempels 2018 met HICP. Bedragen zijn exclusief bijzondere bijslag, pensioenbijslag en welvaartspremie.

Bron: eigen berekening op basis van EUROMOD - HHoT

5° Overige

1070. We analyseerden de adequaatheid van enkele belangrijke socialezekerheidsregelingen in de socialeverzekeringssystemen van werknemers en zelfstandigen. Zoals eerder vermeld lieten we de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen en de verzekering voor geneeskundige verzorging buiten beschouwing.

1071. De hoogte van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen hangt bij blijvende arbeidsongeschiktheid af van de graad van arbeidsongeschiktheid van het slachtoffer. Bij het toekennen van de graad van arbeidsongeschiktheid houdt de geneesheer rekening met de letsels, leeftijd, beroepskwalificatie en aanpassings- en bijscholingsmogelijkheden van de werknemer.[2414] Dit maakt dat de bedragen van de toegekende vergoedingen afhankelijk zijn van veel factoren en verschillen van geval tot geval. Daarom is het zeer moeilijk om de adequaatheid ervan te bepalen aan de hand van de typegezinnenmethode. Daarenboven bestaat er voor zelfstandigen geen specifieke verzekering voor arbeidsongevallen en beroepsziekten, zij kunnen onder de daartoe geldende voorwaarden terugvallen op hun arbeidsongeschiktheidsverzekering (of in zeldzame gevallen op het overbruggingsrecht of het Asbestfonds). Dit maakt het moeilijk om werknemers en zelfstandigen die arbeidsongeschikt zijn als gevolg van hun beroepsarbeid, te vergelijken met elkaar, wat het armoederisico betreft.

1072. Om gelijkaardige redenen hebben we ook de verzekering voor geneeskundige verzorging niet betrokken in deze analyse. Die sociale verzekering werkt, behoudens bij toepassing van de derdebetalersregeling, als een restitutiestelsel. De verzekeringsinstelling betaalt de reeds betaalde ziektekosten gedeeltelijk terug aan de gerechtigde. Het gaat hier dus niet over een vast bedrag of een vaste uitkering zoals in de geanalyseerde socialezekerheidsregelingen. De bedragen die de gerechtigden ontvangen, hangen zeer sterk af van hun situatie. Daardoor is het minder relevant om op basis van standaardtypegezinnen een analyse te maken. Voorts kent de verzekering voor geneeskundige verzorging ook geen vervangingsinkomen toe, waardoor het moeilijk is om over die verzekering te spreken in termen van adequaatheid in de bescherming tegen armoede. Voor sommige gezinnen met bijvoorbeeld hoge gezondheidskosten zal de verzekering een grote rol spelen in de mate waarin zij kunnen voldoen aan hun minimale noden, voor gezinnen met lage gezondheidskosten zal dit veel minder van belang zijn. De verzekering in de gezondheidszorg maakt bovendien sinds 2008 ook geen onderscheid meer tussen zelfstandigen en werknemers, waardoor een vergelijking tussen beide niet nuttig zou zijn.

e. Deelbesluit

1073. We onderzochten wat de verschillen in de socialezekerheidsregelingen van werknemers en zelfstandigen betekenen in termen van inkomensbescherming. We analyseerden de adequaatheid van de netto-inkomensbescherming van uitkeringen voor verschillende sociale risico's. Hiervoor hielden we rekening met de interactie met de brede belastings- en uitkeringsregelgeving. Het uiteindelijk beschikbaar netto-inkomen berekenden we aan de hand van de standaardsimulatiemethode, gebruikmakend van typegezinnen. Om de adequaatheid van de bescherming te beoordelen zetten we

2414 *Supra*, Deel 2: Hoofdstuk 4 Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering.

de inkomens af ten opzichte van twee armoedemaatstaven: de referentiebudgetten en de Europese 60%-armoedegrens.

1074. In het socialeverzekeringssysteem voor werknemers zijn de minimumuitkeringen vaak ontoereikend. Dit is onder meer het geval voor de minimumpensioenen voor alleenstaanden en echtparen, die onder de referentiebudgetten liggen (maar wel boven de Europese 60%-armoedegrens). De minimumwerkloosheidsuitkeringen liggen ruim onder de Europese 60%-armoedegrens en de referentiebudgetten. De minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen zijn eveneens ontoereikend, zowel op basis van de referentiebudgetten als bij vergelijking met de Europese 60%-armoedegrens. Ook de minimuminvaliditeitsuitkeringen zijn onvoldoende hoog vergeleken met de referentiebudgetten, maar liggen wel net boven de 60%-armoedegrens. Tot slot biedt het nettobedrag van de minimummoederschapsuitkering voor een koppel met kind geen adequate bescherming uitgaande van de Europese 60%-armoedegrens.

1075. Wat het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen betreft, stelden we vast we dat niet alle uitkeringen een adequate bescherming bieden voor de verschillende typegezinnen. De minimumpensioenen bleken voor beide typegezinnen lager te liggen dan de referentiebudgetten. Opvallend is dat het maximumpensioen voor een echtpaar onder de Europese 60%-armoedegrens ligt. Ook de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen zijn ten opzichte van de referentiebudgetten ontoereikend voor een zelfstandige die langdurig moet rondkomen met een dergelijke uitkering. Hier speelt de kinderbijslag (inclusief sociale toeslagen) een belangrijke rol om het inkomenstekort te compenseren. De ziekte-uitkeringen voor beide typegezinnen liggen wel net boven de Europese 60%-armoedegrens. Het beschikbaar netto-inkomen verkregen uit de moederschapsuitkering is voor zowel een alleenstaande als een koppel voldoende hoog om boven de 60%-armoedegrens te komen. Bij een koppel met kind zorgen de kinderbijslag en de geboortepremie ervoor dat de ontoereikende bruto-uitkering wordt aangevuld tot een meer toereikend inkomen. Tot slot zien we dat binnen de regeling van het overbruggingsrecht het beschikbaar netto-inkomen voor beide gezinnen en volgens beide armoedemaatstaven toereikend is.

1076. In sommige gevallen is het inkomenstekort groter voor werknemers dan voor zelfstandigen. Dit is ten eerste zo bij de werkloosheidsuitkering. Het bedrag van de forfaitaire financiële uitkering in het overbruggingsrecht is genereuzer dan dat van de minimumwerkloosheidsuitkering, zowel voor alleenstaanden als voor alleenstaande ouders met 2 kinderen. Hiertegenover staat evenwel dat het overbruggingsrecht strenge toegangsvoorwaarden heeft en de looptijd beperkt is tot 12 (of 24) maanden, terwijl werkloosheidsuitkeringen een onbeperkte looptijd hebben. Ten tweede is de minimumarbeidsongeschiktheidsuitkering voor een alleenstaande werknemer zonder en met 2 kinderen iets lager dan de forfaitaire arbeidsongeschiktheidsuitkering voor een zelfstandige zonder en met gezinslast. Dit heeft, zoals hoger vermeld, te maken met het gegeven dat voor werknemers pas vanaf de 7e maand arbeidsongeschiktheid minimumbedragen gelden en er pas vanaf dat moment ook een onderscheid wordt gemaakt naar gezinssituatie. Daarnaast ligt ook de minimum-moederschapsuitkering voor werknemers lager dan de forfaitaire moederschapsuitkering van zelfstandigen. Dat is grotendeels te wijten aan het ontbreken van minimale grensbedragen in de moederschapsuitkering voor werknemers.

Anderzijds is het bedrag van de uitkeringen voor werknemers afhankelijk van het gederfde loon (beperkt tot een bepaald plafond), waardoor uitkeringsgerechtigde werknemers ook een hogere

uitkering dan de minimumuitkering kunnen ontvangen. De inkomensvervangende uitkeringen voor zelfstandigen zijn daarentegen, met uitzondering van de proportionele pensioenen, forfaitair. Het beschikbaar netto-inkomen bij een maximumuitkering (en bij een gemiddeld loon in geval van moederschapsrust) is steeds toereikend om een adequate participatie aan de samenleving te waarborgen en het risico op armoede te voorkomen. Voor een alleenstaande ouder met twee kinderen die langdurig werkloos is, is de bruto-uitkering echter ontoereikend. De kinderbijslag tilt het inkomen evenwel boven de 60%-armoedegrens en het referentiebudget.

1077. We geven ten slotte onze bevinding schematisch weer in de onderstaande tabel.

Tabel 91. Vergelijking van uitkeringen met de Europese 60%-armoedegrens en de referentiebudgetten

Sociaal risico	Uitkering	Europese 60%-armoedegrens	Referentiebudget
Arbeidsongeschiktheid - ziekte	minimumuitkering werknemers	–	–
	forfaitaire uitkering zelfstandigen	+	–
Arbeidsongeschiktheid - invaliditeit	minimumuitkering werknemers	+	–
	forfaitaire uitkering zelfstandigen	+	–
Moederschap	moederschapsuitkering werknemers o.b.v. minimumloon	–	NVT
	forfaitaire uitkering zelfstandigen	+	NVT
Werkloosheid	minimumuitkeringen werknemers	–	–
	financiële uitkering zelfstandigen	+	+
Pensioen	minimumpensioenen werknemers en zelfstandigen, gezin en alleenstaanden	+	–
	Maximumpensioen zelfstandigen gezin	–	–

5. Socialezekerheidsbijdragen en adequaatheid van de socialezekerheidsregelingen

1078. De uitkeringen in de door ons geanalyseerde socialezekerheidsregelingen worden voor het grootste deel gefinancierd met socialezekerheidsbijdragen. Voor werknemers en ambtenaren betalen ook de werkgevers respectievelijk tewerkstellende overheden socialezekerheidsbijdragen, terwijl dat niet het geval is voor de opdrachtgevers van zelfstandigen. De Belgische wetgever heeft nog geen algemene en coherente visie ontwikkeld over de wijze waarop moet worden omgegaan met de ontstentenis van een tweede bijdragebetaler in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen, zoals onder meer blijkt uit onze analyse van de vennootschapsbijdrage[2415] en uit een analyse van de correctiecoëfficiënten in de pensioenverzekering voor zelfstandigen.[2416]

2415 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, B. Socialeverzekeringsbijdragen in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

2416 G. VAN LIMBERGHEN en K. BOUDT, "Een puntensysteem voor de Belgische pensioenregeling van de zelfstandigen: met welk inkomen rekenen?", *TSR* 2018, 301.

Werknemersbijdragen worden, zowel voor typische als voor atypische werknemers, berekend op basis van onbegrensde brutolonen. Socialezekerheidsbijdragen voor ambtenaren van de Belgische Staat worden berekend op de wedden van de betrokkenen. In beide gevallen maken de bijdragen van de sociaal verzekerden bijgevolg deel uit van de bijdragebasis. Dat is niet het geval voor de bijdragen van de werkgevers en tewerkstellende overheden. Socialezekerheidsbijdragen van zelfstandigen worden berekend op basis van hun nettoberoepsinkomsten. Door zelfstandigen betaalde socialezekerheidsbijdragen behoren tot de fiscaal aftrekbare kosten en maken bijgevolg, anders dan de werknemers- en ambtenarenbijdragen, geen deel uit van de bijdragebasis. Hetzelfde geldt voor de bijdragen voor buitenwettelijke aanvullende pensioenen. Voorzorgsmaatregelen die ten goede komen aan individuele zelfstandigen, verminderen op die wijze tot op zekere hoogte de middelen voor de financiering van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

Voor wie tegelijk ambtenaar van de Belgische Staat is en ressorteert onder het sociale-verzekeringssysteem voor werknemer, zijn twee onderscheiden evenredige socialezekerheidsbijdragen verschuldigd.

De in de laatste vijf jaren nog toegenomen veelheid aan categorieën bijdrageplichtige zelfstandigen en bijhorende bijdrageschalen verminderen de transparantie van de bijdrageregeling voor zelfstandigen, vooral ingeval zij veranderen van bijdragecategorie en achteraf de afrekening in het kader van de regularisatie van hun voorlopige bijdragen ontvangen. Naargelang van de bijdragecategorie waartoe zelfstandigen behoren, verwerven zij al dan niet toegang tot de uitkeringen waarin het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen voorziet. Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen verzoekt, behoudens voor als zelfstandige werkende personen met een handicap[2417], om een moratorium tot het creëren van nieuwe bijdragecategorieën en wenst een onderzoek van de mogelijkheden om de zelfstandigencategorieën en de bijhorende bijdrageschalen te vereenvoudigen en te harmoniseren.[2418]

1079. In hoofdstuk 2 van deel 1 onderzochten we, voor werknemers, zelfstandigen, ambtenaren van de Belgische Staat en sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan, of de basis voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen objectief en transparant is en of de vaststelling van de bijdragebasis rekening houdt met schommelingen in de beroepsinkomsten van de sociaal verzekerden. We gingen voorts na of de bijdragen evenredig zijn aan de draagkracht van de sociaal verzekerden. We onderzochten ten slotte of bijdrageverminderingen en -vrijstellingen worden toegekend aan werknemers, zelfstandigen, ambtenaren van de Belgische Staat en sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan.

Hierna vatten we, achtereenvolgens voor de bijdragebasis (a), de evenredigheid van de bijdragen (b) en de bijdrageverminderingen en vrijstellingen (c), onze bevindingen samen en gaan we na of zich probleemsituaties voordoen in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming. We vatten onze bevindingen samen in een deelbesluit (d).

2417 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 26; advies 2016/10 van 23 juni 2016 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen.

2418 Advies 2020/02 van 15 april 2020 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 59.

a. Bijdragebasis

1080. Werknemers- en ambtenarenbijdragen worden berekend op het werkelijke arbeidsinkomen van de betrokkenen, behoudens in de minder frequente gevallen waarin werknemersbijdragen worden berekend op basis van hetzij forfaitaire of fictieve, hetzij verminderde of begrensde lonen. Socialezekerheidsbijdragen voor werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat worden berekend op door werkgevers aangegeven en door de bevoegde instelling gecontroleerde lonen respectievelijk op door de Belgische Staat vastgelegde wedden.

We nemen om die redenen aan dat de bijdragen zijn gebaseerd op een objectieve beoordeling van het arbeidsinkomen van de sociaal verzekerden. Men kan zich wel de vraag stellen of de bijdragebasis is vastgelegd op een voldoende transparante wijze. De ter zake geldende wetgeving bevat talrijke bijzondere en uitzonderingsregels. Men waarschuwt voor de ondermijning van de solidariteit tussen de sociaal verzekerden en de nadelige effecten op de financiering van de socialeverzekeringssystemen.[2419] Wat de werknemers betreft, staan tegenwoordig vooral de lage forfaitaire lonen waarop socialezekerheidsbijdragen voor sportbeoefenaars worden berekend, bloot aan kritiek.[2420]

De bijdragen worden geïnd bij elke betaling van een loon(voordeel) en worden bijgevolg geheven op actuele lonen en wedden. Men houdt zo tegelijk rekening met de schommelingen daarvan.

1081. Socialezekerheidsbijdragen van zelfstandigen worden berekend op basis van hun overeenkomstig de fiscale wetgeving vastgestelde nettoberoepsinkomsten. In uitzonderlijke gevallen worden winsten of baten en beroepskosten van zelfstandigen voor fiscale doeleinden, en bijgevolg ook voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen, bepaald op forfaitaire wijze.

De bijdragen worden ons inziens, afgezien van de wel eens uitgesproken veronderstelling dat niet alle zelfstandigen het volledige bedrag van hun beroepsinkomsten aangeven[2421], niet steeds geheven op de werkelijke nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen. Zo worden de bezoldigingen die mogen worden toegekend aan meewerkende echtgenoten, beperkt tot 30% van het nettobedrag van de inkomsten die voortvloeien uit de beroepsbezigheid van de geholpen zelfstandige, tenzij de prestaties van de meewerkende echtgenoot kennelijk recht geven op een groter gedeelte. Voor de zelfstandigen die werken in het kader van een vennootschap, geldt voorts dat zelfstandigenbijdragen niet altijd worden berekend op de werkelijke nettoberoepsinkomsten van de betrokkenen.[2422] De fiscale wetgeving laat immers toe een deel van de gemaakte winsten onder bepaalde voorwaarden niet te

2419 J. CLESSE, "Quelques réflexions sur les rémunérations alternatives" in R. DE CORTE, M. DE VOS, P. HUMBLET, F. KÉFER en E. VAN HOORDE, *De taal is gans het recht. Liber amicorum Willy van Eeckhoutte*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018, 3-18?

2420 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, A, 1. Bijdragebasis en schommelingen in de werknemerslonen.

2421 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate coverage", European Commission, 2020, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1312&eventsId=1716&furtherEvents=yes%20, 2-3.

2422 Voor een kritische analyse kan worden verwezen naar R. JANVIER, "Zelfstandigen krijgen (te) veel waar voor hun geld", *Samenleving & Politiek*, 2019, vol. 26, nr. 5, 58-62.

kwalificeren als beroepsinkomsten waarop socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen worden geheven.[2423]

Zelfstandigen doen aangifte van hun belastbare nettoberoepsinkomsten. Het bedrag ervan wordt gecontroleerd en vastgesteld door de fiscus. De socialezekerheidsbijdragen voor zelfstandigen zijn bijgevolg gebaseerd op een objectieve beoordeling van hun beroepsinkomsten. Door de fiscus aan de socialezekerheidsinstellingen meegedeelde inkomstenbedragen mogen niet meer worden betwist op het ogenblik waarop socialezekerheidsbijdragen worden gevorderd. Dat druist in sommige gevallen in tegen het rechtvaardigheidsgevoel en, mogelijk, tegen het grondwettelijk beginsel van gelijkheid en niet-discriminatie of het grondrechtelijk recht op toegang tot de rechter.

De wijze waarop de bijdragebasis wordt bepaald, houdt rekening met de schommelingen van de beroepsinkomsten van de zelfstandigen. Definitieve socialezekerheidsbijdragen worden immers achteraf berekend op basis van de nettoberoepsinkomsten die zelfstandigen genoten in het bijdragejaar. Zolang die nettoberoepsinkomsten niet zijn gekend, betalen niet-startende zelfstandigen voorlopige bijdragen op hun door de fiscus vastgestelde nettoberoepsinkomsten van 3 jaar voordien. Als de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen wellicht hoger zullen uitvallen dan 3 jaar voordien, kunnen zij onder bepaalde voorwaarden hogere dan de wettelijk bepaalde voorlopige bijdragen betalen en aldus voorkomen dat zij achteraf (belangrijke) bijdragesupplementen moeten betalen. Als de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen lager dreigen uit te vallen dan 3 jaar voordien, kunnen zij verzoeken om een vermindering van het bedrag van hun voorlopige bijdragen. Naargelang van de categorie waartoe zij behoren, wordt de verminderde voorlopige bijdrage dan berekend op basis van een van de daartoe wettelijk vastgelegde inkomstendrempels. De wetgever heeft intussen gehoor gegeven aan de vraag van de zelfstandigenorganisaties om bijkomende inkomstendrempels in te voeren en aldus de drempelbedragen beter af te stemmen op hun werkelijke beroepsinkomsten. Zelfstandigenorganisaties pleiten niettemin voor een afschaffing van de inkomstendrempels om het bedrag van de voorlopige socialezekerheidsbijdragen nog meer te kunnen afstemmen op de werkelijke inkomenssituatie tijdens het bijdragejaar. Zij wensen een vrijstelling van de verplichting de gemotiveerde aanvraag tot betaling van verminderde voorlopige bijdragen te staven met bewijsstukken. Dat zou de administratieve lasten van de zelfstandigen verminderen en ook een snellere beslissing over hun aanvraag mogelijk maken. Men zou hen eventueel kunnen vragen om gebeurlijke bewijsstukken ter beschikking te houden met het oog op een eventuele controle achteraf.[2424]

Zelfstandigen met dalende beroepsinkomsten hebben bovendien ook de mogelijkheid te verzoeken om betalingstermijnen of, ingeval zij verkeren in een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie, om een gehele of gedeeltelijke bijdragevrijstelling.

2423 P. SCHOUKENS, "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 3rd Workshop: Adequate coverage", European Commission, 2020, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1312&eventsId=1716&furtherEvents=yes%20, 2-3; COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 129.

2424 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 17; advies 2020/02 van 30 januari 2020 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 53-54.

b. Evenredigheid van de bijdragen

1082. Werknemersbijdragen en bijdragen van ambtenaren van de Belgische Staat zijn zuiver evenredig aan de werknemerslonen respectievelijk ambtenarenwedden en aan de daarin tot uiting komende bijdragecapaciteit van de sociaal verzekerden. De bijdragevoeten verschillen niet, naargelang het gaat om typische of atypische werknemers respectievelijk voltijdse of deeltijdse ambtenaren.

Voor wie tegelijk ambtenaar van de Belgische Staat is en ressorteert onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemer, zijn twee onderscheiden bijdragen verschuldigd. Die socialezekerheidsbijdragen zijn, samen, evenredig aan het totale arbeidsinkomen van de betrokkenen en hun daarin tot uiting komende draagkracht.

1083. Wat zelfstandigen betreft, is het veel moeilijker om te beoordelen of de bijdragen evenredig zijn aan de draagkracht van de sociaal verzekerden.

De berekening van de bijdragen op basis van de nettoberoepsinkomsten, de mogelijkheid tot betaling van verminderde voorlopige bijdragen bij een aantoonbare (te verwachten) daling van de beroepsinkomsten en de lage forfaitaire voorlopige bijdragen voor startende zelfstandigen dragen ertoe bij dat de socialezekerheidsbijdragen meer in verhouding staan tot de draagkracht van de individuele zelfstandigen.

De degressieve bijdragetarieven[2425], de vrijstelling van bijdragen op het gedeelte van de netto-beroepsinkomsten dat een bepaald bedrag te boven gaat, en de heffing van minimumbijdragen voor de beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep dragen ertoe bij dat de socialezekerheidsbijdragen minder in verhouding staan tot de draagkracht van de individuele zelfstandigen. De minimumdrempel waarop de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofdberoep wordt berekend, is lager dan het minimumloon.[2426] Toch is het niet uitgesloten dat de aan bepaalde categorieën van zelfstandigen opgelegde minimumbijdrage zelf de concrete nettoberoepsinkomsten van de betrokkenen overtreft. De problematiek inzake de verhouding van de socialezekerheidsbijdragen ten opzichte van de draagkracht van de Belgische zelfstandigen ontgaat de Europese Commissie niet. Zij gaf tijdens de voorbereiding van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming te kennen dat zelfstandigen in België minder bijdragen tot de financiering van hun socialezekerheidsregelingen dan het geval is in de meeste andere lidstaten.[2427] Wat werknemers betreft, bepaalt een socialegrondrechtenverdrag dat bindend is voor België, dat het totaal van de hen ten laste komende socialezekerheidsbijdragen niet meer mag bedragen dan 50 procent van hun totale inkomsten, met inbegrip van socialezekerheidsuitkeringen, andere dan kinderbijslagen en arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen.[2428] De geldende

2425 Voor een kritische analyse, zie D. DUMONT, "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, *JTT* 2020, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", 178-179 ; zie ook G. VAN LIMBERGHEN en E. VERHEYDEN, *Ambtenaar, werknemer of zelfstandige in het socialezekerheidsrecht. Vergelijkende studie van de socialeverzekeringssystemen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen*, Brugge, Die Keure, 2004, 290-291.

2426 COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 128.

2427 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 94.

2428 Art. 70 Europese Code Sociale Zekerheid.

bijdrageregeling voor zelfstandigen houdt in dat die voor werknemers geldende norm niet steeds wordt bereikt.

Voor personen die een beroepsbezigheid uitoefenen als zelfstandige en daarnaast werkzaam zijn als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat, is de globale bijdragedruk afhankelijk van de omvang van het arbeidsinkomen dat zij verwerven in elk van hun respectieve hoedanigheden. Als de betrokkenen een nevenberoep als zelfstandige combineren met een hoofdberoep als werknemer of ambtenaar van de Belgische Staat, zal de globale bijdragedruk in vele gevallen meer in overeenstemming zijn met hun draagkracht, gemeten aan hun totale arbeidsinkomen, dan ingeval hun beroepsbezigheid als zelfstandige hun hoofdberoep is.

c. Bijdrageverminderingen en -vrijstellingen

1084. Het socialeverzekeringssysteem voor werknemers kent twee vormen van vermindering van de persoonlijke werknemersbijdragen: de werkbonus en de tijdelijke bijdragevermindering voor werknemers in herstructurering. Beide komen ten goede van werknemers die ressorteren onder het socialeverzekeringssysteem voor werknemers en onder de daarvan deel uitmakende arbeidsongeschiktheids- en ouderschaps-, werkloosheids- en pensioenverzekering. Werknemersbijdragen zijn immers niet bestemd voor de financiering van de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering.

De werkbonus is een bijdragevermindering voor werknemers met lage lonen en verhoogt het nettoloon van de betrokkenen. Het forfaitaire bedrag ervan varieert naargelang van de omvang van de arbeidsprestaties van de betrokken werknemers en de hoogte van hun loon. Voor voltijdse werknemers met onvolledige prestaties en voor deeltijdse werknemers wordt het brutoloon eerst omgezet in een voltijds loon voor volledige prestaties. Het bedrag van de vermindering wordt vervolgens bepaald door het basisbedrag te verminderen in verhouding tot de geleverde arbeidsprestaties, uitgedrukt in dagen respectievelijk uren.

De tijdelijke bijdragevermindering voor werknemers in herstructurering bestaat eveneens in een forfaitair bedrag. Het bedrag van de bijdragevermindering wordt voor voltijdse werknemers met onvolledige prestaties en voor deeltijdse werknemers verminderd in verhouding tot hun arbeids-prestaties uitgedrukt in dagen respectievelijk uren.

1085. Het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen voorziet in een gehele of gedeeltelijke bijdragevrijstelling ten behoeve van zelfstandigen die aantonen dat zij wegens een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie niet in staat zijn om hun bijdragen te betalen.

In een aantal gevallen worden zelfstandigen vermoed zich te bevinden in een moeilijke financiële of economische situatie. Dat is het geval als zij het leefloon of de inkomensgarantie voor ouderen genieten in een bepaalde periode of verkeren in een situatie die de toekenning van het overbruggingsrecht rechtvaardigt. Een dergelijk vermoeden geldt niet voor beoefenaars van een zelfstandig hoofdberoep met lagere nettoberoepsinkomsten dan het inkomstenbedrag waarop hun

minimumbijdrage wordt berekend. Zelfstandigen genieten volgens de wetgever, anders dan werknemers, nog steeds geen subjectief recht op bijdragevrijstelling.[2429]

d. Deelbesluit

1086. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming doet geen afbreuk aan de exclusieve bevoegdheid van de lidstaten van de Europese Unie om de financieringswijze van hun socialezekerheidsregelingen en de hoogte van gebeurlijke bijdragen van de sociaal verzekerden te bepalen.[2430] Tijdens de voorbereiding van de aanbeveling werd wel inzonderheid aandacht gevraagd voor de wijze waarop de ontstentenis van werkgeversbijdragen wordt opgevangen in socialezekerheids-regelingen voor zelfstandigen.[2431]

De Belgische socialezekerheidsregelingen doen een beroep op bijdragen van de sociaal verzekerden, de werkgevers en de tewerkstellende overheden en op een overheidstegemoetkoming, naast vormen van alternatieve financiering en specifieke bijdragen waaronder de vennootschapsbijdrage en de bijdrage voor bepaalde instellingen. De wetgeving doet niet blijken van een expliciet kader voor het bepalen van de verhouding tussen bijdragen en overheids-tegemoetkomingen of van de verhouding tussen de bijdragen van de sociaal verzekerden en de bijdragen van hun werk- of opdrachtgevers. Dat geldt zowel voor het socialeverzekeringssysteem voor werknemers waarin werkgevers in verschillende mate bijdragevrijstellingen of vermindering genieten, als, enerzijds, voor het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen waarin uiteenlopende maatregelen worden genomen naargelang de sociaal verzekerden al dan niet werkzaam zijn in het kader van rechtspersonen, en, anderzijds, voor de socialezekerheidsregelingen voor de ambtenaren van de Belgische Staat die geen consistent onderscheid lijken te maken tussen bijdragen van de tewerkstellende overheid en een overheidstegemoetkoming.

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming vergt geen gelijke aandelen van de bijdragen van de sociaal verzekerden, geen gelijke bijdragen van hun werk- of opdrachtgevers en geen gelijke overheidstegemoetkoming in de financiering van de socialezekerheidsregelingen voor de onderscheiden groepen van de beroepsbevolking. De aanbeveling verzoekt de lidstaten wel erop toe te zien dat gebeurlijke verschillen berusten op legitieme beleidsdoelstellingen en geen afbreuk doen aan de gelijkheid van kansen van sociaal verzekerden op de arbeidsmarkt, naargelang van hun rechtspositie of de aard van hun arbeidsrelatie. We bevelen de Belgische wetgever daarom aan te voorzien in coherente uitgangspunten voor de financiering van de verschillende socialeverzekeringssystemen. Die uitgangspunten moeten het duurzaam financieel evenwicht van de afzonderlijke socialezekerheids-regelingen veiligstellen en zowel rekening houden met de eigenheid van de diverse beroepsgroepen als

2429 Zie voor een kritische analyse E. TIMBERMONT en G. VAN LIMBERGHEN, "Bijdragevrijstelling voor zelfstandigen: een gunst of een recht? *Should that still be the question*?", *TSR* 2021, 365-390.

2430 Overweging (35) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2431 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 24.

voorzien in goed overlegde criteria voor solidariteit tussen de diverse socialeverzekeringssystemen en -regelingen.[2432]

1087. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming beveelt de lidstaten van de Europese Unie niet alleen aan ervoor te zorgen dat burgers toegang hebben tot adequate informatie over hun individuele rechten en plichten, maar ook erop toe te zien dat in de socialezekerheidsregelingen van kracht zijnde regels transparant zijn.[2433] Uit onze analyses leiden we verbeterpunten af voor de bijdrageregelingen voor werknemers, ambtenaren en zelfstandigen.

Wat het socialeverzekeringssysteem voor werknemers betreft, wordt aan de kaak gesteld dat de ter zake geldende wetgeving talrijke bijzondere en uitzonderingsregels bevat en staan voorts de lage forfaitaire lonen waarop socialezekerheidsbijdragen voor sportbeoefenaars worden berekend, bloot aan kritiek.[2434]

Een werkelijke omslag zou moeten worden gemaakt in de bijdrageregeling voor ambtenaren, die terecht een *"onontwarbaar kluwen*" wordt genoemd.[2435]

Ook in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen bestaat ruimte voor een vereenvoudiging van de zelfstandigencategorieën en hun respectieve bijdrageschalen. In dat verband valt onder meer op dat de bezoldigingen die mogen worden toegekend aan meewerkende echtgenoten, nog steeds worden beperkt tot 30% van het nettobedrag van de inkomsten van de geholpen zelfstandige, tenzij de prestaties van de meewerkende echtgenoot kennelijk recht geven op een groter gedeelte. De wijze waarop voorlopige bijdragen worden geheven en achteraf geregulariseerd, draagt voorts niet bij tot de vereenvoudiging van de bijdrageregeling, maar zorgt er wel meer dan vroeger voor dat zelfstandigen de voorlopige bijdragen op hun actuele nettoberoepsinkomsten betalen. De afschaffing van de inkomstendrempels waarop hun voorlopige socialezekerheidsbijdragen worden berekend en de vereenvoudiging van de ter zake geldende bewijsregeling kunnen daarin nog verbetering brengen en ook ertoe bijdragen dat administratieve lasten verminderen, zoals wordt aanbevolen aan de lidstaten van de Europese Unie.[2436]

1088. In het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming dient ons inziens nog de aandacht te worden gevestigd op twee belangrijke, mogelijke probleemsituaties.

Er ontstaat ten eerste een spanningsveld tussen, enerzijds, het streven van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming om eenieder toegang te verlenen tot adequate socialezekerheids-regelingen en, anderzijds, de mate waarin een evenwicht moet bestaan tussen de omvang van de socialezekerheidsbijdragen en de hoogte van de inkomensvervangende socialezekerheidsuitkeringen voor atypische werknemers en zelfstandigen met zeer lage arbeidsinkomens.

Ten tweede wekt de bijdrageregeling van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen kopzorgen met betrekking tot de relatie tussen de socialezekerheidsbijdragen van de zelfstandigen en

---

2432 Zie wat de pensioenverzekeringen betreft, COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 49-50, 57-59 en 83.

2433 Punt 15 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2434 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 2, A, 1. Bijdragebasis en schommelingen in de werknemerslonen.

2435 R. JANVIER, "Sociale bescherming van het overheidspersoneel: stilstand of 'standstill'?", *TSR* 2011, 272.

2436 Punt 16 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

de adequaatheid van hun socialezekerheidsregelingen. Uit onze analyse van de adequaatheid van de socialezekerheidsregelingen voor zelfstandigen leiden we af dat ze allemaal in onvoldoende mate een behoorlijke levensstandaard waarborgen aan zelfstandigen met hogere nettoberoepsinkomsten. Tezelfdertijd stelt men vast dat geen evenredige verhouding bestaat tussen de bijdragen en de draagkracht van de zelfstandigen wegens de degressieve bijdragepercentages, de heffing van maximumbijdragen ten aanzien van zelfstandigen met nettoberoepsinkomsten die een veelvoud bedragen van de gemiddelde nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen en de heffing van minimumbijdragen ten aanzien van zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten niet het equivalent zijn van de minimumlonen voor werknemers. Men kan daartegenover stellen dat voor zelfstandigen met lage nettoberoepsinkomsten nog geen volwaardig recht op bijdragevrijstelling of -vermindering bestaat en dat zelfstandigen die een minimumbijdrage moeten betalen, niet worden vermoed te verkeren in een moeilijke economische of financiële situatie die kan leiden tot een bijdragevrijstelling, ingeval hun nettoberoepsinkomsten lager zijn dan (een bepaald percentage van) de inkomstendrempels waarop hun minimumbijdragen worden berekend.

Het bestaan van forfaitaire of te lage inkomensgekoppelde socialezekerheidsuitkeringen wordt vaak ingeroepen als motief voor de naar verhouding lage bijdragen voor de zelfstandigen met hogere nettoberoepsinkomsten. De wetgever geeft hen de mogelijkheid om met fiscaal aftrekbare bijdragen buitenwettelijke aanvullende socialezekerheidsvoordelen op te bouwen. De voorzorgsmaatregelen die zij genieten, leiden tot op zekere hoogte tot een vermindering van de financiële middelen waarmee de in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen georganiseerde collectieve solidariteit wordt gefinancierd. Hetzelfde geldt voor de socialezekerheidsbijdragen van zelfstandigen die werken in het kader van een rechtspersoon. De fiscale wetgeving laat hen immers toe een deel van het arbeidsinkomen niet te kwalificeren als nettoberoepsinkomsten waarop zelfstandigen die opereren als natuurlijke personen, wel bijdragen verschuldigd zijn. De vraag rijst of dat alles nog langer te rechtvaardigen valt in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming, des te meer omdat het overheidsaandeel in de financiering van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen is toegenomen, naarmate het bedrag van de socialezekerheidsuitkeringen voor zelfstandigen werd opgetrokken. Men kan zich inderdaad afvragen of het logisch is om de kost van de ons inziens terechte verhoging van de zelfstandigenprestaties uitsluitend te financieren via een beroep op de nationale solidariteit zonder tegelijk de onderlinge solidariteit tussen de zelfstandigen te versterken.

6. Bijdragen tot arbeidsmarktparticipatie

1089. Overeenkomstig de overwegingen bij de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming bevorderen goed ontworpen socialezekerheidsregelingen de arbeidsmarktparticipatie van de uitkeringsgerechtigden. Ze dragen dan bij tot de activering van de uitkeringsgerechtigden en faciliteren hun terugkeer naar werk.[2437]

We verifiëren of de Belgische socialezekerheidsregelingen voorzien in activerings- en re-integratieprestaties en of ze de cumulatie van uitkeringen met inkomen uit arbeid toelaten. In een deelbesluit geven we een overzicht van de mogelijke probleemsituaties en remediëringsvoorstellen.

2437 Overwegingen (8), (17) en (21) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

a. Activerings- en re-integratieprestaties

1090. In de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 hebben we, per sociaal risico waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is, onderzocht of de Belgische socialezekerheidsregelingen voorzien in re-integratie- en beroepsherscholingsbevorderende prestaties.

We integreren hier onze bevindingen en gaan na of zich probleemsituaties voordoen in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1091. De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers voorziet in een traject voor de re-integratie in de algemene arbeidsmarkt van gerechtigden die niet meer tewerkgesteld zijn of kunnen worden door hun werkgever. Dat re-integratietraject staat ook open voor slachtoffers van arbeids(weg)ongevallen en beroepsziekten, op voorwaarde dat zij arbeidsongeschikt zijn in de zin van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers neemt voorts de kosten van deelname aan beroepsherscholingsprogramma's ten laste en kent de deelnemers bijkomende financiële voordelen toe. Op voorwaarde dat werknemers die het slachtoffer zijn van een arbeids(weg)ongeval of beroepsziekte, arbeidsongeschikt zijn in de zin van de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers, kunnen zij eveneens aanspraak maken op die beroepsherscholingsbevorderende prestaties. Daarnaast waarborgt de beroepsziekteverzekering de normale vergoedingen aan gerechtigden die deelnemen aan beroepsherscholingsprogramma's en voorziet ze in bijzondere regelingen voor door een beroepsziekte getroffen of bedreigde personen. Dat geldt tot op zekere hoogte ook voor de gerechtigden in de verzekering publieke sector.

Beroepsherscholing wordt eveneens ten laste genomen voor zeelieden en zelfstandigen. Wat zelfstandigen betreft, wordt die mogelijkheid alsnog blijkbaar weinig benut.[2438]

De arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor zeelieden en zelfstandigen voorzien nog niet in een traject voor de re-integratie van uitkeringsgerechtigden. Het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen formuleert ter zake een aantal voorstellen die betrekking hebben op de informatieverstrekking, de vereenvoudiging en verduidelijking van administratieve procedures en voorwaarden, een verduidelijking van de voorwaarde tot stopzetting van de beroepswerkzaamheid, een meer gepast ondersteunings- en begeleidingsaanbod en een meer pro-actieve aanpak.[2439]

Een preventieregeling voor personen die worden getroffen of zijn bedreigd door een aan hun beroep te wijten ziekte, komt niet voor in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen.

1092. De werkloosheidsverzekering voorziet in negen tewerkstellingsbevorderende uitkeringen. Sommige staan (alleen dan wel ook) open voor wie (opnieuw) aan de slag gaat als zelfstandige in hoofdberoep. Uitkeringen voor wie (opnieuw) aan de slag gaat als werknemer, worden hetzij toegekend ongeacht de omvang van de wekelijkse arbeidsduur of de looptijd van de arbeidsovereenkomst, hetzij voorbehouden aan personen met ten minste een halftijdse tewerkstelling of aan personen met een

2438 Verslag 2019/03 van 26 september 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 30.

2439 Verslag 2019/03 van 26 september 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 34-38.

arbeidsovereenkomst voor minimum 1 maand respectievelijk 6 maanden. Een en ander houdt verband met het verschil in doelgroepen waarvoor de onderscheiden uitkeringen zijn bestemd.

Werklozen hebben gratis toegang tot opleidingen die worden erkend door de gewestelijke arbeidsbemiddelingsdiensten, en krijgen, onder bepaalde voorwaarden, verplaatsings- en kinderopvangvergoedingen. Werkloze personen kunnen ook individuele bedrijfsopleidingen en diverse soorten stages volgen en ontvangen daarbij een vergoeding. Zij behouden in voorkomend geval hun werkloosheidsuitkeringen, al kan het bedrag daarvan worden verminderd met het gedeelte van de daguitkering, dat een bepaald bedrag overschrijdt. Wachtgelden voor zeelieden worden betaald voor perioden waarin de betrokkenen cursussen voor beroepsopleiding, beroepsvervolmaking, omscholing of herscholing volgen.

De regeling van het overbruggingsrecht voorziet niet in specifieke regels die de activering en re-integratie van de uitkeringsgerechtigden ten goede komen, noch in tewerkstellingsbevorderende of opleidingsondersteunende prestaties. De regeling zelf was bij aanvang nauwelijks meer dan een re-integratiemaatregel die zelfstandigen ondersteunde gedurende een (zeer) korte tijd, in de hoop dat zij zich in die periode professioneel konden reorganiseren na een periode van onoverkomelijke financiële moeilijkheden. De gefedereerde entiteiten bieden wel beroepsopleidingen voor zelfstandigen aan.[2440]

1093. Ouderschaps- en pensioenverzekeringen voorzien logischerwijze niet in activerings- en re-integratieprestaties, met uitzondering van de moederschapshulp voor zelfstandigen.

b. Cumulatie van uitkeringen met inkomen uit arbeid

1094. In de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2 hebben we, per verzekerd sociaal risico, onderzocht in welke mate socialezekerheidsuitkeringen kunnen worden gecumuleerd met een inkomen uit arbeid. We hebben in het bestek van dit onderzoek niet kunnen nagaan in welke concrete gevallen socialezekerheidsuitkeringen worden verminderd met een groter bedrag dan het arbeidsinkomen dat uitkeringsgerechtigden verdienen noch of, in voorkomend geval, een dergelijk verlies gerechtvaardigd kan worden.

We vatten hier onze bevindingen samen en we gaan na of zich probleemsituaties voordoen in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1095. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen mogen in principe niet worden gecumuleerd met inkomen uit arbeid. Als arbeidsongeschikte werknemers de toelating krijgen het werk te hervatten met behoud van hun arbeidsongeschiktheidsuitkering, wordt die uitkering in principe verminderd. Dat geldt ook voor arbeidsongeschikte zeelieden die het werk mogen hervatten met behoud van uitkeringen. Zeelieden moeten daartoe voldoen aan de voorwaarde, vanuit geneeskundig oogpunt, meer dan 66% arbeidsongeschikt te blijven. Dat is een strenger vereiste dan het voor werknemers geldende percentage van 50%. De arbeidsongeschiktheidsuitkering van zelfstandigen die de arbeid mogen hervatten met behoud van uitkeringen, wordt in principe eveneens verminderd. Anders dan vroeger schrijft de wetgever niet meer voor dat de betrokkenen hun “vermogen”, vanuit geneeskundig oogpunt,

2440 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 5, C, 4, c. Activerings- en re-integratieprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht.

nog steeds met 50% verminderd moeten zien. Een gedeeltelijke werkhervatting kan bovendien reeds vanaf de 2de dag van de arbeidsongeschiktheid.[2441]

1096. De ouderschapsverzekeringen voor werknemers en zeelieden kennen uitkeringen alleen toe aan gerechtigden die hun arbeid effectief onderbreken, onverminderd de mogelijkheid om de nabevallingsrust te verlengen met de periode waarin zij hebben doorgewerkt tijdens de facultatieve voorbevallingsrust. Deeltijdse arbeid en door een arbeidsongeschikte werkneemster verrichte toegelaten arbeid tijdens de periode van facultatieve voorbevallingsrust tellen mee in dat verband. Onder bepaalde voorwaarden kunnen werkneemsters in de laatste 2 weken van de verlengde nabevallingsrust verlofdagen afwisselen met arbeidsdagen.

De ouderschapsverzekering voor zelfstandigen laat in principe evenmin een cumulatie toe van ouderschapsuitkeringen met een inkomen uit arbeid. Vrouwelijke zelfstandigen mogen wel ervoor kiezen hun normale beroepsactiviteit halftijds uit te oefenen tijdens de facultatieve moederschapsrust. Zelfstandigen kunnen ook het vaderschaps- en geboorteverlof opsplitsen in halve dagen. Met moederschapshulp en geboortehulp en, binnenkort, adoptiehulp, helpt de wetgever zelfstandigen een beroepsactiviteit te hernemen na de moederschapsrust of een niet volledig opgenomen vaderschaps- en geboorteverlof.[2442]

1097. De verzekeringen private sector verbieden noch beperken de cumulatie van renten wegens blijvende arbeidsongeschiktheid of overlijden van het slachtoffer met het arbeidsinkomen van de gerechtigden respectievelijk hun nabestaanden. In de verzekering publieke sector mogen vergoedingen voor blijvende arbeidsongeschiktheid wel niet hoger zijn dan 25% van de bezoldiging voor de berekening ervan, zolang het slachtoffer de uitoefening van zijn ambt voortzet. Het wordt betwist of die regel van toepassing is op contractuele personeelsleden. De arbeidsongeschiktheidsuitkering van zelfstandigen die de arbeid mogen hervatten met behoud van uitkeringen, wordt na 6 maanden verminderd, ook als hun arbeidsongeschiktheid voortvloeit uit de uitoefening van hun beroepsbezigheid.

Bij tijdelijke gedeeltelijke arbeidsongeschiktheid met wedertewerkstelling is het bedrag van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor werknemers gelijk aan het verschil tussen hun oude en hun nieuwe loon. In de gevallen waarin hun oude loon op jaarbasis gelijk is aan hun basisloon, hebben de sociaal verzekerden, als men de vergoeding en het arbeidsinkomen samentelt, minder inkomen dan vóór de werkhervatting, zodra hun nieuw brutoloon groter is dan 10% en kleiner is dan 90% van hun oud basisloon. Als het oude brutoloon en het nieuwe brutoloon hoger zijn dan het maximumbasisloon, hebben de betrokken werknemers een hoger gezamenlijk inkomen, zodra hun nieuw brutoloon 90% van het maximumbasisloon overschrijdt. De kans dat men bij werkhervatting, globaal genomen, een hoger inkomen verwerft dan zonder werkhervatting, stijgt bijgevolg naarmate het nieuwe brutoloon het maximumbasisloon in een bepaalde mate te boven gaat.

1098. In principe genieten werklozen geen uitkeringen voor dagen waarop zij een activiteit verrichten voor een derde of voor zichzelf. In de meeste gevallen waarin werklozen een toch toegelaten betaalde arbeid aanvatten of voortzetten, wordt het bedrag van hun uitkering verminderd. Zolang het dagbedrag van het arbeidsinkomen niet groter is dan de som van de uitkering en het toegelaten

2441 Verslag 2019/03 van 26 september 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 20.

2442 *Supra*, deel 2, hoofdstuk 3, C, 4, c. Oudershapsverzekering voor zelfstandigen.

dagbedrag, behoudt de betrokkene nog een deel van zijn uitkering. Hoe hoger de uitkering, hoe hoger het bedrag dat men kan bijverdienen zonder vermindering van de werkloosheidsuitkering. De gezinssituatie en de duur van de werkloosheid, enerzijds, en de minimumbedragen van de uitkeringen, anderzijds, bepalen in grote mate de mogelijkheid tot het cumuleren van een werkloosheidsuitkering met een inkomen uit arbeid.

Alleen onder bepaalde voorwaarden staat arbeid het behoud van het wachtgeld voor zeelieden niet in de weg.

De financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht kan niet worden gecumuleerd met een beroepsactiviteit en het daaruit voortvloeiend arbeidsinkomen. De recent ingevoerde mogelijkheid voor zelfstandigen om het weekbedrag van de financiële uitkering te verkrijgen bij onderbreking van hun beroepsactiviteit wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil gedurende ten minste 7 opeenvolgende kalenderdagen, laat wel een alternering van het genot van de uitkering en beroepsinkomsten in een bepaalde maand toe.[2443] Dat arbeidsverbod zet zelfstandigen niet onmiddellijk ertoe aan om een nieuwe beroepsactiviteit aan te vatten, al moet men rekening houden met de in tijd beperkte looptijd van de financiële uitkering. De zelfstandigenorganisaties pleiten voor een regeling die de uitoefening van een beroepsactiviteit met geheel of gedeeltelijk behoud van de financiële uitkering mogelijk maakt gedurende een korte tijd. Men wenst te vermijden dat zelfstandigen bij stopzetting terugvallen op een vervangingsinkomen dat lager is dan het bedrag van de uitkering die wordt toegekend in de regeling van het overbruggingsrecht, als de betrokkene voldoet aan alle overige toegangs- en toekenningsvoorwaarden.[2444]

1099. Gepensioneerden die een rustpensioen of een rust- en overlevingspensioen genieten en die hetzij de normale pensioenleeftijd hebben bereikt, hetzij een beroepsloopbaan van 45 jaar hebben volbracht, mogen zonder enige beperking een beroepsbezigheid uitoefenen. Wie een overgangsuitkering geniet, mag eveneens onbeperkt bijverdienen.

In de overige gevallen moeten personen die een wettelijk pensioen genieten nog steeds elke niet toegelaten beroepsactiviteit staken om de betaling van hun pensioen te behouden. De uitoefening van een niet-toegelaten beroepsarbeid leidt ertoe dat de betaling van het pensioen wordt geschorst in verhouding tot de mate waarin de toegelaten inkomstengrenzen worden overschreden.

c. Deelbesluit

1100. Wat de activerings- en re-integratieprestaties betreft, bevelen we, met het oog op een verdere uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming, aan dat een re-integratietraject zou worden ontwikkeld voor de arbeidsongeschikte slachtoffers van arbeids(weg)ongevallen en beroepsziekten die niet als arbeidsongeschikt worden erkend in de arbeidsongeschiktheidsverzekering

2443 *Supra*, deel 2, hoofdtuk 5, C, 4, c. Activerings- en re-integratieprestaties in de regeling van het overbruggingsrecht.

2444 ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur, https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf, 17; Verslag 2015/02 van 10 juli 2015 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 31.

voor werknemers en dat de arbeidsongevallenverzekering, zoals de beroepsziekteverzekering, de beroepsherscholing van de arbeidsongeschikte slachtoffers zou ondersteunen.

We bevelen de wetgever aan om te voorzien in een traject voor de re-integratie van arbeidsongeschikte zelfstandigen, zoals het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen vraagt, en om ook, naar analogie van de beroepsziekteverzekering voor werknemers, een preventieregeling op te zetten voor zelfstandigen die worden getroffen of zijn bedreigd door een aan hun beroepsuitoefening te wijten ziekte.

Naar ons oordeel dient de regeling van het overbruggingsrecht, naast de financiële uitkering en het behoud van de hoedanigheid van sociaal verzekerde, ook te voorzien in tewerkstellings-bevorderende en opleidingsondersteunende prestaties.

1101. Wat de cumulatie van uitkeringen met een arbeidsinkomen betreft, bevelen we aan dat voor alle socialezekerheidsregelingen wordt nagegaan of de regels inzake de cumulatie van een uitkering met een arbeidsinkomen nog tot gevolg kunnen hebben dat een arbeidsinkomen van een bepaald bedrag leidt tot het verlies van een groter uitkeringsbedrag en, in voorkomend geval, of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

C. Synthese van onze remediëringspistes

1102. Onze analyse van de adequaatheid van de geanalyseerde Belgische socialezekerheids-regelingen heeft alleen betrekking op inkomensvervangende uitkeringen, met uitzondering van het adequaatheidsprobleem dat we hebben vastgesteld in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging en waarvoor we een eerste remediëringspiste voorstellen.

1103. De termijn voor de eerste betaling is de resultante van de toepasselijke beslissingstermijn en betalingstermijn. We hebben vastgesteld dat de wettelijke termijnen waarin de eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen moet plaatsvinden, niet altijd waarborgen dat de eerste betaling plaatsvindt binnen een redelijke termijn. We gaan ervan uit dat de socialezekerheidsregelingen voor eenzelfde sociaal risico geen verschillende beslissingstermijn kunnen hanteren en dat de termijn voor de betaling van toegekende uitkeringen nooit langer dan 30 dagen mag bedragen. Onze tweede remediëringspiste strekt ertoe een aantal beslissings- en betaingstermijnen op die gronden in te korten.

1104. Ons onderzoek naar de vraag of de Belgische socialezekerheidsregelingen de uitkerings-gerechtigden een behoorlijke levensstandaard garanderen, wijst uit dat een relatief groot aantal procentuele maxiumumuitkeringen en forfaitaire uitkeringen niet de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken. We formuleren een derde remediëringspiste om hieraan te verhelpen.

Voorts wijst onze analyse uit dat uitkeringen voor andere gerechtigden dan de modelgerechtigden niet altijd in een redelijke verhouding staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden. Met onze vierde remediëringspiste willen we daaraan tegemoetkomen.

Onze vijfde remediëringspiste heeft betrekking op de gevallen waarin de berekeningswijze van de uitkeringen niet voldoende neutraal is ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie.

1105. Met betrekking tot de vraag of de Belgische socialezekerheidsregelingen de uitkeringsgerechtigden vrijwaren van armoede, wijst ons onderzoek uit dat een aantal van de door ons geanalyseerde minimumuitkeringen onder de Europese 60%-armoedegrens en/of de referentiebudgetten blijven. Met onze zesde remediëringspiste streven we ernaar om de betrokken uitkeringen ten minste op het niveau van de Europese 60%-armoedegrens te brengen. Die norm is algemeen gangbaar in Europa, terwijl dat nog niet het geval is voor de referentiebudgetten.

1106. Wat de adequaatheid van de bijdrageregelingen betreft, hebben we vastgesteld dat de wetgeving niet doet blijken van een expliciet kader voor het bepalen van de verhouding tussen bijdragen en overheids¬tegemoetkomingen of van de verhouding tussen de bijdragen van de sociaal verzekerden en de bijdragen van hun werk- of opdrachtgevers. Die vaststelling leidt tot de formulering van een zevende remediëringspiste.

Uit onze analyses leiden we voorts verbeterpunten af op het vlak van de afbakening van de basis voor de berekening van socialezekerheidsbijdragen voor werknemers en ambtenaren. We formuleren daarvoor aanbevelingen in onze achtste remediëringspiste.

Specifiek met betrekking tot de bijdrageregeling van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen stellen we vast dat, enerzijds, de uitkeringen in onvoldoende mate een behoorlijke levensstandaard waarborgen aan zelfstandigen met hogere nettoberoepsinkomsten en dat, anderzijds, geen evenredige verhouding bestaat tussen de bijdragen en de draagkracht van de zelfstandigen wegens de degressieve bijdragepercentages, de heffing van maximumbijdragen ten aanzien van zelfstandigen met nettoberoepsinkomsten die een veelvoud bedragen van de gemiddelde nettoberoepsinkomsten van de zelfstandigen en de heffing van minimumbijdragen ten aanzien van zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten niet het equivalent zijn van de minimumlonen voor werknemers. Voorts hebben zelfstandigen met lage nettoberoepsinkomsten nog geen volwaardig recht op bijdragevrijstelling of -vermindering. Het bestaan van forfaitaire of te lage inkomensgekoppelde socialezekerheidsuitkeringen wordt vaak ingeroepen als motief voor de naar verhouding lage bijdragen voor de zelfstandigen met hogere nettoberoepsinkomsten. De fiscaal gestimuleerde voorzorgsmaatregelen die zij kunnen nemen, leiden tot op zekere hoogte tot een vermindering van de financiële middelen waarmee de in het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen georganiseerde collectieve solidariteit wordt gefinancierd. Hetzelfde geldt voor de socialezekerheidsbijdragen van zelfstandigen die werken in het kader van een rechtspersoon, terwijl het overheidsaandeel in de financiering van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen is toegenomen, naarmate het bedrag van de socialezekerheidsuitkeringen voor zelfstandigen werd opgetrokken zonder tegelijk de onderlinge solidariteit tussen de zelfstandigen te versterken. Gelet op het onderlinge verband tussen onze vaststellingen op het vlak van het niveau van de uitkeringen en van de adequaatheid van de bijdragen formuleren we onze aanbevelingen met betrekking tot het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen in één (met name de negende) remediëringspiste. We integreren daarin ook onze aanbevelingen wat de neutraliteit van de berekeningswijze van uitkeringen ten opzichte van de rechtspositie van de zelfstandigen betreft. Met betrekking tot de risico's werkloosheid, enerzijds, en arbeidsongevallen- en beroepsziekten, anderzijds, verwijzen we naar onze remediëringspistes 7 en 8 (inzake formele verzekeringsdekking).

Wat de aparte socialezekerheidsregelingen voor zeelieden betreft, blijkt uit onze analyses dat zij weinig adequaat zijn. In onze tiende remediëringspiste formuleren we dan ook de aanbeveling om de aparte arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering en wachtgeldenregeling voor zeelieden

op te heffen en te integreren in de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering respectievelijk de werkloosheidsverzekering voor werknemers.

We hebben ten slotte vastgesteld dat niet alle socialezekerheidsregelingen voldoende maatregelen nemen om de arbeidsmarktparticipatie van de sociaal verzekerden te bevorderen en dat de socialezekerheidsregelingen uiteenlopende regels bevatten met betrekking tot de cumulatie van uitkeringen met arbeidsinkomens. Onze aanbevelingen ter zake maken het voorwerp uit van een elfde remediëringspiste.

1107. Op grond van die vaststellingen en onze in dit hoofdstuk geformuleerde aanbevelingen stellen we volgende remediëringspistes voor, wat de adequaatheid van de Belgische socialezekerheidregelingen betreft:

Remediëringspiste 17. Het persoonlijk aandeel in het verzekerd tarief dat de verzekering voor geneeskundige verzorging ten laste legt van de gerechtigden, waar nodig terugbrengen tot het door de Europese Code Sociale Zekerheid toegelaten maximumpercentage.

Remediëringspiste 18. De tijdige eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen waarborgen door de wettelijke termijnen voor de beslissing over het recht op socialezekerheidsuitkeringen en voor de betaling van de toegekende uitkeringen te verminderen tot de hieronder in het groen aangeduide termijnen.

Socialezekerheidsregeling	Beslissingstermijn	Betalingstermijn
Arbeidsongeschiktheids-verzekering zeelieden	3 dagen	30 dagen
Arbeidsongeschiktheids-verzekering zelfstandigen	geen	30 dagen
Ouderschapsverzekering werknemers	geen (*andere dan moederschap*)	30 dagen
Ouderschapsverzekering zeelieden	geen	30 dagen
Ouderschapsverzekering zelfstandigen	geen	30 dagen
Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen private en publieke sector	4 maanden	30 dagen
Werkloosheidsverzekering	30 dagen	30 dagen
Wachtgeldenregeling	30 dagen	30 dagen
Overbruggingsrecht	30 dagen	30 dagen
Pensioenverzekering werknemers	4 maanden	30 dagen
Pensioenverzekering zelfstandigen	4 maanden	30 dagen

Pensioenverzekering ambtenaren Belgische Staat	4 maanden	30 dagen

Remediëringspiste 19. Een aantal procentuele maximumuitkeringen en forfaitaire uitkeringen zodanig verhogen dat zij ten minste de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

Het gaat om
- de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen en de wachtgelden voor zeelieden;
- de wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen in de verzekering publieke sector;
- de werkloosheidsuitkeringen in de tweede en derde vergoedingsperiode;
- de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters.

Remediëringspiste 20. Een aantal uitkeringen voor andere gerechtigden dan de modelgerechtigden verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

Het gaat om de volgende uitkeringen voor samenwonende gerechtigden:
- de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in het tijdvak van invaliditeit voor werknemers;
- wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen;
- werkloosheidsuitkeringen in de derde vergoedingsperiode;
- de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters;
- de wachtgelden voor zeelieden (behoudens voor een koppel met 2 kinderen);
- rustpensioenen voor werknemers;
- overlevingspensioenen in de pensioenverzekering voor werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat.

Het gaat om de volgende uitkeringen voor alleenstaanden:
- de inschakelingsuitkering voor jonge schoolverlaters;
- werknemerspensioenen voor alleenstaanden met 1 of 2 kinderen;
- ambtenarenpensioenen voor alleenstaanden met 2 kinderen.

Remediëringspiste 21. Een aantal maatregelen nemen om de neutraliteit van de berekening van de uitkeringen ten opzichte van de aard van de arbeidsrelatie te verbeteren.

Het gaat om de volgende maatregelen:

- het recht op de minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers en zeelieden laten ingaan bij de ingang van het recht op die uitkeringen;
- minimumouderschapsuitkeringen invoeren voor werknemers en zeelieden;
- de maximale jaarlijkse bezoldiging in de verzekering publieke sector optrekken tot het maximumbasisloon in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor de private sector en de opgetrokken jaarlijkse bezoldiging koppelen aan de evolutie van de index zoals in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor de private sector;
- voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten de uurtoeslag niet verminderen voor alleenstaande en samenwonende werknemers en de RSZ-bonus niet in mindering brengen bij het berekenen van de inkomensgarantie-uitkering;
- voor vrijwillig deeltijdse werknemers in de werkloosheidsverzekering het aantal vergoedbare halve arbeidsdagen beter afstemmen op hun gemiddelde arbeidsduur;
- het bedrag van de wachtgelden voor zeelieden optrekken tot een niveau dat vergelijkbaar is met het niveau van de werkloosheiduitkeringen;
- het minimumoverlevingspensioen in de pensioenverzekering voor ambtenaren optrekken tot het minimumoverlevingspensioen voor werknemers;
- een bijkomende pensioenopbouw toelaten aan werknemers met een vervroegd rustpensioen die zich niet houden aan de regels inzake de toegelaten arbeid en normale socialeverzekeringsbijdragen betalen.

Remediëringspiste 22. De uitkeringsgerechtigden beter vrijwaren voor armoede door het bedrag van een aantal uitkeringen op te trekken tot ten minste het niveau van de Europese 60%-armoedegrens.

Het gaat om de volgende uitkeringen:
- de minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid;
- de moederschapsuitkering voor werknemers;
- de minimumwerkloosheidsuitkeringen voor werknemers.

Remediëringspiste 23. Voor alle geanalyseerde socialeverzekeringssystemen en de daarvan deel uitmakende socialezekerheidsregelingen voorzien in een expliciet kader voor het bepalen van de verhouding tussen bijdragen en overheids¬tegemoetkomingen en van de verhouding tussen de bijdragen van de sociaal verzekerden en de bijdragen van hun werk- of opdrachtgevers, op basis van coherente uitgangspunten.

Die uitgangspunten moeten het duurzaam financieel evenwicht van de afzonderlijke socialezekerheidsregelingen veiligstellen en zowel rekening houden met de eigenheid van de diverse beroepsgroepen als voorzien in goed overlegde criteria voor solidariteit tussen de diverse socialeverzekeringssystemen en -regelingen.

Remediëringspiste 24. De basis voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen voor werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat afbakenen op een coherente en transparante basis.

Remediëringspiste 25. De adequaatheid van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen als geheel nog versterken door een aantal maatregelen te nemen.

Het gaat om de volgende maatregelen:

- de forfaitaire uitkeringen voor zelfstandigen omvormen tot aan de gederfde nettoberoepsinkomsten gekoppelde uitkeringen van een vergelijkbaar niveau als de werknemersuitkeringen, met behoud van een gewaarborgde minimumuitkering;
- voorzien in tewerkstellings¬bevorderende en opleidingsondersteunende prestaties in het kader van de regeling van het overbruggingsrecht;
- wat de regeling van het overbruggingsrecht betreft, rekening houdend met beide voorgaande maatregelen en onze remediëringsvoorstellen inzake de formele en effectieve verzekeringsdekking, overwegen om een werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen in te richten (zie ook remediëringspiste 7);
- de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid ten minste verhogen tot de grondrechtelijke vervangingsratio;
- voorzien in een traject voor de re-integratie van arbeidsongeschikte zelfstandigen;
- een preventieregeling opzetten voor zelfstandigen die worden getroffen of zijn bedreigd door een aan hun beroepsuitoefening te wijten ziekte;
- de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen afstemmen op de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor werknemers in de gevallen waarin de arbeidsongeschiktheid voortvloeit uit een ongeval of ziekte te wijten aan de uitoefening van de zelfstandige beroepsbezigheid;
- rekening houdend met beide voorgaande maatregelen en met onze remediëringsvoorstellen inzake de formele en effectieve verzekerings-dekking, overwegen om een arbeidsongevallen- en beroepsziekte-verzekering voor zelfstandigen in te richten (zie ook remediëringspiste 8);
- voor samenwonende zelfstandigen de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen en de financiële uitkering in het

overbruggingsrecht verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden;

- de met een beroepsactiviteit gelijkgestelde perioden van inactiviteit meer afstemmen op de regels van de pensioenverzekering voor werknemers (onder meer door perioden waarin zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten mee te laten tellen voor pensioen);
- de effectieve band tussen de pensioenbedragen en de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen zodanig versterken dat de pensioenen voor zelfstandigen met een hoger dan het minimumpensioen niet alleen de 60%-armoedegrens overschrijden, maar tevens een vergelijkbaar niveau halen als de werknemers-pensioenen;
- de in het verleden behaalde nettoberoeps¬inkomsten, op het ogenblik van de pensioenberekening, op dezelfde manier aanpassen aan de evolutie van de index als werknemerspensioenen;
- de rustpensioenen voor zelfstandigen met een partner, voor zelfstandigen met een partner en een jong kind ten laste en voor alleenstaande gerechtigden met twee jonge kinderen ten laste verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigde;
- de overlevingspensioenen voor alle gerechtigden met een partner (en met geen of 2 kinderen dan wel 1 kind ten laste) verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigde;
- voor de uitgavenverhoging die gepaard gaat met de verhoging van de zelfstandigenuitkeringen voorzien in een passende financiering die berust op coherente uitgangspunten voor het aandeel van de overheid, de opdrachtgevers en de bijdrageplichtige zelfstandigen;
- de bijdrageregels zodanig aanpassen dat de verschuldigde bijdragen beter in verhouding staan tot de draagkracht van de zelfstandigen en in geen geval meer bedragen dan 50 procent van hun totale inkomsten, met inbegrip van socialezekerheidsuitkeringen, andere dan kinderbijslagen;
- voorzien in een subjectief recht op bijdragevrijstelling en -vermindering voor zelfstandigen die aantonen dat zij wegens een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie niet in staat zijn om hun bijdragen te betalen;
- de veelheid aan categorieën bijdrageplichtige zelfstandigen en bijhorende bijdrageschalen verminderen, een passender bijdrageregeling voor de meewerkende partners ontwikkelen en voor alle bijdragecategorieën voorzien in een consistente regeling voor de toegang tot de socialezekerheidsprestaties, met inachtneming van de aanbevelingen die we hebben geformuleerd op het vlak van de formele verzekeringsdekking voor zelfstandigen;

– de bijdrageregeling zodanig aanpassen dat zelfstandigen die opereren als natuurlijke persoon en zelfstandigen die werkzaam zijn in het kader van een rechtspersoon gelijkwaardige socialezekerheidsbijdragen betalen;
– zelfstandigen toelaten in welomschreven gevallen het door de fiscus meegedeelde bedrag van hun nettoberoepsinkomsten nog te betwisten ter gelegenheid van de berekening van hun socialezekerheidsbijdragen;
– zelfstandigen toelaten om hun voorlopige bijdragen nog beter af te stemmen op hun actuele beroepsinkomsten door de inkomstendrempels waarop de verminderde bijdragen momenteel moeten worden berekend, af te schaffen en de bewijsvoering te verlichten.

Remediëringspiste 26. De aparte arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering en wachtgeldenregeling voor zeelieden opheffen en integreren in de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering respectievelijk de werkloosheidsverzekering voor werknemers.

Remediëringspiste 27. De arbeidsmarktparticipatie en de terugkeer naar het werk van de sociaal verzekerden bevorderen door een aantal maatregelen te nemen.

Het gaat om de volgende maatregelen:

– een re-integratietraject ontwikkelen voor de arbeidsongeschikte slachtoffers van arbeids(weg)ongevallen en beroepsziekten;
– de beroepsherscholing van arbeidsongeschikte slachtoffers ondersteunen in de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen;
– voor alle socialezekerheidsregelingen nagaan of de cumulatie van een socialezekerheidsuitkering met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Hoofdstuk 4. Transparantie van de socialezekerheidsregelingen

1108. Het plan dat de lidstaten van de Europese Unie moeten voorleggen met het oog op de uitvoering van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming moet onder meer ernaar streven dat socialezekerheidsregelingen transparant zijn en dat burgers toegang hebben tot informatie.[2445]

1109. We brengen in herinnering dat we binnen het bestek van dit onderzoek geen onderzoek hebben kunnen doen naar de mogelijkheden om de socialezekerheidsregelingen voor werknemers, zelfstandigen en amtenaren van de Belgische Staat (meer) te harmoniseren en de Belgische socialezekerheidswetgeving te vereenvoudigen. In dit hoofdstuk onderzoeken we bijgevolg alleen in hoever België op dit ogenblik reeds uitvoering heeft gegeven aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming wat informatieverstrekking aan de sociaal verzekerden betreft.

We omschrijven eerst het evaluatiekader dat we daarbij hanteren (A). Vervolgens toetsen we de transparantie van de Belgische socialezekerheidsregelingen aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming (B). Voor de probleemsituaties die we daarbij vaststellen, formuleren we aanbevelingen. Ten slotte brengen we onze aanbevelingen samen in een synthetisch overzicht van de door ons voorgestelde remediëringspistes (C).

A. Evaluatiekader

1110. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming definieert transparantie als "het aanbieden van beschikbare, toegankelijke, volledige en gemakkelijk te begrijpen informatie aan het publiek en aan mogelijke en feitelijke deelnemers en begunstigden van een stelsel over de regels en/of individuele rechten en plichten van dat stelsel".[2446]

Het gaat bijgevolg om het verstrekken van gepersonaliseerde informatie. Het aanbieden van generische informatie is immers duidelijk minder doeltreffend, omdat ze geen rekening kan houden met de specifieke details van elk concreet geval en sociaal verzekerden bijgevolg actief op zoek moeten gaan naar meer specifieke informatie. De frequentie waarmee gepersonaliseerde informatie wordt verstrekt, beïnvloedt vanzelfsprekend de doeltreffendheid ervan. Online simulatoren en persoonlijke accounts maken informatie permanent toegankelijk. De beschikbaarheid van gepersonaliseerde informatie kan gebeurlijke vrijwillige aansluitingen bij socialezekerheidsregelingen faciliteren.[2447]

De lidstaten van de Europese Unie krijgen de aanbeveling ervoor te waken dat hun socialezekerheidsregelingen transparante voorwaarden en regels hanteren en dat burgers toegang hebben tot informatie die voldoet aan de kwaliteit die de aanbeveling nastreeft.[2448]

2445 Punten 15, 16 en 19 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2446 Punt 7, j) Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2447 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 35.

2448 Punt 15 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Waar nodig zou moeten worden gestreefd naar een vereenvoudiging van de administratieve eisen die de socialezekerheidsregelingen opleggen aan werknemers, zelfstandigen en werkgevers, met name micro-, kleine en middelgrote ondernemingen.[2449]

We voegen zelf nog toe dat zowel een gepersonaliseerde informatieverstrekking, als de vereenvoudiging en de begrijpelijkheid van de regelgeving en de harmonisering van de socialezekerheidsregelingen doorslaggevende middelen zijn in de strijd tegen het fenomeen van de non-take up van socialezekerheidsrechten, dat niemand onberoerd kan laten.[2450]

1111. Ook het beginsel van transparantie geldt voor alle werknemers en zelfstandigen.[2451] Sociaal verzekerden zouden toegang moeten hebben tot gebruiksvriendelijke informatie, ongeacht hun rechtspositie op de arbeidsmarkt, de aard van hun arbeidsrelatie of hun arbeidsstatus.[2452]

De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming laat wel toe dat verschillende regels van toepassing zijn voor werknemers en zelfstandigen.[2453] Ook het Europees Parlement sprak zich in die zin uit.[2454]

B. Toetsing aan de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming

1112. Het handvest van de sociaal verzekerde is van toepassing op alle in dit onderzoek geanalyseerde sociale verzekeringen voor werknemers, zelfstandigen en ambtenaren van de Belgische Staat.[2455]

Het handvest legt aan de socialezekerheidsinstellingen de verplichting op "dienstige inlichtingen" met betrekking tot rechten en verplichtingen te verstrekken en raad te geven aan de sociaal verzekerden. Wat wordt beschouwd als dienstige inlichtingen, moet worden bepaald voor elke socialezekerheidsregeling afzonderlijk.

In dezelfde zin schrijft het handvest voor dat per socialezekerheidsregeling moet worden bepaald in welke gevallen het recht op prestaties ambtshalve wordt onderzocht.

Het handvest zelf verplicht de socialezekerheidsinstellingen niet tot het geven van regelmatige updates over de individuele rechten van de sociaal verzekerde of tot de terbeschikkingstelling van online simulatoren of persoonlijke accounts.

2449 Punt 16 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2450 Zie D. DUMONT, "Le phénomène du non-recours aux prestations, un défi pour l'effectivité (et la légitimité) du droit de la sécurité sociale. Un état de l'art et un agenda pour la recherche juridique", *TSR* 2020, 377-420.

2451 Punt 5 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

2452 EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071" 19.

2453 Punt 5 Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming; *cf*. advies 2019/08 van 23 mei 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen; Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 6.

2454 Punt 32 Resolutie van het Europees Parlement van 14 januari 2014 betreffende sociale bescherming voor iedereen, ook zelfstandige arbeidskrachten (2013/2111(INI))

2455 *Supra*, deel 1, hoofdstuk 3, A. Toepassingsgebied van het handvest van de sociaal verzekerde.

1113. Bijgevolg hebben we die aangelegenheden nader onderzocht in de opeenvolgende hoofdstukken van deel 2.

Hierna vatten we, achtereenvolgens voor de sectorspecifieke uitvoering van het handvest (1) en voor de online informatieverstrekking (2), onze bevindingen samen en gaan we na of zich probleemsituaties voordoen in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

1. Sectorspecifieke uitvoering van het handvest van de sociaal verzekerde

1114. We gaan eerst na of de onderscheiden socialezekerheidsregelingen een omschrijving hanteren van de dienstige inlichtingen die ze verplicht zijn te verstrekken (a), en vervolgens of ze bepalen in welke gevallen het recht van de sociaal verzekerden op prestaties ambtshalve wordt onderzocht (b).

a. Omschrijving van te verstrekken dienstige inlichtingen

1115. De wachtgeldenregeling voor zeelieden en de regeling van het overbruggingsrecht hanteren geen omschrijving. De beroepsziekteverzekering voor de private sector eist voor zichzelf alleen dat de dienstige inlichtingen de persoonlijke toestand van de sociaal verzekerde moeten verduidelijken, wat neerkomt op hetzelfde.

De verzekering voor geneeskundige verzorging en de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekeringen geven een omschrijving van de dienstige inlichtingen. Die omschrijving houdt in dat duidelijkheid wordt verschaft over de persoonlijke toestand van de sociaal verzekerde op het vlak van de toekenningsvoorwaarden van de prestaties, de elementen voor de berekening ervan en de redenen voor een gebeurlijke weigering van de toekenning ervan.

De arbeidsongevallenverzekering voor de private sector en de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor de publieke sector geven een gelijkaardige omschrijving. Die omschrijving vervangt de verwijzing naar de redenen voor een gebeurlijke weigering van de toekenning van prestaties door een verwijzing naar de erkenning van het arbeidsongeval respectievelijk de beroepsziekte.

De arbeidsongeschiktheids-, arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen beschouwen informatie over activerings- en re-integratieprestaties niet expliciet als dienstige inlichtingen. Kennis daarvan kan nochtans ertoe bijdragen dat uitkeringsgerechtigden beslissen om een opleiding te volgen in het kader van beroepsherscholing.[2456]

De wettelijke pensioenverzekeringen hanteren een iets omstandiger omschrijving en expliciteren als enige socialezekerheidsregelingen dat de regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen.

De werkloosheidsverzekering kent de meest omvattende omschrijving van de dienstige inlichtingen, die model kan staan voor de overige socialezekerheidsregelingen. Haar omschrijving vermeldt als enige expliciet dat inlichtingen over te vervullen administratieve verplichtingen en

2456 Verslag 2019/03 van 26 september 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 31.

bijhorende termijnen moeten worden gegeven. Een gebrek aan kennis daarvan kan een verklaring vormen voor het niet-aanvragen van uitkeringen.[2457] Anders dan de pensioenverzekeringen vermeldt de werkloosheidsverzekering niet expliciet dat de regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen.

1116. We stellen vast dat de wetgeving geen of uiteenlopende omschrijvingen van het begrip dienstige inlichtingen geeft voor de onderscheiden socialezekerheidsregelingen. Dat betekent niet dat de inlichtingen die de socialezekerheidsinstellingen verstrekken, niet dienstig zijn, noch dat in concrete gevallen niet steeds alle dienstige inlichtingen worden verstrekt. In het bestek van dit onderzoek hebben we dat overigens niet kunnen nagaan. Dat betekent echter wel dat de Belgische wetgeving momenteel niet toelaat te bevestigen dat België afdoende ervoor waakt dat burgers toegang hebben tot informatie die voldoet aan de kwaliteit die de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nastreeft.

Werknemers die gedurende enige tijd gewerkt hebben als zelfstandige, genieten een verlenging van zowel de referentieperiode waarin zij de wachttijd moeten volbrengen, als de periode van 3 jaar waarin zij hun verworven toelaatbaarheid tot de werkloosheidsverzekering bewaren. Blijkbaar maken weinig van de ervoor in aanmerking komende personen hiervan gebruik. We bevelen de wetgever aan om de socialeverzekeringsfondsen de expliciete verplichting op te leggen de sociaal verzekerden hierover te informeren en te verifiëren of de betrokkenen een recht op werkloosheidsuitkeringen kunnen doen gelden, alvorens vast te stellen dat de betrokkenen aanspraak kunnen maken op het overbruggingsrecht.

Om die reden bevelen we de Belgische wetgever aan om in de Wet Handvest Sociaal Verzekerde zelf een op alle socialezekerheidsregelingen toepasselijke, maar toch voldoende gedetailleerde omschrijving van het begrip 'dienstige inlichtingen' te geven. De omschrijving ervan in de werkloosheidsverzekering, aangevuld met de expliciete vermelding dat de regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen, kan hiervoor model staan.

b. Gevallen van ambtshalve onderzoek

1117. De Wet Handvest Sociaal Verzekerde bepaalt dat bij koninklijk besluit moet worden bepaald in welke gevallen een ambtshalve onderzoek van het recht op socialezeerheidsprestaties mogelijk is. Vrijwel geen enkele socialezekerheidsregeling kent echter gevallen waarin het onderzoek van het recht op prestaties ambtshalve moet worden verricht. De wettelijke pensioenverzekeringen en de regeling inzake de moederschapshulp voor zelfstandigen vormen de enige uitzondering hierop.[2458]

De Wet Handvest Sociaal Verzekerde dateert evenwel van 1995. Sindsdien hebben zich tal van technologische ontwikkelingen voorgedaan. Binnen het bestek van dit onderzoek hebben we zelf niet

2457 Zie bv. verslag 2019/03 van 26 september 2019 van het Algemeen Beheerscomité voor het sociaal statuut der zelfstandigen, 17.

2458 Zie voor een exhaustief overzicht van de toepasselijke wetsbepalingen, D. DUMONT, "Le phénomène du non-recours aux prestations, un défi pour l'effectivité (et la légitimité) du droit de la sécurité sociale. Un état de l'art et un agenda pour la recherche juridique", *TSR* 2020, 398-401.

kunnen nagaan in welke gevallen het ambtshalve onderzoeken van het recht op prestaties in elk van de onderzochte socialezekerheidsregelingen mogelijk kan zijn.[2459]

We formuleren de aanbeveling dat de socialezekerheidsinstellingen wordt gevraagd een nieuw onderzoek te doen naar de mogelijkheden om het recht op socialezekerheidsuitkeringen ambtshalve te onderzoeken en daarover een goed gedocumenteerd en gemotiveerd verslag uit te brengen aan het parlement.[2460]

2. Informatie over individuele rechten en verplichtingen

1118. We gaan eerst na of de publiekrechtelijke socialezekerheidsinstellingen via hun website voldoende informatie verschaffen (a) en vervolgens of ze online simulatoren of persoonlijke accounts ter beschikking stellen of een link ernaar bevatten (b). Binnen het bestek van dit onderzoek hebben we geen analyse kunnen maken van de websites van de talrijke meewerkende socialezekerheidsinstellingen.

a. Omvang van de informatie

1119. De websites van de bevoegde publiekrechtelijke instellingen bevatten meestal voldoende tot zeer gedetailleerde en actuele informatie over de rechten en verplichtingen van de sociaal verzekerden in het kader van de onderzochte socialezekerheidsregelingen. De instellingen stellen via hun website ook administratieve formulieren ter beschikking. Dat geldt voor het RIZIV, de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering, Fedris, de RVA, de Federale Pensioendienst en het RSVZ, wat de regeling van het overbruggingsrecht betreft.

Op de website van het RSVZ vindt men nuttige basisinformatie over "arbeidsongeschiktheid" en "pensioen" van zelfstandigen. Wat arbeidsongeschiktheid betreft, wordt goed verwezen naar de uitgebreide website van het RIZIV. Wat pensioenen betreft, zouden de webpagina's van het RSVZ kunnen verwijzen naar de uitgebreide website van de Federale Pensioendienst.

Elementaire specifieke informatie inzake arbeidsongevallen en gestructureerde informatie inzake beroepsziekten ontbreken alsnog, wat de personeelsleden van de Belgische Staat betreft.

Voor zeelieden is de informatie op de websites van de RSZ, het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte- en invaliditeitsverzekering schaars en ontoereikend. Het gaat weliswaar om een zeer klein aantal sociaal verzekerden. De onderzoekers hebben voorts mogen ondervinden dat telefonische contacten leiden tot een vlotte informatieverstrekking.

1120. Het "Portaal Sociale Zekerheid", een gezamenlijk initiatief van de FOD Sociale Zekerheid en de publiekrechtelijke socialezekerheidsinstellingen, verschaft basisinformatie over de sociale zekerheid en

---

2459 Zie D. DUMONT, "Le phénomène du non-recours aux prestations, un défi pour l'effectivité (et la légitimité) du droit de la sécurité sociale. Un état de l'art et un agenda pour la recherche juridique", *TSR* 2020, 377-420, voor een eerste analyse van de haalbaarheid van een meer automatische toekenning van socialezekerheidsrechten op basis van de uitwisseling van gegevens met eerbiediging van de privacy van de sociaal verzekerden); B. SPRUYT, *La Banque-carrefour de la sécurité sociale : vers une généralisation de l'octroi automatique des droits sociaux ?*, Jemeppe, masterthesis Haute école de la Province de Liège, 2019, 142p.

2460 Cf., wat socialebijstandsuitkeringen betreft, het door BELSPO gefinancierde TAKE Project, https://socialsecurity.belgium.be/nl/sociale-rechten-toekennen/take-project.

links naar de onlinediensten van de bevoegde instellingen ten behoeve van burgers en ondernemingen.[2461]

Dat waardevol initiatief houdt op zich evenwel geen verbetering in van de informatieverstrekking via de websites van de publiekrechtelijke socialezekerheidsinstellingen. We formuleren dan ook de aanbeveling dat de informatieverstrekking van de betrokken instellingen voor de hogervermelde aandachtspunten wordt getild naar een hoger niveau.

b. Online simulatoren en persoonlijke accounts

1121. De meeste websites van de publiekrechtelijke socialezekerheidsinstellingen bevatten geen simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen. Dat geldt voor de websites van het RIZIV, de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering, de RVA, de Hulpkas voor werkloosheidsuitkeringen, Fedris en het RSVZ.

De website van de RVA bevat wel links naar een aantal online toepassingen en onder meer ook naar de online toepassingen van de uitbetalingsinstellingen waarmee werklozen hun verzoeken om uitkeringen kunnen doen en hun persoonlijk dossier kunnen raadplegen.

De website van het RSVZ bevat een link voor het online aanvragen van een pensioen en een link naar de applicatie mypension.be, die men ook terugvindt op de website van de Federale Pensioendienst. Gepensioneerden kunnen online niet alleen pensioenaanvragen indienen, maar ook pensioenramingen en loopbaanoverzichten aanvragen en hun dossier na de ingangsdatum van hun pensioen opvolgen.

C. Synthese van onze remediëringspistes

1122. De Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming hecht een groot belang aan het verlenen van degelijke informatie aan de sociaal verzekerden. De Belgische Wet Handvest Sociaal Verzekerde verplicht de socialezekerheidsinstellingen om dienstige inlichtingen te verstrekken aan de sociaal verzekerden en bepaalt dat wat wordt beschouwd als dienstige inlichtingen, moet worden vastgelegd voor elke socialezekerheidsregeling afzonderlijk. We stellen vast dat de desbetreffende wetgeving geen of, qua kwaliteit, sterk uiteenlopende omschrijvingen van het begrip dienstige inlichtingen geeft voor de onderscheiden socialezekerheidsregelingen. De Belgische wetgeving waarborgt momenteel niet dat sociaal verzekerden toegang hebben tot informatie die voldoet aan de kwaliteit die de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming nastreeft. Een eerste remediëringspiste heeft betrekking daarop.

Werknemers die gedurende enige tijd gewerkt hebben als zelfstandige, genieten een verlenging van zowel de referentieperiode waarin zij de wachttijd moeten volbrengen, als de periode van 3 jaar waarin zij hun verworven toelaatbaarheid tot de werkloosheidsverzekering bewaren. Blijkbaar maken weinig van de ervoor in aanmerking komende personen hiervan gebruik. We bevelen de wetgever aan om de socialeverzekeringsfondsen de expliciete verplichting op te leggen de sociaal verzekerden hierover te informeren en te verifiëren of de betrokkenen een recht op werkloosheidsuitkeringen kunnen doen gelden, alvorens vast te stellen dat de betrokkenen aanspraak kunnen maken op het overbruggingsrecht.

2461 De site kan worden geraadpleegd via socialsecurity.be/citizen/nl.

De toegang tot socialezekerheidsprestaties wordt sterk bevorderd, ingeval het recht op socialezekerheidsprestaties ambtshalve wordt onderzocht. De Wet Handvest Sociaal Verzekerde bepaalt dat bij koninklijk besluit moet worden vastgelegd in welke gevallen een ambtshalve onderzoek van het recht op socialezekerheidsprestaties mogelijk is. Dergelijke bepalingen bestaan in vrijwel geen enkele van de onderzochte socialezekerheidsregelingen. Een tweede remediëringspiste wil daaraan verhelpen.

De websites van de bevoegde publiekrechtelijke instellingen bevatten meestal, maar niet altijd afdoende informatie over de rechten en verplichtingen van de sociaal verzekerden in het kader van de onderzochte socialezekerheidsregelingen. Een derde remediëringspiste strekt ertoe de informatieverstrekking te tillen naar een hoger niveau.

Onze vierde remediëringspiste vloeit ten slotte voort uit onze vaststelling dat de meeste websites van de publiekrechtelijke socialezekerheidsinstellingen niet voorzien in een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen.

1123. Op grond van die vaststellingen en onze in dit hoofdstuk geformuleerde aanbevelingen stellen we volgende remediëringspistes voor, wat de transparantie van de socialezekerheidsregelingen betreft:

Remediëringspiste 28. In de Wet Handvest Sociaal Verzekerde een op alle socialezekerheidsregelingen toepasselijke en voldoende gedetailleerde omschrijving van het begrip 'dienstige inlichtingen' opnemen met onder meer de expliciete vermelding dat ook zowel te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen als de regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen.

Remediëringspiste 29. De socialeverzekeringsfondsen een expliciete wettelijke verplichting opleggen om de sociaal verzekerden die eerder hebben gewerkt als werknemer, te informeren over de verlenging van de referteperiode en de periode waarin de toelaatbaarheid in de werkloosheidsverzekering behouden blijft en om te verifiëren of de betrokkenen een recht op werkloosheidsuitkeringen kunnen doen gelden, alvorens na te gaan of de betrokkenen aanspraak kunnen maken op het overbruggingsrecht.

Remediëringspiste 30. De socialezekerheidsinstellingen een nieuw onderzoek doen uitvoeren naar de mogelijkheden om het recht op socialezekerheidsuitkeringen ambtshalve te onderzoeken en daarover een gedocumenteerd en gemotiveerd verslag doen uitbrengen aan het parlement.

Remediëringspiste 31. De informatieverstrekking op de websites van de publiekrechtelijke socialezekerheidsinstellingen verbeteren.
Daartoe kan worden bijgedragen door:

- op de webpagina's van het RSVZ die betrekking hebben op pensioenen, stelselmatig te verwijzen naar de desbetreffende pagina's op de website van de Federale Pensioendienst;
- wat de ambtenaren van de Belgische Staat betreft, alle elementaire specifieke informatie inzake arbeidsongevallen en goed gestructureerde

informatie inzake beroepsziekten aan te brengen op de website van Fedris;

– informatie over zeelieden van een, rekening houdend met het geringe aantal sociaal verzekerden, behoorlijk niveau aanbrengen op de websites van de RSZ, het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 32. De websites van alle publiekrechtelijke socialezekerheidsinstellingen voorzien van een persoonlijk account van de sociaal verzekerden of van een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen of een link aanbrengen naar de websites van de meewerkende instellingen, die zijn voorzien van een simulator of persoonlijk account van de sociaal verzekerden.

Deel 4. Remediëringspistes per sociaal risico en per beroepscategorie

1124. In deel 3 hebben we onze remediëringspistes geformuleerd met betrekking tot de formele verzekeringsdekking (remediëringspistes 1-11), de effectieve verzekeringsdekking (remediëringspistes 12-16), de adequaatheid (remediëringspistes 17-26) en de transparantie (remediëringspistes 27-31), zoals omschreven in de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

In dit deel groeperen we de remediëringspistes per sociaal risico en vervolgens per beroepscategorie. We behouden daarbij de nummers van de remediëringspistes, maar vermelden de remediëringspistes en de daarbij horende maatregelen die relevant zijn voor het desbetreffende sociaal risico respectievelijk de desbetreffende beroepscategorie.

Hoofdstuk 1. Remediëringspistes per sociaal risico

1125. We vermelden, achtereenvolgens voor de verzekering voor geneeskundige verzorging (A), de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen (B),de ouderschapsverzekeringen (C), de arbeidsongevallen en beroepsziekteverezkeringen (D), de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling voor zeelieden en de regeling van het overbruggingsrecht (E) en de pensioenverzekeringen (F), de remediëringspistes (met behoud van het nummer dat we ze hebben gegeven in deel 3) en de daarbij horende maatregelen die relevant zijn voor het desbetreffende sociaal risico.

A. Verzekering voor geneeskundige verzorging

1126. Wat de verzekering voor geneeskundige verzorging betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 2: Gerechtigden die zich, in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging, niet uit eigen beweging aansluiten bij een verzekeringsinstelling, daartoe uitnodigen en, zo nodig, ambtshalve aansluiten bij de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 3: Waarborgen dat het uitwonend huispersoneel[2462], alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[2463], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[2464], artsen in opleiding[2465] en deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst[2466] op grond van die hoedanigheid verplicht verzekerd zijn.

Remediëringspiste 4: Waarborgen dat gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekerd zijn.

2462 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

2463 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2464 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

2465 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

2466 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

Remediëringspiste 5: Waarborgen dat personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[2467], socio-culturele en sportactiviteiten[2468], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[2469], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[2470], studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het onderwijs[2471] en jonge leerlingen die arbeiden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst[2472] verplicht verzekerd zijn.

Remediëringspiste 9: Student-zelfstandigen die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofberoep verschuldigd zijn[2473] en jonge helpers van zelfstandigen[2474] verplicht verzekeren op grond van die hoedanigheid.

Voor zover de wetgever rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij voor de jonge helpers van zelfstandigen eventueel een lagere minimumbijdrage dan deze voor zelfstandigen in hoofdberoep opleggen of andere compenserende maatregelen nemen.

Remediëringspiste 10: Waarborgen dat student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn[2475], en toevallige helpers van zelfstandigen[2476] op grond van hun arbeid verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging.

Remediëringspiste 12: Opheffen van de bijzondere wachttijden in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging voor bepaalde gepensioneerde zeelieden, zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt en zelfstandigen die willen gebruik maken van de voortgezette verzekering.

Remediëringspiste 17: Het persoonlijk aandeel in het verzekerd tarief dat de verzekering voor geneeskundige verzorging ten laste legt van de gerechtigden, waar nodig terugbrengen tot het door de Europese Code Sociale Zekerheid toegelaten maximumpercentage.

Remediëringspiste 28: In de Wet Handvest Sociaal Verzekerde een toepasselijke en voldoende gedetailleerde omschrijving van het begrip 'dienstige inlichtingen' opnemen met onder meer de expliciete vermelding dat ook te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen behoren tot de dienstige inlichtingen.

Remediëringspiste 30: De socialezekerheidsinstellingen een nieuw onderzoek doen uitvoeren naar de mogelijkheden om het recht op socialezekerheidsprestaties ambtshalve te onderzoeken en daarover een gedocumenteerd en gemotiveerd verslag doen uitbrengen aan het parlement.

2467 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.

2468 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.

2469 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.

2470 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.

2471 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.

2472 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

2473 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2474 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 2° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2475 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2476 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 4° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen en artikel 5 van het Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

Remediëringspiste 31: Informatie over zeelieden van een, rekening houdend met het geringe aantal sociaal verzekerden, behoorlijk niveau aanbrengen op de websites van het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 32: De websites van het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering voorzien van persoonlijk account van de sociaal verzekerden of van een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen of een link aanbrengen naar de websites van de meewerkende instellingen, die zijn voorzien van een simulator of persoonlijk account van de sociaal verzekerden.

B. Arbeidsongeschiktheidsverzekeringen

1127. Wat de verzekering voor geneeskundige verzorging betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 3: Waarborgen dat het uitwonend huispersoneel[2477], alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[2478], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[2479], artsen in opleiding[2480] en deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst[2481] op grond van die hoedanigheid verplicht verzekerd zijn.

Remediëringspiste 4: Waarborgen dat gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekerd zijn of hun bestaande specifieke arbeidsongevallenregeling omvormen tot een regeling die dekking geeft bij arbeidsongeschiktheid.

Remediëringspiste 5: Personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[2482], socio-culturele en sportactiviteiten[2483], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[2484], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[2485], studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het onderwijs[2486] en jonge leerlingen die arbeiden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst[2487] de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de werknemersverzekering of bij de overzeese sociale zekerheid.

Remediëringspiste 8: Voor zelfstandigen een eigenlijke arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering invoeren of minstens de door de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de pensioenverzekering gedekte

---

2477 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

2478 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2479 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

2480 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

2481 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2482 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.

2483 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.

2484 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.

2485 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.

2486 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.

2487 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

sociale risico's zo omschrijven dat zij bij het overlijden van zelfstandigen als gevolg van een aan de beroepsuitoefening te wijten ongeval of ziekte voorzien in een begrafenisvergoeding en in vergoedingen voor alle door de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor werknemers beschermde nabestaanden.

Remediëringspiste 9: Student-zelfstandigen die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofberoep verschuldigd zijn[2488] en jonge helpers van zelfstandigen[2489] verplicht verzekeren.

Voor zover de wetgever rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij voor de jonge helpers van zelfstandigen eventueel een lagere minimumbijdrage dan deze voor zelfstandigen in hoofdberoep opleggen of andere compenserende maatregelen nemen.

Remediëringspiste 10: Student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn[2490], en toevallige helpers van zelfstandigen[2491] de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen of bij de overzeese sociale zekerheid.

Remediëringspiste 13: Omvormen van de principiële wachttijd tot een uitzonderlijke wachttijd met vrijstellingen in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste om de wachttijd voor werknemers terugbrengen tot 6 maanden (met 400 arbeids- en gelijkgestelde uren en de arbeidsdagen en-uren, ook voor atypische werknemers, omzetten naar dagen en uren in een zesdagenweek).

Invoeren van een vrijstelling van de wachttijd voor zelfstandigen die arbeidsongeschikt zijn als gevolg van een aan hun beroepsuitoefening te wijten ongeval of ziekte.

Invoeren van een vrijstelling van de wachttijd voor jonge zeelieden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.

Remediëringspiste 14: Verlengen van 15 dagen tot 30 dagen van de periode waarin zeelieden die hun hoedanigheid van sociaal verzekerde verliezen toch nog verzekerd blijven in het kader van hun arbeidsongeschiktheidsverzekering.

Het volledig in mindering brengen van de door zelfstandigen gedeeltelijk of volledig volbrachte wachttijd in de arbeidsongeschiktheidsverzekering[2492] voor werknemers.

Remediëringspiste 15: Opheffen van de carenzdag in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.

Opheffen van de carenzperiode voor zelfstandigen of, als dat niet opportuun wordt geacht, het verminderen de carenzperiode tot 1 carenzdag of in ieder geval tot de eerste drie dagen van inkomstenderving.

2488 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2489 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 2° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2490 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2491 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 4° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen en artikel 5 van het Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2492 Wat de ouderschapsverzekeringe betreft, geldt dat onverimnderd onze aanbeveling om de wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof op te heffen.

Remediëringspiste 18: De betalingstermijn waarin de beslissingstermijn is inbegrepen verminderen tot 30 dagen in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen voor zeelieden en zelfstandigen.

Remediëringspiste 19: De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zeelieden zodanig verhogen dat zij ten minste de grondrechtelijke vervangingsratio en de 60%-armoedegrens bereiken.

Remediëringspiste 20: De invaliditeitsuitkeringen voor samenwonende gerechtigden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers zodanig verhogen dat zij in een redelijke verhouding staan tot de uitkering voor de grondrechtelijke modelgerechtigde.

Remediëringspiste 21: Het recht op de minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers en zeelieden laten ingaan bij de ingang van het recht op die uitkeringen.

Remediëringspiste 22: De minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid optrekken tot ten minste het niveau van de Europese 60%-armoedegrens.

Remediëringspiste 25: De forfaitaire arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen omvormen tot aan de gederfde nettoberoepsinkomsten gekoppelde uitkeringen van een vergelijkbaar niveau als de werknemersuitkeringen, met behoud van een gewaarborgde minimumuitkering.

De arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid ten minste verhogen tot de grondrechtelijke vervangingsratio.

Voorzien in een traject voor de re-integratie van arbeidsongeschikte zelfstandigen.

Voor samenwonende zelfstandigen de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

Remediëringspiste 26: De aparte arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden opheffen en integreren in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers.

Remediëringspiste 27: Voor alle arbeidsongeschiktheidsverzekeringen nagaan of de cumulatie van een socialezekerheidsuitkering met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Remediëringspiste 28: In de Wet Handvest Sociaal Verzekerde een toepasselijke en voldoende gedetailleerde omschrijving van het begrip ‘dienstige inlichtingen’ opnemen met onder meer de expliciete vermelding dat ook zowel te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen als de regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen.

Remediëringspiste 30: De socialezekerheidsinstellingen een nieuw onderzoek doen uitvoeren naar de mogelijkheden om het recht op socialezekerheidsprestaties ambtshalve

te onderzoeken en daarover een gedocumenteerd en gemotiveerd verslag doen uitbrengen aan het parlement.

Remediëringspiste 31: Informatie over zeelieden van een, rekening houdend met het geringe aantal sociaal verzekerden, behoorlijk niveau aanbrengen op de websites van het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 32: De websites van het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering voorzien van persoonlijk account van de sociaal verzekerden of van een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen of een link aanbrengen naar de websites van de meewerkende instellingen, die zijn voorzien van een simulator of persoonlijk account van de sociaal verzekerden.

C. Ouderschapsverzekeringen

1128. Wat de ouderschapsverzekeringen betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 1: Voorzien in een regeling van pleegouderverlof voor in de ouderschapsverzekering voor zeelieden.

Remediëringspiste 3: Waarborgen dat het uitwonend huispersoneel[2493], alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[2494], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[2495], artsen in opleiding[2496] en deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst[2497] op grond van die hoedanigheid verplicht verzekerd zijn.

Remediëringspiste 4: Waarborgen dat gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekerd zijn of hun bestaande specifieke arbeidsongevallenregeling omvormen tot een regeling die dekking geeft bij ouderschap.

Remediëringspiste 5: Personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[2498], socio-culturele en sportactiviteiten[2499], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[2500], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[2501], studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het onderwijs[2502] en jonge leerlingen die arbeiden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst[2503] de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de werknemersverzekering of bij de overzeese sociale zekerheid.

2493 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

2494 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2495 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

2496 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

2497 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2498 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.

2499 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.

2500 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.

2501 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.

2502 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.

2503 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

Remediëringspiste 9: Student-zelfstandigen die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofberoep verschuldigd zijn[2504] en jonge helpers van zelfstandigen[2505] verplicht verzekeren.

Voor zover de wetgever rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij voor de jonge helpers van zelfstandigen eventueel een lagere minimumbijdrage dan deze voor zelfstandigen in hoofdberoep opleggen of andere compenserende maatregelen nemen.

Remediëringspiste 10: Student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn[2506], en toevallige helpers van zelfstandigen[2507] de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen of bij de overzeese sociale zekerheid.

Remediëringspiste 12: Opheffen van de wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof.

Remediëringspiste 13: Omvormen van de principiële wachttijd tot een uitzonderlijke wachttijd met vrijstellingen voor adoptieverlof en pleegouderverlof of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste de wachttijd voor werknemers voor werknemers terugbrengen tot 6 maanden (met 400 arbeids- en gelijkgestelde uren) en de arbeidsdagen en -uren, ook voor atypische werknemers, naar dagen en uren in een zesdagenweek.

Remediëringspiste 14: Verlengen van 15 dagen tot 30 dagen van de periode waarin zeelieden die hun hoedanigheid van sociaal verzekerde verliezen toch nog verzekerd blijven in het kader van hun ouderschapsverzekering.

Volledig de door zelfstandigen gedeeltelijk of volledig volbrachte wachttijd in mindering brengen in de ouderschapsverzekering[2508] voor werknemers.

De regels inzake het behoud en samentelling van wachttijden voor ouderschapsuitkeringen toepasselijk maken op de uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

Remediëringspiste 16: Verlengen van de totale duur van de verplichte en facultatieve moederschapsrust voor vrouwelijke zelfstandigen van 12 tot 15 weken en, bij geboorte van een meerling, met 4 weken in plaats van met 1 week.

Invoeren van een regeling van pleegouderverlof voor zeelieden en afstemmen van de duur van het bestaande adoptieverlof en het in te voeren pleegouderverlof op de duur van het adoptieverlof voor werknemers.

2504 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2505 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 2° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2506 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2507 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 4° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen en artikel 5 van het Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2508 Wat de ouderschapsverzekeringe betreft, geldt dat onverimnderd onze aanbeveling om de wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof op te heffen.

De duur van het vaderschaps- en geboorteverlof in alle ouderschapsverzekeringen gelijkschakelen met de duur van het adoptieverlof voor werknemers.

De "vaderschapsrust" in de ouderschapsverzekering voor zeelieden, ingeval van overlijden van de moeder of haar hospitalisatie voor meer dan 7 dagen, omzetten in een verlof voor de meeouder.

Voorzien in de omzetting van de nabevallingsrust voor het geval de moeder na de bevalling wordt gehospitaliseerd voor meer dan 7 dagen in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen, zoals in de werknemers-verzekering.

Remediëringspiste 18: De betalingstermijn waarin de beslissingstermijn is inbegrepen verminderen tot 30 dagen in alle ouderschapsverzekeringen.

Remediëringspiste 21: Minimumouderschapsuitkeringen invoeren voor werknemers en zeelieden.

Remediëringspiste 22: De moederschapsuitkeringen voor werknemers optrekken tot ten minste het niveau van de Europese 60%-armoedegrens.

Remediëringspiste 25: Voor samenwonende zelfstandigen de ouderschapsuitkeringen verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

Remediëringspiste 26: De aparte ouderschapsverzekering voor zeelieden opheffen en integreren in de ouderschapsverzekering voor werknemers.

Remediëringspiste 27: Voor alle ouderschapsverzekeringen nagaan of de cumulatie van een socialezekerheidsuitkering met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Remediëringspiste 28: In de Wet Handvest Sociaal Verzekerde een toepasselijke en voldoende gedetailleerde omschrijving van het begrip 'dienstige inlichtingen' opnemen met onder meer de expliciete vermelding dat ook zowel te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen als de regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen.

Remediëringspiste 30: De socialezekerheidsinstellingen een nieuw onderzoek doen uitvoeren naar de mogelijkheden om het recht op socialezekerheidsprestaties ambtshalve te onderzoeken en daarover een gedocumenteerd en gemotiveerd verslag doen uitbrengen aan het parlement.

Remediëringspiste 31: Informatie over zeelieden van een, rekening houdend met het geringe aantal sociaal verzekerden, behoorlijk niveau aanbrengen op de websites van het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 32: De websites van het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering voorzien van persoonlijk account van de sociaal verzekerden of van een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen of een link aanbrengen naar de

websites van de meewerkende instellingen, die zijn voorzien van een simulator of persoonlijk account van de sociaal verzekerden.

D. Arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen

1129. Wat de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 3: Waarborgen dat het uitwonend huispersoneel[2509], alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[2510], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[2511], artsen in opleiding[2512] en deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst[2513] op grond van die hoedanigheid verplicht verzekerd zijn.

Remediëringspiste 4: Waarborgen dat gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekerd zijn of hun bestaande specifieke arbeidsongevallen-regeling omvormen tot een regeling die dekking geeft bij overlijden aan de gevolgen van een arbeidsongeval of beroepsziekte.

Remediëringspiste 5: Waarborgen dat personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[2514], socio-culturele en sportactiviteiten[2515], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[2516], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[2517], studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het onderwijs[2518] en jonge leerlingen die arbeiden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst[2519] verplicht verzekerd zijn.

Remediëringspiste 8: Voor zelfstandigen een eigenlijke arbeidsongevallen- en beroepsziekte-verzekering invoeren of minstens de door de arbeidsongeschiktheids-verzekering en de pensioenverzekering gedekte sociale risico's zo omschrijven dat zij bij het overlijden van zelfstandigen als gevolg van een aan de beroepsuitoefening te wijten ongeval of ziekte voorzien in een begrafenisvergoeding en in vergoedingen voor alle door de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor werknemers beschermde nabestaanden.

Remediëringspiste 15: Opheffen van de bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid geldende carenzperiode van 14 dagen in de beroepsziekte verzekering voor werknemers.

2509 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

2510 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2511 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

2512 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

2513 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2514 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.

2515 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.

2516 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.

2517 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.

2518 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.

2519 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

Beroepsziektevergoedingen wegens het overlijden van de sociaal verzekerde in de werknemersverzekering laten ingaan op de dag van het overlijden van de sociaal verzekerde, naar analogie van de ingang van arbeidsongevallenvergoedingen bij overlijden.

Remediëringspiste 18: De beslissingstermijn in de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen expliciet bepalen op ten hoogste 4 maanden en de betalingstermijn bepalen op 30 dagen.

Remediëringspiste 19: De wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen in de verzekering publieke sector zodanig verhogen dat zij ten minste de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

Remediëringspiste 20: De wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen voor samenwonende gerechtigden zodanig verhogen dat zij in een redelijke verhouding staan tot de uitkering voor de grondrechtelijke modelgerechtigde.

Remediëringspiste 21: De maximale jaarlijkse bezoldiging in de verzekering publieke sector optrekken tot het maximumbasisloon in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor de private sector en de opgetrokken jaarlijkse bezoldiging koppelen aan de evolutie van de index zoals in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor de private sector.

Remediëringspiste 25: Een preventieregeling opzetten voor zelfstandigen die worden getroffen of zijn bedreigd door een aan hun beroepsuitoefening te wijten ziekte.

De arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen afstemmen op de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor werknemers in de gevallen waarin de arbeidsongeschiktheid voortvloeit uit een ongeval of ziekte te wijten aan de uitoefening van de zelfstandige beroepsbezigheid.

Rekening houdend met beide voorgaande maatregelen en met onze remediërings¬voorstellen inzake de formele en effectieve verzekerings¬dekking, overwegen om een arbeidsongevallen- en beroepsziekte¬verzekering voor zelfstandigen in te richten (zie ook remediëringspiste 8).

Remediëringspiste 27: Een re-integratietraject ontwikkelen voor de arbeidsongeschikte slachtoffers van arbeids(weg)ongevallen en beroepsziekten.

De beroepsherscholing van arbeidsongeschikte slachtoffers ondersteunen in de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen.

Voor alle arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen nagaan of de cumulatie van een vergoeding met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een vergoedingsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Remediëringspiste 28: In de Wet Handvest Sociaal Verzekerde een toepasselijke en voldoende gedetailleerde omschrijving van het begrip ‘dienstige inlichtingen’ opnemen met onder meer de expliciete vermelding dat ook zowel te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen als de

regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen.

Remediëringspiste 30: De socialezekerheidsinstellingen een nieuw onderzoek doen uitvoeren naar de mogelijkheden om het recht op socialezekerheidsprestaties ambtshalve te onderzoeken en daarover een gedocumenteerd en gemotiveerd verslag doen uitbrengen aan het parlement.

Remediëringspiste 31: Wat de ambtenaren van de Belgische Staat betreft, alle elementaire specifieke informatie inzake arbeidsongevallen en goed gestructureerde informatie inzake beroepsziekten aanbrengen op de website van Fedris.

Remediëringspiste 32: De websites van Fedris voorzien van persoonlijk account van de sociaal verzekerden of van een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen of een link aanbrengen naar de websites van de meewerkende instellingen, die zijn voorzien van een simulator of persoonlijk account van de sociaal verzekerden.

E. Werkloosheidsverzekering, wachtgeldenregeling en overbruggingsrecht

1130. Met betrekking tot de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling voorzeelieden en de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 3: Waarborgen dat het uitwonend huispersoneel[2520], alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[2521], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[2522], artsen in opleiding[2523] en deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst[2524] op grond van die hoedanigheid verplicht verzekerd zijn.

Remediëringspiste 4: Waarborgen dat gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekerd zijn of hun specifieke vergoedingsregeling bij staking van het gevangenispersoneel uit te breiden tot alle andere gevallen van ontstentenis van werk die niet te wijten zijn aan het toedoen van de betrokken gedetineerde.

Remediëringspiste 5: Personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[2525], socio-culturele en sportactiviteiten[2526], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[2527], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[2528], studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het

---

2520 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

2521 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2522 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

2523 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

2524 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2525 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.

2526 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.

2527 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.

2528 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.

onderwijs[2529] en jonge leerlingen die arbeiden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst[2530] de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de werknemersverzekering of bij de overzeese sociale zekerheid.

Remediëringspiste 7: Voor zelfstandigen een werkloosheidsverzekering invoeren of het door de regeling van het overbruggingsrecht gedekte sociaal risico omschrijven op zodanige wijze dat de regeling haar prestaties verleent in alle gevallen waarin arbeidsgeschikte zelfstandigen wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil noch arbeid, noch beroepsinkomsten hebben.

Ingeval dat (nog) niet opportuun wordt geacht, bevelen we aan dat de gevallen waarin zelfstandigen worden gedwongen elke zelfstandige activiteit te onderbreken door omstandigheden onafhankelijk van hun wil en de gevallen waarin zelfstandigen zich bevinden in economische moeilijkheden en daardoor elke zelfstandige activiteit officieel stopzetten, minstens zouden worden opgesomd op een enuntiatieve in plaats van op een exhaustieve wijze.

Remediëringspiste 9: Student-zelfstandigen die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofberoep verschuldigd zijn[2531] en jonge helpers van zelfstandigen[2532] verplicht verzekeren.

Voor zover de wetgever rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij voor de jonge helpers van zelfstandigen eventueel een lagere minimumbijdrage dan deze voor zelfstandigen in hoofdberoep opleggen of andere compenserende maatregelen nemen.

Remediëringspiste 10: Student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn[2533], en toevallige helpers van zelfstandigen[2534] de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen of bij de overzeese sociale zekerheid.

Remediëringspiste 11: Zelfstandigen in bijberoep die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn[2535], verplicht verzekeren.

Voor zover de wetgever het opportuun acht, kan hij dat voordeel voorbehouden aan de zelfstandigen in bijberoep die ten minste de helft van de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn, naar analogie van de bijdrageregeling voor student-zelfstandigen.

Remediëringspiste 12: Opheffen van de loopbaanduurvoorwaarde van 8 kwartalen van pensioenopbouw voor de toekenning van het overbruggingsrecht bij definitieve stopzetting van een zelfstandige beroepsbezigheid wegens economische moeilijkheden.

2529 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.

2530 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

2531 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2532 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 2° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2533 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2534 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 4° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen en artikel 5 van het Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2535 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 12, § 2, eerste lid van het Sociaal Statuut Zelfstandigen

Remediëringspiste 13: Verminderen van de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers jonger dan 26 jaar tot 156 dagen (met 400 arbeids- en gelijkgestelde uren en de omzetting ervan, ook voor atypische werknemers, naar uren in een zesdagenweek) en voor de toekenning van inschakelingsuitkeringen eveneens tot 156 dagen.

Verminderen van de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers ouder dan 36 jaar tot de wachttijd die geldt voor werknemers jonger dan 36 jaar.

Opheffen van de beperking tot een maximumaantal arbeidsdagen per kwartaal van het door vrijwillig deeltijdse werknemers volbrachte aantal arbeidsdagen.

Uitdrukken van de door seizoenarbeiders te volbrengen wachttijd in arbeidsuren en het verlengen van de referteperiode waarin zij die arbeidsuren moeten volbrengen zoals voor deeltijdse werknemers.

Zelfstandigen die zich kunnen beroepen op bijdragebetalingen in de loop van de voorafgaande 16 kwartalen van de wachttijd van verzekering in de regeling van het overbruggingsrecht vrijstellen van de wachttijd in die regeling of ten minste de wachttijd van 4 kwartalen voor de betrokkenen verminderen tot het aantal kwartalen bijdrageplicht, dat zij nog moeten vervullen.

Remediëringspiste 14: In de wachtgeldenregeling voor zeelieden een regel invoeren tot behoud van een verworven toelaatbaarheid, naar analogie van de 3-jaarregel in de werkloosheidsverzekering.

Voorzien in het behoud van een reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijd of het reeds verworven recht op toegang tot het overbruggingsrecht voor zelfstandigen die werknemer worden, zolang de betrokkenen de wachttijd in de werkloosheidsverzekering nog aan het vervullen zijn.

Remediëringspiste 15: De financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen laten ingaan op de eerste dag van de week die volgt op de intrede van het sociaal risico.

Remediëringspiste 16: Opheffing van de looptijd van de financiële uitkering in het overbruggingsrecht op het niveau van de loopbaan van de zelfstandigen en de looptijd van de financiële uitkering per geval bepalen op ten minste 12 maanden, ongeacht de grond waarop de uitkering wordt toegekend.

Verlengen van de minimumlooptijd van de financiële uitkering voor zelfstandigen die een bepaalde loopbaanduurvoorwaarde hebben volbracht of een daartoe goedgekeurde beroepsopleiding of begeleiding volgen en/of het verlenen van een aansluitende toegang tot de werkloosheidsverzekering bij het verstrijken van de looptijd van de financiële uitkering.

De verlenging van de looptijd van de financiële uitkering moet gepaard gaan met een verlenging van de periode waarin de gerechtigde de hoedanigheid van sociaal verzekerde behoudt in de verzekering voor geneeskundige verzorging, de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering en de pensioenverzekering.

Remediëringspiste 18: Zowel de beslissingstermijn als de betalingstermijn bepalen op 30 dagen in de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling voor zeelieden en de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen.

Remediëringspiste 19: De wachtgelden voor zeelieden, de werkloosheidsuitkeringen in tweede en derde vergoedingsperiode en de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters zodanig verhogen dat zij ten minste de grondrechtelijke vervangingsratio en de 60%-armoedegrens bereiken.

Remediëringspiste 20: Voor samenwonende gerechtigden de werkloosheidsuitkeringen in de derde vergoedingsperiode, de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters en de wachtgelden voor zeelieden zodanig verhogen dat zij in een redelijke verhouding staan tot de uitkering voor de grondrechtelijke modelgerechtigde.

Voor alleenstaande gerechtigden de inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters zodanig verhogen dat zij in een redelijke verhouding staan tot de uitkering voor de grondrechtelijke modelgerechtigde.

Remediëringspiste 21: Voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten de uurtoeslag niet verminderen voor alleenstaande en samenwonende werknemers en de RSZ-bonus niet in mindering brengen bij het berekenen van de inkomensgarantie-uitkering.

Voor vrijwillig deeltijdse werknemers in de werkloosheidsverzekering het aantal vergoedbare halve arbeidsdagen beter afstemmen op hun gemiddelde arbeidsduur.

Het bedrag van de wachtgelden voor zeelieden optrekken tot een niveau dat vergelijkbaar is met het niveau van de werkloosheiduitkeringen.

Remediëringspiste 22: De minimumwerkloosheidsuitkeringen voor werknemers optrekken tot ten minste het niveau van de Europese 60%-armoedegrens.

Remediëringspiste 25: Voorzien in tewerkstellings¬bevorderende en opleidings-ondersteunende prestaties in het kader van de regeling van het overbruggingsrecht.

Wat de regeling van het overbruggingsrecht betreft, rekening houdend met beide voorgaande maatregelen en onze remediëringsvoorstellen inzake de formele en effectieve verzekeringsdekking, overwegen om een werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen in te richten (zie ook remediëringspiste 7).

Voor samenwonende zelfstandigen de financiële uitkering in het overbruggingsrecht verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komt te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

Remediëringspiste 26: De aparte wachtgeldenregeling voor zeelieden opheffen en integreren in de werkloosheidsverzekering voor werknemers.

Remediëringspiste 27: Voor de werkloosheidsverzekering, de wachtgeldenregeling voor zeelieden en de regeling van het overbruggingsrecht voor zelfstandigen nagaan of de cumulatie van een socialezekerheidsuitkering met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Remediëringspiste 28: In de Wet Handvest Sociaal Verzekerde een toepasselijke en voldoende gedetailleerde omschrijving van het begrip 'dienstige inlichtingen' opnemen met onder meer de expliciete vermelding dat ook zowel te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen als de regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen.

Remediëringspiste 29: De socialeverzekeringsfondsen een expliciete wettelijke verplichting opleggen om de sociaal verzekerden die eerder hebben gewerkt als werknemer, te informeren over de verlenging van de referteperiode en de periode waarin de toelaatbaarheid in de werkloosheidsverzekering behouden blijft en om te verifiëren of de betrokkenen een recht op werkloosheidsuitkeringen kunnen doen gelden, alvorens na te gaan of de betrokkenen aanspraak kunnen maken op het overbruggingsrecht.

Remediëringspiste 30: De socialezekerheidsinstellingen een nieuw onderzoek doen uitvoeren naar de mogelijkheden om het recht op socialezekerheidsprestaties ambtshalve te onderzoeken en daarover een gedocumenteerd en gemotiveerd verslag doen uitbrengen aan het parlement.

Remediëringspiste 31: Informatie over zeelieden van een, rekening houdend met het geringe aantal sociaal verzekerden, behoorlijk niveau aanbrengen op de websites van de RSZ (of de RVA, bij uitvoering van remediëringspiste 26).

Remediëringspiste 32: De websites van de RVA en het RSVZ voorzien van persoonlijk account van de sociaal verzekerden of van een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen of een link aanbrengen naar de websites van de meewerkende instellingen, die zijn voorzien van een simulator of persoonlijk account van de sociaal verzekerden.

F. Pensioenverzekeringen

1131. Wat de pensioenverzekeringen betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 3: Waarborgen dat het uitwonend huispersoneel[2536], alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[2537], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[2538], artsen in opleiding[2539] en deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst[2540] op grond van die hoedanigheid verplicht verzekerd zijn.

Remediëringspiste 4: Waarborgen dat gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekerd zijn of hen toelaten zich vrijwillig aan te sluiten bij de pensioenverzekering voor werknemers.

2536 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

2537 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2538 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

2539 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

2540 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

Remediëringspiste 5: Personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[2541], socio-culturele en sportactiviteiten[2542], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[2543], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[2544], studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het onderwijs[2545] en jonge leerlingen die arbeiden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst[2546] de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de werknemersverzekering of bij de overzeese sociale zekerheid.

Remediëringspiste 6: Kwartalen waarvoor zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten of een bijdragevrijstelling bekomen op grond van financiële of economische moeilijkheden, gelijkstellen met kwartalen van beroepsbezigheid en bijdragebetaling met het oog op de toekenning van vervroegde rustpensioenen en minimumpensioenen en de berekening van pensioenen.

Remediëringspiste 9: Student-zelfstandigen die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofberoep verschuldigd zijn[2547] en jonge helpers van zelfstandigen[2548] verplicht verzekeren.

Voor zover de wetgever rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij voor de jonge helpers van zelfstandigen eventueel een lagere minimumbijdrage dan deze voor zelfstandigen in hoofdberoep opleggen of andere compenserende maatregelen nemen.

Remediëringspiste 10: Student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn[2549], en toevallige helpers van zelfstandigen[2550] de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de pensioenverzekering voor zelfstandigen of bij de overzeese sociale zekerheid.

Remediëringspiste 11: Zelfstandigen in bijberoep die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn[2551], verplicht verzekeren.

Voor zover de wetgever het opportuun acht, kan hij dat voordeel voorbehouden aan de zelfstandigen in bijberoep die ten minste de helft van de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn, naar analogie van de bijdrageregeling voor student-zelfstandigen.

Remediëringspiste 12: Voor de gevallen met een tripartite relatie tussen de inrichter, de pensioeninstelling en de aangeslotene/begunstigde die niet ressorteren onder de Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers, garanderen dat de

---

2541 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.

2542 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.

2543 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.

2544 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.

2545 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.

2546 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

2547 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2548 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 2° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2549 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2550 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 4° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen en artikel 5 van het Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2551 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 12, § 2, eerste lid van het Sociaal Statuut Zelfstandigen

betrokken personen onmiddellijk worden aangesloten bij de buitenwettelijke aanvullende pensioenverzekering.

Remediëringspiste 13: Aan de voorwaarde dat de overleden werknemer of zelfstandige voor de toekenning van minimumoverlevingspensioenen ten minste ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moet hebben volbracht, de beperking toevoegen dat de vereiste loopbaanduur nooit meer dan 15 jaren mag bedragen en de thans strengere loopbaanduurvoorwaarde in de pensioenverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat vervangen door die aldus voor werknemers en zelfstandigen beperkte loopbaanduurvoorwaarde.

Verhogen van (verhoogde) minimumpensioenen niet meer voorbehouden aan personen die meer dan ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moeten hebben volbracht.

Vrijstellen van gewezen werknemers en zelfstandigen van de bijzondere wachttijd voor de toelating tot de voortgezette pensioenverzekering, als zij die toelating vragen binnen het jaar nadat zij ophouden sociaal verzekerd te zijn of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste de thans geldende uiterst lange loopbaanduurvoorwaarde voor werknemers in dat geval vervangen door een wachttijd van 1 jaar verzekering.

Remediëringspiste 15: Wat overlevingspensioenen betreft, de vroeger geldende vrijstellingen van de leeftijdsvoorwaarde voor blijvend arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten en voor langstlevende echtgenoten met kinderen opnieuw invoeren.

Een vrijstelling van de leeftijdsvoorwaarde invoeren voor echtgenoten die nog slechts weinig of niet meer actief zijn op de arbeidsmarkt, minstens, zoals blijkt uit een arrest van het Grondwettelijk Hof[2552], voor zover zij ouder zijn dan 50 jaar.

Remediëringspiste 18: De beslissingstermijn in de pensioenverzekering voor ambtenaren expliciet bepalen op 4 maanden en de beslissingstermijn in alle pensioenverzekeringen verminderen tot 30 dagen.

Remediëringspiste 20: Voor samenwonende gerechtigden de rustpensioenen voor werknemers en de overlevingspensioenen voor werknemers en ambtenaren zodanig verhogen dat zij in een redelijke verhouding staan tot de uitkering voor de grondrechtelijke modelgerechtigde.

De werknemerspensioenen voor alleenstaande gerechtigden met 1 of 2 kinderen en de ambtenarenpensioenen voor alleenstaanden met 2 kinderen zodanig verhogen dat zij in een redelijke verhouding staan tot de uitkering voor de grondrechtelijke modelgerechtigde.

Remediëringspiste 21: Het minimumoverlevingspensioen in de pensioenverzekering voor ambtenaren optrekken tot het minimumoverlevingspensioen voor werknemers.

Een bijkomende pensioenopbouw toelaten aan werknemers met een vervroegd rustpensioen die zich niet houden aan de regels inzake de toegelaten arbeid en normale socialeverzekeringsbijdragen betalen.

2552 Gwh 30 november 2017, nr. 135/2017.

Remediëringspiste 25: De met een beroepsactiviteit gelijkgestelde perioden van inactiviteit in de pensioenverzekering voor zelfstandigen meer afstemmen op de regels van de pensioenverzekering voor werknemers (onder meer door perioden waarin zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten mee te laten tellen voor pensioen).

De effectieve band tussen de pensioenbedragen en de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen zodanig versterken dat de pensioenen voor zelfstandigen met een hoger dan het minimumpensioen niet alleen de 60%-armoedegrens overschrijden, maar tevens een vergelijkbaar niveau halen als de werknemers-pensioenen.

De in het verleden behaalde nettoberoepsinkomsten, op het ogenblik van de pensioenberekening, op dezelfde manier aanpassen aan de evolutie van de index als werknemerspensioenen.

De rustpensioenen voor zelfstandigen met een partner, voor zelfstandigen met een partner en een jong kind ten laste en voor alleenstaande gerechtigden met twee jonge kinderen ten laste verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigde.

De overlevingspensioenen voor alle gerechtigden met een partner (en met geen of 2 kinderen dan wel 1 kind ten laste) verhogen in de pensioenverzekering voor zelfstandigen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigde.

Remediëringspiste 27: Voor alle pensioenverzekeringen nagaan of de cumulatie van een pensioen met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een pensioenbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Remediëringspiste 28: In de Wet Handvest Sociaal Verzekerde een toepasselijke en voldoende gedetailleerde omschrijving van het begrip ‘dienstige inlichtingen’ opnemen met onder meer de expliciete vermelding dat ook zowel te vervullen administratieve verplichtingen en de bijhorende termijnen als de regels inzake de sociale en fiscale inhoudingen op de uitkeringen behoren tot de dienstige inlichtingen.

Remediëringspiste 30: De socialezekerheidsinstellingen een nieuw onderzoek doen uitvoeren naar de mogelijkheden om het recht op socialezekerheidsprestaties ambtshalve te onderzoeken en daarover een gedocumenteerd en gemotiveerd verslag doen uitbrengen aan het parlement.

Remediëringspiste 31: Op de webpagina’s van het RSVZ die betrekking hebben op pensioenen, stelselmatig verwijzen naar de desbetreffende pagina’s op de website van de Federale Pensioendienst.

Remediëringspiste 32: De websites van de Federale Pensioendienst en het RSVZ voorzien van persoonlijk account van de sociaal verzekerden of van een simulator die sociaal verzekerden toelaat het bedrag van hun uitkering te kennen of een link aanbrengen naar de websites van de meewerkende instellingen, die

zijn voorzien van een simulator of persoonlijk account van de sociaal verzekerden.

Hoofdstuk 2. Remediëringspistes per rechtspositie en aard van de arbeidsrelatie

1132. We vermelden, achtereenvolgens voor de werknemers in het algemeen (A), atypische werknemers (B), zelfstandigen (C), ambtenaren van de Belgische Staat (D) en sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan (E), de remediëringspistes (met behoud van het nummer dat we ze hebben gegeven in deel 3) en de daarbij horende maatregelen die relevant zijn voor het desbetreffende sociaal risico.

A. Werknemers in het algemeen

1133. Wat de werknemers in het algemeen betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 2: Gerechtigden die zich, in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging, niet uit eigen beweging aansluiten bij een verzekeringsinstelling, daartoe uitnodigen en, zo nodig, ambtshalve aansluiten bij de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 12: Opheffen van wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof.

Remediëringspiste 13: Omvormen van de principiële wachttijd tot een uitzonderlijke wachttijd met vrijstellingen in de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste de wachttijd voor werknemers terugbrengen tot 6 maanden (met 400 arbeids- en gelijkgestelde uren.

Verminderen van de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers jonger dan 26 jaar tot 156 dagen (met 400 arbeids- en gelijkgestelde uren).

Verminderen van de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers ouder dan 36 jaar tot de wachttijd die geldt voor werknemers die minstens 26 jaar maar jonger dan 36 jaar zijn.

Aan de voorwaarde dat de overleden werknemer of zelfstandige voor de toekenning van minimumoverlevingspensioenen ten minste ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moet hebben volbracht, de beperking toevoegen dat de vereiste loopbaanduur nooit meer dan 15 jaren mag bedragen.

Het verhogen van minimumpensioenen niet meer voorbehouden aan personen die meer dan ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moeten hebben volbracht.

Gewezen werknemers en zelfstandigen vrijstellen van de bijzondere wachttijd voor de toelating tot de voortgezette pensioenverzekering, als zij die toelating vragen binnen het jaar nadat zij ophouden sociaal verzekerd te zijn of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste de thans geldende uiterst lange loopbaanduurvoorwaarde voor werknemers in dat geval vervangen door een wachttijd van 1 jaar verzekering.

Remediëringspiste 15: Opheffen van de bij tijdelijke arbeidsongeschiktheid geldende carenzperiode van 14 dagen in de beroepsziekte verzekering voor werknemers.

Beroepsziektevergoedingen wegens het overlijden van de sociaal verzekerde in de werknemersverzekering laten ingaan op de dag van het overlijden van de sociaal verzekerde, naar analogie van de ingang van arbeidsongevallenvergoedingen bij overlijden.

Wat overlevingspensioenen betreft, de vroeger geldende vrijstellingen van de leeftijdsvoorwaarde voor blijvend arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten en voor langstlevende echtgenoten met kinderen opnieuw invoeren.

Een vrijstelling van de leeftijdsvoorwaarde voor de toekenning van overlevingspensioenen invoeren voor echtgenoten die nog slechts weinig of niet meer actief zijn op de arbeidsmarkt, minstens, zoals blijkt uit een arrest van het Grondwettelijk Hof[2553], voor zover zij ouder zijn dan 50 jaar.

Remediëringspiste 16: De duur van het vaderschaps- en geboorteverlof gelijkschakelen met de duur van het adoptieverlof.

Remediëringspiste 18: De tijdige eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen waarborgen door de wettelijke termijnen voor de beslissing over het recht op socialezekerheidsuitkeringen en voor de betaling van de toegekende uitkeringen te verminderen als volgt: 1) in de ouderschapsverzekering de betalingstermijn (de beslissingstermijn incluis) voor andere dan moederschapsuitkeringen verminderen tot 30 dagen, 2) in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering de beslissingstermijn expliciet bepalen op ten hoogste 4 maanden en de betalingstermijn bepalen op 30 dagen, 3) in de werkloosheidsverzekering de beslissingstermijn en de betalingstermijn bepalen op 30 dagen en 4) in de pensioenverzekering de betalingstermijn bepalen op 30 dagen.

Remediëringspiste 19: De werkloosheidsuitkeringen in tweede en derde vergoedingsperiode zodanig verhogen dat zij ten minste de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

Remediëringspiste 20: De volgende uitkeringen verhogen voor samenwonende gerechtigden, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden: 1) de arbeidsongeschiktheidsuitkeringen in het tijdvak van invaliditeit, 2) de wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen, -3) de werkloosheidsuitkeringen in de derde vergoedingsperiode en 4) de rust- en overlevingspensioenen.

De werknemerspensioenen voor alleenstaanden met 1 of 2 kinderen verhogen zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

Remediëringspiste 21: Het recht op de minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen laten ingaan bij de ingang van het recht op die uitkeringen.

Minimumouderschapsuitkeringen invoeren.

2553 Gwh 30 november 2017, nr. 135/2017.

Een bijkomende pensioenopbouw toelaten aan werknemers met een vervroegd rustpensioen die zich niet houden aan de regels inzake de toegelaten arbeid en normale socialeverzekeringsbijdragen betalen.

Remediëringspiste 22: De volgende uitkeringen optrekken tot ten minste het niveau van de Europese 60%-armoedegrens: 1) de minimumarbeidsongeschiktheids-uitkeringen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, 2) de moederschapsuitkering en 3) de minimumwerkloosheidsuitkeringen.

Remediëringspiste 23: Voorzien in een expliciet kader voor het bepalen van de verhouding tussen bijdragen en overheids¬tegemoetkomingen en van de verhouding tussen de bijdragen van de sociaal verzekerden en de bijdragen van hun werkgevers.

Remediëringspiste 24: De basis voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen voor werknemers afbakenen op een coherente en transparante basis.

Remediëringspiste 27: Een re-integratietraject ontwikkelen voor de arbeidsongeschikte slachtoffers van arbeids(weg)ongevallen en beroepsziekten.

De beroepsherscholing van arbeidsongeschikte slachtoffers ondersteunen in de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekeringen.

Voor alle socialezekerheidsregelingen nagaan of de cumulatie van een socialezekerheidsuitkering met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

B. Atypische werknemers

1134. Wat de atypische werknemers betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 1: Voorzien in een regeling van pleegouderverlof voor in de ouderschapsverzekering voor zeelieden.

Remediëringspiste 3: Waarborgen dat het uitwonend huispersoneel[2554], alle personen die arbeidsprestaties verrichten in het kader van een PWA-arbeidsovereenkomst[2555], kansarme jongeren die worden tewerkgesteld in vzw's[2556], artsen in opleiding[2557] en deeltijds leerplichtigen met een arbeidsovereenkomst[2558] op grond van die hoedanigheid verplicht verzekerd zijn voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is.

2554 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 2 van het Pensioenbesluit Werknemers.

2555 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

2556 Het gaat om de personen bedoeld bij KB nr. 499 van 31 december 1986 tot regeling van de sociale zekerheid van sommige kansarme jongeren.

2557 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 15*bis* van het RSZ-Besluit.

2558 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16*bis* van het RSZ-Besluit.

Remediëringspiste 4: Waarborgen dat gedetineerden die penitentiaire arbeid verrichten, verplicht verzekerd zijn voor alle sociale risico's waarop de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming van toepassing is.

Ingeval de (volledige) integratie van die gedetineerden in het socialeverzekeringssysteem niet opportuun wordt geacht, bevelen we aan i) de betrokkenen verplicht te verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging, ii) hun bestaande specifieke arbeidsongevallenregeling om te vormen tot een regeling die dekking geeft bij arbeidsongeschiktheid, ouderschap, arbeidsongevallen en beroepsziekten, met inbegrip van het overlijdensrisico, iii) de specifieke vergoedingsregeling bij staking van het gevangenispersoneel uit te breiden tot alle andere gevallen van ontstentenis van werk die niet te wijten zijn aan het toedoen van de betrokken gedetineerde; iv) de betrokkenen toe te laten zich vrijwillig aan te sluiten bij de pensioenverzekering voor werknemers.

Remediëringspiste 5: Personen wier arbeidsprestaties bestaan in occasionele arbeid ten behoeve van het huishouden[2559], socio-culturele en sportactiviteiten[2560], specifieke activiteiten in land- en tuinbouw[2561], arbeid als vrijwilliger bij de brandweer en civiele bescherming met beperkte vergoeding[2562], studenten op grond van hun arbeid buiten de perioden van verplichte deelname aan het onderwijs[2563] en jonge leerlingen die arbeiden ter uitvoering van een arbeidsovereenkomst[2564] verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor werknemers en hen de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de werknemersverzekeringen of bij de overzeese sociale zekerheid voor de overige sociale risico's waarop de aanbeveling van toepassing is.

Remediëringspiste 12: Opheffen van wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof.

Remediëringspiste 13: Invoeren van een vrijstelling van de wachttijd voor jonge zeelieden in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.

Omvormen van de principiële wachttijd tot een uitzonderlijke wachttijd met vrijstellingen voor adoptieverlof en pleegouderverlof of, als dat niet opportuun wordt geacht, ten minste omzetten, in de ouderschapsverzekering voor werknemers en voor zeelieden, van de 400 arbeids- en gelijkgestelde uren naar uren in een zesdagenweek.

Verminderen van de wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor werknemers jonger dan 26 jaar tot 156 dagen (met 400 arbeids- en gelijkgestelde uren en de omzetting ervan, ook voor atypische werknemers, naar uren in een zesdagenweek).

2559 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 16 van het RSZ-Besluit.

2560 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17 van het RSZ-Besluit.

2561 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*ter* van het RSZ-Besluit.

2562 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*quater* van het RSZ-Besluit.

2563 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 17*bis* van het RSZ-Besluit.

2564 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 4 van het RSZ-Besluit.

Vermindering van de wachttijd voor de toekenning van inschakelingsuitkeringen eveneens tot 156 dagen.

Opheffen van de beperking tot een maximumaantal arbeidsdagen per kwartaal van het door vrijwillig deeltijdse werknemers volbrachte aantal arbeidsdagen.

Uitdrukken van de door seizoenarbeiders te volbrengen wachttijd in arbeidsuren en het verlengen van de referteperiode waarin zij die arbeidsuren moeten volbrengen zoals voor deeltijdse werknemers.

Remediëringspiste 14: In de wachtgeldenregeling voor zeelieden een regel invoeren tot behoud van een verworven toelaatbaarheid, naar analogie van de 3-jaarregel in de werkloosheidsverzekering.

Remediëringspiste 15: Opheffen van de carenzdag in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zeelieden.

Een vrijstelling van de leeftijdsvoorwaarde voor de toekenning van overlevingspensioenen invoeren voor echtgenoten die nog slechts weinig of niet meer actief zijn op de arbeidsmarkt, minstens, zoals blijkt uit een arrest van het Grondwettelijk Hof [2565], voor zover zij ouder zijn dan 50 jaar.

Remediëringspiste 16: Invoeren van een regeling van pleegouderverlof voor zeelieden en het afstemmen van de duur van het bestaande adoptieverlof en het in te voeren pleegouderverlof op de duur van het adoptieverlof voor werknemers.

Gelijkschakelen van de duur van het vaderschaps- en geboorteverlof met de duur van het adoptieverlof voor werknemers.

In de ouderschapsverzekering voor zeelieden, de “vaderschapsrust” omzetten in een verlof voor de meeouder, ingeval van overlijden van de moeder of haar hospitalisatie voor meer dan 7 dagen.

Remediëringspiste 18: De tijdige eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen waarborgen door de wettelijke termijnen voor de beslissing over het recht op socialezekerheidsuitkeringen en voor de betaling van de toegekende uitkeringen te verminderen als volgt: 1) in de arbeidsongeschiktheids-verzekering en de ouderschapsverzekering de betalingstermijn (de beslissingstermijn incluis) verminderen tot 30 dagen, en 2) in de wachtgeldenregeling de beslissingstermijn en de betalingstermijn bepalen op 30 dagen.

Remediëringspiste 19: De arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen en de wachtgelden zodanig verhogen dat zij ten minste de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

De inschakelingsuitkeringen voor jonge schoolverlaters zodanig verhogen dat zij ten minste de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

Remediëringspiste 20: De wachtgelden verhogen voor samenwonende gerechtigden, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

[2565] Gwh 30 november 2017, nr. 135/2017.

De inschakelingsuitkeringen voor alleenstaande en samenwonende gerechtigden verhogen zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

Remediëringspiste 21: Het recht op de minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen laten ingaan bij de ingang van het recht op die uitkeringen.

Minimumouderschapsuitkeringen invoeren.

Voor deeltijdse werknemers met behoud van rechten de uurtoeslag niet verminderen voor alleenstaande en samenwonende werknemers en de RSZ-bonus niet in mindering brengen bij het berekenen van de inkomensgarantie-uitkering.

Voor vrijwillig deeltijdse werknemers in de werkloosheidsverzekering het aantal vergoedbare halve arbeidsdagen beter afstemmen op hun gemiddelde arbeidsduur.

Het bedrag van de wachtgelden voor zeelieden optrekken tot een niveau dat vergelijkbaar is met het niveau van de werkloosheiduitkeringen.

Remediëringspiste 22: De volgende uitkeringen optrekken tot ten minste het niveau van de Europese 60%-armoedegrens: 1) de minimumarbeidsongeschiktheids-uitkeringen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid, 2) de moederschapsuitkering en 3) de minimumwerkloosheidsuitkeringen.

Remediëringspiste 23: Voorzien in een expliciet kader voor het bepalen van de verhouding tussen bijdragen en overheids¬tegemoetkomingen en van de verhouding tussen de bijdragen van de zeelieden en de bijdragen van hun werkgevers.

Remediëringspiste 24: De basis voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen voor zeelieden afbakenen op een coherente en transparante basis.

Remediëringspiste 26: De aparte arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering en wachtgeldenregeling voor zeelieden opheffen en integreren in de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering respectievelijk de werkloosheidsverzekering voor werknemers.

Remediëringspiste 27: Voor alle uitkeringen voor zeelieden nagaan of de cumulatie van een socialezekerheidsuitkering met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Remediëringspiste 31: Informatie over zeelieden van een, rekening houdend met het geringe aantal sociaal verzekerden, behoorlijk niveau aanbrengen op de websites van de RSZ, (de RVA bij uitvoering van remediëringspiste 26), het RIZIV en de Hulpkas voor ziekte-en invaliditeitsverzekering.

C. Ambtenaren van de Belgische Staat

1135. Wat de ambtenaren van de Belgische Staat betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 2: Gerechtigden die zich, in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging, niet uit eigen beweging aansluiten bij een verzekeringsinstelling, daartoe uitnodigen en, zo nodig, ambtshalve aansluiten bij de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 13: de loopbaanduurvoorwaarde voor de toekenning van minimum-overlevingspensioenen in de pensioenverzekering voor ambtenaren van de Belgische Staat vervangen door de voorwaarde dat de overleden ambtenaar ten minste ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moet hebben volbracht, zonder dat de vereiste loopbaanduur meer dan 15 jaren mag bedragen.

Remediëringspiste 15: Wat overlevingspensioenen betreft, de vroeger geldende vrijstellingen van de leeftijdsvoorwaarde voor blijvend arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten en voor langstlevende echtgenoten met kinderen opnieuw invoeren.

Een vrijstelling van de leeftijdsvoorwaarde voor de toekenning van overlevingspensioenen invoeren voor (ex-)echtgenoten die nog slechts weinig of niet meer actief zijn op de arbeidsmarkt, minstens, zoals blijkt uit een arrest van het Grondwettelijk Hof[2566], voor zover zij ouder zijn dan 50 jaar.

Remediëringspiste 18: De tijdige eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen waarborgen door de wettelijke termijnen voor de beslissing over het recht op socialezekerheidsuitkeringen en voor de betaling van de toegekende uitkeringen te verminderen als volgt: 1) in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering de beslissingstermijn expliciet bepalen op ten hoogste 4 maanden en de betalingstermijn bepalen op 30 dagen en 2) in de pensioenverzekering de beslissingstermijn bepalen op ten hoogste 4 maanden en de betalingstermijn bepalen op 30 dagen.

Remediëringspiste 19: De wegens overlijden toegekende arbeidsongevallen en beroepsziektevergoedingen in de verzekering publieke sector zodanig verhogen dat zij ten minste de grondrechtelijke vervangingsratio bereiken.

Remediëringspiste 20: De overlevingspensioenen verhogen voor samenwonende gerechtigden, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

De ambtenarenpensioenen voor alleenstaanden met 2 kinderen verhogen zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

Remediëringspiste 21: De maximale jaarlijkse bezoldiging in de verzekering publieke sector optrekken tot het maximumbasisloon in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor de private sector en de opgetrokken jaarlijkse bezoldiging koppelen aan de evolutie van de index zoals in de arbeidsongevallen- en de beroepsziekteverzekering voor de private sector.

Remediëringspiste 23: Voorzien in een expliciet kader voor het bepalen van de verhouding tussen bijdragen en overheids¬tegemoetkomingen en van de verhouding tussen de bijdragen van de sociaal verzekerden en de bijdragen van de Belgische Staat als tewerkstellende overheid.

2566 Gwh 30 november 2017, nr. 135/2017.

Remediëringspiste 24: De basis voor de berekening van de socialezekerheidsbijdragen voor werknemers en ambtenaren van de Belgische Staat afbakenen op een coherente en transparante basis.

Remediëringspiste 27: Voor de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering en voor de pensioenverzekering nagaan of de cumulatie van een socialezekerheids-uitkering met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

D. Zelfstandigen

1136. Wat de zelfstandigen betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 2: Gerechtigden die zich, in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging, niet uit eigen beweging aansluiten bij een verzekeringsinstelling, daartoe uitnodigen en, zo nodig, ambtshalve aansluiten bij de Hulpkas voor Ziekte- en Invaliditeitsverzekering.

Remediëringspiste 6: Kwartalen waarvoor zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten of een bijdragevrijstelling bekomen op grond van financiële of economische moeilijkheden, gelijkstellen met kwartalen van beroepsbezigheid en bijdragebetaling met het oog op de toekenning van vervroegde rustpensioenen en minimumpensioenen en de berekening van pensioenen.

Remediëringspiste 7: Voor zelfstandigen een werkloosheidsverzekering invoeren of het door de regeling van het overbruggingsrecht gedekte sociaal risico omschrijven op zodanige wijze dat de regeling haar prestaties verleent in alle gevallen waarin arbeidsgeschikte zelfstandigen wegens omstandigheden onafhankelijk van hun wil noch arbeid, noch beroepsinkomsten hebben.

Ingeval dat (nog) niet opportuun wordt geacht, bevelen we aan dat de gevallen waarin zelfstandigen worden gedwongen elke zelfstandige activiteit te onderbreken door omstandigheden onafhankelijk van hun wil en de gevallen waarin zelfstandigen zich bevinden in economische moeilijkheden en daardoor elke zelfstandige activiteit officieel stopzetten, minstens zouden worden opgesomd op een enuntiatieve in plaats van op een exhaustieve wijze.

Remediëringspiste 8: Voor zelfstandigen een eigenlijke arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering invoeren of minstens de door de arbeidsongeschiktheidsverzekering en de pensioenverzekering gedekte sociale risico's zo omschrijven dat zij bij het overlijden van zelfstandigen als gevolg van een aan de beroepsuitoefening te wijten ongeval of ziekte voorzien in een begrafenisvergoeding en in vergoedingen voor alle door de arbeidsongevallen- en beroepsziekteverzekering voor werknemers beschermde nabestaanden.

Remediëringspiste 9: Student-zelfstandigen die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn[2567] en jonge helpers van zelfstandigen[2568] verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging en in alle sociale verzekeringen die deel uitmaken van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen.

Voor zover de wetgever rekening wil houden met de sociale lasten van de familiebedrijven, kan hij voor de jonge helpers van zelfstandigen eventueel een lagere minimumbijdrage dan deze voor zelfstandigen in hoofdberoep opleggen of andere compenserende maatregelen nemen.

Remediëringspiste 10: Student-zelfstandigen wier nettoberoepsinkomsten zo laag zijn dat zij geen socialezekerheidsbijdragen verschuldigd zijn[2569], en toevallige helpers van zelfstandigen[2570] op grond van hun arbeid verplicht verzekeren in de verzekering voor geneeskundige verzorging de mogelijkheid bieden tot vrijwillige aansluiting bij de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen of bij de overzeese sociale zekerheid.

Remediëringspiste 12: Opheffen van de bijzondere wachttijd in het kader van de verzekering voor geneeskundige verzorging voor zelfstandigen die de pensioenleeftijd hebben bereikt en voor zelfstandigen die willen gebruik maken van de voortgezette verzekering.

Opheffen van de wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof.

Opheffen van de loopbaanduurvoorwaarde van 8 kwartalen van pensioenopbouw voor de toekenning van het overbruggingsrecht bij definitieve stopzetting van een zelfstandige beroepsbezigheid wegens economische moeilijkheden.

Wat aanvullende buitenwettelijke pensioenen betreft, bevelen we de Belgische wetgever aan ook voor de gevallen met een tripartite relatie tussen de inrichter, de pensioeninstelling en de aangeslotene/begunstigde die niet ressorteren onder de Wet Aanvullende Pensioenen Werknemers, te garanderen dat de betrokken personen onmiddellijk worden aangesloten en dat zij verworven reserves en prestaties opbouwen vanaf de aansluiting.

Remediëringspiste 13: Omvormen van de principiële wachttijd tot een uitzonderlijke wachttijd met vrijstellingen in de arbeidsongeschiktheids- en de ouderschapsverzekering.

Invoeren van een vrijstelling van de wachttijd voor zelfstandigen die arbeidsongeschikt zijn als gevolg van een aan hun beroepsuitoefening te wijten ongeval of ziekte.

Zelfstandigen die zich kunnen beroepen op bijdragebetalingen in de loop van de voorafgaande 16 kwartalen van de wachttijd van verzekering in de regeling van het overbruggingsrecht vrijstellen van de wachttijd in die regeling minstens de wachttijd van 4 kwartalen voor de betrokkenen

---

2567 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2568 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 2° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2569 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 5*quater* van het Sociaal Statuut Zelfstandigen.

2570 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 7, eerste lid, 4° van het Sociaal Statuut Zelfstandigen en artikel 5 van het Algemeen Reglement Sociaal Statuut Zelfstandigen.

verminderen tot het aantal kwartalen bijdrageplicht, dat zij nog moeten vervullen.

Aan de voorwaarde dat de overleden zelfstandige voor de toekenning van minimumoverlevingspensioenen ten minste ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moet hebben volbracht, de beperking toevoegen dat de vereiste loopbaanduur nooit meer dan 15 jaren mag bedragen.

Het verhogen van minimumpensioenen niet meer voorbehouden aan personen die meer dan ⅔ van een volledige pensioenloopbaan moeten hebben volbracht.

Gewezen zelfstandigen vrijstellen van de bijzondere wachttijd voor de toelating tot de voortgezette pensioenverzekering, als zij die toelating vragen binnen het jaar nadat zij ophouden sociaal verzekerd te zijn.

Remediëringspiste 14: De regels inzake het behoud en samentelling van wachttijden voor ouderschapsuitkeringen toepasselijk maken op de uitkeringen bij vaderschaps- en geboorteverlof in de ouderschapsverzekering voor zelfstandigen.

Remediëringspiste 15: Opheffen van de carenzperiode in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen of, als dat niet opportuun wordt geacht, het verminderen de carenzperiode tot 1 carenzdag of in ieder geval tot de eerste drie dagen van inkomstenderving.

De financiële uitkering in de regeling van het overbruggingsrecht laten ingaan op de eerste dag van de week die volgt op de intrede van het sociaal risico.

Wat overlevingspensioenen betreft, de vroeger geldende vrijstellingen van de leeftijdsvoorwaarde voor blijvend arbeidsongeschikte langstlevende echtgenoten en voor langstlevende echtgenoten met kinderen opnieuw invoeren.

Een vrijstelling van de leeftijdsvoorwaarde voor de toekenning van overlevingspensioenen invoeren voor echtgenoten die nog slechts weinig of niet meer actief zijn op de arbeidsmarkt, minstens, voor zover zij ouder zijn dan 50 jaar.

Remediëringspiste 16: Verlengen van de totale duur van de verplichte en facultatieve moederschapsrust voor vrouwelijke zelfstandigen van 12 tot 15 weken en, bij geboorte van een meerling, met 4 weken in plaats van met 1 week.

De duur van het vaderschaps- en geboorteverlof gelijkschakelen met de duur van het adoptieverlof.

Opheffing van de beperking van de looptijd van de financiële uitkering in het kader van het overbruggingsrecht op het niveau van de loopbaan van de zelfstandigen en de looptijd van de financiële uitkering per geval bepalen op ten minste 12 maanden, ongeacht de grond waarop de uitkering wordt toegekend.

De minimumlooptijd van de financiële uitkering verlengen voor zelfstandigen die een bepaalde loopbaanduurvoorwaarde hebben volbracht of een daartoe goedgekeurde beroepsopleiding of begeleiding volgen en/of het verlenen van een aansluitende toegang tot de

werkloosheidsverzekering bij het verstrijken van de looptijd van de financiële uitkering.

De verlenging van de looptijd van de financiële uitkering moet gepaard gaan met een verlenging van de periode waarin de gerechtigde de hoedanigheid van sociaal verzekerde behoudt in de verzekering voor geneeskundige verzorging, de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering en de pensioenverzekering.

Remediëringspiste 18: De tijdige eerste betaling van socialezekerheidsuitkeringen waarborgen door de wettelijke termijnen voor de beslissing over het recht op socialezekerheidsuitkeringen en voor de betaling van de toegekende uitkeringen te verminderen als volgt: 1) in de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsverzekering de betalingstermijn bepalen op 30 dagen, 2) in de regeling van het overbruggingsrecht de beslissingstermijn en de betalingstermijn bepalen op 30 dagen en 3) in de pensioenverzekering de betalingstermijn bepalen op 30 dagen.

Remediëringspiste 23: Voorzien in een expliciet kader voor het bepalen van de verhouding tussen bijdragen en overheids¬tegemoetkomingen en van de verhouding tussen de bijdragen van de zelfstandigen en de bijdragen van hun opdrachtgevers.

Remediëringspiste 25: De adequaatheid van het socialeverzekeringssysteem voor zelfstandigen als geheel nog versterken door de volgende maatregelen te nemen.

1) de forfaitaire uitkeringen voor zelfstandigen omvormen tot aan de gederfde nettoberoepsinkomsten gekoppelde uitkeringen van een vergelijkbaar niveau als de werknemersuitkeringen, met behoud van een gewaarborgde minimumuitkering.

2) voorzien in tewerkstellings¬bevorderende en opleidings-ondersteunende prestaties in het kader van de regeling van het overbruggingsrecht.

3) wat de regeling van het overbruggingsrecht betreft, rekening houdend met beide voorgaande maatregelen en onze remediëringsvoorstellen inzake de formele en effectieve verzekeringsdekking, overwegen om een werkloosheidsverzekering voor zelfstandigen in te richten (zie ook remediëringspiste 7).

4) de arbeidsongeschiktheidsuitkering voor zelfstandigen in het tijdvak van primaire arbeidsongeschiktheid ten minste verhogen tot de grondrechtelijke vervangingsratio.

5) voorzien in een traject voor de re-integratie van arbeidsongeschikte zelfstandigen.

6) een preventieregeling opzetten voor zelfstandigen die worden getroffen of zijn bedreigd door een aan hun beroepsuitoefening te wijten ziekte.

7) de arbeidsongeschiktheids¬uitkeringen afstemmen op de arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen voor werknemers in de gevallen waarin de arbeidsongeschiktheid voortvloeit uit een ongeval of ziekte te wijten aan de uitoefening van de zelfstandige beroepsbezigheid.

8) rekening houdend met beide voorgaande maatregelen en met onze remediërings¬voorstellen inzake de formele en effectieve

verzekerings¬dekking, overwegen om een arbeidsongevallen- en beroepsziekte¬verzekering voor zelfstandigen in te richten (zie ook remediëringspiste 8).

9) voor samenwonende zelfstandigen de arbeidsongeschiktheids- en ouderschapsuitkeringen en de financiële uitkering in het overbruggingsrecht verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigden.

10) de met een beroepsactiviteit gelijkgestelde perioden van inactiviteit meer afstemmen op de regels van de pensioenverzekering voor werknemers (onder meer door perioden waarin zelfstandigen het overbruggingsrecht genieten mee te laten tellen voor pensioen).

11) de effectieve band tussen de pensioenbedragen en de nettoberoepsinkomsten van zelfstandigen zodanig versterken dat de pensioenen voor zelfstandigen met een hoger dan het minimumpensioen niet alleen de 60%-armoedegrens overschrijden, maar tevens een vergelijkbaar niveau halen als de werknemers-pensioenen.

12) de in het verleden behaalde nettoberoepsinkomsten, op het ogenblik van de pensioenberekening, op dezelfde manier aanpassen aan de evolutie van de index als werknemerspensioenen.

13) de rustpensioenen voor zelfstandigen met een partner, voor zelfstandigen met een partner en een jong kind ten laste en voor alleenstaande gerechtigden met twee jonge kinderen ten laste verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigde.

14) de overlevingspensioenen voor alle gerechtigden met een partner (en met geen of 2 kinderen dan wel 1 kind ten laste) verhogen, zodat zij in een redelijke verhouding komen te staan tot de uitkering voor de modelgerechtigde.

15) voor de uitgavenverhoging die gepaard gaat met de verhoging van de zelfstandigenuitkeringen voorzien in een passende financiering die berust op coherente uitgangspunten voor het aandeel van de overheid, de opdrachtgevers en de bijdrageplichtige zelfstandigen.

16) de bijdrageregels zodanig aanpassen dat de verschuldigde bijdragen beter in verhouding staan tot de draagkracht van de zelfstandigen en in geen geval meer bedragen dan 50 procent van hun totale inkomsten, met inbegrip van socialezekerheidsuitkeringen, andere dan kinderbijslagen.

17) voorzien in een subjectief recht op bijdragevrijstelling en -vermindering voor zelfstandigen die aantonen dat zij wegens een tijdelijke moeilijke financiële of economische situatie niet in staat zijn om hun bijdragen te betalen.

18) de veelheid aan categorieën bijdrageplichtige zelfstandigen en bijhorende bijdrageschalen verminderen, een passender bijdrageregeling voor de meewerkende partners ontwikkelen en voor alle bijdragecategorieën voorzien in een consistente regeling voor de toegang tot de socialezekerheidsprestaties, met inachtneming van de

aanbevelingen die we hebben geformuleerd op het vlak van de formele verzekeringsdekking voor zelfstandigen.

19) de bijdrageregeling zodanig aanpassen dat zelfstandigen die opereren als natuurlijke persoon en zelfstandigen die werkzaam zijn in het kader van een rechtspersoon gelijkwaardige socialezekerheidsbijdragen betalen.

20) zelfstandigen toelaten in welomschreven gevallen het door de fiscus meegedeelde bedrag van hun nettoberoepsinkomsten nog te betwisten ter gelegenheid van de berekening van hun socialezekerheidsbijdragen.

21) zelfstandigen toelaten om hun voorlopige bijdragen nog beter af te stemmen op hun actuele beroepsinkomsten door de inkomstendrempels waarop de verminderde bijdragen momenteel moeten worden berekend, af te schaffen en de bewijsvoering te verlichten

Remediëringspiste 27: Voor alle socialezekerheidsregelingen nagaan of de cumulatie van een socialezekerheidsuitkering met een arbeidsinkomen kan leiden. tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Remediëringspiste 31: Op de webpagina's van het RSVZ die betrekking hebben op pensioenen, stelselmatig verwijzen naar de desbetreffende pagina's op de website van de Federale Pensioendienst.

E. Sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan

1137. Wat de sociaal verzekerden met een gemengde loopbaan betreft, stellen we volgende remediëringspistes voor:

Remediëringspiste 11: Zelfstandigen in bijberoep die lagere bijdragen dan de minimumbijdrage voor de zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn[2571], verplicht verzekeren.

Voor zover de wetgever het opportuun acht, kan hij dat voordeel voorbehouden aan de zelfstandigen in bijberoep die ten minste de helft van de minimumbijdrage voor zelfstandigen in hoofdberoep verschuldigd zijn, naar analogie van de bijdrageregeling voor student-zelfstandigen.

Remediëringspiste 14: De door zelfstandigen gedeeltelijk of volledig volbrachte wachttijd volledig in mindering brengen van de wachttijd in de arbeidsongeschiktheids- en de ouderschapsverzekering[2572] voor werknemers.

Voorzien in het behoud van een reeds (gedeeltelijk) volbrachte wachttijd of het reeds verworven recht op toegang tot het overbruggingsrecht voor

2571 Het gaat om de personen bedoeld bij artikel 12, § 2, eerste lid van het Sociaal Statuut Zelfstandigen

2572 Wat de ouderschapsverzekeringe betreft, geldt dat onverimnderd onze aanbeveling om de wachttijden voor uitkeringen bij moederschapsrust en vaderschaps- en geboorteverlof op te heffen.

zelfstandigen die werknemer worden, zolang de betrokkenen de wachttijd in de werkloosheidsverzekering nog aan het vervullen zijn.

Remediëringspiste 27: Voor alle socialezekerheidsregelingen nagaan of de cumulatie van een socialezekerheidsuitkering met een arbeidsinkomen kan leiden tot het verlies van een uitkeringsbedrag dat groter is dan het desbetreffende arbeidsinkomen en, in voorkomend geval, nagaan of dat, rekening houdend met de aard van het desbetreffende sociaal risico en het doel van de cumulatiebepalingen nog kan worden gerechtvaardigd in het licht van de Aanbeveling Toegang Sociale Bescherming.

Remediëringspiste 29: De socialeverzekeringsfondsen een expliciete wettelijke verplichting opleggen om de sociaal verzekerden die eerder hebben gewerkt als werknemer, te informeren over de verlenging van de referteperiode en de periode waarin de toelaatbaarheid in de werkloosheidsverzekering behouden blijft en om te verifiëren of de betrokkenen een recht op werkloosheidsuitkeringen kunnen doen gelden, alvorens na te gaan of de betrokkenen aanspraak kunnen maken op het overbruggingsrecht.

Bijlage 1. Bedrag van het dagelijks wachtgeld voor zeelieden

BEDRAG VAN HET DAGELIJKS WACHTGELD

ZEELIEDEN (ZESDAGENWEEK)

SPILINDEX :	103,14	SPILINDEX :	107,20
COEFFICIENT :	1,0000	COEFFICIENT :	1,4282
VANAF :	1/06/1999	VANAF :	1/03/2020

	BASISBEDRAGEN in EURO			WACHTGELDEN in EURO	
GROEP	CAT A	CAT B	GROEP	CAT. A	CAT. B
1	40,39	32,37	1	57,68	46,23
2	37,20	29,69	2	53,13	42,40
3	34,61	27,62	3	49,43	39,45
4	32,02	25,55	4	45,73	36,49
5	29,43	23,48	5	42,03	33,53
6	26,84	21,41	6	38,33	30,58
7	24,25	19,33	7	34,63	27,61
8	21,66	17,26	8	30,93	24,65
9	19,08	15,19	9	27,25	21,69
10	16,49	13,12	10	23,55	18,74

SHOREGANG (VIJFDAGENWEEK)

GROEP	CAT. A	GROEP	CAT. B
1	69,22	1	55,48

Bijlage 2. Loonrooster der zeelieden

WIJZIGING INGEVOLGE INDEX + LOONROOSTER DER ZEELIEDEN VANAF **1/03/2020** Index : 107,20
Coëfficient : 1,4282

DEK		*GROEP*	*MACHINE*		*GROEP*	*KEUKEN*		*GROEP*
KAPITEIN	(0 - 10j)	1	1WERKT	(0 - 10j)	1	KOKSTEW +16man	(0 - 10j)	1
1OFFIC	(0 - 10j)	1	1ELECT	(0 - 10j)	1	KOKSTEW -16man	(6 - 10j)	1
2OFFIC	(0 - 10j)	1	2WERKT	(0 - 10j)	1	KOKSTEW -16man	(0 - 5j)	2
3OFFIC	(0 - 10j)	1	3WERKT	(0 - 10j)	1			
RADOFF	(0 - 10j)	1	4WERKT	(0 - 10j)	1	1KOK	(8 - 10j)	1
4OFFIC	(10j)	1	5WERKT	(10j)	1	1KOK	(0 - 7j)	2
4OFFIC	(2 - 9j)	2	5WERKT	(2 - 9j)	2			
4OFFIC	(0 - 1j)	3	5WERKT	(0 - 1j)	3	2KOKBAK	(10j)	2
ASPOFF/ASPMATR		4	ASP WERK		4	2KOKBAK	(1 - 9j)	3
KADET		6				2KOKBAK	(0j)	4
BOOTSMAN	(6 - 10j)	1	POMPMAN	(1 - 10j)	1	STEWARD + 1j	(10j)	3
BOOTSMAN	(0 - 5j)	2	POMPMAN	(0j)	2	STEWESS + 1j	(10j)	3
VOLABW	(6 - 10j)	2	WIPERAB	(2 - 10j)	3	STEWARD + 1j	(0 - 9j)	4
VOLABW	(0 - 5j)	3	WIPERAB	(0 - 1j)	4	STEWESS + 1j	(0 - 9j)	4
VOLAB	(4 - 10j)	3				STEWARD - 1j		5
VOLAB	(0 - 3j)	4				STEWESS - 1j		5
ABBREVE/ABBREW		4						
ABZONBR/ABZBRWI		5						
LICHTMA		6						

Bijlage 3. Lijst van tabellen

Tabel 1. Nombre de travailleurs occupés au cours du 4ème trimestre 2019 par secteur, par statut et par sexe 11
Tabel 2. Nombre de travailleurs occupés au sein du secteur privé et du secteur public au cours du 4ème trimestre 2019 par type d'occupation et par sexe 12
Tabel 3. Nombre de postes de travail relatifs aux flexi-jobs et aux « extras » au cours du 4ème trimestre 2019 par secteur d'activité 13
Tabel 4. Nombre de citoyens prestataires d'activités complémentaires au cours du 4ème trimestre 2019 par type d'activité et par statut 18
Tabel 5. Nombre d'indépendants ou d'aidants et d'actifs après (l'âge de) la pension au 31 décembre 2019 par nature de l'activité et par catégorie/code de cotisation 19
Tabel 6. Répartition des indépendants, des aidants et des conjoints aidants au 31 décembre 2019 par nature de l'activité et par tranche de revenus 22
Tabel 7. Nombre de fonctionnaires au 31 décembre 2019 par entité du secteur public 26
Tabel 8. Financement du système de sécurité sociale des travailleurs salariés en 2016, en milliers d'euros et en pourcentage du total 31
Tabel 9. Masse salariale cotisable en 2016, en milliers d'euros 32
Tabel 10. Réductions de cotisations sociales hors Maribel en 2016, en milliers d'euros 35
Tabel 11. Vermindering van de persoonlijke socialezekerheidsbijdragen voor werknemers 36
Tabel 12. Financement du système de sécurité sociale des travailleurs indépendant en 2016, en milliers d'euros et en pourcentage du total 38
Tabel 13. Vennootschapsbijdrage 39
Tabel 14. Bijdrageregeling zelfstandigen 40
Tabel 15. Revenus revalorisés soumis aux cotisations en 2016 (année de référence 2013), en milliers d'euros 41
Tabel 16. Masse salariale cotisable en 2016, en milliers d'euros 50
Tabel 17. Nombre de personnes assurées dans l'assurance soins de santé au 31 décembre 2019 par régime 69
Tabel 18. Estimation du taux de remboursement moyen de diverses prestations au 1er avril 2019, en pourcentage du tarif officiel 73
Tabel 19. Maximum à facturer en 2020, en euros 74
Tabel 20. Uitkeringspercentage arbeidsongeschiktheidsuitkeringen werknemers 103
Tabel 21. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen 106
Tabel 22. Jaarlijkse inhaalpremie arbeidsongeschiktheidsverzekering zelfstandigen en werknemers 107
Tabel 23. Minimumuitkeringen in de arbeidsongeschiktheidsverzekering voor werknemers 109
Tabel 24. Arbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor zelfstandigen versus minimumuitkeringen voor werknemers 110
Tabel 25. Minimumarbeidsongeschiktheidsuitkeringen voor werknemers, zeelieden en zelfstandigen 133
Tabel 26. Moederschapsuitkeringen voor werkneemsters 158
Tabel 27. Moederschapsuitkeringen bij werkloosheid 158
Tabel 28. Assurés contre le chômage en 2019 par sexe, région et classe d'âge 234
Tabel 29. Wachttijd in de werkloosheidsverzekering voor voltijdse werknemers 239
Tabel 30. Looptijd van het overbruggingsrecht bij definitieve stopzetting wegens economische moeilijkheden 253
Tabel 31. Impact van de duur van de werkloosheid op het bedrag van de uitkeringen 258
Tabel 32. Nieuwe berekening van werkloosheidsuitkeringen na werkhervatting 259
Tabel 33. Verlenging van de vergoedingsperioden in de werkloosheidsverzekering 260
Tabel 34. Minimumwerkloosheidsuitkeringen 270
Tabel 35. Minimumwerkloosheidsuitkeringen, inschakelings- en overbruggingsuitkeringen en financiële uitkering in het overbruggingsrecht 290
Tabel 36. Répartition des bénéficiaires d'une pension de retraite ou de survie par type de carrière en 2019, en pourcentage des bénéficiaires. 328
Tabel 37. Minimumpensioenen werknemers, zelfstandigen en ambtenaren 334
Tabel 38. Formele verzekeringsdekking van typische werknemers en voltijdse ambtenaren 358
Tabel 39. Formele verzekeringsdekking van atypische werknemers en deeltijdse ambtenaren 362
Tabel 40. Formele verzekeringsdekking van bijzondere categorieën atypische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen 364

Tabel 41. Aanbevelingen formele verzekeringsdekking bijzondere categorieën atypoische werknemers en met werknemers gelijkgestelde personen....376
Tabel 42. Formele verzekeringsdekking van zelfstandigen....379
Tabel 43. Aanbevelingen formele verzekeringsdekking zelfstandigen....389
Tabel 44. Formele verzekeringsdekking zelfstandigen in bijberoep met geen of verminderde bijdragen....391
Tabel 45. Wachttijden in de arbeidsongeschiktheidsverzekeringen....407
Tabel 46. Nombre de travailleurs à temps partiel par durée du travail au cours du 4ème trimestre 2019....410
Tabel 47. Nombre de travailleurs saisonniers, intérimaires et avec des prestations limitées par durée du travail au cours du 4ème trimestre 2019....410
Tabel 48. Wachttijden in de ouderschapsverzekeringen....414
Tabel 49. Wachttijden in de werkloosheidsverzekering en wachtgeldenregeling en in het overbruggingsrecht....424
Tabel 50. Loopbaanduurvoorwaarden in de pensioenverzekeringen....431
Tabel 51. Vergelijkend overzicht van de huidige wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden....441
Tabel 52. Impact van onze aanbevelingen op wachttijden en loopbaanduurvoorwaarden....442
Tabel 53. Ingangsdatum van het recht op arbeidsongeschiktheidsuitkeringen....443
Tabel 54. Ingang van het recht op ouderschapsuitkeringen....445
Tabel 55. Ingang van het recht op arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen....447
Tabel 56. Ingang van het recht op werkloosheiduitkeringen, wachtgelden en de financiële uitkering in het overbrugggingsrecht 450
Tabel 57. Ingang van het recht op pensioen....451
Tabel 58. Ingang van het recht op socialeverzekeringsprestaties....453
Tabel 59. Impact van onze aanbevelingen op de ingang van het recht op socialeverzekeringsprestaties....454
Tabel 60. Looptijd van arbeidsongeschiktheidsuitkeringen....455
Tabel 61. Looptijd van ouderschapsuitkeringen....456
Tabel 62. Looptijd van arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen....460
Tabel 63. Looptijd van werkloosheidsuitkeringen, wachtgelden en het overbruggingsrecht....463
Tabel 64. Nombre de travailleurs indépendants ayant reçu au moins une allocation financière dans le cadre du droit passerelle au cours de la période 2017-2019, par catégorie et par durée....464
Tabel 65. Looptijd van pensioenen....467
Tabel 66. Looptijd van Belgische socialeverzekeringsprestaties....467
Tabel 67. Impact van onze aanbevelingen op de looptijd van Belgische socialeverzekeringsprestaties....468
Tabel 68. Beslissings- en betalingstermijnen in de Belgische socialezekerheidsregelingen....479
Tabel 69. Impact van onze aanbevelingen i.f.v. rechtspositie op de arbeidsmarkt en aard van de arbeidsrelatie....483
Tabel 70. Impact van onze aanbevelingen in functie van de aard van het sociaal risico....485
Tabel 71. Impact van al onze aanbevelingen op de termijn voor de eerste betaling van socialezekerheiduitkeringen....486
Tabel 72. Modelgerechtigden in de socialegrondrechtenverdragen....490
Tabel 73. Brusselse kinderbijslag voor een gezin met twee kinderen in functie van het jaarlijks gezinsinkomen....492
Tabel 74. Brusselse kinderbijslag voor een gezin met één kind in functie van het jaarlijks gezinsinkomen....492
Tabel 75. Brusselse kinderbijslag voor een gezin met twee weeskinderen in functie van het jaarlijks gezinsinkomen....493
Tabel 76. Grondrechtelijke vervangingsratio's en Belgische uitkeringspercentages....493
Tabel 77. Loon van een geschoold arbeider, vermeerderd met de kinderbijslag....500
Tabel 78. Begrensde en forfaitaire uitkeringen, getoetst aan de grondrechtelijke vervangingsratio gebaseerd op het gemiddeld loon van een geschoold arbeider....502
Tabel 79. Waarde van gezinstypes volgens de OECD-modified equivalence scale....507
Tabel 80. Onderlinge verhoudingen van de waarden voor gezinstypes volgens de OECD-modified equivalence scale....507
Tabel 81. Onderlinge verhoudingen arbeidongeschiktheidsuitkeringen volgens gezinstype....509
Tabel 82. Onderlinge verhoudingen ouderschapsuitkeringen volgens gezinstype....511
Tabel 83. Onderlinge verhoudingen arbeidsongevallen- en beroepsziektevergoedingen volgens gezinstype....513
Tabel 84. Onderlinge verhoudingen procentuele werkloosheidsuitkeringen volgens gezinstype....515
Tabel 85. Onderlinge verhoudingen forfaitaire werkloosheidsuitkeringen volgens gezinstype....516
Tabel 86. Onderlinge verhoudingen pensioenen volgens gezinstype....518
Tabel 87. Gestileerde opbouw van een standaardsimulatie berekening....536
Tabel 88. Kenmerken typegezinnen....537
Tabel 89. Europese 60%-armoedegrens per typegezin, 2020....540
Tabel 90. Referentiebudgetten per typegezin, 2020....541

Tabel 91. Vergelijking van uitkeringen met de Europese 60%-armoedegrens en de referentiebudgetten 561

Bijlage 4. Lijst van figuren

Figuur 1. Wachttijdregeling in de verzekering voor geneeskundige verzorging 403
Figuur 2. Adequaatheid van de arbeidsongeschiktheids- en invaliditeitsuitkering – nettogezinsinkomen t.o.v. referentiebudget en Europese 60%-armoedegrens, 2020, verschillende typegezinnen 546
Figuur 3. Adequaatheid van de moederschapsuitkering – nettogezinsinkomen t.o.v. Europese 60%-armoedegrens, 2020, verschillende typegezinnen 550
Figuur 4. Adequaatheid van de werkloosheidsuitkering en het overbruggingsrecht – nettogezinsinkomen t.o.v. referentiebudget en Europese 60%-armoedegrens, 2020, verschillende typegezinnen 554
Figuur 5. Adequaatheid van het rustpensioen – nettogezinsinkomen t.o.v. referentiebudget en Europese armoededrempels, 2020, verschillende typegezinnen 558

Geraadpleegde literatuur

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, *Rapport meewerkende echtgenoot*, Brussel, 16 maart 2006

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Aandachtspunten voor de komende legislatuur,https://www.rsvz.be/sites/rsvz.be/files/publication/algemeen_beheerscomite_aandachtspunten_komende_legislatuur_20190701.pdf

ALGEMEEN BEHEERSCOMITÉ VOOR HET SOCIAAL STATUUT DER ZELFSTANDIGEN, Naar een nieuwe pensioenhervorming: een lezing vanuit het zelfstandigenstelsel van de pensioenvoorstellen opgenomen in het Federaal Regeerakkoord, verslag 2014/3 van 27 november 2014

ANKAERT E. en PLETS I., "Nieuwe regels rond re-integratie van arbeidsongeschikte werknemers", *Or*. 2017

AUER, P. en CAZES, S., « L'emploi durable persiste dans les pays industrialisés », *Revue internationale du travail*, 2000

ATKINSON A. B., CANTILLON B., MARLIER E. en NOLAN B., *Social indicators: The EU and social inclusion. New York,* Oxford: Oxford University Press, 2002

BAETEN R. en CÈS S., *Inequalities in access to healthcare in Belgium, European Social Observatory*, Brussel, 2020, http://www.ose.be/files/publication/health/2020_Ces_Baeten_NIHDI_Inequalities_access_care_Report_EN.pdf

BÉRÉNICE B. en FREDERICKX M., *REMI: diagnose instrument voor gelijkwaardige beoordeling financiële behoeftigheid door OCMW's*, paper in het kader van het VISA project (Vlaamse Indicatorenset Armoede), UAntwerpen & CEBUD, Thomas More Hogeschool, (te verschijnen)

BERGER J.M., *Le droit social du travail indépendant*, Brussel, Larcier, 1973

BOULET J., "A propos des compensations familiales aux indépendants: le problème de la base de cotisation", *RBSS* 1962

BRADSHAW J. en FINCH N., *A comparison of child benefit packages in 22 countries* Norwich, UK Department for work and pensions, 2002

BRIES A. en DE GROOF S., "Evenwicht tussen werk en privéleven voor ouders en mantelzorgers met een nieuwe richtlijn", *Or*. 2020, 151;

BURLACU I., O'DONOGHUE C. en SOLOGON D.M., "Hypothetical models", *Contributions to economic analyses,* 2014

CACCAMISI D., "Le trajet de réintégration des travailleurs en incapacité de travail: un aperçu de la réforme et de ses conséquences sur la force majeure médicale", *Ors*. 2018

CANTILLON B., CROP M., PAEME L. en PERL G., "Voorstellen tot hervormingen in het pensioenregime van de zelfstandigen? Tweede verslag van de werkgroep Cantillon". *BTSZ* 2002

CANTILLON B., MARCHAL S., PEETERS N., PENNE T. en STORMS B., *Huishoudbudgetten en sociale minima in lockdown. Nota in het kader van het COVIVAT-consortium*, in samenwerking met CEBUD, Thomas More Hogeschool, Antwerpen, 2020

CÈS S. en BAETEN R., Inequalities in access to healthcare in Belgium, Brussel, European Social Observatory, 2020, http://ose.be/files/publication/health/2020_Ces_Baeten_NIHDI_Inequalities_access_care_Report_EN.pdf

CLAESKENS S. en VAN DAMME W., "Werkhervatting na arbeidsongeschiktheid: mogelijkheden tot re-integratie in de uitkeringsverzekering voor werknemers en de uitkeringsverzekering voor zelfstandigen" in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015

CLESSE J., "Quelques réflexions sur les rémunérations alternatives" in R. DE CORTE, M. DE VOS, P. HUMBLET, F. KÉFER en E. VAN HOORDE, *De taal is gans het recht. Liber amicorum Willy van Eeckhoutte*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018

COMMISSIE PENSIOENHERVORMING 2020-2040, Een sterk en betrouwbaar sociaal contract. Voorstellen van de Commissie Pensioenhervorming 2020-2040 voor een structurele hervorming van de pensioenstelsels, http://pensioen2040.belgie.be/nl, 129

COUNCIL OF EUROPE, *Digest of the case law of the European Committee of social rights*, https://rm.coe.int/digest-2018-parts-i-ii-iii-iv-en/1680939f80

CRIEL B., "Collectieve zorgarrangementen in Sub-Sahariaans Afrika. Wat is de plaats van de ziekteverzekering", *Nieuw Tijdschrift van de Vrije Universiteit Brussel* 1999

DE BECKER E., *Het recht op sociale zekerheid in de Europese Unie. Een rechtsvergelijkende analyse op basis van het Europees Sociaal Handvest, het Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de constitutionele tradities gemeen aan de lidstaten*, Brugge, die Keure, 2019

DE GREEF V. en DEROUBAIX H., "La réforme des travailleurs en incapacité de travail sous le gouvernement Michel Ier: fiat lux [que la lumière soit] ?", *BTSZ* 2018

DE SOMVIELE I. en VAN DAMME A.*, Aanvullende pensioenen. Een basishandleiding*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2016

DE WILDE I. en JANVIER R., "Nieuwe regelgeving voor de re-integratie van arbeidsongeschikte personeelsleden. Toelichting en kanttekening bij de toepassing op het (lokaal) overheidspersoneel", *T.Gem*. 2017

DE WILDE I., "Het vrij aanvullend pensioen voor zelfstandigen hervormd", *Or*. 2003

DEBBAUT P. en RIMBAUT M., m.m.v. SDWorx, Xerius Sociaal Verzekeringsfonds, Fiscale Hogeschool Brussel en Beroepsinstituut van erkende Boekhouders en Fiscalisten (BIBF), *Fiscus op zak 2020*, Kalmthout, Pelckmans Uitgevers, 2020, https://www.xerius.be/-/media/project/xerius/sites/public/boekhouders/foz_xerius.pdf

DELOOZ P. en KREIT D., *Les maladies professionnelles*, Brussel, Larcier, 2015

DERMINE E., "Tendre vers une égalité effective entre les femmes et les hommes sur le marché du travailArguments juridiques en faveur de l'allongement du congé de naissance", *TSR* 2021

DERMINE E., *Droit au travail et politiques d'activation des personnes sans emploi. Étude critique du rôle du droit international des droits humains*, Brussel, Bruylant, 2017

DIJKHOFF T., *International Social Security Standards in the European Union. The Cases of the Czech Republic and Estonia*, Intersentia, Antwerpen, 2011

DUMONT D., "Le phénomène du non-recours aux prestations, un défi pour l'effectivité (et la légitimité) du droit de la sécurité sociale. Un état de l'art et un agenda pour la recherche juridique", *TSR* 2020

DUMONT D., "Quelle couverture sociale pour les indépendants au 'chômage '?, bijzonder nummer (E. DERMINE en D. DUMONT, dir.) "Le droit social face à la crise du COVID-19 : panser le présent et penser l'après", *JTT* 2020

DUMONT D., *La responsabilisation des personnes sans emploi en question*, Brussel, la Charte, 2012

DUMONT M., noot onder Arbh. Luik, 9 oktober 1984, *Soc.Kron.* 1985

EICHHORST W. en MARX P., « Whatever works: dualisation and the service economy in Bismarckian welfare states ». in EMMENEGGER, P., HÄUSERMANN, S., BRUNO, P. en SEELEIB-KAISER, M. (eds), *The Age of Dualization*, Oxford, Oxford University Press, 2012

EICHHORST W. en MARX P., *Non-Standard Employment in Post-Industrial Labour Markets: An Occupational Perspective*, Edward Elgar Publishing, 2015

Esping-Andersen G. *Social Foundations of Postindustrial Economies*, Oxford University Press, 1999

ESPING-ANDERSEN G., *Les trois mondes de l'État-providence. Essai sur le capitalisme moderne (1990*), voorwoord en vertaling bewerkt door F.-X. MERRIEN, Paris, Presses universitaires de France, 2007

Esping-Andersen G., *Welfare States in Transition – National Adaptations in Global Economies*, Sage, 1996

EUROPEAN COMMISSION, Commission Staff Working Document. Impact Assessment, Accompanying the document Proposal for a Council recommendation on access to social protection for workers and the self-employed, HYPERLINK "https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018SC0071"

FEVRIER V., "La notion de travailleur en droit européen de la libre prestation de services et de la liberté d'établissement : Lawrie-Blum comme horizon indépassable ? Examen de la jurisprudence récente de la Cour de justice", *Revue de la Faculté de droit de Liège*, 2019

FLOHIMONT V., *Gelijkheid in de pensioenregelingen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen*, Brugge, die Keure, 2012

FOUBERT P. en VRIJSEN A., "De nieuwe Euroepse Work-Life Balance-richtlijn: een kans voor België om nog beter te doen", *TSR* 2020

FRANÇOIS L., *Pension des travailleurs indépendants*, Brussel, Bruylant, 1961

FUCHS M. en CORNELISSEN R., *Eu Social Security Law. A commentary on EU Regulations 883/2004 and 987/2009*, Baden-Baden, Nomos, 2015

FUNCK J.-F., "Le devoir d'information et de conseil des institutions selon la Charte de l'assuré social" in F. ÉTIENNE en M. DUMONT (dir.), *Regards croisés sur la sécurité sociale*, Liège, Anthemis, 2012

GHESQUIÈRE F. en WELS, J., « Revenus du travail et emploi atypique, comparaison entre les analyses sociétales et individuelles », *La Revue de l'Ires*, 2014

GILSON S., LAMBINET F. en VERWILGHEN M., "Le statut social des travailleurs de l'économie collaborative" in A. LAMINE en C. WATTECAMPS (ed.), *Quel droit social pour les travailleurs des plateformes? Premiers diagnostices et actualités législatives*, Limal, Anthémis, 2020

GOEDEMÉ T., PENNE T., HUFKENS T., KARAKITSIOS A., SIMONOVITS B., CARILLO ALVAREZ E. en STORMS B., "What Does It Mean To Live on the Poverty Threshold? Lessons From Reference Budgets" in B. CANTILLON, T. GOEDEMÉ en J. HILLS (eds.), *Decent incomes for all: improving policies in Europe*. New York (USA), Oxford University Press, 2019

GOMEZ HEREDERO A., "Objectives and Interpretation Methods of the Conventions of the Council of Europe" in F. PENNINGS (ed.), *International Social Security Standards. Current Views and Interpretation Matters*, Antwerpen, Intersentia, 2007

GOUGH I., BRADSHAW J., DITCH J., EARDLEY T. en WHITEFORD P., "Social assistance in OECD countries", *Journal of European Social Policy*, 1996

GREEN-PEDERSEN C., "The dependent variable problem within the study of welfare state retrenchment: Defining the problem and looking for solutions", *Journal of Comparative Policy Analysis: Research and Practice*, doi:10.1080/1387698042000222763, 2004

HOUWERZIJL M., "Vrij verkeer van werknemers, detachering van werknemers, toeapsselijk arbeidsrecht en socialezekerheidsrecht" in F.J.L. PENNINGS en S.S.M. PETERS (red.), *Europees arbeidsrecht*, Deventer, Wolters Kluwer, 2016

HUFKENS T. e.a., "The Hypothetical Household Tool (HHoT)" in "EUROMOD: a new instrument for comparative research on tax-benefit policies in Europe", *International Journal of Microsimulation*, 2019

HUMBLET D. en VAN LIMBERGHEN G., "Ouderdom en detentie: de ondraaglijke lichtheid van de 'bestaanszekerheid', *Fatik* 2017

HUYS J., "Deeltijdse arbeid in de arbeidsongevallen- en Beroepsziekteverzekering," *Or.* 1986

JANVIER R. en JANSSENS J., *L'avenir des pensions dans le secteur public*, Brugge, la Charte, 2014

JANVIER R., "Minder sociale 'afscherming' van het overheidspersoneel?", *TSR* 2016

JANVIER R., "Sociale bescherming van het overheidspersoneel: stilstand of 'standstill'?", *TSR* 2011

JANVIER R., *Hervorming van de pensioenen in de overheidssector. Stand van zaken anno 2018 met een visie op de toekomst*, Brugge, die Keure, 2018

JANVIER R., *Les accidents du travail dans le secteur public*, Brugge, die Keure, 2017

JANVIER R., *Sociale bescherming van het overheidspersoneel*, Brugge, Die Keure, 1990, 966-967.

JOOS T., HOREMANS B. en VAN DRIESSCHE P., "De maximumfactuur in de gezondheidszorg", *TSR* 2003

KORDA M., *The Role of International Social Security Standards. An in-depth study through the case of Greece*, Antwerpen, Intersentia, 2013.

LEUS K. en VERHEVEN I., "Voorlichtings- en informatieplicht van de socialezekerheidsinstellingen" in J. PUT (ed.), *Het handvest van de sociaal verzekerde en bestuurlijke vernieuwing in de sociale zekerheid*, Brugge, Die Keure, 1999

LIETAERT B., "De begrippen pensioen en pensioenleeftijd en het arrest Van Cant - Over de nood aan duidelijke concepten in het sociaal recht", *JT* 1995

LIETAERT B., "Recente potpourriwetjes wijzigen ratjetoe dat Arbeidsongevallenwetje Overheidspersoneel eigenlijk ook wel is", *Soc.Kron.* 2017

LOUCKX F., "De verdragsrechtelijke en grondwettelijke grondslagen van de Beligsche sociale zekerheiden hun relevantie voor de rechtspraktijk", wordt gepubliceerd in *TSR* 2021

LOUCKX F., *Staat en gezondheidszorg*, Gent, Larcier, 2015

MARCHAL S., SIÖLAND L. en GOEDEMÉ T., "Methodological working paper: Using HHoT to generate institutional minimum income protection indicators (18/20"), 2018, retrieved from Antwerp; F. VANDENBROUCKE, B. CANTILLON, N. VAN MECHELEN, T. GOEDEMÉ en A. VAN LANCKER, (2013), "The EU and minimum income protection: clarifying the policy conundrum" in I. MARX en K. NELSON (eds.), *Minimum income protection in flux*, Palgrave Macmillan

MARTEL B., PERTRY V. en VAN LIMBERGHEN G., "Grondrechten en de pensioenhervorming" in A. VAN REGENMORTEL en H. VERSCHUEREN, *Grondrechten en sociale zekerheid*, Brugge, die Keure, 2016

MAST A., DUJARDIN J., VAN DAMME M. en VANDE LANOTTE J., *Overzicht van het Belgisch Administratief Recht*, Antwerpen, Kluwer, 1999

MERLA C. en LAEREMANS E., *De aanvullende pensioenen voor werknemers*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019

MIKKOLA M., "Common Denominators of European Social Security" in J. VAN LANGENDONCK (ed.), *The right to social security*, Antwerpen, Intersentia, 2007

MIKKOLA M., "The development of European social security standards" in F. PENNINGS en G. VONK (eds.), *Research Handbook on European Social Security Law*, Cheltenham, Edward Elgar Publishing Limited, 2015

MORTIER A., "Vers une (ré)activation des personnes en incapacité de travail?" in J. CLESSE en H. MORMONT (eds.), *Actualités et innovations en droit social*, Limal, Anthemis, 2018

NAUTET M. en Piton C. « Analyse des formes d'emploi atypiques en Belgique », *Revue économique de la BNB*, 2019

NELSON K., "Social Assistance and EU Poverty Thresholds 1990–2008. Are European Welfare Systems Providing Just and Fair Protection Against Low Income?", *European Sociological Review*, , (2013) doi:10.1093/esr/jcr080

NEVEN J.-F. en GILSON S., *Dix ans d'application de la Charte de l'assuré social*, Waterloo, Wolters Kluwer, 2008

NEVEN J.-F., "Cotisations sociales d'indépendant: les décisions fiscales sont-elles vraiment contraignantes pour le juge du travail?" *Soc.Kron*. 2008

NEVEN J.-F., "La réparation selon le droit commun des fautes des institutions de sécurité social" in F. ÉTIENNE en M. DUMONT (dir.), *Regards croisés sur la sécurité sociale*, Liège, Anthemis, 2012

NICKLESS J., *Code européen de sécurité sociale: Vade-mecum*, Strasbourg, Conseil de l'Europe, 2002, https://www.coe.int/t/dg3/sscssr/Source/short%20guide_Code%20F.pdf

OECD, "Assessing policy reforms using output from the OECD tax-benefit model. Description of the policy evaluation scoreboard", 2017, retrieved from Paris 2017: http://www.oecd.org/els/soc/policy-evaluation-scoreboard-overview.pdf

OMBUDSDIENST PENSIOENEN, *Jaarverslag 2016*, https://www.ombudsmanpensioenen.be/nl/publications/2016.htm

PALIER, B., *Work, social protection and the middle classes in the digital age*?, Paper prepared for the ESPANET conference held in Stockholm, 5-7 september 2019.

PALSTERMAN P., "De toekenningsprocedure" in J. PUT (ed.), *Het handvest van de sociaal verzekerde en bestuurlijke vernieuwing in de sociale zekerheid*, Brugge, Die Keure, 1999

PALSTERMAN P., "Grondrechten en de werkloosheidsreglementering. Kritische benadering van de grondwettigheid van recente wijzigingen" in A. VAN REGENMORTEL en H. VERSCHUEREN (eds.), *Grondrechten en sociale zekerheid*, Brugge, die Keure, 2016

PALSTERMAN P., "Sire, un arrêté s'il vous plaît ! Sur le risque d'accident du travail pour les stagiaires en formation professionnelle ", *Soc.Kron.*, 2010

PENNE T., CORNELIS I. en STORMS B., *All we need is… Reference Budgets as an EU Policy Indicator to Assess the Adequacy of Minimum Income Protection. Social indicators research*. doi:10.1007/s11205-019-02181-1, 2019

PENNE T., CUSSÓ PARCERISAS I., MÄKINEN L., STORMS B. en GOEDEMÉ T., *Can reference budgets be used as a poverty line?*, ImPRovE Working Paper No. 16/05 (pp. 36), Antwerp, Herman Deleeck Centre for Social Policy, University of Antwerp, 2016

PENNE T., *Decent incomes and the affordability of essential goods and services in Europe: the added value of reference budgets*. Antwerpen, doctoraal proefschrift, Universiteit Antwerpen, 2020

PENNINGS F.J.L., "The Impact of Social Security Conventions: the Netherlands" in F. PENNINGS (ed.), *Between Soft and Hard Law. The Impact of International Social Security Standards on National Social Security Law*, Den Haag, Kluwer Law International, 2006

PETIT J., *Arbeidsongevallen*, Mechelen, Story Scientia, 2005

PUT J., Deeltijdse arbeid en sociale zekerheid in R. JANVIER, A. VAN LOOVEREN, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 1999

PUT J., VERDEYEN V. en STEVENS Y., *Praktijkboek sociale zekerheid 2019 voor de onderneming en de sociale adviseur*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019

PUTZ J-P, *Le travail flexible et atypique*, Larcier Luxembourg, 2016

PYPE P., "Een globaal beheer van het sociaal statuut der zelfstandigen" in *Tussen solidariteit en eigenheid...*, Gent, Mys & Breesch, 1994

REMOUCHAMPS S., "La (non-)prise en compte du travail à temps partiel par la sécurité sociale: une première vue transversale" in D. DUMONT (ed.), *Questions transversale en matière de sécurité sociale*, Brussel, Larcier, 2017

REYNIERS K. en VAN REGENMORTEL A., "Bijklussen in de sociale zekerheid: een juridische omkadering kritisch belicht" in R. JANVIER, A. VAN REGENMORTEL en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2007

ROULIVE D., "Le travailleur à temps partiel - Le mal aimé de la règlementation du chômage" in P. GOSSERIES en M. MORSA (eds.), *Le droit du travail au XXIe siècle. Liber Amicorum Claude Wantiez*, Brussel, Larcier, 2015

RSVZ, "Faillissementsverzekering" in *Zelfstandigen. Sociaal Statuut. Commentaar*, RSVZ, Brussel, s.d.

SCHOUKENS P., "Instruments of the Council of Europe and Interpretation Problems" in F. PENNINGS (ed.), *International Social Security Standards. Current Views and Interpretation Matters*, Antwerpen, Intersentia, 2007

SCHOUKENS P., "Mutual Learning on Access to social protection for workers and the self-employed. 2nd Workshop: Effective coverage", European Commission, 2019, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?langId=en&catId=1047&eventsId=1571&furtherEvents=yes

SCHOUKENS P., "Recht op gezondheidszorg volgens het internationale socialezekerheidsrecht", *T.Gez*. 2008-09

SCHOUKENS P., *De sociale zekerheid van de zelfstandige en het Europese Gemeenschapsrecht: de impact van het vrije verkeer van zelfstandigen*, Acco, Leuven, 2000

SCHOUKENS P. en WEBER E., *Unemployment insurance for the selfemployed: a way forward post-corona*, EISS research paper, https://eiss.be/onewebmedia/EISS_Research%20paper%202020.pdf, 2020

SERVAIS J.-M., *Droit international du travail*, Brussel, Larcier, 2015

SHANG X., *International Standards on Legal Protection of Prisoners' Labor and Social Security Rights. UN, ILO and Council of Europe*, Den Haag, Eleven international publishing, 2018

SIMOENS D., "De arbeidsongeschiktheidsverzekering voor zelfstandigen" in *Tussen solidariteit en eigenheid...*, Gent, Mys & Breesch, 1994

SIMOENS D., "De resttaken van een arbeidsongeschikte zelfstandige: "minieme taken" of "reële arbeid"?" (noot onder Cass. 21 januari 1985), *R.W.* 1985-86

SOCIAL PROTECTION COMMITTEE INDICATORS SUB-GROUP, *Portfolio of EU Social Indicators for the Monitoring of Progress Towards the EU Objectives for Social Protection and Social Inclusion*. European Union, 2015, https://ec.europa.eu/social/main.jsp?catId=756&langId=en.

SOMMERIJNS L. en DE WILDE I., "Gelijkheid anders dan op grond van geslacht in de aanvullende pensioenen", *TSR* 2003

SOMMERIJNS L., "Discriminatie in aanvullende WAP-pensioenstelsels", *TSR* 2009

SPÂSOVA S. en WILKENS M., "La situation sociale des travailleurs indépendants en Europe : questions liées au marché du travail et protection sociale" in B. VANHERCKE, D. GHAILANI et S. SABATO (eds.), *Bilan social de l'Union européenne 2018*, Brussel, OSE/ETUI, 2019

SPRUYT B., *La Banque-carrefour de la sécurité sociale : vers une généralisation de l'octroi automatique des droits sociaux ?*, Jemeppe, masterthesis Haute école de la Province de Liège, 2019

STEVENS Y. en PUT J., "Het laatste heilige huisje: professionele apartheid in de sociale zekerheid" in R. DE CORTE, M. DE VOS, P. HUMBLET, F. KÉFER en E. VAN HOORDE, *De taal is gans het recht. Liber amicorum Willy van Eeckhoutte*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2018

STEVENS Y.," Recente pensioenhervormingen voor werknemers en zelfstandigen: meer of minder verantwoordelijkheid voor de eigen pensioenopbouw? in A. VAN REGENMORTEL, L. DE MEYER en V. VERVLIET (eds.), *Actuele problemen van het socialezekerheidsrecht*, Brugge, die Keure, 2015

STORMS B. en VAN DEN BOSCH K., *Wat heeft een gezin minimaal nodig? Een budgetstandaard voor Vlaanderen*, ACCO, 2009; B. STORMS, K. VAN DEN BOSCH, T. GOEDEMÉ en M.-T. CASMAN, *Naar Europese referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie? Wat leren de Belgische budgetten?*, Leuven: Acco, 2012

STORMS B., *Referentiebudgetten voor maatschappelijke participatie*. Antwerpen, doctoraal proefschrift, Universiteit Antwerpen, 2012

SUTHERLAND H. en FIGARI F., "EUROMOD: The European Union tax-benefit microsimulation model", *International Journal of Microsimulation*, 2013

TIMBERMONT E. en VAN LIMBERGHEN G., "Bijdragevrijstelling voor zelfstandigen: een gunst of een recht? *Should that still be the question*?", *TSR* 2021, 365-390

VAN LANGENDONCK J., m.m.v.Y. JORENS, F. LOUCKX en Y. STEVENS, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2020

VAN EECKHOUTTE W., "Begrip loon in de bijdrageregeling van de sociale zekerheid voor werknemers. Algemene beginselen" in R. JANVIER, G. VAN LIMBERGHEN en A. VAN REGENMORTEL (eds.), *Het loonbegrip*, Brugge, die Keure, 2005

VAN EECKHOUTTE W., *Sociaal Compendium '19-'20. Socialezekerheidsrecht met fiscale notities*, Mechelen, Wolters Kluwer, 2019

VAN LANGENDONCK J., m.m.v. J. PUT, G. VAN LIMBERGHEN en A. VAN REGENMORTEL, *Handboek socialezekerheidsrecht*, Antwerpen, Intersentia, 2011

VAN LIMBERGHEN G. en BAEKE A.-M., "Voorstel tot invoering van een franchise per prestatie en van een jaarlijkse franchise in de ziektekostenverzekering voor zelfstandigen", TSR 2000

VAN LIMBERGHEN G. en BOUDT K., "Een puntensysteem voor de Belgische pensioenregeling van de zelfstandigen: met welk inkomen rekenen?", *TSR* 2018

VAN LIMBERGHEN G. en NEVENS K., "Doorwerking van de arbeidsrechtelijke gezagsverhouding in het socialezekerheidsrecht. Paal en perk aan de cultus van de wilsautonomie" in M. RIGAUX, P. HUMBLET en G. VAN LIMBERGHEN (eds.), *Actuele problemen van het arbeidsrecht*, 7, Antwerpen, Intersentia, 2007

VAN LIMBERGHEN G. en VAN DER PLANCKE V., *Sociale zekerheid van (ex-)gedetineerden en hun verwanten*, Brugge, die Keure, 2008

VAN LIMBERGHEN G. en VERHEYDEN E., *Ambtenaar, werknemer of zelfstandige in het socialezekerheidsrecht. Vergelijkende studie van de socialeverzekeringssystemen voor ambtenaren, werknemers en zelfstandigen*, Brugge, Die Keure, 2004

VAN LIMBERGHEN G., "Socialeverzekeringsbijdragen voor zelfstandigen hervormd. "Never let a good crisis [go] to waste", *TSR* 2014

VAN REGENMORTEL A. (ed.), *Handboek welzijn op het werk. Juridische aspecten*, Brugge, die Keure, 2019

VAN STEENBERGE J., *Schade aan de mens*, I, *Evaluatie van de arbeidsongeschiktheid in het recht*, Antwerpen, Maarten Kluwer, 1975

VANHEGEN M., "De nieuwe re-integratie procedure voor langdurig zieken: what's new?", *Arbeidsrecht Journaal* 2016-2017

VERHAEGEN G., "De economische en sociale situatie van de zelfstandige arbeiders en de invoering van een invaliditeitsverzekering", *B.T.S.Z.* 1970

VERSAILLES Ph., "L'application de la Charte en matière de droit à l'intégration sociale et d'aide sociale" in J.-F. NEVEN en S. GILSON (ed.), *Dix ans d'application de la Charte de l'assuré social*, Brussel, Kluwer, 2008

Verschueren H., "Werken activeringsmaatregelen over de grens wel?" in R. Janvier, Y. Jorens en A. Van Regenmortel (ed.), *Sociaal werk(t). Ereboek Josse Van Steenberge*, Brugge, Die Keure, 2009